

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

## විනයපිටකෙ

### පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථා (පටිමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

යො කප්පකොට්ඨිපි අප්පමෙයාං;  
කාලං කරොන්තො අතිදුක්ඛරානි;  
බෙදං ගතො ලොකහිතාය නාටො;  
නමො මහාකාරුණිකස්ස තස්ස.

අසම්බුධං බුද්ධනිසෙවිතං යං;  
භවාභවං ගච්ඡති ජීවලොකො;  
නමො අවිජ්ජාදිකිලෙසජාල-  
විද්ධංසිනො ධම්මවරස්ස තස්ස.

ගුණෙහි යො සීලසමාධිපඤ්ඤා-  
විමුත්තිඤ්ඤාණප්පභූතීහි යුත්තො;  
බෙත්තං ජනානං කුසලත්ථිකානං;  
තමරියසඬ්ඨං සිරසා නමාමි.

ඉච්චෙවමච්චන්තනමස්සනෙයාං;  
නමස්සමානො රතනත්තයං යං;  
පුඤ්ඤාභිසන්දං විපුලං අලත්ථං;  
තස්සානුභාවෙන භතන්තරායො.

යස්මිං යිතෙ සාසනමට්ඨිතස්ස;  
පතිට්ඨිතං භොති පුසණ්ඨිතස්ස;  
තං වණ්ණයිස්සං විනයං අමිස්සං;  
නිස්සාය පුබ්බාවරියානුභාවං.

කාමඤ්ච පුබ්බාවරියාසහෙහි;  
ඤාණම්බුනිද්ධොතමලාසවෙහි;  
විසුද්ධවිජ්ජාපටිසම්භිදෙහි;  
සද්ධම්මසංවණ්ණනකොවිදෙහි.

සල්ලෙබ්බෙයො නොසුලභූපමෙහි;  
මහාවිහාරස්ස ධජුපමෙහි;

සංවණ්ණිකොයං විනයො නයෙනි;  
විත්තෙනි සම්බුද්ධවරන්වයෙනි.

සංවණ්ණනා සීහලදීපකෙන;  
වාකොන ඵසා පන සඬිබ්බත්තා;  
න කිඤ්චි අත්ථං අභිසම්භුණාති;  
දීපන්තරෙ භික්ඛුජනස්ස යස්මා.

තස්මා ඉමං පාළිනායානුරූපං;  
සංවණ්ණනං දානි සමාරභිස්සං;  
අජ්ඣෙසනං බුද්ධසිරිවිභයස්ස;  
ථෙරස්ස සම්මා සමනුස්සරන්තො.

සංවණ්ණනං තඤ්ච සමාරභන්තො;  
තස්සා මහාඅට්ඨකථං සරීරං;  
කත්වා මහාපච්චරියං තථෙව;  
කුරුන්දිනාමාදිසු විස්සුතාසු.

විනිච්ඡයො අට්ඨකථාසු වුත්තො;  
යො යුත්තමත්ථං අපරිච්චජන්තො;  
තතොපි අන්තොගධථෙරවාදං;  
සංවණ්ණනං සම්ම සමාරභිස්සං.

තං මෙ නිසාමෙත්තු පසන්තවිත්තා;  
ථෙරා ච භික්ඛු නවමජ්ඣිමා ච;  
ධම්මජ්ජපදීපස්ස තථාගතස්ස;  
සක්කච්ච ධම්මං පතිමානායන්තා.

බුද්ධෙන ධම්මො විනයො ච වුත්තො;  
යො තස්ස පුත්තෙනි තථෙව ඤාතො;  
සො යෙනි තෙසං මතිමච්චජන්තා;  
යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු වුත්තං;  
තං චජ්ජයිත්වාන පමාදලොඛං;  
සබ්බමපි සික්ඛාසු සගාරවානං;  
යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතානං.

තතො ච භාසන්තරමෙව භිත්වා;  
විත්ථාරමග්ගඤ්ච සමාසයිත්වා;  
විනිච්ඡයං සබ්බමසෙසයිත්වා;

තන්තික්කමං කිඤ්චි අවොක්කමිත්වා.

සුත්තන්තිකානං වචනානමත්ථං;  
සුත්තානුරූපං පරිදීපයන්ති;  
යස්මා අයං භෙස්සති චණ්ණනාපි;  
සක්කච්ච තස්මා අනුසික්ඛිතබ්බාති.

### බාහිරනිදානකථා

තත්ථ තං චණ්ණසිස්සං විනයන්ති චුත්තත්තා විනයො තාව වචත්ථපෙනබ්බො.  
තෙනෙනං චුච්චති – “විනයො නාම ඉධ සකලං විනයපිටකං අධිප්පෙන”න්ති.  
සංචණ්ණනත්ථං පනස්ස අයං මාතිකා –

චුත්තං යෙන යදා යස්මා, ධාරිතං යෙන වාහනං;  
යත්ථප්පතිට්ඨිතවෙනමෙනං වත්වා විධිං තතො.

තෙනාතිආදිපායස්ස, අත්ථං නානප්පකාරතො;  
දස්සයන්තො කරස්සාමි, විනයස්සත්ථචණ්ණනන්ති.

තත්ථ චුත්තං යෙන යදා යස්මාති ඉදං තාව වචනං “තෙන සමයෙන බුද්ධො  
භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති”ති එවමාදිවචනං සන්ධාය චුත්තං. ඉදඤ්චි බුද්ධස්ස  
භගවතො අත්තපච්චක්ඛවචනං න භොති, තස්මා වත්තබ්බමෙනං “ඉදං වචනං  
කෙන චුත්තං, කදා චුත්තං, කස්මා ච චුත්ත”න්ති? ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරෙන  
චුත්තං, තඤ්ච පන පයමමභාසඬ්ඨිතිකාලෙ.

### පයමමභාසඬ්ඨිතිකථා

පයමමභාසඬ්ඨිති නාම වෙසා කිඤ්චාපි පඤ්චසතිකසඬ්ඨිතික්ඛන්ධකෙ චුත්තා,  
නිදානකොසල්ලත්ථං පන ඉධාපි ඉමිනා නයෙන වෙදිතබ්බා.  
ධම්මචක්කප්පවත්තනඤ්චි ආදිං කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා  
කතබුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ  
යමකසාලානමන්තරෙ විසාඛපුණ්ණමදිවසෙ පච්චුසසමයෙ අනුපාදිසෙසාය  
නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවති ලොකනාථෙ, භගවතො පරිනිබ්බානෙ  
සන්තිපතිතානං සත්තන්තං භික්ඛුසතසභස්සානං සඬ්ඝත්ථෙරො ආයස්මා  
මභාකස්සපො සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ භගවති, සුභද්දෙන චුඬ්ඨපබ්බජිතෙන “අලං,  
ආවුසො, මා සොචිත්ථ, මා පරිදෙචිත්ථ, සුමුත්තා මයං තෙන මභාසමණෙන;  
උපද්ද්න්තා ච භොම – ‘ඉදං වො කප්පති, ඉදං වො න කප්පති’ති! ඉදානි පන මයං යං  
ඉච්ඡිස්සාම තං කරිස්සාම, යං න ඉච්ඡිස්සාම න තං කරිස්සාමා”ති (චූළව. 437; දී.  
නි. 2.232) චුත්තවචනමනුස්සරන්තො “යානං බො පනෙනං විජ්ජති යං පාපභික්ඛු  
අතීතසත්ථුකං පාවචනන්ති මඤ්ඤමානා පක්ඛං ලභිත්වා නචිරස්සෙව සද්ධම්මං

අත්තරධාපෙය්‍යං, යාව ච ධම්මවිනයො තිට්ඨති තාව අනතීතසත්ථුකමෙව පාවචනං  
හොති. වුත්තඤ්ඤතං භගවතා –

‘යො වො, ආනන්ද, මයා ධම්මො ච විනයො ච දෙසිතො පඤ්ඤත්තො,  
සො වො මමච්චයෙන සත්ථා’ති (දී. නි. 2.216).

‘යංනුනාහං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායෙය්‍යං, යථයිදං සාසනං අද්ධනියං  
අස්ස චිරට්ඨිතිකං.

යං වාහං භගවතා –

‘ධාරෙස්සසි පන මෙ ත්වං, කස්සප, සාණානි පංසුකුලානි නිබ්බසනානී’ති  
වත්වා චීවරෙ සාධාරණපරිභොගෙන වෙව,

‘අහං, භික්ඛවෙ, යාවදෙ ආකඬ්ඛාමි විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං  
ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරාමි; කස්සපොපි, භික්ඛවෙ, යාවදෙ ආකඬ්ඛති  
විච්චිවෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති’ති –

එවමාදිනා නයෙන නවානුපුබ්බවිහාරජලභිඤ්ඤාප්පහෙදෙ  
උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අත්තනා සමසමට්ඨපනෙන ච අනුග්ගහිතො, තස්ස  
කිමඤ්ඤං ආණණං භවිස්සති; නනු මං භගවා රාජා විය  
සකකවචඉස්සරියානුප්පදානෙන අත්තනො කුලවංසප්පතිට්ඨාපකං පුත්තං  
‘සද්ධම්මවංසප්පතිට්ඨාපකො මෙ අයං භවිස්සති’ති මන්ත්වා ඉමිනා අසාධාරණෙන  
අනුග්ගහෙන අනුග්ගහෙසි’ති විත්තයන්තො ධම්මවිනයසඬගායනත්ථං භික්ඛුනං  
උස්සාහං ජනෙසි. යථාහ –

‘අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛු ආමන්තෙසි – ‘එකමිදාහං,  
ආවුසො, සමයං පාඨාය කුසිනාරං අද්ධානමග්ගප්පිපන්තො මහතා  
භික්ඛුසඬසෙන සද්ධිං පඤ්චමන්තෙහි භික්ඛුසතෙහි’ති (දී. නි. 2.231) සබ්බං  
සුභද්දකණ්ඩං විත්ථාරතො වෙදිතබ්බං.

තතො පරං ආහ –

‘හන්ද මයං, ආවුසො, ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායෙය්‍යාම. පුරෙ  
අධම්මො දිප්පති, ධම්මො පටිබාහියාති; අවිනයො දිප්පති, විනයො  
පටිබාහියාති. පුරෙ අධම්මවාදිතො බලවන්තො හොන්ති, ධම්මවාදිතො  
දුබ්බලා හොන්ති; අවිනයවාදිතො බලවන්තො හොන්ති, විනයවාදිතො  
දුබ්බලා හොන්ති’ති (වුළුව. 437).

භික්ඛු ආහංසු – ‘තෙන හි, හන්තෙ, ථෙරො භික්ඛු උච්චිනතු’ති. ථෙරො  
සකලනවඬගසත්ථුසාසනපරියත්තිධරෙ පුපුජ්ජන-සොනාපන්න-සකදාගාමි-

අනාගාමි-සුක්ඛවිපස්සකඛිණාසවහික්ඛු අනෙකසනෙ අනෙකසහස්සෙ ව වජ්ජෙත්වා තිපිටකසබ්බපරියත්තිජපහෙදධරෙ පටිසම්භිදාජපත්තෙ මහානුභාවෙ යෙභුයොන හගවතා එතදග්ගං ආරොපිතෙ තෙවිජ්ජාදිහෙදෙ ඛිණාසවහික්ඛුයෙව එකුනපඤ්චසනෙ පරිග්ගහෙසි. යෙ සන්ධාය ඉදං චුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො එකෙනුනාපඤ්චඅරහත්තසතානි උච්චිති”ති (වුළුව. 437).

කිස්ස පන ටෙරො එකෙනුනමකාසීති? ආයස්මතො ආනන්දත්ථෙරස්ස ඔකාසකරණත්ථං. තෙන භායස්මතා සභාපි විනාපි න සක්කා ධම්මසඬ්ඨිති කාතුං, සො භායස්මා සෙක්ඛො සකරණියො, තස්මා සභාපි න සක්කා; යස්මා පනස්ස කිඤ්චි දසබලදෙසිතං සුත්තගෙය්‍යාදිකං හගවතො අසම්මුඛා පටිග්ගහිතං නාම නත්ථි, තස්මා විනාපි න සක්කා. යදි එවං සෙක්ඛොපි සමානො ධම්මසඬ්ඨිතියා බහුකාරත්තා ටෙරෙන උච්චිතිතබ්බො අස්ස. අථ කස්මා න උච්චිතිතොති? පරුපවාදවිච්ඡින්නො. ටෙරො හි ආයස්මත්තෙ ආනන්දෙ අතිවිය විස්සත්ථො අහොසි, තථා හි නං සිරස්මිං පලිතෙසු ජාතෙසුපි “න වායං කුමාරකො මත්තමඤ්ඤාසී”ති (සං. නි. 2.154) කුමාරකවාදෙන ඔවදති. සකාසකුලජපසුතො වායං ආයස්මා තථාගතස්ස භාතා වුළුපිතුපුත්තො. තත්‍ර හි හික්ඛු ඡන්දාගමනං විය මඤ්ඤමානා “බහු අසෙක්ඛපටිසම්භිදාජපත්තෙ හික්ඛු යජෙත්වා ආනන්දං සෙක්ඛපටිසම්භිදාජපත්තං ටෙරො උච්චිති”ති උපවදෙය්‍යං, තං පරුපවාදං පරිවජ්ජෙත්තො “ආනන්දං විනා සඬ්ඨිති න සක්කා කාතුං, හික්ඛුනංයෙව අනුමතියා ගහෙස්සාමි”ති න උච්චිති.

අථ සයමෙව හික්ඛු ආනන්දස්සත්ථාය ටෙරං යාචිංසු. යථාහ –

“හික්ඛු ආයස්මත්තං මහාකස්සපං එතදවොචුං – ‘අයං, හත්තෙ, ආයස්මා ආනන්දො කිඤ්චාපි සෙක්ඛො අහබ්බො ඡන්දා දොසා මොහා භයා අගතිං ගත්තුං, බහු වානෙන හගවතො සන්තිකෙ ධම්මො ව විනයො ව පරියත්තො; තෙන හි, හත්තෙ, ටෙරො ආයස්මත්තම්පි ආනන්දං උච්චිතතු’ති. අථ ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මත්තම්පි ආනන්දං උච්චිති”ති (වුළුව. 437).

එවං හික්ඛුනං අනුමතියා උච්චිතිතෙන තෙනායස්මතා සද්ධිං පඤ්ච ටෙරසතානි අහෙසුං.

අථ ඛො ටෙරානං හික්ඛුනං එතදහොසි – “කත්ථ නු ඛො මයං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬ්ඨායෙය්‍යාමා”ති. අථ ඛො ටෙරානං හික්ඛුනං එතදහොසි – “රාජගහං ඛො මහාගොවරං පහුතසෙනාසනං, යංනුන මයං රාජගහෙ වස්සං වසන්තා ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬ්ඨායෙය්‍යාම, න අඤ්ඤෙ හික්ඛු රාජගහෙ වස්සං උපගච්ඡෙය්‍යු”න්ති. කස්මා පන තෙසං එතදහොසි? ඉදං අම්භාකං ථාවරකම්මං, කොචි විසභාගපුග්ගලො සඬ්ඝමජ්ඣං පවිසිත්වා උක්කොටෙය්‍යාති. අථායස්මා මහාකස්සපො ඤත්තිදුතියෙන කම්මෙන සාවෙසි, තං සඬ්ඨිතික්ඛන්ධකෙ චුත්තනයෙනෙව ඤාතබ්බං.

අප තථාගතස්ස පරිනිබ්බානනො සත්තස්ස සාධුක්ඛිලනදිවසෙස්ස සත්තස්ස ව  
 ධාතුපුජාදිවසෙස්ස විනිවත්තෙස්ස “අඛිඨමාසො අතික්කන්තො, ඉදානි ගිම්භානං  
 දියඨිඨො මාසො සෙසො, උපකට්ඨා වස්සුපනායිකා”ති මන්ත්වා  
 මහාකස්සපත්ථෙරො “රාජගහං, ආවුසො, ගච්ඡාමා”ති උපඨිඨං භික්ඛුසඤ්ඤං  
 ගහෙත්වා එකං මග්ගං ගතො. අනුරුද්ධත්ථෙරොපි උපඨිඨං ගහෙත්වා එකං මග්ගං  
 ගතො. ආනන්දත්ථෙරො පන භගවතො පත්තචීවරං ගහෙත්වා භික්ඛුසඤ්ඤපරිවුතො  
 සාවත්ථී ගන්ත්වා රාජගහං ගන්තුකාමො යෙන සාවත්ථී තෙන වාරිකං පක්කාමී.  
 ආනන්දත්ථෙරෙන ගතගතට්ඨානෙ මහාපරිදෙවො අහොසි – “භන්තෙ ආනන්ද,  
 කුභිං සත්ථාරං යපෙත්වා ආගතොසී”ති. අනුපුබ්බෙන පන සාවත්ථී අනුප්පත්තෙ  
 ථෙරෙ භගවතො පරිනිබ්බානදිවසෙ විය මහාපරිදෙවො අහොසි.

තත්ත සුදං ආයස්මා ආනන්දො අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය තං  
 මහාජනං සඤ්ඤාපෙත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා දසබ්බලෙන වසිතගන්ධකුටියා ද්වාරං  
 විවරිත්වා මඤ්චපීඨං නිහරිත්වා පජ්ථොටෙත්වා ගන්ධකුටිං සම්මජ්ජිත්වා  
 මීලාතමාලාකච්චරං ඡඨිඨෙත්වා මඤ්චපීඨං අනිහරිත්වා පුන යථායානෙ යපෙත්වා  
 භගවතො ධීතකාලෙ කරණීයං වත්තං සබ්බමකාසී. අප්ථ ථෙරො භගවතො  
 පරිනිබ්බානනො පභුති යානනිසජ්ජබහුලත්තා උස්සන්තධාතුකං කායං  
 සමස්සාසෙතුං දුතියදිවසෙ බීරවිරෙවනං පිටිත්වා විහාරෙයෙව නිසීදි. යං සන්ධාය  
 සුහෙන මාණුවෙන පහිතං මාණුවකං එතදවොච –

“අකාලො ඛො, මාණුවක, අත්ථී මෙ අජ්ජ භෙසජ්ජමත්තා පිතා, අජ්ජෙව  
 නාම ස්වෙපි උපසඬ්ඨකමෙය්‍යාමා”ති (දී. නි. 1.447).

දුතියදිවසෙ චෙතකත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන ගන්ත්වා සුහෙන මාණුවෙන  
 පුට්ඨො දීඝනිකායෙ සුභසුත්තං නාම දසමං සුත්තමහාසි.

අප්ථ ථෙරො ජෙතවනවිහාරෙ ඛණ්ඩචුල්ලජ්ජපටිසඬ්ඨරණං කාරාපෙත්වා  
 උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය රාජගහං ගතො. තථා මහාකස්සපත්ථෙරො  
 අනුරුද්ධත්ථෙරො ච සබ්බං භික්ඛුසඤ්ඤං ගහෙත්වා රාජගහමෙව ගතො.

තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ අට්ඨාරස මහාවිහාරා භොන්ති. තෙ සබ්බෙපි  
 ඡඨිඨිතපතිතඋක්ඛ්‍යාපා අහෙස්සුං. භගවතො හි පරිනිබ්බානෙ සබ්බෙ භික්ඛු අත්තනො  
 අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා විහාරෙ ච පරිවෙණෙ ච ඡඨිඨෙත්වා අගමංසු.  
 තත්ථ ථෙරා භගවතො වචනපුජනත්ථං තිත්ථියවාදපරිමොචනත්ථඤ්ච “පයමං  
 මාසං ඛණ්ඩචුල්ලජ්ජපටිසඬ්ඨරණං කරොමා”ති වින්තෙස්සුං. තිත්ථියා හි එවං වදෙය්‍යුං  
 – “සමණස්ස ගොතමස්ස සාවකා සත්ථරි ධීතෙයෙව විහාරෙ පටිජග්ගිංසු,  
 පරිනිබ්බුතෙ ඡඨිඨෙස්සු”න්ති. තෙසං වාදපරිමොචනත්ථඤ්ච වින්තෙස්සුන්ති වුත්තං  
 භොති. වුත්තම්පි භෙතං –

“අප්ථ ඛො ථෙරානං භික්ඛුනං එතදභොසි – ‘භගවතා ඛො, ආවුසො,  
 ඛණ්ඩචුල්ලජ්ජපටිසඬ්ඨරණං වණ්ණිතං. භන්ද මයං, ආවුසො, පයමං මාසං



බණ්ඩුල්ලපටිසඬුරණං කරොම, මජ්ඣිමං මාසං සන්නිපතිත්වා  
ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬගායිස්සාමා”ති (චූළව. 438).

තෙ දුතියදිවසෙ ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ අට්ඨංසු. අජාතසත්තු රාජා ආගන්ත්වා  
චන්දිත්වා “කිං, හන්තෙ, ආගතත්වා”ති අත්තනා කත්තබ්බකිච්චං පටිපුච්ඡී. ථෙරා  
අට්ඨාරස මහාවිහාරපටිසඬුරණත්ථාය හත්ථකම්මං පටිවෙදෙසුං. “සාධු,  
හන්තෙ”ති රාජා හත්ථකම්මකාරකෙ මනුස්සෙ අදාසී. ථෙරා පට්ඨං මාසං  
සබ්බවිහාරෙ පටිසඬුරාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං – “නිට්ඨිතං, මහාරාජ,  
විහාරපටිසඬුරණං. ඉදානි ධම්මවිනයසඬගහං කරොමා”ති. “සාධු, හන්තෙ,  
විස්සත්ථා කරොථ. මය්හං ආණාචක්කං, තුම්හාකං ධම්මචක්කං හොතු. ආණාපෙථ,  
හන්තෙ, කිං කරොමී”ති? “සඬගහං කරොන්තානං භික්ඛූනං සන්නිසප්පට්ඨානං,  
මහාරාජා”ති. “කත්ථ කරොමී, හන්තෙ”ති? “වෙහාරපබ්බතපස්සෙ  
සත්තපණ්ණිගුහාද්වාරෙ කාතුං යුත්තං, මහාරාජා”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති ඛො රාජා  
අජාතසත්තු විස්සකම්මුනා නිම්මිතසදිසං සුවිහත්තභිත්තිත්ථම්මහසොපානං  
නානාවධමාලාකම්මලතආකම්මවිචිත්තං අභිභවන්තම්ච රාජභවනවිභූතිං  
අවහසන්තම්ච දෙවවිමානසිරිං සිරියා නිකෙතම්ච ඵකනිපාතතිත්ථම්ච ච  
දෙවමනුස්සනයනවිහඬගානං ලොකරාමණෙය්‍යාකම්ච සම්පිණ්ඩිතං  
දට්ඨබ්බසාරමණ්ඩං මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා විවිධකුසුමදාම-ඔලම්බක-  
විනිශ්ඨලන්තවාරුචිතානං රතනවිචිත්තමණිකොට්ටිමතලම්ච ච නං  
නානාපුප්ඵ්‍යභාරවිචිත්තසුපරිනිට්ඨිතභූමිකම්මං බ්‍රහ්මවිමානසදිසං අලඬකරිත්වා  
තස්මිං මහාමණ්ඩපෙ පඤ්චසතානං භික්ඛූනං අනග්ඝානි පඤ්ච  
කප්පියපච්චත්ථරණසතානි පඤ්ඤාපෙත්වා දක්ඛිණභාගං නිස්සාය උත්තරාභිමුඛං  
ථෙරාසනං මණ්ඩපමජ්ඣෙ පුරත්ථාභිමුඛං බුද්ධස්ස භගවතො ආසනාරහං  
ධම්මාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දන්තබ්බිතං බීජනිඤ්චෙත්ථ යපෙත්වා භික්ඛුසඬසස්ස  
ආරොවාපෙසි – “නිට්ඨිතං, හන්තෙ, මම කිච්ච”න්ති.

තස්මිං ඛො පන සමයෙ ඵකච්චෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං සන්ධාය  
ඵචමාහංසු – “ඉමස්මිං භික්ඛුසඬසෙ ඵකො භික්ඛූ විස්සගන්ධං වායන්තො  
විවරති”ති. ථෙරො තං සුත්වා “ඉමස්මිං භික්ඛුසඬසෙ අඤ්ඤො විස්සගන්ධං  
වායන්තො විවරණකභික්ඛූ නාම නත්ථී, අද්ධා ඵතෙ මං සන්ධාය වදන්ති”ති  
සංවෙගං ආපජ්ජී. ඵකච්චෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං ආනන්දං ආහංසු – “ස්වෙ, ආවුසො,  
සන්නිපාතො ත්වඤ්ච සෙක්ඛො සකරණීයො, තෙන තෙ න යුත්තං සන්නිපාතං  
ගන්තුං, අප්පමත්තො හොභී”ති.

අථ ඛො ආයස්මා ආනන්දො – “ස්වෙ සන්නිපාතො, න ඛො පන මෙතං  
පතිරූපං ය්වාහං සෙක්ඛො සමානො සන්නිපාතං ගච්ඡෙය්‍ය”න්ති බහුදෙව රත්තිං  
කායගතායසනියා විතිනාමෙත්වා රත්තියා පච්චුසසමයං වඬකමා ඔරොභිත්වා විහාරං  
පටිසිත්වා “නිපජ්ජිස්සාමී”ති කායං ආවජ්ජෙසි. ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා,  
අප්පත්තඤ්ච සිසං බිම්බොහනං, ඵතස්මිං අත්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි විත්තං  
විමුච්චි. අයඤ්භි ආයස්මා වඬකමෙන බහි විතිනාමෙත්වා විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං.

අසක්කොන්තො චින්තෙසි – “නනු මං භගවා එතදවොච – ‘කතපුඤ්ඤාසි ත්වං, ආනන්ද, පධානමනුයුඤ්ජ; ඛිජ්ජං භොහිසි අනාසවො’ති (දී. නි. 2.207). බුද්ධානඤ්ච කථාදොසො නාම නත්ථි. මම අවිචාරද්ධං වීරියං තෙන මෙ චිත්තං උද්ධව්වාය සංවත්තති. භන්දාහං වීරියසමථං යොජෙමි”ති වච්ඡකමා ඔරොහිත්වා පාදධොවනට්ඨානෙන යත්වා පාදෙ ධොවිත්වා විහාරං පවිසිත්වා මඤ්චකෙ නිසිදිත්වා “ථොකං විස්සමිස්සාමි”ති කායං මඤ්චකෙ උපනාමෙසි. ද්වෙ පාදා භූමිතො මුත්තා, සිසඤ්ච ඛිමබොහනං අසම්පත්තං. එතස්මිං අත්තරෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුත්තං, චතුර්වරියාපට්ඨරහිතං ථෙරස්ස අරහත්තං අභොසි. තෙන ඉමස්මිං සාසනෙ අනිපත්තො අනිසිත්තො අට්ඨිතො අවච්ඡකමන්තො “කො හික්ඛු අරහත්තං පත්තො”ති චුත්තෙ “ආනන්දත්ථෙරො”ති වත්තුං වට්ටති.

අථ බො ථෙරා හික්ඛු දුතියදිවසෙ කතහත්තකිච්චා පත්තවීවරං පටිසාමෙත්වා ධම්මසභායං සන්නිපතිතා. ආනන්දත්ථෙරො පන අත්තනො අරහත්තජ්ජත්තිං ඤාපෙතුකාමො හික්ඛුහි සද්ධිං න ගතො. හික්ඛු යථාචුච්ඡිං අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසිදන්තා ආනන්දත්ථෙරස්ස ආසනං යපෙත්වා නිසින්නා. තත්ථ කෙහිවි “එතමාසනං කස්සා”ති චුත්තෙ “ආනන්දත්ථෙරස්සා”ති. “ආනන්දො පන කුහිං ගතො”ති? තස්මිං සමයෙ ථෙරො චින්තෙසි – “ඉදානි මය්හං ගමනකාලො”ති. තතො අත්තනො ආනුභාවං දස්සෙන්නො පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා අත්තනො ආසනෙයෙව අත්තානං දස්සෙසි. ආකාසෙනාගන්ත්වා නිසිදිතිපි එකෙ.

එවං නිසින්නෙ තස්මිං ආයස්මන්තෙ මහාකස්සපත්ථෙරො හික්ඛු ආමන්තෙසි – “ආචුසො, කිං පයමං සඬගායාම, ධම්මං වා විනයං වා”ති? හික්ඛු ආහංසු – “හන්තෙ මහාකස්සප, විනයො නාම බුද්ධසාසනස්ස ආයු, විනයෙ ධීතෙ සාසනං ධීතං භොති; තස්මා පයමං විනයං සඬගායාමා”ති,. “කං ධුරං කත්වා”ති? “ආයස්මන්තං උපාලි”න්ති. “කිං ආනන්දො නජ්ජභොති”ති? “නො නජ්ජභොති; අපි ච බො පන සම්මාසම්බුද්ධො ධරමානොයෙව විනයපරියත්තිං නිස්සාය ආයස්මන්තං උපාලිං එතදග්ගෙ යපෙසි – ‘එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං විනයධරානං යදිදං උපාලි’ති (අ. නි. 1.219, 228). තස්මා උපාලිත්ථෙරං පුච්ඡිත්වා විනයං සඬගායාමා”ති. තතො ථෙරො විනයං පුච්ඡනත්ථාය අත්තනාව අත්තානං සම්මන්ති. උපාලිත්ථෙරොපි විස්සජ්ජනත්ථාය සම්මන්ති. තත්තායං පාලි –

“අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො සඬසං ඤාපෙසි –

“සුඤ්ඤා මෙ, ආචුසො, සඬසො. යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යා”න්ති.

“ආයස්මාපි උපාලි සඬසං ඤාපෙසි –

“සුඤ්ඤා මෙ, හන්තෙ, සඬසො. යදි සඬසස්ස පත්තකල්ලං, අහං ආයස්මතා මහාකස්සපෙන විනයං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍යා”න්ති.



එවං අත්තනාව අත්තනං සම්මන්ත්තිවා ආයස්මා උපාලි උට්ඨායාසනා එකංසං වීවරං කත්වා ථෙරෙ භික්ඛු වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි, දන්තබ්බිතං බීජනිං ගහෙත්වා. තතො ආයස්මා මහාකස්සපො ථෙරාසනෙ නිසීදිත්වා ආයස්මන්තං උපාලිං විනයං පුච්ඡි – “පයමං, ආවුසො උපාලි, පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්තං” නිති? “වෙසාලියං, හත්තෙ” ති. “කං ආරබ්භා” ති? “සුදින්නං කලන්දපුත්තං ආරබ්භා” ති. “කිස්මිං වත්ථුස්මි” නිති? “මෙටුනධම්මෙ” ති.

අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං උපාලිං පයමස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුමපි පුච්ඡි, නිදානමපි පුච්ඡි, පුග්ගලමපි පුච්ඡි, පඤ්ඤත්තිමපි පුච්ඡි, අනුපඤ්ඤත්තිමපි පුච්ඡි, ආපත්තිමපි පුච්ඡි, අනාපත්තිමපි පුච්ඡි; යථා ව පයමස්ස තථා දුතියස්ස තථා තතියස්ස තථා චතුත්ථස්ස පාරාජිකස්ස වත්ථුමපි පුච්ඡි...පෙ.... අනාපත්තිමපි පුච්ඡි. පුට්ඨො පුට්ඨො උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. තතො ඉමානි චත්තාරි පාරාජිකානි “පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉද්” නිති සඬගහං ආරොපෙත්වා යථෙසුං. තෙරස සඬසාදිසෙසානි “තෙරසක” නිති යථෙසුං. ද්වෙ සික්ඛාපදානි “අනියතානි” ති යථෙසුං. තිංස සික්ඛාපදානි “නිස්සග්ගියපාවිත්තියානි” ති යථෙසුං. ද්වෙනවුති සික්ඛාපදානි “පාවිත්තියානි” ති යථෙසුං. චත්තාරි සික්ඛාපදානි “පාටිදෙසනියානි” ති යථෙසුං. පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි “සෙබ්බියානි” ති යථෙසුං. සත්ත ධම්මෙ “අධිකරණසමථා” ති යථෙසුං.

එවං මහාවිහඬිගං සඬගහං ආරොපෙත්වා භික්ඛුනීවිහඬිගෙ අට්ඨ සික්ඛාපදානි “පාරාජිකකණ්ඩං නාම ඉද්” නිති යථෙසුං. සත්තරස සික්ඛාපදානි “සත්තරසක” නිති යථෙසුං. තිංස සික්ඛාපදානි “නිස්සග්ගියපාවිත්තියානි” ති යථෙසුං. ඡසට්ඨිසතසික්ඛාපදානි “පාවිත්තියානි” ති යථෙසුං. අට්ඨ සික්ඛාපදානි “පාටිදෙසනියානි” ති යථෙසුං. පඤ්චසත්තති සික්ඛාපදානි “සෙබ්බියානි” ති යථෙසුං. සත්ත ධම්මෙ “අධිකරණසමථා” ති යථෙසුං. එවං භික්ඛුනීවිහඬිගං සඬගහං ආරොපෙත්වා එතෙනෙව උපායෙන ඛන්ධකපරිවාරෙපි ආරොපෙසුං. එවමෙනං සඋහතොවිහඬිගඛන්ධකපරිවාරං විනයපිටකං සඬගහමාරුළ්භං සබ්බං මහාකස්සපත්ථෙරො පුච්ඡි, උපාලිත්ථෙරො විස්සජ්ජෙසි. පුච්ඡාචස්සජ්ජනපරියොසානෙ පඤ්ච අරහන්තසතානි සඬගහං ආරොපිතනයෙනෙව ගණසජ්ඣායමකංසු. විනයසඬගහාවසානෙ උපාලිත්ථෙරො දන්තබ්බිතං බීජනිං නික්ඛිපිත්වා ධම්මාසනා ඔරොහිත්වා වුඩ්ඨෙ භික්ඛු වන්දිත්වා අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදි.

විනයං සඬගායිත්වා ධම්මං සඬගායිතුකාමො ආයස්මා මහාකස්සපො භික්ඛු පුච්ඡි – “ධම්මං සඬගායන්තෙහි කං පුග්ගලං ධුරං කත්වා ධම්මො සඬගායිතබ්බො” ති? භික්ඛු “ආනන්දත්ථෙරං ධුරං කත්වා” ති ආහංසු.

අථ බො ආයස්මා මහාකස්සපො සඬසං ඤාපෙසි –

“සුඤ්ඤාන මෙ, ආවුසො, සඬ්ඤානං. යදි සඬ්ඤානං පත්තකල්ලං, අහං ආනන්දං ධම්මං පුට්ඨෙය්‍ය” නිති.

අප්ප ඛො ආයස්මා ආනන්දො සඬ්ඤානං ඤාපෙසි –

“සුඤ්ඤාන මෙ, හත්තෙ, සඬ්ඤානං යදි සඬ්ඤානං පත්තකල්ලං, අහං ආයස්මානා මහාකස්සපෙන ධම්මං පුට්ඨො විස්සජ්ජෙය්‍ය” නිති.

අප්ප ඛො ආයස්මා ආනන්දො උට්ඨායාසනා එකංසං චීවරං කත්වා ථෙරෙ හික්ඛු වන්දිත්වා ධම්මාසනෙ නිසීදි දන්තබ්බිකං බීජනිං ගහෙත්වා. අප්ප මහාකස්සපත්ථෙරො ආනන්දත්ථෙරං ධම්මං පුච්ඡි – “බ්‍රහ්මජාලං, ආවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත” නිති? “අන්තරා ව, හත්තෙ, රාජගහං අන්තරා ව නාළන්දං රාජාගාරකෙ අම්බලට්ඨිකාය” නිති. “කං ආරබ්භා” ති? “සුප්පියඤ්ච පරිබ්බාජකං, බ්‍රහ්මදත්තඤ්ච මාණව” නිති. “කිස්මිං වත්ථුස්මි” නිති? “චණ්ණාවණ්ණෙ” ති. අප්ප ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං බ්‍රහ්මජාලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි, වත්ථුම්පි පුච්ඡි. “සාමඤ්ඤඵලං පනාවුසො ආනන්ද, කත්ථ භාසිත” නිති? “රාජගහෙ, හත්තෙ, ජීවකම්බවනෙ” ති. “කෙන සද්ධි” නිති? “අජාතසත්තුනා වෙදෙහිපුත්තෙන සද්ධි” නිති. අප්ප ඛො ආයස්මා මහාකස්සපො ආයස්මන්තං ආනන්දං සාමඤ්ඤඵලස්ස නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි. එතෙනෙව උපායෙන පඤ්ච නිකායෙ පුච්ඡි.

පඤ්චනිකායා නාම – දීඝනිකායො, මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අඬ්ගුත්තරනිකායො, බුද්දකනිකායොති. තත්ථ බුද්දකනිකායො නාම – වත්තාරො නිකායෙ යථෙත්වා, අවසෙසං බුද්ධවචනං. තත්ථ චිත්තො ආයස්මනා උපාලිත්ථෙරෙන විස්සජ්ජිතො, සෙසබුද්දකනිකායො වත්තාරො ව නිකායා ආනන්දත්ථෙරෙන. තදෙනං සබ්බම්පි බුද්ධවචනං රසවසෙන එකවිධං, ධම්මචිත්තයවසෙන දුට්ඨං, පයමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිට්ඨං; තථා පිටකවසෙන, නිකායවසෙන පඤ්චවිධං, අඬ්ගවසෙන නවවිධං, ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධන්ති වෙදිතබ්බං.

කථං රසවසෙන එකවිධං? යඤ්ඤි හගවතා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣත්වා යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති, එත්ථන්තරෙ පඤ්චවත්තාලිසවස්සානි දෙවමනුස්සනාගයක්ඛාදයො අනුසාසන්තෙන පච්චවෙක්ඛන්තෙන වා වුත්තං, සබ්බං තං එකරසං විමුත්තිරසමෙව හොති. එවං රසවසෙන එකවිධං.

කථං ධම්මචිත්තයවසෙන දුට්ඨං? සබ්බමෙව චෙතං ධම්මො චෙව චිත්තො වානි සඬ්ඤානං ගච්ඡති. තත්ථ චිත්තයපිටකං චිත්තො, අවසෙසං බුද්ධවචනං ධම්මො; තෙනෙවාහ – “යංනුන මයං, ආවුසො, ධම්මඤ්ච චිත්තයඤ්ච සඬ්ඤානෙය්‍යාමා” ති.

“අහං උපාලිං විනයං පුච්ඡෙය්‍යං, ආනන්දං ධම්මං පුච්ඡෙය්‍යං” න්ති ච එවං ධම්මවිනයවසෙන දුට්ඨං.

කථං පයමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිව්ධං? සබ්බමෙව හිදං පයමබුද්ධවචනං, මජ්ඣිමබුද්ධවචනං, පච්ඡිමබුද්ධවචනන්ති තිජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ –

“අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවිස්සං අනිබ්බිසං;  
ගහකාරං ගවෙසන්තො, දුක්ඛා ජාති පුනප්පුනං.

“ගහකාරක දිට්ඨොසි, පුන ගෙහං න කාහසි;  
සබ්බා තෙ ඵාසුකා භග්ගා, ගහකුටං විසඬිතං;  
විසඬිතරගතං චිත්තං, තණ්හානං ඛයමජ්ඣගා” ති. (ධ. ප. 153-154);

ඉදං පයමබුද්ධවචනං.

කෙච්ඡි “යදා භවෙ පාත්‍රභවන්ති ධම්මා” ති ඛන්ධකෙ උදානගාථං ආහු. එසා පන පාටිපදදිවසෙ සබ්බඤ්ඤාභාවජ්ජත්තස්ස සොමනස්සමයඤ්ඤාණෙන පච්චයාකාරං පච්චවෙක්ඛන්තස්ස උජ්ජන්තා උදානගාථාති වෙදිතබ්බා.

යං පන පරිනිබ්බානකාලෙ අහසි – “හන්ද දානි, හික්ඛවෙ, ආමන්තයාමි වො, වයධම්මා සඬ්ඛාරා, අජ්ජමාදෙන සම්පාදෙථා” ති (දී. නි. 2.218) ඉදං පච්ඡිමබුද්ධවචනං.

උභින්නමන්තරෙ යං චුත්තං එතං මජ්ඣිමබුද්ධවචනන්ති. එවං පයමමජ්ඣිමපච්ඡිමවසෙන තිව්ධං.

කථං පිටකවසෙන තිව්ධං? සබ්බමපි ගෙනං විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තිජ්ජහෙදමෙව හොති. තත්ථ පයමසඬ්ඛිතියං සඬ්ඛිතඤ්ච අසඬ්ඛිතඤ්ච සබ්බමපි සමොධානෙන්වා උභයානි පාතිමොක්ඛානි, ද්වෙ විභඩ්ගානි, ද්වාච්ඡති ඛන්ධකානි, සොළසපරිවාරානි ඉදං විනයපිටකං නාම.

බ්‍රහ්මජාලාදි චතුත්තිංසසුත්තසඬ්ඛගහො දීඝනිකායො, මූලපරියායසුත්තාදි දියඬ්ඝසතද්වෙසුත්තසඬ්ඛගහො මජ්ඣිමනිකායො, ඔසතරණසුත්තාදි සත්තසුත්තසහස්ස සත්තසත ද්වාසට්ඨිසුත්තසඬ්ඛගහො සංයුත්තනිකායො, විත්තපරියාදානසුත්තාදි නවසුත්තසහස්ස පඤ්චසත සත්තපඤ්ඤාසසුත්තසඬ්ඛගහො අඩ්ඨගුත්තරනිකායො, බුද්දකපාය-ධම්මපද-උදාන-ඉතිචුත්තක-සුත්තනිපාත-විමානවත්ථු-පෙතවත්ථු-ථෙරගාථා-ථෙරිගාථා-ජාතකනිද්දෙස-පටිසම්භිදා-අපදාන-බුද්ධවංස-වරියාපිටකවසෙන පන්තරසජ්ජහෙදො බුද්දකනිකායොති ඉදං සුත්තන්තපිටකං නාම.

ධම්මසංඛිතො, විභංගො, ධාතුකථා, පුග්ගලපඤ්ඤාත්ති, කථාවත්ථු, යමකං,  
පට්ඨානාත්ති ඉදං අභිධම්මපිටකං නාම. තත්ථ –

විවිධවිසෙසනායත්තා, විනයනතො චෙව කායවාචානං;  
විනයත්ථවිදුහි අයං, විනයො විනයොති අක්ඛාතො.

විවිධා හි එත්ථ පඤ්චවිධ පාතිමොක්ඛද්දෙස පාරාජිකාදි  
සත්තආපත්තික්ඛන්ධමාතිකා විභංගාදිප්පහෙදා නයා, විසෙසභූතා ච  
දළ්භිකම්මසිථිලකරණප්පයොජනා අනුපඤ්ඤාත්තිනායා,  
කායිකවාචසිකඅජ්ඣාචාරනිසෙධනතො චෙස කායං වාචඤ්ච විනෙති, තස්මා  
විවිධනායත්තා විසෙසනායත්තා කායවාචානඤ්ච විනයනතො “විනයො” ති  
අක්ඛාතො. තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

“විවිධවිසෙසනායත්තා, විනයනතො චෙව කායවාචානං;  
විනයත්ථවිදුහි අයං, විනයො විනයොති අක්ඛාතො” ති.

ඉතරං පන –

අත්ථානං සුවනතො, සුවුත්තතො සචනතොථ සුදනතො;  
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච, සුත්තන්ති අක්ඛාතං.

තඤ්භි අත්තත්ථපරත්ථාදිහෙදෙ අත්ථෙ සුවෙති, සුවුත්තා චෙත්ථ අත්ථා  
වෙනෙයාජ්ඣාසයානුලොමෙන වුත්තත්තා. සචති චෙනං අත්ථෙ සස්සම්ච ඵලං  
පසචතීති වුත්තං හොති. සුදති චෙනං ධෙනුවිය ඛිරං, පග්ගරතීති වුත්තං හොති. සුට්ඨ  
ච නෙ තායති රක්ඛතීති වුත්තං හොති. සුත්තසභාගඤ්චෙනං, යථා හි තච්ඡකානං  
සුත්තං පමාණං හොති; ඵවමෙතම්පි විඤ්ඤානං. යථා ච සුත්තෙන සංඛිගහිතාති  
පුප්ඵානි න විකිරියන්ති න විද්ධංසියන්ති; ඵවමෙතෙන සංඛිගහිතා අත්ථා.  
තෙනෙතමෙතස්ස වචනත්ථකොසල්ලත්ථං වුත්තං –

“අත්ථානං සුවනතො, සුවුත්තතො සචනතොථ සුදනතො;  
සුත්තාණා සුත්තසභාගතො ච, සුත්තන්ති අක්ඛාතං” න්ති.

ඉතරො පන –

යං එත්ථ වුඨ්ඨිමන්තො, සලක්ඛණා පුජිතා පරිච්ඡින්නා;  
වුත්තාධිකා ච ධම්මා, අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො.

අයඤ්භි අභිසද්දො වුඨ්ඨිලක්ඛණපුජිතපරිච්ඡින්නාධිකෙසු දිස්සති. තථාහෙස –  
“බාළ්භා මෙ ආවුසො දුක්ඛා වෙදනා අභික්කමන්ති නො පටික්කමන්ති” තිආදීසු (ම.  
නි. 3.389; සං. නි. 5.195) වුඨ්ඨියං ආගතො. “යා තා රත්තියො අභිඤ්ඤාතා  
අභිලක්ඛිතා” තිආදීසු (ම. නි. 1.49) ලක්ඛණො. “රාජාහිරාජා මනුජින්දො” තිආදීසු

(ම. නි. 2.399; සු. නි. 558) පුජිතෙ. “පට්ඨලො විනෙතුං අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ” තිආදීසු (මහාව. 85) පරිච්ඡින්නෙ. අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඤකරවිරහිතෙ ධම්මෙ ච විනයෙ වාති චුත්තං හොති. “අභික්කන්තෙන චණ්ණෙනා” තිආදීසු (වි. ව. 75) අධිකෙ.

එත්ථ ච “රුපුපපත්තියා මග්ගං භාවෙති, මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා එකං දිසං ඵරිත්වා විහරති” තිආදිනා (ධ. ස. 160 ආදයො) නයෙන වුඩ්ඪිමන්තොපි ධම්මා චුත්තා. “රුපාරම්මණං වා සද්දාරම්මණං වා” තිආදිනා නයෙන ආරම්මණාදීහි ලක්ඛණීයත්තා සලක්ඛණාපි. “සෙක්ඛා ධම්මා, අසෙක්ඛා ධම්මා, ලොකුත්තරා ධම්මා” තිආදිනා නයෙන පුජිතාපි පුජාරහාති අධිප්පායො. “එස්සො හොති වෙදනා හොති” තිආදිනා නයෙන සභාවපරිච්ඡින්නත්තා පරිච්ඡින්නාපි. “මහග්ගතා ධම්මා, අප්පමාණා ධම්මා, අනුත්තරා ධම්මා” තිආදිනා නයෙන අධිකාපි ධම්මා චුත්තා. තෙනෙතමෙතස්ස චචනත්ථකොසල්ලත්ථං චුත්තං –

“යං එත්ථ වුඩ්ඪිමන්තො, සලක්ඛණා පුජිතා පරිච්ඡින්නා;  
චුත්තාධිකා ච ධම්මා, අභිධම්මො තෙන අක්ඛාතො” ති.

යං පනෙත්ථ අවිසිට්ඨං, තං –

පිටකං පිටකත්ථවිදු, පරියත්තිඛිභාජනත්ථතො ආහු;  
තෙන සමොධානෙත්වා, තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

පරියත්තිපි හි “මා පිටකසම්පදානෙනා” තිආදීසු (අ. නි. 3.66) පිටකන්ති වුවවති. “අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍යා කුදාලපිටකං ආදායා” තිආදීසු (ම. නි. 1.228; අ. නි. 3.70) යං කිඤ්චි භාජනම්පි. තස්මා පිටකං පිටකත්ථවිදු, පරියත්තිඛිභාජනත්ථතො ආහු.

ඉදානි තෙන සමොධානෙත්වා තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යාති. තෙන එවං දුට්ඨත්ථෙත පිටකසද්දෙන සහ සමාසං කත්වා විනයො ච සො පිටකඤ්ච පරියත්තිභාවතො තස්ස තස්ස අත්ථස්ස භාජනතො වාති විනයපිටකං, යථාචුත්තෙනෙව නයෙන සුත්තන්තඤ්ච තං පිටකඤ්චාති සුත්තන්තපිටකං, අභිධම්මො ච සො පිටකඤ්චාති අභිධම්මපිටකන්ති එවමෙනෙ තයොපි විනයාදයො ඤෙය්‍යා.

එවං ඤත්වා ච පුනපි තෙස්වෙව පිටකෙසු නානප්පකාරකොසල්ලත්ථං –

දෙසනාසාසනකථා, හෙදං තෙසු යථාරහං;  
සික්ඛාපභානගම්හිර, භාවඤ්ච පරිදීපයෙ.

පරියත්තිහෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිං වාපි යං යහිං;  
පාපුණාති යථා හික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ.



තත්‍රායං පරිදීපනා විභාවනා ච, එතානි හි තීණි පිටකානි යථාක්කමං ආණා  
වොහාර පරමත්ථදෙසනා යථාපරාධ-යථානුලොම-යථාධම්මසාසනානි,  
සංවරාසංවරදිට්ඨිවිනිවෙය්‍යනාමරූපපරිච්ඡේදකථානි ච වුච්චන්ති.

එත්ථ හි විනයපිටකං ආණාරහෙන භගවතා ආණාබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා  
ආණාදෙසනා, සුත්තන්තපිටකං වොහාරකුසලෙන භගවතා වොහාරබාහුල්ලතො  
දෙසිතත්තා වොහාරදෙසනා, අභිධම්මපිටකං පරමත්ථකුසලෙන භගවතා  
පරමත්ථබාහුල්ලතො දෙසිතත්තා පරමත්ථදෙසනානි වුච්චති.

තථා පයමං යෙ තෙ පචුරාපරාධා සත්තා තෙ යථාපරාධං එත්ථ සාසිතානි  
යථාපරාධසාසනං, දුතියං අනෙකඡ්ඤාසයානුසයවරියාධිමුත්තිකා සත්තා  
යථානුලොමං එත්ථ සාසිතානි යථානුලොමසාසනං, තතියං ධම්මපුඤ්ජමත්තෙ  
“අභං මමා”ති සඤ්ඤිතො සත්තා යථාධම්මං එත්ථ සාසිතානි යථාධම්මසාසනන්ති  
වුච්චති.

තථා පයමං අඡ්ඤාචාරපටිපක්ඛභූතො සංවරාසංවරො එත්ථ කථිතොති  
සංවරාසංවරකථා, දුතියං ද්වයාසට්ඨිදිට්ඨිපටිපක්ඛභූතා දිට්ඨිවිනිවෙය්‍යා එත්ථ  
කථිතානි දිට්ඨිවිනිවෙය්‍යකථා, තතියං රාගාදිපටිපක්ඛභූතො නාමරූපපරිච්ඡේදො  
එත්ථ කථිතොති නාමරූපපරිච්ඡේදකථානි වුච්චති.

තීසුපි ච වෙනෙසු තිස්සො සික්ඛා, තීණි පභානානි, චතුබ්බිධො ච ගම්භීරභාවො  
වෙදිතබ්බො. තථා හි – විනයපිටකෙ විසෙසෙන අධිසීලසික්ඛා චුත්තා,  
සුත්තන්තපිටකෙ අධිවිත්තසික්ඛා, අභිධම්මපිටකෙ අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

විනයපිටකෙ ච චිතික්කමඡ්ජභානං කිලෙසානං, චිතික්කමපටිපක්ඛත්තා  
සීලස්ස. සුත්තන්තපිටකෙ පරිශුට්ඨානඡ්ජභානං, පරිශුට්ඨානපටිපක්ඛත්තා  
සමාධිස්ස. අභිධම්මපිටකෙ අනුසයඡ්ජභානං අනුසයපටිපක්ඛත්තා පඤ්ඤාය.

පයමෙ ච තදඛගඡ්ජභානං කිලෙසානං, ඉතරෙසු  
චික්ඛම්භනසමුවිච්ඡේදඡ්ජභානානි. පයමෙ ච දුච්චරිතසංකිලෙසස්ස පභානං, ඉතරෙසු  
තණ්හාදිට්ඨිසංකිලෙසානං.

එකමෙකස්මිඤ්ඤෙත්ථ චතුබ්බිධොපි ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරභාවො  
වෙදිතබ්බො. තත්ථ ධම්මොති පාළි. අත්ථොති තස්සායෙවත්ථො. දෙසනානි තස්සා  
මනසාවචත්ථාපිතාය පාළියා දෙසනා. පටිවෙධොති පාළියා පාළිඅත්ථස්ස ච  
යථාභූතාවබ්බොධො. තීසුපි වෙනෙසු එතෙ ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධා යස්මා සසාදිහි  
විය මහාසමුද්දො මන්දබුද්ධිහි දුක්ඛොගාහා අලබ්භනෙය්‍යාපතිට්ඨා ච, තස්මා  
ගම්භීරා. එවං එකමෙකස්මිං එත්ථ චතුබ්බිධොපි ගම්භීරභාවො වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො – ධම්මොති හෙනු. චුත්තං හෙනං – “හෙනුම්හි ඤාණං  
ධම්මපටිසම්භිදා”ති. අත්ථොති හෙනුඵලං. චුත්තං හෙනං – “හෙනුඵලෙ ඤාණං

අත්ථපටිසම්භිදා’ ති. දෙසනාති පඤ්ඤත්ති, යථාධම්මං ධම්මාභිලාපොති  
අධිප්පායො. පටිච්චෙධොති අභිසමයො, සො ච ලොකියලොකුත්තරො විසයතො  
අසම්මොහතො ච අත්ථානුරූපං ධම්මෙසු, ධම්මානුරූපං අත්ථෙසු,  
පඤ්ඤත්තිපථානුරූපං පඤ්ඤත්තිසු අවබොධො.

ඉදාති යස්මා එතෙසු පිටකෙසු යං යං ධම්මජාතං වා අත්ථජාතං වා, යා වායං  
යථා යථා ඤාපෙතබ්බො අත්ථො සොතුනං ඤාණස්ස අභිමුඛො හොති, තථා තථා  
තදත්ථජාතිකා දෙසනා, යො චෙත්ථ අවිපරිතාවබොධසඬ්ඛාතො පටිච්චෙධො  
සබ්බමෙතං අනුපටිතකුසලසම්භාරෙහි දුප්පඤ්ඤෙහි සසාදිහි විය මහාසමුද්දො  
දුක්ඛොගාහං අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨඤ්ච, තස්මා ගම්භිරං. එවම්පි එකමෙකස්මිං එත්ථ  
චතුබ්බිධොපි ගම්භිරභාවො චෙදිතබ්බො.

එත්තාවතා ච –

“දෙසනා-සාසනකථා, හෙදං තෙසු යථාරහං;  
සික්ඛාපභානගම්භිරභාවඤ්ච පරිදීපයෙ” ති.

අයං ගාථා චූත්තත්ථා හොති.

“පරියත්තිහෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිඤ්චාපි යං යහිං;  
පාපුණාති යථා භික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ” ති.

එත්ථ පන තිසු පිටකෙසු තිව්ධො පරියත්තිහෙදො දට්ඨබ්බො. තිස්සො හි  
පරියත්තියො – අලගද්දුපමා, නිස්සරණත්ථා, භණ්ඩාගාරිකපරියත්තිති.

තත්ථ යා දුග්ගහිතා උපාරම්භාදිහෙතු පරියාපුටා, අයං අලගද්දුපමා. යං සන්ධාය  
චූත්තං – “සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො අලගද්දත්ථිකො අලගද්දගවෙසී  
අලගද්දපරියෙසනං චරමානො, සො පස්සෙය්‍ය මහත්තං අලගද්දං. තමෙතං හොගෙ  
වා නඬ්භුට්ඨෙ වා ගණ්භෙය්‍ය. තස්ස සො අලගද්දො පටිපරිවත්තිත්ථා හත්ථෙ වා  
බාහාය වා අඤ්ඤතරස්මිං වා අඬ්ගපච්චඩ්ගෙ ඩංසෙය්‍ය. සො තතොනිදානං මරණං  
වා නිගච්ඡෙය්‍ය, මරණමත්තං වා දුක්ඛං. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ,  
අලගද්දස්ස. එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චෙ මොසපුරිසා ධම්මං  
පරියාපුණන්ති සුත්තං...පෙ.... වෙදල්ලං. තෙ තං ධම්මං පරියාපුණන්තා තෙසං  
ධම්මානං පඤ්ඤාය අත්ථං න උපපරික්ඛන්ති. තෙසං තෙ ධම්මා පඤ්ඤාය අත්ථං  
අනුපපරික්ඛනං න නිජ්ඣානං බමන්ති. තෙ උපාරම්භානිසංසා චෙව ධම්මං  
පරියාපුණන්ති ඉතිවාදප්පමොක්ඛානිසංසා ව. යස්ස චත්ථාය ධම්මං පරියාපුණන්ති,  
තඤ්චස්ස අත්ථං නානුභොන්ති. තෙසං තෙ ධම්මා දුග්ගහිතා දීඝරත්තං අභිතාය  
දුක්ඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු? දුග්ගහිතත්තා, භික්ඛවෙ, ධම්මාන” ත්ති (ම.  
නි. 1.238).

යා පන සුග්ගහිතා සීලක්ඛන්ධාදිපාරිපුරිංයෙව ආකච්චමානෙන පරියාපුටා න උපාරම්භාදි හෙතු, අයං නිස්සරණත්වා. යං සන්ධාය චුත්තං – “තෙසං තෙ ධම්මා සුග්ගහිතා දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය සංවත්තන්ති. තං කිස්ස හෙතු? සුග්ගහිතත්තා, හික්ඛවෙ, ධම්මාන”න්ති (ම. නි. 1.239).

යං පන පරිඤ්ඤාතක්ඛන්ධො පහිනකිලෙසො භාවිතමග්ගො පටිවිද්ධාකුප්පො සවිජ්ඣතනිරොධො ඛිණ්ණාසවො කෙවලං පච්චේදිපාලනත්ථාය වංසානුරක්ඛණත්ථාය පරියාපුණාති, අයං භණ්ඩාගාරිකපදයත්තීති.

විනයෙ පන සුප්පටිපන්නො හික්ඛු සීලසම්පත්තිං නිස්සාය නිස්සො විජ්ජා පාපුණාති, තාසංයෙව ච තත්ථ පහෙදවචනතො. සුත්තෙ සුප්පටිපන්නො සමාධිසම්පදං නිස්සාය ඡ අභිඤ්ඤා පාපුණාති, තාසංයෙව ච තත්ථ පහෙදවචනතො. අභිධම්මෙ සුප්පටිපන්නො පඤ්ඤාසම්පදං නිස්සාය චතස්සො පටිසම්භිදා පාපුණාති, තාසඤ්ච තත්ථෙව පහෙදවචනතො. එවමෙතෙසු සුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං විජ්ජාත්තයඡලභිඤ්ඤාවතුපටිසම්භිදාහෙදං සම්පත්තිං පාපුණාති.

විනයෙ පන දුප්පටිපන්නො අනුඤ්ඤාතසුඛසම්ඵස්සඅත්ථරණපාචුරණාදිඵස්සසාමඤ්ඤතො පටික්ඛිත්තෙසු උපාදින්නඵස්සාදීසු අනවජ්ජසඤ්ඤී හොති. චුත්තම්පි හෙතං – “තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, යථා යෙමෙ අන්තරායිකා ධම්මා චුත්තා භගවතා, තෙ පටිසෙවතො නාලං අන්තරායායා”ති (පාවි. 417; ම. නි. 1.234) තතො දුස්සීලභාවං පාපුණාති. සුත්තෙ දුප්පටිපන්නො “චත්තාරොමෙ, හික්ඛවෙ, පුග්ගලා සන්නො සංවිජ්ජමානා”තිආදීසු (අ. නි. 4.5) අධිප්පායං අජානන්තො දුග්ගහිතං ගණ්හාති. යං සන්ධාය චුත්තං – “අත්තනා දුග්ගහිතෙන අම්මෙ චෙව අබ්භාවික්ඛති, අත්තනාඤ්ච ඛනති, ඛහුඤ්ච අපුඤ්ඤං පසවති”ති (පාවි. 417; ම. නි. 1.236) තතො මිච්ඡාදිට්ඨිතං පාපුණාති. අභිධම්මෙ දුප්පටිපන්නො ධම්මචිත්තං අනිධාවන්තො අවින්තෙය්‍යානිපි චින්තෙති, තතො චිත්තක්ඛෙපං පාපුණාති. චුත්තං හෙතං – “චත්තාරිමානි, හික්ඛවෙ, අවින්තෙය්‍යානි න චින්තෙතඛිබ්බානි, යානි චින්තෙන්නො උම්මාදස්ස විසාතස්ස භාගී අස්සා”ති (අ. නි. 4.77). එවමෙතෙසු දුප්පටිපන්නො යථාක්කමෙන ඉමං දුස්සීලභාවමිච්ඡාදිට්ඨිතා චිත්තක්ඛෙපහෙදං විපත්තිං පාපුණාතිති.

ඵත්තාවතා ව –

“පරියත්තිහෙදං සම්පත්තිං, විපත්තිං වාපි යං යහිං;  
පාපුණාති යථා හික්ඛු, තම්පි සබ්බං විභාවයෙ”ති.

අයම්පි ගාථා චුත්තත්ථා හොති. එවං නානප්පකාරතො පිටකානි ඤාත්වා තෙසං වසෙනෙතං බුද්ධවචනං තිව්ධන්ති ඤාතඛිබ්බං.

කථං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං? සබ්බමෙව චෙතං දීඝනිකායො,  
මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අඬගුත්තරනිකායො, බුද්දකනිකායොති

පඤ්චජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ කතමො දීඝනිකායො? තිවග්ගසඨගහානි  
බ්‍රහ්මජාලාදීනි චතුත්තිංස සුත්තානි.

චතුත්තිංසෙව සුත්තන්තා, තිවග්ගො යස්ස සඨගහො;  
එස දීඝනිකායොති, පටමො අනුලොමිකො.

කස්මා පනෙස දීඝනිකායොති වුවචති? දීඝජ්ජමාණානං සුත්තානං සමුහතො  
නිවාසතො ච, සමුහනිවාසා හි නිකායොති වුවචන්ති. ‘නාහං, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤං  
එකනිකායම්පි සමනුපස්සාමි එවං චිත්තං; යට්ඨිදං, හික්ඛවෙ, තිරච්ඡානගතා පාණා;  
පොණිකනිකායො, වික්ඛල්ලිකනිකායො’ති (සං. නි. 3.100) එවමාදීනි චෙත්ථ  
සාධකානි සාසනතො ච ලොකතො ච. එවං සෙසානම්පි නිකායභාවෙ වචනත්ථො  
වෙදිතබ්බො.

කතමො මජ්ඣිමනිකායො? මජ්ඣිමජ්ජමාණානි පඤ්චදසවග්ගසඨගහානි  
මූලපරියායසුත්තාදීනි දියඨිඨසතං ද්වෙ ච සුත්තානි.

දියඨිඨසතං සුත්තන්තා, ද්වෙ ච සුත්තානි යත්ථ සො;  
නිකායො මජ්ඣිමො පඤ්ච-දසවග්ගපරිග්ගහො.

කතමො සංයුත්තනිකායො? දෙවතාසංයුත්තාදිවසෙන යිතානි ඔසතරණාදීනි  
සත්ත සුත්තසහස්සානි සත්ත ච සුත්තසතානි ද්වාසට්ඨි ච සුත්තානි.

සත්ත සුත්තසහස්සානි, සත්ත සුත්තසතානි ච;  
ද්වාසට්ඨි වෙච සුත්තන්තා, එසො සංයුත්තසඨගහො.

කතමො අභිගුත්තරනිකායො? එකෙකඅභිගාතිරෙකවසෙන යිතානි  
චිත්තපරියාදානාදීනි නච සුත්තසහස්සානි පඤ්ච සුත්තසතානි සත්තපඤ්ඤාසඤ්ච  
සුත්තානි.

නච සුත්තසහස්සානි, පඤ්ච සුත්තසතානි ච;  
සත්තපඤ්ඤාස සුත්තානි, සඨබ්‍යා අභිගුත්තරෙ අයං.

කතමො බුද්දකනිකායො? සකලං විනයපිටකං අභිධම්මපිටකං  
බුද්දකපාඨාදයො ච පුබ්බෙ නිදස්සිතා පන්තරසහෙදා යපෙත්වා චත්තාරො නිකායෙ  
අවසෙසං බුද්ධචචනන්ති.

යපෙත්වා චතුරොපෙන, නිකායෙ දීඝආදිකෙ;  
තදඤ්ඤං බුද්ධචචනං, නිකායො බුද්දකො මතොති.

එවං නිකායවසෙන පඤ්චවිධං.

කථං අඬගවසෙන නවවිධං? සබ්බමෙව හිදං සුත්තං, ගෙයාං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිවුත්තකං, ජාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ උභතොවිහඬගතිද්දෙසබන්ධකපරිවාරා සුත්තනිපාතෙ මඬගලසුත්ත-රතනසුත්ත-නාලකසුත්ත-තුවට්ටකසුත්තානි අඤ්ඤම්පි ච සුත්තනාමකං තථාගතවචනං සුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. සබ්බම්පි සගාථකං සුත්තං ගෙයාන්ති වෙදිතබ්බං. විසෙසෙන සංයුත්තකෙ සකලොපි සගාථාවග්ගො, සකලං අභිධම්මපිටකං, නිග්ගාථකං සුත්තං, යඤ්ච අඤ්ඤම්පි අට්ඨන්ති අඬගෙහි අසඬගහිතං බුද්ධවචනං තං වෙය්‍යාකරණන්ති වෙදිතබ්බං. ධම්මපදං, ථෙරගාථා, ථෙරීගාථා, සුත්තනිපාතෙ නොසුත්තනාමිකා සුද්ධිකගාථා ච ගාථානි වෙදිතබ්බා. සොමනස්සඤ්ඤාණමයිකගාථාපටිසංයුත්තා ද්වාසිති සුත්තන්තා උදානන්ති වෙදිතබ්බං. ‘‘වුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා’’ තිආදිනායජ්ජවත්තා දසුත්තරසතසුත්තන්තා ඉතිවුත්තකන්ති වෙදිතබ්බං. අපණ්ණකජාතකාදීනි පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්ච ජාතකසතානි ජාතකන්ති වෙදිතබ්බං. ‘‘චත්තාරොමෙ, හික්ඛවෙ, අච්ඡරියා අබ්භුතා ධම්මා ආනන්දෙ’’ ති (දී. නි. 2.209) -ආදිනායජ්ජවත්තා සබ්බෙපි අච්ඡරියඅබ්භුතධම්මපටිසංයුත්තා සුත්තන්තා අබ්භුතධම්මන්ති වෙදිතබ්බං. චූළවෙදල්ල-මහාවෙදල්ල-සම්මාදිට්ඨි-සක්කපඤ්ඤ-සඬබාරභාජනිය-මහාපුණ්ණමසුත්තාදයො සබ්බෙපි වෙදඤ්ච තුට්ඨිඤ්ච ලද්ධා ලද්ධා පුච්ඡිතසුත්තන්තා වෙදල්ලන්ති වෙදිතබ්බං. එවං අඬගවසෙන නවවිධං.

කථං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං? සබ්බමෙව චෙතං බුද්ධවචනං

—

‘‘ද්වාසිති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙ සහස්සානි හික්ඛුතො;  
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො’’ ති. (ථෙරගා. 1027);

එවං පරිදීපිතධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සජ්ජහෙදං හොති. තත්ථ එකානුසන්ධිකං සුත්තං එකො ධම්මක්ඛන්ධො. යං අනෙකානුසන්ධිකං තත්ථ අනුසන්ධිවසෙන ධම්මක්ඛන්ධගණනා. ගාථාබන්ධෙසු පඤ්ඤාපුච්ඡනං එකො ධම්මක්ඛන්ධො, විස්සජ්ජනං එකො. අභිධම්මෙ එකමෙකං තික-දුක-භාජනං, එකමෙකඤ්ච විත්තවාරභාජනං, එකො ධම්මක්ඛන්ධො. විනයෙ අත්ථි වත්ථු, අත්ථි මානිකා, අත්ථි පදභාජනියං, අත්ථි අන්තරාපත්ති, අත්ථි ආපත්ති, අත්ථි අනාපත්ති, අත්ථි පරිච්ඡෙදො; තත්ථ එකමෙකො කොට්ඨාසො, එකමෙකො ධම්මක්ඛන්ධොති වෙදිතබ්බො. එවං ධම්මක්ඛන්ධවසෙන චතුරාසීතිසහස්සවිධං.

එවමෙතං අහෙදතො රසවසෙන එකවිධං, හෙදතො ධම්මවිනයාදිවසෙන දුට්ඨාදිහෙදං බුද්ධවචනං සඬගායන්තෙන මහාකස්සපජ්ජමුඛෙන වසීගණෙන ‘‘අයං ධම්මො, අයං විනයො; ඉදං පට්ඨබුද්ධවචනං, ඉදං මජ්ඣිමබුද්ධවචනං, ඉදං පච්ඡිමබුද්ධවචනං; ඉදං විනයපිටකං, ඉදං සුත්තන්තපිටකං, ඉදං අභිධම්මපිටකං; අයං දීඝනිකායො...පෙ.... අයං බුද්දකනිකායො; ඉමානි සුත්තාදීනි නවඬගානි, ඉමානි චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි’’ ති ඉමං පහෙදං වචන්ථපෙත්වාච සඬගීතං.



න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, අඤ්ඤම්පි උද්දානසඬගහ-  
 වග්ගසඬගහපෙය්‍යාලසඬගහ-එකකනිපාත-දුකනිපාතාදිනිපාතසඬගහ-  
 සංයුත්තසඬගහ-පණ්ණාසසඬගහාදිඅනෙකවිධං තීසු පිටකෙසු සන්දිස්සමානං  
 සඬගහජපහෙදං වචන්ට්‍පෙත්වාඵව සත්තහි මාසෙහි සඬගීතං. සඬගීතිපරියොසානෙ  
 වස්ස – “ඉදං මහාකස්සපත්ථෙරෙන දසබ්බස්ස සාසනං පඤ්චවස්සසහස්සපරිමාණං  
 කාලං පවත්තනසමත්ථං කත”න්ති සඤ්ජාතජපමොදා සාධුකාරං විය දදමානා අයං  
 මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා අනෙකජපකාරං කම්පි සඬකම්පි සම්පකම්පි  
 සම්පවෙධි, අනෙකානි ච අච්ඡරියානි පාතුරහෙසුන්ති අයං පට්‍ඨමමහාසඬගීතිනාම. යා  
 ලොකෙ –

සතෙහි පඤ්චහි කතා, තෙන පඤ්චසතාති ව;  
 ථෙරෙහෙව කතත්තා ව, ථෙරිකාති පච්චිචතීති.

ඉමිස්සා පන පට්‍ඨමමහාසඬගීතියා පවත්තමානාය විනයං පුච්ඡන්තෙන ආයස්මතා  
 මහාකස්සපෙන “පට්‍ඨමං, ආවුසො උපාලි, පාරාජිකං කත්ථ පඤ්ඤත්ත”න්ති  
 එවමාදිවචනපරියොසානෙ “වත්ථුම්පි පුච්ඡි, නිදානම්පි පුච්ඡි, පුග්ගලම්පි පුච්ඡි”ති  
 එත්ථ නිදානෙ පුච්ඡිතෙ තං නිදානං ආදිතො පභුති විත්ථාරෙත්වා යෙන ච  
 පඤ්ඤත්තං, යස්මා ච පඤ්ඤත්තං, සබ්බමෙතං කථෙතුකාමෙන ආයස්මතා  
 උපාලිත්ථෙරෙන චුත්තං “තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී”ති  
 සබ්බං වත්තබ්බං. එවමීදං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන චුත්තං, තඤ්ච පන  
 “පට්‍ඨමමහාසඬගීතිකාලෙ චුත්ත”න්ති වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච “ඉදං වචනං කෙන  
 චුත්තං, කදා චුත්ත”න්ති එතෙසං පදානං අත්ථො පකාසිතො හොති.

ඉදානි කස්මා චුත්තන්ති එත්ථ චුච්චතෙ, යස්මා අයමායස්මතා  
 මහාකස්සපත්ථෙරෙන නිදානං පුට්ඨො තස්මානෙන තං නිදානං ආදිතො පභුති  
 විත්ථාරෙතුං චුත්තන්ති. එවමීදං ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන  
 පට්‍ඨමමහාසඬගීතිකාලෙ වදන්තෙනාපි ඉමිනා කාරණෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.  
 එත්තාවතා ච චුත්තං යෙන යදා යස්මාති ඉමෙසං මාතිකාපදානං අත්ථො පකාසිතො  
 හොති.

ඉදානි ධාරිතං යෙන වාහනං, යත්ථජ්ජනිට්ඨිතං වෙනමෙතං වත්ථා විධිං තතොති  
 එතෙසං අත්ථජ්ජකාසනත්ථං ඉදං චුච්චති. තං පනෙනං “තෙන සමයෙන බුද්ධො  
 භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතී”ති එවමාදිවචනපටිමණ්ඩිතනිදානං විනයපිටකං කෙන  
 ධාරිතං, කෙනාහනං, කත්ථ පතිට්ඨිතන්ති? චුච්චතෙ – ආදිතො තාව ඉදං භගවතො  
 සම්මුඛා ආයස්මතා උපාලිත්ථෙරෙන ධාරිතං, තස්ස සම්මුඛතො අපරිනිබ්බුතෙ  
 තථාගතෙ ඡළහිඤ්ඤාදිහෙදෙහි අනෙකෙහි හික්ඛුසහස්සෙහි පරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ  
 මහාකස්සපජ්ජමුඛෙහි ධම්මසඬගාහකත්ථෙරෙහි. කෙනාහනන්ති? ඡම්බුදීපෙ තාව  
 උපාලිත්ථෙරමාදිං කත්වා ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඬගීති තාව ආහනං. තත්‍රායං  
 ආචරියපරම්පරා –

උපාලි දාසකො වෙව, සොණකො සිග්ගවො තථා;  
තිස්සො මොග්ගලිපුත්තො ව, පඤ්චෙනෙ විජිතාවිනො.

පරම්පරාය විනයං, දීපෙ ජම්බුසිරිවහයෙ;  
අවිජ්ජිජමානමානෙසුං, තතියො යාව සඬිගහො.

ආයස්මා හි උපාලි ඉමං විනයවංසං විනයතන්තිං විනයපචෙණිං හගවතො

සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා බහුනං භික්ඛූනං හදයෙ පතිට්ඨාපෙසි. තස්ස භායස්මතො සන්තිකෙ විනයවංසං උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තෙසු පුග්ගලෙසු පුට්ඨජන-සොතාපන්න-සකදාගාමි-අනාගාමිනො ගණනපථං චිතිවත්තා, බ්ණාසවානං සහස්සමෙකං අහොසි. දාසකත්ථෙරොපි තස්සෙව සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සො උපාලිත්ථෙරස්ස සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා තථෙව විනයං වාචෙසි. තස්සාපි ආයස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුට්ඨජනාදයො ගණනපථං චිතිවත්තා, බ්ණාසවානං සහස්සමෙව අහොසි. සොණකත්ථෙරොපි දාසකත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සොපි අත්තනො උපජ්ඣායස්ස දාසකත්ථෙරස්ස සම්මුඛා උග්ගහෙත්වා තථෙව විනයං වාචෙසි. තස්සාපි ආයස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුට්ඨජනාදයො ගණනපථං චිතිවත්තා, බ්ණාසවානං සහස්සමෙව අහොසි. සිග්ගවත්ථෙරොපි සොණකත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකො අහොසි, සොපි අත්තනො උපජ්ඣායස්ස සොණකත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ විනයං උග්ගහෙත්වා අරහන්තසහස්සස්ස ධුරග්ගාහො අහොසි. තස්ස පනායස්මතො සන්තිකෙ උග්ගහෙත්වා විනයෙ පකතඤ්ඤුතං පත්තා පුට්ඨජන-සොතාපන්නසකදාගාමි-අනාගාමිනොපි බ්ණාසවාපි එත්තකානි සතානීති වා එත්තකානි සහස්සානීති වා අපරිච්ඡින්නා අහෙසුං. තදා කිර ජම්බුදීපෙ අතිමහාභික්ඛුසමුදායො අහොසි. මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස පන ආනුභාවො තතියසඬිගීතියං පාකටො හවිස්සති. එවමිදං විනයපිටකං ජම්බුදීපෙ තාව ඉමාය ආචරියපරම්පරාය යාව තතියසඬිගීති තාව ආහතන්ති වෙදිතබ්බං.

පයමමහාසඬිගීතිකථා නිට්ඨිතා.

දුතියසඬිගීතිකථා

දුතියසඬිගීතිවිජානනත්ථං පන අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො. යදා හි —

සඬිගායිත්වාන සද්ධම්මං, ජොතයිත්වා ව සබ්බධි;  
යාව ජීවිතපරියන්තං, යත්වා පඤ්චසතාපි තෙ.

බ්ණාසවා ජුතීමන්තො, ථෙරා කස්සපආදයො;  
බ්ණස්නෙහපදීපාව, නිබ්බායිංසු අනාලයා.

අථානුක්කමෙන ගච්ඡන්තෙසු රත්තින්දිවෙසු වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛු වෙසාලියං “කප්පති සිඬගීලොණකප්පො, කප්පති ද්වඩගුලකප්පො, කප්පති ගාමන්තරකප්පො, කප්පති ආවාසකප්පො, කප්පති අනුමතිකප්පො, කප්පති ආවිණ්ණකප්පො, කප්පති අමට්ඨකප්පො, කප්පති ජලොගිං පාතුං, කප්පති අදසකං නිසීදනං, කප්පති ජාතරූපරජත”න්ති ඉමානි දස වත්ථුනි දීපෙසුං. තෙසං සුසුනාගපුත්තො කාලාසොකො නාම රාජා පක්ඛො අහොසි.

තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා යසො කාකණ්ඩකපුත්තො වජ්ජිසු වාරිකං වරමානො “වෙසාලිකා කිර වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛු වෙසාලියං දස වත්ථුනි දීපෙන්ති”ති සුත්වා “න ඛො පනෙතං පතිරූපං ය්වාහං දසබලස්ස සාසනවිපත්තිං සුත්වා අප්පොස්සුක්කො භවෙය්‍යං. හන්දාහං අධම්මවාදිනො නිග්ගහෙත්වා ධම්මං දීපෙමි”ති වින්තෙන්තො යෙන වෙසාලී තදවසරි. තත්‍ර සුදං ආයස්මා යසො කාකණ්ඩකපුත්තො වෙසාලියං විහරති මහාවතෙ කුටාගාරසාලායං.

තෙන ඛො පන සමයෙන වෙසාලිකා වජ්ජිපුත්තකා භික්ඛු තදහුපොසථෙ කංසපාතිං උදකෙන පුරෙත්වා මජ්ඣෙ භික්ඛුසඬ්ඨස්ස ය්‍යපෙත්වා ආගතාගතෙ වෙසාලිකෙ උපාසකෙ එවං වදන්ති – “දෙථාචුසො, සඬ්ඨස්ස කභාපණම්පි අඬ්ඨම්පි පාදම්පි මාසකරූපම්පි, භවිස්සති සඬ්ඨස්ස පරික්ඛාරෙන කරණීය”න්ති සබ්බං තාව වත්තබ්බං, යාව “ඉමාය පන විනයසඬ්ඨිතියා සත්ත භික්ඛුසතානි අනුනානි අනධිකානි අහෙසුං, තස්මා අයං දුතියසඬ්ඨිති සත්තසතිකානි වුව්වති”ති.

එවං තස්මිඤ්ච සන්තිපාතෙ ද්වාදස භික්ඛුසතසහස්සානි සන්තිපතිංසු ආයස්මතා යසෙන සමුස්සාහිතා. තෙසං මජ්ඣෙ ආයස්මතා රෙවතෙන පුට්ඨෙන සබ්බකාමීන්ථෙරෙන විනයං විස්සජ්ජෙන්තෙන තානි දස වත්ථුනි විනිවිජ්ඣානි, අධිකරණං වූපසමිතං. අථ ථෙරා “පුන ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬ්ඨායස්සාමා”ති තිපිටකධරෙ පත්තපටිසම්භිදෙ සත්තසතෙ භික්ඛු උච්චිතිත්වා වෙසාලියං වාලිකාරාමෙ සන්තිපතිත්වා මහාකස්සපන්ථෙරෙන සඬ්ඨායිතසදිසමෙව සබ්බං සාසනමලං සොධෙත්වා පුන පිටකවසෙන නිකායවසෙන අඬ්ඨවසෙන ධම්මක්ඛන්ධවසෙන ච සබ්බං ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬ්ඨායිංසු. අයං සඬ්ඨිති අට්ඨති මාසෙහි නිට්ඨිතා. යා ලොකෙ –

සතෙහි සත්තහි කතා, තෙන සත්තසතානි ව;  
පුබ්බෙ කතං උපාදාය, දුතියානි ච වුව්වතිති.

සා පනායං –

යෙහි ථෙරෙහි සඬ්ඨිතා, සඬ්ඨිති තෙසු විස්සුතා;  
සබ්බකාමී ච සාළ්ලො ච, රෙවතො ඛුජ්ජසොහිතො.

යසො ච සාණසම්භූතො, එතෙ සද්ධිවිහාරිකා;

ථෙරා ආනන්දථෙරස්ස, දිට්ඨපුඛ්ඛා තථාගතං.

සුමනො වාසභගාමී ච, ඤෙය්‍යා සද්ධිවිභාරිකා;  
ද්වෙ ඉමෙ අනුරුද්ධස්ස, දිට්ඨපුඛ්ඛා තථාගතං.

දුතියො පන සඬගීනො, යෙනි ථෙරෙහි සඬගහො;  
සබ්බෙපි පන්නභාරා තෙ, කතකිච්චා අනාසවාති.

අයං දුතියසඬගීති.

එවමිමං දුතියසඬගීතිං සඬගායිත්වා ථෙරා “උප්පජ්ජිස්සති නු ඛො අනාගතෙපි සාසනස්ස එවරූපං අබ්බුද”න්ති ඔලොකයමානා ඉමං අද්දසංසු – “ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ පාටලිපුත්තෙ ධම්මාසොකො නාම රාජා උප්පජ්ජිත්වා සකලජම්බුදිපෙ රජ්ජං කාරෙස්සති. සො බුද්ධසාසනෙ පසිදිත්වා මහන්තං ලාභසක්කාරං පවත්තයිස්සති. තතො තිත්ථියා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකං සකං දිට්ඨිං පරිදිපෙස්සන්ති. එවං සාසනෙ මහන්තං අබ්බුදං උප්පජ්ජිස්සති”ති. අථ නෙසං එතදහොසි – “කින්නු ඛො මයං එතස්මිං අබ්බුදෙ උප්පන්නෙ සම්මුඛා භවිස්සාම, න භවිස්සාමා”ති. අථ තෙ සබ්බෙව තදා අත්තනො අසම්මුඛභාවං ඤත්වා “කො නු ඛො තං අධිකරණං වූපසමෙතුං සමත්ථො භවිස්සති”ති සකලං මනුස්සලොකං ඡකාමාවචරදෙවලොකඤ්ච ඔලොකෙන්තා න කඤ්චි දිස්වා බ්‍රහ්මලොකෙ තිස්සං නාම මහාබ්‍රහ්මානං අද්දසංසු පරිත්තායුකං උපරිබ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා භාවිතමග්ගං. දිස්වාන නෙසං එතදහොසි – “සවෙ මයං එතස්ස බ්‍රහ්මනො මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තනත්ථාය උස්සාහං කරෙය්‍යාම, අද්ධා එස මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගහෙස්සති. තතො ච මන්නෙහි පලොභිතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිස්සති. සො එවං පබ්බජිත්වා සකලං බුද්ධචචනං උග්ගහෙත්වා අධිගතපටිසම්භිදො හුත්වා තිත්ථියෙ මද්දිත්වා තං අධිකරණං විනිච්ඡිත්වා සාසනං පග්ගණ්හිස්සති”ති.

තෙ බ්‍රහ්මලොකං ගන්ත්වා තිස්සං මහාබ්‍රහ්මානං එතදවොචුං – “ඉතො වස්සසතස්ස උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සාසනෙ මහන්තං අබ්බුදං උප්පජ්ජිස්සති. මයඤ්ච සකලං මනුස්සලොකං ඡකාමාවචරදෙවලොකඤ්ච ඔලොකයමානා කඤ්චි සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථං අදිස්වා බ්‍රහ්මලොකං විචින්නා භවන්තමෙව අද්දසාම. සාධු, සප්පුරිස, මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා දසබලස්ස සාසනං පග්ගණ්හිතුං පටිඤ්ඤං දෙහි”ති.

එවං වුත්තෙ මහාබ්‍රහ්මා, “අහං කිර සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං සොධෙත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං සමත්ථො භවිස්සාමි”ති භට්ඨපභට්ඨො උදග්ගදග්ගො හුත්වා, “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා පටිඤ්ඤං අදාසි. ථෙරා බ්‍රහ්මලොකෙ තං කරණියං තීරෙත්වා පුන පච්චාගමිංසු.

තෙන බො පන සමයෙන සිග්ගවත්ථෙරො ව වණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරො ව ද්වෙපි  
නවකා හොන්ති දහරහික්ඛු තිපිටකධරා පත්තපටිසම්භිදා ඛිණ්ණසවා, තෙ තං  
අධිකරණං න සම්පාපුණිංසු. ථෙරා “තුම්හෙ, ආවුසො, අම්භාකං ඉමස්මි.  
අධිකරණෙ නො සභායකා අහුවත්ථ, තෙන වො ඉදං දණ්ඩකම්මං හොතු – ‘තිස්සො  
නාම බ්‍රහ්මා මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හිස්සති, තං තුම්භාකං  
එකො නිහරිත්වා පබ්බාපෙතු, එකො බුද්ධවචනං උග්ගණ්හාපෙතු’”ති වත්වා  
සබ්බෙපි යාවතායුකං යත්වා –

සබ්බකාමිප්පභුතයො, තෙපි ථෙරා මහිද්ධිකා;  
අග්ගික්ඛන්ධාව ලොකම්භි, ජලිත්වා පරිනිබ්බුතා.

දුතියං සඬිගහං කත්වා, විසොධෙත්වාන සාසනං;  
අනාගතෙපි කත්වාන, හෙතුං සද්ධම්මසුද්ධියා.

ඛිණ්ණසවා වසිප්පත්ථා, පහින්තපටිසම්භිදා;  
අනිච්චතාවසං ථෙරා, තෙපි නාම උපාගතා.

එවං අනිච්චතං ජම්මිං, ඤත්වා දුරහිසම්භවං;  
තං පත්තුං වායමෙ ධිරො, යං නිච්චං අමතං පදන්ති.

එත්තාවතා සබ්බාකාරොන දුතියසඬිගීතිවණ්ණනා නිට්ඨිතා හොති.

දුතියසඬිගීතිකථා නිට්ඨිතා

තතියසඬිගීතිකථා

තිස්සොපි බො මහාබ්‍රහ්මා බ්‍රහ්මලොකතො වට්ඨත්වා මොග්ගලිබ්‍රාහ්මණස්ස  
ගෙහෙ පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සිග්ගවත්ථෙරොපි තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණතො පභුති  
සත්ත වස්සානි බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පාවිසි. එකදිවසම්පි උච්චිකමත්තං වා  
යාගුං කට්ඨජුමත්තං වා හත්තං නාලත්ථ. සත්තන්තං පන වස්සානං අච්චයෙන  
එකදිවසං “අතිච්ඡථ, හන්තෙ”ති වචනමත්තං අලත්ථ. තංදිවසමෙව බ්‍රාහ්මණොපි  
බහිද්ධා කිඤ්චි කරණියං කත්වා ආගච්ඡන්තො පටිපථෙ ථෙරං දිස්වා, “හො  
පබ්බජිත, අම්භාකං ගෙහං අගමිත්ථා”ති ආහ. “ආම, බ්‍රාහ්මණ, අගමිම්භා”ති. “අපි  
කිඤ්චි ලහිත්ථා”ති? “ආම, බ්‍රාහ්මණ, ලහිම්භා”ති. සො ගෙහං ගන්ත්වා පුච්ඡි –  
“තස්ස පබ්බජිතස්ස කිඤ්චි අදත්ථා”ති? “න කිඤ්චි අදම්භා”ති. බ්‍රාහ්මණො  
දුතියදිවසෙ සරද්ධාරෙයෙව නිසීදි “අජ්ජ පබ්බජිතං මුසාවාදෙන නිග්ගහෙස්සාමි”ති.  
ථෙරො දුතියදිවසෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සරද්ධාරං සම්පත්තො. බ්‍රාහ්මණො ථෙරං දිස්වාච  
එවමාහ – “තුම්හෙ හියොයා අම්භාකං ගෙහෙ කිඤ්චි අලද්ධායෙව ‘ලහිම්භා’ති  
අවොචුත්ථ. වට්ටති නු බො තුම්භාකං මුසාවාදො”ති! ථෙරො ආහ – “මයං,  
බ්‍රාහ්මණ, තුම්භාකං ගෙහෙ සත්ත වස්සානි ‘අතිච්ඡථා’ති වචනමත්තම්පි අලහිත්වා



හියොයා ‘අතිවිෂථා’ ති වචනමත්තං ලභිමිහ; අපේතං පටිසන්ථාරං උපාදාය එවමචොවුමිහා’ ති.

බ්‍රාහ්මණො චිත්තෙසි – “ඉමෙ පටිසන්ථාරමත්තමපි ලභිත්වා ‘ලභිමිහා’ ති පසංසන්ති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ඛාදනීයං භොජනීයං ලභිත්වා කස්මා න පසංසන්ති” ති පසිදිත්වා අත්තනො අත්ථාය පටියාදිතභත්තනො කටච්ඡුමත්තං භික්ඛං තදුපියඤ්ච ඛාඤ්ජනං දාපෙත්වා “ඉමං භික්ඛං සබ්බකාලං තුම්හෙ ලභිස්සථා” ති ආහ. සො පුනදිවසනො පභුති උපසඬකමත්තස්ස ථෙරස්ස උපසමං දිස්වා හියොයාසොමත්තාය පසිදිත්වා ථෙරං නිච්චකාලං අත්තනො සරෙ භත්තවිස්සග්ගකරණත්ථාය යාචි. ථෙරො අධිවාසෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ භත්තකිච්චං කත්වා ගච්ජන්තො ථොකං ථොකං බුද්ධවචනං කපේත්වා ගච්ජති. සොපි බො මාණවකො සොළසවස්සුද්දෙසිකොයෙව තිණ්ණං වෙදානං පාරගු අභොසි. බ්‍රහ්මලොකනො ආගතසුද්ධසත්තස්ස ආසනෙ වා සයනෙ වා අඤ්ඤො කොචි නිසජ්ජිතා වා නිපජ්ජිතා වා නත්ථි. සො යදා ආචරියසරං ගච්ජති, තදාස්ස මඤ්චපීඨං සෙනෙන වත්ථෙත පටිච්ඡාදෙත්වා ලග්ගෙත්වා යපෙන්නි. ථෙරො චිත්තෙසි – “සමයො දානි මාණවකං පබ්බාපෙතුං, චිරඤ්ච මෙ ඉධාගච්ජන්තස්ස, න ච කාචි මාණවකෙන සද්ධිං කථා උප්පජ්ජති. හන්ද දානි ඉමිනා උපායෙන පල්ලඬකං නිස්සාය උප්පජ්ජස්සති” ති ගෙහං ගන්ත්වා යථා තස්මිං ගෙහෙ යපෙත්වා මාණවකස්ස පල්ලඬකං අඤ්ඤං න කිඤ්චි ආසනං දිස්සති තථා අධිට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහජනො ථෙරං දිස්වා අඤ්ඤං කිඤ්චි ආසනං අපස්සන්තො මාණවකස්ස පල්ලඬකං අත්ථරිත්වා ථෙරස්ස අදාසි. නිසීදි ථෙරො පල්ලඬකෙ. මාණවකොපි බො තඬ්ඛණඤ්ඤෙව ආචරියසරා ආගම්ම ථෙරං අත්තනො පල්ලඬකෙ නිසින්තං දිස්වා කුපිතො අනත්තමනො “කො මම පල්ලඬකං සමණස්ස පඤ්ඤපෙසි” ති ආහ.

ථෙරො භත්තකිච්චං කත්වා වූපසන්තෙ මාණවකස්ස චණ්ඩික්කභාවෙ එවමාහ – “කිං පන ත්වං, මාණවක, කිඤ්චි මන්තං ජානාසී” ති? මාණවකො “භො පබ්බජිත, මයි දානි මන්තෙ අජානන්තෙ අඤ්ඤෙ කෙ ජානිස්සන්ති” ති වත්වා, ථෙරං පුච්ඡි – “තුම්හෙ පන මන්තං ජානාථා” ති? “පුච්ඡ, මාණවක, පුච්ඡිත්වා සක්කා ජානිතු” ති. අථ බො මාණවකො තීසු වෙදෙසු සනිසණ්ඩුකෙටුහෙසු සාක්ඛරජ්ජහෙදෙසු ඉතිභාසපඤ්චමෙසු යානි යානි ගණ්ඨිට්ඨානානි, යෙසං යෙසං නයං නෙව අත්තනා පස්සති නාපිස්ස ආචරියො අද්දස, තෙසු තෙසු ථෙරං පුච්ඡි. ථෙරො “පකතියාපි තිණ්ණං වෙදානං පාරගු, ඉදානි පන පටිසම්භිදාප්පත්තො, තෙනස්ස නත්ථි තෙසං පඤ්භානං විස්සජ්ජනෙ භාරො” ති තාවදෙව තෙ පඤ්භෙ විස්සජ්ජෙත්වා මාණවකං ආහ – “මාණවක, අහං තයා බහුං පුච්ඡිතො; අහම්පි දානි තං එකං පඤ්භං පුච්ඡාමි, ඛ්‍යාකරිස්සසි මෙ” ති? “ආම, භො පබ්බජිත, පුච්ඡ ඛ්‍යාකරිස්සාමි” ති. ථෙරො චිත්තයමකෙ ඉමං පඤ්භං පුච්ඡි –

“යස්ස චිත්තං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣති තස්ස චිත්තං නිරුජ්ඣස්සති  
නුප්පජ්ජස්සති; යස්ස වා පන චිත්තං නිරුජ්ඣස්සති නුප්පජ්ජස්සති තස්ස  
චිත්තං උප්පජ්ජති න නිරුජ්ඣති” ති?

මාණවො උද්ධං වා අධො වා හරිතුං අසක්කොන්තො “කිං නාම, හො පබ්බජිත, ඉද්”න්ති ආහ. “බුද්ධමන්තො නාමායං, මාණවා”ති. “සක්කා පනායං, හො, මය්හම්පි දාතු”න්ති. “සක්කා මාණව, අම්හෙහි ගහිතපබ්බජ්ජං ගණ්හන්තස්ස දාතු”න්ති. තතො මාණවො මාතාපිතරො උපසඬ්ඨිකම්මිවා ආහ – “අයං පබ්බජිතො බුද්ධමන්තං නාම ජානාති, න ච අත්තනො සන්තිකෙ අපබ්බජිතස්ස දෙති, අහං එතස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා මන්තං උග්ගණ්හිස්සාමි”ති.

අටස්ස මාතාපිතරො “පබ්බජිත්වාපි නො පුත්තො මන්තෙ ගණ්හතු, ගහෙත්වා පුනාගම්ස්සති”ති මඤ්ඤමානා “උග්ගණ්හ, පුත්තා”ති අනුජානිංසු. ථෙරො දාරකං පබ්බාපෙත්වා ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං තාව ආචික්ඛි. සො තත්ථ පරිකම්මං කරොන්තො නවිරස්සෙව සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො ථෙරො චිත්තෙසි – “සාමණෙරො සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතො, අහබ්බො දානි සාසනතො නිවත්තිතුං. සචෙ පනස්සාහං කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා කපේයාං, අරහත්තං පාපුණෙයා, අප්පොස්සුක්කො භවෙයා බුද්ධවචනං ගහෙතුං, සමයො දානි නං චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස සන්තිකං පෙසෙතු”න්ති. තතො ආහ – “එහි ත්වං, සාමණෙර, ථෙරස්ස සන්තිකං ගත්ත්වා බුද්ධවචනං උග්ගණ්හ. මම වචනෙන තඤ්ච ආරොග්ගං පුච්ඡ; එවඤ්ච වදෙහි – ‘උපජ්ඣායො මං, හන්තෙ, තුම්භාකං සන්තිකං පහිණි’ති. ‘කො නාම තෙ උපජ්ඣායො’ති ච චුත්තෙ ‘සිග්ගවත්ථෙරො නාම, හන්තෙ’ති වදෙය්‍යාසි. ‘අහං කො නාමා’ති චුත්තෙ එවං වදෙය්‍යාසි – ‘මම උපජ්ඣායො, හන්තෙ, තුම්භාකං නාමං ජානාති’”ති.

“එවං, හන්තෙ”ති බො තිස්සො සාමණෙරො ථෙරං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අනුපුබ්බෙන චණ්ඩවජ්ජිත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගත්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. ථෙරො සාමණෙරං පුච්ඡි – “කුතො ආගතොසි”ති? “උපජ්ඣායො මං, හන්තෙ, තුම්භාකං සන්තිකං පහිණි”ති. “කො නාම තෙ උපජ්ඣායො”ති? “සිග්ගවත්ථෙරො නාම, හන්තෙ”ති. “අහං කො නාමා”ති? “මම උපජ්ඣායො, හන්තෙ, තුම්භාකං නාමං ජානාති”ති. “පත්තචීවරං දානි පට්ඨාමෙහි”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති සාමණෙරො පත්තචීවරං පට්ඨාමෙත්වා පුනදිවසෙ පරිවෙණං සම්මජ්ජිත්වා උදකදන්තපොනං උපට්ඨාපෙසි. ථෙරො තස්ස සම්මජ්ජිතට්ඨානං පුන සම්මජ්ජි. තං උදකං ඡඩ්ඪෙත්වා අඤ්ඤං උදකං ආහරි. තඤ්ච දන්තකට්ඨං අපනෙත්වා අඤ්ඤං දන්තකට්ඨං ගණ්හි. එවං සත්ත දිවසානි කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ පුන පුච්ඡි. සාමණෙරො පුනපි පුබ්බෙ කථිතසදිසමෙව කපෙසි. ථෙරො “සො වතායං බ්‍රාහ්මණො”ති සඤ්ජානිත්වා “කිමත්ථං ආගතොසි”ති ආහ. “බුද්ධවචනං උග්ගණ්හත්ථාය, හන්තෙ”ති. ථෙරො “උග්ගණ්හ දානි, සාමණෙරා”ති වත්වා පුන දිවසතො පභුති බුද්ධවචනං පට්ඨපෙසි. තිස්සො සාමණෙරොව හුත්වා, යපෙත්වා විනයපිටකං සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හි සද්ධිං අට්ඨකථාය. උපසම්පන්නකාලෙ පන අවස්සිකොව සමානො තිපිටකධරො අහොසි. ආවරියුපජ්ඣායා මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස හත්ථෙ සකලං බුද්ධවචනං පතිට්ඨාපෙත්වා යාවතායුකං යත්වා පරිනිබ්බායිංසු. මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරොපි අපරෙන සමයෙන කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තප්පත්තො බහුනං ධම්මවිනයං වාචෙසි.

තෙන බො පන සමයෙන බිත්දුසාරස්ස රඤ්ඤො එකසතපුත්තා අහෙසුං. තෙ සබ්බෙ අසොකො අත්තනා සද්ධිං එකමානිකං තිස්සකුමාරං යපෙත්වා සාතෙසි. සාතෙත්තො ච චත්තාරි වස්සානි අනභිසිත්තොව රජ්ජං කාරෙත්වා චතුත්තං වස්සානං අව්වයෙන තථාගතස්ස පරිනිබ්බානතො ද්විත්තං වස්සසත්තං උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජාභිසෙකං පාපුණි. අභිසෙකානුභාවෙන වස්ස ඉමා රාජ්ද්ධියො ආගතා - මහාපට්ඨියා හෙට්ඨා යොජනප්පමාණෙ ආණා පවත්තති; තථා උපරි ආකාසෙ අනොතත්තදහතො අට්ඨහි කාපෙහි සොළස පානියසංථෙ දිවසෙ දිවසෙ දෙවතා ආහරන්ති, යතො සාසනෙ උප්පන්නසද්ධො හුත්වා අට්ඨ සංථෙ භික්ඛුසඤ්ජස්ස අදාසි, ද්වෙ සංථෙ සට්ඨිමත්තානං තිපිටකධරහික්ඛුනං, ද්වෙ සංථෙ අග්ගමහෙසියා අසන්ධිමිත්තාය, චත්තාරො සංථෙ අත්තනා පරිභුඤ්ජී; දෙවතාඵව භිමවත්තෙ නාගලතාදත්තකට්ඨං නාම අත්ථි සිනිද්ධං මුදුකං රසවත්තං තං දිවසෙ දිවසෙ ආහරන්ති, යෙන රඤ්ඤො ච මහෙසියා ච සොළසන්තඤ්ච නාටකිත්ථිසහස්සානං සට්ඨිමත්තානඤ්ච භික්ඛුසහස්සානං දෙවසිකං දන්තපොනකිච්චං නිජ්ජප්පති. දෙවසිකමෙව වස්ස දෙවතා අගදාමලකං අගදහරිතකං සුවණ්ණවණ්ණඤ්ච ගන්ධරසසම්පන්නං අමබ්පක්කං ආහරන්ති. තථා ඡද්දන්තදහතො පඤ්චවණ්ණනිවාසනපාචුරණං පීතකවණ්ණහත්ථපුච්ඡනපට්ඨකං දිබ්බඤ්ච පානකං ආහරන්ති. දෙවසිකමෙව පනස්ස න්භානගන්ධං අනුච්චලෙපනගන්ධං පාරුපනත්ථාය අසුත්තමයිකං සුමනපුප්ඵපටං මහාරහඤ්ච අඤ්ජනං නාගභවනතො නාගරාජානො ආහරන්ති. ඡද්දන්තදහෙව උට්ඨිතස්ස සාලිතො නව වාහසහස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සුකා ආහරන්ති. මුසිකා නිත්ථුසකණෙ කරොන්ති, එකොපි බණ්ඩතණ්ඩුලො න හොති, රඤ්ඤො සබ්බට්ඨානෙසු අයමෙව තණ්ඩුලො පරිභොගං ගච්ඡති. මධුමක්ඛිකා මධුං කරොන්ති. කම්මාරසාලාසු අච්ඡා කුටං පහරන්ති. කරථිකසකුණා ආගන්ත්වා මධුරස්සරං විකුජන්තා රඤ්ඤො බලිකම්මං කරොන්ති.

ඉමාහි ඉද්ධිහි සමන්තාගතො රාජා එකදිවසං සුවණ්ණසඤ්චලිකබන්ධනං පෙසෙත්වා චතුත්තං බුද්ධානං අධිගතරූපදස්සනං කප්පායුකං කාලං නාම නාගරාජානං ආනයිත්වා සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා මහාරහෙ පල්ලභිකෙ නිසීදාපෙත්වා අනෙකසතවණ්ණෙහි ජලජ ථලපපුප්ඵෙහි සුවණ්ණපුප්ඵෙහි ච පූජං කත්වා සබ්බාලභිකාරපට්මණ්ඩිතෙහි සොළසහි නාටකිත්ථිසහස්සෙහි සමන්තතො පරික්ඛිපිත්වා ‘අනන්තඤ්ඤාණස්ස තාව මෙ සද්ධම්මවරචක්කවත්තීනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස රූපං ඉමෙසං අක්ඛීනං ආපාථං කරොහී’ති චත්වා තෙන නිමිමිතං.

සකලසරීරවිජ්ජකිණ්ණපුඤ්ඤප්පභාවනිබ්බත්තාසීතානුබ්බඤ්ජනපට්මණ්ඩිතද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණසස්සිරිකතාය විකසිතකමලුප්පලපුණ්ඩරිකපට්මණ්ඩිතමිව සලිලතලං තාරාගණරස්මිජාලවිසද්ධිච්ඡුරිතසොභාසමුප්පලිතමිව ගගනතලං නිලපිතලොහිතාදිහෙදවිච්ඡුරණ්ණරංසිවිනද්ධබ්‍යාමප්පභාපරික්ඛෙපවිලාසිතාය සඤ්චාප්පභානුරාගඉන්ද්‍රවිජ්ජුලතාපරික්ඛිත්තමිව කනකගිරිසිඛරං නානාවිරාගවිමලකෙතුමාලාසමුප්පලිතවාරුමත්ථකසොභං නයනරසායනනමිව

බ්‍රහ්මදෙවමනුජනාගයක්ඛගණානං බුද්ධරූපං පස්සන්තො සත්ත දිවසානි අක්ඛිපුජං නාම අකාසි.

රාජා කිර අභිසෙකං පාපුණිත්වා තිණියෙව සංවච්ඡරානි බාහිරකපාසණ්ඩං පරිග්ගණ්හි. චතුත්ථෙ සංවච්ඡරෙ බුද්ධසාසනෙ පසිදි. තස්ස කිර පිතා ඛිත්දුසාරො බ්‍රාහ්මණහත්තො අහොසි, සො බ්‍රාහ්මණානඤ්ච බ්‍රාහ්මණජාතියපාසණ්ඩානඤ්ච පණ්ඩරභිගපරිබ්බාජකාදීනං සට්ඨිසහස්සමත්තානං නිව්චහත්තං පට්ඨපෙසි. අසොකොපි පිතරා පවත්තිතං දානං අත්තනො අන්තෙපුරෙ තථෙව දදමානො එකදිවසං සීහපඤ්ජරෙ යීතො තෙ උපසම්පරිබාහිරෙන ආචාරෙන භුඤ්ජමානෙ අසංයතින්ද්‍රියෙ අවිනිතඉරියාපථෙ දිස්වා චිත්තෙසි – “ඊදිසං දානං උපපරික්ඛිත්වා යුත්තට්ඨානෙ දාතුං වට්ටති” ති. එවං චිත්තෙත්වා අමච්චෙ ආහ – “ගච්ඡට්, භණෙ, අත්තනො අත්තනො සාධුසම්මතෙ සමණබ්‍රාහ්මණෙ අන්තෙපුරං අතිහරට්, දානං දස්සාමා” ති. අමච්චා “සාධු, දෙවා” ති රඤ්ඤො පටිස්සුණිත්වා තෙ තෙ පණ්ඩරභිගපරිබ්බාජකාජීවකනිගණ්ඨාදයො ආනෙත්වා “ඉමෙ, මහාරාජ, අම්භාකං අරහන්තො” ති ආහංසු.

අථ රාජා අන්තෙපුරෙ උච්චාවචානි ආසනානි පඤ්ඤපෙත්වා “ආගච්ඡන්තු” ති චත්වා ආගතාගතෙ ආහ – “අත්තනො අත්තනො පතිරූපෙ ආසනෙ නිසිද්ධා” ති. තෙසු එකච්චෙ හද්දපීඨකෙසු, එකච්චෙ එලකපීඨකෙසු නිසිදිංසු. තෙ දිස්වා රාජා “නත්ථි නෙසං අන්තො සාරො” ති ඤත්වා තෙසං අනුරූපං බාදනීයං භොජනීයං දත්වා උයොයාපෙසි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං රාජා සීහපඤ්ජරෙ යීතො අද්දස නිග්‍රොධසාමණෙරං රාජභිගණෙන ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ඉරියාපට්ඨපන්නං. කො පනායං නිග්‍රොධො නාම? ඛිත්දුසාරරඤ්ඤො ජෙට්ඨපුත්තස්ස සුමනරාජකුමාරස්ස පුත්තො.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා –

ඛිත්දුසාරරඤ්ඤො කිර දුබ්බලකාලෙයෙව අසොකකුමාරො අත්තනා ලද්ධං උජ්ජෙතීරජ්ජං පහාය ආගන්ත්වා සබ්බනගරං අත්තනො හත්ථගතං කත්වා සුමනරාජකුමාරං අග්ගහෙසි. තංදිවසමෙව සුමනස්ස රාජකුමාරස්ස සුමනා නාම දෙවී පරිපුණ්ණගබ්භා අහොසි. සා අඤ්ඤාතකචෙසෙන නික්ඛමිත්වා අවිදුරෙ අඤ්ඤතරං චණ්ඩාලගාමං සන්ධාය ගච්ඡන්ති ජෙට්ඨකචණ්ඩාලස්ස ගෙහතො අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය “ඉතො එහි, සුමනෙ” ති වදන්තියා සද්දං සුත්වා තස්සා සමීපං ගතා. දෙවතා අත්තනො ආනුභාවෙන එකං සාලං නිමිමිනිත්වා “එත්ථ වසාහි” ති අදාසි. සා තං සාලං පාවිසි. ගතදිවසෙයෙව ව පුත්තං වජාසි. සා තස්ස නිග්‍රොධදෙවතාය පරිග්ගහිතත්තා “නිග්‍රොධො” ත්වෙව නාමං අකාසි. ජෙට්ඨකචණ්ඩාලො දිට්ඨදිවසතො පභුති තං අත්තනො සාමිධිතරං විය මඤ්ඤමානො නිබද්ධවත්තං පට්ඨපෙසි. රාජධිතා තත්ථ සත්ත වස්සානි වසි. නිග්‍රොධකුමාරොපි සත්තවස්සිකො ජාතො. තදා මහාවරුණත්ථෙරො නාම එකො



අරභා දාරකස්ස හෙතුසම්පදං දිස්වා රක්ඛිත්වා තත්ථ විහරමානො “සත්තවස්සිකො දානි දාරකො, කාලො නං පබ්බාපෙතු”න්ති වින්තෙත්වා රාජධිතාය ආරොවාපෙත්වා නිග්‍රොධකුමාරං පබ්බාපෙසි. කුමාරො බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. සො එකදිවසං පාතොව සරිරං ජග්ගිත්වා ආවරියුපජ්ඣායවත්තං කත්වා පත්තවීරමාදාය “මාතුඋපාසිකාය ගෙහද්වාරං ගච්ඡාමි”ති නික්බ්‍රමි. මාතුනිවාසනට්ඨානඤ්චස්ස දක්ඛිණද්වාරොන නගරං පවිසිත්වා නගරමජ්ඣෙකන ගන්ත්වා පාවිනද්වාරොන නික්බ්‍රමිත්වා ගන්තබ්බං හොති.

තෙන ව සමයෙන අසොකො ධම්මරාජා පාවිනදිසාහිමුඛො සිහපඤ්ජරෙ වඩ්ඤ්මති. තඩ්ඛණඤ්ඤෙව නිග්‍රොධො රාජඩගණං සම්පාපුණි සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො යුගමත්තං පෙක්ඛමානො. තෙන චුත්තං – “එකදිවසං රාජා සිහපඤ්ජරෙ යිතො අද්දස නිග්‍රොධසාමණෙරං රාජඩගණෙන ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ඉරියාපථසම්පන්න”න්ති. දිස්වා පනස්ස එතදහොසි – “අයං ජනො සබ්බොපි වික්ඛිත්තවිත්තො හන්තමිගජ්ජට්ඨාගො. අයං පන දාරකො අවික්ඛිත්තවිත්තො අතිවිස වස්ස ආලොකිතවිලොකිතං සම්ඤ්ජනපසාරණඤ්ච සොහති. අද්ධා එතස්ස අබ්හන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො හවිස්සති”ති රඤ්ඤො සහ දස්සනෙනෙව සාමණෙරෙ විත්තං පසිදි, පෙමං සණ්ඨති. කස්මා? පුබ්බෙ හි කිර පුඤ්ඤකරණකාලෙ එස රඤ්ඤො ජෙට්ඨභාතා වාණිජකො අහොසි. චුත්තමපි හෙනං –

“පුබ්බෙ ව සන්නිවාසෙන, පච්චුජ්ජන්නහිතෙන වා;  
එවං තං ජායතෙ පෙමං, උජ්ජලං ව යථොදකෙ”ති. (ජා. 1.2.174);

අථ රාජා සඤ්ජාතපෙමො සබ්බමානො “එතං සාමණෙරං පක්කොසථා”ති අමච්චෙව පෙසෙසි. “තෙ අතිවිරායන්ති”ති පුන ද්වෙ තයො පෙසෙසි – “තුරිතං ආගච්ඡතු”ති. සාමණෙරො අත්තනො පකතියා එව අගමාසි. රාජා පතිරූපමාසනං ඤත්වා “නිසීදථා”ති ආහ. සො ඉතො විතො ව විලොකෙත්වා “නත්ථී දානි අඤ්ඤෙ හික්ඛු”ති සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තං රාජපල්ලඤ්ඤං උපසඩ්ධමිත්වා පත්තග්ගහණත්ථාය රඤ්ඤො ආකාරං දස්සෙසි. රාජා තං පල්ලඤ්ඤසම්පං උපගච්ඡන්තංයෙව දිස්වා වින්තෙසි – “අජ්ජෙව දානි අයං සාමණෙරො ඉමස්ස ගෙහස්ස සාමිකො හවිස්සති”ති සාමණෙරො රඤ්ඤො හත්ථෙ පත්තං දත්වා පල්ලඤ්ඤං අහිරුහිත්වා නිසීදි. රාජා අත්තනො අත්ථාය සම්පාදිතං සබ්බං යාගුබ්ජ්ජකහත්තවිකතිං උපනාමෙසි. සාමණෙරො අත්තනො යාපනියමත්තකමෙව සම්පට්ඨි. හත්තකිව්වාචසානෙ රාජා ආහ – “සත්ථාරා තුම්භාකං දින්නොවාදං ජානාථා”ති? “ජානාමි, මහාරාජ, එකදෙසෙනා”ති. “තාත, මය්හම්පි නං කථෙහි”ති. “සාධු, මහාරාජා”ති රඤ්ඤො අනුරූපං ධම්මපදෙ අජ්ජමාදවග්ගං අනුමොදනත්ථාය අහාසි.

රාජා පන “අජ්ජමාදො අමතපදං, පමාදො මච්චුනො පද”න්ති සුත්වාච “අඤ්ඤාතං, තාත, පරියොසාපෙහි”ති ආහ. අනුමොදනාවසානෙ ව “අට්ඨ තෙ,



තාත, ධුවහත්තානි දම්මි” ති ආහ. සාමණෙරො ආහ – “එතානි අහං උපජ්ඣායස්ස දම්මි, මහාරාජා” ති. “කො අයං, තාත, උපජ්ඣායො නාමා” ති? “වජ්ජාවජ්ජං දිස්වා වොදෙනා සාරෙතා ව, මහාරාජා” ති. “අඤ්ඤානිපි තෙ, තාත, අට්ඨ දම්මි” ති. “එතානි ආවරියස්ස දම්මි, මහාරාජා” ති. “කො අයං, තාත, ආවරියො නාමා” ති? “ඉමස්මිං සාසනෙ සික්ඛිතඛිකධම්මෙසු පතිට්ඨාපෙනා, මහාරාජා” ති. “සාධු, තාත, අඤ්ඤානිපි තෙ අට්ඨ දම්මි” ති. “එතානිපි භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස දම්මි, මහාරාජා” ති. “කො අයං, තාත, භික්ඛුසඤ්ඤා නාමා” ති? “යං නිස්සාය, මහාරාජ, අම්භාකං ආවරියුපජ්ඣායානඤ්ච මම ව පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා වා” ති. රාජා භියොයාසො මත්තාය තුට්ඨවිත්තො ආහ – “අඤ්ඤානිපි තෙ, තාත, අට්ඨ දම්මි” ති. සාමණෙරො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා පුනදිවසෙ ද්වත්තිංස භික්ඛු ගහෙත්වා රාජන්තෙපුරං පවිසිත්වා හත්තකිච්චමකාසි. රාජා “අඤ්ඤෙපි ද්වත්තිංස භික්ඛු තුම්භෙහි සද්ධිං ස්වෙ භික්ඛං ගණ්හන්තු” ති එතෙනෙව උපායෙන දිවසෙ දිවසෙ වඩ්ඨාපෙන්තො සට්ඨිසහස්සානං බ්‍රාහ්මණපරිබ්බාජකාදීනං හත්තං උපවිජ්ජන්තිත්වා අන්තොනිවෙසනෙ සට්ඨිසහස්සානං භික්ඛුනං නිව්චහත්තං පට්ඨපෙසි නිග්‍රොධත්ථෙරෙ ගතෙනෙව පසාදෙන. නිග්‍රොධත්ථෙරොපි රාජානං සපරිසං තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ව සීලෙසු පතිට්ඨාපෙන්වා බුද්ධසාසනෙ පොථුජ්ජනිකෙන පසාදෙන අවලජ්ජසාදං කත්වා පතිට්ඨාපෙසි. පුන රාජා අසොකාරාමං නාම මහාවිහාරං කාරෙත්වා සට්ඨිසහස්සානං භික්ඛුනං නිව්චහත්තං පට්ඨපෙසි. සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසිනියා නගරසහස්සෙසු චතුරාසිනිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙසි චතුරාසිනිසහස්සවෙනියපට්මණ්ඩිතානි ධම්මෙනෙව, නො අධම්මෙන.

එකදිවසං කිර රාජා අසොකාරාමෙ මහාදානං දත්වා සට්ඨිසහස්සභික්ඛුසඤ්ඤාස්ස මජ්ඣිමනිකායෙහි චතුර්විංශති පට්ඨපෙසි පවාරෙත්වා ඉමං පඤ්ඤාං පුට්ඨි – “හන්තෙ, හගවතා දෙසිතධම්මො නාම කිත්තකො හොති” ති? “අභිගතො, මහාරාජ, නවඨගානි, බන්ධනො චතුරාසිනිධම්මක්ඛන්ධසහස්සානි” ති. රාජා ධම්මෙ පසිදිත්වා “එකෙකං ධම්මක්ඛන්ධං එකෙකවිහාරෙන පුපෙස්සාමි” ති එකදිවසමෙව ඡන්තවුතිකොට්ඨනං විසජ්ජෙත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි – “එථ, හණ, එකමෙකස්මිං නගරෙ එකමෙකං විහාරං කාරාපෙන්තා චතුරාසිනියා නගරසහස්සෙසු චතුරාසිනිවිහාරසහස්සානි කාරාපෙථා” ති. සයඤ්ච අසොකාරාමෙ අසොකමහාවිහාරත්ථාය කම්මං පට්ඨපෙසි. සඬ්ඝො ඉන්ද්‍රගුත්තත්ථෙරං නාම මහිද්ධිකං මහානුභාවං බිණ්ණාසවං නවකම්මාධිට්ඨායකං අදාසි. ථෙරො යං යං න නිට්ඨානි තං තං අත්තනො ආනුභාවෙන නිට්ඨාපෙසි. එවම්පි තීහි සංවච්ඡරෙහි විහාරකම්මං නිට්ඨාපෙසි. එකදිවසමෙව සබ්බනගරෙහි පණ්ණානි ආගමිංසු.

අමච්චා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං – “නිට්ඨිතානි, දෙව, චතුරාසිනිවිහාරසහස්සානි” ති. රාජා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි – “ඉතො සත්තන්තං දිවසානං අච්චයෙන විහාරමහො හවිස්සති. සබ්බෙ අට්ඨ සීලභිගානි සමාදිසිත්වා අන්තොනගරෙ ව බහිනගරෙ ව විහාරමහං පට්ඨාදෙන්තු” ති. තතො සත්තන්තං දිවසානං අච්චයෙන සබ්බාලභිකාරවිභූසිතාය අනෙකසතසහස්සසඬ්ඝාය චතුරභිගිනියා සෙනාය පරිවුතො දෙවලොකෙ අමරවතියා රාජධානියා සිරිතො

අධිකතරසස්සිරිකං විය නගරං කාතුකාමෙන උස්සාහජානෙන මහාජනෙන  
අලභිකතපටියත්තං නගරං අනුවචරත්තො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඤ්ජස්ස මජ්ඣේ  
අට්ඨාසි.

තස්මිඤ්ච බණ්ණ සන්නිපතිතා අසීති භික්ඛුකොට්ඨො අහෙසුං, භික්ඛුනීනඤ්ච  
ජන්තවුතිසතසහස්සාති. තත්ථ ඛිණ්ණාසවභික්ඛුයෙව සතසහස්සසඬ්ඛ්‍යා අහෙසුං.  
තෙසං එතදහොසි – “සවෙ රාජා අත්තනො අධිකාරං අනවසෙසං පස්සෙය්‍ය අතිවිය  
බුද්ධසාසනෙ පසීදෙය්‍යා”ති. තතො ලොකවිචරණං නාම පාටිභාරියං අකංසු. රාජා  
අසොකාරාමෙ ධීතොව චතුද්දිසා අනුවලොකෙත්තො සමන්තනො සමුද්දපරියත්තං  
ජම්බුදීපං පස්සති චතුරාසීතිඤ්ච විහාරසහස්සාති උළාරාය විහාරමහසුජාය  
විරොචමානාති. සො තං විභූතිං පස්සමානො උළාරෙන පීතිපාමොජ්ජෙන  
සමන්තාගතො “අත්ථි පන අඤ්ඤස්සපි කස්සචි එවරූපං පීතිපාමොජ්ජං  
උජ්ජන්තපුබ්බං”ත්ති වින්තෙත්තො භික්ඛුසඤ්ජං පුච්ඡී – “භත්තෙ, අම්මාකං  
ලොකනාටස්ස දසබලස්ස සාසනෙ කො මහාපරිච්චාගං පරිච්චජී. කස්ස පරිච්චාගො  
මහත්තොති? භික්ඛුසඤ්ජො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරං අකාසි. ථෙරො  
ආහ – “මහාරාජ, දසබලස්ස සාසනෙ පච්චයදායකො නාම තයා සදිසො ධරමානෙසි  
තථාගතෙ න කොචි අහොසි, තවෙව පරිච්චාගො මහා”ති. රාජා ථෙරස්ස වචනං  
සුත්වා උළාරෙන පීතිපාමොජ්ජෙන නිරන්තරං පුට්ඨසරිරො හුත්වා වින්තෙසි –  
“නත්ථි කිර මයා සදිසො පච්චයදායකො, මය්හං කිර පරිච්චාගො මහා, අහං කිර  
දෙය්‍යධම්මෙන සාසනං පග්ගණ්හාමි. කිං පනාහං එවං සති සාසනස්ස දායාදො  
හොමි, න හොමි”ති. තතො භික්ඛුසඤ්ජං පුච්ඡී – “භවාමි නු ඛො අහං, භත්තෙ,  
සාසනස්ස දායාදො”ති?

තතො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො රඤ්ඤො ඉදං වචනං සුත්වා රාජපුත්තස්ස  
මහින්දස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං සම්පස්සමානො “සවෙ අයං කුමාරො පබ්බජිස්සති  
සාසනස්ස අතිවිය වුඩ්ඪි භවිස්සති”ති වින්තෙත්වා රාජානං එතදවොච – “න ඛො,  
මහාරාජ, එත්තාවතා සාසනස්ස දායාදො හොති; අපිච ඛො පච්චයදායකොති වා  
උපට්ඨාකොති වා සඬ්ඛ්‍යං ගච්ඡති. යොපි හි, මහාරාජ, පට්ටිතො යාව  
බ්‍රහ්මලොකපරිමාණං පච්චයරාසිං දදෙය්‍ය සොපි ‘සාසනෙ දායාදො’ති සඬ්ඛ්‍යං න  
ගච්ඡති”ති. “අථ කථං වරහි, භත්තෙ, සාසනස්ස දායාදො හොති”ති? “යො හි  
කොචි, මහාරාජ, අඬ්ඨො වා දලිද්දො වා අත්තනො ඔරසං පුත්තං පබ්බාජෙති – අයං  
වුච්චති, මහාරාජ, දායාදො සාසනස්සා”ති.

එවං වුත්තෙ අසොකො රාජා “අහං කිර එවරූපං පරිච්චාගං කත්වාපි නෙව  
සාසනස්ස දායාදභාවං පත්තො”ති සාසනෙ දායාදභාවං පත්ථයමානො ඉතො විතො  
ව විලොකෙත්වා අද්දස මහින්දකුමාරං අවිදුරෙ ධීතං. දිස්වානස්ස එතදහොසි –  
“කිඤ්චාපි අහං ඉමං කුමාරං තිස්සකුමාරස්ස පබ්බජිතකාලතො පහුති ඔපරජ්ජෙ  
ය්‍යපෙතුකාමො, අථ ඛො ඔපරජ්ජතොපි පබ්බජ්ජාව උත්තමා”ති. තතො කුමාරං ආහ  
– “සක්ඛසි ත්වං, තාත, පබ්බජිතු”ත්ති? කුමාරො පකතියාපි තිස්සකුමාරස්ස  
පබ්බජිතකාලතො පහුති පබ්බජිතුකාමොව රඤ්ඤො වචනං සුත්වා අතිවිය

පාමොජ්ජජාතො හුත්වා ආහ - “පබ්බජාමි, දෙව, මං පබ්බාපෙත්වා තුම්හෙ සාසනදායාදා හොථා”ති.

තෙන ච සමයෙන රාජධීතා සඤ්ඤාමිත්තාපි තස්මිංයෙව යානෙ ධීතා හොති. තස්සා ච සාමිකො අග්ගිබ්බහිමා නාම කුමාරො යුවරාජෙන තිස්සකුමාරෙන සද්ධිං පබ්බජිතො හොති. රාජා තං දිස්වා ආහ - “ත්වම්පි, අම්ම, පබ්බජිතුං සක්ඛස්සි”ති? “සාධු, තාත, සක්කොමි”ති. රාජා පුත්තානං මනං ලභිත්වා පහට්ඨවිත්තො භික්ඛුසඤ්ඤාං එතදවොච - “භන්තෙ, ඉමෙ දාරකෙ පබ්බාපෙත්වා මං සාසනෙ දායාදං කරොථා”ති. සඤ්ඤා රඤ්ඤො වචනං සම්පට්ඨිත්වා කුමාරං මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරෙන උපජ්ඣායෙන මහාදෙවත්ථෙරෙන ච ආචරියෙන පබ්බාපෙසි. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරෙන ආචරියෙන උපසම්පාදෙසි. තදා කිර කුමාරො පරිපුණ්ණවිසතිවස්සොච හොති. සො තස්මිංයෙව උපසම්පදස්මිමණ්ඩලෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. සඤ්ඤාමිත්තාපි රාජධීතා ආචරියා ආයුපාලිත්ථෙරී නාම, උපජ්ඣායා පන ධම්මපාලිත්ථෙරී නාම අහොසි. තදා සඤ්ඤාමිත්තා අට්ඨාරසවස්සා හොති. තං පබ්බජිතමත්තං තස්මිංයෙව සීමමණ්ඩලෙ සික්ඛාය පතිට්ඨාපෙසුං. උභින්නං පබ්බජිතකාලෙ රාජා පබ්බජ්ජාහිසෙකො හොති.

අථ මහින්දත්ථෙරො උපසම්පන්නකාලතො පභුති අත්තනො උපජ්ඣායස්සෙව සන්නිකෙ ධම්මඤ්ඤා ව්‍යායඤ්ඤා පරියාපුණත්තො ද්වෙපි සඤ්ඤාමිත්තො ආරුළුහං තිපිට්ඨකසඤ්ඤානං සාට්ඨකථං සබ්බං ථෙරවාදං තිණ්ණං වස්සානං අබ්බන්තරෙ උග්ගහෙත්වා අත්තනො උපජ්ඣායස්ස අත්තෙවාසිකානං සහස්සමත්තානං භික්ඛූනං පාමොක්ඛො අහොසි. තදා අසොකො ධම්මරාජා නවවස්සාහිසෙකො හොති. රඤ්ඤො පන අට්ඨවස්සාහිසෙකකාලෙයෙව කොන්තපුත්තතිස්සත්ථෙරො ඛ්‍යාධිපතිමත්ථං භික්ඛාචාරවත්තෙන ආභිණ්ඩත්තො පසතමත්තං සප්පිං අලභිත්වා ඛ්‍යාධිබලෙන පරික්ඛිණායුසඤ්ඤාමාරො භික්ඛුසඤ්ඤාං අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා ආකාසෙ පල්ලඤ්ඤා නිසිදිත්වා තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා පරිනිබ්බාසි. රාජා තං පවත්තිං සුත්වා ථෙරස්ස සක්කාරං කත්වා “මයි නාම රජ්ජං කාරෙත්තෙ එවං භික්ඛූනං පච්චයා දුල්ලභා”ති නගරස්ස වතුසු ද්වාරෙසු පොක්ඛරණියො කාරාපෙත්වා හෙසජ්ජස්ස පුරාපෙත්වා දාපෙසි.

තෙන කිර සමයෙන පාටලිපුත්තස්ස වතුසු ද්වාරෙසු වත්තාරි සතසහස්සානි, සහායං සතසහස්සන්ති දිවසෙ දිවසෙ පඤ්ඤාසතසහස්සානි රඤ්ඤො උප්පජ්ජන්ති. තතො රාජා නිග්‍රොධත්ථෙරස්ස දෙවසිකං සතසහස්සං විසජ්ජෙසි. බුද්ධස්ස චෙතියෙ ගන්ධමාලාදීහි පූජනත්ථාය සතසහස්සං. ධම්මස්ස සතසහස්සං, තං ධම්මධරානං බහුස්සුතානං වතුපච්චයත්ථාය උපනීයති. සඤ්ඤාමිත්තාපි සතසහස්සං, වතුසු ද්වාරෙසු හෙසජ්ජත්ථාය සතසහස්සං. එවං සාසනෙ උළාරො ලාභසක්කාරො නිබ්බන්ති.

තිත්ථියා පරිහිනලාභසක්කාරා අත්තමසො සාසවිජාදනම්පි අලභන්තා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සකානි සකානි දිට්ඨිගතානි “අයං ධම්මො, අයං ව්‍යාපාරො”ති දීපෙන්නි. පබ්බජ්ජං අලභමානාපි සයමෙව මුණ්ඩෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අවිජාදෙත්වා විහාරෙසු විවරන්තා උපොසථම්පි පවාරණම්පි

සඬිසකම්මම්පි ගණකම්මම්පි පවිසන්ති. භික්ඛු තෙහි සද්ධිං උපොසථං න කරොන්ති. තදා මොග්ගලීපුත්තතිස්සත්ථෙරො “උප්පන්නං දානි ඉදං අධිකරණං, තං නචිරස්සෙව කක්ඛලං හවිස්සති. න ඛො පනෙනං සක්කා ඉමෙසං මජ්ඣේ වසන්තෙන වූපසමෙතු”න්ති මහින්දත්ථෙරස්ස ගණං නියායාතෙත්වා අත්තනා ඵාසුචිහාරෙන විහරිතුකාමො අහොගඬිගපඬිබ්බං අගමාසි. තෙපි ඛො තිත්ථියා භික්ඛුසඬිසෙන ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන නිග්ගස්භමානාපි ධම්මවිනයානුලොමාය පටිපත්තියා අසංශ්ඨහන්තා අනෙකරූපං සාසනස්ස අඛිබ්බද්ද්ව මලද්ද්ව කණ්ටකද්ද්ව සමුට්ඨාපෙසුං. කෙචි අග්ගිං පරිවරන්ති, කෙචි පඤ්චාතපෙන තාපෙන්ති, කෙචි ආදිච්චං අනුපරිවරන්ති, කෙචි “ධම්මද්ද්ව විනයද්ද්ව වොහින්දිස්සාමා”ති පග්ගණ්හිංසු. තදා භික්ඛුසඬිසො න තෙහි සද්ධිං උපොසථං වා පචාරණං වා අකාසි. අසොකාරාමෙ සත්තවස්සානි උපොසථො උපචිඡ්ඡි. රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොවෙසුං. රාජා එකං අමච්චං ආණාපෙසි – “විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහි”ති. අමච්චො රාජානං පටිපුච්ඡිතුං අවිසහන්තො අඤ්ඤෙ අමච්චෙ උපසඬිකම්ත්වා ආහ – “රාජා මං ‘විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහි’ති පහිණි. කථං නු ඛො අධිකරණං වූපසම්මති”ති? තෙ ආහංසු – “මයං එවං සල්ලක්ඛෙම – ‘යථා නාම පච්චන්තං වූපසමෙත්තා වොරෙ සාතෙත්ති, එවමෙව යෙ උපොසථං න කරොන්ති, තෙ මාරතුකාමො රාජා හවිස්සති”ති. අථ සො අමච්චො විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඬිසං සන්තිපාතෙත්වා ආහ – “අහං රඤ්ඤො ‘උපොසථං කාරාපෙහි’ති පෙසිතො. කරොථ දානි, හන්තෙ, උපොසථ”න්ති. භික්ඛු “න මයං තිත්ථියෙහි සද්ධිං උපොසථං කරොමා”ති ආහංසු. අථ අමච්චො ථෙරාසනතො පට්ඨාය අසිනා සීසානි පාතෙතුං ආරද්ධො.

අද්දසා ඛො තිස්සත්ථෙරො තං අමච්චං තථා විජ්ජපිපන්නං. තිස්සත්ථෙරො නාම න යො වා සො වා, රඤ්ඤො එකමානිකො භාතා තිස්සකුමාරො නාම, තං කිර රාජා පත්තාහිසෙකො ඔපරජ්ජෙ ය්පෙසි. සො එකදිවසං වනචාරං ගතො අද්දස මහන්තං මිගසඬිසං විත්තකීළාය කීළන්තං. දිස්වානස්ස එතදහොසි – “ඉමෙ තාව තිණ්හක්ඛා මිගා එවං කීළන්ති, ඉමෙ පන සමණා රාජකුලෙ පණිතානි හොජනානි භුඤ්ජිත්වා මුදුකාසු සෙය්‍යාසු සයමානා කිං නාම කීළිතං න කීළිස්සන්ති”ති! සො තතො ආගන්ත්වා ඉමං අත්තනො විතක්කං රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා “අට්ඨානෙ කුක්කුච්චායිතං කුමාරෙන! හන්ද, නං එවං සඤ්ඤාපෙස්සාමි”ති එකදිවසං කෙනචි කාරණෙන කුද්ධො විය හුන්වා “එහි සත්තදිවසෙන රජ්ජං සම්පට්චිඡ, තතො තං සාතෙස්සාමි”ති මරණභයෙන තජ්ජෙත්වා තමත්ථං සඤ්ඤාපෙසි. සො කිර කුමාරො “සත්තමෙ මං දිවසෙ මාරෙස්සති”ති න විත්තරූපං න්හායි, න භුඤ්ජි, න සුපි, අතිවිය ලුබ්භරීරො අහොසි. තතො නං රාජා පුච්ඡි – “කිස්ස ත්වං එවරූපො ජාතො”ති? “මරණභයෙන, දෙවා”ති. “අරෙ, ත්වං නාම පරිච්ඡින්නමරණං සම්පස්සමානො විස්සත්ථො න කීළසි? භික්ඛු අස්සාසපස්සාසනිබ්දධං මරණං පෙක්ඛමානා කථං කීළිස්සන්ති”ති! තතො පහති කුමාරො සාසනෙ පසිදි.



සො පුත එකදිවසං මීගවං නික්බමිත්වා අරඤ්ඤෙ අනුච්චරමානො අද්දස යොනකමහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං අඤ්ඤතරෙන භත්ථිනාගෙන සාලසාබං ගහෙත්වා බීජියමානං නිසින්නං. දිස්වා පාමොජ්ජජාතො චිත්තෙසි – “කදා නු බො අභමිපි අයං මහාථෙරො විය පබ්බජෙය්‍යං! සියා නු බො සො දිවසො” ති. ථෙරො තස්සාසයං විදිත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව ආකාසෙ උප්පතිත්වා අසොකාරාමෙ පොක්ඛරණියා උදකතලෙ යත්වා චීවරඤ්ච උත්තරාසඬ්ගඤ්ච ආකාසෙ ලග්ගෙත්වා න්භායිතුං ආරද්ධො.

කුමාරො ථෙරස්සානුභාවං දිස්වා අතිවිය පසන්තො “අජ්ජෙව පබ්බජිස්සාමි” ති නිවත්තිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – “පබ්බජිස්සාමහං, දෙවා” ති. රාජා අනෙකජ්ජකාරං යාචිත්වාපි තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො අසොකාරාමගමනීයමග්ගං අලඬ්ඬකාරාපෙත්වා කුමාරං ඡණුවෙසං ගාභාපෙත්වා අලඬ්ඬකතාය සෙනාය පරිවාරාපෙත්වා විහාරං නෙසි. “යුවරාජා කිර පබ්බජිස්සති” ති සුත්වා බහු භික්ඛු පත්තචීවරානි පටියාදෙසුං. කුමාරො පධානසරං ගන්ත්වා මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජි සද්ධිං පුරිසසතසහස්සෙන. කුමාරස්ස පන අනුපබ්බජිතානං ගණනපරිච්ඡෙදො නත්ථි. කුමාරො රඤ්ඤො චතුරස්සාභිසෙකකාලෙ පබ්බජිතො. අථඤ්ඤොපි රඤ්ඤො භාගිනෙය්‍යො සඬ්ඝමිත්තාය සාමිකො අග්ගිබ්බග්ගා නාම කුමාරො අත්ථි. සඬ්ඝමිත්තා තං පටිච්ච එකමෙව පුත්තං විජායි. සොපි “යුවරාජා පබ්බජිතො” ති සුත්වා රාජානං උපසඬ්ඝමිත්වා – “අභමිපි, දෙව, පබ්බජිස්සාමි” ති යාචි. “පබ්බජ, තාතා” ති ච රඤ්ඤො අනුඤ්ඤාතො තංදිවසමෙව පබ්බජි.

එවං අනුපබ්බජිතො, උළාරවිභවෙන ඛත්තියජනෙන;  
රඤ්ඤො කනිට්ඨභාතා, තිස්සත්ථෙරොති විඤ්ඤෙය්‍යො.

සො තං අමච්චං තථා විජ්ජපිපන්නං දිස්වා චිත්තෙසි – “න රාජා ථෙරෙ මාරාපෙතුං පභිණෙය්‍ය; අද්ධා ඉමස්සෙවෙනං අමච්චස්ස දුග්ගහිතං භවිස්සති” ති ගන්ත්වා සයං තස්ස ආසන්නෙ ආසනෙ නිසීදි. සො ථෙරං සඤ්ජානිත්වා සත්ථං නිපාතෙතුං අවිසහන්තො ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි – “අහං, දෙව, උපොසථං කාතුං අනිච්ඡන්තානං එත්තකානං නාම භික්ඛුනං සීඝ්‍රානි පාතෙසිං; අථ අය්‍යස්ස තිස්සත්ථෙරස්ස පටිපාටි සම්පත්තා, කිත්ති කරොමි” ති? රාජා සුත්වාච – “අරෙ! කිං පන, ත්වං, මයා භික්ඛු ඝාතෙතුං පෙසිතො” ති තාවදෙව සරීරෙ උප්පන්නදාහො හුත්වා විහාරං ගන්ත්වා ථෙරෙ භික්ඛු පුච්ඡි – “අයං, භත්තෙ, අමච්චො මයා අනාණත්තොච එවං අකාසි, කස්ස නු බො ඉමිනා පාපෙන භවිතබ්බ” ති? එකච්චෙ ථෙරා, “අයං තව වචනෙන අකාසි, තුය්හෙනං පාප” ති ආහංසු. එකච්චෙ “උභින්නමිපි වො එතං පාප” ති ආහංසු. එකච්චෙ එවමාහංසු – “කිං පන තෙ, මහාරාජ, අත්ථි චිත්තං ‘අයං ගන්ත්වා භික්ඛු ඝාතෙතු’” ති? “නත්ථි, භත්තෙ, කුසලාධිජ්ජායො අහං පෙසෙසිං – ‘සමග්ගො භික්ඛුසඬ්ඝො උපොසථං කරොතු’” ති. “සචෙ ත්වං කුසලාධිජ්ජායො, නත්ථි තුය්හං පාපං, අමච්චස්සෙවෙනං පාප” ති. රාජා ද්වෙළ්භකජාතො ආහ – “අත්ථි නු බො, භත්තෙ, කොචි භික්ඛු



මමෙතං ද්වෙළ්භකං ඡිත්තදිත්වා සාසනං පග්ගහෙනතුං සමත්ථො”ති? “අත්ථී, මහාරාජ, මොග්ගලීපුත්තතිස්සත්ථෙරො නාම, සො තෙ ඉමං ද්වෙළ්භකං ඡිත්තදිත්වා සාසනං පග්ගහෙනතුං සමත්ථො”ති. රාජා තදහෙව චත්තාරො ධම්මකථිකෙ එකෙකභික්ඛුසහස්සපරිවාරෙ, චත්තාරො ච අමච්චෙ එකෙකපුරිසසහස්සපරිවාරෙ “ථෙරං ගණ්හිත්වා ආගච්ඡා”ති පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා “රාජා පක්කොසති”ති ආහංසු. ථෙරො නාගච්ඡි. දුතියමිපි ඛො රාජා අට්ඨ ධම්මකථිකෙ, අට්ඨ ච අමච්චෙ සහස්සසහස්සපරිවාරෙයෙව පෙසෙසි – “රාජා, හන්තෙ, පක්කොසති”ති චත්වා ගණ්හිත්වා ආගච්ඡා”ති. තෙ තථෙව ආහංසු. දුතියමිපි ථෙරො නාගච්ඡි. රාජා ථෙරෙ පුච්ඡි – “අහං, හන්තෙ, ද්වික්ඛත්තුං පහිණං; කස්මා ථෙරො නාගච්ඡති”ති? “රාජා පක්කොසති”ති චුත්තත්තා, මහාරාජ, නාගච්ඡති. එවං පන චුත්තෙ ආගච්ඡෙයා ‘සාසනං, හන්තෙ, ඔසිදති, අම්භාකං සාසනං පග්ගහත්ථාය සභායකා භොවා”ති. අථ රාජා තථා චත්වා සොළස ධම්මකථිකෙ, සොළස ච අමච්චෙ සහස්සසහස්සපරිවාරෙ පෙසෙසි. භික්ඛු ච පටිපුච්ඡි – “මහල්ලකො නු ඛො, හන්තෙ, ථෙරො දහරො නු ඛො”ති? “මහල්ලකො, මහාරාජා”ති. “චස්භං වා සිවිකං වා අභිරුහිස්සති, හන්තෙ”ති? “නාභිරුහිස්සති, මහාරාජා”ති. “කුභිං, හන්තෙ, ථෙරො චස්සති”ති? “උපරි ගඬගාය, මහාරාජා”ති. රාජා ආහ – “තෙන හි, හණ, නාවාසඬසාටං ඛත්ඨත්වා තත්ථෙව ථෙරං නිසීදාපෙත්වා ද්විසුපි තීරෙසු ආරක්ඛං සංවිධාය ථෙරං ආනෙවා”ති. භික්ඛු ච අමච්චා ච ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා රඤ්ඤො සාසනං ආරොවෙසුං.

ථෙරො සුත්වා “යං ඛො අහං මූලතො පට්ඨාය සාසනං පග්ගහෙහිස්සාමිති පබ්බජිතොමිහි. අයං දානි මෙ සො කාලො අනුජ්ජත්තො”ති වම්මබණ්ඩං ගණ්හිත්වා උට්ඨති. අථ “ථෙරො ස්වෙ පාටලීපුත්තං සම්පාපුණ්ණස්සති”ති රත්තිභාගෙ රාජා සුපිනං අද්දස. එවරුපො සුපිනො අහොසි – “සබ්බසෙනො හත්ථිනාගො ආගන්ත්වා රාජානං සීසතො පට්ඨාය පරාමසිත්වා දක්ඛිණහත්ථෙ අග්ගහෙසි”ති. පුනදිවසෙ රාජා සුපිනජ්ඣායකෙ පුච්ඡි – “මයා එවරුපො සුපිනො දිට්ඨො, කිං මෙ හවිස්සති”ති? එකො තං, “මහාරාජ, සමණනාගො දක්ඛිණහත්ථෙ ගණ්හිස්සති”ති. අථ රාජා තාවදෙව “ථෙරො ආගතො”ති සුත්වා ගඬගාතීරං ගන්ත්වා නදිං ඔතරිත්වා අඛුග්ගච්ඡත්තො ඡාණුමත්තෙ උදකෙ ථෙරං සම්පාපුණ්ණත්වා ථෙරස්ස නාවාතො ඔතරන්තස්ස හත්ථං අදාසි. ථෙරො රාජානං දක්ඛිණහත්ථෙ අග්ගහෙසි. තං දිස්වා අසිග්ගාහා “ථෙරස්ස සීසං පාතෙස්සාමා”ති කොසතො අසිං අබ්බාහිංසු. කස්මා? එතං කිර වාරිත්තං රාජකුලෙසු – “යො රාජානං හත්ථෙ ගණ්හති තස්ස අසිනා සීසං පාතෙතබ්බ”න්ති. රාජා ඡායංයෙව දිස්වා ආහ – “පුබ්බෙපි අහං භික්ඛුසු විරද්ධකාරණා අස්සාදං න වින්දාමි, මා ඛො ථෙරෙ විරජ්ඣිත්වා”ති. ථෙරො පන කස්මා රාජානං හත්ථෙ අග්ගහෙසිති? යස්මා රඤ්ඤො පඤ්ඤං පුච්ඡනත්ථාය පක්කොසාපිතො තස්මා “අත්තෙවාසිකො මෙ අය”න්ති අග්ගහෙසි.

රාජා ථෙරං අත්තතො උය්‍යානං නෙත්වා බාහිරතො තික්ඛත්තුං පරිවාරාපෙත්වා ආරක්ඛං යපෙත්වා සයමෙව ථෙරස්ස පාදෙ ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛත්වා

ටෙරස්ස සන්තිකෙ නිසිදිත්වා “පට්ඨලො නු බො ටෙරො මම කඩ්බං ඡිත්දිත්වා  
 උප්පන්තං අධිකරණං වූපසමෙත්වා සාසනං පග්ගණ්හිතු”න්ති විමංසනත්ථාය  
 “අහං, හන්තෙ, එකං පාටිභාරියං දට්ඨුකාමො”ති ආහ. “කතරං පාටිභාරියං  
 දට්ඨුකාමොසි, මහාරාජා”ති? “පට්ඨිකම්පනං, හන්තෙ”ති. “සකලපට්ඨිකම්පනං  
 දට්ඨුකාමොසි, මහාරාජ, පදෙසපට්ඨිකම්පන”න්ති? “කතරං පනෙත්ථ, හන්තෙ,  
 දුක්කර”න්ති? “කිං නු බො, මහාරාජ, කංසපාතියා උදකපුණ්ණාය සබ්බං උදකං  
 කම්පෙතුං දුක්කරං; උදාහු උපඩ්ඪ”න්ති? “උපඩ්ඪං, හන්තෙ”ති. “එවමෙව බො,  
 මහාරාජ, පදෙසපට්ඨිකම්පනං දුක්කර”න්ති. “තෙන හි, හන්තෙ,  
 පදෙසපට්ඨිකම්පනං පස්සිස්සාමි”ති. “තෙන හි, මහාරාජ, සමන්තතො යොජනෙ  
 පුරත්ථිමාය දිසාය එකෙන වක්කෙන සීමං අක්කමිත්වා රටො තිට්ඨතු; දක්ඛිණාය  
 දිසාය ද්විති පාදෙහි සීමං අක්කමිත්වා අස්සො තිට්ඨතු; පච්ඡිමාය දිසාය එකෙන  
 පාදෙන සීමං අක්කමිත්වා පුරිසො තිට්ඨතු; උත්තරාය දිසාය උපඩ්ඪභාගෙන සීමං  
 අක්කමිත්වා එකා උදකපාති තිට්ඨතු”ති. රාජා තථා කාරාපෙසි. ටෙරො  
 අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය “රාජා පස්සතු”ති  
 යොජනප්පමාණපට්ඨිවලනං අධිට්ඨති. පුරත්ථිමාය දිසාය රථස්ස අන්තොසීමාය  
 යිතො පාදොව චලි, ඉතරො න චලි. එවං දක්ඛිණපච්ඡිමදිසාසු අස්සපුරිසානං  
 අන්තොසීමාය යිතපාදායෙව චලිංසු, උපඩ්ඪපඩ්ඪං සරීරඤ්ච. උත්තරදිසාය  
 උදකපාතියාපි අන්තොසීමාය යිතං උපඩ්ඪභාගගතමෙව උදකං චලි, අවසෙසං  
 නිව්චලමහොසිති. රාජා තං පාටිභාරියං දිස්වා “සක්ඛති දානි ටෙරො සාසනං  
 පග්ගණ්හිතු”න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡි – “අහං, හන්තෙ,  
 එකං අමච්චං ‘විහාරං ගන්ත්වා අධිකරණං වූපසමෙත්වා උපොසථං කාරාපෙහි’ති  
 පහිණං, සො විහාරං ගන්ත්වා එත්තකෙ හික්ඛු ජීවිතා වොරොපෙසි, එතං පාපං කස්ස  
 හොති”ති?

“කිං පන තෙ, මහාරාජ, අත්ථි විත්තං ‘අයං විහාරං ගන්ත්වා හික්ඛු  
 ඝාතෙතු’”ති? “නත්ථි, හන්තෙ”ති. “සවෙ තෙ, මහාරාජ, නත්ථි එවරුපං විත්තං,  
 නත්ථි තුය්හං පාප”න්ති. අථ ටෙරො රාජානං එතමත්ථං ඉමිනා සුත්තෙන  
 සඤ්ඤාපෙසි – “වෙනනාහං, හික්ඛවෙ, කම්මං වදාමි. වෙනයිත්වා කම්මං කරොති –  
 කායෙන වාචාය මනසා”ති (අ. නි. 6.63).

තමෙවත්ථං පරිදීපෙතුං තිත්තිරජාතකං (ජා. 1.4.75) ආහරි – “අනිතෙ, මහාරාජ,  
 දීපකතිත්තිරො තාපසං පුච්ඡි –

‘ඤාතකො නො නිසින්නොති, බහු ආගච්ඡති ජනො;  
 පටිච්ච කම්මං ඵ්ඨසති, තස්මිං මෙ සඤ්ඤා මනො’ති.

තාපසො ආහ – ‘අත්ථි පන තෙ විත්තං මම සද්දෙන ව රුපදස්සනෙන ව  
 ආගන්ත්වා එතෙ පක්ඛිනො බජ්ඣන්තු වා හඤ්ඤන්තු වා’ති? ‘නත්ථි, හන්තෙ’ති  
 තිත්තිරො ආහ. තතො නං තාපසො සඤ්ඤාපෙසි – ‘සවෙ තෙ නත්ථි විත්තං, නත්ථි  
 පාපං; වෙනයන්තමෙව හි පාපං ඵ්ඨසති, නාවෙනයන්තං.

‘න පටිච්ච කම්මං ඵ්ඤ්ඤි, මනො චෙ නප්පද්දස්සති;  
අප්පොස්සුක්කස්ස භද්දස්ස, න පාපමුපලිම්පති’”ති.

එවං ථෙරො රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථෙව රාජ්‍යායානෙ සත්ත දිවසානි  
වසන්තො රාජානං සමයං උග්ගණ්භාපෙසි. රාජා සත්තමෙ දිවසෙ අසොකාරාමෙ  
භික්ඛුසඬ්ඨං සන්නිපාතාපෙත්වා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා සාණිපාකාරන්තරෙ  
නිසින්තො එකලද්ධිකෙ එකලද්ධිකෙ භික්ඛු එකතො එකතො කාරාපෙත්වා  
එකමෙකං භික්ඛුසමුහං පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි – “කිංවාදී සම්මාසම්බුද්ධො”ති?  
තතොසස්සතවාදිනො “සස්සතවාදී”ති ආහංසු. එකච්චසස්සතිකා...පෙ....  
අන්තානන්තිකා... අමරාවික්ඛෙපිකා... අධිච්චසමුප්පන්නිකා... සඤ්ඤීවාදා...  
අසඤ්ඤීවාදා... නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා ... උච්ඡෙදවාදා...  
දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදා “දිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදී”ති ආහංසු. රාජා පඨමමෙව  
සමයස්ස උග්ගහිතත්තා “නයිමෙ භික්ඛු, අඤ්ඤතිත්ථියා ඉමෙ”ති ඤත්වා තෙසං  
සෙතකානි වත්ථානි දත්වා උප්පබ්බාපෙසි. තෙ සබ්බෙපි සට්ඨිසහස්සා අහෙසුං.

අථඤ්ඤෙ භික්ඛු පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි – “කිංවාදී, භන්තෙ,  
සම්මාසම්බුද්ධො”ති? “චිහජ්ජවාදී, මහාරාජා”ති. එවං චුත්තෙ රාජා ථෙරං පුච්ඡි –  
“චිහජ්ජවාදී, භන්තෙ, සම්මාසම්බුද්ධො”ති? “ආම, මහාරාජා”ති. තතො රාජා  
“සුද්ධං දානි, භන්තෙ, සාසනං; කරොතු භික්ඛුසඬ්ඨො උපොසථ”න්ති ආරක්ඛං  
දත්වා නගරං පාවිසි.

සමග්ගො සඬ්ඨො සන්නිපතිත්වා උපොසථං අකාසි. තස්මිං සන්නිපාතෙ සට්ඨි  
භික්ඛුසතසහස්සානි අහෙසුං. තස්මිං සමාගමෙ මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො  
පරජ්ජවාදං මද්දමානො කථාවත්ථුප්පකරණං අභාසි. තතො  
සට්ඨිසතසහස්සසඬ්ඨොසු භික්ඛුසු උච්චිනිත්වා තිපිටකපරියත්තිධරානං  
පහින්නපටිසම්භිදානං තෙවිජ්ජාදිහෙදානං භික්ඛුනං සහස්සමෙකං ගහෙත්වා යථා  
මහාකස්සපත්ථෙරො ච කාකණ්ඩකපුත්තො යසත්ථෙරො ච ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච  
සඬ්ඨායංසු; එවමෙව ධම්මඤ්ච විනයඤ්ච සඬ්ඨායන්තො සබ්බං සාසනමලං  
විසොධෙත්වා තතියසඬ්ඨිතිං අකාසි. සඬ්ඨිතිපරියොසානෙ අනෙකජ්ජකාරං පථවී  
අකම්පිත්ථං. අයං සඬ්ඨිති නවහි මාසෙහි නිට්ඨිතා. යා ලොකෙ –

කතා භික්ඛුසහස්සෙන, තස්මා සහස්සිකානි ව;  
පුරිමා ද්වෙ උපාදාය, තතියානි ව චුච්චතීති.

අයං තතියසඬ්ඨිති.

එත්තාවතා ව “කෙනාහත”න්ති එතස්ස පඤ්ඤස්ස විස්සජ්ජනත්ථං යං  
අවොචුම්භ – “පම්බුදිපෙ තාව උපාලිත්ථෙරමාදිං කත්වා ආචරියපරම්පරාය යාව  
තතියසඬ්ඨිති තාව ආහතං. තත්‍රායං ආචරියපරම්පරා –

“උපාලි දාසකො චෙව, සොණකො සිග්ගවො තථා;

තිස්සෝ මොග්ගලිපුත්තෝ ව, පඤ්චෙන විජිතාවිතෝ.

“පරම්පරාය විනයං, දීපෙ ජම්බුසිරිවිහයෙ;  
අවිජ්ජිජානමානෙසුං, තතියො යාව සඬගහෝ”ති.

තස්සත්ථො පකාසිතොව හොති.

තතියසඬගහනෝ පන උද්ධං ඉමං දීපං මහින්දාදිහි ආහනං. මහින්දනෝ  
උග්ගහෙත්වා කඤ්චි කාලං අරිට්ඨත්ථෙරාදිහි ආහනං. තතො යාවජ්ජතනා  
තෙසංයෙව අන්තෙවාසිකපරම්පරභූතාය ආචරියපරම්පරාය ආහතන්ති වෙදිතබ්බං.  
යථාහු පොරාණා –

“තතො මහින්දො ඉට්ටියො, උත්තියො සම්බලො තථා;  
හද්දනාමො ව පණ්ඩිතො.

“එතෙ නාගා මහාපඤ්ඤා, ජම්බුදීපා ඉධාගතා;  
විනයං තෙ වාවගිංසු, පිටකං තම්බපණ්ණියා.

“නිකායෙ පඤ්ච වාවෙසුං, සත්ත වෙව පකරණෙ;  
තතො අරිට්ඨො මෙධාවී, තිස්සදත්තෝ ව පණ්ඩිතො.

“විසාරදො කාළසුමනො, ථෙරො ව දීඝනාමකො;  
දීඝසුමනො ව පණ්ඩිතො.

“පුනදෙව කාළසුමනො, නාගත්ථෙරො ව බුද්ධරක්ඛිතො;  
තිස්සත්ථෙරො ව මෙධාවී, දෙවත්ථෙරො ව පණ්ඩිතො.

“පුනදෙව සුමනො මෙධාවී, විනයෙ ව විසාරදො;  
බහුස්සුතො චූළනාගො, ගජොව දූප්පධංසියො.

“ධම්මපාලිතනාමො ව, රොහණෙ සාධුපුජිතො;  
තස්ස සිස්සො මහාපඤ්ඤො, බෙමනාමො තිපෙට්ඨකො.

“දීපෙ තාරකරාජාව, පඤ්ඤාය අතිරොචථ;  
උපතිස්සො ව මෙධාවී, චූස්සදෙවො මහාකථී.

“පුනදෙව සුමනො මෙධාවී, පුජ්ඣනාමො බහුස්සුතො;  
මහාකථී මහාසිවො, පිටකෙ සබ්බත්ථ කොවිදො.

“පුනදෙව උපාලි මෙධාවී, විනයෙ ව විසාරදො;  
මහානාගො මහාපඤ්ඤො, සද්ධම්මවංසකොවිදො.

“පුනඳෙව අභයො මෙධාවී, පිටකෙ සබ්බත්ථ කොවිදො;  
තිස්සත්ථෙරො ව මෙධාවී, විනයෙ ව විසාරදො.

“තස්ස සිස්සො මහාපඤ්ඤා, පුප්ඵනාමො බහුස්සුතො;  
සාසනං අනුරක්ඛන්තො, ජම්බුදීපෙ පතිට්ඨිතො.

“චූළාභයො ව මෙධාවී, විනයෙ ව විසාරදො;  
තිස්සත්ථෙරො ව මෙධාවී, සද්ධම්මවංසකොවිදො.

“චූළදෙවො ව මෙධාවී, විනයෙ ව විසාරදො;  
සිවත්ථෙරො ව මෙධාවී, විනයෙ සබ්බත්ථ කොවිදො.

“එතෙ නාගා මහාපඤ්ඤා, විනයඤ්ඤා මග්ගකොවිදා;  
විනයං දීපෙ පකාසෙසුං, පිටකං තම්බපණ්ණියා” ති.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරො කිර ඉමං  
තතියධම්මසඬ්ඨිතිං කත්වා එවං වින්තෙසි – “කත්ථ නු ඛො අනාගතෙ සාසනං  
සුප්පතිට්ඨිතං භවෙය්‍යා” ති? අට්ඨස්ස උපපරික්ඛන්තො එතදභොසි – “පච්චන්තිමෙසු  
ඛො ජනපදෙසු සුප්පතිට්ඨිතං භවිස්සති” ති. සො තෙසං තෙසං භික්ඛූනං භාරං කත්වා  
තෙ තෙ භික්ඛූ තත්ථ තත්ථ පෙසෙසි. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරං කස්මීරගන්ධාරරට්ඨං  
පෙසෙසි – “ත්ථං එතං රට්ඨං ගන්ත්වා එත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙහි” ති.  
මහාදෙවත්ථෙරං තථෙව වත්වා මහිංසකමණ්ඩලං පෙසෙසි. රක්ඛිතත්ථෙරං  
වනවාසිං. යොනකධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං අපරන්තකං. මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරං  
මහාරට්ඨං. මහාරක්ඛිතත්ථෙරං යොනකලොකං. මජ්ඣිමත්ථෙරං  
භිමවත්තදෙසභාගං. සොණත්ථෙරඤ්ච උත්තරත්ථෙරඤ්ච සුවණ්ණභූමී. අත්තනො  
සද්ධිවිහාරිකං මහින්දත්ථෙරං ඉට්ටියත්ථෙරෙන උත්තියත්ථෙරෙන  
සම්බලත්ථෙරෙන හද්දසාලත්ථෙරෙන ව සද්ධිං තම්බපණ්ණිදීපං පෙසෙසි –  
“තුම්හෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා එත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙථා” ති. සබ්බෙහි තං  
තං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා අත්තපඤ්චමා අගමංසු “පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු  
පඤ්චවග්ගො ගණො අලං උපසම්පදකම්මායා” ති මඤ්ඤමානා.

තෙන ඛො පන සමයෙන කස්මීරගන්ධාරරට්ඨෙ සස්සපාකසමයෙ අරවාළො  
නාම නාගරාජා කරකවස්සං නාම වස්සාපෙත්වා සස්සං භරාපෙත්වා මහාසමුද්දං  
පාපෙති. මජ්ඣන්තිකත්ථෙරො පන පාටලිපුත්තනො වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා  
භිමවති අරවාළදහස්ස උපරි ඔතරිත්වා අරවාළදහපිට්ඨියං වඩ්ඤ්ඤාතිපි තිට්ඨතිපි  
නිසීදතිපි සෙය්‍යාමිපි කප්පෙති. නාගමාණවකා තං දිස්වා අරවාළස්ස නාගරාජස්ස  
ආරොවෙසුං – “මහාරාජ, එකො ඡින්නභින්නපට්ඨරො භණ්ඩු කාසාවචසනො  
අම්භාකං උදකං දුසෙති” ති. නාගරාජා තාවදෙව කොධාභිභූතො නික්ඛමිත්වා ථෙරං  
දිස්වා මක්ඛං අසභමානො අත්තලික්ඛෙ අනෙකානි හිංසනකානි නිමිමිති. තතො  
තතො භූසා වාතා වායන්ති, රුක්ඛා ඡීජ්ජන්ති, පබ්බතකූටානි පතන්ති, මෙසා



ගජ්ජන්ති, විජ්ජුලතා නිව්ජරන්ති, අසනියො ඵලන්ති, හින්තං විය ගගනතලං උදකං පග්ගරති. භයානකරූපා නාගකුමාරා සන්තිපතන්ති. සයම්පි ධුමායති, පජ්ජලති, පහරණුච්චියො විස්සජ්ජෙති. “කො අයං මුණ්ඩකො ඡින්තහින්තපට්ඨරො” තිආදීහි ඵරුසවචනෙහි ථෙරං සන්තජ්ජෙසි. “ඵථ ගණ්හථ හනථ නිද්ධමථ ඉමං සමණ” ත්ති නාගබලං ආණාපෙසි. ථෙරො සබ්බං තං හිංසනකං අත්තනො ඉද්ධිබලෙන පටිබාහිත්වා නාගරාජානං ආහ –

“සදෙවකොපි වෙ ලොකො, ආගන්ත්වා තාසයෙය්‍ය මං;  
ත මෙ පටිබලො අස්ස, ජනෙතුං භයහෙරවං.

“සවෙපි ත්වං මහිං සබ්බං, සසමුද්දං සපබ්බතං;  
උක්ඛිපිත්වා මහානාග, බ්වෙය්‍යාසි මමුපරි.

“නෙව මෙ සක්කුණෙය්‍යාසි, ජනෙතුං භයහෙරවං;  
අඤ්ඤදත්ථු තවෙවස්ස, විසානො උරගාධිපා” ති.

ඵචං චුත්තෙ නාගරාජා විහතානුභාවො නිජ්ඵලවායාමො දුක්ඛි දුම්මනො අහොසි. තං ථෙරො තඬ්ඛණානුරූපාය ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙන්වා සමාදපෙන්වා සමුත්තෙජෙන්වා සම්පහංසෙන්වා තීසු සරණෙසු පඤ්චසු ව සීලෙසු පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං චතුරාසීනියා නාගසහස්සෙහි. අඤ්ඤෙපි බහු හිමවන්තවාසීනො යක්ඛා ව ගන්ධබ්බා ව කුම්භණ්ඩා ව ථෙරස්ස ධම්මකථං සුත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨහිංසු. පඤ්චකොපි යක්ඛො සද්ධිං හරියාය යක්ඛිනියා පඤ්චහි ව පුත්තසතෙහි පඨමෙ ඵලෙ පතිට්ඨිනො. අථායස්මා මජ්ඣන්තිකත්ථෙරො සබ්බෙපි නාගයක්ඛරක්ඛසෙ ආමන්තෙන්වා ඵචමාහ –

“මා දානි කොධං ජනයිත්ථ, ඉතො උද්ධං යථා පුරෙ;  
සස්සසාතඤ්ච මා කත්ථ, සුබකාමා හි පාණිනො;  
කරොථ මෙත්තං සත්තෙසු, වසන්තු මනුජා සුඛ” ත්ති.

තෙ සබ්බෙපි “සාධු හන්තෙ” ති ථෙරස්ස පටිස්සුණිත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිංසු. තංදිවසමෙව ව නාගරාජස්ස පූජාසමයො හොති. අථ නාගරාජා අත්තනො රතනමයං පල්ලඬ්ඛං ආහරාපෙන්වා ථෙරස්ස පඤ්ඤපෙසි. නිසීදි ථෙරො පල්ලඬ්ඛෙ. නාගරාජාපි ථෙරං බීජයමානො සමීපෙ අට්ඨාසි. තස්මිං බණෙ කස්මීරගන්ධාරරට්ඨවාසීනො ආගන්ත්වා ථෙරං දිස්වා “අම්භාකං නාගරාජතොපි ථෙරො මහිද්ධිකතරො” ති ථෙරමෙව වන්දිත්වා නිසින්තා. ථෙරො තෙසං ආසිව්සොපමසුත්තං කථෙසි. සුත්තපරියොසානෙ අසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මාහිසමයො අහොසි, කුලසතසහස්සං පබ්බජී. තතො පභුති ව කස්මීරගන්ධාරා යාවජ්ජතනා කාසාවපජ්ජොතා ඉසිවාතපට්ඨාතා ඵච.

ගන්ත්වා කස්මීරගන්ධාරං, ඉසි මජ්ඣන්තිකො තදා;  
දුට්ඨං නාගං පසාදෙන්වා, මොවෙසි බන්ධනා බහුති.

මහාදෙවත්පෙරොපි මහිංසකමණ්ඩලං ගන්ත්වා දෙවදුතසුත්තං කථෙසි.  
සුත්තපරියොසානෙ චත්තාලීස පාණසහස්සානි ධම්මවක්ඛුං පටිලභිංසු,  
චත්තාලීසංයෙව පාණසහස්සානි පබ්බජිංසු.

ගන්ත්වාන රට්ඨං මහිංසං, මහාදෙවො මහිද්ධිකො;  
වොදෙත්වා දෙවදුතෙහි, මොවෙසි බන්ධනා බහුති.

රක්ඛිතත්පෙරො පන චනවාසිං ගන්ත්වා ආකාසෙ යත්වා  
අනමතග්ගපරියායකථාය චනවාසිකෙ පසාදෙසි. කථාපරියොසානෙ පනස්ස  
සට්ඨිසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. සත්තතිසහස්සමත්තා පබ්බජිංසු,  
පඤ්චවිහාරසතානි පතිට්ඨහිංසු. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

ගන්ත්වාන රක්ඛිතත්පෙරො, චනවාසිං මහිද්ධිකො;  
අත්තලික්ඛෙ ධීතො තත්ථ, දෙසෙසි අනමතග්ගියන්ති.

යොනකධම්මරක්ඛිතත්පෙරොපි අපරන්තකං ගන්ත්වා  
අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තන්තකථාය අපරන්තකෙ පසාදෙත්වා සත්තති  
පාණසහස්සානි ධම්මාමතං පායෙසි. බත්තියකුලතො එව පුරිසසහස්සානි පබ්බජිංසු,  
සමධිකානි ච ඡ ඉත්ථීසහස්සානි. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

අපරන්තං විගාහිත්වා, යොනකො ධම්මරක්ඛිතො;  
අග්ගික්ඛන්ධොපමෙනෙත්ථ, පසාදෙසි ජනෙ බහුති.

මහාධම්මරක්ඛිතත්පෙරො පන මහාරට්ඨං ගන්ත්වා  
මහානාරදකස්සපජාතකකථාය මහාරට්ඨකෙ පසාදෙත්වා චතුරාසිති පාණසහස්සානි  
මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨාපෙසි. තෙරසසහස්සානි පබ්බජිංසු. එවං සො තත්ථ සාසනං  
පතිට්ඨාපෙසි.

මහාරට්ඨං ඉසි ගන්ත්වා, සො මහාධම්මරක්ඛිතො;  
ජාතකං කථයිත්වාන, පසාදෙසි මහාජනන්ති.

මහාරක්ඛිතත්පෙරොපි යොනකරට්ඨං ගන්ත්වා කාළකාරාමසුත්තන්තකථාය  
යොනකලොකං පසාදෙත්වා සත්තතිසහස්සාධිකස්ස පාණසහස්සස්ස  
මග්ගඵලාලඪිකාරං අදාසි. සත්තිකෙ චස්ස දසසහස්සානි පබ්බජිංසු. එවං සොපි  
තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි.

යොනරට්ඨං තදා ගන්ත්වා, සො මහාරක්ඛිතො ඉසි;  
කාළකාරාමසුත්තෙන තෙ පසාදෙසි යොනකෙති.

මජ්ඣිමත්පෙරො පන කස්සපගොත්තත්පෙරෙන අළකදෙවත්පෙරෙන  
දුන්දුභිස්සරත්පෙරෙන මහාදෙවත්පෙරෙන ච සද්ධිං හිමවන්තදෙසහාගං ගන්ත්වා

ධම්මවක්කප්පවත්තනසුත්තන්තකථාය තං දෙසං පසාදෙන්වා අසීතිපාණකොටියො මග්ගච්චරතනානි පටිලාභෙසි. පඤ්චපි ව ථෙරා පඤ්ච රට්ඨානි පසාදෙසුං. එකමෙකස්ස සන්තිකෙ සතසහස්සමත්තා පබ්බජිංසු. එවං තෙ තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසුං.

ගන්ත්වාන මජ්ඣිමත්ථෙරො, හිමවන්තං පසාදයි;  
යක්ඛසෙනං පකාසෙන්තො, ධම්මවක්කප්පවත්තනන්ති.

සොණත්ථෙරොපි සද්ධිං උත්තරත්ථෙරෙන සුවණ්ණභූමිං අගමාසි. තෙන ව සමයෙන තත්ථ එකා රක්ඛසි සමුද්දතො නික්ඛමිත්වා රාජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දාරකෙ බාදති. තංදිවසමෙව ව රාජකුලෙ එකො දාරකො ජාතො භොති. මනුස්සා ථෙරං දිස්වා “රක්ඛසානං සභායකො එසො”ති මඤ්ඤමානා ආවුධානි ගහෙන්වා ථෙරං පහරිතුකාමා ආගච්ඡන්ති. ථෙරො “කිං තුම්හෙ ආවුධහත්ථා ආගච්ඡථා”ති ආහ. තෙ ආහංසු – “රාජකුලෙ ජාතෙ ජාතෙ දාරකෙ රක්ඛසා බාදන්ති, තෙසං තුම්හෙ සභායකා”ති. ථෙරො “න මයං රක්ඛසානං සභායකා, සමණා නාම මයං විරතා පාණාතිපාතා...පෙ.... විරතා මජ්ජිපානා එකහත්තිකා සිලවන්තො කල්‍යාණධම්මා”ති ආහ. තස්මිංයෙව ව බණෙ සා රක්ඛසි සපරිවාරා සමුද්දතො නික්ඛමි “රාජකුලෙ දාරකො ජාතො තං බාදිස්සාමි”ති. මනුස්සා තං දිස්වා “එසා, හන්තෙ, රක්ඛසි ආගච්ඡති”ති හිතා විරවිංසු. ථෙරො රක්ඛසෙහි දිගුණෙ අත්තභාවෙ නිමිතින්වා තෙහි අත්තභාවෙහි තං රක්ඛසිං සපරිසං මජ්ඣෙක කත්වා උභොසු පස්සෙසු පරික්ඛිපි. තස්සා සපරිසාය එතදභොසි – “අද්ධා ඉමෙහි ඉදං යානං ලද්ධං භවිස්සති. මයං පන ඉමෙසං භක්ඛා භවිස්සාමා”ති. සබ්බෙ රක්ඛසා හිතා වෙගසා පලායිංසු. ථෙරොපි තෙ යාව අදස්සනං තාව පලාපෙත්වා දීපස්ස සමන්තතො රක්ඛං යපෙසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සන්තිපතිතං මහාජනකායං බ්‍රහ්මජාලසුත්තන්තකථාය පසාදෙන්වා සරණෙසු ව සිලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි. සට්ඨිසහස්සානං පනෙන්ථ ධම්මාහිසමයො අභොසි. කුලදාරකානං අභිච්ඡිඨානි සහස්සානි පබ්බජිංසු, කුලධිතානං දියඨ්ඨසහස්සං. එවං සො තත්ථ සාසනං පතිට්ඨාපෙසි. තතො පභූති රාජකුලෙ ජාතදාරකානං සොණුත්තරනාමමෙව කරොන්ති.

සුවණ්ණභූමිං ගන්ත්වාන, සොණුත්තරා මහිද්ධිකා;  
පිසාවෙ නිද්ධමෙත්වාන, බ්‍රහ්මජාලං අදෙසිසුන්ති.

මහින්දත්ථෙරො පන “තම්බපණ්ණිදීපං ගන්ත්වා සාසනං පතිට්ඨාපෙහි”ති උපජ්ඣායෙන ව හික්ඛුසඨ්ඨෙන ව අජ්ඣට්ඨො වින්තෙසි – “කාලො නු බො මෙ තම්බපණ්ණිදීපං ගන්තුං නො”ති. අපස්ස විමංසතො “න තාව කාලො”ති අභොසි. කිං පනස්ස දිස්වා එතදභොසි? මුට්ඨිවරඤ්ඤො මහල්ලකභාවං. තතො වින්තෙසි – “අයං රාජා මහල්ලකො, න සක්කා ඉමං ගණ්හිත්වා සාසනං පග්ගහෙතුං. ඉදානි පනස්ස පුත්තො දෙවානංපියතිස්සො රජ්ජං කාරෙස්සති. තං ගණ්හිත්වා සක්කා භවිස්සති සාසනං පග්ගහෙතුං. හන්ද යාව සො සමයො ආගච්ඡති, තාව ඤාතකෙ ඔලොකෙම. පුත දානි මයං ඉමං ජනපදං ආගච්ඡෙය්‍යාම වා න වා”ති. සො එවං

වින්තෙන්වා උපජ්ඣායඤ්ච භික්ඛුසඤ්ච වන්දිත්වා අසොකාරාමතො නික්ඛම්ම තෙනි ඉට්ටියාදීහි චතුහි ථෙරෙහි සඤ්චිත්තාය පුත්තෙන සුමනසාමණෙරෙන භණ්ඩුකෙන ච උපාසකෙන සද්ධිං රාජගහනගරපරිවත්තකෙන දක්ඛිණාගිරිජනපදෙ වාරිකං වරමානො ඤාතකෙ ඔලොකෙන්තො ඡ මාසෙ අතික්කාමෙසි.

අථානුපුබ්බෙන මාතු නිවෙසනට්ඨානං වෙදිසනගරං නාම සම්පත්තො. අසොකො කිර කුමාරකාලෙ ජනපදං ලභිත්වා උජ්ජෙනිං ගච්ඡන්තො වෙදිසනගරං පත්වා වෙදිසසෙට්ඨිස්ස ධිතරං අග්ගහෙසි. සා තංදිවසමෙව ගබ්භං ගණ්හිත්වා උජ්ජෙනියං මහින්දකුමාරං විජායි. කුමාරස්ස වුද්දසවස්සකාලෙ රාජා අභිසෙකං පාපුණි. සා තස්ස මාතා තෙන සමයෙන ඤාතිසරෙ වසති. තෙන වුත්තං – “අථානුපුබ්බෙන මාතු නිවෙසනට්ඨානං වෙදිසනගරං නාම සම්පත්තො” ති.

සම්පත්තඤ්ච පන ථෙරං දිස්වා ථෙරමාතා දෙවී පාදෙසු සිරසා වන්දිත්වා භික්ඛං දත්වා ථෙරං අත්තනා කතං වෙදිසගිරිමහාවිහාරං නාම ආරොපෙසි. ථෙරො තස්මිං විහාරෙ නිසින්නො වින්තෙසි – “අම්භාකං ඉධ කත්තඛිඛකිච්චං නිට්ඨිතං, සමයො නු ඛො ඉදානි ලඬිකාදීපං ගන්තු” ත්ති. තතො වින්තෙසි – “අනුභවතු තාව මෙ පිතරා පෙසිතං අභිසෙකං දෙවානංපියතිස්සො, රතනත්තයගුණඤ්ච සුඤාතු, ඡණත්ථඤ්ච නගරතො නික්ඛම්ත්වා මිස්සකපබ්බතං අභිරුහතු, තදා තං තත්ථ දක්ඛිස්සාමා” ති. අථාපරං එකමාසං තත්ථෙව වාසං කප්පෙසි. මාසාතික්කමෙන ච ජෙට්ඨමූලමාසපුණ්ණමාසං උපොසථදිවසෙ සන්තිපතිතා සබ්බෙපි – “කාලො නු ඛො අම්භාකං තම්බපණ්ණිදීපං ගමනාය, උදාහු නො” ති මන්තයිංසු. තෙනාහු පොරාණා –

“මහින්දො නාම නාමෙන, සඤ්චත්ථෙරො තදා අහු;  
ඉට්ටියො උත්තියො ථෙරො, හද්දසාලො ච සම්බලො.

“සාමණෙරො ච සුමනො, ඡළහිඤ්ඤො මහිද්ධිකො;  
භණ්ඩුකො සත්තමො තෙසං, දිට්ඨසච්චො උපාසකො;  
ඉති හෙතෙ මහානාගා, මන්තයිංසු රහොගතා” ති.

තදා සක්කො දෙවානම්න්දො මහින්දත්ථෙරං උපසඤ්චිත්වා එතදවොච – “කාලඬිකතො, හන්තෙ, මුට්ඨිවරාජා; ඉදානි දෙවානංපියතිස්සමහාරාජා රජ්ජං කාරෙති. සම්මාසම්බුද්ධෙන ච තුම්හෙ ඛ්‍යාකතා – ‘අනාගතෙ මහින්දො නාම භික්ඛු තම්බපණ්ණිදීපං පසාදෙස්සති’ ති. තස්මාතිහ වො, හන්තෙ, කාලො දීපවරං ගමනාය; අහම්පි වො සභායො භවිස්සාමි” ති. කස්මා පන සක්කො එවමාහ? හගවා කිරස්ස ඛොධිමූලෙයෙව බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්වා අනාගතෙ ඉමස්ස දීපස්ස සම්පත්තිං දිස්වා එතමත්ථං ආරොවෙසි – “තදා ත්වම්පි සභායො භවෙය්‍යාසි” ති ච ආණාපෙසි. තස්මා එවමාහ. ථෙරො තස්ස වචනං සම්පට්ඨිත්වා අත්තසත්තමො වෙදිසකපබ්බතා වෙහාසං උජ්ජෙනිත්වා අනුරාධපුරස්ස පුරත්ථිමදිසාය මිස්සකපබ්බතෙ පතිට්ඨහි. යං පනෙතරහි “වෙනියපබ්බතො” තිපි සඤ්ජානන්ති. තෙනාහු පොරාණා –



“වෙට්සගිරිමිහි රාජගහෙ, වසින්වා තිංසරත්තියො;  
කාලොව ගමනස්සාති, ගච්ඡාම දීපමුත්තමං.

“පළිනා ජම්බුදීපා තෙ, හංසරාජාව අම්බරෙ;  
එවමුජ්ජනිතා ථෙරා, නිපතිංසු නගුත්තමෙ.

“පුරතො පුරසෙට්ඨස්ස, පබ්බතෙ මෙසසන්නිහෙ;  
පතිංසු සීලකුට්ඨිහි, හංසාව නගමුද්ධනී”ති.

එවං ඉට්ටියාදීහි සද්ධිං ආගන්ත්වා පතිට්ඨහන්තො ච ආයස්මා මහින්දත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානතො ද්විත්තං වස්සසතානං උපරි ඡත්තිංසනිමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ පතිට්ඨහිති වෙදිතබ්බො. අජාතසත්තුස්ස හි අට්ඨමෙ වස්සෙ සම්මාසම්බුද්ධො පරිනිබ්බායි. තස්මිංයෙව වස්සෙ සීහකුමාරස්ස පුත්තො තම්බපණ්ණිදීපස්ස ආදිරාජා විජයකුමාරො ඉමං දීපමාගන්ත්වා මනුස්සාවාසං අකාසි. ජම්බුදීපෙ උදයහද්දස්ස චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධ විජයො කාලමකාසි. උදයහද්දස්ස පඤ්චදසමෙ වස්සෙ පණ්ඩුවාසුදෙවො නාම ඉමස්මිං දීපෙ රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ නාගදාසකරඤ්ඤො වීසනිමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුවාසුදෙවො කාලමකාසි. තස්මිංයෙව ච වස්සෙ අභයො නාම රාජකුමාරො ඉමස්මිං දීපෙ රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ සුසුනාගරඤ්ඤො සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධ අභයරඤ්ඤො වීසනිවස්සානි පරිපූරිංසු. අථ අභයස්ස වීසනිමෙ වස්සෙ පණ්ඩුකාභයො නාම දාමරිකො රජ්ජං අග්ගහෙසි. තත්ථ කාළාසොකස්ස සොළසමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුකස්ස සත්තරසවස්සානි පරිපූරිංසු. තානි හෙට්ඨා එකෙන වස්සෙන සහ අට්ඨාරස හොත්ති. තත්ථ චන්දගුත්තස්ස චුද්දසමෙ වස්සෙ ඉධ පණ්ඩුකාභයො කාලමකාසි. මුට්ඨිවරාජා රජ්ජං පාපුණි. තත්ථ අසොකධම්මරාජස්ස සත්තරසමෙ වස්සෙ ඉධ මුට්ඨිවරාජා කාලමකාසි. දෙවානම්පියතිස්සො රජ්ජං පාපුණි. පරිනිබ්බතෙ ච සම්මාසම්බුද්ධො අජාතසත්තු චතුර්විසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසි. උදයහද්දො සොළස, අනුරුද්ධො ච මුණ්ඩො ච අට්ඨ, නාගදාසකො චතුර්විසති, සුසුනාගො අට්ඨාරස, තස්සෙව පුත්තො කාළාසොකො අට්ඨවීසති, තතො තස්ස පුත්තකා දස භාතුකරාජානො ද්වෙවීසති වස්සානි රජ්ජං කාරෙසුං. තෙසං පච්ඡතො නව නන්දා ද්වෙවීසනිමෙව, චන්දගුත්තො චතුර්විසති, බින්දුසාරො අට්ඨවීසති. තස්සාවසානෙ අසොකො රජ්ජං පාපුණි. තස්ස පුරෙ අභිසෙකා චත්තාරි අභිසෙකතො අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ මහින්දත්ථෙරො පතිට්ඨිතො. එවමෙනෙත රාජවංසානුසාරෙන වෙදිතබ්බමෙනං – “සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානතො ද්විත්තං වස්සසතානං උපරි ඡත්තිංසනිමෙ වස්සෙ ඉමස්මිං දීපෙ පතිට්ඨහී”ති.

තස්මිඤ්ච දිවසෙ තම්බපණ්ණිදීපෙ ඡෙට්ඨමූලනක්ඛත්තං නාම හොති. රාජා නක්ඛත්තං සොසාපෙත්වා “ඡණං කරොථා”ති අමච්චෙ ච ආණාපෙත්වා චත්තාරීසපුරිසසහස්සපරිවාරො නගරමිහා නික්ඛමිත්වා යෙන මිස්සකපබ්බතො තෙන පායාසි මිගවං කීළිතුකාමො. අථ තස්මිං පබ්බතෙ අධිවත්ථා එකා දෙවතා “රඤ්ඤො ථෙරෙ දස්සෙස්සාමී”ති රොහිතමිගරූපං ගහෙත්වා අවිදුරෙ



තිණපණ්ණානි බාදමානා විය වරති. රාජා තං දිස්වා “අයුත්තං දානි පමත්තං විජ්ඣාමි” න්ති ජියං චොටෙසි. මිගො අම්බන්ථලමග්ගං ගහෙත්වා පලායිතුං ආරහි. රාජා පිට්ඨිකො පිට්ඨිකො අනුබන්ධන්තො අම්බන්ථලමෙව අහිරුහි. මිගොපි ථෙරානං අවිදුරෙ අන්තරධායි. මහින්දන්ථෙරො රාජානං අවිදුරෙ ආගච්ඡන්තං දිස්වා “මමංයෙව රාජා පස්සතු, මා ඉතරෙ” ති අධිට්ඨන්තිවා “තිස්ස, තිස්ස, ඉතො එහි” ති ආහ. රාජා සුත්වා වින්තෙසි – “ඉමස්මිං දීපෙ ජාතො මං ‘තිස්සා’ ති නාමං ගහෙත්වා ආලපිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි. අයං පන ඡින්නභින්නපට්ඨරො භණ්ඩු කාසාවචසනො මං නාමෙන ආලපති, කො නු බො අයං භවිස්සති මනුස්සො වා අමනුස්සො වා” ති? ථෙරො ආහ –

“සමණා මයං මහාරාජ, ධම්මරාජස්ස සාවකා;  
තවෙව අනුකම්පාය, ජම්බුදීපා ඉධාගතා” ති.

තෙන ව සමයෙන දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජා ව අසොකධම්මරාජා ව අදිට්ඨසභායකා හොත්ති. දෙවානම්පියතිස්සමහාරාජස්ස ව පුඤ්ඤානුභාවෙන ඡාතපඛිඛතපාදෙ එකමිහි වෙළුම්බෙ තිස්සො වෙළුම්බියො රථයට්ඨිප්පමාණා උප්පජ්ජිංසු – එකා ලතායට්ඨි නාම, එකා පුප්ඵයට්ඨි නාම, එකා සකුණයට්ඨි නාම. තාසු ලතායට්ඨි රජතවණ්ණා හොති, තං අලඬිකරිත්වා උප්පන්නලතා කඤ්චනවණ්ණා බායති. පුප්ඵයට්ඨියං පන නීලපිතලොභිතොදාතකාලවණ්ණානි පුප්ඵානි සුවිහත්තවණ්ඨපත්තකිඤ්ජක්ඛානි හුත්වා බායන්ති. සකුණයට්ඨියං භංසකුක්කුට්ඨිවජ්ජිකාදයො සකුණා නානප්පකාරානි ව චතුප්පදානි සජ්චානි විය බායන්ති. චුත්තම්පි වෙතං දීපවංසෙ –

“ඡාතපඛිඛතපාදමිහි, වෙළුම්බියි තයො අහු;  
සෙනා රජතයට්ඨිව, ලතා කඤ්චනසන්නිභා.

“නීලාදි යාදිසං පුප්ඵං, පුප්ඵයට්ඨිමිහි තාදිසං;  
සකුණා සකුණයට්ඨිමිහි, සරුපෙනෙව සණ්ඨිතා” ති.

සමුද්දතොපිස්ස මුත්තාමණිවෙළුරියාදි අනෙකවිහිතං රතනං උප්පජ්ජි. තම්බපණ්ණියං පන අට්ඨ මුත්තා උප්පජ්ජිංසු – භයමුත්තා, ගජමුත්තා, රථමුත්තා, ආමලකමුත්තා, වලයමුත්තා, අඬුලිවෙළුකමුත්තා, කකුධඵලමුත්තා, පාකතිකමුත්තානි. සො තා ව යට්ඨියො තා ව මුත්තා අඤ්ඤඤ්ච බහුං රතනං අසොකස්ස ධම්මරඤ්ඤො පණ්ණාකාරත්ථාය පෙසෙසි. අසොකො පසිදිත්වා තස්ස පඤ්ච රාජකකුධභණ්ඩානි පහිණි – ඡත්තං, වාමරං, බග්ගං, මොළිං, රතනපාදුකං, අඤ්ඤඤ්ච අභිසෙකත්ථාය බහුවිධං පණ්ණාකාරං; සෙයාථිදං – සඬ්ඛං, ගඬ්ගොදකං, වඬ්ඪමානං, වට්ඨසකං, හිඬ්ගාරං, නන්දියාවට්ඨං, සිව්ඛං, කඤ්ඤං, කට්ඨජුං, අධොවිමං දුස්සයුගං, හත්ථපුඤ්ජනං, හරිවන්දනං, අරුණවණ්ණමත්තිකං, අඤ්ජනං, හරිතකං, ආමලකන්ති. චුත්තම්පි වෙතං දීපවංසෙ –

“වාලබ්ජනිමුණ්හිසං, ඡත්තං බග්ගඤ්ච පාදුකං;

වෙයනං සාරපාමඬිගං, හිඬිගාරං නන්දිවට්ටකං.

“සිවිකං සඬ්ඛං වටංසඤ්ච, අධොවිමං වත්ථකොට්ඨකං;  
සොවණ්ණපාතිං කට්ඨජුං, මහග්ගං හත්ථපුඤ්ජනං.

“අනොතත්තොදකං කඤ්ඤං, උත්තමං හරිවන්දනං;  
අරුණවණ්ණමත්තිකං, අඤ්ජනං නාගමාහටං.

“හරීතකං ආමලකං, මහග්ගං අමනොසධං;  
සට්ඨිවාහසනං සාලිං, සුගන්ධං සුවකාහටං;  
පුඤ්ඤකම්මාහිනිබ්බත්තං, පාහෙසි අසොකච්ඡයො”ති.

න කෙවලඤ්චෙනං ආමිසපණ්ණාකාරං, ඉමං කිර ධම්මපණ්ණාකාරම්පි  
පෙසෙසි –

“අහං බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච, සඬ්ඝඤ්ච සරණං ගතො;  
උපාසකත්තං දෙසෙසිං, සකාපුත්තස්ස සාසනෙ.

“ඉමෙසු තිසු වත්ථුසු, උත්තමෙ ජිනසාසනෙ;  
ත්වම්පි චිත්තං පසාදෙහි, සද්ධා සරණමුපෙහි”ති.

ස්වායං රාජා නං දිවසං අසොකරඤ්ඤා පෙසිතෙන අභිසෙකෙන එකමාසාහිසිත්තො  
හොති.

විසාබ්භණ්ණමායං හිස්ස අභිසෙකමකංසු. සො අවිරස්සුතං – නං  
සාසනජ්ජවත්තිං අනුස්සරමානො නං ථෙරස්ස “සමණා මයං මහාරාජ ධම්මරාජස්ස  
සාවකා”ති වචනං සුත්වා “අය්‍යා නු බො ආගතා”ති තාවදෙව ආවුධං නික්ඛිපිත්වා  
එකමත්තං නිසිදි සම්මොදනීයං කථං කථයමානො. යථාහ –

“ආවුධං නික්ඛිපිත්වාන, එකමත්තං උපාවිසි;  
නිසජ්ජ රාජා සම්මොදි, බහුං අත්ථුපසඤ්චිත”න්ති.

සම්මොදනීයකථඤ්ච කුරුමානෙයෙව තස්මිං තානිපි වත්තාලීසපුරිසසහස්සානි  
ආගන්ත්වා සම්පරිවාරෙසුං. තදා ථෙරො ඉතරෙපි ඡ ජනෙ දස්සෙසි. රාජා දිස්වා  
“ඉමෙ කදා ආගතා”ති ආහ. “මයා සද්ධිංයෙව, මහාරාජා”ති. “ඉදානි පන  
ජම්බුදිපෙ අඤ්ඤෙපි එවරුපා සමණා සන්ති”ති? “සන්ති, මහාරාජ; එතරහි  
ජම්බුදිපො කාසාවපජ්ජොතො ඉසිවාතපට්ඨාතො. තස්මිං –

“තෙවිජ්ජා ඉද්ධිපත්තා ව, වෙනොපරියායකොවිදා;  
බ්ණාසවා අරහන්තො, බහු බුද්ධස්ස සාවකාති.

“හන්නෙ, කෙන ආගතත්ථා” ති? “නෙව, මහාරාජ, උදකෙන න ථලෙනා” ති. “රාජා ආකාසෙන ආගතා” ති අඤ්ඤාසි. ථෙරො “අත්ථි නු බො රඤ්ඤො පඤ්ඤාවෙයත්තිය” න්ති වීමංසනත්ථාය ආසන්නං අම්බරුක්ඛං ආරබ්භ පඤ්භං පුච්ඡි – “කිං නාමො අයං, මහාරාජ, රුක්ඛො” ති? “අම්බරුක්ඛො නාම, හන්නෙ” ති. “ඉමං පන, මහාරාජ, අම්බං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤො අම්බො අත්ථි, නත්ථි” ති? “අත්ථි, හන්නෙ, අඤ්ඤෙපි බහු අම්බරුක්ඛා” ති. “ඉමඤ්ච අම්බං තෙ ව අම්බෙ මුඤ්චිත්වා අත්ථි නු බො, මහාරාජ, අඤ්ඤෙ රුක්ඛා” ති? “අත්ථි, හන්නෙ, තෙ පන න අම්බරුක්ඛා” ති. “අඤ්ඤෙ අම්බෙ ව අනම්බෙ ව මුඤ්චිත්වා අත්ථි පන අඤ්ඤො රුක්ඛො” ති? “අයමෙව, හන්නෙ, අම්බරුක්ඛො” ති. “සාධු, මහාරාජ, පණ්ඩිතොසි. අත්ථි පන තෙ, මහාරාජ, ඤාතකා” ති? “අත්ථි, හන්නෙ, බහු ජනා” ති. “තෙ මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤෙ කෙචි අඤ්ඤාතකාපි අත්ථි, මහාරාජා” ති? “අඤ්ඤාතකා, හන්නෙ, ඤාතකෙහි බහුතරා” ති. “තව ඤාතකෙ ව අඤ්ඤාතකෙ ව මුඤ්චිත්වා අත්ථි අඤ්ඤො කොචි, මහාරාජා” ති? “අහමෙව, අඤ්ඤාතකො” ති. අථ ථෙරො “පණ්ඩිතො රාජා සක්ඛිස්සති ධම්මං අඤ්ඤාතු” න්ති චූළහත්ථිපදොපමසුත්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ රාජා තිස්ස සරණෙසු පතිට්ඨහි සද්ධිං චත්තාලියාය පාණසහස්සෙහි.

තං බණඤ්ඤෙව ව රඤ්ඤො හත්තං ආහරිශිත්ථ. රාජා ව සුත්තන්තං සුණන්තො ඵ්ච අඤ්ඤාසි – “න ඉමෙසං ඉමස්මිං කාලෙ භොජනං කප්පති” ති. “අපුච්ඡිත්වා පන භුඤ්ජිතුං අයුත්ත” න්ති වින්තෙත්වා “භුඤ්ජිස්සථ, හන්නෙ” ති පුච්ඡි. “න, මහාරාජ, අම්භාකං ඉමස්මිං කාලෙ භොජනං කප්පති” ති. “කස්මිං කාලෙ, හන්නෙ, කප්පති” ති? “අරුණුග්ගමනතො පටියාය යාව මජ්ඣන්තිකසමයා, මහාරාජා” ති. “ගච්ඡාම, හන්නෙ, නගර” න්ති? “අලං, මහාරාජ, ඉධෙව වසිස්සාමා” ති. “සචෙ, හන්නෙ, තුම්භෙ වසථ, අයං දාරකො ආගච්ඡතු” ති. “මහාරාජ, අයං දාරකො ආගතථලො විඤ්ඤාතසාසනො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො ඉදානි පබ්බජ්ජස්සති” ති. රාජා “තෙන හි, හන්නෙ, ස්චෙ රථං පෙසෙස්සාමි; තං අභිරුහිත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාමා” ති චත්වා චන්දිත්වා පක්කාමි.

ථෙරො අවිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො සුමනසාමණෙරං ආමන්තෙසි – “ඵහි ත්වං, සුමන, ධම්මසචනස්ස කාලං ඝොසෙහි” ති. “හන්නෙ, කිත්තකං යානං සාවෙන්තො ඝොසෙමි” ති? “සකලං තම්බපණ්ණිදීප” න්ති. “සාධු, හන්නෙ” ති සාමණෙරො අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අධිට්ඨහිත්වා සමාහිතෙන විත්තෙන සකලං තම්බපණ්ණිදීපං සාවෙන්තො තික්ඛත්තුං ධම්මසචනස්ස කාලං ඝොසෙසි. රාජා තං සද්දං සුත්වා ථෙරානං සන්තිකං පෙසෙසි – “කිං, හන්නෙ, අත්ථි කොචි උපද්දවො” ති. “නත්ථම්භාකං කොචි උපද්දවො, ධම්මසචනස්ස කාලං ඝොසාපයිමිහ බුද්ධච්චනං කථෙතුකාමම්භා” ති. තඤ්ච පන සාමණෙරස්ස සද්දං සුත්වා භූමිමා දෙවතා සද්දමනුස්සාවෙසුං. ඵතෙනුපායෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා සද්දො අබ්භුග්ගච්ඡි. තෙන සද්දෙන මහා දෙවතාසන්නිපාතො අහොසි. ථෙරො මහන්තං දෙවතාසන්නිපාතං දිස්වා සමචිත්තසුත්තන්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ අසඬ්ඛෙය්‍යානං දෙවතානං ධම්මාහිසමයො අහොසි. බහු නාගා

ව සුපණ්ණා ව සරණෙසු පතිට්ඨහිංසු. යාදිසොව සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉමං සුත්තන්තං කථයතො දෙවතාසන්නිපාතො අහොසි, තාදිසො මහින්දත්ථෙරස්සාපි ජාතො. අථ තස්සා රත්තියා අව්වයෙන රාජා ථෙරානං රථං පෙසෙසි. සාරථී රථං එකමන්තෙ යපෙත්වා ථෙරානං ආරොවෙසි - “ආගතො, භන්තෙ, රථො; අභිරුහථ ගච්ඡිස්සාමා”ති. ථෙරා “න මයං රථං අභිරුහාම; ගච්ඡ ත්වං, පච්ඡා මයං ආගච්ඡිස්සාමා”ති වත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා අනුරාධපුරස්ස පුරත්ථිමදිසායං පයමකචෙතියට්ඨානෙ ඔතරිංසු. තඤ්ඤි චෙතියං ථෙරෙහි පයමං ඔතිණ්ණට්ඨානෙ කතත්තායෙව “පයමකචෙතිය”න්ති වුච්චති.

රාජාපි සාරථීං පෙසෙත්වා “අන්තොනිවෙසනෙ මණ්ඩපං පටියාදෙථා”ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. තාවදෙව සබ්බෙ හට්ඨතුට්ඨා අතිවිය පාසාදිකං මණ්ඩපං පටියාදෙසුං. පුන රාජා චිත්තෙසි - “හියො ථෙරො සීලක්ඛන්ධං කථයමානො ‘උච්චාසයනමහාසයනං න කප්පති’ති ආහ; ‘නිසීදිස්සන්ති නු ඛො අය්‍යා ආසනෙසු, න නිසීදිස්සන්ති’”ති? තස්සෙවං චිත්තයන්තස්සෙව සො සාරථී නගරද්වාරං සම්පත්තො. තතො අද්දස ථෙරෙ පයමතරං ආගන්ත්වා කායඛන්ධනං ඛන්ධිත්වා වීචරං පාරුපන්තෙ. දිස්වා අතිවිය පසන්නචිත්තො හුත්වා ආගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි - “ආගතා, දෙව, ථෙරා”ති. රාජා “රථං ආරුළුහා”ති පුච්ඡි. “න ආරුළුහා, දෙව, අපි ව මම පච්ඡතො නික්ඛමිත්වා පයමතරං ආගන්ත්වා පාචිනද්වාරෙ ධීතා”ති. රාජා “රථමිපි නාභිරුහිංසු”ති සුත්වා “න දානි අය්‍යා උච්චාසයනමහාසයනං සාදිසිස්සන්ති”ති චිත්තෙත්වා “තෙන හි, භණ්ණ, ථෙරානං භූමත්ථරණසඬ්ඛෙපෙන ආසනානි පඤ්ඤපෙථා”ති වත්වා පටිපථං අගමාසි. අමච්චා පට්ඨියං තට්ඨිකං පඤ්ඤපෙත්වා උපරි කොජවකාදීනි චිත්තත්ථරණානි පඤ්ඤපෙසුං. උප්පාතපායකා දිස්වා “ගහිතා දානි ඉමෙහි පථවී, ඉමෙ තම්බපණ්ණදීපස්ස සාමිකා භවිස්සන්ති”ති ඛ්‍යාකරිංසු. රාජාපි ගන්ත්වා ථෙරෙ වන්දිත්වා මහින්දත්ථෙරස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා මහතියා පුජාය ව සක්කාරෙන ව ථෙරෙ නගරං පවෙසෙත්වා අන්තොනිවෙසනං පවෙසෙසි. ථෙරො ආසනපඤ්ඤත්තිං දිස්වා “අම්භාකං සාසනං සකලලඬ්ඛකාදිපෙ පථවී විය පත්ථං නිච්චලඤ්ච හුත්වා පතිට්ඨහිස්සන්ති”ති චිත්තෙත්තො නිසීදි. රාජා ථෙරෙ පණ්ණෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙත්වා සම්පවාරෙත්වා “අනුළාදෙවීපමුඛානි පඤ්ච ඉත්ථිසතානි ථෙරානං අභිවාදනං පුජාසක්කාරඤ්ච කරොන්තු”ති පක්කොසාපෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො හත්තකිච්චාවසානෙ රඤ්ඤො සපරිජනස්ස ධම්මරතනවස්සං වස්සෙත්තො පෙතවත්ථුං විමානවත්ථුං සච්චසංයුත්තඤ්ච කථෙසි. තං ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා තානි පඤ්චපි ඉත්ථිසතානි සොතාපත්තිඵලං සච්ඡාකංසු.

යෙපි තෙ මනුස්සා පුරිමදිවසෙ මිස්සකපබ්බතෙ ථෙරෙ අද්දසංසු, තෙ තෙසු තෙසු යානෙසු ථෙරානං ගුණෙ කථෙත්ති. තෙසං සුත්වා මහාජනකායො රාජධගණෙ සන්නිපතිත්වා මහාසද්දං අකාසි. රාජා “කිං එසො සද්දො”ති පුච්ඡි. “නාගරා, දෙව, ‘ථෙරෙ දට්ඨුං න ලභාමා’ති විරවන්ති”ති. රාජා “සච්ච ඉධ පච්ඡිස්සන්ති, ඔකාසො න භවිස්සන්ති”ති චිත්තෙත්වා “ගච්ඡථ, භණ්ණ, හත්ථිසාලං



පටිපත්තිත්වා වාලුකං ආකිරිත්වා පඤ්චවණ්ණානි පුජ්ජානි විකිරිත්වා වෙලවිතානං  
 බන්ධිත්වා මඛිගලහත්ථිට්ඨානෙ ථෙරානං ආසනානි පඤ්ඤපෙඨා”ති ආහ. අමච්චා  
 තථා අකංසු. ථෙරො තත්ථ ගන්ත්වා නිසිදිත්වා දෙවදුතසුත්තන්තං කථෙසි.  
 කථාපරියොසානෙ පාණසහස්සං සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තතො “හත්ථිසාලා  
 අතිසම්බාධා”ති දක්ඛිණද්වාරෙ නන්දනවනුයානෙ ආසනං පඤ්ඤපෙසුං. ථෙරො  
 තත්ථ නිසිදිත්වා ආසිච්ඤාපමසුත්තං කථෙසි. තම්පි සුත්වා පාණසහස්සං  
 සොනාපත්තිඵලං පටිලහි.

එවං ආගතදිවසතො දුතියදිවසෙ අධිස්තෙයාසහස්සානං ධම්මාභිසමයො  
 අහොසි. ථෙරස්ස නන්දනවනෙ ආගතාගතාහි කුලිත්ථිහි කුලසුණ්භාහි කුලකුමාරිහි  
 සද්ධිං සම්මොදමානස්සෙව සායන්හසමයො ඡාතො. ථෙරො කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා  
 “ගච්ඡාම දානි මිස්සකපබ්බත”න්ති උට්ඨහි. අමච්චා – “කත්ථ, හන්තෙ,  
 ගච්ඡා”ති? “අම්භාකං නිවාසනට්ඨාන”න්ති. තෙ රඤ්ඤො සංවිදිතං කත්වා  
 රාජානුමතෙන ආහංසු – “අකාලො, හන්තෙ, ඉදානි තත්ථ ගන්තුං; ඉදමෙව  
 නන්දනවනුයානං අය්‍යානං ආවාසට්ඨානං භොතු”ති. “අලං, ගච්ඡාමා”ති. පුන  
 රඤ්ඤො වචනෙනාහංසු – “රාජා, හන්තෙ, ආහ – එතං මෙඝවනං නාම උය්‍යානං  
 මම පිතු සන්තකං නගරතො නාතිදුරං නාව්වාසන්තං ගමනාගමනසම්පන්නං, එත්ථ  
 ථෙරො වාසං කප්පෙන්නු”ති. වසිංසු ථෙරො මෙඝවනෙ උය්‍යානෙ.

රාජාපි බො තස්සා රත්තියා අව්වයෙන ථෙරස්ස සම්පං ගන්ත්වා සුඛසයිතභාවං  
 පුච්ඡිත්වා “කප්පති, හන්තෙ, භික්ඛුසඤ්ඤා ආරාමො”ති පුච්ඡි. ථෙරො “කප්පති,  
 මහාරාජා”ති වත්වා ඉමං සුත්තං ආහරි – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආරාම”න්ති. රාජා  
 තුට්ඨො සුවණ්ණභිදිගාරං ගහෙත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා  
 මහාමෙඝවනුයානං අදාසි. සහ උදකපාතෙන පථවී කම්පි. අයං මහාවිහාරෙ පඨමො  
 පථවීකම්පො අහොසි. රාජා භීතො ථෙරං පුච්ඡි – “කස්මා, හන්තෙ, පථවී  
 කම්පති”ති? “මා හායි, මහාරාජ, ඉමස්මිං දීපෙ දසබලස්ස සාසනං පතිට්ඨහිස්සති;  
 ඉදඤ්ච පඨමං විහාරට්ඨානං භවිස්සති, තස්සෙනං පුබ්බනිමිත්ත”න්ති. රාජා  
 භියොසාසොමත්තාය පසිදි. ථෙරො පුනදිවසෙපි රාජගෙහෙයෙව භුඤ්ජිත්වා  
 නන්දනවනෙ අනමතග්ගියානි කථෙසි. පුනදිවසෙ අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තං  
 කථෙසි. එතෙනෙවුපායෙන සත්ත දිවසානි කථෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ  
 අධිස්තවමානං පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තතො පට්ඨාය ව  
 නන්දනවනං සාසනස්ස ජොතිපාතුභාවට්ඨානන්ති කත්වා “ජොතිවන”න්ති නාමං  
 ලහි. සත්තමෙ පන දිවසෙ ථෙරො අන්තෙපුරෙ රඤ්ඤො අප්පමාදසුත්තං කථෙසිත්වා  
 චෙතියගිරිමෙව අගමංසු.

අථ බො රාජා අමච්චෙව පුච්ඡි – “ථෙරො, අම්භෙ ගාල්භෙන ඔවාදෙන ඔවදති;  
 ගච්ඡෙය්‍ය නු බො”ති? අමච්චා “තුම්භෙහි, දෙව, ථෙරො අයාචිතො සයමෙව  
 ආගතො; තස්මා තස්ස අනාපුච්ඡාව ගමනම්පි භවෙය්‍යා”ති ආහංසු. තතො රාජා රථං  
 අභිරුහිත්වා ද්වෙ ව දෙවියො ආරොපෙත්වා චෙතියගිරිං අගමාසි  
 මහඤ්චරාජානුභාවෙන. ගන්ත්වා දෙවියො එකමන්තං අපක්කමාපෙත්වා සයමෙව



ටේරානං සමීපං උපසඬකමන්තො අතිවිය කිලන්තරුපො හුන්වා උපසඬකමී. තතො  
 නං ටේරො ආහ – “කස්මා ත්වං, මහාරාජ, එවං කිලමමානො ආගතො” ති?  
 “තුම්හෙ මම ගාළුහං ඔවාදං දන්වා ඉදානි ගන්තුකාමා නු බො” ති ජානනත්ථං,  
 හන්තෙ” ති. “න මයං, මහාරාජ, ගන්තුකාමා; අපිව වස්සුපනායිකකාලො නාමායං  
 මහාරාජ, තත්‍ර සමණෙන වස්සුපනායිකට්ඨානං ඤාතුං වට්ටති” ති. තංදිවසමෙව  
 අරිට්ඨො නාම අමච්චො පඤ්චපණ්ණාසාය ජෙට්ඨකනිට්ඨහාතුකෙහි සද්ධිං  
 රඤ්ඤො සමීපෙ යීතො ආහ – “ඉච්ඡාමහං, දෙව, ටේරානං සන්තිකෙ  
 පබ්බජිතු” ති. “සාධු, හණෙන, පබ්බජස්සු” ති රාජා අනුජානිත්වා ටේරං  
 සම්පට්ච්ඡාපෙසි. ටේරො තදහෙව පබ්බාපෙසි. සබ්බෙ බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං  
 පාපුණිංසු.

රාජාපි බො තඬ්ඛණෙයෙව කණ්ටකෙන චෙතියඬගණං පරික්ඛිපිත්වා  
 ද්වාසට්ඨියා ලෙණෙසු කම්මං පට්ඨපෙත්වා නගරමෙව අගමාසි. තෙපි ටේරා  
 දසහානිකසමාකුලං රාජකුලං පසාදෙත්වා මහාජනං ඔවදමානා චෙතියගිරිමිහි වස්සං  
 වසිංසු. තදාපි චෙතියගිරිමිහි පට්ඨං වස්සං උපගතා ද්වාසට්ඨි අරහන්තො අහෙසුං.  
 අථායස්මා මහාමහින්දො චුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා කත්තිකපුණ්ණමායං  
 උපොසඨදිවසෙ රාජානං එතදවොච – “මහාරාජ, අම්හෙහි විරදිට්ඨො  
 සම්මාසම්බුද්ධො, අනාථවාසං වසිමහ, ඉච්ඡාම මයං ජම්බුදීපං ගන්තු” ති. රාජා  
 ආහ – “අහං, හන්තෙ, තුම්හෙ චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨහාමි, අයඤ්ච මහාජනො  
 තුම්හෙ නිස්සාය තිස්ස සරණෙසු පතිට්ඨිතො, කස්මා තුම්හෙ උක්කණ්ඨිතත්ථා” ති?  
 “විරදිට්ඨො නො, මහාරාජ, සම්මාසම්බුද්ධො,  
 අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමිච්ඡිකම්මකරණට්ඨානං නත්ථි, තෙනමිහ  
 උක්කණ්ඨිතා” ති. “නනු, හන්තෙ, තුම්හෙ අවොචුත්ථ – ‘පරිනිබ්බුතො  
 සම්මාසම්බුද්ධො’” ති. “කිඤ්චාපි, මහාරාජ, පරිනිබ්බුතො; අථ බ්වස්ස  
 සරීරධාතුයො තිට්ඨන්ති” ති. “අඤ්ඤාතං, හන්තෙ, ථූපපතිට්ඨානං තුම්හෙ  
 ආකඬ්ඛාති. කරොමි, හන්තෙ, ථූපං, භූමිභාගං දානි විචිනාථ; අපිව, හන්තෙ,  
 ධාතුයො කුතො ලච්ඡාමා” ති? “සුමනෙන සද්ධිං මන්තෙහි, මහාරාජා” ති.

“සාධු, හන්තෙ” ති රාජා සුමනං උපසඬකමිත්වා පුච්ඡ – “කුතො දානි, හන්තෙ,  
 ධාතුයො ලච්ඡාමා” ති? සුමනො ආහ – “අප්පොස්සුක්කො ත්වං, මහාරාජ, වීරියො  
 සොධාපෙත්වා ධජපටාකපුණ්ණසට්ඨිහි අලඬිකාරාපෙත්වා සපරිජනො උපොසථං  
 සමාදිශිත්වා සබ්බතාලාවචරෙ උපට්ඨාපෙත්වා මඬිගලහත්ථි.  
 සබ්බාලඬිකාරපට්මණ්ඩිතං කාරාපෙත්වා උපරි වස්ස සෙනච්ඡත්තං උස්සාපෙත්වා  
 සායන්හසමයෙ මහානාගචත්‍රායානාහිමුබ්බො යාහි. අද්ධා තස්මිං යානෙ ධාතුයො  
 ලච්ඡසි” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡි. ටේරා චෙතියගිරිමෙව අගමංසු. තත්‍රායස්මා  
 මහින්දත්ථේරො සුමනසාමණෙරං ආහ – “ගච්ඡ ත්වං, සාමණෙර, ජම්බුදීපෙ තථ  
 අයාසං අසොසං ධම්මරාජානං උපසඬකමිත්වා මම වචනෙන එවං වදෙහි –  
 ‘සභායො වො, මහාරාජ, දෙවානම්පියතිස්සො බුද්ධසාසනෙ පසන්තො ථූපං  
 පතිට්ඨාපෙතුකාමො, තුම්හාකං කිර හත්ථෙ ධාතු අත්ථි තං මෙ දෙථා’ ති. තං  
 ගහෙත්වා සක්කං දෙවරාජානං උපසඬකමිත්වා එවං වදෙහි – ‘තුම්හාකං කිර,

මහාරාජ, හත්ථෙ ද්වෙ ධාතුයො අත්ථී – දක්ඛිණදායා ච දක්ඛිණක්ඛකඤ්ච; තතො තුම්භෙ දක්ඛිණදායං පුජෙථ, දක්ඛිණක්ඛකං පන මය්භං දෙථා’ති. එවඤ්ච නං වදෙහි – ‘කස්මා ත්වං, මහාරාජ, අම්භෙ තම්බපණ්ණිදීපං පහිණිත්වා පමජ්ජසී’”ති?

“සාධු, හත්තෙ”ති බො සුමනො ථෙරස්ස චචනං සම්පට්ඨිත්වා තාවදෙව පත්තචීවරමාදාය වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා පාටලීපුත්තද්වාරෙ ඔරුය්භ රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොවෙසී. රාජා තුට්ඨො සාමණෙරස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා ගන්ධෙහි උඛිට්ඨෙත්වා වරමුත්තසදිසානං ධාතුනං පුරෙත්වා අදාසී. සො තං ගහෙත්වා සක්කං දෙවරාජානං උපසඬකම්. සක්කො දෙවරාජා සාමණෙරං දිස්වාච “කිං, හත්තෙ සුමන, ආහිණ්ඩසී”ති ආහ. “ත්වං, මහාරාජ, අම්භෙ තම්බපණ්ණිදීපං පෙසෙත්වා කස්මා පමජ්ජසී”ති? “නජ්ජමජ්ජාමි, හත්තෙ, වදෙහි – ‘කිං කරොමි’”ති? “තුම්භාකං කිර හත්ථෙ ද්වෙ ධාතුයො අත්ථී – දක්ඛිණදායා ච දක්ඛිණක්ඛකඤ්ච; තතො තුම්භෙ දක්ඛිණදායං පුජෙථ, දක්ඛිණක්ඛකං පන මය්භං දෙථා”ති. “සාධු, හත්තෙ”ති බො සක්කො දෙවානම්න්දො යොජනජ්ජමාණං මණ්දුපං උග්ඝාටෙත්වා දක්ඛිණක්ඛකධාතුං නිහරිත්වා සුමනස්ස අදාසී. සො තං ගහෙත්වා චෙතියගිරිමිහියෙව පතිට්ඨාසී.

අථ බො මහින්දපමුඛා සබ්බෙපි තෙ මහානාගා අසොකධම්මරාජෙන දින්නධාතුයො චෙතියගිරිමිහියෙව පතිට්ඨාපෙත්වා දක්ඛිණක්ඛකං ආදාය වඩ්ඪමානකච්ඡායාය මහානාගවනුයානමගමංසු. රාජාපි බො සුමනෙන චුත්තජ්ජකාරං පූජාසක්කාරං කත්වා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො සයං මඬගලහත්ථිමත්ථකෙ සෙනච්ඡත්තං ධාරයමානො මහානාගවනං සම්පාපුණි. අථස්ස එතදහොසි – “සචෙ අයං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධාතු, ඡත්තං අපනමතු, මඬගලහත්ථි ජණ්ණුකෙහි භූමියං පතිට්ඨහතු, ධාතුවඬකොටකං මය්භං මත්ථකෙ පතිට්ඨාතු”ති. සහ රඤ්ඤො චිත්තුජ්ජාදෙන ඡත්තං අපනමි, හත්ථි ජණ්ණුකෙහි පතිට්ඨහි, ධාතුවඬකොටකං රඤ්ඤො මත්ථකෙ පතිට්ඨහි. රාජා අමතෙනෙව අහිසිත්තගත්තො විය පරමෙන පීතිපාමොජ්ජෙන සමන්තාගතො භුත්වා පුච්ඡි – “ධාතුං, හත්තෙ, කිං කරොමා”ති? “හත්ථිකුම්භමිහියෙව තාව, මහාරාජ, යපෙහි”ති. රාජා ධාතුවඬකොටකං ගහෙත්වා හත්ථිකුම්භෙ යපෙසී. පමුදිතො නාගො කොඤ්චනාදං නදි. මහාමෙසො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරවස්සං වස්සී. උදකපරියන්තං කත්වා මහාභූමිවාලො අහොසී. “පච්චන්තෙපි නාම සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධාතු පතිට්ඨහිස්සති”ති දෙවමනුස්සා පමොදිංසු. එවං ඉද්ධානුභාවසිරියා දෙවමනුස්සානං පීතිං ජනයන්තො –

පුණ්ණමායං මහාවීරො, වාතුමාසිනියා ඉධ;  
ආගන්ත්වා දෙවලොකමහා, හත්ථිකුම්භෙ පතිට්ඨිතොති.

අථස්ස සො හත්ථිනාගො අනෙකතාලාවචරපරිවාරිතො අතිවිය උලාරෙන පූජාසක්කාරෙන සක්කරියමානො පච්ඡිමදිසාහිමුඛොච භුත්වා, අපසක්කන්තො යාව නගරස්ස පුරත්ථිමද්වාරං තාව ගන්ත්වා පුරත්ථිමෙන ද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා

සකලනාගරෙන උළාරාය පූජාය කරියමානාය දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා  
ථූපාරාමස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ මහෙජවත්ථු නාම කිර අත්ථී, තත්ථ ගන්ත්වා පුන  
ථූපාරාමාභිමුඛොයෙව පටිනිවත්ති. තෙන ව සමයෙන ථූපාරාමෙ පුරිමකානං  
තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං පරිභොගවෙතියට්ඨානං හොති.

අතීතෙ කිර අයං දීපො ඔජදීපො නාම අහොසි, රාජා අභයො නාම, නගරං  
අභයපුරං නාම, වෙතියපබ්බතො දෙවකුට්ඨපබ්බතො නාම, ථූපාරාමො පටියාරාමො  
නාම. තෙන ඛො පන සමයෙන කකුසන්ධො භගවා ලොකෙ උප්පන්නො හොති.  
තස්ස සාවකො මහාදෙවො නාම ථෙරො භික්ඛුසහස්සෙන සද්ධිං දෙවකුට්ඨ  
පතිට්ඨාසි, මහින්දත්ථෙරො විය වෙතියපබ්බතෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ඔජදීපෙ  
සත්තා පජ්ජරකෙන අන්යඛ්‍යාසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කකුසන්ධො භගවා  
බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අන්යඛ්‍යාසනමාපජ්ජන්තෙ.  
දිස්වා චත්තාලිසාය භික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො අගමාසි. තස්සානුභාවෙන තාවදෙව  
පජ්ජරකො වූපසන්තො. රොගෙ වූපසන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා  
පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා ධම්මකරණං දත්වා පක්කාමි. තං  
අත්තො පක්ඛිපිත්වා පටියාරාමෙ වෙතියං අකංසු. මහාදෙවො දීපං අනුසාසන්තො  
විහාසි.

කොණාගමනස්ස පන භගවතො කාලෙ අයං දීපො වරදීපො නාම අහොසි, රාජා  
සමෙණ්ඨි නාම, නගරං වඩ්ඪමානං නාම, පබ්බතො සුවණ්ණකුටො නාම. තෙන  
ඛො පන සමයෙන වරදීපෙ දුබ්බට්ඨිකා හොති දුබ්භික්ඛං දුස්සස්සං. සත්තා  
ජාතකරොගෙන අන්යඛ්‍යාසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කොණාගමනො භගවා  
බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අන්යඛ්‍යාසනං ආපජ්ජන්තෙ.  
දිස්වා තිංසභික්ඛුසහස්සපරිවුතො අගමාසි. බුද්ධානුභාවෙන දෙවො සම්මාධාරං  
අනුප්පවෙච්ඡි. සුභික්ඛං අහොසි. භගවා ධම්මං දෙසෙසි. චතුරාසීතියා  
පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං මහාසුමනං  
නාම ථෙරං දීපෙ යපෙත්වා කායබන්ධනං දත්වා පක්කාමි. තං අත්තො පක්ඛිපිත්වා  
වෙතියං අකංසු.

කස්සපස්ස පන භගවතො කාලෙ අයං දීපො මණ්ඩදීපො නාම අහොසි, රාජා  
ජයන්තො නාම, නගරං විසාලං නාම, පබ්බතො සුභකුටො නාම. තෙන ඛො පන  
සමයෙන මණ්ඩදීපෙ මහාවිවාදො හොති. බහු සත්තා කලහවිග්ගහජාතා  
අන්යඛ්‍යාසනං ආපජ්ජන්ති. අද්දසා ඛො කස්සපො භගවා බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං  
ඔලොකෙන්තො තෙ සත්තෙ අන්යඛ්‍යාසනං ආපජ්ජන්තෙ. දිස්වා  
විසතිභික්ඛුසහස්සපරිවුතො ආගන්ත්වා විවාදං වූපසමෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි.  
චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. භගවා භික්ඛුසහස්සපරිවාරං  
සබ්බනන්දං නාම ථෙරං දීපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා උදකසාටකං දත්වා පක්කාමි. තං  
අත්තො පක්ඛිපිත්වා වෙතියං අකංසු. එවං ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං  
වෙතියානි පතිට්ඨහිංසු. තානි සාසනන්තරධානෙන නස්සන්ති, යානමත්තං  
අවසිස්සති. තස්මා චුත්තං – “තෙන ව සමයෙන ථූපාරාමෙ පුරිමකානං තිණ්ණං  
සම්මාසම්බුද්ධානං පරිභොගවෙතියට්ඨානං හොති” ති. තදෙනං විනට්ඨෙය්‍ය

වෙනියෙසු දෙවතානුභාවෙන කණ්ටකසමාකිණ්ණසාබෙහි නානාගව්‍යෙහි පරිවුතං තිට්ඨති – “මා නං කොච්ඡි උච්ඡිට්ඨාසුචිමලකවචරෙහි පදුසෙසි” ති.

අප ඛිවස්ස භත්ථිනො පුරතො පුරතො ගන්ත්වා රාජපුරිසා සබ්බගව්‍යෙ ඡින්දිත්වා භූමිං සොධෙත්වා තං භත්ථකලසදිසං අකංසු. භත්ථිනාගො ගන්ත්වා තං යානං පුරතො කත්වා තස්ස පච්ඡිමදිසාභාගෙ බොධිරුක්ඛට්ඨානෙ අට්ඨාසි. අපස්ස මත්ථකතො ධාතුං ඔරොපෙතුං ආරභිංසු. නාගො ඔරොපෙතුං න දෙති. රාජා ථෙරං පුච්ඡි – “කස්මා, භන්තෙ, නාගො ධාතුං ඔරොපෙතුං න දෙති” ති? “ආරුළුභං, මහාරාජ, ඔරොපෙතුං න වට්ටති” ති. තස්මිඤ්ච කාලෙ අභයවාපියා උදකං ඡින්තං හොති. සමන්තා භූමි ඵලිතා හොති, සුඋද්ධරා මත්තිකාපිණ්ඩා. තතො මහාජනො සීසං සීසං මත්තිකං ආහරිත්වා භත්ථිකුම්භජපමාණං වත්ථුමකාසි. තාවදෙව ව පුපකරණත්ථං ඉට්ඨකා කාතුං ආරභිංසු. න යාව ඉට්ඨකා පරිනිට්ඨන්ති තාව භත්ථිනාගො කතිපාහං දිවා බොධිරුක්ඛට්ඨානෙ භත්ථිසාලායං තිට්ඨති, රත්තිං පුපපතිට්ඨානභූමිං පරියායති. අප වත්ථුං විනාපෙත්වා රාජා ථෙරං පුච්ඡි – “කිදිසො, භන්තෙ, පුපො කාතබ්බො” ති? “චිහිරාසිසදිසො, මහාරාජා” ති.

“සාධු, භන්තෙ” ති රාජා ජඩ්ඝජපමාණං පුපං විනාපෙත්වා ධාතුඔරොපනත්ථාය මහාසක්කාරං කාරෙසි. සකලනගරඤ්ච ජනපදො ව ධාතුමහදස්සනත්ථං සන්තිපති. සන්තිපතිතෙ ව පන තස්මිං මහාජනකායෙ දසබලස්ස ධාතු භත්ථිකුම්භතො සත්තතාලජපමාණං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිභාරියං දස්සෙසි. තෙහි තෙහි ධාතුජපදෙසෙහි ඡන්තං වණ්ණානං උදකධාරා ව අග්ගික්ඛන්ධා ව පවත්තන්ති, සාවත්ථියං කණ්ඩම්බමුලෙ භගවතා දස්සිතපාටිභාරියසදිසමෙව පාටිභාරියං අහොසි. තඤ්ච බො නෙව ථෙරානුභාවෙන, න දෙවතානුභාවෙන; අපිව බො බුද්ධානුභාවෙනෙව. භගවා කිර ධරමානොව අධිට්ඨාසි – “මයි පරිනිබ්බුතෙ තම්බපණ්ණදීපෙ අනුරාධපුරස්ස දක්ඛිණදිසාභාගෙ පුරිමකානං තිණ්ණං බුද්ධානං පරිභොගවෙතියට්ඨානෙ මම දක්ඛිණක්ඛකධාතු පතිට්ඨානදිවසෙ යමකපාටිභාරියං හොතු” ති.

“ඵචං අවින්තියා බුද්ධා, බුද්ධධම්මා අවින්තියා;  
අවින්තියෙ පසන්තානං, විපාකො හොති අවින්තියො” ති. (අප. ථෙර 1.1.82);

සම්මාසම්බුද්ධො කිර ඉමං දීපං ධරමානකාලෙපි තික්ඛන්තුං ආගමාසි. පඨමං – යක්ඛදමනත්ථං එකකොව ආගන්ත්වා යක්ඛෙ දමෙත්වා “මයි පරිනිබ්බුතෙ ඉමස්මිං දීපෙ සාසනං පතිට්ඨහිස්සති” ති තම්බපණ්ණදීපෙ රක්ඛං කරොන්තො තික්ඛන්තුං දීපං ආවිජ්ජි. දුතියං – මාතුලභාගිනෙය්‍යානං නාගරාජුතං දමනත්ථාය එකකොව ආගන්ත්වා තෙ දමෙත්වා අගමාසි. තතියං – පඤ්චහික්ඛුසතපරිවාරො ආගන්ත්වා මහාවෙනියට්ඨානෙ ව පුපාරාමවෙනියට්ඨානෙ ව මහාබොධිපතිට්ඨිතට්ඨානෙ ව මහියඬගණුවෙනියට්ඨානෙ ව මුතියඬගණුවෙනියට්ඨානෙ ව දීඝවාපිවෙනියට්ඨානෙ ව



කලායාණියවෙතියටියානෙ ව නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි. ඉදමස්ස වතුත්ථං ධාතුසරීරෙන ආගමනං.

ධාතුසරීරතො ව පනස්ස නික්ඛන්තඋදකච්ඡිතෙනි සකලතම්බපණ්ණිතලෙ න කොචි අච්චට්ඨොකාසො නාම අහොසි. එවමස්ස තං ධාතුසරීරං උදකච්ඡිතෙනි තම්බපණ්ණිතලස්ස පරිලාභං වූපසමෙත්වා මහාජනස්ස පාටිභාරියං දස්සෙත්වා ඔතරිත්වා රඤ්ඤො මත්ථකෙ පතිට්ඨාසි. රාජා සඵලං මනුස්සපටිලාභං මඤ්ඤමානො මහන්තං සක්කාරං කරිත්වා ධාතුං පතිට්ඨාපෙසි. සහ ධාතුපතිට්ඨාපනෙන මහාභූමිවාලො අහොසි. තස්මිඤ්ච පන ධාතුපාටිභාරියෙ විත්තං පසාදෙත්වා රඤ්ඤො භාතා අභයො නාම රාජකුමාරො පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං පබ්බජි. චෙතරට්ඨගාමතො පඤ්ච දාරකසතානි පබ්බජිංසු, තථා ද්වාරමණ්ඩලාදීහි ගාමකෙනි නික්ඛමිත්වා පඤ්චපඤ්ච දාරකසතානි සබ්බානිපි අන්තොනගරතො ව බහිනගරතො ව පබ්බජිතානි තිංසහික්ඛුසහස්සානි අහෙසුං. නිට්ඨිතෙ පන ථූපස්මිං රාජා ව රාජභාතිකා ව දෙවියො ව දෙවනාගයක්ඛානමිපි විම්භයකරං පච්චෙකං පච්චෙකං පූජං අකංසු. නිට්ඨිතාය පන ධාතුපූජාය පතිට්ඨිතෙ ධාතුවරෙ මහින්දත්ථෙරො මෙසවනුයානමෙව ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි.

තස්මිං බො පන සමයෙ අනුලා දෙවි පබ්බජිතුකාමා හුත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තස්සා වචනං සුත්වා ථෙරං එතදවොච – “අනුලා, හන්තෙ, දෙවි පබ්බජිතුකාමා, පබ්බාපෙථ න” න්ති. “න, මහාරාජ, අම්භාකං මාතුගාමං පබ්බාපෙතුං කප්පති. පාටලිපුත්තෙ පන මය්හං හගිනී සඬ්ඝමිත්තත්ථෙරී නාම අත්ථී, තං පක්කොසාපෙහි. ඉමස්මිඤ්ච පන, මහාරාජ, දීපෙ පුරිමකානං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං බොධි පතිට්ඨාසි. අම්භාකමිපි හගවතො සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකෙන බොධිතා ඉධ පතිට්ඨාතබ්බං, තස්මා තථා සාසනං පහිණෙය්‍යාසි යථා සඬ්ඝමිත්තා බොධිං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යා” ති.

“සාධු, හන්තෙ” ති රාජා ථෙරස්ස වචනං සම්පට්චිජිත්වා අමච්චෙහි සද්ධිං මන්තෙත්තො අරිට්ඨං නාම අත්තනො භාගිනෙය්‍යං ආහ – “සක්ඛිස්සසි ත්ථං, තාත, පාටලිපුත්තං ගන්ත්වා මහාබොධිතා සද්ධිං අය්‍යං සඬ්ඝමිත්තත්ථෙරී ආනෙතු” න්ති? “සක්ඛිස්සාමි, දෙව, සවෙ මෙ පබ්බජ්ජං අනුජානිස්සසි” ති. “ගච්ඡ, තාත, ථෙරීං ආනෙත්වා පබ්බජාහි” ති. සො රඤ්ඤො ව ථෙරස්ස ව සාසනං ගහෙත්වා ථෙරස්ස අධිට්ඨානවසෙන එකදිවසෙනෙව ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්ත්වා නාවං අභිරුහිත්වා සමුද්දං අතික්කමිත්වා පාටලිපුත්තමෙව අගමාසි. අනුලාපි බො දෙවි පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙනි පඤ්චහි ව අන්තෙපුරිකාසතෙනි සද්ධිං දස සීලානි සමාදිශිත්වා කාසායානි වත්ථානි අවිජාදෙත්වා නගරස්ස එකදෙසෙ උපස්සයං කාරාපෙත්වා නිවාසං කප්පෙසි. අරිට්ඨොපි තංදිවසමෙව රඤ්ඤො සාසනං අප්පෙසි, එවඤ්ච අවොච – “පුත්තො තෙ, දෙව, මහින්දත්ථෙරො එවමාහ – ‘සභායකස්ස කිර තෙ දෙවානම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො භාතු ජායා අනුලා නාම දෙවි පබ්බජිතුකාමා, තං පබ්බාපෙතුං අය්‍යං සඬ්ඝමිත්තත්ථෙරීං පහිණථ, අය්‍යායෙව ව සද්ධිං මහාබොධි” න්ති. ථෙරස්ස සාසනං ආරොචෙත්වා සඬ්ඝමිත්තත්ථෙරීං.



උපසඬකමිත්වා එවමාහ – “අයො, තුම්භාකං භාතා මහින්දන්ථෙරො මං තුම්භාකං සන්තිකං පෙසෙසි, දෙවානම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො භාතු ජායා අනුළා නාම දෙවි පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි, පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා, තං කිර ආගන්ත්වා පබ්බාපෙථා” ති. සා තාවදෙව තුරිතතුරිතා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එවමාහ – “මහාරාජ, මය්හං භාතා මහින්දන්ථෙරො එවං පහිණි, ‘රඤ්ඤො කිර භාතු ජායා අනුළා නාම දෙවි පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිතුකාමා මය්හං ආගමනං උදික්ඛති’. ගච්ඡාමහං, මහාරාජ, තම්බපණ්ණදීප” ති.

රාජා ආහ – “අම්ම, පුත්තොපි මෙ මහින්දන්ථෙරො නත්තා ච මෙ සුමනසාමණෙරො මං ඡින්නහත්ථං විය කරොන්තා තම්බපණ්ණදීපං ගතා. තස්ස මය්හං තෙපි අපස්සන්තස්ස උප්පන්නො සොකො තව මුඛං පස්සන්තස්ස වූපසම්මති! අලං, අම්ම, මා ත්වං අගමාසි” ති. “භාරියං මෙ, මහාරාජ, භාතු වචනං; අනුළාපි ඛත්තියා ඉත්ථිසහස්සපරිවුතා පබ්බජ්ජාපුරෙක්ඛාරා මං පටිමානෙති; ගච්ඡාමහං, මහාරාජා” ති. “තෙන හි, අම්ම, මහාබොධිං ගහෙත්වා ගච්ඡාහි” ති. කුතො රඤ්ඤො මහාබොධි? රාජා කිර තතො පුබ්බෙ එව ධාතුග්ගහණත්ථාය අනාගතෙ සුමනෙ ලඬිකාදීපං මහාබොධිං පෙසෙතුකාමො, “කථං නු බො අසත්ථසාතාරහං මහාබොධිං පෙසෙස්සාමි” ති උපායං අපස්සන්තො මහාදෙවං නාම අමච්චං පුච්ඡි. සො ආහ – “සන්ති, දෙව, බහු පණ්ඩිතා හික්ඛු” ති. තං සුත්වා රාජා හික්ඛුසඬිසස්ස හත්තං පටියාදෙත්වා හත්තකිච්චාවසානෙ සඬිසං පුච්ඡි – “ගන්තබ්බං නු බො, හන්තෙ, හගවතො මහාබොධිනා ලඬිකාදීපං නො” ති? සඬිසො මොග්ගලිපුත්තතිස්සත්ථෙරස්ස භාරං අකාසි.

ථෙරො “ගන්තබ්බං, මහාරාජ, මහාබොධිනා ලඬිකාදීප” ති වත්වා හගවතො පඤ්ච මහාඅධිට්ඨානානි කථෙසි. කතමානි පඤ්ච? හගවා කිර මහාපරිනිබ්බානමඤ්චෙ නිපන්නො ලඬිකාදීපෙ මහාබොධිපතිට්ඨාපනත්ථාය “අසොකමහාරාජා මහාබොධිග්ගහණත්ථං ගමිස්සති, තදා මහාබොධිස්ස දක්ඛිණසාධා සයමෙව ඡිජ්ජිත්වා සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාතු” ති අධිට්ඨාසි – ඉදමෙකමධිට්ඨානං.

තත්ථ පතිට්ඨානකාලෙ ච “මහාබොධි හිමවලාහකගබ්භං පටිසිත්වා පතිට්ඨාතු” ති අධිට්ඨාසි – ඉදං දුතියමධිට්ඨානං.

“සත්තමෙ දිවසෙ හිමවලාහකගබ්භතො ඔරුය්හ සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨහන්තො පත්තෙහි ච එලෙහි ච ඡබ්බණ්ණරංසියො මුඤ්චතු” ති අධිට්ඨාසි – ඉදං තතියමධිට්ඨානං.

“ථූපාරාමෙ දක්ඛිණක්ඛකධාතු චෙතියම්හි පතිට්ඨානදිවසෙ යමකපාටිභාරියං කරොතු” ති අධිට්ඨාසි – ඉදං චතුත්ථං අධිට්ඨානං.

ලඬකාදීපමිතියෙව මෙ දොණමත්තා ධාතුයො මහාවෙනියමිති පතිට්ඨානකාලෙ බුද්ධවෙසං ගහෙත්වා වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා යමකපාටිභාරියං කරොන්තු” ති අධිට්ඨාසි – ඉදං පඤ්චමං අධිට්ඨානන්ති.

රාජා ඉමානි පඤ්ච මහාඅධිට්ඨානානි සුත්වා පසන්නචිත්තො පාටලිපුත්තතො යාව මහාබොධි තාව මග්ගං පටිපඨගාපෙත්වා සුවණ්ණකටාහත්ථාය බහුං සුවණ්ණං නිහරාපෙසි. තාවදෙව ච රඤ්ඤො චිත්තං ඤත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තො කම්මාරවණ්ණං නිමිතින්වා පුරතො අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා “තාත, ඉමං සුවණ්ණං ගහෙත්වා කටාහං කරොහි” ති ආහ. “පමාණං, දෙව, ජානාථා” ති? “ත්වමෙව, තාත, ඤත්වා කරොහි” ති. “සාධු, දෙව, කරිස්සාමි” ති සුවණ්ණං ගහෙත්වා අත්තතො ආනුභාවෙන හත්ථෙන පරිමජ්ජිත්වා සුවණ්ණකටාහං නිමිති නවහත්ථපරික්ඛෙපං පඤ්චහත්ථුබ්බෙධං තිහත්ථවික්ඛම්හං අට්ඨඨගුලබ්භලං හත්ථියොණ්ඩප්පමාණමුඛවට්ටිං. අථ රාජා සත්තයොජනායාමාය තියොජනචිත්ථාරාය මහතියා සෙනාය පාටලිපුත්තතො නික්ඛමිත්වා අරියසඬ්ඝමාදාය මහාබොධිසමීපං අගමාසි. සෙනා සමුස්සිතධප්පටාකං නානාරතනචිචිත්තං අනෙකාලඬකාරපඅමණ්ඩිතං නානාවිධකුසුමසමාකිණ්ණං අනෙකතුරියසඬ්ඝට්ඨං මහාබොධිං පරික්ඛිපි. රාජා සහස්සමත්තෙ ගණපාමොක්ඛෙ මහාථෙරෙ ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ පත්තාහිසෙකානං රාජුතං සහස්සෙන අත්තානඤ්ච මහාබොධිඤ්ච පරිවාරාපෙත්වා මහාබොධිමූලෙ යත්වා මහාබොධිං උල්ලොකෙසි. මහාබොධිස්ස ඛන්ධඤ්ච දක්ඛිණමහාසාධාය චතුහත්ථප්පමාණප්පදෙසඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසං අදස්සනං අගමාසි.

රාජා තං පාටිභාරියං දිස්වා උප්පන්නජිනිපාමොජ්ජො “අහං, හත්තෙ, ඉමං පාටිභාරියං දිස්වා තුට්ඨො මහාබොධිං සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන පුපෙමි” ති හික්ඛුසඬ්ඝස්ස වත්වා අහිසෙකං අදාසි. තතො පුප්ඵගන්ධාදීහි පුපෙත්වා තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨසු යානෙසු වන්දිත්වා උට්ඨාය අඤ්ජලිං පග්ග්ග්ග යත්වා සච්චවචනකිරියාය බොධිං ගණ්හිතුකාමො භූමිතො යාව මහාබොධිස්ස දක්ඛිණසාධා තාව උච්චං කත්වා යපිතස්ස සබ්බරතනමයපීඨස්ස උපරි සුවණ්ණකටාහං යපාපෙත්වා රතනපීඨං ආරුග්ග සුවණ්ණතුලිකං ගහෙත්වා මනොසිලාය ලෙඛං කත්වා “යදි මහාබොධිනා ලඬකාදීපෙ පතිට්ඨාතබ්බං, යදි වාහං බුද්ධසාසනෙ නිබ්බේමතිකො හවෙය්‍යං, මහාබොධි සයමෙව ඉමස්මිං සුවණ්ණකටාහෙ ඔරුග්ග පතිට්ඨාතු” ති සච්චවචනකිරියමකාසි. සහ සච්චකිරියාය බොධිසාධා මනොසිලාය පරිවිජින්නට්ඨානෙ ඡිජ්ජිත්වා ගන්ධකලලපුරස්ස සුවණ්ණකටාහස්ස උපරි අට්ඨාසි. තස්ස උබ්බේධෙන දසහත්ථො ඛන්ධො හොති චතුහත්ථා පඤ්ච මහාසාධා පඤ්චහිතියෙව ඵලෙහි පටිමණ්ඩිතා, බුද්දකසාධානං පන සහස්සං. අථ රාජා මූලලෙඛාය උපරි තිවඬ්ගුලප්පදෙසෙ අඤ්ඤං ලෙඛං පරිවිජින්නදි. තතො තාවදෙව පුප්ඵළකා හුත්වා දස මහාමූලානි නික්ඛමිංසු. පුන උපරුපරි තිවඬ්ගුලෙ තිවඬ්ගුලෙ අඤ්ඤා නව ලෙඛා පරිවිජින්නදි. තාහි දස දස පුප්ඵළකා හුත්වා නවුති මූලානි නික්ඛමිංසු. පඨමකා දස මහාමූලා චතුරඬ්ගුලමත්තං නික්ඛන්තා. ඉතරෙපි ගවක්ඛජාලසදිසං අනුසිබ්බන්තා නික්ඛන්තා. එත්තකං පාටිභාරියං රාජා

රතනපීඨමත්ථකෙ යීතොයෙව දිස්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ මහානාදං නදි. අනෙකානි  
 හික්ඛුසහස්සානි සාධුකාරමකංසු. සකලරාජසෙනා උන්නාදිනී අහොසි.  
 වෙලුක්ඛෙපසතසහස්සානි පවත්තයිංසු. භූමට්ඨකදෙවෙ ආදිං කත්වා යාව  
 බ්‍රහ්මකායිකා දෙවා තාව සාධුකාරං පවත්තයිංසු. රඤ්ඤො ඉමං පාටිභාරියං  
 පස්සන්තස්ස පිනියා නිරන්තරං පුට්ඨරිරස්ස අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා යීතස්සෙව  
 මහාබොධි මූලසතෙන සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨාසි. දස මහාමූලානි  
 සුවණ්ණකටාහතලං ආභවිව අට්ඨංසු. අවසෙසානි නවුති බුද්දකමූලානි අනුපුබ්බෙන  
 වඩ්ඪනකානි හුත්වා ගන්ධකලලෙ ඔරුය්හ යීතානි.

එවං සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතමත්තෙ මහාබොධිමිති මහාපථවී වලි. ආකාසෙ  
 දෙවදුන්ද්‍රහියො එලිංසු. පබ්බතානං නච්චෙහි දෙවානං සාධුකාරෙහි යක්ඛානං  
 හිඬිකාරෙහි අසුරානං පුත්තිජජපෙහි බ්‍රහ්මානං අප්ථොටනෙහි මෙසානං ගජ්ජිතෙහි  
 චතුප්පදානං රවෙහි පක්ඛිනං රුතෙහි සබ්බතාලාවචරානං සකසකපටිභානෙහි  
 පට්ඨිතලතො යාව බ්‍රහ්මලොකා තාව එකකොලාහලං එකනින්නාදං අහොසි.  
 පඤ්චසු සාබාසු එලතො එලතො ඡබ්බණ්ණරංසියො නික්ඛමිත්වා සකලචක්කවාළං  
 රතනගොපානසිවිනද්ධං විය කුරුමානා යාව බ්‍රහ්මලොකා අබ්භුග්ගවිජිංසු. තං  
 බණ්ණො ව පන පභුති සත්ත දිවසානි මහාබොධි හිමවලාහකගබ්භං පවිසිත්වා  
 අට්ඨාසි. න කොචි මහාබොධිං පස්සති. රාජා රතනපීඨතො ඔරුය්හ සත්ත දිවසානි  
 මහාබොධිපූජං කාරෙසි. සත්තමෙ දිවසෙ සබ්බදිසාහි හිමා ව ඡබ්බණ්ණරංසියො ව  
 ආවත්තිත්වා මහාබොධිමෙව පවිසිංසු. විගහිමවලාහකෙ විජ්ජසන්තෙ  
 චක්කවාළගබ්භෙ මහාබොධි පරිපුණ්ණබන්ධසාබාපසාබො පඤ්චඵලපටිමණ්ඩිතො  
 සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතොව පඤ්ඤායිත්ථ. රාජා මහාබොධිං දිස්වා තෙහි  
 පාටිභාරියෙහි සඤ්ජාතපිතිපාමොජ්ජො “සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන තරුණමහාබොධිං  
 පුජෙස්සාමි”ති අභිසෙකං දත්වා සත්ත දිවසානි මහාබොධිට්ඨානෙයෙව අට්ඨාසි.

මහාබොධි පුබ්බකත්තිකපචාරණාදිවසෙ සායන්හසමයෙ පයමං  
 සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨති. තතො හිමගබ්භසත්තාහං අභිසෙකසත්තාහඤ්ච  
 වීතිනාමෙත්වා කාලපක්ඛස්ස උපොසප්දිවසෙ රාජා එකදිවසෙනෙව පාටලිපුත්තං  
 පවිසිත්වා කත්තිකපුණ්ණපක්ඛස්ස පාටිපදදිවසෙ මහාබොධිං පාචිනමහාසාලමූලෙ  
 යපෙසි. සුවණ්ණකටාහෙ පතිට්ඨිතදිවසතො සත්තරසමෙ දිවසෙ මහාබොධිස්ස  
 අභිනවඩ්ඪකුරා පාතුරහෙසුං. තෙ දිස්වාපි පසන්තො රාජා පුත මහාබොධිං රජ්ජෙන  
 පුජෙන්නො සකලජම්බුදීපාහිසෙකමදාසි. තදා සුමනසාමණෙරො  
 කත්තිකපුණ්ණමදිවසෙ ධාතුග්ගහණත්ථං ගතො මහාබොධිස්ස කත්තිකජණපූජං  
 අද්දස. එවං මහාබොධිමණ්ඩිතො ආනෙත්වා පාටලිපුත්තෙ යපිතං මහාබොධිං  
 සන්ධාය ආහ – “තෙන හි, අම්ම, මහාබොධිං ගහෙත්වා ගච්ඡාහි”ති. සා “සාධු”ති  
 සම්පට්ඨිති.

රාජා මහාබොධිරක්ඛණත්ථාය අට්ඨාරස දෙවතාකුලානි, අට්ඨ අමච්චකුලානි,  
 අට්ඨ බ්‍රාහ්මණකුලානි, අට්ඨ කුටුම්භිකුලානි, අට්ඨ ගොපකකුලානි, අට්ඨ  
 තරවිජකුලානි, අට්ඨ ව කාලිඬිගකුලානි දත්වා උදකසිඤ්චනත්ථාය ව අට්ඨ  
 සුවණ්ණසට්ඨෙ, අට්ඨ ව රජතසට්ඨෙ දත්වා ඉමිනා පරිවාරෙන මහාබොධිං ගඬිගාය

නාවං ආරොපෙත්වා සයම්පි නගරතො නික්ඛමිත්වා විජ්ඣාට්ඨං සමතික්කම්ම අනුපුබ්බෙන සත්තභි දිවසෙහි තාමලිත්තිං අනුප්පත්තො. අන්තරාමග්ගෙ දෙවනාගමනුස්සා උළාරං මහාබොධිපූජං අකංසු. රාජාපි සමුද්දතීරෙ සත්ත දිවසානි මහාබොධිං යපෙත්වා සකලජම්බුදීපමහාරජ්ජං අදාසි. ඉදමස්ස තතියං ජම්බුදීපරජ්ජසම්පදානං හොති.

එවං මහාරජ්ජෙන පූජෙත්වා මාගසිරමාසස්ස පයම්පාටිපදදිවසෙ අසොකො ධම්මරාජා මහාබොධිං උක්ඛිපිත්වා ගලජ්ජමාණං උදකං ඔරුය්හ නාවායං පතිට්ඨාපෙත්වා සඤ්ඤාමිත්තත්ථෙරිමිපි සපරිවාරං නාවං ආරොපෙත්වා අරිට්ඨං අමච්චං එතදවොච – “අහං, තාත, මහාබොධිං තික්ඛත්තුං සකලජම්බුදීපරජ්ජෙන පූජෙත්වා ගලජ්ජමාණං උදකං ඔරුය්හ මම සභායකස්ස පෙසෙසිං, සොපි එවමෙව මහාබොධිං පූජෙතු”ති. එවං සභායකස්ස සාසනං දත්වා “ගච්ඡති වතරෙ, දසබ්බස්ස සරසරංසිජාලං විමුඤ්ඤත්තො මහාබොධිරුක්ඛො”ති වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අස්සුනි පවත්තයමානො අට්ඨාසි. සාපි බො මහාබොධිසමාරුළ්භා නාවා පස්සතො පස්සතො මහාරාජස්ස මහාසමුද්දතලං පක්ඛන්තා. මහාසමුද්දෙපි සමන්තා යොජනං විවිදො වූපසන්තා; පඤ්ච වණ්ණානි පදුමානි පුප්ඵිතානි; අන්තලික්ඛෙ දිබ්බානි තුරියානි පචජ්ජංසු; ආකාසෙ ජලජට්ඨජරුක්ඛාදිසන්තිස්සිතාහි දෙවතාහි පවත්තිතා අතිවිය උළාරා පූජා අහොසි. සඤ්ඤාමිත්තත්ථෙරිපි සුපණ්ණරූපෙන මහාසමුද්දෙ නාගකුලානි සන්තාසෙසි. තෙ ව උත්රස්තරූපා නාගා ආගන්ත්වා තං විභූතිං පස්සිත්වා ථෙරිං යාචිත්වා මහාබොධිං නාගභවනං අතිහරිත්වා සත්ත දිවසානි නාගරජ්ජෙන පූජෙත්වා පුන නාවායං පතිට්ඨාපෙසු. තංදිවසමෙව නාවා ජම්බුකොලපට්ටනං අගමාසි. අසොකමහාරාජාපි මහාබොධිවිශොගදුක්ඛිතො කන්දිත්වා රොදිත්වා යාව දස්සනවිසයං ඔලොකෙත්වා පටිනිවත්ති.

දෙවානම්පියතිස්සො මහාරාජාපි බො සුමනසාමණෙරස්ස වචනෙන මාගසිරමාසස්ස පයම්පාටිපදදිවසතො පභුති උත්තරද්වාරතො පට්ඨාය යාව ජම්බුකොලපට්ටනං තාව මග්ගං සොධාපෙත්වා අලඬිකාරාපෙත්වා නගරතො නික්ඛමනදිවසෙ උත්තරද්වාරසමීපෙ සමුද්දසාලවත්ථුස්මිං ධීතොයෙව තාය විභූතියා මහාසමුද්දෙ ආගච්ඡන්තංයෙව මහාබොධිං ථෙරස්ස ආනුභාවෙන දිස්වා තුට්ඨමානසො නික්ඛමිත්වා සබ්බං මග්ගං පඤ්චවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි ඔකිරාපෙත්තො අන්තරන්තරෙ පුප්ඵඅග්ගිසානි යපෙත්තො එකාහෙනෙව ජම්බුකොලපට්ටනං ගන්ත්වා සබ්බතාළාවචරපරිවුතො පුප්ඵධුමගන්ධවාසාදීහි පූජයමානො ගලජ්ජමාණං උදකං ඔරුය්හ “ආගතො වතරෙ, දසබ්බස්ස සරසරංසිජාලවිස්සජ්ජනකො මහාබොධිරුක්ඛො”ති පසන්නවිත්තො මහාබොධිං උක්ඛිපිත්වා උත්තමඬිගෙ සිරස්මිං පතිට්ඨාපෙත්වා මහාබොධිං පරිවාරෙත්වා ආගතෙහි සොළසහි ජාතිසම්පන්නකුලෙහි සද්ධිං සමුද්දතො පවිවුත්තරිත්වා සමුද්දතීරෙ මහාබොධිං යපෙත්වා තීණි දිවසානි සකලතම්බපණ්ණිදීපරජ්ජෙන පූජෙසි, සොළසන්තං ජාතිසම්පන්නකුලානං රජ්ජං විවාරෙසි. අථ වතුත්ථෙ දිවසෙ මහාබොධිං ආදාය උළාරං පූජං කුරුමානො අනුපුබ්බෙන අනුරාධපුරං සම්පත්තො.



අනුරාධපුරෙහි මහාසක්කාරං කත්වා වාතුද්දසීදිවසෙ වඩ්ඪමානකච්ඡායාය  
 මහාබෝධිං උත්තරද්වාරෙන පචෙසෙත්වා නගරමජ්ඣේන අතිහරන්තො  
 දක්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණද්වාරතො පඤ්චධනුසනිකෙ යානෙ යත්ථ  
 අම්බාකං සම්මාසම්බුද්ධො නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසීදි, පුරිමකා ව  
 තයො සම්මාසම්බුද්ධා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිංසු, යත්ථ කකුසන්ධස්ස  
 භගවතො මහාසිරිසබ්බොධි, කොනාගමනස්ස භගවතො උදුම්බරබෝධි,  
 කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස ච නිග්‍රොධබෝධි පතිට්ඨාසි, තස්මිං  
 මහාමෙඝවතුයානස්ස තිලකභූතෙ සුමනසාමණෙරස්ස වචනෙන පටිමමෙව  
 කතභූමිපරිකම්මෙ රාජවත්ථුද්වාරකොට්ඨකට්ඨානෙ මහාබෝධිං පතිට්ඨාපෙසි.

කථං? තානි කිර බෝධිං පරිවාරෙත්වා ආගතානි සොළස ජාතිසම්පන්නකුලානි  
 රාජවෙසං ගණ්හිංසු. රාජා දොවාරිකවෙසං ගණ්හි. සොළස කුලානි මහාබෝධිං  
 ගහෙත්වා ඔරොපයිංසු. මහාබෝධි තෙසං භත්ථතො මුත්තසමනන්තරමෙව  
 අසීතිභත්ථජපමාණං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ඡබ්බණ්ණරංසියො මුඤ්චි. රංසියො  
 සකලදීපං පත්ථරිත්වා උපරි බ්‍රහ්මලොකං ආභවිව අට්ඨංසු. මහාබෝධිපාටිභාරියං  
 දිස්වා සඤ්ජාතජපසාදානි දසපුරිසසහස්සානි අනුපුබ්බවිපස්සනං පට්ඨපෙත්වා  
 අරහත්තං පත්වා පබ්බජිංසු. යාව සූරියත්ථඨගමා මහාබෝධි අන්තලික්ඛෙ අට්ඨාසි.  
 අත්ථඨගමිතෙ පන සූරියෙ රොහිණිනක්ඛන්තෙන පථවියං පතිට්ඨාසි. සහ  
 බෝධිපතිට්ඨානා උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවී අකම්පි. පතිට්ඨහිත්වා ච පන  
 මහාබෝධි සත්ත දිවසානි හිමගබ්භෙ සන්තිසීදි. ලොකස්ස අදස්සනං අගමාසි.  
 සත්තමෙ දිවසෙ විගතවලාභකං නහං අහොසි. ඡබ්බණ්ණරංසියො ජලන්තා  
 විජ්ජුරන්තා නිච්ඡරිංසු. මහාබෝධිස්ස ඛන්ධො ච සාබායො ච පත්තානි ච පඤ්ච  
 ඵලානි ච දස්සිංසු. මහින්දත්ථෙරො ච සඨස්මිත්තත්ථෙරී ච රාජා ච සපරිවාරා  
 මහාබෝධිට්ඨානමෙව අගමංසු. යෙභුයොන ච සබ්බෙ දීපවාසීනො සන්තිපතිංසු.  
 තෙසං පස්සන්තානංයෙව උත්තරසාබතො එකං ඵලං පවිචිත්වා සාබතො මුච්චි.  
 ථෙරො භත්ථං උපනාමෙසි. ඵලං ථෙරස්ස භත්ථෙ පතිට්ඨාසි. තං ථෙරො “රොපය,  
 මහාරාජා” ති රඤ්ඤො අදාසි. රාජා ගහෙත්වා සුවණ්ණකටාහෙ මධුරපංසුං  
 ආකිරිත්වා ගන්ධකලලං පුරෙත්වා රොපෙත්වා මහාබෝධිආසන්නට්ඨානෙ ඨපෙසි.  
 සබ්බෙසං පස්සන්තානංයෙව චතුරත්ථජපමාණා අට්ඨ තරුණබෝධිරුක්ඛා  
 උට්ඨහිංසු. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා අට්ඨ තරුණබෝධිරුක්ඛෙ සෙනච්ඡන්තෙන  
 පුජෙත්වා අභිසෙකං අදාසි. තතො එකං බෝධිරුක්ඛං ආගමනකාලෙ මහාබෝධිනා  
 පටිමපතිට්ඨිතොකාසෙ ජම්බුකොලපට්ටනෙ රොපයිංසු, එකං තවක්කබ්‍රාහ්මණස්ස  
 ගාමද්වාරෙ, එකං පූජාරාමෙ, එකං ඉස්සරනිම්මානවිහාරෙ, එකං  
 පටිමවෙනියට්ඨානෙ, එකං වෙනියපබ්බතෙ, එකං රොහණජනපදම්හි කාජරගාමෙ,  
 එකං රොහණජනපදම්හියෙව චන්දනගාමෙ. ඉතරෙසං චතුර්නං ඵලානං බීජෙහි  
 ජානෙ ද්වන්තිංස බෝධිතරුණෙ යොජනියආරාමෙසු පතිට්ඨාපෙසුං.

ඵචං පුත්තනත්තුපරම්පරාය සමන්තා දීපවාසීනං හිතාය සුඛාය පතිට්ඨිතෙ  
 දසබලස්ස ධම්මධජභූතෙ මහාබෝධිමිහි අනුළා දෙවී පඤ්චහි කඤ්ඤාසතෙහි  
 පඤ්චහි ච අන්තෙපුරිකාසතෙහිති මාතුගාමසහස්සෙන සද්ධිං සඨස්මිත්තත්ථෙරියා



සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සපරිවාරා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. අරිට්ඨොපි බො රඤ්ඤො භාගිනෙයො පඤ්චහි පුරිසසතෙහි සද්ධිං ථෙරස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සපරිවාරො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

අටේකදිවසං රාජා මහාබොධිං වන්දිත්වා ථෙරෙන සද්ධිං ථූපාරාමං ගච්ඡති. තස්ස ලොහපාසාදට්ඨානං සම්පත්තස්ස පුරිසා පුජ්ථානි අභිහරිංසු. රාජා ථෙරස්ස පුජ්ථානි අදාසි. ථෙරො පුජ්ථෙහි ලොහපාසාදට්ඨානං පූජෙසි. පුජ්ථෙසු භූමියං පතිතමත්තෙසු මහාභූමිවලො අහොසි. රාජා “කස්මා, හන්තෙ, භූමි වලිතා” ති පුච්ඡි. “ඉමස්මිං, මහාරාජ, ඔකාසෙ සඬ්ඝස්ස අනාගතෙ උපොසථාගාරං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත” ති.

රාජා පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො අම්බඩගණට්ඨානං පත්තො. තත්ථස්ස වණ්ණගන්ධසම්පන්නං අතිමධුරරසං එකං අම්බපක්කං ආහරිශිත්ථ. රාජා තං ථෙරස්ස පරිභොගත්ථාය අදාසි. ථෙරො තත්ථෙව පරිභුඤ්ජිත්වා “ඉදං එත්ථෙව රොපෙථා” ති ආහ. රාජා තං අම්බට්ඨිං ගහෙත්වා තත්ථෙව රොපෙත්වා උදකං ආසිඤ්චි. සහ අම්බබ්ජරොපනෙන පථවී අකම්පි. රාජා “කස්මා, හන්තෙ, පථවී කම්පිත්ථා” ති පුච්ඡි. “ඉමස්මිං, මහාරාජ, ඔකාසෙ සඬ්ඝස්ස අනාගතෙ ‘අම්බඩගණං’ නාම සන්නිපාතට්ඨානං භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත” ති.

රාජා තත්ථ අට්ඨ පුජ්ථමුට්ඨියො ඔකිරිත්වා වන්දිත්වා පුන ථෙරෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො මහාවෙනියට්ඨානං පත්තො. තත්ථස්ස පුරිසා වම්පකපුජ්ථානි අභිහරිංසු. තානි රාජා ථෙරස්ස අදාසි. ථෙරො මහාවෙනියට්ඨානං පුජ්ථෙහි පූජෙත්වා වන්දි. තාවදෙව මහාපථවී සඬ්ඝම්පි. රාජා “කස්මා, හන්තෙ, පථවී කම්පිත්ථා” ති පුච්ඡි. “ඉමස්මිං, මහාරාජ, ඔකාසෙ අනාගතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අසදිසො මහාථූපො භවිස්සති, තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත” ති. “අහමෙව කරොමි, හන්තෙ” ති. “අලං, මහාරාජ, තුම්භාකං අඤ්ඤං බහුකම්මං අත්ථි, තුම්භාකං පන නත්තා දුට්ඨගාමණී අභයො නාම කාරෙස්සති” ති. අථ රාජා “සචෙ, හන්තෙ, මය්හං නත්තා කරිස්සති, කතංයෙව මයා” ති ද්වාදසහත්ථං පාසාණත්ථම්භං ආහරාපෙත්වා “දෙවනම්පියතිස්සස්ස රඤ්ඤො නත්තා දුට්ඨගාමණී අභයො නාම ඉමස්මිං පදෙසෙ ථූපං කරොතු” ති අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා පතිට්ඨාපෙත්වා වන්දිත්වා ථෙරං පුච්ඡි – “පතිට්ඨිතං නු බො, හන්තෙ, තම්බපණ්ණිදීපෙ සාසන” ති? “පතිට්ඨිතං, මහාරාජ, සාසනං; මූලානි පනස්ස න තාව ඔතරන්ති” ති. “කදා පන, හන්තෙ මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්ති” ති? “යදා, මහාරාජ, තම්බපණ්ණිදීපකානං මාතාපිතුනං තම්බපණ්ණිදීපෙ ජාතො දාරකො තම්බපණ්ණිදීපෙ පබ්බජිත්වා තම්බපණ්ණිදීපමිහියෙව විනයං උග්ගහෙත්වා තම්බපණ්ණිදීපෙ වාවෙස්සති, තදා සාසනස්ස මූලානි ඔතිණ්ණානි නාම භවිස්සන්ති” ති. “අත්ථි පන, හන්තෙ, එදිසො හික්ඛු” ති? “අත්ථි, මහාරාජ, මහාඅරිට්ඨො හික්ඛු පට්ඨලො එතස්මිං කම්මෙ” ති. “මයා එත්ථ, හන්තෙ, කිං කත්තබ්බ” ති? “මණ්ඩපං, මහාරාජ, කාතුං වට්ටති” ති. “සාධු, හන්තෙ” ති රාජා මෙඝවණ්ණාභයස්ස අමච්චස්ස පරිවෙණට්ඨානෙ මහාසඬ්ඨිතිකාලෙ අජාතසත්තුමහාරාජෙන කතමණ්ඩපප්පකාරං රාජානුභාවෙන

මණ්ඩපං කාරෙත්වා සබ්බකාලාවචරෙ සකසකසිප්පෙසු පයොජෙත්වා “සාසනස්ස මූලානි ඔතරන්තානි පස්සිස්සාමී” ති අනෙකපුරිසසහස්සපරිවුතො ථූපාරාමං අනුප්පත්තො.

තෙන බො පන සමයෙන ථූපාරාමෙ අට්ඨසට්ඨි භික්ඛුසහස්සානි සන්තිපතිංසු. මහාමහින්දත්ථෙරස්ස ආසනං දක්ඛිණාභිමුඛං පඤ්ඤත්තං හොති. මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස ධම්මාසනං උත්තරාභිමුඛං පඤ්ඤත්තං හොති. අථ බො මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො මහින්දත්ථෙරෙන අජ්ඣාට්ඨො අත්තනො අනුරූපෙන පත්තානුක්කමෙන ධම්මාසනෙ නිසීදි. මහින්දත්ථෙරපමුඛා අට්ඨසට්ඨි මහාථෙරා ධම්මාසනං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. රඤ්ඤොපි කනිට්ඨභාතා මත්තාභයත්ථෙරො නාම “ධුරග්ගාහො හුත්වා විනයං උග්ගණ්ඨිස්සාමී” ති පඤ්චති භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස ධම්මාසනමෙව පරිවාරෙත්වා නිසීදි. අවසෙසාපි භික්ඛු සරාජිකා ච පරිසා අත්තනො අත්තනො පත්තාසනෙ නිසීදිංසු.

අථායස්මා මහාඅරිට්ඨත්ථෙරො තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති නළෙරුපුච්ඡිමන්දමුලෙති විනයනිදානං අභාසි. භාසිතෙ ච පනායස්මතා අරිට්ඨත්ථෙරෙන විනයනිදානෙ ආකාසං මහාවිරවං රචි. අකාලවිජ්ජුලතා නිව්ඡරිංසු. දෙවතා සාධුකාරං අදංසු. මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා සඬකම්පි. එවං අනෙකෙසු පාටිභාරියෙසු වත්තමානෙසු ආයස්මා අරිට්ඨත්ථෙරො මහාමහින්දපමුඛෙහි අට්ඨසට්ඨියා පච්චෙකගණිනි ඛිණාසවමහාථෙරෙහි තදඤ්ඤොති ච අට්ඨසට්ඨිභික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො පයමකත්තිකපචාරණාදිවසෙ ථූපාරාමවිහාරමජ්ඣෙකෙ සත්ථු කරුණාගුණදීපකං භගවතො අනුසිට්ඨිකරානං කායකම්මවචිකම්මවිජ්ජන්දිතවිනයනං විනයපිටකං පකාසෙසි. පකාසෙත්වා ච යාවතායුකං තිට්ඨමානො ඛහුනං වාවෙත්වා ඛහුනං හදයෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි. තෙපි බො මහාමහින්දපමුඛා තස්මිං සමාගමෙ —

“අට්ඨසට්ඨි මහාථෙරා, ධුරග්ගාහා සමාගතා;  
පච්චෙකගණිනො සබ්බෙ, ධම්මරාජස්ස සාවකා.

“ඛිණාසවා වසිප්පත්තා, තෙවිජ්ජා ඉද්ධිකොවිදා;  
උත්තමත්ථමහිඤ්ඤාය, අනුසාසිංසු රාජිනො.

“ආලොකං දස්සයිත්වාන, ඔභාසෙත්වා මහිං ඉමං;  
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව, නිබ්බායිංසු මහෙසයො”.

තෙසං පරිනිබ්බානතො අපරභාගෙ අඤ්ඤොපි තෙසං ථෙරානං අන්තෙවාසිකා තිස්සදත්තකාළසුමන-දීඝසුමනාදයො ච මහාඅරිට්ඨත්ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකා, අන්තෙවාසිකානං අන්තෙවාසිකා වාති එවං පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරා ආවරියපරම්පරා ඉමං විනයපිටකං යාවජ්ජතනා ආනෙසුං. තෙන වුත්තං —

“තනියසඬගහනො පන උද්ධං ඉමං දීපං මහින්දාදීහි ආහනං, මහින්දනො උග්ගහෙත්වා කඤ්චි කාලං අරිට්ඨත්ථෙරාදීහි ආහනං, තතො යාවජ්ජතනා තෙසංයෙව අන්තෙවාසිකපරම්පරභූතාය ආචරියපරම්පරාය ආහන” නිති.

කත්ථ පතිට්ඨිතනිති? යෙසං පාළිනො ච අත්ථනො ච අනුනං චත්තනි, මණ්ඩපෙ පක්ඛිත්තතෙලමිච ඊසකම්පි න පග්ගරති, එවරුපෙසු අධිමත්තසති-ගති-ධිති-මන්තෙසු ලජ්ජීසු කුක්කුච්චකෙසු සික්ඛාකාමෙසු පුග්ගලෙසු පතිට්ඨිතනිති චෙදිතබ්බං. තස්මා විනයපතිට්ඨාපනත්ථං විනයපරියත්තියා ආනිසංසං සල්ලක්ඛෙත්වා සික්ඛාකාමෙන භික්ඛුනා විනයො පරියාපුණ්ණිතබ්බො.

තත්තායං විනයපරියත්තියා ආනිසංසො – විනයපරියත්තිකුසලො හි පුග්ගලො සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධානං කුලපුත්තානං මාතෘපිතූට්ඨානියො හොති, තදායත්තා හි තෙසං පබ්බජ්ජා උපසම්පදා චත්තානුචත්තපටිපත්ති ආචාරගොචරකුසලතා. අපි චස්ස විනයපරියත්තිං නිස්සාය අත්තනො සිලක්ඛන්ධො සුගුත්තො හොති සුරක්ඛිතො; කුක්කුච්චපකතානං භික්ඛුනං පටිසරණං හොති; විසාරදො සඬ්ඝමජ්ඣෙවොහරති; පච්චත්ථිකෙ සහධම්මෙන සුනිග්ගහිතං නිග්ගණ්ණහානි; සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොති. තෙනාහ භගවා – “පඤ්චිමෙ, භික්ඛවෙ, ආනිසංසා විනයධරෙ පුග්ගලෙ; අත්තනො සිලක්ඛන්ධො සුගුත්තො හොති සුරක්ඛිතො...පෙ.... සද්ධම්මට්ඨිතියා පටිපන්නො හොති” නි (පරි. 325).

යෙ වාපි සංවරමූලකා කුසලා ධම්මා චුත්තා භගවතා, විනයධරො පුග්ගලො තෙසං දායාදො; විනයමූලකත්තා තෙසං ධම්මානං. චුත්තම්පි හෙතං භගවතා – “විනයො සංවරත්ථාය, සංවරො අවිජ්ජපටිසාරත්ථාය, අවිජ්ජපටිසාරො පාමොජ්ජත්ථාය, පාමොජ්ජං පිතත්ථාය, පිති පස්සද්ධත්ථාය, පස්සද්ධි සුඛත්ථාය, සුඛං සමාධත්ථාය, සමාධි යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනත්ථාය, යථාභූතඤ්ඤාණදස්සනං නිබ්බිදත්ථාය, නිබ්බිදා විරාගත්ථාය, විරාගො විමුත්තත්ථාය, විමුත්ති විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනත්ථාය, විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනං අනුපාදාපරිනිබ්බානත්ථාය. එතදත්ථා කථා, එතදත්ථා මත්තනා, එතදත්ථා උපනිසා, එතදත්ථං සොතාවධානං – යදිදං අනුපාදාචිත්තස්ස විමොක්ඛො” නි (පරි. 366). තස්මා විනයපරියත්තියා ආයොගො කරණියොති.

එත්තාවතා ච යා සා විනයසංචණ්ණනත්ථං මාතිකා යපිතා තත්ථ –

“චුත්තං යෙන යදා යස්මා, ධාරිතං යෙන වාහනං;  
යත්ථජ්ජතිට්ඨිතං චෙනමෙතං, චත්වා විධිං තතො” නි.

ඉමිස්සා තාව ගාථාය අත්ථො පකාසිතො විනයස්ස ච බාහිරනිදානචණ්ණනා යථාධිජ්ජායං සංචණ්ණිතා හොතිති.

තනියසඬගිතිකථා නිට්ඨිතා.

බාහිරනිදානකථා නිට්ඨිකා.

## වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා

### 1. ඉදානි

“තෙනාතිආදිපායස්ස, අත්ථං නානජ්ජකාරතො;  
දස්සයන්තො කරස්සාමි, විනයස්සත්ථවණ්ණන”න්ති.

වුත්තත්තා තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාතිආදීනං අත්ථවණ්ණනං කරස්සාමි.  
සෙය්‍යථිදං – තෙනාති අනියමනිද්දෙසවචනං. තස්ස සරූපෙන අවුත්තෙනපි  
අපරභාගෙ අත්ථතො සිද්ධෙන යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො කාතබ්බො.  
අපරභාගෙ හි විනයපඤ්ඤත්තියාවනභෙතුභූතො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස  
පරිචිතක්කො සිද්ධො. තස්මා යෙන සමයෙන සො පරිචිතක්කො උදපාදි, තෙන  
සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙරඤ්ජායං විහරතීති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො  
වෙදිතබ්බො. අයඤ්චි සබ්බස්මිම්පි විනයෙ යුත්ති, යදිදං යත්ථ යත්ථ “තෙනා”ති  
වුච්චති තත්ථ තත්ථ පුබ්බෙ වා පච්ඡා වා අත්ථතො සිද්ධෙන “යෙනා”ති ඉමිනා  
වචනෙන පටිනිද්දෙසො කාතබ්බොති.

තත්‍රිදං මුඛමත්තනිදස්සනං – “තෙන හි, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනං සික්ඛාපදං  
පඤ්ඤපෙස්සාමි, යෙන සුදිත්තො මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවි; යස්මා පටිසෙවි, තස්මා  
පඤ්ඤපෙස්සාමි”ති වුත්තං භොති. එවං තාව පුබ්බෙ අත්ථතො සිද්ධෙන යෙනාති  
ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො යුජ්ජති. තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා රාජගහෙ  
විහරති, යෙන සමයෙන ධනියො කුම්භකාරපුත්තො රඤ්ඤො දාරුනි අදිත්තං  
ආදිශීති එවං පච්ඡා අත්ථතො සිද්ධෙන යෙනාති ඉමිනා වචනෙන පටිනිද්දෙසො  
යුජ්ජතීති වුත්තො තෙනාති වචනස්ස අත්ථො. සමයෙනාති එත්ථ පන සමයසද්දො  
තාව –

සමවායෙ බණ්ණ කාලෙ, සමුහෙ භෙතු-දිට්ඨිසු;  
පටිලාහෙ පභාතෙ ච, පටිවෙධෙ ච දිස්සති.

තථා හිස්ස – “අජ්ජෙව නාම ස්වෙපි උපසඬ්ඛකමෙය්‍යාම කාලඤ්ච සමයඤ්ච  
උපාදායා”ති (දී. නි. 1.447) එවමාදිසු සමවායො අත්ථො. “එකොව බො, භික්ඛවෙ,  
බණ්ණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මවරියවාසායා”ති (අ. නි. 8.29) එවමාදිසු බණ්ණො.  
“උණ්හසමයො පරිලාහසමයො”ති (පාටි. 358) එවමාදිසු කාලො. “මහාසමයො  
පචනස්මි”න්ති එවමාදිසු සමුහො. “සමයොපි බො තෙ, හද්දාලි, අජ්ජට්ඨිද්ධො  
අභොසි – ‘භගවා බො සාවත්ථියං විහරති, භගවාපි මං ජානිස්සති – හද්දාලි නාම  
භික්ඛු සත්ථුසාසනෙ සික්ඛාය අපරිපුරකාරි’ති අයම්පි බො තෙ, හද්දාලි, සමයො  
අජ්ජට්ඨිද්ධො අභොසි”ති (ම. නි. 2.135) එවමාදිසු භෙතු. “තෙන බො පන  
සමයෙන උග්ගහමානො පරිබ්බාජකො සමණුමුණ්ඩිකාපුත්තො සමයජ්ජවාදකෙ



තින්ද්‍රකාවීරෙ එකසාලකෙ මල්ලිකාය ආරාමෙ පටිවසති” ති (ම. නි. 2.260) එවමාදීසු දිට්ඨි.

“දිට්ඨෙ ධම්මෙ ච යො අත්ථො, යො චත්ථො සම්පරායිකො;  
අත්ථාහිසමයා ධීරො, පණ්ඩිතොති පවුච්චති” ති. (සං. නි. 1.129);

එවමාදීසු පටිලාභො. “සම්මා මානාහිසමයා අන්තමකාසි දුක්ඛස්සා” ති (ම. නි. 1.28) එවමාදීසු පහානං. “දුක්ඛස්ස පිළනට්ඨො සඤ්ඤාට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො අහිසමයට්ඨො” ති (පටි. ම. 2.8) එවමාදීසු පටිච්චෙධො අත්ථො. ඉධ පනස්ස කාලො අත්ථො. තස්මා යෙන කාලෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස විනයපඤ්ඤත්තියාවනහෙතුභූතො පරිචිතක්කො උදපාදි, තෙන කාලෙනාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

එත්ථාහ – “අථ කස්මා යථා සුත්තන්තෙ ‘එකං සමය’න්ති උපයොගවචනෙන නිද්දෙසො කතො, අහිධම්මෙ ච ‘යස්මිං සමයෙ කාමාවචර’න්ති භූමිමචවනෙන, තථා අකත්ථා ඉධ ‘තෙන සමයෙනා’ති කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො” ති? තත්ථ තථා, ඉධ ච අඤ්ඤා අත්ථසම්භවතො. කථං? සුත්තන්තෙ තාව අවිචන්තසංයොගත්ථො සම්භවති. යඤ්ඤි සමයං භගවා බ්‍රහ්මජාලාදීනි සුත්තන්තානි දෙසෙසි, අවිචන්තමෙව තං සමයං කරුණාවිහාරෙන විහාසි; තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ උපයොගනිද්දෙසො කතො. අහිධම්මෙ ච අධිකරණත්ථො භාවෙනභාවලක්ඛණත්ථො ච සම්භවති. අධිකරණඤ්ඤි කාලත්ථො සමුහත්ථො ච සමයො, තත්ථ චූත්තානං එස්සාදිධම්මානං. ඛණසමවායහෙතුසඤ්ඤාතස්ස ච සමයස්ස භාවෙන තෙසං භාවො ලක්ඛියති. තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ භූමිමචවනෙන නිද්දෙසො කතො. ඉධ පන හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො ච සම්භවති. යො හි සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියමයො සාරිපුත්තාදීනිපි දුබ්බිඤ්ඤෙයො, තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන කරණභූතෙන ච සික්ඛාපදානි පඤ්ඤාපයන්තො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියහෙතුඤ්ඤා අපෙක්ඛමානො භගවා තත්ථ තත්ථ විහාසි; තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං ඉධ කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතොති චෙදිතබ්බො. හොති චෙත්ථ –

“උපයොගෙන භූමිමෙන, තං තං අත්ථමපෙක්ඛිය;  
අඤ්ඤත්‍ර සමයො චූත්තො, කරණෙනෙව සො ඉධා” ති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති – ‘එකං සමය’න්ති වා ‘යස්මිං සමයෙ’ති වා ‘තෙන සමයෙනා’ති වා අභිලාපමත්තහෙදො එස, සබ්බත්ථ භූමිමමෙව අත්ථො” ති. තස්මා තෙසං ලද්ධියා “තෙන සමයෙනා”ති චූත්තෙපි “තස්මිං සමයෙ”ති අත්ථො චෙදිතබ්බො.

බුද්ධො භගවාති ඉමෙසං පදානං පරතො අත්ථං වණ්ණයිස්සාම. චෙරඤ්ජායං විහරතීති එත්ථ පන චෙරඤ්ජාති අඤ්ඤතරස්ස නගරස්සෙන අධිවචනං, තස්සං චෙරඤ්ජායං; සම්පත්ථෙ භූමිමචවනං. විහරතීති අවිසෙසෙන



ඉරියාපට්ඨිබ්බත්ම අරියවිභාරෙසු අඤ්ඤතරවිභාරසමඬ්ඨිපරිදීපනමෙතං, ඉධ පන  
 යානගමනනිසජ්ජාසයනප්පහෙදෙසු අඉරියාපට්ඨසු  
 අඤ්ඤතරඉරියාපට්ඨසමායොගපරිදීපනං, තෙන ධීතොපි ගච්ඡන්තොපි නිසින්නොපි  
 සයානොපි භගවා විහරතිවිවෙච චෙදිතබ්බො. සො හි එකං ඉරියාපට්ඨාධනං  
 අඤ්ඤෙන ඉරියාපට්ඨන විච්ඡින්නිවා අපරිපතන්නං අත්තභාවං හරති පවත්තෙනි,  
 තස්මා “විහරති”ති වුච්චති.

නළෙරුපුච්ඡිමන්දමුලෙති එත්ථ නළෙරු නාම යක්ඛො, පුච්ඡිමන්දොති  
 නිම්බරුක්ඛො, මූලන්ති සමීපං. අයඤ්ඤි මූලසද්දො “මූලානි උද්ධරෙය්‍යා  
 අත්තමසො උසිරනාළිමත්තානිපි”ති (අ. නි. 4.195) -ආදීසු මූලමූලෙ දිස්සති.  
 “ලොභො අකුසලමූල”න්ති (දී. නි. 3.305) -ආදීසු අසාධාරණහෙතුමිහි. “යාව  
 මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති, නිවාතෙ පණ්ණානි පතන්ති, එත්තාවතා  
 රුක්ඛමූල”න්තිආදීසු සමීපෙ. ඉධ පන සමීපෙ අධිප්පෙනො, තස්මා  
 නළෙරුයක්ඛෙන අධිග්ගහිතස්ස පුච්ඡිමන්දස්ස සමීපෙති එවමෙත්ථ අත්ථො  
 දට්ඨබ්බො. සො කිර පුච්ඡිමන්දො රමණීයො පාසාදිකො අනෙකෙසං රුක්ඛානං  
 ආධිපතිවං විය කුරුමානො තස්ස නගරස්ස අවිදුරෙ ගමනාගමනසම්පන්නො යානෙ  
 අහොසි. අථ භගවා වෙරඤ්ජං ගන්ත්වා පතිරුපෙ යානෙ විහරන්තො තස්ස  
 රුක්ඛස්ස සමීපෙ හෙට්ඨාභාගෙ විහාසි. තෙන වුත්තං – “වෙරඤ්ජායං විහරති  
 නළෙරුපුච්ඡිමන්දමූලෙ”ති.

තත්ථ සියා යදි තාව භගවා වෙරඤ්ජායං විහරති, “නළෙරුපුච්ඡිමන්දමූලෙ”ති න  
 චත්තබ්බං, අථ තත්ථ විහරති, “වෙරඤ්ජායං”න්ති න චත්තබ්බං, න හි සක්කා  
 උභයත්ථ තෙනෙව සමයෙන අපුබ්බං අවර්මං විහරිතුන්ති? න ඛො පනෙතං එවං  
 දට්ඨබ්බං, නනු අවොචුමිහ “සමීපත්ථෙ භූමිමච්චන”න්ති. තස්මා යථා  
 ගඬ්ඨගායමුනාදීනං සමීපෙ ගොයුථානි වරන්තානි “ගඬ්ඨගාය වරන්ති, යමුනාය  
 වරන්ති”ති වුච්චන්ති; එවමිධාපි යදිදං වෙරඤ්ජාය සමීපෙ නළෙරුපුච්ඡිමන්දමූලං  
 තත්ථ විහරන්තො වුච්චති “වෙරඤ්ජායං විහරති නළෙරුපුච්ඡිමන්දමූලෙ”ති.  
 ගොවරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස වෙරඤ්ජාවචනං.  
 පබ්බජිතානුරූපනිවාසනට්ඨානනිදස්සනත්ථං නළෙරුපුච්ඡිමන්දමූලච්චනං.

තත්ථ වෙරඤ්ජාකිත්තනෙන ආයස්මා උපාලිත්ථෙරො භගවතො  
 ගහට්ඨානුග්ගහකරණං දස්සෙති, නළෙරුපුච්ඡිමන්දමූලකිත්තනෙන  
 පබ්බජිතානුග්ගහකරණං, තථා පුරිමෙන පච්චයග්ගහණතො  
 අත්තකිලමථානුයොගවිච්ඡ්ජනං, පච්ඡිමෙන චත්ථුකාමප්පභානතො  
 කාමසුඛල්ලිකානුයොගවිච්ඡ්ජනුපායදස්සනං; පුරිමෙන ච ධම්මදෙසනාහියොගං,  
 පච්ඡිමෙන විවෙකාධිමුත්තිං; පුරිමෙන කරුණාය උපගමනං, පච්ඡිමෙන පඤ්ඤාය  
 අපගමනං; පුරිමෙන සත්තානං හිතසුඛනිප්ථාදනාධිමුත්තනං, පච්ඡිමෙන  
 පරහිතසුඛකරණෙ නිරුපලෙපනං; පුරිමෙන ධම්මිකසුඛාපරිච්චාගනිමිත්තං  
 එසුචිහාරං, පච්ඡිමෙන උත්තරිමනුස්සධම්මානුයොගනිමිත්තං; පුරිමෙන මනුස්සානං  
 උපකාරබහුලතං, පච්ඡිමෙන දෙවතානං; පුරිමෙන ලොකෙ ජාතස්ස ලොකෙ

සංවච්ඡිභාවං, පච්ඡිමෙන ලොකෙන අනුපලිත්තතං; පුරිමෙන “එකපුග්ගලො, භික්ඛවෙ, ලොකෙ උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති බහුජනභිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය භිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං. කතමො එකපුග්ගලො? තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො”ති (අ. නි. 1.170) වචනතො යදත්ථං භගවා උප්පන්නො තදත්ථපරිනිප්පාදනං, පච්ඡිමෙන යත්ථ උප්පන්නො තදනුරූපවිහාරං. භගවා හි පයමං ලුම්භිනීවනෙ, දුතියං බොධිමණ්ඩෙනි ලොකියලොකුත්තරාය උප්පත්තියා වනෙයෙව උප්පන්නො, තෙනස්ස වනෙයෙව විහාරං දස්සෙතීති එවමාදිනා නයෙනෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා.

මහතා භික්ඛුසඤ්ඤා සද්ධිත්ති එත්ථ මහතාති ගුණමහත්තෙනපි මහතා; සඤ්ඤාමහත්තෙනපි, සො හි භික්ඛුසඤ්ඤා ගුණෙහිපි මහා අහොසි, යස්මා යො තත්ථ පච්ඡිමකො සො සොතාපන්නො; සඤ්ඤායපි මහා පඤ්චසතසඤ්ඤාත්තා. භික්ඛුනං සඤ්ඤා භික්ඛුසඤ්ඤා; දිට්ඨිසිලසාමඤ්ඤාසඤ්ඤාත්තා සමානගුණාති අත්ථො. සද්ධිත්ති එකතො. පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහිති පඤ්ච මත්තා එතෙසත්ති පඤ්චමත්තාති. මත්තාති පමාණං වුවවති. තස්මා යථා “හොජනෙ මත්තඤ්ඤා”ති වුත්තෙ හොජනෙ මත්තං ජානාති, පමාණං ජානාතීති අත්ථො හොති; එවමිධාපි තෙසං භික්ඛුසතානං පඤ්ච මත්තා පඤ්චප්පමාණත්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. භික්ඛුනං සතාති භික්ඛුසතාති, තෙහි පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි. එතෙන යං වුත්තං – “මහතා භික්ඛුසඤ්ඤා සද්ධි”ත්ති, එත්ථ තස්ස මහතො භික්ඛුසඤ්ඤා සඤ්ඤාමහත්තං දස්සිතං හොති. පරතො පනස්ස “නිරබ්බුදො හි, සාරිපුත්ත භික්ඛුසඤ්ඤා නිරාදීනවො අපගතකාලකො සුද්ධො සාරෙ පතිට්ඨිතො. ඉමෙසඤ්ඤි, සාරිපුත්ත, පඤ්චත්තං භික්ඛුසතානං යො පච්ඡිමකො සො සොතාපන්නො”ති වචනෙන ගුණමහත්තං ආවිභවිස්සති.

අස්සොසි බො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණොති අස්සොසිති සුණි උපලභි, සොතද්වාරසම්පත්තවචනනිග්ගොසානුසාරෙන අඤ්ඤාසි. බොති පදපුරණමත්තෙ අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො. තත්ථ අවධාරණත්ථෙන අස්සොසි එව, නාස්ස කොචි සවනත්තරායො අහොසිති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. පදපුරණෙන පන බ්‍රාහ්මණසිලිට්ඨතාමත්තමෙව. වෙරඤ්ජායං ජාතො, වෙරඤ්ජායං භවො, වෙරඤ්ජා වා අස්ස නිවාසොති වෙරඤ්ජො. මාතාපිතූහි කතනාමවසෙන පනායං “උදයො”ති වුවවති. බ්‍රහ්මං අණතීති බ්‍රාහ්මණො, මත්තෙ සජ්ඣායතීති අත්ථො. ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිරුත්තිවචනං. අරියා පන බාහිතපාපත්තා “බ්‍රාහ්මණො”ති වුවවත්ති.

ඉදානි යමත්ථං වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො අස්සොසි, තං පකාසෙන්නො සමණො බ්‍රු හො ගොතමොතිආදිමාහ. තත්ථ සමිතපාපත්තා සමණොති වෙදිතබ්බො. වුත්තං හෙතං – “බාහිතපාපොති බ්‍රාහ්මණො (ධ. ප. 388), සමිතපාපත්තා සමණොති වුවවතී”ති (ධ. ප. 265). භගවා ව අනුත්තරෙන අරියමග්ගෙන සමිතපාපො, තෙනස්ස යථාභූවිචගුණාධිගතමෙතං නාමං යදිදං සමණොති. බ්‍රුති

අනුස්සවනත්තේ නිපාතො. හොති බ්‍රාහ්මණජාතිකානං ජාතිසමුදාගතං  
ආලපනමත්තං. චුත්තම්පි හෙතං -

“හොවාදී නාමසො හොති, සවෙ හොති සකිඤ්චනො”ති. (ධ. ප. 396; සු. නි. 625). ගොතමොති භගවත්තං ගොත්තවසෙන පරිකිත්තෙති, තස්මා “සමණො ඛලු හො ගොතමො”ති එත්ථ සමණො කිර හො ගොතමගොත්තොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සත්‍යපුත්තොති ඉදං පන භගවතො උච්චාකුලපරිදීපනං. සත්‍යකුලා පබ්බජිතොති සද්ධාපබ්බජිතභාවපරිදීපනං, කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛිණංයෙව, තං කුලං පභාය සද්ධාය පබ්බජිතොති චුත්තං හොති. තතො පරං චුත්තත්ථමෙව. තං බො පනාති ඉත්ථම්භූතාබ්‍යානත්තේ උපයොගවචනං, තස්ස බො පන හොතො ගොතමස්සාති අත්ථො. කල්‍යාණොති කල්‍යාණගුණසමන්තාගතො; සෙට්ඨොති චුත්තං හොති. කිත්තිසද්දොති කිත්ති එව, ථුතිසොසො වා.

ඉතිපි සො භගවාතිආදීසු පන අයං තාව යොජනා - සො භගවා ඉතිපි අරහං, ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො...පෙ.... ඉතිපි භගවාති ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙනාති චුත්තං හොති.

ඉදානි විනයධරානං සුත්තන්තනයකොසල්ලත්ථං විනයසංවණ්ණනාරම්භෙ බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය විත්තසම්පභංසනත්ථඤ්ච එතෙසං පදානං විත්ථාරනයෙන වණ්ණනං කරිස්සාමි. තස්මා යං චුත්තං - “සො භගවා ඉතිපි අරහ”න්තිආදි; තත්ථ ආරකත්තා, අරිනං අරානඤ්ච හතත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණෙහි සො භගවා අරහත්ති වෙදිතබ්බො. ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි සුචිදුරච්චුරෙ යිතො, මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තාති ආරකත්තා අරහං; තෙ වානෙන කිලෙසාරයො මග්ගෙන හතාති අරිනං හතත්තාපි අරහං. යඤ්චෙනං අවිජ්ජාභවතණ්හාමයනාහිපුඤ්ඤාදිඅභිසම්බාරාරං ජරාමරණනෙමි ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරත්තේ සමායොජිතං අනාදිකාලජපචත්තං සංසාරචක්කං, තස්සානෙන බොධිමණ්ඩෙ වීරියපාදෙහි සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්තේත කම්මක්ඛයකරං ඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බෙ අරා හතාති අරානං හතත්තාපි අරහං.

අථ වා සංසාරචක්කන්ති අනමතග්ගසංසාරචට්ඨං චුච්චති, තස්ස ව අවිජ්ජා නාහි, මූලත්තා; ජරාමරණං නෙමි, පරියොසානත්තා; සෙසා දස ධම්මා අරා, අවිජ්ජාමූලකත්තා ජරාමරණපරියන්තත්තා ව. තත්ථ දුක්ඛාදීසු අඤ්ඤාණං අවිජ්ජා, කාමභවෙ ව අවිජ්ජා කාමභවෙ සම්බාරානං පච්චයො හොති. රූපභවෙ අවිජ්ජා රූපභවෙ සම්බාරානං පච්චයො හොති. අරූපභවෙ අවිජ්ජා අරූපභවෙ සම්බාරානං පච්චයො හොති. කාමභවෙ සම්බාරා කාමභවෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස පච්චයා හොත්ති. එස නයො ඉතරෙසු. කාමභවෙ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං කාමභවෙ නාමරූපස්ස පච්චයො හොති, තථා රූපභවෙ. අරූපභවෙ නාමස්සෙව පච්චයො හොති. කාමභවෙ නාමරූපං කාමභවෙ සලායතනස්ස පච්චයො හොති. රූපභවෙ

නාමරූපං රූපහවෙ තිණ්ණං ආයතනානං පච්චයො හොති. අරූපහවෙ නාමං අරූපහවෙ එකස්සායතනස්ස පච්චයො හොති. කාමහවෙ සලායතනං කාමහවෙ ඡබ්බිධස්ස එස්සස්ස පච්චයො හොති. රූපහවෙ තිණ්ණං ආයතනානි රූපහවෙ තිණ්ණං එස්සානං; අරූපහවෙ එකමායතනං අරූපහවෙ එකස්ස එස්සස්ස පච්චයො හොති. කාමහවෙ ඡ එස්සා කාමහවෙ ඡන්තං වෙදනානං පච්චයා හොන්ති. රූපහවෙ තයො තත්ථෙව තිස්සන්තං; අරූපහවෙ එකො තත්ථෙව එකිස්සා වෙදනාය පච්චයො හොති. කාමහවෙ ඡ වෙදනා කාමහවෙ ඡන්තං තණ්හාකායානං පච්චයා හොන්ති. රූපහවෙ තිස්සො තත්ථෙව තිණ්ණං; අරූපහවෙ එකා වෙදනා අරූපහවෙ එකස්ස තණ්හාකායස්ස පච්චයො හොති. තත්ථ තත්ථ සා සා තණ්හා තස්ස තස්ස උපාදානස්ස පච්චයො; උපාදානාදයො භවාදීනං.

කථං? ඉධෙකච්චො “කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සාමි” ති කාමුපාදානපච්චයා කායෙන දුච්චරිතං වරති, වාචාය මනසා දුච්චරිතං වරති; දුච්චරිතපාරිපුරියා අපායෙ උපපජ්ජති. තත්ථස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මහවො, කම්මනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිහවො, ඛන්ධානං නිබ්බත්ති ජාති, පරිපාකො ජරා, භෙදො මරණං.

අපරො “සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමි” ති තථෙව සුචරිතං වරති; සුචරිතපාරිපුරියා සග්ගෙ උපපජ්ජති. තත්ථස්ස උපපත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මහවොති සො එව නයො.

අපරො පන “බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමි” ති කාමුපාදානපච්චයා එව මෙත්තං භාවෙති, කරුණං... මුදිතං... උපෙක්ඛං භාවෙති, භාවනාපාරිපුරියා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. තත්ථස්ස නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මහවොති සොයෙව නයො.

අපරො “අරූපවහසම්පත්තිං අනුභවිස්සාමි” ති තථෙව ආකාසානඤ්චායතනාදිසමාපත්තියො භාවෙති, භාවනාපාරිපුරියා තත්ථ නිබ්බත්ති. තත්ථස්ස නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං කම්මහවො, කම්මනිබ්බත්තා ඛන්ධා උපපත්තිහවො, ඛන්ධානං නිබ්බත්ති ජාති, පරිපාකො ජරා, භෙදො මරණන්ති. එස නයො සෙසුපාදානමුලිකාසුපි යොජනාසු.

එවං “අයං අවිජ්ජා හෙතු, සඬ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ හෙතුසමුප්පන්නානි පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණං; අතීතමිපි අද්ධානං, අනාගතමිපි අද්ධානං; අවිජ්ජා හෙතු, සඬ්ඛාරා හෙතුසමුප්පන්නා, උභොපෙතෙ හෙතුසමුප්පන්නානි පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණං” න්ති එතෙන නයෙන සබ්බපදානි විත්ථාරෙතබ්බානි. තත්ථ අවිජ්ජා සඬ්ඛාරා එකො සඬ්ඛෙපො, විඤ්ඤාණ-නාමරූප-සලායතන-එස්ස-වෙදනා එකො, තණ්හුපාදානභවා එකො, ජාති-ජරා-මරණං එකො. පුරිමසඬ්ඛෙපො වෙන්ථ අතීතො අද්ධා, ද්වෙ මජ්ඣිමා පච්චුප්පන්නො, ජාතිජරාමරණං අනාගතො. අවිජ්ජාසඬ්ඛාරග්ගහණෙන වෙන්ථ තණ්හුපාදානභවා ගහිතාව හොන්තිති ඉමෙ පඤ්ඤා ධම්මා අතීතෙ කම්මවට්ටං;



විඤ්ඤාණාදයො පඤ්ච ධම්මා එතරහි විපාකවට්ටං. තණ්හුපාදානභවග්ගහණෙන අවිජ්ජාසඬ්ඛාරා ගහිතාව හොන්තීති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා එතරහි කම්මවට්ටං; ජාතිජරාමරණාපදෙසෙන විඤ්ඤාණාදීනං නිද්දිට්ඨත්තා ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයතිං විපාකවට්ටං. තෙ ආකාරතො විසතිවිධා හොන්ති. සඬ්ඛාරවිඤ්ඤාණානඤ්චෙත්ථ අන්තරා එකො සන්ධි, වෙදනාතණ්හානමන්තරා එකො, භවජාතීනමන්තරා එකො. ඉති භගවා එවං චතුසඬ්ඛෙපං, තියද්ධං, වීසතාකාරං, තිසන්ධිං පටිච්චසමුප්පාදං සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති අඤ්ඤාති පටිවිජ්ඣති. තං ඤාතට්ඨෙන ඤාණං, පජානනට්ඨෙන පඤ්ඤා. තෙන වුවචති – “පච්චයපරිග්ගහෙ පඤ්ඤා ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණ”න්ති. ඉමිනා ධම්මට්ඨිතිඤ්ඤාණෙන භගවා තෙ ධම්මෙ යථාභූතං ඤත්වා තෙසු නිබ්බන්දන්තො විරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො චුත්තජපකාරස්ස ඉමස්ස සංසාරචක්කස්ස අරෙ හනි විහනි විද්ධංසෙසි. එවම්පි අරාහං භතත්තා අරහං.

අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යත්තා ච විචරාදිපච්චයෙ අරහති පූජාවිසෙසඤ්ච; තෙනෙව ච උප්පන්නෙ තථාගතෙ යෙ කෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා න තෙ අඤ්ඤත්ථ පූජං කරොන්ති. තථා හි බ්‍රහ්මා සහම්පති සිනෙරුමත්තෙන රතනදාමෙන තථාගතං පූජෙසි, යථාබලඤ්ච අඤ්ඤෙපි දෙවා මනුස්සා ච බිම්බිසාරකොසලරාජාදයො. පරිනිබ්බතම්පි ච භගවන්තං උද්දිස්ස ඡන්තවුතිකොට්ඨනං විසජ්ජෙත්වා අසොකමහාරාජා සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසිතිවිහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසි. කො පන වාදො අඤ්ඤෙසං පූජාවිසෙසානන්ති! එවං පච්චයාදීනං අරහත්තාපි අරහං. යථා ච ලොකෙ කෙචි පණ්ඩිතමානිනො බාලා අසිලොකභයෙන රහො පාපං කරොන්ති; එවමෙස න කදාපි කරොතිති පාපකරණෙ රහාභාවතොපි අරහං. හොති චෙත්ථ –

“ආරකත්තා භතත්තා ච, කිලෙසාරීන සො මුනි;  
භතසංසාරචක්කාරො, පච්චයාදීන වාරහො;  
න රහො කරොති පාපානි, අරහං තෙන වුවචති”ති.

සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්බුද්ධො. තථා හෙස සබ්බධම්මෙ සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධො, අභිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ අභිඤ්ඤෙය්‍යතො බුද්ධො, පරිඤ්ඤෙය්‍ය ධම්මෙ පරිඤ්ඤෙය්‍යතො, පහාතබ්බෙ ධම්මෙ පහාතබ්බතො, සච්ඡිකාතබ්බෙ ධම්මෙ සච්ඡිකාතබ්බතො, භාවෙනබ්බෙ ධම්මෙ භාවෙනබ්බතො. තෙනෙව වාහ –

“අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤානං, භාවෙනබ්බඤ්ච භාවිතං;  
පහාතබ්බං පහීනං මෙ, තස්මා බුද්ධොස්මි බ්‍රාහ්මණා”ති. (ම. නි. 2.399; සු. නි. 563);

අපිච චක්ඛු දුක්ඛසච්චං, තස්ස මූලකාරණභාවෙන තංසමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං, උභින්නමජ්ජවත්ති නිරොධසච්චං, නිරොධජ්ජපානනා පටිපදා මග්ගසච්චන්ති එවං එකෙකපද්දධාරෙනාපි සබ්බධම්මෙ සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධො. එස නයො සොත-සාන-ජීවිහා-කායමනෙසුපි. එතෙනෙව නයෙන රූපාදීනි ඡ

ආයතනානි, චක්ඛුචිඤ්ඤාණාදයො ඡ විඤ්ඤාණකායා, චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො ඡ ඵස්සා, චක්ඛුසම්ඵස්සජාදයො ඡ චෙදනා, රූපසඤ්ඤාදයො ඡ සඤ්ඤා, රූපසඤ්චෙතනාදයො ඡ චෙතනා, රූපතණ්හාදයො ඡ තණ්හාකායා, රූපචිතක්කාදයො ඡ චිතක්කා, රූපචිචාරාදයො ඡ චිචාරා, රූපක්ඛන්ධාදයො පඤ්චක්ඛන්ධා, දස කසිණානි, දස අනුස්සතියො, උද්ධුමාතකසඤ්ඤාදිවසෙන දස සඤ්ඤා, කෙසාදයො ද්වත්තිංසාකාරා, ද්වාදසායතනානි, අට්ඨාරස ධාතුයො, කාමභවාදයො නව භවා, පට්ඨාදීනි චත්තාරි ඤානානි, මෙත්තාභාවනාදයො චතස්සො අප්පමඤ්ඤා, චතස්සො අරූපසමාපත්තියො, පටිලොමනො ජරාමරණාදීනි, අනුලොමනො අවිජ්ජාදීනි පටිච්චසමුප්පාදඤ්ඤානි ව යොජෙතඛිබ්බානි.

තත්ත්වයං එකපදයොජනා – “ජරාමරණං දුක්ඛසච්චං, ජාති සමුදයසච්චං, උභින්නම්පි නිස්සරණං නිරොධසච්චං, නිරොධප්පජානනා පටිපදා මග්ගසච්ච” ත්ති. එවං එකෙකපද්දධාරෙන සබ්බධම්මෙ සම්මා සාමඤ්ච බුද්ධො අනුබුද්ධො පටිච්චිද්ධො. තෙන චුත්තං – සම්මා සාමඤ්ච සබ්බධම්මානං බුද්ධත්තා පන සම්මාසම්බුද්ධොති.

විජ්ජාහි පන වරණෙන ව සම්පන්නත්තා විජ්ජාවරණසම්පන්නො; තත්ථ විජ්ජාති නිස්සොපි විජ්ජා, අට්ඨපි විජ්ජා. නිස්සො විජ්ජා භයභෙරවසුත්තෙ (ම. නි. 1.34 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව චෙදිතඛිබ්බා, අට්ඨ විජ්ජා අම්බට්ඨසුත්තෙ (දී. නි. 1.278 ආදයො). තත්ත්ව විපස්සනාඤ්ඤාණෙන මනොමයිද්ධියා ව සහ ඡ අභිඤ්ඤා පරිග්ගහෙත්වා අට්ඨ විජ්ජා චුත්තා. වරණන්ති සීලසංවරො, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤාතා, ජාගරියානුයොගො, සත්ත සද්ධම්මා, චත්තාරි රූපාවචරජ්ඣානානිති ඉමෙ පන්නරස ධම්මා චෙදිතඛිබ්බා. ඉමෙයෙව හි පන්නරස ධම්මා, යස්මා එතෙහි වරති අරියසාවකො ගච්ඡති අමතං දිසං තස්මා, වරණන්ති චුත්තා. යථාහ – “ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො සීලවා භොති” ති (ම. නි. 2.24) විත්ථාරො. භගවා ඉමාහි විජ්ජාහි ඉම්මිනා ව වරණෙන සමන්නාගතො, තෙන චුච්චති විජ්ජාවරණසම්පන්නොති. තත්ථ විජ්ජාසම්පදා භගවතො සබ්බඤ්ඤාතං පුරෙත්වා ධීතා, වරණසම්පදා මහාකාරුණිකතං. සො සබ්බඤ්ඤාතාය සබ්බසත්තානං අත්ථානත්ථං ඤාත්වා මහාකාරුණිකතාය අනත්ථං පරිවජ්ජෙත්වා අත්ථෙ නියොජෙති, යථා තං විජ්ජාවරණසම්පන්නො. තෙනස්ස සාවකා සුප්පටිපන්නා භොන්ති නො දුප්පටිපන්නා, විජ්ජාවරණවිපන්නානඤ්ඤි සාවකා අත්තන්නපාදයො විය.

සොහනගමනත්තා, සුන්දරං යානං ගතත්තා, සම්මාගතත්තා, සම්මා ව ගදත්තා සුගතො. ගමනම්පි හි ගතන්ති චුච්චති, තඤ්ච භගවතො සොහනං පරිසුද්ධමනවජ්ජං. කිං පන තන්ති? අරියමග්ගො. තෙන භෙස ගමනෙන ඛෙමං දිසං අසප්පමානො ගතොති සොහනගමනත්තා සුගතො. සුන්දරං චෙස යානං ගතො අමතං නිබ්බානන්ති සුන්දරං යානං ගතත්තාපි සුගතො. සම්මා ව ගතො තෙන තෙන මග්ගෙන පහිනෙ කිලෙසෙ පුන අපච්චාගච්ඡන්තො. චුත්තඤ්චෙතං – “සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහිනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති

න පව්වාගව්‍යතීති සුගතො...පෙ.... අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පව්වෙති න පව්වාගව්‍යතීති සුගතො''ති (මහානි. 38). සම්මා වා ආගතො දීපභිකරපාදමුලතො පභුති යාව බොධිමණ්ඩො තාව සමතිංසපාරමිපුරිතාය සම්මාපටිපත්තියා සබ්බලොකස්ස හිතසුබමෙව කරොන්තො සස්සතං උච්ඡෙදං කාමසුඛං අත්තකිලමටන්ති ඉමෙ ව අත්තෙ අනුපගව්‍යන්තො ආගතොති සම්මාගතත්තාපි සුගතො. සම්මා වෙස ගදති, යුත්තට්ඨානෙ යුත්තමෙව වාවං භාසතීති සම්මා ගදත්තාපි සුගතො.

තත්‍රිදං සාධකසුත්තං – “යං තථාගතො වාවං ජානාති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ව පරෙසං අප්පියා අමනාපා, න තං තථාගතො වාවං භාසති. යම්පි තථාගතො වාවං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ව පරෙසං අප්පියා අමනාපා, තම්පි තථාගතො වාවං න භාසති. යඤ්ච බො තථාගතො වාවං ජානාති භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං, සා ව පරෙසං අප්පියා අමනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤා තථාගතො හොති තස්සා වාවාය වෙය්‍යාකරණාය. යං තථාගතො වාවං ජානාති අභූතං අතච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ව පරෙසං පියා මනාපා, න තං තථාගතො වාවං භාසති. යම්පි තථාගතො වාවං ජානාති භූතං තච්ඡං අනත්ථසංහිතං, සා ව පරෙසං පියා මනාපා, තම්පි තථාගතො වාවං න භාසති. යඤ්ච බො තථාගතො වාවං ජානාති භූතං තච්ඡං අත්ථසංහිතං, සා ව පරෙසං පියා මනාපා, තත්‍ර කාලඤ්ඤා තථාගතො හොති තස්සා වාවාය වෙය්‍යාකරණායා''ති (ම. නි. 2.86). එවං සම්මා ගදත්තාපි සුගතොති වෙදිතබ්බො.

සබ්බථා විදිතලොකත්තා පන ලොකවිදු. සො හි භගවා සභාවතො සමුදයතො නිරොධතො නිරොධුපායතොති සබ්බථා ලොකං අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි. යථාහ – “යත්ථ බො, ආවුසො, න ජායති න ජීයති න මීයති න වචති න උපපජ්ජති, නාහං තං ගමනෙන ලොකස්ස අන්තං ඤාතෙය්‍යං දට්ඨෙය්‍යං පත්තෙය්‍යන්ති වදාමි; න වාහං, ආවුසො, අප්පත්ථාව ලොකස්ස අන්තං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියං වදාමි. අපි වාහං, ආවුසො, ඉමස්මිංයෙව ඛ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙ සසඤ්ඤිමිහි සමනකෙ ලොකඤ්ච පඤ්ඤපෙමි ලොකසමුදයඤ්ච ලොකනිරොධඤ්ච ලොකනිරොධගාමිනිඤ්ච පටිපදං.

“ගමනෙන න පත්තබ්බො, ලොකස්සන්තො කුදාවනං;  
න ව අප්පත්ථා ලොකන්තං, දුක්ඛා අත්ථි පමොවනං.

“තස්මා භවෙ ලොකවිදු සුමෙධො;  
ලොකන්තගු වුසිතබ්බමවරියො;  
ලොකස්ස අන්තං සම්තාවි ඤත්ථා;  
නාසිසති ලොකමිමං පරඤ්චා''ති. (අ. නි. 4.45; සං. නි. 1.107);

අපිව තයො ලොකා – සඛ්ඛාරලොකො, සත්තලොකො, ඕකාසලොකොති;  
තත්ථ “එකො ලොකො – සබ්බෙ සත්තා ආභාරට්ඨිතිකා''ති (පටි. ම. 1.112)

ආගතට්ඨානෙ සඬ්ඛාරලොකො වෙදිතඛ්ඛො. “සස්සතො ලොකොති වා  
අසස්සතො ලොකොති වා”ති (දී. නි. 1.421) ආගතට්ඨානෙ සත්තලොකො.

“යාවතා චන්දිමසුරියා, පරිහරන්ති දිසා හන්ති විරොචනා;  
තාව සහස්සධා ලොකො, එත්ථ තෙ චත්තති වසො”ති. (ම. නි. 1.503) –

ආගතට්ඨානෙ ඔකාසලොකො, තම්පි හගවා සඬ්ඛවා අවෙදි. තථා හිස්ස –  
“එකො ලොකො – සඬ්ඛෙ සත්තා ආහාරට්ඨිතිකා. ද්වෙ ලොකා – නාමඤ්ච  
රූපඤ්ච. තයො ලොකා – තිස්සො වෙදනා. චත්තාරො ලොකා – චත්තාරො ආහාරා.  
පඤ්ච ලොකා – පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා. ඡ ලොකා – ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි.  
සත්ත ලොකා සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො. අට්ඨ ලොකා – අට්ඨ ලොකධම්මා. නව  
ලොකා – නව සත්තවාසා. දස ලොකා – දසායතනානි. ද්වාදස ලොකා –  
ද්වාදසායතනානි. අට්ඨාරස ලොකා – අට්ඨාරස ධාතුයො”ති (පටි. ම. 1.112). අයං  
සඬ්ඛාරලොකොපි සඬ්ඛවා විදිතො.

යස්මා පනෙස සඬ්ඛෙසම්පි සත්තානං ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං  
ජානාති, අධිමුත්තිං ජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිත්ථියෙ මුදිත්ථියෙ  
ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුච්ඤ්ඤාපයෙ දුච්ඤ්ඤාපයෙ හඬ්ඛෙ අහඬ්ඛෙ සත්තෙ  
ජානාති, තස්මාස්ස සත්තලොකොපි සඬ්ඛවා විදිතො. යථා ච සත්තලොකො එවං  
ඔකාසලොකොපි. තථා හෙස එකං චක්කවාළං ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච  
යොජනානං ද්වාදස සතසහස්සානි තිණි සහස්සානි චත්තාරි සතානි පඤ්ඤාසඤ්ච  
යොජනානි. පරික්ඛෙපතො –

සඬ්ඛං සතසහස්සානි, ඡත්තිංස පරිමණ්ඩලං;  
දසඤ්චෙව සහස්සානි, අඩ්ඨුඩ්ඨානි සතානි ව.

තත්ථ –

දුච්චෙ සතසහස්සානි, චත්තාරි නහුතානි ව;  
එත්තකං ඛහලත්තෙන, සඬ්ඛාතායං වසුන්ධරා.

තස්සා එව සන්ධාරකං –

චත්තාරි සතසහස්සානි, අට්ඨෙව නහුතානි ව;  
එත්තකං ඛහලත්තෙන, ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං.

තස්සාපි සන්ධාරකො –

නවසතසහස්සානි, මාලුතො නහමුග්ගතො;  
සට්ඨි චෙව සහස්සානි, එසා ලොකස්ස සණ්ඨිති.



එවං සංඝඤ්ඤානෙ වෙත්ථ යොජනානං -

චතුරාසීති සහස්සානි, අජ්ඣොගාල්ලො මහණ්ණවෙ;  
අවිචුල්ලගතො තාවදෙව, සිනෙරුපබ්බතුත්තමො.

තතො උපඨිච්ඡපඨිසෙන, පමාණෙන යථාක්කමං;  
අජ්ඣොගාල්ලුල්ලගතා දිබ්බා, නානාරතනචිත්තිතා.

යුගන්ධරො ඊසධරො, කරවිකො සුදස්සනො;  
නෙමිත්ථරො චිත්තකො, අස්සකණ්ණො ගිරි බ්‍රහා.

එතෙ සත්ත මහාසෙලා, සිනෙරුස්ස සමන්තතො;  
මහාරාජානමාවාසා, දෙවයක්ඛනිසෙවිතා.

යොජනානං සතානුවිවො, හිමවා පඤ්ච පබ්බතො;  
යොජනානං සහස්සානි, තිණ්ණ ආයතචිත්ථතො;  
චතුරාසීතිසහස්සෙහි, කුට්ටහි පටිමණ්ඩිතො.

තිපඤ්චයොජනක්ඛන්ධ, පරික්ඛෙපා නගච්ඡයා;  
පඤ්ඤාස යොජනක්ඛන්ධ, සාබ්බයාමා සමන්තතො.

සතයොජනචිත්ථිණ්ණො, තාවදෙව ච උග්ගතා;  
ජම්බු යස්සානුභාවෙන, ජම්බුදීපො පකාසිතො.

ද්වෙ අසීති සහස්සානි, අජ්ඣොගාල්ලො මහණ්ණවෙ;  
අවිචුල්ලගතො තාවදෙව, චක්කවාලසිලුච්චයො;  
පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං, ලොකධාතුමයං යීතො.

තත්ථ චන්දමණ්ඩලං එකුතපඤ්ඤාසයොජනං, සූරියමණ්ඩලං  
පඤ්ඤාසයොජනං, තාවතිංසභවනං දසසහස්සයොජනං; තථා අසුරභවනං,  
අවිච්ඡිමහානිරයො, ජම්බුදීපො ච. අපරගොයානං සත්තසහස්සයොජනං; තථා  
පුබ්බවිදෙහො. උත්තරකුරු අට්ඨසහස්සයොජනො, එකමෙකො වෙත්ථ මහාදීපො  
පඤ්චසතපඤ්චසතපරිත්තදීපපරිවාරො; තං සබ්බමිපි එකං චක්කවාලං, එකා  
ලොකධාතු, තදන්තරෙසු ලොකන්තරිකතිරයා. එවං අනන්තානි චක්කවාලානි  
අනන්තා ලොකධාතුයො භගවා අනන්තෙන බුද්ධඤ්ඤාණෙන අවෙදි, අඤ්ඤාසි,  
පටිච්ඡිකි. එවමස්ස ඔකාසලොකොපි සබ්බථා විදිතො. එවමිපි සබ්බථා  
විදිතලොකත්තා ලොකවිදු.

අත්තතො පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සචි අභාවා නත්ථි එතස්ස  
උත්තරොති අනුත්තරො. තථා හෙස සීලගුණෙනාපි සබ්බං ලොකමහිභවති,  
සමාධි...පෙ.... පඤ්ඤා... විමුත්ති... විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනගුණෙනාපි,

සීලගුණෙනාපි අසමො අසමසමො අප්පට්ඨො අප්පට්ඨාගො  
 අප්පට්ඨුග්ගලො...පෙ.... විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනගුණෙනාපි. යථාහ - “න ඛො  
 පනාහං, හික්ඛවෙ, සමනුපස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ...පෙ....  
 සදෙවමනුස්සාය අත්තනා සීලසම්පන්නතර”න්ති විත්ථාරො.

එවං අග්ගප්පසාදසුත්තාදීනි (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90) “න මෙ ආචරියො  
 අත්ථි” තිආදිකා ගාථායො (ම. නි. 1.285; මහාව. 11) ව විත්ථාරෙතඛිඛො.

පුරිසදම්මෙ සාරෙතිති පුරිසදම්මසාරථී, දමෙති විනෙතිති වුත්තං හොති. තත්ථ  
 පුරිසදම්මාති අදන්තා දමෙතුං යුත්තා තිරච්ඡානපුරිසාපි මනුස්සපුරිසාපි  
 අමනුස්සපුරිසාපි. තථා හි භගවතා තිරච්ඡානපුරිසාපි අපලාලො නාගරාජා,  
 වුළොදරො, මහොදරො, අග්ගිසිඛො, ධුමසිඛො, ධනපාලකො හත්ථීති එවමාදයො  
 දම්තා, නිබ්බිසා කතා, සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාපිතා. මනුස්සපුරිසාපි  
 සච්චකනිගණ්ඨපුත්ත-අම්බට්ඨමාණව-පොක්ඛරසාති-සොණදණ්ඩකුට්ඨදන්තාදයො.  
 අමනුස්සපුරිසාපි ආළවක-සුචිලොම-බරලොම-යක්ඛ-සක්කදෙවරාජාදයො දම්තා  
 විනිතා විචිත්රෙහි විනයනුපායෙහි. “අහං ඛො, කෙසි, පුරිසදම්මං සණ්ඨෙනාපි  
 විනෙමි, ඵරුසෙනාපි විනෙමි, සණ්ඨඵරුසෙනාපි විනෙමි” ති (අ. නි. 4.111)  
 ඉදඤ්ඤෙත්ථ සුත්තං විත්ථාරෙතඛිඛං. අථ වා විසුද්ධසීලාදීනං පට්ඨමස්සානාදීනි  
 සොනාපන්නාදීනඤ්ඤව උත්තරිමග්ගපට්ඨපදං ආචික්ඛන්තො දන්තෙපි දමෙතියෙව.

අථ වා අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථීති එකමෙවිදං අත්ථපදං. භගවා හි තථා  
 පුරිසදම්මෙ සාරෙති, යථා එකපල්ලඛකෙනෙව නිසින්නා අට්ඨ දිසා අසප්පමානා  
 ධාවන්ති. තස්මා “අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී” ති වුච්චති. “හත්ථීදමකෙන,  
 හික්ඛවෙ, හත්ථීදම්මො සාරිතො එකංයෙව දිසං ධාවති” ති ඉදඤ්ඤෙත්ථ සුත්තං (ම.  
 නි. 3.312) විත්ථාරෙතඛිඛං.

දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසනීති සත්ථා. අපිච සත්ථා  
 වියාති සත්ථා, භගවා සත්ථවාහො. “යථා සත්ථවාහො සත්ථෙ කන්තාරං තාරෙති,  
 චොරකන්තාරං තාරෙති, වාළකන්තාරං තාරෙති, දුඛිහික්ඛකන්තාරං තාරෙති,  
 නිරුද්ධකන්තාරං තාරෙති, උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තභූමිං  
 සම්පාපෙති; එවමෙව භගවා සත්ථා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති  
 ජාතිකන්තාරං තාරෙති” තිආදිනා (මහානි. 190) නිද්දෙසනෙයනපෙත්ථ අත්ථො  
 වෙදිතඛිඛො.

දෙවමනුස්සානන්ති දළවානඤ්ඤව මනුස්සානඤ්ඤව උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙනෙතං  
 වුත්තං, භබ්බපුග්ගලපරිච්ඡෙදවසෙන ව. භගවා පන තිරච්ඡානගතානම්පි  
 අනුසාසනීප්පදානෙන සත්ථායෙව. තෙපි හි භගවතො ධම්මසවනෙන  
 උපනිස්සයසම්පත්තිං පත්ථා තාය එව උපනිස්සයසම්පත්තියා දුතියෙ තතියෙ වා  
 අත්තභාවෙ මග්ගඵලභාගිතො හොන්ති. මණ්ඩුකදෙවපුත්තාදයො වෙත්ථ  
 නිදස්සනං. භගවති කිර ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ වම්පානගරවාසීනං ධම්මං.

දෙසයමානෙ එකො මණ්ඩුකො භගවතො සරෙ නිමිත්තං අග්ගහෙසි. තං එකො වච්ඡපාලකො දණ්ඩමොලුබ්භ නිට්ඨන්තො තස්ස සීසෙ සන්තිරුමිහිත්වා අට්ඨාසි. සො තාවදෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවතො ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. සුත්තජපබුද්ධො විය ව තත්ථ අව්ඡරාසඬ්ඨපරිවුතං අත්තානං දිස්වා “අරෙ, අහමි නාම ඉධ නිබ්බත්තොස්මි! කිං නු ඛො කම්මං අකාසි”න්ති ආවජ්ජෙත්තො නාඤ්ඤං කිඤ්චි අද්දස, අඤ්ඤත්‍ර භගවතො සරෙ නිමිත්තග්ගාහා. සො තආවදෙව සභ විමානෙන ආගන්ත්වා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දි. භගවා ජානන්තොව පුච්ඡි –

“කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;  
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔභාසයං දිසා”ති.

“මණ්ඩුකොභං පුරෙ ආසිං, උදකෙ වාරිගොවරො;  
තව ධම්මං සුඤ්ඤත්තස්ස, අවධි වච්ඡපාලකො”ති. (වි. ව. 857-858);

භගවා තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ චතුරාසීතියා පාණ්ඩුසභස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දෙවපුත්තොපි සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සිතං කත්වා පක්කාමිති.

යං පන කිඤ්චි අත්ථි ඤෙය්‍යං නාම, තස්ස සබ්බස්ස බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තිකඤ්ඤාණවසෙන බුද්ධො. යස්මා වා වත්තාරි සච්චානි අත්තනාපි බුජ්ඣ්ඤි, අඤ්ඤෙපි සත්තෙ ඛොධෙසි; තස්මා ඵවමාදිහිපි කාරණෙහි බුද්ධො. ඉමස්ස වත්ථස්ස විඤ්ඤාපනත්ථං “බුජ්ඣ්ඤා සච්චානිති බුද්ධො, ඛොධෙනා පජායාති බුද්ධො”ති ඵවං පවත්තො සබ්බොපි නිද්දෙසනායො (මහානි. 192) පටිසම්භිදානායො (පටි. ම. 1.162) වා විත්ථාරෙතබ්බො.

භගවාති ඉදං පනස්ස ගුණවිසිට්ඨස්සත්තුත්තමගරුගාරවාධිවචනං. තෙනාහු පොරාණා –

“භගවාති වචනං සෙට්ඨං, භගවාති වචනමුත්තමං;  
ගරු ගාරවයුත්තො සො, භගවා තෙන වුච්චති”ති.

චතුර්බිධඤ්ඤි නාමං – ආවත්ථිකං, ලිඬ්භිකං, නෙමිත්තිකං, අධිච්චසමුප්පන්නන්ති. අධිච්චසමුප්පන්නං නාම ලොකියවොහාරෙන “යදිව්ඡක”න්ති වුත්තං හොති. තත්ථ “වච්ඡො දම්මො බලිබද්දො”ති ඵවමාදි ආවත්ථිකං. “දණ්ඩි ඡත්ති සිබ්බි කරි”ති ඵවමාදි ලිඬ්භිකං. “තෙවිජ්ජො ඡලහිඤ්ඤො”ති ඵවමාදි නෙමිත්තිකං. “සිරිවඩ්ඪකො ධනවඩ්ඪකො”ති ඵවමාදි වචනත්ථමනපෙක්ඛිත්වා පවත්තං අධිච්චසමුප්පන්නං. ඉදං පන භගවාති නාමං නෙමිත්තිකං, න මහාමායාය න සුද්ධොදනමහාරාජෙන න අසීතියා ඤාතිසභස්සෙහි කතං, න සක්කසන්තුසිතාදිහි දෙවතාවිසෙසෙහි. වුත්තඤ්ඤෙන ධම්මසෙනාපතිනා – “භගවාති තෙනං නාමං මාතරා කතං...පෙ.... විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං

භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා  
සව්ඡිකාපඤ්ඤත්ති, යදිදං භගවා’’ති (මහානි. 84).

යංගුණනෙමිත්තිකඤ්ඤවෙතං නාමං, තෙසං ගුණානං පකාසනත්ථං ඉමං ගාථං  
වදන්ති –

“භගී භජී භාගී විභත්තවා ඉති;  
අකාසි භග්ගන්ති ගරුති භාග්‍යවා;  
බහුභි ඤායෙහි සුභාවිතත්තනො;  
භවත්තගො සො භගවාති වුව්වතී’’ති.

නිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙන්ථ තෙසං තෙසං පදානමත්ථො දට්ඨබ්බො.

අයං පන අපරො නයො –

“භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො, භගෙහි ව විභත්තවා;  
භත්තවා වත්තගමනො, භවෙසු භගවා තතො’’ති.

තත්ථ වණ්ණාගමො වණ්ණවිපරියයොති එතං නිරුත්තිලක්ඛණං ගහෙත්වා  
සද්දනායෙන වා පියොදුරාදිපක්ඛෙපලක්ඛණං ගහෙත්වා යස්මා  
ලොකියලොකුත්තරසුඛාභිනිබ්බත්තකං දානසීලාදිපාරජ්ජත්තං භාග්‍යමස්ස අත්ථී,  
තස්මා “භාග්‍යවා’’ති වත්තබ්බො “භගවා’’ති වුව්වතීති ඤාතබ්බං. යස්මා පන ලොභ-  
දොස-මොහ-විපරිතමනසිකාර-අභිරිකානොත්තජ්ජ-කොඬුපනාහ-මක්ඛ-  
පළාසඉස්සා-මච්ඡරිය-මායාසායේයා-ථම්ම-සාරම්ම-මානාතිමාන-මද-පමාද-  
තණ්හාවිජ්ජා තිව්ධාකුසලමූල-දුච්චරිත-සංකිලෙස-මල-විසමසඤ්ඤා-විතක්ක-  
පපඤ්ච-චතුබ්බිධවිපරියෙසආසව-ගන්ථ-ඔස-යොගාගති-තණ්හුප්පාදුපාදාන-  
පඤ්චවෙනොබ්බිල-විනිබන්ධ-නීවරණාභිනන්දනඡ්චිවාදමූල-තණ්හාකාය-  
සත්තානුසය-අට්ඨමිච්ඡත්ත-නවතණ්හාමූලක-දසාකුසලකම දිට්ඨිගත-  
අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතජ්ජපහෙද-සබ්බදරථ-පරිලාභ-කිලෙසසතසහස්සානි,  
සඬ්ඛෙපතො වා පඤ්ච කිලෙස-අභිසංඛාරබන්ධමච්චු-දෙවපුත්ත-මාරෙ අහඤ්ජී,  
තස්මා භග්ගත්තා එතෙසං පරිස්සයානං භග්ගවාති වත්තබ්බො භගවාති වුව්වතී. ආහ  
වෙන්ථ –

“භග්ගරාගො භග්ගදොසො, භග්ගමොහො අනාසවො;  
භග්ගාස්ස පාපකා ධම්මා, භගවා තෙන වුව්වතී’’ති.

භාග්‍යවත්තතාය වස්ස සතප්පඤ්ඤප්පලක්ඛණධරස්ස රූපකායසම්පත්තිදීපිතා  
හොති, භග්ගදොසතාය ධම්මකායසම්පත්ති. තථා ලොකියපරික්ඛකානං  
බහුමතභාවො, ගහට්ඨපබ්බජිතෙහි අභිගමනීයතා, අභිගතානඤ්ච තෙසං  
කායචිත්තදුක්ඛාපනයනෙ පටිබලභාවො, ආමිසදානධම්මදානෙහි උපකාරිතා,  
ලොකියලොකුත්තරසුඛෙහි ව සම්පයොජනසමත්ථතා දීපිතා හොති.



යස්මා ව ලොකෙ ඉස්සරිය-ධම්ම-යස-සිරි-කාම-පයත්තෙසු ඡසු ධම්මෙසු  
 භගසද්දො වත්තති, පරමඤ්චස්ස සකච්ඡත්තෙ ඉස්සරියං, අණිමා ලසිමාදිකං වා  
 ලොකියසම්මතං සබ්බාකාරපරිපූරං අත්ථි තථා ලොකුත්තරො ධම්මො  
 ලොකත්තයඛ්‍යාපකො යථාභුච්චගුණාධිගතො අතිවිය පරිසුද්ධො යසො,  
 රූපකායදස්සනඛ්‍යාවට්ඨනනායනප්පසාද්දුන්නසමත්ථා සබ්බාකාරපරිපූරා  
 සබ්බඛිගපච්චඛිගසිරි, යං යං එතෙන ඉච්ඡිතං පත්ථිතං අත්තහිතං පරහිතං වා, තස්ස  
 තස්ස තථෙව අහිනිප්ඵන්නත්තා ඉච්ඡිතිච්ඡි, තත්ථ නිප්ඵත්තිසඤ්ඤිතො කාමො,  
 සබ්බලොකගරුභාවප්පත්තිහෙතුභූතො සම්මාචායාමසඬ්ඛාතො පයත්තො ව අත්ථි;  
 තස්මා ඉමෙහි භගෙහි යුත්තත්තාපි භගා අස්ස සත්තීති ඉමිනා අත්ථෙව භගවාති  
 වුච්චති.

යස්මා පන කුසලාදීහි හෙදෙහි සබ්බධම්මෙ, ඛන්ධායතන-ධාතුසච්ච-  
 ඉන්ද්‍රියපට්චවසමුප්පාදාදීහි වා කුසලාදිධම්මෙ, පිළුන-සඬ්ඛන-  
 සන්තාපවිපරිණාමට්ඨෙව වා දුක්ඛමරියසච්චං, ආයුහන-නිදාන-සංයොග-  
 පලිබොධට්ඨෙව සමුදයං, නිස්සරණවිවේකාසඬ්ඛන-අමතට්ඨෙව නිරොධං,  
 නියාන-හෙතු-දස්සනාධිපතෙයාට්ඨෙව මග්ගං විහත්තවා, විහජ්ජිතවා විවරිත්තවා  
 දෙසිතවාති වුත්තං හොති. තස්මා විහත්තවාති වත්තබ්බෙ භගවාති වුච්චති.

යස්මා ව එස දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙ කායචිත්තඋපධිවිවේකෙ  
 සුඤ්ඤතප්පණිතානිමිත්තවිමොක්ඛෙ අඤ්ඤෙ ව ලොකියලොකුත්තරෙ  
 උත්තරිමනුස්සධම්මෙ හජි සෙවි බහුලමකාසි, තස්මා භත්තවාති වත්තබ්බෙ භගවාති  
 වුච්චති.

යස්මා පන තිසු භවෙසු තණ්හාසඬ්ඛාතං ගමනමනෙත වත්තං, තස්මා භවෙසු  
 වත්තගමනොති වත්තබ්බෙ භවසද්දතො භකාරං, ගමනසද්දතො ගකාරං,  
 වත්තසද්දතො වකාරඤ්ච දීසං කත්වා ආදාය භගවාති වුච්චති. යථා ලොකෙ  
 “මෙහනස්ස බස්ස මාලා” ති වත්තබ්බෙ “මෙබලා” ති වුච්චති.

සො ඉමං ලොකත්ති සො භගවා ඉමං ලොකං. ඉදානි වත්තබ්බං නිදස්සෙති.  
 සදෙවකත්ති සහ දෙවෙහි සදෙවකං; ඵ්චං සහ මාරොත සමාරකං; සහ බ්‍රහ්මිනා  
 සබ්‍රහ්මකං; සහ සමණබ්‍රාහ්මණෙහි සස්සමණබ්‍රාහ්මණිං; පජාතත්තා පජා, තං පජං;  
 සහ දෙවමනුස්සෙහි සදෙවමනුස්සං. තත්ථ සදෙවකවචනෙන  
 පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණං වෙදිතබ්බං, සමාරකවචනෙන  
 ඡට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණං, සබ්‍රහ්මකවචනෙන බ්‍රහ්මකායිකාදිබ්‍රහ්මග්ගහණං,  
 සස්සමණබ්‍රාහ්මණිවචනෙන සාසනස්ස  
 පච්චත්ථිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණං, සමිතපාප-බාහිතපාප-  
 සමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණඤ්ච, පජාවචනෙන සත්තලොකග්ගහණං,  
 සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සග්ගහණං. ඵ්චමෙත්ථ තීහි පදෙහි  
 ඔකාසලොකො, ද්විහි පජාවසෙන සත්තලොකො ගහිතොති වෙදිතබ්බො.

අපරො නයො – සදෙවකග්ගහණෙන අරුපාවචරදෙවලොකො ගනිතො,  
සමාරකග්ගහණෙන ඡකාමාවචරදෙවලොකා, සබ්බමකග්ගහණෙන  
රුපිබ්බමලොකො, සස්සමණුබ්බමණාදිග්ගහණෙන චතුපරිසවසෙන  
සම්මුතිදෙවෙහි වා සහ මනුස්සලොකො, අවසෙසසබ්බසත්තලොකො වා.

අපිවෙත්ථ සදෙවකවචනෙන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදනො සබ්බස්සාපි ලොකස්ස  
සච්ඡිකතභාවං සාධෙත්තො තස්ස භගවතො කිත්තිසද්දො අබ්බුග්ගතො. තතො  
යෙසං සියා – “මාරො මහානුභාවො ඡකාමාවචරස්සරො වසවත්තී; කිං සොපි  
එතෙන සච්ඡිකතො” ති? තෙසං විමතිං විධමන්තො සමාරකන්ති අබ්බුග්ගතො.  
යෙසං පන සියා – “බ්‍රහ්මා මහානුභාවො එකඬ්ගුලියා එකස්මිං චක්කවාලසහස්සෙ  
ආලොකං ඵරති, ද්වීති...පෙ.... දසති අඬ්ගුලිහි දසසු චක්කවාලසහස්සෙසු ආලොකං  
ඵරති, අනුත්තරඤ්ච ඤානසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි සච්ඡිකතො” ති?  
තෙසං විමතිං විධමන්තො සබ්බමකන්ති අබ්බුග්ගතො. තතො යෙසං සියා –  
“පුටුසමණුබ්බමණා සාසනපච්චත්ථිකා, කිං තෙපි සච්ඡිකතා” ති? තෙසං විමතිං  
විධමන්තො සස්සමණුබ්බමණිං පජන්ති අබ්බුග්ගතො. එවං උක්කට්ඨක්කට්ඨානං  
සච්ඡිකතභාවං පකාසෙත්වා අථ සම්මුතිදෙවෙ අවසෙසමනුස්සෙ ව උපාදාය  
උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන සෙසසත්තලොකස්ස සච්ඡිකතභාවං පකාසෙත්තො  
සදෙවමනුස්සන්ති අබ්බුග්ගතො. අයමෙත්ථානුසන්ධික්කමො.

සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පච්චෙදෙතීති එත්ථ පන සයන්ති සාමං,  
අපරනෙයොහා හුත්වා; අභිඤ්ඤාති අභිඤ්ඤාය, අධිකෙන ඤාණෙන ඤත්වාති  
අත්ථො. සච්ඡිකත්වාති පච්චක්ඛං කත්වා, එතෙන අනුමානාදිපටික්ඛෙපො කතො  
හොති. පච්චෙදෙතීති බොධෙති ඤාපෙති පකාසෙති. සො ධම්මං දෙසෙති  
ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... පරියොසානකල්‍යාණන්ති සො භගවා සත්තෙසු  
කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච හිත්වාපි අනුත්තරං විචෙකසුඛං ධම්මං දෙසෙති. තඤ්ච බො  
අප්පං වා බහුං වා දෙසෙත්තො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙති.

කථං? එකගාථාපි හි සමන්තභද්‍රකත්තා ධම්මස්ස පඨමපාදෙන ආදිකල්‍යාණා,  
දුතියතතියපාදෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණා, පච්ඡිමපාදෙන පරියොසානකල්‍යාණා.  
එකානුසන්ධිකං සුත්තං නිදානෙන ආදිකල්‍යාණං, නිගමනෙන  
පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙන මජ්ඣිකල්‍යාණං. නානානුසන්ධිකං සුත්තං  
පඨමානුසන්ධිතා ආදිකල්‍යාණං, පච්ඡිමෙන පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙහි  
මජ්ඣිකල්‍යාණං. සකලොපි සාසනධම්මො අත්තනො අත්ථභූතෙන සීලෙන  
ආදිකල්‍යාණො, සමථවිපස්සනාමග්ගඵලෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණො, නිබ්බානෙන  
පරියොසානකල්‍යාණො. සීලසමාධිහි වා ආදිකල්‍යාණො, විපස්සනාමග්ගෙහි  
මජ්ඣිකල්‍යාණො, ඵලනිබ්බානෙහි පරියොසානකල්‍යාණො. බුද්ධසුබ්බොධිතාය වා  
ආදිකල්‍යාණො, ධම්මසුධම්මතාය මජ්ඣිකල්‍යාණො, සම්මසුප්පටිපත්තියා  
පරියොසානකල්‍යාණො. තං සුත්වා තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය  
අභිසම්බොධියා වා ආදිකල්‍යාණො, පච්චෙකබ්බොධියා මජ්ඣිකල්‍යාණො,  
සාවකබ්බොධියා පරියොසානකල්‍යාණො. සුයාමානො වෙස නිවරණවික්ඛම්භනතො

සවනෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති ආදිකල්‍යාණො, පටිපජ්ජියමානො සමට්ථිපස්සනාසුඛවහනතො පටිපත්තියාපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති මජ්ඣිකල්‍යාණො, තථා පටිපත්තො ච පටිපත්තිඵලෙ නිට්ඨිතෙ තාදිභාවාවහනතො පටිපත්තිඵලෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති පරියොසානකල්‍යාණො. නාථප්පහවත්තා ච පහවසුද්ධියා ආදිකල්‍යාණො, අත්ථසුද්ධියා මජ්ඣිකල්‍යාණො, කිච්චසුද්ධියා පරියොසානකල්‍යාණො. තස්මා එසො භගවා අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්නො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙතීති වෙදිතබ්බො.

සාත්ථං සබ්බඤ්ජනන්ති එවමාදිසු පන යස්මා ඉමං ධම්මං දෙසෙන්නො සාසනබ්‍රහ්මවරියං මග්ගබ්‍රහ්මවරියඤ්ච පකාසෙති, නානානයෙහි දිපෙති; තඤ්ච යථානුරූපං අත්ථසම්පත්තියා සාත්ථං, බ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සබ්බඤ්ජනං. සඬ්ඛාසනපකාසන-විවරණ-විභජන-උත්තානීකරණ-පඤ්ඤත්ති-අත්ථපදසමායොගතො සාත්ථං, අක්ඛරපද-බ්‍යඤ්ජනාකාරනිරුත්තීතිද්දෙසසම්පත්තියා සබ්බඤ්ජනං. අත්ථගම්භීරතා-පටිවෙධගම්භීරතාහි සාත්ථං, ධම්මගම්භීරතාදෙසනාගම්භීරතාහි සබ්බඤ්ජනං. අත්ථපටිභානපටිසම්භිදාවිසයතො සාත්ථං, ධම්මනිරුත්තීපටිසම්භිදාවිසයතො සබ්බඤ්ජනං. පණ්ඩිතවෙදනීයතො පරික්ඛකජනප්පසාදකන්ති සාත්ථං, සද්ධෙය්‍යතො ලොකියජනප්පසාදකන්ති සබ්බඤ්ජනං. ගම්භීරාධිප්පායතො සාත්ථං, උත්තානපදතො සබ්බඤ්ජනං. උපනෙතබ්බස්ස අභාවතො සකලපරිපුණ්ණභාවෙන කෙවලපරිපුණ්ණං; අපනෙතබ්බස්ස අභාවතො නිද්දොසභාවෙන පරිසුද්ධං; සික්ඛත්තයපරිග්ගහිතත්තා බ්‍රහ්මභූතෙහි සෙට්ඨෙහි චරිතබ්බතො තෙසඤ්ච චරියභාවතො බ්‍රහ්මවරියං. තස්මා “සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙති” ති වුච්චති.

අපිච යස්මා සනිදානං සඋප්පත්තිකඤ්ච දෙසෙන්නො ආදිකල්‍යාණං දෙසෙති, වෙනෙය්‍යානං අනුරූපතො අත්ථස්ස අවිපරිත්තාය ච භෙතුදාහරණයුත්තතො ච මජ්ඣිකල්‍යාණං, සොතුනං සද්ධාපටිලාභෙන නිගමනෙන ච පරියොසානකල්‍යාණං දෙසෙති. එවං දෙසෙන්නො ච බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙති. තඤ්ච පටිපත්තියා අධිගමබ්‍යත්තීතො සාත්ථං, පරියත්තියා ආගමබ්‍යත්තීතො සබ්බඤ්ජනං, සීලාදිපඤ්චධම්මක්ඛන්ධයුත්තතො කෙවලපරිපුණ්ණං, නිරූපක්කිලෙසතො නිත්ථරණත්ථාය පවත්තීතො ලොකාමිසනිරපෙක්ඛතො ච පරිසුද්ධං, සෙට්ඨට්ඨෙතා බ්‍රහ්මභූතානං බුද්ධ-පච්චෙකබුද්ධ-බුද්ධසාවකානං චරියතො “බ්‍රහ්මවරිය” ති වුච්චති. තස්මාපි “සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං පකාසෙති” ති වුච්චති.

සාධු ඛො පනාති සුන්දරං ඛො පන අත්ථාවහං සුඛාවහන්ති වුත්තං භොති. තථාරූපානං අරහත්තී යථාරූපො සො භව ගොතමො, එවරූපානං යථාභූච්චගුණාධිගමෙන ලොකෙ අරහත්තොති ලද්ධසද්දානං අරහතං. දස්සනං භොතීති පසාදසොම්මානි අක්ඛීති උම්මිලිත්වා “දස්සනමත්තම්පි සාධු භොතී” ති

එවං අප්ඤ්ඤාසයං කත්වා අප්ඨං වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො යෙන භගවා  
තෙනුපසඤ්ඤාමිති.

2. යෙනාති භුමිමත්ථෙ කරණවචනං. තස්මා යත්ථ භගවා තත්ථ උපසඤ්ඤාමිති  
එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි  
උපසඤ්ඤාමිතිබ්බො, තෙන කාරණෙන උපසඤ්ඤාමිති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.  
කෙන ව කාරණෙන භගවා උපසඤ්ඤාමිතිබ්බො?  
නානප්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිප්පායෙන, සාදුච්ඡපභොගාධිප්පායෙන දිප්ගණෙන  
නිව්චළිතමහාරුක්ඛො විය. උපසඤ්ඤාමිති ව ගතොති චුත්තං හොති.  
උපසඤ්ඤාමිත්වාති උපසඤ්ඤාමනපරියොසානදීපනං. අප්ඨං වා එවං ගතො තතො  
ආසන්නතරං යානං භගවතො සමීපසඤ්ඤාතං ගන්ත්වාතිපි චුත්තං හොති.

භගවතා සද්ධිං සම්මොදිති යථා බමනියාදිති පුච්ඡන්තො භගවා තෙන, එවං  
සොපි භගවතා සද්ධිං සමප්පවත්තමොදො අහොසි, සීතොදකං විය උණ්භොදකෙන  
සම්මොදිතං එකීභාවං අගමාසි. යාය ව “කච්චි, හො, ගොතම, බමනියං; කච්චි  
යාපනියං, කච්චි හොතො ගොතමස්ස, ව සාවකානඤ්ච අප්පාඛාධං අප්පාතඤ්ඤං  
ලහුට්ඨානං බලං එසුච්ඡාරො” තිආදිකාය කථාය සම්මොදි, තං  
පිතිපාමොප්පසඤ්ඤාතං සම්මොදං ජනනතො සම්මොදිතුං යුත්තභාවතො ව  
සම්මොදනියං. අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරතාය සුචිරමිපි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං  
පවත්තෙතුං අරහරුපතො සරිතබ්බභාවතො ව සාරණියං, සුයාමානසුඛතො වා  
සම්මොදනියං, අනුස්සරියමානසුඛතො සාරණියං. තථා බ්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය  
සම්මොදනියං, අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරණියන්ති. එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි  
සම්මොදනියං සාරණියං කථං විතිසාරෙත්වා පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨාපෙත්වා  
යෙනත්ථෙත ආගතො තං පුච්ඡතුකාමො එකමන්තං නිසීදි.

එකමන්තන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො “විසමං චන්දිමසුරියා  
පරිවත්තන්ති” තිආදීසු (අ. නි. 4.70) විය. තස්මා යථා නිසින්තො එකමන්තං  
නිසින්තො හොති තථා නිසීදිති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. භුමිමත්ථෙ වා එතං  
උපයොගවචනං. නිසීදිති උපාච්ඡි. පණ්ඩිතා හි පුරිසා ගරුට්ඨානියං උපසඤ්ඤාමිත්වා  
ආසනකුසලතාය එකමන්තං නිසීදන්ති. අයඤ්ච තෙසං අඤ්ඤතරො, තස්මා  
එකමන්තං නිසීදි.

කථං නිසින්තො පන එකමන්තං නිසින්තො හොතිති? ඡ නිසප්පදොසෙ  
වජ්ජෙත්වා. සෙය්‍යථිදං – අතිදුරං, අව්වාසන්තං, උපරිවාතං, උන්නතප්පදෙසං,  
අතිසම්මුඛං, අතිපච්ඡාති. අතිදුරෙ නිසින්තො හි සවෙ කථෙතුකාමො හොති  
උච්චාසද්දෙන කථෙතබ්බං හොති. අව්වාසන්තෙ නිසින්තො සඤ්ඤාට්ඨනං කරොති.  
උපරිවාතෙ නිසින්තො සරීරගන්ධෙන බාධති. උන්නතප්පදෙසෙ නිසින්තො  
අගාරවං පකාසෙති. අතිසම්මුඛා නිසින්තො සවෙ දට්ඨකාමො හොති, වක්ඛුනා  
වක්ඛුං ආභව්ච දට්ඨබ්බං හොති. අතිපච්ඡා නිසින්තො සවෙ දට්ඨකාමො හොති ගීවං.



පසාරෙත්වා දට්ඨබ්බං හොති. තස්මා අයම්පි එතෙ ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිසීදි. තෙන චුත්තං – “එකමන්තං නිසීදි” ති.

එකමන්තං නිසීත්තො බො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං එතදවොචාති එතන්ති ඉදානි වත්තබ්බමත්ථං දස්සෙති. දකාරො පදසන්ධිකරො. අවොචාති අභාසි. සුතං මෙතන්ති සුතං මෙ එතං, එතං මයා සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බමත්ථං දස්සෙති. හො ගොතමාති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති.

ඉදානි යං තෙන සුතං – තං දස්සෙත්තො න සමණො ගොතමොති එවමාදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා – බ්‍රාහ්මණෙති ජාතිබ්‍රාහ්මණෙ. ජිණ්ණෙති ජජ්ජරිභූතෙ ජරාය ඛණ්ඩිච්චාදිභාවං ආපාදිතෙ. වුඩ්ඨෙති අභිගපච්චඩ්ගානං වුඩ්ඨිමරියාදප්පත්තෙ. මහල්ලකෙති ජාතිමහල්ලකතාය සමන්තාගතෙ, චිරකාලජපසුතෙති චුත්තං හොති. අද්ධගතෙති අද්ධානං ගතෙ, ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතෙති අධිජ්ජායො. වයො අනුජ්ජත්තෙති පච්ඡිමවයං සම්පත්තෙ, පච්ඡිමවයො නාම වස්සසතස්ස පච්ඡිමො තතියභාගො.

අපිච – ජිණ්ණෙති පොරාණෙ, චිරකාලජපවත්තකුලන්වයෙති චුත්තං හොති. වුඩ්ඨෙති සීලාචාරාදිගුණවුඩ්ඨිසුත්තෙ. මහල්ලකෙති විභවමහත්තතාය සමන්තාගතෙ මහද්ධනෙ මහාභාගෙ. අද්ධගතෙති මග්ගජ්ජපිපත්තෙ, බ්‍රාහ්මණානං වතවරියාදිමරියාදං අවිතික්කම්ම වරමානෙ. වයොඅනුජ්ජත්තෙති ජාතිවුඩ්ඨභාවං අන්තිමවයං අනුජ්ජත්තෙති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

ඉදානි අභිවාදෙතීති එවමාදීති “න සමණො ගොතමො” ති එත්ථ චුත්තනකාරෙන යොජෙත්වා එවමත්ථතො වෙදිතබ්බාති – “න වන්දති වා, නාසනා වුට්ඨහති වා, නාපි ‘ඉධ හොත්තො නිසීදන්තු’ ති එවං ආසනෙන වා උපනිමන්තෙති” ති. එත්ථ හි වා සද්දො විභාවතෙ නාම අත්ථෙ, “රූපං නිච්චං වා අනිච්චං වා” තිආදීසු විය. එවං වත්වා අථ අත්තතො අභිවාදනාදීති අකරොන්තං භගවන්තං දිස්වා ආහ – “තයිදං හො ගොතම තථෙවා” ති. යං තං මයා සුතං – තං තථෙව, තං සවනඤ්ච මෙ දස්සනඤ්ච සංසන්දති සමෙති, අත්ථතො එකීභාවං ගච්ඡති. “න හි භවං ගොතමො...පෙ.... ආසනෙන වා නිමන්තෙති” ති එවං අත්තනා සුතං දිට්ඨෙත නිගමෙත්වා නින්දන්තො ආහ – “තයිදං හො ගොතම න සම්පන්නමෙවා” ති තං අභිවාදනාදීනං අකරණං න යුත්තමෙව.

අථස්ස භගවා අත්තුක්කංසනපරවම්භනදොසං අනුපගම්ම කරුණාසීතලහදයෙන තං අඤ්ඤාණං විධම්ත්වා යුත්තභාවං දස්සෙතුකාමො ආහ – “නාහං තං බ්‍රාහ්මණ ...පෙ.... මුද්ධාපි තස්ස විපතෙය්‍යා” ති. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො – “අහං, බ්‍රාහ්මණ, අජ්ජට්ඨතෙන සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණවක්ඛුනා ඔලොකෙත්තොපි තං පුග්ගලං එතස්මිං සදෙවකාදිහෙදෙ ලොකෙ න පස්සාමි, යමහං අභිවාදෙය්‍යං වා පච්චුට්ඨෙය්‍යං වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍යං. අනච්ඡරියං වා එතං, ය්වාහං අජ්ජ සබ්බඤ්ඤානං පත්තො එවරූපං නිපච්චිකාරාරාහං පුග්ගලං න

පස්සාමි. අපිව බො යදාපාහං සම්පතිජාතොව උත්තරාහිමුබො සත්තපදවිතිහාරෙන ගත්තවා සකලං දසසහස්සිලොකධාතුං ඔලොකෙසිං; තදාපි එතස්මිං සදෙවකාදිහෙදෙ ලොකෙ තං පුග්ගලං න පස්සාමි, යමහං අභිවාදෙය්‍යං වා පච්චුට්ඨෙය්‍යං වා ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍යං. අථ බො මං සොළසකප්පසහස්සායුකො ඛිණාසවමහාබ්‍රහ්මාපි අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා “ත්වං ලොකෙ මහාපුරිසො, ත්වං සදෙවකස්ස ලොකස්ස අග්ගො ව ජෙට්ඨො ව සෙට්ඨො ව, නත්ථි තයා උත්තරිතරො”ති සඤ්ජාතසොමනස්සො පතිනාමෙසි; තදාපි වාහං අත්තනා උත්තරිතරං අපස්සන්තො ආසනිං වාවං නිව්ජාරෙසිං – “අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස, ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස, සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්සා”ති. එවං සම්පතිජාතස්සපි මය්හං අභිවාදනාදිරහො පුග්ගලො නත්ථි, ස්වාහං ඉදානි සබ්බඤ්ඤාතං පත්තො කං අභිවාදෙය්‍යං වා...පෙ.... ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍යං. තස්මා ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, මා තථාගතෙ එවරූපං නිපච්චකාරං පත්ථයිත්ථ. යඤ්ඤි, බ්‍රාහ්මණ, තථාගතො අභිවාදෙය්‍ය වා...පෙ.... ආසනෙන වා නිමන්තෙය්‍ය, මුද්ධාපි තස්ස පුග්ගලස්ස රත්තිපරියොසානෙ පරිපාකසිථිලබ්බන්ධනං වණ්ටා පවුත්තතාලඵලමිව ගීවතො පච්ඡිජ්ජිත්වා සහසාව භූමියං විපතෙය්‍යාති.

**3. එවං වුත්තෙපි බ්‍රාහ්මණො දුප්පඤ්ඤාතාය තථාගතස්ස ලොකෙ ජෙට්ඨභාවං අසල්ලක්ඛෙන්තො කෙවලං තං වචනං අසහමානො ආහ – “අරසරූපො භවං ගොතමො”ති. අයං කිරස්ස අධිප්පායො – යං ලොකෙ අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලිකම්මසාමිච්ඡිකම්මං “සාමග්ගිරසො”ති වුච්චති, තං හොතො ගොතමස්ස නත්ථි, තස්මා අරසරූපො භවං ගොතමො, අරසජාතිකො අරසසභාවොති. අථස්ස භගවා චිත්තමුදුභාවජනනත්ථං උජුච්චව්වනිකභාවං පරිහරන්තො අඤ්ඤාතා තස්ස වචනස්සත්ථං අත්තනි සන්දස්සෙන්තො “අත්ථි ඛිවෙස බ්‍රාහ්මණ පරියායො”තිආදිමාහ.**

තත්ථ පරියායොති කාරණං; අයඤ්ඤි පරියායසද්දො දෙසනා-වාර-කාරණෙසු වත්තති. “මධුපිණ්ඩිකපරියායොත්ථෙව නං ධාරෙහි”තිආදිසු (ම. නි. 1.205) හි එස දෙසනායං වත්තති. “කස්ස නු බො, ආනන්ද, අජ්ජ පරියායො භික්ඛුනියො ඔවදිතු”න්තිආදිසු (ම. නි. 3.398) වාරෙ. “සාධු, භන්තෙ, භගවා අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛතු, යථායං භික්ඛුසඬ්ඨො අඤ්ඤාය සණ්ඨහෙය්‍යා”තිආදිසු (පාරා. 164) කාරණෙ. ස්වායම්ධි කාරණෙ වත්තති. තස්මා එත්ථ එවමත්ථො දට්ඨබ්බො – අත්ථි බො, බ්‍රාහ්මණ, එතං කාරණං; යෙන කාරණෙන මං “අරසරූපො භවං ගොතමො”ති වදමානො පුග්ගලො සම්මා වදෙය්‍ය, අචිතථවාදීති සඬ්ඛායං ගච්ඡෙය්‍ය. කතමො පන සොති? යෙ තෙ බ්‍රාහ්මණ රූපරසා...පෙ.... ඵොට්ඨබ්බරසා තෙ තථාගතස්ස පභිනාති. කිං වුත්තං හොති? යෙ තෙ ජාතිවසෙන වා උපපත්තිවසෙන වා සෙට්ඨසම්මතානම්පි පුට්ඨජ්ජනානං රූපාරම්මණාදීනි අස්සාදෙන්තානං අභිනන්දන්තානං රජ්ජන්තානං උප්පජ්ජන්ති කාමසුඛස්සාදසඬ්ඛාතා රූපරසසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බරසා, යෙ ඉමං ලොකං ගීවාය බන්ධිත්වා විය ආචිඤ්ජන්ති, වත්ථාරම්මණාදිසාමග්ගියඤ්ච උප්පන්නත්තා සාමග්ගිරසාති වුච්චන්ති, තෙ සබ්බෙපි තථාගතස්ස පභිනාති. මය්හං පභිනාති වත්තබ්බෙපි

මමාකාරෙන අත්තානං අනුක්ඛිපන්තො ධම්මං දෙසෙති. දෙසනාවිලාසො වා එස භගවතො.

තත්ථ පභිනාති චිත්තසන්තානතො විගතා ජහිතා වා. එතස්මිං පනත්ථෙ කරණෙ සාම්ච්චනං දට්ඨබ්බං. අරියමග්ගසත්ථෙන උච්ඡින්නං තණ්හාවිජ්ජාමයං මූලමෙනෙසන්ති උච්ඡින්නමූලා. තාලවත්ථු විය නෙසං වත්ථු කතන්ති තාලාවත්ථුකතා. යථා හි තාලරුක්ඛං සමූලං උද්ධරිත්වා තස්ස වත්ථුමත්තෙ තස්මිං පදෙසෙ කතෙ න පුන තස්ස තාලස්ස උප්පත්ති පඤ්ඤායති; එවං අරියමග්ගසත්ථෙන සමූලෙ රූපාදිරසෙ උද්ධරිත්වා නෙසං පුබ්බෙ උප්පන්නපුබ්බභාවෙන වත්ථුමත්තෙ චිත්තසන්තානෙ කතෙ සබ්බෙපි තෙ “තාලාවත්ථුකතා” ති වුච්චන්ති. අවිරුළුහිධම්මත්තා වා මත්ථකච්ඡින්නතාලො විය කතාති තාලාවත්ථුකතා. යස්මා පන එවං තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා භොන්ති, යථා නෙසං පච්ඡාභාවො න භොති, තථා කතා භොන්ති; තස්මා ආහ – “අනභාවංකතා” ති. අයඤ්ඤෙත්ථ පදච්ඡෙදො – අනුඅභාවං කතා අනභාවංකතාති. “අනභාවං ගතා” තිපි පාඨො, තස්ස අනුඅභාවං ගතාති අත්ථො. තත්ථ පදච්ඡෙදො අනුඅභාවං ගතා අනභාවං ගතාති, යථා අනුඅච්ඡරියා අනච්ඡරියාති. ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති අනාගතෙ අනුප්පජ්ජනකසභාවා. යෙ හි අභාවං ගතා, තෙ පුන කථං උප්පජ්ජිස්සන්ති? තෙනාහ – “අනභාවං ගතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා” ති.

අයං බො බ්‍රාහ්මණ පරියායොති ඉදං බො, බ්‍රාහ්මණ, කාරණං යෙන මං සම්මා වදමානො වදෙයා “අරසරූපො සමණො ගොතමො” ති. නො ච බො යං ත්වං සන්ධාය වදෙසීති යඤ්ච බො ත්වං සන්ධාය වදෙසී, සො පරියායො න භොති. කස්මා පන භගවා එවමාහ? නනු එවං චුත්තෙ යො බ්‍රාහ්මණෙන චුත්තො සාමග්ගිරසො තස්ස අත්තති විජ්ජමානතා අනුඤ්ඤාතා භොතීති. වුච්චතෙ, න භොති. යො හි තං සාමග්ගිරසං කාතුං භබ්බො හුත්වා න කරොති, සො තදභාවෙන අරසරූපොති වත්තබ්බො භවෙයා. භගවා පන අභබ්බොව එතං කාතුං, තෙනස්ස කරණෙ අභබ්බතං පකාසෙන්නො ආහ – “නො ච බො යං ත්වං සන්ධාය වදෙසී” ති. යං පරියායං සන්ධාය ත්වං මං “අරසරූපො” ති වදෙසී, සො අම්භෙසු නෙව වත්තබ්බොති.

4. එවං බ්‍රාහ්මණො අත්තනා අධිජ්ජෙතං අරසරූපතං ආරොපෙතුං අසක්කොන්තො අථාපරං නිබ්භොගො භවං ගොතමොතිආදිමාහ. සබ්බපරියායෙසු චෙත්ථ චුත්තනයෙනෙව යොජනක්කමං විදිත්වා සන්ධාය භාසිතමත්තං එවං චෙදිතබ්බං. බ්‍රාහ්මණො තමෙව වයොවුඩ්ඨානං අභිවාදනකම්මාදිං ලොකෙ සාමග්ගිපරිභොගොති මඤ්ඤමානො තදභාවෙන භගවත්තං නිබ්භොගොති ආහ. භගවා පන ය්වායං රූපාදීසු සත්තානං ඡන්දරාගපරිභොගො තදභාවං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති.

5. පුන බ්‍රාහ්මණො යං ලොකෙ වයොවුඩ්ඨානං අභිවාදනාදිකුලසමුදාවාරකම්මං ලොකියා කරොන්ති තස්ස අකිරියං සම්පස්සමානො භගවත්තං අකිරියවාදොති ආහ.

හගවා පන, යස්මා කායදුච්චරිතාදීනං අකිරියං වදන්ති තස්මා, තං අකිරියවාදං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති. තත්ථ ච කායදුච්චරිතන්ති පාණාතිපාත-අදින්නාදාන-මිච්ඡාචාරවෙනනා වෙදිතබ්බා. වච්චුච්චරිතන්ති මුසාවාද-පිසුණවාචා-ඵරුසවාචා-සම්ඵප්පලාපවෙනනා වෙදිතබ්බා. මනොදුච්චරිතන්ති අභිජ්ඣාබ්බාපාදමිච්ඡාදිට්ඨියො වෙදිතබ්බා. යපෙත්වා තෙ ධම්මෙ, අවසෙසා අකුසලා ධම්මා “අනෙකච්ඡිකා පාපකා අකුසලා ධම්මා”ති වෙදිතබ්බා.

6. පුන බ්‍රාහ්මණො තමෙව අභිවාදනාදිකම්මං හගවති අපස්සන්තො ඉමං “ආගම්ම අයං ලොකතන්ති ලොකපට්ඨෙණි උච්ඡිජ්ජති”ති මඤ්ඤමානො හගවන්තං උච්ඡෙදවාදොති ආහ. හගවා පන යස්මා අට්ඨස්ස ලොහසහගතචිත්තෙසු පඤ්චකාමගුණිකරාගස්ස ද්විසු අකුසලචිත්තෙසු උප්පජ්ජමානකදොසස්ස ච අනාගාමිමග්ගෙන උච්ඡෙදං වදන්ති. සබ්බාකුසලසම්භවස්ස පන නිරවසෙසස්ස මොහස්ස අරහත්තමග්ගෙන උච්ඡෙදං වදන්ති. යපෙත්වා තෙ තයො, අවසෙසානං පාපකානං අකුසලානං ධම්මානං යථානුරූපං චතුහි මග්ගෙහි උච්ඡෙදං වදන්ති; තස්මා තං උච්ඡෙදවාදං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති.

7. පුන බ්‍රාහ්මණො “ජිගුච්ඡති මඤ්ඤෙ සමණො ගොතමො ඉදං වයොවුඩ්ඨානං අභිවාදනාදිකුලසමුදාචාරකම්මං, තෙන තං න කරොති”ති මඤ්ඤමානො හගවන්තං ඡෙගුච්ඡති ආහ. හගවා පන යස්මා ජිගුච්ඡති කායදුච්චරිතාදීහි; කිං චුත්තං හොති? යඤ්ච තිවිධං කායදුච්චරිතං, යඤ්ච චතුබ්බිධං වච්චුච්චරිතං, යඤ්ච තිවිධං මනොදුච්චරිතං, යා ච යපෙත්වා තාති දුච්චරිතාති අවසෙසානං ලාමකට්ඨෙන පාපකානං අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්ති සමාපජ්ජනා සමඬිහිභාවො, තං සබ්බමිපි ගුථං විය මණ්ඩනකජාතියො පුරිසො ජිගුච්ඡති හිරියති, තස්මා තං ඡෙගුච්ඡිතං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති. තත්ථ “කායදුච්චරිතෙනා”ති උපයොගත්ථෙ කරණවචනං දට්ඨබ්බං.

8. පුන බ්‍රාහ්මණො තමෙව අභිවාදනාදිකම්මං හගවති අපස්සන්තො “අයං ඉමං ලොකඡෙට්ඨකකම්මං විනෙති විනාසෙති, අථ වා යස්මා එතං සාමිච්ඡිකම්මං න කරොති තස්මා අයං විනෙතබ්බො නිග්ගණ්හිතබ්බො”ති මඤ්ඤමානො හගවන්තං වෙනයිකොති ආහ. තත්‍රායං පදත්ථො – විනයතීති විනයො, විනාසෙතීති චුත්තං හොති. විනයො එව වෙනයිකො, විනයං වා අරහතීති වෙනයිකො, නිග්ගහං අරහතීති චුත්තං හොති. හගවා පන, යස්මා රාගාදීනං විනයාය වූපසමාය ධම්මං දෙසෙති, තස්මා වෙනයිකො හොති. අයමෙව චෙත්ථ පදත්ථො – විනයාය ධම්මං දෙසෙතීති වෙනයිකො. විචිත්‍රා හි තද්ධිතචුත්ති! ස්වායං තං වෙනයිකභාවං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති.

9. පුන බ්‍රාහ්මණො යස්මා අභිවාදනාදීති සාමිච්ඡිකම්මාති කරොන්තා වයොවුඩ්ඨෙ තොසෙන්නි භාසෙන්නි, අකරොන්තා පන තාපෙන්නි විහෙසෙන්නි දොමනස්සං නෙසං උප්පාදෙන්නි, හගවා ච තාති න කරොති; තස්මා “අයං වයොවුඩ්ඨෙ තපති”ති මඤ්ඤමානො සප්පුරිසාචාරවිරහිතත්තා වා “කපණපුරිසො



අය''න්ති මඤ්ඤමානෝ භගවන්තං තපස්සීති ආහ. තත්‍රායං පදත්ථො – තපනීති තපො, රොසෙති විභෙසෙතීති වුත්තං හොති, සාමීචිකම්මාකරණස්සෙතං නාමං. තපො අස්ස අත්ථීති තපස්සී. දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ ඛ්‍යඤ්ජනාති අවිචාරෙත්වා ලොකෙ කපණුපුරිසො “තපස්සී”ති වුච්චති. භගවා පන යෙ අකුසලා ධම්මා ලොකං තපනතො තපනීයාති වුච්චන්ති, තෙසං පහීනත්තා යස්මා තපස්සීති සඬ්ඛං ගතො, තස්මා තං තපස්සිතං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති. තත්‍රායං පදත්ථො – තපන්තීති තපා, අකුසලධම්මානමෙතං අධිවචනං. වුත්තම්පි හෙතං – “ඉධ තප්පති පෙච්ච තප්පතී”ති. තථා තෙ තපෙ අස්සි නිරස්සි පහාසි විද්ධංසෙසීති තපස්සී.

**10.** පුන බ්‍රාහ්මණො තං අභිවාදනාදිකම්මං දෙවලොකගබ්භසම්පත්තියා දෙවලොකපටිසන්ධිපටිලාභාය සංවත්තතීති මඤ්ඤමානෝ භගවති චස්ස අභාවං දිස්වා භගවන්තං අපගබ්භොති ආහ. කොධවසෙන වා භගවතො මාතුකුච්ඡිමිං පටිසන්ධිග්ගහණෙ දොසං දස්සෙන්නොපි ඵ්චමාහ. තත්‍රායං පදත්ථො – ගබ්භතො අපගතොති අපගබ්භො, අභබ්බො දෙවලොකුපපත්තිං පාපුණ්ණුන්ති අධිප්පායො. භීතො වා ගබ්භො අස්සාති අපගබ්භො, දෙවලොකගබ්භපරිබාහිරත්තා ආයතිං භීතගබ්භපටිලාභභාගීති, භීතො වාස්ස මාතුකුච්ඡිමිහි ගබ්භවාසො අභොසීති අධිප්පායො. භගවතො පන යස්මා ආයතිං ගබ්භසෙය්‍යා අපගතා, තස්මා සො තං අපගබ්භතං අත්තති සම්පස්සමානො අපරම්පි පරියායං අනුජානාති. තත්‍ර ච යස්ස බො බ්‍රාහ්මණ ආයතිං ගබ්භසෙය්‍යා පුනබ්භවාහිනිබ්බත්ති පහීනාති ඵ්තෙසං පදානං ඵ්චමත්ථො දට්ඨබ්බො – බ්‍රාහ්මණ, යස්ස පුග්ගලස්ස අනාගතෙ ගබ්භසෙය්‍යා, පුනබ්භවෙ ච අහිනිබ්බත්ති අනුත්තරෙන මග්ගෙන විහතකාරණත්තා පහීනාති. ගබ්භසෙය්‍යග්ගහණෙන චෙත්ථ ජලාබුජයොති ගහිතා. පුනබ්භවාහිනිබ්බත්තිග්ගහණෙන ඉතරා තිස්සොපි.

අපිච ගබ්භස්ස සෙය්‍යා ගබ්භසෙය්‍යා, පුනබ්භවො ඵ්ච අහිනිබ්බත්ති පුනබ්භවාහිනිබ්බත්තීති ඵ්චමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යථා ච විඤ්ඤාණට්ඨිතීති වුත්තෙපි න විඤ්ඤාණතො අඤ්ඤා යීති අත්ථී, ඵ්චමිධාපි න ගබ්භතො අඤ්ඤා සෙය්‍යාති චෙදිතබ්බො. අහිනිබ්බත්ති ච නාම යස්මා පුනබ්භවභූතාපි අපුනබ්භවභූතාපි අත්ථී, ඉධ ච පුනබ්භවභූතා අධිප්පෙතා. තස්මා වුත්තං – “පුනබ්භවො ඵ්ච අහිනිබ්බත්ති පුනබ්භවාහිනිබ්බත්ති”ති.

**11.** ඵ්චං ආගතකාලතො පට්ඨාය අරසරුපතාදීහි අට්ඨහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසන්තම්පි බ්‍රාහ්මණං භගවා ධම්මස්සරො ධම්මරාජා ධම්මස්සාමී තථාගතො අනුකම්පාය සීතලෙනෙව චක්ඛුනා ඔලොකෙන්නො යං ධම්මධාතුං පටිවිජ්ඣිත්වා දෙසනාවිලාසප්පත්තො හොති, තස්සා ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා විගතවලාභකෙ අත්තලික්ඛෙ සමබ්භුග්ගතො පුණ්ණුවන්දො විය සරදකාලෙ සුරියො විය ච බ්‍රාහ්මණස්ස හදයන්ධකාරං විධමන්නො තානියෙව අක්කොසවත්ථුහි තෙන තෙන පරියායෙන අඤ්ඤථා දස්සෙත්වා, පුනපි අත්තතො කරුණාවිජ්ජාරං අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පියභාවෙන පටිලද්ධං, තාදිගුණලක්ඛණං පථවිසමවිත්තතං.

අකුප්පධම්මකඤ්ච පකාසෙත්තො “අයං බ්‍රාහ්මණො කෙවලං  
 පලිතසිරිඛණ්ඩදන්තවලින්තවතාදීහි අත්තනො වුඩ්ඪභාවං සඤ්ජානාති, නො ච බො  
 ජානාති අත්තානං ජාතියා අනුගතං ජරාය අනුසංචං ඛ්‍යාධිනා අභිභූතං මරණෙන  
 අබ්භාහතං වට්ටබාණුභූතං අප්ප මරිත්වා පුන ස්වෙව  
 උත්තානසයනදාරකභාවගමනීයං. මහත්තෙන බො පන උස්සාහෙන මම සන්තිකං  
 ආගතො, තදස්ස ආගමනං සාත්ථකං හොතු” ති චින්තෙන්වා ඉමස්මිං ලොකෙ  
 අත්තනො අප්පට්ඨිමං පුරෙජාතභාවං දස්සෙත්තො සෙය්‍යථාපි බ්‍රාහ්මණාතිආදිනා  
 නයෙන බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මදෙසනං වඩ්ඪෙයි.

තත්ථ සෙය්‍යථාති ඔපම්මත්ථෙ නිපාතො; ජිති සම්භාවනත්ථෙ; උභයෙනාපි යථා  
 නාම බ්‍රාහ්මණාති දස්සෙති. කුක්කුටියා අණ්ඩානි අට්ඨ වා දස වා ද්වාදස වාති එත්ථ  
 පන කිඤ්චාපි කුක්කුටියා චුත්තප්පකාරතො උභ්‍යාධිකානිපි අණ්ඩානි හොන්ති, අථ  
 බො වචනසිලිට්ඨතාය එවං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවඤ්ඤි ලොකෙ සිලිට්ඨවචනං  
 හොති. තානස්සුති තානි අස්සු, භවෙය්‍යුන්ති චුත්තං හොති. කුක්කුටියා සම්මා  
 අධිසයිතානීති තාය ජනෙත්තියා කුක්කුටියා පක්ඛෙ පසාරෙන්වා තෙසං උපරි  
 සයන්තියා සම්මා අධිසයිතානි. සම්මා පරිසෙදිතානීති කාලෙන කාලං උතුං  
 ගණ්භාපෙත්තියා සුට්ඨු සමන්තතො සෙදිතානි, උස්මිකතානීති චුත්තං හොති. සම්මා  
 පරිභාවිතානීති කාලෙන කාලං සුට්ඨු සමන්තතො භාවිතානි, කුක්කුටගන්ධං  
 ගාභාපිතානීති චුත්තං හොති.

ඉදානි යස්මා තාය කුක්කුටියා එවං තීහි පකාරෙහි තානි අණ්ඩානි  
 පරිපාලියමානානි න පූතීති හොන්ති. යොපි නෙසං අල්ලසිනෙහො සො පරියාදානං  
 ගච්ඡති. කපාලං තනුකං හොති, පාදනබසිබා ව මුඛතුණ්ඩකඤ්ච බරං හොති,  
 කුක්කුටපොතකා පරිපාකං ගච්ඡන්ති, කපාලස්ස තනුකත්තා බහිද්ධා ආලොකො  
 අත්තො පඤ්ඤායති. අථ තෙ කුක්කුටපොතකා “චිරං වත මයං සඬකුටිතහත්ථපාදා  
 සම්බාධෙ සයිමිහ, අයඤ්ච බහි ආලොකො දිස්සති, එත්ථ දානි නො සුඛවිහාරො  
 භවිස්සති” ති නික්ඛම්තුකාමා හුත්වා කපාලං පාදෙන පහරන්ති, ගීවං පසාරෙන්ති.  
 තතො තං කපාලං ද්වෙධා හිප්පති, කුක්කුටපොතකා පක්ඛෙ විධුනන්තා  
 තඬ්ඛණානුරූපං චිරවන්තා නික්ඛමන්ති. එවං නික්ඛමන්තානඤ්ච නෙසං යො  
 පයමතරං නික්ඛමති සො ‘ජෙට්ඨො’ ති වුච්චති. තස්මා භගවා තාය උපමාය  
 අත්තනො ජෙට්ඨකභාවං සාධෙතුකාමො බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡි – “යො නු බො තෙසං  
 කුක්කුටච්ඡාපකානං...පෙ.... කින්ති ස්වස්ස වචනීයො” ති. තත්ථ  
 කුක්කුටච්ඡාපකානන්ති කුක්කුටපොතකානං. කින්ති ස්වස්ස වචනීයොති සො  
 කින්ති වචනීයො අස්ස, කින්ති වත්තබ්බො භවෙය්‍ය ජෙට්ඨො වා කනිට්ඨො වාති.  
 සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

තතො බ්‍රාහ්මණො ආහ – “ජෙට්ඨොතිස්ස හො ගොතම වචනීයො” ති. හො,  
 ගොතම, සො ජෙට්ඨො ඉති අස්ස වචනීයො. කස්මාති වෙ? සො හි නෙසං ජෙට්ඨො,  
 තස්මා සො නෙසං වුඩ්ඪිතරොති අත්ථො. අථස්ස භගවා ඔපම්මං සම්පට්පාදෙන්තො  
 ආහ – “එවමෙව බො අහං බ්‍රාහ්මණො” තිආදි. යථා සො කුක්කුටච්ඡාපකො

ජෙට්ටියොති සඩ්ධාං ගච්ඡති; එවං අහම්පි අවිජ්ජාගතාය පජාය. අවිජ්ජාගතායාති අවිජ්ජා වුච්චති අඤ්ඤාණං, තත්ථ ගතාය. පජායාති සත්තාධිවචනමෙතං. තස්මා එත්ථ අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස අත්තො පට්ටියෙසු සත්තෙසුති එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො. අණ්ඩභූතායාති අණ්ඩෙ භූතාය ජාතාය සඤ්ජාතාය. යථා හි අණ්ඩෙ නිබ්බත්තා එකච්චෙ සත්තා අණ්ඩභූතාති වුච්චන්ති; එවමයං සබ්බාපි පජා අවිජ්ජණ්ඩකොසෙ නිබ්බත්තත්තා අණ්ඩභූතාති වුච්චති. පරියොනද්ධායාති තෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසෙන සමන්තතො ඔනද්ධාය බද්ධාය වෙඨිතාය. අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වාති තං අවිජ්ජාමයං අණ්ඩකොසං භින්දිත්වා. එකොව ලොකෙති සකලෙපි ලොකසන්නිවාසෙ අහමෙව එකො අදුනියො. අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති අනුත්තරන්ති උත්තරවිරහිතං සබ්බසෙට්ඨං. සම්මාසම්බොධින්ති සම්මා සාමඤ්ච බොධිං; අථ වා පසත්ථං සුන්දරඤ්ච බොධිං; බොධිති රුක්ඛොපි මග්ගොපි සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණමපි නිබ්බානමපි වුච්චති. “බොධිරුක්ඛමුලෙ පට්ඨාභිසම්බුද්ධො”ති (මහාව. 1; උදා. 1) ව “අත්තරා ව ගයං අත්තරා ව බොධි”න්ති (මහාව. 11; ම. නි. 1.285) ව ආගතට්ඨානෙසු හි රුක්ඛො බොධිති වුච්චති. “බොධි වුච්චති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණ”න්ති (වුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) ආගතට්ඨානෙ මග්ගො. “පජ්ජොති බොධිං වරහුරිමෙධෙසො”ති (දී. නි. 3.217) ආගතට්ඨානෙ සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං. “පත්ථාන බොධිං අමතං අසඩ්ධත”න්ති ආගතට්ඨානෙ නිබ්බානං. ඉධ පන භගවතො අරහත්තමග්ගඤාණං අධිප්පෙනං. සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණන්තිපි වදන්ති. අඤ්ඤෙසං අරහත්තමග්ගො අනුත්තරා බොධි හොති, න හොතීති? න හොති. කස්මා? අසබ්බගුණදායකත්තා. තෙසඤ්භි කස්සපි අරහත්තමග්ගො අරහත්තඵලමෙව දෙති, කස්සපි තිස්සො විජ්ජා, කස්සපි ඡ අභිඤ්ඤා, කස්සපි චතස්සො පටිසම්භිදා, කස්සපි සාවකපාරමිඤාණං. පච්චෙකබුද්ධානමපි පච්චෙකබොධිඤාණමෙව දෙති. බුද්ධානං පන සබ්බගුණසම්පත්තිං දෙති, අභිසෙකො විය රඤ්ඤො සබ්බලොකිස්සරියභාවං. තස්මා අඤ්ඤස්ස කස්සපිපි අනුත්තරා බොධි න හොතීති. අභිසම්බුද්ධොති අභිඤ්ඤාසිං පටිච්ඡක්ඛිං; පත්තොම්හි අධිගතොම්හිති වුත්තං හොති.

ඉදානි යදෙනං භගවතා “එවමෙව බො අහං බ්‍රාහ්මණා”ති ආදිනා නයෙන වුත්තං ඔපම්මසම්පටිපාදනං, තං එවමත්ථෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා වෙදිතබ්බං. යථා හි තස්සා කුක්කුටියා අත්තතො අණ්ඩෙසු අධිසයනාදිතිවිධකිරියාකරණං; එවං බොධිපල්ලඬකෙ නිසින්තස්ස බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො අත්තතො විත්තසන්නානෙ අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති තිව්ධානුපස්සනාකරණං. කුක්කුටියා තිව්ධකිරියාසම්පාදනෙන අණ්ඩානං අපුත්තිභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස අපරිහානි. කුක්කුටියා තිව්ධකිරියාකරණෙන අණ්ඩානං අල්ලසිනෙහපරියාදානං විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ධානුපස්සනාසම්පාදනෙන භවත්තයානුගතනිකන්තිසිනෙහපරියාදානං. කුක්කුටියා තිව්ධකිරියාකරණෙන අණ්ඩකපාලානං තනුභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිව්ධානුපස්සනාසම්පාදනෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසස්ස තනුභාවො. කුක්කුටියා තිව්ධකිරියාකරණෙන කුක්කුට්ඨපාපකස්ස පාදනබසිබාතුණ්ඩකානං ථද්ධබරභාවො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො

තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස තික්ඛරවිජ්ජසන්නසුරභාවො. කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන කුක්කුට්ඨිජාපකස්ස පරිපාකකාලො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණස්ස පරිපාකකාලො වඩ්ඪිතකාලො ගඛිභග්ගහණකාලො වෙදිතබ්බො.

තතො කුක්කුටියා තිවිධකිරියාකරණෙන කුක්කුට්ඨිජාපකස්ස පාදනබසිබාය වා මුඛතුණ්ඩකෙන වා අණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා පක්ඛෙ පජ්ඨොටෙන්වා සොත්ථිතා අභිනිබ්භිදාකාලො විය බොධිසත්තභූතස්ස භගවතො තිවිධානුපස්සනාසම්පාදනෙන විපස්සනාඤාණං ගඛිභං ගණ්භාපෙන්වා අනුපුබ්බාධිගතෙන අරහත්තමග්ගෙන අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා අභිඤ්ඤාපක්ඛෙ පජ්ඨොටෙන්වා සොත්ථිතා සකලබුද්ධගුණසවිජිකතකාලො වෙදිතබ්බොති.

ස්වාභං බ්‍රාහ්මණ ජෙට්ඨො සෙට්ඨො ලොකස්සාති සො අභං බ්‍රාහ්මණ යථා තෙසං කුක්කුට්ඨපොතකානං පයමතරං අණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා අභිනිබ්භිදො කුක්කුට්ඨපොතකො ජෙට්ඨො හොති; එවං අවිජ්ජාගතාය පජාය තං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා පයමතරං අරියාය ජාතියා ජාතත්තා ජෙට්ඨො වුඩ්ඪිතරොති සඬ්ඛාං ගතො. සබ්බගුණෙහි පන අජ්ජපිසමත්තා සෙට්ඨොති.

එවං භගවා අත්තතො අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස පකාසෙන්වා ඉදානි යාය පටිපදාය තං අධිගතො තං පටිපදං පුබ්බභාගතො පභූති දස්සෙතුං “ආරද්ධං බො පන මෙ බ්‍රාහ්මණා”තිආදිමාහ. ඉමං වා භගවතො අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තමෙවමුජ්ජන්තං – “කාය නු බො පටිපදාය ඉමං පත්තො”ති. තස්ස චිත්තමඤ්ඤාය “ඉමායාභං පටිපදාය ඉමං අනුත්තරං ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං පත්තො”ති දස්සෙන්තො එවමාහ. තත්ථ ආරද්ධං බො පන මෙ බ්‍රාහ්මණ වීරියං අහොසිති බ්‍රාහ්මණ, න මයා අයං අනුත්තරො ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවො කුසිතෙන මුට්ඨස්සතිනා සාරද්ධකායෙන වික්ඛිත්තචිත්තෙන අධිගතො, අපිච බො තදධිගමාය ආරද්ධං බො පන මෙ වීරියං අහොසි, බොධිමණ්ඩෙ නිසින්නෙන මයා චතුරභිගසමන්නාගතං වීරියං ආරද්ධං අහොසි, පග්ගහිතං අසිලීජ්ජපවත්තිතන්ති වුත්තං හොති. ආරද්ධත්තායෙව ච මෙ තං අසල්ලීතං අහොසි. න කෙවලඤ්ච වීරියමෙව, සතිපි මෙ ආරම්මණාහිමුඛිභාවෙන උපට්ඨිතා අහොසි. උපට්ඨිතත්තායෙව ච අසම්මුට්ඨා. පස්සද්ධො කායො අසාරද්ධොති කායචිත්තපස්සද්ධිවසෙන කායොපි මෙ පස්සද්ධො අහොසි. තත්ථ යස්මා නාමකායෙ පස්සද්ධෙ රූපකායොපි පස්සද්ධොයෙව හොති, තස්මා නාමකායො රූපකායොති අවිසෙසෙන්වාච පස්සද්ධො කායොති වුත්තං. අසාරද්ධොති සො ච බො පස්සද්ධත්තායෙව අසාරද්ධො, විගතදර්ශොති වුත්තං හොති. සමාහිතං චිත්තං එකග්ගන්ති චිත්තමිපි මෙ සම්මා ආහිතං සුට්ඨු යපිතං අජ්ජිතං විය අහොසි; සමාහිතත්තා එව ච එකග්ගං අවලං නිජ්ජන්දනන්ති. එත්තාවතා ක්කානස්ස පුබ්බභාගපටිපදා කථිතා හොති.

පයමජ්ඣානකථා



ඉදානි ඉමාය පටිපදාය අධිගතං පයමජ්ඣානං ආදිං කත්වා  
 විජ්ජත්තයපරියොසානං විසෙසං දස්සෙන්තො “සො ඛො අහ”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ  
 විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහිතිආදීනං කිඤ්චාපි “තත්ථ කතමෙ  
 කාමා? ඡන්දො කාමො, රාගො කාමො, ඡන්දරාගො කාමො; සඬකප්පො කාමො,  
 රාගො කාමො, සඬකප්පරාගො කාමො – ඉමෙ වුච්චන්ති කාමා. තත්ථ කතමෙ  
 අකුසලා ධම්මා? කාමච්ඡන්දො...පෙ.... විච්චිච්ඡා – ඉමෙ වුච්චන්ති අකුසලා  
 ධම්මා. ඉති ඉමෙහි ච කාමෙහි ඉමෙහි ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි විචිත්තො හොති  
 පච්චිත්තො, තෙන වුච්චති – ‘විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිව අකුසලෙහි  
 ධම්මෙහි’”තිආදීනා (විහ. 564) නයෙන විහඬිගෙයෙව අත්ථො වුත්තො. තථාපි  
 අට්ඨකථානයං විනා න සුට්ඨු පාකටොති අට්ඨකථානයෙනෙව නං පකාසයිස්සාම.

සෙය්‍යාපීදං – විච්චිවෙව කාමෙහිති කාමෙහි විච්චිවිත්වා විනා හුත්වා  
 අපසක්කෙන්වා. යො පනායමෙත්ථ ඵලකාරො, සො නියමත්ථොති වෙදිතඛිබ්බො.  
 යස්මා ච නියමත්ථො, තස්මා තස්මිං පයමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරණසමයෙ  
 අවිජ්ජමානානම්පි කාමානං තස්ස පයමජ්ඣානස්ස පටිපක්ඛිනාවං.  
 කාමපරිච්චාගෙනෙව චස්ස අධිගමං දීපෙති. කථං? “විච්චිවෙව කාමෙහි”ති ඵලඤ්ඤි  
 නියමෙ කරියමානෙ ඉදං පඤ්ඤායති. නුනිමස්ස ඤානස්ස කාමා පටිපක්ඛිනා,  
 යෙසු සති ඉදං න පවත්ති, අන්ධකාරෙ සති පදීපො විය, තෙසං පරිච්චාගෙනෙව  
 චස්ස අධිගමො හොති, ඔරිමතීරපරිච්චාගෙන පාරිමතීරස්සෙව, තස්මා නියමං  
 කරොතීති.

තත්ථ සීයා – “කස්මා පනෙස පුබ්බපදෙයෙව වුත්තො න උත්තරපදෙ, කිං  
 අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිච්චිවාපි ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍යා”ති? න ඛො  
 පනෙතං ඵලං දට්ඨඛිබ්බං. තත්තිස්සරණතො හි පුබ්බපදෙඵව ඵස වුත්තො.  
 කාමධාතුසමතික්කමනතො හි කාමරාගපටිපක්ඛිනො ච ඉදං ඤානං කාමානමෙව  
 නිස්සරණං. යථාහ – “කාමානමෙතං නිස්සරණං, යදිදං නෙක්ඛම්ම”න්ති (ඉතිවු.  
 72). උත්තරපදෙපි පන යථා “ඉධෙව, හික්ඛෙව, පයමො සමණො, ඉධ දුතියො  
 සමණො”ති (ම. නි. 1.139) එත්ථ ඵලකාරො ආනෙත්වා වුච්චති, ඵලං වත්තඛිබ්බො.  
 න හි සක්කා ඉතො අඤ්ඤෙහිපි නිවරණසඬ්ඛාතෙහි අකුසලෙහි ධම්මෙහි අවිච්චිව  
 ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරිතුං. තස්මා “විච්චිවෙව කාමෙහි විච්චිවෙව අකුසලෙහි  
 ධම්මෙහි”ති ඵලං පද්ද්වයෙපි ඵස දට්ඨඛිබ්බො. පද්ද්වයෙපි ච කිඤ්චාපි “විච්චිවා”ති  
 ඉමිනා සාධාරණච්චනෙන තදඬිගවිච්චෙකාදයො කායවිච්චෙකාදයො ච සබ්බෙපි  
 විච්චෙකා සඬිගහං ගච්ඡන්ති. තථාපි කායවිච්චෙකො, චිත්තවිච්චෙකො,  
 වික්ඛම්භනවිච්චෙකොති තයො ඵල ඉධ දට්ඨඛිබ්බො. “කාමෙහි”ති ඉමිනා පන පදෙන  
 යෙ ච නිද්දෙසෙ “කතමෙ වත්ථුකාමා මනාපියා රූපා”තිආදීනා (මහානි. 1; විහ.  
 964) නයෙන වත්ථුකාමා වුත්තා, යෙ ච තත්ථෙව විහඬිගෙ ච “ඡන්දො  
 කාමො”තිආදීනා (මහානි. 1) නයෙන කිලෙසකාමා වුත්තා, තෙ සබ්බෙපි සඬිගහිතා  
 ඉච්චෙව දට්ඨඛිබ්බො. ඵලඤ්ඤි සති “විච්චිවෙව කාමෙහි”ති වත්ථුකාමෙහිපි  
 විච්චිවෙවාති අත්ථො යුජ්ජති. තෙන කායවිච්චෙකො වුත්තො හොති.

විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහීති කිලෙසකාමෙහි සබ්බාකුසලෙහි ධම්මෙහි වා විවිච්චාති අත්ථො යුජ්ජති. තෙන චිත්තවිච්චෙකො චුත්තො හොති. පුරිමෙන චෙත්ථ චත්ථුකාමෙහි විචෙකච්චනතොයෙව කාමසුඛපරිච්චාගො, දුතියෙන කිලෙසකාමෙහි විචෙකච්චනතො නෙක්ඛම්මසුඛපරිග්ගහො විභාවිතො හොති. එවං චත්ථුකාමකිලෙසකාමවිචෙකච්චනතොයෙව ච එතෙසං පයමෙන සංකිලෙසචත්ථුජ්ජහානං, දුතියෙන සංකිලෙසජ්ජහානං; පයමෙන ලොලභාවස්ස හෙතුපරිච්චාගො, දුතියෙන බාලභාවස්ස; පයමෙන ච පයොගසුද්ධි, දුතියෙන ආසයපොසනං විභාවිතං හොතීති විඤ්ඤාතබ්බං. එස තාව නයො “කාමෙහී”ති එත්ථ චුත්තකාමෙසු චත්ථුකාමපක්ඛෙ.

කිලෙසකාමපක්ඛෙ පන ඡන්දොති ව රාගොති ව එවමාදීහි අනෙකහෙදො කාමච්ඡන්දොයෙව කාමොති අධිජ්ජෙතො. සො ච අකුසලපරියාපන්නොපි සමානො, “තත්ථ කතමො කාමච්ඡන්දො කාමො”තිආදිනා නයෙන විහඬිගෙ ඤානපටිපක්ඛතො විසුං චුත්තො. කිලෙසකාමත්තා වා පුරිමපදෙ චුත්තො, අකුසලපරියාපන්නත්තා දුතියපදෙ. අනෙකහෙදතො චස්ස කාමතොති අචත්ථා කාමෙහීති චුත්තං. අඤ්ඤෙසමිපි ව ධම්මානං අකුසලභාවෙ විජ්ජමානෙ “තත්ථ කතමෙ අකුසලා ධම්මා කාමච්ඡන්දො”තිආදිනා නයෙන විහඬිගෙ (විහ. 564) උපරිඤානඤ්ඤපච්චනීකපටිපක්ඛභාවදස්සනතො නීවරණානෙව චුත්තාති. නීවරණානි හි ඤානඤ්ඤපච්චනීකානි, තෙසං ඤානඤ්ඤානෙව පටිපක්ඛානි, විද්ධංසකානීති චුත්තං හොති. තථා හි “සමාධි කාමච්ඡන්දස්ස පටිපක්ඛො, පීති බ්‍යාපාදස්ස, චිත්තකො ථීනමිද්ධස්ස, සුඛං උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස, විචාරො විචිකිච්ඡායා”ති පෙට්කෙ චුත්තං.

එවමෙත්ථ “විච්චිචෙව කාමෙහී”ති ඉමිනා කාමච්ඡන්දස්ස වික්ඛම්භනවිචෙකො චුත්තො හොති. “විච්චිච අකුසලෙහි ධම්මෙහී”ති ඉමිනා පඤ්චන්තමිපි නීවරණානං. අග්ගහිතග්ගහණෙන පන පයමෙන කාමච්ඡන්දස්ස, දුතියෙන සෙසනීවරණානං. තථා පයමෙන තීසු අකුසලමූලෙසු පඤ්චකාමගුණහෙදවිසයස්ස ලොභස්ස, දුතියෙන ආසාතචත්ථුහෙදාදිවිසයානං දොසමොහානං. ඔසාදීසු වා ධම්මෙසු පයමෙන කාමොස-කාමයොග-කාමාසව-කාමුපාදාන-අභිජ්ඣාකායගන්ථ-කාමරාග-සංයොජනානං, දුතියෙන අවසෙසඔස-යොගාසව-උපාදාන-ගන්ථ-සංයොජනානං. පයමෙන ච තණ්හාය තංසම්පයුත්තකානඤ්ච, දුතියෙන අවිජ්ජාය තංසම්පයුත්තකානඤ්ච. අපිච පයමෙන ලොභසම්පයුත්තඅට්ඨචිත්තූප්පාදානං, දුතියෙන සෙසානං චතුත්තං. අකුසලචිත්තූප්පාදානං වික්ඛම්භනවිචෙකො චුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බො. අයං තාව “විච්චිචෙව කාමෙහි විච්චිච අකුසලෙහි ධම්මෙහී”ති එත්ථ අත්ථජ්ජකාසනා.

එත්තාවතා ච පයමස්ස ඤානස්ස පහානඤ්ඤං දස්සෙත්ථා ඉදානි සම්පයොගඤ්ඤං දස්සෙත්තො සචිත්තකං සචිචාරන්තිආදිමාහ. තත්ථ චිත්තකනං චිත්තකො, උභනන්ති චුත්තං හොති. ස්වායං ආරම්මණෙ චිත්තස්ස අභිනිරොපනලක්ඛණො, ආහනනපරියාහනනරසො. තථා හි “තෙන යොගාච්චරො ආරම්මණං චිත්තකාහනං

විතක්කපරියාහතං කරොති’’ති වුවිච්චි. ආරම්මණෙ විත්තස්ස ආනයනපච්චුපට්ඨානො. විවරණං විචාරො, අනුසඤ්චරණන්ති චුත්තං හොති. ස්වායං ආරම්මණානුමජ්ජනලක්ඛණො, තත්ථ සහජාතානුයොජනරසො, විත්තස්ස අනුප්පබන්ධනපච්චුපට්ඨානො. සන්තෙපි ච නෙසං කත්ථවි අවිජ්ජයොගෙ ඔළාරිකට්ඨෙන සණ්ඨාහිසාතසද්දො විය වෙනසො පයමාහිනිපාතො විතක්කො, සුබ්බමට්ඨෙන අනුරවො විය අනුප්පබන්ධො විචාරො. විජ්ජාරවා වෙන්ථ විතක්කො පරිජ්ජන්දනභාවො විත්තස්ස, ආකාසෙ උප්පතිතුකාමස්ස පක්ඛිනො පක්ඛවික්ඛෙපො විය පදුමාහිමුඛපාතො විය ච ගන්ධානුබන්ධවෙනසො හමරස්ස. සන්තචුත්ති විචාරො නාතිපරිජ්ජන්දනභාවො විත්තස්ස, ආකාසෙ උප්පතිතස්ස පක්ඛිනො පක්ඛජ්ජසාරණං විය පරිබ්භමනං විය ච පදුමාහිමුඛපතිතස්ස හමරස්ස පදුමස්ස උපරිභාගෙ. සො පන නෙසං විසෙසො පයම-දුතියජ්ඣානෙසු පාකටො හොති. ඉති ඉමිනා ච විතක්කෙන ඉමිනා ච විචාරෙන සහ වත්තති රුක්ඛො විය පුජ්ජෙන ච ඵලෙන වාති ඉදං ඥානං ‘‘සවිතක්කං සවිචාර’’න්ති වුවිච්චි. විභඩ්ගෙ පන ‘‘ඉමිනා ච විතක්කෙන ඉමිනා ච විචාරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො’’තිආදිනා (විභ. 565) නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානා දෙසනා කතා. අත්ථො පන තත්ත්ව ප්‍රමාණ ඵලමෙව දට්ඨබ්බො.

විවෙකජන්ති ඵත්ථ විචිත්ති විවෙකො, නිවරණවිගමොති අත්ථො. විචිත්තොති වා විවෙකො, නිවරණවිචිත්තො ඥානසම්පයුත්තධම්මරාසීති අත්ථො. තස්මා විවෙකා, තස්මිං වා විවෙකෙ ජාතන්ති විවෙකජං. පිතිසුඛන්ති ඵත්ථ පිනයතීති පිති, සා සම්පියායනලක්ඛණා කායවිත්තපිනනරසා, ඵරණරසා වා, ඔදගාපච්චුපට්ඨානා. සුඛනං සුඛං, සුට්ඨු වා බාදති බනති ච කායවිත්තාබාධන්ති සුඛං, තං සාතලක්ඛණං, සම්පයුත්තකානං උපබ්බහනරසං, අනුග්ගහපච්චුපට්ඨානං. සතිපි ච නෙසං කත්ථවි අවිජ්ජයොගෙ ඉට්ඨාරම්මණපට්ඨානවුට්ඨි පිති, පට්ඨෙද්ධරසානුභවනං සුඛං. යත්ථ පිති තත්ථ සුඛං, යත්ථ සුඛං තත්ථ න නියමතො පිති. සඬ්ඛාරක්ඛන්ධසඬ්ඛනිතා පිති, වෙදනාක්ඛන්ධසඬ්ඛනිතං සුඛං. කන්තාරබ්බන්තස්ස වනන්තොදකදස්සනසවනෙසු විය පිති, වනවිජායජ්ජවෙසනඋදකපරිභොගෙසු විය සුඛං. තස්මිං තස්මිං සමයෙ පාකටභාවතො වෙනං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අයඤ්ච පිති, ඉදඤ්ච සුඛං, අස්ස ඥානස්ස, අස්මිං වා ඥානෙ අත්ථිති ඉදං ඥානං ‘‘පිතිසුඛ’’න්ති වුවිච්චි.

අථ වා පිති ච සුඛඤ්ච පිතිසුඛං, ධම්මවිනයාදයො විය. විවෙකජං පිතිසුඛමස්ස ඥානස්ස, අස්මිං වා ඥානෙ අත්ථිති ඵලමිපි විවෙකජංපිතිසුඛං. යටෙව හි ඥානං, ඵවං පිතිසුඛං පෙත්ථ විවෙකජමෙව හොති, තඤ්චස්ස අත්ථිති තස්මා ඵකපදෙනෙව ‘‘විවෙකජං පිතිසුඛ’’න්තිපි වත්තුං යුජ්ජති. විභඩ්ගෙ පන ‘‘ඉදං සුඛං ඉමාය පිතියා සහගත’’න්තිආදිනා (විභ. 567) නයෙනෙතං චුත්තං. අත්ථො පන තත්ත්ව ප්‍රමාණ ඵලමෙව දට්ඨබ්බො.

පයමන්ති ගණනානුපුබ්බතා පයමං, ඉදං පයමං සමාපජ්ජතීතිපි පයමං. පච්චනීකධම්මෙ ඥාපෙතීති ඥානං, ඉමිනා යොගිතො ඥායන්තීතිපි ඥානං, පච්චනීකධම්මෙ ඩහන්ති ගොවරං වා විත්තෙන්තීති අත්ථො. සයං වා තං ඥායති

උපනිජ්ඣායනීති ක්‍රියානං, තෙනෙව උපනිජ්ඣායනලක්ඛණන්ති වුච්චති. තදෙන ආරම්භණපනිජ්ඣානං, ලක්ඛණපනිජ්ඣානන්ති දුට්ඨං හොති. තත්ථ ආරම්භණපනිජ්ඣානන්ති සහ උපවාරෙන අට්ඨ සමාපත්තියො වුච්චන්ති. කස්මා? කසිණාදිආරම්භණපනිජ්ඣායනතො. ලක්ඛණපනිජ්ඣානන්ති විපස්සනාමග්ගඵලානි වුච්චන්ති. කස්මා? ලක්ඛණපනිජ්ඣායනතො. එත්ථ හි විපස්සනා අනිච්චලක්ඛණාදීනි උපනිජ්ඣායනි, විපස්සනාය උපනිජ්ඣායනකිච්චං පන මග්ගෙන සිජ්ඣනීති මග්ගො ලක්ඛණපනිජ්ඣානන්ති වුච්චති. එලං පන නිරොධස්ස තථලක්ඛණං උපනිජ්ඣායනීති ලක්ඛණපනිජ්ඣානන්ති වුච්චති. ඉමස්මිං පනත්ථෙ ආරම්භණපනිජ්ඣානමෙව ක්‍රියානන්ති අධිජ්ජෙතං.

එත්ථාහ – “කතමං පන තං ක්‍රියානං නාම, යං සවිතක්කං සවිචාරං...පෙ.... පිනිසුබන්ති එවං අපදෙසං අරහති” ති? වුච්චතෙ – යථා සධනො සපරිජ්ජනොතිආදීසු යපෙත්වා ධනඤ්ච පරිජ්ජනඤ්ච අඤ්ඤො අපදෙසාරහො හොති, එවං යපෙත්වා විතක්කාදිමමෙ අඤ්ඤං අපදෙසාරහං නත්ථි. යථා පන සරථා සපත්ති සෙනානි වුත්තෙ සෙනඬගෙසුයෙව සෙනාසම්මුති, එවමිධ පඤ්චසු අඬගෙසුයෙව ක්‍රියාසම්මුති වෙදිතබ්බො. කතමෙසු පඤ්චසු? විතක්කො, විචාරො, පිනි, සුඛං, විත්තෙකග්ගතානි එතෙසු. එතානෙව හිස්ස “සවිතක්කං සවිචාරං” න්තිආදිනා නයෙන අඬගතාවෙන වුත්තානි. අවුත්තත්තා එකග්ගතා අඬගං න හොතීති වෙ තඤ්ච න. කස්මා? වුත්තත්තා එව. සාපි හි විහඬගෙ “ක්‍රියානන්ති විතක්කො විචාරො පිනි සුඛං විත්තස්සෙකග්ගතා” ති එවං වුත්තායෙව. තස්මා යථා සවිතක්කං සවිචාරන්ති, එවං සවිත්තෙකග්ගතන්ති ඉධ අවුත්තෙපි ඉමිනා විහඬගවචනෙන විත්තෙකග්ගතාපි අඬගමෙවානි වෙදිතබ්බො. යෙන හි අධිජ්ජායෙන භගවතා උද්දෙසො කතො, සො එව තෙන විහඬගෙපි පකාසිතොති.

උපසම්පජ්ජානි උපගන්ත්වා, පාපුණිත්වානි වුත්තං හොති. උපසම්පාදයිත්වා වා, නිජ්ජාදෙත්වානි වුත්තං හොති. විහඬගෙ පන “උපසම්පජ්ජානි පයමස්ස ක්‍රියාසස්ස ලාභො පටිලාභො පත්ති සම්පත්ති ඵුසනා සම්ඵුසනා සවජ්ජිරියා උපසම්පදා” ති වුත්තං. තස්සාපි එවමෙවත්ථො වෙදිතබ්බො. විහාසින්ති බොධිමණ්ඩෙ නිසජ්ජසඬාතෙන ඉරියාපට්ඨිතාරෙන ඉතිවුත්තජ්ජකාරක්‍රියාසමඬගී හුත්වා අත්තභාවස්ස ඉරියං වුත්තිං පාලනං යපනං යාපනං වාරං විහාරං අහිනිජ්ජාදෙසින්ති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙනං විහඬගෙ – “විහරතීති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති වරති විහරති, තෙන වුච්චති විහරතී” ති (විහ. 512).

කිං පන කත්වා භගවා ඉමං ක්‍රියානං උපසම්පජ්ජ විහාසීති? කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා. කතරං? ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං. අඤ්ඤෙන තදත්ථිකෙන කිං කාතබ්බන්ති? අඤ්ඤෙනපි එතං වා කම්මට්ඨානං පට්ඨිකසිණාදීනං වා අඤ්ඤතරං භාවෙතබ්බං. තෙසං භාවනානායො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.55) වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉධ පන වුච්චමානෙ අතිභාරියං විනයනිදානං හොති, තස්මා පාළියා අත්ථජ්ජකාසනමත්තමෙව කරොමාති.



පද්මප්ඤ්ඤානකථා නිට්ඨානා.

### දුතියප්ඤ්ඤානකථා

විතක්කවිචාරානං වූපසමාති විතක්කස්ස ච විචාරස්ස වාති ඉමෙසං ද්විතීයං වූපසමා සමතික්කමා; දුතියප්ඤ්ඤානක්ඛණේ අපාතූභාවාති චුත්තං හොති. තත්ථ කිඤ්චාපි දුතියප්ඤ්ඤානෙ සබ්බෙපි පද්මප්ඤ්ඤානධම්මා න සන්ති, අඤ්ඤෙයෙව හි පද්මප්ඤ්ඤානෙ එස්සාදයො, අඤ්ඤෙ ඉධ; ඔළාරිකස්ස පන ඔළාරිකස්ස අභිගස්ස සමතික්කමා පද්මප්ඤ්ඤානතො පරෙසං දුතියප්ඤ්ඤානාදීනං අධිගමො හොතීති දීපනත්ථං. “විතක්කවිචාරානං වූපසමා”ති එවං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අප්ඤ්ඤාත්තන්ති ඉධ නියකප්ඤ්ඤාත්තමධිප්පෙතං. විභවිගෙ පන “අප්ඤ්ඤාත්තං පච්චත්ත”න්ති (විභ. 573) එත්තකමෙව චුත්තං. යස්මා පන නියකප්ඤ්ඤාත්තං අධිප්පෙතං, තස්මා අත්තනි ජාතං අත්තනො සන්තානෙ නිබ්බත්තන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො.

සම්පසාදනන්ති සම්පසාදනං චුච්චති සද්ධා. සම්පසාදනයොගතො ඤානම්පි සම්පසාදනං, නීලවණ්ණයොගතො නීලවත්ථං විය. යස්මා චා තං ඤානං සම්පසාදනසමන්තාගතත්තා විතක්කවිචාරක්ඛොභවූපසමනෙන වෙනො සම්පසාදයති, තස්මාපි සම්පසාදනන්ති චුත්තං. ඉමස්මිඤ්ච අත්ථවිකප්පෙ සම්පසාදනං වෙනසොති එවං පදසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. සුරිමස්මිං පන අත්ථවිකප්පෙ වෙනසොති එතං එකොදිභාවෙන සද්ධිං යොජෙතබ්බං. තත්ත්වං අත්ථයොජනා – එකො උදෙතීති එකොදි, විතක්කවිචාරෙහි අනප්ඤ්ඤාත්තා අග්ගො සෙට්ඨො හුත්වා උදෙතීති අත්ථො. සෙට්ඨොපි හි ලොකෙ එකොති චුච්චති. විතක්කවිචාරවිරහතො චා එකො අසභායො හුත්වාතිපි වත්තුං වට්ටති. අථ චා සම්පසුත්තධම්මෙ උදායතීති උදි, උට්ඨාපෙතීති අත්ථො. සෙට්ඨට්ඨොන එකො ච සො උදි වාති එකොදි, සමාධිස්සෙතං අධිවචනං. ඉති ඉමං එකොදිං භාවෙති වඩ්ඪයතීති ඉදං දුතියප්ඤ්ඤානං එකොදිභාවං. සො පනායං එකොදි යස්මා වෙනසො, න සත්තස්ස න ජීවස්ස, තස්මා එතං වෙනසො එකොදිභාවන්ති චුත්තං.

නත්ත වායං සද්ධා පද්මප්ඤ්ඤානෙපි අත්ථි, අයඤ්ච එකොදිනාමකො සමාධි; අථ කස්මා ඉදමෙව සම්පසාදනං “වෙනසො එකොදිභාවඤ්චා”ති චුත්තන්ති? චුච්චතෙ – අදුඤ්ඤි පද්මප්ඤ්ඤානං විතක්කවිචාරක්ඛොගෙන විචිතරභිගසමාකුලම්ච ජලං න සුප්පසන්නං හොති, තස්මා සතියාපි සද්ධාය සම්පසාදනන්ති න චුත්තං. න සුප්පසන්නත්තයෙව වෙන්ථ සමාධිපි න සුට්ඨු පාකටො, තස්මා එකොදිභාවන්තිපි න චුත්තං. ඉමස්මිං පන ඤානෙ විතක්කවිචාරපලිඛොධාභාවෙන ලද්ධොකාසා බලවතී සද්ධා, බලවසද්ධාසභායප්පට්ඨාගෙනෙව ච සමාධිපි පාකටො; තස්මා ඉදමෙව එවං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. විභවිගෙ පන “සම්පසාදනන්ති යා සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො, වෙනසො එකොදිභාවන්ති යා විත්තස්ස ධීති...පෙ.... සම්මාසමාධි”ති එත්තකමෙව චුත්තං. එවං චුත්තෙන පනෙතෙන

සද්ධිං අයං අත්ථවණ්ණනා යථා න විරුජ්ඣති අඤ්ඤදත්ථු සංසන්දති වෙව සමෙති ව ඵලං වෙදිතබ්බං.

**අවිතක්කං අවිචාරන්ති භාවනාය පභීනත්තා එතස්මිං එතස්ස වා විතක්කො නත්ථිති අවිතක්කං.** ඉමිනාව නයෙන අවිචාරං. විහඬිගෙපි (විහ. 576) වුත්තං “ඉති අයඤ්ච විතක්කො අයඤ්ච විචාරො සන්තා භොන්ති සමිතා වුපසන්තා අත්ථඬිගතා අබ්භත්ථඬිගතා අප්පිතා බ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා බ්‍යන්තිකතා, තෙන වුච්චති අවිතක්කං අවිචාර”න්ති.

එත්ථාහ – නනු ව “විතක්කවිචාරානං වුපසමාති ඉමිනාපි අයමත්ථො සිද්ධො, අථ කස්මා පුන වුත්තං අවිතක්කං අවිචාර”න්ති? වුච්චතෙ – එවමෙනං සිද්ධො වායමත්ථො, න පනෙනං තදත්ථදීපකං; නනු අවොචුම්භ – “ඔළාරිකස්ස පන ඔළාරිකස්ස අඬිගස්ස සමතික්කමා පයමජ්ඣානතො පරෙසං දුතියජ්ඣානාදීනං අධිගමො භොතීති දීපනත්ථං විතක්කවිචාරානං වුපසමාති ඵලං වුත්ත”න්ති.

අපිව විතක්කවිචාරානං වුපසමා ඉදං සම්පසාදනං, න කිලෙසකාලුසියස්ස. විතක්කවිචාරානඤ්ච වුපසමා එකොදිභාවං න උපචාරජ්ඣානම්ච නීවරණප්පභානා, න පයමජ්ඣානම්ච ව අඬිගපාතුභාවාති ඵලං සම්පසාදනඑකොදිභාවානං හෙතුපරිදීපකම්ඳං වචනං. තථා විතක්කවිචාරානං වුපසමා ඉදං අවිතක්කඅවිචාරං, න තතියචතුත්ථජ්ඣානාති විය චක්ඛුච්ඤ්ඤාණාදීති විය ව අභාවාති ඵලං. අවිතක්කඅවිචාරභාවස්ස හෙතුපරිදීපකඤ්ච, න විතක්කවිචාරාභාවමත්තපරිදීපකං. විතක්කවිචාරාභාවමත්තපරිදීපකමෙව පන “අවිතක්කං අවිචාර”න්ති ඉදං වචනං, තස්මා පුරිමං වත්ථාපි පුන වත්තබ්බමෙවාති.

**සමාධිජන්ති පයමජ්ඣානසමාධිතො සම්පයුත්තසමාධිතො වා ජාතන්ති** අත්ථො. තත්ථ කිඤ්චාපි පයමම්පි සම්පයුත්තසමාධිතො ජාතං, අථ බො අයමෙව “සමාධි”ති වත්තබ්බතං අරහති විතක්කවිචාරක්ඛොභවිරහෙන අතිවිය අවලත්තා සුප්පසන්නත්තා ව. තස්මා ඉමස්ස වණ්ණහණනත්ථං ඉදමෙව “සමාධිජ”න්ති වුත්තං. පිතිසුඛන්ති ඉදං වුත්තනයමෙව.

දුතියන්ති ගණනානුපුබ්බතො දුතියං, ඉදං දුතියං සමාපජ්ජතීතිපි දුතියං. ඥානන්ති එත්ථ පන යථා පයමජ්ඣානං විතක්කාදීහි පඤ්චඬිගිකං භොති, එවම්ඳං සම්පසාදාදීහි “චතුරඬිගික”න්ති වෙදිතබ්බං. යථාහ – “ඥානන්ති සම්පසාදො, පිති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා”ති (විහ. 580). පරියායොයෙව වෙසො. සම්පසාදනං පන යපෙත්වා නිප්පරියායෙන තිවඬිගිකමෙවෙනං භොති. යථාහ – “කතමං තස්මිං සමයෙ තිවඬිගිකං ඥානං භොති? පිති, සුඛං, විත්තස්සෙකග්ගතා”ති (ධ. ස. 161). සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

දුතියජ්ඣානකථා නිව්ඨිතා.

තතියජ්ඣානකථා

පීතියා ව විරාගාති එත්ථ චුත්තත්ථායෙව පීති. විරාගොති තස්සා ජිගුච්ඡනං වා සමතික්කමො වා. උභින්නමන්තරා ‘ච’ සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, සො හි වූපසමං වා සම්පිණ්ඩෙති විතක්කවිචාරවූපසමං වා. තත්ථ යදා වූපසමමෙව සම්පිණ්ඩෙති, තදා පීතියා විරාගා ව, කිඤ්ච හියොසා වූපසමා වාති එවං යොජනා වෙදිතඛිබ්බා. ඉමිස්සා ව යොජනායං විරාගො ජිගුච්ඡනත්ථො හොති. තස්මා පීතියා ජිගුච්ඡනා ව වූපසමා වාති අයමත්ථො දට්ඨඛිබ්බො. යදා පන විතක්කවිචාරවූපසමං සම්පිණ්ඩෙති, තදා පීතියා ව විරාගා, කිඤ්ච හියොසා විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමාති එවං යොජනා වෙදිතඛිබ්බා. ඉමිස්සා ව යොජනායං විරාගො සමතික්කමනත්ථො හොති. තස්මා පීතියා ව සමතික්කමා, විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමාති අයමත්ථො දට්ඨඛිබ්බො.

කාමඤ්චෙනෙ විතක්කවිචාරා දුතියජ්ඣානෙයෙව වූපසන්නා ඉමස්ස පන ඤානස්ස මග්ගපරිදීපනත්ථං වණ්ණහණනත්ථඤ්චෙනං චුත්තං. ‘විතක්කවිචාරානං වූපසමා’ති හි චුත්තෙ ඉදං පඤ්ඤායති – ‘නුන විතක්කවිචාරවූපසමො මග්ගො ඉමස්ස ඤානස්සා’ති. යථා ව තතියෙ අරියමග්ගෙ අප්පභීනානම්පි සක්කායදිට්ඨාදීනං ‘පඤ්චන්තං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පහානා’ති (ම. නි. 2.132) එවං පහානං වූච්චමානං වණ්ණහණනං හොති තදධිගමාය උස්සුකානං උස්සාහජනකං; එවමෙවං ඉධ අවූපසන්නානම්පි විතක්කවිචාරානං වූපසමො වූච්චමානො වණ්ණහණනං හොති. තෙනායමත්ථො චුත්තො – ‘පීතියා ව සමතික්කමා, විතක්කවිචාරානඤ්ච වූපසමා’ති.

උපෙක්ඛකො ව විභාසීන්ති එත්ථ උපපත්තිතො ඉක්ඛතීති උපෙක්ඛා, සමං පස්සති, අපක්ඛපතිතාව හුත්වා පස්සතීති අත්ථො. තාය විසදාය විජුලාය ථාමගතාය සමන්තාගතත්තා තතියජ්ඣානසමඬගී ‘උපෙක්ඛකො’ති වූච්චති. උපෙක්ඛා පන දසවිධා හොති – ඡළඬගුපෙක්ඛා, බ්‍රහ්මවිහාරුපෙක්ඛා, බොජ්ඣංගඬගුපෙක්ඛා, වීරියුපෙක්ඛා, සඬබාරුපෙක්ඛා, වෙදනුපෙක්ඛා, විපස්සනුපෙක්ඛා, තත්ත්වජ්ඣාත්තපෙක්ඛා, ඤානුපෙක්ඛා, පාරිසුද්ධුපෙක්ඛාති. එවමයං දසවිධාපි තත්ථ තත්ථ ආගතනයතො භූමිපුග්ගලවිත්තාරම්මණතො, ඛන්ධසඬගහ- එකක්ඛණකුසලත්තිකසඬබෙපවසෙන ව අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඬගහට්ඨකථාය චුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බා. ඉධ පන වූච්චමානා විනයනිදානං අතිහාරියං කරොතීති න චුත්තා. ලක්ඛණාදිතො පන ඉධ අධිජ්ජෙතුපෙක්ඛා මජ්ඣන්තලක්ඛණා, අනාභොගරසා, අඛ්‍යාපාරපච්චුපට්ඨානා, පීතිවිරාගපදට්ඨානාති.

එත්ථාහ – නනු වායං අත්ථතො තත්ත්වජ්ඣාත්තපෙක්ඛාව හොති, සා ව පට්ඨනියජ්ඣානෙසුපි අත්ථී, තස්මා තත්ත්ව ‘උපෙක්ඛකො ව විභාසී’න්ති එවමයං චත්තඛිබ්බා සියා, සා කස්මා න චුත්තාති? අපරිබ්‍යත්තකිච්චතො. අපරිබ්‍යත්තඤ්ඤි තස්සා තත්ථ කිච්චං, විතක්කාදීහි අභිභූතත්තා. ඉධ පනායං විතක්කවිචාරපීතීහි අනභිභූතත්තා උක්ඛිත්තසිරා විය හුත්වා පරිබ්‍යත්තකිච්චා ජානා, තස්මා චුත්තාති.

නිට්ඨිතා ‘උපෙක්ඛකො ව විභාසී’න්ති එතස්ස සබ්බසො අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි සතො ව සම්පජානොති එත්ථ සරතීති සතො, සම්පජානාතීති සම්පජානො. පුග්ගලෙන සති ව සම්පජ්ඣෙත්ථ වුත්තං. තත්ථ සරණලක්ඛණා සති, අසම්මුස්සනරසා, ආරක්ඛපවිවුපට්ඨානා; අසම්මොහලක්ඛණං සම්පජ්ඣෙත්ථ, තීරණරසං, පවිට්ඨපවිවුපට්ඨානං. තත්ථ කිඤ්චාපි ඉදං සතිසම්පජ්ඣෙත්ථ පුරිමජ්ඣානෙසුපි අත්ථි, මුට්ඨස්සතිස්ස හි අසම්පජානස්ස උපචාරජ්ඣානමත්තම්පි න සම්පජ්ජති, පගෙව අස්පනා; ඔළාරිකත්තා පන තෙසං ඥානානං භූමියං විය පුරිසස්ස චිත්තස්ස ගති සුඛා හොති, අඛ්‍යාත්තං තත්ථ සතිසම්පජ්ඣෙත්ථ. ඔළාරිකඛිගජ්ජහානෙන පන සුබ්බමත්තා ඉමස්ස ඥානස්ස පුරිසස්ස බුරුධාරායං විය සතිසම්පජ්ඣෙත්ථ පරිග්ගහිතායෙව චිත්තස්ස ගති ඉච්ඡිතබ්බාති ඉධෙව වුත්තං. කිඤ්ච හියො? යථාපි ධෙනුපගො වච්ඡො ධෙනුතො අපනීතො අරක්ඛියමානො පුනදෙව ධෙනුං උපගච්ඡති; එවමිදං තතියජ්ඣානසුඛං පිතීතො අපනීතම්පි සතිසම්පජ්ඣෙත්ථ අරක්ඛියමානං පුනදෙව පිතීං උපගච්ඡෙය්‍ය පිතීසම්පයුත්තමෙව සියා. සුඛෙ වාපි සත්තා රජ්ජන්ති, ඉදං අනිමදුරං සුඛං, තතො පරං සුඛාභාවා. සතිසම්පජ්ඣෙත්ථ පනෙත්ථ සුඛෙ අසාරජ්ජනා හොති, තො අඤ්ඤාති ඉමම්පි අත්ථවිසෙසං දස්සෙත්ථ ඉදං ඉධෙව වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙසින්ති එත්ථ කිඤ්චාපි තතියජ්ඣානසමඛිගිතො සුඛජ්ජපටිසංවෙදනාහොගො නත්ථි, එවං සන්තෙපි යස්මා තස්ස නාමකායෙන සම්පයුත්තං සුඛං, යං වා තං නාමකායසම්පයුත්තං සුඛං, තංසමුට්ඨානෙනස්ස යස්මා අනිපණිතෙන රූපෙන රූපකායො ඵුට්ඨො, යස්ස ඵුට්ඨතා ඥානා වුට්ඨිතොපි සුඛං පටිසංවෙදෙය්‍ය, තස්මා එතමත්ථං දස්සෙත්තො “සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙසි”න්ති ආහ.

ඉදානි යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරීති එත්ථ යංඥානහෙතු යංඥානකාරණා තං තතියජ්ඣානසමඛිගිපුග්ගලං බුද්ධාදයො අරියා ආචික්ඛන්ති දෙසෙත්ති පඤ්ඤපෙත්ති පට්ඨපෙත්ති විවරන්ති විහජන්ති උත්තානීකරොන්ති පකාසෙත්ති, පසංසන්ති අධිජ්ජායො. කින්ති? “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී”ති. තං තතියං ඥානං උපසම්පජ්ජ විහාසින්ති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

කස්මා පන තං තෙ එවං පසංසන්ති? පසංසාරහතො. අයඤ්භි යස්මා අනිමදුරසුඛෙ සුඛපාරමිජ්ජත්තෙපි තතියජ්ඣානෙ උපෙක්ඛකො, න තත්ථ සුඛාභිසංගෙන ආකඛිසීයති, යථා ව පිතී න උජ්ජජ්ජති; එවං උපට්ඨිතස්සතිතාය සතිමා. යස්මා ව අරියකත්තං අරියජනසෙවිතමෙව ව අසංකිලිට්ඨං සුඛං නාමකායෙන පටිසංවෙදෙති, තස්මා පසංසාරහො. ඉති පසංසාරහතො නං අරියා තෙ එවං පසංසාහෙතුභූතෙ ගුණෙ පකාසෙත්තා “උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී”ති එවං පසංසන්ති වෙදිතබ්බං.

තතියන්ති ගණනානුපුබ්බතො තතියං. ඉදං තතියං සමාපජ්ජතීති තතියං. ඥානන්ති එත්ථ ව යථා දුතියං සම්පසාදාදිහි චතුරඛිගිකං; එවමිදං උපෙක්ඛාදිහි



පඤ්චඩ්භිකං. යථාහ – “කුමාරන්ති උපෙක්ඛා සති සම්පජ්ඤාං සුඛං චිත්තස්ස එකග්ගතා”ති (විහ. 591). පරියායොයෙව වෙසො. උපෙක්ඛාසතිසම්පජ්ඤානි පන යපෙත්වා නිජපරියායෙන දුච්ඡිකමෙවෙනං හොති. යථාහ – “කතමං තස්මිං සමයෙ දුච්ඡිකං කුමානං හොති? සුඛං, චිත්තස්සෙකග්ගතා”ති (ධ. ස. 163). සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

තනියජ්ඣානකථා නිට්ඨිතා.

### චතුත්ථජ්ඣානකථා

සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානාති කායිකසුඛස්ස ච කායිකදුක්ඛස්ස ච පහානා. පුබ්බෙවාති තඤ්ච ඛො පුබ්බෙව, න චතුත්ථජ්ඣානක්ඛණේ. සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඨගමාති චෙතසිකසුඛස්ස ච චෙතසිකදුක්ඛස්ස වාති ඉමෙසම්පි ද්විත්තං පුබ්බෙව අත්ථඨගමා පහානා ඉච්චෙව චුත්තං හොති. කදා පන නෙසං පහානං හොති? චතුත්තං කුමානානං උපචාරක්ඛණේ. සොමනස්සඤ්ඡි චතුත්ථජ්ඣානස්ස උපචාරක්ඛණෙයෙව පභීයති, දුක්ඛදොමනස්සසුඛානි පයම්භුතියතනියානං උපචාරක්ඛණසු. එවමෙනෙසං පහානක්කමෙන අචුත්තානං, ඉන්ද්‍රියවිභඩ්ගෙ පන ඉන්ද්‍රියානං උද්දෙසක්කමෙනෙව ඉධාපි චුත්තානං සුඛදුක්ඛසොමනස්ස දොමනස්සානං පහානං වෙදිතබ්බං.

යදි පනෙතාති තස්ස තස්ස කුමානස්සුපචාරක්ඛණෙයෙව පභීයන්ති, අථ කස්මා “කත්ථ චුප්පන්තං දුක්ඛිත්තියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පයම්භුකුමානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුප්පන්තං දුක්ඛිත්තියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති. කත්ථ චුප්පන්තං දොමනස්සිත්තියං... සුඛිත්තියං... සොමනස්සිත්තියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති, එත්ථුප්පන්තං සොමනස්සිත්තියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති”ති (සං. නි. 5.510) එවං කුමානස්සෙව නිරොධො චුත්තොති? අනිසයනිරොධත්තා. අනිසයනිරොධො හි නෙසං පයම්භුකුමානාදිසු, න නිරොධොයෙව; නිරොධොයෙව පන උපචාරක්ඛණේ, නානිසයනිරොධො. තථා හි නානාවජ්ජනෙ පයම්භුකුමානුපචාරෙ නිරුද්ධස්සාපි දුක්ඛිත්තියස්ස ධංසමකසාදිසම්ඵස්සෙන වා විසමාසනුපතාපෙන වා සියා උප්පත්ති, න ත්වෙව අන්තොඅප්පනායං. උපචාරෙ වා නිරුද්ධම්පෙනං න සුට්ඨු නිරුද්ධං හොති; පටිපක්ඛෙන අවිහතත්තා. අන්තොඅප්පනායං පන ජිතිඵරණෙන සබ්බො කායො සුඛොක්කන්තො හොති. සුඛොක්කන්තකායස්ස ච සුට්ඨු නිරුද්ධං හොති දුක්ඛිත්තියං; පටිපක්ඛෙන විහතත්තා. නානාවජ්ජනෙ එව ච දුතියජ්ඣානුපචාරෙ පභීනස්ස දොමනස්සිත්තියස්ස යස්මා එතං විතක්කවිචාරජ්ජව්වයෙපි කායකිලමථෙ චිත්තපඤානෙ ච සති උප්පජ්ජති, විතක්කවිචාරාභාවෙ නෙව උප්පජ්ජති. යත්ථ පන උප්පජ්ජති තත්ථ විතක්කවිචාරාභාවෙ. අප්පභීනා එව ච දුතියජ්ඣානුපචාරෙ විතක්කවිචාරාති තත්ථස්ස සියා උප්පත්ති; අප්පභීනපච්චයත්තා. න ත්වෙව දුතියජ්ඣානෙ; පභීනපච්චයත්තා. තථා තනියජ්ඣානුපචාරෙ පභීනස්සාපි

සුඛින්ද්‍රියස්ස ජිතිසමුට්ඨානපණ්ණාසකපච්චිකායස්ස සීයා උප්පත්ති, න ත්වෙව තතියජ්ඣානෙ. තතියජ්ඣානෙ හි සුඛස්ස පච්චයභූතා ජිති සබ්බසො නිරුද්ධාති. තථා චතුත්ථජ්ඣානුපවාලෙ පභිනස්සාපි සොමනස්සින්ද්‍රියස්ස ආසන්නත්තා, අප්පනාප්පත්තාය උපෙක්ඛාය අභාවෙන සම්මා අනතික්කන්තත්තා ච සීයා උප්පත්ති, න ත්වෙව චතුත්ථජ්ඣානෙ. තස්මා එව ච “එත්ථුප්පන්නං දුක්ඛින්ද්‍රියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති”ති තත්ථ තත්ථ අපරිසෙසග්ගහණං කතන්ති.

එත්ථාහ – “අට්ඨං තස්ස තස්ස ඝානස්සුපවාලෙ පභිනාපි එතා වෙදනා ඉධ කස්මා සමාහරී”ති? සුඛග්ගහණත්ථං. යා හි අයං “අදුක්ඛමසුඛ”න්ති එත්ථ අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා චුත්තා, සා සුඛමා අතිදුබ්බිඤ්ඤායා න සක්කා සුඛෙන ගහෙතුං. තස්මා යථා නාම දුට්ඨස්ස යථා වා තථා වා උපසංඝාතමිත්වා ගහෙතුං අසක්කුණෙයාස්ස ගොණස්ස ගහණත්ථං ගොපො එකස්මිං චජෙ සබ්බෙ ගාමො සමාහරති, අට්ඨකෙකං නිහරන්තො පටිපාටියා ආගතං “අයං සො, ගණ්හථ න”න්ති තම්පි ගාභාපයති; එවමෙව හගවා සුඛග්ගහණත්ථං සබ්බා එතා සමාහරී. එවඤ්ඤා සමාහරා එතා දස්සෙත්වා “යං නෙව සුඛං න දුක්ඛං න සොමනස්සං න දොමනස්සං, අයං අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා”ති සක්කා හොති එසා ගාහයිතුං.

අපිච අදුක්ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා පච්චයදස්සනත්ථඤ්ඤාපි එතා චුත්තාති වෙදිතබ්බා. සුඛප්පහානාදයො හි තස්සා පච්චයා. යථාහ – “චත්තාරො බො, ආචුසො, පච්චයා අදුක්ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා සමාපත්තියා. ඉධාචුසො, හික්ඛු, සුඛස්ස ච පහානා...පෙ.... චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. ඉමෙ බො, ආචුසො, චත්තාරො පච්චයා අදුක්ඛමසුඛාය චෙතොවිමුත්තියා සමාපත්තියා”ති (ම. නි. 1.458). යථා වා අඤ්ඤත්ථ පභිනාපි සක්කායදිට්ඨිආදයො තතියමග්ගස්ස චණ්ණහණනත්ථං තත්ථ පභිනාති චුත්තා; එවං චණ්ණහණනත්ථම්පෙනස්ස ඝානස්සෙනා ඉධ චුත්තාති වෙදිතබ්බා. පච්චයසාතෙන වා එත්ථ රාගදොසානං අතිදුර්භාවං දස්සෙතුම්පෙනා චුත්තාති වෙදිතබ්බා. එතාසු හි සුඛං සොමනස්සස්ස පච්චයො, සොමනස්සං රාගස්ස, දුක්ඛං දොමනස්සස්ස, දොමනස්සං දොසස්ස. සුඛාදිසාතෙන ච තෙ සප්පච්චයා රාගදොසා හතාති අතිදුරෙ හොන්තිති.

අදුක්ඛමසුඛන්ති දුක්ඛාභාවෙන අදුක්ඛං, සුඛාභාවෙන අසුඛං. එතෙනෙත්ථ දුක්ඛසුඛපටිපක්ඛභූතං තතියවෙදනං දීපෙති, න දුක්ඛසුඛාභාවමත්තං. තතියවෙදනා නාම – අදුක්ඛමසුඛා, උපෙක්ඛාතිපි වුව්චති. සා ඉට්ඨානිට්ඨවිපරිතානුභවනලක්ඛණා, මජ්ඣන්තරසා, අවිභූතපච්චුපට්ඨානා, සුඛනිරොධපදට්ඨානාති වෙදිතබ්බා. උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධින්ති උපෙක්ඛාය ජනිතසතිපාරිසුද්ධිං. ඉමස්මිඤ්ඤි ඝානෙ සුපරිසුද්ධා සති. යා ච තස්සා සතියා පාරිසුද්ධි, සා උපෙක්ඛාය කතා න අඤ්ඤා; තස්මා එතං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධින්ති වුව්චති. විභඩ්ගෙපි චුත්තං – “අයං සති ඉමාය උපෙක්ඛාය විසදා හොති පරිසුද්ධා පරියොදානා, තෙන වුව්චති – ‘උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධි’”න්ති (විභ. 597). යාය ච උපෙක්ඛාය එත්ථ සතියා පාරිසුද්ධි හොති, සා අත්ථතො තත්ත්වමජ්ඣන්තතා වෙදිතබ්බා. න කෙවලඤ්ඤෙත්ථ

තාය සතියෙව පරිසුද්ධා, අපිව බො සබ්බෙපි සම්පයුත්තධම්මා; සතිසීසෙන පන දෙසනා වුත්තා.

තත්ථ කිඤ්චාපි අයං උපෙක්ඛා හෙට්ඨාපි තිසු ඤානෙසු විජ්ජති, යථා පන දිවා සූරියජ්ජභාහිභවා සොම්මභාවෙන ව අත්තනො උපකාරකත්තෙන වා සභාගාය රත්තියා අලාභා දිවා විජ්ජමානාපි චන්දලොඛා අපරිසුද්ධා හොති අපරියොදානා; එවමයම්පි තත්ත්වමජ්ඣක්ඛපෙක්ඛාචන්දලොඛා විතක්කවිචාරාදිපච්චනීකධම්මතෙජාහිභවා සභාගාය ව උපෙක්ඛාවෙදනාරත්තියා අලාභා විජ්ජමානාපි පඨමාදිජ්ඣානහෙදෙසු අපරිසුද්ධා හොති. තස්සා ව අපරිසුද්ධාය දිවා අපරිසුද්ධචන්දලොඛාය පභා විය සහජාතාපි සතිආදයො අපරිසුද්ධාව හොත්ති; තස්මා තෙසු එකම්පි “උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධි”න්ති න වුත්තං. ඉධ පන විතක්කාදිපච්චනීකධම්මතෙජාහිභවාභාවා සභාගාය ව උපෙක්ඛාවෙදනාරත්තියා පටිලාභා අයං තත්ත්වමජ්ඣක්ඛපෙක්ඛාචන්දලොඛා අතිවිය පරිසුද්ධා, තස්සා පරිසුද්ධත්තා පරිසුද්ධචන්දලොඛාය පභා විය සහජාතාපි සතිආදයො පරිසුද්ධා හොත්ති පරියොදානා, තස්මා ඉදමෙව උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිත්ති වුත්තත්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථන්ති ගණනානුපුබ්බතො චතුත්ථං. ඉදං චතුත්ථං සමාපජ්ජතීතිපි චතුත්ථං. ඤානන්ති එත්ථ යථා තතියං උපෙක්ඛාදීහි පඤ්චඩ්ඟිකං; එවමිදං උපෙක්ඛාදීහි තිවඩ්ඟිකං. යථාහ – “ඤානන්ති උපෙක්ඛා, සති චිත්තස්සෙකග්ගතා”ති. පරියායො එව වෙසො. යපෙත්වා පන සතිං උපෙක්ඛෙකග්ගතමෙව ගහෙත්වා නිජ්ජපරියායෙන දුච්චිකමෙවෙනං හොති. යථාහ – “කතමං තස්මිං සමයෙ දුච්චිකං ඤානං හොති? උපෙක්ඛා, චිත්තස්සෙකග්ගතා”ති (ධ. ස. 165). සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

චතුත්ථජ්ඣානකථා නිට්ඨිතා.

### පුබ්බෙතිවාසකථා

**12.** ඉති ඉමානි චත්තාරි ඤානානි කෙසඤ්චි චිත්තෙකග්ගතත්ථානි හොත්ති, කෙසඤ්චි විපස්සනාපාදකානි, කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානි, කෙසඤ්චි නිරොධපාදකානි, කෙසඤ්චි භවොක්කමනත්ථානි. තත්ථ බිණාසවානං චිත්තෙකග්ගතත්ථානි හොත්ති, තෙ හි සමාපජ්ජිත්වා “එකග්ගචිත්තා සුඛං දිවසං විහරිස්සාමා”ති ඉව්චෙවං කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්ති. සෙක්ඛපුපුජ්ජනානං “සමාපත්තියො වුට්ඨාය සමාහිතෙන චිත්තෙන විපස්සිස්සාමා”ති නිබ්බත්තෙන්තානං විපස්සනාපාදකානි හොත්ති. යෙ පන අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා අභිඤ්ඤාපාදකං ඤානං සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තියො වුට්ඨාය “එකොපි භුත්වා බහුධා හොති”ති වුත්තනයා අභිඤ්ඤායො පත්ථෙන්නා නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං අභිඤ්ඤාපාදකානි හොත්ති. යෙ පන අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා “නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහං අචිත්තකා භුත්වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිරොධං නිබ්බානං පත්වා සුඛං විහරිස්සාමා”ති

නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං නිරොධපාදකානි භොන්ති. යෙ පන අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා “අපරිනිනජ්ඣානා හුත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජිස්සාමා”ති නිබ්බත්තෙන්ති, තෙසං භවොක්කමන්ථානි භොන්ති.

භගවතා පනිදං චතුත්ථජ්ඣානං බොධිරුක්ඛමුලෙ නිබ්බත්තිතං, තං තස්ස විපස්සනාපාදකඤ්චෙව අහොසි අභිඤ්ඤාපාදකඤ්ච නිරොධපාදකඤ්ච සබ්බකිච්චසාධකඤ්ච සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණදායකන්ති වෙදිතබ්බං. යෙසඤ්ච ගුණානං දායකං අහොසි, තෙසං එකදෙසං දස්සෙන්තො “සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ”තිආදිමාහ.

තත්ථ සොති සො අහං. එවන්ති චතුත්ථජ්ඣානක්කමනිදස්සනමෙතං. ඉමිනා කමෙන චතුත්ථජ්ඣානං පටිලභිත්වාති වුත්තං භොති. සමාහිතෙති ඉමිනා චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනා සමාහිතෙ. පරිසුද්ධෙතිආදීසු පන උපෙක්ඛාසනිපාරිසුද්ධිභාවෙන පරිසුද්ධෙ. පරිසුද්ධත්තායෙව පරියොදානෙ, පහස්සරෙති වුත්තං භොති. සුබාදීනං පච්චයානං සාතෙන විහතරාගාදිඅභිගණත්තා අනභිගණෙ. අනභිගණත්තායෙව ච විගතූපක්කිලෙසෙ; අභිගණෙන හි චිත්තං උපක්කිලිස්සති. සුභාවිතත්තා මුදුහුතෙ, වසිභාවජ්ජත්තෙති වුත්තං භොති. වසෙ වත්තමානඤ්චි චිත්තං මුදුති වුච්චති. මුදුත්තායෙව ච කම්මනියෙ, කම්මක්ඛමෙ කම්මයොග්ගෙති වුත්තං භොති. මුදු හි චිත්තං කම්මනියං භොති සුධන්තම්ච සුවණ්ණං, තදුහයම්පි ච සුභාවිතත්තා එව. යථාහ – “නාහං, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, යං එවං භාවිතං බ්‍රහ්මලිකතං මුදු ච භොති කම්මනියඤ්ච, යථසිද්ධං, හික්ඛවෙ, චිත්ත”න්ති (අ. නි. 1.22).

එතෙසු පරිසුද්ධභාවාදීසු ධීතත්තා ධීතෙ. ධීතත්තායෙව ආනෙඤ්ජජ්ජත්තෙ, අවලෙ නිරිඤ්ජනෙති වුත්තං භොති. මුදුකම්මඤ්ඤභාවෙන වා අත්තනො වසෙ ධීතත්තා ධීතෙ, සද්ධාදිහි පරිග්ගහිතත්තා ආනෙඤ්ජජ්ජත්තෙ. සද්ධාපරිග්ගහිතඤ්චි චිත්තං අස්සද්ධියෙන න ඉඤ්ජති, විරියපරිග්ගහිතං කොසජ්ජෙන න ඉඤ්ජති, සතිපරිග්ගහිතං පමාදෙන න ඉඤ්ජති, සමාධිපරිග්ගහිතං උද්ධච්චෙන න ඉඤ්ජති, පඤ්ඤාපරිග්ගහිතං අවිජ්ජාය න ඉඤ්ජති, ඕභාසගතං කිලෙසන්ධකාරෙන න ඉඤ්ජති. ඉමෙහි ඡහි ධම්මෙහි පරිග්ගහිතං ආනෙඤ්ජජ්ජත්තං චිත්තං භොති. එවං අට්ඨභිගසමන්තාගතං චිත්තං අභිනිභාරක්ඛමං භොති අභිඤ්ඤාසච්ඡිකරණීයානං ධම්මානං අභිඤ්ඤාසච්ඡිකිරියාය.

අපරො නයො – චතුත්ථජ්ඣානසමාධිනා සමාහිතෙ. නිවරණදුර්භාවෙන පරිසුද්ධෙ. විතක්කාදිසමතික්කමෙන පරියොදානෙ. ඥානජ්ජට්ඨාහපච්චයානං පාපකානං ඉච්ඡාවචරානං අභාවෙන අනභිගණෙ. අභිජ්ඣාදීනං විත්තූපක්කිලෙසානං විගමෙන විගතූපක්කිලෙසෙ. උහයම්පි වෙන අනභිගණවත්ථසුත්තානුසාරෙන (ම. නි. 1.57 ආදයො) වෙදිතබ්බං. වසිජ්ජත්තියා මුදුහුතෙ. ඉද්ධිපාදභාවූපගමෙන කම්මනියෙ. භාවනාපාරිසුරියා පණිතභාවූපගමෙන ධීතෙ ආනෙඤ්ජජ්ජත්තෙ. යථා ආනෙඤ්ජජ්ජත්තං භොති; එවං ධීතෙති අත්ථො. එවම්පි අට්ඨභිගසමන්තාගතං



විත්තං අභිනිහාරක්ඛමං හොති අභිඤ්ඤාසව්ඡිකරණියානං ධම්මානං  
අභිඤ්ඤාසව්ඡිකිරියාය, පාදකං පදට්ඨානභූතන්ති අත්ථො.

පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණායාති එවං අභිඤ්ඤාපාදකෙ ජාතෙ එතස්මිං විත්තෙ  
පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිමිහි යං ඤාණං තදත්ථාය. තත්ථ පුබ්බෙනිවාසොති පුබ්බෙ  
අතිතජාතිසු නිවුත්ථක්ඛන්ධා. නිවුත්ථාති අප්ඤ්ඤානුත්ථා අනුභූතා අත්තනො  
සන්තානෙ උප්පජ්ජන්වා නිරුද්ධා නිවුත්ථධම්මා වා නිවුත්ථා, ගොචරනිවාසෙන  
නිවුත්ථා, අත්තනො විඤ්ඤාණෙන විඤ්ඤාතා පරිව්ඡින්නා,  
පරිවිඤ්ඤාණවිඤ්ඤාතාපි වා ඡින්නවට්ටමකානුස්සරණාදීසු. පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිති  
යාය සතියා පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරති, සා පුබ්බෙනිවාසානුස්සති. ඤාණන්ති තාය  
සතියා සම්පයුත්තඤ්ඤාණං. එවමිමස්ස පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණස්ස අත්ථාය  
පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණාය එතස්ස ඤාණස්ස අධිගමාය පත්තියාති වුත්තං  
හොති. අභිනින්නාමෙසින්ති අභිනිහරිං.

සොති සො අහං. අනෙකච්ඡිතන්ති අනෙකවිධං, අනෙකෙහි වා පකාරෙහි  
පවත්තිතං සංවණ්ණිතන්ති අත්ථො. පුබ්බෙනිවාසන්ති සමනන්තරාතීතං භවං ආදිං  
කත්වා තත්ථ තත්ථ නිවුත්ථසන්තානං. අනුස්සරාමිති “එකමිපි ජාතිං ද්වෙපි  
ජාතියො”ති එවං ජාතිපටිපාටියා අනුගන්ත්වා අනුගන්ත්වා සරාමි, අනුදෙව වා  
සරාමි, විත්තෙ අභිනින්නාමිතමත්තෙ එව සරාමිති දස්සෙති. පූර්වපාරමිතඤ්ඤි  
මහාපුරිසානං පරිකම්මකරණං නත්ථී, තෙන තෙ විත්තං අභිනින්නාමෙත්ථාව  
සරන්ති. ආදිකම්මිකකුලපුත්තා පන පරිකම්මං කත්ථාව සරන්ති, තස්මා තෙසං  
වසෙන පරිකම්මං වත්තඛිං සියා. තං පන වුවිච්චානං අතිහාරියං විනයනිදානං  
කරොති, තස්මා තං න වදාම. අත්ථීකෙහි පන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.402  
ආදයො) වුත්තනායෙනෙව ගහෙතඛිං. ඉධ පන පාළිමෙව වණ්ණයිස්සාම.

සෙය්‍යථීදන්ති ආරද්ධප්පකාරදස්සනත්ථෙ නිපාතො. තෙනෙව ය්වායං  
පුබ්බෙනිවාසො ආරද්ධො, තස්ස පකාරප්පහෙදං දස්සෙන්නො එකමිපි  
ජාතින්තිආදිමාහ. තත්ථ එකමිපි ජාතින්ති එකමිපි පටිසන්ධිමූලං වුතිපරියොසානං  
එකභවපරියාපන්තං ඛන්ධසන්තානං. එස නයො ද්වෙපි ජාතියොතිආදීසු.  
අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙතිආදීසු පන පරිභායමානො කප්පො සංවට්ටකප්පො,  
වඩ්ඪමානො විවට්ටකප්පොති වෙදිතඛිං. තත්ථ ව සංවට්ටෙන සංවට්ටට්ඨායී  
ගහිතො හොති තම්මූලකත්තා. විවට්ටෙන ව විවට්ටට්ඨායී. එවඤ්ඤි සති යාති තාති  
“වත්තාරිමානි, හික්ඛවෙ, කප්පස්ස අසඬ්ඛොය්‍යානි. කතමානි වත්තාරි? සංවට්ටො  
සංවට්ටට්ඨායී, විවට්ටො විවට්ටට්ඨායී”ති වුත්තානි තාති සඬ්ඛානි පරිග්ගහිතානි  
හොන්ති.

තත්ථ තයො සංවට්ටා – තෙජොසංවට්ටො, ආපොසංවට්ටො,  
වායොසංවට්ටොති. තිස්සො සංවට්ටසීමා – ආභස්සරා, සුභකිණ්ණා, වෙහප්ඵලාති.  
යදා කප්පො තෙජෙන සංවට්ටති, ආභස්සරතො හෙට්ඨා අග්ගිනා ඩස්හති. යදා  
උදකෙන සංවට්ටති, සුභකිණ්ණතො හෙට්ඨා උදකෙන විලීයති. යදා වාතෙන

සංවට්ටනි, වෙහස්ඵලතො හෙට්ඨා වාතෙන විද්ධංසියති. විත්ථාරතො පන සදාපි එකං බුද්ධක්ඛේත්තං විනස්සති.

බුද්ධක්ඛේත්තං නාම තිවිධං හොති – ජාතික්ඛේත්තං, ආණාක්ඛේත්තං, විසයක්ඛේත්තස්ථ. තත්ථ ජාතික්ඛේත්තං දසසහස්සවක්කවාළපරියන්තං හොති, යං තථාගතස්ස පටිසන්ධිආදීඝු කම්පති. ආණාක්ඛේත්තං කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළපරියන්තං හොති. යත්ථ රතනපරිත්තං, ඛන්ධපරිත්තං, ධජග්ගපරිත්තං, ආටානාටියපරිත්තං, මොරපරිත්තන්ති ඉමෙසං පරිත්තානං ආනුභාවො පවත්ති. විසයක්ඛේත්තං පන අනන්තං අපරිමාණං, “යං යාවතා වා පන ආකඨබ්බෙය්‍යා”ති (අ. නි. 3.81) චුත්තං යත්ථ යං යං ආකඨබ්බති තං තං අනුස්සරති. එවමෙනෙසු තීඝු බුද්ධක්ඛේත්තෙසු එකං ආණාක්ඛේත්තං විනස්සති. තස්මිං පන විනස්සන්තෙ ජාතික්ඛේත්තම්පි විනට්ඨමෙව හොති; විනස්සන්තස්ථ එකතොව විනස්සති, සණ්ඨහන්තම්පි එකතොව සණ්ඨහති. තස්ස විනාසො ව සණ්ඨහනස්ථ විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.404) චුත්තං. අත්ථිකෙහි තතො ගහෙනබ්බං.

යෙ පනෙනෙ සංවට්ටවිවට්ටා චුත්තා, එතෙසු භගවා බොධිමණ්ඩෙ සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣන්තථාය නිසින්තො අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි සංවට්ටවිවට්ටකප්පෙ සරි. කථං? “අමුත්‍රාසි”න්තිආදිනා නයෙන. තත්ථ අමුත්‍රාසින්ති අමුම්භි සංවට්ටකප්පෙ අහං අමුම්භි භවෙ වා යොනියා වා ගතියා වා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා වා සත්තාවාසෙ වා සත්තනිකායෙ වා අහොසිං. එවංනාමොති වෙස්සන්තරො වා ජොතිපාලො වා. එවංගොත්තොති භග්ගවො වා ගොතමො වා. එවංවණ්ණොති ඔදාතො වා සාමො වා. එවමාහාරොති සාලිමංසොදනාහාරො වා පවත්තඵලහොජනො වා. එවංසුඛදුක්ඛප්පට්ඨිති අනෙකප්පකාරෙන කායිකචෙතසිකානං සාම්පනිරාමිසාදිප්පහෙදානං වා සුඛදුක්ඛානං පටිසංවෙදී. එවමායුපරියන්තොති එවං වස්සසතපරමායුපරියන්තො වා චතුරාසිතිකප්පසහස්සපරමායුපරියන්තො වා.

සො තතො චුතො අමුත්‍ර උදපාදින්ති සො අහං තතො භවතො යොනිතො ගතිතො විඤ්ඤාණට්ඨිතිතො සත්තාවාසතො සත්තනිකායතො වා චුතො, පුන අමුක්කස්මිං නාම භවෙ යොනියා ගතියා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා උදපාදිං. තත්‍රාපාසින්ති අථ තත්‍රාපි භවෙ යොනියා ගතියා විඤ්ඤාණට්ඨිතියා සත්තාවාසෙ සත්තනිකායෙ වා පුන අහොසිං. එවංනාමොතිආදි චුත්තනයමෙව.

අථ වා යස්මා අමුත්‍රාසින්ති ඉදං අනුපුබ්බෙන ආරොහන්තස්ස යාවදිව්ජකං සරණං. සො තතො චුතොති පටිනිවත්තන්තස්ස පච්චවෙක්ඛණං. තස්මා ඉධුපපන්තොති ඉම්ඝ්සා ඉධුපපත්තියා අනන්තරං අමුත්‍ර උදපාදින්ති තුසිතභවනං සන්ධායාහාති වෙදිතබ්බං. තත්‍රාපාසිං එවංනාමොති තත්‍රාපි තුසිතභවනෙ සෙතකෙතු නාම දෙවපුත්තො අහොසිං. එවංගොත්තොති තාහි දෙවතාහි සද්ධිං එකගොත්තො.

එවංචණ්ණොති සුවණ්ණචණ්ණො. එවමාභාරොති දිබ්බසුඛාභාරො.

එවංසුඛදුක්ඛජපටිසංවෙදීති එවං දිබ්බසුඛජපටිසංවෙදී. දුක්ඛං පන සඨබාරදුක්ඛමත්තමෙව. එවමායුපරියන්තොති එවං.

සත්තපඤ්ඤාසවස්සකොට්ඨාසට්ඨිපස්සනසහස්සායුපරියන්තො. සො තතො වුතොති සො අහං තතො තුසිතභවනතො වුතො. ඉධුපපන්තොති ඉධ මහාමායාය දෙවියා කුච්ඡමිති නිබ්බත්තො.

ඉතීති එවං. සාකාරං සඋද්දෙසන්ති නාමගොත්තවසෙන සඋද්දෙසං, වණ්ණාදිවසෙන සාකාරං. නාමගොත්තවසෙන හි සත්තො “දත්තො, තිස්සො, ගොතමො”ති උද්දිසීයති; වණ්ණාදිහි ඔදාතො, සාමොති නානත්තතො පඤ්ඤායති; තස්මා නාමගොත්තං උද්දෙසො, ඉතරෙ ආකාරා. කිං පන බුද්ධායෙව පුබ්බෙනිවාසං සරන්තීති? වුවුවනෙ – න බුද්ධායෙව, පච්චෙකබුද්ධ-බුද්ධසාවක-තිත්ථියාපි, නො ව බො අවිසෙසෙන. තිත්ථියා හි වත්තාලිසංයෙව කප්පෙ සරන්ති, න තතො පරං. කස්මා? දුබ්බලපඤ්ඤත්තා. තෙසඤ්ඤි නාමරූපපරිවිෂ්ඨවිරහතො දුබ්බලා පඤ්ඤා හොති. සාවකෙසු පන අසීතිමහාසාවකා කප්පසනසහස්සං සරන්ති; ද්වෙ අග්ගසාවකා එකමසඨිබ්බෙය්‍යාං සනසහස්සඤ්ඤා. පච්චෙකබුද්ධා ද්වෙ අසඨිබ්බෙය්‍යානි සනසහස්සඤ්ඤා. එත්තකො හි තෙසං අභිනිභාරො. බුද්ධානං පන පරිවිෂ්ඨො නත්ථි, යාව ඉච්ඡන්ති තාව සරන්ති. තිත්ථියා ව ඛන්ධපටිපාටිමෙව සරන්ති. පටිපාටිං මුඤ්චිත්වා වුත්තිපටිසන්ධිවසෙන සරිතුං න සක්කොන්ති. තෙසඤ්ඤි අන්ධානං විය ඉච්ඡිතජපදෙසොක්කමනං නත්ථි. සාවකා උභයථාපි සරන්ති; තථා පච්චෙකබුද්ධා. බුද්ධා පන ඛන්ධපටිපාටියාපි වුත්තිපටිසන්ධිවසෙනපි සිහොක්කන්තවසෙනපි අනෙකාසු කප්පකොට්ඨු හෙට්ඨා වා උපරි වා යං යං යානං ආකඨිමන්ති, තං සබ්බං සරන්තියෙව.

අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණාතිආදීසු මෙති මයා. විජ්ජාති විදිතකරණට්ඨෙත විජ්ජා. කිං විදිතං කරොති? පුබ්බෙනිවාසං. අවිජ්ජාති තස්සෙව පුබ්බෙනිවාසස්ස අවිදිතකරණට්ඨෙත තජ්ජට්ඨිජාදකමොහො වුවුවති. තමොති ස්වෙව මොහො තජ්ජට්ඨිජාදකට්ඨෙත “තමො”ති වුවුවති. ආලොකොති සායෙවවිජ්ජා ඔහාසකරණට්ඨෙත “ආලොකො”ති වුවුවති. එත්ථ ව විජ්ජා අධිගතාති අයං අත්ථො, සෙසං පසංසාවචනං. යොජනා පනෙත්ථ – අයං බො මෙ විජ්ජා අධිගතා, තස්ස මෙ අධිගතවිජ්ජස්ස අවිජ්ජා විහතා, විනට්ඨාති අත්ථො. කස්මා? යස්මා විජ්ජා උජ්ජන්තා. එස නයො ඉතරස්මිම්පි පද්ද්වයෙ.

යථා තන්ති එත්ථ යථාති ඔපම්මත්ථෙ. තන්ති නිපාතො. සතියා අවිජ්ජවාසෙන අජ්ජමත්තස්ස. වීරියාතාපෙන ආතාපිතො. කායෙ ව ජීවිතෙ ව අනපෙක්ඛතාය පහිතත්තස්ස, පෙසිතචිත්තස්සාති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – යථා අජ්ජමත්තස්ස ආතාපිතො පහිතත්තස්ස විහරතො අවිජ්ජා විහඤ්ඤෙය්‍ය විජ්ජා උජ්ජජ්ජෙය්‍ය, තමො විහඤ්ඤෙය්‍ය ආලොකො උජ්ජජ්ජෙය්‍ය; එවමෙව මම අවිජ්ජා විහතා විජ්ජා උජ්ජන්තා, තමො විහතො ආලොකො උජ්ජන්තො. එතස්ස මෙ පධානානුයොගස්ස අනුරූපමෙව ඵලං ලද්ධන්ති.

අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණ පයමා අභිනිබ්භිදා අහොසි කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව  
 අණ්ඩකොසමිහාති අයං බො මම බ්‍රාහ්මණ  
 පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණමුබ්බතුණ්ඩකෙන පුබ්බෙ නිවුත්ථක්ඛන්ධපටිච්ඡාදකං  
 අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා පයමා අභිනිබ්භිදා පයමා නික්ඛන්ති පයමා  
 අරියාජාති අහොසි, කුක්කුටච්ඡාපකස්සෙව මුබ්බතුණ්ඩකෙන වා පාදනබසිබාය වා  
 අණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා තමහා අණ්ඩකොසමිහා අභිනිබ්භිදා නික්ඛන්ති  
 කුක්කුටනිකායෙ පච්චාජාතීති.

පුබ්බෙනිවාසකථා නිට්ඨිතා.

දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණකථා

**13. සො එවං...පෙ....** චුතුපපාතඤ්ඤාණායාති චුතියා ව උපපාතෙ ව ඤාණාය;  
 යෙන ඤාණෙන සත්තානං චුති ව උපපාතො ව ඤායති, තදත්ථන්ති චුත්තං හොති.  
**චිත්තං අභිනින්නාමෙසින්ති පරිකම්මචිත්තං නීහරිං. සො දිබ්බෙන...පෙ....**  
 පස්සාමීති එත්ථ පන පුරිතපාරමීතං මහාසත්තානං පරිකම්මකරණං නත්ථී. තෙ හි  
 චිත්තෙ අභිනින්නාමිතමත්තෙ එව දිබ්බෙන වක්ඛුතා සත්තෙ පස්සන්ති,  
 ආදිකම්මිකකුලපුත්තා පන පරිකම්මං කත්වා. තස්මා තෙසං වසෙන පරිකම්මං  
 වත්තබ්බං සියා. තං පන චුච්චමානං අතිහාරියං විනයනිදානං කරොති; තස්මා තං න  
 වදාම. අත්ථිකෙහි පන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.411) චුත්තනයෙන ගහෙනබ්බං.  
 ඉධ පන පාළිමෙව වණ්ණයිස්සාම.

සොති සො අහං. දිබ්බෙනාතිආදීසු දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බං. දෙවතානඤ්ඤි  
 සුචරිතකම්මනිබ්බත්තං පිත්තසෙම්භරුහිරාදීහි අපලිබුද්ධං  
 උපක්කිලෙසවිනිමුත්තතාය දුරෙපි ආරම්මණසම්පටිච්ඡනසමත්ථං දිබ්බං පසාදවක්ඛු  
 හොති. ඉදඤ්චාපි වීරියභාවනාබලනිබ්බත්තං ඤාණවක්ඛු තාදිසමෙවාති  
 දිබ්බසදිසත්තා දිබ්බං, දිබ්බවිහාරවසෙන පටිලද්ධත්තා අත්තනා ව  
 දිබ්බවිහාරසන්තිස්සිතත්තාපි දිබ්බං, ආලොකපරිග්ගහෙන මහාජුතිකත්තාපි දිබ්බං,  
 තිරොකුට්ඨාදිගතරූපදස්සනෙන මහාගතිකත්තාපි දිබ්බං. තං සබ්බං  
 සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. දස්සනට්ඨෙන වක්ඛු. වක්ඛුකිච්චකරණෙන  
 වක්ඛුමිවාතිපි වක්ඛු. චුතුපපාතදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතුත්තා විසුද්ධං. යො හි  
 චුතිමත්තමෙව පස්සති න උපපාතං, සො උච්ඡෙදදිට්ඨිං ගණ්හාති. යො  
 උපපාතමත්තමෙව පස්සති න චුතිං, සො නවසත්තපාතුභාවදිට්ඨිං ගණ්හාති. යො  
 පන තදුහයං පස්සති, සො යස්මා දුට්ඨමපි තං දිට්ඨිගතං අතිවත්තති, තස්මාස්ස තං  
 දස්සනං දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතු හොති. තදුහයඤ්ච භගවා අද්දස. තෙනෙනං චුත්තං –  
 “චුතුපපාතදස්සනෙන දිට්ඨිවිසුද්ධිහෙතුත්තා විසුද්ධ”න්ති.

එකාදසඋපක්කිලෙසවිරහතො වා විසුද්ධං. භගවතො හි  
 එකාදසපක්කිලෙසවිරහිතං දිබ්බවක්ඛු. යථාහ – “සො බො අහං, අනුරුද්ධ,  
 ‘විචිකිච්ඡා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසො’ති ඉති විදිත්වා විචිකිච්ඡං චිත්තස්ස



උපක්කිලෙසං පජහිං. අමනසිකාරො...පෙ.... ථිනමිද්ධං... ඡම්හිතත්තං...  
 උජ්ජිලං... දුට්ඨුල්ලං... අව්චාරද්ධවිරියං... අතිලීනවිරියං... අභිජජ්ජා...  
 නානත්තසඤ්ඤා... ‘අතිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං චිත්තස්ස උපක්කිලෙසො’ති ඉති  
 විදිත්වා අතිනිජ්ඣායිතත්තං රූපානං චිත්තස්ස උපක්කිලෙසං පජහිං. යො ඛො අහං,  
 අනුරුද්ධ, අජ්ජමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො ඔභාසඤ්ඤි ඛො  
 සඤ්ජානාමි, න ච රූපානි පස්සාමි. රූපානි හි ඛො පස්සාමි, න ච ඔභාසං  
 සඤ්ජානාමි’’ති (ම. නි. 3.242-243) එවමාදි. තදෙවං එකාදසුපක්කිලෙසවිරහතො  
 විසුද්ධං.

මනුස්සුපචාරං අතික්කමිත්වා රූපදස්සනෙන අතික්කන්තමානුසකං; මානුසකං  
 වා මංසවක්ඛුං අතික්කන්තත්තා අතික්කන්තමානුසකන්ති වෙදිතබ්බං. තෙන  
 දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන.

සත්තෙ පස්සාමිති මනුස්සමංසවක්ඛුනා විය සත්තෙ පස්සාමි දක්ඛාමි  
 ඔලොකෙමි. වචමානෙ උපපජ්ජමානෙති එත්ථ චුතික්ඛණ්ණෙ වා උපපත්තික්ඛණ්ණෙ වා  
 දිබ්බවක්ඛුනා දට්ඨුං න සක්කා, යෙ පන ආසන්නචුතිකා ඉදානි වචස්සන්ති තෙ  
 වචමානා. යෙ ච ගහිතපටිසන්ධිකා සම්පතීතිබ්බත්තා වා, තෙ උපපජ්ජමානානි  
 අධිජ්ජෙතා. තෙ එවරූපෙ වචමානෙ උපපජ්ජමානෙ ච පස්සාමිති දස්සෙති. භීනෙති  
 මොහනිස්සන්දයුත්තත්තා භීනානං ජාතිකුලභොගාදීනං වසෙන භීළිතෙ ඔභීළිතෙ  
 උඤ්ඤාතෙ අවඤ්ඤාතෙ. පණ්ණෙති අමොහනිස්සන්දයුත්තත්තා තබ්බිපරිතෙ.  
 සුචණ්ණෙති අදොසනිස්සන්දයුත්තත්තා ඉට්ඨකන්තමනාපවණ්ණයුත්තෙ.  
 දුබ්බණ්ණෙති දොසනිස්සන්දයුත්තත්තා අනිට්ඨාකන්තඅමනාපවණ්ණයුත්තෙ;  
 අභිරූපෙ විරූපෙතිපි අත්ථො. සුගතෙති සුගතිගතෙ, අලොහනිස්සන්දයුත්තත්තා වා  
 අඩ්ඨෙ මහද්ධතෙ. දුග්ගතෙති දුග්ගතිගතෙ, ලොහනිස්සන්දයුත්තත්තා වා දලිද්දෙ  
 අජ්ජන්තපාතෙ. යථාකම්මුපගෙති යං යං කම්මං උපචිතං තෙන තෙන උපගතෙ.  
 තත්ථ පුරිමෙහි ‘‘වචමානෙ’’තිආදීහි දිබ්බවක්ඛුකිච්චං චුත්තං; ඉමිනා පන පදෙන  
 යථාකම්මුපගඤ්ඤාණකිච්චං.

තස්ස ච ඤාණස්ස අයමුජ්ජත්තික්කමො – යො හෙට්ඨා නිරයාහිමුඛං ආලොකං  
 වඩ්ඨෙත්වා තෙරයිකසත්තෙ පස්සති මහන්තං දුක්ඛමනුභවමානෙ, තං දස්සනං  
 දිබ්බවක්ඛුකිච්චමෙව. යො එවං මනසි කරොති – ‘‘කින්නු ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ  
 සත්තා එතං දුක්ඛමනුභවන්ති’’ති? අට්ඨස්ස ‘‘ඉදං නාම කත්වා’’ති තං කම්මාරම්මණං  
 ඤාණං උජ්ජජ්ජති. තථා උපරි දෙවලොකාහිමුඛං ආලොකං වඩ්ඨෙත්වා  
 නන්දනචන-මිස්සකචන-චාරුසකචනාදීසු සත්තෙ පස්සති මහාසම්පත්තිං.  
 අනුභවමානෙ. තම්පි දස්සනං දිබ්බවක්ඛුකිච්චමෙව. යො එවං මනසි කරොති –  
 ‘‘කින්නු ඛො කම්මං කත්වා ඉමෙ සත්තා එතං සම්පත්තිං අනුභවන්ති’’ති? අට්ඨස්ස  
 ‘‘ඉදං නාම කත්වා’’ති තංකම්මාරම්මණං ඤාණං උජ්ජජ්ජති. ඉදං  
 යථාකම්මුපගඤ්ඤාණං නාම. ඉමස්ස විසුං පරිකම්මං නාම නත්ථි. යථා විමස්ස, එවං  
 අනාගතංසඤ්ඤාණස්සපි. දිබ්බවක්ඛුපාදකානෙව හි ඉමානි දිබ්බවක්ඛුනා සහෙව  
 ඉජ්ඣන්ති.

කායදූව්වරිතෙනනාතිආදීසු දුට්ඨු වරිතං දුට්ඨං වා වරිතං කිලෙසපුනිකත්තාති දූව්වරිතං; කායෙන දූව්වරිතං, කායතො වා උප්පන්නං දූව්වරිතන්ති කායදූව්වරිතං. එවං වච්ඡිමනොදූව්වරිතානිපි දුට්ඨබ්බාති. සමන්තාගතාති සමඛිගිභූතා. අරියානං උපවාදකාති බුද්ධ-පච්චෙකබුද්ධ-බුද්ධසාවකානං අරියානං අන්තමසො ගිහිසොතාපන්නානම්පි අනත්ථකාමා භුත්වා අන්තිමවත්ථුනා වා ගුණපරිධංසනෙන වා උපවාදකා; අක්කොසකා, ගරහකාති වුත්තං හොති. තත්ථ ‘‘නත්ථි ඉමෙසං සමණධම්මො, අස්සමණා එතෙ’’ති වදන්තො අන්තිමවත්ථුනා උපවදති. ‘‘නත්ථි ඉමෙසං ඤානං වා විමොක්ඛො වා මග්ගො වා එලං වා’’ති වදන්තො ගුණපරිධංසනෙන උපවදන්ති වෙදිතබ්බො. සො ච ජානං වා උපවදෙය්‍ය අජානං වා, උභයථාපි අරියුපවාදොව හොති. භාරියං කම්මං සග්ගාවරණං මග්ගාවරණඤ්ච, සතෙකිච්ඡං පන හොති. තස්ස ච ආවිභාවත්ථං ඉදං වත්ථුමුදාහරන්ති -

‘‘අඤ්ඤතරස්මිං කිර ගාමෙ එකො ථෙරො ච දහරහික්ඛු ච පිණ්ඩාය වරන්ති. තෙ පඨමසරෙයෙව උච්චිකමත්තං උණ්හයාගුං ලභිංසු. ථෙරස්ස ච කුච්ඡිවාතො අත්ථි. සො චින්තෙසි - ‘අයං යාගු මය්හං සප්පායා, යාව න සිතලා හොති තාව නං පිචාමි’ති. සො මනුස්සෙහි උම්මාරත්ථාය ආහට්ඨෙ දාරුක්ඛන්ධෙ නිසිදිත්වා තං පිචි. ඉතරො තං ජිගුච්ඡි - ‘අතිච්ඡාතො වතායං මහල්ලකො අම්භාකං ලජ්ජිතබ්බකං අකාසි’ති. ථෙරො ගාමෙ වරිත්වා විහාරං ගන්ත්වා දහරහික්ඛුං ආහ - ‘අත්ථි තෙ, ආවුසො, ඉමස්මිං සාසනෙ පතිට්ඨා’ති? ‘ආම, හන්තෙ, සොතාපන්නො අහ’න්ති. ‘තෙන භාවුසො, උපරිමග්ගත්ථාය වායාමං මා අකාසි, බීණාසවො තයා උපවදිතො’ති. සො තං බමාපෙසි. තෙනස්ස තං පාකතිකං අහොසි’’. තස්මා යො අඤ්ඤොපි අරියං උපවදති, තෙන ගන්ත්වා සවෙ අත්තනා වුඬ්ඪතරො හොති, ‘‘අහං ආයස්මන්තං ඉදඤ්චිදඤ්ච අවචං, තං මෙ බමාහි’’ති බමාපෙතබ්බො. සවෙ නවකතරො හොති, වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ‘‘අහං හන්තෙ තුම්හෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච අවචං, තං මෙ බමො’’ති බමාපෙතබ්බො. සවෙ සො නක්ඛමති දිසාපක්කන්තො වා හොති, යෙ තස්මිං විහාරෙ හික්ඛු වසන්ති තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා සවෙ අත්තනා වුඬ්ඪතරො හොති ධීතකෙනෙව, සවෙ නවකතරො උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ‘‘අහං, හන්තෙ, අසුකං නාම ආයස්මන්තං ඉදඤ්චිදඤ්ච අවචං, බමතු මෙ සො ආයස්මා’’ති එවං වදන්තෙන බමාපෙතබ්බො. සවෙ සො පරිනිබ්බුතො හොති, පරිනිබ්බුතමඤ්චට්ඨානං ගන්ත්වා යාව සිවථිකං ගන්ත්වාපි බමාපෙතබ්බො. එවං කතෙ සග්ගාවරණඤ්ච මග්ගාවරණඤ්ච න හොති, පාකතිකමෙව හොති.

මිච්ඡාදිට්ඨිකාති විපරිතදස්සනා. මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානාති මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන සමාදින්නනානාවිධකම්මා, යෙ ච මිච්ඡාදිට්ඨිමුලකෙසු කායකම්මාදීසු අඤ්ඤොපි සමාදාපෙන්ති. තත්ථ වච්ඡව්වරිතග්ගහණෙනෙව අරියුපවාදෙ, මනොදූව්වරිතග්ගහණෙන ච මිච්ඡාදිට්ඨියා සඛිගිතායපි ඉමෙසං ද්වින්නං පුන වචනං මහාසාවජ්ජභාවදස්සනත්ථන්ති වෙදිතබ්බං. මහාසාවජ්ජො හි අරියුපවාදො ආනන්තරියසදිසො. යථාහ - ‘‘සෙය්‍යථාපි, සාරිපුත්ත, හික්ඛු සීලසම්පන්නො සමාධිසම්පන්නො පඤ්ඤාසම්පන්නො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤං ආරාධෙය්‍ය;

එවංසම්පදම්දං, සාරිපුත්ත, වදාමි තං වාවං අප්පභාය තං චිත්තං අප්පභාය තං දිට්ඨිං අප්පට්ඨිත්ථිස්සප්පිත්වා යථාහතං නික්ඛිත්තො, එවං නිරයො”ති (ම. නි. 1.149).

මිච්ඡාදිට්ඨිතො ච මහාසාවජ්ජතරං නාම අඤ්ඤං නත්ථි. යථාහ – “නාහං, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි, එවං මහාසාවජ්ජතරං, යථයිදං, මිච්ඡාදිට්ඨි. මිච්ඡාදිට්ඨිපරමානි, හික්ඛවෙ, වජ්ජානී”ති (අ. නි. 1.310).

කායස්ස හෙදානි උපාදින්නක්ඛන්ධපරිච්චාගා. පරං මරණානි තදනන්තරං අහිනිබ්බත්තක්ඛන්ධග්ගහණෙ. අථවා කායස්ස හෙදානි ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡේදා. පරං මරණානි චුතිචිත්තතො උද්ධං. අපායන්ති එවමාදි සබ්බං නිරයවෙච්චනං. නිරයො හි සග්ගමොක්ඛහෙතුභූතා පුඤ්ඤසම්මතා අයා අපෙතත්තා, සුඛානං වා ආයස්ස අභාවා අපායො. දුක්ඛස්ස ගති පටිසරණන්ති දුග්ගති; දොසබ්භුලතාය වා දුට්ඨොන කම්මුතා නිබ්බත්තා ගතීති දුග්ගති. විවසා නිපතන්ති එත්ථ දුක්කට්ඨාරිතොති විනිපාතො; විනස්සන්තා වා එත්ථ නිපතන්ති සම්භිජ්ජමානභිගපච්චඩගාති විනිපාතො. නත්ථි එත්ථ අස්සාදසඤ්ඤිතො අයොති නිරයො.

අථ වා අපායග්ගහණෙන තිරච්ඡානායොනිං දීපෙති. තිරච්ඡානායොනි හි අපායො, සුගතියා අපෙතත්තා; න දුග්ගති, මහෙසක්ඛානං නාගරාජාදීනං සම්භවතො. දුග්ගතිග්ගහණෙන පෙත්තිවිසයං දීපෙති. සො හි අපායො වෙච දුග්ගති ව සුගතීතො අපෙතත්තා, දුක්ඛස්ස ව ගතිභූතත්තා; න තු විනිපාතො අසුරසදිසං අවිනිපතිතත්තා. පෙතමහිද්ධිකානඤ්ඤි විමානානිපි නිබ්බත්තන්ති. විනිපාතග්ගහණෙන අසුරකායං දීපෙති. සො හි යථාචුත්තෙතත්ථොන අපායො වෙච දුග්ගති ව සබ්බසමුස්සයෙහි ව විනිපතිතත්තා විනිපාතොති චුච්චති. නිරයග්ගහණෙන අවිච්චි-ආදිඅනෙකප්පකාරං නිරයමෙව දීපෙති. උපපන්නාති උපගතා, තත්ථ අහිනිබ්බත්තාති අධිප්පායො. චුත්තවිපරියායෙන සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො.

අයං පන විසෙසො – එත්ථ සුගතිග්ගහණෙන මනුස්සගතිපි සඬගස්සති. සග්ගග්ගහණෙන දෙවගතියෙව. තත්ථ සුන්දරා ගතීති සුගති. රූපාදිවිසයෙහි සුට්ඨු අග්ගොති සග්ගො. සො සබ්බොපි ලුප්පනපලුප්පනට්ඨොන ලොකොති අයං වචනත්ථො. විජ්ජානි දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණවිජ්ජා. අවිජ්ජානි සත්තානං. චුතිපටිසන්ධිපට්ඨිච්ඡාදිකා අවිජ්ජා. සෙසං චුත්තනයමෙව. අයමෙව හෙත්ථ විසෙසො – යථා පුබ්බෙනිවාසකථායං “පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන පුබ්බෙනිචුත්ථක්ඛන්ධපඅවිජ්ජාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා”ති චුත්තං; එවම්ධ “චුතුපපාතඤ්ඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන චුතුපපාතපට්ඨිච්ඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙත්වා”ති වත්තබ්බන්ති.

දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණකථා නිට්ඨිතා.

ආසවක්ඛයඤ්ඤාණකථා

**14. සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙන ඉධ විපස්සනාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං** වෙදිතබ්බං. ආසවානං බයඤ්ඤාණායාති අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණත්ථාය. අරහත්තමග්ගො හි ආසවචිතාසනතො ආසවානං බයොති වුච්චති. තත්‍ර චෙතං ඤාණං තප්පරියාපන්නත්තාති. චිත්තං අභිනින්නාමෙසින්ති විපස්සනාචිත්තං අභිනිහරිං. සො ඉදං දුක්ඛන්ති එවමාදීසු ‘එත්තකං දුක්ඛං, න ඉතො හියොයා’ ති සබ්බමිපි දුක්ඛසච්චං සරසලක්ඛණපටිවෙධෙන යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං ජානිං පටිවිජ්ඣිං. තස්ස ච දුක්ඛස්ස නිබ්බන්තිකං තණ්හං ‘අයං දුක්ඛසමුදයො’ ති, තදුභයමිපි යං යානං පත්වා නිරුජ්ඣති තං තෙසං අප්පවත්තිං නිබ්බානං ‘අයං දුක්ඛනිරොධො’ ති, තස්ස ච සම්පාපකං අරියමග්ගං ‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනි පටිපදා’ ති සරසලක්ඛණපටිවෙධෙන යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං ජානිං පටිවිජ්ඣන්ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං සරූපතො සච්චානි දස්සෙත්වා ඉදානි කිලෙසවසෙන පරියායතො දස්සෙත්තො “ඉමෙ ආසවා” ති ආදිමාහ. තස්ස මෙ එවං ජානතො එවං පස්සන්තො තස්ස මය්හං එවං ජානන්තස්ස එවං පස්සන්තස්ස සහ විපස්සනාය කොට්ඨිපත්තං මග්ගං කථෙති. කාමාසවාති කාමාසවතො. විමුච්චිත්ථාති ඉමිනා එලක්ඛණං දස්සෙති. මග්ගක්ඛණෙ හි චිත්තං විමුච්චති, එලක්ඛණෙ විමුත්තං හොති. විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති ඤාණන්ති ඉමිනා පච්චචෙක්ඛණඤාණං දස්සෙති. ඛිණා ජාතීති ආදීහි තස්ස භූමිං. තෙන හි ඤාණෙන භගවා පච්චචෙක්ඛන්තො “ඛිණා ජාතී” ති ආදීති අබ්භඤ්ඤාසිං. කතමා පන භගවතො ජාති ඛිණා, කථඤ්ඤා නං අබ්භඤ්ඤාසිති? වුච්චතෙ – න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛිණා, පුබ්බෙව ඛිණත්තා; න අනාගතා, අනාගතෙ වායාමාභාවතො; න පච්චුප්පන්නා, විජ්ජමානත්තා. යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකචතුපඤ්ඤවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්ඤවක්ඛන්ධජ්ජහෙදා ජාති, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛිණා; තං සො මග්ගභාවනාය පහිනකිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛිත්වා “කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානමිපි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොති” ති ජානන්තො අබ්භඤ්ඤාසිං.

වුසිතන්ති වුත්ථං පරිවුත්ථං, කතං වරිතං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො. බ්‍රහ්මචරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මචරියං, පුටුප්පනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙක්ඛා බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්ති නාම, ඛිණාසවො වුත්ථවාසො. තස්මා භගවා අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චචෙක්ඛන්තො “වුසිතං බ්‍රහ්මචරිය” න්ති අබ්භඤ්ඤාසිං. කතං කරණීයන්ති චතුසු සච්චෙසු චතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාහි සමයවසෙන සොළසවිධමිපි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. පුටුප්පනකල්‍යාණකාදයො හි එතං කිච්චං කරොන්ති, ඛිණාසවො කතකරණීයො. තස්මා භගවා අත්තනො කරණීයං පච්චචෙක්ඛන්තො “කතං කරණීය” න්ති අබ්භඤ්ඤාසිං. නාපරං ඉත්ථත්තායාති ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාකිච්චං මෙ නත්ථීති අබ්භඤ්ඤාසිං.



ඉදානි එවං පච්චවෙක්ඛණඤාණපරිග්ගහිතං තං ආසවානං බයඤාණාධිගමං  
 බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙන්නො අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණානිආදිමාහ. තත්ථ විජ්ජානි  
 අරහත්තමග්ගඤාණවිජ්ජා. අවිජ්ජානි චතුසච්චපට්ඨිඡාදිකා අවිජ්ජා. සෙසං  
 චුත්තනයමෙව. අයං පන විසෙසො – අයං බො මෙ බ්‍රාහ්මණ තතියා අභිනිබ්භිදා  
 අහොසීති එත්ථ අයං බො මම බ්‍රාහ්මණ ආසවානං බයඤාණමුඛතුණ්ඩකෙන  
 චතුසච්චපට්ඨිඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා තතියා අභිනිබ්භිදා තතියා  
 නික්ඛන්ති තතියා අරියජානි අහොසී, කුක්කුට්ඨිඡාපකස්සෙව මුඛතුණ්ඩකෙන වා  
 පාදනබසිබාය වා අණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා තම්භා අණ්ඩකොසම්භා අභිනිබ්භිදා  
 නික්ඛන්ති කුක්කුට්ඨිකායෙ පච්චාජාතීති.

එත්තාවතා කිං දස්සෙතීති? සො හි බ්‍රාහ්මණ කුක්කුට්ඨිඡාපකො අණ්ඩකොසං

පදාලෙන්වා තතො නික්ඛමන්නො සකිමෙව ජායති, අහං පන පුබ්බෙ-  
 නිචුත්ථක්ඛන්ධපට්ඨිඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං හින්දිත්වා පයමං තාව  
 පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණවිජ්ජාය ජාතො, තතො සත්තානං  
 චුතිපට්ඨිඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං පදාලෙන්වා දුතියං  
 දිබ්බවක්ඛුඤාණවිජ්ජාය ජාතො, පුන චතුසච්චපට්ඨිඡාදකං අවිජ්ජණ්ඩකොසං  
 පදාලෙන්වා තතියං ආසවානං බයඤාණවිජ්ජාය ජාතො; එවං තීහි විජ්ජාහි  
 තික්ඛන්තුං ජාතො. සා ච මෙ ජාති අරියා සුපරිසුද්ධාති ඉදං දස්සෙසී. එවං  
 දස්සෙන්නො ච පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන අතීතංසඤාණං, දිබ්බවක්ඛුනා  
 පච්චුප්පන්නානාගතංසඤාණං, ආසවක්ඛයෙන සකලලොකීයලොකුත්තරගුණන්ති  
 එවං තීහි විජ්ජාහි සබ්බෙපි සබ්බඤ්ඤාගුණෙ පකාසෙත්වා අත්තතො අරියාය ජාතියා  
 ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසීති.

ආසවක්ඛයඤාණකථා නිට්ඨිතා.

### දෙසනානුමොදනකථා

**15. එවං චුත්තෙ වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණොති** එවං භගවතා ලොකානුකම්පකෙන  
 බ්‍රාහ්මණං අනුකම්පමානෙන විනිගුහිතබ්බෙපි අත්තතො අරියාය ජාතියා  
 ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවෙ විජ්ජත්තයපකාසිකාය ධම්මදෙසනාය චුත්තෙ  
 පීතිවිජ්ජාරපරිපුණ්ණගත්තවිත්තො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො තං භගවතො අරියාය  
 ජාතියා ජෙට්ඨසෙට්ඨභාවං විදිත්වා “ඊදිසං නාමාහං සබ්බලොකජෙට්ඨසෙට්ඨං  
 සබ්බගුණසමන්නාගතං සබ්බඤ්ඤං ‘අඤ්ඤෙසං අභිවාදනාදිකම්මං න කරොතී’ති  
 අවචං – ‘ධීරත්ථු වතරෙ අඤ්ඤාණං’”න්ති අත්තානං ගරහිත්වා “අයං දානි ලොකෙ  
 අරියාය ජාතියා පුරෙජාතට්ඨෙන ජෙට්ඨො, සබ්බගුණෙහි අප්පට්ඨසමට්ඨෙන  
 සෙට්ඨො”ති නිට්ඨං ගන්ත්වා භගවත්තං එතදවොච – “ජෙට්ඨො භවං ගොතමො  
 සෙට්ඨො භවං ගොතමො”ති. එවඤ්ච පන වත්වා පුන තං භගවතො ධම්මදෙසනං  
 අභිනුමොදමානො “අභික්කන්තං, හො ගොතම, අභික්කන්තං, හො  
 ගොතමා”තිආදිමාහ.

තත්ථායං අභික්කන්තසද්දො ඛයසුන්දරාභිරූපඅඛිභනුමොදනෙසු දිස්සති.  
 “අභික්කන්තා, භන්තෙ, රත්ති; නික්ඛන්තො පටිමො යාමො, විරනිසින්තො  
 භික්ඛුසඛිසො” තිආදීසු (අ. නි. 8.20) හි ඛයෙ දිස්සති. “අයං මෙ පුග්ගලො ඛමති,  
 ඉමෙසං චතුත්තං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පඤ්ඤතරො චා” තිආදීසු (අ. නි.  
 4.100) සුන්දරෙ.

“කො මෙ චන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;  
 අභික්කන්තෙන චණ්ණෙන, සබ්බා ඔභාසයං දිසා” ති. —

ආදීසු (වි. ව. 857) අභිරූපෙ. “අභික්කන්තං, භන්තෙ” තිආදීසු (දී. නි. 1.250)  
 අඛිභනුමොදනෙ. ඉධාපි අඛිභනුමොදනෙයෙව. යස්මා ච අඛිභනුමොදනෙ, තස්මා  
 “සාධු සාධු, භො ගොතමා” ති චුත්තං භොතීති වෙදිතබ්බං.

“භයෙ කොධෙ පසංසායං, තුරිතෙ කොතුහලච්ඡරෙ;  
 භාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච, කරෙ ආමෙඨිතං බුධො” ති.

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන වායං ද්වික්ඛත්තුං චුත්තොති  
 වෙදිතබ්බො.

අථ වා අභික්කන්තන්ති අතිඉට්ඨං අතිමනාපං අතිසුන්දරන්ති චුත්තං භොති.  
 තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො පසාදං.  
 අයඤ්ඨි එත්ථ අධිජ්ජායො — “අභික්කන්තං, භො ගොතම, යදිදං භොතො  
 ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං යදිදං භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං  
 ආගම්ම මම පසාදො” ති. භගවතොයෙව වා චචනං ද්වෙ ද්වෙ අත්ථෙ සන්ධාය  
 ථොමෙති — භොතො ගොතමස්ස චචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො  
 අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාජනනතො පඤ්ඤාජනනතො,  
 සාත්ථතො සබ්බඤ්ජනතො, උත්තානපදනො ගම්භිරත්ථතො, කණ්ණසුඛතො  
 හදයඬිගමතො, අනත්තුක්කංසනතො අපරවම්භනතො, කරුණාසීතලතො  
 පඤ්ඤාචදාතතො, අපාථරමණියතො විමද්දක්ඛමතො, සුයාමානසුඛතො  
 විමංසියමානහිතතොති එවමාදීහි යොජෙතබ්බං.

තතො පරම්පි චතුහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ නික්කුජ්ජිතන්ති  
 අධොමුඛඨපිතං, හෙට්ඨාමුඛජාතං වා. උක්කුජ්ජෙය්‍යාති උපරිමුඛං කරෙය්‍ය.  
 පටිච්ඡන්තන්ති තිණපණ්ණාදිපට්ඨිජාදිතං. විවරෙය්‍යාති උග්ගාටෙය්‍ය. මුළුභස්සාති  
 දිසාමුළුභස්ස. මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති හත්ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති වදෙය්‍ය.  
 අත්ඨකාරෙති කාලපක්ඛවාතුද්දසී අඬිඬරත්ත-සනවනසණ්ඩ-මෙසපටලෙහි  
 චතුරඬිගෙ තමසී. අයං තාව අනුත්තානපදත්ථො. අයං පන අධිජ්ජායොජනා — යථා  
 කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිට්ඨිතං මං  
 අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්නෙන; යථා පටිච්ඡන්තං විවරෙය්‍ය, එවං කස්සපස්ස  
 භගවතො සාසනන්තරධානා පභුති මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්තං සාසනං.

විවරන්තෙන; යථා මුල්භස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං  
 කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගප්පට්ඨන්තස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආචික්ඛන්තෙන; යථා  
 අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය, එවං මොහන්ධකාරෙ නිමුග්ගස්ස මෙ  
 බුද්ධාදිරතනත්තයරූපානි අපස්සන්තො  
 තප්පට්ච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජොතං ධාරෙන්තෙන, මය්හං  
 භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො  
 පකාසිතොති.

දෙසනානුමොදනකථා නිට්ඨිතා.

### පසන්තාකාරකථා

එවං දෙසනං ථොමෙත්වා ඉමාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්තවිත්තො  
 පසන්තාකාරං කරොන්තො “එසාහ”න්තිආදිමාහ. තත්ථ එසාහන්ති එසො අහං.  
 භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමිති භවන්තං ගොතමං සරණන්ති ගච්ඡාමි; භවං මෙ  
 ගොතමො සරණං, පරායණං, අසස්ස තාතා, හිතස්ස ව විධාතාති ඉමිනා  
 අධිප්පායෙන භවන්තං ගොතමං ගච්ඡාමි භජාමි සෙවාමි පයිරූපාසාමි, එවං වා  
 ජානාමි බුජ්ඣාමිති. යෙසඤ්ඤි ධාතුනං ගතිඅත්ථො, බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො; තස්මා  
 “ගච්ඡාමි”ති ඉමස්ස ජානාමි බුජ්ඣාමිති අයමිපි අත්ථො වුත්තො. ධම්මඤ්ච  
 භික්ඛුසඬ්ඤ්චාති එත්ථ පන අධිගතමග්ගෙ සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං  
 පටිපජ්ජමානෙ ව චතුසු අපායෙසු අපතමානෙ ධාරෙතීති ධම්මො; සො අත්ථොතො  
 අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච. වුත්තං හෙතං – “යාවතා, භික්ඛවෙ, ධම්මා  
 සඬ්ඤා, අරියො අට්ඨඬ්ඤා මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී”ති (අ. නි. 4.34)  
 විත්ථාරො. න කෙවලඤ්ච අරියමග්ගො වෙව නිබ්බානඤ්ච, අපි ව බො අරියඵලෙහි  
 සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. වුත්තමිපි හෙතං ඡත්තමාණවකච්චමානෙ –

“රාගවිරාගමනෙජමසොකං, ධම්මමසඬ්ඤාමප්පට්ඨකුලං;  
 මධුරමිමං පගුණං සුවිහත්තං, ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහි”ති. (වි. ව. 887);

එත්ථ හි රාගවිරාගොති මග්ගො කථිතො. අනෙජමසොකන්ති ඵලං.  
 ධම්මමසඬ්ඤාන්ති නිබ්බානං. අප්පට්ඨකුලං මධුරමිමං පගුණං සුවිහත්තන්ති  
 පිටකත්තයෙන විහත්තා සබ්බධම්මක්ඛන්ධාති. දිට්ඨිසීලසඬ්ඤානෙන සංහතොති  
 සඬ්ඤා, සො අත්ථොතො අට්ඨඅරියපුග්ගලසමුහො. වුත්තඤ්ඤෙතං තස්මිංයෙව  
 විමානෙ –

“යත්ථ ව දින්නමහප්ඵලමාහු, චතුසු සුවිසු පුරිසයුගෙසු;  
 අට්ඨ ව පුග්ගලධම්මදෙසා තෙ, සඬ්ඤමිමං සරණත්ථමුපෙහි”ති. (වි. ව. 888);

භික්ඛුනං සඬ්ඤා භික්ඛුසඬ්ඤා. එත්තාවතා ව බ්‍රාහ්මණො තීණි සරණගමනානි  
 පටිවෙදෙසි.

පසන්තාකාරකථා නිට්ඨිතා.

### සරණගමනකථා

ඉදානි තෙස්වෙව තීසු සරණගමනෙසු කොසල්ලත්ථං සරණං, සරණගමනං, යො  
සරණං ගච්ඡති,

සරණගමනස්පහෙදො, සරණගමනඵලං, සංකිලෙසො, හෙදොති අයං විධි වෙදි  
තබ්බො. සො පන ඉධ වුච්චමානො අතිභාරියං විනයනිදානං කරොතීති න චුත්තො.  
අත්ථිකෙහි පන පපඤ්චසුදනියං වා මජ්ඣිමට්ඨකථායං  
භයහෙරවසුත්තවණ්ණනතො (ම. නි. අට්ඨ. 1.56) සුමඬගලවිලාසිනියං වා  
දීඝනිකායට්ඨකථායං (දී. නි. අට්ඨ. 1.250) සරණවණ්ණනතො ගහෙතබ්බොති.

සරණගමනකථා නිට්ඨිතා.

### උපාසකත්තපට්ඨෙදනාකථා

උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතුති මං භවං ගොතමො “උපාසකො  
අය”න්ති ඵලං ධාරෙතුති අත්ථො. උපාසකවිධිකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ කො  
උපාසකො, කස්මා උපාසකොති වුච්චති, කිමස්ස සීලං, කො ආජීවො, කා විපත්ති,  
කා සම්පත්තීති ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං. තං අතිභාරියකරණතො ඉධ න  
විහත්තං, අත්ථිකෙහි පන පපඤ්චසුදනියං මජ්ඣිමට්ඨකථායං (ම. නි. අට්ඨ. 1.56)  
චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. අජ්ජතග්ගෙහි ඵත්ථ අයං අග්ගසද්දො  
ආදිකොට්ඨකොට්ඨාසසෙට්ඨෙසු දිස්සති. “අජ්ජතග්ගෙ, සම්ම දොවාරික, ආවරාමී  
ද්වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨීන”න්තිආදීසු (ම. නි. 2.70) හි ආදිමිති දිස්සති.  
“තෙනෙව අඬගුලග්ගෙන තං අඬගුලග්ගං පරාමසෙය්‍යා (කථා. 441), උච්ඡග්ගං  
වෙළග්ග”න්තිආදීසු කොටියං. “අම්බිලග්ගං වා මධුරග්ගං වා තිත්තකග්ගං වා (සං.  
නි. 5.374) අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, විහාරග්ගෙන වා පරිවෙණග්ගෙන වා  
භාජෙතු”න්තිආදීසු (චුළව. 318) කොටියාසෙ. “යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා  
ද්විපදා වා...පෙ.... තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී”තිආදීසු (අ. නි. 4.34)  
සෙට්ඨෙ. ඉධ පනායං ආදිමිති දට්ඨබ්බො. තස්මා අජ්ජතග්ගෙහි අජ්ජතං ආදිං  
කත්ථාති ඵලමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. අජ්ජතන්ති අජ්ජභාවන්ති චුත්තං හොති.  
අජ්ජදග්ගෙ ඉච්චෙව වා පායො, දකාරො පදසන්ධිකරො, අජ්ජ අග්ගං කත්ථාති  
චුත්තං හොති. පාණ්ණපෙතන්ති පාණෙහි උපෙතං, යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති, තාව  
උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි සරණගමනෙහි සරණගතං මං භවං ගොතමො  
ධාරෙතු ජානාතු, අහඤ්ඤි සවෙපි මෙ තිබ්බණ්ණ අසිනා සීසං ඡන්දෙය්‍යං, නෙව  
බුද්ධං “න බුද්ධො”ති වා, ධම්මං “න ධම්මො”ති වා, සඬ්ඝං “න සඬ්ඝො”ති වා  
වදෙය්‍යන්ති. ඵත්ථ ව බ්‍රාහ්මණො පාණ්ණපෙතං සරණගතන්ති පුන සරණගමනං  
වදන්තො අත්තසන්නියානනං පකාසෙතීති වෙදිතබ්බො.



එවං අත්තානං නියානෙනත්වා හගවන්තං සපරිසං උපට්ඨාතුකාමො ආහ -  
 “අධිවාසෙතු ව මෙ හවං ගොතමො වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසං සද්ධිං  
 භික්ඛුසඤ්ජනා”ති. කිං වුත්තං හොති - උපාසකඤ්ච මං හවං ගොතමො ධාරෙතු,  
 අධිවාසෙතු ව මෙ වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසං, තයො මාසෙ වෙරඤ්ජං උපනිස්සාය මම  
 අනුග්ගහත්ථං වාසං සම්පට්ඨිතං. අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙනාති අථස්ස  
 වචනං සුත්වා හගවා කායඤ්ච වා වාචඤ්ච වා අවොපෙත්වා අඛන්තරෙයෙව  
 ඛන්තිං වාරෙත්වා තුණ්හිභාවෙන අධිවාසෙසි; බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහත්ථං මනසාව  
 සම්පට්ඨිති වුත්තං හොති.

අථ ඛො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො හගවතො අධිවාසනං විදිත්වාති අථ  
 වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො සචෙ මෙ සමණො ගොතමො නාධිවාසෙය්‍ය, කායෙන වා  
 වාචාය වා පටික්ඛිපෙය්‍ය. යස්මා පන අප්පටික්ඛිපිත්වා අඛන්තරෙ ඛන්තිං ධාරෙසි,  
 තස්මා මෙ මනසාව අධිවාසෙසිති එවං ආකාරසල්ලක්ඛණකුසලතාය හගවතො  
 අධිවාසනං විදිත්වා, අත්තනො නිසින්තාසනතො වුට්ඨාය චතුසු දිසාසු හගවන්තං  
 සක්කච්චං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ආගතකාලතො පභුති  
 ජාතිමහල්ලකබ්‍රාහ්මණානං අභිවාදනාදීනි න කරොතීති විගරහිත්වාපි ඉදානි  
 විඤ්ඤාතබුද්ධගුණො කායෙන වාචාය මනසා ව අනෙකක්ඛත්තුං වන්දන්තොපි  
 අතිත්තොයෙව හුත්වා දසනඛසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං පග්ග්ග්හ සිරස්මිං  
 පට්ඨාපෙත්වා යාව දස්සනවිසයො තාව පටිමුඛොයෙව අපක්කමිත්වා දස්සනවිසයං  
 විජහනට්ඨානෙ වන්දිත්වා පක්කාමි.

උපාසකත්තපට්ඨෙදනාකථා නිට්ඨිතා.

**දුඛභික්ඛකථා**

**16. තෙන ඛො පන සමයෙන වෙරඤ්ජා දුඛභික්ඛා හොතීති යස්මිං සමයෙ**  
 වෙරඤ්ජෙන බ්‍රාහ්මණෙන හගවා වෙරඤ්ජං උපනිස්සාය වස්සාවාසං යාවිතො,  
 තෙන සමයෙන වෙරඤ්ජා දුඛභික්ඛා හොති. දුඛභික්ඛාති දුල්ලභභික්ඛා; සා පන  
 දුල්ලභභික්ඛතා යත්ථ මනුස්සා අස්සද්ධා හොන්ති අප්පසන්නා, තත්ථ  
 සුසස්සකාලෙපි අතිසමග්ගෙපි පුබ්බණ්ණාපරණ්ණෙ හොති. වෙරඤ්ජායං පන  
 යස්මා න තථා අහොසි, අපිච ඛො දුසස්සතාය ඡාතකදොසෙන අහොසි තස්මා  
 තමත්ථං දස්සෙන්තො ද්විභිතිකාතිආදිමාහ. තත්ථ ද්විභිතිකාති ද්විධා  
 පචත්තර්භිතිකා. ර්භිතං නාම ඉරියා ද්විධා පචත්තා - චිත්තඉරියා, චිත්තර්භා. “එත්ථ  
 ලච්ඡාම නු ඛො කිඤ්චි භික්ඛමානා න ලච්ඡාමා”ති, “ජීවිතුං වා සක්ඛිස්සාම නු ඛො  
 නො”ති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

අථ වා ද්විභිතිකාති දුප්ප්චිකා, ර්භිතං ර්භා ඉරියනං පචත්තනං ජීවිතන්තිආදීනි  
 පදානි එකත්ථානි. තස්මා දුක්ඛෙන ර්භිතං එත්ථ පචත්තනීති ද්විභිතිකාති අයමෙත්ථ  
 පදන්ථො. සෙතට්ඨිකාති සෙතකාති අට්ඨිති එත්ථාති සෙතට්ඨිකා. දිවසමපි යාවිත්වා  
 කිඤ්චි අලද්ධා මතානං කපණමනුස්සානං අභිවිජත්තකචණ්ණෙහි අට්ඨිති තත්‍ර තත්‍ර

පරිකිණිණානි චුත්තං හොති. සෙනට්ටිකානිපි පායො. තස්සත්ථො – සෙනා අට්ටි එත්ථානි සෙනට්ටිකා. අට්ටිති ආතුරතා බ්‍යාධි රොගො. තත්ථ ච සස්සානං ගබ්භග්ගහණකාලෙ සෙනකරොගෙන උපහනමෙව පච්ඡන්තබ්බිරං අග්ගහිතතණ්ඩුලං පණ්ඩරපණ්ඩරං සාලිසීසං වා යවගොධුමසීසං වා නික්ඛමති, තස්මා “සෙනට්ටිකා”ති වුච්චති.

වජ්ජකාලෙ සුට්ඨු අභිසම්බරිත්ථාපි චුත්තසස්සං තත්ථ සලාකා එව සම්පජ්ජති සලාකාචුත්තා; සලාකාය වා තත්ථ ජීවිතං පවත්තෙන්ති සලාකාචුත්තා. කිං චුත්තං හොති? තත්ථ කිර ධඤ්ඤවික්කයකානං සන්තිකං කයකෙසු ගතෙසු දුබ්බලමනුස්සෙ අභිභවිත්ථා බලවමනුස්සාව ධඤ්ඤං කිණිත්ථා ගච්ඡන්ති. දුබ්බලමනුස්සා අලභමානා මහාසද්දං කරොන්ති. ධඤ්ඤවික්කයකා “සබ්බෙසං සම්ගහං කරිස්සාමා”ති ධඤ්ඤකරණට්ඨානෙ ධඤ්ඤමාපකං නිසීදාපෙත්ථා එකපස්සෙ වණ්ණජ්ඣක්ඛං නිසීදාපෙසුං. ධඤ්ඤත්ථිකා වණ්ණජ්ඣක්ඛස්ස සන්තිකං ගච්ඡන්ති. සො ආගතපටිපාටියා මූලං ගහෙත්ථා “ඉත්ථන්තාමස්ස එත්තකං දාතබ්බ”න්ති සලාකං ලිඛිත්ථා දෙති, තෙ තං ගහෙත්ථා ධඤ්ඤමාපකස්ස සන්තිකං ගන්ත්ථා දිත්තපටිපාටියා ධඤ්ඤං ගණ්හන්ති. එවං සලාකාය තත්ථ ජීවිතං පවත්තෙන්ති සලාකාචුත්තා.

න සුකරා උඤ්ජෙන පග්ගහෙන යාපෙතුන්ති පග්ගහෙන යො උඤ්ජො, තෙන යාපෙතුං න සුකරා. පත්තං ගහෙත්ථා යං අරියා උඤ්ජං කරොන්ති, භික්ඛාවරියං චරන්ති, තෙන උඤ්ජෙන යාපෙතුං න සුකරාති චුත්තං හොති. තදා කිර තත්ථ සත්තට්ඨගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්ථා එකදිවසම්පි යාපනමත්තං න ලභන්ති.

තෙන බො පන සමයෙන උත්තරාපට්ඨකා අස්සවාණිජා...පෙ.... අස්සොසි බො භගවා උදුක්ඛලසද්දන්ති – තෙනානි යස්මිං සමයෙ භගවා වෙරඤ්ජං උපනිස්සාය වස්සාවාසං උපගතො තෙන සමයෙන. උත්තරාපට්ඨාසිකා උත්තරාපට්ඨතො වා ආගතත්තා එවං ලද්ධවොහාරා අස්සවාණිජා උත්තරාපට්ඨ අස්සානං උට්ඨානට්ඨානෙ පඤ්ච අස්සසත්තානි ගහෙත්ථා දිගුණං තිගුණං ලාභං පත්ථයමානා දෙසන්තරං ගච්ඡන්තා තෙහි අත්තනො වික්කායිකහණ්ඩභූතෙහි පඤ්චමත්තෙහි අස්සසතෙහි වෙරඤ්ජං වස්සාවාසං උපගතා හොන්ති. කස්මා? න භි සක්කා තස්මිං දෙසෙ වස්සිකෙ චත්තාරො මාසෙ අද්ධානං පටිපජ්ජිතුං. උපගච්ඡන්තා ච බහිනගරෙ උදකෙන අනජ්ඣොත්ථරණියෙ යානෙ අත්තනො ච වාසාගාරානි අස්සානඤ්ච මන්දිරං කාරාපෙත්ථා වතියා පරික්ඛිපිංසු. තානි තෙසං වසනට්ඨානානි “අස්සමණ්ඩලිකායො”ති පඤ්ඤායිංසු. තෙනාහ – “තෙහි අස්සමණ්ඩලිකාසු භික්ඛූනං පත්ථපත්ථපුලකං පඤ්ඤත්තං හොති”ති. පත්ථපත්ථපුලකන්ති එකමෙකස්ස භික්ඛූනො පත්ථපත්ථපමාණං පුලකං. පත්ථො නාම නාළිමත්තං හොති, එකස්ස පුරිසස්ස අලං යාපනාය. චුත්තම්පි හෙතං – “පත්ථොදනො නාලමයං දුට්ඨන්ත”න්ති (ජා. 2.21.192). පුලකං නාම නිත්ථුසං කත්ථා උස්සෙදෙන්ථා ගහිතයවතණ්ඩුලා වුච්චන්ති. යදි භි සට්ඨා හොන්ති, පාණකා විජ්ඣන්ති, අද්ධානක්ඛමා න හොන්ති. තස්මා තෙ වාණිජා අද්ධානක්ඛමං කත්ථා

යවතණ්ඩුලමාදාය අද්ධානං පටිපජ්ජන්ති “යත්ථ අස්සානං බාදනීයං තිණං දුල්ලහං හවිස්සති, තත්ථෙතං අස්සහත්තං හවිස්සති” ති.

කස්මා පන තෙහි තං භික්ඛූනං පඤ්ඤත්තන්ති? වුවුවතෙ – “න හි තෙ දක්ඛිණාපට්ඨනුස්සා විය අස්සද්ධා අප්පසන්නා, තෙ පන සද්ධා පසන්නා බුද්ධමාමකා, ධම්මමාමකා, සඬ්ඝමාමකා; තෙ පුබ්බණ්භසමයං කෙනවිදෙව කරණීයෙන නගරං පවිසන්නා ද්වෙ තයො දිවසෙ අද්දසංසු සත්තට්ඨ භික්ඛු සුනිවත්ථෙ සුපාරුතෙ ඉරියාපට්ඨපිපන්නෙ සකලමිපි නගරං පිණ්ඩාය වරින්වා කිඤ්චි අලහමානෙ. දිස්වාන නෙසං එතදහොසි – “අය්‍යා ඉමං නගරං උපනිස්සාය වස්සං උපගතා; ඡාතකඤ්ච වත්තති, න ච කිඤ්චි ලහන්ති, අතිවිය කිලමන්ති. මයඤ්චම්භ ආගන්තුකා, න සක්කොම නෙසං දෙවසිකං යාගුඤ්ච හත්තඤ්ච පටියාදෙතුං. අම්භාකං පන අස්සා සායඤ්ච පාතො ව ද්වික්ඛත්තුං හත්තං ලහන්ති. යංනුන මයං එකමෙකස්ස අස්සස්ස පාතරාසහත්තතො එකමෙකස්ස භික්ඛූනො පත්ථපත්ථපුලකං දදෙය්‍යාම. එවං අය්‍යා ච න කිලමිස්සන්ති, අස්සා ච යාපෙස්සන්ති” ති. තෙ භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා එතමත්ථං ආරොචෙත්වා “හත්තෙ, තුම්හෙ පත්ථපත්ථපුලකං පටිග්ගහෙත්වා යං වා තං වා කත්වා පරිභුඤ්ජ්ජා” ති යාවිත්වා දෙවසිකං පත්ථපත්ථපුලකං පඤ්ඤපෙසුං. තෙන චුත්තං – “තෙහි අස්සමණ්ඩලිකාසු භික්ඛූනං පත්ථපත්ථපුලකං පඤ්ඤත්තං හොති” ති.

පඤ්ඤත්තන්ති නිව්චහත්තසඬ්ඛෙපෙන යපිතං. ඉදානි භික්ඛු පුබ්බණ්භසමයං නිවාසෙත්වාතිආදීසු පුබ්බණ්භසමයන්ති දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං, පුබ්බණ්භසමයෙති අත්ථො. පුබ්බණ්භෙ වා සමයං පුබ්බණ්භසමයං, පුබ්බණ්භෙ එකං බණන්ති චුත්තං හොති. එවං අව්චන්තසංයොගෙ උපයොගව්චනං ලබ්භති. නිවාසෙත්වාති පරිදහිත්වා, විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙනෙතං වෙදිතබ්බං. න හි තෙ තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථා අහෙසුං. පත්තච්චරමාදායාති පත්තං හත්ථෙහි චිවරං කායෙන ආදිශිත්වා සම්පට්ඨිජාදෙත්වා, ධාරෙත්වාති අත්ථො. යෙන වා තෙන වා හි පකාරෙන ගණ්හන්තා ආදායඉච්චෙව වුවුවන්ති, යථා “සමාදායෙව පක්කමති” ති (දී. නි. 1.21). පිණ්ඩං අලහමානාති සකලමිපි වෙරඤ්ජං වරින්වා තිට්ඨතු පිණ්ඩො, අන්තමසො “අතිවිජ්ජා” ති වාචමිපි අලහමානා.

පත්ථපත්ථපුලකං ආරාමං ආහරිත්වාති ගතගතට්ඨානෙ ලද්ධං එකමෙකං පත්ථපත්ථපුලකං ගහෙත්වා ආරාමං නෙත්වා. උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙත්වා කොට්ටෙත්වා පරිභුඤ්ජන්ති ථෙරානං කොචි කප්පියකාරකො නත්ථී, යො නෙසං තං ගහෙත්වා යාගුං වා හත්තං වා පවෙය්‍ය. සාමම්පි පවනං සමණසාරුජ්ජං න හොති න ච වට්ටති. තෙ එවං නො සල්ලහුකචුත්තිකා ච හවිස්සති, සාමපාකපරිමොචනඤ්චාති අට්ඨ අට්ඨ ජනා වා දස දස ජනා වා එකතො හුත්වා උදුක්ඛලෙ කොට්ටෙත්වා කොට්ටෙත්වා සකං සකං පටිවිසං උදකෙන තෙමෙත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. එවං පරිභුඤ්ජිත්වා අප්පොස්සුක්කා සමණධම්මං කරොන්ති. භගවතො පන තෙ අස්සවාණිජා පත්ථපුලකඤ්ච දෙන්නි, තදුපියඤ්ච සජ්ජිමධුසක්කරං. තං ආයස්මා ආනන්දො ආහරිත්වා සිලායං පිසති. පුඤ්ඤවතා

පණ්ඩිතපුරිසෙන කතං මනාපමෙව හොති. අථ නං පිසිත්වා සප්පිආදීහි සම්මා යොජෙත්වා භගවතො උපනාමෙසි. අපේත්ථ දෙවතා දිබ්බොජං පක්ඛිපන්ති. තං භගවා පරිභුඤ්ජති. පරිභුඤ්ජිත්වා ඵලසමාපත්තියා කාලං අතිනාමෙති. න තතො පටියාය පිණ්ඩාය වරති.

කිං පනානන්දන්දේරො තදා භගවතො උපටියාකො හොතීති? හොති, නො ව බො උපටියාකටියානං ලද්ධා. භගවතො හි පයමබොධියං විසතිවස්සන්තරෙ නිබද්ධුපටියාකො නාම නත්ථි. කදාවි නාගසමාලන්දේරො භගවන්තං උපටියාසි, කදාවි නාගිතන්දේරො, කදාවි මෙසියන්දේරො, කදාවි උපවාණන්දේරො, කදාවි සාගතන්දේරො, කදාවි සුනක්ඛන්තො ලිච්ඡවිජුන්තො. තෙ අත්තනො රුචියා උපටියහිත්වා යදා ඉච්ඡන්ති තදා පක්කමන්ති. ආනන්දන්දේරො තෙසු තෙසු උපටියහන්තෙසු අප්පොස්සුක්කො හොති, පක්කන්තෙසු සයමෙව චත්තපටිපත්තිං කරොති. භගවාපි කිඤ්චාපි මෙ ඤාතිසෙට්ඨො උපටියාකටියානං න තාව ලහති, අථ බො ඵවරුපෙසු යානෙසු අයමෙව පතිරුපොති අධිවාසෙසි. තෙන වුත්තං – “ආයස්මා පනානන්දො පත්ථපුලකං සිලායං පිසිත්වා භගවතො උපනාමෙසි, තං භගවා පරිභුඤ්ජති” ති.

නනු ව මනුස්සා දුබ්භික්ඛකාලෙ අතිවිය උස්සාහජාතා පුඤ්ඤානි කරොන්ති, අත්තනා අභුඤ්ජිත්වාපි භික්ඛූනං දාතබ්බං මඤ්ඤන්ති. තෙ තදා කස්මා කට්ඨජුභික්ඛම්පි න අදංසු? අයඤ්ච වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො මහතා උස්සාහෙන භගවන්තං වස්සාවාසං යාචි, සො කස්මා භගවතො අත්ථිභාවම්පි න ජානාතීති? වුච්චතෙ – මාරාවට්ටනාය. වෙරඤ්ජඤ්චි බ්‍රාහ්මණං භගවතො සන්තිකා පක්කන්තමත්තමෙව සකලඤ්ච නගරං සමන්තා ව යොජනමත්තං යත්ථ සක්කා පුරෙහත්තං පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්චාගන්තුං, තං සබ්බං මාරො ආවට්ටෙන්වා මොහෙන්වා සබ්බෙසං අසල්ලක්ඛණභාවං කත්වා පක්කාමි. තස්මා න කොචි අත්තමසො සාමිච්ඡම්මම්පි කත්තබ්බං මඤ්ඤන්ථ.

කිං පන භගවාපි මාරාවට්ටනං අජානිත්වාච තත්ථ වස්සං උපගතොති? නො අජානිත්වා. අථ කස්මා වම්පා-සාවත්ථි-රාජගහාදීනං අඤ්ඤතරස්මිං න උපගතොති? තිට්ඨන්තු වම්පා-සාවත්ථි-රාජගහාදීනි, සවෙපි භගවා තස්මිං සංවච්ඡරෙ උත්තරකුරුං වා තිදසපුරං වා ගන්ත්වා වස්සං උපගච්ඡෙය්‍ය, තම්පි මාරො ආවට්ටෙය්‍ය. සො කීර තං සංවච්ඡරං අතිවිය ආසාතෙන පරිපුට්ඨිතවිත්තො අහොසි. ඉධ පන භගවා ඉමං අතිරෙකකාරණං අද්දස – “අස්සවාණජා භික්ඛූනං සඬිගහං කරිස්සන්ති” ති. තස්මා වෙරඤ්ජායමෙව වස්සං උපගච්ඡි.

කිං පන මාරො වාණිජකෙ ආවට්ටෙතුං න සක්කොතීති? නො න සක්කොති, තෙ පන ආවට්ටිතපරියොසානෙ ආගම්ංසු. පටිනිවත්තිත්වා කස්මා න ආවට්ටෙතීති? අවිසහතාය. න හි සො තථාගතස්ස අභිභට්ඨික්ඛාය නිබද්ධදානස්ස අප්පිතචත්තස්ස අන්තරායං කාතුං විසහති. චතුන්තඤ්චි න සක්කා අන්තරායො කාතුං. කතමෙසං චතුන්තං? තථාගතස්ස අභිභට්ඨික්ඛාසඬ්ඛෙපෙන වා නිබද්ධදානස්ස



අප්පිතවත්තසඬ්ඛෙපෙන වා පරිච්චත්තානං චතුත්තං පච්චයානං න සක්කා කෙනචි අත්තරායො කාතුං. බුද්ධානං ජීවිතස්ස න සක්කා කෙනචි අත්තරායො කාතුං. අසීනියා අනුබ්‍යාඤ්ජනානං බ්‍යාමප්පභාය වා න සක්කා කෙනචි අත්තරායො කාතුං. චන්දිමසුරියදෙවබ්‍රහ්මානම්පි හි පභා තථාගතස්ස අනුබ්‍යාඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාප්පදෙසං පත්වා විහතානුභවා හොත්ති. බුද්ධානං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්ස න සක්කා කෙනචි අත්තරායො කාතුත්ති ඉමෙසං චතුත්තං න සක්කා කෙනචි අත්තරායො කාතුං. තස්මා මාරොන අකතත්තරායං හික්ඛං භගවා සසාවකසඬ්ඛෙසො තදා පරිභුඤ්ජනීති වෙදිතබ්බො.

එවං පරිභුඤ්ජන්තො ච එකදිවසං අස්සොසි බො භගවා උදුක්ඛලසද්දන්ති භගවා පත්ථපත්ථපුලකං කොට්ටෙන්තානං හික්ඛුනං මුසලසඬ්ඛට්ඨජනිතං උදුක්ඛලසද්දං සුණි. තතො පරං ඡානන්තාපි තථාගතාති එවමාදි යං පරතො “කිත්තු බො සො, ආනන්ද, උදුක්ඛලසද්දො”ති පුච්ඡි, තස්ස පරිභාරදස්සනත්ථං වුත්තං. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපවණ්ණනා – තථාගතා නාම ඡානන්තාපි සවෙ තාදිසං පුච්ඡාකාරණං හොති, පුච්ඡන්ති. සවෙ පන තාදිසං පුච්ඡාකාරණං නත්ථි, ඡානන්තාපි න පුච්ඡන්ති. යස්මා පන බුද්ධානං අඡානනං නාම නත්ථි, තස්මා අඡානන්තාපීති න වුත්තං. කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්ති සවෙ තස්සා පුච්ඡාය සො කාලො හොති, එවං තං කාලං විදිත්වා පුච්ඡන්ති; සවෙ න හොති, එවම්පි කාලං විදිත්වා න පුච්ඡන්ති. එවං පුච්ඡන්තාපි ච අත්ථසංහිතං තථාගතා පුච්ඡන්ති, යං අත්ථනිස්සිතං කාරණනිස්සිතං, තදෙව පුච්ඡන්ති, නො අනත්ථසංහිතං. කස්මා? යස්මා අනත්ථසංහිතෙ සෙතුසාතො තථාගතානං. සෙතු වුච්චති මග්ගො, මග්ගෙනෙව තාදිසස්ස චචනස්ස සාතො, සමුච්ඡෙදොති වුත්තං හොති.

ඉදානි අත්ථසංහිතන්ති එත්ථ යං අත්ථසන්තිස්සිතං චචනං තථාගතා පුච්ඡන්ති, තං දස්සෙන්තො “ද්විභාකාරෙහි”ති ආදිමාහ. තත්ථ ආකාරෙහීති කාරණෙහි. ධම්මං වා දෙසෙස්සාමාති අට්ඨුප්පත්තියුත්තං සුත්තං වා පුබ්බවර්තකාරණයුත්තං ඡාතකං වා කථයිස්සාම. සාවකානං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමාති සාවකානං වා තාය පුච්ඡාය චිතික්කමං පාකටං කත්වා ගරුකං වා ලහුකං වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාම ආණං යපෙස්සාමාති.

අථ බො භගවා...පෙ.... එතමත්ථං ආරොචෙසීති එත්ථ නත්ථි කිඤ්චි චත්තබ්බං. පුබ්බෙ වුත්තමෙව හි හික්ඛුනං පත්ථපත්ථපුලකපටිලාහං සල්ලහුකවුත්තිතං සාමපාකපරිමොචනඤ්ච ආරොචෙන්තො එතමත්ථං ආරොචෙසීති වුච්චති. “සාධු සාධු, ආනන්ද”ති ඉදං පන භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං සම්පභංසෙන්තො ආහ. සාධුකාරං පන දත්වා ද්විසු ආකාරෙසු එකං ගහෙන්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ආහ – “තුම්හෙහි, ආනන්ද, සප්පුරිසෙහි විජිතං, පච්ඡිමා ජනතා සාලිමංසොදනං අතිමඤ්ඤිස්සති”ති. තත්‍රායමධිප්පායො – තුම්හෙහි, ආනන්ද, සප්පුරිසෙහි එවං දුබ්භික්ඛෙ දුල්ලහපිණ්ණෙ ඉමාය සල්ලහුකවුත්තිතාය ඉමිනා ච සල්ලෙබ්බෙන විජිතං. කිං විජිතන්ති? දුබ්භික්ඛං විජිතං, ලොභො විජිතො, ඉච්ඡාවාරො විජිතො. කථං? “අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා, සමන්තතො පන

අනන්තරා ගාමනිගමා එලහාරනම්තසස්සා සුභික්ඛා සුලභපිණ්ඩා. එවං සන්තෙපි  
හගවා ඉධෙව අම්භෙ නිග්ගණ්හිත්වා වසති’’ති එකභික්ඛුස්සපි චිත්තා වා විසානො  
වා නත්ථී. එවං කාව දුබ්භික්ඛං විජිතං අභිභූතං අත්තනො වසෙ වත්තිතං.

කථං ලොභො විජිතො? “අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා, සමන්තනො පන  
අනන්තරා ගාමනිගමා එලහාරනම්තසස්සා සුභික්ඛා සුලභපිණ්ඩා. හන්ද මයං තත්ථ  
ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමා’’ති ලොභවසෙන එකභික්ඛුනාපි රත්තිවිෂෙදො වා  
“පච්ඡිමිකාය තත්ථ වස්සං උපගච්ඡාමා’’ති වස්සවිෂෙදො වා න කතො. එවං  
ලොභො විජිතො.

කථං ඉච්ඡාවාරො විජිතො? අයං වෙරඤ්ජා දුබ්භික්ඛා, ඉමෙ ව මනුස්සා අම්භෙ  
ද්වෙ තයො මාසෙ වසන්තෙපි න කිස්මිඤ්චි මඤ්ඤන්ති. යංනුන මයං ගුණවාණිජ්ජං  
කත්වා “අසුකො භික්ඛු පයමස්ස ඤානස්ස ලාභී...පෙ.... අසුකො ජළභිඤ්ඤොති  
එවං මනුස්සානං අඤ්ඤමඤ්ඤං පකාසෙත්වා කුච්ඡිං පටිජග්ගිත්වා පච්ඡා සීලං  
අධිට්ඨගෙය්‍යාමා’’ති එකභික්ඛුනාපි එවරූපා ඉච්ඡා න උප්පාදිතා. එවං ඉච්ඡාවාරො  
විජිතො අභිභූතො අත්තනො වසෙ වත්තිතොති.

අනාගතෙ පන පච්ඡිමා ජනතා විහාරෙ නිසින්නා අප්පකසිරෙනෙව ලභිත්වාපි  
“කිං ඉදං උත්තණ්ඩුලං අතිකිලින්නං අලොණං අතිලොණං අනම්බිලං අච්චම්බිලං,  
කො ඉමිනා අත්ථො’’ති ආදිනා නයෙන සාලිමංසොදනං අතිමඤ්ඤිස්සති,  
ඔඤ්ඤාතං අවඤ්ඤාතං කරිස්සති. අථ වා ජනපදො නාම න සබ්බකාලං දුබ්භික්ඛො  
හොති. එකදා දුබ්භික්ඛො හොති, එකදා සුභික්ඛො හොති. ස්වායං යදා සුභික්ඛො  
භවිස්සති, තදා තුම්භාකං සප්පුරිසානං ඉමාය පටිපත්තියා පසන්නා මනුස්සා භික්ඛුනං  
යාගුබ්ජ්ජකාදිප්පහෙදෙන අනෙකප්පකාරං සාලිවිකති. මංසොදනඤ්ච දාතබ්බං  
මඤ්ඤිස්සන්ති. තං තුම්භෙ නිස්සාය උප්පන්නං සක්කාරං තුම්භාකං  
සබ්බමචාරිසඬ්ඛාතා පච්ඡිමා ජනතා තුම්භාකං අත්තරෙ නිසිදිත්වා අනුභවමානාව  
අතිමඤ්ඤිස්සති, තප්පච්චයං මානඤ්ච ඔමානඤ්ච කරිස්සති. කථං? කස්මා එත්තකං  
පක්කං, කිං තුම්භාකං භාජනානි නත්ථී, යත්ථ අත්තනො සන්නකං පක්ඛිපිත්වා  
ධ්වපෙය්‍යාපාති.

දුබ්භික්ඛකථා නිට්ඨිතා.

### මහාමොග්ගල්ලානස්සසීහනාදකථා

**17.** අථ ඛො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානොතිආදීසු ආයස්මාති පියවචනමෙතං,  
ගරුගාරවසප්පතිස්සාධිවචනමෙතං. මහාමොග්ගල්ලානොති මහා ව සො  
ගුණමහන්නතාය මොග්ගල්ලානො ව ගොත්තෙනාති මහාමොග්ගල්ලානො.  
එතදවොචාති එතං අවොච. ඉදානි වත්තබ්බං “එතරභි හන්තෙ’’තිආදිවචනං  
දස්සෙති. කස්මා අවොච? ථෙරො කිර පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ  
සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස මත්ථකං පත්තො, සත්ථාරාපි මහිද්ධිකතාය එතදග්ගෙ  
ධිපිතො. සො තං අත්තනො මහිද්ධිකතං නිස්සාය චිත්තෙසි – “අයං වෙරඤ්ජා

දුඛභික්ඛා, භික්ඛු ව කිලමන්ති, යංනුනාහං පථවිං පරිවත්තෙත්වා භික්ඛු පජ්ජටකොජං භොජෙය්‍යා”න්ති. අථස්ස එතදභොසි – “සචෙ පනාහං භගවතො සන්තිකෙ විහරන්තො භගවන්තං අයාචිත්වා එවං කරෙය්‍යං, න මෙනං අස්ස පතිරුපං; යුගග්ගාභො විය භගවතා සද්ධිං කතො භවෙය්‍යා”ති. තස්මා යාචිතුකාමො ආගන්ත්වා භගවන්තං එතදවොච.

**හෙට්ඨිමතලං සම්පන්නන්ති පථවියා කිර හෙට්ඨිමතලෙ පථවිමණ්ඩො** පථවොජො පථවි-පජ්ජටකො අත්ථී, තං සන්ධාය වදති. තත්ථ සම්පන්නන්ති මධුරං, සාදුරසන්ති අත්ථො. යථෙව හි “තත්‍රස්ස රුක්ඛො සම්පන්නඵලො ව උපපන්නඵලො වා”ති (ම. නි. 2.48) එත්ථ මධුරඵලොති අත්ථො; එවම්ධාපි සම්පන්නන්ති මධුරං සාදුරසන්ති වෙදිතබ්බං. සෙය්‍යථාපි බුද්දමධුං අනීළකන්ති ඉදං පනස්ස මධුරතාය ඔපම්මනිදස්සනත්ථං වුත්තං. බුද්දමධුන්ති බුද්දකමක්ඛිකාහි කතමධු. අනීළකන්ති නිම්මක්ඛිකං නිම්මක්ඛිකණ්ඩකං පරිසුද්ධං. එතං කිර මධු සබ්බමධුහි අග්ගඤ්ච සෙට්ඨඤ්ච සුරසඤ්ච ඔපවන්තඤ්ච. තෙනාහ – “සෙය්‍යථාපි බුද්දමධුං අනීළකං එවමස්සාද්”න්ති.

**සාධාහං, හන්තෙති සාධු අහං, හන්තෙ.** එත්ථ සාධුති ආයාචනාවචනාමෙනං. පථවිපරිවත්තනං ආයාචන්තො හි ථෙරො භගවන්තං එවමාහ. පරිවත්තෙය්‍යන්ති උක්කුජ්ජෙය්‍යං, හෙට්ඨිමතලං උපරිමං කරෙය්‍යං. කස්මා? එවඤ්චි කතෙ සුඛෙන භික්ඛු පජ්ජටකොජං පථවිමණ්ඩං පරිභුඤ්ජිස්සන්තිති. අථ භගවා අනනුඤ්ඤාතුකාමොපි ථෙරං සිහනාදං නදාපෙතුං පුච්ඡි – “යෙ පන තෙ, මොග්ගල්ලාන, පථවිනිස්සිතා පාණා තෙ කථං කරිස්සසි”ති. යෙ පථවිනිස්සිතා ගාමනිගමාදිසු පාණා, තෙ පථවියා පරිවත්තියමානාය ආකාසෙ සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තෙ කථං කරිස්සසි, කත්ථ යථෙස්සසිති? අථ ථෙරො භගවතා එතදග්ගෙ යපිතභාවානුරූපං අත්තන්තො ඉද්ධානුභාවං පකාසෙන්නො “එකාහං, හන්තෙ”තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – එකං අහං හන්තෙ හත්ථං යථා අයං මහාපථවී එවං අභිනිමිතිස්සාමි, පථවිසදිසං කරිස්සාමි. එවං කත්වා යෙ පථවිනිස්සිතා පාණා තෙ එකස්මිං හත්ථතලෙ ධීතෙ පාණෙ තන්තො දුතියහත්ථතලෙ සඬකාමෙන්නො විය තත්ථ සඬකාමෙස්සාමීති.

අථස්ස භගවා ආයාචනං පටික්ඛිපන්නො “අලං මොග්ගල්ලානා”තිආදිමාහ. තත්ථ අලන්ති පටික්ඛෙපවචනං. විපල්ලාසම්පි සත්තා පටිලභෙය්‍යුන්ති විපරිතග්ගාහම්පි සත්තා සම්පාපුණෙය්‍යුං. කථං? අයං නු ඛො පථවී, උදාහු න අයන්ති. අථ වා අම්භාකං නු ඛො අයං ගාමො, උදාහු අඤ්ඤෙස”න්ති. එවං නිගමපනපදබෙත්තාරාමාදිසු. න වා එස විපල්ලාසො, අවින්නෙය්‍යො හි ඉද්ධිමන්තො ඉද්ධිවිසයො. එවං පන විපල්ලාසං පටිලභෙය්‍යුං – ඉදං දුඛභික්ඛං නාම න ඉදානියෙව භොති, අනාගතෙපි භවිස්සති. තදා භික්ඛු තාදිසං ඉද්ධිමන්තං සබ්බමචාරිං කුතො ලභිස්සන්ති? තෙ සොනාපන්න-සකදාගාමි-අනාගාමි-සුක්ඛවිපස්සක-කුඩාලාහි-පටිසම්භිදාප්පත්තඛිණාසවාපි සමානා ඉද්ධිබලාභාවා පරකුලානි පිණ්ඩාය උපසඬකම්ස්සන්ති. තත්‍ර මනුස්සානං එවං භවිස්සති – “බුද්ධකාලෙ භික්ඛු සික්ඛාසු

පරිපූරකාරිනෝ අහෙසු. තෙ ගුණ නිබ්බත්තෙන්වා දුබ්බික්ඛකාලෙ පථවිං පරිවත්තෙන්වා පජ්ජටකොජං පරිභුඤ්ජිංසු. ඉදානි පන සික්ඛාය පරිපූරකාරිනෝ නත්ථි. යදි සියුං, තථෙව කරෙය්‍යං. න අම්භාකං යං කිඤ්චි පක්කං වා ආමං වා බාදිතුං දදෙය්‍යු”න්ති. එවං තෙසුයෙව අරියපුග්ගලෙසු “නත්ථි අරියපුග්ගලා”ති ඉමං විපල්ලාසං පටිලභෙය්‍යං. විපල්ලාසවසෙන ව අරියෙ ගරහන්තා උපවදන්තා අපායුපගා භවෙය්‍යං. තස්මා මා තෙ රුච්චි පථවිං පරිවත්තෙතුන්ති.

අථ ථෙරො ඉමං යාවනං අලභමානෝ අඤ්ඤං යාවන්තෝ “සාධු, හන්තෙ”ති ආදිමාහ. තම්පිස්ස භගවා පටික්ඛිපන්තෝ “අලං මොග්ගල්ලානා”ති ආදිමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි න චුත්තං “විපල්ලාසම්පි සත්තා පටිලභෙය්‍යු”න්ති, අථ බො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව ගහෙතඛිබ්බං; අත්ථොපි වස්ස චුත්තසදිසමෙව වෙදිතඛිබ්බො. යදි පන භගවා අනුජානෙය්‍ය, ථෙරො කිං කරෙය්‍යාති? මහාසමුද්දං එකෙන පදවිතිභාරෙන අතික්කම්මඛිබ්බං මාතිකාමත්තං අධිට්ඨන්තිවා නලෙරුපුච්චන්දනො උත්තරකුරුඅභිමුඛං මග්ගං නිහරිත්වා උත්තරකුරුං ගමනාගමනසම්පන්නෙ යානෙ කත්වා දස්සෙය්‍ය, යථා භික්ඛු ගොචරගාමං විය යථාසුඛං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා නික්ඛමෙය්‍යන්ති.

නිට්ඨිතා මහාමොග්ගල්ලානස්ස සිහනාදකථා.

### විනයපඤ්ඤත්තියාවනකථාවණ්ණනා

**18.** ඉදානි ආයස්මා උපාලි විනයපඤ්ඤත්තියා මූලතො පභුති නිදානං දස්සෙතුං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සික්ඛාපදපට්ඨංයුත්තං විතක්කුජ්ජාදං දස්සෙන්තෝ “අථ බො ආයස්මතො සාරිපුත්තස්සා”ති ආදිමාහ. තත්ථ රහොගතස්සාති රහසි ගතස්ස. පටිසල්ලිනස්සාති සල්ලිනස්ස එකිභාවං ගතස්ස. කතමෙසානන්ති අතීතෙසු විපස්සිආදීසු බුද්ධෙසු කතමෙසං. චිරං අස්ස ධීති, චිරා වා අස්ස ධීතිති චිරට්ඨිතිකං. සෙසමෙත්ථ උත්තානපදත්ථමෙව.

කිං පන ථෙරො ඉමං අත්තනෝ පරිවිතක්කං සයං විනිච්ඡිනිතුං න සක්කොතිති? චුච්චතෙ – සක්කොති ව න සක්කොති ව. අයඤ්චි ඉමෙසං නාම බුද්ධානං සාසනං න චිරට්ඨිතිකං අහොසි, ඉමෙසං චිරට්ඨිතිකන්ති එත්තකං සක්කොති විනිච්ඡිනිතුං. ඉමිනා පන කාරණෙන න චිරට්ඨිතිකං අහොසි, ඉමිනා චිරට්ඨිතිකන්ති එතං න සක්කොති. මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ – “එතම්පි සොළසවිධාය පඤ්ඤාය මත්ථකං පත්තස්ස අග්ගසාවකස්ස න භාරියං, සම්මාසම්බුද්ධෙන පන සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසන්තස්ස සයං විනිච්ඡයකරණං තුලං ඡඩ්ඛෙන්වා හත්ථෙත තුලනසදිසං හොතිති භගවන්තංයෙව උපසඩ්ධිකම්මත්වා පුච්ඡි”ති. අථස්ස භගවා තං විස්සජ්ජෙන්තෝ “භගවතො ව සාරිපුත්ත විපස්සිස්සා”ති ආදිමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

**19.** පුන ථෙරො කාරණං පුච්ඡන්තෝ කො නු බො, හන්තෙ, හෙතුති ආදිමාහ. තත්ථ කො නු බො හන්තෙති කාරණපුච්ඡා, තස්ස කතමො නු බො හන්තෙති



අත්වේ. හෙතු පච්චයෝති උභයමෙතං කාරණාධිවචනං; කාරණාඤ්ඤි යස්මා තෙන තස්ස ඵලං හිනොති පවත්තති, තස්මා හෙතෙති වුච්චති. යස්මා තං පච්චිව ඵති පවත්තති, තස්මා පච්චයෝති වුච්චති. ඵචං අත්ථතො ඵකම්පි වොභාරවසෙන ව වචනසිලිට්ඨතාය ව තත්‍ර තත්‍ර ඵතං උභයම්පි වුච්චති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ඉදානි තං හෙතුඤ්ඤි පච්චයඤ්ඤි දස්සෙතුං “භගවා ව සාරිපුත්ත විපස්සී”තිආදිමාහ. තත්ථ කීලාසුනො අහෙසුන්ති න ආලසියකීලාසුනො, න හි බුද්ධානං ආලසියං වා ඔසන්තවීරියතා වා අත්ථී. බුද්ධා හි ඵකස්ස වා ද්විත්තං වා සකලචක්කවාලස්ස වා ධම්මං දෙසෙන්නා සමකෙනෙව උස්සාහෙන ධම්මං දෙසෙන්නි, න පරිසාය අප්පභාවං දිස්වා ඔසන්තවීරියා භොන්ති, නාපි මහන්තභාවං දිස්වා උස්සන්තවීරියා. යථා හි සීභො මීගරාජා සත්තන්තං දිවසානං අච්චයෙන ගොවරාය පක්කන්තො බුද්දකෙ වා මහන්තෙ වා පාණෙ ඵකසදිසෙනෙව වෙගෙන ධාවති. තං කිස්ස හෙතු? “මා මෙ ජවො පරිභාසී”ති. ඵචං බුද්ධා අප්පකාය වා මහතියා වා පරිසාය සමකෙනෙව උස්සාහෙන ධම්මං දෙසෙන්නි. තං කිස්ස හෙතු? “මා නො ධම්මගරුතා පරිභාසී”ති. ධම්මගරුතො හි බුද්ධා ධම්මගාරවාති.

යථා පන අම්භාකං භගවා මහාසමුද්දං සුරයමානො විය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, ඵචං තෙ න දෙසෙසුං. කස්මා? සත්තානං අප්පරජක්ඛතාය. තෙසං කිර කාලෙ දීඝායුකා සත්තා අප්පරජක්ඛා අහෙසුං. තෙ චතුසච්චපටිසංයුත්තං ඵකගාථම්පි සුත්වා ධම්මං අභිසමෙන්නි, තස්මා න විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසුං. තෙනෙව කාරණෙන අප්පකඤ්ඤි නෙසං අභොසි සුත්තං...පෙ.... වෙදල්ලන්ති. තත්ථ සුත්තාදීනං නානත්තං පයමසඬ්ඨිතිවණ්ණනායං වුත්තමෙව.

අපඤ්ඤත්තං සාවකානං සික්ඛාපදන්ති සාවකානං නිද්දොසතාය දොසානුරූපතො පඤ්ඤපෙතබ්බං සත්තාපත්තික්ඛන්ධවසෙන ආණාසික්ඛාපදං අපඤ්ඤත්තං. අනුද්දිට්ඨං පාතිමොක්ඛන්ති අන්වද්ධමාසං ආණාපාතිමොක්ඛං අනුද්දිට්ඨං අභොසි. ඔවාදපාතිමොක්ඛමෙව තෙ උද්දිසිංසු; තම්පි ව නො අන්වද්ධමාසං. තථා හි විපස්සී භගවා ඡන්තං ඡන්තං වස්සානං සකිං සකිං ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසි; තඤ්ච බො සාමංයෙව. සාවකා පනස්ස අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානෙසු න උද්දිසිංසු. සකලජම්බුදීපෙ ඵකස්මිංයෙව යානෙ බන්ධුමතියා රාජධානියා බෙමෙ මීගදායෙ විපස්සිස්ස භගවතො වසනට්ඨානෙ සබ්බොපි හික්ඛුසඬ්ඨිසො උපොසථං අකාසි. තඤ්ච බො සඬ්ඪසුපොසථමෙව; න ගණුපොසථං, න පුග්ගලුපොසථං, න පාරිසුද්ධිඋපොසථං, න අධිට්ඨානුපොසථං.

තදා කිර ජම්බුදීපෙ චතුරාසිතිවිහාරසහස්සානි භොන්ති. ඵකමෙකස්මිං විහාරෙ අබ්බොකිණ්ණානි දසපි විසතිපි හික්ඛුසහස්සානි වසන්ති, හියොපි වසන්ති. උපොසථාරොචිකා දෙවතා තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා ආරොචෙන්ති – “මාරිසා, ඵකං වස්සං අතික්කන්තං, ද්වෙ තිණි චත්තාරි පඤ්ච වස්සානි අතික්කන්තානි, ඉදං ජට්ඨං වස්සං, ආගාමිනියා පුණ්ණමාසියා බුද්ධදස්සනත්ථං උපොසථකරණත්ථඤ්ච ගන්තබ්බං! සම්පත්තො වො සන්තිපාතකාලො”ති. තතො සානුභාවා හික්ඛු

අත්තනො අත්තනො ආනුභාවෙන ගච්ඡන්ති, ඉතරෙ දෙවතානුභාවෙන. කථං? තෙ  
කිර භික්ඛු පාචිනසමුද්දන්තෙ වා පච්ඡිමඋත්තරදක්ඛිණසමුද්දන්තෙ වා යීතා  
ගමියවත්තං පුරෙත්වා පත්තචීවරමාදාය “ගච්ඡාමා”ති විත්තං උප්පාදෙන්ති; සහ  
චිත්තුප්පාදා උපොසථග්ගං ගතාව හොන්ති. තෙ විපස්සිං සම්මාසම්බුද්ධං  
අභිවාදෙන්වා නිසීදන්ති. භගවාපි සන්නිසින්නාය පරිසාය ඉමං ඔවාදපාතිමොක්ඛං  
උද්දිසති.

“බන්ති පරමං තපො තිතික්ඛා;  
නිබ්බානං පරමං වදන්ති බුද්ධා;  
න හි පබ්බජිතො පරුපසාති;  
න සමණො හොති පරං විහෙය්‍යන්තො.

“සබ්බපාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා;  
සචිත්තපරියොදපනං, එතං බුද්ධාන සාසනං.

“අනුපවාදො අනුපසාතො, පාතිමොක්ඛෙ ව සංවරො;  
මත්තඤ්ඤතා ව භත්තස්මිං, පන්තඤ්ච සයනාසනං;  
අධිචිත්තෙ ව ආයොගො, එතං බුද්ධාන සාසන”න්ති. (දී. නි. 2.90; ධ. ප.  
183-185);

එතෙනෙව උපායෙන ඉතරෙසම්පි බුද්ධානං පාතිමොක්ඛබුද්දෙසො වෙදිතබ්බො.  
සබ්බබුද්ධානඤ්ච ඉමා තිස්සොව ඔවාදපාතිමොක්ඛගාථායො හොන්ති. තා  
දීඝායුකබුද්ධානං යාව සාසනපරියන්තා උද්දෙසමාගච්ඡන්ති; අප්පායුකබුද්ධානං  
පයමබොධියංයෙව. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලතො පන පභුති  
ආණාපාතිමොක්ඛමෙව උද්දිසීයති. තඤ්ච බො භික්ඛු එව උද්දිසන්ති, න බුද්ධා.  
තස්මා අම්භාකම්පි භගවා පයමබොධියං විසතිවස්සමත්තමෙව ඉදං  
ඔවාදපාතිමොක්ඛං උද්දිසී. අපේකදිවසං පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතුපාසාදෙ නිසින්නො  
භික්ඛු ආමන්තෙසි – “න දානාහං, භික්ඛවෙ, ඉතො පරං උපොසථං කරිස්සාමි  
පාතිමොක්ඛං උද්දිසීස්සාමි, තුම්හෙව දානි භික්ඛවෙ ඉතො පරං උපොසථං  
කරෙය්‍යාථ, පාතිමොක්ඛං උද්දිසෙය්‍යාථ. අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො  
යං තථාගතො අපරිසුද්ධාය පරිසාය උපොසථං කරෙය්‍ය, පාතිමොක්ඛං  
උද්දිසෙය්‍යා”ති (වුළුව. 386). තතො පට්ඨාය භික්ඛු ආණාපාතිමොක්ඛං උද්දිසන්ති.  
ඉදං ආණාපාතිමොක්ඛං තෙසං අනුද්දිට්ඨං අහොසි. තෙන චුත්තං – “අනුද්දිට්ඨං  
පාතිමොක්ඛ”න්ති.

තෙසං බුද්ධානන්ති තෙසං විපස්සිආදීනං තිණ්ණං බුද්ධානං. අත්තරධානෙනාති  
බන්ධන්තරධානෙන; පරිනිබ්බානෙනාති චුත්තං හොති. බුද්ධානුබුද්ධානන්ති යෙ  
තෙසං බුද්ධානං අනුබුද්ධා සම්මුඛසාවකා තෙසඤ්ච බන්ධන්තරධානෙන. යෙ තෙ  
පච්ඡිමා සාවකාති යෙ තෙසං සම්මුඛසාවකානං සන්නිකෙ පබ්බජිතා පච්ඡිමා සාවකා.  
නානානාමාති “බුද්ධරක්ඛිතො, ධම්මරක්ඛිතො”තිආදි නාමවසෙන විවිධනාමා.

නානාගොත්තාති “ගොතමො, මොග්ගල්ලානො” තිආදි ගොත්තවසෙන විවිධගොත්තා. නානාජච්චාති “බත්තියො, බ්‍රාහ්මණො” තිආදිජාතිවසෙන නානාජච්චා. නානාකුලා පබ්බජිතාති බත්තියකුලාදිවසෙ නෙව උච්චතීවඋළාරුළාරහොගාදිකුලවසෙන වා විවිධකුලා නික්ඛම්ම පබ්බජිතා.

තෙ තං බ්‍රහ්මචරියන්ති තෙ පච්ඡිමා සාවකා යස්මා එකනාමා එකගොත්තා එකජාතිකා එකකුලා පබ්බජිතා “අම්භාකං සාසනං තන්ති පච්චෙණී” ති අත්තනො භාරං කත්වා බ්‍රහ්මචරියං රක්ඛන්ති, චිරං පරියන්තිධම්මං පරිහරන්ති. ඉමෙ ච තාදිසා න භොන්ති. තස්මා අඤ්ඤමඤ්ඤං විභෙදෙන්නා විලොමං ගණ්හන්තා “අසුකො ටෙරො ජානිස්සති, අසුකො ටෙරො ජානිස්සති” ති සිලීලං කරොන්තා තං බිරහ්මචරියං බිජ්ජඤ්ඤෙව අත්තරධාපෙසුං, සඬගහං ආරොපෙත්වා න රක්ඛිංසු. සෙය්‍යාථාපීති තස්සත්ථස්ස ඔපම්මනිදස්සනං. විකිරතීති වික්ඛිපති. විධමතීති යානන්තරං නෙති. විද්ධංසෙතීති යිතට්ඨානතො අපනෙති. යථා තං සුත්තෙන අසඬගහිතත්තාති යථා සුත්තෙන අසඬගහිතත්තා අගන්ථිතත්තා අබද්ධත්තා එවං විකිරති යථා සුත්තෙන අසඬගහිතාති විකිරියන්ති, එවං විකිරතීති චුත්තං භොති. එවමෙව බොති ඔපම්මසම්පටිපාදනං. අත්තරධාපෙසුන්ති වග්ගසඬගහ-පණ්ණාසසඬගහාදීහි අසඬගණ්හන්තා යං යං අත්තනො රුච්චති, තං තදෙව ගහෙත්වා සෙසං විනාසෙසුං අදස්සනං නයිංසු.

අකිලාසුනො ච තෙ භගවන්තො අහෙසුං සාවකෙ චෙතසා චෙතො පරිච්ච ඔවදිකුන්ති අපිච සාරිපුත්ත තෙ බුද්ධා අත්තනො චෙතසා සාවකානං චෙතො පරිච්ච පරිච්ඡන්දිත්වා ඔවදිකුං අකිලාසුනො අහෙසුං, පරචිත්තං ඤත්වා අනුසාසනිං න භාරියතො න පපඤ්චතො අද්දසංසු. භූතපුබ්බං සාරිපුත්තාතිආදි තෙසං අකිලාසුභාවජ්ජකාසනත්ථං චුත්තං. භිංසනකොති භයානකෙ භයජනනකෙ. එවං විතක්කෙථාති නෙක්ඛම්මවිතක්කාදයො තයො විතක්කෙ විතක්කෙථ. මා එවං විතක්කයිත්ථාති කාමවිතක්කාදයො තයො අකුසලවිතක්කෙ මා විතක්කයිත්ථ. එවං මනසි කරොථාති “අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා අසුභ”න්ති මනසි කරොථ. මා එවං මනසා කත්ථාති “නිච්චං සුඛං අත්තා සුභ”න්ති මා මනසි අකරිත්ථ. ඉදං පජ්ඣාති අකුසලං පජ්ඣථ. ඉදං උපසම්පජ්ජ විහරථාති කුසලං උපසම්පජ්ජ පටිලභිත්වා නිජ්ජාදෙත්වා විහරථ.

අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තාති විමුච්චිංසුති අග්ගහෙත්වා විමුච්චිංසු. තෙසඤ්ඤි චිත්තාති යෙහි ආසවෙහි විමුච්චිංසු, න තෙ තාති ගහෙත්වා විමුච්චිංසු. අනුජ්ජාදනිරොධෙන පන නිරුජ්ඣමානා අග්ගහෙත්වා විමුච්චිංසු. තෙන චුත්තං – “අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තාති විමුච්චිංසු” ති. සබ්බෙපි තෙ අරහත්තං පත්වා සුරියරස්මිසම්ඵුට්ඨමිච්ච පදුමවනං විකසිතචිත්තා අහෙසුං. තත්‍ර සුදං සාරිපුත්ත භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස භිංසනකතස්මිං භොතීති තත්‍රාති පුරිමවචනාපෙක්ඛං; සුදන්ති පදපුරුණමත්තෙ නිපාතො; සාරිපුත්තාති ආලපනං. අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා – තත්‍රාති යං චුත්තං “අඤ්ඤතරස්මිං භිංසනකෙ වනසණ්ඩෙ” ති, තත්‍ර යො සො භිංසනකොති වනසණ්ඩො චුත්තො, තස්ස භිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස

හිංසනකතස්මිං හොති, හිංසනකිරියාය හොතීති අත්ථො. කිං හොති? ඉදං හොති – යො කොචි අචිතරාගො...පෙ.... ලොමානි භංසන්තීති.

අථ වා තත්ත්වා සාමිඅත්ථෙ භූමිමං. සුඉති නිපාතො; ‘‘කිං සු නාම තෙ හොන්තො සමණව්‍රාහ්මණා’’තිආදීසු (ම. නි. 1.469) විය. ඉදන්ති අධිප්පෙනමත්ථං පච්චක්ඛං විය කත්වා දස්සනවචනං. සුඉදන්ති සුදං, සන්ධිවසෙන ඉකාරලොපො වෙදිතඛිබ්බො. ‘‘චක්ඛන්ද්‍රියං, ඉත්ථිත්තද්‍රියං, අනඤ්ඤාතඤ්ඤස්සාමිතිත්තද්‍රියං (විභ. 219), ‘‘කිං සුධ විත්ත’’තිආදීසු (සං. නි. 1.73, 246; සු. නි. 183) විය. අයං පනෙත්ථ අත්ථයොජනා – තස්ස සාරිපුත්ත හිංසනකස්ස වනසණ්ඩස්ස හිංසනකතස්මිං ඉදංසු හොති. හිංසනකතස්මිත්ති හිංසනකභාවෙති අත්ථො. එකස්ස තකාරස්ස ලොපො දට්ඨඛිබ්බො. හිංසනකත්තස්මිත්තියෙව වා පායො. ‘‘හිංසනකතාය’’ ඉති වා වත්තඛිබ්බෙ ලිඛිගවිපල්ලාසො කතො. නිමිත්තත්ථෙ වෙනං භූමිමවචනං, තස්මා එවං සම්බන්ධො වෙදිතඛිබ්බො – හිංසනකභාවෙ ඉදංසු හොති, හිංසනකභාවනිමිත්තං හිංසනකභාවහෙතු හිංසනකභාවපච්චයා ඉදංසු හොති. යො කොචි අචිතරාගො තං වනසණ්ඩං පච්චසති, යෙභුයොන ලොමානි භංසන්තීති බහුතරානි ලොමානි භංසන්ති උද්ධං මුඛානි සුවිසදිසානි කණ්ටකසදිසානි ච හුත්වා තිට්ඨන්ති, අප්පානි න භංසන්ති. බහුතරානං වා සත්තානං භංසන්ති. අප්පකානං අතිසුරපුරිසානං න භංසන්ති.

ඉදානි අයං බො, සාරිපුත්ත, හෙතුතිආදි නිගමනං. යඤ්චෙත්ථ අත්තරන්තරා න චුත්තං, තං උත්තානත්ථමෙව. තස්මා පාළික්කමෙනෙව වෙදිතඛිබ්බං. යං පන චුත්තං න චිරට්ඨිතිකං අහොසීති, තං පුරිසයුගවසෙන චුත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං. වස්සගණනාය හි විපස්සිස්ස භගවතො අසීතිවස්සසහස්සානි ආයු, සම්මුඛසාවකානම්පිස්ස තත්තකමෙව. එවමස්ස ය්වායං සබ්බපච්ඡිමකො සාවකො, තෙන සහ සට්ඨන්තවා සතසහස්සං සට්ඨිමත්තානි ච වස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මවරියං අට්ඨාසි. පුරිසයුගවසෙන පන යුගපරම්පරාය ආගන්ත්වා ද්වෙයෙව පුරිසයුගානි අට්ඨාසි. තස්මා න චිරට්ඨිතිකන්ති චුත්තං. සිබ්බස්ස පන භගවතො සත්තතිවස්සසහස්සානි ආයු. සම්මුඛසාවකානම්පිස්ස තත්තකමෙව. වෙස්සභුස්ස භගවතො සට්ඨිවස්සසහස්සානි ආයු. සම්මුඛසාවකානම්පිස්ස තත්තකමෙව. එවං තෙසම්පි යෙ සබ්බපච්ඡිමකා සාවකා තෙහි සහ සට්ඨන්තවා සතසහස්සතො උද්ධං වත්තාලිසමත්තානි විසතිමත්තානි ච වස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මවරියං අට්ඨාසි. පුරිසයුගවසෙන පන යුගපරම්පරාය ආගන්ත්වා ද්වෙ ද්වෙයෙව පුරිසයුගානි අට්ඨාසි. තස්මා න චිරට්ඨිතිකන්ති චුත්තං.

**20.** එවං ආයස්මා සාරිපුත්තො තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මවරියස්ස න චිරට්ඨිතිකාරණං සුත්වා ඉතරෙසං තිණ්ණං බ්‍රහ්මවරියස්ස චිරට්ඨිතිකාරණං සොතුකාමො පුත භගවන්තං ‘‘කො පන භන්තෙ හෙතු’’ති ආදිනා නයෙන පුච්ඡි. භගවාපිස්ස ඛ්‍යාකාසි. තං සබ්බං චුත්තපටිපක්ඛවසෙන වෙදිතඛිබ්බං. චිරට්ඨිතිකභාවෙපි චෙත්ථ තෙසං බුද්ධානං ආයුපරිමාණතොපි පුරිසයුගතොපි උභයථා චිරට්ඨිතිකතා වෙදිතඛිබ්බා. කකුසන්ධස්ස හි භගවතො



වත්තාලීසවස්සසහස්සානි ආයු, කොණාගමනස්ස හගවතො තිංසවස්සසහස්සානි, කස්සපස්ස හගවතො වීසතිවස්සසහස්සානි; සම්මුඛසාවකානම්පි නෙසං තත්තකමෙව. බහුනි ච නෙසං සාවකයුගානි පරම්පරාය බ්‍රහ්මවරියං පවත්තෙසුං. එවං නෙසං ආයුපරිමාණතොපි සාවකයුගතොපි උභයථා බ්‍රහ්මවරියං විරට්ඨිතිකං අහොසි.

අම්භාකං පන හගවතො කස්සපස්ස හගවතො උපඨසායුකජ්ජමාණෙ දසවස්සසහස්සායුකකාලෙ උජ්ජජිතබ්බං සියා. තං අසම්භුණන්තෙන පඤ්චවස්සසහස්සායුකකාලෙ, එකවස්සසහස්සායුකකාලෙ, පඤ්චවස්සසතායුකකාලෙපි චා උජ්ජජිතබ්බං සියා. යස්මා පනස්ස බුද්ධත්තකාරකෙ ධම්මෙ එසන්තස්ස පරියෙසන්තස්ස ඤාණං පරිපාවෙන්තස්ස ගබ්භං ගණ්භාපෙන්තස්ස වස්සසතායුකකාලෙ ඤාණං පරිපාකමගමාසි. තස්මා අතිපරිත්තායුකකාලෙ උජ්ජන්තො. තෙනස්ස සාවකපරම්පරාවසෙන විරට්ඨිතිකම්පි බ්‍රහ්මවරියං ආයුපරිමාණවසෙන වස්සගණනය නවිරට්ඨිතිකමෙවාවති වත්තුං වට්ටති.

**21.** අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තොති කො අනුසන්ධි? එවං තිණ්ණං බුද්ධානං බ්‍රහ්මවරියස්ස විරට්ඨිතිකාරණං සුත්ථා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියෙව විරට්ඨිතිකභාවහෙතුනි නිට්ඨං ගන්ත්වා හගවතොපි බ්‍රහ්මවරියස්ස විරට්ඨිතිකභාවං ඉච්ඡන්තො ආයස්මා සාරිපුත්තො හගවන්තං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං යාචි. තස්සා යාවනවිධිදස්සනත්ථමෙනං චුත්තං – අථ ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො උට්ඨායාසනා ...පෙ.... විරට්ඨිතිකත්ති. තත්ථ අද්ධනියන්ති අද්ධානක්ඛමං; දීඝකාලිකන්ති චුත්තං හොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

අථස්ස හගවා “න තාවායං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිකාලො”ති පකාසෙන්තො “ආගමෙහි ත්වං සාරිපුත්තා”තිආදිමාහ. තත්ථ ආගමෙහි ත්වන්ති නිට්ඨ තාව ත්වං; අධිවාසෙහි තාව ත්වන්ති චුත්තං හොති. ආදරත්ථවසෙනෙවත්ථ ද්වික්ඛත්තුං චුත්තං. එතෙන හගවා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා සාවකානං විසයභාවං පටික්ඛිපිත්වා “බුද්ධවිසයොව සික්ඛාපදපඤ්ඤත්ති”ති ආවිකරොන්තො “තථාගතො චා”තිආදිමාහ. එත්ථ ච තත්ථාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියාවනාපෙක්ඛං භූමිමචචනං. තත්‍රායං යොජනා – යං චුත්තං “සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙය්‍යා”ති, තත්ථ තස්සා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා තථාගතොයෙව කාලං ජානිස්සතීති. එවං වත්වා අකාලං තාව දස්සෙතුං “න තාව සාරිපුත්තා”තිආදිමාහ.

තත්ථ ආසවා නිට්ඨන්ති එතෙසුනි ආසවට්ඨානීයා. යෙසු දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකා දුක්ඛාසවා කිලෙසාසවා ච පරුපවාදවිජ්ජපටිසාරවධබන්ධනාදයො වෙව අපායදුක්ඛවිසෙසභූතා ච ආසවා නිට්ඨන්තියෙව, යස්මා නෙසං තෙ කාරණං හොන්තීති අත්ථො. තෙ ආසවට්ඨානීයා විනික්කමධම්මා යාව න සඨසෙ පාතුහවන්ති, න තාව සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතීති අයමෙත්ථ යොජනා. යදි හි පඤ්ඤපෙය්‍යා, පරුපවාදා පරුපාරම්භා ගරහදොසා න පරිමුච්චෙය්‍යා.

කථා? පඤ්ඤාපෙන්නෙන හි “යො පන භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා” තිආදි සබ්බං පඤ්ඤාපෙතබ්බං භවෙය්‍යා. අදිස්වාච වීතික්කමදොසං ඉමං පඤ්ඤාත්තිං ඤාත්වා පරෙ එවං උපවාදඤ්ච උපාරම්භඤ්ච ගරභඤ්ච පවත්තෙය්‍යුං - “කථඤ්ඤි නාම සමණො ගොතමො භික්ඛුසඬ්ඨො මෙ අන්වායිකො වචනකරොති එත්තාවතා සික්ඛාපදෙහි පලිවෙදෙස්සති, පාරාජිකං පඤ්ඤාපෙස්සති? නනු ඉමෙ කුලපුත්තා මහත්තං භොගක්ඛන්ධං මහත්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං හත්ථගතාති ව රජ්ජානිපි පභාය පබ්බජිතා, සාසවිජාදනපරමතාය සන්තුට්ඨා, සික්ඛාය තිබ්බගාරවා, කායෙ ව ජීවිතෙ ව නිරපෙක්ඛා විහරන්ති. තෙසු නාම කො ලොකාමිසභූතං මෙථුනං වා පටිසෙවිස්සති, පරභණ්ඩං වා හරිස්සති, පරස්ස වා ඉට්ඨං කන්තං අතිමධුරං ජීවිතං උපච්ඡින්නදිස්සති, අභූතගුණකථාය වා ජීවිතං කප්පෙස්සති! නනු පාරාජිකෙ අපඤ්ඤාත්තෙහි පබ්බජ්ජාසඬ්ඨෙවෙතො වෙතං පාකං කත”න්ති. තථාගතස්ස ව ථාමඤ්ච බලඤ්ච සත්තා න ජානෙය්‍යුං. පඤ්ඤාත්තමිපි සික්ඛාපදං කුප්පෙය්‍යා, න යථායානෙ තිට්ඨෙය්‍යා. සෙය්‍යාථාපි නාම අකුසලො වෙජ්ජො කඤ්චි අනුප්පන්නගණ්ඩං පුරිසං පක්කොසාපෙත්වා “එහි භො පුරිස, ඉමස්මිං තෙ සරිරප්පදෙසෙ මහාගණ්ඩො උප්පජ්ජිත්වා අනායබ්‍යසනං පාපෙස්සති, පටිකච්චෙව නං තිකිච්ඡාපෙහි”ති වත්වා “සාධාවරිය, ත්වංයෙව නං තිකිච්ඡස්සු”ති වුත්තො තස්ස අරොගං සරිරප්පදෙසං ථාලෙත්වා ලොහිතං නීහරිත්වා ආලෙපනබන්ධනධොවනාදිහි තං පදෙසං සඤ්ජවිං කත්වා තං පුරිසං වදෙය්‍යා - “මහාරොගො තෙ මයා තිකිච්ඡිතො, දෙහි මෙ දෙය්‍යාධම්ම”න්ති. සො තං “කිමයං බාලවෙජ්ජො වදති? කතරො කිර මෙ ඉමිනා රොගො තිකිච්ඡිතො? නනු මෙ අයං දුක්ඛඤ්ච ජනෙති, ලොහිතක්ඛයඤ්ච මං පාපෙති”ති එවං උපවදෙය්‍යා වෙච උපාරම්භෙය්‍යා ව ගරභෙය්‍යා ව, න වස්ස ගුණං ජානෙය්‍යා. එවමෙව යදි අනුප්පන්නෙ වීතික්කමදොසෙ සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙය්‍යා, පරුපවාදාදිහි ව න පරිමුච්චෙය්‍යා, න වස්ස ථාමං වා බලං වා සත්තා ජානෙය්‍යුං, පඤ්ඤාත්තමිපි සික්ඛාපදං කුප්පෙය්‍යා, න යථායානෙ තිට්ඨෙය්‍යා. තස්මා වුත්තං - “න තාව සාරිපුත්ත සත්ථා සාවකානං...පෙ.... පාතුභවන්ති”ති.

එවං අකාලං දස්සෙත්වා පුත කාලං දස්සෙතුං “යතො ව බො සාරිපුත්තා”තිආදිමාහ. තත්ථ යතොති යදා; යස්මිං කාලෙති වුත්තං භොති. සෙසං වුත්තානුසාරෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං වා භෙත්ථ සඬ්ඨෙපත්ථො - යස්මිං සමයෙ “ආසවට්ඨානීයා ධම්මා”ති සඬ්ඨං ගතා වීතික්කමදොසා සඬ්ඨෙ පාතුභවන්ති, තදා සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙති, උද්දිසති පාතිමොක්ඛං. කස්මා? තෙසංයෙව “ආසවට්ඨානීයා ධම්මා”ති සඬ්ඨං ගතානං වීතික්කමදොසානං පටිඝාතාය. එවං පඤ්ඤාපෙන්නො යථා නාම කුසලො වෙජ්ජො උප්පන්නං ගණ්ඩං ථාලනලෙපනබන්ධනධොවනාදිහි තිකිච්ඡන්තො රොගං වූපසමෙත්වා සඤ්ජවිං කත්වා න ත්වෙව උපවාදාදිරහො භොති, සකෙ ව ආවරියකෙ විදිතානුභාවො හුත්වා සක්කාරං පාපුණාති; එවං න ව උපවාදාදිරහො භොති, සකෙ ව සබ්බඤ්ඤාවිසයෙ විදිතානුභාවො හුත්වා සක්කාරං පාපුණාති. තඤ්චස්ස සික්ඛාපදං අකුප්පං භොති, යථායානෙ තිට්ඨති.

එවං ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං අනුප්පත්තිං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා අකාලං උප්පත්තිඤ්ච කාලන්ති වත්වා ඉදානි තෙසං ධම්මානං අනුප්පත්තිකාලඤ්ච උප්පත්තිකාලඤ්ච දස්සෙතුං “න තාව සාරිපුත්ත ඉධෙකච්චෙ” තිආදිමාහ. තත්ථ උත්තානත්ථානි පදානි පාළිවසෙනෙව වෙදිතබ්බානි. අයං පන අනුත්තානපදවණ්ණනා – රත්තියො ජානන්ති රත්තඤ්ඤා, අත්තනො පබ්බජිතදිවසනො පට්ඨාය බහුකා රත්තියො ජානන්ති, විරපබ්බජිතානි චුත්තං හොති. රත්තඤ්ඤාහි මහත්තං රත්තඤ්ඤාමහත්තං; විරපබ්බජිතෙහි මහත්තභාවන්ති අත්ථො. තත්ථ රත්තඤ්ඤාමහත්තං පත්තෙ සඬ්ඝෙ උපසෙතං වඩ්ගන්තපුත්තං ආරබ්භ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යො භායස්මා ඌනදසවස්සෙහි භික්ඛු උපසම්පාදෙන්තෙ දිස්වා එකවස්සො සද්ධිවිහාරිකං උපසම්පාදෙසි. අථ භගවා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි – “න, භික්ඛවෙ, ඌනදසවස්සෙන උපසම්පාදෙතබ්බො. යො උපසම්පාදෙයා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සා” ති (මහාව. 75). එවං පඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ පුන භික්ඛු “දසවස්සාමිහ දසවස්සාමිහා” ති බාලා අබ්බත්තා උපසම්පාදෙන්ති. අථ භගවා අපරමපි සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි – “න, භික්ඛවෙ, බාලෙන අබ්බත්තෙන උපසම්පාදෙතබ්බො. යො උපසම්පාදෙයා, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, බ්බත්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන දසවස්සෙන වා අතිරෙකදසවස්සෙන වා උපසම්පාදෙතු” ත්ති (මහාව. 76) රත්තඤ්ඤාමහත්තං පත්තකාලෙ ද්වෙ සික්ඛාපදානි පඤ්ඤත්තානි.

වෙපුල්ලමහත්තන්ති විපුලභාවෙන මහත්තං. සඬ්ඝො හි යාව න ථෙරනවමජ්ඣිමානං වසෙන වෙපුල්ලමහත්තං පත්තො හොති, තාව සෙනාසනානි පහොන්ති. සාසනෙ එකච්චෙ ආසවට්ඨානීයා ධම්මා න උප්පජ්ජන්ති. වෙපුල්ලමහත්තං පන පත්තෙ තෙ උප්පජ්ජන්ති. අථ සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙති. තත්ථ වෙපුල්ලමහත්තං පත්තෙ සඬ්ඝෙ පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානි “යො පන භික්ඛු අනුපසම්පන්නෙන උත්තරි දිරත්තතිරත්තං සහසෙයාං කප්පෙයා, පාවිත්තියං” (පාවි. 51); “යා පන භික්ඛුනී අනුවස්සං වුට්ඨාපෙයා, පාවිත්තියං” (පාවි. 1171); “යා පන භික්ඛුනී එකං වස්සං ද්වෙ වුට්ඨාපෙයා, පාවිත්තියං” ත්ති (පාවි. 1175) ඉමිනා නයෙන වෙදිතබ්බානි.

ලාහග්ගමහත්තන්ති ලාහස්ස අග්ගමහත්තං; යො ලාහස්ස අග්ගො උත්තමො මහත්තභාවො, තං පත්තො හොතිති අත්ථො. ලාහෙන වා අග්ගමහත්තමපි, ලාහෙන සෙට්ඨත්තඤ්ච මහත්තත්තඤ්ච පත්තොති අත්ථො. සඬ්ඝො හි යාව න ලාහග්ගමහත්තං පත්තො හොති, තාව න ලාහං පටිච්ච ආසවට්ඨානීයා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති. පත්තෙ පන උප්පජ්ජන්ති, අථ සත්ථා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙති – “යො පන භික්ඛු අවෙලකස්ස වා පරිබ්බාජකස්ස වා පරිබ්බාජකාය වා සහත්ථා බාදනීයං වා හොජනීයං වා දදෙයා, පාවිත්තියං” ත්ති (පාවි. 270). ඉදඤ්ච ලාහග්ගමහත්තං පත්තෙ සඬ්ඝෙ සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං.

බාහුසච්චමහත්තන්ති බාහුසච්චස්ස මහත්තභාවං. සඬ්ඝො හි යාව න බාහුසච්චමහත්තං පත්තො හොති, තාව න ආසවට්ඨානීයා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති.

බාහුසච්චමහත්තං පත්තෙ පන යස්මා එකමිපි නිකායං, ද්වෙපි...පෙ.... පඤ්චපි නිකායෙ උග්ගහෙත්වා අයොනිසො උම්මුජ්ජමානා පුග්ගලා රසෙන රසං සංසන්දිත්වා උද්ධම්මං උබ්බිතයං සත්ථුසාසනං දීපෙන්නි. අථ සත්ථා “යො පන භික්ඛු එවං වදෙය්‍ය – තථාහං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි...පෙ.... සමණුද්දෙසොපි වෙ එවං වදෙය්‍යා” තිආදිනා (පාවි. 418) නයෙන සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතීති.

එවං භගවා ආසවට්ඨානීයානං ධම්මානං අනුප්පත්තිකාලඤ්ච උප්පත්තිකාලඤ්ච දස්සෙත්වා තස්මිං සමයෙ සබ්බසොපි තෙසං අභාවං දස්සෙන්නො “නිරඬ්ඛදො භි සාරිපුත්තා” තිආදිමාහ. තත්ථ නිරඬ්ඛදොති අබ්බදවිරහිතො; අබ්බදා වුව්චන්ති වොරා, නිච්චොරොති අත්ථො. වොරාති ව ඉමස්මිං අත්ථෙ දුස්සිලාව අධිප්පෙතා. තෙ භි අස්සමණාව හුත්වා සමණපටිඤ්ඤාය පරෙසං පච්චයෙ වොරෙන්නි. තස්මා නිරඬ්ඛදොති නිච්චොරො, නිද්දුස්සිලොති වුත්තං හොති. නිරාදීනවොති නිරුපද්දවො නිරුපසග්ගො; දුස්සිලාදීනවරහිතොයෙවාති වුත්තං හොති. අපගතකාලකොති කාලකා වුව්චන්ති දුස්සිලායෙව; තෙ භි සුවණ්ණවණ්ණාපි සමානා කාලකධම්මයොගා කාලකාත්ථෙව වෙදිතබ්බා. තෙසං අභාවා අපගතකාලකො. අපගතකාලකොතිපි පායො. සුද්ධොති අපගතකාලකත්තායෙව සුද්ධො පරියොදානො පහස්සරො. සාරෙ පතිට්ඨිතොති සාරො වුව්චන්ති සීල-සමාධි-පඤ්ඤාවිමුත්ති-විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනගුණා, තස්මිං සාරෙ පතිට්ඨිතත්තා සාරෙ පතිට්ඨිතො.

එවං සාරෙ පතිට්ඨිතභාවං වත්වා පුන සො වස්ස සාරෙ පතිට්ඨිතභාවො එවං වෙදිතබ්බොති දස්සෙන්නො ඉමෙසඤ්චි සාරිපුත්තාති ආදිමාහ. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපවණ්ණනා – යානිමාති වෙරඤ්ජායං වස්සාවාසං උපගතානි පඤ්ච භික්ඛුසත්තානි, ඉමෙසං යො ගුණවසෙන පච්ඡිමකො සබ්බපරිත්තගුණො භික්ඛු, සො සොතාපන්නො. සොතාපන්නොති සොතං ආපන්නො; සොතොති ව මග්ගස්සෙනං අධිවචනං. සොතාපන්නොති තෙන සමන්තාගතස්ස පුග්ගලස්ස. යථාහ –

“සොතො සොතොති භිදං, සාරිපුත්ත, වුව්චති; කතමො නු බො, සාරිපුත්ත, සොතොති? අයමෙව භි, හන්තෙ, අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථිදං – සම්මාදිට්ඨි...පෙ.... සම්මාසමාධි” ති. “සොතාපන්නො සොතාපන්නොති භිදං, සාරිපුත්ත, වුව්චති; කතමො නු බො, සාරිපුත්ත, සොතාපන්නො” ති? “යො භි, හන්තෙ, ඉමිනා අරියෙන අට්ඨංගිකෙන මග්ගෙන සමන්තාගතො, අයං වුව්චති – සොතාපන්නො. සොයමායස්මා එවංනාමො එවංගොත්තො” ති (සං. නි. 5.1001). ඉධ පන මග්ගෙන ඵලස්ස නාමං දින්නං. තස්මා ඵලට්ඨො “සොතාපන්නො” ති වෙදිතබ්බො.

අවිනිපාතධම්මොති විනිපාතෙතීති විනිපාතො; නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති අවිනිපාතධම්මො, න අත්තානං අපායෙසු විනිපාතනසභාවොති වුත්තං හොති. කස්මා? යෙ ධම්මා අපායගමනීයා, තෙසං පරික්ඛයා. විනිපතනං වා විනිපාතො,



නාස්ස විනිපාතො ධම්මොති අවිනිපාතධම්මො, අපායෙසු විනිපාතනසභාවො අස්ස නත්ථිති චූත්තං හොති. සම්මත්තනියාමෙන මග්ගෙන නියතත්තා නියතො. සම්බොධි පරං අයනං පරා ගති අස්සාති සම්බොධිපරායණො. උපරි මග්ගත්තයං අවස්සං සම්පාපකොති අත්ථො. කස්මා? පටිලද්ධපයමග්ගත්තාති.

විනයපඤ්ඤත්තියාවනකථා නිට්ඨිතා.

## බුද්ධාචිණ්ණකථා

**22.** එවං ධම්මසෙනාපතිං සඤ්ඤාපෙත්වා වෙරඤ්ජායං තං වස්සාවාසං විනිනාමෙත්වා චූත්ථවස්සො මහාපචාරණාය පචාරෙත්වා අථ බො භගවා ආයස්මත්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. ආමන්තෙසීති ආලපි අභාසි සම්බොධෙසි. කිත්ති? ආචිණ්ණං බො පනෙතන්ති එවමාදි. ආචිණ්ණන්ති වර්තං වත්තං අනුධම්මතා. තං බො පනෙතං ආචිණ්ණං දුට්ඨං හොති – බුද්ධාචිණ්ණං, සාවකාචිණ්ණන්ති. කතමං බුද්ධාචිණ්ණං? ඉදං තාව එකං – යෙහි නිමන්තිතා වස්සං වසන්ති, න තෙ අනපලොකෙත්වා අනාපුච්ඡිත්වා ජනපදචාරිකං පක්කමන්ති. සාවකා පන අපලොකෙත්වා වා අනපලොකෙත්වා වා යථාසුඛං පක්කමන්ති.

අපරමපි බුද්ධාචිණ්ණං – චූත්ථවස්සා පචාරෙත්වා ජනසඬ්ගහත්ථාය ජනපදචාරිකං පක්කමන්ති යෙව. ජනපදචාරිකං වරන්තා ව මහාමණ්ඩලං මජ්ඣිමමණ්ඩලං අන්තිමමණ්ඩලන්ති ඉමෙසං තිණ්ණං මණ්ඩලානං අඤ්ඤතරස්මිං මණ්ඩලෙ වරන්ති. තත්ථ මහාමණ්ඩලං නවයොජනසතිකං, මජ්ඣිමමණ්ඩලං ඡයොජනසතිකං, අන්තිමමණ්ඩලං තියොජනසතිකං. යදා මහාමණ්ඩලෙ චාරිකං වරිතුකාමා හොන්ති, තදා මහාපචාරණාය පචාරෙත්වා පාටිපදදිවසෙ මහාභික්ඛුසඬ්ඝපරිවාරා නික්ඛමිත්වා ගාමනිගමාදීසු මහාජනං ආමිසපටිග්ගහෙන අනුග්ගණන්තා ධම්මදානෙන වස්ස විවට්ඨපනිස්සිතං කුසලං වඩ්ඪෙන්නා නවහි මාසෙහි ජනපදචාරිකං පරියොසාපෙත්ති. සථෙ පන අන්තොවස්සෙ හික්ඛුනං සමථවිපස්සනා තරුණා හොන්ති, මහාපචාරණාය අප්පචාරෙත්වා පචාරණාසඬ්ගහං දත්වා කත්තිකපුණ්ණමායං පචාරෙත්වා මාගසිරස්ස පයමදිවසෙ මහාභික්ඛුසඬ්ඝපරිවාරා නික්ඛමිත්වා චූත්තනායෙනෙව මජ්ඣිමමණ්ඩලෙ අට්ඨහි මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙත්ති. සථෙ පන නෙසං චූත්ථවස්සානං අපරිපාකිත්ථියා වෙනෙයාසත්තා හොන්ති, තෙසං ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමෙන්නා මාගසිරමාසමපි තත්ථෙව වසිත්වා චූස්සමාසස්ස පයමදිවසෙ මහාභික්ඛුසඬ්ඝපරිවාරා නික්ඛමිත්වා චූත්තනායෙනෙව අන්තිමමණ්ඩලෙ සත්තහි මාසෙහි චාරිකං පරියොසාපෙත්ති. තෙසු ව මණ්ඩලෙසු යත්ථ කත්ථවි විවරන්තාපි තෙ තෙ සත්තෙ කිලෙසෙහි වියොජෙන්නා සොතාපත්තිඵලාදීහි පයොජෙන්නා වෙනෙයාවසෙතෙව නානාවණ්ණානි පුප්ඵානි ඔවිනන්තා විය වරන්ති.

අපරමපි බුද්ධානං ආචිණ්ණං – දෙවසිකං පච්චුසසමයෙ සන්තං සුඛං නිබ්බානාරම්මණං කත්වා ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනං, ඵලසමාපත්තියා චුට්ඨහිත්වා

දෙවසිකං මහාකරුණාසමාපත්තියා සමාපජ්ජනං, තතො වුට්ඨහිත්වා දසසහස්සවක්කවාළෙ බොධනෙය්‍යසත්තසමවලොකනං.

අපරමිපි බුද්ධානං ආචිණ්ණං – ආගන්තුකෙහි සද්ධිං පඨමතරං පටිසන්ථාරකරණං, අට්ඨුප්පත්තිවසෙන ධම්මදෙසනා, ඔතිණ්ණෙ දොසෙ සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනන්ති ඉදං බුද්ධාචිණ්ණං.

කතමං සාවකාචිණ්ණං? බුද්ධස්ස භගවතො කාලෙ ද්වික්ඛන්තුං සන්තිපාතො පුරෙ වස්සුපනායිකාය ව කම්මට්ඨානග්ගහණත්ථං, චුත්ථවස්සානඤ්ච අධිගතගුණාරොචනත්ථං උපරි කම්මට්ඨානග්ගහණත්ථඤ්ච. ඉදං සාවකාචිණ්ණං. ඉධ පන බුද්ධාචිණ්ණං දස්සෙන්නො ආහ – “ආචිණ්ණං බො පනෙතං, ආනන්ද, තථාගතාන”න්ති.

ආයාමාති ආගච්ඡ යාම. අපලොකෙස්සාමාති වාරිකං චරණත්ථාය ආපුච්ඡස්සාම. එවන්ති සම්පට්ඨිනන්තො නිපාතො. භන්තෙති ගාරවාධිවචනමෙතං; සත්ථුනො පටිවචනදානන්තිපි වට්ටති. භගවතො පච්චස්සොසීති භගවතො වචනං පටිඅස්සොසි, අභිමුඛො හුත්වා සුණි සම්පට්ඨි. එවන්ති ඉමිනා වචනෙන පටිග්ගහෙසීති චුත්තං හොති.

අථ බො භගවා නිවාසෙත්වාති ඉධ පුබ්බණ්ඨසමයන්ති වා සායන්භසමයන්ති වා න චුත්තං. එවං සන්තෙපි භගවා කතහත්තකිච්චො මජ්ඣන්තිකං චිතිනාමෙත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං පච්ඡාසමණං කත්වා නගරද්වාරතො පට්ඨාය නගරවිථියො සුවණ්ණරසපිඤ්ජරාහි රංසිහි සමුප්පොතයමානො යෙන වෙරඤ්ජස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඬකම්. සරද්වාරෙ යිතමත්තමෙව වස්ස භගවන්තං දිස්වා පරිජනො ආරොවෙසි. බ්‍රාහ්මණො සතිං පටිලභිත්වා සංවෙගජාතො සහසා වුට්ඨාය මහාරහං ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා භගවන්තං පච්චුග්ගමිම “ඉතො, භගවා, උපසඬකමතු”ති ආහ. භගවා උපසඬකමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ බො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපනිසීදිතුකාමො අත්තනා යිතපදෙසනො යෙන භගවා තෙනුපසඬකම්. ඉතො පරං උත්තානත්ථමෙව.

යං පන බ්‍රාහ්මණො ආහ – “අපිව යො දෙය්‍යධම්මො, සො න දින්නො”ති. තත්‍රායමධිප්පායො – මයා නිමන්තිතානං වස්සංචුත්ථානං තුම්භාකං තෙමාසං දිවසෙ දිවසෙ පාතො යාගුඛජ්ජකං, මජ්ඣන්තිකෙ බාදනීයභොජනීයං, සායන්භෙ අනෙකවිධ පානවිකති ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජාසක්කාරොති එවමාදිකො යො දෙය්‍යධම්මො දාතබ්බො අස්ස, සො න දින්නොති. තඤ්ච බො නො අසන්නන්ති එත්ථ පන ලිඬගවිපල්ලාසො වෙදිතබ්බො. සො ව බො දෙය්‍යධම්මො අම්භාකං නො අසන්නොති අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො. අථ වා යං දානවත්ථුං මයං තුම්භාකං දදෙය්‍යාම, තඤ්ච බො නො අසන්නන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

නොපි අදාතුකම්‍යතාති අදාතුකාමතාපි නො නත්ථී, යථා පහුතවිත්තුපකරණානං මච්ඡරීනං. තං කුතෙත්ථ ලබ්භා බහුකිච්චා සරාවාසාති තත්‍රායං යොජනා – යස්මා

බහුකිච්චා සරාවාසා, තස්මා එත්ථ සන්තෙපි දෙයාධම්මෙ දාතුකම්යතාය ච තං  
 කුතො ලබ්භා කුතො තං සක්කා ලද්ධං, යං මයං තුම්භාකං දෙයාධම්මං දදෙයාමාති  
 සරාවාසං ගරහන්තො ආහ. සො කීර මාරෙන ආවට්ටිතභාවං න ඡානාති,  
 “සරාවාසපලිබ්බොධෙන මෙ සතිසම්මොසො ඡාතො”ති මඤ්ඤි, තස්මා එවමාහ.  
 අපිච – තං කුතෙත්ථ ලබ්භාති ඉමස්මිං තෙමාසබ්භන්තරෙ යමහං තුම්භාකං දදෙයාං,  
 තං කුතො ලබ්භා? බහුකිච්චා හි සරාවාසාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

අථ බ්‍රාහ්මණො “යංනුනාහං යං මෙ තීහි මාසෙහි දාතබ්බං සියා, තං සබ්බං  
 එකදිවසෙනෙව දදෙයා”න්ති චින්තෙත්වා අධිවාසෙකු මෙ භවං.  
 ගොතමොතිආදිමාහ. තත්ථ ස්වාතනායාති යං මෙ තුම්භෙසු සක්කාරං කරොතො  
 ස්වෙ භවිස්සති පුඤ්ඤඤ්චෙව පිතිපාමොජ්ජඤ්ච, තදත්ථාය. අථ තථාගතො “ස්වෙ  
 අහං නාධිවාසෙයාං, ‘අයං තෙමාසං කිඤ්චි අලද්ධා කුපිතො මඤ්ඤෙ, තෙන මෙ  
 යාවියමාතො එකහත්තම්පි න පටිග්ගණ්හාති, නත්ථි ඉමස්මිං අධිවාසනබන්ති,  
 අසබ්බඤ්ඤ අය’න්ති එවං බ්‍රාහ්මණො ච වෙරඤ්ජාවාසිනො ච ගරහින්වා බහුං  
 අපුඤ්ඤං පසවෙය්‍යං, තං තෙසං මා අහොසි”ති තෙසං අනුකම්පාය අධිවාසෙසි  
 භගවා තුණ්හිභාවෙන.

අධිවාසෙත්වා ච අථ බො භගවා වෙරඤ්ජං බ්‍රාහ්මණං “අලං  
 සරාවාසපලිබ්බොධිත්තායා”ති සඤ්ඤාපෙත්වා තඨබ්බොනුරූපාය ධම්මියා කථාය  
 දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකං අත්ථං සන්දස්සෙත්වා කුසලෙ ධම්මෙ සමාදපෙත්වා  
 ගණ්හාපෙත්වා තත්ථ ච නං සමුත්තෙජෙත්වා සඋස්සාහං කත්වා තාය සඋස්සාහතාය  
 අඤ්ඤෙහි ච විජ්ජමානගුණෙහි සම්පහංසෙත්වා ධම්මරතනවස්සං වස්සෙත්වා  
 උට්ඨායාසනා පක්කාමි. පක්කන්තෙ ච පන භගවති වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො  
 පුත්තදාරං ආමන්තෙසි – “මයං, භණෙ, භගවන්තං තෙමාසං නිමන්තෙත්වා  
 එකදිවසං එකහත්තම්පි නාදම්භ. හන්ද, දාති තථා දානං පටියාදෙථ යථා  
 තෙමාසිකොපි දෙයාධම්මො ස්වෙ එකදිවසෙනෙව දාතුං සක්කා හොති”ති. තතො  
 පණිතං දානං පටියාදාපෙත්වා යං දිවසං භගවා නිමන්තිතො, තස්සා රත්තියා  
 අව්චයෙන ආසනට්ඨානං අලඬකාරාපෙත්වා මහාරහාති ආසනාති පඤ්ඤපෙත්වා  
 ගන්ධධුමවාසකුසුමවිචිත්‍රං මහාපූජං සජ්ජෙත්වා භගවතො කාලං ආරොවාපෙසි.  
 තෙන වුත්තං – “අථ බො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො තස්සා රත්තියා  
 අව්චයෙන...පෙ.... නිට්ඨිතං භත්ත”න්ති.

23. භගවා භික්ඛුසඬ්ඨසපරිවුතො තත්ථ අගමාසි. තෙන වුත්තං – “අථ බො  
 භගවා...පෙ.... නිසීදි සද්ධිං භික්ඛුසඬ්ඨසෙනා”ති. අථ බො වෙරඤ්ජො බ්‍රාහ්මණො  
 බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඬ්ඨසන්ති බුද්ධප්පමුඛන්ති බුද්ධපරිණායකං; බුද්ධං සඬ්ඨසත්ථෙරං  
 කත්වා නිසින්නන්ති වුත්තං හොති. පණිතෙනාති උත්තමෙන. සහත්ථාති  
 සහත්ථෙන. සන්තප්පෙත්වාති සුට්ඨ තප්පෙත්වා, පරිපුණ්ණං සුහිතං යාවදන්ථං  
 කත්වා. සම්පවාරෙත්වාති සුට්ඨ පවාරෙත්වා ‘අල’න්ති හත්ථසඤ්ඤාය මුඛසඤ්ඤාය  
 වච්භෙදෙන ච පටික්ඛිපාපෙත්වා. භුත්තාවිත්ති භුත්තවන්තං. ඔනීතපත්තපාණිත්ති  
 පත්තතො ඔනීතපාණිං; අපනීතහත්ථන්ති වුත්තං හොති. තිථිවරෙන අව්චාදෙසිති

තිව්වරං හගවතො අදාසි. ඉදං පන වොහාරවචනමත්තං හොති “තිව්වරෙන අවිජාදෙසි”ති, තස්මිඤ්ච තිව්වරෙ එකමෙකො සාටකො සහස්සං අග්ඝති. ඉති බ්‍රාහ්මණො හගවතො තිසහස්සග්ඝනකං තිව්වරමදාසි උත්තමං කාසිකචත්ථසදිසං. එකමෙකඤ්ච භික්ඛුං එකමෙකෙන දුස්සයුගෙනාති එකමෙකෙන දුස්සයුගලෙන. තත්‍ර එකසාටකො පඤ්චසතාති අග්ඝති. එවං පඤ්චන්තං භික්ඛුසතානං පඤ්චසතසහස්සග්ඝනකාති දුස්සාති අදාසි. බ්‍රාහ්මණො එත්තකම්පි දත්වා අතුට්ඨො පුන සත්තට්ඨසහස්සග්ඝනකෙ අනෙකරත්තකම්බලෙ ච පට්ටුණ්ණපත්තපටෙ ච ඵාලෙත්වා ඵාලෙත්වා ආයොගඅංසබද්ධකකායබන්ධනපරිස්සාවනාදීනං අත්ථාය අදාසි. සතපාකසහස්සපාකානඤ්ච හෙසජ්ජතෙලානං තුම්බාති පුරෙත්වා එකමෙකස්ස භික්ඛුනො අබ්භඤ්ජනත්ථාය සහස්සග්ඝනකං තෙලමදාසි. කිං ඛහුනා, චතුසු පච්චයෙසු න කොචි පරික්ඛාරො සමණපරිභොගො අදින්නො නාම අහොසි. පාළියං පන චිවරමත්තමෙව චුත්තං.

එවං මහායාගං යජිත්වා සපුත්තදාරං වන්දිත්වා නිසින්නං අථ බො හගවා වෙරඤ්ජං බ්‍රාහ්මණං තෙමාසං මාරාවට්ටනෙන ධම්මසවනාමතරසපරිභොගපරිභීනං එකදිවසෙනෙව ධම්මාමතවස්සං වස්සෙත්වා පුරිපුණ්ණසඬ්ඝස්පං කුරුමානො ධම්මීයා කථාය සන්දස්සෙත්වා...පෙ.... උට්ඨායාසනා පක්කාමී. බ්‍රාහ්මණොපි සපුත්තදාරො හගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඬ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා “පුනපි, හන්තෙ, අම්භාකං අනුග්ගහං කරෙය්‍යාථා”ති එවමාදීනි වදන්තො අනුබන්ධිත්වා අස්සුති පවත්තයමානො නිවත්ති.

අථ බො හගවා වෙරඤ්ජායං යථාභිරන්තං විහරිත්වාති යථාජ්ඣාසයං යථාරුචිතං වාසං වසිත්වා වෙරඤ්ජාය නික්ඛමිත්වා මහාමණ්ඩලෙ වාරිකාය වරණකාලෙ ගන්තබ්බං බුද්ධචීරී පහාය දුබ්භික්ඛදොසෙන කිලන්තං භික්ඛුසඬ්ඝං උජුනාව මග්ගෙන ගහෙත්වා ගන්තුකාමො සොරෙය්‍යාදීනි අනුපගම්ම පයාගපතිට්ඨානං ගන්ත්වා තත්ථ ගඬ්ගං නදිං උත්තරිත්වා යෙන ඛාරාණසි තදවසරි. තෙන අවසරි තදවසරි. තත්‍රාපි යථාජ්ඣාසයං විහරිත්වා වෙසාලිං අගමාසි. තෙන චුත්තං – “අනුපගම්ම සොරෙය්‍යං...පෙ.... වෙසාලියං විහරති මහාවතෙ කුටාගාරසාලාය”න්ති.

බුද්ධාචිණ්ණකථා නිට්ඨිතා.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්‍රිදං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මිං –

ආවරියපරම්පරතො, නිදානවත්ථුප්පහෙදදීපනතො;  
පරසමයවිචජ්ජනතො, සකසමයවිසුද්ධිතො වෙව.



බ්‍යාඤ්ඡනපරිසොධනතො, පදත්ථතො පාළියොජනක්කමතො;  
සික්ඛාපදනිච්ඡයතො, විහඩිගනයහෙදදස්සනතො.

සම්පස්සතං න දිස්සති, කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො එත්ථ;  
විඤ්ඤානමයං තස්මා, සමන්තපාසාදිකාත්ථෙව.

සංවණ්ණනා පවත්තා, විනයස්ස විනයාදමනකුසලෙන;  
චුත්තස්ස ලොකනාථෙන, ලොකමනුකම්පමානෙනාති.

වෙරඤ්ජකණ්ඩවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 1. පාරාජිකකණ්ඩං

### 1. පටිමපාරාජිකං

සුදිත්තභාණුවාරවණ්ණනා

24. ඉතො පරං තෙන බො පන සමයෙන වෙසාලියා අවිදුරෙතිආදි යෙභුයොන උත්තානත්ථං. තස්මා අනුපදවණ්ණනං පභාය යත්ථ යත්ථ වත්තබ්බං අත්ථී, තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. කලන්දගාමොති කලන්දකා වුව්චන්ති කාලකා, තෙසං වසෙන ලද්ධනාමො ගාමො. කලන්දපුත්තොති ගාමවසෙන ලද්ධනාමස්ස රාජසම්මතස්ස චත්තාලිසකොට්ඨිහවස්ස කලන්දසෙට්ඨිනො පුත්තො. යස්මා පන තස්මිං ගාමෙ අඤ්ඤෙපි කලන්දනාමකා මනුස්සා අත්ථී, තස්මා කලන්දපුත්තොති චත්වා පුන සෙට්ඨිපුත්තොති චුත්තං. සම්බහුලෙහීති බහුකෙහි. සභායකෙහීති සුබදුක්ඛාති සහ ආයන්ති උපගච්ඡන්තිති සභායා, සභායා එව සභායකා, තෙහි සභායකෙහි. සද්ධිත්ති එකතො. කෙනවිදෙව කරණීයෙනාති කෙනවිදෙව භණ්ඩප්පයොජනඋද්ධාරසාරණාදිනා කිච්චෙන;  
කත්තිකනක්ඛත්තකීළාකිච්චෙනාතිපි වදන්ති. භගවා හි කත්තිකපුණ්ණපක්ඛෙ වෙසාලිං සම්පාපුණි. කත්තිකනක්ඛත්තකීළා වෙන්ථ උළාරා හොති. තදත්ථං ගතොති වෙදිතබ්බො.

අද්දස බොති කථං අද්දස? සො කිර නගරතො භුත්තපාතරාසං  
සුද්ධුත්තරාසඩ්ඨං මාලාගන්ධවිලෙපනහත්ථං බුද්ධදස්සනත්ථං ධම්මසවනත්ථස්ථ  
නික්ඛමන්තං මහාජනං දිස්වා “ක්ව ගච්ඡා”ති පුච්ඡී. “බුද්ධදස්සනත්ථං  
ධම්මසවනත්ථස්ථවා”ති. තෙන හි “අභමපි ගච්ඡාමි”ති ගන්ත්වා චතුබ්බිධාය පරිසාය  
පරිවුතං බ්‍රහ්මස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්නං භගවන්තං අද්දස. තෙන චුත්තං – “අද්දස  
බො...පෙ.... දෙසෙන්න”න්ති. දිස්වානස්සාති දිස්වාන අස්ස. එතදහොසීති පුබ්බෙ  
කතපුඤ්ඤාය වොදියමානස්ස භබ්බකුලපුත්තස්ස එතං අහොසි. කිං අහොසි?  
යංනුනාහමපි ධම්මං සුඤ්ඤායන්ති. තත්ථ යන්නුනාති පරිචිතක්කදස්සනමෙතං. එවං.

කිරස්ස පරිවිතක්කො උප්පන්තො “යමයං පරිසා එකග්ගවිත්තා ධම්මං සුඤ්ඤාති,  
අහො වතාහම්පි තං සුඤ්ඤායා”න්ති.

අප්ඵ බො සුදින්නො කලන්දපුත්තො යෙන සා පරිසාති ඉධ කස්මා “යෙන  
හගවා”ති අවත්වා “යෙන සා පරිසා”ති වුත්තන්ති වෙ. හගවත්තඤ්ඤි පරිවාරෙත්වා  
උළාරුළාරජනා මහති පරිසා නිසින්නා, තත්ත සක්කා ඉමිනා පච්ඡා ආගතෙන  
හගවත්තං උපසඬකම්මිත්වා නිසිදිතුං. පරිසාය පන එකස්මිං පදෙසෙ සක්කාති සො  
තං පරිසංයෙව උපසඬකමන්තො. තෙන වුත්තං – “අප්ඵ බො සුදින්නො  
කලන්දපුත්තො යෙන සා පරිසා”ති. එකමන්තං නිසින්නස්ස බො සුදින්නස්ස  
කලන්දපුත්තස්ස එතදහොසිති න නිසින්නමත්තස්සෙව අහොසි, අප්ඵ බො හගවතො  
සිත්තයුපසංහිතං ථොකං ධම්මකථං සුත්වා; තං පනස්ස යස්මා එකමන්තං  
නිසින්නස්සෙව අහොසි. තෙන වුත්තං – “එකමන්තං නිසින්නස්ස බො සුදින්නස්ස  
කලන්දපුත්තස්ස එතදහොසි”ති. කිං අහොසිති? යථා යථා බොතිආදි.

තත්තායං සඬබ්බෙපකථා – අහං බො යෙන යෙන ආකාරෙන හගවතා ධම්මං  
දෙසිතං ආජානාමි, තෙන තෙන මෙ උපපරික්ඛතො එවං හොති යදෙනං  
සිත්තයබ්බමවරියං එකම්පි දිවසං අබණ්ඩං කත්වා වරිමකචිත්තං පාපෙනබ්බතාය  
එකන්තපරිපුණ්ණං වරිතබ්බං, එකදිවසම්පි ව කිලෙසමලෙන අමලීනං කත්වා  
වරිමකචිත්තං පාපෙනබ්බතාය එකන්තපරිපුද්ධං. සඬබ්බලිඛිතං ලිඛිතසඬබ්බසද්ධං  
ධොතසඬබ්බසප්පට්ඨාගං වරිතබ්බං. ඉදං න සුකරං අගාරං අප්ඤ්ඤාචසනා අගාරමප්ඤ්ඤා  
වසන්තෙන එකන්තපරිපුණ්ණං...පෙ.... වරිතුං. යංනුනාහං කෙසෙ ව මස්සුඤ්ඤා  
ඔහාරෙත්වා කසායරසපිතතාය කාසායාති බ්බමවරියං වරන්තානං අනුච්ඡවිකානි  
වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා පරිද්ධිත්වා අගාරස්මා නික්ඛමිත්වා අනගාරියං  
පබ්බපෙය්‍යන්ති. එත්ථ ව යස්මා අගාරස්ස හිතං කසිවාණිප්පාදිකම්මං අගාරියන්ති  
වුච්චති, තඤ්ච පබ්බප්පාය නත්ථි; තස්මා පබ්බප්පා “අනගාරියා”ති ඤාතබ්බා. තං  
අනගාරියං පබ්බප්පං. පබ්බපෙය්‍යන්ති පරිබ්බපෙය්‍යං.

**25.** අචිරවුට්ඨිකාය පරිසාය යෙන හගවා තෙනුපසඬකම්මි සුදින්නො අවුට්ඨිකාය  
පරිසාය න හගවත්තං පබ්බප්පං යාචි. කස්මා? තත්තස්ස බහු ඤාතිසාලොභිනා  
මිත්තාමච්චා සන්ති, තෙ “ත්වං මාතාපිතුනං එකපුත්තකො, න ලබ්භා තයා  
පබ්බප්පතු”න්ති බාහායම්පි ගහෙත්වා ආකඬ්ඨෙය්‍යං, තතො පබ්බප්පාය අන්තරායො  
හවිස්සති”ති සහෙව පරිසාය උට්ඨිතිත්වා ථොකං ගන්ත්වා පුන කෙනචි  
සරිරකිච්චලෙසෙන නිවත්තිත්වා හගවත්තං උපසඬකම්ම පබ්බප්පං යාචි. තෙන  
වුත්තං – “අප්ඵ බො සුදින්නො කලන්දපුත්තො අචිරවුට්ඨිකාය පරිසාය...පෙ....  
පබ්බාපෙතු මං හගවා”ති.

හගවා පන යස්මා රාහුලකුමාරස්ස පබ්බප්පතො පහුති මාතාපිතුනි  
අනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාපෙති, තස්මා නං පුච්ඡි – “අනුඤ්ඤාතොසි පන ත්වං  
සුදින්න මාතාපිතුනි...පෙ.... පබ්බප්පායා”ති.

**26.** ඉතො පරං පාඨානුසාරෙනෙව ගන්ත්වා තං කරණීයං තීරන්වාති එත්ථ එවමත්ථො වෙදිතබ්බො - ධුරනික්ඛෙපෙනෙව තං කරණීයං නිට්ඨාපෙන්වාති; න හි පබ්බජ්ජාය තිබ්බච්ඡන්දස්ස භණ්ඩප්පයොජනඋද්ධාරසාරණාදීසු වා නක්ඛත්තකීළායං වා චිත්තං නමති. අම්ම තාතාති එත්ථ පන අම්මාති මාතරං ආලපති; තාතාති පිතරං. ත්වං බොසිති ත්වං බො අසි. එකපුත්තකොති එකොව පුත්තකො; අඤ්ඤො තෙ ජෙට්ඨො වා කනිට්ඨො වා නත්ථි. එත්ථ ව “එකපුත්තො”ති වත්තබ්බෙ අනුකම්පාවසෙන “එකපුත්තකො”ති වුත්තං. පියොති පිතිජනනකො. මනාපොති මනවඩ්ඪනකො. සුබ්බෙධිතොති සුබ්බෙන එධිතො; සුබ්බසංවඩ්ඪිතොති අත්ථො. සුබ්බපරිභතොති සුබ්බෙන පරිභතො; ජාතකාලතො පභුති ධාතීහි අඬකතො අඬකං හරිත්වා ධාරියමානො අස්සකරථකාදීහි බාලකීළනකෙහි කීළමානො සාදුරසභොජනං භොජියමානො සුබ්බෙන පරිභතො.

න ත්වං, තාත සුදින්න, කිඤ්චි දුක්ඛස්ස ජානාසීති ත්වං තාත සුදින්න කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි කලහාගං දුක්ඛස්ස න ජානාසී; අථ වා කිඤ්චි දුක්ඛෙන නානුභොසීති අත්ථො. කරණත්ථෙ සාම්ච්චනං, අනුභවනත්ථෙ ච ජානනා; අථ වා කිඤ්චි දුක්ඛං නස්සරසීති අත්ථො. උපයොගත්ථෙ සාම්ච්චනං, සරණත්ථෙ ච ජානනා. විකප්පද්වයෙපි පුරිමපදස්ස උත්තරපදෙන සමානවිහත්තිලොපො දට්ඨබ්බො. තං සබ්බං සද්දසත්ථානුසාරෙන ඤාතබ්බං. මරණෙනපි මයං තෙ අකාමකා විනා භවිස්සාමාති සවෙපි තව අම්හෙසු ජීවමානෙසු මරණං භවෙය්‍යා, තෙන තෙ මරණෙනපි මයං අකාමකා අනිච්ඡකා න අත්තනො රුටියා, විනා භවිස්සාම; තයා වියොගං වා පාපුණිස්සාමාති අත්ථො. කිං පන මයං තත්ති එවං සන්තෙ කිං පන කිං නාම තං කාරණං යෙන මයං තං ජීවන්තං අනුජානිස්සාම; අථ වා කිං පන මයං තත්ති කෙන පන කාරණෙන මයං තං ජීවන්තං අනුජානිස්සාමාති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

**27.** තත්ථෙව්වාති යත්ථ නං ධීතං මාතාපිතරො නානුජානිංසු, තත්ථෙව යානෙ. අනන්තරහිතායාති කෙනචි අත්ථරණෙන අනත්ථතාය.

**28.** පරිවාරෙහීති ගන්ධබ්බනට්ඨාටකාදීනි පච්චුපට්ඨාපෙන්වා තත්ථ සභායකෙහි සද්ධිං යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානි වාරෙහි සඤ්චාරෙහි; ඉතො විතො ච උපනෙහීති වුත්තං භොති. අථ වා පරිවාරෙහීති ගන්ධබ්බනට්ඨාටකාදීනි පච්චුපට්ඨාපෙන්වා තත්ථ සභායකෙහි සද්ධිං ලළ, උපලළ, රම, කීළස්සුතිපි වුත්තං භොති. කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තොති අත්තනො පුත්තදාරෙහි සද්ධිං භොගෙ භුඤ්ජන්තො. පුඤ්ඤානි කරොන්තොති බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඬ්ඝඤ්ච ආරබ්භ දානප්පදානාදීනි සුගතිමග්ගසොධකානි කුසලකම්මානි කරොන්තො. තුණ්හි අභොසීති කථානුප්පබන්ධවිච්ඡේදනත්ථං නිරාලාපසල්ලාපො අභොසි. අථස්ස මාතාපිතරො තික්ඛත්තුං වත්වා පටිච්චනම්පි අලභමානා සභායකෙ පක්කොසාපෙන්වා “එස වො සභායකො පබ්බජිතුකාමො, නිවාරෙථ න”න්ති ආභංසු. තෙපි තං උපසඬ්ඛිත්වා තික්ඛත්තුං අවොචුං, තෙසම්පි තුණ්හි අභොසි.

තෙන වුත්තං - “අපං බො සුදිත්තස්ස කලන්දපුත්තස්ස සභායකා...පෙ.... තුණ්හි අහොසී”ති.

**29.** අපස්ස සභායකානං එතදහොසි - “සචෙ අයං පබ්බජ්ජං අලභමානො මරිස්සති න කොචි ගුණො භවිස්සති. පබ්බජිතං පන නං මාතාපිතරොපි කාලෙන කාලං පස්සිස්සන්ති. මයම්පි පස්සිස්සාම. පබ්බජ්ජාපි ච නාමෙසා භාරියා, දිවසෙ දිවසෙ මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩාය වරිතබ්බං. එකසෙය්‍යං එකභත්තං බ්‍රහ්මචරියං අතිදුක්කරං. අයඤ්ච සුබ්‍රමාලො නාගරිකජාතියො, සො තං වරිතුං අසක්කොන්තො පුන ඉධෙව ආගමිස්සති. හන්දස්ස මාතාපිතරො අනුජානාපෙස්සාමා”ති. තෙ තථා අකංසු. මාතාපිතරොපි නං අනුජානංසු. තෙන වුත්තං - “අපං බො සුදිත්තස්ස කලන්දපුත්තස්ස සභායකා යෙන සුදිත්තස්ස කලන්දපුත්තස්ස මාතාපිතරො...පෙ.... අනුඤ්ඤාතොසි මාතාපිතුහි අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජ්ජායා”ති.

**30.** භට්ඨොති තුට්ඨො. උදග්ගොති පිතිවසෙන අබ්භුත්තකායචිත්තො. කතිපාහන්ති කතිපයාති දිවසාති. බලං ගාහෙත්වාති සජ්ජායහොජනාති භුඤ්ජන්තො, උච්ඡාදනන්භාපනාදිහි ච කායං පරිහරන්තො, කායබලං ජනෙත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා අස්සුමුඛං ඤාතිපරිවට්ටං පභාය යෙන භගවා තෙනුපසඬකම්...පෙ.... පබ්බාපේතු මං හන්තෙ භගවාති. භගවා සමීපෙ යීතං අඤ්ඤතරං පිණ්ඩවාරිකං භික්ඛුං ආමන්තෙසි - “තෙන හි භික්ඛු සුදිත්තං පබ්බාපේහි චෙව උපසම්පාදෙහි වා”ති. “සාධු, හන්තෙ”ති බො සො භික්ඛු භගවතො පටිස්සුණිත්වා සුදිත්තං කලන්දපුත්තං ඡිනදත්තියං සද්ධිවිහාරිකං ලද්ධා පබ්බාපෙසි චෙව උපසම්පාදෙසි ච. තෙන වුත්තං - “අලත්ථ බො සුදිත්තො කලන්දපුත්තො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං, අලත්ථ උපසම්පද”න්ති.

එත්ථ පන යත්වා සබ්බඅට්ඨකථාසු පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච කථිතා. මයං පන යථායීතපාළිවසෙනෙව බන්ධකෙ කප්පිස්සාම. න කෙවලඤ්චෙනං, අඤ්ඤම්පි යං බන්ධකෙ වා පරිවාරෙ වා කට්ඨකබ්බං අට්ඨකථාවරියෙහි විභඩ්ගෙකථිතං, තං සබ්බං තත්ථ තත්ථෙව කප්පිස්සාම. එවඤ්චි කථියමානෙ පාළික්කමෙනෙව වණ්ණනා කතා හොති. තතො තෙන තෙන විනිවිජයෙන අත්ථිකානං පාළික්කමෙනෙව ඉමං විනයසංවණ්ණනං ඔලොකෙත්වා සො සො විනිවිජයො සුවිඤ්ඤෙය්‍යා භවිස්සතිති.

අවිරූපසම්පන්නොති අවිරං උපසම්පන්නො හුත්වා; උපසම්පදතො නවිරකාලෙයෙවාති වුත්තං හොති. එවරූපෙති එවංවිධෙ එවංජාතිකෙ. ධුතගුණෙනි කිලෙසනිද්ධුනනකෙ ගුණෙ. සමාදාය වත්තනීති සමාදිගිත්වා ගණ්හිත්වා වත්තනි වරති විහරති. ආරඤ්ඤිකො හොතීති ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා ආරඤ්ඤිකධුතඬගවසෙන අරඤ්ඤවාසිකො හොති. පිණ්ඩපාතිකොති අතිරෙකලාභපටික්ඛෙපෙන වුද්දස භත්තාති පටික්ඛිපිත්වා පිණ්ඩපාතිකධුතඬගවසෙන පිණ්ඩපාතිකො හොති. පංසුකුලිකොති ගහපතිවීචරං



පටික්ඛිපිත්වා පංසුකුලිකධුතඨගවසෙන පංසුකුලිකො හොති. සපදානවාරිකොති ලොලුප්පවාරං පටික්ඛිපිත්වා සපදානවාරිකධුතඨගවසෙන සපදානවාරිකො හොති; සරපටිපාටියා භික්ඛාය පවිසති. වජ්ජිගාමන්ති වජ්ජිනං ගාමං වජ්ජිසු වා ගාමං.

අඩ්ඨා මහද්ධනාතිආදීසු උපහොගපරිභොගූපකරණමහන්තතාය අඩ්ඨා; යෙ භි තෙසං උපහොගා යාති ච උපහොගූපකරණානි, තානි මහන්තානි බහුලානි සාරකානීති වුත්තං හොති. නිධෙත්වා යපිතධනමහන්තතාය මහද්ධනා. මහාභොගාති දිවසපරිබ්බයසඨිබ්බාතභොගමහන්තතාය මහාභොගා. අඤ්ඤෙහි උපහොගෙහි ජාතරූපරජතස්සෙව පහුතතාය පහුතජාතරූපරජතා. අලඬිකාරභූතස්ස විත්තුපකරණස්ස පිතිපාමොජ්ජකරණස්ස පහුතතාය පහුතවිත්තුපකරණා. වොහාරවසෙන පරිවත්තෙන්තස්ස ධනධඤ්ඤස්ස පහුතතාය පහුතධනධඤ්ඤාති වෙදිතබ්බා.

සෙනාසනං සංසාමෙත්වාති සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා; යථා න විනස්සති තථා නං සුට්ඨු යපෙත්වාති අත්ථො. සට්ඨිමත්තෙ ටාලිපාකෙති ගණනපරිච්ඡේදනො සට්ඨිටාලිපාකෙ. එකමෙකො චෙත්ථ ටාලිපාකො දසන්තං භික්ඛූනං හත්තං ගණ්හාති. තං සබ්බම්පි ඡන්තං භික්ඛූසතානං හත්තං හොති. හත්තාභිහාරං අභිහරිංසුති එත්ථ අභිහරියතීති අභිහාරො. කිං අභිහරියති? හත්තං. හත්තමෙව අභිහාරො හත්තාභිහාරො, තං හත්තාභිහාරං. අභිහරිංසුති අභිමුඛා හරිංසු. තස්ස සන්තිකං ගහෙත්වා ආගමංසුති අත්ථො. එතස්ස කිං පමාණන්ති? සට්ඨි ටාලිපාකා. තෙන වුත්තං – “සට්ඨිමත්තෙ ටාලිපාකෙ හත්තාභිහාරං අභිහරිංසු”ති. භික්ඛූනං විස්සජ්ජෙත්වාති සයං උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකත්තා සපදානවාරං වරිතුකාමො භික්ඛූනං පරිභොගත්ථාය පරිච්චජිත්වා දත්වා. අයං භි ආයස්මා “භික්ඛූ ච ලාභං ලච්ඡන්ති අහඤ්ච පිණ්ඩකෙන න කිලමිස්සාමි”ති එතදත්ථමෙව ආගතො. තස්මා අත්තනො ආගමනානුරූපං කරොන්තො භික්ඛූනං විස්සජ්ජෙත්වා සයං පිණ්ඩාය පාවිසි.

**31. ඤාතිදාසීති ඤාතකානං දාසී. ආභිදොසීකන්ති පාරිවාසිකං.**  
එකරත්තාතික්කන්තං පුත්තිභූතං. තත්ත්වං පදත්ථො – පුත්තිභාවදොසෙන අභිභූතොති අභිදොසො, අභිදොසොව ආභිදොසීකො, එකරත්තාතික්කන්තස්ස වා නාමසඤ්ඤා එසා, යදිදං ආභිදොසීකොති, තං ආභිදොසීකං. කුම්මාසන්ති යවකුම්මාසං.  
**ජඩ්ඛෙතුකාමා හොතීති යස්මා අන්තමසො දාසකම්මකරානම්පි ගොරූපානම්පි**  
අපරිභොගාරහො, තස්මා තං කවචරං විය බහි ජඩ්ඛෙතුකාමා හොති. සචෙතන්ති සචෙ එතං. හගිනීති අරියවොහාරෙන ඤාතිදාසීං ආලපති. **ජඩ්ඛනීයධම්මන්ති**  
ජඩ්ඛෙතබ්බසභාවං. ඉදං වුත්තං හොති – “හගිනි, එතං සචෙ බහි ජඩ්ඛනීයධම්මං නිස්සට්ඨපරිග්ගහං, තං ඉධ මෙ පත්තෙ ආකිරා”ති.

කිං පන එවං වත්තුං ලබ්භති, විඤ්ඤත්ති වා පයුත්තවාචා වා න හොතීති? න හොති. කස්මා? නිස්සට්ඨපරිග්ගහත්තා. යඤ්ඤි ජඩ්ඛනීයධම්මං නිස්සට්ඨපරිග්ගහං, යත්ථ සාමිකා අනාලයා හොන්ති, තං සබ්බං “දෙථ ආහරථ ඉධ ආකිරථා”ති වත්තුං.

වට්ටනි. තථා හි අග්ගආරියවංසිකො ආයස්මා රට්ඨපාලොපි “ඡඩ්ඛනීයධම්මං කුම්මාසං ඉධ මෙ පත්තෙ ආකීරා”ති (ම. නි. 2.299) අවච. තස්මා යං ඵවරුපං ඡඩ්ඛනීයධම්මං අඤ්ඤං වා අපරිග්ගහිතං වනමූලඵලහෙසජ්ජාදිකං තං සබ්බං යථාසුඛං ආහරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, න කුක්කුච්චායිතබ්බං. හත්ථානන්ති හික්ඛාග්ගහණත්ථං පත්තං උපනාමයතො මණ්ඩන්ධතො පභුති ද්වින්තම්පි හත්ථානං. පාදානන්ති නිවාසනන්තතො පට්ඨාය ද්වින්තම්පි පාදානං. සරස්සාති “සවෙනං හගිනී”ති වාවං නිච්ඡාරයතො සරස්ස ව. නිමිත්තං අග්ගහෙසිති ගිහිකාලෙ සල්ලක්ඛිතපුබ්බං ආකාරං අග්ගහෙසි සඤ්ජානි සල්ලක්ඛෙසි. සුදින්තො හි හගවතො ද්වාදසමෙ වස්සෙ පබ්බජිතො විසතිමෙ වස්සෙ ඤාතිකුලං පිණ්ඩාය පට්ටියො සයං පබ්බජ්ජාය අට්ඨවස්සිකො භුත්වා; තෙන නං සා ඤාතිදාසී දිස්වා ව න සඤ්ජානි, නිමිත්තං පන අග්ගහෙසිති.

සුදින්තස්ස මාතරං ඵතදවොචාති අතිගරුතා පබ්බජ්ජපගතෙන සාම්පුත්තෙන සද්ධිං “ත්වං නු ඛො මෙ, හත්තෙ, අයොගා සුදින්තො”ති ආදිවචනං වත්තුං අවිසහන්ති වෙගෙන සරං පවිසිත්වා සුදින්තස්ස මාතරං ඵතං අවොච. යග්ගෙති ආරොචනත්ථෙ නිපාතො. සවෙ ජෙ සච්චන්ති ඵත්ථ ජෙති ආලපනෙ නිපාතො. ඵවඤ්චි තස්මිං දෙසෙ දාසිජනං ආලපන්ති, තස්මා “ත්වං, හොති දාසී, සවෙ සච්චං හණසී”ති ඵවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

**32. අඤ්ඤතරං කුට්ටමූලන්ති තස්මිං කිර දෙසෙ දානපතීනං සරෙසු සාලා හොන්ති, ආසනානි චෙත්ථ පඤ්ඤත්තානි හොන්ති, උපට්ඨාපිතං උදකකඤ්ජියං; තත්ථ පබ්බජිතා පිණ්ඩාය වරින්වා නිසීදින්වා භුඤ්ජන්ති. සවෙ ඉච්ඡන්ති, දානපතීනම්පි සන්තකං ගණ්හන්ති. තස්මා තම්පි අඤ්ඤතරස්ස කුලස්ස ඊදිසාය සාලාය අඤ්ඤතරං කුට්ටමූලන්ති වෙදිතබ්බං. න හි පබ්බජිතා කපණමනුස්සා විය අසාරුජ්ජෙ යානෙ නිසීදින්වා භුඤ්ජන්තිති.**

අත්ථී නාම තාතාති ඵත්ථ අත්ථීති විජ්ජමානත්ථෙ; නාමාති පුච්ඡනත්ථෙ මඤ්ඤනත්ථෙ ව නිපාතො. ඉදඤ්චි චුත්තං හොති – “අත්ථී නු ඛො, තාත සුදින්ත, අම්භාකං ධනං, න මයං නිද්ධනාති වත්තබ්බා, යෙසං නො ත්වං ඊදිසෙ යානෙ නිසීදින්වා ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසී”; තථා “අත්ථී නු ඛො, තාත සුදින්ත, අම්භාකං ජීවිතං, න මයං මතාති වත්තබ්බා, යෙසං නො ත්වං ඊදිසෙ යානෙ නිසීදින්වා ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසී”; තථා “අත්ථී මඤ්ඤෙ, තාත සුදින්ත, තච අබ්භන්තරෙ සාසනං නිස්සාය පටිලද්ධො සමණගුණො, යං ත්වං සුභොජනරසසංවඩ්ඪිතොපි ඉමං ජිගුච්ඡනෙය්‍යාං ආභිදොසිකං කුම්මාසං අමතම්ච නිබ්බිකාරො පරිභුඤ්ජිස්සසී”ති.

සො පන ගහපති දුක්ඛාභිතුන්තතාය ඵතමත්ථං පරිපුණ්ණං කත්වා වත්තුමසක්කොන්තො “අත්ථී නාම, තාත සුදින්ත, ආභිදොසිකං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිස්සසී”ති ඵත්තකමෙව අවොච. අක්ඛරවින්තකා පනෙත්ථ ඉමං ලක්ඛණං වදන්ති – අනොකජ්ජනාමරිසනත්ථවසෙන ඵතං අත්ථීනාමසද්දෙ උපපදෙ

“පරිභුඤ්ජිස්සසී” ති අනාගතවචනං කතං. තස්සායමත්ථො – අත්ථි නාම...පෙ.... පරිභුඤ්ජිස්සසී, ඉදං පච්චක්ඛමිපි අහං න සද්දහාමි න මරිසයාමිති. තතායං ආභිදොසිකොති තතො තව ගෙහතො අයං ආභිදොසිකො කුම්මාසො ලද්ධොති අත්ථො. තතොයන්තිපි පාඨො. තදායන්තිපි පඨන්ති, තං න සුන්දරං. යෙන සකපිතු නිවෙසනන්ති යෙන සකස්ස පිතු අත්තතො පිතු නිවෙසනන්ති අත්ථො; ථෙරො පිතරි පෙමෙනෙව සුඛිඛවො හුත්වා අගමාසි. අධිවාසෙසීති ථෙරො උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකොපි සමානො “සවෙ එකහත්තමිපි න ගහෙස්සාමි, අතිවිය නෙසං දොමනස්සං භවිස්සති” ති ඤාතීනං අනුකම්පාය අධිවාසෙසී.

**33.** ඔපුඤ්ජාපෙත්වාති උපලිම්පාපෙත්වා. එකං භිරඤ්ඤස්සාති එත්ථ භිරඤ්ඤන්ති කභාපණො වෙදිතඛිඛො. පුරිසොති නාතිදිසො නාතිරස්සො මජ්ඣිමප්පමාණො වෙදිතඛිඛො. තිරොකරණීයන්ති කරණත්ථෙ භුමිමං; සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපිත්වාති අත්ථො. අථ වා තිරො කරොන්ති එතෙනාති තිරොකරණීයං, තං පරික්ඛිපිත්වා; සමන්තතො කත්වාති අත්ථො. තෙන භීති යස්මා අජ්ජ සුදින්නො ආගමිස්සති තෙන කාරණෙන. භි ඉති පදපුරණමත්තෙ නිපාතො. තෙනාති අයමිපි වා උයොජනත්ථෙ නිපාතොයෙව.

**34.** පුඛිඛණ්ඨසමයන්ති එත්ථ කිඤ්චාපි පාළියං කාලාරොචනං න චුත්තං, අථ ඛො ආරොචිතෙයෙව කාලෙ අගමාසීති වෙදිතඛිඛො. ඉදං තෙ තාතාති ද්වෙ පුඤ්ජෙ දස්සෙන්නො ආහ. මාතුති ජනෙත්තියා. මත්තිකන්ති මාතිතො ආගතං; ඉදං තෙ මාතාමහියා මාතු ඉමං ගෙහං ආගච්ඡන්තියා දින්නධනන්ති අත්ථො. ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනන්ති භිලෙන්තො ආහ. ඉත්ථිකාය නාම ඉත්ථිපරිභොගානංයෙව ත්භානචුණ්ණාදිනං අත්ථාය ලද්ධං ධනං කිත්තකං භවෙය්‍ය. තස්සාපි තාව පරිමාණං පස්ස. අථ වා ඉදං තෙ තාත සුදින්න මාතු ධනං, තඤ්ච ඛො මත්තිකං, න මයා දින්නං, තව මාතුයෙව සන්තකන්ති චුත්තං භොති. තං පනෙතං න කසියා න චණ්ජජාය සම්භූතං, අපිච ඛො ඉත්ථිකාය ඉත්ථිධනං. යං ඉත්ථිකාය ඤාතිකුලතො සාමිකකුලං ගච්ඡන්තියා ලද්ධඛිඛං ත්භානචුණ්ණාදිනං අත්ථාය ඉත්ථිධනං, තං තාව එත්තකන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨඛිඛො.

අඤ්ඤං පෙත්තිකං අඤ්ඤං පිතාමහන්ති යං පන තෙ පිතු ච පිතාමහානඤ්ච සන්තකං, තං අඤ්ඤංයෙව. නිහිතඤ්ච පයුත්තඤ්ච අතිවිය ඛහු; එත්ථ ච පිතාමහන්ති තද්ධිතලොපං කත්වා වෙදිතඛිඛං. පෙතාමහන්ති වා පාඨො. ලඛ්භා තාත සුදින්න භීතායාවත්තිත්වාති තාත, සුදින්න, උත්තමං අරියද්ධපං පඛිඛජිතලිඬගං පභාය භීතාය ගිහිභාවාය ආවත්තිත්වා ලඛ්භා භොගා භුඤ්ජිතුං, නාලඛ්භා භුඤ්ජිතුං, න ත්වං රාජභීතො පඛිඛජීතො, න ඉණායිකෙහි පලිබුද්ධො හුත්වාති. තාත න උස්සභාමිති එත්ථ පන තාතාති වචනං ගෙහසිතපෙමෙන ආහ, න සමණතෙජෙන. න උස්සභාමිති න සක්කොමි. න විසභාමිති නප්පභොමි, න සමත්ථොමිහි.

“වදෙය්‍යාම බො තං ගහපති” ති ඉදං පන වචනං සමණතෙජෙනාහ. නාතිකඨඨෙය්‍යාසීති යං තෙ මයි පෙමං පතිට්ඨිතං, තං කොධවසෙන න අතිකඨඨෙය්‍යාසී; සචෙ න කුජ්ඣෙය්‍යාසීති චුත්තං හොති. තතො සෙට්ඨි “පුත්තො මෙ සඨගහං මඤ්ඤෙ කත්තුකාමො” ති උදග්ගචිත්තො ආහ – “වදෙහි තාත සුදින්නා” ති. තෙනභීති උයොපාජනත්ථෙ විහත්තිපතිරූපකො නිපාතො. තතොනිදානන්ති තංනිදානං තංහෙතුකන්ති පච්චත්තවචනස්ස තො-ආදෙසො වෙදිතබ්බො; සමාසෙ වස්ස ලොපාහාවො. හයං වාති “කින්නි මෙ හොගෙ නෙව රාජානො හරෙය්‍යු” ත්තිආදිනා නයෙන චුත්තං රාජාදිහයං; චිත්තුත්‍රාසොති අත්ථො. ජම්භිතත්තන්ති රාජුහි වා වොරෙහි වා “ධනං දෙහී” ති කම්මකාරණං කාරියමානස්ස කායිඤ්ජනං කායකම්පො හදයමංසවලනං. ලොමහංසොති උජ්ජන්තෙ හයෙ ලොමානං හංසනං උද්ධග්ගහාවො. ආරක්ඛොති අත්තො ච බහි ච රත්තිඤ්ච දිවා ච ආරක්ඛණං.

**35. තෙන හි වධුති සෙට්ඨි ගහපති ධනං දස්සෙත්වා පුත්තං අත්තනා** ගිහිභාවත්ථාය පලොහෙතුං අසක්කොන්තො “මාතුගාමසදිසං දානි පුරිසානං බන්ධනං නත්ථී” ති මඤ්ඤිත්වා තස්ස පුරාණදුතියිකං ආමන්තෙසි – “තෙන හි වධු” ති. පුරාණදුතියිකන්ති පුරාණං දුතියිකං පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ දුතියිකං, ගෙහසිතසුඛපහොගසහායිකං භූතපුබ්බහරියන්ති අත්ථො. තෙන භීති යෙන කාරණෙන මාතුගාමසදිසං බන්ධනං නත්ථී. පාදෙසු ගහෙත්වාති පාදෙ ගහෙත්වා; උපයොගත්ථෙ භූමිමච්චනං, පාදෙසු වා තං ගහෙත්වා. “කිදිසා නාම තා අය්‍යපුත්ත අච්ඡරායො” ති කස්මා එවමාහ? තදා කිර සම්බහුලෙ බත්තියකුමාරෙපි බ්‍රාහ්මණකුමාරෙපි සෙට්ඨිපුත්තෙපි මහාසම්පත්තියො පහාය පබ්බජන්තෙ දිස්වා පබ්බජ්ජාගුණං අජානන්තා කථං සමුට්ඨාපෙන්නි – “කස්මා එතෙ පබ්බජන්ති” ති. අථඤ්ඤෙ වදන්ති – “දෙවච්ඡරානං දෙවනාටකානං කාරණා” ති. සා කථා විත්ථාරිකා අහොසි. තං ගහෙත්වා අයං එවමාහාති. ථෙරො තං පටික්ඛිපන්තො න බො අහං හගිනීති ආහ. සමුදාවරතීති වොහරති වදෙති. තත්ථෙව මුච්ඡිතා පපතාති නං හගිනිවාදෙන සමුදාවරන්තං දිස්වා “අනත්ථිකො දානි මයා අයං යො මං පජාපතිං සමානං අත්තනා සද්ධිං එකමාතුකුච්ඡියා සයිතදාරිකං විය මඤ්ඤති” ති සමුජ්ජන්තබලවසොකා හුත්වා තස්මිංයෙව පදෙසෙ මුච්ඡිතා පපතා; පතිතාති අත්ථො.

මා නො විහෙය්‍යිත්ථාති මා අම්හෙ ධනං දස්සෙත්වා මාතුගාමඤ්ච උයොපාජෙත්වා විහෙය්‍යිත්ථ; විහෙසා හෙසා පබ්බජිතානන්ති. තෙන හි තාත සුදින්න ඛිජකම්පි දෙහීති එත්ථ තෙන භීති අභිරතියං උයොපාජෙති. සචෙ ත්ථං අභිරතො බ්‍රහ්මවරියං වරසි, වරිත්වා ආකාසෙ නිසිදිත්වා පරිනිබ්බායිතා හොහි, අම්හාකං පන කුලවංසඛිජකං එකං පුත්තං දෙහි. මා නො අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං ලිච්ඡවයො අතිහරාපෙසුන්ති මයඤ්ඤි ලිච්ඡවීනං ගණරාජුනං රජ්ජෙ වසාම, තෙ තෙ පිතුතො අච්චයෙන ඉමං සාපතෙය්‍යං එවං මහන්තං අම්හාකං විහවං අපුත්තකං කුලධනරක්ඛකෙන පුත්තෙන විරහිතං අත්තතො රාජන්තෙපුරං අතිහරාපෙය්‍යුන්ති, තං තෙ මා අතිහරාපෙසුං, මා අතිහරාපෙත්තුති.



එතං බො මෙ, අමීම, සක්කා කාතුන්ති කස්මා එවමාහ? සො කිර වින්තෙසි –  
 “එතෙසං සාපතෙය්‍යස්ස අහමෙව සාමී, අඤ්ඤා නත්ථී. තෙ මං  
 සාපතෙය්‍යරක්ඛණත්ථාය නිව්චං අනුබන්ධිස්සන්ති; තෙනාහං න ලච්ඡාමී  
 අප්පොස්සුක්කො සමණධම්මං කාතුං, පුත්තකං පන ලභිත්වා ඔරමිස්සන්ති, තතො  
 අහං යථාසුඛං සමණධම්මං කරිස්සාමී”ති ඉමං නයං පස්සන්තො එවමාහාති.

**36. පුප්ඵන්ති උතුකාලෙ උප්පන්නලොභිතස්ස නාමං.** මාතුගාමස්ස හි  
 උතුකාලෙ ගබ්භපතිට්ඨානට්ඨානෙ ලොභිතවණ්ණා පිළකා සණ්ඨන්තිවා සත්ත  
 දිවසානි වඩ්ඪිත්වා හිප්පන්ති, තතො ලොභිතං පග්ගරති, තස්සෙතං නාමං  
 “පුප්ඵ”න්ති. තං පන යාව බලවං හොති බහු පග්ගරති, තාව දින්නාපි පටිසන්ධි න  
 තිට්ඨති, දොසෙතෙව සද්ධිං පග්ගරති; දොසෙ පන පග්ගරිතෙ සුද්ධෙ වත්ථුමිහි  
 දින්නා පටිසන්ධි බිප්පං පතිට්ඨාති. පුප්ඵංසා උප්පජ්ජීති පුප්ඵං අස්සා උප්පජ්ජී;  
 අකාරලොපෙන සන්ධි පුරාණදුතියිකාය බාහායං ගහෙත්වාති පුරාණදුතියිකාය යා  
 බාහා, තත්‍ර නං ගහෙත්වාති අත්ථො.

අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙති පයමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ අට්ඨපිතෙ. හගවතො කිර  
 පයමබොධියං විසති වස්සානි හික්ඛු විත්තං ආරාධයිංසු, න එවරූපං  
 අප්ඤ්ඤාචාරමකංසු. තං සන්ධායෙව ඉදං සුත්තමාහ – “ආරාධයිංසු වත මෙ,  
 හික්ඛවෙ, හික්ඛු එකං සමයං විත්ත”න්ති (ම. නි. 1.225). අථ හගවා අප්ඤ්ඤාචාරං  
 අපස්සන්තො පාරාජිකං වා සඬ්ඝාදිසෙසං වා න පඤ්ඤපෙසි. තස්මිං තස්මිං පන  
 වත්ථුස්මිං අවසෙසෙ පඤ්ච බුද්දකාපත්තික්ඛන්තො ඵෙව පඤ්ඤපෙසි. තෙන වුත්තං –  
 “අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ”ති.

අනාදීනවදස්සොති යං හගවා ඉදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙත්තො ආදීනවං  
 දස්සෙස්සති, තං අපස්සන්තො අනවජ්ජසඤ්ඤී හුත්වා. සචෙ හි “අයං ඉදං න  
 කරණියන්ති වා මූලච්ඡෙප්පාය වා සංවත්තති”ති ජානෙය්‍ය, සද්ධාපබ්බජිතො  
 කුලපුත්තො තතොනිදානං ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්තොපි න කරෙය්‍ය. එත්ථ පන  
 ආදීනවං අපස්සන්තො නිද්දොසසඤ්ඤී අහොසි. තෙන වුත්තං –  
 “අනාදීනවදස්සො”ති. පුරාණදුතියිකායාති භූමිමච්චනං. අභිවිඤ්ඤාපෙසිති  
 පවත්තෙසි; පවත්තනාපි හි කායවිඤ්ඤත්තිවොපනතො “විඤ්ඤාපනා”ති වුච්චති.  
 තික්ඛන්තුං අභිවිඤ්ඤාපනඤ්චෙස ගබ්භසණ්ඨානසන්තිට්ඨානත්ථමකාසිති  
 චෙදිතබ්බො.

සා තෙන ගබ්භං ගණ්හීති සා ච තෙනෙව අප්ඤ්ඤාචාරෙන ගබ්භං ගණ්හී, න  
 අඤ්ඤාචාරා. කිං පන අඤ්ඤාචාරපි ගබ්භග්ගහණං හොතීති? හොති. කථං?  
 කායසංසග්ගෙන, චොළග්ගහණෙන, අසුචිපානෙන, නාහිපරාමසනෙන,  
 රූපදස්සනෙන, සද්දෙන, ගන්ධෙන. ඉත්ථියො හි එකච්චා උතුසමයෙ  
 ඡන්දරාගරත්තා පුරිසානං හත්ථග්ගාහ-චෙණිග්ගාහ-අභිගපච්චභිගපරාමසනං  
 සාදියන්තියොපි ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං කායසංසග්ගෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

උදායින්ටේරස්ස පන පුරාණදුතියිකා හික්ඛුනී තං අසුචිං එකදෙසං මුඛෙන අග්ගහෙසි, එකදෙසං චොළකෙනෙව සද්ධිං අභිගජාතෙ පක්ඛිපි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි. එවං චොළග්ගහණෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

මිගසිඨිගතාපසස්ස මාතා මිගී උතුසමයෙ තාපසස්ස පස්සාවට්ඨානං ආගන්ත්වා සසම්භවං පස්සාවං පිටි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා මිගසිඨිගං විජායි. එවං අසුචිපානෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

සාමස්ස පන බොධිසත්තස්ස මාතාපිතුනං චක්ඛුපරිභානිං ඤත්වා සක්කො පුත්තං දාතුකාමො දුකුලපණ්ඩිතං ආහ – “වට්ටති තුම්භාකං මෙථුනධම්මො”ති? “අනත්ථිකා මයං එතෙන, ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජ්ජාමහා”ති. “තෙන හි ඉමිස්සා උතුසමයෙ අභිගුට්ඨෙන නාහිං පරාමසෙය්‍යාථා”ති. සො තථා අකාසි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා සාමං තාපසදාරකං විජායි. එවං නාහිපරාමසනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. එතෙනෙව නයෙන මණ්ඩබ්‍යස්ස ච චණ්ඩපජ්ජොතස්ස ච චත්ථු වෙදිතබ්බං.

කථං රූපදස්සනෙන හොති? ඉධෙකච්චා ඉත්ථී උතුසමයෙ පුරිසසංසග්ගං අලභමානා ඡන්දරාගවසෙන අන්තොගෙහගතාව පුරිසං උපනිජ්ඣායති රාජොරොධා විය, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හාති. එවං රූපදස්සනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

බලාකාසු පන පුරිසො නාම නත්ථී, තා උතුසමයෙ මෙසසද්දං සුත්වා ගබ්භං ගණ්හන්ති. කුක්කුටියොපි කදාචි එකස්ස කුක්කුටස්ස සද්දං සුත්වා බහුකාපි ගබ්භං ගණ්හන්ති. තථා ගාථී උසහස්ස. එවං සද්දෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

ගාථී එව ච කදාචි උසහගන්ධෙන ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං ගන්ධෙන ගබ්භග්ගහණං හොති.

ඉධ පනායං අජ්ඣාචාරෙන ගබ්භං ගණ්හි. යං සන්ධාය වුත්තං – “මාතාපිතරො ච සන්නිපතිතා හොන්ති, මාතා ච උතුනී හොති, ගන්ධබ්බො ච පච්චුපට්ඨිතො හොති, එවං තිණ්ණං සන්නිපාතා ගබ්භස්සාවක්කන්ති හොති”ති (ම. නි. 1.408).

භුම්මා දෙවා සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති යස්මා නත්ථී ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුබ්බතො. සබ්බපයමං හිස්ස තං පාපං අත්තනා ජානාති, තතො ආරක්ඛදෙවතා, අථඤ්ඤාපි පරචිත්තවිදුනියො දෙවතා. තස්මාස්ස පරචිත්තවිදු සකලවතසණ්ඩනිස්සිතා භුම්මා දෙවා තං අජ්ඣාචාරං දිස්වා සද්දං අනුස්සාවෙසුං. යථා අඤ්ඤාපි දෙවා සුණන්ති, තථා නිව්ජාරෙසුං. කින්නි? නිරබ්බදො වත, හො...පෙ.... ආදීනවො උජ්ජාදිතොති. තස්සත්ථො වෙරඤ්ජකණ්ඨෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

භුම්මානං දෙවානං සද්දං සුත්වා වාතුමහාරාජිකාති එත්ථ පන භුම්මානං දෙවානං සද්දං ආකාසට්ඨදෙවතා අස්සොසුං; ආකාසට්ඨානං වාතුමහාරාජිකාති අයමනුක්කමො වෙදිතබ්බො. බ්‍රහ්මකායිකාති අසඤ්ඤස්ත්තෙ ච අරූපාවචරෙ ච

යපෙත්වා සබ්බෙපි බ්‍රහ්මානො අස්සොසුං; සුත්වා ච සද්දමනුස්සාවෙසුන්ති  
 වෙදිතබ්බො. ඉතිහ තෙන බණ්ණනාති එවං තෙන සුදින්තස්ස අජ්ඣාචාරක්ඛණෙන.  
 තෙන මුහුත්තෙනාති අජ්ඣාචාරමුහුත්තෙනෙව. යාව බ්‍රහ්මලොකාති යාව  
 අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා. අබ්බුග්ගච්ඡිති අභිඋග්ගච්ඡි අබ්බුට්ඨාසි  
 එකකොලාහලමහොසිති.

පුත්තං විජායිති සුවණ්ණබ්බිමසදිසං පච්ඡිමහවිකසත්තං ජනෙසි. බීජකොති  
 නාමමකංසුති න අඤ්ඤං නාමං කාතුමදංසු, “බීජකම්පි දෙහි”ති මාතාමහියා  
 වුත්තභාවස්ස පාකටත්තා “බීජකො ත්වෙවස්ස නාමං හොතු”ති “බීජකො”ති  
 නාමමකංසු. පුත්තස්ස පන නාමවසෙනෙව ච මාතාපිතුනම්පිස්ස නාමමකංසු. තෙ  
 අපරෙන සමයෙනාති බීජකඤ්ච බීජකමාතරඤ්ච සන්ධාය වුත්තං. බීජකස්ස කිර  
 සත්තට්ඨවස්සකාලෙ තස්ස මාතා හික්ඛුනිසු සො ච හික්ඛුසු පබ්බජිත්වා  
 කල්‍යාණමිත්තෙ උපනිස්සාය අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. තෙන වුත්තං – “උභො  
 අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකංසු”ති.

**37.** එවං මාතාපුත්තානං පබ්බජ්ජා සඵලා අහොසි. පිතා පන විජ්ජට්ඨාරාහිභූතො  
 විහාසි. තෙන වුත්තං – “අථ ඛො ආයස්මතො සුදින්තස්සඅහුදෙව  
 කුක්කුච්ච”න්තිආදි. තත්ථ අහුදෙවනි අහු එව, දකාරො පදසන්ධිකරො.  
 අහොසියෙවනි අත්ථො. කුක්කුච්චන්ති අජ්ඣාචාරහෙතුකො පච්ඡානුතාපො.  
 විජ්ජට්ඨාරොතිපි තස්සෙව නාමං. සො හි විඤ්ඤහි අකත්තබ්බතාය  
 කුච්ඡිතකිරියභාවතො කුක්කුච්චං. කතං අජ්ඣාචාරං නිවත්තෙතුං අසමත්ථතාය තං  
 පටිච්ච විරූපං සරණභාවතො විජ්ජට්ඨාරොති වුච්චති. අලාභා වත මෙති මය්හං වත  
 අලාභා; යෙ ඤානාදීනං ගුණානං අලාභා නාම, තෙ මය්හං, න අඤ්ඤස්සාති  
 අධිප්පායො. න වත මෙ ලාභාති යෙපි මෙ පටිලද්ධා  
 පබ්බජ්ජසරණගමනසික්ඛාසමාදානගුණා, තෙපි නෙව මය්හං ලාභා  
 අජ්ඣාචාරමලීනත්තා. දුල්ලද්ධං වත මෙති ඉදං සාසනං ලද්ධම්පි මෙ දුල්ලද්ධං. න  
 වත මෙ සුලද්ධන්ති යථා අඤ්ඤෙසං කුලපුත්තානං, එවං න වත මෙ සුලද්ධං.  
 කස්මා? යමහං එවං ස්වාක්ඛාතෙධම්මවිනයෙ...පෙ.... බ්‍රහ්මවරියං වරිතුන්ති.  
 බ්‍රහ්මවරියන්ති සික්ඛත්තයසඬගහිතං මග්ගබ්‍රහ්මවරියං. කිසො අහොසිති බාදිතුං වා  
 භුඤ්ජිතුං වා අසක්කොන්තො තනුකො අහොසි අප්පමංසලොහිතො.  
 උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතොති සඤ්ජාතුප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකභාවො  
 පණ්ඩුපලාසප්පට්ඨාගො. ධමනිසන්ථතගත්තොති පරියාදින්තමංසලොහිතත්තා  
 සිරාජාලෙනෙව සන්ථරිතගත්තො. අත්තොමනොති අනුසොවනවසෙන  
 අබ්බන්තරෙයෙව ධීතවිත්තො. හදයවත්ථුං නිස්සාය පවත්තනවසෙන පන සබ්බෙපි  
 අත්තොමනායෙව. ලීනමනොති උද්දෙසෙ පරිපූච්ඡාය කම්මට්ඨානෙ අධිසීලෙ  
 අධිවිත්තෙ අධිපඤ්ඤාය වත්තපට්පත්තිපුරණෙ ච නික්ඛිත්තධුරො අවිජ්ජාරිකො  
 අඤ්ඤදත්ථු කොසජ්ජවසෙනෙව ලීනො සඬකුචිතො මනො අස්සාති ලීනමනො.  
 දුක්ඛීති වෙතොදුක්ඛෙන දුක්ඛී. දුම්මනොති දොසෙන දුට්ඨමනො, විරූපමනො වා  
 දොමනස්සාහිභූතාය. පජ්ඣායිති විජ්ජට්ඨාරවසෙන වහවිජිත්තො විය ගදුහො තං  
 තං වින්තයි.

**38. සහායකා හික්බුති** තං එවංභූතං ගණසඨගණිකාපපඤ්චෙන චිතිනාමෙන්තං දිස්වා යස්ස විස්සාසිකා කථාථාසුකා හික්බු තෙ නං එතදවොචුං. පීණිනද්‍රියොති පසාදපතිට්ඨානොකාසස්ස සම්පුණ්ණත්තා පරිපුණ්ණවක්ඛුආදිඉන්ද්‍රියො. සො දානි ත්වන්ති එත්ථ දානීති නිපාතො, සො පන ත්වන්ති චුත්තං හොති. කච්චිනො ත්වන්ති කච්චි නු ත්වං. අනභිරතොති උක්කණ්ඨිතො; ගිහිභාවං පත්ථයමානොති අත්ථො. තස්මා තමෙව අනභිරතිං පටික්ඛිපන්තො ආහ - “න ඛො අහං, ආවුසො, අනභිරතො” ති. අධිකුසලානං පන ධම්මානං භාවනාය අභිරතොව අහන්ති. අත්ථි මෙ පාපකම්මං කතන්ති මයා කතං එකං පාපකම්මං අත්ථි උපලබ්භති සංවිජ්ජති, නිව්චකාලං අභිමුඛං විය මෙ තිට්ඨති. අථ නං පකාසෙන්තො “පුරාණදුතිසිකායා” තිආදිමාහ.

අලඤ්චි තෙ, ආවුසො සුදින්න, කුක්කුච්චායාති ආවුසො සුදින්න, තුය්හෙනං පාපකම්මං අලං සමත්ථං කුක්කුච්චාය; පටිබලං කුක්කුච්චං උප්පාදෙතූන්ති චුත්තං හොති. යං ත්වන්ති ආදිමිති යෙන පාපෙන ත්වං න සක්ඛිස්සසි බ්‍රහ්මවරියං වරිතුං, තං තෙ පාපං අලං කුක්කුච්චායාති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. අථ නං අනුසාසන්තා “නනු ආවුසො භගවතා” තිආදිමාහංසු. තත්ථ නනුති අනුමතිග්ගහණත්ථෙ නිපාතො. අනෙකපරියායෙනාති අනෙකකාරණෙන. විරාගායාති විරාගත්ථාය. නො සරාගායාති නො රාගෙන රජ්ජනත්ථාය. භගවතා හි “ඉමං මෙ ධම්මං සුත්වා සත්තා සබ්බභවහොගෙසු විරජ්ජිස්සන්ති, නො රජ්ජිස්සන්ති” එතදත්ථාය ධම්මො දෙසිතොති අධිප්පායො. එස නයො සබ්බපදෙසු. ඉදං පනෙත්ථ පරියායවචනමත්තං. විසංයොගායාති කිලෙසෙහි විසංයුජ්ජනත්ථාය. නො සංයොගායාති න සංයුජ්ජනත්ථාය. අනුපාදානායාති අග්ගහණත්ථාය. නො සඋපාදානායාති න සඨගහණත්ථාය.

තත්ථ නාම ත්වන්ති තස්මිං නාම ත්වං. සරාගාය වෙනෙස්සසීති සහ රාගෙන චත්තමානාය මෙථුනධම්මාය වෙනෙස්සසි කප්පෙස්සසි පකප්පෙස්සසි; එතදත්ථං වායමිස්සසීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථං. පුන රාගවිරාගාදීනි නව පදානි නිබ්බත්තිතලොකූත්තරනිබ්බානමෙව සන්ධාය චුත්තානි. තස්මා රාගවිරාගායාති වා මදනිම්මදනායාති වා චුත්තෙපි “නිබ්බානත්ථායා” ති එවමෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො. නිබ්බානඤ්චි යස්මා තං ආගම්ම ආරබ්භ පටිච්ච රාගො විරජ්ජති න හොති, තස්මා රාගවිරාගොති චුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම මානමද-පුරිසමදාදයො මදා නිම්මදා අමදා හොන්ති විනස්සන්ති, තස්මා මදනිම්මදනන්ති චුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම සබ්බාපි කාමපිපාසා විනයං අබ්භත්ථං යාති, තස්මා පිපාසවිනයොති චුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම පඤ්ච කාමගුණාලයා සමුග්ගානං ගච්ඡන්ති, තස්මා ආලයසමුග්ගානොති චුච්චති. යස්මා ච තං ආගම්ම තෙභූමකවට්ඨං උපවිජ්ජිජ්ජති, තස්මා වට්ඨපවිජ්ජෙදොති චුච්චති. යස්මා පන තං ආගම්ම සබ්බසො තණ්හා ඛයං ගච්ඡති විරජ්ජති නිරුජ්ඣති ච, තස්මා තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධොති චුච්චති. යස්මා පනෙතං වතස්සො යොනියො, පඤ්ච ගතියො, සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, නව ච සත්තවාසෙ, අපරාපරභාවාය විනානො ආබන්ධනො සංසිබ්බනො



වානන්ති ලද්ධවොහාරාය තණ්හාය නික්ඛන්තං නිස්සටං විසංයුත්තං, තස්මා නිබ්බානන්ති වුච්චතීති.

කාමානං පහානං අක්ඛාතන්ති වත්ථුකාමානං, කිලෙසකාමානඤ්ච පහානං වුත්තං. කාමසඤ්ඤානං පරිඤ්ඤාති සබ්බාසම්පි කාමසඤ්ඤානං ඤාතතීරණපහානවසෙන තිවිධා පරිඤ්ඤා අක්ඛාතා. කාමපිපාසානන්ති කාමෙසු පාතබ්‍යතානං කාමෙ වා පාතුමිච්ඡානං. කාමචිතක්කානන්ති කාමුපසඤ්ඤිතානංචිතක්කානං. කාමපරිලාභානන්ති පඤ්චකාමගුණිකරාගවසෙන උප්පන්නපරිලාභානං අන්තොදාහානං. ඉමෙසු පඤ්චසු යානෙසු කිලෙසක්ඛයකරො ලොකුත්තරමග්ගොව කටීතො. සබ්බපයමෙසු පන තීසු යානෙසු ලොකියලොකුත්තරමිස්සකො මග්ගො කටීතොති වෙදිතබ්බො.

තෙනං ආවුසොති න එතං ආවුසො, තච පාපකම්මං අප්පසන්නානඤ්ච පසාදාය එවරුපානං පසාදත්ථාය න හොති. අථ බ්වෙතන්ති අථ බො එතං. අථ බො තන්තිපි පායො. අඤ්ඤථත්තායාති පසාදඤ්ඤථාභාවාය විප්පට්ඨාරාය හොති. යෙ මග්ගෙන අනාගතසද්ධා, තෙසං විප්පට්ඨාරං කරොති – “ඊදිසෙපි නාම ධම්මචිනයෙ මයං පසන්නා, යත්ථෙවං දුප්පට්ඨපන්නා භික්ඛු”ති. යෙ පන මග්ගෙනාගතසද්ධා, තෙසං සිනෙරු විය වාතෙහි අවලො පසාදො ඊදිසෙහි වත්ථුහි ඉතො වා දාරුණතරෙහි. තෙන වුත්තං – “එකච්චානං අඤ්ඤථත්තායා”ති.

**39. භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුන්ති භගවතො එතං අත්ථං ආචික්ඛිංසු පටිවෙදයිංසු.** ආරොවයමානා ච නෙව පියකම්‍යතාය න හෙදපුරෙක්ඛාරතාය, න තස්සායස්මතො අවණ්ණපකාසනත්ථාය, න කලිසාසනාරොපනත්ථාය, නාපි “ඉදං සුත්වා භගවා ඉමස්ස සාසනෙ පතිට්ඨං න දස්සති, නික්කඨ්ඨාපෙස්සති න”න්ති මඤ්ඤමානා ආරොවෙසුං. අථ බො “ඉමං සාසනෙ උප්පන්නං අබ්බුදං ඤත්වා භගවා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති, වෙලං මරියාදං ආණං යපෙස්සති”ති ආරොවෙසුං.

එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙති එත්ථ සුදින්නස්ස අප්ඤ්ඤාචාරචිතික්කමො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාරණත්තා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්චාති වුත්තොති වෙදිතබ්බො. කාරණඤ්ඤි යස්මා නිදෙති අත්තතො එලං “ගණ්හාථ න”න්ති දස්සෙන්නං විය අප්පෙති, පකරොති ච නං කත්තුං ආරහති, කරොතියෙව වා; තස්මා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්චාති වුච්චති. විගරහි බුද්ධො භගවාති බුද්ධො භගවා විගරහි නින්දි; යථා තං වණ්ණාවණ්ණාරහානං වණ්ණඤ්ච අවණ්ණඤ්ච භණන්තෙසු අග්ගපුග්ගලො. න හි භගවතො සීලචිතික්කමකරං පුග්ගලං දිස්වා “අයං ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා ගන්ථෙත වා ධුතඨගෙන වා ඤාතො යසස්සි ඊදිසං පුග්ගලං රක්ඛිතුං වට්ටතී”ති චිත්තං උප්පජ්ජති, නාපි පෙසලං ගුණවන්නං දිස්වා තස්ස ගුණං පටිච්ඡාදෙතුං චිත්තං උප්පජ්ජති. අථ බො ගරහිතබ්බං ගරහති එව, පසංසිතබ්බඤ්ච පසංසති එව, අයඤ්ච ගරහිතබ්බො; තස්මා තං

තාදිලක්ඛණෙ යිතො අවිකම්පමානෙන චිත්තෙන විගරහි බුද්ධො භගවා  
“අනනුවඡවික”න්තිආදීහි වචනෙහි.

තත්ථායං අත්ථවණ්ණනා – යදිදං තයා, මොඝපුරිස, තුවඡමනුස්ස කම්මං කතං,  
තං සමණකරණානං ධම්මානං මග්ගඵලනිබ්බානසාසනානං වා න අනුවඡවිකං,  
තෙසං ඡවිං ඡායං සුන්දරභාවං න අන්වෙති නානුගච්ඡති, අථ ඛො ආරකාව තෙහි  
ධම්මෙහි. අනනුවඡවිකත්තා එව ව අනනුලොමිකං, තෙසං න අනුලොමෙති; අථ  
ඛො විලොමං පච්චතීකභාවෙ යිතං. අනනුලොමිකත්තා එව ව අප්පතිරූපං, පතිරූපං  
සදිසං පටිභාගං න හොති, අථ ඛො අසදිසං අප්පටිභාගමෙව. අප්පතිරූපත්තා එව ව  
අස්සාමණකං, සමණානං කම්මං න හොති. අස්සාමණකත්තා අකප්පියං. යඤ්ඤි  
සමණකම්මං න හොති, තං තෙසං න කප්පති. අකප්පියත්තා අකරණීයං. න හි  
සමණා යං න කප්පති, තං කරොන්ති. තඤ්චෙනං තයා කතං, තස්මා අනනුවඡවිකං  
තෙ, මොඝපුරිස, කතං...පෙ.... අකරණීයන්ති. කථඤ්ඤි නාමාති කෙන නාම  
කාරණෙන, කිං නාම කාරණං පස්සන්තොති වුත්තං හොති. තතො කාරණාභාවං  
දස්සෙන්තො පරතො “නනු මයා මොඝපුරිසා”තිආදිමාහ. තං සබ්බං  
වුත්තත්ථමෙව.

ඉදානි යස්මා යං තෙන පාපකම්මං කතං, තං විපච්චමානං අතිවිය දුක්ඛවිපාකං  
හොති, තස්මාස්ස තං විපාකං දස්සෙතුං කතාපරාධං විය පුත්තං අනුකම්පකා  
මානාපිතරො දයාලුකෙන චිත්තෙන සුදින්නං පරිභාසන්තො “වරං තෙ  
මොඝපුරිසා”තිආදිමාහ. තත්ථ ආසු සිසං එතස්ස වියං ආගච්ඡතිති ආසීවිසො. සොරං  
චණ්ඩමස්ස විසන්ති සොරවිසො, තස්ස ආසීවිසස්ස සොරවිසස්ස. “පක්ඛිත්ත”න්ති  
එතස්ස “වර”න්ති ඉමිනා සම්බන්ධො. ඊදිසස්ස ආසීවිසස්ස සොරවිසස්ස මුඛෙ  
අඬිගජාතං වරං පක්ඛිත්තං; සචෙ පක්ඛිත්තං භවෙය්‍ය, වරං සියා; සුන්දරං සාධු සුචුට්ඨ  
සියාති අත්ථො. න ත්වෙවාති න තු එව වරං න සුන්දරමෙව න සාධුමෙව න  
සුචුට්ඨමෙව. එස නයො සබ්බත්ථ. කණ්ඨසප්පස්සාති කාලසප්පස්ස. අඬිගාරකාසුයාති  
අඬිගාරපුණ්ණකුපෙ, අඬිගාරරාසිමිහි වා. ආදිත්තයාති පදිත්තය  
ගහිතඅග්ගිවණ්ණාය. සම්පජ්ජලිතයාති සමන්තතො පජ්ජලිතය අවිච්චො  
මුච්චන්තියා. සජොතිභූතයාති සප්පභාය. සමන්තතො උට්ඨිතාහි ජාලාහි  
එකප්පභාසමුදයභූතයාති වුත්තං හොති.

තං කිස්ස හෙතුති යං මයා වුත්තං “වර”න්ති තං කිස්ස හෙතු, කතරෙන  
කාරණෙනාති චෙ? මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍යාති යො තත්ථ අඬිගජාතං පක්ඛිපෙය්‍ය,  
සො මරණං වා නිගච්ඡෙය්‍ය මරණමත්තං වා දුක්ඛං. ඉතොනිදානඤ්ච ඛො...පෙ....  
උපපජ්ජෙය්‍යාති යං ඉදං මාතුගාමස්ස අඬිගජාතෙ අඬිගජාතපක්ඛිපනං, ඉතොනිදානං  
තස්ස කාරකො පුග්ගලො නිරයං උපපජ්ජෙය්‍ය; එවං කම්මස්ස මහාසාවජ්ජනං  
පස්සන්තො තං ගරහි, න තස්ස දුක්ඛාගමං ඉච්ඡමානො. තත්ථ නාම ත්වන්ති තස්මිං  
නාම එවරූපෙ කම්මෙ එවං මහාසාවජ්ජෙ සමානෙපි ත්වං. යං ත්වන්ති එත්ථ යන්ති  
හීළුනත්ථෙ නිපාතො. ත්වන්ති තං-සද්දස්ස වෙච්චනං; ද්විහිපි යං වා තං වා  
හීළුතමවඤ්ඤාතන්ති වුත්තං හොති. අසද්ධම්මන්ති අසතං නිවජනානං ධම්මං; තෙහි

සෙවිතබ්බන්ති අත්ථො. ගාමධම්මන්ති ගාමානං ධම්මං; ගාමවාසිකමනුස්සානං ධම්මන්ති චුත්තං හොති. වසලධම්මන්ති පාපධම්මෙ වසන්ති පග්ගරත්තිති වසලා, තෙසං වසලානං භීතපුරිසානං ධම්මං, වසලං වා කිලෙසපග්ගරණකං ධම්මං. දුට්ඨුල්ලන්ති දුට්ඨු ව කිලෙසදුස්සිතං පුලඤ්ච අසුබ්බමං, අනිපුණන්ති චුත්තං හොති. ඔදකන්තිකන්ති උදකකිච්චං අන්තිකං අවසානං අස්සාති ඔදකන්තිකො, තං ඔදකන්තිකං. රහස්සන්ති රහොහවං, පටිච්ඡන්තො ඔකාසෙ උප්පජ්ජනකං. අයඤ්භි ධම්මො ජිගුච්ඡතියත්තා න සක්කා ආවි අඤ්ඤෙසං දස්සනවිසයෙ කාතුං, තෙන චුත්තං – “රහස්ස”න්ති. ද්වයංද්වයසමාපත්තින්ති ද්විභි ද්විභි සමාපජ්ජිතබ්බං, ද්වයං ද්වයං සමාපත්තින්තිපි පාඨො. දයං දයං සමාපත්තින්තිපි පඨන්ති, තං න සුන්දරං. සමාපජ්ජිස්සසිති එතං “තත්ථ නාම ත්ව”න්ති එත්ථ චුත්තනාමසද්දෙන යොජෙතබ්බං “සමාපජ්ජිස්සසි නාමා”ති.

බහුනං බො...පෙ.... ආදිකත්තා පුබ්බධගමොති සාසනං සන්ධාය වදති. ඉමස්මිං සාසනෙ ත්වං බහුනං පුග්ගලානං අකුසලානං ධම්මානං ආදිකත්තා, සබ්බපඨමං කරණතො; පුබ්බධගමො සබ්බපඨමං එතං මග්ගං පටිපන්නත්තා; ද්වාරංදදො, උපායදස්සකොති චුත්තං හොති. ඉමඤ්භි ලෙසං ලද්ධා තව අනුසික්ඛමානා බහු පුග්ගලා නානප්පකාරකෙ මක්කට්ඨා මෙථුනපටිසෙවනාදිකෙ අකුසලධම්මෙ කරිස්සන්තිති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

අනෙකපරියායෙනාති ඉමෙහි “අනනුච්ඡවික”න්තිආදිනා නයෙන චුත්තෙහි, බහුහි කාරණෙහි. දුබ්භරතාය...පෙ.... කොසජ්ජස්ස අවණ්ණං භාසිත්වාති දුබ්භරතාදීනං චත්ථුභුතස්ස අසංවරස්ස අවණ්ණං නින්දං ගරහං භාසිත්වාති අත්ථො. යස්මා හි අසංවරෙ ධීතස්ස පුග්ගලස්ස අත්තා දුබ්භරතඤ්චෙව දුප්පොසතඤ්ච ආපජ්ජති, තස්මා අසංවරො “දුබ්භරතා, දුප්පොසතා”ති ව චුච්චති. යස්මා පන අසංවරෙ ධීතස්ස අත්තා චතුසු පච්චයෙසු මහිච්ඡතං සිනෙරුප්පමාණෙපි ව පච්චයෙ ලද්ධා අසන්තුට්ඨිතං ආපජ්ජති, තස්මා අසංවරො “මහිච්ඡතා, අසන්තුට්ඨිතා”ති ව චුච්චති. යස්මා ව අසංවරෙ ධීතස්ස අත්තා ගණසඨගණිකාය වෙව කිලෙසසඨගණිකාය ව සංවත්තති, කොසජ්ජානුගතො ව හොති අට්ඨකුසිතචත්ථුපාරිපුරියා සංවත්තති, තස්මා අසංවරො “සඨගණිකා, වෙව කොසජ්ජඤ්චා”ති චුච්චති.

සුභරතාය...පෙ.... වීරියාරම්භස්ස වණ්ණං භාසිත්වාති සුභරතාදීනං චත්ථුභුතස්ස සංවරස්ස වණ්ණං භාසිත්වාති අත්ථො. යස්මා හි අසංවරං පභාය සංවරෙ ධීතස්ස අත්තා සුභරො හොති සුපොසො, චතුසු ව පච්චයෙසු අප්පිච්ඡතං නිත්තණ්හභාවං ආපජ්ජති, එකමෙකස්මිඤ්ච පච්චයෙ යථාලාභ-යථාබල-යථාසාරුප්පවසෙන තිප්පහෙදාය සන්තුට්ඨියා සංවත්තති, තස්මා සංවරො “සුභරතා වෙව සුපොසතා ව අප්පිච්ඡො ව සන්තුට්ඨො වා”ති චුච්චති.

යස්මා පන අසංවරං පභාය සංවරෙ ධීතස්ස අත්තා කිලෙසසල්ලෙඛනතාය වෙව නිද්ධුනනතාය ව සංවත්තති, තස්මා සංවරො “සල්ලෙඛො ව ධුකො වා”ති චුච්චති.

යස්මා ව අසංවරං පහාය සංවරෙ ධීතස්ස අත්තා කායවාචානං අප්පාසාදිකං  
 අප්පසාදනීයං අසන්තං අසාරුප්පං කායවච්ඡුවවරිතං චිත්තස්ස අප්පාසාදිකං  
 අප්පසාදනීයං අසන්තං අසාරුප්පං අකුසලචිතක්කත්තයඤ්ච අනුපගමිම  
 තඛ්ඛිපරිතස්ස කායවච්ඡුවරිතස්ස චෙව කුසලචිතක්කත්තයස්ස ච පාසාදිකස්ස  
 පසාදනීයස්ස සන්තස්ස සාරුප්පස්ස පාරිපූරියා සංවත්තති, තස්මා සංවරො  
 “පාසාදිකො”ති වුච්චති.

යස්මා පන අසංවරං පහාය සංවරෙ ධීතස්ස අත්තා සඛ්ඛකිලෙසාපවයභුතාය,  
 විවට්ඨාය, අට්ඨවීරියාරම්භවත්ථුපාරිපූරියා ව සංවත්තති, තස්මා සංවරො “අපවයො  
 චෙව වීරියාරම්භො වා”ති වුච්චති.

භික්ඛූනං තදනුවඡවිකං තදනුලොමිකන්ති තත්ථ සන්තිපතිතානං භික්ඛූනං යං  
 ඉදානි සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙස්සති, තස්ස අනුවඡවිකඤ්චෙව අනුලොමිකඤ්ච. යො  
 වා අයං සුභරතාදිහි සංවරො චුත්තො, තස්ස අනුවඡවිකඤ්චෙව අනුලොමිකඤ්ච  
 සංවරප්පහානපටිසංයුත්තං අසුත්තන්තවිනිබ්බදං පාළිවිනිමුත්තං  
 ඔක්කන්තිකධම්මදෙසනං කත්වාති අත්ථො. භගවා කිර ඊදිසෙසු යානෙසු  
 පඤ්චවණ්ණකුසුමමාලං කරොන්තො විය, රතනදාමං සජ්ජෙන්තො විය, ච යෙ  
 පටික්ඛිපනාධිප්පායා අසංවරාභිරතා තෙ සම්පරායිකෙන වට්ඨහයෙන තජ්ජෙන්තො  
 අනෙකප්පකාරං ආදීනවං දස්සෙන්තො, යෙ සික්ඛාකාමා සංවරෙ ධීතා තෙ  
 අප්පෙකච්චෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨපෙන්තො අප්පෙකච්චෙ අනාගාමි-සකදාගාමි-  
 සොනාපත්තිඵලෙසු උපනිස්සයවිරහිතෙපි සග්ගමග්ගෙ පතිට්ඨපෙන්තො  
 දීඝනිකායප්පමාණමපි මජ්ඣිමනිකායප්පමාණමපි ධම්මදෙසනං කරොති. තං  
 සන්ධායෙනං චුත්තං – “භික්ඛූනං තදනුවඡවිකං තදනුලොමිකං ධම්මිං කථං  
 කත්වා”ති.

තෙන භීති තෙන සුදින්නස්ස අප්ඤ්ඤාචාරෙන කාරණභූතෙන. සික්ඛාපදන්ති  
 එත්ථ සික්ඛිතඛිබ්බාති සික්ඛා, පජ්ජතෙ ඉමිනාති පදං, සික්ඛාය පදං සික්ඛාපදං;  
 සික්ඛාය අධිගමුපායොති අත්ථො. අථ වා මූලං නිස්සයො පතිට්ඨාති චුත්තං හොති.  
 මෙථුනවිරතියා මෙථුනසංවරස්සෙනං අධිවචනං. මෙථුනසංවරො හි තදඤ්ඤෙසං  
 සික්ඛාසඤ්ඤාතානං සීලවිපස්සනාක්කාමග්ගධම්මානං චුත්තත්ථවසෙන පදත්තා ඉධ  
 “සික්ඛාපද”න්ති අධිප්පෙතො. අයඤ්ච අත්ථො සික්ඛාපදවිභ්චගෙ චුත්තනයෙනෙව  
 වෙදිතඛිබ්බො. අපිච තස්සත්ථස්ස දීපකං වචනමපි “සික්ඛාපද”න්ති වෙදිතඛිබ්බං.  
 චුත්තමපි වෙතං – “සික්ඛාපදන්ති යො තත්ථ නාමකායො පදකායො  
 නිරුත්තිකායො ඛාඤ්ජනකායො”ති. අථ වා යථා “අනභිජ්ඣා ධම්මපද”න්ති  
 චුත්තෙ අනභිජ්ඣා එකො ධම්මකොට්ඨාසොති අත්ථො හොති, එවමිධාපි  
 “සික්ඛාපද”න්ති සික්ඛාකොට්ඨාසො සික්ඛාය එකො පදෙසොතිපි අත්ථො  
 වෙදිතඛිබ්බො.

දස අත්ථවසෙ පටිච්චාති දස කාරණවසෙ සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙනු  
 අධිගමනීයෙ හිතවිසෙසෙ පටිච්ච ආගමිම ආරඛ්භ, දසන්තං හිතවිසෙසානං



නිජ්ඵත්තිං සම්පස්සමානොති චුත්තං හොති. ඉදානි තෙ දස අත්ථවසෙ දස්සෙත්තො “සඬ්ඝසුට්ඨකායා”ති ආදිමාහ. තත්ථ සඬ්ඝසුට්ඨකා නාම සඬ්ඝස්ස සුට්ඨහාවො, “සුට්ඨ දෙවා”ති ආගතට්ඨානෙ විය “සුට්ඨ, හත්තෙ”ති වචනසම්පට්ඨිතහාවො. යො ව තථාගතස්ස වචනං සම්පට්ඨිති, තස්ස තං දීඝරත්තං භිත්තාය සුඛාය හොති, තස්මා සඬ්ඝස්ස “සුට්ඨ, හත්තෙ”ති මම වචනසම්පට්ඨිතත්ථං පඤ්ඤපෙස්සාමි, අසම්පට්ඨිතෙ ආදීනවං සම්පට්ඨිතෙ ව ආනිසංසං දස්සෙත්වා, න ඛලක්කාරෙන අභිභවිත්වාති එතමත්ථං ආවිකරොත්තො ආහ – “සඬ්ඝසුට්ඨකායා”ති. සඬ්ඝඵාසුකායාති සඬ්ඝස්ස ඵාසුහාවාය; සහජීවිත්තාය සුඛවිහාරත්ථායාති අත්ථො.

දුම්මඬ්ඬකුතං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති දුම්මඬ්ඬ නාම දුස්සීලපුග්ගලා; යෙ මඬ්ඬකුතං ආපාදියමානාපි දුක්ඛෙන ආපජ්ජන්ති, චිතික්කමං කරොත්තා වා කත්වා වා න ලජ්ජන්ති, තෙසං නිග්ගහත්ථාය; තෙ හි සික්ඛාපදෙ අසති “කිං තුම්හෙහි දිට්ඨං, කිං සුතං – කිං අම්හෙහි කතං; කතරස්මිං වත්ථුස්මිං කතමං ආපත්තිං ආරොපෙත්වා අම්හෙ නිග්ගණ්හවා”ති සඬ්ඝං විහෙයෙස්සන්ති, සික්ඛාපදෙ පන සති තෙ සඬ්ඝො සික්ඛාපදං දස්සෙත්වා ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන නිග්ගහෙස්සති. තෙන චුත්තං – “දුම්මඬ්ඬකුතං පුග්ගලානං නිග්ගහායා”ති.

පෙසලානං භික්ඛුතං ඵාසුචිහාරායාති පෙසලානං පියසීලානං භික්ඛුතං ඵාසුචිහාරත්ථාය. පියසීලා හි භික්ඛු කත්තබ්බාකත්තබ්බං සාවජ්ජානවජ්ජං වෙලං මරියාදං අජානන්තා සික්ඛත්තයපාරිපුරියා සට්ඨානා කිලමන්ති, සන්දිට්ඨමානා උබ්බාළ්භා හොන්ති. කත්තබ්බාකත්තබ්බං පන සාවජ්ජානවජ්ජං වෙලං මරියාදං ඤත්වා සික්ඛත්තයපාරිපුරියා සට්ඨානා න කිලමන්ති, සන්දිට්ඨමානා න උබ්බාළ්භා හොන්ති. තෙන තෙසං සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනා ඵාසුචිහාරාය සංවත්තති. යො වා දුම්මඬ්ඬකුතං පුග්ගලානං නිග්ගහො, ස්වෙව එතෙසං ඵාසුචිහාරො. දුස්සීලපුග්ගලෙ නිස්සාය හි උපොසථො න තිට්ඨති, පචාරණා න තිට්ඨති, සඬ්ඝකම්මානි නාජ්ජවත්තන්ති, සාමග්ගී න හොති, භික්ඛු අනෙකග්ගා උද්දෙසපරිපුච්ඡාකම්මට්ඨානාදිති අනුයුඤ්ඡිතං න සක්කොන්ති. දුස්සීලෙසු පන නිග්ගහිතෙසු සබ්බොපි අයං උපද්දෙවො න හොති. තතො පෙසලා භික්ඛු ඵාසු විහරන්ති. එවං “පෙසලානං භික්ඛුතං ඵාසු විහාරායා”ති එත්ථ ද්විධා අත්ථො වෙදිතබ්බො.

දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරායාති දිට්ඨධම්මිකා ආසවා නාම අසංවරෙ ධීතෙන තස්මිඤ්ඤෙව අත්තහාවෙ පත්තබ්බා පාණිප්පහාර-දණ්ඩප්පහාර-හත්ථව්ජෙද-පාදව්ජෙද-අකිත්ති-අයසවිජ්ජපිසාරාදයො දුක්ඛවිසෙසා. ඉති ඉමෙසං දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය පිධානාය ආගමනමග්ගථකතායාති අත්ථො.

සම්පරාසිකානං ආසවානං පටිඝාතායාති සම්පරාසිකා ආසවා නාම අසංවරෙ ධීතෙන කතපාපකම්මමුලකා සම්පරායෙ නරකාදීසු පත්තබ්බා දුක්ඛවිසෙසා, තෙසං පටිඝාතත්ථාය පටිජ්ජස්සම්භනත්ථාය වූපසමත්ථායාති චුත්තං හොති.

අප්පසන්නානං පසාදායාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හි සති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං  
ඤ්ඤවා වා යථාපඤ්ඤත්තං පටිපජ්ජමානෙ හික්ඛු දිස්වා වා යෙපි අප්පසන්නා  
පණ්ඩිතමනුස්සා, තෙ “යානි වත ලොකෙ මහාජනස්ස රජ්ජන-දුස්සන-  
මුය්හනට්ඨානානි, තෙහි ඉමෙ සමණා සක්‍යපුත්තියා ආරකා විරතා විහරන්ති,  
දුක්කරං වත කරොන්ති, භාරියං වත කරොන්ති” ති පසාදං ආපජ්ජන්ති, විනයපිටකෙ  
පොත්ථකං දිස්වා මිච්ඡාදිට්ඨික-තිවෙදී බ්‍රාහ්මණො විය. තෙන වුත්තං –  
“අප්පසන්නානං පසාදායා” ති.

පසන්නානං හිග්‍යොභාවායාති යෙපි සාසනෙ පසන්නා කුලපුත්තා තෙපි  
සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිං ඤ්ඤවා යථාපඤ්ඤත්තං පටිපජ්ජමානෙ හික්ඛු වා දිස්වා  
“අහො අය්‍යා දුක්කරකාරිනො, යෙ යාවජ්චං ඵකහත්තං බ්‍රහ්මවරියං විනයසංවරං  
අනුපාලෙන්ති” ති හිග්‍යො හිග්‍යො පසිදන්ති. තෙන වුත්තං – “පසන්නානං  
හිග්‍යොභාවායා” ති.

සද්ධම්මට්ඨිකියාති තිවිධො සද්ධම්මො – පරියත්තිසද්ධම්මො,  
පටිපත්තිසද්ධම්මො, අධිගමසද්ධම්මොති. තත්ථ පිටකත්තයසඬගහිතං සබ්බම්පි  
බුද්ධවචනං “පරියත්තිසද්ධම්මො” නාම. තෙරස ධුතගුණා, වුද්දස  
බන්ධකවත්තානි, ද්වෙඅසිති මහාවත්තානි, සීලසමාධිවිපස්සනානි අයං  
“පටිපත්තිසද්ධම්මො” නාම. වත්තාරො අරියමග්ගා වත්තාරි ව සාමඤ්ඤඵලානි  
නිබ්බානඤ්ඤාති අයං “අධිගමසද්ධම්මො” නාම. සො සබ්බොපි යස්මා  
සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා සති හික්ඛු සික්ඛාපදඤ්ඤ වත්සස්ස විහඬගඤ්ඤ  
තදත්ථජොතනත්ථං අඤ්ඤඤ්ඤ වුද්ධවචනං පරියාපුණන්ති, යථාපඤ්ඤත්තඤ්ඤ  
පටිපජ්ජමානා පටිපත්තිං පුරෙත්වා පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බං ලොකුත්තරධම්මං  
අධිගච්ඡන්ති, තස්මා සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා විරට්ඨිතිකො හොති. තෙන වුත්තං –  
“සද්ධම්මට්ඨිකියා” ති.

විනයානුග්ගහායාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා හි සති සංවරවිනයො ව  
පහානවිනයො ව සමථවිනයො ව පඤ්ඤත්තිවිනයො වානි චතුබ්බිධොපි විනයො  
අනුග්ගහිතො හොති උපත්ථම්හිතො සුපත්ථම්හිතො. තෙන වුත්තං –  
“විනයානුග්ගහායා” ති.

සබ්බානෙව චෙතානි පදානි “සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමි” ති ඉමිනා වචනෙන  
සද්ධිං යොජෙතබ්බානි. තත්‍රායං පඨමපච්ඡිමපදයොජනා – “සඬසසුට්ඨිතාය  
සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමි, විනයානුග්ගහාය සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමි” ති.

අපි චෙත්ථ යං සඬසසුට්ඨි තං සඬසඵාසු, යං සඬසඵාසු තං දුම්මඬකුනං  
පුග්ගලානං නිග්ගහායාති ඵං සඬබලිකනයං; යං සඬසසුට්ඨි තං සඬසඵාසු, යං  
සඬසසුට්ඨි තං දුම්මඬකුනං පුග්ගලානං නිග්ගහායාති ඵංඤ්ඤ ඵංකෙකපදමුලිකං  
දසක්ඛත්තුං යොජනං කත්වා යං වුත්තං පරිවාරෙ (පරි. 334) –

“අත්ථසතං ධම්මසතං, ද්වෙ ව නිරුත්තිසතානි;  
චත්තාරි ඤාණසතානි, අත්ථවසෙ පකරණෙ”ති.

තං සබ්බං වෙදිතබ්බං. තං පනෙතං යස්මා පරිවාරෙයෙව ආවි භවිස්සති, තස්මා  
ඉධ න වණ්ණිතන්ති.

එවං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා ආනිසංසං දස්සෙත්වා තස්මිං සික්ඛාපදෙ භික්ඛුහි  
කත්තබ්බකිව්චං දිපෙන්නො “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං  
උද්දිසෙය්‍යාපා”ති ආහ. කිං වුත්තං හොති? භික්ඛවෙ, ඉමං පන මයා ඉති  
සන්දස්සිතානිසංසං සික්ඛාපදං එවං පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ උද්දිසෙය්‍යාප ව  
පරියාපුණෙය්‍යාප ව ධාරෙය්‍යාප ව අඤ්ඤෙසඤ්ච වාචෙය්‍යාපාති.  
අතිරෙකානායනත්ථො හි එත්ථ ව සද්දො, තෙනායමත්ථො ආනීතො හොතීති.

ඉදානි යං වුත්තං “ඉමං සික්ඛාපද”න්ති තං දස්සෙන්නො “යො පන භික්ඛු මෙටුනං  
ධම්මං පටිසෙවෙය්‍ය, පාරාජිකො හොති අසංවාසො”ති ආහ. එවං  
මූලච්ඡේද්දිප්පෙයන දළ්භං කත්වා පඨමපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරමපි  
අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය මක්කට්ඨත්ථ උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථමෙන වුත්තං –  
එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොතීති. තස්සත්ථො – භගවතා  
භික්ඛුනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤත්තං හොති ව, ඉදඤ්ච අඤ්ඤං වත්ථ උදපාදීති.

පඨමපඤ්ඤත්තිකපා නිට්ඨිතා.

සුදිත්තභාණවාරං නිට්ඨිතං.

### මක්කට්ඨත්ථකපා

**40.** ඉදානි යං තං අඤ්ඤං වත්ථ උප්පන්නං, තං දස්සෙතුං “තෙන ඛො පන  
සමයෙනා”ති ආදිමාහ. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා – මක්කට්ඨං ආමිසෙනාති  
මහාවතෙ භික්ඛුනං ඛන්තිමෙත්තාදිගුණානුභාවෙන නිරාසඬිකචිත්තා බහු  
මිගමොරක්කුට්ඨමක්කට්ඨාදයො තිරච්ඡානා පධානාගාරට්ඨානෙසු විවරන්ති. තත්‍ර  
එකං මක්කට්ඨං ආමිසෙන යාගුහත්තබ්ඡ්ජකාදිනා උපලාපෙත්වා, සඬිගණ්ණිත්වාති  
වුත්තං හොති. තස්සාති භූමිමවචනං. පටිසෙවතීති පවුරපටිසෙවනො හොති;  
පවුරත්ථෙ හි වත්තමානවචනං. සො භික්ඛුති සො මෙටුනධම්මපටිසෙවනකො  
භික්ඛු. සෙනාසනවාරිකං ආභිණ්ඩන්තාති තෙ භික්ඛු ආගන්තුකා බුද්ධදස්සනාය  
ආගතා පාතොව ආගන්තුකහත්තාති ලහිත්වා කතහත්තකිව්චා භික්ඛුනං  
නිවාසනට්ඨානාති පස්සිස්සාමාති විවරිංසු. තෙන වුත්තං – “සෙනාසනවාරිකං  
ආභිණ්ඩන්තා”ති. යෙන තෙ භික්ඛු තෙනුපසඬිකමීති තිරච්ඡානගතා නාම  
එකභික්ඛුනා සද්ධිං විස්සාසං කත්වා අඤ්ඤෙසුපි තාදිසඤ්ඤෙව චිත්තං  
උප්පාදෙන්ති. තස්මා සා මක්කට්ඨ යෙන තෙ භික්ඛු තෙනුපසඬිකමී; උපසඬිකමිත්වා  
ව අත්තනො විස්සාසිකභික්ඛුස්සෙව තෙසමපි තං විකාරං දස්සෙසි.

ජෙජපන්ති නඩගුටියං. ඔඩ්ඩිති අභිමුඛං යපෙසි. නිමිත්තම්පි අකාසිති යෙන නියාමෙන යාය කිරියාය මෙටුනාධිප්පායං තෙ ජානන්ති තං අකාසිති අත්ථො. සො භික්ඛුනි යස්සායං විහාරො. එකමන්තං නිලිසිංසුති එකස්මිං ඔකාසෙ පටිච්ඡන්තා අව්ඡිංසු.

**41. සච්චං, ආවුසොති සහොඨස්ග්ගහිතො වොරො විය පච්චක්ඛං දිස්වා වොදිතත්තා “කිං වා මයා කත”න්තිආදීනි වත්තුං අසක්කොන්තො “සච්චං, ආවුසො”ති ආහ. නනු, ආවුසො, තට්ථ තං හොතිති ආවුසො යථා මනුස්සිත්ථියා, නනු තිරච්ඡානගතිත්ථියාපි තං සික්ඛාපදං තට්ථ හොති. මනුස්සිත්ථියාපි භි දස්සනම්පි ගහණම්පි ආමසනම්පි ථුසනම්පි සට්ඨන්තම්පි දුට්ඨුල්ලමෙව. තිරච්ඡානගතිත්ථියාපි තං සබ්බං දුට්ඨුල්ලමෙව. කො එත්ථ විසෙසො? අලෙසට්ඨානෙ ත්වං ලෙසං ඔඩ්ඛෙසිති.**

**42. අන්තමසො තිරච්ඡානගතායපි පාරාජිකො හොති අසංවාසොති** තිරච්ඡානගතායපි මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො යෙව හොතිති දළ්භතරං සික්ඛාපදමකාසි. දුට්ඨඤ්ඤි සික්ඛාපදං – ලොකචජ්ජං, පණ්ණත්තිවජ්ජඤ්ඤි. තත්ථ යස්ස සචිත්තකපක්ඛෙ චිත්තං අකුසලමෙව හොති, තං ලොකචජ්ජං නාම. සෙසං පණ්ණත්තිවජ්ජං. තත්ථ ලොකචජ්ජෙ අනුපඤ්ඤත්ති උප්පජ්ජමානා රුන්ධන්ති ද්වාරං පිදහන්ති සොතං පච්ඡින්දමානා ගාල්භතරං කරොන්ති උප්පජ්ජති, අඤ්ඤනු අධිමානා, අඤ්ඤනු සුපිනන්තාති අයං පන චිතික්කමාභාවා අබ්බොහාරිකත්තා ව චුත්තා. පණ්ණත්තිවජ්ජෙ අකතෙ චිතික්කමෙ උප්පජ්ජමානා සිලීලං කරොන්ති මොචෙන්ති ද්වාරං දදමානා අපරාපරම්පි අනාපත්තිං කුරුමානා උප්පජ්ජති, ගණභොජනපරම්පරභොජනාදීසු අනුපඤ්ඤත්තියො විය. **“අන්තමසො තඩ්ඛණ්ණකායපි”**ති එවරූපා පන කතෙ චිතික්කමෙ උප්පන්නත්තා පඤ්ඤත්තිගතිකාව හොති. ඉදං පන පඨමසික්ඛාපදං යස්මා ලොකචජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං; තස්මා අයමනුපඤ්ඤත්ති රුන්ධන්ති ද්වාරං පිදහන්ති සොතං පච්ඡින්දමානා ගාල්භතරං කරොන්ති උප්පජ්ජි.

එවං ද්වෙපි වත්ථුනි සම්පිණ්ඨෙත්වා මූලච්ඡෙජ්ජවසෙන දළ්භතරං කත්වා පඨමපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය වජ්ජිපුත්තකචත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදස්සනත්ථමෙතං චුත්තං – “එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොති”ති. තස්සත්ථො – භගවතා භික්ඛුනං ඉදං සික්ඛාපදං එවං පඤ්ඤත්තං හොති ව ඉදඤ්ච අඤ්ඤම්පි වත්ථු උදපාදිති.

මක්කට්ඨත්ථුකථා නිට්ඨිතා.

සන්ථතභාණවාරො

වජ්ජිපුත්තකචත්ථුවණ්ණනා



**43-44.** ඉදානි යං තං අඤ්ඤම්පි චත්ථ උප්පන්නං, තං දස්සෙතුං “තෙන බො පන සමයෙනා”ති ආදිමාහ. තත්‍රාපි අයමනුත්තානපදවණ්ණනා – වෙසාලිකාති වෙසාලිවාසිනො. වජ්ජිපුත්තකාති වජ්ජිරට්ඨෙ වෙසාලියං කුලානං පුත්තා. සාසනෙ කිර යො යො උපද්දවො ආදීනවො අබ්බුදමුප්පජ්ජි, සබ්බං තං වජ්ජිපුත්තකෙ නිස්සාය. තථා හි දෙවදත්තොපි වජ්ජිපුත්තකෙ පක්ඛෙ ලහිත්වා සඬ්ඝං හින්දි. වජ්ජිපුත්තකා එව ච වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ භගවති උද්ධමමං උබ්බිනයං සත්ථුසාසනං දීපෙසුං. ඉමෙපි තෙසං යෙව එකච්චෙ එවං පඤ්ඤත්තෙපි සික්ඛාපදෙ යාවදත්ථං භුඤ්ජිංසු...පෙ.... මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිංසුති.

ඤාතිබ්‍යසනෙනපීති එත්ථ අසනං බ්‍යසනං වික්ඛෙපො විද්ධංසනං විනාසොති සබ්බමෙතං එකත්ථං. ඤාතීනං බ්‍යසනං ඤාතිබ්‍යසනං, තෙන ඤාතිබ්‍යසනෙන, රාජදණ්ඩබ්‍යාධිමරණවිජ්ජවාසනිමිත්තෙන ඤාතිවිනාසෙනාති අත්ථො. එස නයො දුතියපදෙපි. තතියපදෙ පන ආරොග්‍යවිනාසකො රොගො එව රොගබ්‍යසනං. සො හි ආරොග්‍යං බ්‍යසනි වික්ඛිපති විනාසෙතීති බ්‍යසනං. රොගොව බ්‍යසනං රොගබ්‍යසනං, තෙන රොගබ්‍යසනෙන. පුට්ඨාති අධිපන්නා අභිභූතා සමන්තාගතාති අත්ථො.

න මයං, භන්තෙ ආනන්ද, බුද්ධගර්භිනොති භන්තෙ ආනන්ද, මයං න බුද්ධං ගරභාම, න බුද්ධස්ස දොසං දෙම. න ධම්මගර්භිනො, න සඬ්ඝගර්භිනො. අත්තගර්භිනො මයන්ති අත්තානමෙව මයං ගරභාම, අත්තනො දොසං දෙම. අලක්ඛිකාති නිස්සිරිකා. අප්පපුඤ්ඤාති පරිත්තපුඤ්ඤා. විපස්සකා කුසලානං ධම්මානන්ති යෙ අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු විභත්තා කුසලා ධම්මා, තෙසං විපස්සකා; තතො තතො ආරම්මණතො වුට්ඨාය තෙව ධම්මෙ විපස්සමානාති අත්ථො. පුබ්බරත්තාපරරත්තන්ති රත්තියා පුබ්බං පුබ්බරත්තං, රත්තියා අපරං අපරරත්තං, පට්ඨමයාමඤ්ච පච්ඡිමයාමඤ්චාති වුත්තං හොති. බොධිපක්ඛිකානන්ති බොධිස්ස පක්ඛෙ භවානං, අරභත්තමග්ගඤ්ඤාණස්ස උපකාරකානන්ති අත්ථො. භාවනානුයොගන්ති වඩ්ඪනානුයොගං. අනුයුත්තා විභරෙය්‍යාමාති ගිහිපලිබොධං ආවාසපලිබොධඤ්ච පභාය විචිත්තෙසු සෙනාසනෙසු යුත්තපයුත්තා අනඤ්ඤකිච්චා විභරෙය්‍යාම.

එවමාවුසොති ථෙරො එතෙසං ආසයං අජානන්තො ඉදං තෙසං මහාගජ්ජිතං සුත්වා “සචෙ ඉමෙ ඊදිසා භවිස්සන්ති, සාධු”ති මඤ්ඤමානො “එවමාවුසො”ති සම්පට්චිජ්. අට්ඨානමෙතං අනවකාසොති උභයම්පෙතං කාරණපටික්ඛෙපවචනං. කාරණඤ්ඤි යස්මා තත්ථ තදායත්තවුත්තිභාවෙන ඵලං තිට්ඨති. යස්මා වස්ස තං ඔකාසො හොති තදායත්තවුත්තිභාවෙන, තස්මා “යානඤ්ච අවකාසො වා”ති වුච්චති, තං පටික්ඛිපන්නො ආහ – “අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො”ති. එතං යානං වා ඔකාසො වා නත්ථි. යං තථාගතොති යෙන තථාගතො වජ්ජිනං වා...පෙ.... සමුහනෙය්‍ය, තං කාරණං නත්ථිති අත්ථො. යදි හි භගවා එතෙසං “ලභෙය්‍යාම උපසම්පද”න්ති යාවත්තානං උපසම්පදං දදෙය්‍ය, එවං සත්තෙ

“පාරාජිකො හොති අසංවාසො” ති පඤ්ඤත්තං සමුහනෙය්‍ය. යස්මා පනෙතං න සමුහනති, තස්මා “අට්ඨානමෙත” න්තිආදිමාහ.

සො ආගතො න උපසම්පාදෙනබ්බොති “යදි හි එවං ආගතො උපසම්පදං ලභෙය්‍ය, සාසනෙ අගාරවො භවෙය්‍ය. සාමණෙරහුමියං පන ධීතො සගාරවො ච භවිස්සති, අත්තත්ථඤ්ච කරිස්සති” ති ඤත්වා අනුකම්පමානො භගවා ආහ – “සො ආගතො න උපසම්පාදෙනබ්බො” ති. සො ආගතො උපසම්පාදෙනබ්බොති එවං ආගතො භික්ඛුභාවෙ යත්වා අවිපන්නසීලතාය සාසනෙ සගාරවො භවිස්සති, සො සති උපනිස්සයෙ නවිරස්සෙව උත්තමත්ථං පාපුණිස්සතීති ඤත්වා උපසම්පාදෙනබ්බොති ආහ.

එවං මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා ආගතෙසු අනුපසම්පාදෙනබ්බඤ්ච උපසම්පාදෙනබ්බඤ්ච දස්සෙත්වා තිණ්‍හි වත්ථුනි සමොධානෙත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතුකාමො “එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාමා” ති වත්වා “යො පන භික්ඛු...පෙ.... අසංවාසො” ති පරිපුණ්ණං සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙසි.

වජ්ජිපුත්තකවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### චතුබ්බිධවිනයකථා

**45.** ඉදානිස්ස අත්ථං විභජන්තො “යො පනාති, යො යාදිසො” තිආදිමාහ. තස්මිං පන සික්ඛාපදෙ ච සික්ඛාපදවිභවිගෙ ච සකලෙ ච විනයවිනිවිජයෙ කොසල්ලං පත්ථයන්තෙන චතුබ්බිධො විනයො ජානිතබ්බො –

චතුබ්බිධඤ්චි විනයං, මහාපෙරා මහිද්ධිකා;  
නීහරිත්වා පකාසෙසුං, ධම්මසඬ්ඛාගකා පුරා.

කතමං චතුබ්බිධං? සුත්තං, සුත්තානුලොමං, ආචරියවාදං, අත්තනොමතින්ති. යං සන්ධාය චුත්තං – “ආහව්වපදෙන රසෙන ආචරියවංසෙන අධිජ්ජායා” ති, එත්ථ හි ආහව්වපදන්ති සුත්තං අධිජ්ජෙතං, රසොති සුත්තානුලොමං, ආචරියවංසොති ආචරියවාදො, අධිජ්ජායොති අත්තනොමති.

තත්ථ සුත්තංනාම සකලෙ විනයපිටකෙ පාළි.

සුත්තානුලොමං නාම වත්තාරො මහාපදෙසා; යෙ භගවතා එවං චුත්තා – “යං, භික්ඛවෙ, මයා ‘ඉදං න කප්පති’ ති අජ්ජට්ඨිත්තං, තං වෙ අකප්පියං අනුලොමෙති; කප්පියං පටිබාහති, තං වො න කප්පති. යං, භික්ඛවෙ, මයා ‘ඉදං න කප්පති’ ති අජ්ජට්ඨිත්තං, තං වෙ කප්පියං අනුලොමෙති; අකප්පියං පටිබාහති, තං වො කප්පති. යං, භික්ඛවෙ, මයා ‘ඉදං කප්පති’ ති අනනුඤ්ඤාතං, තං වෙ අකප්පියං අනුලොමෙති, කප්පියං පටිබාහති; තං වො න කප්පති. යං, භික්ඛවෙ, මයා ‘ඉදං

කප්පති'ති අනුක්කානං, තං වෙ කප්පියං අනුලොමෙති, අකප්පියං පටිබාහති; තං වො කප්පති'ති (මහාව. 305).

ආචරියවාදො නාම ධම්මසඬ්ඛානකෙහි පඤ්චහි අරහන්තසතෙහි යපිතා පාළිවිනිමුත්තා ඔක්කන්තවිනිච්ඡයප්පවත්තා අට්ඨකථාතන්ති.

අත්තනොමති නාම සුත්ත-සුත්තානුලොම-ආචරියවාදෙ මුඤ්චිත්වා අනුමානෙන අත්තනො අනුබුද්ධියා නයග්ගාහෙන උපට්ඨිතාකාරකථනං.

අපිච සුත්තන්තාහිධම්මවිනයට්ඨකථාසු ආගතො සබ්බොපි ථෙරවාදො “අත්තනොමති” නාම. තං පන අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කථෙන්නෙන න දළ්භග්ගාහං ගහෙත්වා වොහරිතබ්බං. කාරණං සල්ලක්ඛෙත්වා අත්ථෙත පාළිං, පාළියා ච අත්ථං සංසන්දිත්වා කථෙතබ්බං. අත්තනොමති ආචරියවාදෙ ඕතාරෙතබ්බො. සථෙ තත්ථ ඕතරති වෙච සමෙති ච, ගහෙතබ්බො. සථෙ නෙච ඕතරති න සමෙති, න ගහෙතබ්බො. අයඤ්ඤි අත්තනොමති නාම සබ්බද්ධබ්බො. අත්තනොමතිනො ආචරියවාදො බලවතරො.

ආචරියවාදොපි සුත්තානුලොමෙ ඕතාරෙතබ්බො. තත්ථ ඕතරන්තො සමෙන්නොයෙච ගහෙතබ්බො, ඉතරො න ගහෙතබ්බො. ආචරියවාදනො හි සුත්තානුලොමං බලවතරං.

සුත්තානුලොමමිපි සුත්තෙ ඕතාරෙතබ්බං. තත්ථ ඕතරන්තං සමෙන්නමෙච ගහෙතබ්බං, ඉතරං න ගහෙතබ්බං. සුත්තානුලොමනො හි සුත්තමෙච බලවතරං. සුත්තඤ්ඤි අප්පට්චත්තියං කාරකසඬ්ඛසදිසං බුද්ධානං ධීතකාලසදිසං. තස්මා යදා ද්වෙ හික්ඛු සාකච්ඡන්ති, සකවාදී සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරවාදී සුත්තානුලොමං. තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං බෙපං වා ගරහං වා අකත්වා සුත්තානුලොමං සුත්තෙ ඕතාරෙතබ්බං. සථෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතබ්බං. නො වෙ, න ගහෙතබ්බං; සුත්තස්මිංයෙච යාතබ්බං. අථායං සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරො ආචරියවාදං. තෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං බෙපං වා ගරහං වා අකත්වා ආචරියවාදො සුත්තෙ ඕතාරෙතබ්බො. සථෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. අනොතරන්තො අසමෙන්නො ච ගාරය්භාවරියවාදො න ගහෙතබ්බො; සුත්තස්මිංයෙච යාතබ්බං.

අථායං සුත්තං ගහෙත්වා කථෙති, පරො අත්තනොමතිං. තෙහිපි අඤ්ඤමඤ්ඤං බෙපං වා ගරහං වා අකත්වා අත්තනොමති සුත්තෙ ඕතාරෙතබ්බො. සථෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතබ්බො. නො වෙ, න ගහෙතබ්බො. සුත්තස්මිං යෙච යාතබ්බං.

අථ පනායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කථෙති, පරො සුත්තං. සුත්තං සුත්තානුලොමෙ ඕතාරෙතබ්බං. සථෙ ඕතරති සමෙති, තිස්සො සඬ්ඛිතියො ආරුල්භං පාළිආගතං පඤ්ඤායති, ගහෙතබ්බං. නො වෙ තථා පඤ්ඤායති න ඕතරති න සමෙති, බාහිරකසුත්තං වා හොති සිලොකො වා අඤ්ඤං වා ගාරය්භසුත්තං.

ගුණවෙස්සන්තරගුණවිනයවෙදල්ලාදීනං අඤ්ඤතරතො ආගතං, න ගහෙතඛ්ඛං.  
සුත්තානුලොමස්මිංයෙව යාතඛ්ඛං.

අපායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කපෙති, පරො ආචරියවාදං. ආචරියවාදො  
සුත්තානුලොමෙ ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතඛ්ඛං. නො චෙ, න  
ගහෙතඛ්ඛං. සුත්තානුලොමෙයෙව යාතඛ්ඛං.

අපායං සුත්තානුලොමං ගහෙත්වා කපෙති, පරො අත්තනොමතිං. අත්තනොමති  
සුත්තානුලොමෙ ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතඛ්ඛං. නො චෙ, න  
ගහෙතඛ්ඛං. සුත්තානුලොමෙයෙව යාතඛ්ඛං.

අප්ප පනායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තං. සුත්තං ආචරියවාදෙ  
ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතඛ්ඛං. ඉතරං ගාරය්හසුත්තං න  
ගහෙතඛ්ඛං. ආචරියවාදෙයෙව යාතඛ්ඛං.

අපායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තානුලොමං. සුත්තානුලොමං  
ආචරියවාදෙ ඕතාරෙතඛ්ඛං. ඕතරන්තං සමෙන්නමෙව ගහෙතඛ්ඛං, ඉතරං න  
ගහෙතඛ්ඛං. ආචරියවාදෙයෙව යාතඛ්ඛං.

අපායං ආචරියවාදං ගහෙත්වා කපෙති, පරො අත්තනොමතිං. අත්තනොමති  
ආචරියවාදෙ ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතඛ්ඛං. නො චෙ, න  
ගහෙතඛ්ඛං. ආචරියවාදෙයෙව යාතඛ්ඛං.

අප්ප පනායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තං. සුත්තං  
අත්තනොමතියං ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතඛ්ඛං. ඉතරං  
ගාරය්හසුත්තං න ගහෙතඛ්ඛං. අත්තනොමතියමෙව යාතඛ්ඛං.

අපායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කපෙති, පරො සුත්තානුලොමං.  
සුත්තානුලොමං අත්තනොමතියං ඕතාරෙතඛ්ඛං. ඕතරන්තං සමෙන්නමෙව  
ගහෙතඛ්ඛං, ඉතරං න ගහෙතඛ්ඛං. අත්තනොමතියමෙව යාතඛ්ඛං.

අපායං අත්තනොමතිං ගහෙත්වා කපෙති, පරො ආචරියවාදං. ආචරියවාදො  
අත්තනොමතියං ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ ඕතරති සමෙති, ගහෙතඛ්ඛං; ඉතරො  
ගාරය්හචරියවාදො න ගහෙතඛ්ඛං. අත්තනොමතියමෙව යාතඛ්ඛං. අත්තනො  
ගහණමෙව බලියං කාතඛ්ඛං. සබ්බට්ඨානෙසු ච බෙපො වා ගරහා වා න කාතඛ්ඛාති.

අප්ප පනායං “කප්පිය”න්ති ගහෙත්වා කපෙති, පරො “අකප්පිය”න්ති. සුත්තෙ  
ච සුත්තානුලොමෙ ච ඕතාරෙතඛ්ඛං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ යාතඛ්ඛං.  
සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ යාතඛ්ඛං.



අපායං තස්ස කප්පියභාවසාධකං සුත්තතො ඛණ්ඩං කාරණඤ්ච විනිවිජයඤ්ච දස්සෙති, පරො කාරණං න වින්දති. කප්පියෙව යාතබ්බං. අප්පරො තස්ස අකප්පියභාවසාධකං සුත්තතො ඛණ්ඩං කාරණඤ්ච විනිවිජයඤ්ච දස්සෙති, අනෙන අත්තතො ගහණන්ති කත්වා දල්භං ආදාය න යාතබ්බං. “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා අකප්පියෙව යාතබ්බං. අප් ද්වින්තම්පි කාරණවිජායා දිස්සති, පටික්ඛිත්තභාවොයෙව සාධු, අකප්පියෙ යාතබ්බං. විනයඤ්ඤි පත්වා කප්පියාකප්පියවිචාරණමාගම්ම රුන්ධිතබ්බං, ගාල්භං කත්තබ්බං, සොතං පච්ඡන්දිතබ්බං, ගරුකභාවෙයෙව යාතබ්බං.

අප් පනායං “අකප්පිය”න්ති ගහෙත්වා කට්ඨෙති, පරො “කප්පිය”න්ති. සුත්තෙ ව සුත්තානුලොමෙ ව ඔතාරෙතබ්බං. සචෙ කප්පියං හොති, කප්පියෙ යාතබ්බං. සචෙ අකප්පියං, අකප්පියෙ යාතබ්බං.

අපායං ඛණ්ඩි සුත්තවිනිවිජයකාරණෙහි අකප්පියභාවං දස්සෙති, පරො කාරණං න වින්දති, අකප්පියෙ යාතබ්බං. අප් පරො ඛණ්ඩි සුත්තවිනිවිජයකාරණෙහි කප්පියභාවං දස්සෙති, අයං කාරණං න වින්දති, කප්පියෙ යාතබ්බං. අප් ද්වින්තම්පි කාරණවිජායා දිස්සති, අත්තතො ගහණං න විස්සජ්ජෙතබ්බං. යථා වායං කප්පියාකප්පියෙ අකප්පියකප්පියෙ ව විනිවිජයො චුත්තො; එවං අනාපත්තිආපත්තිවාදෙ ආපත්තානාපත්තිවාදෙ ව, ලහුකගරුකාපත්තිවාදෙ ගරුකලහුකාපත්තිවාදෙ වාපි විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. නාමමත්තංයෙව හි එත්ථ නානං, යොජනානංයෙ නානං නත්ථි, තස්මා න විත්ථාරිතං.

එවං කප්පියාකප්පියාදිවිනිවිජයෙ උප්පන්නෙ යො සුත්ත-සුත්තානුලොමආවරියවාදඅත්තතොමනිසු අතිරෙකකාරණං ලහති, තස්ස වාදෙ යාතබ්බං. සබ්බසො පන කාරණං විනිවිජයං අලහන්තෙන සුත්තං න ජහිතබ්බං, සුත්තස්මිංයෙව යාතබ්බන්ති. එවං තස්මිං සික්ඛාපදෙ ව සික්ඛාපදවිභව්ගෙ ව සකලෙ ව විනයවිනිවිජයෙ කොසල්ලං පත්ථයන්තෙන අයං චතුබ්බිධො විනයො ජානිතබ්බො.

ඉමඤ්ච පන චතුබ්බිධං විනයං ඤත්වාපි විනයධරෙන පුග්ගලෙන තිලක්ඛණසමන්තාගතෙන භවිතබ්බං. තිණි හි විනයධරස්ස ලක්ඛණානි ඉච්ඡිතබ්බානි. කතමානි තිණි? “සුත්තඤ්චස්ස ස්වාගතං හොති සුප්පවත්ති සුවිනිවිජිතං සුත්තතො අනුබ්‍යඤ්ජනතො”ති ඉදමෙකං ලක්ඛණං. “විනයෙ ඛො පන ධිතො හොති අසංභීරො”ති ඉදං දුතියං. “ආවරියපරම්පරා ඛො පනස්ස සුග්ගහිතා හොති සුමනසිකතා සුපධාරිතා”ති ඉදං තතියං.

තත්ථ සුත්තං නාම සකලං විනයපිටකං. තඤ්චස්ස ස්වාගතං හොති සුට්ඨ ආගතං. සුප්පවත්ති සුට්ඨ පවත්තං පගුණං වාචුග්ගතං සුවිනිවිජිතං. සුත්තතො අනුබ්‍යඤ්ජනතොති පාළිතො ව පරිපුච්ඡතො ව අට්ඨකථාතො ව සුවිනිවිජිතං හොති, කඨ්ඨච්ඡෙදං කත්වා උග්ගහිතං.

විනයෙ බො පන යිතො හොතිති විනයෙ ලජ්ජිභාවෙන පතිට්ඨිතො හොති. අලජ්ජී හි බහුස්සුතොපි සමානො ලාභගරුකාය තන්තිං විසංවාදෙන්වා උද්ධම්මං උබ්බිතයං සත්ථුසාසනං දීපෙන්වා සාසනෙ මහන්තං උපද්දවං කරොති. සඬ්ඝහෙදම්පි සඬ්ඝරාජම්පි උප්පාදෙති. ලජ්ජී පන කුක්කුච්චකො සික්ඛාකාමො ජීවිතහෙතුපි තන්තිං අවිසංවාදෙන්වා ධම්මමෙව විනයමෙව ච දීපෙති, සත්ථුසාසනං ගරුං කර්වා යපෙති. තථා හි පුබ්බෙ මහාථෙරා තික්ඛන්තුං වාවං නිව්ඡාරෙසුං – “අනාගතෙ ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සති, ලජ්ජී රක්ඛිස්සති” ති. එවං යො ලජ්ජී, සො විනයං අවිජහන්තො අවොක්කමන්තො ලජ්ජිභාවෙන විනයෙ යිතො හොති සුප්පතිට්ඨිතොති. අසංභීරොති සංභීරො නාම යො පාළියං වා අට්ඨකථායං වා හෙට්ඨතො වා උපරිතො වා පදපට්ඨපාටියා වා පුච්ඡියමානො විත්ථුනති විජ්චන්දති සන්තිට්ඨිතුං න සක්කොති; යං යං පරෙන වුව්චති තං තං අනුජානාති; සකවාදං ඡඩ්ඛෙන්වා පරවාදං ගණ්හාති. යො පන පාළියං වා අට්ඨකථාය වා හෙට්ඨපරියෙන වා පදපට්ඨපාටියා වා පුච්ඡියමානො න විත්ථුනති න විජ්චන්දති, එකෙකලොමං සණ්ඨාසෙන ගණ්හන්තො විය “එවං මයං වදාම; එවං නො ආවරියා වදන්ති” ති විස්සජ්ජෙති; යම්හි පාළි ච පාළිවිනිව්ජයො ච සුවණ්ණභාෂනෙ පක්ඛිත්තසිභවසා විය පරික්ඛයං පරියාදානං අගච්ඡන්තො තිට්ඨති, අයං වුව්චති “අසංභීරො” ති.

ආවරියපරම්පරා බො පනස්ස සුග්ගහිතා හොතිති ථෙරපරම්පරා වංසපරම්පරා වස්ස සුඋ ගහිතා හොති. සුමනසිකතාති සුට්ඨු මනසිකතා; ආවජ්ජිතමන්තෙ උප්පලිතපදීපො විය හොති. සුපධාරිතාති සුට්ඨු උපධාරිතා පුබ්බාපරානුසන්ධිතො අත්ථතො කාරණතො ච උපධාරිතා; අත්තතො මතිං පහාය ආවරියසුද්ධියා වත්තා හොති “මය්හං ආවරියො අසුකාවරියස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හි, සො අසුකස්සා” ති එවං සබ්බං ආවරියපරම්පරං ථෙරවාදඬිගං ආහරිත්වා යාව උපාලිත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හිති පාපෙන්වා යපෙති. තතොපි ආහරිත්වා උපාලිත්ථෙරො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හි, දාසකත්ථෙරො අත්තතො උපජ්ඣායස්ස උපාලිත්ථෙරස්ස, සොණකත්ථෙරො අත්තතො උපජ්ඣායස්ස දාසකත්ථෙරස්ස, සිග්ගවත්ථෙරො අත්තතො උපජ්ඣායස්ස සොණකත්ථෙරස්ස, මොග්ගලීපුත්තතිස්සත්ථෙරො අත්තතො උපජ්ඣායස්ස සිග්ගවත්ථෙරස්ස වණ්ඨවජ්ජිත්ථෙරස්ස වාති. එවං සබ්බං ආවරියපරම්පරං ථෙරවාදඬිගං ආහරිත්වා අත්තතො ආවරියං පාපෙන්වා යපෙති. එවං උග්ගහිතා හි ආවරියපරම්පරා සුග්ගහිතා හොති. එවං අසක්කොන්තෙන පන අවස්සං ද්වෙ තයො පරිවට්ඨා උග්ගහෙතඬ්ඛා. සබ්බපච්ඡිමෙන හි තයෙන යථා ආවරියො ච ආවරියාවරියො ච පාළිඤ්ච පරිපුච්ඡඤ්ච වදන්ති, තථා ඤාතුං වට්ඨති.

ඉමෙහි ච පන තිහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතෙන විනයධරෙන වත්ථුචිතිව්ජයත්ථං සන්තිපතිතෙ සඬ්ඝෙ ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං වොදකෙන ච වුදිතකෙන ච වුත්තෙ වත්තඬ්ඛෙ සහසා අවිනිව්ජිනිත්වාච ඡ යානානි ඔලොකෙතඬ්ඛානි. කතමානි ඡ? වත්ථු ඔලොකෙතඬ්ඛං, මාතිකා ඔලොකෙතඬ්ඛා, පදභාෂනීයං ඔලොකෙතඬ්ඛං, තිකපරිච්ඡෙදො ඔලොකෙතඬ්ඛො, අන්තරාපත්ති ඔලොකෙතඬ්ඛා, අනාපත්ති ඔලොකෙතඬ්ඛානි.

වත්පුං ඔලොකෙන්තොපි හි “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බං, න ත්වෙව නග්ගෙන ආගන්තබ්බං; යො ආගච්ඡෙය්‍යා, ආපත්ති දුක්ඛංඝසා”ති (පාරා. 517) එවං එකච්චං ආපත්තිං පස්සති. සො තං සුත්තං ආනෙන්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

මානිකං ඔලොකෙන්තොපි “සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තිය”න්තිආදිනා (පාවි. 2) නයෙන පඤ්චන්තං ආපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපත්තිං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙන්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

පදභාජනීයං ඔලොකෙන්තොපි “අක්ඛයිතෙ සරීරෙ මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. යෙභුයොන ඛයිතෙ සරීරෙ මෙචුනං ධම්මං පටිසෙවති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”තිආදිනා (පාරා. 59 ආදයො, අත්ථනො සමානං) නයෙන සත්තන්තං ආපත්තීනං අඤ්ඤතරං ආපත්තිං පස්සති, සො පදභාජනීයනො සුත්තං ආනෙන්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

තිකපරිච්ඡේදං ඔලොකෙන්තොපි තිකසඬ්ඝාදිසෙසං වා තිකපාවිත්තියං වා තිකදුක්ඛං වා අඤ්ඤතරං වා ආපත්තිං තිකපරිච්ඡේදෙ පස්සති, සො තනො සුත්තං ආනෙන්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

අන්තරාපත්තිං ඔලොකෙන්තොපි “පටිලාතං උක්ඛිපති, ආපත්ති දුක්ඛංඝසා”ති (පාවි. 355) එවං යා සික්ඛාපදන්තරෙසු අන්තරාපත්ති හොති තං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙන්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

අනාපත්තිං ඔලොකෙන්තොපි “අනාපත්ති භික්ඛු අසාදියන්තස්ස, අටෙයාවිත්තස්ස, න මරණාධිප්පායස්ස, අනුල්ලපනාධිප්පායස්ස, න මොචනාධිප්පායස්ස, අසඤ්චිච්ච, අස්සතියා, අජානන්තස්සා”ති (පාරා. 72 ආදයො) එවං තස්මිං තස්මිං සික්ඛාපදෙ නිද්දිට්ඨං අනාපත්තිං පස්සති, සො තං සුත්තං ආනෙන්වා තං අධිකරණං වූපසමෙස්සති.

යො හි භික්ඛු චතුබ්බිධවිනයකොච්ඡො තිලක්ඛණසම්පන්නො ඉමානි ඡ යානානි ඔලොකෙන්වා අධිකරණං වූපසමෙස්සති, තස්ස විනිච්ඡයො අප්පට්චන්තියො, බුද්ධෙන සයං නිසීදිත්වා විනිච්ඡිතසදිසො හොති. තං වෙචං විනිච්ඡයකුසලං භික්ඛුං කොචි කතසික්ඛාපදවිතික්කමො භික්ඛු උපසඬ්ඝමිත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡෙය්‍යා; තෙන සාධුකං සල්ලක්ඛෙන්වා සවෙ අනාපත්ති හොති, “අනාපත්ති”ති වත්තබ්බං. සවෙ පන ආපත්ති හොති, “ආපත්ති”ති වත්තබ්බං. සා දෙසනාගාමිනී වෙ, “දෙසනාගාමිනී”ති වත්තබ්බං. වුට්ඨානගාමිනී වෙ, “වුට්ඨානගාමිනී”ති වත්තබ්බං. අට්ඨස්ස පාරාජිකච්ඡායා දිස්සති, “පාරාජිකාපත්ති”ති න තාව වත්තබ්බං. කස්මා? මෙචුනධම්මවිතික්කමො හි උත්තරිමනුස්සධම්මවිතික්කමො ච ඔළාරිකො. අදින්නාදානමනුස්සවිග්ගභවිතික්කමා පන සුබ්බමා විත්තලභුකා. තෙ සුබ්බමෙනෙව ආපජ්ජති, සුබ්බමෙන රක්ඛති, තස්මා විසෙසෙන තංවත්ථුකං කුක්කුච්චං පුච්ඡියමානො “ආපත්ති”ති අවත්වා සවස්ස ආචරියො ධරති, තනො තෙන සො

හික්බු “අම්භාකං ආවරියං පුච්ඡා” ති පෙසෙතබ්බො. සචෙ සො පුන ආගන්ත්වා “තුම්භාකං ආවරියො සුත්තතො නයතො ඔලොකෙත්වා ‘සතෙකිච්ඡො’ ති මං ආභා” ති වදති, තතො අනෙන සො “සාධු සුට්ඨ යං ආවරියො භණ්ති තං කරොහි” ති වත්තබ්බො. අප් පනස්ස ආවරියො නත්ථි, සද්ධිං උග්ගහිතත්ථෙරො පන අත්ථි, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතබ්බො – “අම්භෙහි සහ උග්ගහිතත්ථෙරො ගණපාමොක්ඛො, තං ගන්ත්වා පුච්ඡා” ති. තෙනාපි “සතෙකිච්ඡො” ති විනිච්ඡිතෙ “සාධු සුට්ඨ තස්ස වචනං කරොහි” ති වත්තබ්බො. අප් සද්ධිං උග්ගහිතත්ථෙරොපි නත්ථි, අත්තෙවාසිකො පණ්ඩිතො අත්ථි, තස්ස සන්තිකං පෙසෙතබ්බො – “අසුකදහරං ගන්ත්වා පුච්ඡා” ති. තෙනාපි “සතෙකිච්ඡො” ති විනිච්ඡිතෙ “සාධු සුට්ඨ තස්ස වචනං කරොහි” ති වත්තබ්බො. අප් දහරස්සාපි පාරාජිකච්ඡායාව උපට්ඨාති, තෙනාපි “පාරාජිකොසි” ති න වත්තබ්බො. දුල්ලභො හි බුද්ධස්පාදො, තතො දුල්ලභතරා පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව. එවං පන වත්තබ්බො – “විචිත්තං ඔකාසං සම්මජ්ජිත්වා දිවාචිහාරං නිසීදිත්වා සීලානි සොධෙත්වා ද්වන්තිංසාකාරං තාව මනසි කරොහි” ති. සචෙ තස්ස අරොගං සීලං කම්මට්ඨානං සට්ඨාති, සඬ්ඛාරා පාකටා හුත්වා උපට්ඨහන්ති, උපචාරජපනාජපත්තං විය විත්තම්පි එකග්ගං හොති, දිවසං අතික්කන්තම්පි න ජානාති. සො දිවසාතික්කමෙ උපට්ඨානං ආගතො එවං වත්තබ්බො – “කීදිසා තෙ විත්තජපවත්ති” ති. ආරොචිතාය විත්තජපවත්තියා වත්තබ්බො – “පබ්බජ්ජා නාම විත්තවිසුද්ධත්ථාය, අප්පමත්තො සමණධම්මං කරොහි” ති.

යස්ස පන සීලං භින්නං හොති, තස්ස කම්මට්ඨානං න සට්ඨාති, පතොදාහිතුන්තං විය විත්තං විකම්පති, විජපට්ඨාරග්ගිනා ඩය්හති, තත්තපාසාණෙ නිසින්නො විය තඬ්ඨණඤ්ඤෙව වුට්ඨාති. සො ආගතො “කා තෙ විත්තජපවත්ති” ති පුච්ඡිතබ්බො. ආරොචිතාය විත්තජපවත්තියා “නත්ථි ලොකෙ රහො නාම පාපකම්මං පකුබ්බතො. සබ්බපයමඤ්ඤි පාපං කරොන්තො අත්තනා ජානාති, අප්පස ආරක්ඛදෙවතා පරවිත්තවිදු සමණබ්‍රාහ්මණා අඤ්ඤා ව දෙවතා ජානන්ති, ත්වංයෙව දානි තව සොත්ථිං පරියෙසාහි” ති වත්තබ්බො.

නිට්ඨිතා චතුබ්බිධවිනයකථා

විනයධරස්ස ව ලක්ඛණාදිකථා.

හික්බුපදභාජනීයවණ්ණනා

ඉදානි සික්ඛාපදවිභවිගස්ස අත්ථං වණ්ණයිස්සාම. යං චුත්තං යො පනාති යො යාදිසොතිආදි. එත්ථ යො පනාති විභජිතබ්බපදං; යො යාදිසොතිආදිති තස්ස විභජනපදානි. එත්ථ ව යස්මා පනාති නිපාතමත්තං; යොති අත්ථපදං; තඤ්ච අනියමෙන පුග්ගලං දීපෙති, තස්මා තස්ස අත්ථං දස්සෙන්නො අනියමෙන පුග්ගලදීපකං යො සද්දමෙව ආභ. තස්මා එත්ථ එවමත්ථො වෙදිතබ්බො – යො පනාති යො යොකොච්ඡි චුත්තං හොති. යස්මා පන යො යොකොච්ඡි නාම, සො



අවස්සං ලිඛිග-යුත්ත-ජාති-නාම-ගොත්ත-සීල-විහාර-ගොවරවයෙසු  
එකෙනාකාරෙන පඤ්ඤායති, තස්මා තං තථා ඤාපෙතුං තං පහෙදං පකාසෙන්තො  
“යාදිසො”ති ආදිමාහ. තත්ථ යාදිසොති ලිඛිගවසෙන යාදිසො වා තාදිසො වා  
හොතු; දිසො වා රස්සො වා කාලො වා ඔදානො වා මඬගුරවිජ්චි වා කිසො වා පුලො  
වාති අත්ථො. යථායුත්තොති යොගවසෙන යෙන වා තෙන වා යුත්තො හොතු;  
නවකම්මයුත්තො වා උද්දෙසයුත්තො වා වාසධුරයුත්තො වාති අත්ථො.  
යථාජච්චොති ජාතිවසෙන යංජච්චො වා තංජච්චො වා හොතු; ඛත්තියො වා  
බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වාති අත්ථො. යථානාමොති නාමවසෙන  
යථානාමො වා තථානාමො වා හොතු; බුද්ධරක්ඛිතො වා ධම්මරක්ඛිතො වා  
සඬ්ඝරක්ඛිතො වාති අත්ථො. යථාගොත්තොති ගොත්තවසෙන යථාගොත්තො වා  
තථාගොත්තො වා යෙන වා තෙන වා ගොත්තෙන හොතු; කච්චායනො වා  
වාසිට්ඨො වා කොසියො වාති අත්ථො. යථාසීලොති සීලෙසු යථාසීලො වා  
තථාසීලො වා හොතු; නවකම්මසීලො වා උද්දෙසසීලො වා වාසධුරසීලො වාති  
අත්ථො. යථාවිහාරීති විහාරෙසු යථාවිහාරී වා තථාවිහාරී වා හොතු; නවකම්මවිහාරී  
වා උද්දෙසවිහාරී වා වාසධුරවිහාරී වාති අත්ථො. යථාගොවරොති ගොවරෙසු  
යථාගොවරො වා තථාගොවරො වා හොතු; නවකම්මගොවරො වා  
උද්දෙසගොවරො වා වාසධුරගොවරො වාති අත්ථො. ථෙරො වාති ආදීසු  
වයොවුඬ්ඨාදීසු යො වා සො වා හොතු; පරිපුණ්ණදසවස්සතාය ථෙරො වා  
ඌනපඤ්චවස්සතාය නථො වා අතිරෙකපඤ්චවස්සතාය මජ්ඣිමො වාති අත්ථො.  
අථ බො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ ඵසො වුච්චති “යො පනා”ති.

භික්ඛුනිද්දෙසෙ භික්ඛතීති භික්ඛකො; ලහන්තො වා අලහන්තො වා අරියාය  
යාවනාය යාවතීති අත්ථො. බුද්ධාදීහි අප්ඤ්ඤාපගතං භික්ඛාවරියං අප්ඤ්ඤාපගතත්තා  
භික්ඛාවරියං අප්ඤ්ඤාපගතො නාම. යො හි කොච්චි අප්පං වා මහන්තං වා  
හොගක්ඛන්ධං පහාය අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතො, සො කසිගොරක්ඛාදීහි  
ජීවිකකප්පනං හින්වා ලිඛිගසම්පට්ච්ඡන්තො භික්ඛාවරියං අප්ඤ්ඤාපගතොති භික්ඛු.  
පරපටිබද්ධජීවිකත්තා වා විහාරමජ්ඣෙ කාපහන්තං භුඤ්ජමානොපි භික්ඛාවරියං  
අප්ඤ්ඤාපගතොති භික්ඛු; පිණ්ඩියාලොපහොජනං නිස්සාය පබ්බජ්ජාය  
උස්සාහජාතත්තා වා භික්ඛාවරියං අප්ඤ්ඤාපගතොති භික්ඛු. අග්ගඵස්සවණ්ණහෙදෙන  
හින්තං පටං ධාරෙතීති හින්තපටධරො. තත්ථ සත්ථකච්ඡෙදනෙන අග්ගහෙදො  
වෙදිතබ්බො. සහස්සග්ගනකොපි හි පටො සත්ථකෙන බණ්ඩාබණ්ඩිකං ඡින්තො  
හින්තග්ගො හොති. පුරිමග්ගතො උපඩ්ඨමිති න අග්ගති. සුත්තසංසිඛිතෙන  
ඵස්සහෙදො වෙදිතබ්බො. සුඛසම්ඵස්සොපි හි පටො සුත්තෙහි සංසිඛිතො  
හින්තඵස්සො හොති. බරසම්ඵස්සනං පාපුණාති. සුවිමලාදීහි වණ්ණහෙදො  
වෙදිතබ්බො. සුපරිසුද්ධොපි හි පටො සුවිකම්මතො පටියාය සුවිමලෙන,  
හත්ථසෙදමලජල්ලිකාහි, අවසානෙ රජනකප්පකරණෙහි ව හින්තවණ්ණො හොති;  
පකතිවණ්ණං විජහති. ඵචං තිහාකාරෙහි හින්තපටධාරණතො හින්තපටධරොති  
භික්ඛු. ගිහිවත්ථවිසභාගානං වා කාසාචානං ධාරණමත්තෙනෙව හින්තපටධරොති  
භික්ඛු.

සමඤ්ඤායාති පඤ්ඤත්තියා වොභාරෙතාති අත්ථො. සමඤ්ඤාය එව හි එකච්චො “භික්ඛු”ති පඤ්ඤායති. තථා හි නිමන්තනාදිමිහි භික්ඛුසු ගණියමානෙසු සාමණෙරෙපි ගහෙත්වා “සතං භික්ඛු සහස්සං භික්ඛු”ති වදන්ති. පටිඤ්ඤායාති අත්තනො පටිජානනෙන පටිඤ්ඤායපි හි එකච්චො “භික්ඛු”ති පඤ්ඤායති. තස්ස “කො එත්ථාති? අහං, ආවුසො, භික්ඛු”ති (අ. නි. 10.96) එවමාදීසු සම්භවො දට්ඨබ්බො. අයං පන ආනන්දත්ථෙරෙන චුත්තා ධම්මිකා පටිඤ්ඤා. රත්තිභාගෙ පන දුස්සිලාපි පටිපථං ආගච්ඡන්තා “කො එත්ථා”ති චුත්තෙ අධම්මිකාය පටිඤ්ඤාය අභූතාය “මයං භික්ඛු”ති වදන්ති.

එහි භික්ඛුති එහි භික්ඛු නාම භගවතො “එහි භික්ඛු”ති වචනමත්තෙන භික්ඛුභාවං එහිභික්ඛුපසම්පදං පත්තො. භගවා හි එහිභික්ඛුභාවාය උපනිස්සයසම්පන්නං පුග්ගලං දිස්වා රත්තපංසුකුලන්තරතො සුවණ්ණවණ්ණං දක්ඛිණහත්ථං නිහරිත්වා බ්‍රහ්මසොසං නිච්ඡාරෙත්තො “එහි, භික්ඛු, වර බ්‍රහ්මවරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා”ති වදති. තස්ස සහෙව භගවතො වචනෙන ගිහිලිඬගං අන්තරධායති, පබ්බජ්ජා ව උපසම්පදා ව රුහති. හණ්ඩු කාසායවසනො හොති. එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එකං අංසෙ යපෙත්වා වාමංසකුටෙ ආසත්තනිලුප්පලවණ්ණමත්තිකාපත්තො –

“තිථිවරඤ්ච පත්තො ව, වාසි සුචි ව ඛන්ධනං;  
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො”ති.

එවං චුත්තෙහි අට්ඨහි පරික්ඛාරෙහි සරීරෙ පටිමුක්කෙහියෙව සට්ඨිවස්සිකත්ථෙරො විය ඉරියාපථසම්පන්නො බුද්ධාවරියකො බුද්ධුපජ්ඣායකො සම්මාසම්බුද්ධං චන්දමානොයෙව තිට්ඨති. භගවා හි පට්ඨමොධියං එකස්මිං කාලෙ එහිභික්ඛුපසම්පදාය එව උපසම්පාදෙති. එවං උපසම්පන්නාති ව සහස්සපුරි එකචත්තාලිසුත්තරාති තිණි භික්ඛුසනාති අහෙසුං; සෙය්‍යථිදං – පඤ්ච පඤ්චවග්ගියත්ථෙරා, යසො කුලපුත්තො, තස්ස පරිවාරා චතුපණ්ණාස සභායකා, තිංස හද්දවග්ගියා, සහස්සපුරාණපටිලා, සද්ධිං ද්විති අග්ගසාවකෙහි අඬ්ඨතෙය්‍යසතා පරිබ්බාජකා, එකො අඬ්ඨලිමාලත්ථෙරොති. චුත්තඤ්ඤෙන අට්ඨකථායං –

“තිණි සතං සහස්සඤ්ච, චත්තාලිසං පුනාපරෙ;  
එකො ව ථෙරො සජ්ජඤ්ඤො, සබ්බෙ තෙ එහිභික්ඛුකා”ති.

න කෙවලඤ්ච එතෙ එව, අඤ්ඤෙපි බහු සන්ති. සෙය්‍යථිදං – තිස්සපරිවාරො සෙලො බ්‍රාහ්මණො, සහස්සපරිවාරො මහාකජ්ජිනො, දසසහස්සා කපිලවත්ථුවාසිනො කුලපුත්තා, සොළසසහස්සා පාරායනිකබ්‍රාහ්මණාති එවමාදියො. තෙ පන විනයපිටකෙ පාළියං න නිද්දිට්ඨත්තා න චුත්තා. ඉමෙ තත්ථ නිද්දිට්ඨත්තා චුත්තාති.

“සත්තවිස සහස්සානි, තිණියෙව සතානි ව;  
එතෙපි සබ්බෙ සඬ්ඛාතා, සබ්බෙ තෙ එහිහික්ඛුකා” ති.

තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නොති “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි” තිආදිනා නයෙන තික්ඛත්තුං වාවං හින්දිත්වා වුත්තෙහි තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නො. අයඤ්ඤි උපසම්පදා නාම අට්ඨවිධා – එහිහික්ඛුපසම්පදා, සරණගමනුපසම්පදා, ඔවාදපට්ඨගහණුපසම්පදා, පඤ්ඤාකරණුපසම්පදා, ගරුධම්මපට්ඨගහණුපසම්පදා, දුතෙනුපසම්පදා, අට්ඨවාචිකුපසම්පදා, ඤත්තිවතුත්ථකම්මුපසම්පදානි. තත්ථ එහිහික්ඛුපසම්පදා, සරණගමනුපසම්පදා ව වුත්තා එව.

ඔවාදපට්ඨගහණුපසම්පදා නාම “තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘තිබ්බං මෙ හිරොත්තජ්ජං පච්චුපට්ඨිතං හවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසු වා’ ති. එවඤ්ඤි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘යං කිඤ්චි ධම්මං සොස්සාමි කුසල්ලපසංහිතං, සබ්බං තං අට්ඨං කත්වා මනසි කත්වා සබ්බවෙනසා සමන්තාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සොස්සාමි’ ති. එවං හි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං. තස්මාතිහ තෙ, කස්සප, එවං සික්ඛිතබ්බං – ‘සාතසහගතා ව මෙ කායගතාසති න විජ්ඣස්සති’ ති. එවඤ්ඤි තෙ, කස්සප, සික්ඛිතබ්බං” ත්ති (සං. නි. 2.154) ඉමිනා ඔවාදපට්ඨගහණෙන මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

පඤ්ඤාකරණුපසම්පදා නාම සොපාකස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා. භගවා කිර පුබ්බාරාමෙ අනුවච්ඡිකමන්තං සොපාකසාමණෙරං “‘උද්ධුමාතකසඤ්ඤා’ ති වා, සොපාක, ‘රූපසඤ්ඤා’ ති වා ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා නානාඛ්‍යඤ්ජනා, උදාහු එකත්ථා, ඛ්‍යඤ්ජනමෙව නාන’ ත්ති දස අසුභනිස්සිතෙ පඤ්ඤෙ පුච්ඡි. සො තෙ ඛ්‍යාකාසි. භගවා තස්ස සාධුකාරං දත්වා “කතිවස්සොසි ත්වං, සොපාකා” ති පුච්ඡි. “සත්තවස්සොහං, භගවා” ති. “සොපාක, ත්වං මම සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤෙ ඛ්‍යාකාසි” ති ආරද්ධවිත්තො උපසම්පදං අනුජානි. අයං පඤ්ඤාකරණුපසම්පදා.

ගරුධම්මපට්ඨගහණුපසම්පදා නාම මහාපජාපනියා අට්ඨගරුධම්මස්ස පට්ඨගහණෙන අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

දුතෙනුපසම්පදා නාම අඬ්ඬකාසියා ගණිකාය අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා.

අට්ඨවාචිකුපසම්පදා නාම හික්ඛුනියා හික්ඛුනිසඬ්ඝතො ඤත්තිවතුත්ථෙත හික්ඛුසඬ්ඝතො ඤත්තිවතුත්ථෙතානි ඉමෙහි ද්විති කම්මෙහි උපසම්පදා.

ඤත්තිවතුත්ථකම්මුපසම්පදා නාම හික්ඛුනං එතරහි උපසම්පදා. ඉමාසු අට්ඨසු උපසම්පදාසු “යා සා, හික්ඛවෙ, මයා තීහි සරණගමනෙහි උපසම්පදා අනුඤ්ඤාතා, තං අජ්ජතග්ගෙ පටික්ඛිපාමි. අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, ඤත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන

උපසම්පාදෙතු''න්ති (මහාව. 69) එවං අනුඤ්ඤාතාය ඉමාය උපසම්පදාය  
උපසම්පන්නොති වුත්තං හොති.

හද්‍රොති අපාපකො. කල්‍යාණපුපුඡ්ඡනාදයො හි යාව අරහා, තාව හද්‍රෙන සීලෙන  
සමාධිනා පඤ්ඤාය විමුත්තියා විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙන ච සමන්තාගතත්තා “හද්‍රො  
හික්ඛු”ති සඬ්ඛායං ගච්ඡන්ති. සාරොති තෙහියෙව සීලසාරාදීහි සමන්තාගතත්තා  
නීලසමන්තාගමෙන නීලො පටො විය “සාරො හික්ඛු”ති වෙදිතබ්බො.  
විගතකිලෙසඵෙගුභාවතො වා බීණාසවොව “සාරො”ති වෙදිතබ්බො. සෙබොති  
පුපුඡ්ඡනකල්‍යාණකෙන සද්ධිං සත්ත අරියා තිස්සො සික්ඛා සික්ඛන්තීති සෙබා.  
තෙසු යො කොච “සෙබො හික්ඛු”ති වෙදිතබ්බො. න සික්ඛන්ති අසෙබො.  
සෙක්ඛධම්මෙ අතික්කම්ම අග්ගඵලෙ යීතො, තතො උත්තරි සික්ඛිතබ්බාභාවතො  
බීණාසවො “අසෙබො”ති වුවචති. සමග්ගෙන සඬ්ඝෙනාති සබ්බන්තීමෙන  
පරියායෙන පඤ්චවග්ගකරණියෙ කම්මෙ යාවතිකා හික්ඛු කම්මජ්ජත්තා, තෙසං  
ආගතත්තා ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහටත්තා, සම්මුඛිභූතානඤ්ච  
අජ්ජටික්කොසනතො එකස්මිං කම්මෙ සමග්ගභාවං උපගතෙන.  
ඤ්ත්තිවතුත්ථෙන්නාති තිහි අනුස්සාවනාහි එකාය ච ඤ්ත්තියා කාතබ්බෙන.  
කම්මෙනාති ධම්මිකෙන විනයකම්මෙන. අකුප්පෙනාති වත්ථු-ඤ්ත්ති-අනුස්සාවන-  
සීමා-පරිසසම්පත්තිසම්පන්නත්තා අකොපෙනබ්බතං අජ්ජටික්කොසිතබ්බතඤ්ච  
උපගතෙන. යානාරහෙනාති කාරණාරහෙන සත්ථුසාසනාරහෙන. උපසම්පන්නො  
නාම උපරිභාවං සමාපන්නො, පන්නොති අත්ථො. හික්ඛුභාවො හි උපරිභාවො,  
තඤ්චෙස යථාචුත්තෙන කම්මෙන සමාපන්නත්තා “උපසම්පන්නො”ති වුවචති.  
එත්ථ ච ඤ්ත්තිවතුත්ථකම්මං එකමෙව ආගතං. ඉමස්මිං පන යානෙ යත්වා වත්තාරි  
සඬ්ඝකම්මාති නිහරිත්වා විත්ථාරතො කට්ඨකබ්බානීති සබ්බඅට්ඨකථාසු වුත්තං.  
තාති ච “අපලොකනකම්මං ඤ්ත්තිකම්මං ඤ්ත්තිදුතියකම්මං  
ඤ්ත්තිවතුත්ථකම්මං”න්ති පටිපාටියා යපෙත්වා විත්ථාරෙන බන්ධකතො  
පරිවාරාවසානෙ කම්මවිහඬිගතො ච පාළිං ආහරිත්වා කටීතාති. තාති මයං  
පරිවාරාවසානෙ කම්මවිහඬිගෙයෙව චණ්ණයිස්සාම. එවඤ්ච සති  
පයමපාරාජිකචණ්ණනා ච න භාරියා භවිස්සති; යථායීතාය ච පාළියා චණ්ණනා  
සුවඤ්ඤායා භවිස්සති. තාති ච යානාති අසුඤ්ඤාති භවිස්සන්ති; තස්මා  
අනුපදචණ්ණනමෙව කරොම.

තත්‍රාති තෙසු “හික්ඛකො”තිආදිනා නයෙන වුත්තෙසු හික්ඛුසු. ය්වායං හික්ඛුති  
යො අයං හික්ඛු. සමග්ගෙන සඬ්ඝෙන...පෙ.... උපසම්පන්නොති අට්ඨසු  
උපසම්පදාසු ඤ්ත්තිවතුත්ථෙන්නෙව කම්මෙන උපසම්පන්නො. අයං ඉමස්මිං අත්ථෙ  
අධිජ්ජෙතො හික්ඛුති අයං ඉමස්මිං “මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකො  
හොති”ති අත්ථෙ “හික්ඛු”ති අධිජ්ජෙතො. ඉතරෙ පන “හික්ඛකො”ති ආදයො  
අත්ථුද්ධාරවසෙන වුත්තා. තෙසු ච “හික්ඛකො”ති ආදයො නිරුත්තිවසෙන වුත්තා,  
“සමඤ්ඤාය හික්ඛු, පටිඤ්ඤාය හික්ඛු”ති ඉමෙ ද්වෙ අභිලාපවසෙන වුත්තා, “එහි  
හික්ඛු”ති බුද්ධෙන උපජ්ඣායෙන පටිලද්ධඋපසම්පදාවසෙන වුත්තො.



සරණගමනහික්බු අනුප්පන්නාය කම්මවාචාය උපසම්පදාවසෙන වුත්තො,  
“හද්‍රො” තිආදයො ගුණවසෙන වුත්තාති වෙදිතබ්බො.

හික්බුපදහාජනියං නිට්ඨිතං.

### සික්ඛාසාප්ථපදහාජනියවණ්ණනා

ඉදානි “හික්බුන” න්ති ඉදං පදං විසෙසත්ථාභාවතො අවිහජිත්ථාව යං සික්ඛඤ්ච  
සාප්ථවඤ්ච සමාපන්නත්තා හික්බුනං සික්ඛාසාප්ථසමාපන්නො හොති, තං  
දස්සෙන්නො සික්ඛාතිආදිමාහ. තත්ථ සික්ඛිතබ්බොති සික්ඛා. තිස්සොති  
ගණනපරිච්ඡෙදො. අධිසීලසික්ඛාති අධිකං උත්තමං සීලන්ති අධිසීලං; අධිසීලඤ්ච  
තං සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා වාති අධිසීලසික්ඛා. එස නයො අධිචිත්ත-  
අධිපඤ්ඤාසික්ඛාසු.

කතමං පනෙත්ථ සීලං, කතමං අධිසීලං, කතමං චිත්තං, කතමං අධිචිත්තං,  
කතමා පඤ්ඤා, කතමා අධිපඤ්ඤාති? වුවවතෙ – පඤ්චඩ්ගදසඩ්ගසීලං තාව  
සීලමෙව. තඤ්හි බුද්ධෙ උප්පන්නෙපි අනුප්පන්නෙපි ලොකෙ පවත්නති.  
උප්පන්නෙ බුද්ධෙ තස්මිං සීලෙ බුද්ධාපි සාවකාපි මහාජනං සමාදායෙත්ති.  
අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධා ච කම්මවාදිනො ච ධම්මිකා සමණ්‍යාභ්මණා  
චක්කවත්ති ච මහාරාජානො මහාබොධිසත්තා ච සමාදායෙත්ති. සාමම්පි පණ්ඩිතා  
සමණ්‍යාභ්මණා සමාදියන්ති. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපුරෙත්වා දෙවෙසු ච  
මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභොන්ති. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං පන “අධිසීල” න්ති  
වුවවති, තඤ්හි සූරියො විය පජ්ජොතානං සිනෙරු විය පබ්බතානං  
සබ්බලොකියසීලානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච, බුද්ධුප්පාදෙයෙව ච පවත්නති, න  
විනා බුද්ධුප්පාදා. න හි තං පඤ්ඤත්තිං උද්ධරිත්වා අඤ්ඤො සත්තො යපෙතුං  
සක්කොති, බුද්ධායෙව පන සබ්බසො කායච්චිද්වාරඅජ්ඣාචාරසොතං ඡිත්තීන්ද්‍රියා  
තස්ස තස්ස චිතික්කමස්ස අනුච්ඡවිකං තං සීලසංවරං පඤ්ඤාපෙත්ති.  
පාතිමොක්ඛසංවරතොපි ච මග්ගඵලසම්පයුත්තමෙව සීලං අධිසීලං, තං පන ඉධ  
අනධිජ්ජෙතං. න හි තං සමාපන්නො හික්බු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති.

කාමාවචරානි පන අට්ඨ කුසලචිත්තානි, ලොකියඅට්ඨසමාපත්තිචිත්තානි ච  
එකජ්ඣං කත්වා චිත්තමෙවාති වෙදිතබ්බොති. බුද්ධුප්පාදානුප්පාදෙ චස්ස පවත්ති,  
සමාදායනං සමාදානඤ්ච සීලෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. විපස්සනාපාදකං  
අට්ඨසමාපත්තිචිත්තං පන “අධිචිත්ත” න්ති වුවවති. තඤ්හි අධිසීලං විය සීලානං  
සබ්බලොකියචිත්තානං අධිකඤ්චෙව උත්තමඤ්ච, බුද්ධුප්පාදෙයෙව ච හොති, න  
විනා බුද්ධුප්පාදා. තතොපි ච මග්ගඵලචිත්තමෙව අධිචිත්තං, තං පන ඉධ  
අනධිජ්ජෙතං. න හි තං සමාපන්නො හික්බු මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවති.

“අත්ථි දින්නං, අත්ථි යිට්ඨ” න්ති (ධ. ස. 1371; විහ. 793; ම. නි. 3.92) -  
ආදිනයජ්ජවත්තං පන කම්මස්සකතඤ්ඤාණං පඤ්ඤා, සා හි බුද්ධෙ උප්පන්නෙපි  
අනුප්පන්නෙපි ලොකෙ පවත්නති. උප්පන්නෙ බුද්ධෙ තස්සා පඤ්ඤාය බුද්ධාපි

බුද්ධසාවකාපි මහාජනං සමාදායෙන්ති. අනුප්පන්නෙන බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධා ච කම්මවාදිනො ච ධම්මිකා සමණබ්බාහමණා චක්කවත්තී ච මහාරාජානො මහාබොධිසත්තා ච සමාදායෙන්ති. සාමම්පි පණ්ඩිතා සත්තා සමාදියන්ති. තථා හි අඬුරො දසවස්සසහස්සානි මහාදානං අදාසි. වෙලාමො, වෙස්සන්තරො, අඤ්ඤෙ ච බහු පණ්ඩිතමනුස්සා මහාදානානි අදංසු. තෙ තං කුසලං ධම්මං පරිපුරෙත්වා දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච සම්පත්තිං අනුභවිංසු. තිලක්ඛණාකාරපරිච්ඡේදකං පන විපස්සනාඤාණං ‘අධිපඤ්ඤා’ති වුවිචති. සා හි අධිසීල-අධිවිත්තානි විය සීලවිත්තානං සබ්බලොකියපඤ්ඤානං අධිකා වෙච උත්තමා ච, න ච විනා බුද්ධූප්පාදා ලොකෙ පවත්ති. තතොපි ච මග්ගඵලපඤ්ඤාව අධිපඤ්ඤා, සා පන ඉධ අනාධිප්පෙතා. න හි තං සමාපන්නො භික්ඛු මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවතිති.

තත්තාති තාසු තිසු සික්ඛාසු. යායං අධිසීලසික්ඛාති යා අයං පාතිමොක්ඛසීලසඬ්ඛාතා අධිසීලසික්ඛා. එතං සාජීවං නාමාති එතං සබ්බම්පි භගවතා විනයෙ යිහිතං සික්ඛාපදං, යස්මා එත්ථ නානාදෙසජාතිගොත්තාදිභෙදභින්නා භික්ඛු සහ ජීවන්ති එකජීවිකා සභාගජීවිකා සභාගචුත්තිනො භොන්ති, තස්මා ‘සාජීව’න්ති වුවිචති. තස්මිං සික්ඛතීති තං සික්ඛාපදං විත්තස්ස අධිකරණං කත්වා ‘යථාසික්ඛාපදං නු බො සික්ඛාමි න සික්ඛාමි’ති විත්තෙන ඔලොකෙන්තො සික්ඛති. න කෙවලඤ්චායමෙතස්මිං සාජීවසඬ්ඛාතෙ සික්ඛාපදෙයෙව සික්ඛති, සික්ඛායපි සික්ඛති, ‘එතං සාජීවං නාමා’ති ඉමස්ස පන අනන්තරස්ස පදස්ස වසෙන ‘තස්මිං සික්ඛතී’ති චුත්තං. කිඤ්චාපි තං එවං චුත්තං, අථ බො අයමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො – තස්සා ච සික්ඛාය සික්ඛං පරිපුරෙන්නො සික්ඛති, තස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ අවිතික්කමන්නො සික්ඛතීති. තෙන වුවිචති සාජීවසමාපන්නොති ඉදම්පි අනන්තරස්ස සාජීවපදස්සෙව වසෙන චුත්තං. යස්මා පන සො සික්ඛම්පි සමාපන්නො, තස්මා සික්ඛාසමාපන්නොතිපි අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවඤ්ච සති ‘සික්ඛාසාජීවසමාපන්නො’ති එතස්ස පදස්ස පදභාජනම්පි පරිපුණ්ණං භොති.

සික්ඛාසාජීවපදභාජනීයං නිට්ඨිතං.

සික්ඛාපච්චක්ඛානවිභව්ගවණ්ණනා

සික්ඛං අප්පච්චක්ඛාය දුබ්බලයං අනාවිකත්වාති සික්ඛඤ්ච අප්පටික්ඛිපිත්වා දුබ්බලභාවඤ්ච අප්පකාසෙත්වා. යස්මා ච දුබ්බලය ආවිකතෙපි සික්ඛා අප්පච්චක්ඛාතාව භොති, සික්ඛාය පන පච්චක්ඛාතාය දුබ්බලයං ආවිකතමෙව භොති. තස්මා ‘දුබ්බලයං අනාවිකත්වා’ති ඉමිනා පදෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති. යථා පන ‘දිරත්තතිරත්තං සහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍යා’ති චුත්තෙ දිරත්තවචනෙන න කොචි විසෙසත්ථො ලබ්භති, කෙවලං ලොකවොහාරවසෙන ඛාඤ්ජනසිලිට්ඨතාය මුඛාරුල්භතාය එතං චුත්තං. එවම්දම්පි වොහාරවසෙන ඛාඤ්ජනසිලිට්ඨතාය මුඛාරුල්භතාය චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

යස්මා වා භගවා සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං ධම්මං දෙසෙති, තස්මා “සික්ඛං අප්පච්චක්ඛායා” ති ඉමිනා අත්ථං සම්පාදෙත්වා “දුබ්බලාං අනාවිකත්වා” ති ඉමිනා බ්බඤ්ජනං සම්පාදෙති. පරිවාරකපදවිරහිතඤ්ඤි එකමෙව අත්ථපදං වුච්චමානං පරිවාරවිරහිතො රාජා විය, වත්ථාලඤ්ඤාකාරවිරහිතො විය ව පුරිසො න සොහති; පරිවාරකෙන පන අත්ථානුලොමෙන සභායපදෙන සද්ධිං තං සොහතීති.

යස්මා වා සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස එකච්චං දුබ්බලාචිකම්මං අත්ථො හොති, තස්මා තං සන්ධාය “සික්ඛං අප්පච්චක්ඛායා” තිපදස්ස අත්ථං විවරන්තො “දුබ්බලාං අනාවිකත්වා” ති ආහ.

තත්ථ සියා යස්මා න සබ්බං දුබ්බලාචිකම්මං සික්ඛාපච්චක්ඛානං, තස්මා “දුබ්බලාං අනාවිකත්වා” ති පඨමං වත්ථා තස්ස අත්ථනියමනත්ථං “සික්ඛං අප්පච්චක්ඛායා” ති වත්තබ්බන්ති, තඤ්ඤ ව න; කස්මා? අත්ථානුක්කමාභාවතො. “සික්ඛාසාපීවසමාපන්නො” ති හි වුත්තත්තා යං සික්ඛං සමාපන්නො, තං අප්පච්චක්ඛායාති වුච්චමානො අනුක්කමෙනෙව අත්ථො වුත්තො හොති, න අඤ්ඤා. තස්මා ඉදමෙව පඨමං වුත්තන්ති.

අපිව අනුපටිපාටියාපි එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. කථං? “සික්ඛාසාපීවසමාපන්නො” ති එත්ථ යං සික්ඛං සමාපන්නො තං අප්පච්චක්ඛාය යඤ්ඤ සාපීවං සමාපන්නො තත්ථ දුබ්බලාං අනාවිකත්වාති.

ඉදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානදුබ්බලාචිකම්මානං විසෙසාවිසෙසං සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණඤ්ඤ වස්සෙන්නො “අත්ථි හික්ඛවෙ” තිආදිමාහ. තත්ථ අත්ථි හික්ඛවෙතිආදීනි ද්වෙ මාතිකාපදානි; තානි විභජන්තො “කථඤ්ඤ හික්ඛවෙ” තිආදිමාහ. තත්ත්වං අනුත්තානපදවණ්ණනා – කථන්ති කෙන ආකාරෙන. දුබ්බලාචිකම්මඤ්ඤාති දුබ්බලාස්ස ආවිකම්මඤ්ඤ ව. ඉධානි ඉමස්මිං සාසනෙ. උක්කණ්ඨිතොති අනභිරතියා ඉමස්මිං සාසනෙ කිච්ඡජීවිකප්පත්තො. අථ වා අප්ප යාමි, ස්වෙ යාමි, ඉතො යාමි, එත්ථ යාමිති උද්ධං කණ්ඨං කත්වා විහරමානො, වික්ඛිත්තො අනෙකග්ගොති වුත්තං හොති. අනභිරතොති සාසනෙ අභිරතිවිරහිතො.

සාමඤ්ඤා වච්ඡුකාමොති සමණභාවතො අපගන්තුකාමො. හික්ඛුභාවන්ති හික්ඛුභාවෙන. කරණත්ථෙ උපයොගවචනං. “කණ්ඨෙ ආසත්තෙන අට්ටියෙය්‍යා” තිආදීසු (පාරා. 162) පන යථාලක්ඛණං කරණවචනෙනෙව වුත්තං. අට්ටියමානොති අට්ටං පිළිතං දුක්ඛිතං විය අත්තානං ආවරමානො; තෙන වා හික්ඛුභාවෙන අට්ටො කරියමානො පිළියමානොති අත්ථො. හරායමානොති ලජ්ජමානො. ජිගුච්ඡමානොති අසුචිං විය තං ජිගුච්ඡන්තො. ගිහිභාවං පත්ථයමානොතිආදීනි උත්තානත්ථානියෙව. යංනුනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යන්ති එත්ථ යංනුනාති පරිවිතක්කදස්සනෙ නිපාතො. ඉදං වුත්තං හොති – “සවාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, සාධු වත මෙ සියා” ති. වදනි විඤ්ඤාපෙතීති ඉමමත්ථං එතෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා බ්බඤ්ජනෙහි වච්චෙදං කත්වා වදනි වෙව, යස්ස ව වදනි, තං

විඤ්ඤාපෙනි ජානාපෙනි. එවම්මිති උපරිමත්ථසම්පිණ්ඩනත්තො පිකාරො. එවම්පි දුබ්බලාභිකම්මඤ්චෙව හොති සික්ඛා ව අප්පච්චක්ඛාතා, අඤ්ඤාපි.

ඉදානි තං අඤ්ඤාපි දුබ්බලාභිකම්මං සික්ඛාය ව අප්පච්චක්ඛාතං දස්සෙන්නො “අථ වා පනා”තිආදිමාහ. තං සබ්බං අත්ථතො උත්තානමෙව. පදනො පනෙත්ථ ආදිනො පටියාය “බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍යං, ධම්මං, සඬ්ඝං, සික්ඛං, චිත්තං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං, අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාචරියකං, සබ්බමචාරිං පච්චක්ඛෙය්‍ය”න්ති ඉමානි වුද්දස පදානි පච්චක්ඛාතාකාරෙන වුත්තානි.

ගිහී අස්සන්තිආදීනි “ගිහී, උපාසකො, ආරාමිකො, සාමණෙරො, තිත්ථියො, තිත්ථියසාවකො, අස්සමණො, අසක්‍යපුත්තියො අස්ස”න්ති ඉමානි අට්ඨ පදානි “අස්ස”න්ති ඉමිනා භාවවිකප්පාකාරෙන වුත්තානි. එවං “යංනුනාහ”න්ති ඉමිනා පටිසංයුත්තානි ද්වාච්ඡිති පදානි.

**46.** යථා ව එතානි, එවං “යදි පනාහං, අපාහං, හන්දාහං, හොති මෙ”ති ඉමෙසු එකමෙකෙන පටිසංයුත්තානි ද්වාච්ඡිති සබ්බානෙව සතඤ්ච දස ව පදානි හොන්ති.

**47.** තනො පරං සරිතබ්බවත්ථුදස්සනනෙයෙන පවත්තානි “මාතරං සරාමී”තිආදීනි සත්තරස පදානි. තත්ථ ඛෙත්තන්ති සාලිඛෙත්තාදිං. වත්ථුන්ති තිණපණ්ණසාකඵලාඵලසමුට්ඨානට්ඨානං. සිප්පන්ති කුම්භකාරපෙසකාරසිප්පාදිකං.

**48.** තනො පරං සකිඤ්චනසපලිබොධභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි “මාතා මෙ අත්ථි, සා මයා පොසෙතබ්බා”තිආදීනි නව පදානි.

**49.** තනො පරං සනිස්සයසප්පතිට්ඨභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි “මාතා මෙ අත්ථි, සා මං පොසෙස්සති”තිආදීනි සොළස පදානි.

**50.** තනො පරං එකහත්තඑකසෙය්‍යබ්බමචරියානං දුක්කරභාවදස්සනවසෙන පවත්තානි “දුක්කර”න්තිආදීනි අට්ඨ පදානි.

තත්ථ දුක්කරන්ති එකහත්තාදීනං කරණෙ දුක්කරතං දස්සෙති. න සුකරන්ති සුකරභාවං පටික්ඛිපති. එවං දුච්චරං න සුචරන්ති එත්ථ. න උස්සභාමීති තත්ථ උස්සභාභාවං අසක්කුණෙය්‍යතං දස්සෙති. න විසභාමීති අසය්හතං දස්සෙති. න රමාමීති රතියා අභාවං දස්සෙති. නාහිරමාමීති අහිරතියා අභාවං දස්සෙති. එවං ඉමානි ව පඤ්ඤාස, පුරිමානි ව දසුත්තරසතන්ති සට්ඨිසතං පදානි දුබ්බලාභිකම්මවාලෙ වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

**51.** සික්ඛාපච්චක්ඛානවාලෙපි “කථඤ්ච හික්ඛචෙ”ති ආදි සබ්බං අත්ථතො උත්තානමෙව. පදනො පනෙත්ථාපි “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, ධම්මං, සඬ්ඝං, සික්ඛං, චිත්තං, පාතිමොක්ඛං, උද්දෙසං, උපජ්ඣායං, ආචරියං, සද්ධිවිහාරිකං,



අන්තෙවාසිකං, සමානුපජ්ඣායකං, සමානාවරියකං, සබ්බමචාරිං පච්චක්ඛාමී” ති ඉමානි වුද්දස පදානි සික්ඛාපච්චක්ඛානවචනසම්බන්ධෙන පවත්තානි. සබ්බපදෙසු ව “වදති විඤ්ඤාපෙනී” ති වචනස්ස අයමත්ථො – වච්චෙදං කත්වා වදති, යස්ස ව වදති තං තෙනෙව වච්චෙදෙන “අයං සාසනං ජහිතුකාමො සාසනතො මුච්චිතුකාමො හික්ඛුභාවං වජ්තුකාමො ඉමං වාක්‍යාහෙදං කරොති” ති විඤ්ඤාපෙනි සාවෙනි ජානාපෙනි.

සචෙ පනායං “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී” ති වත්තුකාමො පදපච්චාහට්ඨං කත්වා “පච්චක්ඛාමී බුද්ධං” න්ති වා වදෙය්‍ය. මිලක්ඛනාසාසු වා අඤ්ඤාතරභාසාය තමත්ථං වදෙය්‍ය. “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී” ති වත්තුකාමො උප්පට්ඨාට්ඨා “ධම්මං පච්චක්ඛාමී” ති වා “සබ්බමචාරිං පච්චක්ඛාමී” ති වා වදෙය්‍ය, සෙය්‍යථාපි උත්තරිමනුස්සධම්මවිහඬිගෙ “පඨමං ඥානං සමාපජ්ජාමී” ති වත්තුකාමො “දුතියං ඥානං” න්ති වදති, සචෙ යස්ස වදති සො “අයං හික්ඛුභාවං වජ්තුකාමො එතමත්ථං වදති” ති එත්තකමත්තම්පි ජානාති, විරද්ධං නාම නත්ථි; ඛේතමෙව ඔතිණ්ණං, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. සක්කත්තා වා බ්‍රහ්මත්තා වා චූතසත්තො විය චූතොව හොති සාසනා.

සචෙ පන “බුද්ධං පච්චක්ඛි” න්ති වා, “බුද්ධං පච්චක්ඛිස්සාමී” ති වා, “බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය” න්ති වානි අතීතානාගතපරිකප්පවචනෙහි වදති, දුතං වා පහිණාති, සාසනං වා පෙසෙති, අක්ඛරං වා ඡින්දති, හත්ථමුද්දාය වා තමත්ථං ආරොචෙති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. උත්තරිමනුස්සධම්මාරොචනං පන හත්ථමුද්දායපි සීසං එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානං මනුස්සජාතිකසත්තස්ස සන්තිකෙ විත්තසම්පයුත්තං වච්චෙදං කරොත්තස්සෙව සීසං එති. වච්චෙදං කත්වා විඤ්ඤාපෙන්තොපි ව යදි “අයමෙව ජානාතු” ති එකං නියමෙත්වා ආරොචෙති, තඤ්ච සොයෙව ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ සො න ජානාති, අඤ්ඤො සම්පෙ යිතො ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ ද්විත්තං යිතට්ඨානෙ ද්විත්තම්පි නියමෙත්වා “එතෙසං ආරොචෙමී” ති වදති, තෙසු එකස්මිං ජානන්තෙපි ද්විසු ජානන්තෙසුපි පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. එවං සම්බුලෙසුපි වෙදිතබ්බං.

සචෙ පන අනභිරතියා පිළිතො සභාගෙ හික්ඛු පරිසඬිකමානො “යො කොච ජානාතු” ති උච්චසද්දං කරොත්තො “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී” ති වදති, තඤ්ච අවිදුරෙ යිතො නවකම්මිකො වා අඤ්ඤො වා සමයඤ්ඤ පුරිසො සුත්වා “උක්කණ්ඨිතො අයං සමණො ගිහිභාවං පත්ථෙති, සාසනතො චූතො” ති ජානාති, පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. තඬිඛණඤ්ඤෙව පන අපුබ්බං අවර්මං දුජ්ජානං, සචෙ ආවජ්ජනසමයෙ ජානාති; යථා පකතියා ලොකෙ මනුස්සා වචනං සුත්වා ජානන්ති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. අථ අපරභාගෙ “කිං ඉමිනා චූත්තං” න්ති කඬිබන්තො විරෙන් ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. ඉදඤ්චි සික්ඛාපච්චක්ඛාතඤ්ච උපරි අභූතාරොචනදුට්ඨුල්ලවාචා-අත්තකාමදුට්ඨිදොසභූතා-රොචනසික්ඛාපදානි ව එකපරිච්ඡෙදානි. ආවජ්ජනසමයෙ ඤාතෙ එව සීසං එන්ති, “කිං අයං භණ්ති” ති

කඩ්බතා විරෙන ඤානෙ සීසං න එන්ති. යථා වායං “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී” ති පදෙ විනිවිජයෙ චුත්තො; එවං සබ්බපදෙසු වෙදිතබ්බො.

යස්මා ච යදා සික්ඛා පච්චක්ඛාතා හොති, තදා “යංනුනාහං බුද්ධං පච්චක්ඛෙය්‍ය”න්තිආදීනි අවදනාපි දුබ්බලාං ආවිකතමෙව හොති; තස්මා සබ්බෙසං පදානං අවසානෙ චුත්තං – “එවම්පි, භික්ඛවෙ, දුබ්බලාභිකම්මඤ්ඤෙවෙව හොති සික්ඛා ච පච්චක්ඛාතා”ති.

තතො පරං ගිහීති මං ධාරෙහීති එත්ථ සවෙපි “ගිහී භවිස්සාමී”ති වා “ගිහී හොමී”ති වා “ගිහී ජාතොමහී”ති වා “ගිහිමහී”ති වා වදති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. සවෙ පන “අප්ප පට්ඨාය ගිහීති මං ධාරෙහී”ති වා “ජානාහී”ති වා “සඤ්ජානාහී”ති වා “මනසි කරොහී”ති වා වදති, අරියකෙන වා වදති මිලක්ඛකෙන වා; එවමෙනස්මිං අත්ථෙව චුත්තෙ යස්ස වදති, සවෙ සො ජානාති, පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. එස නයො සෙසෙසුපි “උපාසකො”තිආදීසු සත්තසු පදෙසු. එවං ඉමානි ච අට්ඨ, පුරිමානි ච චුද්දසාති ද්වාච්ඡති පදානි හොන්ති.

**52.** ඉතො පරං පුරිමානෙව චුද්දස පදානි “අලං මෙ, කින්ඤ මෙ, න මමත්ථො, සුමුත්තාහ”න්ති ඉමෙහි චතුහි යොජෙත්වා චුත්තානි ඡප්පඤ්ඤාස හොන්ති. තත්ථ අලන්ති හොතු, පරියත්තන්ති අත්ථො. කිංනු මෙති කිං මය්හං කිච්චං, කිං කරණීයං, කිං සාධෙතබ්බන්ති අත්ථො. න මමත්ථොති නත්ථි මම අත්ථො. සුමුත්තාහන්ති සුමුත්තො අහං. සෙසමෙත්ථ චුත්තනයමෙව. එවං ඉමානි ච ඡප්පඤ්ඤාස පුරිමානි ච ද්වාච්ඡති අට්ඨසත්තති පදානි සරූපෙනෙව චුත්තානි.

**53.** යස්මා පන තෙසං වෙච්චනෙහිපි සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති, තස්මා “යානි වා පනඤ්ඤානිපි”තිආදිමාහ. තත්ථ යානි වා පනඤ්ඤානිපිති පාළියං “බුද්ධ”න්තිආදීනි ආගතපදානි ය්‍යෙත්වා යානි අඤ්ඤානි අත්ථි. බුද්ධවෙච්චනානි වානි බුද්ධස්ස වා පරියායනාමානි...පෙ.... අසකාපුත්තියස්ස වා. තත්ථ චණ්ණපට්ඨානෙ ආගතං නාමසහස්සං උපාලිගාථාසු (ම. නි. 2.76) නාමසතං අඤ්ඤානි ච ගුණතො ලබ්භමානානි නාමානි “බුද්ධවෙච්චනානි”ති වෙදිතබ්බානි. සබ්බානිපි ධම්මස්ස නාමානි ධම්මවෙච්චනානිති වෙදිතබ්බානි. එස නයො සබ්බත්ථ.

අයං පනෙත්ථ යොජනා – බුද්ධං පච්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පච්චක්ඛානං යථාරුතමෙව. “සම්මාසම්බුද්ධං පච්චක්ඛාමි, අනන්තබුද්ධං, අනොමබුද්ධං, බොධිපඤ්ඤාණං, ධීරං, විගතමොහං, පහින්තබ්බං, විජිතවිජයං පච්චක්ඛාමී”ති එවමාදිබුද්ධවෙච්චනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං.

ධම්මං පච්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පච්චක්ඛානං, යථාරුතමෙව. “ස්වාක්ඛාතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, සන්දිට්ඨිකං, අකාලිකං, එහිපස්සිකං, ඔපනෙය්‍යිකං, පච්චත්තං වෙදිතබ්බං විඤ්ඤුහි ධම්මං පච්චක්ඛාමි. අසඩ්ධතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි; විරාගං, නිරොධං, අමතං ධම්මං පච්චක්ඛාමි, දීඝනිකායං පච්චක්ඛාමි,

බ්‍රහ්මඡාලං මජ්ඣිමනිකායං, මූලපරියායං, සංයුත්තනිකායං, ඔසතරණං,  
අභිග්‍රන්තරනිකායං, චිත්තපරියාදානං, බුද්දකනිකායං, ජාතකං, අභිධම්මං, කුසලං  
ධම්මං, අකුසලං ධම්මං, අඛ්‍යාතකං ධම්මං, සතිපට්ඨානං, සම්මප්පධානං, ඉද්ධිපාදං,  
ඉන්ද්‍රියං, බලං, බොජ්ඣංගිකං, මග්ගං, ඵලං, නිබ්බානං පව්චක්ඛාමී”ති  
චතුරාසීතිධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු එකධම්මක්ඛන්ධස්සපි නාම ධම්මවෙච්චනමෙව.  
එවං ධම්මවෙච්චනෙන සික්ඛාපව්චක්ඛානං හොති.

**සඬ්ඝං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.** “සුඡප්පට්ඨන්තං සඬ්ඝං  
පව්චක්ඛාමී, උජුඡප්පට්ඨන්තං, ඤායඡප්පට්ඨන්තං, සාමීච්ඡප්පට්ඨන්තං සඬ්ඝං,  
චතුපුරිසයුගං සඬ්ඝං, අට්ඨපුරිසපුග්ගලං සඬ්ඝං, ආහුනෙය්‍යං සඬ්ඝං, පාහුනෙය්‍යං,  
දක්ඛිණෙය්‍යං, අඤ්ජලිකරණීයං, අනුත්තරං පුඤ්ඤාකංඛන්තං සඬ්ඝං පව්චක්ඛාමී”ති  
එවං සඬ්ඝවෙච්චනෙන සික්ඛාපව්චක්ඛානං හොති.

**සික්ඛං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.** “භික්ඛුසික්ඛං පව්චක්ඛාමී,  
භික්ඛුනීසික්ඛං, අධිසීලසික්ඛං, අධිචිත්තසික්ඛං, අධිපඤ්ඤාසික්ඛං පව්චක්ඛාමී”ති  
එවං සික්ඛාවෙච්චනෙන සික්ඛාපව්චක්ඛානං හොති.

**විනයං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.** “භික්ඛුවිනයං පව්චක්ඛාමී,  
භික්ඛුනීවිනයං, පඨමං පාරාජිකං, දුතියං තතියං චතුත්ථං පාරාජිකං, සඬ්ඝාදිසෙසං,  
පුල්ලච්චයං, පාවිත්තියං, පාටිදෙසනීයං, දුක්කට්ඨං, දුබ්භාසිතං පව්චක්ඛාමී”ති  
එවමාදිවිනයවෙච්චනෙන සික්ඛාපව්චක්ඛානං හොති.

**පාතිමොක්ඛං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.** “භික්ඛුපාතිමොක්ඛං  
භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛං පව්චක්ඛාමී”ති එවං පාතිමොක්ඛවෙච්චනෙන  
සික්ඛාපව්චක්ඛානං හොති.

**උද්දෙසං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.**  
“භික්ඛුපාතිමොක්ඛබුද්දෙසං, භික්ඛුනීපාතිමොක්ඛබුද්දෙසං, පඨමං  
පාතිමොක්ඛබුද්දෙසං, දුතියං තතියං චතුත්ථං පඤ්චමං පාතිමොක්ඛබුද්දෙසං,  
සම්මාසම්බුද්ධබුද්දෙසං, අනන්තබුද්ධිඋද්දෙසං, අනොමබුද්ධිඋද්දෙසං,  
බොධිපඤ්ඤාණුද්දෙසං, ධීරුද්දෙසං, විගතමොහුද්දෙසං, පහින්තබ්බිද්දෙසං,  
විජිතවිජයුද්දෙසං පව්චක්ඛාමී”ති එවමාදිඋද්දෙසවෙච්චනෙන සික්ඛාපව්චක්ඛානං  
හොති.

**උපජ්ඣායං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.** “යො මං පබ්බාපෙසි,  
යො මං උපසම්පාදෙසි, යස්ස මූලෙනාහං පබ්බජිතො, යස්ස මූලෙනාහං  
උපසම්පන්නො, යස්සමූලිකා මය්හං පබ්බජ්ජා, යස්සමූලිකා මය්හං උපසම්පදා තාහං  
පව්චක්ඛාමී”ති එවං උපජ්ඣායවෙච්චනෙන සික්ඛාපව්චක්ඛානං හොති.

**ආවරියං පව්චක්ඛාමීති න වෙච්චනෙන පව්චක්ඛානං.** “යො මං පබ්බාපෙසි,  
යො මං අනුස්සාවෙසි, යාහං නිස්සාය වසාමි, යාහං උද්දිසාපෙමි, යාහං පරිපුච්ඡාමි,

යො මං උද්දිසති, යො මං පරිපුච්ඡාපෙති තාහං පච්චක්ඛාමී”ති එවං ආචරියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සද්ධිවිහාරිකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “යාහං පබ්බාපෙසිං, යාහං උපසම්පාදෙසිං, මය්හං මූලෙන යො පබ්බජිතො, මය්හං මූලෙන යො උපසම්පන්නො, මය්හං මූලිකා යස්ස පබ්බජ්ජා, මය්හං මූලිකා යස්ස උපසම්පදා තාහං පච්චක්ඛාමී”ති එවං සද්ධිවිහාරිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

අන්තෙවාසිකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “යාහං පබ්බාපෙසිං, යාහං අනුස්සාවෙසිං, යො මං නිස්සාය වසති, යො මං උද්දිසාපෙති, යො මං පරිපුච්ඡති, යස්සාහං උද්දිසාමි, යාහං පරිපුච්ඡාපෙමි තං පච්චක්ඛාමී”ති එවං අන්තෙවාසිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සමානුපජ්ඣායකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “මය්හං උපජ්ඣායො යං පබ්බාපෙසි, යං උපසම්පාදෙසි, යො තස්ස මූලෙන පබ්බජිතො, යො තස්ස මූලෙන උපසම්පන්නො, යස්ස තම්මූලිකා පබ්බජ්ජා, යස්ස තම්මූලිකා උපසම්පදා තං පච්චක්ඛාමී”ති එවං සමානුපජ්ඣායකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සමානාචරියකං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “මය්හං ආචරියො යං පබ්බාපෙසි, යං අනුස්සාවෙසි, යො තං නිස්සාය වසති, යො තං උද්දිසාපෙති පරිපුච්ඡති, යස්ස මෙ ආචරියො උද්දිසති, යං පරිපුච්ඡාපෙති තං පච්චක්ඛාමී”ති එවං සමානාචරියකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

සබ්බන්තොසං පච්චක්ඛාමීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “යෙනාහං සද්ධිං අධිසිලං සික්ඛාමි, අධිචිත්තං අධිපඤ්ඤං සික්ඛාමි තං පච්චක්ඛාමී”ති එවං සබ්බන්තොසංවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

ගිහිති මං ධාරෙහිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “ආගාරිකොති මං ධාරෙහි, කස්සකො, වාණිජො, ගොරක්ඛො, ඔකල්ලකො, මොළිබද්ධො, කාමගුණිකොති මං ධාරෙහි”ති එවං ගිහිවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

උපාසකොති මං ධාරෙහිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “ද්වෙවාචිකො උපාසකොති මං ධාරෙහි, තෙවාචිකො උපාසකො, බුද්ධං සරණගමනිකො, ධම්මං සඬ්ඝං සරණගමනිකො, පඤ්චසික්ඛාපදිකො දසසික්ඛාපදිකො උපාසකොති මං ධාරෙහි”ති එවං උපාසකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

ආරාමිකොති මං ධාරෙහිති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “කප්පියකාරකොති මං ධාරෙහි, වෙය්‍යාවච්චකරො, අප්පහරිතකාරකො, යාගුභාජකො, ඵලභාජකො, ඛජ්ජකභාජකොති මං ධාරෙහි”ති එවං ආරාමිකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.



සාමණෙරොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “කුමාරකොති මං ධාරෙහි, චෙල්ලකො, චෙටකො, මොළිගල්ලො, සමණුද්දෙසො”ති මං ධාරෙහී”ති එවං සාමණෙරවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

තිත්ථියොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “නිගණ්ඨොති මං ධාරෙහි, ආජීවකො, තාපසො, පරිබ්බාජකො, පණ්ඩරඩිගොති මං ධාරෙහී”ති එවං තිත්ථියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

තිත්ථියසාවකොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං.  
“නිගණ්ඨසාවකොති මං ධාරෙහී” ආජීවක තාපස පරිබ්බාජක පණ්ඩරඩිගසාවකොති මං ධාරෙහීති එවං තිත්ථියසාවකවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

අස්සමණොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “දුස්සිලොති මං ධාරෙහි, පාපධම්මො, අසුච්ඡාදිකස්සරසමාචාරො, පටිච්ඡන්තකම්මන්තො, අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො, අබ්බමාරි බ්බමාරිපටිඤ්ඤො, අන්තොජ්ඣති, අවස්සුතො, කසම්බුජාතො, කොණ්ඨො”ති මං ධාරෙහී”ති එවං අස්සමණවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

අසකායුත්තියොති මං ධාරෙහීති න වෙවචනෙන පච්චක්ඛානං. “න සම්මාසම්බුද්ධපුත්තොති මං ධාරෙහි, න අනන්තබුද්ධපුත්තො, න අනොමබුද්ධපුත්තො, න බොධිපඤ්ඤාණපුත්තො, න ධීරපුත්තො, න විගතමොහපුත්තො, න පහින්තබ්ලපුත්තො, න විජිතවිජයපුත්තොති මං ධාරෙහී”ති එවමාදිඅසකායුත්තියවෙවචනෙන සික්ඛාපච්චක්ඛානං හොති.

තෙහි ආකාරෙහි තෙහි ලිඛිගෙහි තෙහි නිමිත්තෙහීති තෙහි “බුද්ධවෙවචනාති වා”තිආදිනා නයෙන චුත්තෙහි බුද්ධාදීනං වෙවචනෙහි. වෙවචනාති හි සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස කාරණත්තා ආකාරානි, බුද්ධාදීනං සන්ධානදීපනත්තා සික්ඛාපච්චක්ඛානසන්ධානත්තා එව වා ලිඛිගානි, සික්ඛාපච්චක්ඛානස්ස සඤ්ජානනහෙතුතො මනුස්සානං තිලකාදීනි විය නිමිත්තානීති වුවචන්ති. එවං බොහික්ඛවෙති ඉතො පරං අඤ්ඤස්ස සික්ඛාපච්චක්ඛානකාරණස්ස අභාවතො නියමෙත්තො ආහ. අයඤ්ඤත්ථ අත්ථො, එවමෙව දුබ්බලාභිකම්මඤ්ඤෙව හොති සික්ඛාපච්චක්ඛානඤ්ඤ, න ඉතො පරං කාරණමත්ථිති.

**54.** එවං සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණං දස්සෙත්වා අප්පච්චක්ඛානෙ අසම්මොහත්ථං තස්සෙව ව සික්ඛාපච්චක්ඛානලක්ඛණස්ස පුග්ගලාදිවසෙන විපත්තිදස්සනත්ථං. “කථඤ්ඤ, හික්ඛවෙ, අප්පච්චක්ඛාතා”තිආදිමාහ. තත්ථ යෙහි ආකාරෙහීතිආදි චුත්තනයමෙව. උම්මත්තකොති යක්ඛුම්මත්තකො වා පිත්තුම්මත්තකො වා යො කොචි විපරිතසඤ්ඤො, සො සවෙ පච්චක්ඛාති, අප්පච්චක්ඛාතා හොති සික්ඛා. උම්මත්තකස්සාති තාදිසස්සෙව උම්මත්තකස්ස;

තාදිසස්ස හි සන්තිකෙ සචෙ පකතත්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, උම්මත්තකො න ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති සික්ඛා. ඛිත්තචිත්තොති යක්ඛුම්මත්තකො වුච්චති. පුරිමපදෙ පන උම්මත්තකසාමඤ්ඤෙන වුත්තං “යක්ඛුම්මත්තකො වා පිත්තුම්මත්තකො වා”ති. උභින්නම්පි විසෙසො අනාපත්තිවාරෙ ආචි භවිස්සති. එවං ඛිත්තචිත්තො සික්ඛං පච්චක්ඛාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. තස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි තම්හි අජානන්තෙ අප්පච්චක්ඛාතාව හොති.

වෙදනාට්ටොති බලවතියා දුක්ඛවෙදනාය ථුට්ඨො මුච්ඡාපරෙතො; තෙන විලපන්තෙන පච්චක්ඛාතාපි අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. තස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි තම්හි අජානන්තෙ අප්පච්චක්ඛාතා හොති.

දෙවතාය සන්තිකෙති භූමිමදෙවතං ආදිං කත්වා යාව අකනිට්ඨදෙවතාය සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. තිරච්ඡානගතස්සාති නාගමාණුවකස්ස වා සුපණ්ණමාණුවකස්ස වා කින්තර-හත්ථි-මක්කටාදීනං වා යස්ස කස්සචි සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතාපි අප්පච්චක්ඛාතාව හොති. තත්ථ උම්මත්තකාදීනං සන්තිකෙ අජානනභාවෙන අප්පච්චක්ඛාතාති ආහ. දෙවතාය සන්තිකෙ අතිබිජ්ජං ජානනභාවෙන. දෙවතා නාම මහාපඤ්ඤා තිහෙතුකපටිසන්ධිකා අතිබිජ්ජං ජානන්ති, චිත්තඤ්ච නාමෙතං ලභුපරිවත්තං. තස්මා චිත්තලභුකස්ස පුග්ගලස්ස චිත්තවසෙනෙව “මා අතිබිජ්ජං විනාසො අහොසි”ති දෙවතාය සන්තිකෙ සික්ඛාපච්චක්ඛාතං පටික්ඛිපි.

මනුස්සෙසු පන නියමො නත්ථි. යස්ස කස්සචි සභාගස්ස වා විසභාගස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා විඤ්ඤුස්ස සන්තිකෙ පච්චක්ඛාතා පච්චක්ඛාතාව හොති. සචෙ පන සො න ජානාති, අප්පච්චක්ඛාතාව හොති එතමත්ථං. දස්සෙන්නො “අරියකෙනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ අරියකං නාම අරියවොභාරො, මාගධභාසා. මිලක්ඛකං නාම යො කොචි අනරියකො අන්ධදම්මොදි. සො ච න පටිච්ඡානාතීති භාසන්තරෙ වා අනභිඤ්ඤාය, බුද්ධසමයෙ වා අකොවිදතාය “ඉදං නාම අත්ථං එස භණ්ති”ති නප්පට්චිජානාති. දවායාති සහසා අඤ්ඤං භණ්තුකාමො සහසා “බුද්ධං පච්චක්ඛාමි”ති භණ්ති. රවායාති රවාහඤ්ඤෙන, “අඤ්ඤං භණ්ස්සාමි”ති අඤ්ඤං භණන්තො. පුරිමෙන කො විසෙසොති චෙ? පුරිමං පණ්ඩිතස්සාපි සහසාවසෙන අඤ්ඤභණනං. ඉදං පන මන්දත්තා මොමුහත්තා අපකතඤ්ඤත්තා පක්ඛලන්තස්ස “අඤ්ඤං භණ්ස්සාමි”ති අඤ්ඤභණනං.

අසාවෙනුකාමො සාවෙනීති ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස පාළිං වාවෙති පරිපුච්ඡති උග්ගණ්භාති සජ්ඣායං කරොති වණ්ණෙති, අයං වුච්චති “අසාවෙනුකාමො සාවෙනී”ති. සාවෙනුකාමො න සාවෙනීති දුබ්බලභාවං ආචිකත්වා සික්ඛං පච්චක්ඛන්තො වච්චෙදං න කරොති, අයං වුච්චති “සාවෙනුකාමො න සාවෙනී”ති. අවිඤ්ඤුස්ස සාවෙනීති මහල්ලකස්ස වා පොත්ථකරුපසදිසස්ස, ගරුමෙධස්ස වා සමයෙ අකොවිදස්ස, ගාමදාරකානං වා අවිඤ්ඤුතං පත්තානං සාවෙති. විඤ්ඤුස්ස න සාවෙනීති පණ්ඩිතස්ස ඤාතුං සමත්ථස්ස න සාවෙති. සබ්බසො වා පනාති “බුද්ධං

පව්වක්බාමී''තිආදීසු යෙන යෙන පරියායෙන සික්බා පව්වක්බාතා හොති, තතො එකමිපි වච්භෙදං කත්වා න සාවෙති. එවං බොති අප්පව්වක්බානලක්ඛණං නියමෙති. අයං හෙත්ථ අත්ථො - ''එවමෙව සික්බා අප්පව්වක්බාතා හොති, න අඤ්ඤෙන කාරණෙනා''ති.

සික්බාපව්වක්බානවිභවිතං නිවර්තං.

## මූලපඤ්ඤත්තිවණ්ණනා

55. ඉදානි ''මෙච්ඡනං ධම්මං පටිසෙවෙය්‍යා''තිආදීනං අත්ථදස්සනත්ථං ''මෙච්ඡනධම්මො නාමා''තිආදිමාහ. තත්ථ මෙච්ඡනධම්මො නාමාති ඉදං නිද්දිසිතඛිබ්බස්ස මෙච්ඡනධම්මස්ස උද්දෙසපදං. අසද්ධම්මොති අසතං නිවජනානං ධම්මො. ගාමධම්මොති ගාමවාසීනං සෙවනධම්මො. වසලධම්මොති වසලානං ධම්මො; කිලෙසවස්සනතො වා සයමෙව වසලො ධම්මොති වසලධම්මො. දුට්ඨුල්ලන්ති දුට්ඨුඤ්ච කිලෙසෙහි දුට්ඨත්තා, ථූලඤ්ච අනිපුණභාවතොති දුට්ඨුල්ලං. ඉතො පටියාය ව තිසු පදෙසු ''යො සො''ති ඉදං පරිවත්තෙත්වා ''යං ත''න්ති කත්වා යොජෙතඛිබ්බං - ''යං තං දුට්ඨුල්ලං, යං තං ඔදකන්තිකං, යං තං රහස්ස''න්ති. එත්ථ ව යස්මා තස්ස කම්මස්ස පරිවාරභූතං දස්සනමිපි ගහණමිපි ආමසනමිපි භුසනමිපි සට්ඨන්තමිපි දුට්ඨුල්ලං, තස්මාපි තං කම්මං දුට්ඨුල්ලං. යං තං දුට්ඨුල්ලං සො මෙච්ඡනධම්මො. උදකං අස්ස අත්තෙ සුද්ධත්ථං ආදියතීති උදකන්තං, උදකන්තමෙව ඔදකන්තිකං; යං තං ඔදකන්තිකං, සො මෙච්ඡනධම්මො. රහො පටිවජන්තො ඔකාසෙ කත්තඛිබ්බතාය රහස්සං. යං තං රහස්සං, සො මෙච්ඡනධම්මොති එවං යොජනා වෙදිතඛිබ්බා.

ද්වයෙන ද්වයෙන සමාපජ්ජිතඛිබ්බතො ද්වයංද්වයසමාපත්ති. තත්ථ යොජනා - ''යා සා ද්වයංද්වයසමාපත්ති සො මෙච්ඡනධම්මො නාමා''ති. ඉධ පන තං සබ්බං එකජ්ඣං නිගමෙන්තො ආහ ''එසො මෙච්ඡනධම්මො නාමා''ති. කිං කාරණා වුව්වති මෙච්ඡනධම්මොති? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරිසූට්ඨිතානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති, තං කාරණා වුව්වති මෙච්ඡනධම්මොති.

පටිසෙවති නාමාති ඉදං ''පටිසෙවෙය්‍යා''ති එත්ථ යෙනාකාරෙන පටිසෙවෙය්‍යාති වුව්වති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං මාතිකාපදං. යො නිත්තෙන නිමිත්තන්තිආදීසු යො භික්ඛු ඉත්ථියා නිමිත්තෙන අත්තතො නිමිත්තං, ඉත්ථියා අභිගජාතෙන අත්තතො අභිගජාතං සබ්බන්තිමෙන පමාණෙන එකතිලබ්ථමත්තමිපි වාතෙන අසම්ඵුට්ඨො අල්ලොකාසෙ පවෙසෙති, එසො පටිසෙවති නාම; එත්තකෙන සීලභෙදං පාපුණාති, පාරාජිකො හොති.

එත්ථ ව ඉත්ථිනිමිත්තෙ වත්තාරි පස්සානි, වෙමජ්ඣඤ්චාති පඤ්ච යානානි ලබ්භන්ති. පුරිසනිමිත්තෙ වත්තාරි පස්සානි, මජ්ඣං, උපරිවාති ඡ. තස්මා ඉත්ථිනිමිත්තෙ හෙට්ඨා පවෙසෙන්තොපි පාරාජිකො හොති. උපරිතො

පවෙසෙන්නොයි, උහොහි පස්සෙහි පවෙසෙන්නොයි වත්තාරි යානානි මුඤ්චිත්වා මජ්ඣේකං පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො භොති. පුරිසනිමිත්තං පන භෙට්ඨාභාගෙන ජුපන්නං පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො භොති. උපරිභාගෙන ජුපන්නං පවෙසෙන්නොයි, උහොහි පස්සෙහි ජුපන්නං පවෙසෙන්නොයි, මජ්ඣේකෙන ජුපන්නං පවෙසෙන්නොයි සමඤ්ජිතඛිගුලිං විය මජ්ඣිමපබ්බපිට්ඨියා සඬකොචෙත්වා උපරිභාගෙන ජුපන්නං පවෙසෙන්නොයි පාරාජිකො භොති. තත්ථ තුලාදණ්ඩසද්දිසං පවෙසෙන්නස්සාපි වත්තාරි පස්සානි, මජ්ඣඤ්චානි පඤ්ච යානානි; සඬකොචෙත්වා පවෙසෙන්නස්සාපි වත්තාරි පස්සානි, උපරිභාගමජ්ඣඤ්චානි පඤ්ච යානානි – එවං සබ්බානිපි පුරිසනිමිත්තෙ දස යානානි භොන්ති.

නිමිත්තෙ ජාතං අනට්ඨකායජ්ජසාදං වම්මබ්බිලං වා පිළිකං වා පවෙසෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. නට්ඨකායජ්ජසාදං මතවම්මං වා සුක්ඛපිළිකං වා පවෙසෙති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. මෙටුනස්සාදෙන ලොමං වා අඛිගුලි-අඛිගුට්ඨබ්ජාදිනි වා පවෙසෙන්නස්සාපි දුක්ඛට්ඨෙව. අයඤ්ච මෙටුනකථා නාම යස්මා දුට්ඨුල්ලා කථා අසබ්භිකථා, තස්මා එතං වා අඤ්ඤං වා විනයෙ ඊදිසං යානං කථෙන්නෙන පටික්කුලමනසිකාරඤ්ච සමණසඤ්ඤඤ්ච හිරොත්තජ්ජපඤ්ච පච්චුපට්ඨපෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධෙ ගාරවං උජ්ජාදෙත්වා අසමකාරුණිකස්ස ලොකනාට්ඨස්ස කරුණාගුණං ආවජ්ජෙත්වා කථෙතබ්බං. සො හි නාම භගවා සබ්බසො කාමෙහි විනිවත්තමානසොපි සත්තානුද්දයාය ලොකානුකම්පාය සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච සික්ඛාපදපඤ්ඤාපනත්ථාය ඊදිසං කථං කථෙසි. “අහො සත්ථු කරුණාගුණො”ති එවං ලොකනාට්ඨස්ස කරුණාගුණං ආවජ්ජෙත්වා කථෙතබ්බං.

අපිව යදි භගවා සබ්බාකාරොන ඊදිසං කථං න කථෙය්‍ය, කො ජානෙය්‍ය  
“එත්තකෙසු

යානෙසු පාරාජිකං, එත්තකෙසු ථුල්ලච්චයං, එත්තකෙසු දුක්ඛට්ඨස්ස”න්ති. තස්මා සුණන්නෙනපි කථෙන්නෙනපි බ්ජකෙන මුඛං අපිධාය දන්තවිදංසකං භසමානෙන න නිසිදිතබ්බං. “සම්මාසම්බුද්ධෙනාපි ඊදිසං කථිත”න්ති පච්චචෙක්ඛිත්වා ගබ්භිතෙන හිරොත්තජ්ජසම්පන්නෙන සත්ථුපරිභාගෙන භුත්වා කථෙතබ්බන්ති.

මූලපඤ්ඤත්තං නිට්ඨිතං.

අනුපඤ්ඤත්තිවාරො – අන්තමසොති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන.  
තිරච්ඡානගතායපිති පටිසන්ධිවසෙන තිරච්ඡානෙසු ගතායපි. පගෙව මනුස්සිත්ථියානි පට්ඨමතරං මනුස්සජාතිකාය ඉත්ථියා. පාරාජිකචත්ථුභූතා එව චෙත්ථ තිරච්ඡානගතිත්ථි තිරච්ඡානගතානි ගහෙතබ්බා, න සබ්බා. තත්ත්වායං පරිච්ඡෙදො –

අපදානං අහි මච්ඡා, ද්විපදානඤ්ච කුක්කුටි;  
චතුප්පදානං මජ්ජාරී, චත්ථු පාරාජිකස්සිමානි.



තත්ථ අභිග්ගහණෙන සබ්බාපි අපගරගොනසාදිහෙදා දීඝජාති සඬගහිතා. තස්මා දීඝජාතිස්ස යත්ථ තිණ්ණං මග්ගානං අඤ්ඤතරස්මිං සක්කා තිලඵලමත්තමිපි පවෙසෙතුං, සා පාරාජිකවත්ථු. අවසෙසා දුක්කට්ඨත්ථුති වෙදිතබ්බං. මච්ඡග්ගහණෙන සබ්බාපි මච්ඡකච්ඡපමණ්ඩුකාදිහෙදා ඔදකජාති සඬගහිතා. තත්ත්වාපි දීඝජාතියං චුත්තනායෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ව දුක්කට්ඨත්ථු ව වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – පතඬගමුඛමණ්ඩුකා නාම භොන්ති තෙසං මුඛසණ්ඨානං මහන්තං, ඡිද්දං අප්පකං, තත්ථ පවෙසනං නප්පභොති; මුඛසණ්ඨානං පන වණසඬබ්බෙපං ගච්ඡති, තස්මා තං පුල්ලච්චයවත්ථුති වෙදිතබ්බං. කුක්කුට්ඨග්ගහණෙන සබ්බාපි කාකකපොතාදිහෙදා පක්ඛිජාති සඬගහිතා. තත්ත්වාපි චුත්තනායෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ව දුක්කට්ඨත්ථු ව වෙදිතබ්බං. මජ්ඣාරිග්ගහණෙන සබ්බාපි රුක්ඛසුනඛ-මුඬගුස-ගොධාදිහෙදා චතුප්පදජාති සඬගහිතා. තත්ත්වාපි චුත්තනායෙනෙව පාරාජිකවත්ථු ව දුක්කට්ඨත්ථු ව වෙදිතබ්බං.

පාරාජිකොති පරාජිතො, පරාජයං ආපන්නො. අයඤ්චි පාරාජිකසද්දො සික්ඛාපදාපත්තිපුග්ගලෙසු වත්තති. තත්ථ “අට්ඨානමෙතං, ආනන්ද, අනවකාසො යං තථාගතො වජ්ජිතං වා වජ්ජිපුත්තකානං වා කාරණා සාවකානං පාරාජිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං සමුහනෙය්‍යා”ති (පාරා. 43) එවං සික්ඛාපදෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. “ආපත්තිං ත්වං, භික්ඛු, ආපන්නො පාරාජික”න්ති (පාරා. 67) එවං ආපත්තියං. “න මයං පාරාජිකා, යො අවහටො සො පාරාජිකො”ති (පාරා. 155) එවං පුග්ගලෙ වත්තමානො වෙදිතබ්බො. “පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍යා”තිආදීසු (පාරා. 384) පන ධම්මෙ වත්තතිති වදන්ති. යස්මා පන තත්ථ ධම්මොති කත්ථවි ආපත්ති, කත්ථවි සික්ඛාපදමෙව අධිප්පෙතං, තස්මා සො විසුං න වත්තබ්බො. තත්ථ සික්ඛාපදං යො තං අතික්කමති, තං පරාජෙති, තස්මා “පාරාජික”න්ති වුවවති. ආපත්ති පන යො නං අප්පකාපජ්ජති, තං පරාජෙති, තස්මා “පාරාජිකා”ති වුවවති. පුග්ගලො යස්මා පරාජිතො පරාජයමාපන්නො, තස්මා “පාරාජිකො”ති වුවවති. එතමෙව භි අත්ථං සන්ධාය පරිවාරෙපි –

“පාරාජිකන්ති යං චුත්තං, තං සුණොහි යථාතථං;  
චුතො පරද්ධො භට්ඨො ව, සද්ධම්මා භි නිරඬකතො;  
සංවාසොපි තභිං නත්ථි, තෙනතං ඉති වුවවති”ති චුත්තං. (පරි. 339);

අයඤ්චෙත්ථ අත්ථො – “තං සික්ඛාපදං විනික්කමන්නො ආපත්තිඤ්ච ආපන්නො පුග්ගලො චුතො භොතිති සබ්බං යොජෙතබ්බං. තෙන වුවවතිති යෙන කාරණෙන අස්සමණො භොති අසකාසුත්තියො පරිභට්ඨො ඡින්නො පරාජිතො සාසනතො, තෙන වුවවති. කිත්ති? “පාරාජිකො භොති”ති.

සහ වසන්ති එත්ථාති සංවාසො, තං දස්සෙතුං “සංවාසො නාමා”ති වත්ථා “එකකම්ම”න්තිආදිමාහ. තත්ත්වායං සද්ධිං යොජනාය වණ්ණනා – චතුබ්බිධම්පි සඬසකම්මං සිමාපරිවජ්ජන්නෙහි පකතත්තෙහි භික්ඛුහි එකතො කත්තබ්බත්තා එකකම්මං නාම. තථා පඤ්චවිධොපි පාතිමොක්ඛුද්දෙසො එකතො උද්දිසිතබ්බත්තා

එකුද්දෙසො නාම. පඤ්ඤත්තං පන සික්ඛාපදං සබ්බෙහිපි ලජ්ජීපුග්ගලෙහි සමං සික්ඛිතබ්බභාවතො සමසික්ඛතා නාම. එත්ථ යස්මා සබ්බෙපි ලජ්ජිතො එතෙසු කම්මාදීසු සහ වසන්ති, න එකොපි තතො බහිද්ධා සන්දිස්සති, තස්මා තානි සබ්බානිපි ගහෙත්වා “එසො සංවාසො නාමා”ති ආහ. සො ච වුත්තප්පකාරො සංවාසො තෙන පුග්ගලෙන සද්ධිං නත්ථී, තෙන කාරණෙන සො පාරාජිකො පුග්ගලො අසංවාසොති වුච්චතීති.

**56.** එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විහජිත්වා ඉදානි යං තං “පටිසෙවෙය්‍යා”ති එත්ථ යෙනාකාරෙන පටිසෙවෙය්‍යාති වුච්චති, තස්සාකාරස්ස දස්සනත්ථං “පටිසෙවති නාමා”ති ඉදං මාතිකාපදං යථෙත්වා “නිමිත්තෙන නිමිත්තං අභිගජාතෙන අභිගජාත”න්ති වුත්තං. තත්ථ යස්මා න කෙවලං ඉත්ථියො එව නිමිත්තං පාරාජිකවත්ථු, න ච මනුස්සිත්ථියො එව, සුවණ්ණරජතාදිමයානඤ්ච ඉත්ථිනම්පි නිමිත්තං වත්ථුමෙව න හොති; තස්මා යං යං වත්ථු හොති, තං තං දස්සෙතුං “තිස්සො ඉත්ථියො”ති ආදිනා නයෙන යෙසං නිමිත්තානි වත්ථුනි හොන්ති, තෙ සත්තෙ වත්වා “මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ”ති ආදිනා නයෙන තානි වත්ථුනි ආහ.

තත්ථ තිස්සො ඉත්ථියො, තයො උභතොඛ්‍යඤ්ජනකා, තයො පණ්ඩකා, තයො පුරිසානි පාරාජිකවත්ථුනං නිමිත්තානං නිස්සයා ද්වාදස සත්තා හොන්ති. තෙසු ඉත්ථිපුරිසා පාකටා එව. පණ්ඩකඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකහෙදො පබ්බජ්ජාබන්ධකවණ්ණනායං පාකටො භවිස්සති.

මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්සානි එත්ථ ච මනුස්සිත්ථියා තිසු මග්ගෙසුති අත්ථො වෙදිතබ්බො. එවං සබ්බත්ථං. සබ්බෙ එව වෙතෙ මනුස්සිත්ථියා තයො මග්ගා, අමනුස්සිත්ථියා තයො, තිරච්ඡානගතිත්ථියා තයොති නව; මනුස්සඋභතොඛ්‍යඤ්ජනකාදීනං නව; මනුස්සපණ්ඩකාදීනං ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ; තථා මනුස්සපුරිසාදීනන්ති සමතිංස මග්ගා හොන්ති. එතෙසු නිමිත්තසබ්බාතෙසු යත්ථ කත්ථවි අත්තතො අභිගජාතං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙත්වා මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තො පාරාජිකං ආපජ්ජති.

### පයමවතුක්කකථාවණ්ණනා

**57.** ආපජ්ජන්තො පන යස්මා සෙවනවිත්තෙනෙව ආපජ්ජති, න විනා තෙන; තස්මා තං ලක්ඛණං දස්සෙන්නො භගවා “භික්ඛුස්ස සෙවනවිත්තං උපට්ඨිතෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ භික්ඛුස්සානි මෙටුනසෙවනකස්ස භික්ඛුස්ස. සෙවනවිත්තං උපට්ඨිතෙති භූමිමත්ථෙ පච්චත්තවචනං, සෙවනවිත්තෙ පච්චුපට්ඨිතෙති අත්ථො. වච්චමග්ගං අභිගජාතං පවෙසෙත්තස්සානි යෙන මග්ගෙන වච්චං නික්ඛමති තං මග්ගං අත්තතො අභිගජාතං පුරිසනිමිත්තං තිලඵලමත්තම්පි පවෙසෙත්තස්ස. ආපත්ති පාරාජිකස්සානි ආපත්ති පාරාජිකා අස්ස හොතිති අත්ථො.

අථ වා ආපත්තීති ආපජ්ජනං හොති. පාරාජිකස්සාති පාරාජිකධම්මස්ස. එස නයො සබ්බත්ථං.

**58.** එවං සෙවනවිත්තෙනෙව පවෙසෙත්තස්ස ආපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා තං පවෙසනං නාම න කෙවලං අත්තූපක්කමෙනෙව, පරුපක්කමෙනාපි හොති. තත්වාපි ච සාදියන්තස්සෙව ආපත්ති පටිසෙවනවිත්තසමඬගිස්ස, න ඉතරස්ස. තස්මා යෙ සද්ධාපබ්බජිතා කුලපුත්තා සම්මාපටිපන්නකා පරුපක්කමෙන පවෙසනෙපි සති න සාදියන්ති, තෙසං රක්ඛණත්ථං “භික්ඛූපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථි”න්තිආදිමාහ.

තත්ථ පටිපක්ඛං අත්ථයන්ති ඉච්ඡන්තිති පච්චත්ථිකා, භික්ඛූ එව පච්චත්ථිකා භික්ඛූපච්චත්ථිකා; විසභාගානං චෙරිභික්ඛුනාමෙනං අධිවචනං. මනුස්සිත්ථිං භික්ඛූස්ස සන්තිකෙ ආනෙත්වාති ඉස්සාපකතා තං භික්ඛූං නාසෙතුකාමා ආමිසෙන වා උපලාපෙත්වා මිත්තසන්ථවවසෙන වා “ඉදං අමිභාකං කිච්චං කරොහි”ති වත්වා කඤ්චි මනුස්සිත්ථිං රත්තිභාගෙ තස්ස භික්ඛූස්ස වසනොකාසං ආනෙත්වා. වච්චමග්ගෙන අඬගජාතං අභිනිසිදෙන්තිති තං භික්ඛූං හත්ථපාදසිසාදිසු සුග්ගහිතං නිජ්ජර්ජ්ජන්දං ගහෙත්වා ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙන තස්ස භික්ඛුනො අඬගජාතං අභිනිසිදෙන්ති; සම්පයොජෙන්නිති අත්ථො.

සො චෙතිආදිසු සො චෙ භික්ඛූ වච්චමග්ගබ්හන්තරං අත්තනො අඬගජාතස්ස පවෙසනං සාදියති අධිවාසෙති තස්මිං ඛණෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙති. පට්ට්ඨං සාදියති අධිවාසෙති, පට්ට්ඨකාලෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙති. යීතං සාදියති අධිවාසෙති, යානජ්ජත්තකාලෙ සුක්කච්ඡිස්සට්ඨිසමයෙ සෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙති. උද්ධරණං සාදියති අධිවාසෙති, නිහරණකාලෙ පටිසෙවනවිත්තං උපට්ඨාපෙති. එවං චතුසු යානෙසු සාදියන්තො “මම චෙරිසමණෙහි ඉදං කත”න්ති වත්තුං න ලහති, පාරාජිකාපත්තිමෙව ආපජ්ජති. යථා ච ඉමානි වත්තාරි සාදියන්තො ආපජ්ජති; එවං පුරිමං එකං අසාදිසිත්වා තිණි සාදියන්තොපි, ද්වෙ අසාදිසිත්වා ද්වෙ සාදියන්තොපි, තිණි අසාදිසිත්වා එකං සාදියන්තොපි ආපජ්ජතියෙව. සබ්බසො පන අසාදියන්තො ආසිවිසමුඛං විය අඬගාරකාසු විය ච පට්ට්ඨං අඬගජාතං මඤ්ඤමානො නාපජ්ජති. තෙන වුත්තං – “පවෙසනං න සාදියති...පෙ.... උද්ධරණං න සාදියති, අනාපත්ති”ති. ඉමඤ්චි එවරුපං ආරද්ධවිපස්සකං කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛං එකාදසහි අග්ගිහි සම්පජ්ජලිතානි ච සබ්බායතනානි උක්ඛිත්තාසිකෙ විය ච වධකෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පස්සන්තං පුග්ගලං රක්ඛන්තො භගවා පච්චත්ථිකානඤ්චස්ස මනොරථවිසාතං කරොන්තො ඉමං “පවෙසනං න සාදියති”තිආදිකං චතුක්කං නිහරිත්වා යපෙසිති.

පයමචතුක්කකථා නිට්ඨිතා.

එකුනසත්තනිද්විසතචතුක්කකථා

**59-60.** එවං පටමචතුක්කං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා භික්ඛුපච්චත්ථිකා ඉත්ථිං ආනෙත්වා න කෙවලං වච්චමග්ගෙනෙව අභිනිසිදෙන්ති, අප්ථං බො පස්සාවමග්ගෙනපි මුඛෙනපි. ඉත්ථිං ආනෙත්වාපි ච කෙවි ජාගරන්තිං ආනෙන්ති, කෙවි සුත්තං, කෙවි මත්තං, කෙවි උම්මත්තං, කෙවි පමත්තං අඤ්ඤවිහිතං වික්ඛිත්තචිත්තන්ති අත්ථො. කෙවි මතං අක්ඛායිතං, සොණසිඬගාලාදීහි අක්ඛායිතනිමිත්තන්ති අත්ථො. කෙවි මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතං, යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතා නාම යස්සා නිමිත්තෙ වච්චමග්ගෙ පස්සාවමග්ගෙ මුඛෙ වා ඛුනරො ඔකාසො අක්ඛායිතො හොති. කෙවි මතං යෙභුය්‍යෙන ඛායිතං, යෙභුය්‍යෙන ඛායිතා නාම යස්සා වච්චමග්ගාදිකෙ නිමිත්තෙ ඛුං ඛායිතං හොති, අප්පං අක්ඛායිතං. න කෙවලඤ්ච මනුස්සිත්ථිමෙව ආනෙන්ති, අප්ථං අමනුස්සිත්ථිමපි තිරච්ඡානගතිත්ථිමපි. න කෙවලඤ්ච චුත්තජ්ජකාරං ඉත්ථිමෙව, උභතොඛ්‍යඤ්ජනකම්පි පණ්ඩකම්පි පුරිසම්පි ආනෙන්ති. තස්මා තෙසං වසෙන අඤ්ඤානිච්ච චතුක්කානි දස්සෙත්තො “භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං ජාගරන්ති”න්තිආදිමාහ.

තත්ථ පාළියා අසම්මොහත්ථං චුත්තචතුක්කානි එවං සඬ්ඛ්‍යාතො වෙදිතබ්බානි – මනුස්සිත්ථියා තිණ්ණං මග්ගානං වසෙන තිණි සුද්ධිකචතුක්කානි, තිණි ජාගරන්තිචතුක්කානි, තිණි සුත්තචතුක්කානි, තිණි මත්තචතුක්කානි, තිණි උම්මත්තචතුක්කානි, තිණි පමත්තචතුක්කානි, තිණි මතඅක්ඛායිතචතුක්කානි, තිණි යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතචතුක්කානි, තිණි යෙභුය්‍යෙන ඛායිතචතුක්කානීති සත්තචීසති චතුක්කානි. තථා අමනුස්සිත්ථියා; තථා තිරච්ඡානගතිත්ථියාති ඉත්ථිවාරෙ එකාසිති චතුක්කානි. යථා ච ඉත්ථිවාරෙ එවං උභතොඛ්‍යඤ්ජනකවාරෙ. පණ්ඩකපුරිසවාරෙසු පන ද්විත්තං මග්ගානං වසෙන චතුපණ්ණාස චතුපණ්ණාස හොන්ති. එවං සබ්බානිපි ද්වෙසතානි, සත්තති ච චතුක්කානි හොන්ති, තානි උත්තානත්ථානියෙව.

සබ්බවාරෙසු පනෙත්ථ “මතං යෙභුය්‍යෙන අක්ඛායිතං ඛායිත”න්ති එතස්මිං යානෙ අයං විනිච්ඡයො – තම්බපණ්ණිදීපෙ කිර ද්වෙ විනයධරා සමානාවරියකා ථෙරා අහෙසුං – උපතිස්සත්ථෙරො ච, චුස්සදෙවත්ථෙරො ච. තෙ මහාහයෙ උප්පන්නෙ විනයපිටකං පරිහරන්තා රක්ඛිංසු. තෙසු උපතිස්සත්ථෙරො ඛ්‍යාත්තතරො. තස්සාපි ද්වෙ අන්තෙවාසිකා අහෙසුං – මහාපදුමත්ථෙරො ච මහාසුමත්ථෙරො ච. තෙසු මහාසුමත්ථෙරො නක්ඛත්තුං විනයපිටකං අස්සොසි, මහාපදුමත්ථෙරො තෙන සද්ධිං නචක්ඛත්තුං, විසුඤ්ච එකකොච නචක්ඛත්තුන්ති අට්ඨාරසක්ඛත්තුං අස්සොසි; අයමෙව තෙසු ඛ්‍යාත්තතරො. තෙසු මහාසුමත්ථෙරො නචක්ඛත්තුං විනයපිටකං සුත්වා ආචරියං මුඤ්චිත්වා අපරගඬ්ඨං අගමාසි. තතො මහාපදුමත්ථෙරො ආහ – “සුරො චත, රෙ, එස විනයධරො යො ධරමානකංයෙව ආචරියං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤත්ථ වසිතබ්බං මඤ්ඤති. නනු ආචරියෙ ධරමානෙ විනයපිටකඤ්ච අට්ඨකථා ච අනෙකක්ඛත්තුං ගහෙත්වාපි න විස්සජ්ජෙතබ්බං, නිච්චකාලං සොතබ්බං, අනුසංචච්ඡරං සජ්ඣායිතබ්බං”න්ති.



එවං විනයගරුකානං භික්ඛූනං කාලෙ එකදිවසං උපතිස්සත්ථෙරො මහාපදුමත්ථෙරජ්ජමුඛානං පඤ්චන්තං අන්තෙවාසිකසතානං පටිමපාරාජිකසික්ඛාපදෙ ඉමං පදෙසං වණ්ණෙත්තො නිසින්නො භොති. තං අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු - “භත්තෙ, යෙහුයොන අක්ඛායිනෙ පාරාජිකං, යෙහුයොන ඛායිනෙ පුල්ලච්චයං, උපඨස්සක්ඛායිනෙ කෙන භවිතඛිබ්බ්”න්ති? ථෙරො ආහ - “ආවුසො, බුද්ධා නාම පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්නා න සාවසෙසං කත්වා පඤ්ඤපෙන්නි, අනවසෙසංයෙව කත්වා සඛිබ්බං පරියාදිගිත්වා සොතං ඡින්දිත්වා පාරාජිකවත්ථුස්මිං පාරාජිකමෙව පඤ්ඤපෙන්නි. ඉදඤ්භි සික්ඛාපදං ලොකවජ්ජං, න පණ්ණත්තිවජ්ජං. තස්මා යදි උපඨස්සක්ඛායිනෙ පාරාජිකං භවෙය්‍ය, පඤ්ඤපෙය්‍ය සම්මාසම්බුද්ධො. පාරාජිකච්ඡායා පනෙත්ථ න දිස්සති, පුල්ලච්චයමෙව දිස්සති”ති.

අපිව මහසරීරෙ පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්නො භගවා යෙහුයොන අක්ඛායිනෙ යපෙසි “තතො පරං පාරාජිකං නත්ථි”ති දස්සෙතුං. පුල්ලච්චයං පඤ්ඤපෙන්නො යෙහුයොන ඛායිනෙ යපෙසි “තතො පරං පුල්ලච්චයං නත්ථි”ති දස්සෙතුන්තිපි වෙදිතඛිබ්බං. ඛායිතාඛායිතඤ්ච නාමෙතං මහසරීරස්මිංයෙව වෙදිතඛිබ්බං, න ජීවමානෙ. ජීවමානෙ හි නඛපිට්ඨිජ්ජමාණෙපි ඡවිමංසෙ වා න්භාරුමිහි වා සති පාරාජිකමෙව භොති. යදිපි නිමිත්තං සඛිබ්බසො ඛායිතං ඡවිවම්මං නත්ථි, නිමිත්තසණ්ඨානං පඤ්ඤායති, පවෙසනං ජායති, පාරාජිකමෙව. නිමිත්තසණ්ඨානං පන අනවසෙසෙත්වා සඛිබ්බස්මිං නිමිත්තෙ ඡින්දිත්වා සමන්තතො තච්ඡෙත්වා උජ්ජාටිතෙ වණ්ණසඨ්ඨෙපවසෙන පුල්ලච්චයං. නිමිත්තතො පතිතාය මංසපෙසියා උපක්කමන්තස්ස දුක්කටං. මහසරීරෙ පන යදිපි සඛිබ්බං සරීරං ඛායිතං භොති, යදිපි අක්ඛායිතං, තයො පන මග්ගා අක්ඛායිතා, තෙසු උපක්කමන්තස්ස පාරාජිකං. යෙහුයොන අක්ඛායිනෙ පාරාජිකමෙව. උපඨස්සක්ඛායිනෙ ව යෙහුයොන ඛායිනෙ ව පුල්ලච්චයං.

මනුස්සානං ජීවමානකසරීරෙ අක්ඛිනාසකණ්ණච්ඡිද්දවත්ථිකොසෙසු සත්ථකාදිහි කතවණෙ වා මෙථුනරාගෙන තිලඵලමත්තම්පි අභිගජානං පවෙසෙත්තස්ස පුල්ලච්චයමෙව. අවසෙසසරීරෙ උපකච්ඡකාදිසු දුක්කටං. මතෙ අල්ලසරීරෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං, පුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ පුල්ලච්චයං, දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටං. යදා පන සරීරං උද්ධුමාතකං භොති කුටීනං නිලමක්ඛිකසමාකිණ්ණං කිම්බුලසමාකුලං නවහි වණ්ණමුඛෙහි පග්ගළිතපුඛිබ්බකුණපභාවෙන උපගන්තුම්පි අසක්කුණෙය්‍යං, තදා පාරාජිකවත්ථුඤ්ච පුල්ලච්චයවත්ථුඤ්ච විජහති; තාදිසෙ සරීරෙ යත්ථ කත්ථවි උපක්කමතො දුක්කටමෙව. තිරච්ඡානගතානං භත්ථි-අස්ස-ගොණ-ගදුහ-ඔට්ඨමහිංසාදිනං නාසාය පුල්ලච්චයං. වත්ථිකොසෙ පුල්ලච්චයමෙව. සඛිබ්බෙසම්පි තිරච්ඡානගතානං අක්ඛිකණ්ණච්ඡෙසු දුක්කටං, අවසෙසසරීරෙපි දුක්කටමෙව. මතානං අල්ලසරීරෙ පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං, පුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ පුල්ලච්චයං, දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටං.

කුටිකකුණපෙ පන පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව සබ්බත්ථ දුක්කටං.  
 කායසංසග්ගරාගෙන වා මෙටුනරාගෙන වා ජීවමානකපුරිසස්ස වත්ථිකොසං  
 අප්පවෙසෙන්නො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ජුපති, දුක්කටං. මෙටුනරාගෙන ඉත්ථියා  
 අප්පවෙසෙන්නො නිමිත්තෙන නිමිත්තං ජුපති, පුල්ලච්චයං. මහාඅට්ඨකථායං පන  
 “ඉත්ථිනිමිත්තං මෙටුනරාගෙන මුඛෙන ජුපති පුල්ලච්චය”න්ති වුත්තං.  
 වම්මක්ඛන්ධකෙ “ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු අවිරවතියා නදියා ගාවීනං තරත්තීනං  
 විසාණෙසුපි ගණ්හන්ති, කණ්ණෙසුපි ගණ්හන්ති, ගීවායපි ගණ්හන්ති, ඡෙප්පායපි  
 ගණ්හන්ති, පිට්ඨිමපි අභිරුහන්ති, රත්තවිත්තාපි අභිගජානං ජුපන්ති”ති (මහාව.  
 252) ඉමිස්සා අට්ඨප්පත්තියා අවිසෙසෙන වුත්තං – “න ව, භික්ඛවෙ,  
 රත්තවිත්තෙන අභිගජානං ජුපිතබ්බං, යො ජුපෙයා, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති  
 (මහාව. 252). තං සබ්බමිපි සංසන්දිත්වා යථා න විරුජ්ඣති තථා ගහෙතබ්බං.  
 කට්ඨ්ථ න විරුජ්ඣති? යං තාව මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං “මෙටුනරාගෙන මුඛෙන  
 ජුපති”ති. තත්ත කිර නිමිත්තමුඛං මුඛන්ති අධිප්පෙනං. “මෙටුනරාගෙනා”ති ව  
 වුත්තත්තාපි අයමෙව තත්ථ අධිප්පායොති වෙදිතබ්බො. න හි ඉත්ථිනිමිත්තෙන  
 පකතිමුඛෙන මෙටුනුපක්කමො හොති. ඛන්ධකෙපි යෙ පිට්ඨිං අභිරුහන්තා  
 මෙටුනරාගෙන අභිගජානෙන අභිගජානං ජුපිංසු, තෙ සන්ධාය පුල්ලච්චයං වුත්තන්ති  
 වෙදිතබ්බං. ඉතරථා හි දුක්කටං සියා. කෙච් පනාහු “ඛන්ධකෙපි මුඛෙනෙව ජුපනං  
 සන්ධාය ඔළාරිකත්තා කම්මස්ස පුල්ලච්චයං වුත්තං. අට්ඨකථායමිපි තං  
 සන්ධායභාසිතං ගහෙත්වා මෙටුනරාගෙන මුඛෙන ජුපති පුල්ලච්චයන්ති  
 වුත්ත”න්ති. තස්මා සුට්ඨ සල්ලක්ඛෙත්වා උභොසු විනිච්ඡයෙසු යො යුත්තතරො  
 සො ගහෙතබ්බො. විනයඤ්ඤා පන පුරිමං පසංසන්ති. කායසංසග්ගරාගෙන පන  
 පකතිමුඛෙන වා නිමිත්තමුඛෙන වා ඉත්ථිනිමිත්තං ජුපන්තස්ස සඛිසාදිසෙසො.  
 තිරව්භානගතිත්ථියා පස්සාවමග්ගං නිමිත්තමුඛෙන ජුපන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව  
 පුල්ලච්චයං. කායසංසග්ගරාගෙන දුක්කටන්ති.

එකුනසත්තතිද්විසතවතුක්කකථා නිට්ඨිතා.

### සන්ථතවතුක්කභෙදකථා

**61-62.** එවං භගවා පටිපන්නකස්ස භික්ඛුනො රක්ඛණත්ථං.  
 සත්තතිද්විසතවතුක්කානි නිහරිත්වා “ඉදානි යෙ අනාගතෙ පාපභික්ඛු ‘සන්ථතං  
 ඉමං න කිඤ්චි උපාදින්නකං උපාදින්නකෙන ඵ්ඤති, කො එත්ථ දොසො’ති  
 සඤ්චිච්ච ලෙසං ඔඬ්ඬෙස්සන්ති, තෙසං සාසනෙ පතිට්ඨා එව න භවිස්සති”ති දිස්වා  
 තෙසු සත්තතිද්විසතවතුක්කෙසු එකමෙකං වතුක්කං වතුහි සන්ථතාදිහෙදෙහි  
 භින්දිත්වා දස්සෙන්නො භික්ඛුපච්චත්ථිකා මනුස්සිත්ථිං භික්ඛුස්ස සන්තිකෙ  
 ආනෙත්වා වච්චමග්ගෙන පස්සාවමග්ගෙන මුඛෙන අභිගජානං අභිනිසිදෙන්ති  
 සන්ථතාය අසන්ථතස්සාතිආදිමාහ.

තත්ථ සන්ථතාය අසන්ථතස්සාතිආදිසු සන්ථතාය ඉත්ථියා වච්චමග්ගෙන  
 පස්සාවමග්ගෙන මුඛෙන අසන්ථතස්ස භික්ඛුස්ස අභිගජානං අභිනිසිදෙන්ති ඉමිතා

නයෙන යොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ සන්ථකා නාම යස්සා තීඝු මග්ගෙඝු යො කොචි මග්ගො පලිවෙයෙත්වා වා අන්තො වා පවෙසෙත්වා යෙන කෙනචි වත්ථෙන වා පණ්ණෙන වා වාකපට්ටෙන වා වම්මෙන වා තිපුසීසාදිනං පට්ටෙන වා පටිච්ඡන්තො. සන්ථකො නාම යස්ස අභිගජානං තෙසංයෙව වත්ථාදිනං යෙන කෙනචි පටිච්ඡන්තං. තත්ථ උපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං සට්ඨියතු, අනුපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, අනුපාදින්නකෙන වා අනුපාදින්නකං, උපාදින්නකෙන වා උපාදින්නකං, සවෙ යත්තකෙ පට්ඨියෙ පාරාජිකං හොතීති චුත්තං, තත්තකං පවිසති, සබ්බත්ථ සාදියන්තස්ස පාරාජිකක්ඛෙත්තෙ පාරාජිකං; පුල්ලච්චයක්ඛෙත්තෙ පුල්ලච්චයං, දුක්කටක්ඛෙත්තෙ දුක්කටමෙව හොතී. සවෙ ඉත්ථිනිමිත්තං බාණුං කත්වා සන්ථතං, බාණුං සට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං. සවෙ පුරිසනිමිත්තං බාණුං කත්වා සන්ථතං, බාණුං පවෙසෙන්තස්ස දුක්කටං. සවෙ උභයං බාණුං කත්වා සන්ථතං, බාණුනා බාණුං සට්ටෙන්තස්ස දුක්කටං. සවෙ ඉත්ථිනිමිත්තෙ වෙළුනප්පබ්බාදිනං කිඤ්චි පක්ඛිත්තං, තස්ස හෙට්ඨාභාගං වෙපි චුසන්තො තිලඵලමත්තං පවෙසෙති, පාරාජිකං. උපරිභාගං වෙපි උභොසු පස්සෙසු එකපස්සං වෙපි චුසන්තො පවෙසෙති, පාරාජිකං. වත්තාරිපි පස්සානි අචුසන්තො පවෙසෙත්වා තස්ස තලං වෙපි චුසති, පාරාජිකං. යදි පන පස්සෙසු වා තලෙ වා අචුසන්තො ආකාසගතමෙව කත්වා පවෙසෙත්වා නීහරති, දුක්කටං. බභිද්ධා බාණුකෙ චුසති දුක්කටමෙව. යථා ච ඉත්ථිනිමිත්තෙ චුත්තං, එවං සබ්බත්ථ ලක්ඛණං වෙදිතබ්බන්ති.

සන්ථතචතුක්කහෙදකථා නිට්ඨිතා.

### භික්ඛුපච්චත්ථිකචතුක්කහෙදවණ්ණනා

**63-64.** එවං සන්ථතචතුක්කහෙදං වත්වා ඉදානි යස්මා න කෙවලං මනුස්සිත්ථිආදිකෙ භික්ඛුස්ස එව සන්තිකෙ ආනෙන්නි. අථ බො භික්ඛුමිපි තාසං සන්තිකෙ ආනෙන්නි, තස්මා තප්පහෙදං දස්සෙන්නො “භික්ඛුපච්චත්ථිකා භික්ඛුං මනුස්සිත්ථියා සන්තිකෙ”ති ආදිනා නයෙන සබ්බානි තානි චතුක්කානි පුනපි නීහරිත්වා දස්සෙසි. තෙසු විනිච්ඡයො චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

භික්ඛුපච්චත්ථිකචසෙන චතුක්කහෙදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### රාජපච්චත්ථිකාදිචතුක්කහෙදකථා

**65.** යස්මා පන න භික්ඛුපච්චත්ථිකා එව එවං කරොන්ති, රාජපච්චත්ථිකාදයොපි කරොන්ති. තස්මා තමිපි පහෙදං දස්සෙන්නො “රාජපච්චත්ථිකා”තිආදිමාහ. තත්ථ රාජානො එව පච්චත්ථිකා රාජපච්චත්ථිකා. තෙ ච සයං ආනෙන්නාපි අඤ්ඤෙහි ආණාපෙන්නාපි ආනෙන්නියෙවානි වෙදිතබ්බා. වොරා එව පච්චත්ථිකා වොරපච්චත්ථිකා. ධුත්තානි මෙථුනුපසංහිතබ්බිධාපසුනා නාගරිකකෙරාටියපුරිසා, ඉත්ථිධුත්තසුරාධුත්තාදයො වා; ධුත්තා එව පච්චත්ථිකා ධුත්තපච්චත්ථිකා.

ගන්ධන්ති හදයං වුවිච්ඡි, තං උප්පාටෙන්තිති උප්පලගන්ධා, උප්පලගන්ධා එව පච්චන්ටීකා උප්පලගන්ධපච්චන්ටීකා. එතෙ කිර න කසිවණ්ඡපාදීහි ජීවන්ති, පන්ථසාතගාමසාතාදීති කත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්නි. තෙ කම්මසිද්ධිං පන්ථයමානා දෙවතානං ආයාචෙන්වා තාසං බලිකම්මත්ථං මනුස්සානං හදයං උප්පාටෙන්ති. සබ්බකාලෙ ව මනුස්සා දුල්ලභා. භික්ඛු පන අරඤ්ඤෙ විහරන්තා සුලභා භොන්ති. තෙ සීලවන්තං භික්ඛුං ගහෙන්වා “සීලවතො වධො නාම භාරියො භොති” ති මඤ්ඤමානා තස්ස සීලවිනාසනත්ථං මනුස්සින්ටීආදිකෙ වා ආනෙන්ති; තං වා තත්ථ නෙන්නි. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. භික්ඛුපච්චන්ටීකවාරෙ වුත්තනයෙනෙව ව ඉමෙසු චතුසුපි වාරෙසු චතුක්කානි වෙදිතබ්බානි. පාළියං පන සංඛිත්තෙන වුත්තානි.

සබ්බකාරෙන චතුක්කභෙදකථා නිට්ඨිතා.

### ආපත්තානාපත්තිවාරවණ්ණනා

**66.** ඉදානි යං වුත්තං “මනුස්සින්ටියා තයො මග්ගෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්සා” තිආදි, තත්ථ අසම්මොහත්ථං “මග්ගෙන මග්ග” තිආදිමාහ. තත්ථ මග්ගෙන මග්ගන්ති ඉන්ටියා තිසු මග්ගෙසු අඤ්ඤතරෙන මග්ගෙන අත්තනො අධිගජාතං පවෙසෙති අථ වා සම්භින්තෙසු ද්විසු මග්ගෙසු පස්සාවමග්ගෙන වච්චමග්ගං වච්චමග්ගෙන වා පස්සාවමග්ගං පවෙසෙති. මග්ගෙන අමග්ගන්ති පස්සාවාදිමග්ගෙන පවෙසෙත්වා තස්ස සාමන්තා වණෙන නීහරති. අමග්ගෙන මග්ගන්ති මග්ගසාමන්තෙන වණෙන පවෙසෙත්වා මග්ගෙන නීහරති. අමග්ගෙන අමග්ගන්ති ද්විසු සම්භින්තවණෙසු එකෙන වණෙන පවෙසෙත්වා දුතියෙන නීහරති. ඉමස්ස සුත්තස්ස අනුලොමවසෙන සබ්බත්ථ වණසඬ්ඛෙපෙ ථුල්ලච්චයං වෙදිතබ්බං.

ඉදානි යං පරතො වක්ඛති “අනාපත්ති අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා” ති, තත්ථ අසම්මොහත්ථං “භික්ඛු සුත්තභික්ඛුමිහි” තිආදිමාහ. තත්තායං අධිප්පායො — යො පටිබුද්ධො සාදියති සො “සුත්තමිහි මයි එසො විප්පටිපජ්ජි, නාහං ජානාමි” ති න මුවිච්ඡි. උභො නාසෙතබ්බානි වෙන්ථ ද්වෙපි ලිඬිගනාසනෙන නාසෙතබ්බා. තත්ත දුසකස්ස පටිඤ්ඤාකරණං නත්ථි, දුසිතො පුච්ඡිත්වා පටිඤ්ඤාය නාසෙතබ්බො. සවෙ න සාදියති, න නාසෙතබ්බො. එස නයො සාමණෙරවාරෙපි.

එවං තත්ථ තත්ථ තං තං ආපත්තිඤ්ච අනාපත්තිඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිමෙව දස්සෙන්නො “අනාපත්ති අජානන්තස්සා” තිආදිමාහ. තත්ථ අජානන්තො නාම යො මහානිද්දං ඔක්කන්තො පරෙන කතං උපක්කමම්පි න ජානාති වෙසාලියං මහාවතෙ දිවාචිහාරගතො භික්ඛු විය. එවරුපස්ස අනාපත්ති. වුත්තම්පි වෙතං — “නාහං භගවා ජානාමි” ති; ‘අනාපත්ති, භික්ඛු, අජානන්තස්සා’ ති (පාරා. 75). අසාදියන්තො නාම යො ජානිත්වාපි න සාදියති,



තත්ථෙව සහසා වුට්ඨිතභික්ඛු විය. වුත්තම්පි චෙතං - “නාහං භගවා සාදිසි”න්ති.  
‘අනාපත්ති, භික්ඛු, අසාදියන්තස්සා’ති.

උම්මත්තකො නාම පිත්තුම්මත්තකො. දුට්ඨඤ්ඤි පිත්තං - බද්ධපිත්තං,  
අබද්ධපිත්තඤ්ඤාති. තත්ථ අබද්ධපිත්තං ලොභිතං විය සබ්බභගගතං, තම්භි කුපිතෙ  
සත්තානං කණ්ඩුකච්ඡුසර්ථකම්පාදීනි භොන්ති. තානි භෙසජ්ජකිරියාය වූපසමන්ති.  
බද්ධපිත්තං පන පිත්තකොසකෙ යිතං. තම්භි කුපිතෙ සත්තා උම්මත්තකා භොන්ති  
විපල්ලත්ථසඤ්ඤා භිරොත්තජ්ජං ඡඩ්ඛෙත්වා අසාරුජ්ජාචාරං වරන්ති.  
ලහුකගරුකානි සික්ඛාපදානි මද්දන්තාපි න ජානන්ති. භෙසජ්ජකිරියායපි අතෙකිච්ඡා  
භොන්ති. එවරුපස්ස උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති.

බිත්තචිත්තො නාම විස්සට්ඨචිත්තො යක්ඛුම්මත්තකො වුවචති. යක්ඛා කිර  
භෙරවානි වා ආරම්මණානි දස්සෙත්වා මුඛෙන හත්ථං පචෙසෙත්වා හදයරුපං වා  
මද්දන්තා සත්තෙ වික්ඛිත්තචිත්තෙ විපල්ලත්ථසඤ්ඤෙ කරොන්ති. එවරුපස්ස  
බිත්තචිත්තස්ස අනාපත්ති. තෙසං පන උභින්නං අයං විසෙසො - පිත්තුම්මත්තකො  
නිච්චමෙව උම්මත්තකො භොති, පකතිසඤ්ඤං න ලභති. යක්ඛුම්මත්තකො  
අන්තරන්තරා පකතිසඤ්ඤං පටිලභති. ඉධ පන පිත්තුම්මත්තකො වා භොතු  
යක්ඛුම්මත්තකො වා, යො සබ්බෙසො මුට්ඨස්සති කිඤ්චි න ජානාති, අග්ගිම්පි  
සුචණ්ණම්පි ගුට්ඨිම්පි චන්දනම්පි එකසදිසං මද්දන්තොව විවරති, එවරුපස්ස  
අනාපත්ති. අන්තරන්තරා සඤ්ඤං පටිලභිත්වා ඤාත්වා කරොන්තස්ස පන  
ආපත්තියෙව.

වෙදනාට්ඨො නාම යො අධිමත්තාය දුක්ඛවෙදනාය ආතුරො කිඤ්චි න ජානාති,  
එවරුපස්ස අනාපත්ති.

ආදිකම්මිකො නාම යො තස්මිං තස්මිං කම්මෙ ආදිභූතො. ඉධ පන  
සුදින්නත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං  
මක්කට්ඨසමණවජ්ජිපුත්තකාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාජනියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථා

ඉමස්මිං පන සික්ඛාපදෙ කොසල්ලත්ථං ඉදං පකිණ්ණකංවෙදිතබ්බං -

“සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා, අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං;  
ලොකචජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච, කුසලං වෙදනාය වා”ති.

තත්ථ “සමුට්ඨාන”න්ති සබ්බසඬ්ඛාභකවසෙන ඡ සික්ඛාපදසමුට්ඨානානි. තානි  
පරිචාරෙ ආචි භවිස්සන්ති. සමාසතො පන සික්ඛාපදං නාම - අත්ථි ඡසමුට්ඨානං,

අත්ථි චතුසමුට්ඨානං, අත්ථි තිසමුට්ඨානං, අත්ථි කථිනසමුට්ඨානං, අත්ථි  
එළකලොමසමුට්ඨානං, අත්ථි ධුරනික්ඛෙපාදිසමුට්ඨානන්ති.

තත්‍රාපි කිඤ්චි කිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි අකිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි  
කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති, කිඤ්චි සියා කිරියතො, සියා අකිරියතො සමුට්ඨාති,  
කිඤ්චි සියා කිරියතො සියා කිරියාකිරියතො සමුට්ඨාති.

තත්‍රාපි අත්ථි සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අත්ථි නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං. තත්ථ යං  
චිත්තභිගං ලභතියෙව, තං සඤ්ඤාවිමොක්ඛං; ඉතරං නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං.

පුන අත්ථි සචිත්තකං, අත්ථි අචිත්තකං. යං සහෙව චිත්තෙන ආපජ්ජති, තං  
සචිත්තකං; යං චිනාපි චිත්තෙන ආපජ්ජති, තං අචිත්තකං. තං සබ්බමපි ලොකවජ්ජං  
පණ්ණත්තිවජ්ජන්ති දුට්ඨං. තෙසං ලක්ඛණං චුත්තමෙව.

කම්මකුසලවෙදනාවසෙනාපි චෙත්ථ අත්ථි සික්ඛාපදං කායකම්මං, අත්ථි  
චජිකම්මං. තත්ථ යං කායද්වාරිකං, තං කායකම්මං; යං චජිද්වාරිකං, තං  
චජිකම්මන්ති වෙදිතබ්බං. අත්ථි පන සික්ඛාපදං කුසලං, අත්ථි අකුසලං, අත්ථි  
අබ්‍යාකතං. ද්වත්තිංසෙව හි ආපත්තිසමුච්චාපකචිත්තානි – අට්ඨ  
කාමාවචරකුසලානි, ද්වාදස අකුසලානි, දස කාමාවචරකිරියචිත්තානි, කුසලතො ච  
කිරියතො ච ද්වෙ අභිඤ්ඤාවිත්තානිති. තෙසු යං කුසලචිත්තෙන ආපජ්ජති, තං  
කුසලං; ඉතරෙහි ඉතරං. අත්ථි ච සික්ඛාපදං තිවෙදනං, අත්ථි ද්විවෙදනං, අත්ථි  
එකවෙදනං. තත්ථ යං ආපජ්ජන්තො තිසු වෙදනාසු අඤ්ඤතරවෙදනාසමඬ්ඨි හුත්වා  
ආපජ්ජති, තං තිවෙදනං; යං ආපජ්ජන්තො සුඛසමඬ්ඨි වා උපෙක්ඛාසමඬ්ඨි වා  
ආපජ්ජති, තං ද්විවෙදනං; යං ආපජ්ජන්තො දුක්ඛවෙදනාසමඬ්ඨියෙව ආපජ්ජති, තං  
එකවෙදනන්ති වෙදිතබ්බං. එවං –

“සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා, අපො සඤ්ඤා සචිත්තකං;  
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච, කුසලං වෙදනාය වා”ති.

ඉමං පකිණ්ණකං විදිත්වා තෙසු සමුට්ඨානාදිසු ඉදං සික්ඛාපදං සමුට්ඨානතො  
එකසමුට්ඨානං. අභිගවසෙන දුකසමුට්ඨානං, කායචිත්තතො සමුට්ඨාති.  
කිරියසමුට්ඨානඤ්ච කරොන්තොයෙව හි එතං ආපජ්ජති. මෙටුනපට්ඨංගුත්තාය  
කාමසඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං. “අනාපත්ති  
අජානන්තස්ස අසාදියන්තස්සා”ති හි චුත්තං. මෙටුනචිත්තෙනෙව නං ආපජ්ජති, න  
චිනා චිත්තෙනාති සචිත්තකං. රාගවසෙනෙව ආපජ්ජිතබ්බතො ලොකවජ්ජං.  
කායද්වාරෙතෙව සමුට්ඨානතො කායකම්මං. චිත්තං පනෙත්ථ අභිගමන්තං හොති,  
න තස්ස වසෙන කම්මභාවො ලබ්භති. ලොභචිත්තෙන ආපජ්ජිතබ්බතො  
අකුසලචිත්තං. සුඛසමඬ්ඨි වා උපෙක්ඛාසමඬ්ඨි වා තං ආපජ්ජතිති ද්විවෙදනන්ති  
වෙදිතබ්බං. සබ්බඤ්ඤෙතං ආපත්තියං යුජ්ජති. සික්ඛාපදසීසෙන පන  
සබ්බඅට්ඨකථාසුදෙසනා ආරුළුභා, තස්මා එවං චුත්තං.

පඩිණ්ණකකරා නිර්වේතා.

විනිතවත්පුවණ්ණතා

මක්කට් වජ්ජිපුත්තා ව...පෙ.... වුඩ්ඪපබ්බජ්ජො මිගොති ඉදං කිං? ඉමා විනිතවත්ථුනං භගවතා සයං විනිවිජ්ජානං තෙසං තෙසං වත්ථුනං උද්දානගාථා නාම. තානි වත්ථුනි “සුඛං විනයධරා උග්ගණ්ඨිස්සන්ති”ති ධම්මසඬ්ඨානකත්ථෙරෙහි යජිතානි. වත්ථුගාථා පන ධරමානෙයෙව භගවති උපාලිත්ථෙරෙන යජිතා “ඉමිනා ලක්ඛණෙන ආයතිං විනයධරා විනයං විනිවිජ්ජිස්සන්ති”ති. තස්මා එත්ථ වුත්තලක්ඛණං සාධුකං සල්ලක්ඛෙන්වා පයමසික්ඛාපදං විනිවිජ්ජිතබ්බං. දුතියාදීනඤ්ච විනිතවත්ථුසු වුත්තලක්ඛණෙන දුතියාදීනි. විනිතවත්ථුනි හි ස්ප්පිකානං පටිච්ජන්තකරුපානි විය විනයධරානං පටිච්ජන්තකවත්ථුනි භොන්තිති.

67. තත්ප් පුරිමානි ද්වෙ වත්ප්ප්නි අනුපඤ්ඤත්තියංයෙව චුත්තත්ථානි. තතියෙ වත්ප්ප්මහි ගිහිලිඬගෙනාති ගිහිවෙසෙන ඔදාතවත්ථො හුත්වා. චතුත්ථෙ නත්ථි කිඤ්චි වත්තබ්බං. තතො පරෙසු සත්තසු වත්ප්ප්සු කුසවීරන්ති කුසෙ ගන්ථෙත්ථා කතවීරං. වාකවීරං නාම තාපසානං වක්කලං. ඵලකවීරං නාම ඵලකසණ්ඨානානි ඵලකානි සිබ්බිත්ථා කතවීරං. කෙසකම්බලොති කෙසෙහි තන්තෙ වායිත්ථා කතකම්බලො. වාලකම්බලොති වමරවාලෙහි වායිත්ථා කතකම්බලො. උලුකපක්ඛිකන්ති උලුකසකුණස්ස පක්ඛෙහි කතනිවාසනං. අජිනක්ඛිපන්ති සලොමං සබුරං අජිනමිගවම්මං. ද්වාදසමෙ වත්ප්ප්මහි සාරත්තොති කායසංසග්ගරාගෙන සාරත්තො; තං රාගං ඤත්ථා භගවා “ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා”ති ආහ.

68. තෙරසමෙ වත්ථුමහි උප්පලවණ්ණාති සා ථෙරි සාවත්ථියං සෙට්ඨිධිතා සතසහස්සකප්පෙ අභිනිභාරසම්පන්නා. තස්සා පකතියාපි අතිදස්සනියා නිලුප්පලවණ්ණා කායච්ඡවි, අබ්භන්තරෙ පන කිලෙසසන්නාපස්ස අභාවෙන අතිවිය විරොචති. සා තායෙව වණ්ණපොක්ඛරතාය “උප්පලවණ්ණා”ති නාමං ලභි. පටිබද්ධචිත්තොති ගිහිකාලතො පට්ඨාය රත්තචිත්තො; සො කිර තස්සා ඤාතිදාරකො හොති. අට් ඛොති අනන්තරත්ථෙ නිපාතො; මඤ්චකෙ නිසින්නානන්තරමෙවාති චුත්තං හොති. දිවා බාහිරතො ආගන්ත්වා ද්වාරං පිටාය නිසින්නානඤ්භි පඨමං අන්ධකාරං හොති. සො යාවස්සා තං අන්ධකාරං න නස්සති, තාවදෙව එවමකාසීති අත්ථො. දුසෙසීති පඨංසෙසි. ථෙරි පන අනවජ්ජා අත්තතො සමණසඤ්ඤං පච්චුපට්ඨපෙත්වා අසාදියන්ති නිසිදි අසද්ධම්මාධිප්පායෙන පරාමට්ඨා අග්ගික්ඛන්ධ-සිලාට්ඨිභ-බදිරසාරබාණුකා විය. සොපි අත්තතො මනොරථං පුරෙත්වා ගතො. තස්සා ථෙරියා දස්සනපථං විජ්ඣන්තස්සෙව අයං මහාපථවි සිනෙරුපබ්බතං ධාරෙතුං සමත්ථාපි තං පාපපුරිසං බ්‍යාමමත්තකලෙවරං ධාරෙතුං අසක්කොන්ති විය හිජ්ජිත්වා විවරමදාසි. සො තඨබණ්ණඤ්ඤෙව අවිච්ඡාලානං ඉන්ධනභාවං අගමාසි. භගවා තං සුත්වා “අනාපත්ති, හික්ඛවෙ, අසාදියන්තියා”ති වත්වා ථෙරිං සන්ධාය ධම්මපදෙ ඉමං ගාථං අභාසි —

“වාරි පොක්බරපත්තෙව, ආරග්ගෙරිව සාසපො;  
 යො න ලිම්පති කාමෙසු, තමහං බුම් බ්‍රාහ්මණ” න්ති. (ධ. ප. 401);

**69.** චුද්දසමෙ චත්ථුම්භි ඉත්ථිලිඬගං පාතුභුතන්ති රත්තිභාගෙ නිද්දං  
 ඔක්කන්තස්ස පුරිසසංඝයානං මස්සුදායිකාදි සබ්බං අන්තරහිතං ඉත්ථිසංඝයානං  
 උප්පන්නං. තමෙව උපජ්ඣං තමෙව උපසම්පදන්ති පුබ්බෙ ගහිතඋපජ්ඣායමෙව  
 පුබ්බෙ කතඋපසම්පදමෙව අනුජානාමි. පුන උපජ්ඣා න ගහෙතබ්බා; උපසම්පදා න  
 කාතබ්බාති අත්ථො. තානියෙව වස්සානීති භික්ඛුඋපසම්පදතො පභුති යාව  
 වස්සගණනා, තංයෙව වස්සගණනං අනුජානාමි. න ඉතො පටියාය වස්සගණනා  
 කාතබ්බාති අත්ථො. භික්ඛුනීහි සඬගම්තුන්ති භික්ඛුනීහි සද්ධිං සඬගම්තුං සඬගන්තුං  
 සමඬගී භවිතුං අනුජානාමිති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – අප්පතිරූපං දානිස්සා  
 භික්ඛුනං මජ්ඣෙකෙ වසිතුං, භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීහි සද්ධිං වසතුති. යා  
 ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි සාධාරණාති යා දෙසනාගාමිනියො වා  
 වුට්ඨානගාමිනියො වා ආපත්තියො භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි සද්ධිං සාධාරණා. තා  
 ආපත්තියො භික්ඛුනීහි සන්තිකෙ වුට්ඨාතුන්ති තා සබ්බාපි භික්ඛුනීහි කාතබ්බං  
 විනයකම්මං කත්වා භික්ඛුනීහි සන්තිකෙ වුට්ඨාතුං අනුජානාමිති අත්ථො. තාහි  
 ආපත්තීහි අනාපත්තීහි යා පන භික්ඛුනං භික්ඛුනීහි අසාධාරණා සුක්කච්ඡස්සට්ඨි-  
 ආදිකා ආපත්තියො, තාහි අනාපත්ති. ලිඬගපරිවත්තනෙන තා ආපත්තියො  
 වුට්ඨිතාව හොන්ති. පුන පකතිලිඬගෙ උප්පන්නෙපි තාහි ආපත්තීහි තස්ස  
 අනාපත්තියෙවාති අයං තාවෙත්ථ පාළිවිනිච්ඡයො.

අයං පන පාළිමුත්තො ඔක්කන්තිකවිනිච්ඡයො – ඉමෙසු තාව ද්විසු ලිඬගෙසු  
 පුරිසලිඬගං උත්තමං, ඉත්ථිලිඬගං භීතං; තස්මා පුරිසලිඬගං බලවඅකුසලෙන  
 අන්තරධායති. ඉත්ථිලිඬගං දුබ්බලකුසලෙන පතිට්ඨාති. ඉත්ථිලිඬගං පන  
 අන්තරධායන්තං දුබ්බලකුසලෙන අන්තරධායති. පුරිසලිඬගං බලවකුසලෙන  
 පතිට්ඨාති. එවං උභයමිපි අකුසලෙන අන්තරධායති, කුසලෙන පටිලබ්භති.

තත්ථ සචෙ ද්වින්නං භික්ඛුනං එකතො සජ්ඣායං වා ධම්මසාකච්ඡං වා කත්වා  
 එකාගාරෙ නිපජ්ජිත්වා නිද්දං ඔක්කන්තානං එකස්ස ඉත්ථිලිඬගං පාතුභවති,  
 උභින්නමිපි සහසෙය්‍යාපත්ති හොති. සො චෙ පටිබුජ්ඣිත්වා අත්තනො තං  
 විජ්ජකාරං දිස්වා දුක්ඛී දුම්මනො රත්තිභාගෙයෙව ඉතරස්ස ආරොවෙය්‍යා, තෙන  
 සමස්සාසෙතබ්බො – “හොතු, මා වින්තයිත්ථ. වට්ඨස්සෙවෙසො දොසො.  
 සම්මාසම්බුද්ධෙන ද්වාරං දින්නං, භික්ඛු වා හොතු භික්ඛුනී වා, අනාවටො ධම්මො  
 අචාරිතො සග්ගමග්ගො” ති. සමස්සාසෙත්වා ච එවං වත්තබ්බං – “තුම්හෙහි  
 භික්ඛුනුපස්සයං ගන්තුං වට්ඨති. අත්ථි වො කාවි සන්දිට්ඨා භික්ඛුනියො” ති. සවස්සා  
 හොන්ති තාදිසා භික්ඛුනියො අත්ථිති, නො චෙ හොන්ති නත්ථිති වත්වා සො භික්ඛු  
 වත්තබ්බො – “මම සඬගහං කරොථ; ඉදානි මං පඨමං භික්ඛුනුපස්සයං නෙථා” ති.  
 තෙන භික්ඛුනා තං ගහෙත්වා තස්සා වා සන්දිට්ඨානං අත්තනො වා සන්දිට්ඨානං  
 භික්ඛුනීහි සන්තිකං ගන්තබ්බං. ගච්ඡන්තෙන ච න එකකෙන ගන්තබ්බං. චතුර්ථි  
 පඤ්චහි භික්ඛුහි සද්ධිං ජොතිකඤ්ච කත්තරදණ්ඩඤ්ච ගහෙත්වා සංවිදහනං



පරිමොවෙත්වා ‘‘මයං අසුකං නාම යානං ගච්ඡාමා’’ති ගන්තබ්බං. සචෙ ඛණිගාමෙ දුරෙ විහාරො භොති, අන්තරාමග්ගෙ ගාමන්තර-නදීපාර-රත්තිවිජ්ජවාස-ගණ්ඨනාපත්තිහි අනාපත්ති. භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා තා භික්ඛුනියො වත්තබ්බා – ‘‘අසුකං නාම භික්ඛුං ජානාටා’’ති? ‘‘ආම, අය්‍යා’’ති. ‘‘තස්ස ඉත්ථිලිඨගං පාතුභුතං, සඬගහං දානිස්ස කරොටා’’ති. තා වෙ ‘‘සාධු, අය්‍යා, ඉදානි මයම්පි සජ්ඣායිස්සාම, ධම්මං සොස්සාම, ගච්ඡට තුම්හෙ’’ති වත්වා සඬගහං කරොන්ති, ආරාධිකා ව භොන්ති සඬගාහිකා ලජ්ජිනියො, තා කොපෙත්වා අඤ්ඤත්ථ න ගන්තබ්බං. ගච්ඡති වෙ, ගාමන්තර-නදීපාර-රත්තිවිජ්ජවාස-ගණ්ඨනාපත්තිහි න මුච්චති. සචෙ පන ලජ්ජිනියො භොන්ති, න සඬගාහිකායො; අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භති. සචෙපි අලජ්ජිනියො භොන්ති, සඬගහං පන කරොන්ති; තාපි පරිච්චජිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගන්තුං ලබ්භති. සචෙ ලජ්ජිනියො ව සඬගාහිකා ව, ඤාතිකා න භොන්ති, ආසන්නගාමෙ පන අඤ්ඤා ඤාතිකායො භොන්ති පටිජග්ගනිකා, තාසම්පි සන්තිකං ගන්තුං වට්ටති වදන්ති. ගන්ත්වා සචෙ භික්ඛුභාවෙපි නිස්සයපටිපන්නො, පතිරූපාය භික්ඛුනියා සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. මාතිකා වා විනයො වා උග්ගහිතො සුග්ගහිතො, පුන උග්ගණ්ඨනකාරණං නත්ථි. සචෙ භික්ඛුභාවෙ පරිසාවචරො, තස්ස සන්තිකෙයෙව උපසම්පන්නා සුපසම්පන්නා. අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පුබ්බෙ තං නිස්සාය වසන්තෙහිපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙයෙව නිස්සයො ගහෙතබ්බො. පරිපුණ්ණවස්සසාමණෙරොනාපි අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙයෙව උපජ්ඣා ගහෙතබ්බා.

යං පනස්ස භික්ඛුභාවෙ අධිට්ඨිතං තිථිවරඤ්ච පත්තො ව, තං අධිට්ඨානං විජහති, පුන අධිට්ඨාතබ්බං. සඬකච්චිකා ව උදකසාටිකා ව ගහෙතබ්බා. යං අතිරෙකච්චරං වා අතිරෙකපත්තො වා විනයකම්මං කත්වා යපිතො භොති, තං සබ්බම්පි විනයකම්මං විජහති, පුන කාතබ්බං. පටිග්ගහිතතෙලමධුචාණිතාදීනිපි පටිග්ගහණං විජහන්ති. සචෙ පටිග්ගහණතො සත්තමෙ දිවසෙ ලිඬගං පරිවත්තති, පුන පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං වට්ටති. යං පන භික්ඛුකාලෙ අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො සන්තකං පටිග්ගහිතං, තං පටිග්ගහණං න විජහති. යං උභින්නං සාධාරණං අවහජිත්වා යපිතං, තං පකතත්තො රක්ඛති. යං පන විහත්තං එතස්සෙව සන්තකං, තං පටිග්ගහණං විජහති. චුත්තම්පි චෙතං පරිවාරෙ –

‘‘තෙලං මධුං චාණිතඤ්චාපි සජ්ජිං;  
සාමං ගහෙත්වාන නික්ඛිපෙය්‍ය;  
අච්චිවත්තෙ සත්තාහෙ;  
සති පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තස්ස ආපත්ති;  
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි වින්තිතා’’ති. (පරි. 480);

ඉදඤ්ඨි ලිඬගපරිවත්තනං සන්ධාය චුත්තං. පටිග්ගහණං නාම ලිඬගපරිවත්තනෙන, කාලංකිරියාය, සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන, භීනායාවත්තනෙන, අනුපසම්පන්නස්ස දානෙන, අනපෙක්ඛවිස්සජ්ජනෙන, අවිජින්දිත්වා ගහණෙන ව විජහති. තස්මා සචෙපි හරිතකඛණ්ඩම්පි පටිග්ගහෙත්වා යපිතමත්ථි, සබ්බමස්ස

පටිග්ගහණං විජහති. භික්ඛුච්ඡායෙ පන යංකිඤ්චිස්සා සන්තකං පටිග්ගහෙත්වා වා අප්පටිග්ගහෙත්වා වා යපිතං, සබ්බස්ස සාව ඉස්සරා, ආහරාපෙත්වා ගහෙතබ්බං. යං පනෙත්ථ ථාවරං තස්සා සන්තකං සෙනාසනං වා උපරොපකා වා, තෙ යස්සිච්ඡති තස්ස දාතබ්බං. තෙරසසු සම්මුතීසු යා භික්ඛුකාලෙ ලද්ධා සම්මුති, සබ්බා සා පටිප්පස්සම්හති. පුරිමිකාය සෙනාසනග්ගාහො පටිප්පස්සම්හති. සචෙ පච්ඡිමිකාය සෙනාසනෙ ගහිතෙ ලිඬගං පරිවත්තති, භික්ඛුනිසඬසො වස්සා උප්පන්නං ලාභං දාතුකාමො හොති, අපලොකෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ භික්ඛුනීහි සාධාරණාය පටිච්ඡන්තාය ආපත්තියා පරිවසන්තස්ස ලිඬගං පරිවත්තති, පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ මානත්තං වරන්තස්ස පරිවත්තති, පුන පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ විණ්ණමානත්තස්ස පරිවත්තති, භික්ඛුනීහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බං. සචෙ අකුසලවිපාකෙ පරික්ඛිණෙ පක්ඛමානත්තකාලෙ පුනදෙව ලිඬගං පරිවත්තති, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ විණ්ණෙ පක්ඛමානත්තෙ පරිවත්තති, භික්ඛුනි අබ්භානකම්මං කාතබ්බන්ති.

අනන්තරෙ භික්ඛුනියා ලිඬගපරිවත්තනවත්ථුමිහි ඉධ වුත්තනයෙනෙව සබ්බො විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – සචෙපි භික්ඛුනිකාලෙ ආපන්නා සඤ්චරිත්තාපත්ති පටිච්ඡන්තා හොති, පරිවාසදානං නත්ථි, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ පක්ඛමානත්තං වරන්තියා ලිඬගං පරිවත්තති, න තෙනත්ථො, ඡාරත්තං මානත්තමෙව දාතබ්බං. සචෙ විණ්ණමානත්තාය පරිවත්තති, පුන මානත්තං අදත්වා භික්ඛුනි අබ්භෙතබ්බො. අථ භික්ඛුනි මානත්තෙ අදින්නෙ පුන ලිඬගං පරිවත්තති, භික්ඛුනීහි පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. අථ ඡාරත්තං මානත්තං වරන්තස්ස පුන පරිවත්තති, පක්ඛමානත්තමෙව දාතබ්බං. විණ්ණමානත්තස්ස පන ලිඬගපරිවත්තෙ ඡාතෙ භික්ඛුනීහි අබ්භානකම්මං කාතබ්බං. පුන පරිවත්තෙ ව ලිඬගෙ භික්ඛුනිභාවෙ ධිතායපි යා ආපත්තියො පුබ්බෙ පටිප්පස්සද්ධා, තා සුප්පටිප්පස්සද්ධා ඵවාති.

**70.** ඉතො පරානි “මාතුයා මෙපුනං ධම්ම”න්තිආදීනි වත්තාරි වත්ථුනි උත්තානත්ථානියෙව.

**71.** මුදුපිට්ඨිකවත්ථුමිහි සො කිර භික්ඛු නටපුබ්බකො. තස්ස සිප්පකොසල්ලත්ථං පරිකම්මකතා පිට්ඨි මුදුකා අහොසි. තස්මා ඵං කාතුං අසක්ඛි.

ලම්බිවත්ථුමිහි තස්ස භික්ඛුස්ස අඬගජානං දීසං හොති ලම්බති, තස්මා ලම්බිති වුත්තො.

ඉතො පරානි ද්වෙ වණුවත්ථුනි උත්තානානෙව. ලෙපවිත්තවත්ථුමිහි ලෙපවිත්තං නාම විත්තකම්මරූපං.

දාරුධිතලිකවත්ථුමිහි දාරුධිතලිකා නාම කට්ඨරූපං. යථා ව ඉමෙසු ද්වීසු ඵං අඤ්ඤෙසුපි දන්තරූප-පොත්ථකරූප-ලොහරූපාදීසු අනුපාදින්නකෙසු ඉත්ථීරූපෙසු නිමිත්තෙ මෙපුනරාගෙන උපක්කමන්තස්ස අසුචි මුච්චතු වා මා වා, දුක්කට්ඨමෙව.

කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි තථෙව දුක්කටං. මොවනරාගෙන පන උපක්කමන්තස්ස මුත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො, අමුත්තෙ ථුල්ලච්චයන්ති.

**72.** සුන්දරවත්ථුම්හි අයං සුන්දරො නාම රාජගහෙ කුලදාරකො සද්ධාය පබ්බජිතො; අත්තභාවස්ස අභිරුප්තාය “සුන්දරො”ති නාමං ලභි. තං රථිකාය ගච්ඡන්තං දිස්වා සමුප්පන්තඡන්දරාගා සා ඉත්ථී ඉමං විජ්ජකාරං අකාසි. ථෙරො පන අනාගාමී. තස්මා සො න සාදිසි. අඤ්ඤෙසං පන අවිසයො එසො.

ඉතො පරෙසු චතුසු වත්ථුසු තෙ හික්ඛු ජළා දුම්මෙධා මාතුගාමස්ස වචනං ගහෙන්වා තථා කත්වා පච්ඡා කුක්කුචවායිංසු.

**73.** අක්කායිකාදීනි තිණි වත්ථුනි උත්තානත්ථානෙව. ද්විසු ඡින්නසීසවත්ථුසු අයං විනිවිජ්ජයො – වට්ටකතෙ මුඛෙ විවට්ටෙ අඬගජාතං පච්චෙසන්තො සථෙ හෙට්ඨා වා උපරි වා උභයපස්සෙහි වා ඡුපන්තං පච්චෙසති, පාරාජිකං. චතුහිපි පස්සෙහි අඡුපන්තං පච්චෙසත්වා අබ්භන්තරෙ තාලුකං ඡුපති, පාරාජිකමෙව. වත්තාරි පස්සානි තාලුකඤ්ච අඡුපන්තො ආකාසගතමෙව කත්වා පච්චෙසති ච නීහරති ච, දුක්කටං. යදි පන දන්තා සුච්ඡිකා, අන්තොමුඛෙ ඔකාසො නත්ථී, දන්තා ච බහි ඔට්ඨමංසෙන පට්චිජන්තා, තත්ථ වාතෙන අසම්ථුට්ඨං අල්ලොකාසං නිලඵලමත්තමපි පච්චෙසන්තස්ස පාරාජිකමෙව. උජ්ජාටිතෙ පන ඔට්ඨමංසෙ දන්තෙසුයෙව උපක්කමන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යොපි දන්තො බහි නික්ඛමිත්වා තිට්ඨති, න සක්කා ඔට්ඨෙහි පිදහිතුං. තත්ථ උපක්කමන්තෙපි බහි නික්ඛන්තජීවහාය උපක්කමන්තෙපි ථුල්ලච්චයමෙව. ජීවමානකසරිරෙපි බහි නික්ඛන්තජීවහාය ථුල්ලච්චයමෙව. යදි පන බහිජීවහාය පලිච්චෙයත්වා අන්තොමුඛං පච්චෙසති, පාරාජිකමෙව. උපරිගිවාය ඡින්නසීසස්සපි අධොභාගෙන අඬගජාතං පච්චෙසත්වා තාලුකං ඡුපන්තස්ස පාරාජිකමෙව.

අට්ඨිකවත්ථුම්හි සුසානං ගච්ඡන්තස්සාපි දුක්කටං. අට්ඨිකානි සඬ්ඝාදිසන්තස්සාපි, නිමිත්තෙ මෙථුනරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි, කායසංසග්ගරාගෙන උපක්කමන්තස්සාපි, මුච්චතු වා මා වා, දුක්කටමෙව. මොවනරාගෙන පන උපක්කමන්තස්ස මුච්චන්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො, අමුච්චන්තෙ ථුල්ලච්චයමෙව.

නාගිවත්ථුම්හි නාගමාණවිකා වා හොතු කින්නරීආදීනං වා අඤ්ඤතරා, සබ්බත්ථ පාරාජිකං.

යක්ඛිවත්ථුම්හි සබ්බාපි දෙවතා යක්ඛියෙව.

පෙනිවත්ථුම්හි නිජ්ඣාමතණ්හිකාදිපෙනියො අල්ලියිතුම්පි න සක්කා. විමානපෙනියො පන අත්ථී; යාසං කාලපක්ඛෙ අකුසලං විපච්චති, ජුණ්හපක්ඛෙ දෙවතා විය සම්පත්තිං අනුභොන්ති. එවරුපාය පෙනියා වා යක්ඛියා වා සථෙ දස්සන-ගහණ-ආමසන-චුසන-සට්ටනානි පඤ්ඤායන්ති, පාරාජිකං. අථාපි දස්සනං නත්ථී,

ඉතරානි පඤ්ඤායන්ති, පාරාජිකමෙව. අථ දස්සනගහණානි න පඤ්ඤායන්ති,  
ආමසනච්ඡසනසට්ටනෙනි පඤ්ඤායමානෙනි තං පුග්ගලං විසඤ්ඤං කත්වා අත්තනො  
මනොරථං පුරෙත්වා ගච්ඡති, අයං අවිසයො නාම. තස්මා එත්ථ අවිසයත්තා  
අනාපත්ති. පණ්ඩකචත්ථු පාකටමෙව.

උපහතින්ද්‍රියවත්ථුමිති උපහතින්ද්‍රියොති උපහතකායප්පසාදො බාණුකණ්ටකම්ච  
සුඛං වා දුක්ඛං වා න වෙදයති. අවෙදයන්තස්සාපි සෙවනවිත්තවසෙන ආපත්ති.

ජුපිතමත්තවත්ථුස්මිං යො “මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිස්සාමී” ති මාතුගාමං  
ගණ්හිත්වා මෙටුනෙ විරජ්ජිත්වා විජ්ජට්ඨාරී හොති, දුක්කටමෙවස්ස හොති.  
මෙටුනධම්මස්ස හි පුබ්බපයොගා හත්ථග්ගාභාදයො යාව සීසං න පාපුණාති, තාව  
දුක්කටෙ තිට්ඨන්ති. සීසෙ පත්තෙ පාරාජිකං හොති. පයමපාරාජිකස්ස හි  
දුක්කටමෙව සාමන්තං. ඉතරෙසං තිණ්ණං ථුල්ලව්වයං. අයං පන හික්ඛු  
මෙටුනධම්මෙ විරජ්ජිත්වා කායසංසග්ගං සාදිශීති වෙදිතබ්බො. තෙනාහ භගවා –  
“ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා” ති.

**74.** හද්දියවත්ථුස්මිං හද්දියං නාම තං නගරං. ජාතියාවනං නාම  
ජාතිපුප්ඵගුම්භානං උස්සන්තතාය එවං ලද්ධනාමං; තං තස්ස නගරස්ස උපවාරෙ  
වනං හොති. සො තත්ථ නිපන්තො තෙන වාතුපත්ථම්භෙන මහානිද්දං ඔක්කමි.  
එකරසං භවඬගමෙව වත්තති. කිලින්තං පස්සිත්වාති අසුචිකිලිට්ඨං පස්සිත්වා.

**75.** ඉතො පරානි සාදියනපට්ඨංයුත්තානි වත්තාරි වත්ථුනි, අජානනවත්ථු වානි  
පඤ්ච උත්තානත්ථානෙව.

**76.** ද්විසු අසාදියනවත්ථුසු සහසා වුට්ඨාසීති ආසිවිසෙන දට්ඨො විය අග්ගිනා  
දඩ්ඨො විය ච තුරිතං වුට්ඨාසි. අක්කමිත්වා පවත්තෙසීති අප්පමත්තො හික්ඛු  
ආරද්ධවිපස්සකො උපට්ඨිතස්සති ඛිජ්ජං වුට්ඨහන්තොව අක්කමිත්වා භූමියං  
වට්ටෙත්තො පරිවට්ටෙත්තො විහෙයෙත්තො පාතෙසි. පුටුජ්ජනකලායාණකෙන හි  
එවරුපෙසු යානෙසු චිත්තං රක්ඛිතබ්බං. අයඤ්ච තෙසං අඤ්ඤතරො  
සඬ්ගාමසීසයොධො හික්ඛු.

**77.** ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්තවත්ථුමිති දිවා පටිසල්ලියන්තෙනානි දිවා  
නිපජ්ජන්තෙන. ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලියිතුන්ති ද්වාරං පිදහිත්වා නිපජ්ජිතුං.  
එත්ථ ච කිඤ්චාපි පාළියං “අයං නාම ආපත්ති” ති න චුත්තා. විවරිත්වා  
නිපන්තදොසෙන පන උප්පන්තෙ වත්ථුස්මිං “අනුජානාමි, හික්ඛෙව, දිවා  
පටිසල්ලියන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලියිතු”න්ති චුත්තත්තා අසංවරිත්වා  
පටිසල්ලියන්තස්ස දුක්කටං චුත්තං. භගවතො හි අධිප්පායං ඤත්වා  
උපාලිත්ථෙරාදිහි අට්ඨකථා යජිතා. “අත්ථාපත්ති දිවා ආපජ්ජති නො රත්ති”න්ති  
(පරි. 323) ඉමිනාපි වෙතං සිද්ධං.



කිදිසං පන ද්වාරං සංවරිතබ්බං, කිදිසං න සංවරිතබ්බං?  
 රුක්ඛපදරවෙළුපදරකිලඤ්ජපණ්ණාදීනං යෙන කෙනචි කවාටං කත්වා හෙට්ඨා  
 උදුක්ඛලෙ උපරි උත්තරපාසකො ව පවෙසෙත්වා කතං පරිවත්තකද්වාරමෙව  
 සංවරිතබ්බං. අඤ්ඤං ගොරුපානං වජ්ජෙසු විය රුක්ඛසුචිකණ්ටකද්වාරං,  
 ගාමථකනකං චක්කලකයුත්තද්වාරං, එලකෙසු වා කිට්ඨාසු වා ද්වෙ තිණි  
 චක්කලකානි යොජෙත්වා කතං සංසරණකිට්ඨකද්වාරං, ආපණෙසු විය කතං  
 උග්ඝාටනකිට්ඨකද්වාරං, ද්විසු තිසු යානෙසු වෙණුසලාකා ගොජ්ඵෙත්වා  
 පණ්ණකුට්ඨිසු කතං සලාකහත්ථකද්වාරං, දුස්සසාණිද්වාරන්ති එවරුපං ද්වාරං න  
 සංවරිතබ්බං. පත්තහත්ථස්ස කවාටජ්ජණාමනෙ පන එකං දුස්සසාණිද්වාරමෙව  
 අනාපත්තිකරං, අවසෙසානි පණාමෙන්තස්ස ආපත්ති. දිවා පටිසල්ලියන්තස්ස පන  
 පරිවත්තකද්වාරමෙව ආපත්තිකරං, සෙසානි සංවරිත්වා වා අසංවරිත්වා වා  
 නිපන්තස්ස ආපත්ති නත්ථි. සංවරිත්වා පන නිපජ්ජිතබ්බං, එතං වත්තං.

පරිවත්තකද්වාරං පන කිත්තකෙන සංවුතං හොති? සුවිසට්ඨාදීසු දින්නාසු  
 සංවුතමෙව හොති. අපිච ඛො සුවිමත්තෙපි දින්නෙ වට්ටති. සට්ඨකමත්තෙපි දින්නෙ  
 වට්ටති. ද්වාරබාහං ඵ්ඨිත්වා පිහිතමත්තෙපි වට්ටති. ඊසකං අඵ්ඨිතෙපි වට්ටති.  
 සබ්බන්තිමෙන විධිනා යාවතා සීසං නජ්ජපිසති තාවතා අඵ්ඨිතෙපි වට්ටති. සවෙ  
 බහුතං වළඤ්ජනට්ඨානං හොති, හික්ඛුං වා සාමණෙරං වා “ද්වාරං, ආවුසො,  
 ජග්ගාහි” ති වත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. අථ හික්ඛු විවරකම්මං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි  
 කරොන්තා නිසින්තා හොන්ති, “එතෙ ද්වාරං ජග්ගිස්සන්ති” ති ආහොගං කත්වාපි  
 නිපජ්ජිතුං වට්ටති. කුරුන්දට්ඨකථායං පන “උපාසකම්පි ආපුච්ඡිත්වා වා, ‘එස  
 ජග්ගිස්සති’ ති ආහොගං කත්වා වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති. කෙවලං හික්ඛුනිං වා  
 මාතුගාමං වා ආපුච්ඡිතුං න වට්ටති” ති වුත්තං. අථ ද්වාරස්ස උදුක්ඛලං වා  
 උත්තරපාසකො වා හින්තො වා හොති අට්ඨපිතො වා, සංවරිතුං න සක්කොති,  
 නවකම්මත්ථං වා පන ඉට්ඨකපුඤ්ජො වා මත්තිකාදීනං වා රාසි අන්තොද්වාරෙ  
 කතො හොති, අට්ටං වා බන්ධන්ති, යථා සංවරිතුං න සක්කොති; එවරුපෙ  
 අන්තරායෙ සති අසංවරිත්වාපි නිපජ්ජිතුං වට්ටති. යදි පන කවාටං නත්ථි,  
 ලද්ධකජ්ජමෙව. උපරි සයන්තෙන නිස්සෙණිං ආරොපෙත්වා නිපජ්ජිතබ්බං. සවෙ  
 නිස්සෙණිමත්ථකෙ ථකනකං හොති, ථකෙත්වාපි නිපජ්ජිතබ්බං. ගබ්භෙ  
 නිපජ්ජන්තෙන ගබ්භද්වාරං වා පමුඛද්වාරං වා යංකිඤ්චි සංවරිත්වා නිපජ්ජිතුං  
 වට්ටති. සවෙ එකකුට්ටකෙ ගෙහෙ ද්විසු පස්සෙසු ද්වාරානි කත්වා වළඤ්ජන්ති,  
 ද්වෙපි ද්වාරානි ජග්ගිතබ්බානි.

තිභූමකෙපි පාසාදෙ ද්වාරං ජග්ගිතබ්බමෙව. සවෙ හික්ඛාවාරා පටික්කම්ම  
 ලොහපාසාදසදිසං පාසාදං බහු හික්ඛු දිවාචිහාරත්ථං පවිසන්ති, සඬ්ඝත්ථෙරෙන  
 ද්වාරපාලස්ස “ද්වාරං ජග්ගාහි” ති වත්වා වා “ද්වාරජග්ගනං එතස්ස භාරො” ති  
 ආහොගං කත්වා වා පවිසිත්වා නිපජ්ජිතබ්බං. යාව සඬ්ඝනවකෙන එවමෙව  
 කත්තබ්බං. පුරෙ පවිසන්තානං “ද්වාරජග්ගනං නාම පවිජ්ජානං භාරො” ති එවං  
 ආහොගං කාතුම්පි වට්ටති. අනාපුච්ඡා වා ආහොගං වා අකත්වා අන්තොගබ්භෙ වා  
 අසංවුතද්වාරෙ බහි වා නිපජ්ජන්තානං ආපත්ති. ගබ්භෙ වා බහි වා නිපජ්ජනකාලෙපි

“ද්වාරජග්ගනං නාම මහාද්වාරෙ ද්වාරපාලස්ස භාරො” ති ආභොගං කත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටති යෙව. ලොභපාසාදාදීසු ආකාසනලෙ නිපජ්ජන්තෙනාපි ද්වාරං සංවරිතබ්බමෙව.

අයඤ්ඤෙත්ථ සඬබ්බෙපො – ඉදං දිවාපටිසල්ලීයනං යෙන කෙනචි පරික්ඛිත්තෙ සද්ධාරනන්තො යානෙ කල්පිතං. තස්මා අබ්භොකාසෙ වා රුක්ඛමුලෙ වා මණ්ඩපෙ වා යත්ථ කත්ථචි සද්ධාරනන්තො නිපජ්ජන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වාච නිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ මහාපරිවේණං හොති, මහාබොධියඬගණලොභපාසාදාදීගණසදිසං බහුනං ඔසරණට්ඨානං, යත්ථ ද්වාරං සංවුතමිපි සංවුතට්ඨානෙ න තිට්ඨති, ද්වාරං අලහන්තා පාකාරං ආරුහිත්වාපි විවරන්ති, තත්ථ සංවරණකිච්චං නත්ථි. රත්තිං ද්වාරං විවරිත්වා නිපන්තො අරුණෙ උග්ගතෙ උට්ඨහති, අනාපත්ති. සචෙ පබ්බජ්ඣත්වා පුන සුපති, ආපත්ති. යො පන “අරුණෙ උග්ගතෙ වුට්ඨහිස්සාමි” ති පරිච්ඡින්නදිත්වාච ද්වාරං අසංවරිත්වා රත්තිං නිපජ්ජති, යථාපරිච්ඡෙදමෙව ච න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්තියෙව. මහාපච්චරියං පන “එවං නිපජ්ජන්තො අනාදරියදුක්කට්ඨාපි න මුච්චති” ති වුත්තං.

යො පන බහුදෙව රත්තිං ජග්ගිත්වා අද්ධානං වා ගන්ත්වා දිවා කිලන්තරූපො මඤ්ඤෙව නිසින්තො පාදෙ භූමිතො අමොචෙත්වාච නිද්දාවසෙන නිපජ්ජති, තස්ස අනාපත්ති. සචෙ ඔක්කන්තනිද්දො අජානන්තොපි පාදෙ මඤ්ඤකං ආරොපෙති, ආපත්තියෙව. නිසිදිත්වා අපස්සාය සුපන්තස්ස අනාපත්ති. යොපි ච “නිද්දං විතොදෙස්සාමි” ති වඬිකමන්තො පතිත්වා සහසාව වුට්ඨාති, තස්සාපි අනාපත්ති. යො පන පතිත්වා තත්ථෙව සයති, න වුට්ඨාති, තස්ස ආපත්ති.

කො මුච්චති, කො න මුච්චති? මහාපච්චරියං තාව “එකභඩ්ගෙන නිපන්තකොයෙව මුච්චති. පාදෙ පන භූමිතො මොචෙත්වා නිපන්තො යක්ඛගහිතකොපි විසඤ්ඤිභූතොපි න මුච්චති” ති වුත්තං. කුරුන්දට්ඨකථායං පන “බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතොව මුච්චති” ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන “යො වඬිකමන්තො මුච්චිත්වා පතිතො තත්ථෙව සුපති, තස්සාපි අවිසයත්තා ආපත්ති න දිස්සති. ආවරියා පන එවං න කථයන්ති. තස්මා ආපත්තියෙවාති මහාපද්ධමත්ථෙරෙන වුත්තං. ද්වෙ පන ජනා ආපත්තිතො මුච්චන්තියෙව, යො ච යක්ඛගහිතකො, යො ච බන්ධිත්වා නිපජ්ජාපිතො” ති.

**78.** භාරුකච්ඡකචත්ථුමහි අනාපත්ති සුපිනන්තෙනාති යස්මා සුපිනන්තෙ අවිසයත්තා එවං හොති, තස්මා උපාලිත්ථෙරො භගවතා අවිනිච්ඡිතසුබ්බමිපි ඉමං වත්ථුං නයග්ගාහෙන විනිච්ඡිති. භගවාපි ච සුත්වා “සුකල්පිතං, හික්ඛෙව, උපාලිතා; අපදෙ පදං කරොන්තො විය, ආකාසෙ පදං දස්සෙන්තො විය උපාලි ඉමං පඤ්භං කථෙසි” ති වත්වා ථෙරං එතදග්ගෙ යථෙසි – “එතදග්ගං, හික්ඛෙව, මම සාවකානං හික්ඛුනං විනයධරානං යදිදං උපාලි” ති (අ. නි. 1.219, 228). ඉතො පරානි සුපබ්බාදිනි වත්ථුනි උත්තානත්ථානෙව.

80. හික්බුනීසම්පයොජනාදීසු තෙ ලිච්ඡවිකුමාරකා බිඬ්ඛාපසුතා අත්තනො  
අනාවාරෙන එවං අකංසු. තතො පට්ඨාය ව ලිච්ඡවීනං විනාසො එව උදපාදි.

82. වුඬ්ඪපබ්බජිතවත්ථුම්හි දස්සනං අගමාසීති අනුකම්පාය “තං දක්ඛිස්සාමී” ති  
ගෙහං අගමාසී. අථස්ස සා අත්තනො ව දාරකානඤ්ච නානප්පකාරෙහි අනාථභාවං  
සංවණ්ණෙසි. අනපෙක්ඛඤ්ච නං ඤත්වා කුපිතා “එහි විබ්භමාහී” ති බලක්කාරෙන  
අග්ගහෙසි. සො අත්තානං මොවෙතුං පටික්කමන්තො ජරාදුබ්බලතාය උත්තානො  
පරිපතී. තතො සා අත්තනො මනං අකාසී. සො පන හික්බු අනාගාමී  
සමුච්ඡින්නකාමරාගො තස්මා න සාදිසීති.

83. මිගපොතකවත්ථු උත්තානත්ථමෙවාති.

විනීතවත්ථු නිට්ඨිතං.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පයමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්ත්වං සමන්තපාසාදිකාය සමන්තපාසාදිකත්තස්මිං —

ආවරියපරම්පරතො, නිදානවත්ථුප්පහෙදදීපනතො;  
පරසමයවිච්ඡින්නතො, සකසමයවිසුද්ධිතො වෙව.

බ්‍යඤ්ජනපරිසොධනතො, පදත්ථතො පාළියොජනක්කමතො;  
සික්ඛාපදනිච්ඡයතො, විභඩ්ගනයහෙදදස්සනතො.

සම්පස්සනං න දිස්සති, කිඤ්චි අපාසාදිකං යතො එත්ථ;  
විඤ්ඤානමයං තස්මා, සමන්තපාසාදිකාත්වෙව.

සංවණ්ණනා පවත්තා, විනයස්ස විනයාදමනකුසලෙන;  
වුත්තස්ස ලොකනාථෙන, ලොකමනුකම්පමානෙනාති.

පයමපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 2. දුතියපාරාජිකං

දුතියං අදුතියෙන, යං ජිනෙන පකාසිතං;  
පාරාජිකං තස්ස දානි, පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුචිඤ්ඤෙය්‍යං, යං පුබ්බෙ ව පකාසිතං;  
තං සබ්බං චජ්ජයිත්වාන, භොති සංවණ්ණනා අයං.

## ධනියවත්ථුවණ්ණනා

**84.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා රාජගහෙ විහරති ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙති තත්ථ රාජගහෙති එවංනාමකෙ නගරෙ, තඤ්ඤි මන්ධාතු-මහාගොවින්දාදිහි පරිග්ගහිතත්තා “රාජගහ”න්ති වුච්චති. අඤ්ඤෙපෙත්ථ පකාරෙ වණ්ණයන්ති. කිං තෙහි! නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස. තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ ච චක්කවත්තිකාලෙ ච නගරං හොති. සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිතං, තෙසං වසන්තවනං භුත්වා තිට්ඨති. එවං ගොවරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසනට්ඨානමාහ – ගිජ්ඣකුටෙ පබ්බතෙති. සො ච ගිජ්ඣා තස්ස කුටෙසු වසිංසු, ගිජ්ඣසදිසානි වා තස්ස කුටානි; තස්මා ගිජ්ඣකුටොති වුච්චතීති වෙදිතබ්බො.

සම්බහුලාති විනයපරියායෙන තයො ජනා සම්බහුලාති වුච්චන්ති, තතො පරං සඬ්ඝො. සුත්තන්තපරියායෙන තයො තයො එව, තතො පටියාය සම්බහුලා. ඉධ පන තෙ සුත්තන්තපරියායෙන සම්බහුලාති වෙදිතබ්බො. සන්දිට්ඨාති නාතිවිස්සාසිකා න දළ්භමිත්තා; තත්ථ තත්ථ සඬ්ගම්ම දිට්ඨත්තා හි තෙ සන්දිට්ඨාති වුච්චන්ති. සම්භත්තාති අතිවිස්සාසිකා දළ්භමිත්තා; තෙ හි සුට්ඨ භත්තා භජමානා එකසම්භොගපරිභොගාති කත්වා “සම්භත්තා”ති වුච්චන්ති. ඉසිගිලිපස්සෙති ඉසිගිලි නාම පබ්බතො, තස්ස පස්සෙ. පුබ්බෙ කිර පඤ්චසතමත්තා පච්චෙකබුද්ධා කාසිකොසලාදිසු ජනපදෙසු පිණ්ඩාය වරින්වා පච්ඡාභත්තං තස්මිං පබ්බතෙ සන්නිපතිත්වා සමාපත්තියා චිතිනාමෙන්නි. මනුස්සා තෙ පච්ඡන්තෙව පස්සන්ති න නික්ඛමන්තෙ. තතො ආභංසු – “අයං පබ්බතො ඉමෙ ඉසයො ගිලතී”ති. තදුපාදාය තස්ස “ඉසිගිලි”ත්වෙව සමඤ්ඤා උදපාදි, තස්ස පස්සෙ පබ්බතපාදෙ.

තිණ්ණකුටියො කරින්වාති තිණ්ණඡදනා සද්චාරබන්ධා කුටියො කත්වා. වස්සං උපගච්ඡන්තෙන හි නාලකපටිපදං පටිපන්නෙනාපි පඤ්චන්තං ඡදනානං අඤ්ඤතරෙන ඡන්නෙයෙව සද්චාරබන්ධෙ සෙනාසනෙ උපගන්තබ්බං. වුත්තඤ්ඤෙනං – “න, භික්ඛවෙ, අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං. යො උපගච්ඡෙය්ස, ආපත්ති දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 204). තස්මා වස්සකාලෙ සචෙ සෙනාසනං ලහති, ඉච්චෙනං කුසලං; නො චෙ ලහති, හත්ථකම්මං පරියෙසින්වාපි කාතබ්බං. හත්ථකම්මං අලහන්තෙන සාමම්පි කාතබ්බං. න ත්වෙව අසෙනාසනිකෙන වස්සං උපගන්තබ්බං. අයමනුධම්මතා. තස්මා තෙ භික්ඛු තිණ්ණකුටියො කරින්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදිනි පරිච්ඡන්දින්වා කතිකවත්තානි ව ඛන්ධකවත්තානි ව අධිට්ඨාය තිසු සික්ඛාසු සික්ඛමානා වස්සං උපගච්ඡිංසු.

ආයස්මාපි ධනියොති න කෙවලං තෙ ථෙරාව ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ආදිකම්මිකො ආයස්මා ධනියොපි. කුම්භකාරපුත්තොති කුම්භකාරස්ස පුත්තො; තස්ස හි නාමං ධනියො, පිතා කුම්භකාරො, තෙන වුත්තං – “ධනියො කුම්භකාරපුත්තො”ති. වස්සං උපගච්ඡිති තෙහි ථෙරෙහි සද්ධිං එකට්ඨානෙයෙව තිණ්ණකුටිකං කරින්වා වස්සං උපගච්ඡි. වස්සංවුත්ථාති පුරිමිකාය උපගතා



මහාපවාරණාය පවාරිතා පාටිපදදිවසතො පටියාය “චුත්ථවස්සා” ති වුවුවන්ති. එවං වස්සංචුත්ථා භුත්වා.

තිණකුටියො භිත්දිත්වාති න දණ්ඩමුග්ගරාදිහි වුණ්ණවිවුණ්ණං කත්වා, වත්තසීසෙන පන තිණඤ්ච දාරුවල්ලි-ආදීනි ව ඔරොපෙත්වාති අත්ථො. යෙන හි විහාරපව්වන්තෙ කුටි කතා හොති, තෙන සචෙ ආවාසිකා භික්ඛු හොන්ති, තෙ ආපුච්ඡිතබ්බා. “සචෙ ඉමං කුටිං පටිජග්ගිත්වා කොචි වසිතුං උස්සහති, තස්ස දෙථා” ති වත්වා පක්කම්මිතබ්බං. යෙන අරඤ්ඤෙ වා කතා හොති, පටිජග්ගනකං වා න ලහති, තෙන “අඤ්ඤෙසම්පි පරිහොගං හවිස්සති” ති පටිසාමෙත්වා ගන්තබ්බං. තෙ පන භික්ඛු අරඤ්ඤෙ කුටියො කත්වා පටිජග්ගනකං අලහන්තා තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච පටිසාමෙත්වා සඬගොපෙත්වාති අත්ථො. යථා ව යපිතං තං උපවිකාහි න ඛජ්ජති, අනොවස්සකඤ්ච හොති, තථා යපෙත්වා “ඉදං යානං ආගන්ත්වා වසිතුකාමානං සබ්බමචාරිතං උපකාරාය හවිස්සති” ති ගමියවත්තං පූරෙත්වා.

ජනපදවාරිකං පක්කම්මිසුති අත්තනො අත්තනො විත්තානුකූලං ජනපදං අගමංසු. ආයස්මා පන ධනියො කුම්භකාරපුත්තො තත්ථෙව වස්සං වසිතිආදි උත්තානත්ථමෙව. යාවතනියකන්ති යාවතනියවාරං. අනවයොති අනුඅවයො, සන්ධිවසෙන උකාරලොපො. අනු අනු අවයො, යං යං කුම්භකාරෙහි කත්තබ්බං නාම අත්ථී, සබ්බත්ථ අනුනො පරිපුණ්ණසිප්පොති අත්ථො. සකෙති අත්තනො සන්තකෙ. ආවරියකෙති ආවරියකම්මෙ. කුම්භකාරකම්මෙති කුම්භකාරානං කම්මෙ; කුම්භකාරෙහි කත්තබ්බකම්මෙති අත්ථො. එතෙන සකං ආවරියකං සරූපතො දස්සිතං හොති. පරියොදානසිප්පොති පරිසුද්ධසිප්පො. අනවයත්තෙපි සති අඤ්ඤෙහි අසදිසසිප්පොති චුත්තං හොති.

සබ්බමත්තිකාමයන්ති පිටියසඬ්ඝාටකකවාටසුවිසටිකවාතපානකවාටමත්තං යපෙත්වා අවසෙසං භිත්තිජදනිට්ඨකථම්භාදිහෙදං සබ්බං ගෙහසම්භාරං මත්තිකාමයමෙව කත්වාති අත්ථො. තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච ගොමයඤ්ච සඬකඩ්ඪිත්වා තං කුටිකං පච්ඡි තං සබ්බමත්තිකාමයං කත්වා පාණිකාය සංසිත්වා සුක්ඛාපෙත්වා තෙලතම්බමත්තිකාය පරිමජ්ජිත්වා අන්තො ව බහි ව තිණාදිහි පූරෙත්වා යථා පක්කා සුපක්කා හොති, එවං පච්ඡි. එවං පක්කා ව පන සා අහොසි කුටිකා. අභිරූපාති සුරූපා. පාසාදිකාති පසාදජනිකා. ලොහිතිකාති ලොහිතවණ්ණා. කිඬ්ඝකණ්ඩපද්දොති කිඬ්ඝකණ්ඩජාලස්ස සද්දො. යථා කිර නානාරතනෙහි කතස්ස කිඬ්ඝකණ්ඩජාලස්ස සද්දො හොති, එවං තස්සා කුටිකාය වාතපානන්තරිකාදිහි පටිට්ඨෙන වාතෙන සමාහතාය සද්දො අහොසි. එතෙනස්සා අන්තො ව බහි ව සුපක්කභාවො දස්සිතො හොති. මහාඅට්ඨකථායං පන “කිඬ්ඝකණ්ඩා” ති කංසභාජනං, තස්මා යථා අභිහතස්ස කංසභාජනස්ස සද්දො, එවමස්සා වාතජ්ජහතාය සද්දො අහොසි” ති චුත්තං.

85. කිං එතං, භික්ඛවෙති එත්ථ ජානන්තොව හගවා කථාසමුට්ඨාපනත්ථං පුච්ඡි. හගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසුන්ති සබ්බමත්තිකාමයාය කුටිකාය කරණභාවං

ආදිතො පටියාය භගවතො ආරොවෙසුං. කථඤ්ඤි නාම සො, භික්ඛවෙ...පෙ....  
 කුටිකං කර්ස්සතිති ඉදං අතිත්තත්ථෙ අනාගතවචනං; අකාසීති වුත්තං හොති. තස්ස  
 ලක්ඛණං සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං. න භි නාම, භික්ඛවෙ, තස්ස මොසපුරිසස්ස  
 පාණෙසු අනුද්දයා අනුකම්පා අවිහෙසා භවිස්සතිති එත්ථ අනුද්දයාති අනුරක්ඛණා;  
 එතෙන මෙත්තාපුබ්බභාගං දස්සෙති. අනුකම්පාති පරදුක්ඛෙන චිත්තකම්පනා.  
 අවිහෙසාති අවිහිංසනා; එතෙහි කරුණාපුබ්බභාගං දස්සෙති. ඉදං වුත්තං හොති –  
 “භික්ඛවෙ, තස්ස මොසපුරිසස්ස පඨවිඛණනචික්ඛල්ලමද්දනඅග්ගිදානෙසු බහු  
 බුද්දානුබුද්දකෙ පාණෙ බ්‍යාබාධෙන්තස්ස විනාසෙන්තස්ස තෙසු පාණෙසු  
 මෙත්තාකරුණානං පුබ්බභාගමත්තාපි අනුද්දයා අනුකම්පා අවිහෙසා න භි නාම  
 භවිස්සති අප්පමත්තකාපි නාම න භවිස්සති” ති. මා පච්ඡිමා ජනතා පාණෙසු  
 පාතබ්‍යතං ආපජ්ජීති පච්ඡිමො ජනසමුහො පාණෙසු පාතබ්‍යභාවං මා ආපජ්ජී.  
 “බුද්ධකාලෙපි භික්ඛුහි එවං කතං, ඊදිසෙසු යානෙසු පාණාතිපාතං කරොන්තානං  
 නත්ථි දොසො” ති මඤ්ඤිත්වා ඉමස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජමානා පච්ඡිමා ජනතා මා  
 පාණෙසු පාතබ්‍ය සංසිතබ්බෙ එවං මඤ්ඤීති වුත්තං හොති.

එවං ධනියං ගරහිත්වා න ව, භික්ඛවෙ, සබ්බමත්තිකාමයා කුටිකා කාතබ්බාති  
 ආයතිං තාදිසාය කුටිකාය කරණං පටික්ඛිපි; පටික්ඛිපිත්වා ව “යො කරෙය්‍ය  
 ආපත්ති දුක්ඛටස්සා” ති සබ්බමත්තිකාමයකුටිකාකරණෙ ආපත්තිං යපෙසි. තස්මා  
 යොපි පඨවිඛණනාදිනා පාණෙසු පාතබ්‍යතං අනාපජ්ජන්තො තාදිසං කුටිකං  
 කරොති, සොපි දුක්ඛටං ආපජ්ජති. පඨවිඛණනාදිහි පන පාණෙසු පාතබ්‍යතං  
 ආපජ්ජන්තො යං යං වත්ථුං චිතික්කමති, තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව ආපත්තිං  
 ආපජ්ජති. ධනියත්ථෙරස්ස ආදිකම්මිකත්තා අනාපත්ති. සෙසානං සික්ඛාපදං  
 අතික්කමිත්වා කරොන්තානම්පි කතං ලහිත්වා තත්ථ වසන්තානම්පි දුක්ඛටමෙව.  
 දබ්බසම්භාරමිස්සකා පන යථා වා තථා වා මිස්සා හොතු, වට්ටති.  
 සුද්ධමත්තිකාමයාව න වට්ටති. සාපි ඉට්ඨකාහි ගිඤ්ජකාවසථසඬ්ඛෙපෙන කතා  
 වට්ටති. එවං භන්තෙති බො...පෙ.... තං කුටිං භින්දිංසුති භගවතො වචනං  
 සම්පට්චිජ්ජිත්වා කට්ඨෙහි ව පාසාණෙහි ව තං කුටිකං විකිරන්තා භින්දිංසු.

අථ බො ආයස්මා ධනියොතිආදිමිහි අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – ධනියො එකපස්සෙ  
 දිවාච්ඡාරං නිසින්තො තෙන සද්දෙන ආගන්ත්වා තෙ භික්ඛු “කිස්ස මෙ තුම්හෙ,  
 ආවුසො, කුටිං භින්දපා” ති පුච්ඡිත්වා “භගවා හෙදාපෙති” ති සුත්වා සුබ්බවතාය  
 සම්පට්චිජ්ජි.

කස්මා පන භගවා ඉමිනා අතිමහත්තෙන උස්සාහෙන අත්තනො වසන්ත්ථං  
 කතං කුටිකං හෙදාපෙසි, නනු එතස්සෙත්ථ වයකම්මම්පි අත්ථිති? කිඤ්චාපි අත්ථි,  
 අථ බො තං භගවා අකප්පියාති භින්දාපෙසි, තිත්ථියධජොති භින්දාපෙසි. අයමෙත්ථ  
 විනිච්ඡයො. අට්ඨකථායං පන අඤ්ඤානිපි කාරණාති වුත්තාති – සත්තානුද්දයාය,  
 පත්තච්චරගුත්තත්ථාය, සෙනාසනබාහුල්ලපඅසෙධනායාතිආදීනි. තස්මා ඉදානිපි  
 යො භික්ඛු බහුස්සුතො විනයඤ්ඤු අඤ්ඤං භික්ඛුං අකප්පියං පරික්ඛාරං ගහෙත්වා  
 විවරන්තං දිස්වා තං ඡින්දාපෙය්‍ය වා භින්දාපෙය්‍ය වා අනුපවජ්ජො, සො නෙව

වොදෙනබ්බො න සාරෙනබ්බො; න තං ලබ්භා වත්තුං “මම පරික්ඛාරො තයා නාසිතො, තං මෙ දෙහී” ති.

### පාළිමුත්තකච්ඡිවජ්ජයො

තත්ත්වයං පාළිමුත්තකො කප්පියාකප්පියපරික්ඛාරච්ඡිවජ්ජයො – කෙච්ඡි තාලපණ්ණවජ්ජත්තං අන්තො වා බහි වා පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන සිබ්බන්තා වණ්ණමට්ඨං කරොන්ති, තං න වට්ටති. එකවණ්ණෙන පන නිලෙන වා පිතකෙන වා යෙන කෙනචි සුත්තෙන අන්තො වා බහි වා සිබ්බිතුං ඡත්තදණ්ඩග්ගාහකං සලාකපඤ්ජරං වා විනන්ධිතුං වට්ටති. තඤ්ච බො ථීරකරණත්ථං, න වණ්ණමට්ඨත්ථාය. ඡත්තපණ්ණකෙසු මකරදන්තකං වා අඛිඨවන්දකං වා ඡින්දිතුං න වට්ටති. ඡත්තදණ්ඩෙ ගෙහථම්හෙසු විය සටකො වා වාළරුපකං වා න වට්ටති. සවෙපි සබ්බත්ථ ආරග්ගෙන ලෙබා දින්තා හොති, සාපි න වට්ටති. සටකම්පි වාළරුපම්පි හින්දින්වා ධාරෙනබ්බං. ලෙබාපි සංසිත්වා වා අපනෙතබ්බා, සුත්තකෙන වා දණ්ඩො වෙයෙනබ්බො. දණ්ඩබ්බන්දෙ පන අභිච්ඡත්තකසණ්ඨානං වට්ටති. වාතප්පභාරෙන අවලනත්ථං ඡත්තමණ්ඩලිකං රජ්ජකෙහි ගාහෙත්වා දණ්ඩෙ බන්ධන්ති, තස්මිං බන්ධනට්ඨානෙන වලයම්ච උක්කිරිත්වා ලෙබං යපෙන්ති, සා වට්ටති.

චීවරමණ්ඩනත්ථාය නානාසුත්තකෙහි සතපදීසදිසං සිබ්බන්තා ආගන්තුකපට්ටං යපෙන්ති, අඤ්ඤම්පි යංකිඤ්චි සුචිකම්මචිකාරං කරොන්ති, පට්ටමුබ්බෙ වා පරියන්තෙ වා වෙණිං වා සඛිබ්බලිකං වා, එවමාදි සබ්බං න වට්ටති, පකතිසුචිකම්මමෙව වට්ටති. ගණ්ඨිකපට්ටකඤ්ච පාසකපට්ටඤ්ච අට්ඨකොණම්පි සොළසකොණම්පි කරොන්ති, තත්ථ අග්ගියගයමුග්ගරාදීනි දස්සෙන්ති, කක්කට්ඨන්ති උක්කිරන්ති, සබ්බං න වට්ටති, චතුකොණමෙව වට්ටති. කොණසුත්තපිළකා ව චීවරෙ රත්තෙ දුච්ඤ්ඤෙයාරුපා වට්ටන්ති. කඤ්ජිකපිට්ඨබ්බලිආදීසු චීවරං පක්ඛිපිතුං න වට්ටති. චීවරකම්මකාලෙ පන හත්ථමලසුචිමලාදීනං ධොවනත්ථං කිලිට්ඨකාලෙ ව ධොවනත්ථං වට්ටති. ගන්ධං වා ලාබං වා තෙලං වා රජනෙ පක්ඛිපිතුං න වට්ටති.

චීවරං රජිත්වා සඬ්ඛෙන වා මණිනා වා යෙන කෙනචි න සට්ටෙතබ්බං. භූමියං ජාණුකානි නිහන්ත්වා හත්ථෙහි ගහෙත්වා දොණියම්පි න සංසිතබ්බං. දොණියං වා එලකෙ වා යපෙත්වා අන්තෙ ගාහාපෙත්වා හත්ථෙහි පහරිතුං පන වට්ටති; තම්පි මුට්ඨිනා න කාතබ්බං. පොරාණකත්ථෙරා පන දොණියම්පි න යපෙසුං. එකො ගහෙත්වා තිට්ඨති; අපරො හත්ථෙ කත්වා හත්ථෙන පහරති. චීවරස්ස කණ්ණසුත්තකං න වට්ටති, රජිතකාලෙ ඡින්දිතබ්බං. යං පන “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, කණ්ණසුත්තක” න්ති (මහාව. 344) එවං අනුඤ්ඤාතං, තං අනුචානෙ පාසකං කත්වා බන්ධිතබ්බං රජනකාලෙ ලග්ගනත්ථාය. ගණ්ඨිකෙපි සොභාකරණත්ථං ලෙබා වා පිළකා වා න වට්ටති, නාසෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

පත්තෙ වා ටාලකෙ වා ආරග්ගෙන ලෙබං කරොන්ති, අත්තො වා බහි වා න වට්ඨති. පත්තං භමං ආරොපෙත්වා මජ්ඣිමං පවත්ති – “මණ්ඩණං කර්ස්සාමා” ති, න වට්ඨති; තෙලවණ්ණො පන වට්ඨති. පත්තමණ්ඩලෙ හිත්තිකම්මං න වට්ඨති, මකරදන්තකං පන වට්ඨති.

ධම්මකරණජත්තකස්ස උපරි වා හෙට්ඨා වා ධම්මකරණකුච්ඡියං වා ලෙබා න වට්ඨති, ඡත්තමුඛවට්ඨියං පනස්ස ලෙබා වට්ඨති.

කායබන්ධනස්ස සොහනත්ථං තහිං තහිං දිගුණං සුත්තං කොට්ටෙන්ති, කක්කටච්ඡිති උට්ඨපෙන්නි, න වට්ඨති. උභොසු පන අත්තෙසු දසාමුඛස්ස ථීරභාවාය දිගුණං කොට්ටෙතුං වට්ඨති. දසාමුඛෙ පන සට්ඨං වා මකරමුඛං වා දෙඩ්ඛුහසිසං වා යංකිඤ්චි විකාරරූපං කාතුං න වට්ඨති. තත්ථ තත්ථ අච්ඡිති දස්සෙත්වා මාලාකම්මලතාකම්මාදීති වා කත්වා කොට්ඨිතකායබන්ධනම්පි න වට්ඨති. උජුකමෙව පන මච්ඡකණ්ටකං වා බජ්ජුර්පත්තකං වා මට්ඨපට්ඨිකං වා කත්වා කොට්ඨිතුං වට්ඨති. කායබන්ධනස්ස දසා ඵකා වට්ඨති, ද්වෙ තීණි වත්තාරිපි වට්ඨන්ති; තතො පරං න වට්ඨන්ති. රජ්ජුකකායබන්ධනං ඵකමෙව වට්ඨති. පාමඬගසණ්ඨානං පන ඵකම්පි න වට්ඨති. දසා පන පාමඬගසණ්ඨානාපි වට්ඨති. බහුරජ්ජුකෙ ඵකතො කත්වා ඵකෙන නිරන්තරං වෙයෙත්වා කතං බහුරජ්ජුකන්ති න වත්තබ්බං, තං වට්ඨති.

කායබන්ධනවිධෙ අට්ඨමඬගලාදිකං යංකිඤ්චි විකාරරූපං න වට්ඨති, පරිච්ඡෙදලොමත්තං වට්ඨති. විධකස්ස උභොසු අත්තෙසු ථීරකරණත්ථාය සට්ඨං කරොන්ති, අයම්පි වට්ඨති.

අඤ්ජනියං ඉත්ථිපුරිසවතුප්පදසකුණරූපං වා මාලාකම්ම-  
ලතාකම්මමකරදන්තක-ගොමුත්තකඅඩ්ඨවන්දකාදිහෙදං වා විකාරරූපං න වට්ඨති. සංසිත්වා වා ඡිත්තීත්වා වා යථා වා න පඤ්ඤායති, තථා සුත්තෙන වෙයෙත්වා වළඤ්ජෙතබ්බා. උජුකමෙව පන වතුරංසා වා අට්ඨංසා වා සොළසංසා වා අඤ්ජනී වට්ඨති. හෙට්ඨතො පිස්සා ද්වෙ වා තිස්සො වා වට්ඨලෙබායො වට්ඨන්ති. ගීවායම්පිස්සා පිධානකබන්ධනත්ථං ඵකා වට්ඨලෙබා වට්ඨති.

අඤ්ජනියලාකායපි වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ඨති. අඤ්ජනිත්ථවිකායම්පි යංකිඤ්චි නානාවණ්ණෙන සුත්තෙන වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ඨති. ඵසෙව නයො කුඤ්චිකාකොසකෙපි. කුඤ්චිකාය වණ්ණමට්ඨකම්මං න වට්ඨති, තථා සිපාටිකායං. ඵකවණ්ණසුත්තෙන පනෙත්ථ යෙන කෙනචි සිබ්බිතුං වට්ඨති.

ආරකණ්ටකෙපි වට්ඨමණිකං වා අඤ්ඤං වා වණ්ණමට්ඨං න වට්ඨති. ගීවායං පන පරිච්ඡෙදලොම වට්ඨති. පිප්ඵලිකෙපි මණිකං වා පිළකං වා යංකිඤ්චි උට්ඨපෙතුං න වට්ඨති. දණ්ඩකෙ පන පරිච්ඡෙදලොම වට්ඨති. නබ්ච්ඡෙදනං වලිතකංයෙව කරොන්ති, තස්මා තං වට්ඨති. උත්තරාරණියං වා අධරාරණියං වා අරණිධනුකෙ වා උපරිපෙල්ලනදණ්ඩකෙ වා මාලාකම්මාදිකං යංකිඤ්චි



වණ්ණමට්ටයං න වට්ටති, පෙල්ලනදණ්ඩකස්ස පන වෙමජ්ඣෙ මණ්ඩලං හොති,  
තත්ථ පරිච්ඡෙදලොබාමත්තං වට්ටති. සුවිසණ්ඩාසං කරොන්ති, යෙන සුවි-  
ඩංසාපෙත්වා සංසන්ති, තත්ථ මකරමුඛාදිකං යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ටයං න වට්ටති,  
සුවිඩංසනත්ථං පන මුඛමත්තං හොති, තං වට්ටති.

දන්තකට්ඨච්ඡෙදනවාසියමිපි යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ටයං න වට්ටති, උජුකමෙව  
කජ්ජියලොහෙන උභොසු වා පස්සෙසු චතුරංසං වා අට්ඨංසං වා ඛන්ධිතුං වට්ටති.  
කත්තරදණ්ඩෙපි යංකිඤ්චි වණ්ණමට්ටයං න වට්ටති, හෙට්ඨා එකා වා ද්වෙ වා  
වට්ටලොබා උපරි අභිච්ඡත්තකමකුළමත්තඤ්ච වට්ටති.

තෙලහාජනෙසු විසාණෙ වා නාළියං වා අලාබ්බකෙ වා ආමණ්ඩසාරකෙ වා  
යපෙත්වා ඉත්ථීරූපං පුරිසරූපඤ්ච අවසෙසං සබ්බමිපි වණ්ණමට්ඨකමිමං වට්ටති.

මඤ්චපීඨෙ භිසිඛිම්බොහනෙ භූමත්ථරණෙ පාදපුඤ්ජනෙ වඩ්ඤාමනභිසියා  
සම්මුඤ්ජනියං කවචරජඩ්ඩනකෙ රජනදොණ්කාය පාතීයඋච්චිකෙ පාතීයසට්ඨෙ  
පාදකථලිකාය ඵලකපීඨකෙ වලයාධාරකෙ දණ්ඩාධාරකෙපත්තපිට්ඨානෙ  
තාලවණ්ටෙ වීජනෙති – එතෙසු සබ්බං මාලාකම්මාදිවණ්ණමට්ඨකමිමං වට්ටති.  
සෙනාසනෙ පන ද්වාරකවාටවාතපානකවාටාදීසු සබ්බරත්තමයමිපි  
වණ්ණමට්ඨකමිමං වට්ටති.

සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙතබ්බං නත්ථී, අඤ්ඤත්ථ විරුද්ධසෙනාසනා.  
විරුද්ධසෙනාසනං නාම අඤ්ඤෙසං සීමාය රාජවල්ලහෙහි කතසෙනාසනං වුව්වති,  
තස්මා යෙ තාදිසං සෙනාසනං කරොන්ති, තෙ වත්තබ්බා – “මා අම්භාකං සීමාය  
සෙනාසනං කරොථා” ති. අනාදිශිත්වා කරොන්ති යෙව, පුනපි වත්තබ්බා – “මා එවං  
අකත්ථ, මා අම්භාකං උපොසථපවාරණානං අන්තරායමකත්ථ, මා සාමග්ගිං  
භින්දිත්ථ, තුම්භාකං සෙනාසනං කතමිපි කතට්ඨානෙ න යස්සති” ති. සචෙ  
බලක්කාරෙන කරොන්ති යෙව, යදා තෙසං ලජ්ජිපරිසා උස්සන්තා හොති, සක්කා ව  
හොති ලද්ධං ධම්මිකො විනිච්ඡයො, තදා තෙසං පෙසෙතබ්බං – “තුම්භාකං ආවාසං  
හරථා” ති. සචෙ යාව තතියං පෙසිතෙ හරන්ති, සාධු; නො චෙ හරන්ති, යපෙත්වා  
බොධිඤ්ච චෙතියඤ්ච අවසෙසසෙනාසනානි භින්දිතබ්බානි, නො ච බො  
අපරිභොගං කරොන්තෙහි, පටිපාටියා පන ඡදන-ගොපානසී-ඉට්ඨකාදීනි අපනෙත්වා  
තෙසං පෙසෙතබ්බං – “තුම්භාකං දබ්බසම්භාරෙ හරථා” ති. සචෙ හරන්ති, සාධු;  
නො චෙ හරන්ති, අථ තෙසු දබ්බසම්භාරෙසු භිමවස්සවාතාතපාදීහි පුතිභූතෙසු වා  
වොරෙහි වා හට්ඨෙසු අග්ගිනා වා දඩ්ඨෙසු සීමසාමිකා භික්ඛු අනුපවජ්ජා, න ලබ්භා  
වොදෙතුං “තුම්භෙහි අම්භාකං දබ්බසම්භාරා නාසිනා” ති වා “තුම්භාකං ගීවා” ති වා.  
යං පන සීමසාමිකෙහි භික්ඛුහි කතං, තං සුකතමෙව හොතීති.

පාළිමුත්තකවිනිච්ඡයො නිට්ඨිතො.

**86.** එවං භින්තාය පන කුටිකාය ධනියස්ස පරිවිතක්කඤ්ච පුන කුටිකරණත්ථාය  
උස්සාහඤ්ච දස්සෙතුං “අථ බො ආයස්මිතො” තිආදි වුත්තං. තත්ථ දාරුගහෙ

ගණකොති රඤ්ඤො දාරුභණ්ඩාගාරෙ දාරුගොපකො. දෙවගහදාරුනීති දෙවෙන ගහිතදාරුනී. රාජපටිග්ගහිතභූතානි දාරුනීති අත්ථො. නගරපටිසඬ්ඛාරිකානීති නගරස්ස පටිසඬ්ඛාරුපකරණානි. ආපදත්ථාය නික්ඛිත්තානීති අග්ගිදාහෙන වා පුරාණභාවෙන වා පටිරාජුපරුන්ධනාදිනා වා ගොපුරට්ඨාලකරාජන්තෙපුරහත්ථිසාලාදිනං විපත්ති ආපදානි වුවවති. තදත්ථං නික්ඛිත්තානීති චුත්තං හොති. ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡෙදාපෙත්වාති අත්තනො කුටියා පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා කිඤ්චි අග්ගෙ කිඤ්චි මජ්ඣෙ කිඤ්චි මූලෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩං කරොත්තො ඡෙදාපෙසි.

**87. වස්සකාරොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං. මගධමහාමත්තොති මගධරට්ඨෙය් මහාමත්තො, මහතියා ඉස්සරියමත්තාය සමන්තාගතො, මගධරඤ්ඤො වා මහාමත්තො; මහාඅමච්චොති චුත්තං හොති. අනුසඤ්ඤායමානොති තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා පච්චවෙක්ඛමානො. භණ්ණති ඉස්සරානං නිවට්ඨානිකපුරිසාලපනං. ඛන්ධං ආණාපෙසීති බ්‍රාහ්මණො පකතියාපි තස්මිං ඉස්සාපකතොව. සො රඤ්ඤො “ආණාපෙහී”ති වචනං සුත්වා යස්මා “පක්කොසාපෙහී”ති රඤ්ඤො න චුත්තං, තස්මා “නං හත්ථෙසු ව පාදෙසු ව ඛන්ධං කත්වා ආණාපෙස්සාමී”ති ඛන්ධං ආණාපෙසි. අද්දස ඛො ආයස්මා ධනියොති කථං අද්දස? සො කිර අත්තනා ලෙසෙන දාරුනං භට්ඨාවං ඤත්වා “නිස්සංසයං එස දාරුනං කාරණා රාජකුලතො වධං වා ඛන්ධං වා පාපුණ්ස්සති, තදා නං අහමෙව මොවෙස්සාමී”ති නිව්චකාලං තස්ස පවත්ති. සුණන්තොයෙව විවරති. තස්මා තඤ්ඤාඤ්ඤෙව ගන්ත්වා අද්දස. තෙන චුත්තං – “අද්දස ඛො ආයස්මා ධනියො”ති. දාරුනං කිච්චානි දාරුනං කාරණා. පුරාහං හඤ්ඤාමීති අහං පුරා හඤ්ඤාමී; යාව අහං න හඤ්ඤාමී, තාව ත්වං එය්‍යාසීති අත්ථො.**

**88. ඉඬ්ඝ, භන්තෙ, සරාපෙහීති එත්ථ ඉඬ්ඝානි වොදනත්ථෙ නිපාතො. පය්මාහිසිත්තොති අහිසිත්තො හුත්වා පය්මං. එවරුපිං වාවං භාසිතානි “දින්නඤ්ඤෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකං පරිභුඤ්ජන්තු”ති ඉමං එවරුපිං වාවං අහිසිත්තො හුත්වා පය්මමෙව යං ත්වං අභාසි, තං සයමෙව භාසිත්වා ඉදානි සරසි, න සරසිති චුත්තං හොති. රාජානො කිර අහිසිත්තමත්තායෙව ධම්මහෙරිං වරාපෙන්නි – “දින්නඤ්ඤෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකං පරිභුඤ්ජන්තු”ති තං සන්ධාය එස වදති. තෙසං මයා සන්ධාය භාසිතන්ති තෙසං අප්පමත්තකෙපි කුක්කුච්චායන්තානං සමිතබ්‍රාහ්මණානං සමණබ්‍රාහ්මණානං තිණකට්ඨොදකහරණං සන්ධාය මයා එතං භාසිතං; න තුම්භාදිසානන්ති අධිප්පායො. තඤ්ච ඛො අරඤ්ඤෙ අපරිග්ගහිතන්ති තඤ්ච තිණකට්ඨොදකං යං අරඤ්ඤෙ අපරිග්ගහිතං හොති; එතං සන්ධාය මයා භාසිතන්ති දීපෙති.**

ලොමෙන ත්වං මුත්තොසීති එත්ථ ලොමථිව ලොමං, කිං පන තං? පඬ්ඛජ්ජාලිඬ්ඟං. කිං චුත්තං හොති? යථා නාම ධුත්තා “මංසං බාදිස්සාමා”ති මහග්ගිලොමං එළකං ගණ්භෙය්‍යුං. තමෙනං අඤ්ඤො විඤ්ඤාපුරිසො දිස්වා “ඉමස්ස එළකස්ස මංසං කභාපණමත්තං අග්ගති. ලොමානි පන ලොමවාටර

ලොමවාරෙ අනෙකෙ කභාපණ අග්ඝන්ති” ති ද්වෙ අලොමකෙ එළකෙ දත්වා ගණ්හෙයා. එවං සො එළකො විඤ්ඤපුරිසමාගම්ම ලොමෙන මුච්චෙයා. එවමෙව ත්වං ඉමස්ස කම්මස්ස කතත්තා වධන්ධනාරහො. යස්මා පන අරහද්ධජො සබ්භි අවජ්ඣරුපො, ත්වඤ්ච සාසනෙ පබ්බජිතත්තා යං පබ්බජ්ජාලිඬගභුතං අරහද්ධජං ධාරෙසි. තස්මා ත්වං ඉමිනා පබ්බජ්ජාලිඬගලොමෙන එළකො විය විඤ්ඤපුරිසමාගම්ම මුත්තොසිති.

මනුස්සා උප්ඤායන්ති රඤ්ඤො පරිසති භාසමානස්ස සම්මුඛා ව පරම්මුඛා ව සුත්වා තත්ථ තත්ථ මනුස්සා උප්ඤායන්ති, අවජ්ඣායන්ති, අවජානන්තා තං ඤායන්ති ඔලොකෙන්ති ලාමකතො වා වින්තෙන්තිති අත්ථො. බියාන්තිති තස්ස අවණ්ණං කට්ඨන්ති පකාසෙන්ති. විපාවෙන්තිති විත්ථාරිකං කරොන්ති, සබ්බත්ථ පත්ථරන්ති; අයඤ්ච අත්ථො සද්දසත්ථානුසාරෙන වෙදිතබ්බො. අයං පනෙත්ථ යොජනා – “අලජ්ජිනො ඉමෙ සමණා සකායුත්තියා” තිආදිති වින්තෙන්තා උප්ඤායන්ති. “නත්ථි ඉමෙසං සාමඤ්ඤ” තිආදිති භණන්තා බියාන්ති. “අපගතා ඉමෙ සාමඤ්ඤා” තිආදිති තත්ථ තත්ථ විත්ථාරෙන්නා විපාවෙන්තිති. එතෙන නයෙන ඉමෙසං පදානං ඉතො පරම්පි තත්ථ තත්ථ ආගතපදානුරූපෙන යොජනා වෙදිතබ්බො. බ්‍රහ්මචාරිනොති සෙට්ඨචාරිනො. සාමඤ්ඤන්ති සමණභාවො. බ්‍රහ්මඤ්ඤන්ති සෙට්ඨභාවො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

රඤ්ඤො දාරුනීතිආදිමිති “අදින්නං ආදිශ්සසති” ති අයං උප්ඤායනත්ථො. යං පනෙතං අදින්නං ආදිශ්, තං දස්සෙතුං “රඤ්ඤො දාරුනී” ති චුත්තං. ඉති වචනභෙදෙ අසම්මුශ්භන්තෙහි අත්ථො වෙදිතබ්බො. පුරාණවොහාරිකො මහාමත්තොති භික්ඛුභාවතො පුරාණෙ ගිහිකාලෙ විනිවිජයවොහාරෙ නියුත්තත්තා “වොහාරිකො” ති සඬබ්බං ගතො මහාඅමච්චො.

අථ බො භගවා තං භික්ඛුං එතදවොචාති භගවා සාමංයෙව ලොකවොහාරම්පි ජානාති, අතිතවුද්ධානං පඤ්ඤත්තිම්පි ජානාති – “පුබ්බෙපි වුද්ධා එත්තකෙන පාරාජිකං පඤ්ඤපෙන්නි, එත්තකෙන ථුල්ලච්චයං, එත්තකෙන දුක්කට්ඨ” ති. එවං සන්තෙපි සවෙ අඤ්ඤෙහි ලොකවොහාරවිඤ්ඤෙහි සද්ධිං අසංසන්දිත්වා පාදමත්තෙන පාරාජිකං පඤ්ඤපෙයා, තෙනස්ස සිග්ගං වත්තාරො “සීලසංවරො නාම එකභික්ඛුස්සපි අප්පමෙයො අසඬබ්බෙයො මහාපථවි-සමුද්ද-ආකාසානි විය අතිවිත්ථිණ්ණො, කට්ඨන්ති නාම භගවා පාදමත්තකෙන නාසෙසි” ති! තතො තථාගතස්ස ඤාණබලං අජානන්තා සික්ඛාපදං කොපෙය්‍යං, පඤ්ඤත්තම්පි සික්ඛාපදං යථායානෙ න තිට්ඨෙයා. ලොකවොහාරවිඤ්ඤෙහි පන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤත්තෙ සො උපවාදො න භොති. අඤ්ඤදත්ථු එවං වත්තාරො භොන්ති – “ඉමෙහි නාම අගාරිකාපි පාදමත්තෙන වොරං භනන්තිපි ඛන්ධන්තිපි පබ්බාපෙන්නිපි. කස්මා භගවා පබ්බජිතං න නාසෙස්සති; යෙන පරසත්තකං තිණසලාකමත්තම්පි න ගහෙතබ්බ” ති! තථාගතස්ස ච ඤාණබලං ජානිස්සන්ති. පඤ්ඤත්තම්පි ච සික්ඛාපදං අකුප්පං භවිස්සති, යථායානෙ යස්සති. තස්මා ලොකවොහාරවිඤ්ඤෙහි සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤපෙතුකාමො සබ්බාවන්තං පරිසං

අනුවිලෝකනෙන්නො අප් බො භගවා අවිදුරෙ නිසින්නං දිස්වා තං භික්ඛුං එතදවොච  
 “කිත්තකෙන බො භික්ඛු රාජා මාගධො සෙනියො බිම්බිසාරො වොරං ගහෙන්වා  
 හනති වා බන්ධති වා පබ්බාපෙති වා”ති.

තත්ථ මාගධොති මගධානං ඉස්සරො. සෙනියොති සෙනාය සම්පන්නො.  
 බිම්බිසාරොති තස්ස නාමං. පබ්බාපෙති වාති රටියතො නික්බාමෙති. සෙසමෙත්ථ  
 උත්තානත්ථමෙව. පඤ්චමාසකො පාදොති තදා රාජගහෙ වීසතිමාසකො  
 කභාපණො හොති, තස්මා පඤ්චමාසකො පාදො. එතෙන ලක්ඛණෙන  
 සබ්බජනපදෙසු කභාපණස්ස චතුත්ථො භාගො “පාදො”ති වෙදිතබ්බො. සො ච  
 බො පොරාණස්ස නීලකභාපණස්ස වසෙන, න ඉතරෙසං රුද්‍රදාමකාදීනං. තෙන භි  
 පාදෙන අතීතබුද්ධාපි පාරාජිකං පඤ්ඤපෙසුං, අනාගතාපි පඤ්ඤපෙසස්සන්ති.  
 සබ්බබුද්ධානඤ්ඤි පාරාජිකචත්ථුම්භි වා පාරාජිකෙ වා නානත්තං නත්ථී. ඉමානෙව  
 චත්තාරි පාරාජිකචත්ථුති. ඉමානෙව චත්තාරි පාරාජිකාති. ඉතො උභං වා  
 අතිරෙකං වා නත්ථී. තස්මා භගවාපි ධනියං විගරහිත්වා පාදෙනෙව දුතියපාරාජිකං  
 පඤ්ඤපෙන්නො “යො පන භික්ඛු අදින්නං ටෙය්‍යසඬ්ඛාත”න්තිආදිමාහ.

එවං මූලච්ඡෙද්ද්වයෙන දළ්භං කත්වා දුතියපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරම්පි  
 අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය රජකභණ්ඩිකචත්ථු උද්දාදි, තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථමෙතං.  
 චුත්තං – “එවඤ්චිදං භගවතා භික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං හොති”ති.  
 තස්සත්ථො ච අනුපඤ්ඤත්තිසම්බන්ධො ච පට්මපාරාජිකචණ්ණනායං.  
 චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. යථා ච ඉධ, එවං ඉතො පරෙසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු.  
 යං යං පුබ්බෙ චුත්තං, තං තං සබ්බං වජ්ජෙත්වා උපරුපරි අපුබ්බමෙව  
 චණ්ණයිස්සාම. යදි භි යං යං චුත්තනායං, තං තං පුනපි චණ්ණයිස්සාම, කදා  
 චණ්ණනාය අත්තං ගම්ඤ්ජාම! තස්මා යං යං පුබ්බෙ චුත්තං, තං තං සබ්බං සාධුකං  
 උපසල්ලක්ඛෙත්වා තත්ථ තත්ථ අත්ථො ච යොජනා ච වෙදිතබ්බො. අපුබ්බං පන  
 යංකිඤ්චි අනුත්තානත්ථං, තං සබ්බං මයමෙව චණ්ණයිස්සාම.

ධනියචත්ථුචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

**90. රජකත්ථරණං ගන්ත්වාති රජකතිත්ථං ගන්ත්වා;** තඤ්ඤි යස්මා තත්ථ රජකා  
 චත්ථාති අත්ථරන්ති, තස්මා රජකත්ථරණන්ති චුච්චති. රජකභණ්ඩිකන්ති රජකානං  
 භණ්ඩිකං; රජකා සායන්භසමයෙ නගරං පවිසන්තා බහුනි චත්ථාති එකෙකං  
 භණ්ඩිකං බන්ධන්ති. තතො එකං භණ්ඩිකං තෙසං පමාදෙන අපස්සන්තානං  
 අවහරිත්වා ටෙතෙත්වාති අත්ථො.

**පදභාජනීයචණ්ණනා**

**92. ගාමො නාමාති එවමාදි ‘ගාමා වා අරඤ්ඤා වා’**ති එත්ථ චුත්තස්ස ගාමස්ස  
 ච අරඤ්ඤස්ස ච පහෙදදස්සනත්ථං චුත්තං. තත්ථ යස්මිං ගාමෙ එකා එව කුටි, එකං  
 ගෙහං සෙය්‍යාථාපි මලයජනපදෙ; අයං එකකුටිකො ගාමො නාම. එතෙන නායෙන



අපරෙපි වෙදිතබ්බං. අමනුස්සො නාම යො සබ්බසො වා මනුස්සානං අභාවෙන යක්ඛපරිග්ගහභූතො; යතො වා මනුස්සා කෙනචි කාරණෙන පුනපි ආගන්තුකාමා එව අපක්කන්තා. පරික්ඛිත්තො නාම ඉට්ඨකපාකාරං ආදිං කත්වා අන්තමසො කණ්ටකසාධාහිපි පරික්ඛිත්තො. ගොනිසාදිනිවිට්ඨො නාම විථිසන්තිවෙසාදිවසෙන අනිවිසිත්වා යථා ගාවො තත්ථ තත්ථ ද්වෙ තයො නිසීදන්ති, එවං තත්ථ තත්ථ ද්වෙ තිණි සරානි කත්වා නිවිට්ඨො. සත්ථොති ජඩ්ඝසත්ථසකට්ඨසත්ථාදීසු යො කොචි. ඉමස්මිඤ්ච සික්ඛාපදෙ නිගමොපි නගරමිපි ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං.

ගාමුපවාරොතිආදි අරඤ්ඤපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තං. ඉන්දබ්බෙ යිතස්සානි යස්ස ගාමස්ස අනුරාධපුරස්සෙව ද්වෙ ඉන්දබ්බෙ, තස්ස අබ්භන්තරිමෙ ඉන්දබ්බෙ යිතස්ස; තස්ස හි බාහිරො ඉන්දබ්බෙ ආහිමමිකනායෙන අරඤ්ඤසඬ්ඛෙපං ගච්ඡති. යස්ස පන එකො, තස්ස ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙ යිතස්ස. යත්‍රාපි හි ඉන්දබ්බෙ නත්ථි, තත්‍ර ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙමෙව “ඉන්දබ්බෙ”ති වුච්චති. තෙන වුත්තං – “ගාමද්වාරබාහානං වෙමජ්ඣෙ යිතස්සා”ති. මජ්ඣිමස්සානි ථාමමජ්ඣිමස්ස, නො පමාණමජ්ඣිමස්ස, නෙව අප්පථාමස්ස, න මහාථාමස්ස; මජ්ඣිමථාමස්සානි වුත්තං හොති. ලෙඩ්චුපාතොති යථා මාතුගාමො කාකෙ උඩ්ඬාපෙන්නො උජුකමෙව හත්ථං උක්ඛිපිත්වා ලෙඩ්චුං බිපති, යථා ච උදකුක්ඛෙපෙ උදකං බිපන්ති, එවං අබ්භිපිත්වා යථා තරුණමනුස්සා අත්තනො බලං දස්සෙන්නා බාහං පසාරෙත්වා ලෙඩ්චුං බිපන්ති, එවං බිත්තස්ස ලෙඩ්චුස්ස පතනට්ඨානං. පතීතො පන ලුඨිත්වා යත්ථ ගච්ඡති, තං න ගහෙතබ්බං.

අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සරුපවාරෙ යිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්චුපාතොති එත්ථ පන නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානෙ යිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සුප්පපාතො වා මුසලපාතො වා සරුපවාරො නාම. තස්මිං සරුපවාරෙ යිතස්ස ලෙඩ්චුපාතො ගාමුපවාරොති කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. මහාපච්චරියමිපි තාදිසමෙව. මහාඅට්ඨකථායං පන “සරං නාම, සරුපවාරො නාම, ගාමො නාම, ගාමුපවාරො නාමා”ති මාතිකං යපෙත්වා නිබ්බකොසස්ස උදකපාතට්ඨානබ්භන්තරං සරං නාම. යං පන ද්වාරෙ යිතො මාතුගාමො භාජනාධොවනඋදකං ජඩ්ඛෙති, තස්ස පතනට්ඨානඤ්ච මාතුගාමෙනෙව අත්තොගෙහෙ යිතෙන පකතියා බහි බිත්තස්ස සුප්පස්ස වා සම්මුඤ්ජනියා වා පතනට්ඨානඤ්ච, සරස්ස පුරතො ද්විසු කොණෙසු සම්බන්ධිත්වා මජ්ඣෙ රුක්ඛසුච්ච්චාරං යපෙත්වා ගොරුපානං පවෙසනනිවාරණත්ථං කතපරික්ඛෙපො ච අයං සබ්බොපි සරුපවාරො නාම. තස්මිං සරුපවාරෙ යිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්චුපාතබ්භන්තරං ගාමො නාම. තතො අඤ්ඤස්ස ලෙඩ්චුපාතස්ස අබ්භන්තරං ගාමුපවාරො නාමාති වුත්තං. ඉදමෙත්ථ පමාණං. යථා චෙත්ථ, එවං සබ්බත්ථ යො යො අට්ඨකථාවාදො වා ථෙරවාදො වා පච්ඡා වුච්චති සො පමාණතො දට්ඨබ්බො.

යඤ්චෙතං මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං, තං පාළියා විරුද්ධමිච දිස්සති. පාළියඤ්ඤි – “සරුපවාරෙ යිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඩ්චුපාතො”ති එත්තකමෙව වුත්තං.

අට්ඨකථායං පන තං ලෙඬ්ඛපාතං ගාමසඬ්ඛෙපං කත්වා තතො පරං ගාමුපචාරො  
 චුත්තොති? වුවුවතෙ - සච්චමෙව පාළියං චුත්තං, අධිජපායො පනෙත්ථ  
 වෙදිතඛිබ්බො. සො ච අට්ඨකථාවරියානමෙව විදිතො. තස්මා යථා “සරුපචාරෙ  
 ඨිතස්සා” ති එත්ථ සරුපචාරලක්ඛණං පාළියං අචුත්තමිපි අට්ඨකථායං චුත්තවසෙන  
 ගහිතං. එවං සෙසමිපි ගහෙතඛිබ්බං.

තත්‍රායං නයො - ඉධ ගාමො නාම දුට්ඨො හොති - පරික්ඛිත්තො ච  
 අපරික්ඛිත්තො ච. තත්‍ර පරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපොයෙව පරිච්ඡෙදො. තස්මා තස්ස  
 විසුං පරිච්ඡෙදං අවත්වා “ගාමුපචාරො නාම පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්දබ්බිලෙ  
 ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස ලෙඬ්ඛපාතො” ති පාළියං චුත්තං. අපරික්ඛිත්තස්ස පන  
 ගාමස්ස ගාමපරිච්ඡෙදො චත්තඛිබ්බො. තස්මා තස්ස ගාමපරිච්ඡෙදස්සනත්ථං  
 “අපරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස සරුපචාරෙ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස  
 ලෙඬ්ඛපාතො” ති චුත්තං. ගාමපරිච්ඡෙදෙ ච දස්සිතෙ ගාමුපචාරලක්ඛණං පුබ්බෙ  
 චුත්තනායෙනෙව සක්කා ඤාතුන්ති පුන “තත්ථ ඨිතස්ස මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස  
 ලෙඬ්ඛපාතො” ති න චුත්තං. යො පන සරුපචාරෙ ඨිතස්ස ලෙඬ්ඛපාතංයෙව  
 “ගාමුපචාරො” ති වදති, තස්ස සරුපචාරො ගාමොති ආපජ්ජති. තතො සරං,  
 සරුපචාරො, ගාමො, ගාමුපචාරොති එස විභාගො සඬ්ඛරියති. අසඬ්ඛරතො චෙත්ථ  
 විනිච්ඡයො වෙදිතඛිබ්බො විකාලෙ ගාමජපවෙසනාදීසු. තස්මා පාළිඤ්ච අට්ඨකථඤ්ච  
 සංසන්දිත්වා චුත්තනායෙනෙවත්ථ ගාමො ච ගාමුපචාරො ච වෙදිතඛිබ්බො. යොපි ච  
 ගාමො පුබ්බෙ මහා හුත්වා පච්ඡා කුලෙසු නට්ඨෙසු අජ්ජකො හොති, සො  
 සරුපචාරතො ලෙඬ්ඛපාතෙනෙව පරිච්ඡන්දිතඛිබ්බො. පුරිමපරිච්ඡෙදො පනස්ස  
 පරික්ඛිත්තස්සාපි අපරික්ඛිත්තස්සාපි අජ්ජමාණමෙවාති.

අරඤ්ඤං නාම යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්චාති ඉමං යථාචුත්තලක්ඛණං  
 ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච යපෙත්වා ඉමස්මිං අදින්තාදානසික්ඛාපදෙ අවසෙසං  
 “අරඤ්ඤං” නාමාති වෙදිතඛිබ්බං. අහිමමිමෙ පන “අරඤ්ඤන්ති නික්ඛමිත්වා බහි  
 ඉන්දබ්බිලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ”න්ති (විභ. 529) චුත්තං. ආරඤ්ඤකසික්ඛාපදෙ  
 “ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම”න්ති (පාරා. 654) චුත්තං.  
 තං ඉන්දබ්බිලතො පට්ඨාය ආරොපිතෙන ආවරියධනුනා පඤ්චධනුසතජ්ජමාණන්ති  
 වෙදිතඛිබ්බං. එවං භගවතා “ගාමා වා අරඤ්ඤා වා” ති එතස්ස අත්ථං විභජන්තෙන  
 “සරං, සරුපචාරො, ගාමො, ගාමුපචාරො අරඤ්ඤ”න්ති පාපහික්ඛුනං  
 ලෙසොකාසනිසෙධනත්ථං පඤ්ච කොට්ඨාසා දස්සිතා. තස්මා සරෙ වා සරුපචාරෙ  
 වා ගාමෙ වා ගාමුපචාරෙ වා අරඤ්ඤෙ වා පාදග්ගනකතො පට්ඨාය සස්සාමිකං  
 භණ්ඩං අවහරන්තස්ස පාරාජිකමෙවාති වෙදිතඛිබ්බං.

ඉදානි “අදින්තං ටෙයාසඬ්ඛාතං ආදියෙය්‍යා” තිආදීනං අත්ථදස්සනත්ථං  
 “අදින්තං නාමා” තිආදිමාහ. තත්ථ අදින්තන්ති දන්තපොනසික්ඛාපදෙ අත්තනො  
 සන්තකමිපි අජ්ජට්ඨගහිතකං කජ්ජියං අජ්ඣොභරණියං වුවුවති. ඉධ පන යංකිඤ්චි  
 පරපරිග්ගහිතං සස්සාමිකං භණ්ඩං, තදෙනං තෙහි සාමිකෙහි කායෙන වා වාචාය වා  
 න දින්තන්ති අදින්තං. අත්තනො හත්ථතො වා යථාධීනට්ඨානතො වා න

නිස්සට්ඨන්ති අනිස්සට්ඨං. යථායානෙ ධීතම්පි අනපෙක්ඛතාය න පරිච්චත්තන්ති අපරිච්චත්තං. ආරක්ඛසංවිධානෙන රක්ඛිතත්තා රක්ඛිතං. මඤ්ජුසාදීසු පක්ඛිපිත්වා ගොපිතත්තා ගොපිතං. “මම ඉදං”න්ති තණ්හාමමත්තෙන මමායිතත්තා මමායිතං. තාහි අපරිච්චාගරක්ඛණගොපනාහි තෙහි භණ්ඩසාමිකෙහි පරෙහි පරිග්ගහිතන්ති පරපරිග්ගහිතං. එතං අදින්නං නාම.

ථෙය්‍යසඬ්ඛාතන්ති එත්ථ ථෙතොති වොරො, ථෙතස්ස භාවො ථෙය්‍යං; අවහරණචිත්තස්සෙතං අධිවචනං. “සඬ්ඛා, සඬ්ඛාත”න්ති අත්ථතො එකං; කොට්ඨාසස්සෙතං අධිවචනං, “සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඬ්ඛා”තිආදීසු (සු. නි. 880) විය. ථෙය්‍යඤ්ච තං සඬ්ඛාතඤ්චාති ථෙය්‍යසඬ්ඛාතං, ථෙය්‍යචිත්තසඬ්ඛාතො එකො චිත්තකොට්ඨාසොති අත්ථො. කරණත්ථෙ වෙතං පච්චත්තවචනං, තස්මා ථෙය්‍යසඬ්ඛාතෙනාති අත්ථතො දට්ඨබ්බං. යො ව ථෙය්‍යසඬ්ඛාතෙන ආදියති, සො යස්මා ථෙය්‍යචිත්තො හොති, තස්මා ඛ්‍යාඤ්ජනං අනාදියිත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං ථෙය්‍යචිත්තො අවහරණචිත්තොති එවමස්ස පදහාජනං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ආදියෙය්‍ය , හරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය, යානා වාවෙය්‍ය, සඬ්ඛෙතං විනිනාමෙය්‍යාති එත්ථ පන පඨමපදං අභියොගවසෙන වුත්තං, දුතියපදං අඤ්ඤෙසං භණ්ඩං හරන්තස්ස ගච්ඡතො වසෙන, තතියපදං උපනික්ඛිත්තභණ්ඩවසෙන, චතුත්ථං සවිඤ්ඤාණකවසෙන, පඤ්චමං ථලෙ නික්ඛිත්තාදිවසෙන, ඡට්ඨං පරිකප්පවසෙන වා සුඬ්ඛසාතවසෙන වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. යොජනා පනෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙනපි නානාභණ්ඩවසෙනපි හොති. එකභණ්ඩවසෙන ව සවිඤ්ඤාණකෙනෙව ලබ්භති, නානාභණ්ඩවසෙන සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකමිස්සකෙන.

තත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන තාව එවං වෙදිතබ්බං – ආදියෙය්‍යාති ආරාමං අභියුඤ්ජති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො “න මය්‍හං භවිස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

හරෙය්‍යාති අඤ්ඤස්ස භණ්ඩං හරන්තො සීසෙ භාරං ථෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. ඛන්ධං ඔරොපෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

අවහරෙය්‍යාති උපනික්ඛිත්තං භණ්ඩං “දෙහි මෙ භණ්ඩ”න්ති වුච්චමානො “නාහං ගණ්හාමි”ති භණ්ඨති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. සාමිකො “න මය්‍හං දස්සති”ති ධුරං නික්ඛිපති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

ඉරියාපථං විකොපෙය්‍යාති “සභභණ්ඩභාරකං නෙස්සාමි”ති පඨමං පාදං සඬ්ඛාමෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං සඬ්ඛාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

යානා වාචෙය්‍යාති ඵලට්ඨං භණ්ඩං ටෙය්‍යචිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්ස. එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. යානා වාචෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස.

සඬකෙතං චිතිනාමෙය්‍යාති පරිකප්පිතට්ඨානං පට්ඨං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්ස. අථ වා පට්ඨං පාදං සුඬකසාතං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්ස. දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති – අයමෙත්ථ නානාභණ්ඩවසෙන යොජනා.

එකභණ්ඩවසෙන පන සස්සාමිකං දාසං වා තිරච්ඡානං වා යථාචුත්තෙන අභියොගාදිනා නයෙන ආදියති වා හරති වා අවහරති වා ඉරියාපථං වා විකොපෙති, යානා වා වාචෙති, පරිච්ඡෙදං වා අතික්කාමෙති – අයමෙත්ථ එකභණ්ඩවසෙන යොජනා.

### පඤ්චවිසතිඅවහාරකථා

අපිච ඉමාති ඡ පදානි වණ්ණෙත්තෙන පඤ්ච පඤ්චකෙ සමොධානෙත්වා පඤ්චවිසති අවහාරා දස්සෙතබ්බා. එවං වණ්ණෙය්‍යතා හි ඉදං අදින්නාදානපාරාජිකං සුවණ්ණිතං හොති. ඉමස්මිඤ්ච යානෙ සබ්බඅට්ඨකථා ආකුලා ලුලිතා දුච්ඤ්ඤෙය්‍යචිතිච්ඡයා. තථා හි සබ්බඅට්ඨකථාසු යාති තාති පාළියං “පඤ්චහාකාරෙහි අදින්නං ආදියන්තස්ස ආපත්ති පාරාජිකස්ස, පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොති” තිආදිනා නයෙන අවහාරඬිගාති චුත්තාති, තාතිපි ගහෙත්වා කත්ථවි එකං පඤ්චකං දස්සිතං, කත්ථවි “ඡහාකාරෙහි” ති ආගතෙහි සද්ධිං ද්වෙ පඤ්චකාති දස්සිතාති. එතාති ව පඤ්චකාති න හොන්ති. යත්ථ හි එකෙකෙන පදෙන අවහාරො සිජ්ඣති, තං පඤ්චකං නාම චුච්චති. එත්ථ පන සබ්බෙහිපි පදෙහි එකොයෙව අවහාරො. යාති ව තත්ථ ලබ්භමානාතියෙව පඤ්චකාති දස්සිතාති, තෙසම්පි න සබ්බෙසං අත්ථො පකාසිතො. එවම්මස්මිං යානෙ සබ්බඅට්ඨකථා ආකුලා ලුලිතා දුච්ඤ්ඤෙය්‍යචිතිච්ඡයා. තස්මා පඤ්ච පඤ්චකෙසමොධානෙත්වා දස්සියමානා ඉමෙ පඤ්චවිසති අවහාරා සාධුකං සල්ලක්ඛෙතබ්බා.

පඤ්ච පඤ්චකාති නාම – නානාභණ්ඩපඤ්චකං, එකභණ්ඩපඤ්චකං, සාහත්ථිකපඤ්චකං, පුබ්බපයොගපඤ්චකං, ටෙය්‍යාවහාරපඤ්චකන්ති. තත්ථ නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච “ආදියෙය්‍ය, හරෙය්‍ය, අවහරෙය්‍ය, ඉරියාපථං විකොපෙය්‍ය, යානා වාචෙය්‍යා” ති ඉමෙසං පදානං වසෙන ලබ්භන්ති. තාති පුබ්බෙ යොජෙත්වා දස්සිතනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. යං පනෙතං “සඬකෙතං චිතිනාමෙය්‍යා” ති ඡට්ඨං පදං, තං පරිකප්පාවහාරස්ස ව නිස්සග්ගියාවහාරස්ස ව සාධාරණං. තස්මා තං තතියපඤ්චමෙසු පඤ්චකෙසු ලබ්භමානපදවසෙන යොජෙතබ්බං. චුත්තං නානාභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච එකභණ්ඩපඤ්චකඤ්ච.

කතමං සාහත්ථිකපඤ්චකං? පඤ්ච අවහාරා – සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, අත්ථසාධකො, ධුරනික්ඛෙපොති. තත්ථ සාහත්ථිකො නාම පරස්ස



හණ්ඩං සහත්ථා අවහරති. ආණන්තිකො නාම “අසුකස්ස හණ්ඩං අවහරා”ති අඤ්ඤං ආණාපෙති. නිස්සග්ගියො නාම අන්තොසුඤ්ඤානං යිතො බිසුඤ්ඤානං පාතෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති, ඉමිනා ව සද්ධිං “සඬකෙතං වීතිනාමෙය්‍යා”ති ඉදං පදයොජනං ලභති. අත්ථසාධකො නාම “අසුකං නාම හණ්ඩං යදා සක්කොසි, තදා අවහරා”ති ආණාපෙති. තත්ථ සචෙ පරො අනන්තරායිකො හුත්වා තං අවහරති, ආණාපකො ආණන්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො හොති, අවහාරකො පන අවහටකාලෙ. අයං අත්ථසාධකො. ධුරනික්ඛෙපො පන උපනික්ඛිත්තහණ්ඩවසෙන වෙදිතබ්බො. ඉදං සාහත්ථිකපඤ්චකං.

කතමං පුබ්බපයොගපඤ්චකං? අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා – පුබ්බපයොගො, සහපයොගො, සංවිදාවහාරො, සඬකෙතකම්මං, නිමිත්තකම්මන්ති. තත්ථ ආණන්තිවසෙන පුබ්බපයොගො වෙදිතබ්බො. යානා වාවනවසෙන සහපයොගො. ඉතරෙ පන තයො පාළියං (පාරා. 118-120) ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති. ඉදං පුබ්බපයොගපඤ්චකං.

කතමං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං? අපරෙපි පඤ්ච අවහාරා – ථෙය්‍යාවහාරො, පසය්භාවහාරො, පරිකප්පාවහාරො, පටිච්ඡන්තාවහාරො, කුසාවහාරොති. තෙ පඤ්චපි “අඤ්ඤතරො හික්ඛු සඬසස්ස වීචරෙ භාජියමානෙ ථෙය්‍යවිත්තො කුසං සඬකාමෙත්වා වීචරං අග්ගහෙසි”ති (පාරා. 138) එතස්මිං කුසසඬකාමනවත්ථුස්මිං වණ්ණයිස්සාම. ඉදං ථෙය්‍යාවහාරපඤ්චකං. එවමිමානි පඤ්ච පඤ්චකානි සමොධානෙත්වා ඉමෙ පඤ්චවීසති අවහාරා වෙදිතබ්බා.

ඉමෙසු ව පන පඤ්චසු පඤ්චකෙසු කුසලෙන විනයධරෙන ඔතිණ්ණං වත්ථුං සහසා අවිනිච්ඡිනිත්වා ව පඤ්ච යානානි ඔලොකෙතබ්බාති. යානි සන්ධාය පොරාණා ආහු –

“වත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්ච, අග්ගං පරිභොගපඤ්චමං;  
තුලයිත්වා පඤ්ච යානානි, ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො”ති.

තත්ථ වත්ථුන්ති හණ්ඩං; අවහාරකෙන හි “මයා ඉදං නාම අවහට”න්ති චුත්තෙපි ආපත්තිං අනාරොපෙත්වා තං හණ්ඩං සස්සාමිකං වා අස්සාමිකං වාති උපපරික්ඛිතබ්බං. සස්සාමිකෙපි සාමිකානං සාලයභාවො වා නිරාලයභාවො වා උපපරික්ඛිතබ්බො. සචෙ තෙසං සාලයකාලෙ අවහටං, හණ්ඩං අග්ගාපෙත්වා ආපත්ති කාතබ්බා. සචෙ නිරාලයකාලෙ, න පාරාජිකෙන කාරෙතබ්බො. හණ්ඩසාමිකෙසු පන හණ්ඩං ආහාරාපෙත්තෙසු හණ්ඩං දාතබ්බං. අයමෙත්ථ සාමීචි.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස දීපනත්ථමිදං වත්ථු – භාතියරාජකාලෙ කිර මහාවෙතියපුජාය දක්ඛිණදිසතො එකො හික්ඛු සත්තහත්ථං පණ්ඩුකාසාවං අංසෙ කරිත්වා වෙතියඬගණං පාවිසි; තඬ්ඛණමෙව ව රාජාපි වෙතියවන්දනත්ථං ආගතො. තත්ථ උස්සාරණාය වත්තමානාය මහාජනසම්මද්දො අහොසි. අථ සො හික්ඛු ජනසම්මද්දපිළිතො අංසතො පතන්තං කාසාවං අදිස්වා ව නික්ඛන්තො; නික්ඛමිත්වා

ව කාසාවං අපස්සන්තො “කො ඊදිසෙ ජනසම්මද්දෙ කාසාවං ලච්ඡති, න දානි තං මය්හ”න්ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතො. අථඤ්ඤො භික්ඛු පච්ඡා ආගච්ඡන්තො තං කාසාවං දිස්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන ගහෙන්වා පුන විජ්ජට්ඨාරී භුත්වා “අස්සමණො දානිමිහි, විබ්භමිස්සාමි”ති විත්තෙ උජ්ජන්තෙපි “විනයධරෙ පුච්ඡන්වා ඤස්සාමි”ති විත්තෙසි.

තෙන ව සමයෙන චූළසුමනත්ථෙරො නාම සබ්බපරියත්තිධරො විනයාවරියපාමොක්ඛො මහාවිහාරෙ පටිවසති. සො භික්ඛු ථෙරං උපසඬකමිත්වා වන්දිත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා අත්තනො කුක්කුච්චං පුච්ඡී. ථෙරො තෙන හට්ඨෙ ජනකායෙ පච්ඡා ආගන්ත්වා ගහිතභාවං ඤත්වා “අත්ථි දානි එත්ථ ඔකාසො”ති විත්තෙත්වා ආහ – “සචෙ කාසාවසාමිකං භික්ඛුං ආනෙය්‍යාසි, සක්කා හචෙය්‍ය තච පතිට්ඨා කාතු”න්ති. “කථාහං, හන්තෙ, තං දක්ඛිස්සාමි”ති? “තහිං තහිං ගන්ත්වා ඔලොකෙහි”ති. සො පඤ්චපි මහාවිහාරෙ ඔලොකෙත්වා නෙච අද්දක්ඛි. තතො නං ථෙරො පුච්ඡී – “කතරාය දිසාය ඛහු භික්ඛු ආගච්ඡන්ති”ති? “දක්ඛිණදිසාය, හන්තෙ”ති. “තෙන හි කාසාවං දිසතො ව තිරියඤ්ච මිනිත්වා යපෙහි. යපෙත්වා දක්ඛිණදිසාය විහාරපටිපාටියා විචිනිත්වා තං භික්ඛුං ආනෙහි”ති. සො තථා කත්වා තං භික්ඛුං දිස්වා ථෙරස්ස සන්තිකං ආනෙසි. ථෙරො පුච්ඡී – “තචෙදං කාසාව”න්ති? “ආම, හන්තෙ”ති. “කුහිං තෙ පාතිත”න්ති? සො සබ්බං ආචික්ඛි. ථෙරො පන තෙන කතං ධුරනික්ඛෙපං සුත්වා ඉතරං පුච්ඡී – “තයා ඉදං කුහිං දිස්වා ගහිත”න්ති? සොපි සබ්බං ආරොචෙසි. තතො නං ථෙරො ආහ – “සචෙ තෙ සුද්ධචිත්තෙන ගහිතං අභවිස්ස, අනාපත්තියෙව තෙ අස්ස. ථෙය්‍යවිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්ඛං ආපන්තොසි. තං දෙසෙත්වා අනාපත්තිකො භොහි. ඉදඤ්ච කාසාවං අත්තනො සන්තිකං කත්වා එතස්සෙව භික්ඛුනො දෙහි”ති. සො භික්ඛු අමතෙතෙච අහිසිත්තො පරමස්සාසජ්ජත්තො අභොසිති. එවං වත්ථු ඔලොකෙතබ්බං.

කාලොති අවහාරකාලො. තදෙව හි හණ්ඩං කදාචි සමග්ගං භොති, කදාචි මහග්ගං. තස්මා තං හණ්ඩං යස්මිං කාලෙ අවහටං, තස්මිංයෙව කාලෙ යො තස්ස අග්ගො භොති, තෙන අග්ගෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. එවං කාලො ඔලොකෙතබ්බො.

දෙසොති අවහාරදෙසො. තඤ්චි හණ්ඩං යස්මිං දෙසෙ අවහටං, තස්මිංයෙව දෙසෙ යො තස්ස අග්ගො භොති, තෙන අග්ගෙන ආපත්ති කාරෙතබ්බා. හණ්ඩුට්ඨානදෙසෙ හි හණ්ඩං සමග්ගං භොති, අඤ්ඤත්ථ මහග්ගං.

ඉමස්සාපි ව අත්ථස්ස දීපනත්ථමිදං වත්ථු – අත්තරසමුද්දෙ කිර එකො භික්ඛු සුසණ්ඨානං නාළිකෙරං ලභිත්වා හමං ආරොපෙත්වා සඬ්ඛාලකසදිසං මනොරමං පානීයථාලකං කත්වා තත්ථෙව යපෙත්වා චෙතියගිරිං අගමාසි. අථඤ්ඤො භික්ඛු අත්තරසමුද්දං ගන්ත්වා තස්මිං විහාරෙ පටිවසන්තො තං ථාලකං දිස්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන ගහෙන්වා චෙතියගිරිමෙච ආගතො. තස්ස තත්ථ යාගුං පිචන්තස්ස

තං ටාලකං දිස්වා ටාලකසාමිකො භික්ඛු ආහ - “කුතො තෙ ඉදං ලද්ධ”න්ති?  
 “අන්තරසමුද්දතො මෙ ආතීත”න්ති. සො තං “නෙතං තව සන්තකං, ටෙය්‍යාය තෙ  
 ගහිත”න්ති සඬ්ඝමජ්ඣං ආකඬ්ඪී. තත්ථ ව විනිච්ඡයං අලභිත්වා මහාවිහාරං  
 අගමිංසු. තත්ථ හෙරිං පහරාපෙත්වා මහාවෙතියසමීපෙ සන්නිපාතං කත්වා  
 විනිච්ඡයං ආරහිංසු. විනයධරත්ථෙරා අවහාරං සඤ්ඤාපෙසුං.

තස්මිඤ්ච සන්නිපාතෙ ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො නාම විනයකුසලො  
 හොති. සො එවමාහ - “ඉමිනා ඉදං ටාලකං කුහිං අවහට”න්ති? “අන්තරසමුද්දෙ  
 අවහට”න්ති. “තත්‍රිදං කිං අග්ඝති”ති? “න කිඤ්චි අග්ඝති. තත්‍ර භි නාළිකෙරං  
 භින්දිත්වා මිඤ්ජං බාදිත්වා කපාලං ඡඩ්ඛෙත්ති, දාරුඅත්ථං පන ඵරතී”ති. “ඉමස්ස  
 භික්ඛුනො ඵත්ථ හත්ථකම්මං කිං අග්ඝති”ති? “මාසකං වා ඌනමාසකං වා”ති.  
 “අත්ථි පන කත්ථචි සම්මාසම්බුද්ධෙන මාසකෙන වා ඌනමාසකෙන වා පාරාජිකං  
 පඤ්ඤත්ත”න්ති. එවං චුත්තෙ “සාධු! සාධු! සුකථිතං සුවිනිච්ඡිත”න්ති  
 එකසාධුකාරො අහොසි. තෙන ව සමයෙන භාතියරාජාපි වෙතියවන්දනත්ථං  
 නගරතො නික්ඛමන්තො තං සද්දං සුත්වා “කිං ඉද”න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා සබ්බං  
 පටිපාටියා සුත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි - “මයි සන්නෙ භික්ඛුනම්පි භික්ඛුනිනම්පි  
 ගිහිනම්පි අධිකරණං ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරෙන විනිච්ඡිතං සුවිනිච්ඡිතං, තස්ස  
 විනිච්ඡයෙ අතිට්ඨමානං රාජාණාය යිපෙමී”ති. එවං දෙසො ඔලොකෙතබ්බො.

අග්ගොති භණ්ඩග්ගො. නවභණ්ඩස්ස භි යො අග්ගො හොති, සො පච්ඡා  
 පරිභායති; යථා නවධොතො පත්තො අට්ඨ වා දස වා අග්ගති, සො පච්ඡා භින්නො  
 වා ඡිද්දො වා ආණ්ඩණ්ඨිකාහතො වා අජ්ජග්ගො හොති තස්මා න සබ්බදා භණ්ඩං  
 පකතිඅග්ගෙතෙව කාතබ්බන්ති. එවං අග්ගො ඔලොකෙතබ්බො.

පරිභොගොති භණ්ඩපරිභොගො. පරිභොගෙනාපි භි වාසිආදිභණ්ඩස්ස අග්ගො  
 පරිභායති. තස්මා එවං උපපරික්ඛිතබ්බං, සවෙ කොචි කස්සචි පාදග්ගනකං වාසිං  
 හරති, තත්‍ර වාසිසාමිකො ප්‍රච්ඡිතබ්බො - “තයා අයං වාසි කිත්තකෙන කීතා”ති?  
 “පාදෙන, හන්තෙ”ති. “කිං පන තෙ කිණිත්වාච යපිතා, උදාහු තං වළඤ්ජෙසී”ති?  
 සවෙ වදති “එකදිවසං මෙ දන්තකට්ඨං වා රජනාඡල්ලිං වා පත්තපචනකදාරුං වා  
 ඡින්නං, සංසිත්වා වා නිසිතා”ති. අට්ඨසා පොරාණො අග්ගො භට්ඨොති  
 වෙදිතබ්බො. යථා ව වාසියා එවං අඤ්ජනියා වා අඤ්ජනිසලාකාය වා කුඤ්චිකාය වා  
 පලාලෙන වා ටුසෙහි වා ඉට්ඨකචුණ්ණෙන වා එකවාරං සංසිත්වා  
 ධොවනමත්තෙනාපි අග්ගො භස්සති. තිපුමණ්ඩලස්ස මකරදන්තච්ඡෙදනෙනාපි  
 පරිමජ්ජිතමත්තෙනාපි, උදකසාටිකාය සකිං නිවාසනපාරුපනෙනාපි  
 පරිභොගසීසෙන අංසෙ වා සීසෙ වා යපනමත්තෙනාපි, තණ්ඩුලාදීනං  
 පජ්ජොටනෙනාපි තතො එකං වා ද්වෙ වා අපනයනෙනාපි, අන්තමසො එකං  
 පාසාණසක්ඛරං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඛිතමත්තෙනාපි, සජ්ජිතෙලාදීනං  
 භාජනන්තරපඅවත්තෙනාපි, අන්තමසො තතො මක්ඛිකං වා කිපිල්ලිකං වා  
 උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඛිතමත්තෙනාපි, ගුලපිණ්ඩකස්ස මධුරභාවජානනත්ථං නබෙන  
 විජ්ඣිත්වා අණුමත්තං ගහිතමත්තෙනාපි අග්ගො භස්සති. තස්මා යංකිඤ්චි

පාදග්ගනකං වුත්තනයෙනෙව සාමිකෙහි පරිභොගෙන උභනං කතං හොති, න තං අවහටො භික්ඛු පාරාජිකෙන කාතබ්බො. එවං පරිභොගො ඔලොකෙනබ්බො. එවං ඉමානි තුලයිත්වා පඤ්ච යානානි ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො, ආපත්තිං වා අනාපත්තිං වා ගරුකං වා ලභ්‍රකං වා ආපත්තිං යථායානෙ යපෙය්‍යාති.

නිට්ඨිතො “ආදියෙය්‍ය...පෙ.... සඬකෙනං විනිනාමෙය්‍යා” ති.

ඉමෙසං පදානං විනිච්ඡයො.

ඉදානි යදිදං “යථාරූපෙ අදින්නාදානෙ” තිආදීනි විභජන්තෙන “යථාරූපං නාමා” තිආදි වුත්තං. තත්ථ යථාරූපන්ති යථාජාතිකං. තං පන යස්මා පාදතො පටියාය හොති, තස්මා “පාදං වා පාදාරහං වා අතිරෙකපාදං වා” ති ආහ. තත්ථ පාදෙන කභාපණස්ස චතුත්ථභාගං අකප්පියහණ්ඩමෙව දස්සෙති. පාදාරහෙන පාදග්ගනකං කප්පියහණ්ඩං. අතිරෙකපාදෙන උභයමිපි. එත්තාවතා සබ්බාකාරෙන දුතියපාරාජිකප්පහොනකචත්ථු දස්සිතං හොති.

පට්ඨා රාජාති සකලපට්ඨියා රාජා දීපවක්කචත්ති අසාකසදිසො, යො වා පනඤ්ඤොපි එකදීපෙ රාජා, සීහලරාජසදිසො. පදෙසරාජාති එකදීපස්ස පදෙසිස්සරො, බිම්බිසාර-පසෙනදි-ආදියො විය. මණ්ඩලිකා නාම යෙ දීපපදෙසෙපි එකමෙකං මණ්ඩලං භුඤ්ජන්ති. අන්තරහොගිකා නාම ද්විත්තං රාජුතං අන්තරා කතිපයගාමසාමිකා. අක්ඛදස්සාති ධම්මවිනිච්ඡනකා, තෙ ධම්මසභායං නිසීදිත්වා අපරාධානුරූපං වොරානං හත්ථපාදවිෂේජ්ජාදිං අනුසාසන්ති. යෙ පන යානන්තරප්පත්තා අමච්චා වා රාජකුමාරා වා කතාපරාධා හොන්ති, තෙ රඤ්ඤො ආරොචෙන්ති, ගරුකං යානං සයං න විනිච්ඡිනන්ති. මහාමත්තාති යානන්තරප්පත්තා මහාඅමච්චා; තෙපි තත්ථ තත්ථ ගාමෙ වා නිගමෙ වා නිසීදිත්වා රාජකිච්චං කරොන්ති. යෙ වා පනාති අඤ්ඤොපි යෙ රාජකුලනිස්සිතා වා සකිස්සරියනිස්සිතා වා හුත්වා ඡෙජ්ජහෙජ්ජං අනුසාසන්ති, සබ්බෙපි තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ “රාජානො” ති දස්සෙති.

හනෙය්‍යුන්ති පොථෙය්‍යුඤ්ඤෙව ඡිත්තෙය්‍යුඤ්ඤෙව. පබ්බාපෙය්‍යුන්ති නිහරෙය්‍යුං. වොරොසීති එවමාදීනි ච වත්වා පරිභාසෙය්‍යුං; තෙනෙවාහ – “පරිභාසො එසො” ති. පුරිමං උපාදායාති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපන්නං පුග්ගලං උපාදාය. සෙසං පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානපදත්ථත්තා ච පාකට්ඨෙවාති.

**93.** එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විභජිත්වා ඉදානි යං තං ආදියෙය්‍යාතිආදීහි ඡහි පදෙහි සඬබ්බෙපතො ආදානං දස්සෙත්වා සඬබ්බෙපතොඑව “පාදං වා පාදාරහං වා අතිරෙකපාදං වා” ති ආදානබ්බහණ්ඩං දස්සිතං, තං යත්ථ යත්ථ යිතං, යථා යථා ආදානං ගච්ඡති, අනාගතෙ පාපහික්ඛුතං ලෙසාකාසනිරුත්ඨනත්ථං තථා තථා විත්ථාරතො දස්සෙතුං “භූමට්ඨං



ඵලටිය''න්තිආදිනා නයෙන මාතිකං යපෙත්වා “භූමටියං නාම භණ්ඩං භූමියං නික්ඛිත්තං හොති”න්තිආදිනා නයෙන තස්ස විභඩ්ගං ආහ.

පඤ්චවිසතිඅවහාරකථා නිට්ඨිතා.

### භූමටියකථා

94. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනාය සද්ධිං විනිච්ඡයකථා. නිබ්බානන්ති භූමියං ඛණිත්වා යපිතං. පටිච්ඡන්තන්ති පංසුඉටියකාදීහි පටිච්ඡන්තං. භූමටියං භණ්ඩං...පෙ.... ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්ඛටස්සාති තං එවං නිඛණිත්වා වා පටිච්ඡාදෙන්වා වා යපිතත්තා භූමියං යීතං භණ්ඩං යො භික්ඛු කෙනවිදෙව උපායෙන ඤත්වා “ආහරිස්සාමි”ති ටෙයාවිත්තො හුත්වා රත්තිභාගෙ උටියාය ගච්ඡති, සො භණ්ඩටියානං අප්පත්වාපි සබ්බකායවච්චිකාරෙසු දුක්ඛටං ආපජ්ජති. කථං? සො හි තස්ස ආහරණත්ථාය උටියහන්තො යං යං අඩ්ගපච්චඩ්ගං එන්ද්‍රාපෙති, සබ්බත්ථ දුක්ඛටමෙව. නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, හත්ථවාරෙ හත්ථවාරෙ දුක්ඛටං. “මහත්තං නිධානං න සක්කා එකෙන ආහරිතුං, දුතියං පරියෙසිස්සාමි”ති කස්සචි සභායස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො ද්වාරං විවරති, පදවාරෙ ව හත්ථවාරෙ ව දුක්ඛටං. ද්වාරපිදහනෙ පන අඤ්ඤස්මිං වා ගමනස්ස අනුපකාරෙ අනාපත්ති. තස්ස නිපන්තොකාසං ගන්ත්වා “ඉත්ථන්තාමා”ති පක්කොසති, තමත්ථං ආරොචෙන්වා “එහි ගච්ඡාමා”ති වදති, වාචාය වාචාය දුක්ඛටං. සො තස්ස වචනෙන උටියහති, තස්සාපි දුක්ඛටං. උටියහිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො නිවාසනපාරුපනං සණ්ඨපෙති, ද්වාරං විවරිත්වා තස්ස සමීපං ගච්ඡති, හත්ථවාරපදවාරෙසු සබ්බත්ථ දුක්ඛටං. සො තං පුච්ඡති “අසුකො ව අසුකො ව කුහිං, අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච පක්කොසාහි”ති, වාචාය වාචාය දුක්ඛටං. සබ්බෙ සමාගනෙ දිස්වා “මයා අසුකස්මිං නාම යානෙ එවරුපො නිධි උපලද්ධො, ගච්ඡාම තං ගහෙන්වා පුඤ්ඤාති ව කරිස්සාම, සුඛඤ්ච ජීවිස්සාමා”ති වදති, වාචාය වාචාය දුක්ඛටමෙව.

එවං ලද්ධසභායො කුදාලං පරියෙසති. සචෙ පනස්ස අත්තනො කුදාලො අත්ථි, “තං ආහරිස්සාමි”ති ගච්ඡන්තො ව ගණ්හන්තො ව ආහරන්තො ව සබ්බත්ථ හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්ඛටං ආපජ්ජති. සචෙ නත්ථි, අඤ්ඤං භික්ඛුං වා ගහටියං වා ගන්ත්වා යාවති, යාවන්තො ව සචෙ “කුදාලං මෙ දෙහි, කුදාලෙන මෙ අත්ථො, කිඤ්චි කාතබ්බමත්ථි, තං කත්වා පච්චාහරිස්සාමි”ති මුසා අහණන්තො යාවති, වාචාය වාචාය දුක්ඛටං. සචෙ “මාතිකා සොධෙතබ්බා අත්ථි, විහාරෙ භූමිකම්මං කාතබ්බං අත්ථි”ති මුසාපි හණති, යං යං වචනං මුසා, තත්ථ තත්ථ පාවිත්තියං. මහාඅට්ඨකථායං පන සච්චෙපි අලිකෙපි දුක්ඛටමෙව වුත්තං, තං පමාදලිඛිතන්ති වෙදිතබ්බං. න හි අදිත්තාදානස්ස පුබ්බපයොගෙ පාවිත්තියටියානෙ දුක්ඛටං නාම අත්ථි. සචෙ පන කුදාලස්ස දණ්ඩො නත්ථි, “දණ්ඩං කරිස්සාමි”ති වාසිං වා එරසුං වා නිසෙති, තදත්ථාය ගච්ඡති, ගන්ත්වා සුක්ඛකටියං ඡින්දති තච්ඡති ආකොටෙති, සබ්බත්ථ හත්ථවාරපදවාරෙසු දුක්ඛටං. අල්ලරුක්ඛං ඡින්දති, පාවිත්තියං. තතො පරං සබ්බපයොගෙසු දුක්ඛටං. සඬ්ඛෙපට්ඨකථායං පන මහාපච්චරියඤ්ච තත්ථ

ජාතකකට්ඨලතාඡේදනත්ථං වාසිඵරසුං පරියෙසන්තානම්පි දුක්කටං වුත්තං. සචෙ පන තෙසං එවං හොති “වාසිඵරසුකුදාලෙ යාවන්තා ආසඩ්ඛිතා භවිස්සාම, ලොභං සමුට්ඨාපෙත්වා කරොමා” ති. තතො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා ලොභබීජත්ථං පථවිං බණන්ති, අකප්පියපථවිං බණන්තානං දුක්කටෙහි සද්ධිං පාවිත්තියානීති මහාපච්චරියං වුත්තං. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථ පාවිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටා න මුච්චති. කප්පියපථවිං බණන්තානං දුක්කටානියෙව. බීජං පන ගහෙත්වා තතො පරං සබ්බකිරියාසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං.

පිටකපරියෙසනෙපි හත්ථවාරපදවාරෙසු වුත්තනයෙනෙව දුක්කටං. මුසාවාදෙ පාවිත්තියං. පිටකං කාතුකාමතාය චල්ලිච්ඡේදනෙ පාවිත්තියන්ති සබ්බං පුරිමනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ගච්ඡති වා ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං පරිසිට්ඨසභායකුදාලපිටකො නිධිට්ඨානං ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. සචෙ පන ගච්ඡන්තො “ඉමං නිධිං ලද්ධා බුද්ධපුජං වා ධම්මපුජං වා සඩ්ඝහත්තං වා කරිස්සාමි” ති කුසලං උප්පාදෙති, කුසලචිත්තෙන ගමනෙ අනාපත්ති. කස්මා? “ථෙය්‍යවිත්තො දුතියං වා...පෙ.... ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති වුත්තන්තා. යථා ච ඉධ, එවං සබ්බත්ථ අථෙය්‍යවිත්තස්ස අනාපත්ති. මග්ගතො ඔක්කම්ම නිධානට්ඨානං ගමනත්ථාය මග්ගං කරොන්තො භූතගාමං ඡින්දති, පාවිත්තියං. සුක්ඛකට්ඨං ඡින්දති, දුක්කටං.

තත්ථජාතකන්ති විරනිහිතාය කුම්භියා උපරි ජාතකං. කට්ඨං වා ලතං වාති න කෙවලං කට්ඨලතමෙව, යංකිඤ්චි අල්ලං වා සුක්ඛං වා තිණුරුක්ඛලතාදිං ඡින්දන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව හොති.

අට්ඨවිධං හෙතං දුක්කටං නාම ඉමස්මිං යානෙ සමොධානෙන්වා ථෙරෙහි දස්සිතං – පුබ්බපයොගදුක්කටං, සහපයොගදුක්කටං, අනාමාසදුක්කටං, දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං, විනයදුක්කටං, ඤාතදුක්කටං, ඤත්තිදුක්කටං, පටිස්සවදුක්කටන්ති. තත්ථ “ථෙය්‍යවිත්තො දුතියං වා කුදාලං වා පිටකං වා පරියෙසති ගච්ඡති වා, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති ඉදං පුබ්බපයොගදුක්කටං නාම. එත්ථ හි දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටං, පාවිත්තියට්ඨානෙ පාවිත්තියමෙව හොති. “තත්ථජාතකං කට්ඨං වා ලතං වා ඡින්දති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති ඉදං සහපයොගදුක්කටං නාම. එත්ථ පන පාවිත්තියවත්ථු ව දුක්කටවත්ථු ව දුක්කටට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති. කස්මා? අවහාරස්ස සහපයොගත්තාති. යං පන දසවිධං රතනං, සත්තවිධං ධඤ්ඤං, සබ්බඤ්ච ආවුධගණ්ඩාදිං ආමසන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං අනාමාසදුක්කටං නාම. යං කදලිනාලිකෙරාදීනං තත්ථජාතකඵලානි ආමසන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං දුරුපච්ඡිණ්ණදුක්කටං නාම. යං පන පිණ්ඩාය වරන්තස්ස පත්තෙ රජෙ පතිතෙ පත්තං අප්පට්ඨගහෙත්වා අධොවිත්වා වා තත්ථ හික්ඛං ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං වුත්තං, ඉදං විනයදුක්කටං නාම. “සුත්වා න වදන්ති, ආපත්ති දුක්කටස්සා” ති (පාරා. 419) ඉදං ඤාතදුක්කටං නාම. යං එකාදසසු සමනුභාසනාසු “ඤත්තියා දුක්කට”න්ති (පාරා. 414) වුත්තං, ඉදං ඤත්තිදුක්කටං නාම. “තස්ස, හික්ඛෙව, හික්ඛුනො පුරිමිකා ච න පඤ්ඤායති, පටිස්සවෙ ව ආපත්ති

දුක්කටස්සා’’ති (මහාව. 207) ඉදං පටිස්සවදුක්කටං නාම. ඉදං පන සහපයොගදුක්කටං. තෙන චුත්තං – “යංකිඤ්චි අල්ලං වා සුක්ඛං වා තිණුරුක්ඛලතාදිං ඡිත්තදන්තස්ස සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව හොති”ති.

සචෙ පනස්ස තත්ථජාතකෙ තිණුරුක්ඛලතාදිමිහි ඡිත්තෙනපි ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, සංවරො උප්පජ්ජති, ඡෙදනපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ ධුරනික්ඛෙපං අකත්වා සඋස්සාහොව පංසුං ඛණ්ණි, ඡෙදනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, ඛණ්ණදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. අකස්සියපථං ඛණ්ණත්තොපි හි ඉධ සහපයොගත්තා දුක්කටමෙව ආපජ්ජති. සචෙ පනස්ස සබ්බදිසාසු ඛණ්ණත්වා කුමිහිමුලං පත්තස්සාපි ලජ්ජිධම්මො ඔක්කමති, ඛණ්ණපච්චයා දුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති.

ඛණ්ණහි වාති අථ පන සඋස්සාහොව පංසුං වියුහති, එකපස්සෙ රාසිං කරොති, ඛණ්ණදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, වියුහනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. තඤ්ච පංසුං තත්ථ තත්ථ පුඤ්ජං කරොත්තො පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං ආපජ්ජති. සචෙ පන රාසිං කත්වාපි ධුරනික්ඛෙපං කරොති, ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජති, වියුහනදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. උද්ධරති වාති අථ පන සඋස්සාහොව පංසුං උද්ධරිත්වා ඛහි පාතෙති, වියුහනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, උද්ධරණදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. පංසුං පන කුදාලෙන වා හත්ථෙහි වා පච්ඡියා වා තහිං තහිං පාතෙත්තො පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං ආපජ්ජති. සචෙ පන සබ්බං පංසුං නිහරිත්වා කුමිහිං ථලට්ඨං කත්වාපි ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජති, උද්ධරණදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ පන සඋස්සාහොව කුමිහිං ආමසති, උද්ධරණදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, ආමසනදුක්කටෙ පතිට්ඨාති. ආමසිත්වාපි ච ලජ්ජිධම්මං ආපජ්ජත්තො ආමසනදුක්කටං දෙසෙත්වා මුච්චති. අථ සඋස්සාහොව කුමිහිං එන්දාපෙති, ආමසනදුක්කටං පටිප්පස්සම්භති, “එන්දාපෙති, ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා”ති චුත්තපුල්ලච්චයෙ පතිට්ඨාති.

තත්තායං දුක්කටපුල්ලච්චයානං ද්විත්තමිපි වචනත්ථො – පඨමං තාවෙන්ථ දුට්ඨු කතං සත්ථාරා චුත්තකිච්චං විරාධෙත්වා කතන්ති දුක්කටං. අථ වා දුට්ඨං කතං, විරූපා සා කිරියා හික්ඛුකිරියානං මජ්ඣෙ න සොහතීති එවමිපි දුක්කටං. චුත්තඤ්ඤෙතං –

“දුක්කටං ඉති යං චුත්තං, තං සුඤ්ඤාහි යථාතථං;  
අපරද්ධං විරද්ධඤ්ච, ඛලිතං යඤ්ච දුක්කටං.

“යං මනුස්සො කරෙ පාපං, ආචි වා යදි වා රහො;  
දුක්කටන්ති පචෙදෙත්ති, තෙනෙතං ඉති වුච්චති”ති. (පරි. 339);

ඉතරං පන පුලත්තා, අච්චයත්තා ච පුල්ලච්චයං. “සම්පරායෙ ච දුග්ගති” (සං. නි. 1.49), “යං හොති කට්ඨකස්ථල”න්තිආදීසු (ධ. ප. 66; නෙත්ති. 91) විය චෙන්ථ සංයොගභාවො චෙදිතබ්බො. එකස්ස සන්තිකෙ දෙසෙතබ්බෙසු හි අච්චයෙසු තෙන සමො පුලො අච්චයො නත්ථි. තස්මා චුත්තං “පුලත්තා අච්චයත්තා ච පුල්ලච්චය”න්ති. චුත්තඤ්ඤෙතං –

“පුල්ලව්වයන්ති යං වුත්තං, තං සුඤ්ඤානී යථාතථං;  
 එකස්ස මූලෙ යො දෙසෙති, යො ච තං පටිග්ගණ්හති;  
 අව්වයො තෙන සමො නත්ථී, තෙනෙනං ඉති වුච්චති” ති. (පරි. 339);

එන්ද්‍රාපෙත්තස්ස ච පයොගෙ පයොගෙ පුල්ලව්වයං. එන්ද්‍රාපෙත්වාපි ච  
 ලජ්ජිධම්මං ඔක්කන්තො පුල්ලව්වයං දෙසෙත්වා මුච්චති. සහපයොගතො  
 පට්ඨායෙව චෙත්ථ පුරිමා පුරිමා ආපත්ති පටිප්පස්සම්හති. සහපයොගං පන අකත්වා  
 ලජ්ජිධම්මං ඔක්කන්තෙන යා පුබ්බපයොගෙ දුක්කට්ඨාචිත්තියා ආපන්නා, සබ්බා  
 තා දෙසෙතබ්බා. සහපයොගෙ ච තත්ථජාතකච්ඡෙදනෙ බහුකානිපි දුක්කට්ඨානි  
 පංසුබ්බණං පත්වා පටිප්පස්සම්හන්ති. එකං බණනදුක්කට්ඨෙව හොති. බණනෙ  
 බහුකානිපි වියුහනං, වියුහනෙ බහුකානිපි උද්ධරණං, උද්ධරණෙ බහුකානිපි  
 ආමසනං, ආමසනෙ බහුකානිපි එන්ද්‍රාපනං පත්වා පටිප්පස්සම්හන්ති.  
 පංසුබ්බණාදිසු ච ලජ්ජිධම්මෙ උප්පන්නෙ බහුකාපි ආපත්තියො හොන්තු, එකමෙව  
 දෙසෙත්වා මුච්චතිති කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. පුරිමාපත්තිපටිප්පස්සද්ධි ච  
 නාමෙසා “ඤ්ඤානියා දුක්කට්ඨං, ද්විති කම්මවාචාහි පුල්ලව්වයා පටිප්පස්සම්හන්ති” ති  
 (පාරා. 414) එවං අනුසාවනාසුත්තෙසුයෙව ආගතා. ඉධ පන දුතියපාරාජිකෙ  
 අට්ඨකථාවරියප්පමාණෙන ගහෙතබ්බාති.

යානා වාචෙති, ආපත්ති පාරාජිකස්සාති යො පන එන්ද්‍රාපෙත්වාපි ලජ්ජිධම්මං.  
 අනොක්කම්ත්වාච තං කුම්භිං යානතො අන්තමයො කෙසග්ගමත්තම්පි වාචෙති,  
 පාරාජිකමෙව ආපජ්ජතිති අත්ථො. යානා වාචනඤ්ඤෙත්ථ ඡහි ආකාරෙහි  
 වෙදිතබ්බං. කථං? කුම්භිං මුඛවට්ටියං ගහෙත්වා අත්තනො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තො  
 ඉමිනා අන්තෙන පුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි පාරිමන්තෙන අතික්කාමෙති,  
 පාරාජිකං. තථෙව ගහෙත්වා පරතො පෙල්ලෙන්තො පාරිමන්තෙන පුට්ඨොකාසං  
 කෙසග්ගමත්තම්පි ඉමිනා අන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වාමතො වා  
 දක්ඛිණතො වා අපනාමෙන්තො වාමන්තෙන පුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි  
 දක්ඛිණන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. දක්ඛිණන්තෙන වා පුට්ඨොකාසං  
 කෙසග්ගමත්තම්පි වාමන්තෙන අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උද්ධං උක්ඛිපන්තො  
 කෙසග්ගමත්තම්පි භූමිතො මොචෙති, පාරාජිකං. බණ්ත්වා හෙට්ඨතො ඔසිදෙන්තො  
 බුන්දෙන පුට්ඨොකාසං කෙසග්ගමත්තම්පි මුඛවට්ටියා අතික්කාමෙති, පාරාජිකන්ති  
 එවං එකට්ඨානෙ ධීතාය කුම්භියා. යදි පන කුම්භිමුඛවට්ටියා පාසං කත්වා  
 ලොහබාණුං වා බදිරසාරාදිබාණුං වා පථවියං ආකොටෙන්වා තත්ථ සඬ්ඛලිකාය  
 බන්ධිත්වා යපෙන්නි, එකිස්සා දිසාය එකාය සඬ්ඛලිකාය බද්ධාය ද්වෙ යානානි  
 ලබ්භන්ති, ද්විසු තිසු චතුසු දිසාසු චතුහි සඬ්ඛලිකාහි බද්ධාය පඤ්ච යානානි  
 ලබ්භන්ති.

තත්ථ එකබාණුකෙ බද්ධකුම්භියා පයමං බාණුකං වා උද්ධරති, සඬ්ඛලිකං වා  
 ඡින්දති, පුල්ලව්වයං. තතො කුම්භිං යථාචුත්තනයෙන කෙසග්ගමත්තම්පි යානා  
 වාචෙති, පාරාජිකං. අථ පයමං කුම්භිං උද්ධරති, පුල්ලව්වයං. තතො බාණුකං  
 කෙසග්ගමත්තම්පි යානා වාචෙති, සඬ්ඛලිකං වා ඡින්දති, පාරාජිකං. එතෙන



උපායෙන ද්විසු ත්විසු චතුසු බාණුකෙසු බද්ධකුමිහියාපි පච්ඡිමෙ යානාවාවනෙ පාරාජිකං. සෙසෙසු පුල්ලව්වයං වෙදිතබ්බං.

සවෙ බාණු නත්ථි, සඬ්ඛලිකාය අග්ගෙ වලයං කත්වා තත්ථජාතකෙ මූලෙ පවෙසිතං හොති, පයමං කුමිහිං උද්ධරිත්වා පච්ඡා මූලං ඡෙත්වා වලයං නිහරති, පාරාජිකං. අථ මූලං අච්ඡෙත්වා වලයං ඉතො විතො ව සාරෙති, රක්ඛති. සවෙ පන මූලතො අනිහරිත්වාපි හත්ථෙන ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. අයමෙත්ථ විසෙසො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කෙවි පන නිමිත්තත්ථාය කුමිහිමත්ථකෙ නිග්‍රොධරුක්ඛාදීනි රොපෙත්ති, මූලානි කුමිහිං විනන්ධිත්වා ධීතානි හොත්ති, “මූලානි ඡින්දිත්වා කුමිහිං ගහෙස්සාමි” ති ඡින්දන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. ඡින්දිත්වා ඔකාසං කත්වා කුමිහිං කෙසග්ගමත්තමිපි යානා වාවෙති, පාරාජිකං. මූලානි ඡින්දතොව ලුඪිත්වා කුමිහි නින්තට්ඨානං ගතා, රක්ඛති තාව. ගතට්ඨානතො උද්ධරති, පාරාජිකං. සවෙ ඡින්තෙසු මූලෙසු එකමූලමත්තෙන කුමිහි තිට්ඨති, සො ව තං “ඉමස්මිං මූලෙ ඡින්තෙ පතිස්සති” ති ඡින්දති, ඡින්තමත්තෙ පාරාජිකං. සවෙ පන එකමූලෙනෙව පාසෙ බද්ධසුකරො විය ධීතා හොති, අඤ්ඤං කිඤ්චි ලග්ගනකං නත්ථි, තස්මිමිපි මූලෙ ඡින්තමත්තෙ පාරාජිකං. සවෙ කුමිහිමත්ථකෙ මහාපාසාණො යපිතො හොති, තං දණ්ඨෙන උක්ඛිපිත්වා අපනෙතුකාමො කුමිහිමත්ථකෙ ජාතරුක්ඛං ඡින්දති, දුක්කටං. තස්සා සමිපෙ ජාතකං ඡෙත්වා ආහරති, අතත්ථජාතකත්තා තං ඡින්දතො පාචිත්තියං.

අත්තනො භාජනන්ති සවෙ පන කුමිහිං උද්ධරිතුං අසක්කොන්තො කුමිහිගතහණ්ඨග්ගහණත්ථං අත්තනො භාජනං පවෙසෙත්වා අත්තොකුමිහියං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං ටෙයාවිත්තො ආමසති, ආපත්ති දුක්කටස්ස. පරිච්ඡෙදො චෙත්ථ පාරාජිකනියමනත්ථං වුත්තො. ටෙයාවිත්තෙන පන උනපඤ්චමාසකමිපි ආමසන්තො දුක්කටං ආපජ්ජතියෙව.

එන්දාපෙතීති එත්ථ යාව එකාබද්ධං කත්වා අත්තනො භාජනං පවෙසෙති, තාව එන්දාපෙතීති වුච්චති. අපි ව ඉතො විතො ව අපබ්‍රහන්තොපි එන්දාපෙතියෙව, සො පුල්ලව්වයං ආපජ්ජති. යදා පන එකාබද්ධභාවො ඡින්තො, කුමිහිගතං කුමිහියමෙව, භාජනගතමිපි භාජනෙයෙව හොති, තදා අත්තනො භාජනගතං නාම හොති. එවං කත්වා කුමිහිතො අනිහතෙපි ව භාජනෙ පාරාජිකං ආපජ්ජති.

මුට්ඨිං වා ඡින්දතීති එත්ථ යථා අඬුලන්තරෙහි නික්ඛන්තකභාපණො කුමිහිගතෙ කභාපණෙ න සම්ඵුසන්ති, එවං මුට්ඨිං කරොන්තො මුට්ඨිං ඡින්දති නාම; සොපි පාරාජිකං ආපජ්ජති.

සුත්තාරුල්භන්ති සුත්තෙ ආරුල්භං; සුත්තෙන ආවුතස්සාපි සුත්තමයස්සාපි එතං අධිවචනං. පාමඬගාදීනිහි සොවණ්ණමයානිපි හොන්ති රුපියමයානිපි සුත්තමයානිපි,

මුත්තාවලිආදයොපි එත්ථෙව සඬගහං ගතා. වෙයනන්ති සීසවෙයනපටො වුව්වති.  
එතෙසු යංකිඤ්චි ථෙයාවිත්තො ආමසති, දුක්කටං. එන්දාපෙති, පුල්ලව්වයං.  
පාමඬගාදීනි කොටියං ගහෙත්වා ආකාසට්ඨං අකරොන්තො උච්චාරෙති,  
පුල්ලව්වයං.

සංසන්තො නීහරතීති එත්ථ පන පරිපුණ්ණාය කුමභියා උපරි සමතිත්තිකං  
කුමභිං කත්වා යපිතං වා එකං කොටිං බුන්දෙ එකං කොටිං මුඛවට්ටියං කත්වා  
යපිතං වා සංසන්තස්ස නීහරතො පුල්ලව්වයං. කුමභිමුඛා මොවෙන්තස්ස පාරාජිකං.  
යං පන උපඬසකුමභියං වා රිත්තකුමභියං වා යපිතං, තස්ස අත්තනො  
චුට්ඨොකාසොව යානං, න සකලා කුමභී, තස්මා තං සංසන්තස්සාපි නීහරතො  
පතිට්ඨිතොකාසනො කෙසග්ගමත්තෙ මුත්තෙ පාරාජිකමෙව. කුමභියා පන  
පරිපුණ්ණාය වා උභ්‍යාය වා උජුකමෙව උද්ධරන්තස්ස හෙට්ඨිමකොටියා  
පතිට්ඨිතොකාසා මුත්තමත්තෙව පාරාජිකං. අන්තොකුමභියං යපිතං යංකිඤ්චි  
පාරාජිකප්පභොනකං භණ්ඩං සකලකුමභියං වාරෙන්තස්ස, පාමඬගාදිඤ්ච සංසිත්වා  
නීහරන්තස්ස යාව මුඛවට්ටිං නාතික්කමති, තාව පුල්ලව්වයමෙව. තස්ස හි සබ්බාපි  
කුමභී යානන්ති සඬබ්බෙපමභාපව්වරියාදීසු වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන  
“යපිතට්ඨානමෙව යානං, න සකලා කුමභී. තස්මා යථාධීතට්ඨානතො  
කෙසග්ගමත්තම්පි මොවෙන්තස්ස පාරාජිකමෙවා”ති වුත්තං, තං පමාණං. ඉතරං  
පන ආකාසගතං අකරොන්තස්ස වීවරවංසෙ යපිතවීවරවෙයනකනයෙන වුත්තං, තං  
න ගහෙතඛ්ඛං. විනයවිනිච්ඡයෙ හි ආගතෙ ගරුකෙ යාතඛ්ඛං, එසා විනයධම්මතා.  
අපිව “අත්තනො භාජනගතං වා කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දති”ති වචනතො පෙනං  
වෙදිතඛ්ඛං. යථා අන්තොකුමභියං ධීතස්ස න සබ්බා කුමභී යානන්ති.

සප්පිආදීසු යංකිඤ්චි පිවතො එකපයොගෙන පිතමත්තෙ පාරාජිකන්ති  
මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. මහාපව්වරියාදීසු පන අයං විභාගො දස්සිතො – “මුඛං  
අනපනෙත්වා ආකඬසන්තස්ස පිවතො සවෙ පරගලගතං පාදං න අග්ඝති,  
මුඛගතෙන සද්ධිං අග්ඝති, රක්ඛති තාව. කණ්ඨෙයන පන පරිච්ඡින්නකාලෙයෙව  
පාරාජිකං භොති. සවෙපි ඔට්ඨෙහි පරිච්ඡින්නන්තො ඔට්ඨෙ පිදහති, පාරාජිකමෙව.  
උප්පලදණ්ඩවෙච්ඡාලනලනාලිආදීහි පිවන්තස්සාපි සවෙ පරගලගතමෙව පාදං  
අග්ඝති, පාරාජිකං. සවෙ සහ මුඛගතෙන අග්ඝති, න තාව පාරාජිකං භොති.  
උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං එකාඛද්ධභාවං කොපෙත්වා ඔට්ඨෙහි  
පරිච්ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං. සවෙ උප්පලදණ්ඩාදිගතෙන සද්ධිං අග්ඝති,  
උප්පලදණ්ඩාදීනං බුන්දෙ අඬගුලියාපි පිහිතමත්තෙ පාරාජිකං. පාදග්ඝනකෙ  
පරගලං අප්පවිට්ඨෙ උප්පලදණ්ඩාදීසු ව මුඛෙ ව අතිරෙකපාදාරහම්පි එකාඛද්ධං  
හුත්වා තිට්ඨති, රක්ඛතියෙවා”ති. තං සබ්බම්පි යස්මා “අත්තනො භාජනගතං වා  
කරොති, මුට්ඨිං වා ඡින්දති”ති ඉමං නයං භජති, තස්මා සුදස්සිතමෙව. එස තාව  
එකාඛද්ධෙ නයො.

සවෙ පන හත්ථෙව වා පත්තෙන වා ටාලකාදිනා වා කෙනචි භාජනෙන  
ගහෙත්වා පිවති, යම්හි පයොගෙ පාදග්ඝනකං පුරෙති, තම්හි ගතෙ පාරාජිකං. අථ

මහග්‍රහයා හොඳින්, සිප්පිකායපි එකපයොගෙනෙව පාදග්‍රහනක ගහෙනු සක්කා හොඳින්, එකද්ධාරෙයෙව පාරාජික. භාජන පන නිමුප්පාපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස යාව එකාබද්ධං හොඳින්, තාව රක්ඛති. මුඛවට්ඨිපරිච්ඡේදෙන වා උද්ධාරෙන වා පාරාජික. යදා පන සප්පිං වා තෙලං වා අච්ඡං තෙලසදිසමෙව මධුචාණිකං වා කුමභිං ආවිඤ්ජෙත්වා අත්තනො භාජනෙ පච්චෙසෙති, තදා තෙසං අච්ඡන්තාය එකාබද්ධතා නත්ථිති පාදග්‍රහනක මුඛවට්ඨිතො ගළිතමත්තෙ පාරාජික.

පච්චිත්වා යපිතං පන මධුචාණිකං සිලෙසො විය චික්කනං ආකඨ්ඨනවිකඨ්ඨනායොග්ගං හොඳින්, උප්පත්තෙ කුක්කුච්චෙව එකාබද්ධමෙව හුත්වා පටිනිහරිතං සක්කොති, එතං මුඛවට්ඨියා නික්ඛමිත්වා භාජනෙ පටිට්ඨමිපි බාහිරෙන සද්ධිං එකාබද්ධත්තා රක්ඛති, මුඛවට්ඨිතො ඡින්නමත්තෙ පන පාරාජික. යොපි ටෙයාවිත්තෙන පරස්ස කුමභියා පාදග්‍රහනක සප්පිං වා තෙලං වා අච්ඡස්සපිවනකං යංකිඤ්චි දුකුලසාටකං වා චම්මබණ්ඩාදීනං වා අඤ්ඤාරං පක්ඛිපති, හත්ථනො මුත්තමත්තෙ පාරාජික.

රිත්තකුමභියා “ඉදානි තෙලං ආකිරිස්සන්ති” ති ඤත්වා යංකිඤ්චි හණ්ඩං ටෙයාවිත්තො පක්ඛිපති, තං චෙ තත්ථ තෙලෙ ආකිණ්ණෙ පඤ්චමාසකඅග්‍රහනකං පිවති, පිතමත්තෙ පාරාජිකන්ති මහාඅට්ඨකථායං චුත්තං. තං පන තත්ථෙව සුක්ඛතළාකෙ සුක්ඛමාතිකාය උජ්ජකරණවිනිච්ඡයෙන විරුජ්ඣති, අවහාරලක්ඛණඤ්චෙත්ථ න පඤ්ඤායති, තස්මා න ගහෙනබ්බං. මහාපච්චරියාදීසු පන තස්ස උද්ධාරෙ පාරාජිකං චුත්තං, තං යුත්තං.

පරස්ස රිත්තකුමභියා සඬගොපනත්ථාය හණ්ඩං යපෙත්වා තත්ථ තෙලෙ ආකිණ්ණෙ “සචෙ අයං ජානිස්සති, මං පලිබුජ්ඣස්සති” ති හිතො පාදග්‍රහනකං තෙලං පිතං හණ්ඩං ටෙයාවිත්තෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. සුද්ධවිත්තෙන උද්ධරති, පරෙ ආහරාපෙත්තෙ හණ්ඩදෙයාං. හණ්ඩදෙයාං නාම යං පරස්ස නට්ඨං, තස්ස මූලං වා තදෙව වා හණ්ඩං දාතබ්බන්ති අත්ථො. නො චෙ දෙනි, සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. සචෙ පරස්ස කුමභියා අඤ්ඤො සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරති, තත්‍ර වායං ටෙයාවිත්තෙන තෙලපිවනකං හණ්ඩං පක්ඛිපති, චුත්තනායෙනෙව පාරාජිකං. අත්තනො රිත්තකුමභියා පරස්ස සප්පිං වා තෙලං වා ආකිරණභාවං ඤත්වා ටෙයාවිත්තෙන හණ්ඩං නික්ඛිපති, පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සුද්ධවිත්තො නික්ඛිපිත්වා පච්ඡා ටෙයාවිත්තෙන උද්ධරති, පාරාජිකමෙව. සුද්ධවිත්තො උද්ධරති, නෙව අවහාරො, න ගීවා; මහාපච්චරියං පන අනාපත්තිමත්තමෙව චුත්තං. “කිස්ස මම කුමභියං තෙලං ආකිරස්සි” ති කුපිතො අත්තනො හණ්ඩං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඛෙති, නො හණ්ඩදෙයාං”න්ති කුරුන්දියං චුත්තං. ටෙයාවිත්තෙන මුඛවට්ඨියං ගහෙත්වා කුමභිං ආවිඤ්ජති තෙලං ගළෙතුකාමො, පාදග්‍රහනකෙ ගළිතෙ පාරාජිකං. ටෙයාවිත්තෙනෙව ජජ්ජරං කරොති “සච්චිත්වා ගමිස්සති” ති පාදග්‍රහනකෙ සච්චිත්වා ගතෙ පාරාජිකං. ටෙයාවිත්තෙනෙව ඡිද්දං කරොති ඔමට්ඨං වා උම්මට්ඨං වා චෙමට්ඨං වා, ඉදං පන සම්මොහට්ඨානං; තස්මා සුට්ඨු සල්ලෙක්ඛෙනබ්බං. අයඤ්ඤෙත්ථ විනිච්ඡයො – ඔමට්ඨං නාම අධොමුඛඡිද්දං;

උම්මට්ඨං නාම උද්ධංමුඛිද්දං; වෙමට්ඨං නාම උඵඨිකස්සෙව උජුගතඡිද්දං. තත්ථ ඔමට්ඨස්ස ඛනි පට්ඨාය කතස්ස අඛිහන්තරන්තො පාදග්ගනකෙ තෙලෙ ගළිතෙ ඛනි අනික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා තතො ගළිතමත්තමෙව ඛනිගතං නාම හොති, න කුම්භිගතසඬ්ඛං ලහති. අන්තො පට්ඨාය කතස්ස ඛාහිරන්තො පාදග්ගනකෙ ගළිතෙ පාරාජිකං. උම්මට්ඨස්ස යථා තථා වා කතස්ස ඛාහිරන්තො පාදග්ගනකෙ ගළිතෙ පාරාජිකං. තඤ්ඤි යාව ඛාහිරන්තො න ගළති, තාව කුම්භිගතමෙව හොති. “වෙමට්ඨස්ස ව කපාලමජ්ඣකො ගළිතවසෙන කාරොතබ්බො”ති අට්ඨකථාසු වුත්තං. තං පන අන්තො ව ඛනි ව පට්ඨාය මජ්ඣකො යපෙත්වා කතඡිද්දෙ තළාකස්ස ව මරියාදහෙදෙන සමෙති. අන්තො පට්ඨාය කතෙ පන ඛාහිරන්තෙන, ඛනි පට්ඨාය කතෙ අඛිහන්තරන්තෙන කාරොතබ්බොති ඉදමෙත්ථ යුත්තං. යො පන “වට්ටිත්වා ගච්ඡිස්සති”ති ටෙය්‍යවිත්තෙන කුම්භියා ආධාරකං වා උපත්ථම්භනලෙඬ්ඛකෙ වා අපනෙති, වට්ටිත්වා ගතාය පාරාජිකං. තෙලාකිරණභාවං පන ඤත්වා රිත්තකුම්භියා ජජ්ජරභාවෙ වා ඡිද්දෙසු වා කතෙසු පච්ඡා නික්ඛන්තලෙජ්ජමාණෙන භණ්ඩදෙය්‍යං හොති. අට්ඨකථාසල පන කත්ථවි පාරාජිකන්තිපි ලිඛිතං, තං පමාදලිඛිතං.

පරිපුණ්ණාය කුම්භියා උපරි කථලං වා පාසාණං වා “පතිත්වා හින්දිස්සති, තතො තෙලං පග්ගරිස්සති”ති ටෙය්‍යවිත්තෙන දුබ්බන්ධං වා කරොති, දුට්ඨපිතං වා යපෙති, අවස්සපතනකං තථා කරොන්තස්ස කතමත්තෙ පාරාජිකං. රිත්තකුම්භියා උපරි කරොති, තං පච්ඡා පුණ්ණකාලෙ පතිත්වා හින්දති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ඊදිසෙසු හි යානෙසු භණ්ඩස්ස නත්ථිකාලෙ කතපයොගත්තා ආදිතොව පාරාජිකං න හොති. භණ්ඩවිනාසද්වාරස්ස පන කතත්තා භණ්ඩදෙය්‍යං හොති. ආහරාපෙත්තෙසු අදදතො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන පාරාජිකං.

ටෙය්‍යවිත්තෙන මාතිකං උජුකං කරොති “වට්ටිත්වා වා ගච්ඡිස්සති, වෙලං වා උත්තරාපෙස්සති”ති; වට්ටිත්වා වා ගච්ඡතු, වෙලං වා උත්තරතු, උජුකරණකාලෙ පාරාජිකං. ඊදිසා හි පයොගා පුබ්බපයොගාවහාරෙ සඬ්ඛං ගච්ඡන්ති. සුක්ඛමාතිකාය උජුකතාය පච්ඡා උදකෙ ආගතෙ වට්ටිත්වා වා ගච්ඡතු, වෙලං වා උත්තරතු, භණ්ඩදෙය්‍යං. කස්මා? යානා වාචනපයොගස්ස අභාවා. තස්ස ලක්ඛණං නාවට්ඨෙ ආවි භවිස්සති.

තත්ථෙව හින්දති වාතිආදීසු අට්ඨකථායං තාව වුත්තං – “හින්දති වාති මුග්ගරෙන පොථෙත්වා හින්දති. ඡඩ්ඛෙති වාති උදකං වා වාලිකං වා ආකිරිත්වා උත්තරාපෙති. ඤාපෙති වාති දාරුනි ආහරිත්වා ඤාපෙති. අපරිභොගං වා කරොතිති අඛාදිතබ්බං වා අපාතබ්බං වා කරොති; උච්චාරං වා පස්සාවං වා විසං වා උච්ඡිට්ඨං වා කුණපං වා පාතෙසි, ආපත්ති දුක්ඛට්ඨස්සාති යානාවාචනස්ස නත්ථිකාය දුක්ඛට්ඨං, බුද්ධවිසයො නාමෙය්‍යො. කිඤ්චාපි දුක්ඛට්ඨං, ආහරාපෙත්තෙ පන භණ්ඩදෙය්‍යං”න්ති. තත්ථ පුරිමද්වයං න සමෙති. තඤ්ඤි කුම්භිජජ්ජරකරණෙන ව මාතිකාඋජුකරණෙන ව සද්ධිං ඵකලක්ඛණං. පච්ඡිමං පන ද්වයං යානා අවාචෙත්තෙනාපි සක්කා කාතුං. තස්මා එත්ථ එවං විනිවිජයං වදන්ති –



“අට්ඨකථායං කීර ‘යානා වාවනස්ස නත්ථිතාය දුක්කට’න්ති ඉදං පච්ඡිමද්වයං සන්ධාය චුත්තං. යානා වාවනං අකරොත්තොයෙව හි ථෙය්‍යවිත්තෙන වා විනාසෙතුකාමතාය වා ඤාපෙය්‍යාපි, අපරිභොගමිපි කරෙය්‍යා. පුරිමද්වයෙ පන චුත්තනයෙන භින්දන්තස්ස වා ඡඩ්ඛෙත්තස්ස වා යානා වාවනං අත්ථි, තස්මා තථා කරොත්තස්ස විනාසෙතුකාමතාය භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යවිත්තෙන පාරාජික’න්ති. පාළියං ‘දුක්කට’න්ති චුත්තත්තා අයුත්තන්ති වෙ? න; අඤ්ඤථා ගහෙතඛිඛත්ථතො. පාළියඤ්ඤි ථෙය්‍යවිත්තපක්ඛෙ “භින්දති වාති උදකෙන සම්භින්දති, ඡඩ්ඛෙති වාති තත්ථ වමති වා පස්සාවං වා ඡඩ්ඛෙති”ති එවමෙකෙ වදන්ති.

අයං පනෙත්ථ සාරො – විනිතවත්ථුමිහි තිණ්ණිකාපකො විය යානා අවාචෙතුකාමොව කෙවලං භින්දති, භින්තත්තා පන තෙලාදීනි නික්ඛමන්ති, යං වා පනෙත්ථ පත්ථිත්තං, තං එකාබද්ධමෙව තිට්ඨති. අඡඩ්ඛෙතුකාමොයෙව ව කෙවලං තත්ථ උදකවාලිකාදීනි ආකිරති, ආකිණ්ණත්තා පන තෙලං ඡඩ්ඛියති. තස්මා වොහාරවසෙන “භින්දති වා ඡඩ්ඛෙති වා”ති වුව්වතීති. එවමෙනෙසං පදානං අත්ථො ගහෙතඛිඛො. නාසෙතුකාමතාපක්ඛෙ පන ඉතරථාපි යුජ්ජති. එවඤ්ඤි කථියමානෙ පාළි ව අට්ඨකථා ව පුබ්බාපරෙත සංසන්දිත්වා කථිතා භොන්ති. එත්තාවතාපි ව සන්තොසං අකත්වා ආවරියෙ පරිපාසිත්වා විනිවිජයො වෙදිතඛිඛොති.

භූමට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

## ථලට්ඨකථා

**95.** ථලට්ඨෙ ථලෙ නික්ඛිත්තන්ති භූමිතලෙ වා පාසාණතලපබ්බතතලාදීසු වා යත්ථ කත්ථවි පටිච්ඡන්තෙ වා අප්පට්ච්ඡන්තෙ වා යපිතං ථලට්ඨන්ති වෙදිතඛිඛං. තං සවෙ රාසිකතං භොති, අන්තොකුමිහියං භාජනගතකරණමුට්ඨිච්ඡෙදනවිනිවිජයෙන විනිවිජිතඛිඛං. සවෙ එකාබද්ධං සිලෙසනිය්‍යාසාදි පක්කමධුථාණිතවිනිවිජයෙන විනිවිජිතඛිඛං. සවෙ ගරුකං භොති භාරබද්ධං ලොභපිණ්ඩි-ගුලපිණ්ඩි-තෙලමධුසටාදි වා, කුමිහියං යානාවාවනවිනිවිජයෙන විනිවිජිතඛිඛං. සඛිඛලිකබද්ධස්ස ව යානභෙදො සල්ලක්ඛෙතඛිඛො. පත්ථරිත්වා යපිතං පන පාවාරත්ථරණසාටකාදිං උජුකං ගහෙත්වා ආකඩ්ඪති, පාරිමන්තෙ ඔරිමන්තෙන ථුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. එවං සබ්බදිසාසු සල්ලක්ඛෙතඛිඛං. වෙයෙත්වා උද්ධරති, කෙසග්ගමත්තං ආකාසගතං කරොත්තස්ස පාරාජිකං. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

ථලට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

## ආකාසට්ඨකථා

**96.** ආකාසටියේ මොරස්ස ඡනි ආකාරෙහි යානපරිච්ඡේදො වෙදිතබ්බො – පුරතො මුඛතුණ්ඩකෙන, පච්ඡතො කලාපග්ගෙන, උභයපස්සෙසු පක්ඛපරියන්තෙහි, අධො පාදනබසිබාය, උද්ධං සිඛග්ගෙනාති. භික්ඛු “සස්සාමිකං ආකාසටියං මොරං ගහෙස්සාමි” ති පුරතො වා තිට්ඨති, හත්ථං වා පසාරෙති, මොරො ආකාසෙයෙව පක්ඛෙ වාරෙති, වාතං ගාහාපෙත්වා ගමනං උපච්ඡන්දිත්වා තිට්ඨති. තස්ස භික්ඛුනො දුක්කටං. තං අඵන්දෙන්තො හත්ථෙන ආමසති, දුක්කටමෙව. යානා අවාචෙන්තො ඵන්දාපෙති, පුල්ලච්චයං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා වා අග්ගහෙත්වා වා මුඛතුණ්ඩකෙන පුට්ඨොකාසං කලාපග්ගං, කලාපග්ගෙන වා පුට්ඨොකාසං මුඛතුණ්ඩකං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථා වාමපක්ඛපරියන්තෙන පුට්ඨොකාසං දක්ඛිණපක්ඛපරියන්තං, දක්ඛිණපක්ඛපරියන්තෙන වා පුට්ඨොකාසං වාමපක්ඛපරියන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. තථා පාදනබසිබාය පුට්ඨොකාසං සිඛග්ගං, සිඛග්ගෙන වා පුට්ඨොකාසං පාදනබසිබං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං.

ආකාසෙන ගච්ඡන්තො මොරො සිසාදිසු යස්මිං අඬගෙ නිලියති, තං තස්ස යානං. තස්මා තං හත්ථෙ නිලීනං ඉතො චිතො ච කරොන්තොපි ඵන්දාපෙතියෙව, යදි පන ඉතරෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා යානා වාචෙති, පාරාජිකං. ඉතරං හත්ථං උපනෙති, මොරො සයමෙව උඬ්ඨෙත්වා තත්ථ නිලියති, අනාපත්ති. අඬගෙ නිලීනභාවං ඤත්වා ථෙය්‍යවිත්තෙන ඵකං පදවාරං ගච්ඡති, පුල්ලච්චයං. දුතියෙ පාරාජිකං.

භූමියං ධීතමොරො ද්වින්තං වා පාදානං කලාපස්ස ච වසෙන තීණි යානානි ලහති. තං උක්ඛිපන්තස්ස යාව ඵකම්පි යානං පථවිං ඵුසති, තාව පුල්ලච්චයං. කෙසග්ගමත්තම්පි පථවියා මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. පඤ්ජරෙ ධීතං සහ පඤ්ජරෙන උද්ධරති, පාරාජිකං. යදි පන පාදං න අග්ගති, සබ්බත්ථ අග්ගවසෙන කාතබ්බං. අන්තොවත්ථුම්හි වරන්තං මොරං ථෙය්‍යවිත්තෙන පදසා බහිවත්ථුං නීහරන්තො ද්වාරපරිච්ඡේදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජෙ ධීතබ්බලීඛද්දස්ස හි වජො විය අන්තොවත්ථු තස්ස යානං. හත්ථෙන පන ගහෙත්වා අන්තොවත්ථුස්මිම්පි ආකාසගතං කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. අන්තොගාමෙ වරන්තම්පි ගාමපරික්ඛෙපං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං. සයමෙව නික්ඛමිත්වා ගාමුපවාරෙ වා වත්ථුපවාරෙ වා වරන්තං පන ථෙය්‍යවිත්තො කට්ඨෙන වා කථලාය වා උත්‍රාසෙත්වා අට්ඨමුඛං කරොති, මොරො උඬ්ඨෙත්වා අන්තොගාමෙ වා අන්තොවත්ථුම්හි වා ඡදනපිටියෙ වා නිලියති, රක්ඛති. සචෙ පන අට්ඨමුඛෙ උඬ්ඨෙති වා ගච්ඡති වා “අට්ඨං පචෙසෙත්වා ගහෙස්සාමි” ති පරිකප්පෙ අසති පථවිතො කෙසග්ගමත්තම්පි උඬ්ඨිතමත්තෙ වා දුතියපදවාරෙ වා පාරාජිකං. කස්මා? යස්මා ගාමතො නික්ඛන්තස්ස ධීතට්ඨානමෙව යානං හොති. කපිඤ්ජරාදිසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

සාටකං වාති වාතවෙගුක්ඛිත්තං පථවිතලෙ පත්ථරිත්වා යපිතම්ච ආකාසෙන ගච්ඡන්තං බ්බලීඛද්ධං සාටකං අභිමුඛාගතං හත්ථෙන ඵකස්මිං අන්තෙ ගණ්හාති, ඉතො චිතො ච යානං අවිකොපෙන්තොයෙව ගමනුපච්ඡේදෙ දුක්කටං. යානාවාවනං

අකරොන්තො වාලෙති, එන්දාපනෙ ථුල්ලච්චයං. යානා වාවෙති, පාරාජිකං.  
යානපරිච්ඡෙදො වස්ස මොරස්සෙව ඡහි ආකාරෙහි වෙදිතබ්බො.

අබද්ධසාටකො පන එකස්මිං අන්තෙ ගහිතමත්තෙව දුතියෙනන්තෙන පතිත්වා  
භූමියං පතිට්ඨාති, තස්ස ද්වෙ යානාති හොන්ති – හත්ථො වෙව භූමි ව. තං  
යථාගහිතමෙව පයමං ගහිතොකාසප්පදෙසනො වාලෙති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා  
භූමිතො දුතියහත්ථෙව වා පාදෙන වා උක්ඛිපති, පාරාජිකං. පයමං වා භූමිතො  
උද්ධරති, ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ගහිතොකාසප්පදෙසනො වාවෙති, පාරාජිකං. ගහණං  
වා අමුඤ්චන්තො උජුකමෙව හත්ථං ඔනාමෙත්වා භූමිගතං කත්වා තෙනෙව  
හත්ථෙන උක්ඛිපති, පාරාජිකං. වෙය්නෙපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

භිරඤ්ඤං වා සුචණ්ණං වා ඡිජ්ජමානන්ති මනුස්සානං අලඬකරොන්තානං  
භිවෙය්‍යකාදිපිළන්ධනං වා සුචණ්ණසලාකං ඡින්දන්තානං සුචණ්ණකාරානං  
සුචණ්ණබණ්ඩං වා ඡිජ්ජමානං පතති, තඤ්චෙ හික්ඛු ආකාසෙන ආගච්ඡන්තං  
ථෙය්‍යවිත්තො හත්ථෙන ගණ්හාති, ගහණමෙව යානං. ගහිතප්පදෙසනො හත්ථං  
අපනෙති, පාරාජිකං. විවරෙ පතිතං හත්ථෙන උක්ඛිපති, පාරාජිකං. අනුද්ධරිත්වාච  
යාති, දුතියෙ පදවාරෙ පාරාජිකං. පත්තෙ පතිතෙපි එසෙව නයො. සීසෙ වා මුඛෙ වා  
පාදෙ වා පතිට්ඨිතං හත්ථෙන ගණ්හාති, පාරාජිකං. අග්ගහෙත්වාච යාති, දුතියෙ  
පදවාරෙ පාරාජිකං. යත්ථ කත්ථවි පතති, තස්ස පතිතොකාසොව යානං, න සබ්බං  
අඬගපච්චඬගං පත්තවිවරං වාති.

ආකාසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

### වෙහාසට්ඨකථා

**97.** වෙහාසට්ඨෙ මඤ්චපීයාදීසු යපිතං හණ්ඩං ආමාසං වා හොතු අනාමාසං වා,  
ථෙය්‍යවිත්තෙන ආමසන්තස්ස දුක්කටං. මඤ්චපීයෙසු යපිතහණ්ඩෙසු පනෙත්ථ  
ථලට්ඨෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – සවෙ බලියා  
බද්ධසාටකො මඤ්චෙ වා පීයෙ වා පත්ථටො මජ්ඣෙක මඤ්චතලං න චුසති,  
මඤ්චපාදෙව චුසති, තෙසං වසෙන යානං වෙදිතබ්බං. පාදානං උපරි  
චුට්ඨොකාසමෙව හි අතික්කමිතමත්තෙන තත්ථ පාරාජිකං හොති. සහ මඤ්චපීයෙහි  
හරන්තස්ස පන මඤ්චපීයපාදානං පතිට්ඨිතොකාසවසෙන යානං වෙදිතබ්බං.

වීවරවංසෙ වාති වීවරයපනත්ථාය බන්ධිත්වා යපිතෙ වංසෙ වා කට්ඨදණ්ඩකෙ  
වා. තත්ථ සංහරිත්වා පාරතො අන්තං ඔරතො හොගං කත්වා යපිතවීවරස්ස  
පතිට්ඨිතොකාසෙන චුට්ඨොකාසොව යානං, න සබ්බො වීවරවංසො. තස්මා  
ථෙය්‍යවිත්තෙන තං හොගෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්ස පාරතො වංසෙ  
පතිට්ඨිතොකාසං ඔරතො වීවරෙන වංසස්ස චුට්ඨප්පදෙසං අතික්කාමෙන්තස්ස  
එකද්විභූලමත්තාකඩ්ඪනෙනෙව පාරාජිකං. අන්තෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪන්තස්සාපි  
එසෙව නයො. තත්ථෙව පන වීවරවංසෙ වාමතො වා දක්ඛිණතො වා සාරෙන්තස්ස  
වාමන්තෙන දක්ඛිණන්තට්ඨානං දක්ඛිණන්තෙන වා වාමන්තට්ඨානං.

අතික්කන්තමත්තෙ දසද්වාදසභිගුලමත්තසාරණෙනෙව පාරාජිකං. උද්ධං  
 උක්ඛිපන්තස්ස කෙසග්ගමත්තුක්ඛිපනෙන පාරාජිකං. විවරවංසං චුසන්තං වා  
 අචුසන්තං වා රජ්ජුකෙන ඛන්ධිත්වා යපිතවිවරං මොවෙනත්තස්ස ථුල්ලච්චයං,  
 මුත්තෙ පාරාජිකං. මුත්තමත්තමෙව හි තං ‘‘යානා වුත’’න්ති සඞ්ඛං ගච්ඡති. වංසෙ  
 වෙයෙත්වා යපිතං නිබ්බෙයෙත්තස්ස ථුල්ලච්චයං, නිබ්බෙයීතමත්තෙ පාරාජිකං.  
 වලයං කත්වා යපිතෙ වලයං ඡන්දති වා මොවෙති වා එකං වා වංසකොටිං  
 මොවෙත්වා නිහරති, ථුල්ලච්චයං. ඡන්තමත්තෙ මුත්තමත්තෙ නිහටමත්තෙ ව  
 පාරාජිකං. තථා අකත්වාව විවරවංසෙ ඉතො විතො ව සාරෙති, රක්ඛති තාව.  
 වලයස්ස හි සබ්බොපි විවරවංසො යානං. කස්මා? තත්ථ සංසරණධම්මතාය. යදා  
 පන නං හත්ථෙන ගහෙත්වා ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං. පසාරෙත්වා යපිතස්ස  
 පතිට්ඨිතොකාසෙන ථුට්ඨොකාසොව යානං. තත්ථ සංහරිත්වා යපිතෙ වුත්තනයෙන  
 විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යං පන එකෙනන්තෙන භූමිං චුසිත්වා යීතං හොති, තස්ස  
 විවරවංසෙ ව භූමියඤ්ච පතිට්ඨිතොකාසවසෙන ද්වෙ යානානි. තත්ථ භූමියං  
 එකෙනන්තෙන පතිට්ඨිතෙ අබද්ධසාටකෙ වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො  
 වෙදිතබ්බො. විවරරජ්ජුයාපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

අභිකුසකෙ ලග්ගෙත්වා යපිතභණ්ඩං පන හෙසජ්ජසට්ඨා වා හෙසජ්ජත්ථවිකා  
 වා සවෙ භිත්තිං වා භූමිං වා අචුසිත්වා යපිතං ලග්ගනකං සංසන්තස්ස නිහරතො  
 අභිකුසකොටිතො නික්ඛන්තමත්තෙ පාරාජිකං. ලග්ගනකං බද්ධං හොති, බුන්දෙන  
 උක්ඛිපිත්වා ආකාසගතං කරොන්තස්ස අභිකුසකොටිතො අනික්ඛන්තෙපි  
 පාරාජිකං. භිත්තිනිස්සිතං හොති, පයමං අභිකුසකොටිතො නිහරති, ථුල්ලච්චයං.  
 පච්ඡා භිත්තිං මොවෙති, පාරාජිකං. පයමං භිත්තිං මොවෙත්වා පච්ඡා අභිකුසතො  
 නිහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සවෙ පන භාරියං භණ්ඩං නිහරිතුං අසක්කොන්තො  
 සයං භිත්තිනිස්සිතං කත්වා අභිකුසතො නිහරති, පුන භිත්තිං අමොවෙත්වාපි  
 අභිකුසතො නිහටමත්තෙයෙව පාරාජිකං. අත්තනා කතට්ඨානඤ්චි යානං න හොති.  
 භූමිං චුසිත්වා යීතස්ස පන ද්වෙ එව යානානි. තත්ථ වුත්තොයෙව විනිච්ඡයො. යං  
 පන සික්කාය පක්ඛිපිත්වා ලග්ගිතං හොති, තං සික්කාතො නිහරන්තස්සාපි සහ  
 සික්කාය අභිකුසතො නිහරන්තස්සාපි පාරාජිකං. භිත්තිභූමිසන්තිස්සිතවසෙන  
 චෙත්ථ යානභෙදොපි වෙදිතබ්බො.

භිත්තිබ්බ්ලොති උජුකං කත්වා භිත්තියං ආකොටිතො වා තත්ථජාතකො එව වා;  
 නාගදන්තො පන වඬකො ආකොටිතො එව. තෙසු ලග්ගෙත්වා යපිතං අභිකුසකෙ  
 වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡිනිතබ්බං. ද්විචු නිචු පන පටිපාටියා යීතෙසු ආරොපෙත්වා  
 යපිතං කුන්තං වා භින්දිවාලං වා අග්ගෙ වා බුන්දෙ වා ගහෙත්වා ආකඬ්ඨති,  
 එකමෙකස්ස ථුට්ඨොකාසමත්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. ථුට්ඨොකාසමත්තමෙව  
 හි තෙසං යානං හොති, න සබ්බෙ බ්බ්ලා වා නාගදන්තා වා. භිත්තිඅභිමුඛො යත්වා  
 මජ්ඣෙ ගහෙත්වා ආකඬ්ඨති, ඔරිමන්තෙන ථුට්ඨොකාසං පාරිමන්තෙන  
 අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. පරතො පෙල්ලෙන්තස්සාපි එසෙව නයො. හත්ථෙන  
 ගහෙත්වා උජුකං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමත්තමපි ආකාසගතං කරොති, පාරාජිකං.  
 භිත්තිං නිස්සාය යපිතං භිත්තිං සංසන්තො ආකඬ්ඨති, අග්ගෙන ථුට්ඨොකාසං



බුන්දං, බුන්දෙන වා ඵ්ථිට්ඨොකාසං අග්ගං අතික්කාමෙන්තස්ස පාරාජිකං.  
 හිත්තිඅභිමුඛො යත්වා ආකඬ්ඨන්තො එකෙනන්තෙන ඵ්ථිට්ඨොකාසං අපරන්තං  
 අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උජුකං උක්ඛිපන්තො කෙසග්ගමන්තං ආකාසගතං  
 කරොති, පාරාජිකං.

රුක්ඛෙ වා ලග්ගිතන්ති තාලරුක්ඛාදීසු ආරොපෙන්වා ලග්ගිතෙ අඬ්ඬසකාදීසු  
 වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. තත්ථජාතකං පන තාලපිණ්ඩිං  
 වාලෙන්තස්ස ඵුල්ලච්චයං. යස්මිං එලෙ පාරාජිකවත්ථු පුරති, තස්මිං ඛන්ධනා  
 මුත්තමන්තෙ පාරාජිකං. පිණ්ඩිං ඡින්දති, පාරාජිකං. අග්ගෙන පණ්ණන්තරං  
 ආරොපෙන්වා යපිතා ද්වෙ යානානි ලහති – යපිතට්ඨානඤ්ච වණ්ටට්ඨානඤ්ච;  
 තත්ථ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. යො පන ‘‘ඡින්තමන්තා පතමානා  
 සද්දං කරෙය්‍යා’’ති භයෙන සයං අග්ගෙන පණ්ණන්තරං ආරොපෙන්වා ඡින්දති,  
 ඡින්තමන්තෙ පාරාජිකං. අත්තනා කතට්ඨානඤ්චි යානං න භොති. එතෙන  
 උපායෙන සබ්බරුක්ඛානං පුප්ඵලෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

පත්තාධාරකෙපිති එත්ථ රුක්ඛාධාරකො වා භොතු වලයාධාරකො වා  
 දණ්ඩාධාරකො වා යංකිඤ්චි පත්තට්ඨපනකං පච්ඡිකාපි භොතු පත්තාධාරකො  
 ත්වෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. තත්ථ යපිතපත්තස්ස පත්තෙන ඵ්ථිට්ඨොකාසො එව යානං.  
 තත්ථ රුක්ඛාධාරකෙ පඤ්චභාකාරෙහි යානපරිච්ඡෙදො භොති. තත්ථ යීතං පත්තං  
 මුඛවට්ඨයං ගහෙන්වා වතුසු දිසාසු යතො කුතොචි කඬ්ඨන්තො එකෙනන්තෙන  
 ඵ්ථිට්ඨොකාසං අපරන්තං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමන්තං  
 උක්ඛිපතො පාරාජිකං. සභාධාරකෙන හරන්තස්සාපි එසෙව නයොති.

වෙහාසට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

## උදකට්ඨකථා

**98.** උදකට්ඨෙ – උදකෙ නික්ඛිත්තං භොතීති රාජහයාදිහිතෙහි උදකෙන  
 අවිනස්සනධම්මෙසු තම්බලොභභාජනාදීසු සුප්පට්ඨිජන්තං කත්වා  
 පොක්ඛරණිආදීසු අසන්දනකෙ උදකෙ නික්ඛිත්තං. තස්ස පතිට්ඨිතොකාසොයෙව  
 යානං, න සබ්බං උදකං. ගච්ඡති වා ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති අගම්හිතෙර උදකෙ පදසා  
 ගච්ඡන්තස්ස පදවාතෙර පදවාතෙර දුක්ඛට්ඨං. ගම්හිතෙර හත්ථෙහි වා පාදෙහි වා පයොගං  
 කරොන්තස්ස හත්ථවාතෙරහි වා පදවාතෙරහි වා පයොගෙ පයොගෙ දුක්ඛට්ඨං. එසෙව  
 නයො කුම්භිගහණත්ථං නිමුජ්ජනුම්මුජ්ජනෙසු. සවෙ පන අන්තරා කිඤ්චි  
 උදකසප්පං වා වාළමච්ඡං වා දිස්වා හිතො පලායති, අනාපත්ති. ආමසනාදීසු  
 භූමිගතාය කුම්භියා වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො –  
 තත්ථ භූමිං ඛණිත්වා කඬ්ඨති, ඉධ කද්දමෙ ඔසාරෙති. එවං ඡභාකාරෙහි  
 යානපරිච්ඡෙදො භොති.

උප්පලාදීසු යස්මිං පුප්ඵෙ වත්ථුං පුරෙති, තස්මිං ඡින්තමන්තෙ පාරාජිකං.  
 උප්පලජාතිකානඤ්චෙත්ථ යාව එකස්මිම්පි පස්සෙ වාකො න ඡිජ්ජති, තාව රක්ඛති.

පද්මජාතිකානං පන දණ්ඩෙ ඡින්නෙ අබ්භන්තරෙ සුත්තං අච්ඡින්නම්පි න රක්ඛති.  
සාමිකෙහි ඡින්නිත්වා යපිතානි උප්පලාදීනි භොන්ති, යං චත්ථං පුරෙති, තස්මිං  
උද්ධට්ඨො පාරාජිකං. හත්ථකඛද්ධානි භොන්ති, යස්මිං හත්ථකෙ චත්ථං පුරති, තස්මිං  
උද්ධට්ඨො පාරාජිකං. භාරඛද්ධානි භොන්ති, තං භාරං ඡන්නං ආකාරානං යෙන  
කෙනචි ආකාරෙන යානා වාචෙන්තස්ස භූමට්ඨකුම්භියං වුත්තනයෙන පාරාජිකං.  
දීඝනාළානි උප්පලාදීනි භොන්ති, පුප්පෙසු වා නාළෙසු වා වෙණිං කත්වා  
උදකපිට්ඨෙ රජ්ජුකෙසු තිණානි සන්ථරිත්වා යපෙන්ති වා ඛන්ධන්ති වා, තෙසං  
දීඝතො පුප්පභ්ග්ගෙන ච නාළන්තෙන ච තිරියං පරියන්තෙහි භෙට්ඨා  
පතිට්ඨිතොකාසෙන උද්ධං උපරි ධිතස්ස පිට්ඨියාති ඡභාකාරෙහි යානා  
වාචනපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

යොපි උදකපිට්ඨියං යපිතපුප්පකලාපං උදකං වාලෙන්වා වීචිං උට්ඨාපෙන්වා  
කෙසග්ගමත්තම්පි යථාධිතට්ඨානතො වාචෙති, පාරාජිකං. අථ පන පරිකප්පෙති  
“එත්ථ ගතං ගහෙස්සාමි” ති, රක්ඛති තාව; ගතට්ඨානෙ පන උද්ධරතො පාරාජිකං.  
උදකතො අච්චුග්ගතස්ස පුප්පස්ස සකලමුදකං යානං, තං උප්පාටෙන්වා උජුකං  
උද්ධරන්තස්ස නාළන්තෙ කෙසග්ගමත්තං උදකතො අතික්කන්තෙ පාරාජිකං.  
පුප්පෙ ගහෙන්වා අපනාමෙන්වා ආකඩ්ඪන්තො උප්පාටෙති, න උදකං යානං,  
උප්පාටිතමත්තෙ පාරාජිකං. කලාපඛද්ධානි පුප්ඵානි උදකට්ඨානෙ වා රුක්ඛෙ වා  
ගච්ඡෙ වා ඛන්ධිත්වා යපෙන්ති, ඛන්ධනං අමොචෙන්වා ඉතො වීතො ච  
කරොන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, ඛන්ධනෙ මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. පයමං ඛන්ධනං  
මොචෙන්වා පච්ඡා හරති, එත්ථ ඡභාකාරෙහි යානපරිච්ඡෙදොති ඉදං උභයං  
මහාපච්චරියාදීසු වුත්තං. පදුමිනියං පුප්ඵානි සහ පදුමිනියා ගණ්ඨිකුකාමස්ස  
පුප්ඵානාළෙහි ච පත්තනාළෙහි ච ථුට්ඨඋදකවසෙන උද්ධඤ්චෙව තිරියඤ්ච  
යානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තං පනස්ස පදුමිනිං අනුප්පාටෙන්වා පුප්ඵානි වා  
පත්තානි වා අත්තතො අභිමුඛං ආකඩ්ඪන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. උප්පාටිතමත්තෙ  
පාරාජිකං.

පුප්පපත්තනාළෙ යානතො අවාචෙන්වාපි පයමං පදුමිනිං උප්පාටෙන්තස්ස  
ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා පුප්පපත්තනාළෙසු යානා වාචිතෙසු පාරාජිකං. උප්පාටිතාය  
පදුමිනියා පුප්ඵං ගණ්ඨන්තො පන හණ්ඩං අග්ඝාපෙන්වා කාරෙතබ්බො. බහි යපිතෙ  
රාසිකතකලාපඛද්ධභාරඛද්ධපුප්පෙපි එසෙව නයො. භිසං වා මුළාලං වා යෙන චත්ථං  
පුරති, තං උප්පාටෙන්තස්ස පාරාජිකං. කද්දමෙ ථුට්ඨොකාසවසෙන චෙන්ථ යානං  
පරිච්ඡින්නිත්ඛං. තානි උප්පාටෙන්තස්ස සුඛුමම්පි මූලං අච්ඡින්නං භොති, රක්ඛති  
තාව. භිසපබ්බෙ ජාතං පත්තං වා පුප්ඵං වා භොති, තම්පි රක්ඛති  
මහාඅට්ඨකථායමෙව වුත්තං. භිසගණ්ඨිමිහි පන කණ්ටකො භොති  
යොබ්බනප්පත්තානං මුඛපිළකා විය, අයං අදීඝත්තා න රක්ඛති. සෙසං උප්පලාදීසු  
වුත්තනයමෙව.

මච්ඡකච්ඡපානං සස්සාමිකානං වාපිආදීසු සකලමුදකං යානං. තස්මා යො  
පටිපග්ගනට්ඨානෙ සස්සාමිකං මච්ඡං බලිසෙන වා ජාලෙන වා කුමනෙන වා

හත්ථෙත වා ගණ්හාති, තස්ස යෙන මච්ඡෙන වත්ථු පුරති, තස්මිං කෙසග්ගමත්තමිපි  
උදකතො උද්ධටමත්තෙ පාරාජිකං. කොචි මච්ඡො ගය්හමානො ඉතො චිතො ව  
ධාවති, ආකාසං වා උප්පතති, තීරෙ වා පතති, ආකාසෙ වා ධීතං තීරෙ වා පතීතං.  
ගණ්හතොපි පාරාජිකමෙව. කච්ඡපමිපි ඛනි ගොචරත්ථං ගතං ගණ්හතො එසෙව  
නයො. උදකට්ඨං පන උදකා මොචයතො පාරාජිකං.

තෙසු තෙසු පන ජනපදෙසු සබ්බසාධාරණස්ස මහාතළාකස්ස නිද්ධමනතුමිං.  
නිස්සාය සබ්බසාධාරණමෙව කුන්තදීසදිසං උදකවාහකං ඛණන්ති. තතො  
බුද්දකමාතිකායො නීහරිත්වා මාතිකාකොටියං අත්තනො අත්තනො  
චළඤ්ජනත්ථාය ආවාටෙ ඛණන්ති. තෙසං පන යදා උදකෙන අත්ථො හොති, තදා  
ආවාටෙ බුද්දකමාතිකායො උදකවාහකඤ්ච සොධෙත්වා නිද්ධමනතුමිං.  
උග්ගාටෙත්ති. තතො උදකෙන සද්ධිං මච්ඡා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ආවාටෙ  
පත්වා වසන්ති. තත්ථ තළාකෙ ව උදකවාහකෙසු ව මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ න  
වාරෙත්ති. බුද්දකාසු පන අත්තනො අත්තනො මාතිකාසු උදකආවාටෙසු ව  
පට්ඨමච්ඡෙ ගණ්හිතුං න දෙන්ති, වාරෙත්ති; තත්ථ යො තළාකෙ වා  
නිද්ධමනතුමිං වා උදකවාහකෙ වා මච්ඡෙ ගණ්හාති, අවහාරෙන සො න  
කාරෙතබ්බො. බුද්දකමාතිකාසු පන ආවාටෙසු වා පට්ඨං ගණ්හන්තො ගහිතස්ස  
අග්ගවසෙන කාරෙතබ්බො. සචෙ තතො ගය්හමානො මච්ඡො ආකාසෙ වා  
උප්පතති, තීරෙ වා පතති, තං ආකාසට්ඨං වා තීරට්ඨං වා උදකච්චිමුත්තං ගණ්හතො  
අවහාරො නත්ථී. කස්මා? යස්මා අත්තනො පරිග්ගහට්ඨානෙ ධීතස්සෙව තෙ  
සාමිකා. එවරුපා හි තත්ථ කතිකා. කච්ඡපෙපි එසෙව නයො.

සචෙ පන මච්ඡො ගය්හමානො ආවාටතො බුද්දකමාතිකං ආරුහති, තත්ථ නං  
ගණ්හතොපි අවහාරොයෙව. බුද්දකමාතිකාතො පන උදකවාහකං, තතො ව තළාකං  
ආරුළුහං ගණ්හතො අවහාරො නත්ථී. යො ආවාටතො හත්තසිත්ථෙහි  
පලොහෙත්වා මාතිකං ආරොපෙත්වා ගණ්හාති, අවහාරොව. තතො පන  
පලොහෙත්වා උදකවාහකං ආරොපෙත්වා ගණ්හන්තස්ස අවහාරො නත්ථී. කෙචි  
පන කුතොච්චෙව සබ්බසාධාරණට්ඨානතො මච්ඡෙ ආනෙත්වා පච්ඡිමවත්ථුහාගෙ  
උදකාවාටෙ බිපිත්වා පොසෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ද්වෙ තීණි උත්තරිහඬගත්ථාය  
මාරෙත්ති. එවරුපං මච්ඡං උදකෙ වා ආකාසෙ වා තීරෙ වා යත්ථ කත්ථවි ධීතං  
ගණ්හතො අවහාරො එව. කච්ඡපෙපි එසෙව නයො.

නිදාසකාලෙ පන නදියා සොතෙ පච්ඡිත්තෙ කත්ථවි නින්තට්ඨානෙ උදකං  
තිට්ඨති, තත්ථ මනුස්සා මච්ඡානං විනාසාය මදනඵලවසාදීනි පක්ඛිපිත්වා ගච්ඡන්ති,  
මච්ඡා තානි බාදන්තා මරිත්වා උත්තානා උදකෙ ජලවන්තා තිට්ඨන්ති. යො තත්ථ  
ගන්ත්වා “යාව සාමිකා නාගච්ඡන්ති, තාවමෙ මච්ඡෙ ගණ්හිස්සාමි”ති ගණ්හාති,  
අග්ගවසෙන කාරෙතබ්බො. පංසුකුලසඤ්ඤාය ගණ්හතො අවහාරො නත්ථී,  
ආහරාපෙත්තෙ පන හණ්ඩදෙයාං. මච්ඡවිසං පක්ඛිපිත්වා ගතමනුස්සා භාජනානි  
ආහරිත්වා පුරෙත්වා ගච්ඡන්ති, යාව “පුනපි ආගච්ඡස්සාමා”ති සාලයා හොන්ති,  
තාව තෙ සස්සාමිකමච්ඡාව. යදා පන තෙ “අලං අමහාක”න්ති නිරාලයා

පක්කමන්ති, තතො පටියාය ටෙයාවිත්තෙන ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං.  
පංසුකුලසඤ්ඤිස්ස අනාපත්ති. යථා ව මච්ඡකච්ඡපෙසු, එවං සබ්බායපි ඔදකජාතියා  
විනිව්ඡයො වෙදිතබ්බොති.

උදකට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

### නාවට්ඨකථා

**99. නාවට්ඨයෙ** – පයමං නාව නාවං දස්සෙන්නො “නාවා නාම යාය තරති”ති  
ආහ. තස්මා ඉධ අන්තමසො රජනදොණ්කාපි වෙණුකලාපකොපි “නාවා”ත්වෙව  
වෙදිතබ්බො. සීමාසම්මන්තනෙ පන ධුවනාවා අන්තො ඛණිත්වා වා ඵලකෙහි  
බන්ධිත්වා වා කතා සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන තිණ්ණං වාහනිකා එව වට්ටති. ඉධ  
පන එකස්සපි වාහනිකා “නාවා” ත්වෙව වුවිවති. නාවාය නික්ඛිත්තන්ති යංකිඤ්චි  
ඉන්ද්‍රියබද්ධං වා අනින්ද්‍රියබද්ධං වා; තස්ස අවහාරලක්ඛණං ථලට්ඨයෙ  
වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. නාවං අවහරිස්සාමීතිආදිමිහි ව  
දුතියපරියෙසනගමනආමසනඵන්දාපනානි වුත්තනයානෙව. බන්ධනං මොවෙනීති  
එත්ථ පන යා බන්ධනෙ මුත්තමත්තෙ යානා න වවති, තස්සා බන්ධනං යාව න  
මුත්තං හොති, තාව දුක්කටං. මුත්තෙ පන ථුල්ලච්චයමිපි පාරාජිකමිපි හොති, තං  
පරතො ආවි භවිස්සති. සෙසං වුත්තනයමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකච්ඡිව්ඡයො – චණ්ඩසොතෙ බන්ධිත්වා යපිතනාවාය  
එකං යානං බන්ධනමෙව, තස්මිං මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. තත්ථ යුත්ති පුබ්බෙ  
වුත්තා එව. විජ්ජනට්ඨා නාවා පන යං යං උදකජපදෙසං ඵරිත්වා යිතා හොති,  
ස්වාස්සා යානං. තස්මා තං උද්ධං වා උච්චාරෙන්තස්ස, අධො වා ඔපිලාපෙන්තස්ස,  
චතුසු වා දිසාසු ථුට්ඨොකාසං අතික්කාමෙන්තස්ස අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං.  
නිව්චලෙ උදකෙ අබන්ධනං අත්තනො ධම්මතාය යිතනාවං පුරතො වා පච්ඡතො වා  
වාමදක්ඛිණපස්සතො වා කඨ්ඨන්තස්ස එකෙනන්තෙන ථුට්ඨොකාසං අපරෙන  
උදකෙ පතිට්ඨිතන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. උද්ධං කෙසග්ගමත්තං  
උදකතො මොචිතෙ අධො නාවාතලෙන ථුට්ඨොකාසං මුඛවට්ටිං  
අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. තීරෙ බන්ධිත්වා නිව්චලෙ උදකෙ යපිතනාවාය  
බන්ධනඤ්ච යිතොකාසො වානි ද්වෙ යානානි. තං පයමං බන්ධනා මොවෙනි,  
ථුල්ලච්චයං. පච්ඡා ඡන්තං ආකාරානං අඤ්ඤතරෙන යානා වාවෙනි, පාරාජිකං.  
පයමං යානා වාවෙන්වා පච්ඡා බන්ධනමොවනෙපි එසෙව නයො. ථලෙ  
උස්සාදෙන්වා උක්කුජ්ජිත්වා යපිතනාවාය ථුට්ඨොකාසොව යානං. තස්සා  
පඤ්චභාකාරෙහි යානපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

නික්කුජ්ජිත්වා යපිතනාවාය පන මුඛවට්ටියා ථුට්ඨොකාසොව යානං, තස්සාපි  
පඤ්චභාකාරෙහි යානපරිච්ඡෙදං ඤත්වා යතො කුතොපි ථුට්ඨොකාසං උද්ධඤ්ච  
කෙසග්ගමත්තං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. ථලෙ පන උස්සාදෙන්වා  
ද්වින්තං දාරුඝට්ඨිකානං උපරි යපිතනාවාය දාරුඝට්ඨිකානං ථුට්ඨොකාසොයෙව යානං,



තස්මා තත්ථ මඤ්චපාදමත්ථකෙසුයෙව පත්ථට්ඨද්ධසාටකෙ නාගදන්තෙසු  
යපිතභිත්ථිවාලෙ ව චුත්තනයෙන විනිවිජයො වෙදිතබ්බො.

යොත්තබ්ද්ධාය පන නාවාය සට්ඨිසත්තතිත්ථාමජ්ජමාණං යොත්තං අමොචෙන්වාච  
ආකඬිඪිත්වා

පථවිලග්ගං කත්වා සහ යොත්තෙන ථලෙ යපිතාය නාවාය න  
චුට්ඨොකාසමත්තමෙව යානං. අථ බො යොත්තකොටිතො පට්ඨාය යාව නාවාය  
පථවියං පතිට්ඨිතොකාසස්ස පච්ඡිමන්තො තාව දීඝතො, තිරියං පන නාවාය ව  
යොත්තස්ස ව පථවියං පතිට්ඨිතපරියන්තජ්ජමාණං යානන්ති වෙදිතබ්බං. තං  
දීඝතො වා තිරියතො වා කඬිඬන්තස්ස එකෙනන්තෙන චුට්ඨොකාසං අපරෙන  
පථවියං පතිට්ඨිතන්තෙන අතික්කන්තමත්තෙ, උද්ධං කෙසග්ගමත්තං සහ  
යොත්තෙන පථවිතො මොචිතෙ පාරාජිකං. යො පන තිත්ථෙ ධීතනාවං ආරුහිත්වා  
ථෙය්‍යවිත්තො අරිත්තෙන වා ථීයෙන වා පාපෙති, පාරාජිකං. සචෙ පන ඡත්තං වා  
පණාමෙත්වා වීචරං වා පාදෙහි අක්කමිත්වා හත්ථෙහි උක්ඛිපිත්වා ලඬිකාරසදිසං  
කත්වා වාතං ගණ්භාපෙති, බලවා ව වාතො ආගම්ම නාවං හරති, වාතෙනෙව සා  
හටා හොති; පුග්ගලස්ස නත්ථි අවහාරො. පයොගො අත්ථි, සො පන යානා  
වාචනපයොගො න හොති. යදි පන තං නාවං එවං ගච්ඡන්තිං පකතිගමනං  
උපච්ඡින්නිත්වා අඤ්ඤං දිසාභාගං නෙති, පාරාජිකං. සයමෙව යංකිඤ්චි ගාමතිත්ථං  
සම්පත්තං යානා අවාචෙන්තොව වික්කිණිත්වා ගච්ඡති, නෙව අත්ථි අවහාරො.  
හණ්ඨදෙය්‍යං පන හොතිති.

නාවට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

යානට්ඨකථා

**100.** යානට්ඨෙය් – යානං තාව දස්සෙන්තො “යානං නාම වය්භ”න්තිආදිමාහ.  
තත්ථ උපරි මණ්ඨපසදිසං පදරච්ඡන්තං සබ්බපලිගුණ්ඨිමං වා ඡාදෙන්වා කතං  
වය්භං. උභොසු පස්සෙසු සුචණ්ණරජතාදිමයා ගොපානසියො දත්වා  
ගරුළපක්ඛනනයෙන කතා සන්දමානිකා. රථො ව සකටඤ්ච පාකට්ඨෙව. තෙසු  
යත්ථ කත්ථවි සවිඤ්ඤාණකං වා අවිඤ්ඤාණකං වා රාසිආදිවසෙන යපිතං හණ්ඨං  
ථෙය්‍යවිත්තෙන යානා වාචෙන්තස්ස නාවට්ඨෙය් ව ථලට්ඨෙය් ව චුත්තනයෙනෙව  
පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

අයං පන විසෙසො – යානට්ඨං තණ්ඩුලාදිහණ්ඨං පිටකෙන ගණ්භතො පිටකෙ  
අනුක්ඛිත්තෙපි පිටකං අපහරිත්වා තණ්ඩුලාදීනං එකාබ්ද්ධභාවෙ විකොපිතෙ  
පාරාජිකං. ථලට්ඨාදීසුපි අයං නයො ලබ්භති. යානං අවහරිස්සාමිතිආදිමහි  
දුතියපරියෙසනාදීනි චුත්තනයානෙව. යානා වාචෙතීති එත්ථ පන දුකයුත්තස්ස  
යානස්ස ද්විත්තං ගොණානං අට්ඨ පාදා, ද්වෙ ව චක්කානීති දස යානානි. තං  
ථෙය්‍යවිත්තස්ස ධුරෙ නිසිදිත්වා පාජයතො ගොණානං පාදුද්ධාරෙ පුල්ලව්වයං.  
චක්කානං පන පථවියං පතිට්ඨිතජ්ජදෙසතො කෙසග්ගමත්තෙ අතික්කන්තෙ

පාරාජිකං. සචෙ පන ගොණා “නායං අම්භාකං සාමිකො”ති ඤාත්වා ධුරං ඡඩ්ඛෙන්වා ආකඩ්ඞන්තා තිට්ඨන්ති වා එන්දන්ති වා, රක්ඛති තාව. ගොණෙ පුන උජුකං පටිපාදෙන්වා ධුරං ආරොපෙන්වා දළ්භං යොජෙන්වා පාවනෙන විජ්ඣිත්වා පාජෙන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව තෙසං පාදුද්ධාරෙ පුල්ලව්වයං. චක්කාතික්කමෙ පාරාජිකං.

සචෙපි සකද්දමෙ මග්ගෙ එකං චක්කං කද්දමෙ ලග්ගං හොති, දුතියං චක්කං ගොණා පරිවත්තෙන්තා පවත්තෙන්ති, එකස්ස ධීතත්තා න තාව අවභාරො හොති. ගොණෙ පන පුන උජුකං පටිපාදෙන්වා පාජෙන්තස්ස ධීතචක්කෙ කෙසග්ගමත්තං පුට්ඨොකාසං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. චතුස්සත්තකස්ස පන අට්ඨාරස යානානි, අට්ඨස්සත්තකස්ස චතුත්තිංසානි – එතෙනුපායෙන යුත්තයානස්ස යානහෙදො වෙදිතබ්බො.

යං පන අයුත්තකං ධුරෙ එකාය පච්ඡතො ව ද්විති උපත්ථමිහිනිහි උපත්ථමිහෙන්වා යපිතං, තස්ස තිණ්ණං උපත්ථමිහිනිනං චක්කානඤ්ච වසෙන පඤ්ච යානානි. සචෙ ධුරෙ උපත්ථමිහිනි හෙට්ඨාභාගෙ කප්පකතා හොති, ඡ යානානි. පච්ඡතො පන අනුපත්ථමිහෙන්වා ධුරෙ උපත්ථමිහිතස්සෙව උපත්ථමිහිනිවසෙන තිණ්ණ වා චත්තාරි වා යානානි. ධුරෙන එලකස්ස වා දාරුකස්ස වා උපරි යපිතස්ස තිණ්ණ යානානි. තථා පථවියං යපිතස්ස. තං ධුරංකඩ්ඞිත්වා වා උක්ඛිපිත්වා වා පුරතො ව පච්ඡතො ව යානා වාචෙන්තස්ස පුල්ලව්වයං. චක්කානං පතිට්ඨිතට්ඨානෙ කෙසග්ගමත්තං අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. චක්කානි අපනෙන්වා ද්විති අක්ඛස්සෙහි දාරුතං උපරි යපිතස්ස ද්වෙ යානානි. තං කඩ්ඞන්තො වා උක්ඛිපන්තො වා පුට්ඨොකාසං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. භූමියං යපිතස්ස ධුරෙන ව චතුහි ව අක්ඛුද්ධිහි පතිට්ඨිතවසෙන පඤ්ච යානානි. තං ධුරෙ ගහෙන්වා කඩ්ඞන්තො උද්ධිතං පච්ඡිමන්තෙහි පුරිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. උද්ධිසු ගහෙන්වා කඩ්ඞන්තො උද්ධිතං පුරිමන්තෙහි පච්ඡිමන්තෙ අතික්කන්තෙ පාරාජිකං. පස්සෙ ගහෙන්වා කඩ්ඞන්තො උද්ධිතංයෙව තිරියං පතිට්ඨිතට්ඨානස්ස අතික්කමෙන පාරාජිකං. මජ්ඣෙ ගහෙන්වා උක්ඛිපතො කෙසග්ගමත්තං පථවිතො මුත්තෙ පාරාජිකං. අථ උද්ධිමාණුකා න හොන්ති, සමමෙව බාහං කත්වා මජ්ඣෙ විජ්ඣිත්වා අක්ඛස්සානි පචෙසිතානි හොන්ති, තං හෙට්ඨිමතලස්ස සමන්තා සබ්බං පථවිං පුසිත්වා තිට්ඨති. තත්ථ චතුසු දිසාසු උද්ධඤ්ච පුට්ඨට්ඨානාතික්කමවසෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. භූමියං නාභියා යපිතචක්කස්ස එකමෙව යානං, තස්ස පඤ්චභාකාරෙහි පරිව්ජෙදො. නෙමිපස්සෙන ව නාභියා ව පුසිත්වා ධීතස්ස ද්වෙ යානානි. නෙමියා උට්ඨිතභාගං පාදෙන අක්කමිත්වා භූමියං පුසාපෙන්වා අරෙසු වා නෙමියා වා ගහෙන්වා උක්ඛිපන්තස්ස අත්තනා කතට්ඨානං යානං න හොති, තස්මා තස්මිං ධීතෙපි අවසෙසට්ඨානෙ අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං.

හිත්තිං නිස්සාය යපිතචක්කස්සාපි ද්වෙ යානානි. තත්ථ පයමං හිත්තිතො මොචෙන්තස්ස පුල්ලව්වයං. පච්ඡා පථවිතො කෙසග්ගමත්තුද්ධාරෙ පාරාජිකං. පයමං භූමිතො මොචෙන්තස්ස පන සචෙ හිත්තියං පතිට්ඨිතට්ඨානං න කුප්පති,

එසෙව නයො. අථ අරෙසු ගහෙත්වා හෙට්ඨා කඨ්ඨන්තස්ස භිත්තිං ඵ්ඨිත්වා  
 ධීනොකාසස්ස උපරිමො අන්තො හෙට්ඨිමං අතික්කමති, පාරාජිකං.  
 මග්ගප්පට්ඨන්තො යානො යානසාමිකො කෙනවිදෙව කරණියෙන ඔරොහිත්වා  
 මග්ගා ඔක්කන්තො හොති, අථඤ්ඤො භික්ඛු පටිපථං ආගච්ඡන්තො  
 ආරක්ඛසුඤ්ඤං පස්සිත්වා, ‘‘යානං අවහරිස්සාමි’’ති ආරොහති, තස්ස පයොගං  
 විනායෙව ගොණා ගහෙත්වා පක්කන්තා, අවහාරො නත්ථි. සෙසං නාවායං  
 චුත්තසදිසන්ති.

යානට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

### භාරට්ඨකථා

**101.** ඉතො පරං භාරොයෙව භාරට්ඨං. සො සීසභාරාදිවසෙන චතුර්ධා දස්සිතො.  
 තත්ථ සීසභාරාදීසු අසම්මොහත්ථං සීසාදීනං පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. තත්ථ  
 සීසස්ස තාව පුරිමගලෙ ගලවාටකො, පිට්ඨිගලෙ කෙසඤ්චි කෙසන්තෙ ආවට්ටො  
 හොති, ගලස්සෙව උභොසු පස්සෙසු කෙසඤ්චි කෙසා ඔරුය්හ ජායන්ති, යෙ  
 කණ්ණචුළිකාති චුච්චන්ති, තෙසං අධොභාගො වාති අයං හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදො,  
 තතො උපරි සීසං. එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො සීසභාරො නාම.

උභොසු පස්සෙසු කණ්ණචුළිකාහි පට්ඨාය හෙට්ඨා, කප්පරෙහි පට්ඨාය උපරි,  
 පිට්ඨිගලාවත්තතො ච ගලවාටකතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා, පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවත්තතො  
 ච උරපරිච්ඡෙදමජ්ඣෙකෙ හදයආවාටතො ච පට්ඨාය උපරි ඛන්ධො. එත්ථන්තරෙ  
 ධීතභාරො ඛන්ධභාරො නාම.

පිට්ඨිවෙමජ්ඣාවත්තතො පන හදයආවාටතො ච පට්ඨාය හෙට්ඨා යාව  
 පාදනබ්බිකා, අයං කට්ඨපරිච්ඡෙදො. එත්ථන්තරෙ සමන්තතො සරීරෙ ධීතභාරො  
 කට්ඨාරො නාම.

කප්පරතො පට්ඨාය පන හෙට්ඨා යාව හත්ථනබ්බිකා, අයං  
 ඔලම්බකපරිච්ඡෙදො. එත්ථන්තරෙ ධීතභාරො ඔලම්බකො නාම.

ඉදානි සීසෙ භාරන්තිආදීසු අයං අපුබ්බවිනිච්ඡයො – යො භික්ඛු ‘‘ඉදං ගහෙත්වා  
 එත්ථ යාහි’’ති සාමිකෙහි අනාණත්තො සයමෙව ‘‘මය්හං ඉදං නාම දෙථ, අහං වො  
 හණ්ඩං වහාමි’’ති තෙසං හණ්ඩං සීසෙන ආදාය ගච්ඡන්තො ථෙයාවිත්තෙන තං  
 හණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. යථාචුත්තසීසපරිච්ඡෙදං අනතික්කාමෙන්තොව ඉතො  
 විතො ච සංසන්තො සාරෙතිපි පච්චාසාරෙතිපි, පුල්ලව්වයං. ඛන්ධං  
 ඔරොපිතමත්තෙ කිඤ්චාපි සාමිකානං ‘‘වහතු’’ති විත්තං අත්ථි, තෙහි පන  
 අනාණත්තත්තා පාරාජිකං. ඛන්ධං පන අනොරොපෙත්වාපි සීසතො  
 කෙසග්ගමත්තං මොවෙත්තස්ස පාරාජිකං. යමකභාරස්ස පන එකො භාරො සීසෙ  
 පතිට්ඨාති, එකො පිට්ඨියං, තත්ථ ද්විත්තං යානානං වසෙන විනිච්ඡයො

වෙදිතබ්බො. අයං පන සුද්ධසීසභාරාදීනංයෙව වසෙන දෙසනා ආරද්ධා. යො වායං සීසභාරෙ වුත්තො, බන්ධභාරාදීසුපි අයමෙව විනිවිජයො.

හත්ථෙ භාරන්ති එත්ථ පන හත්ථෙන ගහිතත්තා ඔලම්බකො “හත්ථෙ භාරො”ති වුත්තො.

යො පයමංයෙව භූමිතො වා ගහිතො හොතු, සුද්ධචිත්තෙන සීසාදීහි වා, “හත්ථෙ භාරො” ත්වෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. තං ථෙය්‍යවිත්තෙන තාදිසං ගහනට්ඨානං දිස්වා භූමියං වා ගච්ඡාදීසු වා නික්ඛිපන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. භූමිතො ගණ්හාතීති එත්ථ පන තෙසං භාරානං යංකිඤ්චි පාතරාසාදිකාරණා සුද්ධචිත්තෙන භූමියං නික්ඛිපිත්වා පුන ථෙය්‍යවිත්තෙන කෙසග්ගමත්තං උද්ධරන්තස්ස පාරාජිකන්ති.

භාරට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

ආරාමට්ඨකථා

**102.** ආරාමට්ඨෙය්‍යපි – ආරාමං තාව දස්සෙන්තො “ආරාමො නාම පුප්ඵාරාමො ඵලාරාමො”ති ආහ. තෙසු වස්සිකාදීනං පුප්ඵනකො පුප්ඵාරාමො. අම්බඵලාදීනං ඵලනකො ඵලාරාමො. ආරාමෙ චතුහි ධානෙහි නික්ඛිත්තස්ස විනිවිජයො භූමට්ඨාදීසු වුත්තනයො ඵව.

තත්ථජාතකෙ පන මූලන්ති උසිරහිරිවෙරාදිකං යංකිඤ්චි මූලං, තං උප්පාටෙන්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්හන්තස්ස යෙන මූලෙන වත්ථු පුරති, තස්මිං ගහිතෙ පාරාජිකං. කන්දොපි මූලෙනෙව සඬ්ගහිතො. උප්පාටෙන්තස්ස චෙන්ථ අප්පමත්තකෙපි අවිජින්නෙ ථුල්ලච්චයමෙව. තත්ථ විනිවිජයො හිසෙ වුත්තනයෙතෙව වෙදිතබ්බො. තචන්ති හෙසජ්ජත්ථාය වා රජන්ත්ථාය වා උපයොගගමනුපගං යංකිඤ්චි රුක්ඛත්තවං; තං උප්පාටෙන්වා වා උප්පාටිතං වා ගණ්හන්තස්ස මූලෙ වුත්තනයෙන පාරාජිකං. පුප්ඵන්ති වස්සිකමල්ලිකාදිකං යංකිඤ්චි පුප්ඵං, තං ඔවිනිත්වා වා ඔවිනිතං වා ගණ්හන්තස්ස උප්පලපදුමෙසු වුත්තනයෙන පාරාජිකං. පුප්ඵානම්පි හි වණ්ටං වා බන්ධනං වා අවිජින්නං රක්ඛති. වණ්ටබ්හන්තරෙ පන කෙසඤ්චි සුචිකා හොති, සා න රක්ඛති. ඵලන්ති අම්බඵලනාලඵලාදිකං යංකිඤ්චි, තං රුක්ඛතො ගණ්හන්තස්ස විනිවිජයො රුක්ඛෙ ලග්ගිතකථායං වුත්තො. අපනෙන්වා යපිතං භූමට්ඨාදිසඬ්ගහිතමෙව.

ආරාමං අභියුඤ්ජතීති පරසන්තකං “මම සන්තකො අය”න්ති මුසා හණිත්වා අභියුඤ්ජති, අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා දුක්කටං. සාමිකස්ස විමතිං උප්පාදෙතීති විනිවිජයකුසලතාය බලවනිස්සිතාදිභාවෙන වා ආරාමසාමිකස්ස සංසයං ජනෙති. කථං? තඤ්ඤි තථා විනිවිජයජ්ජසුතං දිස්වා සාමිකො චිත්තෙති – “සක්ඛිස්සාමි නු බො අහං ඉමං ආරාමං අත්තතො කාතුං, න සක්ඛිස්සාමි නු බො”ති. ඵවං තස්ස විමති උප්පජ්ජමානා තෙන උප්පාදිතා හොති, තස්මා ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති.



ධුරං නික්ඛිපතීති යදා පන සාමිකො “අයං ඵද්ධො කක්ඛලො ජීවිතබ්බමචරියන්තරායමිපි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දානි මය්‍හං ඉමිනා ආරාමෙනා”ති ධුරං නික්ඛිපති, අභියුඤ්ජකො පාරාජිකං ආපජ්ජති. සචෙ සයමිපි කතධුරනික්ඛෙපො හොති, අථ ච පන සාමිකෙන ධුරෙ නික්ඛිත්තෙපි අභියුඤ්ජකො ධුරං අනික්ඛිපිත්ථාව “ඉමං සුට්ඨු පිලෙත්ථා මම ආණාපවත්තිං දස්සෙත්ථා කිඨකාරජපටිස්සාවිභාවෙ නං යපෙත්ථා දස්සාමි”ති දාතඛිබ්බාවෙ සඋස්සාහො හොති, රක්ඛති තාව. අථාපි අභියුඤ්ජකො “අච්ඡිත්තදිත්ථා න දානි නං ඉමස්ස දස්සාමි”ති ධුරං නික්ඛිපති, සාමිකො පන න ධුරං නික්ඛිපති, පක්ඛං පරියෙසති, කාලං ආගමෙති, “ලජ්ජිපරිසං තාව ලභාමි, පච්ඡා ජානිස්සාමි”ති පුන ගහණෙයෙව සඋස්සාහො හොති, රක්ඛතියෙව. යදා පන සොපි “න දස්සාමි”ති, සාමිකොපි “න ලච්ඡාමි”ති – එවං උභොපි ධුරං නික්ඛිපන්ති, තදා අභියුඤ්ජකස්ස පාරාජිකං. අථ පන අභියුඤ්ජිත්ථා විනිච්ඡයං කුරුමානො අනිට්ඨිතෙ විනිච්ඡයෙ සාමිකෙනපි ධුරනික්ඛෙපෙ අකතෙ අත්තනො අස්සාමිකභාවං ජානන්තොයෙව තතො කිඤ්චි පුජ්ථං වා එලං වා ගණ්හාති, හණ්ඩග්ගෙහ න කාරෙතඛිබ්බො.

ධම්මං චරන්තොති භික්ඛුසඬ්ඨෙස වා රාජකුලෙ වා විනිච්ඡයං කරොන්තො. සාමිකං පරාජෙතීති විනිච්ඡයිකානං උක්කොචං දත්ථා කුටසක්ඛිං ඔතාරෙත්ථා ආරාමසාමිකං ජිනාතීති අත්ථො. ආපත්ති පාරාජිකස්සාති න කෙවලං තස්සෙව, සඤ්චිච්ච තස්ස අත්ථසාධනෙ පවත්තානං කුට්ඨිච්ඡයිකානමිපි කුටසක්ඛිනමිපි සඛිබ්බෙසං පාරාජිකං. එත්ථ ච සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපවසෙනෙව පරාජයො වෙදිතඛිබ්බො. අනික්ඛිත්තධුරො හි අපරාජිතොව හොති. ධම්මං චරන්තො පරජ්ජතීති සචෙපි ධම්මෙන විනයෙන සත්ථුසාසනෙන විනිච්ඡයස්ස පවත්තත්තා සයං පරාජයං පාපුණාති; එවමිපි මුසාවාදෙන සාමිකානං පිළාකරණපච්චයා පුල්ලච්චයං ආපජ්ජතීති.

ආරාමට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

### විහාරට්ඨකථා

**103.** විහාරට්ඨෙයපි – චතුහි යානෙහි නික්ඛිත්තං වුත්තනයමෙව. අභියොගෙපි චෙත්ථ වාතුද්දිසං සඬ්ඨං උද්දිස්ස භික්ඛුනං දින්නං විහාරං වා පරිවෙණං වා ආවාසං වා මහන්තමිපි බුද්දකමිපි අභියුඤ්ජනො අභියොගො න රුහති. අච්ඡිත්තදිත්ථා ගණ්හිතුමිපි න සක්කොති. කස්මා? සඛිබ්බෙසං ධුරනික්ඛෙපාභාවතො. න හෙත්ථ සඛිබ්බෙ වාතුද්දිසා භික්ඛු ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තීති. දීඝභාණකාදිහෙදස්ස පන ගණස්ස එකපුග්ගලස්ස වා සන්තකං අභියුඤ්ජිත්ථා ගණ්හන්තො සක්කොති තෙ ධුරං නික්ඛිපාපෙතුං. තස්මා තත්ථ ආරාමෙ වුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතඛිබ්බොති.

විහාරට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

### බෙත්තට්ඨකථා

**104. බ්‍රහ්මචරියාව** – බ්‍රහ්මචරියාව දක්වන්නේ “බ්‍රහ්මචරියාව නම් යන්ත්‍ර ප්‍රතික්ෂේපය වා අපරික්ෂේපය වා ජායති” නි ආහ. තත්ත්ව ප්‍රතික්ෂේපයන්හි සාලිභාවය සත්ත්ව ධර්මයන්හි; අපරික්ෂේපයන්හි මුග්ධතාවයන්හි; උච්ඡ්‍රව්‍යවහාරයන්හි එක්වීම සම්බන්ධය. ඉතිරි වනුයේ යාමයන්හි නික්මීමය. වූත්තයමෙය. තත්ත්වයන්හි පන සාලිභාවයන්හි නිරුමුණින්වා වා එකමෙක. හත්වෙනුවෙන් ජිනදිත්වා වා අසිතෙන ලායින්වා වා බහුනි එකතො උප්පාටෙන්වා වා ගණ්හන්තස්ස යස්මිං බිජෙ වා සිසෙ වා මුට්ඨියං වා මුග්ධතාවයන්හි වා වත්ථු පුරති, තස්මිං බන්ධනා මොච්ඡමත්තෙ පාරාජිකං. අවිජ්ජිතමානො පන දණ්ඩකො වා වාකො වා තවො වා අප්පමත්තකොපි රක්ඛති.

විනිශ්චය දිසමිති හොති, යාව අත්තොනාලතො විනිශ්චයදණ්ඩකො න නික්මමති, තාව රක්ඛති. කෙසේගමත්තමිති නාලතො දණ්ඩකස්ස හෙට්ඨිමතලෙ නික්මත්තෙ හණ්ඩග්ගෙන කාරොතබ්බො. අසිතෙන ලායින්වා ගණ්හතො පන මුට්ඨිගතෙසු හෙට්ඨා ජිනතෙසුපි සවෙ සිසානි ජට්ඨානි, රක්ඛන්ති තාව. විජටෙන්වා පන කෙසේගමත්තමිති උක්ඛිපතො සවෙ වත්ථු පුරති, පාරාජිකං. සාමිකෙහි පන ලායින්වා යපිතං සහසං වා අහසං වා කත්වා ගණ්හතො යෙන වත්ථු පුරති, තස්මිං ගහිතෙ පාරාජිකං. සවෙ පරිකප්පෙති “ඉදං මද්දිත්වා පප්පොටෙන්වා සාරමෙව ගණ්හිස්සාමි” නි රක්ඛති තාව. මද්දනපප්පොටෙනෙසු යානා වාවෙන්තස්සාපි පාරාජිකං නත්ථි, පච්ඡා භාජනගතෙ කතමත්තෙ පාරාජිකං. අභියොගො පනෙත්ථ වූත්තයො එව.

බිලසඛකමනාදිසු පථවි නාම අනග්ගා. තස්මා සවෙ එකෙනෙව බිලෙන ඉතො කෙසේගමත්තමිති පථවිප්පදෙසං සාමිකානං පස්සන්තානං වා අපස්සන්තානං වා අත්තො සන්තකං කරොති, තස්මිං බිලෙ නාමං ජිනදිත්වා වා අවිජ්ජිත්වා වා සම්කාමිතමත්තෙ තස්ස ව, යෙ වස්ස එකච්ඡන්දා, සබ්බෙසං පාරාජිකං. සවෙ පන ද්විති බිලෙහි ගහෙතබ්බං හොති, පයමෙ බිලෙ ථුල්ලච්චයං; දුතියෙ පාරාජිකං. සවෙ තීති ගහෙතබ්බං හොති, පයමෙ දුක්කටං, දුතියෙ ථුල්ලච්චයං, තතියෙ පාරාජිකං. එවං බහුකෙසුපි අවසානෙ ද්වෙ යපෙත්වා පුරිමෙහි දුක්කටං, අවසානෙ ද්විත්තං එකෙන ථුල්ලච්චයං, ඉතරොන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. තඤ්ච ඛො සාමිකානං ධුරතික්ඛෙපෙන. එවං සබ්බත්ථ.

රජ්ජුං වානි “මම සන්තකං ඉදං” නි ඤාපෙතුකාමො රජ්ජුං වා පසාරෙති, යට්ඨිං වා පාතෙති, දුක්කටං. “ඉදානි ද්විති පයොගෙහි අත්තො සන්තකං කරිස්සාමි” නි තෙසං පයමෙ ථුල්ලච්චයං, දුතියෙ පාරාජිකං.

වතිං වානි පරස්ස බ්‍රහ්මචරියාව පරික්ඛෙපවසෙන අත්තො කාතුකාමො දාරුනි නිබ්බන්ධි, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. එකස්මිං අනාගතෙ ථුල්ලච්චයං, තස්මිං ආගතෙ පාරාජිකං. සවෙ තත්තකෙන අසක්කොත්තො සාධාපරිවාරෙනෙව අත්තො කාතුං සක්කොති, සාධාපාතනෙපි එසෙව නයො. එවං යෙන යෙන

පරික්බිතිත්වා අත්තනො කාතුං සක්කොති, තත්ථ තත්ථ පයමපයොගෙහි දුක්කටං.  
අවසානෙ ද්විත්තං එකෙන ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙන පාරාජිකං වෙදිතබ්බං.

මරියාදං වාති පරස්ස ඛෙත්තං “මම ඉදං”න්ති ඤාපෙතුකාමො අත්තනො  
ඛෙත්තමරියාදං

කෙදාරපාළිං යථා පරස්ස ඛෙත්තං අතික්කමති, එවං සඬ්ඛාමෙති,  
පංසුමත්තිකාදිහි වා වඩ්ඪෙත්වා විත්ථතං කරොති, අකතං වා පන පතිට්ඨාපෙති,  
පුරිමපයොගෙහි දුක්කටං. ද්විත්තං පච්ඡිමානං එකෙන ථුල්ලච්චයං, ඉතරෙන  
පාරාජිකන්ති.

ඛෙත්තට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

වත්ථුට්ඨකථා

**105.** වත්ථුට්ඨෙයි – වත්ථුං තාව දස්සෙන්නො වත්ථු නාම “ආරාමවත්ථු  
විහාරවත්ථු”ති ආහ. තත්ථ ඛිජං වා උපරොපකෙ වා අරොපෙත්වාච කෙවලං භූමිං  
සොධෙත්වා තිණ්ණං පාකාරානං යෙන කෙනචි පරික්බිතිත්වා වා අපරික්බිතිත්වා වා  
පුප්ඵාරාමාදිනං අත්ථාය යටිතො භූමිභාගො ආරාමවත්ථු නාම. එතෙනෙව නයෙන  
එකවිහාරපරිවෙණආවාසානං අත්ථාය යටිතො භූමිභාගො විහාරවත්ථු නාම. යොපි  
පුබ්බෙ ආරාමො ච විහාරො ච හුත්වා පච්ඡා විනස්සිත්වා භූමිමත්තො යීතො,  
ආරාමවිහාරකිච්චං න කරොති, සොපි ආරාමවිහාරවත්ථුසඬ්ඛනෙනෙව සඬ්ඛතිතො.  
විනිච්ඡයො පනෙත්ථ ඛෙත්තට්ඨෙ වුත්තසදිසොයෙවාති.

වත්ථුට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

**106.** ගාමට්ඨෙ යං වත්තබ්බං තං වුත්තමෙව.

අරඤ්ඤට්ඨකථා

**107.** අරඤ්ඤට්ඨෙ – අරඤ්ඤං තාව දස්සෙන්නො “අරඤ්ඤං නාම යං  
මනුස්සානං පරිග්ගහිතං භොති, තං අරඤ්ඤං”න්ති ආහ. තත්ථ යස්මා අරඤ්ඤං නාම  
මනුස්සානං පරිග්ගහිතමිපි අත්ථී, අපරිග්ගහිතමිපි; ඉධ පන යං පරිග්ගහිතං සාරක්ඛං,  
යතො න විනා මූලෙන කට්ඨලතාදීනි ගහෙතුං ලබ්භන්ති, තං අධිජ්ජෙතං. තස්මා  
“යං මනුස්සානං පරිග්ගහිතං භොති”ති වත්වා පුන “අරඤ්ඤං”න්ති වුත්තං. තෙන  
ඉමමත්ථං දස්සෙති – “න පරිග්ගහිතභාවො අරඤ්ඤස්ස ලක්ඛණං. යං පන  
අත්තනො අරඤ්ඤලක්ඛණෙන අරඤ්ඤං මනුස්සානඤ්ච පරිග්ගහිතං, තං ඉමස්මිං  
අත්ථෙ අරඤ්ඤං”න්ති. තත්ථ විනිච්ඡයො ආරාමට්ඨාදීසු වුත්තසදිසො.

තත්ථජාතකෙසු පනෙත්ථ එකස්මිමිපි මහග්ගරුක්ඛෙ ඡින්නමත්තෙ පාරාජිකං.  
ලතං වාති එත්ථ ච වෙත්තොපි ලතාපි ලතා එව; තත්ථ යො වෙත්තො වා ලතා වා

දීසා හොති, මහාරුක්ඛෙ ව ගච්ඡෙ ව විනිවිජ්ඣිත්වා වා වෙදෙත්වා වා ගතා, සා මූලෙ ඡින්නාපි අවහාරං න ජනෙති අග්ගෙ ඡින්නාපි, යදා පන අග්ගෙපි මූලෙපි ඡින්නා හොති, තදා අවහාරං ජනෙති. සචෙ පන වෙදෙත්වා ධීතා හොති, වෙදෙත්වා ධීතා පන රුක්ඛතො මොච්ඡමත්තා අවහාරං ජනෙති.

තිණං වාති එත්ථ තිණං වා හොතු පණ්ණං වා, සබ්බං තිණග්ගහණෙනෙව ගහිතං; තං ගෙහච්ඡදනාදීනමත්ථාය පරෙහි ඡින්නං වා අත්තනා ඡින්නිත්වා වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො. න කෙවලඤ්ච තිණපණ්ණමෙව, අඤ්ඤම්පි යංකිඤ්ච වාකජල්ලි ආදි, යත්ථ සාමිකා සාලයා, තං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙසන කාරෙතබ්බො. තච්ඡෙත්වා යපිතො අද්ධගතොපි රුක්ඛො න ගහෙතබ්බො. යො පන අග්ගෙ ව මූලෙ ව ඡින්නො හොති, සාධාපිස්ස පුත්තිකා ජාතා, ජල්ලියොපි ගලිතා, “අයං සාමිකෙහි ඡඩ්ඨිතො”ති ගහෙතුං වට්ටති. ලක්ඛණච්ඡින්නස්සාපි යදා ලක්ඛණං ජල්ලියා පරියොනද්ධං හොති, තදා ගහෙතුං වට්ටති. ගෙහාදීනං අත්ථාය රුක්ඛෙ ඡින්නිත්වා යදා තානි කතානි අජ්ඣාචුත්ථානි ව හොන්ති, දාරුනිපි අරඤ්ඤෙ වස්සෙත ව ආතපෙන ව විනස්සන්ති, ඊදිසානිපි දිස්වා “ඡඩ්ඨිතානි”ති ගහෙතුං වට්ටති. කස්මා? යස්මා අරඤ්ඤසාමිකා එතෙසං අනිස්සරා. යෙහි අරඤ්ඤසාමිකානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා ඡින්නානි, තෙ එව ඉස්සරා, තෙහි ව තානි ඡඩ්ඨිතානි, නිරාලයා තත්ථ ජාතාති.

යොපි හික්ඛු පයමංයෙව අරඤ්ඤපාලානං දෙය්‍යධම්මං දත්වා අරඤ්ඤං පටිස්ත්වා යථාරුචිතෙ රුක්ඛෙ ගාභාපෙති, තස්ස තෙසං ආරක්ඛට්ඨානං අගන්ත්වාපි යථාරුචිතෙන මග්ගෙන ගන්තුං වට්ටති. අථාපි පටිසන්තො අදත්වා “නික්ඛමන්තො දස්සාමි”ති රුක්ඛෙ ගාභාපෙත්වා නික්ඛමන්තො තෙසං දාතබ්බං දත්වා ගච්ඡති, වට්ටති එව. අථාපි ආභොගං කත්වා ගච්ඡති “දෙහි”ති චුත්තෙ “දස්සාමි”ති, “දෙහි”ති චුත්තෙ දාතබ්බමෙව. සචෙ කොචි අත්තනො ධනං දත්වා “හික්ඛුස්ස ගන්තුං දෙථා”ති වදති, ලද්ධකප්පමෙව, ගන්තුං වට්ටති. සචෙ පන කොචි ඉස්සරජාතිකො ධනං අදත්වා ව “හික්ඛුනං භාගං මා ගණ්හථා”ති වාරෙති, අරඤ්ඤපාලා ව “මයං හික්ඛුනං තාපසානඤ්ච භාගං අගණ්හන්තා කුතො ලච්ඡාම, දෙථ, හන්තෙ”ති වදන්ති, දාතබ්බමෙව.

යො පන අරඤ්ඤපාලෙසු නිද්දායන්තෙසු වා කීළාපසුතෙසු වා කත්ථවි පක්කන්තෙසු වා ආගන්ත්වා “කුහිං අරඤ්ඤපාලා”ති පක්කොසිත්වාපි අදිස්වා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. යොපි ආරක්ඛට්ඨානං පත්වා කම්මට්ඨානාදීනි මනසිකරොන්තො වා අඤ්ඤවිහිතො වා අස්සනියා අතික්කමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. යස්සාපි තං යානං පත්තස්ස වොරො වා හත්ථී වා වාළුම්ගො වා මහාමෙසො වා වුට්ඨහති, සො ව තම්භා උපද්දවා මුච්චිතුකම්‍යතාය සහසා තං යානං අතික්කමති, රක්ඛති තාව, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ඉදං පන අරඤ්ඤෙ ආරක්ඛට්ඨානං නාම සුඛිකසාතතොපි ගරුකතරං. සුඛිකසාතස්ස හි පරිච්ඡෙදං අනොක්කමිත්වා දුරතොව පරිහරන්තො දුක්කට්ටමෙව ආපජ්ජති. ඉදං පන ථෙය්‍යචිත්තෙන පරිහරන්තස්ස ආකාසෙන ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකමෙව. තස්මා එත්ථ අප්පමන්තෙන භවිතබ්බන්ති.



අරඤ්ඤට්ඨකථා නිට්ඨිතා.

## උදකකථා

**108. උදකෙ පන – භාජනගතන්ති උදකදුල්ලභකාලෙ උදකමණිකාදීසු**  
භාජනෙසු සඬගොපෙත්වා යපිතං; තං යස්මිං භාජනෙ යපිතං හොති, තං භාජනං  
ආවිඤ්ජිත්වා වා ඡිද්දං කත්වා වා තත්ථ පොක්ඛරණිතලාකෙසු ව අත්තනො භාජනං  
පවෙසෙත්වා ගණ්හන්තස්ස සප්පිතෙලෙසු චුත්තනයෙන විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

මරියාදච්ඡෙදනෙ පන තත්ථ ජාතකභූතගාමෙන සද්ධිමිපි මරියාදං ඡින්දන්තස්ස  
අදින්නාදානපයොගත්තා දුක්කටං. තඤ්ච පන පහාරෙ පහාරෙ හොති.  
අත්තොයත්වා බහිමුබ්බො ඡින්දන්තො බහි අත්තෙන කාරොතබ්බො. බහි යත්වා  
අත්තොමුබ්බො ඡින්දන්තො අත්තොඅත්තෙන කාරොතබ්බො. අත්තො ව බහි ව  
ඡින්දිත්වා මජ්ඣෙකෙ යපෙත්වා තං ඡින්දන්තො මජ්ඣෙකෙන කාරොතබ්බො. මරියාදං  
දුබ්බලං කත්වා ගාවො පක්කොසති, ගාමදාරකෙහි වා පක්කොසාපෙති, තා  
ආගන්ත්වා බුරෙහි මරියාදං ඡින්දන්ති, තෙනෙව ඡින්තා හොති. මරියාදං දුබ්බලං  
කත්වා ගාවො උදකෙ පවෙසෙති, ගාමදාරකෙහි වා පවෙසාපෙති, තාහි  
උට්ඨාපිතවිච්ඡයො මරියාදං භින්දිත්වා ගච්ඡන්ති. ගාමදාරකෙ වා “උදකෙ කීළථා”ති  
වදති, කීළන්තෙ වා උත්රාසෙති, තෙහි උට්ඨාපිතවිච්ඡයොපි මරියාදං භින්දිත්වා  
ගච්ඡන්ති. අත්තොඋදකෙ ජාතරුක්ඛං ඡින්දති, අඤ්ඤෙන වා ඡින්දාපෙති, තෙනපි  
පතන්තෙන උට්ඨාපිතවිච්ඡයො මරියාදං භින්දිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙනෙව ඡින්තා  
හොති. මරියාදං දුබ්බලං කත්වා තළාකරක්ඛණත්ථාය තළාකතො නිබ්බහනඋදකං  
වා නිද්ධමනතුම්ඛං වා පිදහති, අඤ්ඤතො ගච්ඡන්තං වා උදකං යථා එත්ථ පටිසති,  
එවං පාළිං වා බන්ධති, මාතිකං වා උජුකං කරොති, තස්ස උපරිභාගෙ යීතං  
අත්තනො තළාකං වා භින්දති, උස්සන්තං උදකං මරියාදං ගහෙත්වා ගච්ඡති,  
තෙනෙව ඡින්තා හොති. සබ්බත්ථ නික්ඛන්තඋදකග්ඝානුරූපෙන අවහාරෙන  
කාරොතබ්බො.

නිද්ධමනපනාළිං උග්ඝාටෙත්වා නීහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. සවෙ පන  
තෙන මරියාදාය දුබ්බලාය කතාය අත්තනො ධම්මතාය ආගන්ත්වා වා  
අනාණත්තෙහි ගාමදාරකෙහි ආරොපිතා වා ගාවියො බුරෙහි මරියාදං භින්දන්ති,  
අත්තනොයෙව ධම්මතාය අනාණත්තෙහි වා ගාමදාරකෙහි උදකෙ පවෙසිතා  
විච්ඡයො උට්ඨාපෙත්ති, ගාමදාරකා වා සයමෙව පටිසිත්වා කීළන්තා උට්ඨාපෙත්ති  
අත්තොඋදකෙ වා රුක්ඛො අඤ්ඤෙන ඡීජ්ජමානො පතිත්වා උට්ඨාපෙති,  
උට්ඨාපිතා විච්ඡයො මරියාදං භින්දන්ති, සවෙපි මරියාදං දුබ්බලං කත්වා  
සුක්ඛතළාකස්ස උදකනිබ්බහනට්ඨානං වා උදකනිද්ධමනතුම්ඛං වා පිදහති,  
අඤ්ඤතො ගමනමග්ගෙ වා පාළිං බන්ධති, සුක්ඛමාතිකං වා උජුකං කරොති, පච්ඡා  
දෙවෙ වුට්ඨෙ උදකං ආගන්ත්වා මරියාදං භින්දති, සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙයාං.

යො පන නිදාසෙ සුක්ඛවාපියා මරියාදං යාව තලං පාපෙත්වා ඡින්දති, පච්ඡා දෙවෙ වුට්ඨෙ ආගතාගතං උදකං පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. යත්තකං තප්පච්චයා සස්සං උප්පජ්ජති, තතො පාදමත්තග්ගනකම්පි අදෙන්තො සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙන අස්සමණො හොති.

යං පන සබ්බසාධාරණං තළාකං හොති; තළාකෙ උදකස්ස සබ්බෙපි මනුස්සා ඉස්සරා. හෙට්ඨතො පනස්ස සස්සානි කරොන්ති, සස්සපාලනත්ථං තළාකතො මහාමානිකා නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තමජ්ඣෙකො යාති, සාපි සදා සන්දනකාලෙ සබ්බසාධාරණා. තතො පන බුද්දකමානිකා නීහරිත්වා අත්තනො අත්තනො කෙදාරෙසු උදකං පවෙසෙන්නි. තං අඤ්ඤෙසං ගහෙතුං න දෙන්ති. නිදාසසමයෙව උදකෙ මන්දිභුතෙ වාරෙන උදකං දෙන්ති, යො උදකවාලෙ සම්පත්තෙ න ලහති, තස්ස සස්සානි මිලායන්ති; තස්මා අඤ්ඤෙසං වාලෙ අඤ්ඤො ගහෙතුං න ලහති. තත්ථ යො භික්ඛු පරෙසං බුද්දකමානිකාතො වා කෙදාරතො වා උදකං ටෙය්‍යවිත්තෙන අත්තනො වා පරස්ස වා මානිකං වා කෙදාරං වා පවෙසෙති, අට්ඨිමුඛං වා වාහෙති, අවහාරො වස්ස හොති.

යොපි “විරෙන මෙ උදකවාලො භවිස්සති, ඉදඤ්ච සස්සං මිලායති”ති පරෙසං කෙදාරෙ

පවිසන්තස්ස උදකස්ස පවිසනමග්ගං පිදහිත්වා අත්තනො කෙදාරං පවෙසෙති, අවහාරො ඵව. සචෙ පන තළාකතො අනිග්ගතෙ පරෙසං මානිකාමුඛං අසම්පත්තෙව උදකෙ සුක්ඛමානිකංයෙව යථා ආගච්ඡන්තං උදකං අඤ්ඤෙසං කෙදාරෙ අප්පච්ඡිත්වා අත්තනොයෙව කෙදාරං පවිසති, ඵවං තත්ථ තත්ථ ඛන්ධති. අනික්ඛන්තෙ ඛද්ධා සුඛද්ධා, නික්ඛන්තෙ ඛද්ධා, භණ්ඩදෙය්‍යං. තළාකං ගන්ත්වා සයමෙව නිද්ධමනපනාලිං උග්ගාටෙත්වා අත්තනො කෙදාරං පවෙසෙත්තස්සාපි නත්ථි අවහාරො. කස්මා? තළාකං නිස්සාය ඛෙත්තස්ස කතත්තා. කුරුන්දියාදියු පන “අවහාරො”ති චුත්තං. තං “චත්ථුං කාලඤ්ච දෙසඤ්චා”ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන න සමෙති. තස්මා මහාඅට්ඨකථායං චුත්තමෙව යුත්තන්ති.

උදකකථා නිට්ඨිතා.

දන්තපොනකථා

**109.** දන්තපොණං ආරාමට්ඨකච්චිච්ඡයෙන විනිච්ඡිනිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – යො සඬ්ඝස්ස වෙනනහතො හුත්වා දෙවසිකං වා පක්ඛමාසවාලෙන වා දන්තකට්ඨං ආහරති, සො තං ආහරිත්වා ඡින්දිත්වාපි යාව භික්ඛුසඬ්ඝං න සම්පට්ඨිඡාපෙති, තාව තස්සෙව හොති. තස්මා තං ටෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙසෙන කාරෙතබ්බො. තත්ථජාතකං පන ගරුභණ්ඩං, තම්පි භික්ඛුසඬ්ඝෙන රක්ඛිතගොපිතං ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙසෙන කාරෙතබ්බො. එසෙව නයො ගණපුග්ගලගිහිමනුස්සසන්තකෙපි ඡින්තකෙ අවිඡින්තකෙ ව. තෙසං ආරාමියානභූමියු ජාතං සාමණෙරා වාරෙන භික්ඛුසඬ්ඝස්ස දන්තකට්ඨං ආහරන්තා

ආවරිණුපජ්ඣායානම්පි ආහරන්ති, තං යාව ඡින්දිත්වා සඬ්ඝං න පටිච්ඡාපෙන්නි, තාව සබ්බං තෙසංයෙව භොති. තස්මා තම්පි ථෙයාවිත්තෙන ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගේසන කාරෙතබ්බො. යදා පන තෙ ඡින්දිත්වා සඬ්ඝස්ස පටිච්ඡාපෙත්වා දන්තකට්ඨමාලකෙ නික්ඛිපන්ති, ‘‘යථාසුඛං භික්ඛුසඬ්ඝො පරිභුඤ්ජතු’’ති; තතො පටියාය අවහාරො නත්ථි, වත්තං පන ජානිතබ්බං. යො හි දෙවසිකං සඬ්ඝමජ්ඣෙ ඔසරති, තෙන දිවසෙ දිවසෙ එකමෙව දන්තකට්ඨං ගහෙතබ්බං. යො පන දෙවසිකං න ඔසරති, පධානසරෙ වසිත්වා ධම්මසවනෙ වා උපොසථග්ගෙ වා දිස්සති, තෙන පමාණං සල්ලක්ඛෙත්වා වත්තාරි පඤ්චදන්තකට්ඨානි අත්තතො වසනට්ඨානෙ යපෙත්වා බාදිතබ්බානි. තෙසු බීණෙසු සථෙ පුනපි දන්තකට්ඨමාලකෙ බහුනි භොන්තියෙව, පුනපි ආහරන්වා බාදිතබ්බානි. යදි පන පමාණං අසල්ලක්ඛෙත්වා ආහරති, තෙසු අක්ඛීණෙසුයෙව මාලකෙ බීයන්ති, තතො කෙච්චි ථෙරා ‘‘යෙහි ගහිතානි, තෙ පටිආහරන්තු’’ති වදෙය්තුං, කෙච්චි ‘‘බාදන්තු, පුන සාමණෙරා ආහරිස්සන්ති’’ති, තස්මා විවාදපරිහරණත්ථං පමාණං සල්ලක්ඛෙතබ්බං. ගහණෙ පන දොසො නත්ථි. මග්ගං ගච්ඡන්තෙනාපි එකං වා ද්වෙ වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගන්තබ්බන්ති.

දන්තපොනකථා නිට්ඨිතා.

## වනජපතිකථා

**110.** වනස්ස පතීති වනජපති; වනපෙට්ඨකරුක්ඛස්සෙතං අධිවචනං. ඉධ පන සබ්බොපි මනුස්සෙහි පරිග්ගහිතරුක්ඛො අධිජපෙතො අම්බලඛුජපනසාදිකො. යත්ථ වා පන මරිච්චල්ලිආදීනි ආරොපෙන්නි, සො ඡිජ්ජමානො සථෙ එකායපි ඡල්ලියා වා වාකෙන වා සකලිකාය වා චෙග්ගුනා වා සම්බද්ධොව හුත්වා භූමියං පතති, රක්ඛති තාව.

යො පන ඡින්තොපි වල්ලිහි වා සාමන්තරුක්ඛසාධාහි වා සම්බද්ධො සන්ධාරිතත්තා උජුකමෙව තිට්ඨති, පතන්තො වා භූමිං න පාපුණාති, නත්ථි තත්ථ පරිහාරො, අවහාරො එව භොති. යොපි කකචෙන ඡින්තො අච්ඡින්තො විය හුත්වා තථෙව තිට්ඨති, තස්මිම්පි එසෙව නයො.

යො පන රුක්ඛං දුබ්බලං කත්වා පච්ඡා වාලෙත්වා පාතෙති, අඤ්ඤෙන වා වාලාපෙති; අඤ්ඤං වාස්ස සන්තිකෙ රුක්ඛං ඡින්දිත්වා අජ්ඣොත්ථරති, පරෙන වා අජ්ඣොත්ථරාපෙති; මක්කටෙ වා පරිපාතෙත්වා තත්ථ ආරොපෙති, අඤ්ඤෙන වා ආරොපාපෙති; වග්ගලියො වා තත්ථ ආරොපෙති, පරෙන වා ආරොපාපෙති; තා තං රුක්ඛං පාතෙන්නි, තස්සෙව අවහාරො.

සථෙ පන තෙන රුක්ඛෙ දුබ්බලෙ කතෙ අඤ්ඤො අනාණත්තො එව තං වාලෙත්වා පාතෙති,

රුක්ඛෙන වා අජ්ඣොත්ථරති, අත්තතො ධම්මතාය මක්කටා වා වග්ගලියො වා ආරොහන්ති, පරො වා අනාණත්තො ආරොපෙති, සයං වා එස වාතමුඛං සොධෙති,

බලවවාතො ආගන්ත්වා රුක්ඛං පාතෙති; සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යං. වාතමුඛසොධනං පනෙත්ථ අසම්පත්තෙ වාතෙ සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණාදීහි සමෙති, නො අඤ්ඤථා. රුක්ඛං ආවිජ්ඣන්වා සත්ථෙත වා ආකොටෙති, අග්ගිං වා දෙනි, මණ්ඩුකකණ්ටකං වා විසං වා ආකොටෙති, යෙන සො මරති, සබ්බත්ථ භණ්ඩදෙය්‍යමෙවාති.

වනජපතිකථා නිට්ඨිතා.

### හරණකකථා

**111. හරණකෙ** – අඤ්ඤස්ස හරණකං භණ්ඩං ටෙය්‍යවිත්තො ආමසන්ති පරං සීසභාරාදීහි භණ්ඩං ආදාය ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘එතං හරිස්සාමි’ති වෙගෙන ගන්ත්වා ආමසති, එත්තාවතා අස්ස දුක්කටං. එන්ද්‍යපෙතිති ආකඩ්ඪනවිකඩ්ඪනං කරොති, සාමිකො න මුඤ්චති, තෙනස්ස ථුල්ලව්වයං. යානා වාවෙතිති ආකඩ්ඪිත්වා සාමිකස්ස හත්ථතො මොවෙති, තෙනස්ස පාරාජිකං. සවෙ පන තං භණ්ඩසාමිකො උට්ඨන්ත්වා පොටෙත්වා පුන තං භණ්ඩං මොවාපෙත්වා ගණ්භෙය්‍ය, හික්ඛු පට්ඨග්ගහණෙනෙව පාරාජිකො. සීසතො වා කණ්ණතො වා ගීවතො වා හත්ථතො වා අලඬිකාරං ඡින්දිත්වා වා මොවෙත්වා වා ගණ්භන්තස්ස සීසාදීහි මොචිතමත්තෙ පාරාජිකං. හත්ථෙ පන වලයං වා කටකං වා අනීහරිත්වා අග්ගබාහං සංසන්තොව අපරාපරං වා සාරෙති, ආකාසගතං වා කරොති, රක්ඛති තාව. රුක්ඛමූලවීචරවංසෙසු වලයම්ච න පාරාජිකං ජනෙති. කස්මා? සවිඤ්ඤාණකත්තා. සවිඤ්ඤාණකකොට්ඨාසගතඤ්ඤි යාව තතො න නීභටං, තාව තත්ථෙව හොති. එසෙව නයො අඬිගුලිමුද්දිකපාදකටකකටුපගපිළන්ධනෙසු.

යො පන පරස්ස නිවත්ථසාටකං අවිජින්නති, පරො ව සලජ්ජිතාය සහසා න මුඤ්චති, එකෙනන්තෙන වොරො කඩ්ඪති, එකෙනන්තෙන පරො, රක්ඛති තාව. පරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. අථාපි තං කඩ්ඪන්තස්ස ඡිජ්ජිත්වා එකදෙසො හත්ථගතො හොති, සො ව පාදං අග්ගති පාරාජිකමෙව. සහභණ්ඩභාරකන්ති ‘සහණ්ඩභාරකං භණ්ඩං නෙස්සාමි’ති වින්තෙත්වා ‘ඉතො යාහි’ති භණ්ඩභාරකං තජ්ජෙති, සො හීතො වොරෙන අධිජ්ජෙතදිසාහිමුඛො හුත්වා එකං පාදං සඩ්ඨකාමෙති, වොරස්ස ථුල්ලව්වයං; දුතියෙ පාරාජිකං. පාතාපෙතිති අථාපි වොරො භණ්ඩභාරකස්ස හත්ථෙ ආවුධං දිස්වා සාසඩ්ඨකො හුත්වා පාතාපෙත්වා ගහෙතුකාමො එකමන්තං පටික්කම්ම සන්තජ්ජෙත්වා පාතාපෙති, පරස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

පාතාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සාතිආදි පන පරිකප්පවසෙන වුත්තං. යො හි භණ්ඩං පාතාපෙත්වා ‘යං මම රුච්චති, තං ගහෙස්සාමි’ති පරිකප්පෙත්වා පාතාපෙති, තස්ස පාතාපතෙ ව ආමසනෙ ව දුක්කටං, එන්ද්‍යපතෙ ථුල්ලව්වයං. පාදග්ගනකස්ස යානා වාවතෙ පාරාජිකං. තං පච්ඡා පටිපාතියමානස්ස මුඤ්චතොපි නත්ථියෙව සමණභාවො. යොපි භණ්ඩභාරකං අතික්කමන්තං දිස්වා



අනුබන්ධන්තො “තිට්ඨ, තිට්ඨ, භණ්ඩං පාතෙහි” ති වත්වා පාතාපෙති, තස්සාපි තෙන භත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

යො පන “තිට්ඨ තිට්ඨා” ති වදති, “පාතෙහි” ති න වදති; ඉතරො ච තං ඔලොකෙන්වා “සවෙ එස මං පාපුණෙය්‍යා, සාතෙය්‍යාපි ම” න්ති සාලයොව හුත්වා තං භණ්ඩං ගහනට්ඨානෙ පක්ඛිපිත්වා “පුන නිවත්තිත්වා ගහෙස්සාමි” ති පක්කමති, පාතනපච්චයා පාරාජිකං නත්ථි. ආගන්ත්වා පන ටෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. අථ පනස්ස එවං හොති – “මයා පාතාපෙත්තෙනෙව ඉදං මම සන්තකං කත” න්ති තතො නං සකසඤ්ඤාය ගණ්හාති; ගහණෙ රක්ඛති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. “දෙහි” ති වුත්තෙ අදෙන්තස්ස සාමිකානං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. “සො ඉමං ඡඩ්ඛෙත්වා ගතො, අනඡ්ඤාචුත්ථකං දානි ඉද” න්ති පංසුකුලසඤ්ඤාය ගණ්හතොපි එසෙව නයො. අථ පන සාමිකො “තිට්ඨ තිට්ඨා” ති වුත්තමත්තෙනෙව ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා “න දානි ඉදං මය්හ” න්ති ධුරනික්ඛෙපං කත්වා නිරාලයො ඡඩ්ඛෙත්වා පලායති, තං ටෙය්‍යචිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරෙ දුක්කටං. ආහරාපෙත්තෙ දාතඛ්ඛං, අදෙන්තස්ස පාරාජිකං. කස්මා? තස්ස පයොගෙන ඡඩ්ඛිතත්තාති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. අඤ්ඤාසු පන විචාරණා එව නත්ථි. පුරිමනායෙනෙව සකසඤ්ඤාය වා පංසුකුලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තෙපි අයමෙව විනිච්ඡයොති.

හරණකකථා නිට්ඨිතා.

### උපනිධිකථා

**112. උපනිධිමිහි – නාහං ගණ්හාමිති සම්පජානමුසාවාදෙපි අදින්නාදානස්ස පයොගත්තා දුක්කටං.** “කිං තුම්හෙ භණ්ඨ? නෙවිදං මය්හං අනුරූපං, න තුම්හාක” න්තිආදීනි වදන්තස්සාපි දුක්කටමෙව. “රහො මයා එතස්ස භත්ථෙ යපිතං, න අඤ්ඤා කොචි ජානාති, ‘දස්සති නු ඛො මෙ නො’” ති සාමිකො විමති. උප්පාදෙති, භික්ඛුස්ස ථුල්ලච්චයං. තස්ස ඵරුසාදිභාවං දිස්වා සාමිකො “න මය්හං දස්සති” ති ධුරං නික්ඛිපති, තත්‍ර සවායං භික්ඛු “කිලමෙත්වා නං දස්සාමි” ති දානෙ සඋස්සාහො, රක්ඛති තාව. සවෙපි සො දානෙ නිරුස්සාහො, භණ්ඩස්සාමිකො පන ගහණෙ සඋස්සාහො, රක්ඛතෙව. යදි පන සො දානෙ නිරුස්සාහො භණ්ඩසාමිකොපි “න මය්හං දස්සති” ති ධුරං නික්ඛිපති, එවං උභින්නං ධුරනික්ඛෙපෙන භික්ඛුනො පාරාජිකං. යදිපි මුඛෙන “දස්සාමි” ති වදති, චිත්තෙන පන අදාතුකාමො, එවමිපි සාමිකස්ස ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං. තං පන උපනිධි නාම සඬිගොපනත්ථාය අත්තතො භත්ථෙ පරෙහි යපිතභණ්ඩං, අගුත්තදෙසතො යානා වාචෙන්වා ගුත්තට්ඨානෙ යපනත්ථාය හරතො අනාපත්ති. ටෙය්‍යචිත්තෙනපි යානා වාචෙන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. කස්මා? අත්තතො භත්ථෙ නික්ඛිත්තත්තා, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. ටෙය්‍යචිත්තෙන පරිභුඤ්ජනොපි එසෙව නයො. තාවකාලිකග්ගහණෙපි තථෙව. ධම්මං වරන්තොතිආදි වුත්තනයමෙව. අයං තාව පාළිවණ්ණනා.

පාළිමුත්තකවිනිවිජයො පනෙත්ථ පත්තවතුක්කාදිවසෙන එවං චුත්තො – එකො කිර හික්ඛු පරස්ස මහග්ගෙ පත්තෙ ලොභං උප්පාදෙත්වා තං හරිතුකාමො යපිතට්ඨානමස්ස සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා අත්තනොපි පත්තං තස්සෙව සන්තිකෙ යපෙසි. සො පච්චුසසමයෙ ආගන්ත්වා ධම්මං වාචාපෙත්වා නිද්දායමානං මහාථෙරමාහ – “චන්දාමි, හන්තෙ” ති. “කො එසො” ති? “අහං, හන්තෙ, ආගන්තුකහික්ඛු, කාලස්සෙවමිහි ගන්තුකාමො, අසුකස්මිඤ්ච මෙ යානෙ ඊදිසෙන නාම අංසඤ්ඨකෙන ඊදිසාය පත්තත්ථවිකාය පත්තො යපිතො. සාධාහං, හන්තෙ, තං ලභෙය්” න්ති ථෙරො පවිසිත්වා තං ගණ්හි. උද්ධාරෙයෙව චොරස්ස පාරාජිකං. සචෙ ආගන්ත්වා “කොසි ත්වං අචෙලාය ආගතො” ති චුත්තො හීතො පලායති, පාරාජිකං පත්වාච පලායති. ථෙරස්ස පන සුද්ධචිත්තත්තා අනාපත්ති. ථෙරො “තං ගණ්හිස්සාමි” ති අඤ්ඤං ගණ්හි, එසෙව නයො. අයං පන අඤ්ඤං තාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති, මනුස්සවිග්ගහෙ ආණන්තසදිසවත්ථුස්මිං විය. කුරුන්දියං පන “පදවාරෙන කාරෙතබ්බො” ති චුත්තං, තං අතාදිසමෙව ගණ්හන්තෙ යුජ්ජති.

තං මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං ගණ්හිත්වා අදාසි, චොරස්ස සාමිකෙන දින්නත්තා පාරාජිකං නත්ථි, අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං. තං මඤ්ඤමානො චොරස්සෙව පත්තං ගණ්හිත්වා අදාසි, ඉධාපි චොරස්ස අත්තනො සන්තකත්තා පාරාජිකං නත්ථි, අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටමෙව. සබ්බත්ථ ථෙරස්ස අනාපත්ති.

අපරො “පත්තං චොරස්සාමි” ති තථෙව නිද්දායමානං ථෙරං චන්දි. “කො අය” න්ති ච චුත්තෙ ‘අහං, හන්තෙ, ගිලානහික්ඛු, එකං තාච මෙ පත්තං දෙථ, ගාමද්වාරං ගන්ත්වා හෙසජ්ජං ආහරිස්සාමි” ති. ථෙරො “ඉධ ගිලානො නත්ථි, චොරො අයං හවිස්සති” ති සල්ලක්ඛෙත්වා “ඉමං හරතු” ති අත්තනො චෙරිහික්ඛුස්ස පත්තං නිහරිත්වා අදාසි, ද්වින්නම්පි උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. “චෙරිහික්ඛුස්ස පත්තො” ති සඤ්ඤාය අඤ්ඤස්ස පත්තං උද්ධරන්තෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන “චෙරිස්සාය” න්ති සඤ්ඤාය චොරස්සෙව පත්තං උද්ධරිත්වා දෙති, චුත්තනායෙනෙව ථෙරස්ස පාරාජිකං, චොරස්ස දුක්කටං. අථ “චෙරිස්සාය” න්ති මඤ්ඤමානො අත්තනො පත්තං දෙති, චුත්තනායෙනෙව උහින්නම්පි දුක්කටං.

එකො මහාථෙරො උපට්ඨාකං දහරහික්ඛුං “පත්තචීවරං ගණ්හ, අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය වරිස්සාමා” ති ආහ. දහරො ගහෙත්වා ථෙරස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡන්තො ථෙය්‍යවිත්තං උප්පාදෙත්වා සචෙ සීසෙ භාරං බන්ධෙ කරොති, පාරාජිකං නත්ථි. කස්මා? ආණන්තියා ගහිතත්තා. සචෙ පන මග්ගතො ඔක්කම්ම අට්ඨං පවිසති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. අථ නිවත්තිත්වා විහාරාහිමුබ්බො පලායිත්වා විහාරං පවිසිත්වා ගච්ඡති, උපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. අථාපි මහාථෙරස්ස නිවාසනපරිවත්තනට්ඨානතො ගාමාහිමුබ්බො පලායති, ගාමුපචාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. යදි පන උහොපි පිණ්ඩාය වරිත්වා භුඤ්ජිත්වා වා ගහෙත්වා වා නික්ඛමන්ති, ථෙරො ච පුනපි තං වදති – “පත්තචීවරං ගණ්හ, විහාරං

ගම්ස්සාමා” කි. තනු වෙ සො පුරිමනයෙනෙව ටෙයාවිත්තෙන සීසෙ භාරං බන්ධෙ කරොති, රක්ඛති තාව. අට්ඨං පටිසති, පද්ධාරෙන කාරෙතබ්බො. නිවත්තිත්වා ගාමාහිමුබ්බො එව පලායති, ගාමුපවාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. පුරතො විහාරාහිමුබ්බො පලායිත්වා විහාරෙ අට්ඨත්වා අනිසිදිත්වා අවුපසන්තෙනෙව ටෙයාවිත්තෙන ගච්ඡති, උපවාරාතික්කමෙ පාරාජිකං. යො පන අනාණත්තො ගණ්හාති, තස්ස සීසෙ භාරං බන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

යො පන “අසුකං නාම විහාරං ගන්ත්වා චීවරං ධොවිත්වා රජිත්වා වා එහි” කි වුත්තො “සාධු” කි ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්සෙ අන්තරාමග්ගෙ ටෙයාවිත්තං උප්පාදෙත්වා සීසෙ භාරං බන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං නත්ථි. මග්ගා ඔක්කමනෙ පද්ධාරෙන කාරෙතබ්බො. තං විහාරං ගන්ත්වා තත්ථෙව වසන්තො ටෙයාවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, වොරා වා තස්ස තං හරන්ති, අවහාරො නත්ථි, භණ්ඩදෙයාං පන හොති. තතො නික්ඛමිත්වා ආගච්ඡන්තොපි එසෙව නයො.

යො පන අනාණත්තො ටෙරෙන නිමිත්තෙ වා කතෙ සයමෙව වා කිලිට්ඨං සල්ලක්ඛෙත්වා “දෙට්, හන්තෙ, චීවරං; අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා රජිත්වා ආහරිස්සාමි” කි ගහෙත්වා ගච්ඡති; තස්ස අන්තරාමග්ගෙ ටෙයාවිත්තං උප්පාදෙත්වා සීසෙ භාරං බන්ධෙ කරණාදීසු පාරාජිකං. කස්මා? අනාණත්තියා ගහිතත්තා. මග්ගා ඔක්කමනොපි පටිනිවත්තිත්වා තමෙව විහාරං ආගන්ත්වා විහාරසීමං අතික්කමනොපි වුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. තත්ථ ගන්ත්වා රජිත්වා පච්චාගච්ඡන්තොපි ටෙයාවිත්තෙ උප්පන්තෙ එසෙව නයො. සචෙ පන යත්ථ ගතො, තත්ථ වා අන්තරාමග්ගෙ විහාරෙ වා තමෙව විහාරං පච්චාගන්ත්වා තස්ස එකපස්සෙ වා උපවාරසීමං අනතික්කමිත්වා වසන්තො ටෙයාවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො ජීරාපෙති, වොරා වා තස්ස තං හරන්ති, යථා වා තථා වා තස්සති, භණ්ඩදෙයාං. උපවාරසීමං අතික්කමනො පන පාරාජිකං.

යො පන ටෙරෙන නිමිත්තෙ කයිරමානෙ “දෙට්, හන්තෙ, අහං රජිත්වා ආහරිස්සාමි” කි වත්වා “කත්ථ ගන්ත්වා, හන්තෙ, රජාමි” කි පුච්ඡති. ටෙරො ව නං “යත්ථ ඉච්ඡසි, තත්ථ ගන්ත්වා රජාමි” කි වදති, අයං “විස්සට්ඨදුතො” නාම. ටෙයාවිත්තෙන පලායන්තොපි න අවහාරෙන කාරෙතබ්බො. ටෙයාවිත්තෙන පන පලායන්තොපි පරිභොගෙන වා අඤ්ඤා වා නාසයන්තොපි භණ්ඩදෙයාමෙව හොති. හික්ඛු හික්ඛුස්ස හත්ථෙ කිඤ්චි පරික්ඛාරං පහිණති – “අසුකවිහාරෙ අසුකහික්ඛුස්ස දෙහි” කි, තස්ස ටෙයාවිත්තෙ උප්පන්තෙ සබ්බට්ඨානෙසු “අසුකං නාම විහාරං ගන්ත්වා චීවරං ධොවිත්වා රජිත්වා වා එහි” කි එත්ථ වුත්තසදිසො විනිච්ඡයො.

අපරො හික්ඛුං පහිණිතුකාමො නිමිත්තං කරොති – “කො නු බො ගහෙත්වා ගම්ස්සති” කි, තනු වෙ එකො – “දෙට්, හන්තෙ, අහං ගහෙත්වා ගම්ස්සාමි” කි ගහෙත්වා ගච්ඡති, තස්ස ටෙයාවිත්තෙ උප්පන්තෙ සබ්බට්ඨානෙසු “දෙට්, හන්තෙ, චීවරං, අසුකං නාම ගාමං ගන්ත්වා රජිත්වා ආහරිස්සාමි” කි එත්ථ වුත්තසදිසො විනිච්ඡයො. ටෙරෙන චීවරත්ථාය වත්ථං ලභිත්වා උපට්ඨාකකුලෙ යපිතං හොති. අථස්ස අන්තෙවාසිකො වත්ථං හරිතුකාමො තනු ගන්ත්වා “තං කිර වත්ථං

දෙපා””ති ටෙරෙන පෙසිනො විය වදනි; තස්ස වචනං සද්දහිත්වා උපාසකෙන යපිතං උපාසිකා වා, උපාසිකාය යපිතං උපාසකො වා අඤ්ඤො වා, කොචි නිහරිත්වා දෙනි, උද්ධාරෙයෙවස්ස පාරාජිකං. සචෙ පන ටෙරස්ස උපට්ඨාකෙනි “ඉමං ටෙරස්ස දස්සාමා””ති අත්තනො වත්ථං යපිතං හොති. අටස්ස අත්තෙවාසිකො තං හරිතුකාමො තත්ථ ගන්ත්වා “ටෙරස්ස කිර වත්ථං දාතුකාමත්ථ, තං දෙපා””ති වදනි. තෙ වස්ස සද්දහිත්වා “මයං, හන්තෙ, හොපෙත්වා දස්සාමාති යපයිමිහ, හන්ද ගණ්හාහි””ති දෙන්ති. සාමිකෙනි දින්නත්තා පාරාජිකං නත්ථි, අසුද්ධචිත්තෙන පන ගහිතත්තා දුක්කටං, හණ්ඩදෙයාඤ්ඤ වොති.

හික්ඛු හික්ඛුස්ස වත්වා ගාමං ගච්ඡති, “ඉත්ථන්නාමො මම වස්සාවාසිකං දස්සති, තං ගහෙත්වා යපෙයාසි””ති. “සාධු””ති සො හික්ඛු තෙන දින්නං මහග්ගසාටකං අත්තනා ලද්ධෙන අප්පග්ගසාටකෙන සද්ධිං යපෙත්වා තෙන ආගතෙන අත්තනො මහග්ගසාටකස්ස ලද්ධභාවං ඤාත්වා වා අඤ්ඤත්වා වා “දෙනි මෙ වස්සාවාසික””න්ති චුත්තො “තච පුලසාටකො ලද්ධො, මය්හං පන සාටකො මහග්ගො, ද්වෙපි අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ යපිතා, පවිසිත්වා ගණ්හාහි””ති වදනි. තෙන පවිසිත්වා පුලසාටකෙ ගහිතෙ ඉතරස්ස ඉතරං ගණ්හතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. අපාපි තස්ස සාටකෙ අත්තනො නාමං අත්තනො ච සාටකෙ තස්ස නාමං ලිඛිත්වා “ගච්ඡ නාමං වාචෙත්වා ගණ්හාහි””ති වදනි, තත්තාපි එසෙව නයො. යො පන අත්තනා ච තෙන ච ලද්ධසාටකෙ එකතො යපෙත්වා තං එවං වදනි – “තයා ච මයා ච ලද්ධසාටකා ද්වෙපි අත්තොගබ්භෙ යපිතා, ගච්ඡ යං ඉච්ඡසි, තං විචිනිත්වා ගණ්හාහි””ති. සො ච ලජ්ජාය ආවාසිකෙන ලද්ධං පුලසාටකමෙව ගණ්හෙයා, තත්තාවාසිකස්ස විචිනිත්වා ගහිතාවසෙසං ඉතරං ගණ්හතො අනාපත්ති. ආගන්තුකො හික්ඛු ආවාසිකානං චීවරකම්මං කරොන්නානං සමීපෙ පත්තචීවරං යපෙත්වා “එතෙ සඬගොපෙස්සන්ති””ති මඤ්ඤමානො න්භායිතුං වා අඤ්ඤත්වා ගච්ඡති. සචෙ නං ආවාසිකා සඬගොපෙත්ති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ, නට්ඨෙ ගීවා න හොති. සචෙපි සො “ඉදං, හන්තෙ, යපෙපා””ති වත්වා ගච්ඡති, ඉතරෙ ච සකිච්චප්පසුතත්තා න ජානන්ති, එසෙව නයො. අපාපි තෙ “ඉදං, හන්තෙ, යපෙපා””ති චුත්තා “මයං ඛ්‍යාවටා””ති පටික්ඛිපන්ති, ඉතරො ච “අවස්සං යපෙස්සන්ති””ති අනාදිසිත්වා ගච්ඡති, එසෙව නයො. සචෙ පන තෙන යාචිතා වා අයාචිතා වා “මයං යපෙස්සාම, ත්වං ගච්ඡා””ති වදන්ති; තං සඬගොපිතබ්බං. නො චෙ සඬගොපෙත්ති, නට්ඨෙ ගීවා. කස්මා? සම්පට්ඨිතත්තා.

යො හික්ඛු හණ්ඩාගාරිකො හුත්වා පච්චුසසමයෙ එව හික්ඛුනං පත්තචීවරානි හෙට්ඨාපාසාදං ඔරොපෙත්වා ද්වාරං අපිදහිත්වා තෙසමිපි අනාරොචෙත්වාච දුරෙ හික්ඛාවාරං ගච්ඡති; තානි චෙ වොරා හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. යො පන හික්ඛුහි “ඔරොපෙථ, හන්තෙ, පත්තචීවරානි; කාලො සලාකග්ගහණස්සා””ති චුත්තො “සමාගතත්ථා””ති පුච්ඡිත්වා “ආම, සමාගතමිහා””ති චුත්තෙ පත්තචීවරානි නිහරිත්වා නික්ඛිපිත්වා හණ්ඩාගාරද්වාරං බන්ධිත්වා “තුම්භෙ පත්තචීවරානි ගහෙත්වා හෙට්ඨාපාසාදද්වාරං පටිපග්ගිත්වා ගච්ඡෙයාපා””ති වත්වා ගච්ඡති. තත්ත චෙකො අලසජාතිකො හික්ඛු හික්ඛුසු ගතෙසු පච්ඡා අක්ඛිති පුඤ්ජන්තො



උට්ටිහිත්වා උදකට්ටානං මුඛධොවනත්ථං ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්වා වොරා තස්ස පත්තචීවරං හරන්ති, සුභං. භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න භොති.

සචෙපි කොචි භණ්ඩාගාරිකස්ස අනාරොචෙත්වාච භණ්ඩාගාරෙ අත්තනො පරික්ඛාරං යපෙති, තස්මිම්පි නට්ඨෙ භණ්ඩාගාරිකස්ස ගීවා න භොති. සචෙ පන භණ්ඩාගාරිකො තං දිස්වා “අට්ටියානෙ යපිත” ත්ති ගහෙත්වා යපෙති, නට්ඨෙ තස්ස ගීවා. සචෙපි යපිතහික්ඛුනා “මයා, හන්තෙ, ඊදිසො නාම පරික්ඛාරො යපිතො, උපධාරෙය්‍යාථා” ති චුත්තො “සාධු” ති සම්පට්චිජති, දුන්නික්ඛිත්තං වා මඤ්ඤමානො අඤ්ඤස්මිං යානෙ යපෙති, තස්සෙව ගීවා. “නාහං ජානාමි” ති පටික්ඛිපන්තස්ස පන නත්ථී ගීවා. යොපි තස්ස පස්සන්තස්සෙව යපෙති, භණ්ඩාගාරිකඤ්ච න සම්පට්චිජාපෙති, නට්ඨං සුනට්ඨමෙව. සචෙ තං භණ්ඩාගාරිකො අඤ්ඤත්‍ර යපෙති, නට්ඨෙ ගීවා. සචෙ භණ්ඩාගාරං සුගුත්තං, සබ්බො සඬ්ඝස්ස ච චෙතියස්ස ච පරික්ඛාරො තත්ථෙව යපියති, භණ්ඩාගාරිකො ච බාලො අබ්‍යන්තො ද්වාරං විවරිත්වා ධම්මකථං වා සොතුං, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කාතුං කත්ථවි ගච්ඡති, තං ඛණං දිස්වා යත්තකං වොරා හරන්ති, සබ්බං තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරතො නික්ඛම්ත්වා බහි වඬ්කමන්තස්ස වා ද්වාරං විවරිත්වා සරීරං උතුං ගාභාපෙන්නස්ස වා තත්ථෙව සමණධම්මානුයොගෙන නිසින්නස්ස වා තත්ථෙව නිසිදිත්වා කෙනචි කම්මෙන බ්‍යාචටස්ස වා උච්චාරපස්සාවපිළිතස්සාපි තතො තත්ථෙව උපවාරෙ විජ්ජමානෙ බහි ගච්ඡතො වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි ආකාරෙන පමත්තස්ස සතො ද්වාරං විවරිත්වා වා විවට්මෙව පවිසිත්වා වා සන්ධිං ඡින්නිත්වා වා යත්තකං තස්ස පමාදපච්චයා වොරා හරන්ති, සබ්බං තස්සෙව ගීවා. උණ්හසමයෙ පන වාතපානං විවරිත්වා නිපජ්ජිතුං වට්ටතීති වදන්ති. උච්චාරපිළිතස්ස පන තස්මිං උපවාරෙ අසති අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තස්ස ගිලානපක්ඛෙ යීතත්තා අවිසයො; තස්මා ගීවා න භොති.

යො පන අත්තො උණ්හපිළිතො ද්වාරං සුගුත්තං කත්වා බහි නික්ඛමති, වොරා ච නං ගහෙත්වා “ද්වාරං විවරා” ති වදන්ති, යාච තතියං න විවරිතබ්බං. යදි පන තෙ වොරා “සචෙ න විවරසි, තඤ්ච මාරෙස්සාම, ද්වාරඤ්ච හින්දිත්වා පරික්ඛාරං හරිස්සාමා” ති ඵරසුආදීති උක්ඛිපන්ති. “මයි ච මතෙ සඬ්ඝස්ස ච සෙනාසනෙ විනට්ඨෙ ගුණො නත්ථී” ති විවරිතුං වට්ටති. ඉධාපි අවිසයත්තා ගීවා නත්ථීති වදන්ති. සචෙ කොචි ආගන්තුකො කුඤ්චිකං වා දෙනි, ද්වාරං වා විවරති, යත්තකං වොරා හරන්ති, සබ්බං තස්ස ගීවා. සඬ්ඝෙන භණ්ඩාගාරගුත්තත්ථාය සුචියන්තකඤ්ච කුඤ්චිකමුද්දිකා ච යොජෙත්වා දින්නා භොති, භණ්ඩාගාරිකො සට්ඨකමත්තං දත්වා නිපජ්ජති, වොරා විවරිත්වා පරික්ඛාරං හරන්ති, තස්සෙව ගීවා. සුචියන්තකඤ්ච කුඤ්චිකමුද්දිකඤ්ච යොජෙත්වා නිපන්නං පනෙතං සචෙ වොරා ආගන්ත්වා “විවරා” ති වදන්ති, තත්ථ පුරිමනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. ඵචං ගුත්තං කත්වා නිපන්නෙ පන සචෙ හිත්තිං වා ඡදනං වා හින්දිත්වා උමඬ්ගෙන වා පවිසිත්වා හරන්ති, න තස්ස ගීවා. සචෙ භණ්ඩාගාරෙ අඤ්ඤෙපි ථෙරා වසන්ති, විවට්ටෙ ද්වාරෙ අත්තනො අත්තනො පරික්ඛාරං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, භණ්ඩාගාරිකො තෙසු ගතෙසු

ද්වාරං න ජග්ගති, සචෙ තත්ථ කිඤ්චි අවහරියති, භණ්ඩාගාරිකස්ස ඉස්සරතාය භණ්ඩාගාරිකස්සෙව ගීවා. ථෙරෙහි පන සභායෙහි භවිතබ්බං. අයං තත්ථ සාමීචි.

යදි භණ්ඩාගාරිකො “තුම්හෙ ඛහි යත්වාච තුම්හාකං පරික්ඛාරං ගණ්හථ, මා පච්ඡිත්ථා” ති වදති, තෙසඤ්ච ඵකො ලොලමහාථෙරො සාමණෙරෙහි චෙව උපට්ඨාකෙහි ව සද්ධිං භණ්ඩාගාරං පච්ඡිත්ථා නිසීදති චෙව නිපජ්ජති ව, යත්තකං භණ්ඩං නස්සති, සබ්බං තස්ස ගීවා. භණ්ඩාගාරිකෙන පන අවසෙසත්ථෙරෙහි ව සභායෙහි භවිතබ්බං. අථ භණ්ඩාගාරිකොව ලොලසාමණෙරෙ ව උපට්ඨාකෙ ව ගහෙත්වා භණ්ඩාගාරෙ නිසීදති චෙව නිපජ්ජති ව, යං තත්ථ නස්සති, සබ්බං තස්සෙව ගීවා. තස්මා භණ්ඩාගාරිකෙනෙව තත්ථ වසිතබ්බං. අවසෙසෙහි අජ්ජෙව රුක්ඛමුලෙ වසිතබ්බං, න ව භණ්ඩාගාරෙති.

යෙ පන අත්තනො අත්තනො සභාගහික්ඛුනං වසනගබ්භෙසු පරික්ඛාරං යථෙත්ති, පරික්ඛාරෙ නට්ඨෙ යෙහි යපිතො, තෙසංයෙව ගීවා. ඉතරෙහි පන සභායෙහි භවිතබ්බං. යදි පන සඬ්ඝො භණ්ඩාගාරිකස්ස විහාරෙයෙව යාගුහත්තං දාපෙති, සො ව හික්ඛාචාරත්ථාය ගාමං ගච්ඡති, නට්ඨං තස්සෙව ගීවා. හික්ඛාචාරං පච්ඡන්තෙහි අතිරෙකච්චරරක්ඛණත්ථාය යපිතවිහාරචාරිකස්සාපි යාගුහත්තං වා නිවාපං වා ලභමානස්සෙව හික්ඛාචාරං ගච්ඡතො යං තත්ථ නස්සති, සබ්බං ගීවා. න කෙවලඤ්ච ඵත්තකමෙව, භණ්ඩාගාරිකස්ස විය යං තස්ස පමාදජ්ජව්චයා නස්සති, සබ්බං ගීවා.

සචෙ විහාරො මහා භොති, අඤ්ඤං පදෙසං රක්ඛිතුං ගච්ඡන්තස්ස අඤ්ඤස්මිං පදෙසෙ නික්ඛිත්තං භරන්ති, අවිසයත්තා ගීවා න භොති. ඊදිසෙ පන විහාරෙ චෙමජ්ඣෙකෙ සබ්බෙසං ඔසරණට්ඨානෙ පරික්ඛාරෙ යථෙත්වා නිසීදිතබ්බං. විහාරචාරිකා වා ද්වෙ තයො යථෙත්තබ්බා. සචෙ තෙසං අජ්ජමත්තානං ඉතො විතො ව රක්ඛතංයෙව කිඤ්චි නස්සති, ගීවා න භොති. විහාරචාරිකෙ ඛන්ධිත්වා හරිතභණ්ඩම්පි චොරානං පට්ඨං ගතෙසු අඤ්ඤෙත මග්ගෙන හරිතභණ්ඩම්පි න තෙසං ගීවා. සචෙ විහාරචාරිකානං විහාරෙ දාතබ්බං යාගුහත්තං වා නිවාපො වා න භොති, තෙහි පත්තබ්බලාභතො අතිරෙකා ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා, තෙසං පභොතකභත්තසලාකා ව යථෙතුං වට්ටති. නිබද්ධං කත්වා පන න යථෙත්තබ්බා, මනුස්සා හි විජ්ජට්ඨාරිතො භොන්ති, “විහාරචාරිකායෙව අම්මාකං භත්තං භුඤ්ජන්ති” ති. තස්මා පරිචන්තෙත්වා යථෙත්තබ්බා. සචෙ තෙසං සභාගා සලාකභත්තානි ආහරිත්වා දෙන්ති, ඉච්චෙතං කුසලං; නො චෙ දෙන්ති, වාරං ගාභාපෙත්වා නීහරාපෙත්තබ්බානි. සචෙ විහාරචාරිකො ද්වෙ තිස්සො යාගුසලාකා, චත්තාරි පඤ්ච සලාකභත්තානි ව ලභමානොව හික්ඛාචාරං ගච්ඡති, භණ්ඩාගාරිකස්ස විය සබ්බං නට්ඨං ගීවා භොති. සචෙ සඬ්ඝස්ස විහාරපාලානං දාතබ්බං භත්තං වා නිවාපො වා නත්ථී, හික්ඛු විහාරචාරං ගහෙත්වා අත්තනො අත්තනො නිස්සිතකෙ ජග්ගෙන්ති, සම්පත්තවාරං අග්ගහෙතුං න ලභන්ති, යථා අඤ්ඤෙ හික්ඛු කරොන්ති, තථෙව කාතබ්බං. හික්ඛුහි පන අසභායකස්ස වා

අත්තදුතියස්ස වා යස්ස සභාගො භික්ඛු භත්තං ආනෙත්වා දාතා නත්ථී, එවරුපස්ස වාරො න පාපෙතබ්බො.

යම්පි පාකවත්තත්ථාය විහාරෙ යපෙන්නි, තං ගහෙත්වා උපජීවත්තෙන යාතබ්බං. යො තං න උපජීවති, සො වාරං න ගාභාපෙතබ්බො. එලාඵලත්ථායපි විහාරෙ භික්ඛුං යපෙන්නි, ජග්ගිත්වා ගොපෙත්වා එලවාරෙන භාපෙත්වා බාදන්ති. යො තාති බාදති, තෙන යාතබ්බං. අනුපජීවත්තො න ගාභාපෙතබ්බො. සෙනාසනමඤ්චපිඨපච්චත්ථරණරක්ඛණත්ථායපි යපෙන්නි, ආවාසෙ වසන්තෙන යාතබ්බං. අබ්භොකාසිකො පන රුක්ඛමුලිකො වා න ගාභාපෙතබ්බො.

එකො නවකො හොති, බහුස්සුතො පන බහුනං ධම්මං වාවෙති, පරිපුච්ඡං දෙති, පාළිං චණ්ණෙති, ධම්මකථං කථෙති, සඬ්ඝස්ස භාරං නිත්ථරති, අයං ලාභං පරිභුඤ්ජන්තොපි ආවාසෙ වසන්තොපි වාරං න ගාහෙතබ්බො. “පුරිසවිසෙසො නාම ඤාතබ්බො”ති වදන්ති.

උපොසථාගාරපට්ඨාසරජග්ගකස්ස පන දිගුණං යාගුහත්තං දෙවසිකං තණ්ඩුලනාළි සංවච්ඡරෙ තිථිවරං, දසවිසග්ගනකං කජ්ජියභණ්ඩඤ්ච දාතබ්බං. සචෙ පන තස්ස තං ලභමානස්සෙව පමාදෙන තත්ථ කිඤ්චි නස්සති, සබ්බං ගීවා. බන්ධිත්වා බලක්කාරෙන අවිජින්නං පන න ගීවා. තත්ථ චෙතියස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා සන්තකෙන චෙතියස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙතුං වට්ටති. චෙතියස්ස සන්තකෙන සඬ්ඝස්ස සන්තකං රක්ඛාපෙතුං න වට්ටති. යං පන චෙතියස්ස සන්තකෙන සද්ධිං සඬ්ඝස්ස සන්තකං යපිතං හොති, තං චෙතියසන්තකෙ රක්ඛාපිතෙ රක්ඛිතමෙව හොතීති එවං වට්ටති. පක්ඛවාරෙන උපොසථාගාරාදීනි රක්ඛන්තොපි පමාදවසෙන නට්ඨං ගීවායෙවාති.

උපනිධිකථා නිට්ඨිතා.

සුඬ්ඝසාතකථා

**113.** සුඬ්ඝං තතො භනන්තීති සුඬ්ඝසාතං; සුඬ්ඝට්ඨානස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්චි යස්මා තතො සුඬ්ඝාරභං භණ්ඩං සුඬ්ඝං අදත්වා නීභරන්තා රඤ්ඤො සුඬ්ඝං භනන්ති විනාසෙන්නි, තස්මා සුඬ්ඝසාතන්ති චුත්තං. තත්‍ර පවිසිත්වාති තත්‍ර පබ්බතඛණ්ඩාදීසු රඤ්ඤො පරිච්ඡෙදං කත්වා යපිතෙ සුඬ්ඝට්ඨානෙ පවිසිත්වා. රාජග්ගං භණ්ඩන්ති රාජාරභං භණ්ඩං; යතො රඤ්ඤො පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං සුඬ්ඝං දාතබ්බං හොති, තං භණ්ඩන්ති අත්ථො. රාජකන්තිපි පායො, අයමෙවත්ථො. ථෙය්‍යවිත්තොති “ඉතො රඤ්ඤො සුඬ්ඝං න දස්සාමී”ති ථෙය්‍යවිත්තං උප්පාදෙත්වා තං භණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. යපිතට්ඨානතො ගහෙත්වා ථවිකාය වා පක්ඛිපති, පරිච්ඡන්තට්ඨානෙ වා ඌරුනා සද්ධිං බන්ධති, පුල්ලච්චයං. සුඬ්ඝට්ඨානෙන පරිච්ඡන්තත්තා යානාවාචනං න හොති. සුඬ්ඝට්ඨානපරිච්ඡෙදං දුතියං පාදං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං.

බහිෂ්ඨකසාතං පාතෙතීති රාජපුරිසානං අඤ්ඤවිහිතභාවං පස්සිත්වා අන්තො  
 ධිතොව බහි පතනත්ථාය ඛිපති. තඤ්ඤෙ අවස්සං පතනකං, හත්ථතො මුත්තමත්තෙ  
 පාරාජිකං. තඤ්ඤෙ රුක්ඛෙ වා බාණුමිහි වා පටිහනං බලවවාතවෙගුක්ඛිත්තං වා  
 හුත්වා පුන අන්තොයෙව පතති, රක්ඛති. පුන ගණ්හිත්වා ඛිපති, පුබ්බෙ  
 වුත්තනෙයෙනෙව පාරාජිකං. භූමියං පතිත්වා වට්ටන්තං පුන අන්තො පවිසති,  
 පාරාජිකමෙව. කුරුන්දීසඬ්ඛෙපට්ඨකථාසු පන “සචෙ බහි පතිතං යත්වා වට්ටන්තං  
 පවිසති, පාරාජිකං. සචෙ අතිට්ඨමානංයෙව වට්ටිත්වා පවිසති රක්ඛති”ති වුත්තං.

අන්තො යත්වා හත්ථෙත වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා වට්ටෙති, අඤ්ඤෙන වා  
 වට්ටාපෙති, සචෙ අට්ඨත්වා වට්ටමානං ගතං, පාරාජිකං. අන්තො යත්වා බහි  
 ගච්ඡන්තං රක්ඛති, “වට්ටිත්වා ගමිස්සති”ති වා “අඤ්ඤො නං වට්ටෙස්සති”ති වා  
 අන්තො යපිතං පච්ඡා සයං වා වට්ටමානං අඤ්ඤෙන වා වට්ටිතං බහි ගච්ඡති,  
 රක්ඛතියෙව. සුද්ධචිත්තෙන යපිතෙ පන තථා ගච්ඡන්තෙ චත්තබ්බමෙව නත්ථි.  
 ද්වෙ පුට්ඨකෙ ඵකාබද්ධෙ කත්වා සුඬකට්ඨානසීමන්තරෙ යපෙති, කිඤ්චාපි  
 බහිපුට්ඨකෙ සුඬකං පාදං අග්ගති, තෙන සද්ධිං ඵකාබද්ධතාය පන අන්තො පුට්ඨකො  
 රක්ඛති. සචෙ පන පරිවත්තෙත්වා අබ්භන්තරිමං බහි යපෙති, පාරාජිකං. කාපෙපි  
 ඵකබද්ධං කත්වා යපිතෙ ඵසෙව නයො. සචෙ පන අබන්ධිත්වා කාපකොටියං  
 යපිතමත්තමෙව භොති, පාරාජිකං.

ගච්ඡන්තෙ යානෙ වා අස්සපිට්ඨිආදීසු වා යපෙති “බහි නිහරිස්සති”ති නිහටෙපි  
 අවහාරො නත්ථි, භණ්ඩදෙයාමිපි න භොති. කස්මා? “අත්‍ර පවිට්ඨස්ස සුඬකං  
 ගණ්හන්තු”ති වුත්තත්තා ඉදඤ්ච සුඬකට්ඨානස්ස බහි යිතං, න ච තෙන නිතං,  
 තස්මා නෙව භණ්ඩදෙයාං න පාරාජිකං.

ධිතයානාදීසු යපිතෙ විනා තස්ස පයොගං ගතෙසු ථෙයාවිත්තෙපි සති නෙවත්ථි  
 අවහාරො. යදි පන යපෙත්වා යානාදීනි පාපෙත්තො අතික්කාමෙති, හත්ථිසුත්තාදීසු  
 වා කතපරිචයත්තා පුරතො යත්වා “ඵහි, රෙ”ති පක්කොසති, සිමාතික්කමෙ  
 පාරාජිකං. ඵලකලොමසික්ඛාපදෙ ඉමස්මිං යානෙ අඤ්ඤං භරාපෙති, අනාපත්ති, ඉධ  
 පාරාජිකං. තත්‍ර අඤ්ඤස්ස යානෙ වා භණ්ඩෙ වා අජානන්තස්ස පක්ඛිපිත්වා  
 තියොජනං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියානි භොන්තීති පාවිත්තියං. ඉධ අනාපත්ති.

සුඬකට්ඨානෙ සුඬකං දත්වාව ගන්තුං වට්ටති. ඵකො ආභොගං කත්වා ගච්ඡති  
 “සචෙ ‘සුඬකං දෙහි’ති චක්ඛන්ති, දස්සාමි; නො චෙ චක්ඛන්ති, ගමිස්සාමි”ති. තං  
 දිස්වා ඵකො සුඬකිකො “ඵසො හික්ඛු ගච්ඡති, ගණ්හථ නං සුඬක”න්ති වදති,  
 අපරො “කුතො පබ්බජිතස්ස සුඬකං, ගච්ඡතු”ති වදති, ලද්ධකප්පං භොති,  
 ගන්තබ්බං. “හික්ඛුනං සුඬකං අදත්වා ගන්තුං න වට්ටති, ගණ්හ උපාසකා”ති  
 වුත්තෙ පන “හික්ඛුස්ස සුඬකං ගණ්හන්තෙහි පත්තචීවරං ගහෙතබ්බං භවිස්සති, කිං  
 තෙන, ගච්ඡතු”ති වුත්තෙපි ලද්ධකප්පමෙව. සචෙපි සුඬකිකා නිද්දායන්ති වා, පුතං  
 වා කීලන්ති, යත්ථ කත්ථවි වා ගතා, අයඤ්ච “කුහිං සුඬකිකා”ති පක්කොසිත්වාපි  
 න පස්සති, ලද්ධකප්පමෙව. සචෙපි සුඬකට්ඨානං පත්වා අඤ්ඤවිහිතො, කිඤ්චි



වින්තෙන්තො වා සජ්ඣායන්තො වා මනසිකාරං අනුයුක්ඛන්තො වා  
 වොරහත්ථිසිහ්‍යාග්ඝාදිහි සහසා වුට්ඨාය සමනුබද්ධො වා, මහාමෙසං උට්ඨිතං  
 දිස්වා පුරතො සාලං පවිසිතුකාමො වා හුත්වා තං යානං අතික්කමති,  
 ලද්ධකප්පමෙව.

සුඛිකං පරිහරතීති එත්ථ උපචාරං ඔක්කමිත්වා කිඤ්චාපි පරිහරති, අවහාරොයෙවාති

කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායංපන “පරිහරන්තං රාජපුරිසා  
 විහෙයෙන්ති”ති කෙවලං ආදීනවං දස්සෙන්වා උපචාරං ඔක්කමිත්වා පරිහරතො  
 දුක්කටං, අනොක්කමිත්වා පරිහරතො අනාපත්ති”ති වුත්තං. ඉදං පාළියා සමෙති.  
 එත්ථ ද්විති ලෙඩ්ඛ්‍යපාතෙහි උපචාරො පරිච්ඡින්නෙති.

සුඛිකසාතකථා නිට්ඨිතා.

### පාණකථා

**114.** ඉතො පරස්මිං එකංසෙන අවහාරප්පහොනකපාණං දස්සෙන්තො  
 “මනුස්සපාණො”ති ආහ. තම්පි භුජිස්සං හරන්තස්ස අවහාරො නත්ථි. යොපි  
 භුජිස්සො මාතරා වා පිතරා වා ආයපිතො හොති, අත්තනා වා අත්තනො උපරි  
 කත්වා පඤ්ඤාසං වා සට්ඨිං වා අග්ගහෙසි, තම්පි හරන්තස්ස අවහාරො නත්ථි; ධනං  
 පන ගතට්ඨානෙ වඩ්ඪති. අන්තොජාතක-ධනක්කිත-කරමරානීතප්පහෙදං පන  
 දාසංයෙව හරන්තස්ස අවහාරො හොති. තමෙව හි සන්ධාය ඉදං වුත්තං – “පාණො  
 නාම මනුස්සපාණො වුච්චති”ති. එත්ථ ච ගෙහදාසියා කුච්ඡිමිහි දාසස්ස ජාතො  
 අන්තොජාතකො, ධනෙන කීතො ධනක්කිතො, පරදෙසතො පහරිත්වා ආනෙන්වා  
 දාසඛ්‍යං උපගමිතො කරමරානීතොති වෙදිතබ්බො. එවරූපං පාණං “හරිස්සාමී”ති  
 ආමසති, දුක්කටං. හත්ථෙ වා පාදෙ වා ගහෙන්වා උක්ඛිපන්තො එන්දාපෙනි,  
 ථුල්ලච්චයං. උක්ඛිපිත්වා පලායිතුකාමො කෙසග්ගමත්තම්පි යිතට්ඨානතො  
 අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙන්වා කඩ්ඪති, පදවාරෙන  
 කාරෙතබ්බො.

පදසා නෙස්සාමීති තප්පෙන්තො වා පහරන්තො වා “ඉතො ගච්ඡාහී”ති වදති,  
 තෙන වුත්තදිසාහාගං ගච්ඡන්තස්ස දුතියපදවාරෙන පාරාජිකං. යෙපි තෙන සද්ධිං  
 එකච්ඡන්දා හොන්ති, සබ්බෙසං එකක්ඛණෙ පාරාජිකං. හික්ඛු දාසං දිස්වා සුබදුක්ඛං  
 පුච්ඡිත්වා වා අපුච්ඡිත්වා වා “ගච්ඡ, පලායිත්වා සුඛං ජීවා”ති වදති, සො වෙ  
 පලායති, දුතියපදවාරෙ පාරාජිකං. තං අත්තනො සමීපං ආගතං අඤ්ඤො  
 “පලායා”ති වදති, සවෙ හික්ඛුසතං පටිපාටියා අත්තනො සමීපමාගතං වදති,  
 සබ්බෙසං පාරාජිකං. යො පන වෙගසා පලායන්තංයෙව “පලාය, යාව තං සාමිකා න  
 ගණ්හන්ති”ති භණති, අනාපත්ති පාරාජිකස්ස. සවෙ පන සණ්ඨං ගච්ඡන්තං භණති,  
 සො ච තස්ස වචනෙන සීසං ගච්ඡති, පාරාජිකං. පලායිත්වා අඤ්ඤං ගාමං වා දෙසං  
 වා ගතං දිස්වා තතොපි පලාපෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව.

අදින්තාදානං නාම පරියායෙන මුච්චති. යො හි එවං වදති – “ත්වං ඉධ කිං කරොසි,

කිං තෙ පලායිතුං න වට්ටතිති වා, කිං කත්ථවි ගන්ත්වා සුඛං ජීවිතුං න වට්ටතිති වා, දාසදාසියො පලායිත්වා අමුකං නාම පදෙසං ගන්ත්වා සුඛං ජීවන්ති” ති වා, සො ච තස්ස වචනං සුත්වා පලායති, අවහාරො නත්ථී. යොපි “මයං අමුකං නාම පදෙසං ගච්ඡාම, තත්‍රාගතා සුඛං ජීවන්ති, අම්හෙහි ච සද්ධිං ගච්ඡන්තානං අන්තරාමග්ගෙපි පාටෙය්‍යාදීහි කිලමථො නත්ථී” ති වත්වා සුඛං අත්තනා සද්ධිං ආගච්ඡන්තං ගහෙත්වා ගච්ඡති මග්ගගමනවසෙන, න ථෙය්‍යවිත්තෙන; නෙවත්ථී අවහාරො. අන්තරාමග්ගෙ ච වොරෙසු උට්ඨිතෙසු “අරො! වොරා උට්ඨිතා, වෙගෙන පලාය, එහි යාහී” ති වදන්තස්සාපි වොරන්තරාය මොචනත්ථාය චුත්තත්තා අවහාරං න වදන්තිති.

පාණකථා නිට්ඨිතා.

### අපදකථා

අපදෙසු අහි නාම සස්සාමිකො අහිතුණ්ඨිකාදීහි ගහිතසප්පො; යං කිළාපෙන්තා

අඬ්ඬමිපි පාදමිපි කභාපණමිපි ලහන්ති, මුඤ්චන්තාපි හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ගහෙත්වා ච මුඤ්චන්ති. තෙ කස්සචි හික්ඛුනො නිසින්තොකාසං ගන්ත්වා සප්පකරණ්ඩං යපෙන්වා නිද්දායන්ති වා, කත්ථවි වා ගච්ඡන්ති, තත්‍ර වෙ සො හික්ඛු ථෙය්‍යවිත්තෙන තං කරණ්ඩං ආමසති, දුක්කටං. එන්දාපෙති, පුල්ලච්චයං. යානා වාචෙති, පාරාජිකං. සචෙ පන කරණ්ඩකං උග්ගාටෙන්වා සප්පං ගීවාය ගණ්හාති, දුක්කටං. උද්ධරති, පුල්ලච්චයං. උජුකං කත්වා උද්ධරන්තස්ස කරණ්ඩතලතො සප්පස්ස නඬ්ඬුට්ඨෙ කෙසග්ගමත්තෙ මුත්තෙ පාරාජිකං. සංසිත්වා කඬ්ඬන්තස්ස නඬ්ඬුට්ඨෙ මුඛවට්ටිතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං. කරණ්ඩමුඛං ඊසකං විවරිත්වා පහාරං වා දත්වා “එහි, රො” ති නාමෙන පක්කොසිත්වා නික්ඛාමෙති, පාරාජිකං. තථෙව විවරිත්වා මණ්ඩුකසද්දං වා මුසිකසද්දං වා ලාජාවිකිරණං වා කත්වා නාමෙන පක්කොසති, අච්ඡරං වා පහරති, එවං නික්ඛන්තෙපි පාරාජිකං. මුඛං අවිවරිත්වාපි එවං කතෙ ඡාතො සප්පො සීසෙන කරණ්ඩපුටං ආහච්ච ඔකාසං කත්වා පලායති, පාරාජිකමෙව. සචෙ පන මුඛෙ විවරිතෙ සයමෙව සප්පො නික්ඛමිත්වා පලායති, හණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපි මුඛං විවරිත්වා වා අවිවරිත්වා වා කෙවලං මණ්ඩුකමුසිකසද්දං ලාජාවිකිරණමෙව ච කරොති, න නාමං ගහෙත්වා පක්කොසති, න අච්ඡරං වා පහරති, සප්පො ච ඡාතත්තා “මණ්ඩුකාදීහි ඛදිස්සාමි” ති නික්ඛමිත්වා පලායති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මච්ඡො කෙවලං ඉධ අපදග්ගහණෙන ආගතො. යං පනෙත්ථ වත්තඛ්ඛං, තං උදකට්ඨෙ චුත්තමෙවාති.

අපදකථා නිට්ඨිතා.

### ද්විපදකථා

**115.** ද්විපදෙසු – යෙ අවහරිතුං සක්කා, තෙ දස්සෙන්නො “මනුස්සා පක්ඛජාතා”ති ආහ. දෙවතා පන අවහරිතුං න සක්කා. පක්ඛා ජාතා එතෙසන්ති පක්ඛජාතා. තෙ ලොමපක්ඛා වම්මපක්ඛා අට්ඨිපක්ඛාති තිව්ධා. තත්ථ මොරකුක්කුටාදයො ලොමපක්ඛා, වග්ගුලිආදයො වම්මපක්ඛා, හමරාදයො අට්ඨිපක්ඛාති වෙදිතඛ්ඛා. තෙ සබ්බෙපි මනුස්සා ච පක්ඛජාතා ච කෙවලං ඉධ ද්විපදග්ගහණෙන ආගතා. යං පනෙත්ථ වත්තඛ්ඛං, තං ආකාසට්ඨෙ ච පාණෙ ච චුත්තනයමෙවාති.

ද්විපදකථා නිට්ඨිතා.

චතුප්පදකථා

**116.** චතුප්පදෙසු – පසුකාති පාළියං ආගතාවසෙසා සබ්බා චතුප්පදජාතීති වෙදිතඛ්ඛා. හත්ථිආදයො පාකටායෙව. තත්ථ ථෙය්‍යවිත්තෙන හත්ථිං ආමසන්තස්ස දුක්ඛං, එන්ද්‍රාපෙන්තස්ස ථුල්ලච්චයං. යො පන මහාබලො බලමදෙන තරුණං හිඬිකච්ඡාපං නාහිමුලෙ සීසෙන උච්චාරෙත්වා ගණ්හන්තො චත්තාරො පාදෙ, සොණ්ඩං ච භූමිතො කෙසග්ගමත්තම්පි මොවෙති, පාරාජිකං. හත්ථි පන කොචි හත්ථිසාලායං බන්ධිත්වා යපිතො හොති, කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති, කොචි අන්තොචත්ථුම්හි තිට්ඨති, කොචි රාජඬිගණෙ තිට්ඨති, තත්ථ හත්ථිසාලායං ගීවාය බන්ධිත්වා යපිතස්ස ගීවාබන්ධනඤ්ච චත්තාරො ච පාදාති පඤ්ච යානාති හොන්ති. ගීවාය ච එකස්මිඤ්ච පාදෙ අයසඬිබලිකාය බද්ධස්ස ඡ යානාති. ගීවාය ච ද්විසු ච පාදෙසු බද්ධස්ස සත්ත යානාති. තෙසං වසෙන එන්ද්‍රාපනායානාවනාති වෙදිතඛ්ඛාති. අබද්ධස්ස සකලා හත්ථිසාලා යානං. තතො අතික්කමනෙ, පාරාජිකං. අන්තොචත්ථුම්හි ධීතස්ස සකලං අන්තොචත්ථුමෙව යානං. තස්ස චත්ථුද්ද්වාරාතික්කමනෙ පාරාජිකං. රාජඬිගණෙ ධීතස්ස සකලනගරං යානං. තස්ස නගරද්ද්වාරාතික්කමනෙ පාරාජිකං. බහිනගරෙ ධීතස්ස ධීතට්ඨානමෙව යානං. තං හරන්තො පද්ධාරෙන කාරෙතඛ්ඛො. නිපන්තස්ස එකමෙව යානං. තං ථෙය්‍යවිත්තෙන උට්ඨාපෙන්තස්ස උට්ඨිතමත්තෙ පාරාජිකං. අස්සෙපි අයමෙව විනිච්ඡයො. සචෙ පන සො චතුසු පාදෙසු බද්ධො හොති, අට්ඨ යානාති වෙදිතඛ්ඛාති. එස නයො ඔට්ඨෙපි.

ගොණොපි කොචි ගෙහෙ බන්ධිත්වා යපිතො හොති. කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති, කොචි පන වජෙ බන්ධිත්වා යපිතො හොති, කොචි අබද්ධොව තිට්ඨති. තත්ථ ගෙහෙ බන්ධිත්වා යපිතස්ස චත්තාරො පාදා, බන්ධනඤ්චාති පඤ්ච යානාති; අබද්ධස්ස සකලං ගෙහං. වජෙපි බද්ධස්ස පඤ්ච යානාති. අබද්ධස්ස සකලො වජො. තං වජද්වාරං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. වජං හින්දිත්වා හරන්තො බණ්ඩද්වාරං අතික්කාමෙති, පාරාජිකං. ද්වාරං වා විවරිත්වා වජං වා හින්දිත්වා බහි ධීතො නාමෙන පක්කොසිත්වා නික්ඛාමෙති, පාරාජිකං. සාබාහඬිගං දස්සෙත්වා පක්කොසන්තස්සාපි එසෙව නයො. ද්වාරං අවිවරිත්වා වජං අහින්දිත්වා සාබාහඬිගං වාලෙත්වා පක්කොසති, ගොණො ඡාතනය වජං ලඬිසෙත්වා නික්ඛමති,

පාරාජිකමෙව. සචෙ පන ද්වාරෙ විවරිතෙ වජෙ වා හින්තෙ සයමෙව නික්බමති,  
 භණ්ඩදෙය්‍යං. ද්වාරං විවරිත්වා වා අවිවරිත්වා වා වජමපි හින්දිත්වා වා අහින්දිත්වා  
 වා කෙවලං සාබාහඬිගං වාලෙති, න පක්කොසති, ගොණො ඡාතතාය පදසා වා  
 ලඬිසෙත්වා වා නික්බමති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. එකො මජ්ඣෙ ගාමෙ බද්ධො ධීතො,  
 එකො නිපන්නො. ධීතගොණස්ස පඤ්ච යානානි භොන්ති, නිපන්නස්ස ද්වෙ  
 යානානි; තෙසං වසෙන එන්ද්‍රපනායානාවනානි වෙදිතබ්බානි.

යො පන නිපන්නං අනුට්ඨාපෙත්වා තත්ථෙව සාතෙති, භණ්ඩදෙය්‍යං.  
 සුපරික්ඛිත්තෙ පන ද්වාරයුත්තෙ ගාමෙ ධීතගොණස්ස සකලගාමො යානං.  
 අපරික්ඛිත්තෙ ධීතස්ස වා වරන්තස්ස වා පාදෙහි අක්කන්තට්ඨානමෙව යානං  
 ගද්‍රහපසුකාසුපි අයමෙව විනිවිජයොති.

චතුස්පදකථා නිට්ඨිතා.

### බහුස්පදකථා

**117.** බහුස්පදෙසු – සචෙ එකාය සතපදියා වත්ථු පුරති, තං පදසා නෙන්නස්ස  
 නවනවුති ථුල්ලච්චයාති, එකං පාරාජිකං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

බහුස්පදකථා නිට්ඨිතා.

### ඔවරකකථා

**118.** ඔවරතීති ඔවරකො, තත්ථ තත්ථ අන්තො අනුපවිසතීති වුත්තං භොති.  
 ඔවරිත්වාති සල්ලක්ඛෙත්වා, උපධාරෙත්වාති අත්ථො. ආචික්ඛතීති පරකුලෙසු වා  
 විහාරාදීසු වා දුට්ඨපිතං අසංවිහිතාරක්ඛං භණ්ඩං අඤ්ඤස්ස වොරකම්මං කාතුං  
 පටිබලස්ස ආරොවෙති. ආපත්ති උභින්නං පාරාජිකස්සාති අවස්සං භාරියෙ භණ්ඩෙ  
 ඔවරකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ඉතරස්ස යානාවාචනෙති එවං ආපත්ති උභින්නං  
 පාරාජිකස්ස. යො පන ‘පුරිසො ගෙහෙ නත්ථී, භණ්ඩං අසුකස්මිං නාම පදෙසෙ  
 යපිතං අසංවිහිතාරක්ඛං, ද්වාරං අසංවුතං, ගතමත්තෙනෙව සක්කා හරිතුං, නත්ථී  
 නාම කොචි පුරිසකාරුපථීථී, යො තං ගන්ත්වා හරෙය්‍යා’ති ආදිනා නයෙන  
 පරියායකථං කරොති, තඤ්ච සුත්වා අඤ්ඤො ‘අභං දානි හරිස්සාමී’ති ගන්ත්වා  
 හරති, තස්ස යානාවාචනෙ පාරාජිකං, ඉතරස්ස පන අනාපත්ති. පරියායෙන හි  
 අදින්නාදානතො මුච්චතීති.

ඔවරකකථා නිට්ඨිතා.

### ඔණිරක්ඛකථා

ඔණිං රක්ඛතීති ඔණිරක්ඛො. යො පරෙත අත්තතො වසනට්ඨානෙ ආහතං භණ්ඩං  
 “ඉදං



තාව, හන්තෙ, මුහුත්තං ඔලොකෙථ, යාව අහං ඉදං නාම කිච්චං කත්වා ආගච්ඡාමි” ති චුත්තො රක්ඛති, තස්සෙතං අධිවචනං. තෙනෙවාහ – “ඔණිරක්ඛො නාම ආහටං හණ්ඩං ගොපෙත්තො” ති. තත්ථ ඔණිරක්ඛො යෙභුයොන ඛන්ධිත්වා ලග්ගෙත්වා යපිතහණ්ඩං අමොචෙත්වාච හෙට්ඨා පසිබ්බකං වා පුට්ඨං වා ඡින්දිත්වා කිඤ්චිමත්තං ගහෙත්වා සිබ්බනාදිං පුන පාකතිකං කරොති, “එවං ගණ්ඨිස්සාමි” ති ආමසනාදීනි කරොත්තස්ස අනුරූපා ආපත්තියො වෙදිතබ්බාති.

ඔණිරක්ඛකථා නිට්ඨිතා.

### සංවිදාවහාරකථා

සංවිධාය අවහාරො සංවිදාවහාරො; අඤ්ඤමඤ්ඤසඤ්ඤත්තියා කතාවහාරොති චුත්තං හොති. සංවිදහිත්වාති එකච්ඡන්දතාය එකජ්ඣාසයතාය සම්මන්තයිත්වාති අත්ථො. තත්ත්වං විනිච්ඡයො – සම්බහුලා භික්ඛු “අසුකං නාම ගෙහං ගන්ත්වා, ඡදනං වා ඡින්දිත්වා, සන්ධිං වා ඡින්දිත්වා හණ්ඩං හරිස්සාමා” ති සංවිදහිත්වා ගච්ඡන්ති. තෙසු එකො හණ්ඩං අවහරති. තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. පරිවාරෙපි චෙතං චුත්තං –

“චතුරො ජනා සංවිධාය, ගරුහණ්ඩං අවාහරුං;  
තයො පාරාජිකා, එකො න පාරාජිකො;  
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි වින්තිතා” ති. (පරි. 479);

තස්සායං අත්ථො – චත්තාරො ජනා ආවරියන්තෙවාසිකා ඡමාසකං ගරුහණ්ඩං ආහරිතුකාමා ජාතා. තත්ථ ආවරියො “ත්ථං එකං මාසකං හර, ත්ථං එකං, ත්ථං එකං, අහං තයො හරිස්සාමි” ති ආහ. අත්තෙවාසිකෙසු පන පයමො “තුම්හෙ, හන්තෙ, තයො හරථ, ත්ථං එකං හර, ත්ථං එකං, අහං එකං හරිස්සාමි” ති ආහ. ඉතරෙපි ද්වෙ එවමෙව ආහංසු. තත්ථ අත්තෙවාසිකෙසු එකමෙකස්ස එකෙකො මාසකො සාහත්ථිකො හොති, තෙන තෙසං දුක්ඛටාපත්තියො; පඤ්ච ආණත්තිකා, තෙහි තිණ්ණම්පි පාරාජිකං. ආවරියස්ස පන තයො සාහත්ථිකා, තෙහිස්ස ථුල්ලච්චයං. තයො ආණත්තිකා, තෙහිපි ථුල්ලච්චයමෙව. ඉමස්මිඤ්ඤි අදින්නාදානසික්ඛාපදෙ සාහත්ථිකං වා ආණත්තිකස්ස, ආණත්තිකං වා සාහත්ථිකස්ස අඩ්ඨං න හොති. සාහත්ථිකං පන සාහත්ථිකෙනෙව කාරෙතබ්බං, ආණත්තිකං ආණත්තිකෙනෙව. තෙන චුත්තං – “චතුරො ජනා සංවිධාය...පෙ.... පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි වින්තිතා” ති.

අපිව සංවිදාවහාරෙ අසම්මොහත්ථං “එකහණ්ඩං එකට්ඨානං, එකහණ්ඩං නානාඨානං; නානාහණ්ඩං එකට්ඨානං, නානාහණ්ඩං නානාඨානං” ත්ති ඉදම්පි චතුක්කං අත්ථො සල්ලක්ඛෙතබ්බං. තත්ථ එකහණ්ඩං එකට්ඨානන්ති එකකුලස්ස ආපණ්ඨලකෙ පඤ්චමාසකං හණ්ඩං දුට්ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා භික්ඛු එකං ආණාපෙත්ති “ගච්ඡෙතං ආහරා” ති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. එකහණ්ඩං

නානායානන්ති එකකුලස්ස පඤ්චස්ස ආපණඵලකෙසු එකෙකමාසකං දුට්ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්නි “ගච්ඡෙනෙ ආහරා”ති, පඤ්චමස්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. නානාභණ්ඩං එකට්ඨානන්ති බහුතං සන්තකං පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ගනකං භණ්ඩං එකස්මිං යානෙ දුට්ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්නි “ගච්ඡෙනෙ ආහරා”ති, තස්සුද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකං. නානාභණ්ඩං නානායානන්ති පඤ්චන්තං කුලානං පඤ්චස්ස ආපණඵලකෙසු එකෙකමාසකං දුට්ඨපිතං දිස්වා සම්බහුලා එකං ආණාපෙන්නි “ගච්ඡෙනෙ ආහරා”ති, පඤ්චමස්ස මාසකස්ස උද්ධාරෙ සබ්බෙසං පාරාජිකන්ති.

සංවිදාවහාරකථා නිට්ඨිතා.

### සඬකෙතකම්මකථා

**119. සඬකෙතකම්මන්ති සඤ්ජානනකම්මං;** කාලපරිච්ඡේදවසෙන සඤ්ඤාණකරණන්ති අත්ථො. එත්ථ ච “පුරෙහත්තං අවහරා”ති චුත්තෙ අජ්ජ වා පුරෙහත්තං අවහරතු, ස්වෙ වා, අනාගතෙ වා සංවච්ඡරෙ, නත්ථි විසඬකෙතො; උභින්නම්පි ඔවරකෙ චුත්තනයෙනෙව පාරාජිකං. සවෙ පන “අජ්ජ පුරෙහත්තං අවහරා”ති චුත්තෙ ස්වෙ පුරෙහත්තං අවහරති, “අජ්ජා”ති නියාමිතං තං සඬකෙතං අතික්කම්ම පච්ඡා අවහටං හොති. සවෙ “ස්වෙ පුරෙහත්තං අවහරා”ති චුත්තෙ අජ්ජ පුරෙහත්තං අවහරති, “ස්වෙ”ති නියාමිතං තං සඬකෙතං අජ්ජත්වා පුරෙ අවහටං හොති; එවං අවහරන්තස්ස අවහාරකස්සෙව පාරාජිකං, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. “ස්වෙ පුරෙහත්තං”න්ති චුත්තෙ තදහෙව වා ස්වෙ පච්ඡාහත්තං වා හරන්තොපි තං සඬකෙතං පුරෙ ච පච්ඡා ච හරන්ති වෙදිතබ්බො. එස නයො පච්ඡාහත්තරත්තින්දිවෙසුපි. පුරිමයාම-මජ්ඣිමයාම-පච්ඡිමයාම-කාළඤ්ඤාණ-මාස-උතු-සංවච්ඡරාදිවසෙනාපි චෙත්ථ සඬකෙතවිසඬකෙතතා වෙදිතබ්බො. “පුරෙහත්තං හරා”ති චුත්තෙ “පුරෙහත්තමෙව හරිස්සාමි”ති වායමන්තස්ස පච්ඡාහත්තං හොති; එත්ථ කථන්ති? මහාසුමත්ථෙරො තාව ආහ – “පුරෙහත්තපයොගොව එසො, තස්මා මූලට්ඨො න මුච්චති”ති. මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ – “කාලපරිච්ඡේදං අතික්කන්තත්තා විසඬකෙතං, තස්මා මූලට්ඨො මුච්චති”ති.

සඬකෙතකම්මකථා නිට්ඨිතා.

### නිමිත්තකම්මකථා

**120. නිමිත්තකම්මන්ති සඤ්ඤාප්පාදනත්ථං කස්සචි නිමිත්තස්ස කරණං,** තං “අක්ඛිං වා නිබ්ඤ්ඤාමි”තිආදිනා නයෙන තිඨා චුත්තං. අඤ්ඤම්පි පනෙත්ථ හත්ථලඬසන-පාණිප්පහාරඅඬගුලිචොටන-ගිචුත්තාමන-උක්කාසනාදිඅනෙකප්පකාරං සඬගහෙතබ්බං. සෙසමෙත්ථ සඬකෙතකම්මෙ චුත්තනයමෙවාති.

නිමිත්තකම්මකථා නිට්ඨිතා.

## ආණ්ඩුකථා

**121.** ඉදානි එතෙස්වෙව සඬකෙතකමනිමිත්තකමමෙසු අසමමොහත්ථං  
“භික්ඛු භික්ඛුං ආණාපෙතී”ති ආදිමාහ. තත්ථ සො තං මඤ්ඤමානො තන්ති සො  
අවහාරකො යං ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තං, තං එතන්ති  
මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති, උභින්නං පාරාජිකං. සො තං මඤ්ඤමානො  
අඤ්ඤන්ති යං අවහරාති වුත්තං, තං එතන්ති මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්මිංයෙව  
යානෙ යපිතං අවහරති, මූලට්ඨස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තන්ති  
ආණාපකෙන නිමිත්තසඤ්ඤං කත්වා වුත්තහණ්ඩං අප්පග්ගං, ඉදං අඤ්ඤං තස්මෙව  
සමිපෙ යපිතං සාරහණ්ඩන්ති එවං අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තමෙව අවහරති,  
උභින්නම්පි පාරාජිකං. අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති පුරිමනයෙනෙව ඉදං  
අඤ්ඤං තස්මෙව සමිපෙ යපිතං සාරහණ්ඩන්ති මඤ්ඤති, තඤ්චෙව අඤ්ඤමෙව  
හොති, තස්මෙව පාරාජිකං.

ඉත්ථන්තාමස්ස පාවදාති ආදීසු එකො ආවරියො තයො බුද්ධරක්ඛිත-  
ධම්මරක්ඛිත-සඬසරක්ඛිතනාමකා අන්තෙවාසිකා දට්ඨබ්බා. තත්ථ භික්ඛු භික්ඛුං  
ආණාපෙතීති ආවරියො කිඤ්චි හණ්ඩං කත්ථවි සල්ලක්ඛෙත්වා තස්ස හරණත්ථාය  
බුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙතී. ඉත්ථන්තාමස්ස පාවදාති ගච්ඡ ත්වං, බුද්ධරක්ඛිත,  
එතමත්ථං ධම්මරක්ඛිතස්ස පාවද. ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස පාවදතුති  
ධම්මරක්ඛිතොපි සඬසරක්ඛිතස්ස පාවදතු. ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං හණ්ඩං  
අවහරතුති එවං තයා ආණත්තෙන ධම්මරක්ඛිතෙන ආණත්තො සඬසරක්ඛිතො  
ඉත්ථන්තාමං හණ්ඩං අවහරතු, සො හි අම්හෙසු වීරජාතිකො පටිබලො ඉමස්මිං  
කම්මෙති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං ආණාපෙන්තස්ස ආවරියස්ස තාව දුක්කටං.  
සචෙ පන සා ආණත්ති යථාධිප්පායං ගච්ඡති, යං පරතො පුල්ලච්චයං වුත්තං,  
ආණත්තික්ඛණෙ තදෙව හොති. අථ තං හණ්ඩං අවස්සං භාරියං හොති, යං පරතො  
“සබ්බෙසං ආපත්ති පාරාජිකස්සා”ති වුත්තං, තතො ඉමස්ස තඬ්ඬණෙයෙව  
පාරාජිකං හොතීති අයං යුත්ති සබ්බත්ථ වෙදිතබ්බා.

සො ඉතරස්ස ආරොචෙතීති බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස, ධම්මරක්ඛිතො ව  
සඬසරක්ඛිතස්ස “අම්හාකං ආවරියො එවං වදති – ‘ඉත්ථන්තාමං කිර හණ්ඩං  
අවහර, ත්වං කිර අම්හෙසු ව වීරපුරියො’”ති ආරොචෙති, එවං තෙසම්පි දුක්කටං.  
අවහාරකො පටිග්ගණ්හාතීති “සාධු හරිස්සාමි”ති සඬසරක්ඛිතො සම්පට්ච්ඡති.  
මූලට්ඨස්ස ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සාති සඬසරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමත්තෙ  
ආවරියස්ස පුල්ලච්චයං, මහාජතො හි තෙන පාපෙ නියොජිතොති. සො තං  
හණ්ඩන්ති සො චෙ සඬසරක්ඛිතො තං හණ්ඩං අවහරති, සබ්බෙසං චතුන්නම්පි  
ජනානං පාරාජිකං. න කෙවලඤ්ච චතුන්නං, එතෙන උපායෙන විසඬකෙන  
අකත්වා පරම්පරාය ආණාපෙන්තං සමණසතං සමණසහස්සං වා හොතු, සබ්බෙසං  
පාරාජිකමෙව.

දුතියවාරෙ – සො අඤ්ඤං ආණාපෙතීති සො ආචරියෙන ආණත්තො බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතං අදිස්වා වා අවත්තුකාමො වා හුත්වා සඤ්ඤාසංකල්පයා උපසඤ්ඤාමිත්වා “අමිහාකං ආචරියො ඵලමාහ – ‘ඉත්ථන්තාමං කිර හණ්ඩං අවහරා’” ති ආණාපෙති. ආපත්ති දුක්ඛකටස්සාති ආණත්තියා තාව බුද්ධරක්ඛිතස්ස දුක්ඛං. පටිග්ගණ්හාති, ආපත්ති දුක්ඛකටස්සාති සඤ්ඤාසංකල්පයා සම්පට්ඨිතෙ මූලට්ඨස්සෙව දුක්ඛකටන්ති වෙදිතඛිං. සවෙ පන සො තං හණ්ඩං අවහරති, ආණාපකස්ස ච බුද්ධරක්ඛිතස්ස, අවහාරකස්ස ච සඤ්ඤාසංකල්පයාති උභින්නම්පි පාරාජිකං. මූලට්ඨස්ස පන ආචරියස්ස විසඬකෙතත්තා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. ධම්මරක්ඛිතස්ස අජානනතාය සබ්බෙන සබ්බං අනාපත්ති. බුද්ධරක්ඛිතො පන ද්වින්නං සොත්ථිභාවං කත්වා අත්තනා නට්ඨො.

ඉතො පරෙසු චතුසු ආණත්තිවාරෙසු පඨමෙ තාව සො ගන්ත්වා පුන පච්චාගච්ඡති හණ්ඩට්ඨානං ගන්ත්වා අන්තො ච ඛනි ච ආරක්ඛං දිස්වා අවහරිතුං අසක්කොන්තො ආගච්ඡති. යදා සක්කොසි, තදාති කිං අජ්ජෙව අවහරං හොති? ගච්ඡ යදා සක්කොසි තදා නං අවහරාති. ආපත්ති දුක්ඛකටස්සාති ඵලං පුන ආණත්තියාපි දුක්ඛකටමෙව හොති. සවෙ පන තං හණ්ඩං අවස්සං භාරියං හොති, අත්ථසාධකවෙතනා නාම මග්ගානන්තරඵලසදිසා, තස්මා අයං ආණත්තික්ඛණ්ණෙයෙව පාරාජිකො. සවෙපි අවහාරකො සට්ඨිවස්සාතික්කමෙන තං හණ්ඩං අවහරති, ආණාපකො ච අන්තරායෙව කාලං වා කරොති, භීතාය වා ආවත්තති; අස්සමණොව හුත්වා කාලං වා කරස්සති, භීතාය වා ආවත්තිස්සති, අවහාරකස්ස පන අවහාරක්ඛණ්ණෙයෙව පාරාජිකං.

දුතියවාරෙ – යස්මා තං සණ්ඨං වා හණන්තො තස්ස වා ඛධිරතාය “මා අවහරි” ති

ඵතං වචනං න සාවෙති, තස්මා මූලට්ඨො න මුත්තො. තතියවාරෙ – පන සාවිතත්තා මුත්තො. චතුත්ථවාරෙ – තෙන ච සාවිතත්තා, ඉතරෙන ච “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා ඔරතත්තා උභොපි මුත්තාති.

ආණත්තිකථා නිට්ඨිතා.

ආපත්තිහෙදං

**122.** ඉදාති තත්ථ තත්ථ යානා වාචනවසෙන චුත්තස්ස අදින්නාදානස්ස අඬගං වත්ථුහෙදෙන ච ආපත්තිහෙදං දස්සෙන්නො “පඤ්චහි ආකාරෙහි” තිආදිමාහ. තත්ථ පඤ්චහි ආකාරෙහිති පඤ්චහි කාරණෙහි; පඤ්චහි අඬගෙහිති චුත්තං හොති. තත්ත්වං සඬබ්බෙපත්ථො – අදින්නං ආදියන්තස්ස “පරපරිග්ගහිතඤ්ච හොති” තිආදිනා නයෙන චුත්තෙහි පඤ්චහාකාරෙහි පාරාජිකං හොති, න තතො උනෙහිති. තත්ත්වෙ පඤ්ච ආකාරා – පරපරිග්ගහිතං, පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා, පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො, ථෙය්‍යවිත්තං, යානාවාචනත්ති. ඉතො පරෙහි පන ද්විහි වාරෙහි ලභුකෙ පරික්ඛාරෙ වත්ථුහෙදෙන ථුල්ලච්චයඤ්ච දුක්ඛකටඤ්ච දස්සිතං.



**125.** “භාකාරෙහි” තිආදිනා නයෙන වුත්තවාරත්තයෙ පන න සකසඤ්ඤිතා, න විස්සාසග්ගාහිතා, න තාවකාලිකතා, පරික්ඛාරස්ස ගරුකභාවො, ටෙය්‍යාවිත්තං, යානාවාවනන්ති එවං ඡ ආකාරා වෙදිතබ්බා. වත්ථුහෙදෙන පනෙත්ථාපි පයමවාරෙ පාරාජිකං. දුතියතනියෙසු ථුල්ලව්වයදුක්කටානි වුත්තානි. තතො පරෙසු පන තීසු වාරෙසු විජ්ජමානෙපි වත්ථුහෙදෙ වත්ථුස්ස පරෙහි අපරිග්ගහිතත්තා දුක්කටමෙව වුත්තං. තත්‍ර යදෙතං “න ව පරපරිග්ගහිත”න්ති වුත්තං, තං අනජ්ඣාචුත්ථකං වා හොතු ඡඩ්ඨිතං ඡින්නමුලකං අස්සාමිකවත්ථු, අත්තනො සන්තකං වා, උභයමිපි “න ව පරපරිග්ගහිත”න්ත්වෙව සඩ්ධං ගච්ඡති. යස්මා පනෙත්ථ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤා ව අත්ථි, ටෙය්‍යාවිත්තෙන ව ගහිතං, තස්මා අනාපත්ති න වුත්තානි.

ආපත්තිහෙදං නිට්ඨිතං.

අනාපත්තිහෙදං

**131.** එවං වත්ථුවසෙන ව චිත්තවසෙන ව ආපත්තිහෙදං දස්සෙත්ථා ඉදානි අනාපත්තිහෙදං දස්සෙත්තො “අනාපත්ති සසඤ්ඤිස්සා” තිආදිමාහ. තත්ථ සසඤ්ඤිස්සානි සකසඤ්ඤිස්ස, “මයං සන්තකං ඉදං භණ්ඩ”න්ති එවං සසඤ්ඤිස්ස පරහණ්ඩමිපි ගණ්හතො ගහණෙ අනාපත්ති, ගහිතං පන පුන දාතබ්බං. සවෙ සාමිකෙහි “දෙහි” ති වුත්තො න දෙති, තෙසං ධුරනික්ඛෙපෙ පාරාජිකං.

විස්සාසග්ගාහෙති විස්සාසග්ගහණෙපි අනාපත්ති. විස්සාසග්ගාහලක්ඛණං පන ඉමිනා සුත්තෙන ජානිතබ්බං – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්චභඩ්දගෙහි සමන්තාගතස්ස විස්සාසං ගහෙතුං – සන්දිට්ඨො ව හොති, සම්භත්තො ව, ආලපිතො ව, ජීවති ව, ගහිතෙ ව අත්තමනො” ති (මහාව. 356). තත්ථ සන්දිට්ඨොති දිට්ඨමත්තකමිත්තො, සම්භත්තොති දළ්භමිත්තො, ආලපිතොති “මම සන්තකං යං ඉවජ්ජි, තං ගණ්හෙය්‍යාසි, ආපුච්ඡිත්ථා ගහණෙ කාරණං නත්ථි” ති වුත්තො. ජීවතීති අනුට්ඨානසෙය්‍යාය සයිතොපි යාව ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදං න පාපුණාති. ගහිතෙ ව අත්තමනොති ගහිතෙ තුට්ඨවිත්තො හොති, එවරුපස්ස සන්තකං “ගහිතෙ මෙ අත්තමනො භවිස්සති” ති ජානන්තෙන ගහෙතුං වට්ටති. අනවසෙසපරියාදානවසෙන චෙතානි පඤ්චඩ්දගානි වුත්තානි. විස්සාසග්ගාහො පන තීහි අඩ්ගෙහි රුහති – සන්දිට්ඨො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො; සම්භත්තො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනො; ආලපිතො, ජීවති, ගහිතෙ අත්තමනොති.

යො පන න ජීවති, න ව ගහිතෙ අත්තමනො හොති; තස්ස සන්තකං විස්සාසග්ගාහෙන ගහිතමිපි පුන දාතබ්බං. දදමානෙන ව මතකධනං තාව යෙ තස්ස ධනෙ ඉස්සරා ගහට්ඨා වා පබ්බජිතා වා, තෙසං දාතබ්බං. අනත්තමනස්ස සන්තකං තස්සෙව දාතබ්බං. යො පන පයමංයෙව “සුට්ඨු කතං තයා මම සන්තකං ගණ්හන්තො” ති වච්චෙදෙන වා චිත්තුප්පාදමත්තෙන වා අනුමොදිත්ථා පච්ඡා කෙනවි කාරණෙන කුපිතො, පච්චාහරාපෙතුං න ලහති. යොපි අදාතුකාමො චිත්තෙන පන අධිවාසෙති, න කිඤ්චි වදති, යොපි පුන පච්චාහරාපෙතුං න ලහති.

යො පන “මයා තුම්භාකං සන්තකං ගහිතං වා පරිභුත්තං වා” ති චුත්තෙ “ගහිතං වා හොතු පරිභුත්තං වා, මයා පන තං කෙනවිදෙව කරණියෙන යපිතං, පාකතිකං කාතුං වට්ටති” ති වදනි. අයං පච්චාභරාපෙතුං ලභති.

තාවකාලිකෙති “පට්ඨස්සාමි පටිකරිස්සාමි” ති එවං ගණ්හන්තස්ස තාවකාලිකෙපි ගහණෙ අනාපත්ති. ගහිතං පන සචෙ භණ්ඩසාමිකො පුග්ගලො වා ගණො වා “තුය්ගෙවෙතං හොතු” ති අනුජානාති, ඉච්චෙතං කුසලං. නො චෙ අනුජානාති, ආභරාපෙන්නෙ දාතබ්බං. සඬ්ඝසන්තකං පන පට්ඨාතුමෙව වට්ටති.

පෙතපරිග්ගහෙති එත්ථ පන පෙත්තිවිසයෙ උපපන්නාපි කාලං කත්වා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නිබ්බත්තාපි වාතුමභාරාජිකාදයො දෙවාපි සබ්බෙ “පෙතා” ත්වෙව සඬ්ඝං ගතා, තෙසං පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. සචෙපි හි සක්කො දෙවරාජා ආපණං පසාරෙත්වා නිසින්තො හොති, දිබ්බවක්ඛුකො ච භික්ඛු තං ඤත්වා අත්තනො චීවරත්ථාය සතසහස්සග්ගසතකම්පි සාටකං තස්ස “මා ගණ්හ, මා ගණ්හා” ති වදන්තස්සාපි ගහෙත්වා ගච්ඡති, වට්ටති. දෙවතා පන උද්දිස්ස බලිකම්මං කරොන්නෙහි රුක්ඛාදීසු ලග්ගිතසාටකෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථී.

තිරච්ඡානගතපරිග්ගහෙති තිරච්ඡානගතානම්පි පරිග්ගහෙ අනාපත්ති. සචෙපි හි නාගරාජා වා සුපණ්ණමාණවකො වා මනුස්සරූපෙන ආපණං පසාරෙති, තතො වස්ස සන්තකං කොචි භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, වට්ටති. සීහො වා බ්‍යග්ගෙසො වා මිගමහිංසාදයො වධිත්වා බාදන්තො ජිසච්ඡාපිළිතො ආදිතොව න වාරෙතබ්බො. අනත්ථම්පි හි කරෙය්‍ය. යදි පන ථොකෙ බායිතෙ වාරතුං සක්කොති, වාරෙත්වා ගහෙතුං වට්ටති. සෙනාදයොපි ආමිසං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙ පාතාපෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ටති.

පංසුකුලසඤ්ඤිස්සාති අස්සාමිකං “ඉදං පංසුකුල” න්ති එවංසඤ්ඤිස්සාපි ගහණෙ අනාපත්ති. සචෙ පන තං සස්සාමිකං හොති, ආභරාපෙන්නෙ දාතබ්බං. උම්මත්තකස්සාති පුබ්බෙ චුත්තජ්ජකාරස්ස උම්මත්තකස්සාපි අනාපත්ති. ආදිකම්මිකස්සාති ඉධ ධනියො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති. අවසෙසානං පන රජකභණ්ඩිකාදිවොරානං ඡබ්බග්ගියාදීනං ආපත්තියෙවාති.

අනාපත්තිහෙදං නිට්ඨිතං.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පකිණ්ණකකථා

සමුට්ඨානඤ්ච කිරියා, අථො සඤ්ඤා සචිත්තකං;  
ලොකවජ්ජඤ්ච කම්මඤ්ච, කුසලං වෙදනාය වාති.

ඉමස්මිං පන පකිණ්ණකෙ ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – සාහත්ථිකං කායතො ව චිත්තතො ව සමුට්ඨාති, ආණත්තිකං වාචතො ව චිත්තතො ව සමුට්ඨාති, සාහත්ථිකාණත්තිකං කායතො ව වාචතො ව චිත්තතො ව සමුට්ඨාති. කිරියාසමුට්ඨානඤ්ච, කරොත්තොයෙව හි එතං ආපජ්ජති න අකරොත්තො. “අදින්නං ආදියාමි”ති සඤ්ඤාය අභාවෙන මුච්චනතො සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වජිකම්මං, අකුසලචිත්තං, තුට්ඨො වා හීතො වා මජ්ඣක්තො වා තං ආපජ්ජතීති තිවෙදනන්ති සබ්බං පයමසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

පකිණ්ණකකථා නිට්ඨිතා.

### චිතීතවත්ථුචණ්ණනා

**132.** චිතීතවත්ථුකථාසු ඡබ්බග්ගියවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං චුත්තමෙව.

දුතියවත්ථුමහි – චිත්තං නාම පුපුජ්ජනානං රාගාදිවසෙන පකතිං විජහිත්වා ධාවති සන්ධාවති විධාවති. සචෙ භගවා කායවච්ඡ්චාරහෙදං විනාපි චිත්තුප්පාදමත්තෙන ආපත්තිං පඤ්ඤාපෙය්‍යා, කො සක්කුණෙය්‍යා අනාපත්තිකං අත්තානං කාතුං! තෙනාහ – “අනාපත්ති භික්ඛු චිත්තුප්පාදෙ”ති. චිත්තවසිකෙන පන න භවිතබ්බං, පටිසම්ඛානබලෙන චිත්තං නිවාරෙතබ්බමෙවාවති.

**133-4.** ආමසන-එන්දාපන-ධානාවාචනවත්ථුති උත්තානත්ථානෙව. තතො පරාති ව ටෙය්‍යචිත්තො භූමිතො අග්ගහෙසීති වත්ථුපරියොසානානි.

**135.** නිරුත්තිපථවත්ථුස්මිං 1.329 ආදිසීති ගණ්හි, “වොරොසි ත්ව”න්ති පරාමසි. ඉතරො පන “කෙන අවහට”න්ති චුත්තෙ “මයා අවහට”න්ති පුච්ඡාසභාගෙන පටිඤ්ඤං අදාසි. යදි හි ඉතරෙන “කෙන ගහිතං, කෙන අපනීතං, කෙන යපිත”න්ති චුත්තං අභවිස්ස, අථ අයමපි “මයා ගහිතං, අපනීතං, යපිත”න්ති වා වදෙය්‍යා. මුඛං නාම භුඤ්ජනත්ථාය ව කථනත්ථාය ව කතං, ටෙය්‍යචිත්තං පන විනා අවහාරො නත්ථි. තෙනාහ භගවා – “අනාපත්ති භික්ඛු නිරුත්තිපථෙ”ති. වොහාරවචනමත්තෙ අනාපත්තීති අත්ථො. තතො පරං වෙය්‍යවත්ථු පරියොසානං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.

**137.** අභින්නසරිරවත්ථුස්මිං අධිවත්ථොති සාටකතණ්භාය තස්මිංයෙව සරිරෙ නිබ්බත්තො. අනාදියන්තොති තස්ස වචනං අගණ්හන්තො, ආදරං වා අකරොත්තො. තං සරිරං උට්ඨහිත්වාති පෙනො අත්තතො ආනුභාවෙන තං සරිරං උට්ඨාපෙසි. තෙන චුත්තං – “තං සරිරං උට්ඨහිත්වා”ති. ද්වාරං ටකෙසීති භික්ඛුස්ස සුසානසම්පෙයෙව විහාරො, තස්මා භීරුකජාතිකො භික්ඛු ඛිජ්ජමෙව තත්ථ පටිසිත්වා ද්වාරං ටකෙසි. තත්ථෙව පරිපතීති ද්වාරෙ ටකිතෙ පෙනො සාටකෙ නිරාලයො හුත්වා තං සරිරං පභාය යථාකම්මං ගතො, තස්මා තං සරිරං තත්ථෙව පරිපතී, පතිතන්ති චුත්තං හොති.

අහින්නෙ සර්වෙති අබ්භුණ්හෙ අල්ලසර්වෙ පංසුකුලං න ගහෙතබ්බං,  
ගණ්හන්තස්ස ඵවරූපා උපද්දවා හොන්ති, දුක්කට්ඨද්ව ආපජ්ජති. හින්නෙ පන  
ගහෙතුං වට්ටති. කිත්තාවතා පන හින්නං හොති? කාක-කුලල-සොණ-සිඬගාලාදීහි  
මුඛතුණ්ඩකෙන වා දායාය වා ඊසකං ඵාලිතමත්තෙනාපි. යස්ස පන පතතො  
සංසනෙන ඡවිමත්තං ඡින්තං හොති, වම්මං අවිඡින්තං, එතං අහින්නමෙව; වම්මෙ  
පන ඡින්තෙ හින්තං. යස්සාපි සජ්චකාලෙයෙව පහින්තා ගණ්ඩකුට්ඨපිළකා වා  
වණො වා හොති, ඉදම්පි හින්තං. තතියදිවසතො පහුති උද්ධුමානකාදිභාවෙන  
කුණපභාවං උපගතම්පි හින්නමෙව. සබ්බෙන සබ්බං පන අහින්නෙපි  
සුසානගොපකෙහි වා අඤ්ඤෙහි වා මනුස්සෙහි ගාභාපෙතුං වට්ටති. නො චෙ  
අඤ්ඤං ලහති, සත්ථකෙන වා කෙනචි වා වණං කත්වා ගහෙතබ්බං. විසභාගසර්වෙ  
පන සතිං උපට්ඨපෙත්වා සමණසඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා සීසෙ වා හත්ථපාදපිට්ඨියං වා  
වණං කත්වා ගහෙතුං වට්ටති.

### කුසසඬකාමනවත්ථුකථා

**138.** තදන්තරෙ වත්ථුස්මිං කුසං සඬකාමෙත්වා විවරං අග්ගහෙසීති පුබ්බෙ  
“ආදියෙය්‍යා”ති ඉමස්ස පදස්ස අත්ථවණ්ණනායං නාමමත්තෙන දස්සිතෙසු  
ථෙය්‍යාවහාර-පසස්භාවහාර-පරිකප්පාවහාරපඅච්ඡන්තාවහාර-කුසාවහාරෙසු  
කුසාවහාරෙන අවහරීති අත්ථො.

ඉමෙසං පන අවහාරානං එවං නාන්තරං වෙදිතබ්බං – යො හි කොචි සස්සාමිකං  
භණ්ඩං රත්තිභාගෙ වා දිවසභාගෙ වා සන්ධිවිජෙදාදීනි කත්වා අදිස්සමානො  
අවහරති, කුට්මානකුට්කභාපණාදීහි වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හාති, තස්සෙවං ගණ්හතො  
අවහාරො “ථෙය්‍යාවහාරො”ති වෙදිතබ්බො.

යො පන පරෙ පසස්භ බලසා අභිභුය්‍ය, අථ වා පන සන්තප්පෙත්වා භයං  
දස්සෙත්වා තෙසං සන්තකං ගණ්හාති, පන්ථසාත-ගාමසාතාදීනි කරොන්තා  
දාමරිකථොරා විය කොධවසෙන පරසරවිලොපං කරොන්තා අත්තනො  
පත්තබ්ලිතො ව අධිකං බලක්කාරෙන ගණ්හන්තා රාජ-රාජමහාමත්තාදියො විය;  
තස්සෙවං ගණ්හතො අවහාරො “පසස්භාවහාරො”ති වෙදිතබ්බො.

පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො පන අවහාරො “පරිකප්පාවහාරො”ති වුවිච්ඡි, සො  
භණ්ඩපරිකප්ප-ඛකාසපරිකප්පවසෙන දුට්ඨො. තත්‍රායං භණ්ඩපරිකප්පො –  
ඉධෙකචිථො සාටකත්ථිකො අන්තොගබ්භං පටිසිත්වා “සථෙ සාටකො හවිස්සති,  
ගණ්හිස්සාමි; සථෙ සුත්තං, න ගණ්හිස්සාමි”ති පරිකප්පෙත්වා අන්ධකාරෙ  
පසිබ්බකං ගණ්හාති, සාටකො චෙ තත්‍ර හොති, උද්ධාරෙයෙව පාරාජිකං. සුත්තං චෙ  
හොති, රක්ඛති. බහි නිහරිත්වා මුඤ්චිත්වා “සුත්ත”න්ති ඤත්වා පුන ආහරිත්වා  
යථායානෙ යපෙති, රක්ඛතියෙව. “සුත්ත”න්ති ඤත්වාපි “යං ලද්ධං, තං  
ගහෙතබ්බ”න්ති ගච්ඡති, පදවාරෙන කාරෙතබ්බො. භූමියං යපෙත්වා ගණ්හාති,  
උද්ධාරෙ පාරාජිකං. “වොරො, වොරො”ති සාමිකෙහි පරියුට්ඨිතො ඡඩ්ඛෙත්වා



පලායති, රක්ඛති. සාමිකා තං දිස්වා ගණ්හන්ති, ඉච්චෙනං කුසලං. අඤ්ඤා වෙ කොචි ගණ්හාති, හණ්ඩදෙය්‍යං. අථ නිවත්තෙසු සාමිකෙසු සයමෙව තං දිස්වා “පගෙවෙනං මයා නීහං, මම දානි සන්තක”න්ති ගණ්හාති, රක්ඛති; හණ්ඩදෙය්‍යං පන භොති. “සවෙ සුත්තං භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි; සවෙ සාටකො, න ගණ්හිස්සාමි. සවෙ සප්පි භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි; සවෙ තෙලං, න ගණ්හිස්සාමි” තිආදිනා නයෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හන්තස්සාපි එසෙව නයො.

මහාපච්චරියාදීසු පන “සාටකත්ථිකොපි සාටකපසිඛිකමෙව ගහෙත්වා නික්ඛන්තො ඛහි යත්වා මුඤ්චිත්වා ‘සාටකො අය’න්ති දිස්වා ගච්ඡන්තො පදුද්ධාරෙතොව කාරෙතඛිඛො”ති චුත්තං. එත්ථ පන “සවෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි”ති පරිකප්පිතත්තා පරිකප්පො දිස්සති, දිස්වා හටත්තා පරිකප්පාවහාරො න දිස්සති. මහාඅට්ඨකථායං පන යං පරිකප්පිතං තං අදිට්ඨං පරිකප්පිතභාවෙ ධීතංයෙව උද්ධරන්තස්ස අවහාරො චුත්තො, තස්මා තත්ථ පරිකප්පාවහාරො දිස්සති. “තං මඤ්ඤමානො තං අවහරී”ති පාළියා ව සමෙතිති. තත්ථ ය්වායං “සවෙ සාටකො භවිස්සති, ගණ්හිස්සාමි”තිආදිනා නයෙන පවත්තො පරිකප්පො, අයං “හණ්ඩපරිකප්පො” නාම.

ඔකාසපරිකප්පො පන එවං වෙදිතඛිඛො – ඉධෙකච්චො ලොලහික්ඛු පරපරිවෙණං වා කුලසරං වා අරඤ්ඤෙ කම්මන්තසාලං වා පවිසිත්වා තත්ථ කථාසල්ලාපෙන නිසිත්තො කිඤ්චි ලොභනෙය්‍යං පරික්ඛාරං ඔලොකෙති, ඔලොකෙත්තො ව පන දිස්වා ද්වාරපමුඛගෙට්ඨාපාසාදපරිවෙණද්වාරකොට්ඨකරුක්ඛමුලාදිවසෙන පරිච්ඡෙදං කත්වා “සවෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විවරන්තො විය එතෙසංයෙව දස්සාමි; නො වෙ පස්සිස්සන්ති, හරිස්සාමි”ති පරිකප්පෙති. තස්ස තං ආදාය පරිකප්පිතපරිච්ඡෙදං අතික්කන්තමත්තෙ පාරාජිකං. සවෙ උපචාරසීමං පරිකප්පෙති, තදහිමුඛොව ගච්ඡන්තො කම්මට්ඨානාදීනි මනසි කරොන්තො වා අඤ්ඤවිහිතො වා අසනියා උපචාරසීමං අතික්කමති, හණ්ඩදෙය්‍යං. අථාපිස්ස තං යානං පත්තස්ස වොරො වා හත්ථි වා වාළුමිගො වා මහාමෙසො වා වුට්ඨහති, සො ව තම්හා උපද්දවා මුච්චිතුකම්‍යතාය සහසා තං යානං අතික්කමති, හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කෙචි පනෙත්ථ “යස්මා මුලෙව ථෙය්‍යවිත්තෙන ගහිතං, තස්මා න රක්ඛති, අවහාරොයෙවා”ති වදන්ති. අයං තාව මහාඅට්ඨකථානයො. මහාපච්චරියං පන “සවෙපි සො අන්තොපරිච්ඡෙදෙ හත්ථිං වා අස්සං වා අහිරුහිත්වා තං නෙව පාඡෙති, න පාජාපෙති; පරිච්ඡෙදෙ අතික්කන්තෙපි පාරාජිකං නත්ථි, හණ්ඩදෙය්‍යමෙවා”ති චුත්තං. තත්‍ර ය්වායං “සවෙ මං එත්ථන්තරෙ පස්සිස්සන්ති, දට්ඨුකාමතාය ගහෙත්වා විවරන්තො විය එතෙසංයෙව දස්සාමි”ති පවත්තො පරිකප්පො, අයං “ඔකාසපරිකප්පො” නාම.

එවම්මෙසං ද්විත්තමපි පරිකප්පානං වසෙන පරිකප්පෙත්වා ගණ්හතො අවහාරො “පරිකප්පාවහාරො”ති වෙදිතඛිඛො.

පටිච්ඡාදෙන්වා පන අවහරණං පටිච්ඡන්තාවහාරො. සො ඵ්වං වෙදිතබ්බො – යො භික්ඛු මනුස්සානං උය්‍යානාදිසු කීළන්තානං වා පවිසන්තානං වා ඔමුඤ්චිත්වා යපිතං අලඬිකාරහණං දිස්වා “සවෙ ඔනමිත්වා ගහෙස්සාමි, ‘කිං සමණො ගණ්හාති’ ති මං ජානිත්වා විහෙයෙය්‍යු”න්ති පංසුනා වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙති – “පච්ඡා ගණ්හිස්සාමි” ති, තස්ස ඵත්තාවතා උද්ධාරො නත්ථිති න තාව අවහාරො හොති. යදා පන තෙ මනුස්සා අත්තොගාමං පවිසිතුකාමා තං හණ්ඩකං විචින්නාපි අපස්සිත්වා “ඉදානි අත්ථකාරො, ස්වෙ ජානිස්සාමා” ති සාලයා ඵ්ව ගතා හොන්ති. අඨස්ස තං උද්ධරතො උද්ධාරෙ පාරාජිකං. “පටිච්ඡන්තකාලෙයෙව තං මම සන්තක”න්ති සකසඤ්ඤාය වා “ගතා දානි තෙ, ඡඩ්ඛිතහණ්ඩං ඉද”න්ති පංසුකුලසඤ්ඤාය වා ගණ්හන්තස්ස පන හණ්ඩදෙය්‍යං. තෙසු දුතියදිවසෙ ආගන්ත්වා විචිතිත්වා අදිස්වා ධුරනික්ඛෙපං කත්වා ගතෙසුපි ගහිතං හණ්ඩදෙය්‍යමෙව. කස්මා? යස්මා තස්ස පයොගෙන තෙහි න දිට්ඨං, යො පන තථාරූපං හණ්ඩං දිස්වා යථායානෙ ධීතංයෙව අප්පටිච්ඡාදෙන්වා ථෙය්‍යචිත්තො පාදෙන අක්කමිත්වා කද්දමෙ වා වාලිකාය වා පවෙසෙති, තස්ස පවෙසිතමත්තෙයෙව පාරාජිකං.

කුසං සඬ්ඛාමෙත්වා පන අවහරණං “කුසාවහාරො” ති වුච්චති. සොපි ඵ්වං වෙදිතබ්බො – යො භික්ඛු කුසං පාතෙත්වා චීවරෙ භාජියමානෙ අත්තනො කොට්ඨාසස්ස සමීපෙ ධීතං අප්පග්ගතරං වා මහග්ගතරං වා සමසමං වා අග්ගෙත පරස්ස කොට්ඨාසං හරිතුකාමො අත්තනො කොට්ඨාසෙ පතිතං කුසදණ්ඩකං පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමො උද්ධරති, රක්ඛති තාව. පරස්ස කොට්ඨාසෙ පාතෙති, රක්ඛතෙව. යදා පන තස්මිං පතිතෙ පරස්ස කොට්ඨාසතො පරස්ස කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධට්මත්තෙ පාරාජිකො හොති. සවෙ පට්ඨමතරං පරකොට්ඨාසතො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති අත්තනො කොට්ඨාසෙ පාතෙතුකාමතාය උද්ධාරෙ රක්ඛති, පාතනෙ රක්ඛති. අත්තනො කොට්ඨාසතො පන අත්තනො කුසදණ්ඩකං උද්ධරති, උද්ධාරෙයෙව රක්ඛති. තං උද්ධරිත්වා පරකොට්ඨාසෙ පාතෙන්තස්ස හත්ථතො මුත්තමත්තෙ පාරාජිකං.

සවෙ පන ද්විසුපි කොට්ඨාසෙසු පතිතදණ්ඩකෙ අදස්සනං ගමෙති, තතො අවසෙසහික්ඛුසු ගතෙසු ඉතරො “‘මය්‍හං, හන්තෙ, දණ්ඩකො න පඤ්ඤායති’ ති. ‘මය්‍හමිපි, ආවුසො, න පඤ්ඤායති’ ති. ‘කතමො පන, හන්තෙ, මය්‍හං භාගො’ ති? ‘අයං තුය්‍හං භාගො’” ති අත්තනො භාගං දස්සෙති, තස්මිං විචදිත්වා වා අවිචදිත්වා වා තං ගණ්හිත්වා ගතෙ ඉතරො තස්ස භාගං උද්ධරති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සවෙපි තෙන “අහං මම භාගං තුය්‍හං න දෙමි, ත්වං පන අත්තනො භාගං ඤත්වා ගණ්හා” ති වුත්තෙ “නායං මමා” ති ජානන්තොපි තස්සෙව භාගං ගණ්හාති, උද්ධාරෙ පාරාජිකං. සවෙ පන ඉතරො “අයං තුය්‍හං භාගො, අයං මය්‍හං භාගොති කිං ඉමිනා විවාදෙනා” ති චිත්තෙත්වා “මය්‍හං වා පත්තො හොතු, තුමිහාකං වා, යො වරහාගො තං තුමිහෙ ගණ්හං” ති වදති, දින්තකං නාම ගහිතං හොති, නත්ථෙත්ථ අවහාරො. සවෙපි සො විවාදභීරුකො භික්ඛු “යං තුය්‍හං රුච්චති, තං ගණ්හා” ති

වුත්තො අත්තනො පත්තං වරහාගං යපෙත්වා ලාමකංයෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති,  
තතො ඉතරස්ස විචිතාවසෙසං ගණ්හන්තස්සාපි අවහාරො නත්ථෙවති.

අට්ඨකථාසුපන වුත්තං – “ඉමස්මිං යානෙ කුසසඬකාමනවසෙන  
වීවරභාජනීයමෙව එකං ආගතං, චතුත්තම්පි පන පච්චයානං උප්පත්තිඤ්ච  
භාජනීයඤ්ච නීහරිත්වා දස්සෙතබ්බං” න්ති එවඤ්ච වත්වා  
වීවරක්ඛන්ධකෙ “පටිග්ගණ්හාතු මෙ, හන්තෙ, හගවා සීවෙය්‍යාකං දුස්සයුගං;  
භික්ඛුසඬසස්ස ච ගහපතිවීවරං අනුජානාතු” ති (මහාව. 337) ඉදං ජීවකචත්ථුං ආදිං  
කත්වා උප්පන්නවීවරකථා, සෙනාසනක්ඛන්ධකෙ “තෙන ඛො පන සමයෙන  
රාජගහං දුබ්භික්ඛං හොති, මනුස්සා න සක්කොන්ති සඬසහත්තං කාතුං, ඉච්ඡන්ති  
උද්දෙසහත්තං නිමන්තනං සලාකහත්තං පක්ඛිකං උපොසථිකං පාටිපදිකං  
කාතු” න්ති (චූළව. 325) ඉදං සුත්තමාදිං කත්වා පිණ්ඩපාතකථා,  
සෙනාසනක්ඛන්ධකෙයෙව “තෙන ඛො පන සමයෙන සත්තරසවග්ගියා භික්ඛු  
අඤ්ඤතරං පච්චන්තිමං මහාවිහාරං පටිසඬ්ඛරොන්ති – ‘ඉධ මයං වස්සං  
වසිස්සාමා’ ති. අද්දසංසු ඛො ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු සත්තරසවග්ගියෙ භික්ඛු විහාරං  
පටිසඬ්ඛරොන්තෙ” ති (චූළව. 316) ඉදං ඡබ්බග්ගියචත්ථුං ආදිං කත්වා  
ආගතසෙනාසනකථා, තදවසානෙ ච සප්පිආදිභෙසප්පකථා විත්ථාරෙන කථිතා.  
මයං පන තං සබ්බං ආගතාගතට්ඨානෙයෙව කථයිස්සාම; එවං කථනෙ කාරණං  
පුබ්බෙ වුත්තමෙව.

කුසසඬකාමනචත්ථුකථා නිට්ඨිතා.

139. ඉතො පරං ඡන්තාසරචත්ථු උත්තානත්ථමෙව.

140. පඤ්චසු විසාසචත්ථුසු තෙ භික්ඛු අනුපසම්පන්නෙන කප්පියං  
කාරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිංසු. විසාසං පන ගණ්හන්තෙන බාදිතාවසෙසං ඡඩ්ඞිතං  
ගහෙතබ්බං. යදි සක්කොති බාදන්තෙ ඡඩ්ඞාපෙත්වා ගණ්හිතුං, එතම්පි වට්ටති.  
අත්තගුත්තත්ථාය පන පරානුද්දයතාය ච න ගහෙතබ්බං.

141. ඔදනබාදනීයපුච්චපුත්තිම්බරුසකභාජනීයචත්ථුසු අපරස්ස භාගං දෙහීති  
අසන්නං පුග්ගලං ආහ. අමුලකං අග්ගහෙසීති සාමිකෙසු දෙන්තෙසු එවං අග්ගහෙසී.  
අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සාති සාමිකෙහි දින්නං අග්ගහෙසී; තෙනස්ස අනාපත්ති  
වුත්තා. ආපත්ති සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තියස්සාති යො පනානෙන  
සම්පජානමුසාවාදො වුත්තො, තස්මිං පාවිත්තියං ආහ; පරතො  
තෙකටුලයාගුචත්ථුම්හි විය. ගහණෙ පන අයං චිනිච්ඡයො – සඬසස්ස සන්නකං  
සම්මතෙන වා ආණත්තෙහි වා ආරාමිකාදීහි දියාමානං, ගිහීනඤ්ච සන්නකං  
සාමිකෙන වා ආණත්තෙහි වා දියාමානං “අපරස්ස භාගං දෙහී” ති වත්වා  
ගණ්හතො හණ්ඩදෙය්‍යං. අඤ්ඤෙන දියාමානං ගණ්හන්තො හණ්ඩග්ගෙහි  
කාරෙතබ්බො. අසම්මතෙන වා අනාණත්තෙහි වා දියාමානෙ “අපරම්පි භාගං  
දෙහී” ති වත්වා වා කුට්ඨස්සාති ගණෙත්වා වා ගණ්හන්තො පත්තචතුක්කෙ විය

තස්සුද්ධාරයෙව හණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බො. ඉතරෙහි දියාමානං එවං ගණ්හතො හණ්ඩදෙයාං. සාමිකෙන පන “ඉමස්ස දෙහි”ති දාපිතං වා සයං දින්නං වා සුදින්නන්ති අයමෙත්ථ සබ්බඅට්ඨකථාවිනිවිජයතො සාරො.

**142-3.** ඔදනියසරාදිවත්ථුසු – ඔදනියසරං නාම වික්කායිකහත්තපවනසරං. සුනසරං නාම වික්කායිකමංසපවනසරං. පුවසරං නාම වික්කායිකබ්ජ්ජකපවනසරං. සෙසමෙත්ථ, පරික්ඛාරවත්ථුසු ව පාකට්මෙව.

**144.** පියවත්ථුස්මිං – සො භික්ඛු පරිකප්පෙත්වා “එතං යානං සම්පත්තං ගණ්හිස්සාමි”ති සඬ්ඛාමෙසි. තෙනස්ස සඬ්ඛාමනෙ අවහාරො නත්ථි. සඬ්ඛාමෙත්වා පන පරිකප්පිතොකාසතො ගහණෙ පාරාජිකං වුත්තං. එවං හරන්තො ව යදි පියකෙ ටෙයාවිත්තං නත්ථි, ට්ථිකං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. අථ පියකෙපි අත්ථි, උභො අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති. භිසිආදීනි තිණි වත්ථුනි පාකට්තෙව.

**146.** විස්සාසග්ගාහාදීසු තිසු වත්ථුසු ගහණෙ අනාපත්ති, ආහරාපෙත්තෙසු හණ්ඩදෙයාං. පිණ්ඩාය පට්ඨස්ස පට්ඨිසො අන්තොඋපචාරසීමායං යිතස්සෙව ගහෙතුං වට්ඨති. යදි පන දායකා “බහිඋපචාරට්ඨානම්පි හන්තෙ, භාගං ගණ්හථ, ආගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිස්සන්ති”ති වදන්ති, එවං අන්තොගාමට්ඨානම්පි ගහෙතුං වට්ඨති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

**148-9.** සත්තසු අම්බවොරකාදිවත්ථුසු පංසුකුලසඤ්ඤාය ගහණෙ අනාපත්ති, ආහරාපෙත්තෙසු හණ්ඩදෙයාං, ටෙයාවිත්තෙන පරිභොගෙ පාරාජිකං. තත්ත්වායං විනිවිජයො – සාමිකාපි සාලයා, වොරාපි සාලයා, පංසුකුලසඤ්ඤාය බාදන්තස්ස හණ්ඩදෙයාං, ටෙයාවිත්තෙන ගණ්හතො උද්ධාරයෙව අවහාරො, හණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො. සාමිකා සාලයා, වොරා නිරාලයා, එසෙව නයො. සාමිකා නිරාලයා, වොරා සාලයා; “පුන ගණ්හිස්සාමා”ති කිස්මිඤ්චිදෙව ගහනට්ඨානෙ බිපිත්වා ගතා, එසෙව නයො. උභොපි නිරාලයා, පංසුකුලසඤ්ඤාය බාදතො අනාපත්ති, ටෙයාවිත්තෙන දුක්කට්ඨං.

සඬ්ඝස්ස අම්බාදීසු පන සඬ්ඝාරාමෙ ජාතං වා හොතු, ආනෙත්වා දින්නං වා පඤ්චමාසකං වා අතිරෙකපඤ්චමාසකං වා අග්ඝනකං අවහරන්තස්ස පාරාජිකං. පව්චන්තෙ වොරුපද්දවෙන ගාමෙසු වුට්ඨහන්තෙසු භික්ඛුපි විහාරෙ ඡඩ්ඛෙත්වා “පුන ආවසන්තෙ ජනපදෙ ආගමිස්සාමා”ති සඋස්සාහාව ගච්ජන්ති. භික්ඛු තාදිසං විහාරං පත්වා අම්බපක්කාදීනි “ඡඩ්ඛිතකානි”ති පංසුකුලසඤ්ඤාය පරිභුඤ්ජන්ති, අනාපත්ති; ටෙයාවිත්තෙන පරිභුඤ්ජතො අවහාරො හොති, හණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බො.

මහාපච්චරියං පන සඬ්ඛෙපට්ඨකථායඤ්ච අවිසෙසෙන වුත්තං – “ඡඩ්ඛිතවිහාරෙ පන ඵලාඵලං ටෙයාවිත්තෙන පරිභුඤ්ජතො පාරාජිකං. කස්මා?



ආගතානාගතානං සන්තකත්තා”ති. ගණසන්තකෙ පන පුග්ගලිකෙ ව සඋස්සාහමත්තමෙව පමාණං. සචෙ පන තතො අම්බපක්කාදිං කුලසඬගහණත්ථාය දෙනි, කුලදුසකදුක්කටං. ටෙයාචිත්තෙන දෙන්තො අග්ගෙහන කාරෙතඛ්ඛො. සඬ්ඝිකෙපි එසෙව නයො. සෙනාසනත්ථාය නියමිතං කුලසඬගහණත්ථාය දදන්තො දුක්කටං, ඉස්සරවතාය ථුල්ලච්චයං, ටෙයාචිත්තෙන පාරාජිකං. නො චෙ වත්ථු පහොති, අග්ගෙහන කාරෙතඛ්ඛො. ඛභි උපචාරසීමාය නිසිදිත්වා ඉස්සරවතාය පරිභුඤ්ජනො ගීවා. සණ්ටිං පහරිත්වා කාලං ඝොසෙත්වා “මය්හං පාපුණාති”ති ඛාදිතං සුඛාදිතං. සණ්ටිං අපහරිත්වා කාලමෙව ඝොසෙත්වා, සණ්ටිමෙව පහරිත්වා කාලං අඝොසෙත්වා, සණ්ටිමිපි අපහරිත්වා කාලමිපි අඝොසෙත්වා අඤ්ඤාසං නත්ථිභාවං ඤත්වා “මය්හං පාපුණාති”ති ඛාදිතමිපි සුඛාදිතමෙව. පුජ්ථාරාමවත්ථුද්වයං පාකටමෙව.

**150.** චුත්තවාදකවත්ථුත්තයෙ චුත්තො වජ්ජෙමිති තයා චුත්තො හුත්වා “තච වචනෙන වදාමි”ති අත්ථො. අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සාති සාමිකෙහි දින්නත්තා අනාපත්ති. න ච, භික්ඛවෙ, “චුත්තො වජ්ජෙමි”ති වත්තඛ්ඛොති “අහං තයා චුත්තො හුත්වා තච වචනෙන වදාමි”ති එචං අඤ්ඤො භික්ඛු අඤ්ඤන භික්ඛුනා න වත්තඛ්ඛොති අත්ථො. පරිච්ඡෙදං පන කත්වා “ඉත්ථන්තාමං තච වචනෙන ගණ්භිස්සාමි”ති වත්තුං වට්ටති. චුත්තො වජ්ජෙමිති මයා චුත්තො හුත්වා මම වචනෙන වදෙහිති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙව. ඉමෙසුපි ච ද්විසු වත්ථුසු පරිච්ඡෙදං කත්වා වත්තුං වට්ටති. එත්තාවතා හි උපාරම්භා මුත්තො හොතිති.

**151-2.** මණ්ඩවත්ථුත්තයස්ස මජ්ඣිමෙ වත්ථුස්මිං – නාහං අකල්ලකොති නාහං ගිලානොති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙව.

**153.** සුකරවත්ථුද්වයෙ – කිඤ්චාපි පයමස්ස භික්ඛුනො ඡාතජ්ඣත්තං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙන මොචිතත්තා අනාපත්ති. සාමිකෙසු පන අසම්පට්ඨිජන්තෙසු හණ්ඩදෙයාං, තච මහන්තො වා මතසුකරො ආහරිත්වා දාතඛ්ඛො, තදග්ගනකං වා හණ්ඩං. සචෙ පාසසාමිකෙ කුභිඤ්චිපි න පස්සති, පාසසාමන්තා තදග්ගනකං සාටකං වා කාසාවං වා ථාලකං වා යථා තෙ ආගතා පස්සන්ති, ඊදිසෙ යානෙ යපෙත්ථාව ගන්තඛ්ඛං, ටෙයාචිත්තෙන පන මොචෙන්තස්ස පාරාජිකමෙව. එත්ථ ච කොචි සුකරො පාසං පාදෙන කඬ්ඝීත්වා ඡින්නමත්තෙ පාසෙ යානාවාවනධම්මෙන යානෙන ධීතො හොති වණ්ඩසොතෙ ඛද්ධනාවා විය. කොචි අත්තනො ධම්මතාය ධීතො, කොචි නිපන්තො, කොචි කුටපාසෙන ඛද්ධො හොති. කුටපාසො නාම යස්ස අත්තෙ ධනුකං වා අඬ්ඝකං වා අඤ්ඤො වා කොචි දණ්ඩකො ඛද්ධො හොති, යො තත්ථ තත්ථ රුක්ඛාදීසු ලග්ගිත්වා සුකරස්ස ගමනං නිවාරෙති. තත්ථ පාසං කඬ්ඝීත්වා ධීතස්ස එකමෙව යානං පාසඛන්ධනං, සො හි පාසෙ මුත්තමත්තෙ වා ඡින්නමත්තෙ වා පලායති. අත්තනො ධම්මතාය ධීතස්ස ඛන්ධනඤ්ච වත්තාරො ව පාදාති පඤ්ච යානාති. නිපන්තස්ස ඛන්ධනඤ්ච සයනඤ්චාති ද්වෙ යානාති. කුටපාසඛද්ධස්ස යත්ථ යත්ථ ගච්ඡති, තං තදෙව යානං. තස්මා තං තතො තතො

මොවෙන්නා දසපි වීසතිපි සතම්පි හික්ඛු පාරාජිකං ආපජ්ජන්ති. තත්ථ තත්ථ ආගතං දිස්වා එකමෙව දාසං පලාපෙන්නො විය.

පුරිමානං පන තිණ්ණං චතුප්පදකථායං චුත්තනයෙන එන්දාපනධානාවාචනානි වෙදිතබ්බානි. සුනබ්දට්ඨං සුකරං විස්සජ්ජාපෙන්නස්සාපි කාරුඤ්ඤාධිජ්ජායෙන භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යවිත්තෙන පාරාජිකං. පාසට්ඨානං පන සුනබ්සමීපං වා අසම්පත්තං පටිපථං ගන්ත්වා පට්ඨමෙව පලාපෙන්නස්ස අවහාරො නත්ථි. යොපි බද්ධසුකරස්ස සාසඤ්ච පානියඤ්ච දත්වා බලං ගාභාපෙත්වා උක්කුට්ඨිං කරොති – “උත්‍රස්තො පලායිස්සති” ති; සො වෙ පලායති, පාරාජිකං. පාසං දුබ්බලං කත්වා උක්කුට්ඨිසද්දෙන පලාපෙන්නස්සාපි එසෙව නයො.

යො පන සාසඤ්ච පානියඤ්ච දත්වා ගච්ඡති, “බලං ගහෙත්වා පලායිස්සති” ති; සො වෙ පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යං. පාසං දුබ්බලං කත්වා ගච්ඡන්තස්සාපි එසෙව නයො. පාසසන්නිකෙ සත්ථං වා අග්ගිං වා යපෙති “ඡින්නෙ වා දඬුච්ච වා පලායිස්සති” ති. සුකරො පාසං වාලෙන්තො ඡින්නෙ වා දඬුච්ච වා පලායති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. පාසං යට්ඨියා සහ පාතෙති, පච්ඡා සුකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සුකරො අද්දුහලපාසාණොති අක්කන්තො හොති, තං පලාපෙතුකාමස්ස අද්දුහලං කාරුඤ්ඤෙන උක්ඛිපතො භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යවිත්තෙන පාරාජිකං. සවෙ උක්ඛිත්තමත්තෙ අගන්ත්වා පච්ඡා ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. උක්ඛිපිත්වා යපිතං අද්දුහලං පාතෙති, පච්ඡා සුකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. ඔපාතෙ පතිතසුකරම්පි කාරුඤ්ඤෙන උද්ධරතො භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යවිත්තෙන පාරාජිකං. ඔපාතං පුරෙත්වා නාසෙති, පච්ඡා සුකරො තං මද්දන්තො ගච්ඡති, භණ්ඩදෙය්‍යං. සුලෙ විද්ධං කාරුඤ්ඤෙන උද්ධරති, භණ්ඩදෙය්‍යං, ථෙය්‍යවිත්තෙන පාරාජිකං. සුලං උද්ධරිත්වා ඡඩ්ඛෙති, භණ්ඩදෙය්‍යං.

විහාරභූමියං පන පාසෙ වා අද්දුහලං වා ඔඩ්ඛෙත්තා වාරෙතබ්බා – “මිගරුපානං පටිසරණට්ඨානමෙතං, මා ඉධ එවං කරොථා” ති. සවෙ “හරාපෙථ, හන්තෙ” ති වදන්ති, හරාපෙතුං වට්ටති. අථ සයං හරන්ති, සුන්දරමෙව. අථ නෙව හරන්ති, න හරිතුං දෙන්ති, රක්ඛං යාවිත්වා හරාපෙතුං වට්ටති. මනුස්සා සස්සරක්ඛණකාලෙ ඛෙත්තෙසු පාසෙ ව අද්දුහලපාසාණාදීනි ව කරොන්ති – “මංසං බාදන්තා සස්සානි රක්ඛිස්සාමා” ති. වීතිවත්තෙ සස්සකාලෙ තෙසු අනාලයෙසු පක්කන්තෙසු තත්ථ බද්ධං වා පතිතං වා මොවෙතුං වට්ටති.

මිගවත්ථුද්දවයෙපි සුකරවත්ථුසු චුත්තසදිසොයෙව විනිවිජයො.

මච්ඡවත්ථුද්දවයෙපි එසෙව නයො. අයං පන විසෙසො – කුමීනමුඛං විවරිත්වා වා පච්ඡාපුට්ඨං මුඤ්චිත්වා වා පස්සෙන ඡිද්දං කත්වා වා කුමීනතො මච්ඡෙ පොථෙත්වා පලාපෙන්නස්ස පාරාජිකං. හත්තසිත්ථානි දස්සෙත්වා එවං පලාපෙන්නස්සාපි පාරාජිකං. සහ කුමීනෙන උද්ධරතොපි පාරාජිකං. කෙවලං කුමීනමුඛං විවරති,

පවිෂ්ඨාප්තං මුඤ්චති, ඡීද්දං වා කරොති, මච්ඡා පන අත්තනො ධම්මතාය පලායන්ති,  
 භණ්ඩදෙය්‍යං. එවං කත්වා භත්තසිත්ථානී දස්සෙති, මච්ඡා ගොවරත්ථාය  
 නික්ඛමිත්වා පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. මුඛං අවිචරිත්වා පවිෂ්ඨාප්තං  
 අමුඤ්චිත්වා පස්සෙන ඡීද්දං අකත්වා කෙවලං භත්තසිත්ථානී දස්සෙති, මච්ඡා පන  
 ඡාතජ්ඣක්තා සීසෙන පහරිත්වා ඔකාසං කත්වා ගොවරත්ථාය නික්ඛමිත්වා  
 පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. තුච්ඡකුමීනස්ස මුඛං වා විචරති, පවිෂ්ඨාප්තං වා  
 මුඤ්චති, ඡීද්දං වා කරොති, ආගතාගතා මච්ඡා ද්වාරං පත්තා පුට්ඨාදිදෙහි  
 පලායන්ති, භණ්ඩදෙය්‍යමෙව. තුච්ඡකුමීනං ගහෙත්වා ගුම්බෙ බිපති,  
 භණ්ඩදෙය්‍යමෙවති. යානෙ භණ්ඩං පියෙ ථවිකාය සදිසං.

**මංසපෙසිවත්ථුමිහි** – සවෙ ආකාසෙ ගණ්හානි, ගහිතට්ඨානමෙව යානං. තං  
 ඡහාකාරෙහි පරිච්ඡින්නිත්වා යානාවාචනං වෙදිතබ්බං. සෙසමෙත්ථ  
 දාරුගොපාලකරජකසාටකවත්ථුසු ච අම්බවොරකාදිවත්ථුසු චුත්තනයෙන  
 විනිච්ඡිනිතබ්බං.

**155. කුමභිවත්ථුස්මිං** – යො සජ්ජිතෙලාදිති අපාදග්ගනකානි ගහෙත්වා “න  
 පුන එවං කරිස්සාමි”ති සංවරෙ යත්වා දුතියදිවසාදිසුපි පුන චිත්තෙ උප්පන්නෙ  
 එවමෙව ධුරනික්ඛෙපං කත්වා පරිභුඤ්ජන්තො සබ්බමිපි තං පරිභුඤ්ජති, නෙවත්ථී  
 පාරාජිකං. දුක්කටං වා පුල්ලච්චයං වා ආපජ්ජති, භණ්ඩදෙය්‍යං පන හොති. අයමිපි  
 භික්ඛු එවමෙවමකාසී. තෙන චුත්තං – “අනාපත්ති භික්ඛු පාරාජිකස්සා”ති.  
 ධුරනික්ඛෙපං පන අකත්වා “දිවසෙ දිවසෙ පරිභුඤ්ජිස්සාමි”ති ථොකං ථොකමිපි  
 පරිභුඤ්ජන්තො යස්මිං දිවසෙ පාදග්ගනකං පුරති, තස්මිං පාරාජිකං.

සංවිදාවහාරවත්ථුනි සංවිදාවහාරෙ, මුට්ඨිවත්ථුනි ඔදනියසරාදිවත්ථුසු ද්වෙ  
 විසාසවත්ථුනි අම්බවොරකාදිවත්ථුසු චුත්තවිනිච්ඡයනයෙන වෙදිතබ්බානි. ද්වෙ  
 තිණවත්ථුනි උත්තානත්ථානෙව.

**156. අම්බහාජාපනාදිවත්ථුසු** තෙ භික්ඛු එකං ගාමකාවාසං පරිච්ඡින්නභික්ඛුකං  
 අගමංසු. තත්ථ භික්ඛු එලාඵලං පරිභුඤ්ජමානාපි තෙසු ආගතෙසු “ථෙරානං එලානි  
 දෙථා”ති කජ්ජියකාරකෙ න අවොචුං. අථ තෙ භික්ඛු “කිං සඬ්ඝිකං අම්බාකං න  
 පාපුණාති”ති සණ්ඨං පහරිත්වා භාජාපෙත්වා තෙසමිපි වස්සග්ගෙන භාගං දත්වා  
 අත්තනාපි පරිභුඤ්ජිංසු. තෙන නෙසං භගවා “අනාපත්ති, භික්ඛවෙ,  
 පරිභොගත්ථායා”ති ආහ. තස්මා ඉදානිපි යත්ථ ආවාසිකා ආගන්තුකානං න දෙන්නි,  
 එලවාරෙ ච සම්පන්නෙ අඤ්ඤෙසං අත්ථිභාවං දිස්වා වොරිකාය අත්තනාව බාදන්ති,  
 තත්ථ ආගන්තුකෙහි සණ්ඨං පහරිත්වා භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

යත්ථ පන ආවාසිකා රුක්ඛෙ රක්ඛිත්වා එලවාරෙ සම්පන්නෙ භාජෙත්වා  
 බාදන්ති, චතුසු පච්චයෙසු සම්මා උපනෙන්නි, අනිස්සරා තත්ථ ආගන්තුකා. යෙපි  
 රුක්ඛා විචරත්ථාය නියමෙත්වා දින්නා, තෙසුපි ආගන්තුකා අනිස්සරා. එසෙව  
 නයො සෙසපච්චයත්ථාය නියමෙත්වා දින්නෙසුපි.

යෙ පන තථා අනියමිතා, ආවාසිකා ව තෙ රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා වොරිකාය පරිභුඤ්ජන්ති, න තෙසු ආවාසිකානං කතිකාය යාතබ්බං. යෙ ඵලපරිභොගත්ථාය දින්නා, ආවාසිකාපි තෙ රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා සම්මා උපනෙන්නි, තෙසුයෙව තෙසං කතිකාය යාතබ්බං. මහාපච්චරියං පන චුත්තං – “චතුන්නං පච්චයානං නියමෙත්වා දින්නං ථෙය්‍යවිත්තෙන පරිභුඤ්ජන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරොතබ්බො. පරිභොගවසෙනෙව තං භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස භණ්ඩදෙය්‍යං. යං පනෙත්ථ සෙනාසනත්ථාය නියමිතං, තං පරිභොගවසෙනෙව භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස ථුල්ලච්චයඤ්ච භණ්ඩදෙය්‍යඤ්චා” ති.

ඔදිස්ස වීචරත්ථාය දින්නං වීචරෙයෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛු පිණ්ඩපාතෙන කිලමන්නි, වීචරං පන සුලභං, සඬ්ඝසුට්ඨතාය අපලොකනකම්මං කත්වා පිණ්ඩපාතෙපි උපනෙතුං වට්ටති. සෙනාසනෙන ගිලානපච්චයෙන වා කිලමන්තෙසු සඬ්ඝසුට්ඨතාය අපලොකනකම්මං කත්වා තදත්ථායපි උපනෙතුං වට්ටති. ඔදිස්ස පිණ්ඩපාතත්ථාය ගිලානපච්චයත්ථාය ව දින්නෙපි එසෙව නයො. ඔදිස්ස සෙනාසනත්ථාය දින්නං පන ගරුභණ්ඩං හොති, තං රක්ඛිත්වා ගොපෙත්වා තදත්ථමෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ පන දුබ්භික්ඛං හොති, භික්ඛු පිණ්ඩපාතෙන න යාපෙන්නි. එත්ථ රාජරොගවොරහයාදීහි අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්තානං විහාරා පලුප්පන්නි, තාලනාලිකෙරාදිකෙ විනාසෙන්නි, සෙනාසනපච්චයං පන නිස්සාය යාපෙතුං සක්කා හොති. ඵචරුපෙ කාලෙ සෙනාසනං විස්සජ්ජෙත්වාපි සෙනාසනජග්ගනත්ථාය පරිභොගො භගවතා අනුඤ්ඤාතො. තස්මා එකං වා ද්වෙ වා වරසෙනාසනානි යපෙත්වා ඉතරානි ලාමකකොට්ඨා පිණ්ඩපාතත්ථාය විස්සජ්ජෙතුං වට්ටති. මූලචත්ථුච්ඡෙදං පන කත්වා න උපනෙතබ්බං.

යො පන ආරාමො චතුප්පච්චයත්ථාය නියමෙත්වා දින්නො, තත්ථ අපලොකනකම්මං න කාතබ්බං. යෙන පන පච්චයෙන උභනං, තදත්ථං උපනෙතුං වට්ටති. ආරාමො ජග්ගිතබ්බො, චෙතනං දත්වාපි ජග්ගාපෙතුං වට්ටති. යෙ පන චෙතනං ලභිත්වා ආරාමෙයෙව ගෙහං කත්වා වසන්තා රක්ඛන්ති, තෙ චෙ ආගතානං භික්ඛූනං නාලිකෙරං වා තාලපක්කං වා දෙන්නි, යං තෙසං සඬ්ඝෙන අනුඤ්ඤාතං හොති – “දිවසෙ දිවසෙ එත්තකං නාම බාදථා” ති තදෙව තෙ දාතුං ලභන්ති; තතො උත්තරි තෙසං දදන්තානම්පි ගහෙතුං න වට්ටති.

යො පන ආරාමං කෙණ්ඩා ගහෙත්වා සඬ්ඝස්ස චතුප්පච්චයත්ථාය කප්පියභණ්ඩමෙව දෙති, අයං බහුකම්පි දාතුං ලභති. චෙතියස්ස පදීපත්ථාය වා බණ්ඩථුල්ලපටිසඬ්ඛරණත්ථාය වා දින්නො ආරාමොපි පටිජග්ගිතබ්බො; චෙතනං දත්වාපි ජග්ගාපෙතබ්බො. චෙතනඤ්ච පනෙත්ථ චෙතියසන්නකම්පි සඬ්ඝසන්නකම්පි දාතුං වට්ටති. එතම්පි ආරාමං චෙතනෙන තත්ථෙව වසිත්වා රක්ඛන්තානඤ්ච කෙණ්ඩා ගහෙත්වා කප්පියභණ්ඩදායකානඤ්ච තත්ථ ජාතකඵලදානං චුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.



අම්බපාලකාදිවත්ථුසු - අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, ගොපකස්ස දානෙති එත්ථ කතරං පන ගොපකදානං වට්ඨති, කතරං න වට්ඨති? මහාසුමත්ථෙරො තාව ආහ - “යං ගොපකස්ස පරිච්ඡින්නදිත්වා දින්නං හොති - ‘එත්තකං දිවසෙ දිවසෙ ගණ්භා’ති තදෙව වට්ඨති; තතො උත්තරි න වට්ඨති”ති. මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ - “කිං ගොපකානං පණ්ණං ආරොපෙත්වා නිමිත්තසඤ්ඤං වා කත්වා දින්නං අත්ථී, එතෙසං හත්ථෙ විස්සට්ඨකස්ස එතෙ ඉස්සරා, තස්මා යං තෙ දෙන්ති තං බහුකම්පි වට්ඨති”ති. කුරුන්දට්ඨකථායං පන චුත්තං - “මනුස්සානං ආරාමං වා අඤ්ඤං වා එලාඵලං දාරකා රක්ඛන්ති, තෙහි දින්නං වට්ඨති. ආහරාපෙත්වා පන න ගහෙතඛිං. සඬ්ඝිකෙ පන වෙනියසන්නකෙ ව කෙණ්ඩා ගහෙත්වා රක්ඛන්තස්සෙව දානං වට්ඨති. වෙනතෙන රක්ඛන්තස්ස අත්තනො භාගමත්තං වට්ඨති”ති. මහාපච්චරියං පන “යං ගිහීනං ආරාමරක්ඛකා භික්ඛූනං දෙන්ති, එතං වට්ඨති. භික්ඛුසඬ්ඝස්ස පන ආරාමගොපකා යං අත්තනො හතියා ඛණ්ඩෙත්වා දෙන්ති, එතං වට්ඨති. යොපි උපඬ්චාරාමං වා කෙවිදෙව රුක්ඛෙ වා හති. ලභිත්වා රක්ඛති, තස්මාපි අත්තනො පත්තරුක්ඛතොයෙව දාතුං වට්ඨති. කෙණ්ඩා ගහෙත්වා රක්ඛන්තස්ස පන සබ්බම්පි වට්ඨති”ති චුත්තං. එතං පන සබ්බං ඛාඤ්ජනතො නානං, අත්ථතො එකමෙව; තස්මා අධිප්පායං ඤත්වා ගහෙතඛිං.

දාරුවත්ථුමිහි - තාවකාලිකො අහං භගවාති තාවකාලිකචිත්තො අහං භගවාති චත්තුකාමෙන චුත්තං, තාවකාලිකචිත්තොති “පුත ආහරිත්වා දස්සාමී”ති එවංචිත්තො අහන්ති චුත්තං හොති. භගවා “තාවකාලිකො අනාපත්ති”ති ආහ.

අයං පනෙත්ථ පාළිමුත්තකච්ඡිනිච්ඡයො - සවෙ සඬ්ඝො සඬ්ඝිකං කම්මං කාරෙති උපොසථාගාරං වා භොජනසාලං වා, තතො ආපුච්ඡිත්වා තාවකාලිකං හරිතඛිං. යො පන සඬ්ඝිකො දඬ්බසම්භාරො අගුත්තො දෙවෙ වස්සන්තෙ තෙමෙති, ආතපෙන සුක්ඛති, තං සබ්බම්පි ආහරිත්වා අත්තනො ආවාසෙ කාතුං වට්ඨති. සඬ්ඝො ආහරාපෙත්තො අඤ්ඤෙන වා දඬ්බසම්භාරෙන මූලෙන වා සඤ්ඤාපෙතඛිං. න සක්කා වෙ හොති සඤ්ඤාපෙතුං, “සඬ්ඝිකෙන, හන්තෙ, කතං සඬ්ඝිකපරිභොගෙන වළඤ්ජථා”ති වත්තඛිං. සෙනාසනස්ස පන අයමෙව භික්ඛු ඉස්සරො. සවෙපි පාසාණත්ථම්මො වා රුක්ඛත්ථම්මො වා කවාටං වා වාතපානං වා නප්පහොති, සඬ්ඝිකං තාවකාලිකං ආහරිත්වා පාකතිකං කාතුං වට්ඨති. එස නයො අඤ්ඤෙසුපි දඬ්බසම්භාරෙසුති.

උදකචත්ථුස්මිං - යදා උදකං දුල්ලහං හොති, යොජනතොපි අඬ්ඬයොජනතොපි ආහරියති, එවරුපෙ පරිග්ගහිතඋදකෙ අවහාරො. යතොපි ආහරිමතො වා පොක්ඛරණිආදියු ධීතතො වා කෙවලං යාගුහත්තං සම්පාදෙන්ති, පානියපරිභොගඤ්ඤා කරොන්ති, න අඤ්ඤං මහාපරිභොගං, තම්පි ථෙය්‍යවිත්තෙන ගණ්භතො අවහාරො. යතො පන එකං වා ද්වෙ වා සට්ඨෙ ගහෙත්වා ආසනං ධොවිතුං, බොධිරුක්ඛෙ සිඤ්චිතුං උදකපුජං කාතුං, රජනං පච්චිතුං ලබ්භති, තත්ථ සඬ්ඝස්ස කතිකවසෙනෙව පටිපජ්ජිතඛිං. අතිරෙකං ගණ්භන්තො, මත්තිකාදීනි වා ථෙය්‍යවිත්තෙන පක්ඛිපන්තො හණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතඛිං.

සෞඛ්‍ය ආවාසිකා කතිකවත්තං දළ්භං කරොන්ති, අඤ්ඤාසං භණ්ඩකං ධොවිතුං වා රජිතුං වා න දෙනති, අත්තනා පන අඤ්ඤාසං අපස්සන්තානං ගහෙත්වා සබ්බං කරොන්ති, තෙසං කතිකාය න යාතබ්බං. යත්තකං තෙ ධොවන්ති, තත්තකං ධොවිතබ්බං. සෞඛ්‍ය සම්ප්පාදන ද්වේ තිස්සො පොක්ඛරණියො වා උදකසොණ්ඩියො වා භොන්ති, කතිකා ච කතා ‘එත්ථ න්භායිතබ්බං, ඉතො පාතියං ගහෙතබ්බං, ඉධ සබ්බපරිභොගො කාතබ්බො’ති. කතිකවත්තෙනෙව සබ්බං කාතබ්බං. යත්ථ කතිකා නත්ථී, තත්ථ සබ්බපරිභොගො වට්ටති.

**මත්තිකාවත්ථුස්මිං** – යත්ථ මත්තිකා දුල්ලභා හොති, නානප්පකාරා වා වණ්ණමත්තිකා ආහරිත්වා යපිතා, තත්ථ ථොකාපි පඤ්චමාසකං අග්ගති, තස්මා පාරාජිකං. සම්පිකෙ පන කම්මෙ චෙතියකම්මෙ ච නිට්ඨිතෙ සම්පං ආපුච්ඡිත්වා වා තාවකාලිකං වා ගහෙතුං වට්ටති. සුධායපි චිත්තකම්මවණ්ණෙසුපි එසෙව නයො.

**තිණුවත්ථුසු** – ක්‍රියාපිතතිණෙ යානාවාවනස්ස අභාවා දුක්කටං, භණ්ඩදෙයාං පන හොති. සම්පො තිණුවත්ථුං ජග්ගිත්වා සම්පිකං ආවාසං ඡාදෙති, පුන කදාපි ජග්ගිතුං න සක්කොති, අථඤ්ඤා එකො භික්ඛු චත්තසීසෙන ජග්ගති, සම්ප්පාදනෙවෙතං. නො චෙ ජග්ගති, සම්පෙනෙකො භික්ඛු චත්තබ්බො ‘ජග්ගිත්වා දෙහී’ති. සො චෙ භාගං ඉච්ඡති, භාගං දත්වාපි ජග්ගාපෙතබ්බං. සෞඛ්‍ය භාගං වඩ්ඪෙති, දාතබ්බමෙව. වඩ්ඪෙතියෙව, ‘ගච්ඡ ජග්ගිත්වා සබ්බං ගහෙත්වා අත්තනො සන්තකං සෙනාසනං ඡාදෙහී’ති චත්තබ්බො. කස්මා? නට්ඨෙ අත්ථො නත්ථී. දදන්තෙහි පන සවත්ථුකං න දාතබ්බං, ගරුභණ්ඩං හොති; තිණමත්තං පන දාතබ්බං. තස්මිං චෙ ජග්ගිත්වා අත්තනො සෙනාසනං ඡාදෙන්තෙ පුන සම්පො ජග්ගිතුං පහොති, ‘ත්වං මා ජග්ගි, සම්පො ජග්ගිස්සති’ති චත්තබ්බොති.

**මඤ්චාදීනි සත්ත වත්ථුනි** පාකටානෙව. පාළියං පන අනාගතමිපි පාසාණත්ථමහං වා රුක්ඛත්ථමහං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පාදග්ගනකං හරන්තස්ස පාරාජිකමෙව. පධානසරාදීසු ඡඩ්ඪිතපතිතානං පරිවෙණාදීනං කුට්ටමිපි පාකාරමිපි භින්දිත්වා ඉට්ඨකාදීනි අවහරන්තස්සාපි එසෙව නයො. කස්මා? සම්පිකං නාම කදාපි අප්පිකාවසන්ති, කදාපි න අප්පිකාවසන්ති. පච්චන්තෙ චොරභයෙන ජනපදෙ වුට්ඨහන්තෙ ඡඩ්ඪිතවිහාරාදීසු කිඤ්චි පරික්ඛාරං හරන්තස්සාපි එසෙව නයො. යෙ පන තතො තාවකාලිකං හරන්ති, පුන ආවසිතෙසු ච විහාරෙසු භික්ඛු ආහරාපෙත්ති, දාතබ්බං. සෞඛ්‍ය තතො ආහරිත්වා සෙනාසනං කතං හොති, තං වා තදග්ගනකං වා දාතබ්බමෙව. ‘පුන ආවසිස්සාමා’ති ආලයං අච්ඡන්දිත්වා වුට්ඨිතෙසු ජනපදෙසු ගණසන්තකං වා පුග්ගලිකං වා ගහිතං හොති; තෙ චෙ අනුජානන්ති, පටිකම්මෙන කිච්චං නත්ථී. සම්පිකං පන ගරුභණ්ඩං, තස්මා පටිකම්මං කත්තබ්බමෙව.

## 157. විහාරපරිභොගවත්ථු උත්තානත්ථමෙව.

**අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තාවකාලිකං හරිතුන්ති** එත්ථ යො භික්ඛු සම්පිකං මඤ්චං වා පීඨං වා තාවකාලිකං හරිත්වා අත්තනො ඵාසුකට්ඨානෙ එකමිපි ද්වේපි මාසෙ

සඩ්දිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජනි, ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං දෙනි, නජ්ජට්ඨාහති,  
 තස්ස තස්මිං නට්ඨෙපි ජිණ්ණෙපි වොරාවහට්ඨෙ ගීවා න භොති. වසින්වා පන  
 ගච්ඡන්තෙන යථායානෙ යපෙනබ්බං. යො පන පුග්ගලිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජනි,  
 ආගතාගතානං වුඩ්ඪතරානං න දෙනි, තස්මිං නට්ඨෙ තස්ස ගීවා භොති. අඤ්ඤං පන  
 ආවාසං හරින්වා පරිභුඤ්ජන්තෙන සචෙ තත්ථ වුඩ්ඪතරො ආගන්ත්වා වුට්ඨාපෙනි,  
 “මයා ඉදං අසුකාවාසතො නාම ආහටං, ගච්ඡාමි, නං පාකතිකං කරොමි”ති  
 වත්තබ්බං. සචෙ සො භික්ඛු “අහං පාකතිකං කරිස්සාමි”ති වදති, තස්ස භාරං  
 කත්වාපි ගන්තුං වට්ටතිති සඬ්ඛෙපට්ඨකථායං වුත්තං.

වම්පාවත්ථුම්භි – තෙකටුලයාගුති තිලතණ්ඩුලමුග්ගෙහි වා තිලතණ්ඩුලමාසෙහි  
 වා තිලතණ්ඩුලකුලත්ථෙහි වා තිලතණ්ඩුලෙහි සද්ධිං යංකිඤ්චි එකං අපරණ්ණං  
 පක්ඛිපින්වා තිහි කතා, එතං කිර ඉමෙහි තිහි චතුරාගඋදකසම්භින්තෙ බීරෙ  
 සජ්ජිමධුසක්කරාදිහි යොජෙත්වා කරොන්ති.

රාජගහවත්ථුම්භි – මධුගොළකොති අතිරසකපුචො වුවවති; “මධුසිසක”න්තිපි  
 වදන්ති. සෙසමෙත්ථ වත්ථුද්වයෙපි ඔදනභාජනීයවත්ථුස්මිං වුත්තතයෙනෙව  
 වෙදිතබ්බං.

**158.** අජ්ජුකවත්ථුස්මිං – එතදවොචාති ගිලානො හුත්වා අවොච. ආයස්මා උපාලි  
 ආයස්මතො අජ්ජුකස්ස පක්ඛොති න අගතිගමනවසෙන පක්ඛො, අපි ච බො  
 අනාපත්තිසඤ්ඤිතාය ලජ්ජීඅනුග්ගහෙන විනයානුග්ගහෙන ච ථෙරො පක්ඛොති  
 වෙදිතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

**159.** බාරාණසිවත්ථුස්මිං – වොරෙහි උපද්දුතන්ති වොරෙහි විලුත්තං. ඉද්ධියා  
 ආනෙත්වා පාසාදෙ යපෙසීති ථෙරො කිර තං කුලං සොකසල්ලසමජ්ජිතං  
 ආවට්ටන්තං විවට්ටන්තං දිස්වා තස්ස කුලස්ස අනුකම්පාය පසාදානුරක්ඛණත්ථාය  
 ධම්මානුග්ගහෙන අත්තනො ඉද්ධියා “තෙසංයෙව පාසාදං දාරකානං සමීපෙ  
 භොතු”ති අධිට්ඨාසි. දාරකා “අම්භාකං පාසාදො”ති සඤ්ජානින්වා අභිරුහිංසු.  
 තතො ථෙරො ඉද්ධිං පටිසංහරි, පාසාදොපි සකට්ඨානෙයෙව අට්ඨාසි.  
 වොහාරවසෙන පන වුත්තං “තෙ දාරකෙ ඉද්ධියා ආනෙත්වා පාසාදෙ යපෙසී”ති.  
 ඉද්ධිවිසයෙති ඊදිසාය අධිට්ඨානිද්ධියා අනාපත්ති. විකුබ්බනිද්ධි පන න වට්ටති.

**160-1.** අවසානෙ වත්ථුද්වයං උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

දුතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තත්ත්වං අනුසාසනී –

දුතියං අදුතියෙන, යං ජිනෙන පකාසිතං;

පරාජිතකිලෙසෙන, පාරාජිකමිදං ඉධ.

සික්ඛාපදං සමං තෙන, අඤ්ඤං කිඤ්චි න විජ්ජති;  
අනෙකනයවොකිණ්ණං, ගමභිරත්ථවිනිවිජයං.

තස්මා චත්ථම්භි ඔතිණ්ණො, භික්ඛුනා විනයඤ්ඤනා;  
විනයානුග්ගහෙනත්ථ, කරොන්තෙන විනිවිජයං.

පාළිං අට්ඨකථඤ්චෙව, සාධිප්පායමසෙසතො;  
ඔග්ගහ අප්පමත්තෙන, කරණීයො විනිවිජයො.

ආපත්තිදස්සනුස්සාහො, න කත්තබ්බො කුදාවනං;  
පස්සිස්සාමි අනාපත්ති-මිති කයිරාථ මානසං.

පස්සිත්වාපි ච ආපත්තිං, අවත්වාච පුනස්පුනං;  
විමංසිත්වාථ විඤ්ඤාහි, සංසන්දිත්වා ච තං වදෙ.

කප්පියෙපි ච චත්ථස්මිං, විත්තස්ස ලභුවත්තිනො;  
වසෙන සාමඤ්ඤගුණා, චචන්තිධ පුථුජ්ජනා.

තස්මා පරපරික්ඛාරං, ආසිවිසම්චොරගං;  
අග්ගිං විය ච සම්පස්සං, නාමසෙය්‍ය විචක්ඛණොති.

පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථාය

පඨමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

## විනයපිටකෙ

### පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථා (දුතියො භාගො)

#### 3. තතියපාරාජිකං

තතියං තිහි සුද්ධෙන, යං බුද්ධෙන විභාවිතං;  
පාරාජිකං තස්ස දානි, පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුවිඤ්ඤෙය්‍යං, යං පුබ්බෙ ච පකාසිතං;  
තං වජ්ජයිත්වා අස්සාපි, හොති සංවණ්ණනා අයං.



162. තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවනෙ

කුටාගාරසාලායන්ති එත්ථ වෙසාලියන්ති එවංනාමකෙ ඉත්ථිලිඬගවසෙන පවත්තවොහාරෙ නගරෙ. තඤ්ඤි නගරං තික්ඛත්තුං පාකාරපරික්ඛෙපවඩ්ඪිතෙන විසාලීභූතත්තා “වෙසාලී”ති වුච්චති. ඉදම්පි ච නගරං සබ්බඤ්ඤාතප්පත්තෙයෙව සම්මාසම්බුද්ධෙ සබ්බාකාරෙන වෙසුල්ලං පත්තන්ති වෙදිතබ්බං. එවං ගොවරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨාන මාහ – “මහාවනෙ කුටාගාරසාලාය”න්ති. තත්ථ මහාවනං නාම සයංජාතං අරොපිමං සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනං. කපිලවත්ථුසාමන්තා පන මහාවනං හිමවත්තෙන සහ එකාබද්ධං අපරිච්ඡෙදං හුත්වා මහාසමුද්දං ආභවිව යීතං. ඉදං තාදිසං න භොති, සපරිච්ඡෙදං මහන්තං වනන්ති මහාවනං. කුටාගාරසාලා පන මහාවනං නිස්සාය කතෙ ආරාමෙ කුටාගාරං අන්තො කත්වා භංසවට්ටකච්ඡදනෙන කතා සබ්බාකාරසම්පන්නා බුද්ධස්ස භගවතො ගන්ධකුටි වෙදිතබ්බා.

අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙතීති අනෙකෙහි කාරණෙහි

අසුභාකාරසන්දස්සනප්පත්තං කායච්ඡන්දනියකථං කථෙති. සෙය්‍යථිදං – “අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා ලොමා...පෙ. ... මුත්ත”න්ති. කිං වුත්තං භොති? හික්ඛවෙ, ඉමස්මිං ඛ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙ සබ්බාකාරෙනපි විචින්නො න කොචි කිඤ්චි මුත්තං වා මණිං වා වෙළුරියං වා අගරුං වා චන්දනං වා කුඬිකුමං වා කප්පුරං වා වාසවුණ්ණාදීනි වා අණුමත්තම්පි සුචිභාවං පස්සති. අථ ඛො පරමදුග්ගන්ධං ජෙගුච්ඡං අස්සිරිකදස්සනං කෙසලොමාදිනානප්පකාරං අසුචියෙව පස්සති. තස්මා න එත්ථ ඡන්දො වා රාගො වා කරණියො. යෙපි හි උත්තමඬිගෙ සිරස්මිං ජාතා කෙසා නාම, තෙපි අසුභා වෙච අසුචිනො ච පටික්කුලා ච. සො ච නෙසං අසුභාසුචිපටික්කුලභාවො වණ්ණනොපි සණ්ඨානනොපි ගන්ධනොපි ආසයනොපි ඔකාසනොපිති පඤ්චහි කාරණෙහි වෙදිතබ්බො. එවං ලොමාදිනන්ති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.182) වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො. ඉති භගවා එකමෙකස්මිං කොට්ඨාසෙ පඤ්චපඤ්චප්පහෙදෙන අනෙකපරියායෙන අසුභකථං කථෙති.

අසුභාය වණ්ණං භාසතීති උද්ධුමාතකාදිවසෙන අසුභමාතිකං නික්ඛිපිත්වා

පදභාජනියෙන තං විහජන්තො වණ්ණෙන්නො සංවණ්ණෙන්නො අසුභාය වණ්ණං භාසති. අසුභභාවනාය වණ්ණං භාසතීති යා අයං කෙසාදීසු වා උද්ධුමාතකාදීසු වා අප්ඤ්ඤාත්තඛිද්ධාවත්ථුසු අසුභාකාරං ගහෙත්වා පවත්තස්ස විත්තස්ස භාවනා වඩ්ඪිනා ථානිකම්මං, තස්සා අසුභභාවනාය ආනිසංසං දස්සෙන්නො වණ්ණං භාසති, ගුණං පරිකිත්තෙති. සෙය්‍යථිදං – “අසුභභාවනාහියුත්තො, හික්ඛවෙ, හික්ඛු කෙසාදීසු වා වත්ථුසු උද්ධුමාතකාදීසු වා පඤ්චඩගච්ඡපහීනං පඤ්චඩගසමන්නාගතං තිව්ධකල්‍යාණං දසලක්ඛණසම්පන්නං පයමං ඤානං පටිලභති. සො තං පයමජ්ඣානසඬ්ඛාතං විත්තමඤ්ජුසං නිස්සාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා උත්තමත්ථං අරහත්තං පාපුණාති”ති.

තත්‍රිමානි පටිමස්ස ඤානස්ස දස ලක්ඛණානි – පාරිපන්ථිකතො චිත්තවිසුද්ධි,  
මජ්ඣිමස්ස සමාධිනිමිත්තස්ස පටිපත්ති, තත්ථ චිත්තපක්ඛන්දනං, විසුද්ධස්ස  
චිත්තස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං, සමථජ්ජපටිපන්නස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං,  
එකත්තුපට්ඨානස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනං, තත්ථ ජාතානං ධම්මානං  
අනත්චිත්තනට්ඨෙයන සම්පභංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙයන  
තදුපගචීරියවාහනට්ඨෙයන ආසෙවනට්ඨෙයන සම්පභංසනාති.

තත්‍රායං පාළි - “පඨමස්ස ඤානස්ස කො ආදි, කිං මජ්ඣෙ, කිං පරියොසානං? පඨමස්ස ඤානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි, උපෙක්ඛානුබ්‍රහ්‍යා මජ්ඣෙ, සම්පහංසනා පරියොසානං. පඨමස්ස ඤානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි, ආදිස්ස කති ලක්ඛණාති? ආදිස්ස තීණි ලක්ඛණාති - යො තස්ස පරිපන්ථො තතො චිත්තං විසුජ්ඣති, විසුද්ධත්තා චිත්තං මජ්ඣමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, පටිපන්නත්තා තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. යඤ්ච පරිපන්ථතො චිත්තං විසුජ්ඣති, යඤ්ච විසුද්ධත්තා චිත්තං මජ්ඣමං සමථනිමිත්තං පටිපජ්ජති, යඤ්ච පටිපන්නත්තා තත්ථ චිත්තං පක්ඛන්දති. පඨමස්ස ඤානස්ස පටිපදාවිසුද්ධි ආදි, ආදිස්ස ඉමාති තීණි ලක්ඛණාති. තෙන වුච්චති - ‘පඨමං ඤානං ආදිකල්‍යාණඤ්චෙව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච’.

“පයමස්ස ක්කානස්ස උපෙක්ඛානුබ්භතා මජ්ඣේ, මජ්ඣස්ස කති ලක්ඛණානි? මජ්ඣස්ස තිණි ලක්ඛණානි – විසුද්ධං චිත්තං අජ්ඣුපෙක්ඛති, සමප්පට්ඨන්තං. අජ්ඣුපෙක්ඛති, එකත්තපට්ඨානං. අජ්ඣුපෙක්ඛති. යඤ්ච විසුද්ධං චිත්තං. අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච සමප්පට්ඨන්තං. අජ්ඣුපෙක්ඛති, යඤ්ච එකත්තපට්ඨානං. අජ්ඣුපෙක්ඛති. පයමස්ස ක්කානස්ස උපෙක්ඛානුබ්භතා මජ්ඣේ, මජ්ඣස්ස ඉමානි තිණි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති – ‘පයමං ක්කානං මජ්ඣේකලායාණඤ්චේව හොති තිලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච’.

“පයමස්ස ඤානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං, පරියොසානස්ස කති ලක්ඛණානි? පරියොසානස්ස චත්තාරි ලක්ඛණානි – තත්ථ ජාතානං ධම්මානං අනතිචත්තනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨෙන සම්පහංසනා, තදුපගචීරියවාහනට්ඨෙන සම්පහංසනා, ආසෙවනට්ඨෙන සම්පහංසනා. පයමස්ස ඤානස්ස සම්පහංසනා පරියොසානං, පරියොසානස්ස ඉමානි චත්තාරි ලක්ඛණානි. තෙන වුච්චති – ‘පයමං ඤානං පරියොසානකල්‍යාණඤ්චෙව හොති චතුලක්ඛණසම්පන්නඤ්ච. ‘එවං තිව්ධත්තගතං චිත්තං තිව්ධකල්‍යාණකං දසලක්ඛණසම්පන්නං චිත්තකසම්පන්නඤ්චෙව හොති විචාරසම්පන්නඤ්ච පිතිසම්පන්නඤ්ච සුඛසම්පන්නඤ්ච චිත්තස්ස අධිට්ඨානසම්පන්නඤ්ච සද්ධාසම්පන්නඤ්ච වීරියසම්පන්නඤ්ච සතිසම්පන්නඤ්ච සමාධිසම්පන්නඤ්ච පඤ්ඤාසම්පන්නඤ්චා’ති (පටි. රූ. 1.158).

ආදිස්ස ආදිස්ස අසුභසමාපත්තියා වණ්ණං භාසතීති “එවම්පි ඉත්ථම්පි” ති පුනස්පුනං වචන්ථානං කත්වා ආදිසන්තො අසුභසමාපත්තියා වණ්ණං භාසති, ආනිසංසං කථෙති, ගුණං පරිකිත්තෙති. සෙය්‍යථිදං – “අසුභසක්කාපරිච්ඡෙන,

හික්බවෙ, හික්බුනො වෙතසා බහුලං විහරතො මෙටුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පටිලියති පටිකුටති පටිවට්ටති, න සම්පසාරියති, උපෙක්ඛා වා පාටිකුල්‍යතා වා සංශ්‍යාති. සෙය්‍යාථාපි, හික්බවෙ, කුක්කුටපත්තං වා න්භාරුදද්දුලං වා අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තං පටිලියති පටිකුටති පටිවට්ටති, න සම්පසාරියති; එවමෙව ඛො, හික්බවෙ, අසුභසඤ්ඤාපරිවිතෙන හික්බුනො වෙතසා බහුලං විහරතො මෙටුනධම්මසමාපත්තියා චිත්තං පටිලියති පටිකුටති පටිවට්ටති, න සම්පසාරියති’’ති (අ. නි. 7.49).

ඉච්ඡාමහං, හික්බවෙ, අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතුන්ති අහං හික්බවෙ එකං අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතුං නිලීයිතුං එකොව හුත්වා විහරිතුං ඉච්ඡාමිති අත්ථො. නම්හි කෙනච්ඡි උපසඨකමිත්තබ්බො අඤ්ඤත්‍රු එකෙන පිණ්ඩපාතනීභාරකෙනාති යො අත්තනා පයුත්තවාචං අකත්වා මමත්ථාය සද්ධෙසු කුලෙසු පටියත්තං පිණ්ඩපාතං නිහරිත්වා මය්හං උපනාමෙති, තං පිණ්ඩපාතනීභාරකං එකං හික්බුං යථෙත්වා නම්හි අඤ්ඤෙන කෙනච්ඡි හික්බුනා වා ගහට්ඨෙන වා උපසඨකමිත්තබ්බොති.

කස්මා පන එවමාහාති? අතීතෙ කිර පඤ්චසතා මිගලුද්දකා මහතීහි දණ්ඩවාගුරාහි අරඤ්ඤං පරික්ඛිපිත්වා හට්ඨතුට්ඨා එකතොයෙව යාවජීවං මිගපක්ඛිසාතකම්මෙන ජීවිකං කප්පෙත්වා නිරයෙ උපපන්නා; තෙ තත්ථ පච්චිත්වා පුබ්බෙ කතෙන කෙනච්ඡෙව කුසලකම්මෙන මනුස්සෙසු උපපන්නා කල්‍යාණුපනිස්සයවසෙන සබ්බෙපි භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච ලභිංසු; තෙසං තතො මූලාකුසලකම්මතො අවිපක්කවිපාකා අපරාපරවෙතනා තස්මිං අද්ධමාසබ්හන්තරෙ අත්තුපක්කමෙන ව පරුපක්කමෙන ව ජීවතුපච්ඡෙදාය ඕකාසමකාසි, තං භගවා අද්දස. කම්මවිපාකො නාම න සක්කා කෙනච්ඡි පටිබාහිතුං. තෙසු ව හික්බුසු පුටුප්පනාපි අත්ථි සොතාපන්නසකදාගාමීඅනාගාමීබ්ණාසවාපි. තත්ථ බ්ණාසවා අප්පටිසන්ධිකා, ඉතරෙ අරියසාවකා නියතගතිකා සුගතිපරායණා, පුටුප්පනානං පන ගති අනියතා. අථ භගවා චිත්තෙසි – ‘‘ඉමෙ අත්තභාවෙ ඡන්දරාගෙන මරණභයහීනා න සක්ඛිස්සන්ති ගතිං විසොධෙතුං, හන්ද තෙසං ඡන්දරාගප්පහානාය අසුභකථං කථෙමි. තං සුත්වා අත්තභාවෙ විගතච්ඡන්දරාගතාය ගතිවිසොධනං කත්වා සග්ගෙ පටිසන්ධිං ගණ්ඨිස්සන්ති. එවං තෙසං මම සන්තිකෙ පබ්බජ්ජා සාත්ථිකා භවිස්සති’’ති.

තතො තෙසං අනුග්ගහාය අසුභකථං කථෙසි කම්මට්ඨානසීසෙන, තො මරණචණ්ණසංචණ්ණනාධිප්පායෙන. කථෙත්වා ව පනස්ස එතද්දහොසි – ‘‘සචෙ මං ඉමං අද්ධමාසං හික්බු පස්සිස්සන්ති, ‘අප්ප එකො හික්බු මතො, අප්ප ද්වෙ...පෙ.... අප්ප දසා’ති ආගන්ත්වා ආගන්ත්වා ආරොවෙස්සන්ති. අයඤ්ච කම්මවිපාකො න සක්කා මයා වා අඤ්ඤෙන වා පටිබාහිතුං. ස්වාහං තං සුත්වාපි කිං කරිස්සාමි? කිං මෙ අනත්ථකෙන අනායබ්‍යසනෙන සුතෙන? හන්දාහං හික්බුනං අදස්සනං උපගච්ඡාමි’’ති. තස්මා එවමාහ – ‘‘ඉච්ඡාමහං, හික්බවෙ, අද්ධමාසං පටිසල්ලීයිතුං; නම්හි කෙනච්ඡි උපසඨකමිත්තබ්බො අඤ්ඤත්‍රු එකෙන පිණ්ඩපාතනීභාරකෙනා’’ති.

අපරෙ පනාහු – “පරුපවාදවිච්ඡින්නත්ථං එවං වත්වා පටිසල්ලීනෝ” ති. පරෙ කිර හගවත්තං උපවදිස්සන්ති – “අයං ‘සබ්බඤ්ඤා, අහං සද්ධම්මවරවක්කවත්ති’ ති පටිජානමානෝ අත්තනොපි සාවකෝ අඤ්ඤමඤ්ඤං ඝාතෙන්තෙ නිවාරෙතුං න සක්කෝති. කිමඤ්ඤං සක්ඛිස්සති” ති? තත්ථ පණ්ඩිතා වක්ඛන්ති – “හගවා පටිසල්ලානමනුයුත්තෝ නයිමං පවත්තිං ජානාති, කොච්ඡස්ස ආරොවයිතාපි නත්ථි, සචෙ ජානෙය්‍ය අද්ධා නිවාරෙය්‍යා” ති. ඉදං පන ඉච්ඡාමත්තං, පයමමෙවෙන්ථ කාරණං. නාස්සුධාති එත්ථ “අස්සුධා” ති පදපුරුණමත්තෙ අවධාරණත්ථෙ වා නිපාතො; නෙව කොචි හගවත්තං උපසඬකමතිති අත්ථො.

අනෙකෙහි වණ්ණසණ්ඨානාදිහි කාරණෙහි වොකාරො අස්සාති අනෙකාකාරවොකාරො; අනෙකාකාරවොකිණ්ණො අනෙකාකාරණසම්මිස්සොති වුත්තං හොති. කො සො? අසුභවානානුයොගො, තං අනෙකාකාරවොකාරං අසුභවානානුයොගං අනුයුත්තා විහරන්තිති යුත්තපයුත්තා විහරන්ති. අට්ඨියන්තිති සකෙන කායෙන අට්ඨා දුක්ඛිතා හොන්ති. හරායන්තිති ලජ්ජන්ති. ජිගුච්ඡන්තිති සඤ්ජානජිගුච්ඡා හොන්ති. දහරොති තරුණො. යුවාති යොබ්බනෙන සමන්තාගතො. මණ්ඩනකජාතිකොති මණ්ඩනකපකතිකො. සීසංන්භාතොති සීසෙන සද්ධිං න්භාතො. දහරො යුවාති චෙන්ථ දහරවචනෙන පයමයොබ්බනභාවං දස්සෙති. පයමයොබ්බනෙ හි සත්තා විසෙසෙන මණ්ඩනකජාතිකා හොන්ති. සීසංන්භාතොති ඉමිතා මණ්ඩනානුයොගකාලං. යුවාපි හි කිඤ්චි කම්මං කත්වා සංකිලිට්ඨසරිරො න මණ්ඩනානුයුත්තො හොති; සීසංන්භාතො පන සො මණ්ඩනමෙවානුයුඤ්ජති. අහිකුණපාදිති දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡති. සො තස්මිං බණෙ අහිකුණපෙන වා කුක්කුරකුණපෙන වා මනුස්සකුණපෙන වා කණ්ඨෙ ආසත්තෙන කෙනවිදෙව පච්චත්ථිකෙන ආනෙත්වා කණ්ඨෙ බද්ධෙන පටිමුක්කෙන යථා අට්ඨියෙය්‍ය හරායෙය්‍ය ජිගුච්ඡෙය්‍ය; එවමෙව තෙ හික්ඛු සකෙන කායෙන අට්ඨියන්තා හරායන්තා ජිගුච්ඡන්තා සො විය පුරිසො තං කුණපං විගතච්ඡන්දරාගතාය අත්තනො කායං පරිච්චජිතුකාමා හුත්වා සත්ථං ආදාය අත්තනාපි අත්තානං ජීවිතා වොරොපෙන්නි. “ත්ථං මං ජීවිතා වොරොපෙහි; අහං ත”න්ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤම්පි ජීවිතා වොරොපෙන්නි.

මීගලණ්ඩිකම්පි සමණකුත්තකන්ති මීගලණ්ඩිකොති තස්ස නාමං; සමණකුත්තකොති සමණවෙසධාරකො. සො කිර සිබ්බමත්තං යපෙත්වා සීසං මුණ්ඨෙත්වා එකං කාසාවං නිවාසෙත්වා එකං අංසෙ කත්වා විහාරංයෙව උපනිස්සාය විසාසාදහාවෙන ජීවති. තම්පි මීගලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං උපසඬකමිත්වා එවං වදන්ති. සාධුති ආයාචනත්ථෙ නිපාතො. නොති උපයොගගහුවචනං, සාධු ආවුසො අම්හෙ ජීවිතා වොරොපෙහිති වුත්තං හොති. එත්ථ ව අරියා නෙව පාණාතිපාතං කරිංසු න සමාදපෙසුං, න සමනුඤ්ඤා අහෙසුං. පුට්ඨජනා පන සබ්බමකංසු. ලොභිතකන්ති ලොභිතමක්ඛිතං. යෙන වග්ගමුදානදීති වග්ගමතා ලොකස්ස පුඤ්ඤසම්මතා නදී. සොපි කිර “තං පාපං තත්ථ පවාහෙස්සාමි” ති සඤ්ඤාය ගතො, නදියා ආනුභාවෙන අප්පමත්තකම්පි පාපං පහිනං නාම නත්ථි.



**163.** අහුදෙව කුක්කුච්චන්ති තෙසු කිර හික්ඛුසු කෙනවිපි කායවිකාරො වා වච්චිකාරො වා න කතො, සබ්බෙ සතා සම්පජානා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපජ්ජිංසු. තං අනුස්සරතො තස්ස කුක්කුච්චං අහොසියෙව. අහු විජ්ජපට්ඨාරොති තස්සෙව කුක්කුච්චස්ස සභාවනියමනත්ථමෙනං වුත්තං. විජ්ජපට්ඨාරකුක්කුච්චං අහොසි, න විනයකුක්කුච්චන්ති. අලාභා වත මෙතිආදි කුක්කුච්චස්ස පවත්තිආකාරදස්සනත්ථං වුත්තං. තත්ථ අලාභා වත මෙති ආයතිං දානි මම හිතසුඛලාභා නාම නත්ථිති අනුත්ථුනාති. “න වත මෙ ලාභා”තිඉමිනා පන තමෙවත්ථං දළ්භං කරොති. අයඤ්ඤෙන්ථ අධිජ්ජායො – සවෙපි කොචි “ලාභා තෙ”ති වදෙය්‍ය, තං මිච්ඡා, න වත මෙ ලාභාති. දුල්ලද්ධං වත මෙති කුසලානුභාවෙන ලද්ධම්පි ඉදං මනුස්සත්තං දුල්ලද්ධං වත මෙ. න වත මෙ සුලද්ධන්තිඉමිනා පන තමෙවත්ථං දළ්භං කරොති. අයඤ්ඤෙන්ථ අධිජ්ජායො – සවෙපි කොචි “සුලද්ධං තෙ”ති වදෙය්‍ය, තං මිච්ඡා; න වත මෙ සුලද්ධන්ති. අපුඤ්ඤං පසුතන්ති අපුඤ්ඤං උපවිතං ජනිතං වා. කස්මාති වෙ? යොහං හික්ඛු...පෙ.... වොරොපෙසින්ති. තස්සත්ථො – යො අහං සිලවන්තෙ තාය එව සිලවන්තාය කල්‍යාණධම්මෙ උත්තමධම්මෙ සෙට්ඨධම්මෙ හික්ඛු ජීවිතා වොරොපෙසින්ති.

අඤ්ඤතරා මාරකායිකාති නාමවසෙන අපාකටා එකා භූමිමදෙවතා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මාරපක්ඛිකා මාරස්සනුවන්තිකා “එවමයං මාරධෙය්‍යං මාරවිසයං නාතික්කමිස්සති”ති වින්තෙත්වා සබ්බාහරණවිභූසිතා හුත්වා අත්තනො ආනුභාවං දස්සයමානා අභිජ්ජමානෙ උදකෙ පථවීතලෙ වඩ්ඤ්ඤාමානා විය ආගන්ත්වා මිගලණ්ඩිකං සමණකුත්තකං එතදවොච. සාධු සාධුති සම්පහංසනත්ථෙ නිපාතො; තස්මා එව ද්විවචනං කතං. අතිණ්ණෙ තාරෙසීති සංසාරතො අතිණ්ණෙ ඉමිනා ජීවිතාවොරොපනෙන තාරෙසි පරිමොවෙසීති. අයං කිර එතිස්සා දෙවතාය බාලාය දුම්මෙධාය ලද්ධි “යෙ න මතා, තෙ සංසාරතො න මුත්තා. යෙ මතා, තෙ මුත්තා”ති. තස්මා සංසාරමොචකම්මිලක්ඛා විය එවංලද්ධිකා හුත්වා තම්පි තත්ථ නියොජෙන්ති එවමාහ. අථ බො මිගලණ්ඩිකො සමණකුත්තකො තාව භුසං උජ්ජන්තවිජ්ජපට්ඨාරොපි තං දෙවතාය ආනුභාවං දිස්වා “අයං දෙවතා එවමාහ – අද්ධා ඉමිනා අත්ථෙත එවමෙව භවිතබ්බ”න්ති නිට්ඨං ගන්ත්වා “ලාභා කිර මෙ”තිආදීනි පරිකිත්තයන්තො. විහාරෙන විහාරං පරිවෙණෙන පරිවෙණං උපසඩ්ධමිත්වා එවං වදෙතීති තං තං විහාරඤ්ච පරිවෙණඤ්ච උපසඩ්ධමිත්වා ද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා හික්ඛු එවං වදති – “කො අතිණ්ණො, කං තාරෙමි”ති?

හොතියෙව භයන්ති මරණං පටිච්ච විත්තුත්‍රාසො හොති. හොති ජම්භිතත්තන්ති හදයමංසං ආදිං කත්වා තස්මා සරීරවලනං හොති; අතිභයෙන ථද්ධසරීරත්තන්තිපි එකෙ, ථම්භිතත්තඤ්ඤි ජම්භිතත්තන්ති වුච්චති. ලොමහංසොති උද්ධංඨිතලොමතා, බිණ්ණාසවා පන සත්තසුඤ්ඤතාය සුදිට්ඨත්තා මරණකසත්තමෙව න පස්සන්ති, තස්මා තෙසං සබ්බම්පෙතං නාහොසීති වෙදිතබ්බං. එකම්පි හික්ඛුං ද්වෙපි...පෙ.... සට්ඨම්පි හික්ඛු එකාහෙන ජීවිතා වොරොපෙසින්ති එවං ගණනවසෙන සබ්බානිපි තානි පඤ්ච හික්ඛුසතානි ජීවිතා වොරොපෙසි.

**164. පටිසල්ලානා වුට්ඨිතොති තෙසං පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තං**

ජීවිතක්ඛයපත්තභාවං ඤාත්වා තතො එකීභාවතො වුට්ඨිතො ජානන්තොපි අජානන්තො විය කථාසමුට්ඨාපනත්ථං ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි. කිං නු බො ආනන්ද තනුභූතො විය භික්ඛුසඤ්ඤාති ආනන්ද ඉතො පුබ්බෙ බහු භික්ඛු එකතො උපට්ඨානං ආගච්ඡන්ති, උද්දෙසං පරිපුච්ඡං ගණ්හන්ති සප්ඤ්ඤායන්ති, එකපජ්ජොතො විය ආරාමො දිස්සති, ඉදානි පන අද්ධමාසමත්තස්ස අව්චයෙන තනුභූතො විය තනුකො මන්දො අප්පකො විරළවිරළො විය ජාතො භික්ඛුසඤ්ඤා. කිත්තු බො කාරණං, කිං දිසාසු පක්කන්තා භික්ඛුති?

අථායස්මා ආනන්දො කම්මවිපාකෙන තෙසං ජීවිතක්ඛයප්පත්තිං අසල්ලක්ඛෙන්තො අසුභකම්මට්ඨානානුයොගපච්චයා පන සල්ලක්ඛෙන්තො “තථා හි පන භන්තෙ භගවා”ති ආදිං වත්වා භික්ඛුනං අරහත්තප්පත්තියා අඤ්ඤං කම්මට්ඨානං යාවන්තො “සාධු භන්තෙ භගවා”ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො – සාධු භන්තෙ භගවා අඤ්ඤං කාරණං ආචික්ඛතු, යෙන භික්ඛුසඤ්ඤා අරහත්තෙ පතිට්ඨහෙය්‍ය; මහාසමුද්දං ඔරොහණතිත්ථානි විය හි අඤ්ඤානිපි දසානුස්සතිදසකසිණවතුධාතුවචත්ථානබ්‍රහ්මවිහාරානාපානසතිප්පභෙදානි බහුනි නිබ්බානොරොහණකම්මට්ඨානානි සන්ති. තෙසු භගවා භික්ඛු සමස්සාසෙත්වා අඤ්ඤකරං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛතුති අධිප්පායො.

අථ භගවා තථා කාතුකාමො ථෙරං උයොපාපෙන්නො “තෙනභානන්දා”ති ආදිමාහ. තත්ථ වෙසාලිං උපනිස්සායාති වෙසාලිං උපනිස්සාය සමන්තා ගාවුතෙපි අද්ධයොජනෙපි යාවතිකා භික්ඛු විහරන්ති, තෙ සබ්බෙ සන්තිපාතෙහීති අත්ථො. තෙ සබ්බෙ උපට්ඨානසාලායං සන්තිපාතෙත්ථානි අත්තනා ගන්තුං යුත්තට්ඨානං සයං ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ දහරභික්ඛු පභිණිත්ථා මුහුත්තෙතෙව අනවසෙසෙ භික්ඛු උපට්ඨානසාලායං සමුහං කත්වා. යස්ස දානි භන්තෙ භගවා කාලං මඤ්ඤතීති එත්ථ අයමධිප්පායො – භගවා භික්ඛුසඤ්ඤා සන්තිපතිතො එස කාලො භික්ඛුනං ධම්මකථං කාතුං, අනුසාසනිං දාතුං, ඉදානි යස්ස තුම්භෙ කාලං ජානාථ, තං කත්තබ්බන්ති.

**ආනාපානස්සතිසමාධිකථා**

**165. අථ බො භගවා...පෙ.... භික්ඛු ආමන්තෙසි – අයම්පි බො භික්ඛවෙති**  
ආමන්තෙත්ථා ව පන භික්ඛුනං අරහත්තප්පත්තියා පුබ්බෙ  
ආචික්ඛිතඅසුභකම්මට්ඨානතො අඤ්ඤං පරියායං ආචික්ඛන්තො  
“ආනාපානස්සතිසමාධි”ති ආහ.

ඉදානි යස්මා භගවතා භික්ඛුනං සන්තපණිකම්මට්ඨානදස්සනත්ථමෙව අයං පාළි වුත්තා, තස්මා අපරිභාපෙත්වා අත්ථයොජනාක්කමං එත්ථ වණ්ණනං කරිස්සාමි. තත්‍ර “අයම්පි බො භික්ඛවෙ”ති ඉමස්ස තාව පදස්ස අයං යොජනා –

හික්බවෙ න කෙවලං අසුභභාවනායෙව කිලෙසජ්ජහානාය සංවත්තති, අපිව අයම්පි  
බො ආනාපානස්සතිසමාධි...පෙ.... වූපසමෙතීති.

අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා – ආනාපානස්සතීති අස්සාසපස්සාසපරිග්ගාහිකා  
සති. වුත්තඤ්ඤෙතං පටිසම්භිදායං –

“ආනන්ති අස්සාසො, නො පස්සාසො. අපානන්ති පස්සාසො, නො  
අස්සාසො. අස්සාසවසෙන උපට්ඨානං සති, පස්සාසවසෙන උපට්ඨානං සති.  
යො අස්සසති තස්සුපට්ඨාති, යො පස්සසති තස්සුපට්ඨාති”ති (පටි. ම. 1.160).

සමාධීති තාය ආනාපානපරිග්ගාහිකාය සතියා සද්ධිං උප්පන්නා  
චිත්තෙකග්ගතා; සමාධිසීසෙන වායං දෙසනා, න සතිසීසෙන. තස්මා  
ආනාපානස්සතියා යුත්තො සමාධි ආනාපානස්සතිසමාධි, ආනාපානස්සතියං වා  
සමාධි ආනාපානස්සතිසමාධීති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. භාවිතොති  
උප්පාදිතො වඩ්ඪිතො ව. බහුලිකතොති පුනස්පුනං කතො. සන්තො වෙව පණිතො  
වාති සන්තො වෙව පණිතො වෙව, උභයත්ථ එවසද්දෙන නියමො වෙදිතබ්බො. කිං  
වුත්තං හොති? අයඤ්ඤි යථා අසුභකම්මට්ඨානං කෙවලං පටිවෙධවසෙන සන්තඤ්ඤ  
පණිතඤ්ඤ ඔළාරිකාරම්මණත්තා පන පටිකුලාරම්මණත්තා ව ආරම්මණවසෙන  
නෙව සන්තං න පණිතං, න එවං කෙනචි පරියායෙන අසන්තො වා අප්පණිතො වා,  
අපිව බො ආරම්මණසන්තතායපි සන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො  
පටිවෙධසඬ්ඛානඅඬ්ගසන්තතායපි ආරම්මණප්පණිතතායපි පණිතො අතිත්තිකරො  
අඬ්ගප්පණිතතායපිති. තෙන වුත්තං – “සන්තො වෙව පණිතො වා”ති.

අසෙවනකො ව සුබො ව විභාරොති එත්ථ පන නාස්ස සෙවනන්ති  
අසෙවනකො අනාසිත්තකො අබ්බොකිණ්ණො පාටෙක්කො ආවෙණිකො,  
නත්ථෙත්ථ පරිකම්මෙන වා උපවාරෙන වා සන්තතා ආදිමනසිකාරතො පභුති  
අත්තතො සභාවෙනෙව සන්තො ව පණිතො වාති අත්ථො. කෙචි පන  
අසෙවනකොති අනාසිත්තකො ඔප්චන්තො සභාවෙනෙව මධුරොති වදන්ති.  
එවමයං අසෙවනකො ව අප්පිතප්පිතක්ඛණ්ණ කායිකචෙතසිකසුඛප්පට්ඨාභාය  
සංවත්තනතො සුබො ව විභාරොති වෙදිතබ්බො.

උප්පත්තූප්පත්තොති අවික්ඛම්භිතෙ අවික්ඛම්භිතෙ. පාපකෙති ලාමකෙ.  
අකුසලෙ ධම්මෙති අකොසල්ලසම්භූතෙ ධම්මෙ. යානසො අන්තරධාපෙතීති  
බණ්ණෙනෙව අන්තරධාපෙති වික්ඛම්භෙති. වූපසමෙතීති සුට්ඨ උපසමෙති,  
නිබ්බෙධභාගියත්තා වා අනුපුබ්බෙන අරියමග්ගවුඩ්ඪිප්පතො සමුච්ඡින්නදති  
පටිප්පස්සම්භෙතිතිපි අත්ථො.

සෙය්‍යාථාපීති ඔපම්මනිදස්සනමෙතං. ගිම්භානං පච්ඡිමෙ මාසෙති  
ආසාල්භමාසෙ. උභතං රජොජල්ලන්ති අද්ධමාසෙ වාතාතපසුක්ඛාය  
ගොමහිංසාදිපාදප්පහාරසම්භින්නාය පථවියා උද්ධං හතං උභතං ආකාසෙ  
සමුට්ඨිතං රජඤ්ඤ රෙණුඤ්ඤ. මහා අකාලමෙසොති සබ්බං නහං අප්ප්කොත්ථරිත්වා

උට්ඨිතො ආසාළ්භජුණ්භපක්ඛෙ සකලං අද්ධමාසං වස්සනකමෙසො. සො හි අසම්පත්තෙ වස්සකාලෙ උප්පන්නත්තා අකාලමෙසොති ඉධාධිජ්ජෙතො. යානසො අන්තරධාපෙති වූපසමෙතීති ඛණෙනෙව අදස්සනං නෙති, පට්ඨියං සන්නිසීදාපෙති. එවමෙව ඛොති ඔපම්මසම්පට්ඨාදනමෙතං. තතො පරං වුත්තනයමෙව.

ඉදානි කථං භාවිතො ව භික්ඛවෙ ආනාපානස්සතිසමාධිති එත්ථ කථන්ති ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනං නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතුකම්‍යතාපුච්ඡා. භාවිතො ව භික්ඛවෙ ආනාපානස්සතිසමාධිති නානප්පකාරතො විත්ථාරෙතුකම්‍යතාය පුට්ඨධම්මනිදස්සනං. එස නයො දුතියපදෙපි. අයං පනෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – භික්ඛවෙ කෙනපකාරෙන කෙනාකාරෙන කෙන විධිනා භාවිතො ආනාපානස්සතිසමාධි කෙනපකාරෙන ඛුද්ධිකතො සන්නො වෙව...පෙ.... වූපසමෙතීති.

ඉදානි තමත්ථං විත්ථාරෙත්තො “ඉධ භික්ඛවෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛුති භික්ඛවෙ ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු. අයඤ්ඤෙත්ථ ඉධසද්දො සබ්බජ්ජකාරආනාපානස්සතිසමාධිතිඛිඛත්තකස්ස පුග්ගලස්ස සන්නිස්සයභුතසාසනපරිදීපතො අඤ්ඤාසාසනස්ස තථාභාවපටිසෙධතො ව. වුත්තඤ්ඤෙතං – “ඉධෙව, භික්ඛවෙ, සමණො...පෙ.... සුඤ්ඤා පරජ්ජවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙහි”ති (ම. නි. 1.139). තෙන වුත්තං – “ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු”ති.

අරඤ්ඤගතො වා...පෙ.... සුඤ්ඤාගාරගතො වානි ඉදමස්ස ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපනං. ඉමස්ස හි භික්ඛුතො දීඝරත්තං රූපාදීසු ආරම්මණෙසු අනුවිසටං විත්තං. ආනාපානස්සතිසමාධිආරම්මණං අභිරුහිතුං න ඉච්ඡති. කුටගොණසුත්තරථො විය උප්පට්ඨමෙව ධාවති. තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපො කුටධෙනුයා සබ්බං ධීරං පිච්ඡත්වා වඩ්ඪිතං කුටචච්ඡං දමෙතුකාමො ධෙනුතො අපනෙත්වා එකමත්තෙ මහත්තං ථම්මං නිබ්ඤ්ඤත්වා තත්ථ යොත්තෙන ඛන්ධෙය්‍ය. අපස්ස සො වච්ඡො ඉතො විතො ව විජ්ජන්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොත්තො තමෙව ථම්මං උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා; එවමෙව ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපාරම්මණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුට්ඨවිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරම්මණතො අපනෙත්වා අරඤ්ඤං වා...පෙ.... සුඤ්ඤාගාරං වා පවෙසෙත්වා තත්ථ අස්සාසපස්සාසථම්මෙහ සනියොත්තෙන ඛන්ධිතබ්බං. එවමස්ස තං විත්තං ඉතො විතො ව විජ්ජන්දිත්වාපි පුබ්බෙ ආවිණ්ණාරම්මණං අලභමානං සනියොත්තං ඡින්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොත්තං තමෙවාරම්මණං උපවාරජ්ජනාවසෙන උපනිසීදති වෙව උපනිපජ්ජති ව. තෙනාහු පොරාණා –

“යථා ථම්මෙහ නිබ්බන්ධෙය්‍ය, වච්ඡං දම්මං නරො ඉධ;  
ඛන්ධෙය්‍යෙවං සකං විත්තං, සනියාරම්මණෙ දළ්භ”න්ති. (විසුද්ධි. 1.217;  
දී. නි. අට්ඨ. 2.374; ම. නි. අට්ඨ. 1.107; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);



එවමස්සෙතං සෙනාසනං භාවනානුරූපං භොති. තෙන චුත්තං – “ඉදමස්ස ආනාපානස්සතිසමආධිභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපන”න්ති.

අථ වා යස්මා ඉදං කම්මට්ඨානජ්ජහෙදෙ මුද්ධභූතං  
සබ්බඤ්ඤබුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං  
විසෙසාධිගමදිට්ඨධම්මසුඛවිහාරපදට්ඨානං ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං  
ඉත්ථිපුරිසහත්ථිඅස්සාදිසද්දසමාකුලං ගාමන්තං අපරිච්චජිත්වා න සුකරං  
සම්පාදෙතුං, සද්දකණ්ටකත්තා ක්කානස්ස. අගාමකෙ පන අරඤ්ඤෙ සුකරං  
යොගාවචරෙන ඉදං කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානං  
නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව ච පාදකං කත්වා සඬ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අග්ගඵලං අරහත්තං  
සම්පාපුණිතුං, තස්මාස්ස අනුරූපං සෙනාසනං දස්සෙන්නො භගවා “අරඤ්ඤගතො  
වා”තිආදිමාහ.

චත්ථවිජ්ජාවරියො විය හි භගවා, සො යථා චත්ථවිජ්ජාවරියො නගරභූමිං  
පස්සිත්වා සුට්ඨ උපපරික්ඛිත්වා “එත්ථ නගරං මාපෙථා”ති උපදිසති, සොත්ථිනා ච  
නගරෙ නිට්ඨිතෙ රාජකුලතො මහාසක්කාරං ලහති; එවමෙව යොගාවචරස්ස  
අනුරූපසෙනාසනං උපපරික්ඛිත්වා එත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බන්ති  
උපදිසති. තතො තත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුත්තෙන යොගිනා කමෙන අරහත්තෙ  
පත්තෙ “සම්මාසම්බුද්ධො චත සො භගවා”ති මහන්තං සක්කාරං ලහති. අයං පන  
හික්ඛු “දීපිසදිසො”ති වුච්චති. යථා හි මහාදීපිරාජා අරඤ්ඤෙ තිණගහනං වා  
චනගහනං වා පබ්බතගහනං වා නිස්සාය නිලිසිත්වා  
චනමහිංසගොකණ්ණසුකරාදයො මිගෙ ගණ්හාති; එවමෙවායං අරඤ්ඤාදීසු  
කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්නො හික්ඛු යථාක්කමෙන  
සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගෙ චෙව අරියඵලඤ්ච ගණ්හාතිති  
චෙදිතබ්බො. තෙනාහු පොරාණා –

“යථාපි දීපිකො නාම, නිලිසිත්වා ගණ්හාති මිගෙ;  
තථෙවායං බුද්ධපුත්තො, යුත්තයොගො විපස්සකො;  
අරඤ්ඤං පවිසිත්වාන, ගණ්හාති ඵලමුත්තම”න්ති. (මි. ප. 6.1.5);

තෙනස්ස පරක්කමජවයොග්ගභූමිං අරඤ්ඤසෙනාසනං දස්සෙන්නො භගවා  
“අරඤ්ඤගතො වා”තිආදිමාහ.

තත්ථ අරඤ්ඤගතො වාති අරඤ්ඤන්ති “නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දබ්බිලා  
සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ”න්ති (විහ. 529) ච “ආරඤ්ඤකං නාම සෙනාසනං  
පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම”න්ති (පාරා. 653) ච එවං චුත්තලක්ඛණෙසු අරඤ්ඤෙසු  
අනුරූපං යංකිඤ්චි පච්චෙකසුඛං අරඤ්ඤං ගතො. රුක්ඛමූලගතො වාති  
රුක්ඛසමීපං ගතො. සුඤ්ඤාගාරගතො වාති සුඤ්ඤං විවිත්තොකාසං ගතො. එත්ථ  
ච යථෙත්වා අරඤ්ඤඤ්ච රුක්ඛමූලඤ්ච අවසෙසසත්තවිධසෙනාසනගතොපි  
සුඤ්ඤාගාරගතොති චත්තුං වට්ටති. එවමස්ස උතුත්තයානුකූලං  
ධාතුචරියානුකූලඤ්ච ආනාපානස්සතිභාවනානුරූපං සෙනාසනං උපදිසිත්වා

අලිනානුද්ධවිවපක්ඛිකං සන්තම්චරියාපථං උපදිසන්තො “නිසීදති”ති ආහ. අථස්ස නිසජ්ජාය දල්භභාවං අස්සාසපස්සාසානං පවත්තනසුඛතං ආරම්මණපරිග්ගහුපායඤ්ච දස්සෙන්නො “පල්ලඬකං ආභුජිත්වා”ති ආදිමාහ.

තත්ථ පල්ලඬකන්ති සමන්තතො උරුබද්ධාසනං. ආභුජිත්වාති ආබන්ධිත්වා. උජුං කායං පණ්ඩායාති උපරිමං සරීරං උජුකං යපෙත්වා, අට්ඨාරස පිට්ඨිකණ්ටකෙ කොට්ඨා කොට්ඨං පටිපාදෙත්වා. එවඤ්ඤි නිසින්තස්ස වම්මමංසන්භාරුති න පණමන්ති. අථස්ස යා තෙසං පණමනප්පච්චයා බණෙ බණෙ වෙදනා උප්පජ්ජෙය්‍යං, තා න උප්පජ්ජන්ති. තාසු අනුප්පජ්ජමානාසු චිත්තං එකග්ගං හොති. කම්මට්ඨානං න පරිපතති. වුඬ්ඨිං එතිං උපගච්ජති.

පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වාති කම්මට්ඨානාහිමුඛං සතිං යපයිත්වා. අථ වා “පරි”ති පරිග්ගහට්ඨො; “මුඛ”න්ති නිය්‍යානට්ඨො; “සති”ති උපට්ඨානට්ඨො; තෙන වුව්චති – “පරිමුඛං සතිං උපට්ඨපෙත්වා”ති. එවං පටිසම්භිදායං (පටි. ම. 1.164-165) චුත්තනයෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්‍රායං සඬ්ඛෙපො – “පරිග්ගහිතනිය්‍යානං සතිං කත්වා”ති. සො සතොව අස්සසතිති සො හික්ඛු එවං නිසීදිත්වා එවඤ්ඤ වුඬ්ඨිං සතිං උපට්ඨපෙත්වා තං සතිං අවිජ්ජන්තො සතොඑව අස්සසති, සතො පස්සසති, සතොකාරී හොතිති චුත්තං හොති.

ඉදානි යෙහාකාරෙහි සතොකාරී හොති, තෙ දස්සෙන්නො “දීඝං වා අස්සසන්තො”ති ආදිමාහ. චුත්තඤ්ඤෙනං පටිසම්භිදායං – “සො සතොව අස්සසති, සතො පස්සසති”ති එතස්සෙව විහඬිගෙ –

“බාත්තිංසාය ආකාරෙහි සතොකාරී හොති. දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතොකාරී හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන...පෙ.... පටිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සාසවසෙන පටිනිස්සග්ගානුපස්සි පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සතොකාරී හොති”ති (පටි. ම. 1.165).

තත්ථ දීඝං වා අස්සසන්තොති දීඝං වා අස්සාසං පවත්තෙන්තො. “අස්සාසො”ති බහි නික්ඛමනවාතො. “පස්සාසො”ති අන්තො පටිසන්තවාතො. සුත්තන්තට්ඨකථාසු පන උප්පට්ඨාට්ඨා ආගතං.

තත්ථ සබ්බෙසම්පි ගබ්භසෙය්‍යාකානං මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනකාලෙ පයමං අබ්භන්තරවාතො බහි නික්ඛමති. පච්ඡා බාහිරවාතො සුමුමං රජං ගහෙත්වා අබ්භන්තරං පටිසන්තො තාලුං ආහච්ච නිබ්බායති. එවං තාව අස්සාසපස්සාසා වෙදිතබ්බා. යා පන තෙසං දීඝරස්සතා, සා අද්ධානවසෙන වෙදිතබ්බා. යථා හි ඔකාසද්ධානං එරිත්වා ඨිතං උදකං වා වාලිකා වා “දීඝමුදකං දීඝා වාලිකා, රස්සමුදකං රස්සා වාලිකා”ති වුව්චති. එවං චුණ්ණච්චුණ්ණාපි අස්සාසපස්සාසා හත්ථිසරීරෙ අහිසරීරෙ ව තෙසං අත්තභාවසඬ්ඛාතං දීඝං අද්ධානං සණ්ඨං පුරෙත්වා

සංකමෙව නික්මමන්ති, තස්මා “දීසා” ති වුවුවන්ති. සුනඛසසාදීනං  
 අත්තභාවසඬ්ඛාතං රස්සං අද්ධානං සීසං පුරෙත්වා සීසමෙව නික්මමන්ති, තස්මා  
 “රස්සා” ති වුවුවන්ති. මනුස්සෙසු පන කෙවි හත්ථිඅභිආදයො විය  
 කාලද්ධානවසෙන දීසං අස්සසන්ති ව පස්සසන්ති ව. කෙවි සුනඛසසාදයො විය  
 රස්සං. තස්මා තෙසං කාලවසෙන දීසමද්ධානං නික්මමන්තා ව පවිසන්තා ව තෙ  
 දීසා. ඉත්තරමද්ධානං නික්මමන්තා ව පවිසන්තා ව “රස්සා” ති වෙදිතඛ්ඛා. තත්ත්වයං  
 භික්ඛු නවභාකාරෙහි දීසං අස්සසන්තො ව පස්සසන්තො ව “දීසං අස්සසාමි  
 පස්සසාමි” ති පජානාති. එවං පජානතො වස්ස එකෙනාකාරෙන  
 කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා සම්පජ්ජතිති වෙදිතඛ්ඛා. යථාහ පටිසම්භිදායං —

“කථං දීසං අස්සසන්තො ‘දීසං අස්සසාමි’ ති පජානාති, දීසං  
 පස්සසන්තො ‘දීසං පස්සසාමි’ ති පජානාති? දීසං අස්සසාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ  
 අස්සසති, දීසං පස්සසාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ පස්සසති, දීසං අස්සසාසපස්සාසං  
 අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි. දීසං අස්සසාසපස්සාසං  
 අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි ඡන්දො උප්පජ්ජති;  
 ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීසං අස්සසාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසති,  
 ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීසං පස්සසාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ පස්සසති,  
 ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීසං අස්සසාසපස්සාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ  
 අස්සසතිපි පස්සසතිපි. ඡන්දවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීසං අස්සසාසපස්සාසං  
 අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි පාමොජ්ජං උප්පජ්ජති;  
 පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීසං අස්සසාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසති,  
 පාමොජ්ජවසෙන තතො සුබ්බමතරං දීසං පස්සසාසං...පෙ.... දීසං  
 අස්සසාසපස්සාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසතිපි පස්සසතිපි. පාමොජ්ජවසෙන  
 තතො සුබ්බමතරං දීසං අස්සසාසපස්සාසං අද්ධානසඬ්ඛාතෙ අස්සසන්තොපි  
 පස්සසන්තොපි දීසං අස්සසාසපස්සාසා විත්තං විවත්තති, උපෙක්ඛා සංඝදාති.  
 ඉමෙහි නවහි ආකාරෙහි දීසං අස්සසාසපස්සාසා කායො; උපට්ඨානං සති;  
 අනුපස්සනා ඤාණං; කායො උපට්ඨානං, නො සති; සති උපට්ඨානඤ්චෙව  
 සති ව. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති. තෙන වුවුවති —  
 “කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා” ති (පටි. ම. 1.166).

එසෙව නයො රස්සපදෙයි. අයං පන විසෙසො — “යථා එත්ථ ‘දීසං අස්සසාසං  
 අද්ධානසඬ්ඛාතෙ’ ති වුත්තං; එවමිධ ‘රස්සං අස්සසාසං ඉත්තරසඬ්ඛාතෙ අස්සසති’ ති  
 ආගතං. තස්මා තස්ස වසෙන යාව “තෙන වුවුවති කායෙ  
 කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානභාවනා” ති තාව යොජෙතඛ්ඛං. එවමයං අද්ධානවසෙන  
 ඉත්තරවසෙන ව ඉමෙභාකාරෙහි අස්සසාසපස්සාසෙ පජානන්තො දීසං වා  
 අස්සසන්තො “දීසං අස්සසාමි” ති පජානාති...පෙ.... රස්සං වා පස්සසන්තො  
 “රස්සං පස්සසාමි” ති පජානාතිති වෙදිතඛ්ඛො.

එවං පජානතො වස්ස —

“දීසො රස්සො ච අස්සාසො;  
 පස්සාසොපි ච තාදිසො;  
 චත්තාරො චණ්ණා චත්තන්ති;  
 නාසිකග්ගෙව හික්ඛුනො” ති. (විසුද්ධි. 1.219; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

සබ්බකායප්පට්ඨංචෙදී අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමිති සික්ඛන්ති  
 සකලස්ස අස්සාසකායස්ස ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං  
 කරොන්තො “අස්සසිස්සාමි” ති සික්ඛති. සකලස්ස පස්සාසකායස්ස  
 ආදිමජ්ඣපරියොසානං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො “පස්සසිස්සාමි” ති  
 සික්ඛති. එවං විදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන  
 අස්සසති චෙව පස්සසති ච; තස්මා “අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමි” ති සික්ඛන්ති  
 වුවචති. එකස්ස හි හික්ඛුනො චුණ්ණච්චුණ්ණච්චසට්ඨෙ අස්සාසකායෙ පස්සාසකායෙ  
 වා ආදි පාකටො හොති, න මජ්ඣපරියොසානං. සො ආදිමෙව පරිග්ගහෙතුං  
 සක්කොති, මජ්ඣපරියොසානෙ කිලමති. එකස්ස මජ්ඣං පාකටං හොති, න  
 ආදිපරියොසානං. සො මජ්ඣමෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, ආදිපරියොසානෙ  
 කිලමති. එකස්ස පරියොසානං පාකටං හොති, න ආදිමජ්ඣං. සො  
 පරියොසානංයෙව පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, ආදිමජ්ඣෙ කිලමති. එකස්ස සබ්බමිපි  
 පාකටං හොති, සො සබ්බමිපි පරිග්ගහෙතුං සක්කොති, න කත්ථවි කිලමති.  
 තාදිසෙන භවිතබ්බන්ති දස්සෙන්තො ආහ – “සබ්බකායප්පට්ඨංචෙදී  
 අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමිති සික්ඛන්ති” ති.

තත්ථ සික්ඛන්ති එවං සට්ඨි වායමති. යො වා තථාභූතස්ස සංවරො; අයමෙත්ථ  
 අධිසීලසික්ඛා. යො තථාභූතස්ස සමාධි; අයං අධිචිත්තසික්ඛා. යා තථාභූතස්ස  
 පඤ්ඤා; අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො තස්මිං ආරම්මණෙ තාය  
 සතියා තෙන මනසිකාරෙන සික්ඛති ආසෙවති භාවෙති බහුලිකරොතීති එවමෙත්ථ  
 අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්ථ යස්මා පුරිමනයෙ කෙවලං අස්සසිතබ්බං  
 පස්සසිතබ්බමෙව ච, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං; ඉතො පට්ඨාය පන  
 ඤාණුප්පාදනාදීසු යොගො කරණියො. තස්මා තත්ථ “අස්සසාමිති පජානාති  
 පස්සසාමිති පජානාති” චෙව චත්තමානකාලවසෙන පාළිං චත්වා ඉතො පට්ඨාය  
 කත්තබ්බස්ස ඤාණුප්පාදනාදිතො ආකාරස්ස දස්සනත්ථං “සබ්බකායප්පට්ඨංචෙදී  
 අස්සසිස්සාමි” තිආදිනා නයෙන අනාගතචචනවසෙන පාළි ආරොපිතාති චෙදිතබ්බා.

පස්සමිහයං කායසඬ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමිති සික්ඛන්ති  
 ඔළාරිකං කායසඬ්ඛාරං පස්සමිහෙන්තො පට්ඨපස්සමිහෙන්තො නිරොධෙන්තො  
 වූපසමෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති.

තත්ත්වං ඔළාරිකසුඛමතා ච පස්සද්ධි ච චෙදිතබ්බා. ඉමස්ස හි හික්ඛුනො පුබ්බෙ  
 අපරිග්ගහිතකාලෙ කායො ච චිත්තඤ්ච සදරථා හොන්ති. ඔළාරිකානං  
 කායචිත්තානං ඔළාරිකත්තෙ අවුපසන්තෙ අස්සාසපස්සාසාපි ඔළාරිකා හොන්ති,  
 බලවතරා හුත්වා පචත්තන්ති, නාසිකා නප්පහොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි



පස්සසන්තොපි තිට්ඨති. යදා පනස්ස කායොපි චිත්තම්පි පරිග්ගහිතා භොන්ති, තදා තෙ සන්තා භොන්ති වූපසන්තා. තෙසු වූපසන්තෙසු අස්සාසපස්සාසා සුබ්බමා භුත්වා පචත්තන්ති, “අත්ථි නු ඛො නත්ථි”ති විචෙතබ්බාකාරජපත්තා භොන්ති. සෙය්‍යථාපි පුරිසස්ස ධාවිත්වා පබ්බතා වා ඔරොහිත්වා මහාහාරං වා සීසතො ඔරොපෙත්වා ධීතස්ස ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා භොන්ති, නාසිකා නජපභොති, මුඛෙන අස්සසන්තොපි පස්සසන්තොපි තිට්ඨති. යදා පනෙස තං පරිස්සමං විනොදෙත්වා න්හත්වා ච පිචිත්වා ච අල්ලසාටකං හදයෙ කත්වා සීතාය ඡායාය නිපන්තො භොති, අට්ඨස්ස තෙ අස්සාසපස්සාසා සුබ්බමා භොන්ති, “අත්ථි නු ඛො නත්ථි”ති විචෙතබ්බාකාරජපත්තා. එවමෙව ඉමස්ස භික්ඛුනො පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ කායො ව...පෙ.... විචෙතබ්බාකාරජපත්තා භොන්ති. තං කිස්ස හෙතු? තථා භිස්ස පුබ්බෙ අපරිග්ගහිතකාලෙ “ඔළාරිකොළාරිකෙ කායසඬ්ඛාරො පස්සම්හෙමි”ති ආභොගසමන්තාභාරමනසිකාරපච්චවෙක්ඛණා නත්ථි, පරිග්ගහිතකාලෙ පන අත්ථි. තෙනස්ස අපරිග්ගහිතකාලතො පරිග්ගහිතකාලෙ කායසඬ්ඛාරො සුබ්බමො භොති. තෙනාහු පොරාණා –

“සාරද්ධෙ කායෙ චිත්තෙ ව, අධිමත්තං පචත්තති;  
අසාරද්ධම්හි කායම්හි, සුබ්බමං සම්පචත්තති”ති. (විසුද්ධි. 1.220; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

පරිග්ගහෙපි ඔළාරිකො, පයමජ්ඣානුපවාසෙ සුබ්බමො; තස්මිම්පි ඔළාරිකො පයමජ්ඣානෙ සුබ්බමො. පයමජ්ඣානෙ ච දුතියජ්ඣානුපවාසෙ ච ඔළාරිකො, දුතියජ්ඣානෙ සුබ්බමො. දුතියජ්ඣානෙ ච තතියජ්ඣානුපවාසෙ ච ඔළාරිකො, තතියජ්ඣානෙ සුබ්බමො. තතියජ්ඣානෙ ච චතුත්ථජ්ඣානුපවාසෙ ච ඔළාරිකො, චතුත්ථජ්ඣානෙ අතිසුබ්බමො අජපචත්තිමෙව පාපුණාති. ඉදං තාව දීඝභාණකසංයුත්තභාණකානං මතං.

මජ්ඣිමනිකායා පන “පයමජ්ඣානෙ ඔළාරිකො, දුතියජ්ඣානුපවාසෙ සුබ්බමො”ති එවං හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමජ්ඣානතො උපරුපරිජ්ඣානුපවාසෙපි සුබ්බමතරං ඉච්ඡන්ති. සබ්බෙසංයෙව පන මතෙන අපරිග්ගහිතකාලෙ පචත්තකායසඬ්ඛාරො පරිග්ගහිතකාලෙ පටිජපස්සම්හති, පරිග්ගහිතකාලෙ පචත්තකායසඬ්ඛාරො පයමජ්ඣානුපවාසෙ...පෙ.... චතුත්ථජ්ඣානුපවාසෙ පචත්තකායසඬ්ඛාරො චතුත්ථජ්ඣානෙ පටිජපස්සම්හති. අයං තාව සමපෙ නයො.

විපස්සනායං පන අපරිග්ගහෙ පචත්තො කායසඬ්ඛාරො ඔළාරිකො, මහාභූතපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, උපාදාරුපපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, සකලරුපපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, අරුපපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, රූපාරුපපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, පච්චයපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, සජ්ජවච්චයනාමරුපපරිග්ගහෙ සුබ්බමො. සොපි ඔළාරිකො, ලක්ඛණාරම්මණිකවිපස්සනාය සුබ්බමො. සොපි දුබ්බලවිපස්සනාය ඔළාරිකො, බලවවිපස්සනාය සුබ්බමො. තත්ථ පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පුරිමස්ස

පුරිමස්ස පච්ඡිමෙන පච්ඡිමෙන පස්සද්ධි වෙදිතබ්බා. එවමෙන්ථ ඔළාරිකසුබ්බමතා ව පස්සද්ධි ව වෙදිතබ්බා.

පටිසම්භිදායං පනස්ස සද්ධිං වොදනාසොධනාහි එවමත්ථො චුත්තො – “කථං පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමි” ති සික්ඛති? කතමෙ කායසඬ්ඛාරා? දීඝං අස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායජ්ජපට්ඨදා කායසඬ්ඛාරා, තෙ කායසඬ්ඛාරෙ පස්සම්භෙන්නො නිරොධෙන්නො චූපසමෙන්නො සික්ඛති. දීඝං පස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා...පෙ.... රස්සං අස්සාසා...පෙ.... රස්සං පස්සාසා... සබ්බකායජ්ජපට්ඨංවෙදී අස්සාසා... සබ්බකායජ්ජපට්ඨංවෙදී පස්සාසා කායිකා එතෙ ධම්මා කායජ්ජපට්ඨදා කායසඬ්ඛාරා, තෙ කායසඬ්ඛාරෙ පස්සම්භෙන්නො නිරොධෙන්නො චූපසමෙන්නො සික්ඛති.

යථාරූපෙහි කායසඬ්ඛාරෙහි යා කායස්ස ආනමනා විනමනා සන්නමනා පණමනා ඉඤ්ජනා එන්දනා චලනා කම්පනා පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං අස්සසිස්සාමිති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති.

යථාරූපෙහි කායසඬ්ඛාරෙහි යා කායස්ස න ආනමනා න විනමනා න සන්නමනා න පණමනා අනිඤ්ජනා අඑන්දනා අචලනා අකම්පනා, සන්නං සුබ්බමං පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං අස්සසිස්සාමිති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති.

ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං අස්සසිස්සාමිති සික්ඛති, පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති. එවං සන්නෙ වාතූපලද්ධියා ව පභාවනා න භොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා න භොති, ආනාපානස්සතියා ව පභාවනා න භොති, ආනාපානස්සතියමාධිස්ස ව පභාවනා න න භොති, න ව නං තං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි චුට්ඨහන්තිපි.

ඉති කිර පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං අස්සසිස්සාමි...පෙ.... පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති. එවං සන්නෙ වාතූපලද්ධියා ව පභාවනා භොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා භොති, ආනාපානස්සතියා ව පභාවනා භොති, ආනාපානස්සතියමාධිස්ස ව පභාවනා භොති, තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි චුට්ඨහන්තිපි.

යථා කථං විය? සෙය්‍යාථාපි කංසෙ ආකොට්තෙ පයමං ඔළාරිකා සද්දා පවත්තන්ති, ඔළාරිකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සුපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමකා සද්දා පවත්තන්ති, සුබ්බමකානං සද්දානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සුපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුබ්බමකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමසද්දනිමිත්තාරම්මණනාපි චිත්තං පවත්තති; එවමෙව පයමං ඔළාරිකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති, ඔළාරිකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා සුමනසිකතත්තා සුපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමකා අස්සාසපස්සාසා පවත්තන්ති, සුබ්බමකානං අස්සාසපස්සාසානං නිමිත්තං සුග්ගහිතත්තා

සුමනසිකතත්තා සුපධාරිතත්තා නිරුද්ධෙපි සුබ්බමකෙ අස්සාසපස්සාසෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමඅස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණනාපි චිත්තං න චික්ඛෙපං ගච්ඡති.

එවං සන්නෙ වාතුපලද්ධියා ව පභාවනා හොති, අස්සාසපස්සාසානඤ්ච පභාවනා හොති, ආනාපානස්සතියා ව පභාවනා හොති, ආනාපානස්සතියමාධිස්ස ව පභාවනා හොති, තඤ්ච නං සමාපත්තිං පණ්ඩිතා සමාපජ්ජන්තිපි වුට්ඨහන්තිපි.

පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරන්ති අස්සාසපස්සාසා කායො, උපට්ඨානං සති, අනුපස්සනා ඤාණං. කායො උපට්ඨානං නො සති, සති උපට්ඨානඤ්චෙව සති ව, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන තං කායං අනුපස්සති. තෙන වුවිච්ඡිති – “කායෙ කායානුපස්සනා සතිපට්ඨානභාවනාති (පටි. ම. 1.171).

අයං තාවෙත්ථ කායානුපස්සනාවසෙන චුත්තස්ස පඨමචතුක්කස්ස අනුපුබ්බපදවණ්ණනා.

යස්මා පනෙත්ථ ඉදමෙව චතුක්කං ආදිකම්මිකස්ස කම්මට්ඨානාවසෙන චුත්තං, ඉතරානි පන තිණි චතුක්කානි එත්ථ පත්තජ්ඣානස්ස වෙදනාවිත්තධම්මානුපස්සනාවසෙන චුත්තානි, තස්මා ඉදං කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා ආනාපානස්සතිචතුත්ථජ්ඣානපදට්ඨානාය විපස්සනාය සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිතුකාමෙන බුද්ධපුත්තෙන යං කාතබ්බං තං සබ්බං ඉධෙව තාව ආදිකම්මිකස්ස කුලපුත්තස්ස වසෙන ආදිතො පහුති එවං වෙදිතබ්බං. චතුබ්බිධං තාව සීලං විසොධෙතබ්බං. තත්ථ තිව්ධා විසොධනා – අනාපජ්ජනං, ආපන්නවුට්ඨානං, කිලෙසෙහි ව අස්පතිපිළනං. එවං විසුද්ධසීලස්ස හි භාවනා සම්පජ්ජති. යම්පිදං චෙතියඬ්ගණවත්තං බොධියඬ්ගණවත්තං උපජ්ඣායවත්තං ආචරියවත්තං ඡන්තාසරවත්තං උපොසථාගාරවත්තං ද්වෙඅසීති ඛන්ධකවත්තානි වුද්දසවිධං මභාවත්තන්ති ඉමෙසං වසෙන ආභිසමාචාරිකසීලං වුවිච්ඡිති, තම්පි සාධුකං පරිපුරෙතබ්බං. යො හි “අහං සීලං රක්ඛාමි, කිං ආභිසමාචාරිකෙන කම්ම”න්ති වදෙයා, තස්ස සීලං පරිපුරෙස්සතීති නෙතං යානං විජ්ජති. ආභිසමාචාරිකවත්තෙ පන පරිපුරෙ සීලං පරිපුරති, සීලෙ පරිපුරෙ සමාධි ගබ්භං ගණ්භාති. චුත්තඤ්ඤෙන භගවතා – “සො වත, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ආභිසමාචාරිකං ධම්මං අපරිපුරෙත්වා ‘සීලානි පරිපුරෙස්සතී’ති නෙතං යානං විජ්ජති”ති (අ. නි. 5.21) විත්ථාරෙතබ්බං. තස්මා තෙන යම්පිදං චෙතියඬ්ගණවත්තාදි ආභිසමාචාරිකසීලං වුවිච්ඡිති, තම්පි සාධුකං පරිපුරෙතබ්බං. තතො –

“ආවාසො ව කුලං ලාභො, ගණො කම්මඤ්ච පඤ්චමං;  
අද්ධානං ඤාති ආබාධො, ගන්ථො ඉද්ධිති තෙ දසා”ති.

එවං චුත්තෙසු දසසු පලිබොධෙසු යො පලිබොධො අත්ථී, සො උපච්ඡන්දිතබ්බො.

එවං උපවිජින්නපලිබ්බොධෙන කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තම්පි දුට්ඨං හොති – සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානඤ්ච පාරිභාරියකම්මට්ඨානඤ්ච. තත්ථ සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං නාම භික්ඛුසඤ්ඤාදීසු මෙත්තා මරණස්සති ච අසුභසඤ්ඤාතිපි එකෙ. කම්මට්ඨානිකෙන හි භික්ඛුනා පයමං තාව පරිවිජින්නදිත්වා සීමට්ඨකභික්ඛුසඤ්ඤා මෙත්තා භාවෙතබ්බා; තතො සීමට්ඨකදෙවතාසු, තතො ගොවරගාමෙ ඉස්සරජනෙ, තතො තත්ථ මනුස්සෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසු. සො හි භික්ඛුසඤ්ඤා මෙත්තාය සහවාසීනං මුදුචිත්තතං ජනෙති, අථස්ස සුඛසංවාසතා හොති. සීමට්ඨකදෙවතාසු මෙත්තාය මුදුකතචිත්තාහි දෙවතාහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුසංවිහිතාරක්ඛො හොති. ගොවරගාමෙ ඉස්සරජනෙ මෙත්තාය මුදුකතචිත්තසන්නානෙහි ඉස්සරෙහි ධම්මිකාය රක්ඛාය සුරක්ඛිතපරික්ඛාරො හොති. තත්ථ මනුස්සෙසු මෙත්තාය පසාදිතචිත්තෙහි තෙහි අපරිභූතො හුත්වා විවරති. සබ්බසත්තෙසු මෙත්තාය සබ්බත්ථ අප්පට්ඨතවාරො හොති.

මරණස්සතියා පන ‘අවස්සං මරිතබ්බ’න්ති චිත්තෙන්තො අනෙසනං පභාය උපරුපරිවච්ඡිමානසංවෙගො අනොලීනවුත්තිකො හොති. අසුභසඤ්ඤාය දිබ්බෙසුපි ආරම්මණෙසු තණ්හා නුප්පජ්ජති. තෙනස්සෙතං තයං එවං බහුපකාරත්තා ‘සබ්බත්ථ අත්ථයිතබ්බං ඉච්ඡිතබ්බ’න්ති කත්වා අධිප්පෙතස්ස ච යොගානුයොගකම්මස්ස පදට්ඨානත්තා ‘සබ්බත්ථකකම්මට්ඨාන’න්ති වුවචති.

අට්ඨකිංසාරම්මණෙසු පන යං යස්ස වරිතානුකූලං, තං තස්ස නිව්චං පරිහරිතබ්බත්තා යථාවුත්තෙනෙව නයෙන ‘පාරිභාරියකම්මට්ඨාන’න්තිපි වුවචති. ඉධ පන ඉදමෙව ආනාපානස්ස්සාතිකම්මට්ඨානං ‘පාරිභාරියකම්මට්ඨාන’න්ති වුවචති. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො. චිත්ථාරො පන සීලවිසොධනකථං පලිබ්බොධුපච්ඡෙදකථඤ්ච ඉච්ඡන්තෙන විසුද්ධිමග්ගතො ගහෙතබ්බො.

එවං විසුද්ධසීලෙන පන උපවිජින්නපලිබ්බොධෙන ච ඉදං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තෙන ඉමිනාව කම්මට්ඨානෙන චතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙන්වා විපස්සනං වඬ්ඨෙත්වා අරහත්තං පත්තස්ස බුද්ධපුත්තස්ස සන්නිකෙ උග්ගහෙතබ්බං. තං අලහන්තෙන අනාගාමිස්ස, තම්පි අලහන්තෙන සකදාගාමිස්ස, තම්පි අලහන්තෙන සොතාපන්නස්ස, තම්පි අලහන්තෙන ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානලාභිස්ස, තම්පි අලහන්තෙන පාළියා අට්ඨකථාය ච අසම්මුල්ලස්ස විනිවිජයාවරියස්ස සන්නිකෙ උග්ගහෙතබ්බං. අරහත්තාදයො හි අත්තනා අධිගතමග්ගමෙව ආචික්ඛන්ති. අයං පන ගහනපදෙසෙ මහාහත්ථිපථං නිහරන්තො විය සබ්බත්ථ අසම්මුල්ලො සප්පායාසප්පායං පරිවිජින්නදිත්වා කථෙති.

තත්ත්වං අනුපුබ්බිකථා – තෙන භික්ඛුනා සල්ලභුකවුත්තිනා විනයාවාරසම්පන්නෙන වුත්තප්පකාරමාවරියං උපසඬකම්ත්වා වත්තපට්ඨත්තියා ආරාධිතචිත්තස්ස තස්ස සන්නිකෙ පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගහෙතබ්බං. තත්ත්වෙ පඤ්ච සන්ධියො – උග්ගහො, පරිපුච්ඡා, උපට්ඨානං, අප්පනා, ලක්ඛණන්ති. තත්ථ ‘උග්ගහො’ නාම කම්මට්ඨානස්ස උග්ගණ්හනං, ‘පරිපුච්ඡා’ නාම



කම්මට්ඨානස්ස පරිපුච්ඡනා, “උපට්ඨානං” නාම කම්මට්ඨානස්ස උපට්ඨානං,  
 “අප්පනා” නාම කම්මට්ඨානස්පනා, “ලක්ඛණං” නාම කම්මට්ඨානස්ස ලක්ඛණං.  
 “ඵලංලක්ඛණමිදං කම්මට්ඨාන” න්ති කම්මට්ඨානසභාවූපධාරණන්ති වුත්තං භොති.

ඵලං පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හන්තො අත්තනාපි න කිලමති,  
 ආවරියම්පි න විභෙදෙති; තස්මා ථොකං උද්දිසාපෙත්වා බහුකාලං සප්ඤ්ඤායිත්වා  
 ඵලං පඤ්චසන්ධිකං කම්මට්ඨානං උග්ගභෙත්වා සචෙ තත්ථ සප්පායං භොති,  
 තත්ථෙව වසිතබ්බං. නො චෙ තත්ථ සප්පායං භොති, ආවරියං ආපුච්ඡිත්වා සචෙ  
 මන්දපඤ්ඤො යොජනපරමං ගන්ත්වා, සචෙ තික්ඛපඤ්ඤො දුරම්පි ගන්ත්වා  
 අට්ඨාරසසෙනාසනදොසවිච්ඡිතං, පඤ්චසෙනාසනභිගසමන්තාගතං සෙනාසනං  
 උපගම්ම තත්ථ වසන්තෙන උපවිජින්නමුද්දකපලිබ්බොධෙන කතහත්තකිච්චෙන  
 හත්තසම්මදං පටිවිනොදෙන්වා රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන චිත්තං  
 සම්පහංසෙත්වා ආවරියුග්ගභතො එකපදම්පි අසම්මුස්සන්තෙන ඉදං  
 ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො. විත්ථාරො  
 පන ඉමං කථාමග්ගං ඉච්ඡන්තෙන විසුද්ධිමග්ගතො (විසුද්ධි. 1.55) ගභෙතබ්බො.

යං පන වුත්තං “ඉදං ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං” න්ති තත්ත්වයං  
 මනසිකාරවිධි –

“ගණනා අනුබන්ධනා, ඵුසනා යපනා සල්ලක්ඛණා;  
 විචට්ඨනා පාරිසුද්ධි, තෙසඤ්ච පටිපස්සනා” ති. (විසුද්ධි. 1.223; පටි. ම.  
 අට්ඨ. 2.1.163);

“ගණනා” ති ගණනායෙව. “අනුබන්ධනා” ති අනුවහනා. “ඵුසනා” ති  
 ඵුට්ඨට්ඨානං. “යපනා” ති අප්පනා. “සල්ලක්ඛණා” ති විපස්සනා. “විචට්ඨනා” ති  
 මග්ගො. “පාරිසුද්ධි” ති ඵලං. “තෙසඤ්ච පටිපස්සනා” ති පච්චචෙක්ඛණා. තත්ථ  
 ඉමිනා ආදිකම්මිකකුලපුත්තෙන පයමං ගණනාය ඉදං කම්මට්ඨානං මනසිකාතබ්බං.  
 ගණන්තෙන ව පඤ්චන්තං භෙට්ඨා න යපෙනබ්බං, දසන්තං උපරි න නෙතබ්බං,  
 අන්තරෙ බණ්ඩං න දස්සෙතබ්බං. පඤ්චන්තං භෙට්ඨා යපෙන්තස්ස හි සම්බාධෙ  
 ඔකාසෙ චිත්තුප්පාදො විජ්චන්දති, සම්බාධෙ වජ්ජ සන්නිරුද්ධගොගණො විය.  
 දසන්තං උපරි නෙත්තස්ස ගණනානිස්සිතොව චිත්තුප්පාදො භොති. අන්තරා  
 බණ්ඩං දස්සෙන්තස්ස “සිබ්බාප්පත්තං නු බො මෙ කම්මට්ඨානං, නො” ති චිත්තං  
 විකම්පති. තස්මා එතෙ දොසෙ වජ්ජෙන්වා ගණෙතබ්බං.

ගණන්තෙන ව පයමං දන්ධගණනාය ධඤ්ඤමාපකගණනාය ගණෙතබ්බං.  
 ධඤ්ඤමාපකො හි නාලිං පුරෙත්වා “එක” න්ති වත්වා ඔකිරති. පුත පුරෙත්තො  
 කිඤ්චි කවචරං දිස්වා තං ඡඩ්ඛෙන්තො “එකං එක” න්ති වදති. එස නයො “ද්වෙ  
 ද්වෙ” තිආදීසු. ඵලමෙව ඉමිනාපි අස්සාසපස්සාසෙසු යො උපට්ඨාති තං ගභෙත්වා  
 “එකං එක” න්ති ආදිංකත්වා යාව “දස දසා” ති පවත්තමානං පවත්තමානං.

උපලක්බෙන්වා ගණෙනබ්බං. තස්සෙවං ගණයතො නික්බමන්තා ව පවිසන්තා ව අස්සාසපස්සාසා පාකටා හොන්ති.

අථානෙන තං දන්ධගණනං ධඤ්ඤමාපකගණනං පභාය සීඝගණනාය ගොපාලකගණනාය ගණෙනබ්බං. ඡෙකො හි ගොපාලකො සක්ඛරායො උච්ඡඨගෙන ගහෙන්වා රජ්ජුදණ්ඩහත්ථො පාතොව වජං ගන්ත්වා ගාවො පිට්ඨියං පහරිත්වා පලිසත්ථම්භමත්ථකෙ නිසින්තො ද්වාරං පත්තං පත්තංයෙව ගාවං “එකො ද්වෙ”ති සක්ඛරං බිපිත්වා බිපිත්වා ගණෙති. තියාමරත්තිං සම්බාධෙ ඔකාසෙ දුක්ඛං චුත්ථගොගණො නික්බමන්තො අඤ්ඤමඤ්ඤං උපනිසංසන්තො වෙගෙන වෙගෙන පුඤ්ජො පුඤ්ජො හුත්වා නික්බමති. සො වෙගෙන වෙගෙන “තීණි වත්තාරි පඤ්ච දසා”ති ගණෙතියෙව. එවම්මස්සාපි පුරිමනයෙන ගණයතො අස්සාසපස්සාසා පාකටා හුත්වා සීඝං සීඝං පුනඡ්ජුනං සඤ්චරන්ති. තතො තෙන “පුනඡ්ජුනං සඤ්චරන්ති”ති ඤත්වා අන්තො ව බහි ව අග්ගහෙන්වා ද්වාරජපත්තං ද්වාරජපත්තංයෙව ගහෙන්වා “එකො ද්වෙ තීණි වත්තාරි පඤ්ච, එකො ද්වෙ තීණි වත්තාරි පඤ්ච ඡ, එකො ද්වෙ තීණි වත්තාරි පඤ්ච ඡ සත්ත...පෙ.... අට්ඨ... නව... දසා”ති සීඝං සීඝං ගණෙනබ්බමෙව. ගණනාපට්ඨද්ධෙ හි කම්මට්ඨානෙ ගණනාබලෙනෙව චිත්තං එකග්ගං හොති අරිත්තුපත්ථම්භනවසෙන වණ්ඩසොතෙ නාවායපනම්ව.

තස්සෙවං සීඝං සීඝං ගණයතො කම්මට්ඨානං නිරන්තරජපවත්තං විය හුත්වා උපට්ඨාති. අථ “නිරන්තරං පවත්ති”ති ඤත්වා අන්තො ව බහි ව වාතං අපරිග්ගහෙන්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගෙන වෙගෙන ගණෙනබ්බං. අන්තොපවිසනවාතෙන හි සද්ධිං චිත්තං පවෙසයතො අබ්භන්තරං වාතබ්භාහතං මෙදපුරිතං විය හොති, බහිනික්බමනවාතෙන සද්ධිං චිත්තං නිහරතො බහිද්ධා පුට්ඨත්තාරම්මණෙ චිත්තං වික්ඛිපති. ඵ්ථිට්ඨොකාසෙ පන සතිං යපෙත්වා භාවෙන්තස්සෙව භාවනා සම්පජ්ජති. තෙන චුත්තං – “අන්තො ව බහි ව වාතං අපරිග්ගහෙන්වා පුරිමනයෙනෙව වෙගෙන වෙගෙන ගණෙනබ්බ”න්ති.

කීව චිරං පනෙතං ගණෙනබ්බන්ති? යාව චිතා ගණනාය අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සන්තිට්ඨති. බහි විසට්ඨිතක්කච්චිඡෙදං කත්වා අස්සාසපස්සාසාරම්මණෙ සති සන්ධිපනත්ථංයෙව හි ගණනාති.

එවං ගණනාය මනසිකත්වා අනුබන්ධනාය මනසිකාතබ්බං. අනුබන්ධනා නාම ගණනං පටිසංහරිත්වා සතියා නිරන්තරං අස්සාසපස්සාසානං අනුගමනං; තඤ්ච ඛො න ආදිමජ්ඣපරියොසානානුගමනවසෙන. බහිනික්බමනවාතස්ස හි නාහි ආදි, හදයං මජ්ඣං, නාසිකග්ගං පරියොසානං. අබ්භන්තරපවිසනවාතස්ස නාසිකග්ගං ආදි, හදයං මජ්ඣං, නාහි පරියොසානං. තඤ්චස්ස අනුගච්ඡතො වික්ඛෙපගතං චිත්තං සාරද්ධාය වෙව හොති ඉඤ්ජනාය ව. යථාහ –

“අස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො අජ්ඣක්තං වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තම්පි සාරද්ධා ව හොන්ති ඉඤ්ජිතා

ව එන්දිතා ව. පස්සාසාදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡතො බහිද්ධා වික්ඛෙපගතෙන චිත්තෙන කායොපි චිත්තමපි සාරද්ධා ව භොන්ති ඉඤ්ජිතා ව එන්දිතා වා’ති (පටි. ම. 1.157).

තස්මා අනුබන්ධනාය මනසිකරොන්තෙන න ආදිමජ්ඣපරියොසානවසෙන මනසිකාතබ්බං. අපිව බො ඵ්ඝනාවසෙන ව යපනාවසෙන ව මනසිකාතබ්බං. ගණනානුබන්ධනාවසෙන විය හි ඵ්ඝනායපනාවසෙන විසුං මනසිකාරො නත්ථි. ඵ්ථිධම්මධම්මානෙයෙව පන ගණන්තො ගණනාය ව ඵ්ඝනාය ව මනසි කරොති. තත්ථෙව ගණනං පටිසංහරිත්වා තෙ සතියා අනුබන්ධන්තො අප්පනාවසෙන ව චිත්තං යපෙන්තො “අනුබන්ධනාය ව ඵ්ඝනාය ව යපනාය ව මනසි කරොති”ති වුවවති. ස්වායමත්ථො අට්ඨකථායං චුත්තපඬ්ගුලදොචාරිකොපමාහි පටිසම්භිදායං චුත්තකකචොපමාය ව වෙදිතබ්බො.

තත්‍රායං පඬ්ගුලොපමා – “සෙය්‍යථාපි පඬ්ගුලො දොලාය කීළතං මාතාපුත්තානං දොලං බිපිත්වා තත්ථෙව දොලත්ථම්භමුලෙ නිසින්තො කමෙන ආගච්ඡන්තස්ස ව ගච්ඡන්තස්ස ව දොලාඵලකස්ස උභො කොට්ඨො මජ්ඣඤ්ච පස්සති, න ව උභොකොට්මජ්ඣානං දස්සනත්ථං බ්‍යාවටො භොති. එවමෙවායං හික්ඛු සතිවසෙන උපනිබන්ධනත්ථම්භමුලෙ යත්වා අස්සාසපස්සාසදොලං බිපිත්වා තත්ථෙව නිමිත්තෙ සතියා නිසින්තො කමෙන ආගච්ඡන්තානඤ්ච ගච්ඡන්තානඤ්ච ඵ්ථිධම්මානෙ අස්සාසපස්සාසානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං සතියා අනුගච්ඡන්තො තත්ථ ව චිත්තං යපෙන්තො පස්සති, න ව තෙසං දස්සනත්ථං බ්‍යාවටො භොති. අයං පඬ්ගුලොපමා.

අයං පන දොචාරිකොපමා – “සෙය්‍යථාපි දොචාරිකො නගරස්ස අන්තො ව බහි ව පුරිසෙ ‘කො ත්වං, කුතො වා ආගතො, කුහිං වා ගච්ඡසි, කිං වා තෙ හත්ථෙ’ති න විමංසති, න හි තස්ස තෙ භාරා. ද්වාරජපත්තං ද්වාරජපත්තංයෙව පන විමංසති; එවමෙව ඉමස්ස හික්ඛුනො අන්තො පට්ඨිධම්මානා ව බහි නික්ඛන්තවාතා ව න භාරා භොන්ති, ද්වාරජපත්තා ද්වාරජපත්තායෙව භාරාති. අයං දොචාරිකොපමා.

කකචොපමා පන ආදිතොපහුති එවං වෙදිතබ්බො. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;  
අජානතො ව තයො ධම්මෙ, භාවනානුපලබ්භති.

“නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;  
ජානතො ව තයො ධම්මෙ, භාවනා උපලබ්භති”ති. (පටි. ම. 1.159);

කථං ඉමෙ තයො ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණං න භොන්ති, න විමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා භොන්ති, න ව චිත්තං වික්ඛෙපං ගච්ඡති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති? සෙය්‍යථාපි රුක්ඛො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො, තමෙනං පුරිසො කකචෙන ඡින්දෙය්‍ය, රුක්ඛෙ ඵ්ථිධම්මකකචදන්තානං

වසෙන පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකවදන්තෙ මනසි  
කරොති, න ආගතා වා ගතා වා කකවදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච  
පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති.

යථා රුක්ඛො සමෙ භූමිභාගෙ නික්ඛිත්තො; එවං උපනිබන්ධනනිමිත්තං. යථා  
කකවදන්තා; එවං අස්සාසපස්සාසා. යථා රුක්ඛෙ ඵ්ථිට්ඨකකවදන්තානං වසෙන  
පුරිසස්ස සති උපට්ඨිතා හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා කකවදන්තෙ මනසි කරොති,  
න ආගතා වා ගතා වා කකවදන්තා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති,  
පයොගඤ්ච සාධෙති, එවමෙව භික්ඛු නාසිකග්ගෙ වා මුඛනිමිත්තෙ වා සතිං  
උපට්ඨපෙත්වා නිසින්නො හොති, න ආගතෙ වා ගතෙ වා අස්සාසපස්සාසෙ මනසි  
කරොති, න ආගතා වා ගතා වා අස්සාසපස්සාසා අවිදිතා හොන්ති, පධානඤ්ච  
පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති, විසෙසමධිගච්ඡති.

පධානන්ති කතමං පධානං? ආරද්ධවීරියස්ස කායොපි චිත්තමිපි කම්මනියං  
හොති – ඉදං පධානං. කතමො පයොගො? ආරද්ධවීරියස්ස උපක්කිලෙසා පභීයන්ති,  
චිත්තකා වූපසම්මන්ති – අයං පයොගො. කතමො විසෙසො? ආරද්ධවීරියස්ස  
සංයොජනා පභීයන්ති, අනුසයා බ්‍යන්ති හොන්ති – අයං විසෙසො. එවං ඉමෙ තයො  
ධම්මා එකචිත්තස්ස ආරම්මණා න හොන්ති, න විමෙ තයො ධම්මා අවිදිතා හොන්ති,  
න ච චිත්තං චික්ඛෙපං ගච්ඡති, පධානඤ්ච පඤ්ඤායති, පයොගඤ්ච සාධෙති,  
විසෙසමධිගච්ඡති.

“ආනාපානස්සති යස්ස, පරිපුණ්ණා සුභාවිතා;  
අනුපුබ්බං පරිචිතා, යථා බුද්ධෙන දෙසිතා;  
සො ඉමං ලොකං පභාසෙති, අබ්භා මුත්තොව වන්දිමා”ති. (පටි. ම. 1.160);

අයං කකචොපමා. ඉධ පනස්ස ආගතාගතවසෙන අමනසිකාරමත්තමෙව  
පයොජනන්ති වෙදිතබ්බං. ඉදං කම්මට්ඨානං මනසිකරොතො කස්සචි නචිරෙනෙව  
නිමිත්තඤ්ච උප්පජ්ජති, අවසෙසජ්ඣානඤ්චපටිමණ්ඩිතා අප්පනාසඤ්ඤානා ධ්වනා ව  
සම්පජ්ජති. කස්සචි පන ගණනාවසෙනෙව මනසිකාරකාලතොපභූති අනුක්කමතො  
ඔලාරිකඅස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන කායදරුපෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තමිපි  
ලහුකං හොති, සරීරං ආකාසෙ ලඤ්ඤාකාරජපත්තං විය හොති. යථා  
සාරද්ධකායස්ස මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා නිසිදතො මඤ්චපීඨං ඔනමති, විකූජති,  
පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්භාති. අසාරද්ධකායස්ස පන නිසිදතො නෙව මඤ්චපීඨං  
ඔනමති, න විකූජති, න පච්චත්ථරණං වලිං ගණ්භාති, තූලපිචුපුරිතං විය මඤ්චපීඨං  
හොති. කස්මා? යස්මා අසාරද්ධො කායො ලහුකො හොති; එවමෙව ගණනාවසෙන  
මනසිකාරකාලතොපභූති අනුක්කමතො ඔලාරිකඅස්සාසපස්සාසනිරොධවසෙන  
කායදරුපෙ වූපසන්තෙ කායොපි චිත්තමිපි ලහුකං හොති, සරීරං ආකාසෙ  
ලඤ්ඤාකාරජපත්තං විය හොති.



තස්ස ඔළාරිකෙ අස්සාසපස්සාසෙ නිරුද්ධෙ  
සුබ්බමඅස්සාසපස්සාසනිමිත්තාරම්මණං චිත්තං පවත්තති, තස්මිම්පි නිරුද්ධෙ  
අපරාපරං තතො සුබ්බමතරසුබ්බමතමනිමිත්තාරම්මණං පවත්තතියෙව. කථං? යථා  
පුරිසො මහතියා ලොභසලාකාය කංසනාලං ආකොටෙය්‍ය, එකස්පභාරෙන  
මහාසද්දො උස්පජ්ජෙය්‍ය, තස්ස ඔළාරිකසද්දාරම්මණං චිත්තං පවත්තෙය්‍ය,  
නිරුද්ධෙ ඔළාරිකෙ සද්දෙ අථ පච්ඡා සුබ්බමසද්දනිමිත්තාරම්මණං, තස්මිම්පි  
නිරුද්ධෙ අපරාපරං තතො සුබ්බමතරසුබ්බමතමසද්දනිමිත්තාරම්මණං චිත්තං  
පවත්තතෙව; එවන්ති වෙදිතබ්බං. චුත්තම්පි චෙතං - “සෙය්‍යාථාපි කංසෙ  
ආකොටිතෙ”ති (පටි. ම. 1.171) චිත්ථාරො.

යථා හි අඤ්ඤානි කම්මට්ඨානානි උපරුපරි විභූතානි භොන්ති, න තථා ඉදං. ඉදං  
පන උපරුපරි භාවෙන්තස්ස භාවෙන්තස්ස සුබ්බමත්තං ගච්ඡති, උපට්ඨානම්පි න  
උපගච්ඡති. එවං අනුපට්ඨහන්තෙ පන තස්මිං න තෙන භික්ඛුනා උට්ඨායාසනා  
චම්මබණ්ඩං පජ්ජොටෙන්වා ගන්තබ්බං. කිං කාතබ්බං? “ආචරියං පුච්ඡස්සාමි”ති  
වා “නට්ඨං දානි මෙ කම්මට්ඨාන”න්ති වා න චුට්ඨාතබ්බං, ඉරියාපථං  
විකොපෙත්වා ගච්ඡතො හි කම්මට්ඨානං නවනවමෙව භොති. තස්මා  
යථානිසින්නෙනෙව දෙසතො ආහරිතබ්බං.

තත්‍රායං ආහරණුපායො. තෙන හි භික්ඛුනා කම්මට්ඨානස්ස අනුපට්ඨහනභාවං  
ඤ්ඤත්වා ඉති පටිසඤ්චික්ඛිතබ්බං - “ඉමෙ අස්සාසපස්සාසා නාම කත්ථ අත්ථී, කත්ථ  
නත්ථී, කස්ස වා අත්ථී, කස්ස වා නත්ථී”ති. අට්ඨෙවං පටිසඤ්චික්ඛතා “ඉමෙ  
අත්තොමාතුකුච්ඡියං නත්ථී, උදකෙ නිමුග්ගානං නත්ථී, තථා අසඤ්ඤිභූතානං  
මතානං චතුත්ථජ්ඣානසමාපන්නානං රූපාරූපභවසමඬ්ඨීනං  
නිරොධසමාපන්නාන”න්ති ඤ්ඤත්වා එවං අත්තනාව අත්තා පටිචොදෙතබ්බො -  
“නනු ත්වං, පණ්ඩිත, නෙව මාතුකුච්ඡිගතො, න උදකෙ නිමුග්ගො, න  
අසඤ්ඤිභූතො, න මතො, න චතුත්ථජ්ඣානසමආපන්නො, න රූපාරූපභවසමඬ්ඨී,  
න නිරොධසමාපන්නො, අත්ථීයෙව තෙ අස්සාසපස්සාසා, මන්දපඤ්ඤකාය පන  
පරිග්ගහෙතුං න සක්කොසී”ති. අථානෙන පකතිචුට්ඨවසෙනෙව චිත්තං යපෙත්වා  
මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. ඉමෙ හි දීඝනාසිකස්ස නාසා පුටං සට්ඨෙන්තා  
පවත්තන්ති, රස්සනාසිකස්ස උත්තරොට්ඨං. තස්මානෙන ඉමං නාම යානං  
සට්ඨෙන්තිති නිමිත්තං පට්ඨපෙතබ්බං. ඉමමෙව හි අත්ථවසං පටිච්ච චුත්තං භගවතා  
- “නාහං, භික්ඛවෙ, මුට්ඨස්සතිස්ස අසම්පජානස්ස ආනාපානස්සතිභාවනං  
වදාමි”ති (ම. නි. 3.149; සං. නි. 5.992). කිඤ්චාපි හි යංකිඤ්චි කම්මට්ඨානං සතස්ස  
සම්පජානස්සෙව සම්පජ්ජති, ඉතො අඤ්ඤං පන මනසිකරොත්තස්ස පාකටං භොති.  
ඉදං පන ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං ගරුකං ගරුකභාවනං  
බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබුද්ධපුත්තානං මහාපුරිසානමෙව මනසිකාරභූමිභූතං, න චෙව  
ඉත්තරං, න ච ඉත්තරසත්තසමාසෙවිතං. යථා යථා මනසි කරියති, තථා තථා  
සත්තඤ්චෙව භොති සුබ්බමඤ්ච. තස්මා එත්ථ බලවතී සති ව පඤ්ඤා ව ඉච්ඡිතබ්බා.

යථා හි මට්ටමසාධකස්ස තුන්තකරණකාලෙ සුවිපි සුබ්බමා ඉච්ඡිතබ්බා,  
සුවිපාසවෙධනම්පි තතො සුබ්බමතරං; එවමෙව මට්ටමසාධකසදිසස්ස ඉමස්ස  
කම්මට්ඨානස්ස භාවනාකාලෙ සුවිපට්ඨාගා සතිපි සුවිපාසවෙධනපට්ඨාගා  
තංසම්පයුත්තා පඤ්ඤාපි බලවතී ඉච්ඡිතබ්බා. තාහි ව පන සතිපඤ්ඤාහි  
සමන්තාගතෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර පකතිච්චිට්ඨොකාසා  
පරියෙසිතබ්බා.

යථා පන කස්සකො කසිං කසිත්වා බලිබද්දෙ මුඤ්චිත්වා ගොවරාහිමුබ්බෙ කත්වා  
ජායාය නිසින්නො විස්සමෙයා, අට්ඨස්ස තෙ බලිබද්දා වෙගෙන අට්ඨං පට්ඨෙය්‍යා.  
යො භොති ඡෙකො කස්සකො සො පුන තෙ ගහෙත්වා යොජෙතුකාමො න තෙසං  
අනුපදං ගන්ත්වා අට්ඨං ආභිණ්ඩති. අට්ඨං බො රස්මිඤ්ච පතොදඤ්ච ගහෙත්වා  
උජුකමෙව තෙසං නිපාතතිත්ථං ගන්ත්වා නිසීදති වා නිපජ්ජති වා. අට්ඨං තෙ ගොණො  
දිවසභාගං වරින්වා නිපාතතිත්ථං ඔතරින්වා න්හත්වා ව පිවින්වා ව පච්චුත්තරින්වා  
ධීතෙ දිස්වා රස්මියා බන්ධින්වා පතොදෙන විජ්ඣන්තො ආනෙත්වා යොජෙත්වා  
පුන කම්මං කරොති; එවමෙව තෙන භික්ඛුනා න තෙ අස්සාසපස්සාසා අඤ්ඤත්‍ර  
පකතිච්චිට්ඨොකාසා පරියෙසිතබ්බා. සතිරස්මිං පන පඤ්ඤාපතොදඤ්ච ගහෙත්වා  
පකතිච්චිට්ඨොකාසෙ චිත්තං යට්ඨෙත්වා මනසිකාරො පවත්තෙතබ්බො. එවඤ්ඤිස්ස  
මනසිකාරොතො නවිරස්සෙව තෙ උපට්ඨහන්ති, නිපාතතිත්ථෙව විය ගොණා. තතො  
තෙන සතිරස්මියා බන්ධින්වා තස්මිංයෙව යානෙ යොජෙත්වා පඤ්ඤාපතොදෙන  
විජ්ඣන්තෙන පුන කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බං; තස්සෙවමනුයුඤ්ජතො  
නවිරස්සෙව නිමිත්තං උපට්ඨාති. තං පනෙතං න සබ්බෙසං එකසදිසං භොති; අපිව  
බො කස්සවි සුබ්බමඵස්සං උජ්ජාදයමානො තුලපිච්ච විය, කප්පාසපිච්ච විය, වාතධාරා  
විය ව උපට්ඨාතිති එකච්චෙ ආහු.

අයං පන අට්ඨකථාවිනිවිජ්ජයො – ඉදඤ්ඤි කස්සවි තාරකරූපං විය, මණිගුලිකා  
විය, මුත්තාගුලිකා විය ව කස්සවි බරසම්ඵස්සං හුත්වා කප්පාසට්ඨි විය, සාරදාරුසුචි  
විය ව කස්සවි දීඝපාමඬගසුත්තං විය, කුසුමදාමං විය, ධුමසිබා විය ව කස්සවි විත්ථත  
මක්කටකසුත්තං විය, වලාහකපටලං විය, පදුමපුප්ඵං විය, රථවක්කං විය,  
වන්දමණ්ඩලං විය, සුරියමණ්ඩලං විය ව උපට්ඨාති. තඤ්ච පනෙතං යථා  
සම්බහුලෙසු භික්ඛුසු සුත්තන්තං සජ්ඣායිත්වා නිසින්නෙසු එකෙන භික්ඛුනා  
“තුම්භාකං කිදිසං හුත්වා ඉදං සුත්තං උපට්ඨාති”ති චුත්තෙ එකො “මය්හං මහතී  
පබ්බතෙය්‍යා නදී විය හුත්වා උපට්ඨාති”ති ආහ. අපරො “මය්හං එකා වනරාජී  
විය”. අඤ්ඤො “මය්හං සීතවිජායො සාබ්බසම්පන්නො ඵලභාරහරිතරුක්ඛො  
වියා”ති. තෙසඤ්ඤි තං එකමෙව සුත්තං සඤ්ඤානානාය නානතො උපට්ඨාති. එවං  
එකමෙව කම්මට්ඨානං සඤ්ඤානානාය නානතො උපට්ඨාති. සඤ්ඤාපඤ්ඤි එතං  
සඤ්ඤානිදානං සඤ්ඤාප්පහවං තස්මා සඤ්ඤානානාය නානතො උපට්ඨාතිති  
වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ව අඤ්ඤමෙව අස්සාසාරම්මණං චිත්තං, අඤ්ඤං පස්සාසාරම්මණං,  
අඤ්ඤං නිමිත්තාරම්මණං යස්ස හි ඉමෙ තයො ධම්මා නත්ථී, තස්ස කම්මට්ඨානං

නෙව අප්පනං න උපචාරං පාපුණාති. යස්ස පනිමෙ තයො ධම්මා අත්ථී, තස්සෙව කම්මට්ඨානං අප්පනඤ්ච උපචාරඤ්ච පාපුණාති. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;  
අජානතො ච තයො ධම්මෙ, භාවනානුපලබ්භති.

“නිමිත්තං අස්සාසපස්සාසා, අනාරම්මණමෙකචිත්තස්ස;  
ජානතො ච තයො ධම්මෙ, භාවනා උපලබ්භති” ති. (විසුද්ධි. 1.231);

එවං උපට්ඨිතෙ පන නිමිත්තෙ තෙන භික්ඛුනා ආවරියසන්තිකං ගන්ත්වා ආරොචෙතබ්බං – “මය්හං, භන්තෙ, එවරූපං නාම උපට්ඨාතී” ති. ආවරියෙන පන “එතං නිමිත්ත” ත්ති වා “න නිමිත්ත” ත්ති වා න වත්තබ්බං. “එවං භොති, ආවුසො” ති වත්වා පන “පුනප්පුනං මනසි කරොහි” ති වත්තබ්බො. “නිමිත්ත” ත්ති හි චුත්තෙ වොසානං ආපජ්ජෙය්‍ය; “න නිමිත්ත” ත්ති චුත්තෙ නිරාසො විසිදෙය්‍ය. තස්මා තද්වහයම්පි අවත්වා මනසිකාරයෙව නියොජෙතබ්බොති. එවං තාව දීඝභාණකා. මජ්ඣිමනිකායෙ පනාහු – “නිමිත්තමිදං, ආවුසො, කම්මට්ඨානං පුනප්පුනං මනසි කරොහි සප්පුරිසාති වත්තබ්බො” ති. අථානෙන නිමිත්තෙයෙව චිත්තං යපෙතබ්බං. එවමස්සායං ඉතො පහුති යපනාවසෙන භාවනා භොති. චුත්තඤ්ඤෙනං පොරාණෙනි –

“නිමිත්තෙ යපයං චිත්තං, නානාකාරං විභාවයං;  
ධීරො අස්සාසපස්සාසෙ, සකං චිත්තං නිබන්ධති” ති. (විසුද්ධි. 1.232; පටි. ම. අට්ඨ. 2.1.163);

තස්සෙවං නිමිත්තපට්ඨානතො පහුති නිවරණානි වික්ඛම්භිතානෙව භොන්ති කිලෙසා සන්තිසින්නාව සති උපට්ඨිතායෙව, චිත්තං සමාහිතමෙව. ඉදඤ්ඨි ද්විභාකාරෙහි චිත්තං සමාහිතං නාම භොති – උපචාරභූමියං වා නිවරණප්පභානෙන, පටිලාභභූමියං වා අභිගපාතුභාවෙන. තත්ථ “උපචාරභූමී” ති උපචාරසමාධි; “පටිලාභභූමී” ති අප්පනාසමාධි. තෙසං කිං නානාකරණං? උපචාරසමාධි කුසලචීරියං ජචිත්වා භවභිගං ඔතරති, අප්පනාසමාධි දිවසභාගෙ අප්පෙත්වා නිසින්නස්ස දිවසභාගම්පි කුසලචීරියං ජචති, න භවභිගං ඔතරති. ඉමෙසු ද්විසු සමාධිසු නිමිත්තපාතුභාවෙන උපචාරසමාධිනා සමාහිතං චිත්තං භොති. අථානෙන තං නිමිත්තං නෙව වණ්ණතො මනසිකාතබ්බං, න ලක්ඛණතො පච්චචෙක්ඛිතබ්බං. අපිච ඛො ඛත්තියමහෙසියා වක්කවත්තිගබ්භො විය කස්සකෙන සාලියවගබ්භො විය ච අප්පමත්තෙන රක්ඛිතබ්බං; රක්ඛිතං හිස්ස ඵලදං භොති.

“නිමිත්තං රක්ඛතො ලද්ධං, පරිහානි න විජ්ජති;  
ආරක්ඛම්භි අසන්තම්භි, ලද්ධං ලද්ධං විනස්සති” ති.

තත්‍රායං රක්ඛණ්‍යපායො – තෙන භික්ඛුනා ආවාසො, ගොවරො, භස්සං,  
පුග්ගලො, භොජනං, උතු, ඉරියාපටොති ඉමානි සත්ත අසප්පායානි වජ්ජෙන්වා  
තානෙව සත්ත සප්පායානි සෙවන්තෙන පුනප්පුනං තං නිමිත්තං මනසිකාතබ්බං.

එවං සප්පායසෙවනෙන නිමිත්තං ථීරං කත්වා වුඩ්ඪිං විරුළ්භිං ගමයිත්වා  
වත්ථුච්චිසදකිරියා, ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා, නිමිත්තකුසලතා, යස්මිං සමයෙ  
චිත්තං සපග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තපග්ගණ්හනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං  
නිග්ගහෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ චිත්තනිග්ගණ්හනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං  
සම්පහංසෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ සම්පහංසෙතබ්බං තස්මිං සමයෙ  
චිත්තසම්පහංසනා, යස්මිං සමයෙ චිත්තං අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛිතබ්බං තස්මිං සමයෙ  
චිත්තඅප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනා, අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනා, සමාහිතපුග්ගලසෙවනා,  
තදධිමුත්තතාති ඉමානි දස අප්පනාකොසල්ලානි අවිජ්ජන්තෙන යොගො  
කරණීයො.

තස්සෙවං අනුයුත්තස්ස විහරතො ඉදානි අප්පනා උප්පජ්ජිස්සති හවඬගං  
විච්ඡින්නදිත්වා නිමිත්තාරම්මණං මනොද්චාරාවජ්ජනං උප්පජ්ජති. තස්මිඤ්ච  
නිරුද්ධෙ තදෙවාරම්මණං ගහෙත්වා වත්තාරි පඤ්ච වා ජවනානි, යෙසං පයමං  
පරිකම්මං, දුතියං උපචාරං, තතියං අනුලොමං, චතුත්ථං ගොත්‍රභූ, පඤ්චමං  
අප්පනාචිත්තං. පයමං වා පරිකම්මඤ්චෙව උපචාරඤ්ච, දුතියං අනුලොමං, තතියං  
ගොත්‍රභූ, චතුත්ථං අප්පනාචිත්තන්ති වුවිති. චතුත්ථමෙව හි පඤ්චමං වා අප්පෙති,  
න ඡට්ඨං සත්තමං වා ආසන්නභවඬගපාතත්තා.

ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො පනාහ – “ආසෙවනපච්චයෙන කුසලා ධම්මා  
බලවන්තො භොන්ති; තස්මා ඡට්ඨං සත්තමං වා අප්පෙති” ති. තං අට්ඨකථාසු  
පටික්ඛිත්තං. තත්ථ පුබ්බභාගචිත්තානි කාමාවචරානි භොන්ති, අප්පනාචිත්තං පන  
රූපාවචරං. එවමනෙන පඤ්චඬගවිජ්ජනං, පඤ්චඬගසමන්තාගතං,  
දසලක්ඛණසම්පන්නං, තිවිධකල්‍යාණං, පයමජ්ඣානං අධිගතං භොති. සො  
තස්මිංයෙවාරම්මණෙ විතක්කාදයො වූපසමෙත්වා දුතියතතියචතුත්ථජ්ඣානානි  
පාපුණාති. එත්තාවතා ව යපනාවසෙන භාවනාය පරියොසානප්පත්තො භොති.  
අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපකථා. චිත්ථාරො පන ඉවිජන්තෙන විසුද්ධිමග්ගතො  
ගහෙතබ්බො.

එවං පත්තචතුත්ථජ්ඣානො පනෙත්ථ භික්ඛු සල්ලක්ඛණාවිච්චනාවසෙන  
කම්මට්ඨානං වඩ්ඪෙත්වා පාරිසුද්ධිං පත්තුකාමො තදෙව ඥානං  
ආවජ්ජනසමාපජ්ජනඅධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණසඬබ්බාතෙහි පඤ්චභාකාරෙහි  
වසිජ්ජත්තං පගුණං කත්වා අරූපපුබ්බඬගමං වා රූපං, රූපපුබ්බඬගමං වා අරූපන්ති  
රූපාරූපං පරිග්ගහෙත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙති. කථං? සො හි ඥානා වුට්ඨන්තිවා  
ඥානඬගානි පරිග්ගහෙත්වා තෙසං නිස්සයං හදයවත්ථුං තං නිස්සයානි ව භූතානි  
තෙසඤ්ච නිස්සයං සකලම්පි කරජකායං පස්සති. තතො “ඥානඬගානි අරූපං,  
වත්ථාදීනි රූප”න්ති රූපාරූපං වචන්ථපෙති.



අප වා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා කෙසාදීසු කොට්ඨාසෙසු පථවීධාතුආදිවසෙන  
 චත්තාරි භූතානි තංනිස්සිතරූපානි ච පරිග්ගහෙත්වා යථාපරිග්ගහිතරූපාරම්මණං  
 යථාපරිග්ගහිතරූපවත්ථුද්වාරාරම්මණං වා සසම්පයුත්තධම්මං විඤ්ඤාණඤ්ච  
 පස්සති. තතො “භූතාදීනි රූපං සසම්පයුත්තධම්මං විඤ්ඤාණං අරූප”න්ති  
 වචන්ථපෙනි.

අප වා සමාපත්තිතො වුට්ඨහිත්වා අස්සාසපස්සාසානං සමුදයො කරජකායො ච  
 චිත්තඤ්චාති පස්සති. යථා හි කම්මාරගග්ගරියා ධම්මානාය භස්තඤ්ච පුරිසස්ස ච  
 තජ්ජං වායාමං පටිච්ච වාතො සඤ්චරති; එවමෙව කායඤ්ච චිත්තඤ්ච පටිච්ච  
 අස්සාසපස්සාසාති. තතො අස්සාසපස්සාසෙ ච කායඤ්ච රූපං, චිත්තඤ්ච  
 තංසම්පයුත්තධම්මෙ ච අරූපන්ති වචන්ථපෙනි.

එවං නාමරූපං වචන්ථපෙත්වා තස්ස පච්චයං පරියෙසති, පරියෙසන්තො ච තං  
 දිස්වා තීසුපි අද්ධාසු නාමරූපස්ස පවත්තිං ආරබ්භ කඬ්ඛං විතරති. විනිශ්ඡකඬ්ඛො  
 කලාපසම්මසනවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා උදයබ්බයානුපස්සනාය  
 පුබ්බභාගෙ උප්පන්නෙ ඔභාසාදයො දස විපස්සනුපක්කිලෙසෙ පභාය  
 උපක්කිලෙසවිමුත්තං පටිපදාඤ්ඤාණං “මග්ගො”ති වචන්ථපෙත්වා උදයං පභාය  
 භඩ්ගානුපස්සනං පත්වා නිරන්තරං භඩ්ගානුපස්සනෙන භයතො උපට්ඨිතෙසු  
 සබ්බසඬ්ඛාරෙසු නිබ්බන්දන්තො චිරජ්ජන්තො විමුච්චන්තො යථාක්කමං චත්තාරො  
 අරියමග්ගෙ පාපුණ්ත්වා අරහත්තඵලෙ පතිට්ඨාය එකුනවිසතිහෙදස්ස  
 පච්චචෙක්ඛණඤ්ඤාණස්ස පරියන්තජ්ජන්තො සදෙවකස්ස ලොකස්ස  
 අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො හොති. එත්තාවතා චස්ස ගණනං ආදිං කත්වා  
 විපස්සනාපරියොසානා ආනාපානස්සතිසමාධිභාවනා ච සමත්තා හොතීති.

අයං සබ්බාකාරතො පට්ඨමචතුක්කවණ්ණනා.

ඉතරෙසු පන තීසු චතුක්කෙසු යස්මා විසුං කම්මට්ඨානභාවනානායො නාම  
 නත්ථී; තස්මා අනුපදවණ්ණනානායෙනෙව නෙසං අත්ථො වෙදිතබ්බො.  
 පීතිජ්ජපිසංවෙදීති පීතිං පටිසංවිදිතං කරොන්තො පාකටං කරොන්තො අස්සසිස්සාමි  
 පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති. තත්ථ ද්විභාකාරෙහි පීති පටිසංවිදිතා හොති –  
 ආරම්මණතො ච අසම්මොහතො ච.

කථං ආරම්මණතො පීති පටිසංවිදිතා හොති? සජ්ජිතිකෙ ද්වෙ ඤානෙ  
 සමාපජ්ජති, තස්ස සමාපත්තික්ඛණෙ ඤානපටිලාභෙන ආරම්මණතො පීති  
 පටිසංවිදිතා හොති ආරම්මණස්ස පටිසංවිදිතත්තා.

කථං අසම්මොහතො? සජ්ජිතිකෙ ද්වෙ ඤානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය  
 ඤානසම්පයුත්තකපීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති, තස්ස විපස්සනාක්ඛණෙ  
 ලක්ඛණපටිච්චෙධෙන අසම්මොහතො පීති පටිසංවිදිතා හොති. චුත්තඤ්ඤානං  
 පටිසම්භිදායං –

“දීඝං අස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති. තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. දීඝං පස්සාසවසෙන...පෙ.... රස්සං අස්සාසවසෙන... රස්සං පස්සාසවසෙන... සබ්බකායප්පටිසංවෙදී අස්සාසවසෙන... සබ්බකායප්පටිසංවෙදී පස්සාසවසෙන... පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං අස්සාසවසෙන... පස්සම්භයං කායසඬ්ඛාරං පස්සාසවසෙන චිත්තස්ස එකග්ගතං අවික්ඛෙපං පජානතො සති උපට්ඨිතා හොති, තාය සතියා තෙන ඤාණෙන සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. ආවජ්ජතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති ජානතො... පස්සතො... පච්චවෙක්ඛතො... චිත්තං අධිට්ඨහතො... සද්ධාය අධිමුච්චතො... චිරියං පග්ගණ්හතො... සතිං උපට්ඨාපයතො... චිත්තං සමාදහතො... පඤ්ඤාය පජානතො... අභිඤ්ඤායං අභිජානතො... පරිඤ්ඤායං පරිජානතො... පහාතබ්බං පජහතො... භාවෙනබ්බං භාවයතො... සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොතො සා පීති පටිසංවිදිතා හොති. එවං සා පීති පටිසංවිදිතා හොති” ති (පටි. ම. 1.172).

එතෙනෙව නයෙන අවසෙසපදානිපි අත්ථතො වෙදිතබ්බාති. ඉදං පනෙත්ථ විසෙසමත්තං. තිණ්ණං ඤානානං වසෙන සුඛපටිසංවෙදිතා චතුත්තම්භි වසෙන චිත්තසඬ්ඛාරපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. “චිත්තසඬ්ඛාරො” ති වෙදනාදයො ද්වෙ ඛන්ධා. සුඛප්පටිසංවෙදිපදෙ වෙන්ථ විපස්සනාභූමිදස්සනත්ථං. “සුඛන්ති ද්වෙ සුඛාති – කායිකඤ්ච සුඛං වෙනසිකඤ්චා” ති පටිසම්භිදායං වුත්තං. පස්සම්භයං චිත්තසඬ්ඛාරන්ති ඔළාරිකං ඔළාරිකං චිත්තසඬ්ඛාරං පස්සම්භෙන්තො, නිරොධෙන්තොති අත්ථො. සො චිත්ථාරතො කායසඬ්ඛාරෙ වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපිචෙන්ථ පීතිපදෙ පීතිසිසෙන වෙදනා වුත්තා. සුඛපදෙ සරූපෙනෙව වෙදනා. ද්විසු චිත්තසඬ්ඛාරපදෙසු “සඤ්ඤා ව වෙදනා ව වෙනසිකා එතෙ ධම්මා චිත්තපටිබද්ධා චිත්තසඬ්ඛාරා” ති (පටි. ම. 1.174; ම. නි. 1.463) වචනතො සඤ්ඤාසම්පයුත්තා වෙදනාති. එවං වෙදනානුපස්සනානායෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

තතියචතුක්කෙපි චතුත්තං ඤානානං වසෙන චිත්තපටිසංවෙදිතා වෙදිතබ්බා. අභිප්පමොදයං චිත්තන්ති චිත්තං මොදෙන්තො පමොදෙන්තො භාසෙන්තො පභාසෙන්තො අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති. තත්ථ ද්විභාකාරෙහි අභිප්පමොදො හොති – සමාධිවසෙන ව විපස්සනාවසෙන ව.

කථං සමාධිවසෙන? සප්පිතිකෙ ද්වෙ ඤානෙ සමාපජ්ජති, සො සමාපත්තික්ඛණෙ සම්පයුත්තාය පීතියා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. කථං විපස්සනාවසෙන? සප්පිතිකෙ ද්වෙ ඤානෙ සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඤානසම්පයුත්තකපීතිං ඛයතො වයතො සම්මසති; එවං විපස්සනාක්ඛණෙ ඤානසම්පයුත්තකපීතිං ආරම්භණං කත්වා චිත්තං ආමොදෙති පමොදෙති. එවං පටිපත්තො “අභිප්පමොදයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමීති සික්ඛති” ති වුච්චති.

සමාදහං චිත්තන්ති පයමජ්ඣානාදිවසෙන ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තො සමං යපෙන්නො තානි වා පන ඝානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඝානසම්පයුත්තකචිත්තං ඛයතො වයතො සම්මසනො විපස්සනාක්ඛණෙ ලක්ඛණපටිවෙධෙන උප්පජ්ජති ඛණිකචිත්තෙකග්ගතා; එවං උප්පන්නාය ඛණිකචිත්තෙකග්ගතාය වසෙනපි ආරම්මණෙ චිත්තං සමං ආදහන්තො සමං යපෙන්නො “සමාදහං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති” ති වුච්චති.

විමොචයං චිත්තන්ති පයමජ්ඣානෙන නිවරණෙහි චිත්තං මොචෙන්නො විමොචෙන්නො, දුතියෙන විතක්කවිචාරෙහි, තතියෙන පීතියා, චතුත්ථෙන සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං මොචෙන්නො විමොචෙන්නො. තානි වා පන ඝානානි සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ඝානසම්පයුත්තකචිත්තං ඛයතො වයතො සම්මසති. සො විපස්සනාක්ඛණෙ අනිච්චානුපස්සනාය නිව්චසඤ්ඤාතො චිත්තං මොචෙන්නො විමොචෙන්නො, දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤාතො, අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤාතො, නිබ්බදානුපස්සනාය නන්දිතො, විරාගානුපස්සනාය රාගතො, නිරොධානුපස්සනාය සමුදයතො, පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය ආදානතො චිත්තං මොචෙන්නො විමොචෙන්නො අස්සසති වෙච පස්සසති ව. තෙන වුත්තං – “විමොචයං චිත්තං අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති” ති. එවං චිත්තානුපස්සනාවසෙන ඉදං චතුක්කං භාසිතන්ති වෙදිතබ්බං.

චතුත්ථචතුක්කෙ පන අනිච්චානුපස්සිති එත්ථ තාව අනිච්චං වෙදිතබ්බං, අනිච්චතා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සනා වෙදිතබ්බා, අනිච්චානුපස්සි වෙදිතබ්බො. තත්ථ “අනිච්ච”න්ති පඤ්චක්ඛන්ධා. කස්මා? උප්පාදවයඤ්ඤථත්තභාවා. “අනිච්චතා”ති තෙසඤ්ඤෙව උප්පාදවයඤ්ඤථත්තං හුත්වා අභාවො වා නිබ්බත්තානං තෙනෙවාකාරෙන අයත්වා ඛණ්භඨගෙන හෙදොති අත්ථො. “අනිච්චානුපස්සනා”ති තස්සා අනිච්චතාය වසෙන රූපාදීසු “අනිච්ච”න්ති අනුපස්සනා; “අනිච්චානුපස්සි”ති තාය අනුපස්සනාය සමන්තාගතො; තස්මා එවං භූතො අස්සසන්නො ව පස්සසන්නො ව ඉධ “අනිච්චානුපස්සි අස්සසිස්සාමි, පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති” ති වෙදිතබ්බො.

විරාගානුපස්සිති එත්ථ පන ද්වෙ විරාගා – ඛයවිරාගො ව අච්චන්තවිරාගො ව. තත්ථ “ඛයවිරාගො”ති සඬ්ඛාරානං ඛණ්භඨගො; “අච්චන්තවිරාගො”ති නිබ්බානං; “විරාගානුපස්සනා”ති තදුභයදස්සනවසෙන පවත්තා විපස්සනා ව මග්ගො ව. තාය දුට්ඨායපි අනුපස්සනාය සමන්තාගතො හුත්වා අස්සසන්නො ව පස්සසන්නො ව “විරාගානුපස්සි අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛති” ති වෙදිතබ්බො. නිරොධානුපස්සිපදෙපි එසෙව නයො.

පටිනිස්සග්ගානුපස්සිති එත්ථාපි ද්වෙ පටිනිස්සග්ගා – පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො ව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො ව. පටිනිස්සග්ගොයෙව අනුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනා; විපස්සනාමග්ගානමෙතං අධිවචනං. විපස්සනා හි තද්ඛගවසෙන සද්ධිං ඛන්ධාහිසඬ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජති,

සඬුබලදොසදස්සනෙන ව තබ්බිපරිතෙ නිබ්බානෙ තත්තීන්තතාය පක්ඛන්දනීති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො චෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො වාති වුච්චති. මග්ගො සමුච්ඡෙදවසෙන සද්ධිං ඛන්ධාභිසඬ්ඛාරෙහි කිලෙසෙ පරිච්චජති, ආරම්මණකරණෙන ව නිබ්බානෙ පක්ඛන්දනීති පරිච්චාගපටිනිස්සග්ගො චෙව පක්ඛන්දනපටිනිස්සග්ගො වාති වුච්චති. උභයමිපි පන පුරිමපුරිමඤ්ඤාණානං අනුඅනු පස්සනතො අනුපස්සනාති වුච්චති. තාය දුට්ඨාය පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය සමන්තාගතො භුත්වා අස්සසන්තො ව පස්සසන්තො ව පටිනිස්සග්ගානුපස්සි අස්සසිස්සාමි පස්සසිස්සාමිති සික්ඛතීති වෙදිතබ්බො. එවං භාවිතොති එවං සොළසහි ආකාරෙහි භාවිතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආනාපානස්සතිසමාධිකථා නිට්ඨිතා.

**167.** අථ ඛො භගවාතිආදිමිහි පන අයං සඬ්ඛෙපත්ථො. එවං භගවා ආනාපානස්සතිසමාධිකථාය භික්ඛු සමස්සාසෙත්වා අථ යං තං තතියපාරාජිකපඤ්ඤත්තියා නිදානඤ්චෙව පකරණඤ්ච උප්පන්නං භික්ඛුනං අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපනං, එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ භික්ඛුසඬ්ඛං සන්තිපාතෙත්වා පටිපුච්ඡිත්වා විගරහිත්වා ව යස්මා තත්ථ අත්තනා අත්තනා ජීවිතා වොරොපනං මිගලණ්ඩිකෙන ව වොරොපාපනං පාරාජිකවත්ථු න භොති; තස්මා තං යපෙත්වා පාරාජිකස්ස වත්ථුභූතං අඤ්ඤමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපනමෙව ගහෙත්වා පාරාජිකං පඤ්ඤපෙත්තො “යො පන භික්ඛු සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහ”න්තිආදිමාහ. අරියපුග්ගලමිස්සකත්තා පනෙත්ථ “මොසපුරිසා”ති අවත්වා “තෙ භික්ඛු”ති වුත්තං.

එවං මූලච්ඡෙද්දවසෙන දළ්භං කත්වා තතියපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරමිපි අනුපඤ්ඤත්තත්ථාය මරණවණ්ණසංවණ්ණනවත්ථු උදපාදි, තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථං “එවඤ්චිදං භගවතා”තිආදි වුත්තං.

**168.** තත්ථ පටිබද්ධචිත්තාති ඡන්දරාගෙන පටිබද්ධචිත්තා; සාරත්තා අපෙක්ඛවත්තොති අත්ථො. මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙමාති ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා මරණස්ස ගුණං වණ්ණෙම; ආනිසංසං දස්සෙමාති. කතකල්යාණොතිආදීසු අයං පදත්ථො – කල්යාණං සුචිකම්මං කතං තයාති ත්වං ඛො අසි කතකල්යාණො. තථා කුසලං අනවජ්ජකම්මං කතං තයාති කතකුසලො. මරණකාලෙ සම්පත්තෙ යා සත්තානං උප්පජ්ජති භයසඬ්ඛාතා භීරුතා, තතො තායනං රක්ඛණකම්මං කතං තයාති කතභීරුත්තාණො පාපං. ලාමකකම්මං අකතං තයාති අකතපාපො. ලුද්දං දාරුණං දුස්සිල්යකම්මං අකතං තයාති අකතලුද්දො. කිබ්බිසං සාහසිකකම්මං ලොභාදිකිලෙසුස්සදං අකතං තයාති අකතකිබ්බිසො. කස්මා ඉදං වුච්චති? යස්මා සබ්බජ්ජකාරමිපි කතං තයා කල්යාණං, අකතං තයා පාපං; තෙන තං වදාම – “කිං තුය්හං ඉමිනා රොගාභිභූතත්තා ලාමකෙන පාපකෙන දුක්ඛබ්බුලත්තා දුජ්ජීවිතෙන”. මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යාති තව මරණං ජීවිතා සුන්දරතරං. කස්මා? යස්මා ඉතො ත්වං කාලඬ්ඛතො කතකාලො භුත්වා කාලං



කත්වා මරිත්වාති අත්ථො. කායස්ස හෙදා...පෙ.... උපපජ්ජිස්සයි. එවං උපපන්නො  
 ව තත්ථ දිබ්බෙහි දෙවලොකෙ උප්පන්නෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි  
 මනාපියරූපාදිකෙහි පඤ්චහි වත්ථුකාමකොට්ඨාසෙහි සමජ්ජිතො සමඛිග්ගුතො  
 පරිවරිස්සයි සම්පයුත්තො සමොධානගතො හුත්වා ඉතො විතො ව වරිස්සයි,  
 විවරිස්සයි අභිරමිස්සයි වාති අත්ථො.

**169.** අසප්පායානීති අභිතානි අවුඬ්ඨිකරානි යානි ඛිජ්ජමෙව ජීවිතක්ඛයං  
 පාපෙන්නි.

### පදභාෂණීයවණ්ණනා

**172.** සඤ්චිච්චාති අයං “සඤ්චිච්ච මනුස්සවිග්ගහ”න්ති මාතිකාය චුත්තස්ස  
 සඤ්චිච්චපදස්ස උද්ධාරො. තත්ථ සන්ති උපසග්ගො, තෙන සද්ධිං  
 උස්සුක්කවචනමෙතං සඤ්චිච්චාති; තස්ස සඤ්චෙතෙත්වා සුට්ඨු චෙතෙත්වාති  
 අත්ථො. යස්මා පන යො සඤ්චිච්ච වොරොපෙති, සො ජානන්තො සඤ්ජානන්තො  
 හොති, තඤ්චස්ස වොරොපනං චෙච්ච අභිචිතරිත්වා චිතික්කමො හොති. තස්මා  
 බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං “ජානන්තො සඤ්ජානන්තො  
 චෙච්ච අභිචිතරිත්වා චිතික්කමො”ති එවමස්ස පදභාෂණං චුත්තං. තත්ථ  
 ජානන්තොති “පාණො”ති ජානන්තො. සඤ්ජානන්තොති “ජීවිතා  
 වොරොපෙමි”ති සඤ්ජානන්තො; තෙනෙව පාණජානනාකාරෙන සද්ධිං  
 ජානන්තොති අත්ථො. චෙච්චාති වධකචෙතනාවසෙන චෙතෙත්වා පකජ්ජෙත්වා.  
 අභිචිතරිත්වාති උපක්කමවසෙන මද්දන්තො නිරාසඬ්ඨිකචිත්තං පෙසෙත්වා.  
 චිතික්කමොති එවං පචත්තස්ස යො චිතික්කමො අයං සඤ්චිච්චසද්දස්ස  
 සිබාජ්ජන්තො අත්ථොති චුත්තං හොති.

ඉදානි “මනුස්සවිග්ගහං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා”ති එත්ථ චුත්තං  
 මනුස්සත්තභාවං ආදිතො පට්ඨාය දස්සෙතුං “මනුස්සවිග්ගහො නාමා”තිආදිමාහ.  
 තත්ථ ගබ්භසෙය්‍යකානං වසෙන සබ්බසුබ්බමඅත්තභාවදස්සනත්ථං “යං  
 මාතුකුච්ඡිස්මි”න්ති චුත්තං. පයමං චිත්තන්ති පටිසන්ධිචිත්තං. උප්පන්නන්ති ජාතං.  
 පයමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතන්ති ඉදං තස්සෙව චෙච්චනං. “මාතුකුච්ඡිස්මිං පයමං  
 චිත්ත”න්ති වචනෙන චෙත්ථ සකලාපි පඤ්චවොකාරපටිසන්ධි දස්සිතා හොති.  
 තස්මා තඤ්ච පයමං චිත්තං තංසම්පයුත්තා ව තයො අරූපක්ඛන්ධා තෙන සහ  
 නිබ්බත්තඤ්ච කලලරූපන්ති අයං සබ්බපයමො මනුස්සවිග්ගහො. තත්ථ  
 “කලලරූප”න්ති ඉත්ථිපුරිසානං කායවත්ථුභාවදස්සකවසෙන සමතිංස රූපානි,  
 නපුංසකානං කායවත්ථුදස්සකවසෙන විසති. තත්ථ ඉත්ථිපුරිසානං කලලරූපං  
 ජාතිඋණ්ණාය එකෙන අංසුනා උද්ධට්ඨෙතලබ්බන්දුමත්තං හොති අවිජං විජ්ජසන්නං.  
 චුත්තඤ්චෙතං අට්ඨකථායං —

“තිලතෙලස්ස යථා බින්දු, සජ්ජිමණ්ඩො අනාවිලො;

එවංවණ්ණප්පට්ඨානං කලලන්ති පවුච්චති” ති. (විහ. අට්ඨ. 26  
පකිණ්ණකකථා; සං. නි. අට්ඨ. 1.1.235);

එවං පරිත්තකං වත්ථුං ආදිං කත්වා පකතියා විසවස්සසත්තායුකස්ස සත්තස්ස  
යාව මරණකාලා එත්ථත්තරෙ අනුපුබ්බෙන වුඨ්ඨිප්පත්තො අත්තභාවො එසො  
මනුස්සවිග්ගහො නාම.

ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති කලලකාලෙපි තාපනමද්දනෙහි වා  
හෙසප්පසම්පදානෙන වා තතො වා උද්ධම්පි තදනුරූපෙන උපක්කමෙන ජීවිතා  
වියොපෙය්‍යාති අත්ථො. යස්මා පන ජීවිතා වොරොපනං නාම අත්ථතො  
ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡේදනමෙව හොති, තස්මා එතස්ස පදභාෂනෙ “ජීවිතින්ද්‍රියං  
උපච්ඡින්නදති උපරොධෙති සන්තතිං විකොපෙති” ති වුත්තං. තත්ථ ජීවිතින්ද්‍රියස්ස  
පචේණිසංගං උපච්ඡින්නදන්නො උපරොධෙන්නො ව “ජීවිතින්ද්‍රියං උපච්ඡින්නදති  
උපරොධෙති” ති වුච්චති. ස්වායමත්ථො “සන්තතිං විකොපෙති” තිපදෙන දස්සිතො.  
විකොපෙතිති වියොපෙති.

තත්ථ දුට්ඨං ජීවිතින්ද්‍රියං – රූපජීවිතින්ද්‍රියං, අරූපජීවිතින්ද්‍රියඤ්ච. තෙසු  
අරූපජීවිතින්ද්‍රියෙ උපක්කමො නත්ථි, තං වොරොපෙතුං න සක්කා.  
රූපජීවිතින්ද්‍රියෙ පන අත්ථි, තං වොරොපෙතුං සක්කා. තං පන වොරොපෙන්නො  
අරූපජීවිතින්ද්‍රියම්පි වොරොපෙති. තෙනෙව හි සද්ධිං තං නිරුජ්ඣති  
තදායත්තවුත්තිතො. තං පන වොරොපෙන්නො කිං අතීතං වොරොපෙති, අනාගතං,  
පච්චුප්පන්නන්ති? නෙව අතීතං, න අනාගතං, තෙසු හි එකං නිරුද්ධං එකං  
අනුප්පන්නන්ති උභයම්පි අසන්නං, අසන්නත්තා උපක්කමො නත්ථි, උපක්කමස්ස  
නත්ථිතාය එකම්පි වොරොපෙතුං න සක්කා. වුත්තම්පි චෙනං –

“අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ, න ජීවති; න ජීවිස්සති. අනාගතෙ  
චිත්තක්ඛණෙ ජීවිස්සති, න ජීවිත්ථ; න ජීවති. පච්චුප්පන්නෙ චිත්තක්ඛණෙ  
ජීවති, න ජීවිත්ථ; න ජීවිස්සති” ති (මහානි. 10).

තස්මා යත්ථ ජීවති තත්ථ උපක්කමො යුත්තොති පච්චුප්පන්නං වොරොපෙති.

පච්චුප්පන්නඤ්ච නාමෙතං ඛණපච්චුප්පන්නං, සන්තතිපච්චුප්පන්නං,  
අද්ධාපච්චුප්පන්නන්ති තිවිධං. තත්ථ “ඛණපච්චුප්පන්නං” නාම  
උප්පාදපරාහඬිගසමඬිගි, තං වොරොපෙතුං න සක්කා. කස්මා? සයමෙව  
නිරුජ්ඣනතො. “සන්තතිපච්චුප්පන්නං” නාම සත්තට්ඨප්පචනවාරමත්තං  
සභාගසන්තතිවසෙන පවත්තිත්වා නිරුජ්ඣනකං, යාව වා උණ්හතො ආගන්ත්වා  
ඔවරකං පවිසිත්වා නිසින්තස්ස අත්ථකාරං හොති, සීතතො වා ආගන්ත්වා ඔවරකෙ  
නිසින්තස්ස යාව විසභාගඋතුපාතුභාවෙන පුරිමකො උතු නප්පට්ඨපස්සම්හති,  
එත්ථත්තරෙ “සන්තතිපච්චුප්පන්න” න්ති වුච්චති. පටිසන්ධිතො පන යාව වුති, එතං  
“අද්ධාපච්චුප්පන්නං” නාම. තදුභයම්පි වොරොපෙතුං සක්කා. කථං? තස්මිඤ්ච

උපක්කමේ කතෙ ලද්දුපක්කමං ජීවිතනවකං නිරුජ්ඣමානං දුබ්බලස්ස පරිහීනවෙගස්ස සන්තානස්ස පච්චයො හොති. තතො සන්තතිපච්චුප්පන්නං වා අද්ධාපච්චුප්පන්නං වා යථාපරිච්ඡින්නං කාලං අපත්වා අන්තරාව නිරුජ්ඣති. එවං තදුහයම්පි වොරොපෙනුං සක්කා, තස්මා තදෙව සන්ධාය “සන්තතිං විකොපෙති” ති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්ස පනත්ථස්ස ආවිභාවත්ථං පාණො වෙදිතබ්බො, පාණාතිපාතො වෙදිතබ්බො, පාණාතිපාති වෙදිතබ්බො, පාණාතිපාතස්ස පයොගො වෙදිතබ්බො. තත්ථ “පාණො” ති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. ජීවිතින්ද්‍රියඤ්ඨි අතිපාතෙන්නො “පාණං අතිපාතෙති” ති වුවචති තං වුත්තප්පකාරමෙව. “පාණාතිපාතො” ති යාය වෙනනාය ජීවිතින්ද්‍රියපච්ඡෙදකං පයොගං සමුට්ඨාපෙති, සා වධකවෙනනා “පාණාතිපාතො” ති වුවචති. “පාණාතිපාති” ති වුත්තවෙනනාසමඬ්ඨි පුග්ගලො දට්ඨබ්බො. “පාණාතිපාතස්ස පයොගො” ති පාණාතිපාතස්ස ඡපයොගා – සාහත්ථිකො, ආණත්තිකො, නිස්සග්ගියො, ථාවරො, විජ්ජාමයො, ඉද්ධිමයොති.

තත්ථ “සාහත්ථිකො” ති සයං මාරෙන්තස්ස කායෙන වා කායප්පට්ඨද්ධෙන වා පහරණං. “ආණත්තිකො” ති අඤ්ඤං ආණාපෙන්තස්ස “එවං විජ්ඣිත්වා වා පහරිත්වා වා මාරෙහි” ති ආණාපනං. “නිස්සග්ගියො” ති දුරෙ ගීතං මාරතුකාමස්ස කායෙන වා කායප්පට්ඨද්ධෙන වා උසුසත්තියන්තපාසාණාදීනං නිස්සජ්ජනං. “ථාවරො” ති අසඤ්චාරිමෙන උපකරණෙන මාරතුකාමස්ස ඔපාතඅපස්සෙන උපනික්ඛිපනං හෙසජ්ජසංවිධානං. තෙ චත්තාරොපි පරතො පාළිවණ්ණනායමෙව චිත්ථාරතො ආවිභවිස්සන්ති.

විජ්ජාමයඉද්ධිමයා පන පාළියං අනාගතා. තෙ එවං වෙදිතබ්බා. සඬ්ඛෙපතො හි මාරණත්ථං විජ්ජාපරිජප්පනං විජ්ජාමයො පයොගො. අට්ඨකථාසු පන “කතමො විජ්ජාමයො පයොගො? ආථබ්බණ්ණිකා ආථබ්බණං පයොපෙන්නි; නගරෙ වා රුද්ධෙ සඬ්ඛාමෙ වා පච්චුපට්ඨිතෙ පටිසෙනාය පච්චත්ථිකෙසු පච්චාමිත්තෙසු ඊති. උප්පාදෙන්ති, උපද්දවං උප්පාදෙන්ති, රොගං උප්පාදෙන්ති, පජ්ජරකං උප්පාදෙන්ති, සුවිකං කරොන්ති, විසුවිකං කරොන්ති, පක්ඛන්දියං කරොන්ති. එවං ආථබ්බණ්ණිකා ආථබ්බණං පයොපෙන්නි. විජ්ජාධාරා විජ්ජං පරිචත්තෙන්වා නගරෙ වා රුද්ධෙ...පෙ.... පක්ඛන්දියං කරොන්ති” ති එවං විජ්ජාමයං පයොගං දස්සෙන්වා ආථබ්බණ්ණිකෙහි ව විජ්ජාධරෙහි ව මාරිතානං බහුනි චත්ථුනි වුත්තානි, කිං තෙහි! ඉදඤ්ඤෙත්ථ ලක්ඛණං මාරණාය විජ්ජාපරිජප්පනං විජ්ජාමයො පයොගොති.

කම්මවිපාකජාය ඉද්ධියා පයොජනං ඉද්ධිමයො පයොගො. කම්මවිපාකජ්ද්ධි ව නාමෙසා නාගානං නාගිද්ධි, සුපණ්ණානං සුපණ්ණිද්ධි, යක්ඛානං යක්ඛිද්ධි, දෙවානං දෙවිද්ධි, රාජුනං රාජිද්ධිති බහුවිධා. තත්ථ දිට්ඨදිට්ඨපුට්ඨවිසානං නාගානං දිස්වා ඩංසිත්වා චුසිත්වා ව පරුපසාතකරණෙ “නාගිද්ධි” වෙදිතබ්බා. සුපණ්ණානං මහාසමුද්දතො ද්වන්තිබ්‍යාමසතප්පමාණනාගුද්ධරණෙ “සුපණ්ණිද්ධි” වෙදිතබ්බා.

යක්බා පන නෙව ආගවිජන්තා න පහරන්තා දිස්සන්ති, තෙහි පහටසන්තා පන තස්මිංයෙව යානෙ මරන්ති, තත්‍ර තෙසං “යක්ඛිද්ධි” දට්ඨබ්බා. වෙස්සවණස්ස සොතාපන්නකාලතො පුබ්බෙ නයනාවුධෙන ඔලොකිතකුම්භණ්ඩානං මරණෙ අඤ්ඤෙසඤ්ච දෙවානං යථාසකං ඉද්ධානුභාවෙ “දෙවිද්ධි” වෙදිතබ්බා. රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස සපරිසස්ස ආකාසගමනාදීසු, අසොකස්ස හෙට්ඨා උපරි ව යොජනෙ ආණාපවත්තනාදීසු, පිතුරඤ්ඤො ච සිහළනරින්දස්ස දායාකොටනෙන වුළුසුමනකුටුම්භියස්සමරණෙ “රාජිද්ධි” දට්ඨබ්බාති.

කෙවි පන “පුන වපරං, හික්ඛවෙ, සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉද්ධිමා වෙතොවසිජ්ජත්තො අඤ්ඤිස්සා කුච්ඡිගතං ගබ්භං පාපකෙන මනසාඅනුපෙක්ඛිතා හොති ‘අහො වතායං කුච්ඡිගතො ගබ්භො න සොත්ථිතා අහිනික්ඛමෙය්‍යා’ති. එවම්පි හික්ඛවෙ කුලුම්ඛස්ස උපසාතො හොති”ති ආදිකානි සුත්තානි දස්සෙත්වා භාවනාමයිද්ධියාපි පරුපසාතකම්මං වදන්ති; සහ පරුපසාතකරණෙන ව ආදිත්තසරුපරිබිත්තස්ස උදකසටස්ස හෙදනම්ච ඉද්ධිවිනාසඤ්ච ඉච්ඡන්ති; තං තෙසං ඉච්ඡාමත්තමෙව. කස්මා? යස්මා කුසලවෙදනාවිතක්කපරිත්තත්තිකෙහි න සමෙති. කථං? අයඤ්ඤි භාවනාමයිද්ධි නාම කුසලත්තිකෙ කුසලා වෙව අබ්‍යාකතා ව, පාණාතිපාතො අකුසලො. වෙදනාත්තිකෙ අදුක්ඛමසුඛසම්පයුත්තා පාණාතිපාතො දුක්ඛසම්පයුත්තො. විතක්කත්තිකෙ අවිතක්කාවිචාරා, පාණාතිපාතො සවිතක්කසවිචාරො. පරිත්තත්තිකෙ මහග්ගතා, පාණාතිපාතො පරිත්තොති.

සත්ථභාරකං වාස්ස පරියෙසෙය්‍යාති එත්ථ හරතීති භාරකං. කිං හරති? ජීවිතං. අථ වා හරිතබ්බන්ති භාරකං; උපනික්ඛිපිතබ්බන්ති අත්ථො. සත්ථඤ්ච තං භාරකඤ්චාති සත්ථභාරකං. අස්සාති මනුස්සවිග්ගහස්ස. පරියෙසෙය්‍යාති යථා ලභති තථා කරෙය්‍ය; උපනික්ඛිපෙය්‍යාති අත්ථො. එතෙන ථාවරජ්ජයොගං දස්සෙති. ඉතරථා හි පරිඨිට්ඨමත්තෙනෙව පාරාජිකො භවෙය්‍ය; න වෙතං යුත්තං. පාළියං පන සබ්බං බ්‍යඤ්ජනං අනාදියිත්වා යං එත්ථ ථාවරජ්ජයොගසඬග්ගිතං සත්ථං, තදෙව දස්සෙතුං “අසිං වා...පෙ.... රජ්ජුං වා”ති පදභාජනං වුත්තං.

තත්ථ සත්ථන්ති වුත්තාවසෙසං යංකිඤ්චි සමුඛං වෙදිතබ්බං. ලගුලපාසාණවිසරජ්ජනඤ්ච ජීවිතවිනාසනභාවතො සත්ථසඬගහො වෙදිතබ්බො. මරණවණ්ණං වාති එත්ථ යස්මා “කිං තුය්හිමිතා පාපකෙන දුජ්ජීවිතෙන, යො ත්වං න ලභසි පණිතානි භොජනානි භුඤ්ජිතු”න්තිආදිනා නයෙන ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙන්නොපි “ත්වං බොසි උපාසක කතකල්‍යාණො...පෙ.... අකතං තයා පාපං, මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යා, ඉතො ත්වං කාලඬකතො පරිවරිස්සසි අච්ඡරාපරිවුතො නන්දනවනෙ සුඛජ්ජත්තො විහරිස්සසි”තිආදිනා නයෙන මරණෙ වණ්ණං භණන්නොපි මරණවණ්ණමෙව සංවණ්ණෙති. තස්මා ද්විධා හින්දිත්වා පදභාජනං වුත්තං – “ජීවිතෙ ආදීනවං දස්සෙති, මරණෙ වණ්ණං භණති”ති.



මරණය වා සමාදායයානි මරණත්ථාය උපායං ගාභාපෙය්‍යා. සත්ථං වා ආහරාති ආදීසු ව යම්පි න චුත්තං “සොබ්බෙහ වා නරකෙ වා පපාතෙ වා පපතා”ති ආදි, තං සබ්බං පරතො චුත්තනයත්තා අත්ථතො චුත්තමෙවාති වෙදිතබ්බං. න හි සක්කා සබ්බං සරුපෙනෙව චත්තුං.

ඉති චිත්තමනොති ඉතිචිත්තො ඉතිමනො; “මතං තෙ ජීවිතා සෙය්‍යො”ති එත්ථ චුත්තමරණචිත්තො මරණමනොති අත්ථො. යස්මා පනෙත්ථ මනො චිත්තසද්දස්ස අත්ථදීපනත්ථං චුත්තො, අත්ථතො පනෙතං උභයම්පි එකමෙව, තස්මා තස්ස අත්ථතො අහෙදං දස්සෙතුං “යං චිත්තං තං මනො, යං මනො තං චිත්ත”න්ති චුත්තං. ඉතිසද්දං පන උද්ධරිත්වාපි න තාව අත්ථො චුත්තො. චිත්තසඛිකප්පොති ඉමස්මිං පදෙ අධිකාරවසෙන ඉතිසද්දො ආහරිතබ්බො. ඉදං ඉතිචිත්තසඛිකප්පො”ති එවං අචුත්තම්පි අධිකාරතො චුත්තමෙව හොතිති වෙදිතබ්බං. තථා හිස්ස තමෙව අත්ථං දස්සෙත්තො “මරණසඤ්ඤී”ති ආදිමාහ. යස්මා චෙත්ථ “සඛිකප්පො”ති නයිදං විතක්කස්ස නාමං. අථ ඛො සංවිදහනමත්තස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්ච සංවිදහනං ඉමස්මිං අත්ථෙ සඤ්ඤාවෙතනාධිප්පායෙහි සඛිගහං ගව්ඡති. තස්මා චිත්තො නානප්පකාරකො සඛිකප්පො අස්සාති චිත්තසඛිකප්පොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. තථා හිස්ස පදහාජනම්පි සඤ්ඤාවෙතනාධිප්පායවසෙන චුත්තං. එත්ථ ව “අධිප්පායො”ති විතක්කො වෙදිතබ්බො.

උච්චාවචෙහි ආකාරෙහිති මහත්තාමහත්තෙහි උපායෙහි. තත්ථ මරණවණ්ණසංවණ්ණෙන තාව ජීවිතෙ ආදීනවදස්සනවසෙන අවවාකාරතා මරණෙ වණ්ණහණනවසෙන උච්චාකාරතා වෙදිතබ්බො. සමාදායෙන පන මුට්ඨිජාණුනිප්ථොට්ඨාදීහි මරණසමාදායනවසෙන උච්චාකාරතා, එකතො භුඤ්ජන්තස්ස නබෙ විසං පක්ඛිපිත්වා මරණාදිසමාදායනවසෙන අවවාකාරතා වෙදිතබ්බො.

සොබ්බෙහ වා නරකෙ වා පපාතෙ වාති එත්ථ සොබ්බො නාම සමන්තතො ඡින්නතටො ගම්භිරො ආවාටො. නරකො නාම තත්ථ තත්ථ ඵලන්තියා භූමියා සයමෙව නිබ්බත්තා මහාදරී, යත්ථ හත්ථිපි පතන්ති, වොරාපි නිලීනා තිට්ඨන්ති. පපාතොති පබ්බතන්තරෙ වා ඵලන්තරෙ වා එකතො ඡින්නො හොති. පුරිමෙ උපාදායාති මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිත්වා අදින්නඤ්ච ආදිශිත්වා පාරාජිකං ආපත්තිං ආපන්නෙ පුග්ගලෙ උපාදාය. සෙසං පුබ්බෙ චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ව පාකට්ඨමෙවාති.

**174.** එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විහජිත්වා ඉදානි යස්මා හෙට්ඨා පදහාජනියම්පි සඛිබ්බෙපෙනෙව මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දස්සිතං, න විත්ථාරෙන ආපත්තිං ආරොපෙත්වා තත්ති ධ්විතා. සඛිබ්බෙපදස්සිතෙ ව අත්ථෙ න සබ්බාකාරෙනෙව හික්ඛු නයං ගහෙතුං සක්කොන්ති, අනාගතෙ ව පාපපුග්ගලානම්පි ඔකාසො හොති, තස්මා හික්ඛුනඤ්ච සබ්බාකාරෙන නයග්ගහණත්ථං අනාගතෙ ව

පාපපුග්ගලානං ඔකාසපට්ඨානනත්ථං පුන “සාමං අධිට්ඨායා” තිආදිනා නයෙන මාතිකං යට්ඨෙත්වා චිත්ථාරතො මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකං දස්සෙත්තො “සාමන්ති සයං හනති” තිආදිමාහ.

තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනාය සද්ධිං විනිච්ඡයකථා – කායෙනාති හත්ථෙත වා පාදෙන වා මුට්ඨිනා වා ඡාණුනා වා යෙන කෙනචි අභිගපච්චධිගෙන. කායපට්ඨෙද්ධෙනාති කායතො අමොචිතෙන අසිආදිනා පහරණෙන. නිස්සග්ගියෙනාති කායතො ව කායපට්ඨෙද්ධෙනා ව මොචිතෙන උසුසත්තිආදිනා. එත්තාවතා සාහත්ථිකො ව නිස්සග්ගියො වාති ද්වෙ පයොගා වුත්තා හොන්ති.

තත්ථ එකමෙකො උද්දිස්සානුද්දිස්සහෙදතො දුට්ඨො. තත්ථ උද්දෙසිකෙ යං උද්දිස්ස පහරති, තස්සෙව මරණෙන කම්මුනා බජ්ඣති. “යො කොචි මරතු” ති එවං අනුද්දෙසිකෙ පහාරජ්ජව්වයා යස්ස කස්සචි මරණෙන කම්මුනා බජ්ඣති. උභයථාපි ව පහරිතමත්තෙ වා මරතු පච්ඡා වා තෙනෙව රොගෙන, පහරිතමත්තෙයෙව කම්මුනා බජ්ඣති. මරණාධිස්පායෙන ව පහාරං දත්වා තෙන අමතස්ස පුන අඤ්ඤචිත්තෙන පහාරෙ දිත්තෙ පච්ඡාපි යදි පයමජ්ජපහාරෙතෙව මරති, තදා එව කම්මුනා බද්ධො. අථ දුතියජ්ජපහාරෙන මරති, නත්ථි පාණාතිපාතො. උභයෙහි මනෙපි පයමජ්ජපහාරෙතෙව කම්මුනා බද්ධො. උභයෙහි අමතෙ නෙවත්ථි පාණාතිපාතො. එස නයො බහුහිපි එකස්ස පහාරෙ දිත්තෙ. තත්‍රාපි හි යස්ස පහාරෙන මරති, තස්සෙව කම්මුනා බද්ධො හොතිති.

කම්මාපත්තිබ්‍යත්තිභාවත්ථඤ්ඤෙත්ථ එළකචතුක්කම්පි වෙදිතබ්බං. යො හි එළකං එකස්මිං යානෙ නිපන්තං උපධාරෙති “රත්තිං ආගන්ත්වා වධිස්සාමි” ති. එළකස්ස ව නිපන්තොකාසෙ තස්ස මාතා වා පිතා වා අරහා වා පණ්ඩුකාසාවං පාරුපිත්වා නිපන්තො හොති. සො රත්තිභාගෙ ආගන්ත්වා “එළකං මාරෙමි” ති මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා මාරෙති. “ඉමං චත්ථුං මාරෙමි” ති චෙතනාය අත්ථිභාවතො ඝාතකො ව හොති, අනන්තරියකම්මඤ්ඤෙව චුසති, පාරාජිකඤ්ඤෙව ආපජ්ජති. අඤ්ඤො කොචි ආගන්තුකො නිපන්තො හොති, “එළකං මාරෙමි” ති තං මාරෙති, ඝාතකො ව හොති පාරාජිකඤ්ඤෙව ආපජ්ජති, අනන්තරියං න චුසති. යක්ඛො වා පෙතො වා නිපන්තො හොති, “එළකං මාරෙමි” ති තං මාරෙති ඝාතකොව හොති, න වානන්තරියං චුසති, න ව පාරාජිකං ආපජ්ජති, ථුල්ලච්චයං පන හොති. අඤ්ඤො කොචි නිපන්තො නත්ථි, එළකොව හොති තං මාරෙති, ඝාතකො ව හොති, පාචිත්තියඤ්ඤෙව ආපජ්ජති. “මාතාපිතුඅරහන්තානං අඤ්ඤතරං මාරෙමි” ති තෙසංයෙව අඤ්ඤතරං මාරෙති, ඝාතකො ව හොති, අනන්තරියඤ්ඤෙව චුසති, පාරාජිකඤ්ඤෙව ආපජ්ජති. “තෙසං අඤ්ඤතරං මාරෙස්සාමි” ති අඤ්ඤං ආගන්තුකං මාරෙති, යක්ඛං වා පෙතං වා මාරෙති, එළකං වා මාරෙති, පුබ්බෙ වුත්තනායෙන වෙදිතබ්බං. ඉධ පන චෙතනා දාරුණා හොතිති.

අඤ්ඤානිපි එත්ථ පලාලපුඤ්ජාදිවත්ථුනි වෙදිතබ්බානි. යො හි “ලොහිතකං අසිං වා සත්තිං වා පුච්ඡස්සාමි” ති පලාලපුඤ්ජෙ පච්චෙසෙත්තො තත්ථ නිපන්තං

මාතරං වා පිතරං වා අරහන්තං වා ආගන්තුකපුරිසං වා යක්ඛං වා පෙනං වා තිරච්ඡානගතං වා මාරෙති, වොහාරවසෙන “සාතකො”ති වුවචති, වධකචෙනනාය පන අභාවතො නෙව කම්මං ඵුසති, න ආපත්තිං ආපජ්ජති. යො පන එවං පචෙසෙන්නො සරිරසම්ඵස්සං සල්ලක්ඛෙත්වා “සත්තො මඤ්ඤෙ අබ්භන්තරගතො මරතු”ති පචෙසෙත්වා මාරෙති, තස්ස තෙසං වත්ථුනං අනුරූපෙන කම්මබද්ධො ව ආපත්ති ව වෙදිතබ්බා. එස නයො තත්ථ නිදහනත්ථං. පචෙසෙන්නස්සාපි වනජ්ජගුම්ඛාදිසු ඛිපන්නස්සාපි.

යොපි “වොරං මාරෙමි”ති වොරවෙසෙන ගච්ඡන්තං පිතරං මාරෙති, ආනන්තරියඤ්ච ඵුසති, පාරාජිකො ව හොති. යො පන පරසෙනාය අඤ්ඤඤ්ච යොධං පිතරඤ්ච කම්මං කරොන්නෙ දිස්වා යොධස්ස උසුං ඛිපති, “එතං විජ්ඣිත්වා මම පිතරං විජ්ඣිස්සති”ති යථාධිජ්ජායං ගතෙ පිතුසාතකො හොති. “යොධෙ විද්ධෙ මම පිතා පලායිස්සති”ති ඛිපති, උසු අයථාධිජ්ජායං ගන්නවා පිතරං මාරෙති, වොහාරවසෙන “පිතුසාතකො”ති වුවචති; ආනන්තරියං පන නත්ථීති.

අධිට්ඨන්තිත්වාති සම්පෙ යත්වා. ආණාපෙතීති උද්දිස්ස වා අනුද්දිස්ස වා ආණාපෙති. තත්ථ පරසෙනාය පච්චපට්ඨිතාය අනුද්දිස්සෙව “එවං විජ්ඣා, එවං පහර, එවං සාතෙහි”ති ආණත්තෙ යත්තකෙ ආණත්තො සාතෙති, තත්තකා උභින්නං පාණාතිපාතා. සචෙ තත්ථ ආණාපකස්ස මාතාපිතරො හොන්ති, ආනන්තරියම්පි ඵුසති. සචෙ ආණත්තස්සෙව මාතාපිතරො, සොච ආනන්තරියං ඵුසති. සචෙ අරහා හොති, උභොපි ආනන්තරියං ඵුසන්ති. උද්දිස්සිත්වා පන “එතං දීසං රස්සං රත්තකඤ්චුකං නීලකඤ්චුකං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්තං මජ්ඣෙ නිසින්තං විජ්ඣා පහර සාතෙහි”ති ආණත්තෙ සචෙ සො තමෙව සාතෙති, උභින්නම්පි පාණාතිපාතො; ආනන්තරියවත්ථුම්භි ව ආනන්තරියං. සචෙ අඤ්ඤං මාරෙති, ආණාපකස්ස නත්ථී පාණාතිපාතො. එතෙන ආණත්තිකො පයොගො වුත්තො හොති. තත්ථ –

වත්ථුං කාලඤ්ච ඔකාසං, ආවුධං ඉරියාපථං;  
තුලයිත්වා පඤ්ච යානානි, ධාරෙය්‍යත්ථං විචක්ඛණො.

අපරො නයො –

වත්ථු කාලො ව ඔකාසො, ආවුධං ඉරියාපථො;  
කිරියාවිසෙසොති ඉමෙ, ඡ ආණත්තිනියාමකා.

තත්ථ “වත්ථු”ති මාරෙතබ්බො සත්තො. “කාලො”ති පුබ්බණ්භසායන්භාදිකාලො ව යොබ්බනථාවරියාදිකාලො ව. “ඔකාසො”ති ගාමො වා වනං වා ගෙහද්වාරං වා ගෙහමජ්ඣං වා රථිකා වා සිඬ්ඝාටකං වාති එවමාදි. “ආවුධ”න්ති අසි වා උසු වා සත්ති වාති එවමාදි. “ඉරියාපථො”ති මාරෙතබ්බස්ස

ගමනං වා නිසජ්ජා වානි එවමාදි. “කිරියාවිසෙසො”ති විජ්ඣානං වා ඡෙදනං වා හෙදනං වා සඨබ්බුණ්ඩකං වානි එවමාදි.

යදි හි වත්ථුං විසංවාදෙන්වා “යං මාරෙහි”ති ආණත්තො තතො අඤ්ඤං මාරෙති, “පුරතො පහරිත්වා මාරෙහි”ති වා ආණත්තො පච්ඡතො වා පස්සතො වා අඤ්ඤස්මිං වා පදෙසෙ පහරිත්වා මාරෙති. ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබන්ධො; ආණත්තස්සෙව කම්මබන්ධො. අථ වත්ථුං අවිසංවාදෙන්වා යථාණත්තියා මාරෙති, ආණාපකස්ස ආණත්තික්ඛණෙ ආණත්තස්ස ච මාරණක්ඛණෙති උභයෙසමපි කම්මබන්ධො. වත්ථුවිසෙසෙන පනෙන්ථ කම්මවිසෙසො ච ආපත්තිවිසෙසො ච භොතීති. එවං තාව වත්ථුමහි සඨකෙතවිසඨකෙතතා වෙදිතබ්බා.

කාලෙ පන යො “අජ්ජ ස්වෙ”ති අනියමෙන්වා “පුබ්බණ්හෙ මාරෙහි”ති ආණත්තො යදා කදාචි පුබ්බණ්හෙ මාරෙති, නත්ථි විසඨකෙතො. යො පන “අජ්ජ පුබ්බණ්හෙ”ති චුත්තො මජ්ඣන්තෙ වා සායන්තෙ වා ස්වෙ වා පුබ්බණ්හෙ මාරෙති. විසඨකෙතො භොති, ආණාපකස්ස නත්ථි කම්මබන්ධො. පුබ්බණ්හෙ මාරෙතුං වායමන්තස්ස මජ්ඣන්තෙ ජාතෙපි එසෙව නයො. එතෙන නයෙන සබ්බකාලජ්ජහෙදෙසු සඨකෙතවිසඨකෙතතා වෙදිතබ්බා.

ඔකාසෙපි යො “එතං ගාමෙ යීතං මාරෙහි”ති අනියමෙන්වා ආණත්තො තං යත්ථ කත්ථවි මාරෙති, නත්ථි විසඨකෙතො. යො පන “ගාමෙයෙවා”ති නියමෙන්වා ආණත්තො වනෙ මාරෙති, තථා “වනෙ”ති ආණත්තො ගාමෙ මාරෙති. “අන්තොගෙහද්වාරෙ”ති ආණත්තො ගෙහමජ්ඣෙ මාරෙති, විසඨකෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බොකාසහෙදෙසු සඨකෙතවිසඨකෙතතා වෙදිතබ්බා.

ආවුධෙපි යො “අසිනා වා උසුනා වා”ති අනියමෙන්වා “ආවුධෙන මාරෙහි”ති ආණත්තො යෙන කෙනචි ආවුධෙන මාරෙති, නත්ථි විසඨකෙතො. යො පන “අසිනා”ති චුත්තො උසුනා, “ඉමිනා වා අසිනා”ති චුත්තො අඤ්ඤෙන අසිනා මාරෙති. එතස්සෙව වා අසිස්ස “ඉමාය ධාරාය මාරෙහි”ති චුත්තො ඉතරාය වා ධාරාය තලෙන වා තුණ්ඩෙන වා ථරුනා වා මාරෙති, විසඨකෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බආවුධහෙදෙසු සඨකෙතවිසඨකෙතතා වෙදිතබ්බා.

ඉරියාපටෙ පන යො “එතං ගච්ඡන්තං මාරෙහි”ති වදති, ආණත්තො ච නං සවෙ ගච්ඡන්තං මාරෙති, නත්ථි විසඨකෙතො. “ගච්ඡන්තමෙව මාරෙහි”ති චුත්තො පන සවෙ නිසින්තං මාරෙති. “නිසින්තමෙව වා මාරෙහි”ති චුත්තො ගච්ඡන්තං මාරෙති, විසඨකෙතො භොති. එතෙන නයෙන සබ්බඉරියාපටහෙදෙසු සඨකෙතවිසඨකෙතතා වෙදිතබ්බා.

කිරියාවිසෙසෙපි යො “විජ්ඣිත්වා මාරෙහි”ති චුත්තො විජ්ඣිත්වාච මාරෙති, නත්ථි විසඨකෙතො. යො පන “විජ්ඣිත්වා මාරෙහි”ති චුත්තො ඡින්දිත්වා මාරෙති, විසඨකෙතො. එතෙන නයෙන සබ්බකිරියාවිසෙසහෙදෙසු සඨකෙතවිසඨකෙතතා වෙදිතබ්බා.



යො පන ලිඛිගවසෙන “දීසං රස්සං කාලං ඔදානං කිසං පුලං මාරෙහි” ති අනියමෙන්වා ආණාපෙනි, ආණත්තො ව යංකිඤ්චි තාදිසං මාරෙහි, නත්ථි විසඬිකෙතො උභින්නං පාරාජිකං. අථ පන සො අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙනි, ආණත්තො ව “අයමෙව ඊදිසො” ති ආණාපකමෙව මාරෙහි, ආණාපකස්ස දුක්කටං, වධකස්ස පාරාජිකං. ආණාපකො අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙනි, ඉතරො අඤ්ඤං තාදිසං මාරෙහි, ආණාපකො මුච්චති, වධකස්සෙව පාරාජිකං. කස්මා? ඔකාසස්ස අනියමිත්තා. සචෙ පන අත්තානං සන්ධාය ආණාපෙන්තොපි ඔකාසං නියමෙති, “අසුකස්මිං නාම රත්තිට්ඨානෙ වා දිවාට්ඨානෙ වා ථෙරාසනෙ වා නවාසනෙ වා මජ්ඣිමාසනෙ වා නිසින්තං එවරූපං නාම මාරෙහි” ති. තත්ථ ව අඤ්ඤො නිසින්තො හොති, සචෙ ආණත්තො තං මාරෙහි, නෙව වධකො මුච්චති න ආණාපකො. කස්මා? ඔකාසස්ස නියමිත්තා. සචෙ පන නියමිතොකාසතො අඤ්ඤත්ව මාරෙහි, ආණාපකො මුච්චති අයං නයො මහාඅට්ඨකථායං සුට්ඨු දළ්භං කත්වා වුත්තො. තස්මා එත්ථ න අනාදරියං කාතබ්බන්ති.

අධිට්ඨායාති මාතිකාවසෙන ආණත්තිකපයොගකථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි යෙ දුතෙනාති ඉමස්ස මාතිකාපදස්ස නිද්දෙසදස්සනත්ථං “භික්ඛු භික්ඛු ආණාපෙනී” ති ආදයො චත්තාරො වාරා වුත්තා. තෙසු සො තං මඤ්ඤමානොති සො ආණත්තො යො ආණාපකෙන “ඉත්ථන්තාමො” ති අක්ඛානො, තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙනි, උභින්නං පාරාජිකං. තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති “යං ජීවිතා වොරොපෙනී” ති වුත්තො තං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තාදිසං ජීවිතා වොරොපෙනි, මුලට්ඨස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො තන්ති යො ආණාපකෙන වුත්තො, තස්ස බලවසභායං සම්පෙ යීතං දිස්වා “ඉමස්ස බලෙනායං ගජ්ජති, ඉමං තාව ජීවිතා වොරොපෙමි” ති පහරන්තො ඉතරමෙව පරිචන්තිත්වා තස්මිං යානෙ යීතං “සභායො” ති මඤ්ඤමානො ජීවිතා වොරොපෙනි, උභින්නං පාරාජිකං. අඤ්ඤං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤන්ති පුරිමනෙයෙනෙව “ඉමං තාවස්ස සභායං ජීවිතා වොරොපෙමි” ති සභායමෙව වොරොපෙනි, තස්සෙව පාරාජිකං.

දුතපරම්පරාපදස්ස නිද්දෙසවාරෙ ඉත්ථන්තාමස්ස පාවදාති ආදීසු එකො ආචරියො තයො බුද්ධරක්ඛිතධම්මරක්ඛිතසඬ්ඝරක්ඛිතනාමකා අන්තෙවාසිකා දට්ඨබ්බා. තත්ථ භික්ඛු භික්ඛු ආණාපෙනීති ආචරියො කඤ්චි පුග්ගලං මාරාපෙතුකාමො තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා බුද්ධරක්ඛිතං ආණාපෙනි. ඉත්ථන්තාමස්ස පාවදාති ගච්ඡ ත්වං, බුද්ධරක්ඛිත, එතමත්ථං ධම්මරක්ඛිතස්ස පාවද. ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමස්ස පාවදතුති ධම්මරක්ඛිතොපි සඬ්ඝරක්ඛිතස්ස පාවදතු. ඉත්ථන්තාමො ඉත්ථන්තාමං ජීවිතා වොරොපෙතුති එවං තයා ආණත්තෙන ධම්මරක්ඛිතෙන ආණත්තො සඬ්ඝරක්ඛිතො ඉත්ථන්තාමං පුග්ගලං ජීවිතා වොරොපෙතු; සො හි අම්හෙසු චීරජාතිකො පටිබලො ඉමස්මිං කම්මෙති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං ආණාපෙන්තස්ස ආචරියස්ස තාව දුක්කටං. සො ඉතරස්ස ආරොචෙතිති බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතස්ස, ධම්මරක්ඛිතො ව සඬ්ඝරක්ඛිතස්ස “අම්භාකං ආචරියො එවං වදති – ‘ඉත්ථන්තාමං කිර ජීවිතා වොරොපෙහි’ ති. ත්වං.

කිර අම්මෙහෙසු වීරපුරියෝ” ති ආරොවෙති; එවං තෙසමිපි දුක්කටං. වධකො පටිග්ගණ්හාති “සාධු වොරොපෙස්සාමි” ති සඨසරක්ඛිතො සම්පට්ච්ඡති. මූලට්ඨස්ස ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සාති සඨසරක්ඛිතෙන පටිග්ගහිතමත්තෙ ආවරියස්ස පුල්ලච්චයං. මහාජනො හි තෙන පාපෙ නියොජිතොති. සො තත්ති සො වෙ සඨසරක්ඛිතො තං පුග්ගලං ජීවිතා වොරොපෙති, සබ්බෙසං චතුන්නම්පි ජනානං පාරාජිකං. න කෙවලඤ්ච චතුන්නං, එතෙනුපායෙන විසඬිකෙතං අකත්වා පරම්පරාය ආණාපෙන්නං සමණසතං සමණසහස්සං වා හොතු සබ්බෙසං පාරාජිකමෙව.

විසක්කියදුතපදනිද්දෙසෙ සො අඤ්ඤං ආණාපෙතීති සො ආවරියෙන ආණත්තො බුද්ධරක්ඛිතො ධම්මරක්ඛිතං අදිස්වා වා අචත්තුකාමො වා හුත්වා සඨසරක්ඛිතමෙව උපසඬකමිත්වා “අම්මාකං ආවරියො එවමාහ – ‘ඉත්ථන්නාමං කිර ජීවිතා වොරොපෙහි’ ති විසඬිකෙතං කරොන්නො ආණාපෙති. විසඬිකෙතකරණෙනෙව හි එස “විසක්කියදුතො” ති වුවිච්චි. ආපත්ති දුක්කටස්සාති ආණත්තියා තාව බුද්ධරක්ඛිතස්ස දුක්කටං. පටිග්ගණ්හාති ආපත්ති දුක්කටස්සාති සඨසරක්ඛිතෙන සම්පට්ච්ඡිතෙ මූලට්ඨස්සෙව දුක්කටත්ති වෙදිතබ්බං. එවං සන්නෙ පටිග්ගහණෙ ආපත්තියෙව න සියා, සඤ්චරිත්ත පටිග්ගහණමරණාහින්නදනෙසුපි ච ආපත්ති හොති, මරණපටිග්ගහණෙ කථං න සියා තස්මා පටිග්ගණ්හන්නස්සෙවෙනං දුක්කටං. තෙනෙවෙත්ථ “මූලට්ඨස්සා” ති න වුත්තං. පුරිමනයෙපි වෙනං පටිග්ගණ්හන්නස්ස වෙදිතබ්බමෙව; ඔකාසාහාවෙන පන න වුත්තං. තස්මා යො යො පටිග්ගණ්හාති, තස්ස තස්ස තප්පච්චයා ආපත්තියෙවාති අයමෙත්ථ අම්මාකං ඛන්ති. යථා වෙත්ථ එවං අදින්නාදානෙපිති.

සචෙ පන සො තං ජීවිතා වොරොපෙති, ආණාපකස්ස ච බුද්ධරක්ඛිතස්ස වොරොපකස්ස ච සඨසරක්ඛිතස්සාති උභින්නම්පි පාරාජිකං. මූලට්ඨස්ස පන ආවරියස්ස විසඬිකෙතන්නා පාරාජිකෙන අනාපත්ති. ධම්මරක්ඛිතස්ස අජානනාය සබ්බෙන සබ්බං අනාපත්ති. බුද්ධරක්ඛිතො පන ද්වින්නං සොත්ථිභාවං කත්වා අත්තනා නට්ඨොති.

ගතපච්චාගතදුතනිද්දෙසෙ – සො ගන්ත්වා පුන පච්චාගච්ඡතීති තස්ස ජීවිතා වොරොපෙතබ්බස්ස සමීපං ගන්ත්වා සුසංවිහිතාරක්ඛන්තා තං ජීවිතා වොරොපෙතුං අසක්කොන්නො ආගච්ඡති. යදා සක්කොසි තදාති කිං අජ්ජෙව මාරිතො මාරිතො හොති, ගච්ඡ යදා සක්කොසි, තදා නං ජීවිතා වොරොපෙහිති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං පුන ආණත්තියාපි දුක්කටමෙව හොති. සචෙ පන සො අවස්සං ජීවිතා වොරොපෙතබ්බො හොති, අත්ථසාධකවෙතනා මග්ගානන්තරඵලසදිසා, තස්මා අයං ආණත්තික්ඛණෙයෙව පාරාජිකො. සචෙපි වධකො සට්ඨිචස්සාතික්කමෙන තං වධති, ආණාපකො ච අත්තරාව කාලඬකරොති, භීතාය වා ආචත්තති, අස්සමණොව හුත්වා කාලඤ්ච කරිස්සති, භීතාය වා ආචත්තිස්සති. සචෙ ආණාපකො ගිහිකාලෙ මාතරං වා පිතරං වා අරහන්නං වා සන්ධාය එවං ආණාපෙත්වා පබ්බජති, තස්මිං පබ්බජිතෙ ආණත්තො තං මාරෙති, ආණාපකො ගිහිකාලෙයෙව මාතුසාතකො

පිතුසාතකො අරහත්තසාතකො වා හොති, තස්මා නෙවස්ස පබ්බජ්ජා, න උපසම්පදා රුහති. සචෙපි මාරෙතබ්බපුග්ගලො ආණත්තික්ඛණෙ පුපුජ්ජනො, යදා පන නං ආණත්තො මාරෙති තදා අරහා හොති, ආණත්තකො වා පහාරං ලභිත්වා දුක්ඛමුලිකං සද්ධං නිස්සාය විපස්සන්තො අරහත්තං පත්වා තෙනෙවාධාධෙන කාලංකරොති, ආණාපකො ආණත්තික්ඛණෙයෙව අරහත්තසාතකො. වධකො පන සබ්බත්ථ උපක්කමකරණක්ඛණෙයෙව පාරාජිකොති.

ඉදානි යෙ සබ්බෙසුයෙව ඉමෙසු දුතවසෙන චුත්තමාතිකාපදෙසු සඬකෙතවිසඬකෙතදස්සනත්ථං.

චුත්තා තයො වාරා, තෙසු පඨමචාරෙ තාව – යස්මා තං සණ්ඨං වා භණන්තො තස්ස වා බධිරතාය “මා සාතෙහි” ති එතං වචනං න සාචෙති, තස්මා මුලට්ඨො න මුත්තො. දුතියචාරෙ – සාවිතත්තා මුත්තො. තතියචාරෙ පන තෙන ව සාවිතත්තා ඉතරෙන ව “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා ඔරතත්තා උභොපි මුත්තාති.

දුතකථා නිට්ඨිතා.

**175.** අරහො රහොසඤ්ඤිනිද්දෙසාදිසු අරහොති සම්මුඛෙ. රහොති පරම්මුඛෙ. තත්ථ යො උපට්ඨානකාලෙ චෙරිහික්ඛුම්භි හික්ඛුහි සද්ධිං ආගන්ත්වා පුරතො නිසින්තෙයෙව අත්ඨකාරදොසෙන තස්ස ආගතභාවං අජානන්තො “අහො වත ඉත්ථන්තාමො හතො අස්ස, චොරාපි නාම තං න භනන්ති, සප්පො වා න ඩංසති, න සත්ථං වා විසං වා ආහරති” ති තස්ස මරණං අහිනන්දන්තො ඊදිසානි වචනානි උල්ලපති, අයං අරහො රහොසඤ්ඤි උල්ලපති නාම. සම්මුඛෙව තස්මිං පරම්මුඛසඤ්ඤිති අත්ථො. යො පන තං පුරතො නිසින්තං දිස්වා පුන උපට්ඨානං කත්වා ගතෙහි හික්ඛුහි සද්ධිං ගතෙපි තස්මිං “ඉධෙව සො නිසින්තො” ති සඤ්ඤි හුත්වා පුරිමනයෙනෙව උල්ලපති, අයං රහො අරහොසඤ්ඤි උල්ලපති නාම. එතෙනෙවුපායෙන අරහො අරහොසඤ්ඤි ච රහො රහොසඤ්ඤි ච වෙදිතබ්බො. චතුත්තම්පි ච එතෙසං වාචාය වාචාය දුක්කටන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉදානි මරණවණ්ණසංවණ්ණනාය විභාගදස්සනත්ථං චුත්තෙසු පඤ්චසු කායෙන සංවණ්ණනාදිමාතිකානිද්දෙසෙසු – කායෙන විකාරං කරොතීති යථා සො ජානාති “සත්ථං වා ආහරිත්වා විසං වා බාදිත්වා රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා සොබ්භාදිසු වා පපතිත්වා යො මරති සො කිර ධනං වා ලභති, යසං වා ලභති, සග්ගං වා ගච්ඡති අයමත්ථො එතෙන චුත්තො” ති තථා හත්ථමුද්දාදිහි දස්සෙති. වාචාය භණතීති තමෙවත්ථං වාක්‍යභෙදං කත්වා භණති. තතියචාරො උභයවසෙන චුත්තො. සබ්බත්ථ සංවණ්ණනාය පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියං සංවණ්ණකස්ස ථුල්ලව්වයං. යං උද්දිස්ස සංවණ්ණනා කතා, තස්මිං මතෙ සංවණ්ණනක්ඛණෙයෙව සංවණ්ණකස්ස පාරාජිකං. සො තං න ජානාති අඤ්ඤො ඤත්වා “ලද්ධො වත මෙ සුබුජ්ජන්තිඋපායො” ති තාය සංවණ්ණනාය මරති, අනාපත්ති. ද්විත්තං උද්දිස්ස සංවණ්ණනාය කතාය එකො ඤත්වා මරති, පාරාජිකං.

ද්වේපි මරන්නි, පාරාජිකඤ්ච අකුසලරාසි ව. එස නයො සම්බහුලෙසු. අනුද්දිස්ස මරණං සංවණ්ණෙනො ආහිණ්ඩති, යො යො තං සංවණ්ණනං ඤත්වා මරති, සබ්බො තෙන මාරිතො හොති.

දුගෙන සංවණ්ණනායං “අසුකං නාම ගෙහං වා ගාමං වා ගන්ත්වා ඉත්ථන්තාමස්ස එවං මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙහි”ති සාසනෙ ආරොචිතමත්තෙ දුක්ඛටං. යස්සත්ථාය පහිතො තස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා මූලට්ඨස්ස ථුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. දුගො “ඤාතො දානි අයං සග්ගමග්ගො”ති තස්ස අනාරොචෙත්වා අත්තනො ඤාතිස්ස වා සාලොහිතස්ස වා ආරොචෙති, තස්මිං මනෙ විසඬිකෙතො හොති, මූලට්ඨො මුච්චති. දුගො තථෙව වින්තෙත්වා සයං සංවණ්ණනාය වුත්තං කත්වා මරති, විසඬිකෙතොව. අනුද්දිස්ස පන සාසනෙ ආරොචිතෙ යත්තකා දුතස්ස සංවණ්ණනාය මරන්නි, තත්තකා පාණාතිපාතා. සචෙ මාතාපිතරො මරන්නි, ආනන්තරියම්පි හොති.

**176. ලෙබ්බසංවණ්ණනාය – ලෙබ් ඡින්දතීති පණ්ණෙ වා පොත්ථකෙ වා අක්ඛරානි ලිබ්බති –** “යො සත්ථං වා ආහරිත්වා පපාතෙ වා පපතිත්වා අඤ්ඤෙහි වා අග්ගිප්පවෙසනඋදකප්පවෙසනාදීහි උපායෙහි මරති, සො ඉදඤ්චිදඤ්ච ලහති”ති වා “තස්ස ධම්මො හොති”ති වාති. එත්ථාපි දුක්ඛට්ථුල්ලච්චයා වුත්තනයෙනෙව චෙදිතබ්බා. උද්දිස්ස ලිබ්බෙන පන යං උද්දිස්ස ලිබ්බං තස්සෙව මරණෙන පාරාජිකං. බහු උද්දිස්ස ලිබ්බෙන යත්තකා මරන්නි, තත්තකා පාණාතිපාතා. මාතාපිතූනං මරණෙන ආනන්තරියං. අනුද්දිස්ස ලිබ්බෙනෙපි එසෙව නයො. “බහු මරන්නි”ති විජ්ජපිසාරෙ උප්පන්නෙ තං පොත්ථකං ඤාපෙත්වා වා යථා වා අක්ඛරානි න පඤ්ඤායන්ති තථා කත්වා මුච්චති. සචෙ සො පරස්ස පොත්ථකො හොති, උද්දිස්ස ලිබ්බෙන වා හොති අනුද්දිස්ස ලිබ්බෙන වා, ගහිතට්ඨානෙ යපෙත්වා මුච්චති. සචෙ මූලෙන කීතො හොති, පොත්ථකස්සාමිකානං පොත්ථකං, යෙසං හත්ථනො මූලං ගහිතං, තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති. සචෙ සම්බහුලා “මරණවණ්ණං ලිබ්බසාමා”ති එකජ්ඣාසයා හුත්වා එකො තාලරුක්ඛං ආරොහිත්වා පණ්ණං ඡින්දති, එකො ආහරති, එකො පොත්ථකං කරොති, එකො ලිබ්බති, එකො සචෙ කණ්ටකලෙබ්බා හොති, මසිං මක්ඛෙති, මසිං මක්ඛෙත්වා තං පොත්ථකං සජ්ජෙත්වා සබ්බෙව සහායං වා ආපණෙ වා යත්ථ වා පන ලෙබ්බදස්සනකොතුහලකා බහු සන්නිපන්නි, තත්ථ යපෙන්නි. තං වාචෙත්වා සචෙපි එකො මරති, සබ්බෙසං පාරාජිකං. සචෙ බහුකා මරන්නි, වුත්තසදිසොව නයො. විජ්ජපිසාරෙ පන උප්පන්නෙ තං පොත්ථකං සචෙපි මඤ්ජුසායං ගොපෙන්නි, අඤ්ඤො ව තං දිස්වා නීහරිත්වා පුන බහුතං දස්සෙති, නෙව මුච්චන්ති. තිට්ඨතු මඤ්ජුසා, සචෙපි තං පොත්ථකං නදියං වා සමුද්දෙ වා බිපන්නි වා ධොවන්නි වා බණ්ඩාබණ්ඩං වා ඡින්දන්ති, අග්ගිමිහි වා ඤාපෙන්නි, යාව සඬ්ඝට්ටිතෙපි දුද්ධොතෙ වා දුජ්ඣාපිතෙ වා පත්තෙ අක්ඛරානි පඤ්ඤායන්ති, තාව න මුච්චන්ති. යථා පන අක්ඛරානි න පඤ්ඤායන්ති තථෙව කතෙ මුච්චන්තිති.



ඉදානි ටාවරපයොගස්ස විභාගදස්සනත්ථං වුත්තෙසු ඔපාතාදිමාතිකානිද්දෙසෙසු මනුස්සං උද්දිස්ස ඔපාතං බනතිති “ඉත්ථන්තාමො පතිත්වා මරිස්සනී”ති කඤ්චි මනුස්සං උද්දිස්සිත්වා යත්ථ සො එකතො විවරති, තත්ථ ආවාටං බනති, බනන්තස්ස තාව සචෙපි ජාතපට්ඨියා බනති, පාණානිපාතස්ස පයොගත්තා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. යං උද්දිස්ස බනති, තස්ස දුක්ඛප්පත්තියා පුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. අඤ්ඤස්මිං පතිත්වා මනෙ අනාපත්ති. සචෙ අනුද්දිස්ස “යො කොචි මරිස්සනී”ති බතො හොති, යත්තකා පතිත්වා මරන්ති, තත්තකා පාණානිපාතා. ආනන්තරියවත්ථුසු ච ආනන්තරියං පුල්ලච්චයපාවිත්තියවත්ථුසු පුල්ලච්චයපාවිත්තියානි.

බහු තත්ථ චෙතනා; කතමාය පාරාජිකං හොතිති? මහාඅට්ඨකථායං තාව වුත්තං – “ආවාටං ගම්භීරතො ච ආයාමචිත්ථාරතො ච බනිත්වා පමාණෙ යපෙත්වා තච්ඡෙත්වා පුඤ්ඡිත්වා පංසුපච්ඡිං උද්ධරන්තස්ස සන්තිට්ඨාපිකා අත්ථසාධකචෙතනා මග්ගානන්තරථලසදිසා. සචෙපි චස්සසතස්ස අච්චයෙන පතිත්වා අවස්සං මරණකසත්තො හොති, සන්තිට්ඨාපකචෙතනායමෙව පාරාජික”න්ති. මහාපච්චරියං පන සඬ්ඛෙපට්ඨකථායඤ්ච – “ඉමස්මිං ආවාටෙ පතිත්වා මරිස්සනීති එකස්මිම්පි කුද්දාලප්පහාරෙ දින්නෙ සචෙ කොචි තත්ථ පක්ඛලිතො පතිත්වා මරති, පාරාජිකමෙව. සුත්තන්තිකත්ථෙරා පන සන්තිට්ඨාපකචෙතනං ගණ්හන්ති”ති වුත්තං.

එකො “ඔපාතං බනිත්වා අසුකං නාම ආනෙත්වා ඉධ පානෙත්වා මාරෙහී”ති අඤ්ඤං ආණාපෙති, සො තං පානෙත්වා මාරෙති, උභින්නං පාරාජිකං. අඤ්ඤං පානෙත්වා මාරෙති, සයං පතිත්වා මරති, අඤ්ඤො අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මරති, සබ්බත්ථ විසඬ්ඛෙතො හොති, මුලට්ඨො මුච්චති. “අසුකො අසුකං ආනෙත්වා ඉධ මාරෙස්සනී”ති බතෙපි එසෙව නයො. මරිතුකාමා ඉධ මරිස්සන්තිති බනති, එකස්ස මරණෙ පාරාජිකං. බහුන්නං මරණෙ අකුසලරාසි, මාතාපිතුනං මරණෙ ආනන්තරියං, පුල්ලච්චයපාවිත්තියවත්ථුසු පුල්ලච්චයපාවිත්තියානි.

“යෙ කෙචි මාරෙතුකාමා, තෙ ඉධ පානෙත්වා මාරෙස්සන්ති”ති බනති, තත්ථ පානෙත්වා මාරෙන්නි, එකස්මිං මනෙ පාරාජිකං, බහුසු අකුසලරාසි, ආනන්තරියාදිවත්ථුසු ආනන්තරියාදීනි. ඉධෙව අරහන්තාපි සඬ්ඛං ගච්ඡන්ති. පුරිමනයෙ පන “තෙසං මරිතුකාමතාය පතනං නත්ථී”ති තෙ න සඬ්ඛය්හන්ති. ද්වීසුපි නයෙසු අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මනෙ විසඬ්ඛෙතො. “යෙ කෙචි අත්තනො චෙරිකෙ එත්ථ පානෙත්වා මාරෙස්සන්ති”ති බනති, තත්ථ ච චෙරිකා චෙරිකෙ පානෙත්වා මාරෙන්නි, එකස්මිං මාරිතෙ පාරාජිකං, බහුසු අකුසලරාසි, මාතරි වා පිතරි වා අරහන්තෙ වා චෙරිකෙහි ආනෙත්වා තත්ථ මාරිතෙ ආනන්තරියං. අත්තනො ධම්මතාය පතිත්වා මනෙසු විසඬ්ඛෙතො.

යො පන “මරිතුකාමා වා අමරිතුකාමා වා මාරෙතුකාමා වා අමාරෙතුකාමා වා යෙ කෙචි එත්ථ පතිතා වා පාතිතා වා මරිස්සන්ති”ති සබ්බොපි අනුද්දිස්සෙව බනති.

යො යො මරනි තස්ස තස්ස මරණෙන යථානුරූපං කම්මඤ්ච ඵ්ඝනි, ආපත්තිඤ්ච ආපජ්ජති. සචෙ ගබ්භිනී පතිත්වා සගබ්භා මරති, ද්වෙ පාණාතිපාතා. ගබ්භොයෙව විනස්සති, එකො. ගබ්භො න විනස්සති, මාතා මරති, එකොයෙව. වොරෙහි අනුබද්ධො පතිත්වා මරති, ඔපාතබ්බකස්සෙව පාරාජිකං. වොරා තත්ථ පාතෙත්වා මාරෙත්ති, පාරාජිකමෙව. තත්ථ පතිතං බහි නීහරිත්වා මාරෙත්ති, පාරාජිකමෙව. කස්මා? ඔපාතෙ පතිතස්පයොගෙන ගහිතත්තා. ඔපාතතො නික්ඛමීත්වා තෙනෙව ආබාධෙන මරති, පාරාජිකමෙව. බහුනි වස්සානි අතික්කමීත්වා පුන කුපිතෙන තෙනෙවාබාධෙන මරති, පාරාජිකමෙව. ඔපාතෙ පතනස්පච්චයා උප්පන්නරොගෙන ගිලානස්සෙව අඤ්ඤො රොගො උප්පජ්ජති, ඔපාතරොගො බලවතරො හොති, තෙන මනෙපි ඔපාතබ්භකො න මුච්චති. සචෙ පච්ඡා උප්පන්නරොගො බලවා හොති, තෙන මනෙ මුච්චති. උහොහි මනෙ න මුච්චති. ඔපාතෙ ඔපපාතිකමනුස්සො නිබ්බත්තිත්වා උත්තරිතුං අසක්කොත්තො මරති, පාරාජිකමෙව. මනුස්සං උද්දිස්ස බ්බතෙ යක්ඛාදීසු පතිත්වා මනෙසු අනාපත්ති. යක්ඛාදයො උද්දිස්ස බ්බතෙ මනුස්සාදීසු මරන්තෙසුපි එසෙව නයො. යක්ඛාදයො උද්දිස්ස බ්බතන්තස්ස පන බ්බතනෙපි තෙසං දුක්ඛස්පත්තියම්පි දුක්කටමෙව. මරණෙ වත්ථුචසෙන ථුල්ලච්චයං වා පාවිත්තියං වා. අනුද්දිස්ස බ්බතෙ ඔපාතෙ යක්ඛරූපෙන වා පෙතරූපෙන වා පතති, තිරච්ඡානරූපෙන මරති, පතනරූපං පමාණං, තස්මා ථුල්ලච්චයන්ති උපතිස්සත්ථෙරො. මරණරූපං පමාණං, තස්මා පාවිත්තියන්ති ඵ්ඝස්සදෙවත්ථෙරො. තිරච්ඡානරූපෙන පතිත්වා යක්ඛපෙතරූපෙන මනෙපි එසෙව නයො.

ඔපාතබ්බකො ඔපාතං අඤ්ඤස්ස වික්කිණාති වා මුධා වා දෙති, යො යො පතිත්වා මරති, තස්පච්චයා තස්සෙව ආපත්ති ව කම්මබන්ධො ව. යෙන උද්ධො සො නිද්දොසො. අථ සොපි ‘එවං පතිතා උත්තරිතුං අසක්කොත්තා නස්සිස්සන්ති, සුඋද්ධරා වා න භවිස්සන්ති’ති තං ඔපාතං ගම්භීරතරං වා උත්තානතරං වා දීඝතරං වා රස්සතරං වා විත්ථතතරං වා සම්බාධතරං වා කරොති, උභින්නම්පි ආපත්ති ව කම්මබන්ධො ව. බහු මරන්තිති විජ්ජට්ඨාසො උප්පන්නෙ ඔපාතං පංසුනා පුරෙති, සචෙ කොචි පංසුම්භි පතිත්වා මරති, පුරෙත්වාපි මූලට්ඨො න මුච්චති. දෙවෙ වස්සන්තෙ කද්දමො හොති, තත්ථ ලග්ගිත්වා මනෙපි. රුක්ඛො වා පතන්තො වාතො වා වස්සොදකං වා පංසුං හරති, කන්දමූලත්ථං වා පථවිං බ්බතන්තා තත්ථ ආවාටං කරොත්ති. තත්ථ සචෙ කොචි ලග්ගිත්වා වා පතිත්වා වා මරති, මූලට්ඨො න මුච්චති. තස්මිං පන ඔකාසෙ මහන්තං තළාකං වා පොක්ඛරණං වා කාරෙත්වා චෙතියං වා පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිං වා රොපෙත්වා ආවාසං වා සකට්ඨග්ගං වා කාරෙත්වා මුච්චති. යදාපි ථීරං කත්වා පුරිතෙ ඔපාතෙ රුක්ඛාදීනං මූලානි මූලෙහි සංසිබ්බිතානි හොන්ති, ජාතපථවී ජාතා, තදාපි මුච්චති. සචෙපි නදී ආගන්ත්වා ඔපාතං හරති, එවම්පි මුච්චති. අයං තාව ඔපාතකථා.

ඔපාතස්සෙව පන අනුලොමෙසු පාසාදීසුපි යො තාව පාසං ඔඩ්ඞෙති ‘එත්ථ ඛජ්ඣිත්වා සත්තා මරිස්සන්ති’ති අවස්සං ඛජ්ඣනකසත්තානං වසෙන හත්ථා මුත්තමත්තෙ පාරාජිකානන්තරියථුල්ලච්චයපාවිත්තියානි වෙදිතබ්බානි. උද්දිස්ස කතෙ යං උද්දිස්ස ඔඩ්ඞිතො, තතො අඤ්ඤෙසං බන්ධනෙ අනාපත්ති. පාසෙ

මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබන්ධො. සවෙ යෙන ලද්ධො සො උග්ගලිතං වා පාසං සණ්ඨපෙනි, පස්සෙන වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා සම්මුඛෙ පවෙසෙති, ථද්ධතරං වා පාසයට්ඨිං යපෙනි, දළ්භතරං වා පාසරජ්ජං බන්ධති, ථීරතරං වා බාණුකං වා ආකොටෙති, උභොපි න මුච්චන්ති. සවෙ විජ්ජට්ඨාසරෙ උජ්ජන්තෙ පාසං උග්ගලාපෙත්වා ගච්ඡති, තං දිස්වා පුන අඤ්ඤෙ සණ්ඨපෙන්නි, බද්ධා බද්ධා මරන්ති, මූලට්ඨො න මුච්චති.

සවෙ පන තෙන පාසයට්ඨි සයං අකතා හොති, ගහිතට්ඨානෙ යපෙත්වා මුච්චති. තත්ථජාතකයට්ඨිං ඡින්නේවා මුච්චති. සයං කතයට්ඨිං පන ගොපෙන්නොපි න මුච්චති. යදි හි තං අඤ්ඤො ගණ්හිත්වා පාසං සණ්ඨපෙනි, තජ්ජච්චයා මරන්තෙසු මූලට්ඨො න මුච්චති. සවෙ තං ක්කාපෙත්වා අලාතං කත්වා ඡඩ්ඛෙති, තෙන අලාතෙන පහාරං ලද්ධා මරන්තෙසුපි න මුච්චති. සබ්බසො පන ක්කාපෙත්වා වා නාසෙත්වා වා මුච්චති, පාසරජ්ජමිපි අඤ්ඤෙහි ව වට්ටිතං ගහිතට්ඨානෙ යපෙත්වා මුච්චති. රජ්ජකෙ ලහිත්වා සයං වට්ටිතං උබ්බට්ටෙත්වා වාකෙ ලහිත්වා වට්ටිතං හීරං හීරං කත්වා මුච්චති. අරඤ්ඤතො පන සයං වාකෙ ආහරිත්වා වට්ටිතං ගොපෙන්නොපි න මුච්චති. සබ්බසො පන ක්කාපෙත්වා වා නාසෙත්වා වා මුච්චති.

අද්දහලං සජ්ජෙන්නො චතුසු පාදෙසු අද්දහලමඤ්චං යපෙත්වා පාසාණෙ ආරොපෙති, පයොගෙ පයොගෙ දුක්කට්ඨං. සබ්බසජ්ජං කත්වා හත්ථතො මුත්තමත්තෙ අවස්සං අජ්ජෙකාත්ථරිතබ්බකසත්තානං වසෙන උද්දිස්සකානුද්දිස්සකානුරූපෙන පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. අද්දහලෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සවෙ යෙන ලද්ධං සො පතිතං වා උක්ඛිපති, අඤ්ඤෙපි පාසාණෙ ආරොපෙත්වා ගරුකතරං වා කරොති, පස්සෙන වා ගච්ඡන්තෙ දිස්වා වතිං කත්වා අද්දහලෙ පවෙසෙති, උභොපි න මුච්චන්ති. සවෙපි විජ්ජට්ඨාසරෙ උජ්ජන්තෙ අද්දහලං පාතෙත්වා ගච්ඡති, තං දිස්වා අඤ්ඤො සණ්ඨපෙනි, මූලට්ඨො න මුච්චති. පාසාණෙ පන ගහිතට්ඨානෙ යපෙත්වා අද්දහලපාදෙ ව පාසයට්ඨියං චුත්තනයෙන ගහිතට්ඨානෙ වා යපෙත්වා ක්කාපෙත්වා වා මුච්චති.

සුලං රොපෙන්නස්සාපි සබ්බසජ්ජං කත්වා හත්ථතො මුත්තමත්තෙ සුලමුඛෙ පතිත්වා අවස්සං මරණකසත්තානං වසෙන උද්දිස්සකානුද්දිස්සකානුරූපතො පාරාජිකාදීනි වෙදිතබ්බානි. සුලෙ මූලෙන වා මුධා වා දින්නෙපි මූලට්ඨස්සෙව කම්මබද්ධො. සවෙ යෙන ලද්ධං සො “ඵකජ්ජහාරෙතෙව මරිස්සන්ති” ති තිබ්බුතරං වා කරොති, “දුක්ඛං මරිස්සන්ති” ති කුණ්ඨතරං වා කරොති, “උච්ච” ත්ති සල්ලක්ඛෙත්වා නිවතරං වා “නිච්” ත්ති සල්ලක්ඛෙත්වා උච්චතරං වා පුන රොපෙති, වඩ්ඪං වා උජුකං අතිඋජුකං වා ඊසකං පොණං කරොති, උභොපි න මුච්චන්ති. සවෙ පන “අට්ඨානෙ යිත” ත්ති අඤ්ඤස්මිං යානෙ යපෙනි, තං වෙ මාරණත්ථාය ආදිතො පහුති පරියෙසිත්වා කතං හොති, මූලට්ඨො න මුච්චති. අපරියෙසිත්වා පන කතමෙව ලහිත්වා රොපිතෙ මූලට්ඨො මුච්චති. විජ්ජට්ඨාසරෙ

උප්පන්නෙ පාසයටියි. චුත්තනයෙන ගහිතටියානෙ වා යපෙත්වා ඤාපෙත්වා වා මුච්චති.

**177.** අපස්සෙනෙ සත්ථං වානි එත්ථ අපස්සෙනං නාම නිව්චපරිභොගො මඤ්චො වා පීයං වා අපස්සෙනඵලකං වා දිවාටියානෙ නිසීදන්තස්ස අපස්සෙනකත්ථම්භො වා තත්ථජාතකරුක්ඛො වා වඬිකමෙ අපස්සාය නිට්ඨන්තස්ස ආලම්බනරුක්ඛො වා ආලම්බනඵලකං වා සබ්බම්පෙනං අපස්සයනීයටියෙන අපස්සෙනං නාම; තස්මිං අපස්සෙනෙ යථා අපස්සයන්තං විජ්ඣති වා ඡින්දති වා තථා කත්වා වාසිඵරසුසත්තිආරකණ්ටකාදීනං අඤ්ඤතරං සත්ථං යපෙති, දුක්ඛං. ධූවපරිභොගටියානෙ නිරාසඬිකස්ස නිසීදතො වා නිපජ්ජතො වා අපස්සයන්තස්ස වා සත්ථසම්ඵස්සපච්චයා දුක්ඛුප්පත්තියා පුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. තං චෙ අඤ්ඤොපි තස්ස චෙරිහික්ඛු විහාරවාරිකං චරන්තො දිස්වා “ඉමස්ස මඤ්ඤ මරණත්ථාය ඉදං නිබ්බිත්තං, සාධු සුට්ඨු මරතු” ති අභිනන්දන්තො ගච්ඡති, දුක්ඛං. සචෙ පන සොපි තත්ථ “එවං කතෙ සුකතං භවිස්සති” ති තිබ්බුතරාදිකරණෙන කිඤ්චි කම්මං කරොති, තස්සාපි පාරාජිකං. සචෙ පන “අටියානෙ යිත” ත්ති උද්ධරිත්වා අඤ්ඤස්මිං යානෙ යපෙති තදත්ථමෙව කත්වා යපිතෙ මූලටියො න මුච්චති. පාකතිකං ලහිත්වා යපිතං හොති, මුච්චති. තං අපනෙත්වා අඤ්ඤං තිබ්බුතරං යපෙති මූලටියො මුච්චතෙව.

විසමක්ඛනෙපි යාව මරණාභිනන්දනෙ දුක්ඛං තාව එසෙව නයො. සචෙ පන සොපි බුද්දකං විසමණ්ඩලන්ති සල්ලක්ඛෙත්වා මහන්තතරං වා කරොති, මහන්තං වා “අතිරෙකං හොති” ති බුද්දකං කරොති, තනුකං වා බහලං; බහලං වා තනුකං කරොති, අග්ගිනා තාපෙත්වා හෙටියා වා උපරි වා සඤ්චාරෙති, තස්සාපි පාරාජිකං. “ඉදං අයානෙ යිත” ත්ති සබ්බමෙව තච්ඡෙත්වා පුඤ්ඤත්වා අඤ්ඤස්මිං යානෙ යපෙති, අත්තනා හෙසජ්ජානි යොපෙත්වා කතෙ මූලටියො න මුච්චති, අත්තනා අකතෙ මුච්චති. සචෙ පන සො “ඉදං විසං අතිපරිත්ත” ත්ති අඤ්ඤම්පි ආනෙත්වා පක්ඛිපති, යස්ස විසෙන මරති, තස්ස පාරාජිකං. සචෙ උභින්නම්පි සන්තකෙන මරති, උභින්නම්පි පාරාජිකං. “ඉදං විසං නිබ්බිස” ත්ති තං අපනෙත්වා අත්තනො විසමෙව යපෙති, තස්සෙව පාරාජිකං මූලටියො මුච්චති.

දුබ්බලං වා කරොතීති මඤ්චපීයං අටනියා හෙටියාහාගෙ ඡින්දිත්වා විදලෙහි වා රජ්ජුකෙහි වා යෙහි චිතං හොති, තෙ වා ඡින්දිත්වා අප්පාවසෙසමෙව කත්වා හෙටියා ආවුධං නික්ඛිපති “එත්ථ පතිත්වා මරිස්සති” ති. අපස්සෙනඵලකාදීනම්පි වඬිකමෙ ආලම්බනරුක්ඛඵලකපරියොසානානං පරහාගං ඡින්දිත්වා හෙටියා ආවුධං නික්ඛිපති, සොබ්බාදීසු මඤ්චං වා පීයං වා අපස්සෙනඵලකං වා ආනෙත්වා යපෙති, යථා තත්ථ නිසින්නමත්තො වා අපස්සිතමත්තො වා පතති, සොබ්බාදීසු වා සඤ්චරණසෙතු හොති, තං දුබ්බලං කරොති; එවං කරොත්තස්ස කරණෙ දුක්ඛං. ඉතරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා පුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. හික්ඛුං ආනෙත්වා සොබ්බාදීනං තටෙ යපෙති “දිස්වා භයෙන කම්පෙත්තො පතිත්වා මරිස්සති” ති දුක්ඛං. සො තත්ථෙව පතති, දුක්ඛුප්පත්තියා පුල්ලච්චයං, මරණෙන පාරාජිකං. සයං



වා පාතෙති, අඤ්ඤාන වා පාතාපෙති, අඤ්ඤා අවුත්තො වා අත්තනො ධම්මතාය පාතෙති, අමනුස්සො පාතෙති, වාතප්පහාරොන පතති, අත්තනො ධම්මතාය පතත්ති, සබ්බත්ථ මරණෙ පාරාජිකං. කස්මා? තස්ස පයොගෙන සොබ්භාදිතටෙ යීතත්තා.

උපනික්ඛිපනං නාම සමීපෙ නික්ඛිපනං. තත්ථ “යො ඉමිනා අසිනා මනො සො ධනං වා ලභති” තිආදිනා නයෙන මරණවණ්ණං වා සංවණ්ණෙත්වා “ඉමිනා මරණත්ථිකා මරන්තු, මාරණත්ථිකා මාරෙන්නු” ති වා වත්වා අසිං උපනික්ඛිපති, තස්ස උපනික්ඛිපනෙ දුක්ඛටං. මරිතුකාමො වා තෙන අත්තානං පහරතු, මාරෙතුකාමො වා අඤ්ඤං පහරතු, උභයථාපි පරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියා උපනික්ඛෙපකස්ස ථුල්ලච්චයං, මරණෙ පාරාජිකං. අනුද්දිස්ස නික්ඛිත්තෙ බහුනං මරණෙ අකුසලරාසි. පාරාජිකාදිවත්ථුසු පාරාජිකාදීති. විජ්ජිසාරෙ උප්පන්නෙ අසිං ගහිතට්ඨානෙ යපෙත්වා මුච්චති. කිණිත්වා ගහිතො හොති, අසිස්සාමිකානං අසිං, යෙසං හත්ථනො මූලං ගහිතං, තෙසං මූලං දත්වා මුච්චති. සවෙ ලොහපිණ්ඩි වා ඵාලං වා කුදාලං වා ගහෙත්වා අසි කාරාපිතො හොති, යං හණ්ඩං ගහෙත්වා කාරිතො, තදෙව කත්වා මුච්චති. සවෙ කුදාලං ගහෙත්වා කාරිතං විනාසෙත්වා ඵාලං කරොති, ඵාලෙන පහාරං ලහිත්වා මරන්තෙසුපි පාණාතිපාතතො න මුච්චති. සවෙ පන ලොහං සමුට්ඨාපෙත්වා උපනික්ඛිපනත්ථමෙව කාරිතො හොති, අරෙන සංසිත්වා චුණ්ණචුණ්ණං කත්වා විජ්ජිකිණ්ණෙ මුච්චති. සවෙපි සංවණ්ණනාපොත්ථකො විය බහුහි එකජ්ඣාසයෙහි කතො හොති, පොත්ථකෙ චුත්තනායෙනෙව කම්මබන්ධවිනිවිජයො වෙදිතබ්බො. එස නයො සත්තිහෙණ්ඩිසු. ලගුලෙ පාසයට්ඨිසදිසො විනිවිජයො. තථා පාසාණෙ. සත්ථෙ අසිසදිසොව. විසං වාති විසං උපනික්ඛිපන්තස්ස වත්ථුච්චසෙන උද්දිස්සානුද්දිස්සානුරූපතො පාරාජිකාදිවත්ථුසු පාරාජිකාදීති වෙදිතබ්බාති. කිණිත්වා යපිතෙ පුරිමනායෙන පටිපාකතිකං කත්වා මුච්චති. සයං හෙසජ්ජෙහි යොජිතෙ අවිසං කත්වා මුච්චති. රජ්ජුයා පාසරජ්ජුසදිසොව විනිවිජයො.

හෙසජ්ජෙ – යො හික්ඛු වෙරිහික්ඛුස්ස පජ්ජරකෙ වා විසභාගරොගෙ වා උප්පන්නෙ අසප්පායානිපි සප්පිආදීති සප්පායානීති මරණාධිප්පායො දෙති, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කන්දමූලඵලං තස්ස ඵචං හෙසජ්ජදානෙ දුක්ඛටං. පරස්ස දුක්ඛුප්පත්තියං මරණෙ ව ථුල්ලච්චයපාරාජිකාති, ආනන්තරියවත්ථුමහි ආනන්තරියන්ති වෙදිතබ්බං.

**178.** රූපුපහාරෙ – උපසංහරතීති පරං වා අමනාපරූපං තස්ස සමීපෙ යපෙති, අත්තනා වා යක්ඛපෙතාදිවෙසං ගහෙත්වා තිට්ඨති, තස්ස උපසංහාරමත්තෙ දුක්ඛටං. පරස්ස තං රූපං දිස්වා හසුප්පත්තියං ථුල්ලච්චයං, මරණෙ පාරාජිකං. සවෙ පන තදෙව රූපං එකච්චස්ස මනාපං හොති, අලාභකෙන ව සුස්සිත්වා මරති, විසඬිකෙතො. මනාපියෙපි එසෙව නයො. තත්ථ පන විසෙසෙන ඉත්ථිතං පුරිසරූපං පුරිසානඤ්ච ඉත්ථිරූපං මනාපං තං අලඬකරිත්වා උපසංහරති, දිට්ඨමත්තකමෙව කරොති, අතිවිරං පස්සිතුමිපි න දෙති, ඉතරො අලාභකෙන සුස්සිත්වා මරති, පාරාජිකං. සවෙ උත්තසිත්වා මරති, විසඬිකෙතො. අථ පන උත්තසිත්වා වා

අලාභකෙන වානි අවිචාරෙත්වා “කෙවලං පස්සිත්වා මරිස්සති”ති උපසංහරති,  
 උත්තසිත්වා වා සුස්සිත්වා වා මනෙ පාරාජිකමෙව. එතෙනෙවූපායෙන  
 සද්දූපභාරාදයොපි වෙදිතබ්බා. කෙවලඤ්භෙත්ථ අමනුස්සසද්දාදයො උත්‍රාසජනකා  
 අමනාපසද්දා, පුරිසානං ඉත්ථිසද්දමධුරගන්ධබ්බසද්දාදයො චිත්තස්සාදකරා  
 මනාපසද්දා. භිමවන්තෙ විසරුක්ඛානං මූලාදිගන්ධා කුණපගන්ධා ව අමනාපගන්ධා,  
 කාළානුසාරිමූලගන්ධාදයො මනාපගන්ධා. පටිකුලමූලරසාදයො අමනාපරසා,  
 අප්පටිකුලමූලරසාදයො මනාපරසා. විසථස්සමහාකච්ඡුථස්සාදයො  
 අමනාපථොට්ඨබ්බා, චීනපටහංසපුප්ඵතුලිකථස්සාදයො මනාපථොට්ඨබ්බාති  
 වෙදිතබ්බා.

ධම්මුපහාරෙ – ධම්මොති දෙසනාධම්මො වෙදිතබ්බො. දෙසනාවසෙන වා  
 නිරයෙ ව සග්ගෙ ව විපත්තිසම්පත්තිහෙදං ධම්මාරම්මණමෙව. නෙරයිකස්සාති  
 භින්නසංවරස්ස කතපාපස්ස නිරයෙ නිබ්බත්තනාරහස්ස සත්තස්ස  
 පඤ්චවිධබන්ධනකම්මකරණාදිනිරයකථං කථෙති. තං වෙ සුත්වා සො උත්තසිත්වා  
 මරති, කථිකස්ස පාරාජිකං. සවෙ පන සො සුත්වාපි අත්තනො ධම්මතාය මරති,  
 අනාපත්ති. “ඉදං සුත්වා එවරුපං පාපං න කරිස්සති ඔරම්ස්සති විරම්ස්සති”ති  
 නිරයකථං කථෙති, තං සුත්වා ඉතරො උත්තසිත්වා මරති, අනාපත්ති. සග්ගකථන්ති  
 දෙවනාටකාදීනං නන්දනවනාදීනඤ්ච සම්පත්තිකථං; තං සුත්වා ඉතරො  
 සග්ගාධිමුත්තො සීසං තං සම්පත්තිං පාපුණිතුකාමො  
 සත්ථාහරණවිසබාදනආහාරුපවිෂේද-අස්සාසපස්සාසසන්තිරුන්ධනාදීහි දුක්ඛං  
 උප්පාදෙති, කථිකස්ස ථුල්ලච්චයං, මරති පාරාජිකං. සවෙ පන සො සුත්වාපි  
 යාවතායුකං යත්වා අත්තනො ධම්මතාය මරති, අනාපත්ති. “ඉමං සුත්වා පුඤ්ඤාති  
 කරිස්සති”ති කථෙති, තං සුත්වා ඉතරො අධිමුත්තො කාලංකරොති, අනාපත්ති.

**179. ආවික්ඛනායං – පුට්ඨො භණ්ඨිති “භන්තෙ කථං මනො ධනං වා ලභති  
 සග්ගෙ වා උපපජ්ජති”ති එවං පුච්ඡිතො භණ්ඨිති.**

අනුසාසනියං – අපුට්ඨොති එවං අපුච්ඡිතො සාමඤ්ඤෙව භණ්ඨිති.

සඬකෙතකම්මනිමිත්තකම්මානි අදින්නාදානකථායං වුත්තනයෙනෙව  
 වෙදිතබ්බාති.

එවං නානප්පකාරතො ආපත්තිහෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිහෙදං  
 දස්සෙත්තො “අනාපත්ති අසඤ්චිච්චා”තිආදිමාහ. තත්ථ අසඤ්චිච්චාති “ඉමිනා  
 උපක්කමෙන ඉමං මාරෙමි”ති අවෙතෙත්වා. එවඤ්ඤි අවෙතෙත්වා කතෙන  
 උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපත්ති, වක්ඛති ව “අනාපත්ති භික්ඛු  
 අසඤ්චිච්චා”ති. අජානන්තස්සාති “ඉමිනා අයං මරිස්සති”ති අජානන්තස්ස  
 උපක්කමෙන පරෙ මතෙපි අනාපත්ති, වක්ඛති ව විසගතපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මි.  
 “අනාපත්ති භික්ඛු අජානන්තස්සා”ති. නමරණාධිප්පායස්සාති මරණං  
 අනිච්ඡන්තස්ස. යෙන හි උපක්කමෙන පරො මරති, තෙන උපක්කමෙන තස්මි.

මාරිතෙපි නමරණාධිප්පායස්ස අනාපත්ති. චක්ඛති ච “අනාපත්ති භික්ඛු  
නමරණාධිප්පායස්සා”ති. උම්මත්තකාදයො පුබ්බෙ චුත්තනායා එව. ඉධ පන  
ආදිකම්මිකා අඤ්ඤාමඤ්ඤං ජීවිතා වොරොපිතභික්ඛු, තෙසං අනාපත්ති.  
අවසෙසානං මරණවණ්ණසංවණ්ණනකාදීනං ආපත්තියෙවාති.

පදභාෂ්‍යයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු – ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං; කායචිත්තතො ච වාචාචිත්තතො  
ච කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං,  
ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වජ්ජිකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනං. සවෙපි හි  
සිරිසයනං ආරුළුහො රජ්ජසම්පත්තිසුඛං අනුභවන්නො රාජා “වොරො දෙව  
ආතීතො”ති චුත්තෙ “ගච්ඡං නං මාරොථා”ති භසමානොව භණති,  
දොමනස්සචිත්තෙනෙව භණතිති වෙදිතබ්බො. සුඛවොකිණ්ණත්තා පන  
අනුප්පබන්ධාභාවා ච දුප්පානමෙතං පුපුප්පනෙහිති.

### චිතීතවත්ථුචණ්ණනා

**180.** චිතීතවත්ථුකථාසු පයමවත්ථුස්මිං – කාරුඤ්ඤෙනාති තෙ භික්ඛු තස්ස  
මහත්තං ගෙලඤ්ඤදුක්ඛං දිස්වා කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා “සීලවා ත්වං  
කතකුසලො, කස්මා මීයමානො භායසි, නනු සීලවතො සග්ගො නාම  
මරණමත්තපට්ඨද්ධොයෙවා”ති එවං මරණත්ථිකාව හුත්වා මරණත්ථිකභාවං  
අජානන්තා මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙසුං. සොපි භික්ඛු තෙසං සංවණ්ණනාය  
ආභාරුපච්ඡෙදං කත්වා අන්තරාව කාලමකාසි. තස්මා ආපත්තිං ආපන්නා.  
වොහාරවසෙන පන චුත්තං “කාරුඤ්ඤෙන මරණවණ්ණං සංවණ්ණෙසු”න්ති.  
තස්මා ඉදානිපි පණ්ඩිතෙන භික්ඛුනා ගිලානස්ස භික්ඛුනො එවං මරණවණ්ණො න  
සංවණ්ණෙතබ්බො. සවෙ හි තස්ස සංවණ්ණනං සුත්වා ආභාරුපච්ඡෙදාදිනා  
උපක්කමෙන එකජවනවාචාවසෙසෙපි ආයුස්මිං අන්තරා කාලංකරොති, ඉමිනාව  
මාරිතො හොති. ඉමිනා පන නයෙන අනුසිට්ඨි දාතබ්බො – “සීලවතො නාම  
අනච්ඡරියා මග්ගඵලුප්පත්ති, තස්මා විහාරාදීසු ආසත්තිං අකත්වා බුද්ධගතං  
ධම්මගතං සඬ්ඝගතං කායගතඤ්ඤං සතිං උපට්ඨපෙත්වා මනසිකාරෙ අප්පමාදො  
කාතබ්බො”ති. මරණවණ්ණෙ ච සංවණ්ණිතෙපි යො තාය සංවණ්ණනාය කඤ්චි  
උපක්කමං අකත්වා අත්තතො ධම්මතාය යථායුතා යථානුසන්ධිනාව මරති,  
තප්පච්චයා සංවණ්ණකො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බොති.

දුතියවත්ථුස්මිං – න ච භික්ඛුවෙ අප්පට්ඨෙක්ඛිත්ථාති එත්ථ කිදිසං ආසනං  
පට්ඨෙක්ඛිතබ්බං, කිදිසං න පට්ඨෙක්ඛිතබ්බං? යං සුද්ධං ආසනමෙව හොති  
අපච්චත්ථරණකං, යඤ්ච ආගන්ත්වා ධීතානං පස්සනංයෙව අත්ථරීයති, තං  
නපච්චෙක්ඛිතබ්බං, නිසීදිතුං වට්ටති. යම්පි මනුස්සා සයං හත්ථෙන අක්කමිත්වා  
“ඉධ හත්තෙ නිසීදං”ති දෙත්ති, තස්මිම්පි වට්ටති. සවෙපි පයමමෙවාගන්ත්වා  
නිසින්නා පච්ඡා උද්ධං වා අධො වා සඬ්ඝමන්ති, පච්චෙක්ඛණකිච්චං නත්ථි. යම්පි

තනුකෙන වත්ථෙත යථා තලං දිස්සති, එවං පටිච්ඡන්තං හොති, තස්මිම්පි පච්චවෙක්ඛණකිච්චං නත්ථී. යං පන පටිකච්චෙව පාචාරකොජවාදීහි අත්ථතං හොති, තං හත්ථෙත පරාමසිත්වා සල්ලක්ඛෙන්වා නිසිදිතබ්බං. මහාපච්චරියං පන “ඝනසාටකෙනාපි අත්ථතෙ යස්මිං වලි න පඤ්ඤායති, තං නප්පට්චෙක්ඛිතබ්බන්ති වුත්තං.

මුසලවත්ථුස්මිං – අසඤ්චිච්චොති අවධකචෙනතො විරද්ධපයොගො හි සො. තෙනාහ “අසඤ්චිච්චො අහ”න්ති. උදුක්ඛලවත්ථු උත්තානමෙව. වුඩ්ඪපබ්බජිතවත්ථුසුපයමවත්ථුස්මිං “භික්ඛුසඬ්ඝස්ස පටිබන්ධං මා අකාසී”ති පණාමෙසි. දුතියවත්ථුස්මිං – සඬ්ඝමජ්ඣෙපි ගණමජ්ඣෙපි “මහල්ලකත්ථෙරස්ස පුත්තො”ති වුච්චමානො තෙන වචනෙන අට්ඨියමානො “මරතු අය”න්ති පණාමෙසි. තතියවත්ථුස්මිං – තස්ස දුක්ඛුප්පාදනෙන ථුල්ලච්චයං.

### 181. තතො පරාති තීණි වත්ථුති උත්තානත්ථානෙව.

විසග්ගපිණ්ඩපාතවත්ථුස්මිං – සාරාණියධම්මපුරකො සො භික්ඛු අග්ගපිණ්ඩං සබ්බමචාරිතං දත්ථාව භුඤ්ජති. තෙන වුත්තං “අග්ගකාරිකං අදාසී”ති. අග්ගකාරිකන්ති අග්ගකිරියං; පයමං ලද්ධපිණ්ඩපාතං අග්ගග්ගං වා පණිතපණිතං පිණ්ඩපාතන්ති අත්ථො. යා පන තස්ස දානසඬ්ඛාතා අග්ගකිරියා, සා න සක්කා දාතුං, පිණ්ඩපාතඤ්ඤි සො ථෙරාසනතො පට්ඨාය අදාසී. තෙ භික්ඛුති තෙ ථෙරාසනතො පට්ඨාය පරිභුත්තපිණ්ඩපාතා භික්ඛු; තෙ කිර සබ්බෙපි කාලමකංසු. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව. අස්සද්ධෙසු පන මිච්ඡාදිට්ඨිකෙසු කුලෙසු සක්කච්චං පණිතභොජනං ලභිත්වා අනුපපරික්ඛිත්වා නෙව අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බං, න පරෙසං දාතබ්බං. යම්පි ආභිදොසිකං හත්තං වා ඛජ්ජකං වා තතො ලහති, තම්පි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං. අපිහිතවත්ථුම්පි හි සප්පච්චිජ්ජාදීහි අධිසයිතං ඡඩ්ඩනියධම්මං තාති කුලාති දෙන්ති. ගන්ධහලිද්දාදිමක්ඛිතොපි තතො පිණ්ඩපාතො න ගහෙතබ්බො. සරීරෙ රොගට්ඨානාති පුඤ්ජිත්වා යපිතහත්තම්පි හි තාති දාතබ්බං මඤ්ඤන්තිති.

විමංසනවත්ථුස්මිං – විමංසමානො ද්වෙ විමංසති – “සක්කොති නු ඛො ඉමං මාරතුං නො”ති විසං වා විමංසති, “මරෙය්‍ය නු ඛො අයං ඉමං විසං ඛාදිත්වා නො”ති පුග්ගලං වා. උභයථාපි විමංසාධිප්පායෙන දින්නෙ මරතු වා මා වා ථුල්ලච්චයං. “ඉදං විසං එතං මාරතු”ති වා “ඉදං විසං ඛාදිත්වා අයං මරතු”ති වා එවං දින්නෙ පන සචෙ මරති, පාරාජිකං; නො චෙ, ථුල්ලච්චයං.

182-3. ඉතො පරාති තීණි සිලාවත්ථුති තීණි ඉට්ඨකවාසිගොපානසිවත්ථුති ව උත්තානත්ථානෙව. න කෙවලඤ්ච සිලාදීනංයෙව වසෙන අයං ආපත්තානාපත්තිහෙදො හොති, දණ්ඩමුග්ගරනිඛාදනවෙමාදීනම්පි වසෙන හොතියෙව, තස්මා පාළියං අනාගතම්පි ආගතනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අට්ටකවත්ථුසු – අට්ටකොති වෙහාසමඤ්ඤො වුච්චති; යං සෙතකම්මමාලාකම්මලතාකම්මාදීනං අත්ථාය බන්ධන්ති. තත්ථ ආවුසො



අනුට්ඨිතො ඛන්ධානීති මරණාධිප්පායො යනු ධීතො පතිත්වා බාණුනා වා භිජ්ජෙය්‍යා, සොබ්භපපාතාදීසු වා මරෙය්‍යා, තාදිසං යානං සන්ධායාහ. එත්ථ ච කොචි උපරිධානං නියාමෙති “ඉතො පතිත්වා මරිස්සති” ති, කොචි හෙට්ඨා යානං “ඉධ පතිත්වා මරිස්සති” ති, කොචි උභයමපි “ඉතො ඉධ පතිත්වා මරිස්සති” ති. තත්‍ර යො උපරි නියමිතට්ඨානා අපතිත්වා අඤ්ඤතො පතති, හෙට්ඨා නියමිතට්ඨානෙ වා අපතිත්වා අඤ්ඤත්ථ පතති, උභයනියාමෙ වා යංකිඤ්චි එකං විරාධෙත්වා පතති, තස්මිං මනෙ විසඬිකෙතත්තා අනාපත්ති. විහාරවිජාදනවත්ථුස්මිම්පි එසෙව නයො.

**අනභිරතිවත්ථුස්මිං** – සො කිර භික්ඛු කාමචිතක්කාදීනං සමුදාවාරං දිස්වා නිවාරෙතං අසක්කොන්තො සාසනෙ අනභිරතො ගිහිභාවාහිමුඛො ජාතො. තතො චිත්තෙසි – “යාව සිලහෙදං න පාපුණාමි තාව මරිස්සාමි” ති. අථ තං පබ්බතං අභිරුහිත්වා පපාතෙ පපතන්තො අඤ්ඤතරං විලිවකාරං ඔත්ථරිත්වා මාරෙසි. විලිවකාරන්ති වෙණුකාරං. න ච භික්ඛුවෙ අත්තානං පාතෙතබ්බන්ති න අත්තා පාතෙතබ්බො. විහත්තිබ්‍යත්තයෙන පනෙතං චුත්තං. එත්ථ ච න කෙවලං න පාතෙතබ්බං, අඤ්ඤෙතපි යෙන කෙනචි උපක්කමෙන අත්තමසො ආභාරුපච්ඡෙදෙනපි න මාරෙතබ්බො. යොපි හි ගිලානො විජ්ජමානෙ හෙසජ්ජෙ ච උපට්ඨාකෙසු ච මරිතුකාමො ආභාරං උපච්ඡින්නති, දුක්කට්ඨෙව. යස්ස පන මහාආබාධො විරානුබද්ධො, භික්ඛු උපට්ඨහන්තා කිලමන්ති ජිගුච්ඡන්ති “කදා නු ඛො ගිලානතො මුච්චිස්සාමා” ති අට්ටියන්ති. සවෙ සො “අයං අත්තභාවො පටිජග්ගියමානොපි න තිට්ඨති, භික්ඛු ච කිලමන්ති” ති ආභාරං උපච්ඡින්නති, හෙසජ්ජං න සෙවති වට්ටති. යො පන “අයං රොගො බරො, ආයුසඬ්ඛාරා න තිට්ඨන්ති, අයඤ්ච මෙ විසෙසාධිගමො හත්ථජ්ජන්තො විය දිස්සති” ති උපච්ඡින්නති වට්ටතියෙව. අගිලානස්සාපි උජ්ජන්තසංවෙගස්ස “ආභාරපරියෙසනං නාම පපඤ්චො, කම්මට්ඨානමෙව අනුයුඤ්ජිස්සාමි” ති කම්මට්ඨානසීසෙන උපච්ඡින්නන්තස්ස වට්ටති. විසෙසාධිගමං බ්‍යාකරිත්වා ආභාරං උපච්ඡින්නති, න වට්ටති. සභාගානඤ්චි ලජ්ජිහික්ඛුනං කට්ඨෙව වට්ටති.

**සිලාවත්ථුස්මිං** – දවායාති දවෙන හස්සෙන; බ්බිඬායාති අත්ථො. සිලාති පාසාණො; න කෙවලඤ්ච පාසාණො, අඤ්ඤමපි යංකිඤ්චි දාරුඛණ්ඩං වා ඉට්ඨකාඛණ්ඩං වා හත්ථෙත වා යන්තෙන වා පච්ඡිකිතුං න වට්ටති. චෙතියාදීනං අත්ථාය පාසාණාදයො හසන්තා හසන්තා පවට්ටෙන්තිපි බිපන්තිපි උක්ඛිපන්තිපි කම්මසමයොති වට්ටති. අඤ්ඤමපි ඊදිසං නවකම්මං වා කරොන්තා හණ්ඩකං වා ධොවන්තා රුක්ඛං වා ධොවනදණ්ඩකං වා උක්ඛිපිත්වා පච්ඡිකින්නති, වට්ටති. හත්තවිස්සග්ගකාලාදීසු කාකෙ වා සොණෙ වා කට්ඨං වා කථලං වා බිහිත්වා පලාපෙති, වට්ටති.

**184. සෙදනාදිවත්ථුති සබ්බානෙව උත්තානත්ථානි.** එත්ථ ච අහං කුක්කුච්චකොති න ගිලානුපට්ඨානං න කාතබ්බං, හිතකාමතාය සබ්බං ගිලානස්ස බලාබලඤ්ච රුචිඤ්ච සප්පායාසප්පායඤ්ච උපලක්ඛෙත්වා කාතබ්බං.

**185. ජාරගබ්භිනිවත්ථුස්මිං - පවුත්ථපතිකාති පවාසං ගතපතිකා.**

ගබ්භපාතනන්ති යෙන පරිභුත්තෙන ගබ්භො පතති, තාදිසං හෙසජ්ජං. ද්වෙ පජාපතිකවත්ථුනි උත්තානත්ථානෙව. ගබ්භමද්දනවත්ථුස්මිං - “මද්දිත්වා පාතෙහි”ති වුත්තෙ අඤ්ඤෙන මද්දාපෙත්වා පාතෙති, විසඬිකෙතං. “මද්දාපෙත්වා පාතාපෙහි”ති වුත්තෙපි සයං මද්දිත්වා පාතෙති, විසඬිකෙතමෙව. මනුස්සවිග්ගහෙ පරියායො නාම නත්ථි. තස්මා “ගබ්භො නාම මද්දිතෙ පතති”ති වුත්තෙ සා සයං වා මද්දතු, අඤ්ඤෙන වා මද්දාපෙත්වා පාතෙතු, විසඬිකෙතො නත්ථි; පාරාජිකමෙව තාපනවත්ථුස්මිමිපි එසෙව නයො.

වඤ්ඤිත්ථිවත්ථුස්මිං - වඤ්ඤිත්ථි නාම යා ගබ්භං න ගණ්භාති. ගබ්භං අගණ්භනකඉත්ථි නාම නත්ථි, යස්සා පන ගහිතොපි ගබ්භො න සණ්ඨාති, තංයෙව සන්ධායෙනං වුත්තං. උතුසමයෙ කිර සබ්බිත්ථියො ගබ්භං ගණ්භන්ති. යා පනායං “වඤ්ඤා”ති වුවවති, තස්සා කුච්ඡයං නිබ්බන්තසත්තානං අකුසලවිපාකො සම්පාපුණාති. තෙ පරිත්තකුසලවිපාකෙන ගහිතපටිසන්ධිකා අකුසලවිපාකෙන අධිභූතා විනස්සන්ති. අහිනවපටිසන්ධියංයෙව හි කම්මානුභාවෙන ද්විභාකාරෙහි ගබ්භො න සණ්ඨාති - වාතෙන වා පාණකෙහි වා. වාතො සොසෙත්වා අත්තරධාපෙති, පාණකා ඛාදිත්වා. තස්ස පන වාතස්ස පාණකානං වා පටිසාතාය හෙසජ්ජෙ කතෙ ගබ්භො සණ්ඨායෙය්; සො හික්ඛු තං අකත්වා අඤ්ඤං ඛරහෙසජ්ජං අදාසි. තෙන සා කාලමකාසි. භගවා හෙසජ්ජස්ස කටත්තා දුක්කටං පඤ්ඤාපෙසි.

දුතියවත්ථුස්මිමිපි එසෙව නයො. තස්මා ආගතාගතස්ස පරජනස්ස හෙසජ්ජං න කාතබ්බං, කරොන්තො දුක්කටං ආපජ්ජති. පඤ්චන්තං පන සහධම්මිකානං කාතබ්බං හික්ඛුස්ස හික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස සාමණෙරියාති. සමසීලසද්ධාපඤ්ඤානඤ්ඤි එතෙසං තීසු සික්ඛාසු යුත්තානං හෙසජ්ජං අකාතුං න ලබ්භති, කරොන්තෙන ව සවෙ තෙසං අත්ථි, තෙසං සන්තකං ගහෙත්වා යොජෙත්වා දාතබ්බං. සවෙ නත්ථි, අත්තනො සන්තකං කාතබ්බං. සවෙ අත්තනොපි නත්ථි, හික්ඛාචාරවත්තෙන වා ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො වා පරියෙසිතබ්බං. අලභන්තෙන ගිලානස්ස අත්ථාය අකතවිඤ්ඤත්තියාපි ආහරිත්වා කාතබ්බං.

අපරෙසමිපි පඤ්චන්තං කාතුං වට්ටති - මාතු, පිතු, තදුපට්ඨාකානං, අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස, පණ්ඩුපලාසස්සාති. පණ්ඩුපලාසො නාම යො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො යාව පත්තථිවරං පටියාදියති තාව විහාරෙ වසති. තෙසු සවෙ මාතාපිතරො ඉස්සරා භොන්ති, න පච්චාසීසන්ති, අකාතුං වට්ටති. සවෙ පන රජ්ජෙපි ධීතා පච්චාසීසන්ති, අකාතුං න වට්ටති. හෙසජ්ජං පච්චාසීසන්තානං හෙසජ්ජං දාතබ්බං, යොජෙතුං අජානන්තානං යොජෙත්වා දාතබ්බං. සබ්බෙසං අත්ථාය සහධම්මිකෙසු වුත්තනායෙනෙව පරියෙසිතබ්බං. සවෙ පන මාතරං විහාරෙ ආනෙත්වා ජග්ගති, සබ්බං පරිකම්මං අනාමසන්තෙන කාතබ්බං. බාදනීයං භොජනීයං සහත්ථා දාතබ්බං. පිතා පන යථා සාමණෙරො එවං සහත්ථෙත

න්භාපනසම්බන්ධතාදීනි කත්වා උපට්ඨානබ්බො. යෙ ව මාතාපිතරො උපට්ඨන්ති පටිජග්ගන්ති, තෙසම්පි එවමෙව කාතබ්බං. වෙය්‍යාවච්චකරො නාම යො වෙනනං ගහෙන්වා අරඤ්ඤ දාරුනි වා ඡන්දනි, අඤ්ඤං වා කිඤ්චි කම්මං කරොති, තස්ස රොගෙ උප්පන්නෙ යාව ඤාතකා න පස්සන්ති තාව හෙසජ්ජං කාතබ්බං. යො පන භික්ඛුනිස්සිතකොව හුත්වා සබ්බකම්මානි කරොති, තස්ස හෙසජ්ජං කාතබ්බමෙව. පණ්ඩුපලාසෙපි සාමණෙරෙ විය පටිපජ්ජිතබ්බං.

අපරෙසම්පි දසන්නං කාතුං වට්ටති – ජෙට්ඨභාතු, කනිට්ඨභාතු, ජෙට්ඨගිනියා, කනිට්ඨගිනියා, චූළමාතුයා, මහාමාතුයා, චූළපිතුනො, මහාපිතුනො, පිතුච්ඡාය, මාතුලස්සාති. තෙසං පන සබ්බෙසම්පි කරොන්නෙන තෙසංයෙව සන්නකං හෙසජ්ජං ගහෙන්වා කෙවලං යොජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ පන නප්පහොන්ති, යාවන්ති ච “දෙථ නො, හන්තෙ, තුම්භාකං පට්ඨස්සාමා”ති තාවකාලිකං දාතබ්බං. සචෙපි න යාවන්ති, “අම්භාකං හෙසජ්ජං අත්ථි, තාවකාලිකං ගණ්හං”ති වත්වා වා “යදා නෙසං භවිස්සති තදා දස්සන්ති”ති ආහොගං වා කත්වා දාතබ්බං. සචෙ පට්ඨෙත්ති, ගහෙතබ්බං, නො චෙ දෙත්ති, න වොදෙතබ්බා. එතෙ දස ඤාතකෙ යපෙත්වා අඤ්ඤසං න කාතබ්බං.

එතෙසං පුත්තපරම්පරාය පන යාව සන්නමො කුලපරිවට්ටො තාව වත්තාරො පච්චයෙ ආහරාපෙත්තස්ස අකතචිඤ්ඤත්ති වා හෙසජ්ජං කරොන්නස්ස චෙජ්ජකම්මං වා කුලදුසකාපත්ති වා න හොති. සචෙ භාතුජායා භගිනිසාමිකො වා ගිලානා හොන්ති, ඤාතකා චෙ, තෙසම්පි වට්ටති. අඤ්ඤාතකා චෙ, භාතු ච භගිනියා ච කත්වා දාතබ්බං, “තුම්භාකං ජග්ගනට්ඨානෙ දෙථා”ති. අථ වා තෙසං පුත්තානං කත්වා දාතබ්බං, “තුම්භාකං මාතාපිතුනං දෙථා”ති. එතෙනුපායෙන සබ්බපදෙසුපි විනිච්ඡයො චෙදිතබ්බො.

තෙසං අත්ථාය ච සාමණෙරෙහි අරඤ්ඤතො හෙසජ්ජං ආහරාපෙත්තෙන ඤාතිසාමණෙරෙහි වා ආහරාපෙතබ්බං. අත්තනො අත්ථාය වා ආහරාපෙත්වා දාතබ්බං. තෙහිපි “උපජ්ඣායස්ස ආහරාමා”ති වත්තසීසෙන ආහරිතබ්බං. උපජ්ඣායස්ස මාතාපිතරො ගිලානා විහාරං ආගච්ඡන්ති, උපජ්ඣායො ච දිසාපක්කන්තො හොති, සද්ධිවිහාරිකෙන උපජ්ඣායස්ස සන්නකං හෙසජ්ජං දාතබ්බං. නො චෙ අත්ථි, අත්තනො හෙසජ්ජං උපජ්ඣායස්ස පරිච්චජිත්වා දාතබ්බං. අත්තනොපි අසන්නෙ චුත්තනයෙන පරියෙසිත්වා උපජ්ඣායස්ස සන්නකං කත්වා දාතබ්බං. උපජ්ඣායෙනපි සද්ධිවිහාරිකස්ස මාතාපිතුසු එවමෙව පටිපජ්ජිතබ්බං. එස නයො ආචරියන්තෙවාසිකෙසුපි. අඤ්ඤොපි යො ආගන්තුකො වා වොරො වා යුද්ධපරාජිතො ඉස්සරො වා ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො කපණො වා ගමියමනුස්සො වා ගිලානො හුත්වා විහාරං පටිසති, සබ්බෙසං අපච්චාසිසන්නෙ හෙසජ්ජං කාතබ්බං.

සද්ධං කුලං හොති චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨායකං භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මාතාපිතුට්ඨානියං, තත්‍ර චෙ කොචි ගිලානො හොති, තස්සත්ථාය විස්සාසෙන

“හෙසජ්ජං කත්වා හන්තෙ දෙථා” ති වදන්ති, නෙව දාතබ්බං න කාතබ්බං. අථ පන කජ්ජියං ඤත්වා එවං පුච්ඡන්ති – “හන්තෙ, අසුකස්ස නාම රොගස්ස කිං හෙසජ්ජං කරොන්ති” ති? “ඉදඤ්චිදඤ්ච ගහෙත්වා කරොන්ති” ති වත්තුං වට්ටති. “හන්තෙ, මය්හං මාතා ගිලානා, හෙසජ්ජං තාව ආචික්ඛ්වා” ති එවං පුච්ඡිතෙ පන න ආචික්ඛිතබ්බං. අඤ්ඤමඤ්ඤං පන කථා කාතබ්බා – “ආවුසො, අසුකස්ස නාම භික්ඛුනො ඉමස්මිං රොගෙ කිං හෙසජ්ජං කරිංසු” ති? “ඉදඤ්චිදඤ්ච හන්තෙ” ති. තං සුත්වා ඉතරො මාතු හෙසජ්ජං කරොති, වට්ටතෙව.

මහාපදුමත්ථෙරොපි කිර වසභරඤ්ඤො දෙවියා රොගෙ උජ්ජන්තෙ එකාය ඉත්ථියා ආගන්ත්වා පුච්ඡිතො “න ජානාමි” ති අවත්වා එවමෙව භික්ඛුහි සද්ධිං සමුල්ලපෙසි. තං සුත්වා තස්සා හෙසජ්ජමකංසු. වූපසන්තෙ ව රොගෙ තිථිවරෙන තිහි ව කභාපණ්ණසතෙහි සද්ධිං හෙසජ්ජවඩ්ඤාටකං පුරත්වා ආහරිත්වා ථෙරස්ස පාදමුලෙ යපෙත්වා “හන්තෙ, පුජ්ඵපුජං කරොථා” ති ආහංසු. ථෙරො “ආවරියභාගො නාමාය” ත්ති කජ්ජියවසෙන ගාභාපෙත්වා පුජ්ඵපුජං අකාසි. එවං තාව හෙසජ්ජෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පරිත්තෙ පන “ගිලානස්ස පරිත්තං කරොථ, හන්තෙ” ති වුත්තෙ න කාතබ්බං, “හණථා” ති වුත්තෙ පන කාතබ්බං. සචෙ පිස්ස එවං හොති “මනුස්සා නාම න ජානන්ති, අකඨිරමානෙ විජ්ජපිසාරිනො හවිස්සන්ති” ති කාතබ්බං; “පරිත්තොදකං පරිත්තසුත්තං කත්වා දෙථා” ති වුත්තෙන පන තෙසංයෙව උදකං හත්ථෙත වාලෙත්වා සුත්තං පරිමජ්ජෙත්වා දාතබ්බං. සචෙ විහාරනො උදකං අත්තනො සත්තකං වා සුත්තං දෙති, දුක්කටං. මනුස්සා උදකඤ්ච සුත්තඤ්ච ගහෙත්වා නිසිදිත්වා “පරිත්තං හණථා” ති වදන්ති, කාතබ්බං. නො චෙ ජානන්ති, ආචික්ඛිතබ්බං. භික්ඛුනං නිසින්නානං පාදෙසු උදකං ආකිරිත්වා සුත්තඤ්ච යපෙත්වා ගච්ඡන්ති “පරිත්තං කරොථ, පරිත්තං හණථා” ති න පාදා අපනෙතබ්බා. මනුස්සා හි විජ්ජපිසාරිනො හොන්ති. අත්තොගාමෙ ගිලානස්සත්ථාය විහාරං පෙසෙන්නි, “පරිත්තං හණන්තු” ති හණිතබ්බං. අත්තොගාමෙ රාජගෙහාදීසු රොගෙ වා උපද්දෙවෙ වා උජ්ජන්තෙ පක්කොසාපෙත්වා හණාපෙන්නි, ආටානාටියසුත්තාදීනි හණිතබ්බානි. “ආගන්ත්වා ගිලානස්ස සික්ඛාපදානි දෙන්තු, ධම්මං කථෙන්නු. රාජන්තෙපුරෙ වා අමච්චගෙහෙ වා ආගන්ත්වා සික්ඛාපදානි දෙන්තු, ධම්මං කථෙන්නු” ති පෙසිතෙපි ගන්ත්වා සික්ඛාපදානි දාතබ්බානි, ධම්මො කථෙතබ්බො. “මතානං පරිවාරත්ථං ආගච්ඡන්තු” ති පක්කොසන්ති, න ගන්තබ්බං. සිවථිකදස්සනෙ අසුභදස්සනෙ ව මරණස්සතිං පටිලභිස්සාමිති කම්මට්ඨානසීසෙන ගන්තුං වට්ටති. එවං පරිත්තෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පිණ්ඩපාතෙ පන – අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො කස්ස දාතබ්බො, කස්ස න දාතබ්බො? මාතාපිතුනං තාව දාතබ්බො. සචෙපි කභාපණ්ණසතකො හොති, සද්ධාදෙයාවිනිපාතනං නත්ථි. මාතාපිතුඋපට්ඨාකානං වෙය්‍යාවච්චකරස්ස පණ්ඩුපලාසස්සාති එතෙසම්පි දාතබ්බො. තත්ථ පණ්ඩුපලාසස්ස ථාලකෙ පක්ඛිපිත්වාපි දාතුං වට්ටති. තං යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං ආගාරිකානං මාතාපිතුනම්පි න



වට්ටනි. පබ්බතපරිභොගො හි ආගාරිකානං වෙනියට්ඨානියො. අපිව  
අනාමට්ඨපිණ්ඩපාතො නාමෙස සම්පත්තස්ස දාමරිකවොරස්සාපි ඉස්සරස්සාපි  
දාතබ්බො. කස්මා? තෙ හි අදියමානෙපි “න දෙන්ති”ති ආමසින්වා දියමානෙපි  
“උච්ඡිට්ඨකං දෙන්ති”ති කුප්ඤන්ති. කුද්ධා ජීවිතාපි වොරොපෙන්ති, සාසනස්සාපි  
අන්තරායං කරොන්ති. රජ්ජං පත්ථයමානස්ස විචරතො වොරනාගස්ස වත්ථු වෙන්ථ  
කට්ඨෙතබ්බං. එවං පිණ්ඩපාතෙ පටිපජ්ජිතබ්බං.

පටිසන්ථාරො පන කස්ස කාතබ්බො, කස්ස න කාතබ්බො? පටිසන්ථාරො නාම  
විහාරං සම්පත්තස්ස යස්ස කස්සවි ආගන්තුකස්ස වා දලිද්දස්ස වා වොරස්ස වා  
ඉස්සරස්ස වා කාතබ්බොයෙව. කථං? ආගන්තුකං තාව ඛිණපරිබ්බයං විහාරං  
සම්පත්තං දිස්වා පාතියං දාතබ්බං, පාදමක්ඛනතෙලං දාතබ්බං. කාලෙ ආගතස්ස  
යාගුහත්තං, විකාලෙ ආගතස්ස සවෙ තණ්ඩුලා අත්ථී; තණ්ඩුලා දාතබ්බා. අවෙලායං  
සම්පත්තො “ගච්ඡාහී”ති න වත්තබ්බො. සයනට්ඨානං දාතබ්බං. සබ්බං  
අපච්චාසිසන්තෙතෙව කාතබ්බං. “මනුස්සා නාම චතුපච්චයදායකා එවං සඬගහෙ  
කයිරමානෙ පුනප්පුනං පසිදින්වා උපකාරං කරිස්සන්ති”ති චිත්තං න  
උජ්ජාදෙතබ්බං. වොරානං පන සඬසිකම්පි දාතබ්බං.

පටිසන්ථාරානිසංසදීපනත්ථඤ්ච වොරනාගවත්ථු, භාතරා සද්ධිං ජම්බුදීපගතස්ස  
මහානාගරඤ්ඤො වත්ථු, පිතුරාජස්ස රජ්ජෙ චතුත්තං අමච්චානං වත්ථු,  
අභයවොරවත්ථුති එවමාදීනි බහුනි වත්ථුනි මහාඅට්ඨකථායං විත්ථාරතො වුත්තානි.

තත්ත්වයං එකවත්ථුදීපනා – සීහළදීපෙ කිර අභයො නාම වොරො  
පඤ්චසතපරිවාරො එකස්මිං යානෙ ඛන්ධාවාරං ඛන්ධින්වා සමන්තා තියොජනං  
උබ්බාසෙත්වා වසති. අනුරාධපුරවාසීනො කදම්බනදිං න උත්තරන්ති,  
වෙනියගිරිමග්ගෙ ජනසඤ්චාරො උපච්ඡින්නො. අට්ඨකදීවසං වොරො “වෙනියගිරිං  
විලුම්පිස්සාමී”ති අගමාසි. ආරාමිකා දිස්වා දීඝභාණකඅභයත්ථෙරස්ස ආරොචෙසුං.  
ථෙරො “සප්පිඨාණිකාදීනි අත්ථී”ති පුච්ඡි. “අත්ථී, හන්තෙ”ති. “වොරානං දෙථ,  
තණ්ඩුලා අත්ථී”ති? “අත්ථී, හන්තෙ, සඬසස්සත්ථාය ආහටා තණ්ඩුලා ව  
පත්තසාකඤ්ච ගොරසො වා”ති. “හත්තං සම්පාදෙන්වා වොරානං දෙථා”ති.  
ආරාමිකා තථා කරිංසු. වොරා හත්තං භුඤ්ජින්වා “කෙනායං පටිසන්ථාරො  
කතො”ති පුච්ඡිංසු. “අම්භාකං අයොන අභයත්ථෙරෙනා”ති. වොරා ථෙරස්ස  
සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දින්වා ආහංසු – “මයං සඬසස්ස ව වෙනියස්ස ව සන්තකං  
අච්ඡින්නින්වා ගහෙස්සාමානි ආගතා, තුම්භාකං පන ඉමිනා පටිසන්ථාරෙනම්භ  
පසන්නා, අජ්ජ පට්ඨාය විහාරෙ ධම්මිකා රක්ඛා අම්භාකං ආයත්තා භොතු, නාගරා  
ආගන්ත්වා දානං දෙන්තු, වෙනියං වන්දන්තු”ති. තතො පට්ඨාය ව නාගරෙ දානං  
දාතුං ආගච්ඡන්තෙ නදීතීරෙයෙව පච්චුග්ගන්ත්වා රක්ඛන්තා විහාරං නෙන්නි,  
විහාරෙපි දානං දෙන්තානං රක්ඛං කත්වා තිට්ඨන්ති. තෙපි භික්ඛූනං භුක්තාවසෙසං  
වොරානං දෙන්ති. ගමනකාලෙපි තෙ වොරා නදීතීරං පාපෙත්වා නිවත්තන්ති.

අපේකදිවසං භික්ඛුසඤ්ඤා ධර්මකතකථා උප්පන්නා “ථෙරො ඉස්සරවතාය සඤ්ඤා සන්තකං වොරානං අදාසී”ති. ථෙරො සන්නිපාතං කාරාපෙත්වා ආහ – “වොරා සඤ්ඤා පකතිවට්ඨස්ථ වෙනියසන්නකස්ථ අවිජ්ජිත්වා ගණ්ඨස්සාමා”ති ආගමිංසු. අථ නෙසං මයා එවං න හරිස්සන්තිති එත්තකො නාම පටිසන්ථාරො කතො, තං සබ්බමිති එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා අග්ඝාපෙථ. තෙන කාරණෙන අවිලුත්තං භණ්ඩං එකතො සම්පිණ්ඩෙත්වා අග්ඝාපෙථාති. තතො සබ්බමිති ථෙරෙන දින්නකං වෙනියසරෙ එකං වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණං න අග්ඝති. තතො ආහංසු – “ථෙරෙන කතපටිසන්ථාරො සුකතො වොදෙතුං වා සාරෙතුං වා න ලබ්භා, ගීවා වා අවහාරො වා නත්ථී”ති. එවං මහානිසංසො පටිසන්ථාරොති සල්ලක්ඛෙත්වා කත්තබ්බො පණ්ඩිතෙන භික්ඛුනාති.

**187. අභිගුලිපතොදකවත්ථුස්මිං – උත්තන්තොති කිලමන්තො.**  
 අනස්සාසකොති නිරස්සාසො. ඉමස්මිං පන වත්ථුස්මිං යාය ආපත්තියා භවිතබ්බං සා “චුද්දකෙසු නිදිට්ඨා”ති ඉධ න චුත්තං.

තදනන්තරෙ වත්ථුස්මිං – ඔත්ථරිත්වාති අක්කමිත්වා. සො කිර තෙහි ආකඨස්සිමානො පතිතො. එකො තස්ස උදරං අහිරුහිත්වා නිසීදි. සෙසාපි පන්නරස ජනා පථවියං අජ්ඣොත්ථරිත්වා අද්දුහලපාසාණා විය මිගං මාරෙසුං. යස්මා පන තෙ කම්මාධිප්පායා, න මරණාධිප්පායා; තස්මා පාරාජිකං න චුත්තං.

භූතවෙජ්ජකවත්ථුස්මිං – යක්ඛං මාරෙසීති භූතවිජ්ජාකපායකා යක්ඛගහිතං මොවෙතුකාමා යක්ඛං ආවාහෙත්වා මුඤ්ඤාති වදන්ති. නො වෙ මුඤ්ඤාති, පිට්ඨෙන වා මත්තිකාය වා රූපං කත්වා හත්ථපාදාදීනි ඡින්දන්ති, යං යං තස්ස ඡීජ්ජති තං තං යක්ඛස්ස ඡින්තමෙව හොති. සීසෙ ඡින්තෙ යක්ඛොපි මරති. එවං සොපි මාරෙසී; තස්මා ථුල්ලච්චයං චුත්තං. න කෙවලස්ථ යක්ඛමෙව, යොපි හි සක්කං දෙවරාජං මාරෙය්‍ය, සොපි ථුල්ලච්චයමෙව ආපජ්ජති.

වාළයක්ඛවත්ථුස්මිං – වාළයක්ඛවිහාරන්ති යස්මිං විහාරෙ වාළො වණ්ඩො යක්ඛො වසති, තං විහාරං. යො හි එවරූපං විහාරං අජානන්තො කෙවලං වසන්තථාය පෙසෙති, අනාපත්ති. යො මරණාධිප්පායො පෙසෙති, සො ඉතරස්ස මරණෙන පාරාජිකං, අමරණෙන ථුල්ලච්චයං ආපජ්ජති. යථා ව වාළයක්ඛවිහාරං; එවං යත්ථ වාළසීහඛ්‍යග්ඝාදිමිගා වා අජගරකණ්ඨසප්පාදයො දීඝජාතිකා වා වසන්ති, තං වාළවිහාරං පෙසෙන්නස්සාපි ආපත්තානාපත්තිහෙදො වෙදිතබ්බො. අයං පාළිමුත්තකතයො. යථා ව භික්ඛුං වාළයක්ඛවිහාරං පෙසෙන්නස්ස; එවං වාළයක්ඛමිති භික්ඛුසන්නිකං පෙසෙන්නස්ස ආපත්තානාපත්තිහෙදො වෙදිතබ්බො. එසෙව නයො වාළකන්නාරාදිවත්ථුසුපි. කෙවලස්ථහෙත්ථ යස්මිං කන්නාරෙ වාළමිගා වා දීඝජාතිකා වා අත්ථී, සො වාළකන්නාරො. යස්මිං වොරා අත්ථී, සො වොරකන්නාරොති එවං පදත්ථමත්තමෙව නානං. මනුස්සවිග්ගහපාරාජිකස්ථ නාමෙතං සණ්ඨං, පරියායකථාය න මුච්චති; තස්මා යො වදෙය්‍ය “අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ වොරො නිසින්තො, යො තස්ස සීසං ඡින්දිත්වා ආහරති, සො රාජතො

සක්කාරවිසෙසං ලහති” ති. තස්ස වෙනං වචනං සුත්වා කොචි නං ගන්ත්වා මාරෙති,  
අයං පාරාජිකො හොතිති.

**188.** තං මඤ්ඤමානොති ආදීසු සො කිර භික්ඛු අත්තනො වෙරිභික්ඛුං  
මාරෙතුකාමො චිත්තෙසි – “ඉමං මෙ දිවා මාරෙත්තස්ස න සුකරං භවෙය්‍යා  
සොත්ථිනා ගන්තුං, රත්තිං නං මාරෙස්සාමි” ති සල්ලක්ඛෙත්වා රත්තිං ආගම්ම  
බ්‍රහ්මානං සයිතට්ඨානෙ තං මඤ්ඤමානො තමෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. අපරො තං  
මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං, අපරො අඤ්ඤං තස්සෙව සභායං මඤ්ඤමානො තං, අපරො  
අඤ්ඤං තස්සෙව සභායං මඤ්ඤමානො අඤ්ඤං තස්ස සභායමෙව ජීවිතා  
වොරොපෙසි. සබ්බෙසමිපි පාරාජිකමෙව.

අමනුස්සගහිතවත්ථුසු පයමෙ වත්ථුස්මිං “යක්ඛං පලාපෙස්සාමි” ති පහාරං  
අදාසි, ඉතරො “න දානායං විරජ්ඣිතුං සමත්ථො, මාරෙස්සාමි න” ති. එත්ථ ව  
නමරණාධිප්පායස්ස අනාපත්ති වුත්තාති. න එත්තකෙනෙව අමනුස්සගහිතස්ස  
පහාරො දාතබ්බො, තාලපණ්ණං පන පරිත්තසුත්තං වා හත්ථෙ වා පාදෙ වා  
බන්ධිතබ්බං, රතනසුත්තාදීනි පරිත්තානි හණ්ණබ්බානි, “මා සීලවත්තං භික්ඛුං  
විහෙයෙහි” ති ධම්මකථා කාතබ්බානි. සභ්ගකථාදීනි උත්තානත්ථානි. යඤ්ඤෙත්ථ  
වත්තබ්බං තං වුත්තමෙව.

**189.** රුක්ඛච්ඡෙදනවත්ථු අට්ඨකන්ධනවත්ථුසදිසං. අයං පන විසෙසො – යො  
රුක්ඛෙන ඔත්ථතොපි න මරති, සක්කා ව හොති එකෙන පස්සෙන රුක්ඛං ඡෙත්වා  
පථවිං වා බනිත්වා නික්ඛමිතුං, හත්ථෙ වස්ස වාසි වා කුඨාරි වා අත්ථි, තෙන අපි  
ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං, න ව රුක්ඛො වා ඡිත්දිතබ්බො, න පථවි වා බණ්ණබ්බො.  
කස්මා? එවං කරොත්තො හි පාවිත්තියං ආපජ්ජති, බුද්ධස්ස ආණං හඤ්ජති, න  
ජීවිතපරියත්තං සීලං කරොති. තස්මා අපි ජීවිතං පරිච්චජිතබ්බං, න ව සීලන්ති  
පරිභ්ගහෙත්වා න එවං කාතබ්බං. අඤ්ඤස්ස පන භික්ඛුනො රුක්ඛං වා ඡිත්දිත්වා  
පථවිං වා බනිත්වා තං නීහරිතුං වට්ඨති. සථෙ උදුක්ඛලයන්තකෙන රුක්ඛං  
පථවිටෙත්වා නීහරිතබ්බො හොති, තංයෙව රුක්ඛං ඡිත්දිත්වා උදුක්ඛලං  
ගහෙතබ්බන්ති මහාසුමත්ථෙරො ආහ. අඤ්ඤමිපි ඡිත්දිත්වා ගහෙතුං වට්ඨතිති  
මහාපදුමත්ථෙරො. සොබ්බාදීසු පතිතස්සාපි නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා උත්තාරණෙ  
එසෙව නයො. අත්තනා භූතගාමං ඡිත්දිත්වා නිස්සෙණි න කාතබ්බො, අඤ්ඤෙසං  
කත්වා උද්ධරිතුං වට්ඨතිති.

**190.** දායාලිම්පනවත්ථුසු – දායං ආලිම්පෙසුන්ති වනෙ අග්ගිං අදංසු. එත්ථ පන  
උද්දිස්සානුද්දිස්සවසෙන පාරාජිකානන්තරියපුල්ලච්චයපාවිත්තිවත්ථුනං  
අනුරූපතො පාරාජිකාදීනි අකුසලරාසිභාවො ව පුබ්බෙ වුත්තනෙයෙනෙව  
වෙදිතබ්බො. “අල්ලතිණුවනප්පගුම්බාදයො ඩස්හන්තු” ති ආලිම්පෙත්තස්ස ව  
පාවිත්තියං. “දබ්බුපකරණානි විතස්සන්තු” ති ආලිම්පෙත්තස්ස දුක්කට්ඨං.  
බ්බිඨාධිප්පායෙනාපි දුක්කට්ඨති සඬ්ඛෙපට්ඨකථායං වුත්තං. “යංකිඤ්චි

අල්ලසුක්ඛං සඉන්ද්‍රියානින්ද්‍රියං ඩය්භතු’ ති ආලිම්පෙන්තස්ස වත්ථුවසෙන  
පාරාජිකපුල්ලව්වයපාවිත්තියදුක්කටානි වෙදිතබ්බානි.

පටග්ගිදානං පන පරිත්තකරණඤ්ච භගවතා අනුඤ්ඤාතං, තස්මා අරඤ්ඤෙ  
වනකම්මිකෙහි වා දින්නං සයං වා උට්ඨිතං අග්ගිං ආගච්ඡන්තං දිස්වා  
‘‘තිණකුටියො මා විනස්සන්තු’’ ති තස්ස අග්ගිනො පටිඅග්ගිං දාතුං වට්ටති, යෙන  
සද්ධිං ආගච්ඡන්තො අග්ගි ඵකතො හුත්වා නිරුපාදානො නිබ්බාති. පරිත්තම්පි  
කාතුං වට්ටති තිණකුටිකානං සමන්තා භූමිතච්ඡනං පරිබාධණං වා, යථා ආගතො  
අග්ගි උපාදානං අලහිත්වා නිබ්බාති. ඵකඤ්ච සබ්බං උට්ඨිතෙයෙව අග්ගිස්මිං කාතුං  
වට්ටති. අනුට්ඨිතෙ අනුපසම්පන්නෙනි කප්පියවොහාරෙන කාරෙතබ්බං. උදකෙන  
පන නිබ්බාපෙන්තෙනි අප්පාණකමෙව උදකං ආසිඤ්චිතබ්බං.

**191. ආසාතනවත්ථුස්මිං** – යථා ඵකප්පහාරවචනෙ; ඵවං ‘‘ද්විහි පහාරෙහි’’ ති  
ආදිවචනෙසුපි පාරාජිකං වෙදිතබ්බං. ‘‘ද්විහි’’ ති චුත්තෙ ව ඵකෙන පහාරෙන  
මාරිතෙපි ඛේතමෙව ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකං, තිහි මාරිතෙ පන විසඬිකෙතං. ඉති  
යථාපරිච්ඡෙදෙ වා පරිච්ඡෙදබ්හන්තරෙ වා අවිසඬිකෙතං, පරිච්ඡෙදාතික්කමෙ පන  
සබ්බත්ථ විසඬිකෙතං හොති, ආණාපකො මුච්චති, වධකස්සෙව දොසො. යථා ව  
පහාරෙසු; ඵවං පුරිසෙසුපි ‘‘ඵකො මාරෙතු’’ ති චුත්තෙ ඵකෙනෙව මාරිතෙ  
පාරාජිකං, ද්විහි මාරිතෙ විසඬිකෙතං. ‘‘ද්වෙ මාරෙත්තු’’ ති චුත්තෙ ඵකෙන වා ද්විහි  
වා මාරිතෙ පාරාජිකං, තිහි මාරිතෙ විසඬිකෙතන්ති වෙදිතබ්බං. ඵකො සඬිගාමෙ  
වෙගෙන ධාවතො පුරිසස්ස සීසං අසිනා ඡිත්දති, අසීසකං කබන්ධං ධාවති,  
තමඤ්ඤො පහරිත්වා පාතෙසි, කස්ස පාරාජිකන්ති චුත්තෙ උපඬ්ඪා ථෙරා  
‘‘ගමනුපච්ඡෙදකස්සා’’ ති ආහංසු. ආභිධම්මිකගොදත්තත්ථෙරො  
‘‘සීසච්ඡෙදකස්සා’’ ති. ඵවරුපානිපි වත්ථුනි ඉමස්ස වත්ථුස්ස අත්ථදීපනෙ  
වත්තබ්බානිති.

**192. තක්කවත්ථුස්මිං** – අනියමෙත්වා ‘‘තක්කං පායෙථා’’ ති චුත්තෙ යං වා තං  
වා තක්කං පායෙත්වා මාරිතෙ පාරාජිකං. නියමෙත්වා පන ‘‘ගොතක්කං  
මහිංසතක්කං අජිකාතක්ක’’ න්ති වා, ‘‘සීතං උණ්භං ධුපිතං අධුපිත’’ න්ති වා චුත්තෙ  
යං චුත්තං, තතො අඤ්ඤං පායෙත්වා මාරිතෙ විසඬිකෙතං.

**ලොණසොචිරකවත්ථුස්මිං** – ලොණසොචිරකං නාම සබ්බරසාහිසඬිකං ඵකං  
හෙසජ්ජං. තං කිර කරොන්තා හරිතකාමලකවිහිතකකසාවෙ සබ්බධඤ්ඤානි  
සබ්බඅපරණ්ණානි සත්තන්තම්පි ධඤ්ඤානං ඔදනං කදලිඵලාදීනි සබ්බඵලානි  
වෙන්තකෙතකඛජ්ජුරිකළීරාදයො සබ්බකළීරෙ මච්ඡමංසඛණ්ඩානි අනෙකානි ව  
මධුඵාණිතසින්ධවලොණනිකථුකාදීනි හෙසජ්ජානි පක්ඛිපිත්වා කුම්භිමුඛං ලිම්පිත්වා  
ඵකං වා ද්වෙ වා තිණ් වා සංවච්ඡරානි යපෙන්ති, තං පරිපච්චිත්වා ජම්බුරසවණ්ණං  
හොති. වාතකාසකුට්ඨපණ්ඩුභගන්දරාදීනං සිනිද්ධහොජනං භුත්තානඤ්ච  
උත්තරපානං හත්තජීරණකහෙසජ්ජං තාදිසං නත්ථී. තං පනෙතං හික්ඛුනං.



පවිෂ්ඨාභක්තමිපි වට්ටනි, ගිලානානං පාකතිකමෙව, අගිලානානං පන උදකසම්භින්නං  
පානපරිභොගෙනාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

තතියපාරාජිකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

#### 4. චතුත්ථපාරාජිකං

චතුසච්චවිදු සත්ථා, චතුත්ථං යං පකාසයි;  
පාරාජිකං තස්ස දානි, පත්තො සංවණ්ණනාක්කමො.

යස්මා තස්මා සුචිඤ්ඤයාං, යං පුබ්බෙ ව පකාසිතං;  
තං චජ්ජයිත්වා අස්සාපි, භොති සංවණ්ණනා අයං.

වග්ගුමුදාතිරියභික්ඛුවත්ථුවණ්ණනා

**193.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති...පෙ.... ගිහීනං  
කම්මන්තං අධිට්ඨෙමාති ගිහීනං බෙත්තෙසු වෙව ආරාමාදීසු ව කත්තබ්බකිච්චං  
අධිට්ඨාම; “එවං කාතබ්බං, එවං න කාතබ්බ”න්ති ආචික්ඛාම වෙව අනුසාසාම වාති  
චුත්තං භොති. දුතෙය්‍යන්ති දුතකම්මං. උත්තරිමනුස්සධම්මස්සාති මනුස්සෙ  
උත්තිණ්ණධම්මස්ස; මනුස්සෙ අතික්කම්ත්වා බුහ්මත්තං වා නිබ්බානං වා  
පාපනකධම්මස්සාති අත්ථො. උත්තරිමනුස්සානං වා සෙට්ඨපුරිසානං කුමාරිකාදීව  
අරියානාදීව ධම්මස්ස. අසුකො භික්ඛුතීආදීසු අත්තනා එවං මන්තයිත්වා පවිෂා  
ගිහීනං භාසන්තා “බුද්ධරක්ඛිතො නාම භික්ඛු පඨමස්ස කුමාරස්ස ලාභී,  
ධම්මරක්ඛිතො දුතියස්සා”ති එවං නාමවසෙතො වණ්ණං භාසිංසුති වෙදිතබ්බො.  
තත්ථ එසොයෙව බො ආවුසො සෙය්‍යොති කම්මන්තාධිට්ඨානං දුතෙය්‍යහරණාදීව  
බහුසපත්තං මහාසමාරම්භං න ව සමණසාරුප්පං. තතො පන උභයතොපි එසො එව  
සෙය්‍යො පාසංසතරො සුන්දරතරො යො අම්භාකං ගිහීනං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස  
උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතො. කිං චුත්තං භොති? ඉරියාපථං  
සණ්ඨපෙත්වා නිසින්නං වා වඩ්ඤාමන්තං වා පුච්ඡන්තානං වා අපුච්ඡන්තානං වා  
ගිහීනං “අයං අසුකො නාම භික්ඛු පඨමස්ස කුමාරස්ස ලාභී”ති එවමාදිනා නයෙන  
යො අම්භාකං අඤ්ඤන අඤ්ඤස්ස උත්තරිමනුස්සධම්මස්ස වණ්ණො භාසිතො  
භවිස්සති, එසො එව සෙය්‍යොති. අනාගතසම්බන්ධෙ පන අසති න එතෙහි සො  
තස්මිං බණ්ණ භාසිතො යස්මා න යුජ්ජති, තස්මා අනාගතසම්බන්ධං කත්වා “යො  
එවං භාසිතො භවිස්සති, සො එව සෙය්‍යො”ති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.  
ලක්ඛණං පන සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බං.

**194.** වණ්ණවා අහෙසුන්ති අඤ්ඤායෙව නෙසං අභිනවො සරිරවණ්ණො  
උජ්ජජ්ජි, තෙන වණ්ණෙන වණ්ණවත්තො අහෙසුං. පිණ්දියාති පඤ්චහි පසාදෙහි  
අභිනිවිට්ඨොකාසස්ස පරිපුණ්ණත්තා මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අම්ලාතභාවෙන

පිණිනදියා. පසන්තමුඛවණ්ණාති කිඤ්චාපි අවිසෙසෙන වණ්ණවන්තො  
සරීරවණ්ණතො පන නෙසං මුඛවණ්ණො අධිකතරං පසන්තො; අවිණො අනාවිලො  
පරිසුද්ධොති අත්ථො. විජ්ජසන්තඡවිවණ්ණාති යෙන ච තෙ  
මහාකණිකාරපුප්ඵාදිසදිසෙන වණ්ණෙන වණ්ණවන්තො, තාදිසො අඤ්ඤෙසම්පි  
මනුස්සානං වණ්ණො අත්ථී. යථා පන ඉමෙසං; එවං න තෙසං ඡවිවණ්ණො  
විජ්ජසන්තො. තෙන චුත්තං - “විජ්ජසන්තඡවිවණ්ණා”ති. ඉතිහ තෙ භික්ඛු තෙව  
උද්දෙසං න පරිපුච්ඡං න කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තා. අථ ඛො කුහකතාය  
අභුතගුණසංවණ්ණතාය උද්ධාති පණිතභොජනාති භුඤ්ජිත්වා යථාසුඛං  
නිද්දාරාමතං සඬගණිකාරාමතඤ්ච අනුයුඤ්ජන්තා ඉමං සරීරසොභං පාපුණ්ණං, යථා  
තං බාලා භන්තමිගජ්ජපටිභාගාති.

වග්ගුමුදාතිරියාති වග්ගුමුදාතිරවාසිනො. කච්චි භික්ඛවෙ ඛමනියන්ති භික්ඛවෙ  
කච්චි තුම්භාකං ඉදං චතුර්කං නවද්වාරං සරීරයන්තං ඛමනියං සක්කා ඛමිතුං  
සහිතුං පරිහරිතුං න කිඤ්චි දුක්ඛං උප්පාදෙතිති. කච්චි යාපනියන්ති කච්චි  
සබ්බකිච්චෙසු යාපෙතුං ගමෙතුං සක්කා, න කිඤ්චි අන්තරායං දස්සෙතිති. කුච්ඡි  
පරිකන්තොති කුච්ඡි පරිකන්තිතො වරං භවෙයා; “පරිකන්තො”තිපි පාඨො  
යුජ්ජති. එවං වග්ගුමුදාතිරියෙ අනෙකපරියායෙන විගරහිත්වා ඉදානි යස්මා තෙහි  
කතකම්මං චොරකම්මං භොති, තස්මා ආයතිං අඤ්ඤෙසම්පි එවරුපස්ස කම්මස්ස  
අකරණත්ථං අථ ඛො භගවා භික්ඛු ආමන්තෙසි.

**195.** ආමන්තෙත්වා ච පන “පඤ්චිමෙ භික්ඛවෙ මහාවොරා”තිආදිමාහ. තත්ථ  
සන්තො සංවිජ්ජමානාති අත්ථී චෙව උපලබ්භන්ති වාති චුත්තං භොති. ඉධාති  
ඉමස්මිං සත්තලොකෙ. එවං භොතිති එවං පුබ්බභාගෙ ඉච්ඡා උප්පජ්ජති. කුදාස්සු  
නාමාහන්ති එත්ථ සුඉති නිපාතො; කුදා නාමාති අත්ථො. සො අපරෙන සමයෙනාති  
සො පුබ්බභාගෙ එවං චින්තෙත්වා අනුක්කමෙන පරිසං වඩ්ඪෙත්තො  
පන්ථදුහනකම්මං පච්චන්තිමගාමවිලොපන්ති එවමාදීති කත්වා  
චෙසුල්ලජ්ජත්තපරිසො හුත්වා ගාමෙපි අගාමෙ, ජනපදෙපි අජනපදෙ කරොන්තො  
හනන්තො සාතෙත්තො ඡින්දන්තො ඡෙදාපෙත්තො පවන්තො පාවෙන්තො.

ඉති බාහිරකමභාවොරං දස්සෙත්වා තෙන සදිසෙ සාසනෙ පඤ්ච මහාවොරෙ  
දස්සෙතුං “එවමෙව ඛො”තිආදිමාහ. තත්ථ පාපභික්ඛුනොති අඤ්ඤෙසු යානෙසු  
මූලච්ඡින්නො පාරාජිකජ්ජත්තො “පාපභික්ඛු”ති චුච්චති. ඉධ පන පාරාජිකං  
අනාපන්තො ඉච්ඡාචාරෙ ධීතො බුද්දානුබුද්දකානි සික්ඛාපදානි මද්දිත්වා  
විවරන්තො “පාපභික්ඛු”ති අධිජ්ජෙතො. තස්සාපි බාහිරකචොරස්ස විය පුබ්බභාගෙ  
එවං භොති - “කුදාස්සු නාමාහං...පෙ.... පරික්ඛාරාන”න්ති. තත්ථ සක්කතොති  
සක්කාරජ්ජත්තො. ගරුකතොති ගරුකාරජ්ජත්තො. මානිතොති මනසා පියායිතො.  
සුජිතොති චතුපච්චයාහිභාරපුජාය සුජිතො. අපචිතොති අපචිතිජ්ජත්තො. තත්ථ යස්ස  
චත්තාරො පච්චයෙ සක්කරිත්වා සුට්ඨු අභිසඬ්ඛතෙ පණිතපණිතෙ කත්වා දෙන්ති,  
සො සක්කතො. යස්මිං ගරුභාවං පච්චිපෙත්වා දෙන්ති, සො ගරුකතො. යං මනසා  
පියායන්ති, සො මානිතො. යස්ස සබ්බමිපෙනං කරොන්ති, සො සුජිතො. යස්ස

අභිවාදනපව්වට්ඨානඅක්ෂරලිකම්මාදිවසෙන පරමනිපව්වකාරං කරොන්ති, සො අපචිතො. ඉමස්ස ච පන සබ්බමිපි ඉමං ලොකාමිසං පත්ථයමානස්ස එවං හොති.

සො අපරෙන සමයෙනාති සො පුබ්බභාගෙ එවං චිත්තෙන්වා අනුක්කමෙන සික්ඛාය අතිබ්බගාරවෙ උද්ධතෙ උන්නලෙ වපලෙ මුඛරෙ විකිණ්ණවා වෙ මුට්ඨස්සති අසම්පජානෙ පාකතින්ද්‍රියෙ ආවරියුපජ්ඣායෙහි පරිච්චත්තකෙ ලාභගරුකෙ පාපහික්ඛු සඬගණ්හිත්වා ඉරියාපථසණ්ඨපනාදිති කුහකවත්තානි සික්ඛාපෙන්වා “අයං ථෙරො අසුකස්මිං නාම සෙනාසනෙ වස්සං උපගම්ම වත්තපටිපත්තිං පුරයමානො වස්සං වසින්වා නිග්ගතො” ති ලොකසම්මතසෙනාසනසංවණ්ණනාදිහි උපායෙහි ලොකං පරිපාවෙතුං පටිබලෙහි ජාතකාදිසු කතපරිවයෙහි සරසම්පන්නෙහි පාපහික්ඛුහි සංවණ්ණියමානගුණො හුත්වා සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො...පෙ.... හෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. අයං හික්ඛවෙ පයමො මහාවොරොති අයං සන්ධිවිජෙදාදිවොරකො විය න එකං කුලං න ද්වෙ, අථ ඛො මහාජනං වඤ්ඤෙන්වා චතුපච්චයගහණතො “පයමො මහාවොරො” ති වෙදිතබ්බො. යෙ පන සුත්තන්තිකා වා ආභිධම්මිකා වා විනයධරා වා හික්ඛු හික්ඛාවාරෙ අසම්පජ්ජමානෙ පාළිං වාවෙන්තා අට්ඨකථං කථෙන්නා අනුමොදනාය ධම්මකථාය ඉරියාපථසම්පත්තියා ච ලොකං පසාදෙන්තා ජනපදවාරිකං චරන්ති සක්කතා ගරුකතා මානිතා පූජිතා අපචිතා, තෙ “තන්තිපවෙණ්සට්ඨකා සාසනජොතකා” ති වෙදිතබ්බො.

තථාගතජ්ජවෙදිතන්ති තථාගතෙන පටිවිද්ධං පච්චක්ඛකතං ජානාපිතං වා. අත්තනො දහතිති පරිසමජ්ඣෙ පාළිඤ්ඤ අට්ඨකථඤ්ඤ සංසන්දිත්වා මධුරෙන සරෙන පසාදනීයං සුත්තන්තං කථෙන්නා ධම්මකථාවසෙන අවිජරියබ්භුතජාතෙන විඤ්ඤාජනෙන “අහො, හත්තෙ, පාළි ච අට්ඨකථා ච සුපරිසුද්ධා, කස්ස සන්තිකෙ උග්ගණ්හිත්වා” ති පුච්ඡිතො “කො අම්භාදිසෙ උග්ගහාපෙතුං සමත්ථො” ති ආවරියං අනුද්දිසිත්වා අත්තනා පටිවිද්ධං සයම්භුඤ්ඤාණාධිගතං ධම්මවිනයං පවෙදෙති. අයං තථාගතෙන සතසහස්සකජ්ජාධිකානි චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි පාරමියො පුරෙන්නා කිවිජෙන කසිරෙන පටිවිද්ධධම්මත්ථෙන්නකො දුතියො මහාවොරො.

සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරින්ති බිණ්ණාසවහික්ඛුං. පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තන්ති නිරුපක්කිලෙසං සෙට්ඨචරියං චරන්තං; අඤ්ඤම්පි වා අනාගාමිං ආදිං කත්වා යාව සීලවත්තං පුපුජ්ජනං අවිජ්ජපටිසාරාදිවත්ථුකං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තං. අමුලකෙන අබ්‍රහ්මචරියෙන අනුද්ධංසෙතීති තස්මිං පුග්ගලෙ අවිජ්ජමානෙන අන්තිමවත්ථුනා අනුවදති වොදෙති; අයං විජ්ජමානගුණමක්ඛී අරියගුණත්ථෙන්නකො තතියො මහාවොරො.

ගරුහණ්ඩානි ගරුපරික්ඛාරානීති යථා අදින්නාදානෙ “චතුරො ජනා සංවිධාය ගරුහණ්ඩං අවාහරු” ත්ති (පරි. 479) එත්ථ පඤ්චමාසකග්ගසනකං “ගරුහණ්ඩ” ත්ති වුවචති, ඉධ පන න එවං. අථ ඛො “පඤ්චමානි, හික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි න

විස්සජ්ජේතබ්බානි සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා. විස්සජ්ජිතානිපි අවිස්සජ්ජිතානි භොන්ති. යො විස්සජ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලව්වයස්ස. කතමානි පඤ්ච? ආරාමො, ආරාමවත්ථු...පෙ.... දාරුහණ්ඩං, මත්තිකාහණ්ඩං”න්ති වචනතො අවිස්සජ්ජිතබ්බත්තා ගරුහණ්ඩානි. “පඤ්චමානි, භික්ඛවෙ, අවෙහඬගියානි න විහජිතබ්බානි සඬ්ඝෙන වා ගණෙන වා පුග්ගලෙන වා. විහත්තානිපි අවිහත්තානි භොන්ති. යො විහජෙය්‍ය, ආපත්ති ථුල්ලව්වයස්ස. කතමානි පඤ්ච? ආරාමො, ආරාමවත්ථු...පෙ.... දාරුහණ්ඩං, මත්තිකාහණ්ඩං”න්ති (චූළව. 322) වචනතො අවෙහඬගියත්තා සාධාරණපරික්ඛාරභාවෙන ගරුපරික්ඛාරානි. ආරාමො ආරාමවත්ථුතිආදීසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං “පඤ්චමානි, භික්ඛවෙ, අවිස්සජ්ජියානි”ති ඛන්ධකෙ ආගතසුත්තවණ්ණනායමෙව භණ්ණිස්සාම. තෙහි ගිහී සඬ්ගණ්භාතිති තානි දත්වා දත්වා ගිහී සඬ්ගණ්භාති අනුග්ගණ්භාති. උපලාපෙතීති “අහො අම්භාකං අයොයා”ති එවං උපනකෙ අනුබන්ධනකෙ සස්තෙනෙ කරොති. අයං අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬගියඤ්ච ගරුපරික්ඛාරං තථාභාවතො ථෙතෙත්වා ගිහී සඬ්ගණ්භනකො චතුත්ථො මහාවොරො. සො ච පනායං ඉමං ගරුහණ්ඩං කුලසඬ්ගණ්භනත්ථං විස්සජ්ජෙත්තො කුලදුසකදුක්කටං ආපජ්ජති. පබ්බාජනීයකම්මාරහො ව භොති. භික්ඛුසඬ්ඝං අභිභවිත්වා ඉස්සරවතාය විස්සජ්ජෙත්තො ථුල්ලව්වයං ආපජ්ජති. ථෙය්‍යවිත්තෙන විස්සජ්ජෙත්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති.

අයං අග්ගො මහාවොරොති අයං ඉමෙසං වොරානං ජෙට්ඨවොරො; ඉමිනා සදිසො වොරො නාම නත්ථී, යො පඤ්චන්ද්‍රියග්ගහණානිතං අතිසණ්භසුමුමං ලොකුත්තරධම්මං ථෙතෙති. කිං පන සක්කා ලොකුත්තරධම්මො හිරඤ්ඤසුචණ්ණාදීනි විය වඤ්චෙත්වා ථෙතෙත්වා ගහෙතූන්ති? න සක්කා, තෙනෙවාහ – “යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතී”ති. අයඤ්චි අත්තනි අසන්තං තං ධම්මං කෙවලං “අත්ථී මය්හං එසො”ති උල්ලපති, න පන සක්කොති යානා වාවෙනුං, අත්තනි වා සංවිජ්ජමානං කාතුං. අථ කස්මා වොරොති චුත්තොති? යස්මා තං උල්ලපිත්වා අසන්තසම්භාවනාය උජ්ජන්තෙ පච්චයෙ ගණ්භාති. එවඤ්චි ගණ්භතා තෙ පච්චයා සුමුමෙන උපායෙන වඤ්චෙත්වා ථෙතෙත්වා ගහිතා භොන්ති. තෙනෙවාහ – “තං කිස්ස හෙතු? ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො”ති. අයඤ්චි එත්ථ අත්ථො – යං අවොචුම්භ – “අයං අග්ගො මහාවොරො, යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපතී”ති. තං කිස්ස හෙතුති කෙන කාරණෙන එතං අවොචුම්භාති වෙ. “ථෙය්‍යාය වො භික්ඛවෙ රට්ඨපිණ්ඩො භුත්තො”ති භික්ඛවෙ යස්මා සො තෙන රට්ඨපිණ්ඩො ථෙය්‍යාය ථෙය්‍යවිත්තෙන භුත්තො භොති. එත්ථ හි වොකාරො “යෙ හි වො අරියා අරඤ්ඤවනපත්ථානී”තිආදීසු (ම. නි. 1.35-36) විය පදපුරණමත්තෙ නිපාතො. තස්මා “තුම්හෙහි භුත්තො”ති එවමස්ස අත්ථො න දට්ඨබ්බො.

ඉදානි තමෙවත්ථං ගාථාහි විභූතතරං කරොන්තො “අඤ්ඤථා සන්ත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අඤ්ඤථා සන්තන්ති අපරිසුද්ධකායසමාවාරාදිකෙන අඤ්ඤෙතාකාරෙන සන්තං. අඤ්ඤථා යො පච්චෙදයෙති



පරිසුද්ධකායසමාවාරාදිකෙන අඤ්ඤෙන ආකාරෙන යො පවෙදෙය්‍යා.  
 “පරමපරිසුද්ධො අහං, අත්ථි මෙ අබ්භන්තරෙ ලොකුත්තරධම්මො”ති එවං  
 ජානාපෙය්‍යා. පවෙදෙත්වා ච පන තාය පවෙදනාය උප්පන්නං භොජනං අරහා විය  
 භුඤ්ජති. නිකච්ච කිතවස්සෙව භුත්තං ටෙය්‍යෙන තස්ස තන්ති නිකච්චාති  
 වඤ්චෙත්වා අඤ්ඤා සන්තං අඤ්ඤා දස්සෙත්වා. අගුම්බඅගච්ඡභුතමෙව  
 සාබ්‍යාපලාසපල්ලවාදිච්ඡාදනෙන ගුම්බමිච්ච ගච්ඡමිච්ච ච අත්තානං දස්සෙත්වා.  
 කිතවස්සෙවති වඤ්චකස්ස කෙරාටිකස්ස ගුම්බගච්ඡසඤ්ඤාය අරඤ්ඤ  
 ආගතාගතෙ සකුණෙ ගහෙත්වා ජීවිතකප්පකස්ස සාකුණිකස්සෙව. භුත්තං  
 ටෙය්‍යෙන තස්ස තන්ති තස්සාපි අනරහන්තස්සෙව සතො අරහන්තභාවං  
 දස්සෙත්වා ලද්ධභොජනං භුඤ්ජතො; යං තං භුත්තං තං යථා සාකුණිකකිතවස්ස  
 නිකච්ච වඤ්චෙත්වා සකුණග්ගහණං, එවං මනුස්සෙ වඤ්චෙත්වා ලද්ධස්ස  
 භොජනස්ස භුත්තත්තා ටෙය්‍යෙන භුත්තං නාම භොති.

ඉමං පන අත්ථවසං අජානන්තා යෙ එවං භුඤ්ජන්ති, කාසාවකණ්ඨා...පෙ....  
 නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙ කාසාවකණ්ඨාති කාසාවෙන වෙධිතකණ්ඨා. එත්තකමෙව  
 අරියද්ධපධාරණමත්තං, සෙසං සාමඤ්ඤං නත්ථිති චුත්තං භොති. “භවිස්සන්ති ඛො  
 පනානන්ද අනාගතමද්ධානං ගොත්‍රභුතො කාසාවකණ්ඨා”ති (ම. නි. 3.380) එවං  
 චුත්තදුස්සිලානං එතං අධිවචනං. පාපධම්මාති ලාමකධම්මා. අසඤ්ඤාති කායාදීහි  
 අසඤ්ඤා. පාපාති ලාමකපුග්ගලා. පාපෙහි කම්මෙහිති තෙහි කරණකාලෙ  
 ආදීනවං අදිස්වා කතෙහි පරවඤ්චනාදීහි පාපකම්මෙහි. නිරයං තෙ උපපජ්ජරෙති  
 නිරස්සාදං දුග්ගතිං තෙ උපපජ්ජන්ති; තස්මා සෙය්‍යො අයොගුළොති ගාථා.  
 තස්සත්ථො – සවායං දුස්සිලො අසඤ්ඤතො ඉච්ඡාවාලෙ ධිතො කුහනාය ලොකං  
 වඤ්චකො පුග්ගලො තත්තං අග්ගිසිඬුපමං අයොගුළං භුඤ්ජෙය්‍ය අජ්ඣොභරෙය්‍ය,  
 තස්ස යඤ්චෙනං රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජෙය්‍ය, යඤ්චෙනං අයොගුළං, තෙසු ද්විසු  
 අයොගුළොව භුත්තො සෙය්‍යො සුන්දරතරො පණිතතරො ච භවෙය්‍ය, න හි  
 අයොගුළස්ස භුත්තත්තා සම්පරායෙ සබ්බඤ්ඤාඤාණනාපි දුප්ජානපරිච්ඡේදං  
 දුක්ඛං අනුභවති. එවං පටිලද්ධස්ස පන තස්ස රට්ඨපිණ්ඩස්ස භුත්තත්තා සම්පරායෙ  
 චුත්තප්පකාරං දුක්ඛං අනුභොති, අයඤ්චි කොට්ඨපත්තො මිච්ඡාජීවොති.

එවං පාපකිරියාය අනාදීනවදස්සාවීනං ආදීනවං දස්සෙත්වා “අථ ඛො භගවා  
 වග්ගුමුදාතිරියෙ හික්ඛු අනෙකපරියායෙන විගරහිත්වා දුබ්භරතාය  
 දුප්පොසතාය...පෙ.... ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථා”ති ච වත්වා  
 චතුත්ථපාරාජිකං පඤ්ඤාපෙන්නො “යො පන හික්ඛු අනභිජාන”න්ති ආදිමාහ.

එවං මූලච්ඡේද්වයෙන දළ්භං කත්වා චතුත්ථපාරාජිකෙ පඤ්ඤත්තෙ අපරමිපි  
 අනුප්පඤ්ඤත්තත්ථාය අධිමානවත්ථු උදපාදි. තස්සුප්පත්තිදීපනත්ථං එතං චුත්තං –  
 “එවඤ්චිදං භගවතා හික්ඛුනං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං භොති”ති.

අධිමානවත්ථුවණ්ණනා



පදභාජනෙ “අසන්තං අභූතං අසංවිජ්ජමාන”න්ති වත්වා “අජානන්තො අපස්සන්තො”ති වුත්තං.

උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති උත්තරිමනුස්සානං කුසිනඤ්චෙව අරියානඤ්ච ධම්මං. අත්තුපනායිකන්ති අත්තනි තං උපනෙති, අත්තානං වා තත්ථ උපනෙතීති අත්තුපනායිකො, තං අත්තුපනායිකං; එවං කත්වා සමුදාවරෙය්‍යාති සම්බන්ධො. පදභාජනෙ පන යස්මා උත්තරිමනුස්සධම්මො නාම කුසිනං විමොක්ඛං සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං...පෙ.... සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතීති එවං කුසිනාදයො අනෙකධම්මා වුත්තා. තස්මා තෙසං සබ්බෙසං වසෙන අත්තුපනායිකභාවං දස්සෙන්නො “තෙ වා කුසලෙ ධම්මෙ අත්තනි උපනෙතී”ති බහුවචනනිද්දෙසං අකාසි. තත්ථ “එතෙ ධම්මා මයි සන්දිස්සන්ති”ති සමුදාවරන්තො අත්තනි උපනෙති. “අහං එතෙසු සන්දිස්සාමි”ති සමුදාවරන්තො අත්තානං තෙසු උපනෙතීති වෙදිතබ්බො.

අලමරියඤාණදස්සනන්ති එත්ථ ලොකියලොකුත්තරා පඤ්ඤා ජානනට්ඨෙන ඤාණං, චක්ඛුනා දිට්ඨිව ධම්මං පච්චක්ඛකරණතො දස්සනට්ඨෙන දස්සනන්ති ඤාණදස්සනං. අරියං විසුද්ධං උත්තමං ඤාණදස්සනන්ති අරියඤාණදස්සනං. අලං පරියත්තං කිලෙසවිද්ධංසනසමත්ථං අරියඤාණදස්සනමත්ථං, කුසිනාදිභෙදෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ අලං වා අරියඤාණදස්සනමස්සාති අලමරියඤාණදස්සනො, තං අලමරියඤාණදස්සනං උත්තරිමනුස්සධම්මන්ති එවං පදත්ථසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ යෙන ඤාණදස්සනෙන යො අලමරියඤාණදස්සනොති වුවිච්ඡිති. තදෙව දස්සෙතුං “ඤාණන්ති තිස්සො විජ්ජා, දස්සනන්ති යං ඤාණං තං දස්සනං; යං දස්සනං තං ඤාණං”න්ති විජ්ජාසිසෙන පදභාජනං වුත්තං. මහග්ගතලොකුත්තරා පනෙත්ථ සබ්බාපි පඤ්ඤා “ඤාණං”න්ති වෙදිතබ්බො.

සමුදාවරෙය්‍යාති වුත්තප්පකාරමෙතං උත්තරිමනුස්සධම්මං අත්තුපනායිකං කත්වා ආරොවෙය්‍යා. ඉත්ථීයා වාතිආදි පන ආරොවෙතබ්බපුග්ගලනිදස්සනං. එතෙසඤ්චි ආරොචිතෙ ආරොචිතං භොති න දෙවමාරබ්බමානං, නාපි පෙතයක්ඛතිරච්ඡානගතානන්ති. ඉති ජානාමි ඉති පස්සාමිති සමුදාවරණාකාරනිදස්සනමෙතං. පදභාජනෙ පනස්ස “ජානාමහං එතෙ ධම්මෙ, පස්සාමහං එතෙ ධම්මෙ”ති ඉදං තෙසු කුසිනාදීසු ධම්මෙසු ජානනපස්සනානං පචත්තිදීපනං, “අත්ථි ව මෙ එතෙ ධම්මා”තිආදි අත්තුපනායිකභාවදීපනං.

**198.** තතො අපරෙන සමයෙනාති ආපත්තිපටිජානනසමයදස්සනමෙතං. අයං පන ආරොචිතක්ඛණ්ණෙයෙව පාරාජිකං ආපජ්ජති. ආපත්තිං පන ආපන්නො යස්මා පරෙන වොදිතො වා අවොදිතො වා පටිජානාති; තස්මා “සමනුග්ගාභියමානො වා අසමනුග්ගාභියමානො වා”ති වුත්තං.

තත්ථ සමනුග්ගාභියමානෙ තාව – කිං තෙ අධිගතන්ති අධිගමප්පච්ඡා; කුසිනවිමොක්ඛාදීසු, සොතාපත්තිමග්ගාදීසු වා කිං තයා අධිගතන්ති. කින්නි තෙ

අධිගතන්ති උපායප්‍රවිෂා. අයඤ්චි එත්ථාධිප්පායො – කිං තයා අනිච්චලක්ඛණං ධුරං කත්වා අධිගතං, දුක්ඛානන්තලක්ඛණෙසු අඤ්ඤතරං වා? කිං වා සමාධිවසෙන අභිනිවිසිත්වා, උදාහු විපස්සනාවසෙන? තථා කිං රූපෙ අභිනිවිසිත්වා, උදාහු අරූපෙ? කිං වා අප්ඤ්ඤානං අභිනිවිසිත්වා, උදාහු ඛනිද්ධාති? කදා නෙ අධිගතන්ති කාලප්‍රවිෂා. පුබ්බණ්හමප්ඤ්ඤානිකාදීසු කතරස්මිං කාලෙති වුත්තං හොති? කත්ථ නෙ අධිගතන්ති ඔකාසප්‍රවිෂා. කතරස්මිං ඔකාසෙ, කිං රත්තිට්ඨානෙ, දිවාට්ඨානෙ, රුක්ඛමුලෙ, මණ්ඩපෙ, කතරස්මිං වා විහාරෙති වුත්තං හොති. කතමෙ නෙ කිලෙසා පභිනාති පභිනකිලෙසප්‍රවිෂා. කතරමග්ගවජ්ඣා තව කිලෙසා පභිනාති වුත්තං හොති. කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභීති පටිලද්ධධම්මප්‍රවිෂා. පයමමග්ගාදීසු කතමෙසං ධම්මානං ත්වං ලාභීති වුත්තං හොති.

තස්මා ඉදානි වෙපි කොචි භික්ඛු උත්තරිමනුස්සධම්මාධිගමං බ්‍යාකරෙය්‍ය, න සො එත්තාවතාව සක්කාතබ්බො. ඉමෙසු පන ඡසු යානෙසු සොධනත්ථං වත්තබ්බො – “කිං නෙ අධිගතං, කිං ඤානං, උදාහු විමොක්ඛාදීසු අඤ්ඤතරං”න්ති? යො හි යෙන අධිගතො ධම්මො, සො තස්ස පාකටො හොති. සවෙ “ඉදං නාම මෙ අධිගත”න්ති වදති, තතො “කින්ති නෙ අධිගත”න්ති ප්‍රවිඡිතබ්බො, “අනිච්චලක්ඛණාදීසු කිං ධුරං කත්වා අට්ඨතිංසාය වා ආරම්මණෙසු රූපාරූපඅප්ඤ්ඤානඛනිද්ධාදිභෙදෙසු වා ධම්මෙසු කෙන මුඛෙන අභිනිවිසිත්වා”ති යො හි යස්සාභිනිවෙසො, සො තස්ස පාකටො හොති. සවෙ “අයං නාම මෙ අභිනිවෙසො එවං මයා අධිගත”න්ති වදති, තතො “කදා නෙ අධිගත”න්ති ප්‍රවිඡිතබ්බො, “කිං පුබ්බණ්හෙ, උදාහු මප්ඤ්ඤානිකාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං කාලෙ”ති සබ්බෙසඤ්චි අත්තනා අධිගතකාලො පාකටො හොති. සවෙ “අසුකස්මිං නාම කාලෙ අධිගතන්ති වදති, තතො “කත්ථ නෙ අධිගත”න්ති ප්‍රවිඡිතබ්බො, “කිං දිවාට්ඨානෙ, උදාහු රත්තිට්ඨානාදීසු අඤ්ඤතරස්මිං ඔකාසෙ”ති සබ්බෙසඤ්චි අත්තනා අධිගතකාසො පාකටො හොති. සවෙ “අසුකස්මිං නාම මෙ ඔකාසෙ අධිගත”න්ති වදති, තතො “කතමෙ නෙ කිලෙසා පභිනා”ති ප්‍රවිඡිතබ්බො, “කිං පයමමග්ගවජ්ඣා, උදාහු දුතියාදිමග්ගවජ්ඣා”ති සබ්බෙසඤ්චි අත්තනා අධිගතමග්ගෙන පභිනකිලෙසා පාකටො හොන්ති. සවෙ “ඉමෙ නාම මෙ කිලෙසා පභිනා”ති වදති, තතො “කතමෙසං ත්වං ධම්මානං ලාභී”ති ප්‍රවිඡිතබ්බො, “කිං සොතාපත්තිමග්ගස්ස, උදාහු සකදාගාමිමග්ගාදීසු අඤ්ඤතරස්සා”ති සබ්බෙසං හි අත්තනා අධිගතධම්මා පාකටො හොන්ති. සවෙ “ඉමෙසං නාමාහං ධම්මානං ලාභී”ති වදති, එත්තාවතාපිස්ස වචනං න සද්ධාතබ්බං, බහුස්සුතා හි උග්ගහපරිපුච්ඡාකුසලා භික්ඛු ඉමානි ඡ යානානි සොධෙතුං සක්කොන්ති.

ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ආගමනපටිපදා සොධෙතබ්බො. යදි ආගමනපටිපදා න සුඡ්ඤ්ඤාති, “ඉමාය පටිපදාය ලොකුත්තරධම්මො නාම න ලබ්භති”ති අපනෙතබ්බො. යදි පනස්ස ආගමනපටිපදා සුඡ්ඤ්ඤාති, “දීඝරත්තං තීසු සික්ඛාසු අප්පමත්තො ජාගරියමනුයුත්තො චතුසු පච්චයෙසු අලග්ගො ආකාසෙ පාණ්ඩුමෙන චෙතසා විහරති”ති පඤ්ඤායති, තස්ස භික්ඛුනො බ්‍යාකරණං පටිපදාය සද්ධිං සංසන්දති. “සෙය්‍යාථාපි නාම ගඬිගොදකං යමුනොදකෙන සද්ධිං සංසන්දති සමෙති; එවමෙව



සුපඤ්ඤත්තා තෙන භගවතා සාවකානං නිබ්බානගාමිනී පටිපදා සංසන්දනි  
නිබ්බානඤ්ච පටිපදා වා”ති (දී. නි. 2.296) චුත්තසදිසං හොති.

අපිව බො න එත්තකෙනාපි සක්කාරො කාතබ්බො. කස්මා? එකච්චස්ස හි  
පුපුඡ්ජනස්සාපි සතො ඛිණාසවපටිපත්තිසදිසා පටිපදා හොති, තස්මා සො භික්ඛු  
තෙහි තෙහි උපායෙහි උත්තාසෙනබ්බො. ඛිණාසවස්ස නාම අසනියාපි මත්ථකෙ  
පතමානාය භයං වා ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා න හොති. සවස්ස භයං වා  
ඡම්භිතත්තං වා ලොමහංසො වා උජ්ජජ්ජති, “න ත්වං අරහා”ති අපනෙතබ්බො.  
සචෙ පන අභිරු අච්ඡම්භි අනුත්රාසි හුත්වා සිහො විය නිසිදති, අයං භික්ඛු  
සම්පන්නවෙය්‍යාකරණො සමන්තා රාජරාජමහාමත්තාදිහි පෙසිතං සක්කාරං  
අරහතීති.

පාපිච්ඡොති යා සා “ඉධෙකච්චො දුස්සිලොව සමානො සිලවාති මං ජනො  
ජානාතුති ඉච්ඡති”තිආදිනා (විභ. 851) නයෙන චුත්තා පාපිච්ඡා තාය  
සමන්තාගතො. ඉච්ඡාපකතොති තාය පාපිකාය ඉච්ඡාය අපකතො අභිභූතො  
පාරාජිකො හුත්වා.

විසුද්ධාපෙක්ඛොති අත්තනො විසුද්ධිං අපෙක්ඛමානො ඉච්ඡමානො  
පත්ථයමානො. අයඤ්චි යස්මා පාරාජිකං ආපන්නො, තස්මා භික්ඛුභාවෙ යත්වා  
අභබ්බො කුමානාදිති අධිගන්තුං, භික්ඛුභාවො භිස්ස සග්ගන්තරායො චෙව හොති  
මග්ගන්තරායො ව. චුත්තඤ්ඤෙනං – “සාමඤ්ඤං දුජ්ජරාමට්ඨං  
නිරයායුපකඬ්ඨති”ති (ධ. ප. 311). අපරමපි චුත්තං – “සිට්ඨො හි පරිබ්බාපො,  
භියො ආකිරතෙ රජ”න්ති (ධ. ප. 313). ඉච්චස්ස භික්ඛුභාවො විසුද්ධි නාම න  
හොති. යස්මා පන ගිහී වා උපාසකො වා ආරාමිකො වා සාමණෙරො වා හුත්වා  
දානසරණසිලසංවරාදිහි සග්ගමග්ගං වා කුමානවිමොක්ඛාදිහි මොක්ඛමග්ගං වා  
ආරාධෙතුං භබ්බො හොති, තස්මාස්ස ගිහිආදිභාවො විසුද්ධි නාම හොති, තස්මා තං  
විසුද්ධිං අපෙක්ඛනතො “විසුද්ධාපෙක්ඛො”ති චුච්චති. තෙනෙව චස්ස පදභාජනෙ  
“ගිහී වා හොතුකාමො”තිආදි චුත්තං.

එවං වදෙය්‍යාති එවං භණෙය්‍ය. කථං? “අජානමෙවං ආවුසො අවචං ජානාමි,  
අපස්සං පස්සාමි”ති. පදභාජනෙ පන “එවං වදෙය්‍යා”ති ඉදං පදං අනුද්ධරිත්ථාව  
යථා වදන්තො “අජානමෙවං ආවුසො අවචං ජානාමි, අපස්සං පස්සාමි”ති වදති  
නාමාති චුච්චති, තං ආකාරං දස්සෙතුං “නාහං එතෙ ධම්මෙ ජානාමි”තිආදි චුත්තං.  
තුච්ඡං මුසා විලපින්නි අහං වචනත්ථවිරහතො තුච්ඡං වඤ්චනාධිජ්ජායතො මුසා  
විලපිං, අභණින්නි චුත්තං හොති. පදභාජනෙ පනස්ස අඤ්ඤෙන පදබ්‍යඤ්ජනෙන  
අත්ථමත්තං දස්සෙතුං “තුච්ඡකං මයා භණිත”න්තිආදි චුත්තං.

පුරිමෙ උපාදායාති පුරිමාති තිණි පාරාජිකාති ආපන්නෙ පුග්ගලෙ උපාදාය.  
සෙසං පුබ්බෙ චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ව පාකට්ඨමොති.

## පදහාජනීයවණ්ණනා

199. එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විහජිත්වා ඉදානි යස්මා හෙට්ඨා පදහාජනීයමිහි “ක්කානං විමොක්ඛං සමාධි සමාපත්ති ඤාණදස්සනං...පෙ.... සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරතී”ති එවං සංඛිත්තෙනෙව උත්තරිමනුස්සධම්මො දස්සිතො, න විත්ථාරෙන ආපත්තිං ආරොපෙත්වා තත්ති යපිතා. සඬ්ඛෙපදස්සිතෙ ච අත්ථෙ න සඬ්ඛෙ සඬ්ඛාකාරෙන නයං ගහෙතුං සක්කොන්ති, තස්මා සඬ්ඛාකාරෙන නයග්ගහණත්ථං පුන තදෙව පදහාජනං මාතිකායානෙ යපෙත්වා විත්ථාරතො උත්තරිමනුස්සධම්මං දස්සෙත්වා ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුකාමො “ක්කානන්ති පයමං ක්කානං, දුතියං ක්කාන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ පයමජ්ඣානාදීහි මෙත්තාක්කානාදීනිපි අසුභජ්ඣානාදීනිපි ආනාපානස්සතිසමාධිජ්ඣානම්පි ලොකියජ්ඣානම්පි ලොකුත්තරජ්ඣානම්පි සඬ්ගහිතමෙව. තස්මා “පයමං ක්කානං සමාපජ්ජිත්තිපි...පෙ.... චතුත්ථං ජ්ඣානං, මෙත්තාක්කානං, උපෙක්ඛාක්කානං අසුභජ්ඣානං ආනාපානස්සතිසමාධිජ්ඣානං, ලොකියජ්ඣානං, ලොකුත්තරජ්ඣානං සමාපජ්ජි”න්තිපි භණන්තො පාරාජිකොව හොතිති වෙදිතඛිබ්බො.

සුට්ඨු මුත්තො විවිධෙහි වා කිලෙසෙහි මුත්තොති විමොක්ඛො. සො පනායං රාගදොසමොහෙහි සුඤ්ඤත්තා සුඤ්ඤතො. රාගදොසමොහනිමිත්තෙහි අනිමිත්තත්තා අනිමිත්තො. රාගදොසමොහපණ්ඩිතං අභාවතො අප්පණ්ණිතොති වුච්චති. විත්තං සමං ආදහති ආරම්මණෙ යපෙතිති සමාධි. අරියෙහි සමාපජ්ජිතඛිබ්බතො සමාපත්ති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව. එත්ථ ච විමොක්ඛත්තිකෙන ච සමාධිත්තිකෙන ච අරියමග්ගොව වුත්තො. සමාපත්තිත්තිකෙන පන ඵලසමාපත්ති. තෙසු යංකිඤ්චි ඵකම්පි පදං ගහෙත්වා “අහං ඉමස්ස ලාභීම්හි”ති භණන්තො පාරාජිකොව හොති.

තිස්සො විජ්ජාති පුබ්බෙනිවාසානුස්සති, දිඛ්ඛවක්ඛු, ආසවානං බයෙ ඤාණන්ති. තත්ථ එකිස්සාපි නාමං ගහෙත්වා “අහං ඉමස්සා විජ්ජාය ලාභීම්හි”ති භණන්තො පාරාජිකො හොති. සඬ්ඛෙපට්ඨකථායං පන “විජ්ජානං ලාභීම්හි”ති භණන්තොපි ‘තිස්සන්තං විජ්ජානං ලාභීම්හි’ති භණන්තොපි පාරාජිකො වා”ති වුත්තං. මග්ගභාවනාපදහාජනෙ වුත්තා සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මා මග්ගසම්පයුත්තා ලොකුත්තරාව ඉධාධිජ්ජෙතා. තස්මා ලොකුත්තරානං සතිපට්ඨානානං සම්මප්පධානානං ඉද්ධිපාදානං ඉන්ද්‍රියානං බලානං බොජ්ඣංගානං අරියස්ස අට්ඨකස්ස මග්ගස්ස ලාභීම්හිති වදනො පාරාජිකන්ති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. මහාපච්චරියාදීසු පන “සතිපට්ඨානානං ලාභීම්හි”ති එවං එකෙකකොට්ඨාසවසෙනාපි ‘කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානස්ස ලාභීම්හි’ති එවං තත්ථ එකෙකධම්මවසෙනාපි වදනො පාරාජිකමෙවා”ති වුත්තං තම්පි සමෙති. කස්මා? මග්ගක්ඛණ්ණජ්ජන්තෙයෙව සන්ධාය වුත්තත්තා. ඵලසච්ඡිකිරියායපි එකෙකඵලවසෙන පාරාජිකං වෙදිතඛිබ්බං.

රාගස්ස පහානන්තිආදිත්තිකෙ කිලෙසප්පහානමෙව චුත්තං. තං පන යස්මා මග්ගෙන විතා නත්ථී, තතියමග්ගෙන හි කාමරාගදොසානං පහානං, චතුත්ථෙන මොහස්ස, තස්මා “රාගො මෙ පහිනො” තිආදිති වදනොපි පාරාජිකං චුත්තං.

රාගා විත්තං විනිවරණතාතිආදිත්තිකෙ ලොකුත්තරවිත්තමෙව චුත්තං. තස්මා “රාගා මෙ විත්තං විනිවරණ” තිආදිති වදනොපි පාරාජිකමෙව.

සුඤ්ඤාගාරපදභාජනෙ පන යස්මා ක්කානෙන අසට්ඨො “සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමි” ති වචනමත්තෙන පාරාජිකං නාධිප්පෙතං, තස්මා “පයමෙන ක්කානෙන සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමි” තිආදි චුත්තං. තස්මා යො ක්කානෙන සට්ඨො “ඉමිනා නාම ක්කානෙන සුඤ්ඤාගාරෙ අභිරමාමි” ති වදති, අයමෙව පාරාජිකො හොතිති වෙදිතබ්බො.

යා ව “ඤාණ” ති ඉමස්ස පදභාජනෙ අම්බට්ඨසුත්තාදිසු (දී. නි. 1.254 ආදයො) චුත්තාසු අට්ඨසු විජ්ජාසු විපස්සනාඤාණමනොමයිද්ධිඉද්ධිවිධිදිබ්බසොතවෙනොපරියඤාණහෙදා පඤ්ච විජ්ජා න ආගතා, තාසු එකා විපස්සනාව පාරාජිකවත්ථු න හොති, සෙසා හොන්තිති වෙදිතබ්බො. තස්මා “විපස්සනාය ලාභිමිහි” තිපි “විපස්සනාඤාණස්ස ලාභිමිහි” තිපි වදනො පාරාජිකං නත්ථී. චුස්සදෙවත්ථෙරො පන භණති – “ඉතරාපි වතස්සො විජ්ජා ඤාණෙන අසට්ඨා පාරාජිකවත්ථු න හොන්ති. තස්මා ‘මනොමයස්ස ලාභිමිහි, ඉද්ධිවිධස්ස, දිබ්බාය සොතධාතුයා, වෙනොපරියස්ස ලාභිමිහි’ ති වදනොපි පාරාජිකං නත්ථී” ති. තං තස්ස අන්තෙවාසිකෙහෙව පටික්ඛිත්තං – “ආචරියො න ආභිධම්මිකො භූමිමන්තරං න ජානාති, අභිඤ්ඤා නාම චතුත්ථස්සකානපාදකොව මහග්ගතධම්මො, ක්කානෙනෙව ඉජ්ඣති. තස්මා මනොමයස්ස ලාභිමිහි’ ති වා ‘මනොමයඤාණස්ස ලාභිමිහි’ ති වා යථා වා තථා වා වදතු පාරාජිකමෙවා” ති. එත්ථ ව කිඤ්චාපි නිබ්බානං පාළියා අනාගතං, අථ බො “නිබ්බානං මෙ පත්ත” ති වා “සච්ඡිකත” ති වා වදනො පාරාජිකමෙව. කස්මා? නිබ්බානස්ස නිබ්බත්තිතලොකුත්තරත්තා. තථා “චත්තාරි සච්චානි පටිච්ඡ්ඣං පටිච්ඡ්ඣානි මයා” ති වදනොපි පාරාජිකමෙව. කස්මා? සච්චප්පට්ඨෙධොති හි මග්ගස්ස පරියායවචනං. යස්මා පන “තිස්සො පටිසම්භිදා කාමාවචරකුසලතො චතුසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු විත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජන්ති, ක්‍රියතො චතුසු ඤාණසම්පයුත්තෙසු විත්තුප්පාදෙසු උප්පජ්ජන්ති, අත්ථපටිසම්භිදා එතෙසු චෙව උප්පජ්ජති, චතුසු මග්ගෙසු චතුසු ඵලෙසු ව උප්පජ්ජති” ති විභඩ්ගෙ (විභ. 746) චුත්තං. තස්මා “ධම්මපටිසම්භිදාය ලාභිමිහි” ති වා, “නිරුත්ති...පෙ.... පටිභානපටිසම්භිදාය ලාභිමිහි” ති වා “ලොකියඅත්ථපටිසම්භිදාය ලාභිමිහි” ති වා චුත්තෙපි පාරාජිකං නත්ථී. “පටිසම්භිදානං ලාභිමිහි” ති චුත්තෙ න තාව සීසං ඔතරති. “ලොකුත්තරඅත්ථපටිසම්භිදාය ලාභිමිහි” ති චුත්තෙ පන පාරාජිකං හොති. සඬ්ඛෙපට්ඨකථායං පන අත්ථපටිසම්භිදාප්පත්තොමිහිති අවිසෙසෙනාපි වදනො පාරාජිකං චුත්තං. කුරුන්දියමිපි “න මුච්චති” ති චුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන

“එත්තාවතා පාරාජිකං නත්ථි, එත්තාවතා සීසං න ඔතරති, එත්තාවතා න පාරාජික” න්ති විචාරිතත්තා න සක්කා අඤ්ඤං පමාණං කාතුන්ති.

“නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජාමි” ති වා “ලාභිමිහාහං තස්සා” ති වා වදනොපි පාරාජිකං නත්ථි. කස්මා? නිරොධසමාපත්තියා නෙව ලොකියත්තා න ලොකුත්තරත්තාති. සචෙ පනස්ස එවං හොති – “නිරොධං නාම අනාගාමී වා බ්ණාසචො වා සමාපජ්ජති, තෙසං මං අඤ්ඤතරොති ජානිස්සති” ති බ්‍යාකරොති, සො ව නං තථා ජානාති, පාරාජිකන්ති මහාපච්චරිසඬ්ඛෙපට්ඨකථාසු වුත්තං. තං විමංසිත්වා ගහෙතබ්බං.

“අතීතභවෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ සොතාපන්නොමිති” ති වදනොපි පාරාජිකං නත්ථි. අතීතක්ඛන්ධානඤ්ඤි පරාමට්ඨත්තා සීසං න ඔතරතිති. සඬ්ඛෙපට්ඨකථායං පන “අතීතෙ අට්ඨසමාපත්තිලාභිමිති” ති වදනො පාරාජිකං නත්ථි, කුප්පධම්මත්තා ඉධ පන “අත්ථි අකුප්පධම්මත්තාති කෙච්ච වදන්ති” ති වුත්තං. තම්පි තත්ථෙච “අතීතත්තභාවං සන්ධාය කථෙන්නස්ස පාරාජිකං න හොති, පච්චුප්පන්නත්තභාවං සන්ධාය කථෙන්නස්සෙව හොති” ති පටික්ඛිත්තං.

### සුද්ධිකචාරකථාවණ්ණනා

**200.** එවං ඤානාදීනි දස මානිකාපදානි විත්ථාරෙත්වා ඉදානි උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපන්නො යං සම්පජානමුසාවාදං භණති, තස්ස අඩ්ඨං දස්සෙත්වා තස්සෙව විත්ථාරස්ස වසෙන චක්කපෙය්‍යාලං බන්ධන්තො උල්ලපනාකාරඤ්ච ආපත්තිභෙදඤ්ච දස්සෙතුං “තීහාකාරෙහි” තිආදිමාහ. තත්ථ සුද්ධිකචාරො චත්තුකාමචාරො පච්චයපටිසංයුත්තචාරොති තයො මහාවාරා. තෙසු සුද්ධිකචාරෙ පයමජ්ඣානං ආදිං කත්වා යාව මොහා විත්තං විනිවරණපදං, තාව එකමෙකස්මිං පදෙ සමාපජ්ජීං, සමාපජ්ජාමි, සමාපන්නො, ලාභිමිති, වසීමිති, සච්ඡිකතං මයාති ඉමෙසු ඡසු පදෙසු එකමෙකං පදං තීහාකාරෙහි, වතුහි, පඤ්චහි, ඡහි, සත්තභාකාරෙහිති එවං පඤ්චක්ඛන්තුං යොජෙත්වා සුද්ධිකතයො නාම වුත්තො. තතො පයමඤ්ච ඤානං, දුතියඤ්ච ඤානන්ති එවං පයමජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං සට්ඨන්තෙන සබ්බපදානි සට්ඨන්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන බණ්ඩවක්කං නාම වුත්තං. තඤ්ඤි පුන ආනෙත්වා පයමජ්ඣානාදීහි න යොජිතං, තස්මා “බණ්ඩවක්ක” න්ති වුච්චති. තතො දුතියඤ්ච ඤානං, තතියඤ්ච ඤානන්ති එවං දුතියජ්ඣානෙන සද්ධිං එකමෙකං පදං සට්ඨන්වා පුන ආනෙත්වා පයමජ්ඣානෙන සද්ධිං සම්බන්ධිත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන බද්ධවක්කං නාම වුත්තං. තතො යථා දුතියජ්ඣානෙන සද්ධිං, එවං තතියජ්ඣානාදීහිපි සද්ධිං, එකමෙකං පදං සට්ඨන්වා පුන ආනෙත්වා දුතියජ්ඣානාදීහි සද්ධිං සම්බන්ධිත්වා තෙනෙව විත්ථාරෙන අඤ්ඤානිපි එකුනතිංස බද්ධවක්කානි චත්වා එකමුලකතයො නිට්ඨාපිතො. පාඨො පන සඬ්ඛෙපෙන දස්සිතො, සො අසම්මුය්හන්තෙන විත්ථාරතො චෙදිතබ්බො.



යථා ව එකමුලකො, එවං දුමුලකාදයොපි සබ්බමුලකපරියොසානා වතුන්තං සතානං උපරි පඤ්චනිංස නයා චුත්තා. සෙය්‍යාටීදං – ද්විමුලකා එකුනතිංස, තිමුලකා අට්ඨවිස, චතුමුලකා සත්තවිස; එවං පඤ්චමුලකාදයොපි එකෙකං උභ්‍යං කත්වා යාව තිංසමුලකා, තාව වෙදිතබ්බා. පාඨෙ පන තෙසං නාමමපි සඬ්ඛිපිත්වා “ඉදං සබ්බමුලක”න්ති තිංසමුලකන යො එකො දස්සිතො. යස්මා ව සුඤ්ඤාගාරපදං ඤානෙන අසට්ඨං සීසං න ඔතරති, තස්මා තං අනාමසිත්වා මොහා විත්තං විනිවරණපදපරියොසානායෙව සබ්බත්ථ යොජනා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. එවං පට්ඨමජ්ඣානාදීනි පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා දුතියජ්ඣානාදීනි සට්ඨන්තවා වා අසට්ඨන්තවා වා සමාපජ්ජන්ති ආදිනා නයෙන උල්ලපතො මොක්ඛො නත්ථි, පාරාජිකං ආපජ්ජති යෙවාති.

ඉමස්ස අත්ථස්ස දස්සනවසෙන චුත්තෙ ව පනෙනස්මිං සුද්ධිකමභාවාරෙ අයං සඬ්ඛෙපතො අත්ථවණ්ණනා – තිභාකාරෙහීති සම්පජානමුසාවාදස්ස අඬ්ඟභූතෙහි තීහි කාරණෙහි. පුබ්බෙවස්ස හොතිති පුබ්බභාගෙයෙව අස්ස පුග්ගලස්ස එවං හොති “මුසා හණ්ණස්ස”න්ති. හණන්තස්ස හොතිති හණමානස්ස හොති. හණ්ණස්ස හොතිති හණිතෙ අස්ස හොති, යං වත්තබ්බං තස්මිං චුත්තෙ හොතිති අත්ථො. අථ වා හණ්ණස්සාති චුත්තවතො නිට්ඨිතවචනස්ස හොතිති. යො එවං පුබ්බභාගෙපි ජානාති, හණන්තොපි ජානාති, පච්ඡාපි ජානාති, “මුසා මයා හණිත”න්ති සො “පට්ඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජි”න්ති හණන්තො පාරාජිකං ආපජ්ජන්ති අයමෙත්ථ අත්ථො දස්සිතො. කිඤ්චාපි දස්සිතො, අථ බො අයමෙත්ථ විසෙසො – පුච්ඡා තාව හොති “මුසා හණ්ණස්ස”න්ති පුබ්බභාගො අත්ථි, ‘මුසා මයා හණිත’න්ති පච්ඡාභාගො නත්ථි, චුත්තමත්තමෙව හි කොචි පමුස්සති, කිං තස්ස පාරාජිකං හොති, න හොති”ති? සා එවං අට්ඨකථාසු විස්සජ්ජිතා – පුබ්බභාගෙ “මුසා හණ්ණස්ස”න්ති ව හණන්තස්ස “මුසා හණාමි”ති ව ජානතො පච්ඡාභාගෙ “මුසා මයා හණිත”න්ති න සක්කා න භවිතුං. සවෙපි න හොති පාරාජිකමෙව. පුරිමමෙව හි අඬ්ඟද්වයං පමාණං. යස්සාපි පුබ්බභාගෙ “මුසා හණ්ණස්ස”න්ති ආහොගො නත්ථි, හණන්තො පන “මුසා හණාමි”ති ජානාති, හණිතෙපි “මුසා මයා හණිත”න්ති ජානාති, සො ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො. පුබ්බභාගො හි පමාණතරො. තස්මිං අසති දවා හණිතං වා රවා හණිතං වා හොති”ති.

එත්ථ ව තංඤාණතා ව ඤාණසමොධානඤ්ච පරිච්චජිතබ්බං. තංඤාණතා පරිච්චජිතබ්බාති යෙන චිත්තෙන “මුසා හණ්ණස්ස”න්ති ජානාති, තෙනෙව “මුසා හණාමි”ති ව “මුසා මයා හණිත”න්ති ව ජානාතිති එවං එකචිත්තෙනෙව තීසු බණෙසු ජානාතිති අයං තංඤාණතා පරිච්චජිතබ්බා, න හි සක්කා තෙනෙව චිත්තෙන තං චිත්තං ජානිතුං යථා න සක්කා තෙනෙව අසිනා සො අසි ඡිත්තදිතුන්ති. පුරිමං පුරිමං පන චිත්තං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස චිත්තස්ස තථා උප්පත්තියා පච්චයො භුත්වා නිරුජ්ඣති. තෙනෙතං වුච්චති –

“පමාණං පුබ්බභාගොව, තස්මිං සති න හෙස්සති;  
සෙසද්වයන්ති නත්ථෙත, මිති වාචා තිවඬ්ඟිකා”ති.

“ඤාණසමොධානං පරිච්චජිතබ්බ” න්ති එතානි තිණි විත්තානි එකක්කමණෙ උප්පජ්ජන්තිති න ගහෙතබ්බානි. ඉද්දඤ්භි විත්තං නාම –

අනිරුද්ධමිති පයමෙ, න උප්පජ්ජති පච්ඡමං;  
නිරන්තරුප්පජ්ජනතො, එකං විය පකාසති.

ඉතො පරං පන ය්වායං “පයමං ඤානං සමාපජ්ජි” න්ති සම්පජානමුසා භණති, යස්මා සො “නත්ථි මෙ පයමං ඤාන” න්ති එවංදිට්ඨිකො හොති, තස්ස හි අත්ථෙවායං ලද්ධි. තථා “නත්ථි මෙ පයමං ඤාන” න්ති එවමස්ස බමති වෙව රුච්චති ව. එවංසභාවමෙව වස්ස විත්තං “නත්ථි මෙ පයමං ඤාන” න්ති. යදා පන මුසා වත්තුකාමො හොති, තදා තං දිට්ඨිං වා දිට්ඨියා සහ බන්තිං වා දිට්ඨිබන්තිහි සද්ධිං රුචිං වා, දිට්ඨිබන්තිරුචිහි සද්ධිං භාවං වා විනිධාය නික්ඛිපිත්වා පටිච්ඡාදෙන්වා අභූතං කත්වා භණති, තස්මා තෙසම්පි වසෙන අභිගහෙදං දස්සෙතුං “වතුභාකාරෙහි” තිආදි වුත්තං. පරිවාරෙ ව “අට්ඨංචිගිකො මුසාවාදො” ති (පටි. 328) වුත්තත්තා තත්ථ අධිප්පෙතාය සඤ්ඤාය සද්ධිං අඤ්ඤොපි ඉධ “අට්ඨංචාකාරෙහි” ති එකො නයො යොජෙතබ්බො.

එත්ථ ව විනිධාය දිට්ඨිත්ති බලවධම්මවිනිධානවසෙනෙතං වුත්තං. විනිධාය බන්තිත්තිආදීනි තතො දුබ්බලදුබ්බලානං විනිධානවසෙන. විනිධාය සඤ්ඤන්ති ඉදං පනෙත්ථ සබ්බදුබ්බලධම්මවිනිධානං. සඤ්ඤාමත්තම්පි නාම අවිනිධාය සම්පජානමුසා භාසිස්සන්ති තෙනං යානං විජ්ජති. යස්මා පන “සමාපජ්ජස්සාමි” තිආදිනා අනාගතවචනෙන පාරාජිකං න හොති, තස්මා “සමාපජ්ජි” න්තිආදීනි අතීතවත්තමානපදානෙව පාඨෙ වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.

**207.** ඉතො පරං සබ්බමිපි ඉමස්මිං සුද්ධිකමභාවාරෙ උත්තානත්ථමෙව. න හෙත්ථ තං අත්ථි – යං ඉමිනා විනිච්ඡයෙන න සක්කා භවෙය්‍ය විඤ්ඤාතුං, යථෙත්වා කිලෙසප්පභානපදස්ස පදභාජනෙ “රාගො මෙ වත්තො වත්තො” තිආදීනං පදානං අත්ථං. ස්වායං වුච්චති – එත්ථ හි වත්තොති ඉදං සකභාවපරිච්චජනවසෙන වුත්තං. වත්තොති ඉදං පුන අනාදියනභාවදස්සනවසෙන. මුත්තොති ඉදං සන්තතිතො විමොචනවසෙන. පභීතොති ඉදං මුත්තස්සාපි ක්වචි අනවට්ඨානදස්සනවසෙන. පටිනිස්සට්ඨොති ඉදං පුබ්බෙ ආදින්නපුබ්බස්ස පටිනිස්සග්ගදස්සනවසෙන. උක්ඛෙට්තොති ඉදං අරියමග්ගෙන උත්තාසිතත්තා පුන අනල්ලියනභාවදස්සනවසෙන. ස්වායමත්ථො සද්දසත්ථො පරියෙසිතබ්බො. සමුක්ඛෙට්තොති ඉදං සුට්ඨු උත්තාසෙත්වා අණුසහගතස්සාපි පුන අනල්ලියනභාවදස්සනවසෙන වුත්තත්ති.

සුද්ධිකවාරකථා නිට්ඨිතා.

වත්තුකාමවාරකථා

**215.** වත්තුකාමවාරෙහි “තීහාකාරෙහි” තිආදිනං අත්ථො,  
 වාරපෙය්‍යාලජ්ජහෙදො ච සබ්බො ඉධ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. කෙවලඤ්ඤි  
 යං “මයා විරජ්ඣත්වා අඤ්ඤං වත්තුකාමෙන අඤ්ඤං චුත්තං, තස්මා නත්ථි මය්හං  
 ආපත්ති” ති එවං ඔකාසගවෙසකානං පාපපුග්ගලානං ඔකාසනිසෙධනත්ථං චුත්තො.  
 යථෙව හි “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී” ති වත්තුකාමො “ධම්මං පච්චක්ඛාමී” තිආදීසු  
 සික්ඛාපච්චක්ඛානපදෙසු යං වා තං වා වදන්තොපි ඛෙත්තෙ ඔතිණ්ණත්තා  
 සික්ඛාපච්චක්ඛානකොච හොති; එවං පට්ඨමජ්ඣානාදීසු උත්තරිමනුස්සධම්මපදෙසු  
 යංකිඤ්චි එකං වත්තුකාමො තතො අඤ්ඤං යං වා තං වා වදන්තොපි ඛෙත්තෙ  
 ඔතිණ්ණත්තා පාරාජිකොච හොති. සථෙ යස්ස වදති, සො තමත්ථං තඨ්ඛණඤ්ඤෙව  
 ජානාති. ජානනලක්ඛණඤ්ඤෙවත්ථ සික්ඛාපච්චක්ඛානෙ චුත්තනයෙනෙව  
 වෙදිතබ්බං.

අයං පන විසෙසො – සික්ඛාපච්චක්ඛානං හත්ථමුද්දාය සීසං න ඔතරති. ඉදං  
 අභුතාරොචනං හත්ථමුද්දායපි ඔතරති. යො හි හත්ථවිකාරාදීහිපි  
 අධිගපච්චධිගවොපනෙහි අභුතං උත්තරිමනුස්සධම්මං විඤ්ඤත්තිපථෙ ධීතස්ස  
 පුග්ගලස්ස ආරොචෙති, සො ච තමත්ථං ජානාති, පාරාජිකොච හොති. අථ පන යස්ස  
 ආරොචෙති, සො න ජානාති “කි අයං භණ්ණි” ති, සංසයං වා ආපජ්ජති, විරං  
 වීමංසිත්වා වා පච්ඡා ජානාති, අප්පට්ඨිජානන්තො ඉච්චෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. එවං  
 අප්පට්ඨිජානන්තස්ස චුත්තෙ ථුල්ලච්චයං හොති. යො පන ඝානාදීනි අත්තනො  
 අධිගමවසෙන වා උග්ගහපරිපූර්ණදිවසෙන වා න ජානාති, කෙවලං ඝානන්ති වා  
 විමොක්ඛොති වා වචනමත්තමෙව සුතං හොති, සොපි තෙන චුත්තෙ “ඝානං කිර  
 සමාපජ්ජන්ති එස වදන්ති” ති යදි එත්තකමත්තමපි ජානාති, ජානාතිච්චෙව සඬ්ඛං  
 ගච්ඡති. තස්ස චුත්තෙ පාරාජිකමෙව. සෙසො එකස්ස වා ද්විත්තං වා ඛණ්ණං වා  
 නියමිතානියමිතවසෙන විසෙසො සබ්බො සික්ඛාපච්චක්ඛානකථායං  
 චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බොති.

වත්තුකාමවාරකථා නිට්ඨිතා.

### පච්චයපටිසංයුත්තවාරකථා

**220.** පච්චයපටිසංයුත්තවාරෙහි – සබ්බං වාරපෙය්‍යාලහෙදං පුබ්බෙ  
 ආගතපදානඤ්ච අත්ථං චුත්තනයෙනෙව ඤත්වා පාළික්කමො තාව එවං  
 ජානිතබ්බො. එත්ථ හි “යො තෙ විහාරෙ වසී, යො තෙ විවරං පරිභුඤ්ඤී, යො තෙ  
 පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ඤී, යො තෙ සෙනාසනං පරිභුඤ්ඤී, යො තෙ  
 ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං පරිභුඤ්ඤී” ති ඉමෙ පඤ්ච පච්චත්තවචනවාරා,  
 “යෙන තෙ විහාරො පරිභුත්තො” තිආදයො පඤ්ච කරණවචනවාරා, “යං ත්වං  
 ආගම්ම විහාරං අදාසී” තිආදයො පඤ්ච උපයොගවචනවාරා චුත්තා, තෙසං වසෙන  
 ඉධ චුත්තෙන සුඤ්ඤාගාරපදෙන සද්ධිං පුබ්බෙ චුත්තෙසු පට්ඨමජ්ඣානාදීසු  
 සබ්බපදෙසු වාරපෙය්‍යාලහෙදො වෙදිතබ්බො. “යො තෙ විහාරෙ, යෙන තෙ  
 විහාරො, යං ත්වං ආගම්ම විහාර” න්ති එවං පරියායෙන චුත්තත්තා පන “අභ” න්ති

ව අවුත්තත්තා පටිවිජානන්තස්ස චුත්තෙපි ඉධ පුල්ලව්වයං, අපටිවිජානන්තස්ස දුක්කටන්ති අයමෙත්ථ විනිවිජයො.

### අනාපත්තිහෙදකථා

එවං විත්ථාරවසෙන ආපත්තිහෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි අනාපත්තිං දස්සෙත්තො “අනාපත්ති අධිමානෙනා”ති ආදිමාහ. තත්ථ අධිමානෙනාති අධිගතමානෙන සමුදාවරන්තස්ස අනාපත්ති. අනුල්ලපනාධිප්පායස්සාති කොහඤ්ඤ ඉච්ඡාචාරෙ අයත්වා අනුල්ලපනාධිප්පායස්ස සබ්බමචාරිතං සන්තිකෙ අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තස්ස අනාපත්ති. උම්මත්තකාදයො පුබ්බෙ චුත්තනායාඵව. ඉධ පන ආදිකම්මිකා වග්ගමුදාතිරියා හික්ඛු. තෙසං අනාපත්තිති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදිසු ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – හත්ථමුද්දාය ආරොචෙත්තස්ස කායචිත්තතො, වච්භෙදෙන ආරොචෙත්තස්ස වාචාචිත්තතො, උභයං කරොන්තස්ස කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වච්කම්මං, අකුසලචිත්තං, තිවෙදනං හසන්තොපි හි සොමනස්සිකො උල්ලපති භායන්තොපි මජ්ඣන්තොපිති.

### විනිතවත්ථුචණ්ණනා

**223.** විනිතවත්ථුසු – අධිමානවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං චුත්තනායමෙව.

දුතියවත්ථුස්මිං – පණ්ඩායාති පත්ථනං කත්වා. එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතීති එවං අරඤ්ඤෙ වසන්තං මං ජනො අරහත්තෙ වා සෙක්ඛභූමියං වා සම්භාවෙස්සති, තතො ලොකස්ස සක්කතො හවිස්සාමි ගරුකතො මානිතො පූජිතොති. ආපත්ති දුක්කටස්සාති එවං පණ්ඩාය “අරඤ්ඤෙ වසිස්සාමි”ති ගච්ඡන්තස්ස පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. තථා අරඤ්ඤෙ කුටිකරණවඩකමනනිසිදනනිවාසනපාචුරණාදිසු සබ්බකිච්චෙසු පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තස්මා එවං අරඤ්ඤෙ න වසිතබ්බං. එවං වසන්තො හි සම්භාවනං ලහතු වා මා වා දුක්කටං ආපජ්ජති. යො පන සමාදින්නධුතඨගො “ධුතඨගං රක්ඛිස්සාමි”ති වා “ගාමන්තෙ මෙ වසතො චිත්තං වික්ඛිපති, අරඤ්ඤං සප්පාය”න්ති චිත්තෙන්වා වා “අද්ධා අරඤ්ඤෙ තිණ්ණං විවෙකානං අඤ්ඤතරං පාපුණිස්සාමි”ති වා “අරඤ්ඤං පටිසිත්වා අරහත්තං අපාපුණිත්වා න නික්ඛම්ස්සාමි”ති වා “අරඤ්ඤවාසො නාම භගවතා පසත්ථො, මයි ව අරඤ්ඤෙ වසන්තෙ බහු සබ්බමචාරිතො ගාමන්තං හිත්වා ආරඤ්ඤකා හවිස්සන්ති”ති වා එවං අනවජ්ජවාසං වසිතුකාමො හොති, තෙන වසිතබ්බං.

තතියවත්ථුස්මිම්පි – “අභික්කන්තාදීනි සණ්ඨපෙත්වා පිණ්ඩාය වරිස්සාමි”ති නිවාසනපාරුපනකිච්චතො පභුති යාව භොජනපරියොසානං තාව පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. සම්භාවනං ලහතු වා මා වා දුක්කටමෙව.



බන්ධකවත්තසෙබියවත්තපරිපූරණත්ථං පන සබ්බමචාරිනං  
දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනත්ථං වා පාසාදිකෙහි අභික්කමපටික්කමාදීහි පිණ්ඩාය  
පවිසන්තො අනුපවජ්ජො විඤ්ඤානන්ති.

චතුත්ථපඤ්චමවත්ථුසු – “යො තෙ විහාරෙ වසී”ති එත්ථ චුත්තනයෙනෙව  
“අහ”න්ති අචුත්තත්තා පාරාජිකං නත්ථි. අත්තුපනායිකමෙව හි සමුදාවරන්තස්ස  
පාරාජිකං චුත්තං.

පණ්ඩාය වඩ්ඤ්ඤානිආදීනි හෙට්ඨා චුත්තනයානෙව.

සංයොජනවත්ථුස්මිං – සංයොජනා පහීනාතිපි “දස සංයොජනා පහීනා”තිපි  
“එකං සංයොජනං පහීන”න්තිපි වදන්තො කිලෙසජ්ජහානමෙව ආරොචිතං හොති,  
තස්මා පාරාජිකං.

**224.** රහොවත්ථුසු – රහො උල්ලපතීති “රහොගතො අරහා අහ”න්ති වදති, න  
මනසා වින්තිතමෙව කරොති. තෙනෙත්ථ දුක්කටං චුත්තං.

විහාරවත්ථු උපට්ඨානවත්ථු ව චුත්තනයමෙව.

**225.** න දුක්කරවත්ථුස්මිං – තස්ස භික්ඛුනො අයං ලද්ධි – “අරියපුග්ගලාව  
හගවතො සාවකා”ති. තෙනාහ – “යෙ බො තෙ හගවතො සාවකා තෙ එවං  
වදෙය්‍යු”න්ති. යස්මා වස්ස අයමධිජ්ජායො – “සීලවතා ආරද්ධවිපස්සකෙන න  
දුක්කරං අඤ්ඤං බ්‍යාකාතුං, පටිබලො සො අරහත්තං පාපුණිතු”න්ති. තස්මා  
“අනුල්ලපනාධිජ්ජායො අහ”න්ති ආහ.

වීරියවත්ථුස්මිං ආරාධනීයොති සක්කා ආරාධෙතුං සම්පාදෙතුං  
නිබ්බත්තෙතුන්ති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

මච්චුවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු “යස්ස විජ්ජපටිසාරො උජ්ජජ්ජති, සො භායෙය්‍යා.  
මය්‍හං පන අවිජ්ජපටිසාරවත්ථුකානි පරිසුද්ධානි සීලානි, ස්වාහං කිං මරණස්ස  
භායස්සාමී”ති එතමත්ථවසං පටිච්ච “නාහං ආවුසො මච්චුනො භායාමී”ති ආහ.  
තෙනස්ස අනාපත්ති.

විජ්ජපටිසාරවත්ථුස්මිමිපි එසෙව නයො. තතො පරානි තිණි වත්ථුනි  
වීරියවත්ථුසදිසානෙව.

වෙදනාවත්ථුසුපයමස්මිං තාව සො භික්ඛු පටිසංඛිතානබලෙන අධිවාසනබන්තියං  
යත්වා “නාවුසො සක්කා යෙන වා තෙන වා අධිවාසෙතු”න්ති ආහ. තෙනස්ස  
අනාපත්ති.

දුතියෙ පන අත්තුපනායිකං අකත්වා “නාවුසො සක්කා පුපුජ්ජනෙනා”ති  
පරියායෙන චුත්තත්තා පුල්ලච්චයං.

**226.** බ්‍රාහ්මණවත්ථුසුසො කිර බ්‍රාහ්මණො න කෙවලං “ආයන්තු භොන්තො අරහන්තො”ති ආහ. යං යං පනස්ස වචනං මුඛතො නිග්ගච්ඡති, සබ්බං “අරහන්තානං ආසනානි පඤ්ඤපෙඨ, පාදොදකං දෙථ, අරහන්තො පාදෙ ධොවන්තු”ති අරහන්තවාදපටිසංයුත්තංයෙව. තං පනස්ස පසාදහඤ්ඤං සද්ධාවරිතත්තා අත්තනො සද්ධාබලෙන සමුස්සාහිතස්ස වචනං. තස්මා භගවා “අනාපත්ති, භික්ඛවෙ, පසාදහඤ්ඤ”ති ආහ. එවං වුවිචමානෙන පන භික්ඛුනා න භට්ඨතුට්ඨෙතෙව පච්චයා පරිභුඤ්ජිතබ්බා, “අරහත්තසම්පාපිකං පටිපදං පරිපුරෙස්සාමි”ති එවං යොගො කරණීයොති.

අඤ්ඤබ්‍යාකරණවත්ථුනිසංයොජනවත්ථුසදිසානෙව. අභාරවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු ගිහිභාවෙ අනත්ථිකතාය අනපෙක්ඛතාය “අභබ්බො බො ආවුසො මාදිසො”ති ආහ, න උල්ලපනාධිප්පායෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති.

**227.** ආවටකාමවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු වත්ථුකාමෙසු ච කිලෙසකාමෙසු ච ලොකියෙතෙව ආදීනවදස්සෙන නිරපෙක්ඛො. තස්මා “ආවටා මෙ ආවුසො කාමා”ති ආහ. තෙනස්ස අනාපත්ති. එත්ථ ච ආවටාති ආචාරිතා නිචාරිතා, පටික්ඛිත්තාති අත්ථො.

අභිරතිවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු සාසනෙ අනුක්කණ්ඨිතභාවෙන උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීසු ච අභිරතභාවෙන “අභිරතො අහං ආවුසො පරමාය අභිරතියා”ති ආහ, න උල්ලපනාධිප්පායෙන. තෙනස්ස අනාපත්ති.

පක්කමනවත්ථුස්මිං යො ඉමම්භා ආවාසා පඨමං පක්කමීස්සතීති එවං ආවාසං වා මණ්ඩපං වා සීමං වා යංකිඤ්චි යානං පරිච්ඡින්නිත්වා කතාය කතිකාය යො “මං අරහාති ජානන්තු”ති තම්භා යානා පඨමං පක්කමති, පාරාජිකො භොති. යො පන ආවරියුපජ්ඣායානං වා කිච්චෙන මාතාපිතුනං වා කෙනච්චෙව කරණීයෙන භික්ඛාවාරත්ථං වා උද්දෙසපරිපුච්ඡානං වා අත්ථාය අඤ්ඤෙන වා තාදිසෙන කරණීයෙන තං යානං අතික්කමීත්වා ගච්ඡති, අනාපත්ති. සචෙපිස්ස එවං ගතස්ස පච්ඡා ඉච්ඡාවාරො උප්පජ්ජති “න දානාහං තත්ථ ගමිස්සාමි එවං මං අරහාති සම්භාවෙස්සන්ති”ති අනාපත්තියෙව.

යොපි කෙනච්චෙව කරණීයෙන තං යානං පත්වා සජ්ඣායමනසිකාරාදිවසෙන අඤ්ඤචිහිතො වා හුත්වා වොරාදීහි වා අනුබද්ධො මෙසං වා උට්ඨිතං දිස්වා අනොවස්සකං පටිසිතුකාමො තං යානං අතික්කමති, අනාපත්ති. යානෙන වා ඉද්ධියා වා ගච්ඡන්තොපි පාරාජිකං නාපජ්ජති, පදගමනෙනෙව ආපජ්ජති. තම්පි යෙහි සහ කතිකා කතා, තෙහි සද්ධිං අපුබ්බංආවරිමං ගච්ඡන්තො නාපජ්ජති. එවං ගච්ඡන්තා හි සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං රක්ඛන්ති. සචෙපි මණ්ඩපරුක්ඛමුලාදීසු කිඤ්චි යානං පරිච්ඡින්නිත්වා “යො එත්ථ නිසීදති වා වඬිකමති වා, තං අරහාති ජානිස්සාම” පුප්ඵාති වා යිපෙත්වා “යො ඉමානි ගහෙත්වා පුජං කරිස්සති, තං අරහාති ජානිස්සාමා”තිආදීනා නයෙන කතිකා කතා භොති, තත්‍රාපි

ඉච්ඡාවාරවසෙන තථා කරොන්තස්ස පාරාජිකමෙව. සවෙපි උපාසකෙන අන්තරාමග්ගෙ විහාරො වා කතො හොති, විවරාදීනි වා යපිතානි හොන්ති, “යෙ අරහන්තො තෙ ඉමස්මිං විහාරෙ වසන්තු, විවරාදීනි ව ගණ්හන්තු” ති. තත්‍රාපි ඉච්ඡාවාරවසෙන වසන්තස්ස වා විවරාදීනි වා ගණ්හන්තස්ස පාරාජිකමෙව. එතං පන අධම්මිකකතිකවත්තං, තස්මා න කාතබ්බං, අඤ්ඤං වා එවරුපං “ඉමස්මිං තෙමාසබ්හන්තරෙ සබ්බෙව ආරඤ්ඤකා හොන්තු, පිණ්ඩපාතිකභිගාදිඅවසෙසධුතභිගධරා වා අථ වා සබ්බෙව බිණාසවා හොන්තු” ති එවමාදි. නානාවෙරජ්ජකා හි භික්ඛු සන්නිපතන්ති. තත්ථ කෙච් දුබ්බලා අජ්ජථාමා එවරුපං වත්තං අනුපාලෙතුං න සක්කොන්ති. තස්මා එවරුපමිපි වත්තං න කාතබ්බං. “ඉමං තෙමාසං සබ්බෙහෙව න උද්දිසිතබ්බං, න පරිපුච්ඡිතබ්බං, න පබ්බාපෙතබ්බං, මුගබ්බතං ගණ්හිතබ්බං, බහි සීමට්ඨස්සාපි සඬ්ඝලාභො දාතබ්බො” ති එවමාදිකං පන න කාතබ්බමෙව.

**228. ලක්ඛණසංයුත්තෙ** ය්වායං ආයස්මා ච ලක්ඛණොති ලක්ඛණත්ථෙරො චුත්තො, එස ජට්ඨසහස්සස්ස අබ්හන්තරෙ එහිභික්ඛුපසම්පදාය උපසම්පන්නො ආදිත්තපරියායාවසානෙ අරහත්තජ්ජත්තො එකො මහාසාවකොති වෙදිතබ්බො. යස්මා පනෙස ලක්ඛණසම්පන්නෙන සබ්බාකාරපරිපුරෙන බ්‍රහ්මසමෙන අත්තභාවෙන සමන්තාගතො, තස්මා ලක්ඛණොති සඬ්ඛං ගතො. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පන පබ්බජිතදිවසනො සත්තමෙ දිවසෙ අරහත්තජ්ජත්තො දුතියො අග්ගසාවකො.

සිතං පාත්වාකාසීති මන්දහසිතං පාතුඅකාසි, පකාසයි දස්සෙසීති චුත්තං හොති. කිං පන දිස්වා ථෙරො සිතං පාත්වාකාසීති? උපරි පාළියං ආගතං අට්ඨකසඬ්ඛලිකං එකං පෙනලොකෙ නිබ්බත්තං සත්තං දිස්වා, තඤ්ච බො දිබ්බෙන වක්ඛුනා, න පසාදවක්ඛුනා. පසාදවක්ඛුස්ස හි එතෙ අත්තභාවා න ආපාථං ආගච්ඡන්ති. එවරුපං පන අත්තභාවං දිස්වා කාරුඤ්ඤෙ කාතබ්බෙ කස්මා සිතං පාත්වාකාසීති? අත්තනො ච බුද්ධඤ්ඤාණස්ස ච සම්පත්තිසමනුස්සරණතො. තඤ්ච දිස්වා ථෙරො “අදිට්ඨසච්චෙන නාම පුග්ගලෙන පටිලභිතබ්බා එවරුපා අත්තභාවා මුත්තො අහං, ලාභා වත මෙ, සුලද්ධං වත මෙ” ති අත්තනො ච සම්පත්තිං අනුස්සරිත්වා “අහො බුද්ධස්ස භගවතො ඤ්ඤාණසම්පත්ති, යො ‘කම්මවිපාකො, භික්ඛවෙ, අවින්තෙය්‍යා; න වින්තෙතබ්බො’ ති (අ. නි. 4.77) දෙසෙසි, පච්චක්ඛං වත කත්වා බුද්ධා දෙසෙන්නි, සුජ්ජට්ඨිද්ධා බුද්ධානං ධම්මධාතු” ති එවං බුද්ධඤ්ඤාණසම්පත්තිඤ්ච සරිත්වා සිතං පාත්වාකාසීති. යස්මා පන බිණාසවා නාම න අකාරණා සිතං පාතුකරොන්ති, තස්මා තං ලක්ඛණත්ථෙරො පුච්ඡි – “කො නු බො ආචුසො මොග්ගල්ලාන හෙතු, කො පච්චයො සිතස්ස පාතුකම්මායා” ති. ථෙරො පන යස්මා යෙහි අයං උපපත්ති සාමං අදිට්ඨා, තෙ දුස්සද්ධාපයා හොන්ති, තස්මා භගවත්තං සක්ඛිං කත්වා ඛ්‍යාකාතුකාමතාය “අකාලො බො, ආචුසො” තිආදිමාහ. තතො භගවතො සන්නිකෙ පුට්ඨො “ඉධාහං ආචුසො” තිආදිනා නයෙන ඛ්‍යාකාසි.

තත්ථ අට්ඨකසඬ්ඛලිකන්ති සෙතං නිම්මංසලොභිතං අට්ඨසඬ්ඛානං. ගිජ්ඣාපි කාකාපි කුලලාපිති එතෙපි යක්ඛගිජ්ඣා වෙව යක්ඛකාකා ව යක්ඛකුලලා ව පච්චෙතබ්බා. පාකතිකානං පන ගිජ්ඣාදීනං ආපාථම්පි එතං රූපං නාගච්ඡති. අනුපතිත්වා අනුපතිත්වාති අනුබන්ධිත්වා අනුබන්ධිත්වා. චිතුඛෙන්තීති විනිවිජ්ඣිත්වා ගච්ඡන්ති. චිතුදෙන්තීති වා පායො, අසිධාරූපමෙහි තිබ්බේන ලොහතුණ්ඛෙහි විජ්ඣන්තීති අත්ථො. සා සුදං අට්ටස්සරං කරොතීති එත්ථ සුදන්ති නිපාතො, සා අට්ඨකසඬ්ඛලිකා අට්ටස්සරං ආතුරස්සරං කරොතීති අත්ථො. අකුසලවිපාකානුභවනත්ථං කිර යොජනප්පමාණාපි තාදිසා අත්තභාවා නිබ්බත්තන්ති, පසාදුස්සදා ව භොන්ති පක්කගණ්ඨසදිසා; තස්මා සා අට්ඨකසඬ්ඛලිකා බලවච්චෙදනාතුරා තාදිසං සරමකාසීති. එවඤ්ච පන වත්වා පුන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො “වට්ටගාමිකසත්තා නාම එවරූපා අත්තභාවා න මුච්චන්ති” ති සත්තෙසු කාරුඤ්ඤං පටිච්ච උප්පන්නං ධම්මසංවෙගං දස්සෙන්නො “තස්ස මය්හං ආවුසො එතදභොසි; අච්ඡරියං වත භො” ති ආදිමාහ.

භික්ඛු උජ්ඣායන්තීති යෙසං සා පෙතුපපත්ති අප්පච්චක්ඛා, තෙ උජ්ඣායන්ති. භගවා පන ථෙරස්සානුභාවං පකාසෙන්නො “චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති” ති ආදිමාහ. තත්ථ චක්ඛු භූතං ජාතං උප්පන්නං තෙසන්ති චක්ඛුභූතා; භූතචක්ඛුකා උප්පන්නචක්ඛුකා, චක්ඛුං උප්පාදෙන්වා, විහරන්තීති අත්ථො. දුතියපදෙපි එසෙව නයො. යත්ර භි නාමාති එත්ථ යත්රාති කාරණච්චනං. තත්‍රායමත්ථයොජනා; යස්මා නාම සාවකොපි එවරූපං ඤස්සති වා දක්ඛති වා සක්ඛිං වා කරිස්සති, තස්මා අවොචුම්හ – “චක්ඛුභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති, ඤාණභූතා වත භික්ඛවෙ සාවකා විහරන්ති” ති.

පුබ්බෙව මෙ සො භික්ඛවෙ සත්තො දිට්ඨොති බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාතඤාණප්පට්චෙධෙන අප්පමාණෙසු චක්කවාලෙසු අප්පමාණෙ සත්තනිකායෙ භවගතියොනිධිතිවාසෙ ව පච්චක්ඛං කරොන්නෙන මයා පුබ්බෙව සො සත්තො දිට්ඨොති වදති.

ගොසාතකොති ගාවො වධිත්වා වධිත්වා අට්ඨිතො මංසං මොචෙත්වා වික්කිණිත්වා ජීවිකකප්පනකසත්තො. තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනාති තස්ස නානාවෙතනාහි ආයුහිතස්ස අපරාපරියකම්මස්ස. තත්‍ර භි යාය වෙතනාය නරකෙ පටිසන්ධි ජනිතා, තස්සා විපාකෙ පරික්ඛිණේ අවසෙසකම්මං වා කම්මනිමිත්තං වා ආරම්මණං කත්වා පුන පෙතාදිසු පටිසන්ධි නිබ්බත්තති, තස්මා සා පටිසන්ධි කම්මසභාගතාය වා ආරම්මණසභාගතාය වා “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසො” ති වුච්චති. අයඤ්ච සත්තො එවං උප්පන්නො. තෙනාහ – “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙනා” ති. තස්ස කිර නරකා ච්චනකාලෙ නිම්මංසකතානං ගුන්තං අට්ඨිරාසි එව නිමිත්තං අභොසි. සො පටිච්ඡන්තම්පි තං කම්මං විඤ්ඤානං පාකට්ටං විය කරොන්නො අට්ඨසඬ්ඛලිකපෙතො ජාතො.



**229.** මංසපෙසිවත්ථුස්මිං ගොසානකොති ගොමංසපෙසියො කත්වා සුක්ඛාපෙත්වා චල්ලුරවික්කයෙන අනෙකානි වස්සානි ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපෙසියෙව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපෙසිපෙතො ජාතො.

මංසපිණ්ඩවත්ථුස්මිං සො සාකුණිකො සකුණෙ ගහෙත්වා වික්කිණනකාලෙ නිප්පක්ඛවම්මෙ මංසපිණ්ඩමත්තෙ කත්වා වික්කිණන්තො ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස නරකා චවනකාලෙ මංසපිණ්ඩොව නිමිත්තං අහොසි. සො මංසපිණ්ඩපෙතො ජාතො.

නිව්ඡව්වත්ථුස්මිං තස්ස ඔරබ්භිකස්ස ඵලකෙ වධිත්වා නිව්ඡම්මෙ කත්වා කප්පිතජීවිකස්ස පුරිමනයෙනෙව නිව්ඡම්මං ඵලකසරීරං නිමිත්තමහොසි. සො නිව්ඡව්වපෙතො ජාතො.

අසිලොමවත්ථුස්මිං සො සුකරිකො දීසරත්තං නිවාපපුට්ඨෙ සුකරෙ අසිනා වධිත්වා වධිත්වා දීසරත්තං ජීවිකං කප්පෙසි. තෙනස්ස උක්ඛිත්තාසිකභාවොව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා අසිලොමපෙතො ජාතො.

සත්තිලොමවත්ථුස්මිං සො මාගවිකො එකං මිගඤ්ච සත්තිඤ්ච ගහෙත්වා වනං ගන්ත්වා තස්ස මිගස්ස සමීපං ආගතාගතෙ මිගෙ සත්තියා විජ්ඣිත්වා මාරෙසි, තස්ස සත්තියා විජ්ඣනකභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා සත්තිලොමපෙතො ජාතො.

උසුලොමවත්ථුස්මිං කාරණිකොති රාජාපරාධිකෙ අනෙකාහි කාරණාහි පිළෙත්වා අවසානෙ කණ්ඩෙන විජ්ඣිත්වා මාරණකපුරිසො. සො කිර අසුකස්මිං පදෙසෙ විද්ධො මරතීති ඤත්වාව විජ්ඣති. තස්සෙව ජීවිකං කප්පෙත්වා නරකෙ උප්පන්නස්ස තතො පක්කාවසෙසෙන ඉධුපපත්තිකාලෙ උසුනා විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා උසුලොමපෙතො ජාතො.

සුවිලොමවත්ථුස්මිං සාරථීති අස්සදමකො. ගොදමකොතිපි කුරුන්දව්ඨකථායංචුත්තං. තස්ස පතොදසුවියා විජ්ඣනභාවොයෙව නිමිත්තං අහොසි. තස්මා සුවිලොමපෙතො ජාතො.

දුතියසුවිලොමවත්ථුස්මිං සුවකොති පෙසුඤ්ඤකාරකො. සො කිර මනුස්සෙ අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච භින්දි. රාජකුලෙ ච “ඉමස්ස ඉමං නාම අත්ථී, ඉමිනා ඉදං නාම කත”න්ති සුවෙත්වා සුවෙත්වා අනායබ්බසනං පාපෙසි. තස්මා යථානෙන සුවෙත්වා මනුස්සා භින්තා, තථා සුවිහි හෙදනදුක්ඛං පච්චන්තහොතුං කම්මමෙව නිමිත්තං කත්වා සුවිලොමපෙතො ජාතො.

අණ්ඩභාරිතවත්ථුස්මිං ගාමකුටොති විනිව්ඡයාමච්චො. තස්ස කම්මසභාගතාය කුම්භමත්තා මහාසට්ඨපමාණා අණ්ඩා අහෙසුං. සො හි යස්මා රහො පටිව්ඡන්න යානෙ ලඤ්ඡං ගහෙත්වා කුට්ඨිනිව්ඡයෙන පාකටං දොසං කරොන්තො සාමිකෙ

අස්සාමිකෙ අකාසි. තස්මාස්ස රහස්සං අඛිගං පාකටං නිබ්බත්තං. යස්මා දණ්ඩං පට්ඨපෙන්නො පරෙසං අසය්හං භාරං ආරොපෙසි, තස්මාස්ස රහස්සඛිගං අසය්හභාරො භුත්වා නිබ්බත්තං. යස්මා යස්මිං යානෙ යීතෙන සමෙන භවිතබ්බං, තස්මිං යත්වා විසමො අහොසි, තස්මාස්ස රහස්සඛිගෙ විසමා නිසජ්ජා අහොසිති.

පාරදාරිකවත්ථුස්මිං සො සත්තො පරස්ස රක්ඛිතං ගොපිතං සස්සාමිකං එස්සං ඵුසන්තො මිළ්භසුබ්බෙන කාමසුබ්බෙන චිත්තං රමයිත්වා කම්මසභාගතාය ගුථඵස්සං ඵුසන්තො දුක්ඛමනුභවිතුං තත්ථ නිබ්බත්තො. දුට්ඨමුභ්මණුවත්ථු පාකටමෙව.

**230. නිව්ඡවිත්ථිවත්ථුස්මිං.** යස්මා මාතුගාමො නාම අත්තනො එස්සෙ අනිස්සරො, සා ච තං සාමිකස්ස සන්තකං එස්සං ටෙන්නත්වා පරෙසං අභිරතීං උජ්ජාදෙසි, තස්මා කම්මසභාගතාය සුඛසම්ඵස්සා ධංසිත්වා දුක්ඛසම්ඵස්සං අනුභවිතුං නිව්ඡවිත්ථි භුත්වා උපපන්නා.

මඬගුලිත්ථිවත්ථුස්මිං මඬගුලිත්ති විරූපං දුද්දසිකං බිභවිෂං, සා කිර ඉක්ඛණ්ණිකාකම්මං යක්ඛදාසිකම්මං කරොන්ති “ඉමිනා ච ඉමිනා ච එවං බලිකම්මෙ කතෙ අයං නාම තුම්භාකං වඩ්ඪි භවිස්සති” ති මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීනි වඤ්චනාය ගහෙත්වා මහාජනං දුද්දිට්ඨිං මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්භාපෙසි, තස්මා තාය කම්මසභාගතාය ගන්ධපුප්ඵාදීනං ටෙනිතත්තා දුග්ගන්ධා දුද්දස්සනස්ස ගාහිතත්තා දුද්දසිකා විරූපා බිභවිෂා භුත්වා නිබ්බත්තා.

ඔකිලිනිවත්ථුස්මිං උජ්ජක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනිත්ති සා කිර අඛිගාරවිතකෙ නිපන්නා විජ්ජන්දමානා විපරිවත්තමානා පච්චති, තස්මා උජ්ජක්කා වෙච හොති බරෙන අග්ගිනා පක්කසරීරා; ඔකිලිනී ච කිලින්තසරීරා බිත්ථුබිත්ථුනි හිස්සා සරීරතො පග්ගරන්ති. ඔකිරිනී ච අඛිගාරසම්පරිකිණ්ණා, තස්සා හි හෙට්ඨතොපි කිංසුකපුප්ඵවණ්ණා අඛිගාරා, උභයපස්සෙසුපි, ආකාසතොපිස්සා උපරි අඛිගාරා පතන්ති, තෙන චුත්තං – “උජ්ජක්කං ඔකිලිනිං ඔකිරිනි” න්ති. සා ඉස්සාපකතා සපත්තිං අඛිගාරකටාහෙන ඔකිරිති තස්සා කිර කලිඬගරඤ්ඤො එකා නාටකිනී අඛිගාරකටාහං සම්පෙ යිපෙත්වා ගත්තතො උදකඤ්ච පුඤ්ජති, පාණිනා ච සෙදං කරොති. රාජාපි තාය සද්ධිං කථඤ්ච කරොති, පරිතුට්ඨාකාරඤ්ච දස්සෙති. අග්ගමහෙසී තං අසභමානා ඉස්සාපකතා භුත්වා අවිරපක්කන්තස්ස රඤ්ඤො තං අඛිගාරකටාහං ගහෙත්වා තස්සා උපරි අඛිගාරෙ ඔකිරි. සා තං කම්මං කත්වා තාදිසංයෙව විපාකං පච්චනුභවිතුං පෙතලොකෙ නිබ්බත්තා.

වොරසාතකවත්ථුස්මිං සො රඤ්ඤො ආණාය දීඝරත්තං වොරානං සිසානි ඡිත්ථිත්වා පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො අසීසකං කබන්ධං භුත්වා නිබ්බත්ති.

හික්ඛුචත්ථුස්මිං පාපහික්ඛුති ලාමකහික්ඛු. සො කිර ලොකස්ස සද්ධාදෙය්‍යා චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කායවච්ඡිද්ධාරෙහි අසං යතො හින්තාජීවො විත්තකෙළිං කීළන්තො විවරි. තතො එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා

පෙතලොකෙ නිබ්බත්තන්තො භික්ඛුසද්ධියෙනෙව අත්තභාවෙන නිබ්බත්ති. භික්ඛුනි-  
සික්ඛමානා-සාමණෙර-සාමණෙරීවත්ථුසුපි අයමෙව විනිච්ඡයො.

**231.** තපොදාවත්ථුස්මිං අවිජ්ජාදකොති පසන්තොදකො. සීතොදකොති  
සීතලඋදකො. සාතොදකොති මධුරොදකො. සෙතකොති පරිසුද්ධො  
නිස්සෙවාලපණකකද්දමො. සුප්පතිත්ථොති සුන්දරෙහි තිත්ථෙහි උපපන්නො.  
රමණියොති රතීජනකො. චක්කමත්තානීති රථචක්කප්පමාණානි. කුටීතා සන්දතීති  
තත්තා සන්තත්තා හුත්වා සන්දති. යතායං භික්ඛවෙති යතො අයං භික්ඛවෙ. සො  
දහොති සො රහදො. කුතො පතායං සන්දතීති? වෙහාරපබ්බතස්ස කිර හෙට්ඨා  
භූමිමට්ඨකනාගානං පඤ්චයොජනසතිකං නාගහවනං දෙවලොකසදිසං මණිමයෙන  
තලෙන ආරාමියානෙනෙහි ව සමන්තාගතං; තත්ථ නාගානං කීළනට්ඨානෙ සො  
උදකදහො, තතො අයං තපොදා සන්දති. ද්විත්තං මහානිරයානං අන්තරිකාය  
ආගච්ඡතීති රාජගහනගරං කිර ආවිඤ්ඤාපෙත්වා මහාපෙතලොකො, තත්ථ ද්විත්තං  
මහාලොහකුම්භිනිරයානං අන්තරොන අයං තපොදා ආගච්ඡති, තස්මා කුටීතා  
සන්දතීති.

යුද්ධවත්ථුස්මිං නන්දී වරතීති විජයහෙරී ආභිණ්ඩති. රාජා ආවුසො ලිච්ඡවීනීති  
ථෙරො කිර අත්තතො දිවාට්ඨානෙ ව රත්තීට්ඨානෙ ව නිසීදිත්වා “ලිච්ඡවයො  
කතහත්ථා කතුපාසනා, රාජා ව තෙහි සද්ධිං සම්පහාරං දෙති”ති ආවජ්ජෙත්තො  
දිබ්බෙන චක්ඛුතා රාජානං පරාජිතං පලායමානං අද්දස. තතො භික්ඛු ආමන්තෙත්වා  
“රාජා ආවුසො තුම්භාකං උපට්ඨාකො ලිච්ඡවීනී පහග්ගො”ති ආහ. සච්චං,  
භික්ඛවෙ, මොග්ගල්ලානො ආහාති පරාජිකකාලෙ ආවජ්ජිත්වා යං දිට්ඨං තං  
හණන්තො සච්චං ආහ.

**232.** නාගොගාහවත්ථුස්මිං සප්පිනිකායාති එවංනාමිකාය. ආනෙඤ්ජං  
සමාධිත්ති අනෙජං අවලං කායවාචාවජ්ජන්දවිරහිතං චතුත්ථජ්ඣානසමාධිං.  
නාගානන්ති හත්ථීනං. ඔග්ග්ග උත්තරන්තානන්ති ඔග්ග්ග ඔගාහෙත්වා පුන  
උත්තරන්තානං. තෙ කිර ගම්භීරං උදකං ඔතරිත්වා තත්ථ න්හත්වා ව පිටිත්වා ව  
සොණ්ඩාය උදකං ගහෙත්වා අඤ්ඤාමඤ්ඤං ආලොලෙන්තා උත්තරන්ති, තෙසං  
එවං ඔග්ග්ග උත්තරන්තානන්ති චුත්තං හොති. කොඤ්චං කරොන්තානන්ති  
නදීතීරෙ යත්වා සොණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා කොඤ්චනාදං කරොන්තානං. සද්දං  
අස්සොසිත්ති තං කොඤ්චනාදසද්දං අස්සොසිං. අත්ථෙසො, භික්ඛවෙ, සමාධි සො  
ව ඛො අපරිසුද්ධොති අත්ථී එසො සමාධි මොග්ගල්ලානස්ස, සො ව ඛො  
පරිසුද්ධො න හොති. ථෙරො කිර පබ්බජිතතො සත්තමෙ දිවසෙ  
තදහුඅරහත්තප්පත්තො අට්ඨසු සමාපත්තීසු පඤ්චභාකාරෙහි අනාවිණ්ණවසීභාවො  
සමාධිපරිපන්ථකෙ ධම්මෙ න සුට්ඨු පරිසොධෙත්වා  
ආවජ්ජනසමාපජ්ජනාධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණානං සඤ්ඤාමත්තකමෙව  
කත්වා චතුත්ථජ්ඣානං අප්පෙත්වා නිසීන්තො, ඤානඤ්ඤානි වුට්ඨාය නාගානං  
සද්දං සුත්වා “අත්තොසමාපත්තියං අස්සොසි”න්ති එවංසඤ්ඤී අහොසි. තෙන  
චුත්තං – “අත්ථෙසො, භික්ඛවෙ, සමාධි; සො ව ඛො අපරිසුද්ධො”ති.

සොහිතවත්ථුස්මිං අභං, ආවුසො, පඤ්ච කප්පසතානි අනුස්සරාමීති  
 එකාවජ්ජනෙන අනුස්සරාමීති ආහ. ඉතරථා හි අනච්ඡරියං අරියසාවකානං  
 පටිපාටියා නානාවජ්ජනෙන තස්ස තස්ස අතීතෙ නිවාසස්ස අනුස්සරණන්ති න භික්ඛු  
 උජ්ඣායෙය්‍යුං. යස්මා පනෙස ‘එකාවජ්ජනෙන අනුස්සරාමී’ති ආහ, තස්මා භික්ඛු  
 උජ්ඣායංසු. අත්ථෙසා, භික්ඛවෙ, සොහිතස්ස, සා ව ඛො එකායෙව ජාතීති යං  
 සොහිතො ජාතිං අනුස්සරාමීති ආහ, අත්ථෙසා ජාති සොහිතස්ස, සා ව ඛො  
 එකායෙව අනන්තරා න උජ්ජට්ඨායා අනුස්සරිතාති අධිජ්ජායො.

කථං පනායං එතං අනුස්සරීති? අයං කිර පඤ්චන්තං කප්පසතානං උපරි  
 තිත්ථායතනෙ

පබ්බජිත්වා අසඤ්ඤසමාපත්තිං නිබ්බත්තෙන්වා අපරිභීතජ්ඣානො කාලං  
 කත්වා අසඤ්ඤභවෙ නිබ්බත්ති. තත්ථ යාවතායුකං යත්වා අවසානෙ  
 මනුස්සලොකෙ උජ්ජන්තො සාසනෙ පබ්බජිත්වා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡාකාසි. සො  
 පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරමානො ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පටිසන්ධිං දිස්වා තතො පරං  
 තතියෙ අත්තභාවෙ චුතිමෙව අද්දස. අථ උභින්නමන්තරා අවිත්තකං අත්තභාවං  
 අනුස්සරිතුං අසක්කොන්තො නයතො සල්ලක්ඛෙසි – ‘අද්ධාඅභං අසඤ්ඤභවෙ  
 නිබ්බත්තො’ති. එවං සල්ලක්ඛෙන්තෙන පනානෙන දුක්කරං කතං, සතධා  
 භින්නස්ස වාලස්ස කොටියා කොටි පටිවිද්ධා, ආකාසෙ පදං දස්සිතං. තස්මා නං  
 භගවා ඉමස්මිංයෙව වත්ථුස්මිං එතදග්ගෙ යපෙසි – ‘එතදග්ගං භික්ඛවෙ, මම  
 සාවකානං භික්ඛුනං පුබ්බෙතිවාසං අනුස්සරන්තානං යදිදං සොහිතො’ති (අ. නි.  
 1.219, 227).

විනීතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### නිගමනවණ්ණනා

**233.** උද්දිට්ඨා ඛො ආයස්මන්තො චත්තාරො පාරාජිකා ධම්මාති ඉදං ඉධ  
 උද්දිට්ඨපාරාජිකපරිදීපනමෙව. සමොධානෙන්වා පන සබ්බානෙව චතුච්ඡති  
 පාරාජිකාති වෙදිතබ්බාති. කතමාති චතුච්ඡති? පාළියං ආගතාති තාව භික්ඛුනං  
 චත්තාරි, භික්ඛුනීනං අසාධාරණාති චත්තාරීති අට්ඨ. එකාදස අභබ්බපුග්ගලා, තෙසු  
 පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතොබ්‍යඤ්ජනකා, තයො චත්ථුවිපන්නා  
 අභෙතුකපටිසන්ධිකා, තෙසං සග්ගො අචාරිතො මග්ගො පන වාරිතො, අභබ්බා හි  
 තෙ මග්ගජ්ජට්ඨාභාය චත්ථුවිපන්නත්තාති. පබ්බජ්ජාපි තෙසං පටික්ඛිත්තා, තස්මා  
 තෙපි පාරාජිකා. ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, මාතුසාතකො,  
 පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, භික්ඛුනීදුසකො, ලොභිතුප්පාදකො,  
 සඬ්ඝභෙදකොති ඉමෙ අට්ඨ අත්තතො කිරියාය විපන්නත්තා අභබ්බට්ඨානං  
 පත්තාති පාරාජිකාව. තෙසු ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො,  
 භික්ඛුනීදුසකොති ඉමෙසං තිණ්ණං සග්ගො අචාරිතො මග්ගො පන වාරිතොව.  
 ඉතරෙසං පඤ්චන්තං උභයමිපි වාරිතං. තෙ හි අනන්තරභවෙ නරකෙ  
 නිබ්බත්තනකසත්තා. ඉති ඉමෙ ව එකාදස, පුරිමා ව අට්ඨාති එකුනච්ඡති. තෙ



ගිහිලිඬිගෙ රුවිං උප්පාදෙත්වා ගිහිනිවාසනනිවත්ථාය භික්ඛුනියා සද්ධිං වීසති. සා හි අප්ඣාචාරවීතික්කමං අකත්වාපි එත්තාවතාව අස්සමණිති ඉමානි තාව වීසති පාරාජිකානි.

අපරානිපි – ලම්බි, මුදුපිට්ඨිකො, පරස්ස අඬිගජාතං මුඛෙන ගණ්භානි, පරස්ස අඬිගජාතෙ අහිනිසීදතීති ඉමෙසං චතුත්තං චසෙන චත්තාරි අනුලොමපාරාජිකානීති වදන්ති. එතානි හි යස්මා උභින්නං රාගචසෙන සදිසභාවූපගතානං ධම්මො “මෙථුනධම්මො”ති වුවිති. තස්මා එතෙන පරියායෙන මෙථුනධම්මං අප්පට්ඨෙවිත්වායෙව කෙවලං මග්ගෙන මග්ගප්පචෙසනචසෙන ආපජ්ජිතබ්බත්තා මෙථුනධම්මපාරාජිකස්ස අනුලොමෙන්තිති අනුලොමපාරාජිකානීති වුවිති. ඉති ඉමානි ච චත්තාරි පුරිමානි ච වීසතීති සමොධානෙන්වා සබ්බානෙව චතුච්ඡති පාරාජිකානි චෙදිතබ්බානි.

න ලහති භික්ඛුහි සද්ධිං සංවාසන්ති උපොසථ-පචාරණ-පාතිමොක්ඛද්දෙස-සඬිසකම්මප්පහෙදං භික්ඛුහි සද්ධිං සංවාසං න ලහති. යථා පුරෙ තථා පච්ඡානි යථා පුබ්බෙ ගිහිකාලෙ අනුපසම්පන්නකාලෙ ච පච්ඡා පාරාජිකං ආපන්නොපි තථෙව අසංවාසො හොති. නත්ථි තස්ස භික්ඛුහි සද්ධිං උපොසථපචාරණපාතිමොක්ඛද්දෙසසඬිසකම්මප්පහෙදො සංවාසොති භික්ඛුහි සද්ධිං සංවාසං න ලහති. තත්ථායස්මන්තෙ පුච්ඡාමීති තෙසු චතුසු පාරාජිකෙසු ආයස්මන්තෙ “කච්චිත්ථ පරිසුද්ධා”ති පුච්ඡාමි. කච්චිත්ථානි කච්චි එත්ථ; එතෙසු චතුසු පාරාජිකෙසු කච්චි පරිසුද්ධාති අත්ථො. අථ වා කච්චිත්ථ පරිසුද්ධාති කච්චි පරිසුද්ධා අත්ථ, භවථාති අත්ථො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

චතුත්ථපාරාජිකචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 2. සඬිසාදිසෙසකණ්ඩං

### 1. සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසික්ඛාපදචණ්ණනා

යං පාරාජිකකණ්ඩස්ස, සඬිගීතං සමනන්තරං;  
තස්ස තෙරසකස්සායමපුබ්බපදචණ්ණනා.

**234.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා සාවත්ථීයං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන ආයස්මා සෙය්‍යසකො අනභිරතො බ්‍රහ්මවරියං වරතීති එත්ථ ආයස්මානි පියවචනං. සෙය්‍යසකොති තස්ස භික්ඛුනො නාමං. අනභිරතොති වික්ඛිත්තවිත්තො කාමරාගපරිලාභෙන පරිඤ්ඤාමානො න පන ගිහිභාවං පත්ථයමානො. සො තෙන කිසො හොතීති සො සෙය්‍යසකො තෙන අනභිරතභාවෙන කිසො හොති.

අද්දසා බො ආයස්මා උදාසීනි එත්ථ උදාසීනි තස්ස ථෙරස්ස නාමං, අයඤ්ඤි සෙය්‍යාසකස්ස උපජ්ඣායො ලාභදායී නාම හන්තමිගසප්පට්ඨාගො නිද්දාරාමතාදිමනුයුත්තානං අඤ්ඤතරො ලොලභික්ඛු. කච්චි නො ත්වන්ති කච්චි නු ත්වං. යාවදත්ථං භුඤ්ජාතිආදීසු යාවතා අත්ථොති යාවදත්ථං. ඉදං වුත්තං හොති – යාවතා තෙ හොජනෙන අත්ථො යත්තකං ත්වං ඉච්ඡසි තත්තකං භුඤ්ජ, යත්තකං කාලං රත්තිං වා දිවා වා සුපිතුං ඉච්ඡසි තත්තකං සුප, මත්තිකාදීහි කායං උබ්බට්ටෙත්වා වුණ්ණාදීහි සංසිත්වා යත්තකං න්හානං ඉච්ඡසි තත්තකං න්හාය, උද්දෙසෙන වා පරිපුච්ඡාය වා චත්තපට්ඨපත්තියා වා කම්මට්ඨානෙන වා අත්ථො නත්ථීති. යදා තෙ අනභිරති උප්පජ්ජති යස්මිං කාලෙ තච කාමරාගවසෙන උක්කණ්ඨිතතා වික්ඛිත්තවිත්තතා උප්පජ්ජති. රාගො චිත්තං අනුද්ධංසෙති කාමරාගො චිත්තං ධංසෙති පධංසෙති වික්ඛිපති වෙච මිලාපෙති ව. තදා හත්ථෙන උපක්කම්ඨත්වා අසුචිං මොවෙහීති තස්මිං කාලෙ හත්ථෙන වායමිත්වා අසුචිමොචනං කරොහි, එවඤ්ඤි තෙ චිත්තෙකග්ගතා භවිස්සති. ඉති තං උපජ්ඣායො අනුසාසි යථා තං බාලො බාලං මගො මගං.

**235.** තෙසං මුට්ඨස්සතිනං අසම්පජානානං නිද්දං ඔක්කමන්තානන්ති සතිසම්පජඤ්ඤං පභාය නිද්දං ඔතරන්තානං. තත්ථ කිඤ්චාපි නිද්දං ඔක්කමන්තානං අබ්‍යාකතො භවඬගවාරො පචත්තති, සතිසම්පජඤ්ඤවාරො ගළති, තථාපි සයනකාලෙ මනසිකාරො කාතබ්බො. දිවා සුපන්තෙන යාව න්හාතස්ස භික්ඛුනො කෙසා න සුක්ඛන්ති තාව සුපිත්වා වුට්ඨහිස්සාමීති සඋස්සාහෙන සුපිතබ්බං. රත්තිං සුපන්තෙන එත්තකං නාම රත්තිභාගං සුපිත්වා චන්දෙන වා තාරකාය වා ඉදං නාම යානං පත්තකාලෙ වුට්ඨහිස්සාමීති සඋස්සාහෙන සුපිතබ්බං. බුද්ධානුස්සතිආදීසු ච දසසු කම්මට්ඨානෙසු එකං අඤ්ඤං වා චිත්තරූපියං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාච නිද්දා ඔක්කම්තබ්බා. එවං කරොන්තො හි සතො සම්පජානො සතිඤ්ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච අවිජහිත්වාච නිද්දං ඔක්කමතීති වුවචති. තෙ පන භික්ඛු බාලා ලොලා හන්තමිගසප්පට්ඨාගා න එවමකංසු. තෙන වුත්තං – “තෙසං මුට්ඨස්සතිනං අසම්පජානානං නිද්දං ඔක්කමන්තාන”න්ති.

අත්ථී වෙත්ථ වෙනනා ලබ්භතීති එත්ථ ව සුපිනන්තෙ අස්සාදවෙනනා අත්ථී උපලබ්භති. අත්ථෙසා, භික්ඛවෙ, වෙනනා; සා ව බො අබ්බොහාරිකාති භික්ඛවෙ එසා අස්සාදවෙනනා අත්ථී, සා ව බො අවිසයෙ උප්පන්නත්තා අබ්බොහාරිකා, ආපත්තියා අඬගං න හොති. ඉති භගවා සුපිනන්තෙ වෙනනාය අබ්බොහාරිකභාවං දස්සෙත්වා “එවඤ්ච පන භික්ඛවෙ ඉමං සික්ඛාපදං උද්දිසෙය්‍යාථ, සඤ්චෙනනිකා සුක්කචිස්සට්ඨි අඤ්ඤත්‍ර සුපිනන්තා සඬසාදිසෙසො”ති සානුපඤ්ඤත්තිකං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙසි.

**236-237.** තත්ථ සංවිජ්ජති වෙනනා අස්සාති සඤ්චෙනනා, සඤ්චෙනනාව සඤ්චෙනනිකා, සඤ්චෙනනා වා අස්සා අත්ථීති සඤ්චෙනනිකා. යස්මා පන යස්ස සඤ්චෙනනිකා සුක්කචිස්සට්ඨි හොති සො ජානන්තො සඤ්ජානන්තො හොති, සා චස්ස සුක්කචිස්සට්ඨි වෙච්ච අභිච්ඡරිත්වා චිතික්කමො හොති, තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ

ආදරං අකත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං “ඡානන්තො සඤ්ඡානන්තො චෙච්ච අභිච්ඡරිත්වා චිතික්කමො”ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. තත්ථ ඡානන්තොති උපක්කමාමිති ඡානන්තො. සඤ්ඡානන්තොති සුක්කං මොචෙමිති සඤ්ඡානන්තො, තෙනෙව උපක්කමඡානනාකාරෙන සද්ධිං ඡානන්තොති අත්ථො. චෙච්චාති මොචනස්සාදවෙනනාවසෙන චෙනෙත්වා පකප්පෙත්වා. අභිච්ඡරිත්වාති උපක්කමවසෙන මද්දන්තො නිරාසඬිකචිත්තං පෙසෙත්වා. චිතික්කමොති එවං පචත්තස්ස යො චිතික්කමො අයං සඤ්චෙනනිකාසද්දස්ස සිඛාප්පත්තො අත්ථොති වුත්තං හොති.

ඉදානි සුක්කචිස්සට්ඨිති එත්ථ යස්ස සුක්කස්ස විස්සට්ඨි තං තාව සඬ්ඛායානො වණ්ණහෙදතො ව දස්සෙතුං “සුක්කන්ති දස සුක්කානි”තිආදිමාහ. තත්ථ සුක්කානං ආසයහෙදතො ධාතුනානත්තතො ව නිලාදිවණ්ණහෙදො වෙදිතබ්බො.

විස්සට්ඨිති විස්සග්ගො, අත්ථතො පනෙනං යානාවාවනං හොති, තෙනාහ – “විස්සට්ඨිති යානතොවාචනා වුච්චති”ති. තත්ථ වත්ථිසිසං කට්ඨි කායොති තිඨා සුක්කස්ස යානං පකප්පෙත්ති, එකො කිරාවරියො “වත්ථිසිසං සුක්කස්ස යාන”න්ති ආහ. එකො “කට්ඨි”ති, එකො “සකලො කායො”ති, තෙසු තතියස්ස භාසිතං සුභාසිතං. කෙසලොමනබ්දන්තානඤ්චි මංසවිනිමුත්තට්ඨානං උච්චාරපස්සාවබ්ලෙසිඬ්ඛාණිකාථද්ධසුක්ඛවම්මානි ව වජ්ජෙත්වා අවසෙසො ඡවිමංසලොහිතානුගතො සබ්බොපි කායො කායප්පසාදභාවජීවිතින්ද්‍රියාබද්ධපිත්තානං සම්භවස්ස ව යානමෙව. තථා හි රාගපරිසුට්ඨානෙනාහිභූතානං හත්ථිනං උහොහි කණ්ණචුළිකාහි සම්භවො නික්ඛමති, මහාසෙනරාජා ව රාගපරිසුට්ඨිතො සම්භවවෙගං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො සත්ථෙත ඛාහුසිසං ඵාලෙත්වා වණුමුබ්බෙන නික්ඛන්තං සම්භවං දස්සෙසිති.

එත්ථ පන පඨමස්ස ආවරියස්ස වාදෙ මොචනස්සාදෙන නිමිත්තෙ උපක්කමතො යත්තකං එකා බුද්දකමක්ඛිකා පිට්ඨෙය්‍ය තත්තකෙ අසුචිමිහි වත්ථිසිසතො මුඤ්චිත්වා දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ බහි නික්ඛන්තෙ වා අනික්ඛන්තෙ වා සඬ්ඛාදිසෙසො. දුතියස්ස වාදෙ තථෙව කට්ඨො මුච්චිත්වා දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ, තතියස්ස වාදෙ තථෙව සකලකායං සඬ්ඛොහෙත්වා තතො මුච්චිත්වා දකසොතං ඔතිණ්ණමත්තෙ බහි නික්ඛන්තෙ වා අනික්ඛන්තෙ වා සඬ්ඛාදිසෙසො. දකසොතොරොහණඤ්චෙත්ථ අධිවාසෙත්වා අන්තරා නිවාරෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය වුත්තං, යානා වුතඤ්චි අවස්සං දකසොතං ඔතරති. තස්මා යානා වාවනමත්තෙනෙවෙත්ථ ආපත්ති වෙදිතබ්බො, සා ව බ්බො නිමිත්තෙ උපක්කමන්තස්සෙව හත්ථපරිකම්මපාදපරිකම්මගත්තපරිකම්මකරණෙන සවෙපි අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. අයං සබ්බාවරියසාධාරණචිතිච්ඡයො.

අඤ්ඤානු සුපිනන්තාති එත්ථ සුපිනො එව සුපිනන්තො, තං යපෙත්වා අපනෙත්වාති වුත්තං හොති. තඤ්ච පන සුපිනං පස්සන්තො චතුහි කාරණෙහි

පස්සති ධාතුක්ඛොහතො වා අනුභූතපුබ්බතො වා දෙවතොපසංභාරතො වා පුබ්බතිමිත්තතො වාති.

තත්ථ පිත්තාදීනං ඛොහකරණපච්චයයොගෙන බුහිතධාතුකො ධාතුක්ඛොහතො සුපිනං පස්සති, පස්සන්තො ච නානාවිධං සුපිනං පස්සති – පබ්බතා පතන්තො විය, ආකාසෙන ගච්ඡන්තො විය, වාළුමිගහන්ථිවොරාදීහි අනුබද්ධො විය හොති. අනුභූතපුබ්බතො පස්සන්තො පුබ්බෙ අනුභූතපුබ්බං ආරම්මණං පස්සති. දෙවතොපසංභාරතො පස්සන්තස්ස දෙවතා අත්ථකාමත්තාය වා අනත්ථකාමත්තාය වා අත්ථාය වා අනත්ථාය වා නානාවිධානි ආරම්මණානි උපසංහරන්ති, සො තාසං දෙවතානං ආනුභාවෙන තානි ආරම්මණානි පස්සති. පුබ්බතිමිත්තතො පස්සන්තො පුඤ්ඤාපුඤ්ඤවසෙන උප්පජ්ජිතුකාමස්ස අත්ථස්ස වා අනත්ථස්ස වා පුබ්බතිමිත්තභූතං සුපිනං පස්සති, බොධිසත්තස්සමාතා විය පුත්තපටිලාහනිමිත්තං, බොධිසත්තො විය පඤ්ච මහාසුපිනෙ (අ. නි. 5.196), කොසලරාජා විය සොළස සුපිනෙනි.

තත්ථ යං ධාතුක්ඛොහතො අනුභූතපුබ්බතො ච සුපිනං පස්සති න තං සච්චං හොති. යං දෙවතොපසංභාරතො පස්සති තං සච්චං වා හොති අලීකං වා, කුද්ධා හි දෙවතා උපායෙන විනාසෙතුකාමා විපරීතමිපි කත්වා දස්සෙන්ති. යං පන පුබ්බතිමිත්තතො පස්සති තං එකන්තසච්චමෙව හොති. එතෙසඤ්ච චතුත්තං මූලකාරණානං සංසග්ගහෙදතොපි සුපිනහෙදො හොතියෙව.

තඤ්ච පනෙතං චතුබ්බිධමිපි සුපිනං සෙක්ඛපුපුජ්ජනාව පස්සන්ති අප්පහිනවිපල්ලාසත්තා, අසෙක්ඛා පන න පස්සන්ති පහිනවිපල්ලාසත්තා. කිං පනෙතං පස්සන්තො සුත්තො පස්සති පටිබුද්ධො, උදාහු නෙව සුත්තො න පටිබුද්ධොති? කිඤ්චෙත්ථ යදි තාව සුත්තො පස්සති අහිධම්මවිරොධො ආපජ්ජති, භවඬගච්ඡන්තෙන හි සුපති තං රූපනිමිත්තාදිආරම්මණං රාගාදිසම්පයුත්තං වා න හොති, සුපිනං පස්සන්තස්ස ච ඊදිසානි විත්තානි උප්පජ්ජන්ති. අථ පටිබුද්ධො පස්සති විනයවිරොධො ආපජ්ජති, යඤ්චි පටිබුද්ධො පස්සති තං සබ්බොහාරිකච්ඡන්තෙන පස්සති, සබ්බොහාරිකච්ඡන්තෙන ච කතෙ වීතික්කමෙ අනාපත්ති නාම නත්ථි. සුපිනං පස්සන්තෙන පන කතෙපි වීතික්කමෙ එකන්තං අනාපත්ති එව. අථ නෙව සුත්තො න පටිබුද්ධො පස්සති, කො නාම පස්සති; එවඤ්ච සති සුපිනස්ස අභාවොව ආපජ්ජන්ති, න අභාවො. කස්මා? යස්මා කපිමිද්ධපරෙතො පස්සති. චුත්තඤ්ඤෙනං – “කපිමිද්ධපරෙතො බො, මහාරාජ, සුපිනං පස්සති” ති. කපිමිද්ධපරෙතොති මක්කටනිද්දාය යුත්තො. යථා හි මක්කටස්ස නිද්දා ලහුපරිවත්තා හොති; එවං යා නිද්දා පුනප්පුනං කුසලාදිවිත්තවොකිණ්ණත්තා ලහුපරිවත්තා, යස්සා පවත්තියං පුනප්පුනං භවඬගතො උත්තරණං හොති තාය යුත්තො සුපිනං පස්සති, තෙනායං සුපිනො කුසලොපි හොති අකුසලොපි අබ්බාකතොපි. තත්ථ සුපිනන්තෙ චෙතියවන්දනධම්මස්සවනධම්මදෙසනාදීනි කරොන්තස්ස කුසලො, පාණානිපාතාදීනි කරොන්තස්ස අකුසලො, ද්විහි අන්තෙහි මුත්තො



ආවජ්ජනනදාරම්මණක්ඛණෙ අබ්‍යාකතොති වෙදිතබ්බො. ස්වායං  
දුබ්බලවත්ථුකත්තා චෙනනාය පටිසන්ධිං ආකඛ්ඪීතුං අසමත්ථො, පවත්තෙ පන  
අඤ්ඤෙහි කුසලාකුසලෙහි උපත්ථම්භිතො විපාකං දෙනි. කිඤ්චාපි විපාකං දෙනි?  
අථ බො අවිසයෙ උප්පන්නත්තා අබ්බොහාරිකාව සුපිනන්තචෙනනා. තෙනාහ –  
“යපෙත්වා සුපිනන්ත”න්ති.

සඬ්ඝාදිසෙසොති ඉමස්ස ආපත්තිනිකායස්ස නාමං. තස්මා යා අඤ්ඤානු  
සුපිනන්තා සඤ්චෙනනිකා සුක්කච්ඡිසට්ඨි, අයං සඬ්ඝාදිසෙසො නාම  
ආපත්තිනිකායොති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. වචනත්ථො පනෙත්ථ  
සඬ්ඝො ආදිම්භි වෙව සෙසෙ ච ඉච්ඡිතබ්බො අස්සාති සඬ්ඝාදිසෙසො. කිං චුත්තං  
හොති? ඉමං ආපත්තිං ආපජ්ජිත්වා චුට්ඨාතුකාමස්ස යං තං ආපත්තිචුට්ඨානං, තස්ස  
ආදිම්භි වෙව පරිවාසදානත්ථාය ආදිතො සෙසෙ ච මජ්ඣෙ මානත්තදානත්ථාය  
මූලාය පටිකස්සනෙන වා සහ මානත්තදානත්ථාය අවසානෙ අබ්භානත්ථාය සඬ්ඝො  
ඉච්ඡිතබ්බො. න හෙත්ථ එකම්භි කම්මං විනා සඬ්ඝෙන සක්කා කාතුන්ති සඬ්ඝො  
ආදිම්භි වෙව සෙසෙ ච ඉච්ඡිතබ්බො අස්සාති සඬ්ඝාදිසෙසොති. බ්‍යඤ්ජනං පන  
අනාදිසිත්වා අත්ථමෙව දස්සෙතුං “සඬ්ඝොව තස්සා ආපත්තියා පරිවාසං දෙනි,  
මූලාය පටිකස්සති, මානත්තං දෙනි, අබ්භෙති න සම්බහුලා න එකපුග්ගලො, තෙන  
චුච්චති සඬ්ඝාදිසෙසො”ති ඉදමස්ස පදභාෂනං –

“සඬ්ඝාදිසෙසොති යං චුත්තං, තං සුඤ්ඤාහි යථාතථං;  
සඬ්ඝොව දෙනි පරිවාසං, මූලාය පටිකස්සති;  
මානත්තං දෙනි අබ්භෙති, තෙනෙනං ඉති චුච්චති”ති. (පරි. 339) –

පරිවාසෙ වචනකාරණඤ්ච චුත්තං, තත්ථ පරිවාසදානාදිති සමුච්චයක්ඛන්ධකෙ  
විත්ථාරතො ආගතාති, තත්ථෙව නෙසං සංවණ්ණනං කරිස්සාම.

තස්සෙව ආපත්තිනිකායස්සාති තස්ස එව ආපත්තිසමූහස්ස. තත්ථ කිඤ්චාපි  
අයං එකාව ආපත්ති, රුජ්භිසද්දෙන පන අවයවෙ සමූහවොහාරෙන වා  
“නිකායො”ති චුත්තො – “එකො වෙදනාක්ඛන්ධො, එකො  
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො”ති ආදිසු විය.

එවං උද්දිට්ඨසික්ඛාපදං පදානුක්කමෙන විහජිත්වා ඉදානි ඉමං සුක්කච්ඡිසට්ඨිං.  
ආපජ්ජන්තස්ස උපායඤ්ච කාලඤ්ච අධිප්පායඤ්ච අධිප්පායවත්ථුඤ්ච දස්සෙතුං  
“අජ්ඣත්තරුපෙ මොවෙති”ති ආදිමාහ. එත්ථ හි අජ්ඣත්තරුපාදිහි වතුහි පදෙහි  
උපායො දස්සිතො, අජ්ඣත්තරුපෙ වා මොවෙය්‍ය බ්‍හිද්ධාරුපෙ වා උභයත්ථ වා  
ආකාසෙ වා කට්ඨං කම්පෙත්තො, ඉතො පරං අඤ්ඤො උපායො නත්ථි. තත්ථ රුපෙ  
සට්ඨෙත්වා මොවෙත්තොපි රුපෙන සට්ඨෙත්වා මොවෙත්තොපි රුපෙ  
මොවෙතිච්චෙව වෙදිතබ්බො. රුපෙ හි සති සො මොවෙති න රුපං අලභිත්වා.  
රාගූපත්ථම්භාදිහි පන පඤ්චහි කාලො දස්සිතො. රාගූපත්ථම්භාදිකාලෙසු හි  
අධිගජානං කම්මනියං හොති, යස්ස කම්මනියත්තෙ සති මොවෙති. ඉතො පරං

අඤ්ඤා කාලො නත්ථී, න හි විනා රාගුපත්ථම්භාදීහි පුබ්බණ්භාදයො කාලභෙදා මොවනෙ නිමිත්තං භොන්ති.

ආරොග්‍යත්ථායාතිආදීහි දසහි අධිප්පායො දස්සිතො, එවරුපෙන හි අධිප්පායභෙදෙන මොවෙති න අඤ්ඤා. නීලාදීහි පන දසහි නවමස්ස අධිප්පායස්ස වත්ථු දස්සිතං, විමංසන්තො හි නීලාදීසු අඤ්ඤතරස්ස වසෙන විමංසති න තෙහි විනිමුත්තන්ති.

**238.** ඉතො පරං පන ඉමෙසංයෙව අප්ඤ්ඤාත්තරුපාදීනං පදානං පකාසනත්ථං “අප්ඤ්ඤාත්තරුපෙති අප්ඤ්ඤාත්තං උපාදින්නෙ රුපෙ” තිආදි වුත්තං, තත්ථ අප්ඤ්ඤාත්තං උපාදින්නෙ රුපෙති අත්තනො හත්ථාදිභෙදෙ රුපෙ. ඛනිද්ධා උපාදින්නෙති පරස්ස තාදිසෙයෙව. අනුපාදින්නෙති තාලවිජ්ජදාදිභෙදෙ. තදුභයෙති අත්තනො ව පරස්ස ව රුපෙ, උභයසට්ඨතවසෙනෙතං වුත්තං. අත්තනො රුපෙන ව අනුපාදින්නරුපෙන ව එකතො සට්ඨතෙපි ලබ්භති. ආකාසෙ වායමන්තස්සාති කෙනවි රුපෙන අසට්ඨෙත්වා ආකාසෙයෙව කට්ඨකම්පනපයඔගෙන අභිගජානං වාලෙන්තස්ස.

රාගුපත්ථම්භෙති රාගස්ස බලවභාවෙ, රාගෙන වා අභිගජානස්ස උපත්ථම්භෙ, ථද්ධිභාවෙ සඤ්ජාතෙති වුත්තං භොති. කම්මනියං භොතීති මොවනකම්මක්ඛමං අප්ඤ්ඤාත්තරුපාදීසු උපක්කමාරහං භොති.

උච්චාලිඛිගපාණකදට්ඨුපත්ථම්භෙති උච්චාලිඛිගපාණකදට්ඨෙත අභිගජාතෙ උපත්ථම්භෙ. උච්චාලිඛිගපාණකා නාම ලොමසපාණකා භොන්ති, තෙසං ලොමෙහි ඵ්ඨං අභිගජානං කණ්ඩුං ගහෙත්වා ථද්ධං භොති, තත්ථ යස්මා තාති ලොමාති අභිගජානං ඩංසන්තාති විය විජ්ඣන්ති, තස්මා “උච්චාලිඛිගපාණකදට්ඨෙතා” ති වුත්තං, අත්ථතො පන උච්චාලිඛිගපාණකලොමවෙධනෙතාති වුත්තං භොති.

**239.** අරොගො භවිස්සාමීති මොවෙත්වා අරොගො භවිස්සාමි. සුඛං වෙදනං උප්පාදෙස්සාමීති මොවනෙන ව මුච්චනුප්පත්තියා මුත්තපච්චයා ව යා සුඛා වෙදනා භොති, තං උප්පාදෙස්සාමීති අත්ථො. භෙසජ්ජං භවිස්සතීති ඉදං මෙ මොචිතං කිඤ්චිදෙව භෙසජ්ජං භවිස්සති. දානං දස්සාමීති මොවෙත්වා කීටකිපිලිකාදීනං දානං දස්සාමි. පුඤ්ඤං භවිස්සතීති මොවෙත්වා කීටාදීනං දෙන්තස්ස පුඤ්ඤං භවිස්සති. යඤ්ඤං යජිස්සාමීති මොවෙත්වා කීටාදීනං යඤ්ඤං යජිස්සාමි. කිඤ්චි කිඤ්චි මන්තපදං වත්වා දස්සාමීති වුත්තං භොති. සග්ගං ගමිස්සාමීති මොවෙත්වා කීටාදීනං දින්තදානෙන වා පුඤ්ඤෙන වා යඤ්ඤෙන වා සග්ගං ගමිස්සාමි. ඛිජං භවිස්සතීති කුලවංසඛකුරස්ස දාරකස්ස ඛිජං භවිස්සති, “ඉමිනා ඛිජෙන පුත්තො නිබ්බත්තිස්සති” ති ඉමිනා අධිප්පායෙන මොවෙතීති අත්ථො. විමංසත්ථායාති ජානනත්ථාය. නීලං භවිස්සතීතිආදීසු ජානිස්සාමි තාව කිං මෙ මොචිතං නීලං භවිස්සති පිතකාදීසු අඤ්ඤතරවණ්ණන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. බ්බිඛාධිප්පායොති බ්බිඛාපසුතො, තෙන තෙන අධිප්පායෙන කිලුන්තො මොවෙතීති වුත්තං භොති.

තත්ථ වෙනෙතීති මොවනස්සාදසම්පයුත්තාය වෙනනාය මුව්චතුති වෙනෙති.  
උපක්කමතීති තදනුරූපං වායාමං කරොති. මුව්චතීති එවං වෙනෙන්තස්ස  
තදනුරූපෙන වායාමෙන වායමනො සුක්කං යානා චවති. ආපත්ති  
සඬ්ඝාදිසෙසස්සාති ඉමෙහි තීහි අඬ්ගෙහි අස්ස පුග්ගලස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො නාම  
ආපත්තිනිකායො භොතීති අත්ථො. එස නයො ඛනිද්ධාරූපෙනිආදීසුපි අවසෙසෙසු  
අට්ඨවිසතියා පදෙසු.

ඉදානි ආරොග්‍යත්ථායාතිආදීසු තාව දසසු පදෙසු පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා හෙට්ඨා වා ගහෙත්වා උපරි ගණ්හන්තස්ස, උපරි වා ගහෙත්වා හෙට්ඨා ගණ්හන්තස්ස, උභතො වා ගහෙත්වා මජ්ඣේකෙ යපෙන්තස්ස, මජ්ඣේකෙ වා ගහෙත්වා උභතො භරන්තස්ස, සබ්බමුලං වා කත්වා ගණ්හන්තස්ස චෙතනුපක්කමමොචනෙ සති විසඬිකෙතො නාම නත්ථිති දස්සෙතුං. “ආරොග්‍යත්ථස්ථෙ සුඛත්ථස්ථා”ති ඛණ්ඩවක්කඛද්ධවක්කාදිහෙදවිචිත්තං පාළිමාහ.

[www.aathaapi.org](http://www.aathaapi.org)

යථා ව ආරොග්‍යත්ථායාතිආදීසු දසසු පදෙසු, එවං නීලාදීසුපි “නීලඤ්ච ජිතකඤ්ච වෙනෙති උපක්කමති”තිආදිනා නයෙන දස චක්කානි වුත්තානි, තානිපි අසම්මොහතො විත්ථාරෙත්වා වෙදිතබ්බානි. අත්ථො පනෙත්ථ පාකට්ඨායෙව.

පුන ආරොග්‍යත්ථඤ්ච නීලඤ්ච ආරොග්‍යත්ථඤ්ච සුඛත්ථඤ්ච නීලඤ්ච ජිතකඤ්චාති එකෙනෙකං ද්විති ද්වෙ...පෙ.... දසහි දසාති එවං පුරිමපදෙහි සද්ධිං පච්ඡිමපදානි යොජෙත්වා එකං මිස්සකචක්කං වුත්තං.

ඉදානි යස්මා “නීලං මොවෙස්සාමි”ති වෙනෙත්වා උපක්කමන්තස්ස ජිතකාදීසු මුත්තෙසුපි ජිතකාදිවසෙන වෙනෙත්වා උපක්කමන්තස්ස ඉතරෙසු මුත්තෙසුපි නෙවත්ථි විසඬිකෙනො, තස්මා එතම්පි නයං දස්සෙතුං “නීලං මොවෙස්සාමිති වෙනෙති උපක්කමති ජිතකං මුච්චති”තිආදිනා නයෙන චක්කානි වුත්තානි. තතො පරං සබ්බපච්ඡිමපදං නීලාදීහි නවහි පදෙහි සද්ධිං යොජෙත්වා කුච්ඡිචක්කං නාම වුත්තං. තතො ජිතකාදීනි නව පදානි එකෙන නීලපදෙනෙව සද්ධිං යොජෙත්වා පිට්ඨිචක්කං නාම වුත්තං. තතො ලොහිතකාදීනි නව පදානි එකෙන ජිතකපදෙනෙව සද්ධිං යොජෙත්වා දුතියං පිට්ඨිචක්කං වුත්තං. එවං ලොහිතකපදාදීහි සද්ධිං ඉතරානි නව නව පදානි යොජෙත්වා අඤ්ඤානිපි අට්ඨ චක්කානි වුත්තානිති එවං දසගතිකං පිට්ඨිචක්කං වෙදිතබ්බං.

එවං ඛණ්ඩචක්කාදීනං අනෙකෙසං චක්කානං වසෙන විත්ථාරතො ගරුකාපත්තිමෙව දස්සෙත්වා ඉදානි අඬිගවසෙනෙව ගරුකාපත්තිඤ්ච ලහුකාපත්තිඤ්ච අනාපත්තිඤ්ච දස්සෙතුං “වෙනෙති උපක්කමති මුච්චති”තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමනයෙන අජ්ඣන්තරූපාදීසු රාගාදිඋපත්ථම්හෙ සති ආරොග්‍යාදීනං අත්ථාය වෙනෙත්තස්ස උපක්කමීත්වා අසුචිමොවනෙ තිවඬිගසම්පන්නා ගරුකාපත්ති වුත්තා. දුතියෙන නයෙන වෙනෙත්තස්ස උපක්කමන්තස්ස ච මොවනෙ අසති දුච්චිගසම්පන්නා ලහුකා ථුල්ලච්චයාපත්ති. “වෙනෙති න උපක්කමති මුච්චති”තිආදීහි ඡහි නයෙහි අනාපත්ති.

අයං පන ආපත්තානාපත්තිහෙදො සණ්භො සුබ්බමො, තස්මා සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙනබ්බො. සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙත්වා කුක්කුච්චං පුච්ඡිතෙන ආපත්ති වා අනාපත්ති වා ආචික්ඛිතබ්බා, විනයකම්මං වා කාතබ්බං. අසල්ලක්ඛෙත්වා කරොන්තො හි රොගනිදානං අජානිත්වා හෙසජ්ජං කරොන්තො වෙජ්ජො විය විසාතඤ්ච ආපජ්ජති, න ච තං පුග්ගලං තිකිච්ඡිතුං සමත්ථො හොති. තත්‍රායං සල්ලක්ඛණවිධි – කුක්කුච්චෙවන ආගතො හික්ඛු යාවතතියං පුච්ඡිතබ්බො – “කතරෙන පයොගෙන කතරෙන රාගෙන ආපන්නොසි”ති. සවෙ පය්මං අඤ්ඤං චත්ථා පච්ඡා අඤ්ඤං වදති න එකමග්ගෙන කට්ඨි, සො චත්තබ්බො – “ත්ථං න එකමග්ගෙන කට්ඨි පරිහරසි, න සක්කා තව විනයකම්මං කාතුං ගච්ඡ සොත්ථිං ගවෙසා”ති. සවෙ පන තික්ඛන්තුම්පි එකමග්ගෙනෙව කට්ඨි, යථාභූතං අත්තානං ආචිකරොති, අට්ඨස්ස ආපත්තානාපත්තිගරුකලහුකාපත්තිවිනිච්ඡයත්ථං එකාදසන්නං රාගානං වසෙන එකාදස පයොගා සමවෙක්ඛිතබ්බා.



තත්ත්වය මෙම ඵකාදස රාගා - මොවනස්සාදො, මුච්චනස්සාදො, මුත්තස්සාදො, මෙට්ඨනස්සාදො, එස්සස්සාදො, කණ්ඩුවනස්සාදො, දස්සනස්සාදො, නිසජ්ජස්සාදො, වාවස්සාදො, ගෙහස්සිතපෙමං, වනහඬගියන්ති. තත්ථ මොවෙනුං අස්සාදො මොවනස්සාදො, මුච්චනෙ අස්සාදො මුච්චනස්සාදො, මුත්තෙ අස්සාදො මුත්තස්සාදො, මෙට්ඨනෙ අස්සාදො මෙට්ඨනස්සාදො, එස්සෙ අස්සාදො එස්සස්සාදො, කණ්ඩුවනෙ අස්සාදො කණ්ඩුවනස්සාදො, දස්සනෙ අස්සාදො දස්සනස්සාදො, නිසජ්ජාය අස්සාදො නිසජ්ජස්සාදො, වාවාය අස්සාදො වාවස්සාදො, ගෙහස්සිතං පෙමං ගෙහස්සිතපෙමං, වනහඬගියන්ති යංකිඤ්චි පුජ්ඵඵලාදි වනතො භඤ්ජිත්වා ආහංථං. එත්ථ ච නවහි පදෙහි සම්පයුත්තඅස්සාදසීසෙන රාගො වුත්තො. එකෙන පදෙන සරුපෙනෙව, එකෙන පදෙන වත්ථුනා වුත්තො, වනහඬගො හි රාගස්ස වත්ථු න රාගොයෙව.

එතෙසං පන රාගානං වසෙන ඵං පයොගා සමචෙක්ඛිතබ්බා - මොවනස්සාදෙ මොවනස්සාදවෙනනාය වෙනෙත්තො වෙව අස්සාදෙන්තො ච උපක්කමති මුච්චති සඬ්ඝාදිසෙසො. තථෙව වෙනෙත්තො ච අස්සාදෙන්තො ච උපක්කමති න මුච්චති ථුල්ලච්චයං. සචෙ පන සයනකාලෙ රාගපරියුට්ඨිතො හුත්වා ඌරුනා වා මුට්ඨිනා වා අඬගජානං ගාල්භං ජිලෙත්වා මොවනත්ථාය සඋස්සාහොව සුපති, සුපන්තස්ස වස්ස අසුචි මුච්චති සඬ්ඝාදිසෙසො. සචෙ රාගපරියුට්ඨානං අසුහමනසිකාරෙන වූපසමෙත්වා සුද්ධචිත්තො සුපති, සුපන්තස්ස මුත්තෙපි අනාපත්ති.

මුච්චනස්සාදෙ අත්තනො ධම්මතාය මුච්චමානං අස්සාදෙති න උපක්කමති අනාපත්ති. සචෙ පන මුච්චමානං අස්සාදෙන්තො උපක්කමති, තෙන උපක්කමෙන මුත්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො. අත්තනො ධම්මතාය මුච්චමානෙ “මා කාසාවං වා සෙනාසනං වා දුස්සි”ති අඬගජානං ගහෙත්වා ජග්ගනත්ථාය උදකට්ඨානං ගච්ඡති වට්ටති මහාපච්චරියං වුත්තං.

මුත්තස්සාදෙ අත්තනො ධම්මතාය මුත්තෙ යානා වුතෙ අසුචිමිහි පච්ඡා අස්සාදෙන්තස්ස විනා උපක්කමෙන මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ අස්සාදෙන්වා පුන මොවනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොවෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො.

මෙට්ඨනස්සාදෙ මෙට්ඨනරාගෙන මාතුගාමං ගණ්භාති, තෙන පයොගෙන අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. මෙට්ඨනධම්මස්ස පයොගත්තා පන තාදිසෙ ගහණෙ දුක්කට්ඨං, සීසං පත්තෙ පාරාජිකං. සචෙ මෙට්ඨනරාගෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොවනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොවෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො.

එස්සස්සාදෙ දුට්ඨො එස්සො - අජ්ඣත්තිකො, බාහිරො ව. අජ්ඣත්තිකෙ තාව අත්තනො නිමිත්තං ථද්ධං මුදුකන්ති ජානිස්සාමීති වා ලොලභාවෙන වා කීලාපයතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ කීලාපෙන්තො අස්සාදෙන්වා මොවනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොවෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො. බාහිරඑස්සෙ පන කායසංසග්ගරාගෙන මාතුගාමස්ස අඬගමඬගානි පරාමසතො වෙව ආලිඬගතො

ව අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. කායසංසග්ගසඤ්ඤාදිසෙසං පන ආපජ්ජති. සචෙ කායසංසග්ගරාගෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො.

කණ්ඩුවනස්සාදෙ දද්දුකච්ඡුපිලකපාණකාදීනං අඤ්ඤතරවසෙන කණ්ඩුවමානං නිමිත්තං කණ්ඩුවනස්සාදෙ නෙව කණ්ඩුවනො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. කණ්ඩුවනස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො.

දස්සනස්සාදෙ දස්සනස්සාදෙන පුනස්සුනං මාතුගාමස්ස අනොකාසං උපනිජ්ඣායතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. මාතුගාමස්ස අනොකාසුපනිජ්ඣායතො පන දුක්කටං. සචෙ දස්සනස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො.

නිසජ්ජස්සාදෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං රහො නිසජ්ජස්සාදරාගෙන නිසින්නස්ස අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. රහො නිසජ්ජපච්චයා පන ආපන්නාය ආපත්තියා කාරෙතඛිබ්බො. සචෙ නිසජ්ජස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො.

වාචස්සාදෙ වාචස්සාදරාගෙන මාතුගාමං මෙථුනසන්නිස්සිතාහි වාචාහි ඔහාසන්නස්ස අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. දුට්ඨුල්ලවාචාසඤ්ඤාදිසෙසං පන ආපජ්ජති. සචෙ වාචස්සාදෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො.

ගෙහස්සිතපෙමෙ මාතරං වා මාතුපෙමෙන හගිනිං වා හගිනිපෙමෙන පුනස්සුනං පරාමසතො චෙව ආලිඛිතො ව අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. ගෙහස්සිතපෙමෙන පන චුසනපච්චයා දුක්කටං. සචෙ ගෙහස්සිතපෙමෙන රත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො.

වනහඬිගෙ ඉත්ථිපුරිසා අඤ්ඤමඤ්ඤං කිඤ්චිදෙව තම්බුලගන්ධපුප්ඵවාසාදිප්පකාරං පණ්ණාකාරං මිත්තසන්ථවහාවස්ස දළ්භභාවත්ථාය පෙසෙන්නි අයං වනහඬිගො නාම. තඤ්චෙ මාතුගාමො කස්සචි සංසට්ඨවිහාරිකස්ස කුලුපකහික්ඛුනො පෙසෙති, තස්ස ව “අසුකාය නාම ඉදං පෙසිත”න්ති සාරත්තස්ස පුනස්සුනං හත්ථෙහි තං වනහඬිගං කීළාපයතො අසුචි මුච්චති, අනාපත්ති. සචෙ වනහඬිගෙ සාරත්තො පුන අස්සාදෙන්වා මොචනත්ථාය නිමිත්තෙ උපක්කමිත්වා මොචෙති, සඤ්ඤාදිසෙසො. සචෙ උපක්කමන්තෙපි න මුච්චති, පුල්ලච්චයං.

ඵවමෙතෙසං ඵකාදසන්නං රාගානං වසෙන ඉමෙ ඵකාදස පයොගෙ සමෙචෙක්ඛිත්වා ආපත්ති වා අනාපත්ති වා සල්ලක්ඛෙතඛිබ්බො. සල්ලක්ඛෙත්වා සචෙ ගරුකා හොති “ගරුකා”ති ආචික්ඛිතඛිබ්බො. සචෙ ලහුකා හොති “ලහුකා”ති

ආවික්ඛිතබ්බා. තදනුරූපඤ්ච විනයකම්මං කාතබ්බං. එවඤ්චි කතං සුකතං හොති රොගනිදානං ඤත්වා වෙජ්ජෙන කතහෙසජ්ජම්ච, තස්ස ච පුග්ගලස්ස සොත්ථිභාවාය සංවත්තති.

**262.** වෙනෙති න උපක්කමතිඤ්ඤාදීසු මොචනස්සාදවෙනනාය වෙනෙති, න උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. මොචනස්සාදපිළිනො “අහො වත මුච්චෙය්‍යා”ති වෙනෙති, න උපක්කමති, න මුච්චති, අනාපත්ති. මොචනස්සාදෙන න වෙනෙති, එස්සස්සාදෙන කණ්ඩුවනස්සාදෙන වා උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. තථෙව න වෙනෙති, උපක්කමති, න මුච්චති, අනාපත්ති. කාමචිතක්කං චිතක්කෙන්තො මොචනත්ථාය න වෙනෙති, න උපක්කමති, මුච්චති, අනාපත්ති. සවෙ පනස්ස චිතක්කයනොපි න මුච්චති ඉදං ආගතමෙව හොති, “න වෙනෙති, න උපක්කමති, න මුච්චති, අනාපත්ති”ති.

අනාපත්ති සුපිනන්තෙනාති සුත්තස්ස සුපිනෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තස්ස විය කායසංසග්ගාදීනි ආපජ්ජන්තස්ස විය සුපිනන්තෙනෙව කාරණෙන යස්ස අසුචි මුච්චති, තස්ස අනාපත්ති. සුපිනෙ පන උප්පන්නාය අස්සාදවෙනනාය සවස්ස විසයො හොති, නිච්චලෙන භවිතබ්බං, න භත්ථෙත නිමිත්තං කීළාපෙනබ්බං, කාසාවපච්චත්ථරණරක්ඛණත්ථං පන භත්ථපුටෙන ගහෙත්වා ජග්ගනත්ථාය උදකට්ඨානං ගන්තුං වට්ටති.

නමොචනාධිප්පායස්සාති යස්ස හෙසජ්ජෙන වා නිමිත්තං ආලිම්පන්තස්ස උච්චාරාදීනි වා කරොන්තස්ස නමොචනාධිප්පායස්ස මුච්චති, තස්සාපි අනාපත්ති. උම්මත්තකස්ස දුට්ඨස්සාපි අනාපත්ති. ඉධ සෙය්‍යසකො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං පඨමපාරාජිකසමුට්ඨානං කායචිත්තතො සමුට්ඨාති. කිරියා, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකචජ්ජං, කායකම්මං, අකුසලචිත්තං, ද්විවෙදනං, සුඛමජ්ඣත්තද්වයෙනාති.

**263.** චිතීතවත්ථුසු සුපිනවත්ථු අනුපඤ්ඤත්තියං චුත්තනයමෙව. උච්චාරපස්සාවචත්ථුනි උත්තානත්ථානෙව.

චිතක්කවත්ථුස්මිං කාමචිතක්කන්ති ගෙහස්සිතකාමචිතක්කං. තත්ථ කිඤ්චාපි අනාපත්ති චුත්තා, අථ ඛො චිතක්කගතිකෙන න භවිතබ්බං. උණ්හොදකවත්ථුසු පඨමං උත්තානමෙව. දුතියෙ සො භික්ඛු මොචෙතුකාමො උණ්හොදකෙන නිමිත්තං පහරිත්වා පහරිත්වා න්භායී, තෙනස්ස ආපත්ති චුත්තා. තතියෙ උපක්කමස්ස අත්ථිතාය පුල්ලච්චයං. හෙසජ්ජකණ්ඩුවනවත්ථුනි උත්තානත්ථානෙව.

**264. මග්ගවත්ථුසු පයමස්ස ථුලලාරුකස්ස මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස**

සම්බාධට්ඨානෙ සට්ටනාය අසුචි මුච්චි, තස්ස නමොචනාධිප්පායත්තා අනාපත්ති. දුතියස්ස තථෙව මුච්චි, මොචනාධිප්පායත්තා පන සඬ්ඝාදිසෙසො. තතියස්ස න මුච්චි, උපක්කමසඬ්භාවතො පන ථුල්ලච්චයං. තස්මා මග්ගං ගච්ඡන්තෙන උප්පන්නෙ පරිළාභෙ න ගන්තඛිං, ගමනං උපවිජින්නදිත්වා අසුභාදිමනසිකාරෙන චිත්තං වූපසමෙත්වා සුද්ධචිත්තෙන කම්මට්ඨානං ආදාය ගන්තඛිං. සචෙ ධීතො විනොදෙතුං න සක්කොති, මග්ගා ඔක්කම්ම නිසිදිත්වා විනොදෙත්වා කම්මට්ඨානං ආදාය සුද්ධචිත්තෙනෙව ගන්තඛිං.

වත්ථිවත්ථුසු තෙ භික්ඛු වත්ථී. දළ්භං ගහෙත්වා පුරෙත්වා පුරෙත්වා විස්සජ්ජේන්තා ගාමදාරකා විය පස්සාවමකංසු. ජන්තාසරවත්ථුස්මිං උදරං තාපෙන්නස්ස මොචනාධිප්පායස්සාපි අමොචනාධිප්පායස්සාපි මුත්තෙ අනාපත්තියෙව. පරිකම්මං කරොන්නස්ස නිමිත්තවාලනවසෙන අසුචි මුච්චි, තස්මා ආපත්තිට්ඨානෙ ආපත්ති වුත්තා.

**265. ලාරුඝට්ඨාපනවත්ථුසු යෙසං ආපත්ති වුත්තා තෙ අඬ්ගජාතම්පි**

ථුසාපෙසුන්ති වෙදිතඛිබ්බාති එවං කුරුන්දට්ඨකථායං වුත්තං. සාමඤ්ඤාදිවත්ථුති උත්තානත්ථානෙව.

**266. කායත්ථම්භනවත්ථුස්මිං කායං ථම්භෙන්නස්සාති චිරං නිසිදිත්වා වා**

නිපජ්ජිත්වා වා නවකම්මං වා කත්වා ආලසියවිමොචනත්ථං විජම්භෙන්නස්ස.

උපනිජ්ඣායනවත්ථුස්මිං සචෙපි පටසනං නිවත්ථා හොති පුරතො වා පච්ඡතො වා යත්වා ‘‘ඉමස්මිං නාම ඔකාසෙ නිමිත්ත’’න්ති උපනිජ්ඣායන්තස්ස දුක්කට්මෙව. අනිවත්ථානං ගාමදාරිකානං නිමිත්තං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පන කිමෙව වත්තඛිං. තිරච්ඡානගතානම්පි නිමිත්තෙ එසෙව නයො. ඉතො චිතො ව අවිලොකෙත්වා පන දිවසම්පි එකපයොගෙන උපනිජ්ඣායන්තස්ස එකමෙව දුක්කට්. ඉතො චිතො ව විලොකෙත්වා පුනස්පුනං උපනිජ්ඣායන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ දුක්කට්. උම්මිලනනිම්මිලනවසෙන පන න කාරෙතඛිං. සහසා උපනිජ්ඣායිත්වා පුන පටිසඬ්ඛාය සංවරෙ තිට්ඨතො අනාපත්ති, තං සංවරං පහාය පුන උපනිජ්ඣායතො දුක්කට්මෙව.

**267. තාලවිජ්ජදාදිවත්ථුති උත්තානත්ථානෙව. න්භානවත්ථුසු යෙ උදකසොතං**

නිමිත්තෙන පහරිංසු තෙසං ආපත්ති වුත්තා. උදඤ්ඤ්ඤවත්ථුසුපි එසෙව නයො. එත්ථ ව උදඤ්ඤ්ඤන්ති උදකචික්ඛල්ලො වුච්චති. එතෙනෙව උපායෙන ඉතො පරාති සඬ්ඛානෙව උදකෙ ධාවනාදිවත්ථුති වෙදිතඛිබ්බාති. අයං පන විසෙසො. පුප්ඵාවලියවත්ථුසු සචෙපි නමොචනාධිප්පායස්ස අනාපත්ති, කිලනපච්චයා පන දුක්කට්. හොතීති.

සුක්කච්ඡස්සට්ඨිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.



## 2. කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා

**269.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති කායසංසග්ගසික්ඛාපදං. තත්තායං අනුත්තානපදවණ්ණනා – අරඤ්ඤෙ විහරතීති න ආවෙණිකෙ අරඤ්ඤෙ, ජෙනවනවිහාරස්සෙව පච්චන්තෙ එකපස්සෙ. මජ්ඣෙ ගබ්භොති තස්ස ච විහාරස්ස මජ්ඣෙ ගබ්භො හොති. සමන්තා පරියාගාරොති සමන්තා පනස්ස මණ්ඩලමාලපරික්ඛෙපො හොති. සො කිර මජ්ඣෙ චතුරස්සං ගබ්භං කත්වා බහි මණ්ඩලමාලපරික්ඛෙපෙන කතො, යථා සක්කා හොති අන්තොයෙව ආවිඤ්ජන්තෙහි විවරිතං.

සුපඤ්ඤත්තන්ති සුට්ඨ යපිතං, යථා යථා යස්මිං යස්මිඤ්ච ඔකාසෙ යපිතං පාසාදිකං හොති ලොකරඤ්ජකං තථා තථා තස්මිං තස්මිං ඔකාසෙ යපිතං, චත්තසිසෙන හි සොං එකකිච්චමිපි න කරොති. එකච්චෙ වාතපානෙ විවරන්තොති යෙසු විචටෙසු අන්ධකාරො හොති තාති විවරන්තො යෙසු විචටෙසු ආලොකො හොති තාති ථකෙන්තො.

එවං චුත්තෙ සා බ්‍රාහ්මණී තං බ්‍රාහ්මණං එතදවොවාති එවං තෙන බ්‍රාහ්මණෙන පසංසිත්වා චුත්තෙ සා බ්‍රාහ්මණී “පසන්තො අයං බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිතුකාමො මඤ්ඤෙ”ති සල්ලක්ඛෙන්වා නිගුහිතබ්බමිපි තං අත්තනො විජ්ජකාරං පකාසෙන්ති කෙවලං තස්ස සද්ධාවිසානාපෙක්ඛා හුත්වා එතං “කුතො තස්ස උළාරත්තතා”ති ආදිවචනමවොච. තත්ථ උළාරො අත්තා අස්සාති උළාරත්තතා, උළාරත්තනො භාවො උට්ඨාරත්තතා. කුලිත්ථිහිති ආදිසු කුලිත්ථියො නාම සරස්සාමිනියො. කුලධිතරො නාම පුරිසන්තරගතා කුලධිතරො. කුලකුමාරියො නාම අනිච්චියා චුච්චන්ති. කුලසුණ්භා නාම පරකුලතො ආනිතා කුලදාරකානං වට්ඨයො.

**270.** ඔතිණ්ණොති යක්ඛාදිහි විය සත්තා අන්තො උප්පජ්ජන්තෙන රාගෙන ඔතිණ්ණො, කූපාදිහි විය සත්තා අසමපෙක්ඛිත්වා රජනියෙ යානෙ රජ්ජන්තො සයං වා රාගං ඔතිණ්ණො, යස්මා පන උභයථාපි රාගසමඛිගිස්සෙවෙනං අධිවචනං, තස්මා “ඔතිණ්ණො නාම සාරත්තො අපෙක්ඛවා පට්ඨද්ධවිත්තො”ති එවමස්ස පදභාජනං චුත්තං.

තත්ථ සාරත්තොති කායසංසග්ගරාගෙන සුට්ඨු රත්තො. අපෙක්ඛවාති කායසංසග්ගාපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා. පට්ඨද්ධවිත්තොති කායසංසග්ගරාගෙනෙව තස්මිං චත්ථුස්මිං පට්ඨද්ධවිත්තො. විපරිණතෙනාති පරිසුද්ධභවභිගසන්තතිසඬ්ඛාතං පකතිං විජහිත්වා අඤ්ඤථා පචන්තෙන, විරූපං වා පරිණතෙන විරූපං පරිචන්තෙන, යථා පරිචන්තමානං විරූපං හොති එවං පරිචන්තිත්වා ධීනෙනාති අධිජ්ජායො.

**271.** යස්මා පනෙතං රාගාදිහි සම්පයොගං නාතිචන්තති, තස්මා “විපරිණතන්ති රත්තමිපි විත්ත”න්ති ආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං චත්වා අන්තෙ

ඉධාධිප්පෙතමත්ථං දස්සෙන්නො “අපිව රත්තං චිත්තං ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනං විපරිණත”න්ති ආහ.

තද්වුජාතාති තංදිවසං ජාතා ජාතමත්තා අල්ලමංසපෙසිවණ්ණා, එවරුපායපි හි සද්ධිං කායසංසග්ගෙ සඬ්ඝාදිසෙසො, මෙටුනචිතික්කමෙ පාරාජිකං, රහො නිසජ්ජස්සාදෙ පාවිත්තියඤ්ච හොති. පගෙවාති පයමමෙව.

කායසංසග්ගං සමාපජ්ජෙය්‍යාති හත්ථග්ගහණාදිකායසම්පයොගං කායමිස්සිභාවං සමාපජ්ජෙය්‍යා, යස්මා පනෙනං සමාපජ්ජන්තස්ස යො සො කායසංසග්ගො නාම සො අත්ථනො අජ්ඣාචාරො හොති, රාගවසෙන අභිභවිත්වා සඤ්ඤමචෙලං ආචාරො, තස්මාස්ස සඬ්ඛෙපන අත්ථං දස්සෙන්නො “අජ්ඣාචාරො වුව්චති”ති පදභාජනමාහ.

හත්ථග්ගාහං වාතිආදිහෙදං පනස්ස විත්ථාරෙන අත්ථදස්සනං. තත්ථ හත්ථාදීනං විභාගදස්සනත්ථං “හත්ථො නාම කජ්ජරං උපාදායා”තිආදිමාහ තත්ථ කජ්ජරං උපාදායාති දුතියං. මහාසන්ධිං උපාදාය. අඤ්ඤත්ථ පන මණ්ඩන්ධනො පටියාය යාව අග්ගනබා හත්ථො ඉධ සද්ධිං අග්ගබාහාය කජ්ජරනො පටියාය අධිප්පෙනො.

සුද්ධකෙසා වාති සුත්තාදිහි අමිස්සා සුද්ධා කෙසායෙව. වෙණිති තිහි කෙසවට්ඨිහි විනන්ධිත්වා කතකෙසකලාපස්සෙනං නාමං. සුත්තමිස්සාති පඤ්චවණ්ණෙන සුත්තෙන කෙසෙ මිස්සෙත්වා කතා. මාලාමිස්සාති වස්සිකපුජ්ඣාදිහි මිස්සෙත්වා තිහි කෙසවට්ඨිහි විනන්ධිත්වා කතා, අවිනද්ධොපි වා කෙවලං පුජ්ඣමිස්සකො කෙසකලාපො ඉධ “වෙණි”ති වෙදිතබ්බො. හිරඤ්ඤමිස්සාති කභාපණමාලාය මිස්සෙත්වා කතා. සුවණ්ණමිස්සාති සුවණ්ණචිරකෙහි වා පාමඬ්ඣාදිහි වා මිස්සෙත්වා කතා. මුත්තාමිස්සාති මුත්තාවලිහි මිස්සෙත්වා කතා. මණිමිස්සාති සුත්තාරුල්ලෙහි මණිහි මිස්සෙත්වා කතා. එතාසු හි යංකිඤ්චි වෙණිං ගණ්හන්තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසොයෙව. “අහං මිස්සකවෙණිං අග්ගහෙසි”න්ති වදන්තස්ස මොක්ඛො නත්ථි. වෙණිග්ගහණෙන චෙත්ථ කෙසාපි ගහිතාව හොන්ති, තස්මා යො එකමිපි කෙසං ගණ්හාති තස්සපි ආපත්තියෙව.

හත්ථඤ්ච වෙණිඤ්ච යපෙත්වාති ඉධ වුත්තලක්ඛණං හත්ථඤ්ච සබ්බජ්ජකාරඤ්ච වෙණිං යපෙත්වා අවසෙසං සරීරං “අඬ්ඟ”න්ති වෙදිතබ්බං. එවං පරිච්ඡින්නෙසු හත්ථාදීසු හත්ථස්ස ගහණං හත්ථග්ගාහො, වෙණියා ගහණං වෙණිග්ගාහො, අවසෙසසරීරස්ස පරාමසනං අඤ්ඤතරස්ස වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඬ්ඟස්ස පරාමසනං, යො තං හත්ථග්ගාහං වා වෙණිග්ගාහං වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඤ්ඤතරස්ස වා අඬ්ඟස්ස පරාමසනං සමාපජ්ජෙය්‍යා, තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො නාම ආපත්තිනිකායො හොතීති. අයං සික්ඛාපදස්ස අත්ථො.

**272.** යස්මා පන යො ව හත්ථග්ගාහො යො ව වෙණිග්ගාහො යඤ්ච අවසෙසස්ස අභිගස්ස පරාමසනං තං සබ්බමිපි හෙදතො ද්වාදසවිධං හොති, තස්මා තං හෙදං දස්සෙතුං “ආමසනා පරාමසනා”ති ආදිනා නයෙනස්ස පදහාජනං වුත්තං. තත්ථ යඤ්ච වුත්තං “ආමසනා නාම ආමට්ඨමත්තා”ති යඤ්ච “ජුපනං නාම ථුට්ඨමත්ත”න්ති, ඉමෙසං අයං විසෙසො – ආමසනාති ආමජ්ජනා ථුට්ඨොකාසං අනතික්කමිත්වාපි තත්ථෙව සඬ්ඝට්ටනා. අයඤ්චි “ආමට්ඨමත්තා”ති වුච්චති. ජුපනන්ති අසඬ්ඝට්ටෙත්වා ථුට්ඨමත්තං.

යමිපි උම්මසනය ව උල්ලඬ්ඝනය ව නිද්දෙසෙ “උද්ධං උච්චාරණා”ති එකමෙව පදං වුත්තං. තත්ත්ව අයං විසෙසො – පඨමං අත්තනො කායස්ස ඉත්ථියා කායෙ උද්ධං පෙසනවසෙන වුත්තං, දුතියං ඉත්ථියා කායං උක්ඛිපනවසෙන, සෙසං පාකට්ටෙව.

**273.** ඉදානි ය්වායං ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන කායසංසග්ගං සමාපජ්ජති, තස්ස එතෙසං පදානං වසෙන චිත්ථාරතො ආපත්තිහෙදං දස්සෙත්තො “ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී සාරත්තො ව භික්ඛු ව නං ඉත්ථියා කායෙන කාය”න්ති ආදිමාහ. තත්ථ භික්ඛු ව නං ඉත්ථියා කායෙන කායන්ති සො සාරත්තො ව ඉත්ථිසඤ්ඤී ව භික්ඛු අත්තනො කායෙන. නන්ති නිපාතමත්තං. අථ වා එතං තස්සා ඉත්ථියා හත්ථාදිහෙදං කායං. ආමසති පරාමසතීති එතෙසු වෙ එකෙනාපි ආකාරෙන අජ්ඣාචරති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්ස. තත්ථ සකිං ආමසතො එකා ආපත්ති, පුනප්පුනං ආමසතො පයොගෙ පයොගෙ සඬ්ඝාදිසෙසො.

පරාමසන්තොපි සවෙ කායතො අමොචෙත්වාච ඉතො චිතො ව අත්තනො හත්ථං වා කායං වා සඤ්චොපෙති හරති පෙසෙති දිවසමිපි පරාමසතො එකාව ආපත්ති. සවෙ කායතො මොචෙත්වා මොචෙත්වා පරාමසති පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති.

ඔමසන්තොපි සවෙ කායතො අමොචෙත්වාච ඉත්ථියා මත්ථකතො පට්ඨාය යාව පාදපිට්ඨිං ඔමසති එකාව ආපත්ති. සවෙ පන උදරාදිසු තං තං යානං පත්වා මුඤ්චිත්වා මුඤ්චිත්වා ඔමසති පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. උම්මසනයපි පාදතො පට්ඨාය යාව සිසං උම්මසන්තස්ස එසෙව නයො.

ඔලඬ්ඝනය මාතුගාමං කෙසෙසු ගහෙත්වා නාමෙත්වා වුම්බනාදිසු යං අජ්ඣාචාරං ඉච්ඡති තං කත්වා මුඤ්චතො එකාව ආපත්ති. උට්ඨිතං පුනප්පුනං නාමයතො පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. උල්ලඬ්ඝනයපි කෙසෙසු වා හත්ථෙසු වා ගහෙත්වා වුට්ඨාපයතො එසෙව නයො.

ආකඬ්ඬනය අත්තනො අභිමුඛං ආකඬ්ඬන්තො යාව න මුඤ්චති තාව එකාව ආපත්ති. මුඤ්චිත්වා මුඤ්චිත්වා ආකඬ්ඬන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. පතිකඬ්ඬනයපි පරම්මුඛං පිට්ඨියං ගහෙත්වා පටිප්පණාමයතො එසෙව නයො.

අහිනිග්ගණ්හනාය හත්ථෙ වා බාහාය වා දළ්භං ගහෙත්වා යොජනම්පි ගච්ඡතො එකාව ආපත්ති. මුඤ්චිත්වා පුනඡ්ඡුනං ගණ්හතො පයොගෙ පයොගෙ ආපත්ති. අමුඤ්චිත්වා පුනඡ්ඡුනං චුසතො ච ආලිඛිගතො ච පයොගෙ පයොගෙ ආපත්තිති මහාසුමත්ථෙරො ආහ. මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ – “මූලග්ගහණමෙව පමාණං, තස්මා යාච න මුඤ්චති තාව එකා එව ආපත්ති”ති.

අහිනිජ්ජිලනාය වත්ථෙත වා ආහරණෙන වා සද්ධිං පිළයතො අඩිගං අචුසන්තස්ස ථුල්ලච්චයං, චුසන්තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො, එකපයොගෙන එකා ආපත්ති, නානාපයොගෙන නානා.

ගහණජුපනෙසු අඤ්ඤං කිඤ්චි විකාරං අකරොත්තොපි ගහිතමත්තථුට්ඨමත්තෙනාපි ආපත්තිං ආපජ්ජති.

එවමෙනෙසු ආමසනාදීසු එකෙනාපි ආකාරෙන අජ්ඣාචාරතො ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො, වෙමතිකස්ස ථුල්ලච්චයං, පණ්ඩකපුරිසතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිස්සාපි ථුල්ලච්චයමෙව. පණ්ඩකෙ පණ්ඩකසඤ්ඤිස්ස ථුල්ලච්චයං, වෙමතිකස්ස දුක්කටං. පුරිසතිරච්ඡානගතඉත්ථිසඤ්ඤිස්සාපි දුක්කටමෙව. පුරිසෙ පුරිසසඤ්ඤිස්සාපි වෙමතිකස්සාපි ඉත්ථිපණ්ඩකතිරච්ඡානගතසඤ්ඤිස්සාපි දුක්කටමෙව. තිරච්ඡානගතෙපි සබ්බාකාරෙන දුක්කටමෙවාති. ඉමා එකමූලකනයෙ චුත්තා ආපත්තියො සල්ලක්ඛෙත්වා ඉමිනාව උපායෙන “ද්වෙ ඉත්ථියො ද්වින්තං ඉත්ථීන”න්තිආදිවසෙන චුත්තෙ දුමූලකනයෙපි දිගුණා ආපත්තියො වෙදිතබ්බා. යථා ච ද්විසු ඉත්ථිසු ද්වෙ සඬ්ඝාදිසෙසා; එවං සම්බහුලාසු සම්බහුලා වෙදිතබ්බා.

යො හි එකතො ධීතා සම්බහුලා ඉත්ථියො බාහාහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හාති සො යත්තකා ඉත්ථියො ථුට්ඨා තාසං ගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති, මජ්ඣගතානං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ. තා හි තෙන කායජ්ජපිඤ්ඤාදි ආමට්ඨා භොන්ති. යො පන සම්බහුලානං අඩිගුලියො වා කෙසෙ වා එකතො කත්වා ගණ්හාති, සො අඩිගුලියො ච කෙසෙ ච අගණෙත්වා ඉත්ථියො ගණෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසෙහි කාරොතබ්බො. යාසඤ්ච ඉත්ථීනං අඩිගුලියො වා කෙසා වා මජ්ඣගතා භොන්ති, තාසං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ ආපජ්ජති. තා හි තෙන කායජ්ජපිඤ්ඤාදි ආමට්ඨා භොන්ති, සම්බහුලා පන ඉත්ථියො කායජ්ජපිඤ්ඤාදි රජ්ජුවත්ථාදිහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හන්තො සබ්බාසංයෙව අන්තොපරික්ඛෙපගතානං ගණනාය ථුල්ලච්චයෙ ආපජ්ජති. මහාපච්චරියං අචුට්ඨාසු දුක්කටං චුත්තං. තත්ථ යස්මා පාළියං කායජ්ජපිඤ්ඤාදිපිඤ්ඤාදි ආමසනං නාම නත්ථී, තස්මා සබ්බමිපි කායජ්ජපිඤ්ඤාදිපිඤ්ඤාදි කායජ්ජපිඤ්ඤාදිපිඤ්ඤාදි සඬිගහෙත්වා මහාඅට්ඨකථායඤ්ච කුරුන්දියඤ්ච චුත්තො පුරිමනායොයෙවෙත්ථ යුත්තතරො දිස්සති.

යො හි හත්ථෙත හත්ථං ගහෙත්වා පටිපාටියා ධීතාසු ඉත්ථිසු සමසාරාගො එකං හත්ථෙ ගණ්හාති, සො ගහිතිත්ථියා වසෙන එකං සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති, ඉතරාසං ගණනාය පුරිමනයෙනෙව ථුල්ලච්චයෙ. සථෙ සො තං කායජ්ජපිඤ්ඤාදි වත්ථෙ වා



පුජ්‍ය චා ගණ්භාති, සබ්බාසං ගණනාය පුල්ලච්චයෙ ආපජ්ජති. යථෙව හි රජ්ජුවත්ථාදීහි පරික්ඛිපන්තෙන සබ්බාපි කායජ්ජට්ඨද්ධෙන ආමට්ඨා භොන්ති, තථා ඉධාපි සබ්බාපි කායජ්ජට්ඨද්ධෙන ආමට්ඨා භොන්ති. සචෙ පන තා ඉත්ථීයො අඤ්ඤමඤ්ඤං චත්ථකොට්ඨං ගහෙත්වා ධීතා භොන්ති, තත්‍ර චෙසො පුරිමනායෙනෙව පඨමං ඉත්ථීං හත්ථෙව ගණ්භාති ගහිතාය චසෙන සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති, ඉතරාසං ගණනාය දුක්ඛටාති. සබ්බාසඤ්ඤා නාසං තෙන පුරිමනායෙනෙව කායජ්ජට්ඨද්ධෙන කායජ්ජට්ඨද්ධං ආමට්ඨං භොති. සචෙ පන සොපි තං කායජ්ජට්ඨද්ධෙයෙව ගණ්භාති තස්සා චසෙන පුල්ලච්චයං ආපජ්ජති, ඉතරාසං ගණනාය අනන්තරනායෙනෙව දුක්ඛටාති.

යො පන සනචත්ථනිචත්ථං ඉත්ථීං කායසංසග්ගරාගෙන චත්ථෙව සට්ඨෙති, පුල්ලච්චයං. විරළචත්ථනිචත්ථං සට්ඨෙති, තත්‍ර චෙ චත්ථන්තරෙහි ඉත්ථීයා චා නික්ඛන්තලොමානි භික්ඛුං භික්ඛුනො චා පච්චිද්ධලොමානි ඉත්ථීං චුසන්ති, උභින්නං ලොමානියෙව චා ලොමානි චුසන්ති, සඬ්ඝාදිසෙසො. උපාදින්නකෙන හි කම්මජරුපෙන උපාදින්නකං චා අනුපාදින්නකං චා අනුපාදින්නකෙනපි කෙනචි කෙසාදිනා උපාදින්නකං චා අනුපාදින්නකං චා චුසන්තොපි සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජතියෙව.

තත්ථ කුරුන්දියං “ලොමානි ගණෙත්වා සඬ්ඝාදිසෙසො”ති වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන “ලොමානි ගණෙත්වා ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො, එකමෙව සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති. සඬ්ඝිකමඤ්ඤෙව පන අපච්චත්ථරිත්වා නිපන්තො ලොමානි ගණෙත්වා කාරෙතබ්බො”ති වුත්තං, තදෙව යුත්තං. ඉත්ථීවසෙන හි අයං ආපත්ති, න කොට්ඨාසවසෙනාති.

එත්ථාහ “යො පන ‘කායජ්ජට්ඨද්ධං ගණ්භිස්සාමී’ති කායං ගණ්භාති, ‘කායං ගණ්භිස්සාමී’ති කායජ්ජට්ඨද්ධං ගණ්භාති, සො කිං ආපජ්ජති”ති. මහාසුමත්ථෙරො තාව “යථාචත්ථුකමෙවා”ති වදති. අයං කිරස්ස ලද්ධි –

“චත්ථු සඤ්ඤා ච රාගො ච, එස්සජ්ජට්ඨිජානනා;  
යථානිද්දිට්ඨනිද්දෙසෙ, ගරුකං තෙන කාරයෙ”ති.

එත්ථ “චත්ථු”ති ඉත්ථී. “සඤ්ඤා”ති ඉත්ථීසඤ්ඤා. “රාගො”ති කායසංසග්ගරාගො. “එස්සජ්ජට්ඨිජානනා”ති කායසංසග්ගඑස්සජානනා. තස්මා යො ඉත්ථීයා ඉත්ථීසඤ්ඤා කායසංසග්ගරාගෙන “කායජ්ජට්ඨද්ධං ගණ්භිස්සාමී”ති පචත්තොපි කායං චුසති, ගරුකං සඬ්ඝාදිසෙසංයෙව ආපජ්ජති. ඉතරොපි පුල්ලච්චයන්ති මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ –

“සඤ්ඤාය විරාගිතමිහි, ගහණෙ ච විරාගිතෙ;  
යථානිද්දිට්ඨනිද්දෙසෙ, ගරුකං තත්ථ න දිස්සති”ති.

අස්සාපායං ලද්ධි ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤිතො හි සඬ්ඝාදිසෙසො වුත්තො. ඉමිනා ව ඉත්ථිසඤ්ඤා විරාගිතා කායප්පට්ඨද්ධො කායප්පට්ඨද්ධසඤ්ඤා උප්පාදිතා, තං ගණ්හන්තස්ස පන පුල්ලච්චයං වුත්තං. ඉමිනා ව ගහණම්පි විරාගිතං තං අග්ගහෙත්වා ඉත්ථි ගහිතා, තස්මා එත්ථ ඉත්ථිසඤ්ඤාය අභාවතො සඬ්ඝාදිසෙසො න දිස්සති, කායප්පට්ඨද්ධස්ස අග්ගහිතත්තා පුල්ලච්චයං න දිස්සති, කායසංසග්ගරාගෙන පුට්ඨත්තා පන දුක්කටං. කායසංසග්ගරාගෙන හි ඉමං නාම වත්ථුං ඵ්ඤ්ඤා අනාපත්තීති නත්ථි, තස්මා දුක්කටමෙවාති.

ඉදඤ්ච පන වත්ථා ඉදං චතුක්කමාහ. ‘සාරත්තං ගණ්හිස්සාමි’ති සාරත්තං ගණ්හි සඬ්ඝාදිසෙසො, ‘විරත්තං ගණ්හිස්සාමි’ති විරත්තං ගණ්හි දුක්කටං, ‘සාරත්තං ගණ්හිස්සාමි’ති විරත්තං ගණ්හි දුක්කටං, ‘විරත්තං ගණ්හිස්සාමි’ති සාරත්තං ගණ්හි දුක්කටමෙවා’ති. කිඤ්චාපි එවමාහ? අථ ඛො මහාසුමත්ථෙරවාදොයෙවෙත්ථ ‘ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤි සාරත්තො ව හික්ඛු ව නං ඉත්ථියා කායෙන කායප්පට්ඨද්ධං ආමසති පරාමසති...පෙ.... ගණ්හාති ජුපති ආපත්ති පුල්ලච්චයස්සා’ති ඉමාය පාළියා ‘යො හි එකතො යිතා සම්බහුලා ඉත්ථියො බාහාහි පරික්ඛිපිත්වා ගණ්හාති, සො යත්තකා ඉත්ථියො පුට්ඨා තාසං ගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති, මජ්ඣගතානං ගණනාය පුල්ලච්චයෙ’තිආදීහි අට්ඨකථාවිනිවිජයෙහි ව සමෙති. යදි හි සඤ්ඤාදිවිරාගෙන විරාගිතං නාම භවෙය්‍ය ‘පණ්ඩකො ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤි’තිආදීසු විය ‘කායප්පට්ඨද්ධඤ්ච හොති කායසඤ්ඤි වා’තිආදිනාපි නයෙන පාළියං විසෙසං වදෙය්‍ය. යස්මා පන සො න වුත්තො, තස්මා ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤාය සති ඉත්ථිං ආමසන්තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො, කායප්පට්ඨද්ධං ආමසන්තස්ස පුල්ලච්චයන්ති යථාවත්ථුකමෙව යුජ්ජති.

මහාපච්චරියම්පි වෙතං වුත්තං – ‘නිලං පාරුපිත්වා සයිතාය කාලිත්ථියා කායං සට්ඨෙස්සාමි’ති කායං සට්ඨෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො; ‘කායං සට්ඨෙස්සාමි’ති නිලං සට්ඨෙති, පුල්ලච්චයං; ‘නිලං සට්ඨෙස්සාමි’ති කායං සට්ඨෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො; ‘නිලං සට්ඨෙස්සාමි’ති නිලං සට්ඨෙති, පුල්ලච්චයං’න්ති. යොපායං ‘ඉත්ථි ව පණ්ඩකො වා’තිආදිනා නයෙන වත්ථුමිස්සකානායො වුත්තො, තස්මිම්පි වත්ථු සඤ්ඤාවිමතිවසෙන වුත්තා ආපත්තියො පාළියං අසම්මුස්භන්තෙන වෙදිතබ්බා.

කායෙනකායප්පට්ඨද්ධවාරෙ පන ඉත්ථියා ඉත්ථිසඤ්ඤස්ස කායප්පට්ඨද්ධං ගණ්හතො පුල්ලච්චයං, සෙසෙ සබ්බත්ථ දුක්කටං. කායප්පට්ඨද්ධෙනකායවාරෙපි එසෙව නයො. කායප්පට්ඨද්ධෙනකආයප්පට්ඨද්ධවාරෙ ව නිස්සග්ගියෙනකායවාරාදීසු වස්ස සබ්බත්ථ දුක්කටමෙව.

‘ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤි සාරත්තො ව ඉත්ථි ව නං හික්ඛුස්ස කායෙන කාය’න්තිආදිවාරො පන හික්ඛුමිහි මාතුගාමස්ස රාගවසෙන වුත්තො. තත්ථ ඉත්ථි ව නං හික්ඛුස්ස කායෙන කායන්ති හික්ඛුමිහි සාරත්තා ඉත්ථි තස්ස නිසින්තොකාසං වා නිපන්තොකාසං වා ගන්ත්වා අත්තතො කායෙන තං හික්ඛුස්ස කායං ආමසති...පෙ.... ජුපති. සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමති, එස්සං පටිච්ඡානානීති

එවං තාය ආමට්ඨො වා ඡුඡිතො වා සෙවනාධිප්පායො භුත්වා සචෙ  
එස්සප්පට්ඨිජානනත්ථං ඊසකම්පි කායං වාලෙති එන්දෙනි, සඬ්ඝාදිසෙසං ආපජ්ජති.

ද්වෙ ඉත්ථියොති එත්ථ ද්වෙ සඬ්ඝාදිසෙසෙ ආපජ්ජති, ඉත්ථියා ව පණ්ඩකෙ ව  
සඬ්ඝාදිසෙසෙන සහ දුක්කටං. එතෙන උපායෙන යාව “නිස්සග්ගියෙන  
නිස්සග්ගියං ආමසති, සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමති න ව එස්සං පට්ඨිජානාති,  
ආපත්ති දුක්කටස්සා”ති තාව පුරිමනයෙනෙව ආපත්තිහෙදො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ව කායෙන වායමති න ව එස්සං පට්ඨිජානාතීති අත්තනා නිස්සට්ඨං පුජ්ථං  
වා එලං වා ඉත්ථිං අත්තනො නිස්සග්ගියෙන පුජ්ථෙන වා එලෙන වා පහරත්තිං  
දිස්වා කායෙන විකාරං කරොති, අඬ්ගුලිං වා වාලෙති, හමුකං වා උක්ඛිපති, අක්ඛිං  
වා නිබ්භුති, අඤ්ඤං වා එවරුපං විකාරං කරොති, අයං වුව්චති “කායෙන වායමති  
න ව එස්සං පට්ඨිජානාති”ති. අයම්පි කායෙන වායමිතත්තා දුක්කටං ආපජ්ජති, ද්විසු  
ඉත්ථිසු ද්වෙ, ඉත්ථිපණ්ඩකෙසුපි ද්වෙ එව දුක්කටෙ ආපජ්ජති.

**279.** එවං වත්ථුචසෙන විත්ථාරතො ආපත්තිහෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි  
ලක්ඛණචසෙන සඬ්ඛෙපතො ආපත්තිහෙදඤ්ච අනාපත්තිහෙදඤ්ච දස්සෙත්තො  
“සෙවනාධිප්පායො”තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමනයෙ ඉත්ථියා ථුට්ඨො සමානො  
සෙවනාධිප්පායො කායෙන වායමති, එස්සං පට්ඨිජානාතීති තිවඬ්ගසම්පත්තියා  
සඬ්ඝාදිසෙසො. දුතියෙ නයෙ නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියාමසනෙ විය වායමිත්වා  
අජුපනෙ විය ව එස්සස්ස අප්පට්ඨිජානනතො දුච්චගසම්පත්තියා දුක්කටං. තතියෙ  
කායෙන අවායමතො අනාපත්ති. යො හි සෙවනාධිප්පායොපි නිව්චලෙන කායෙන  
කෙවලං එස්සං පට්ඨිජානාති සාදියති අනුභොති, තස්ස චිත්තුප්පාදමත්තෙ ආපත්තියා  
අභාවතො අනාපත්ති. චතුත්ථෙ පන නිස්සග්ගියෙන නිස්සග්ගියාමසනෙ විය  
එස්සප්පට්ඨිජානනාපි නත්ථි, කෙවලං චිත්තුප්පාදමත්තමෙව, තස්මා අනාපත්ති.  
මොක්ඛාධිප්පායස්ස සබ්බාකාරෙසු අනාපත්තියෙව.

එත්ථ පන යො ඉත්ථියා ගහිතො තං අත්තනො සරීරා මොචෙතුකාමො  
පට්ඨිපණාමෙති වා පහරති වා අයං කායෙන වායමති එස්සං පට්ඨිජානාති. යො  
ආගච්ඡන්තිං දිස්වා තතො මුඤ්චිතුකාමො උත්තාසෙත්වා පලාපෙති, අයං කායෙන  
වායමති න ව එස්සං පට්ඨිජානාති. යො තාදිසං දීඝජාතිං කායෙ ආරුළ්භං දිස්වා  
“සණ්කං ගච්ඡතු සට්ඨියමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යා”ති න සට්ඨෙති, ඉත්ථිමෙව  
වා අඬ්ගං ථුසමානං ඤත්වා “එසා ‘අනත්ථිකො අයං මයා’ති සයමෙව  
පක්කම්ස්සති”ති අජානන්තො විය නිව්චලො භොති, බලවිත්ථියා වා ගාළ්භං  
ආලිඬ්ගිත්වා ගහිතො දහරහික්ඛු පලායිතුකාමොපි සුට්ඨු ගහිතත්තා නිව්චලො  
භොති, අයං න ව කායෙන වායමති, එස්සං පට්ඨිජානාති. යො පන ආගච්ඡන්තිං  
දිස්වා “ආගච්ඡතු තාව තතො නං පහරිත්වා වා පණාමෙත්වා වා පක්කම්ස්සාමි”ති  
නිව්චලො භොති, අයං මොක්ඛාධිප්පායො න ව කායෙන වායමති, න ව එස්සං  
පට්ඨිජානාතීති වෙදිතබ්බො.

**280.** අසඤ්චිච්චාති ඉමිනා උපායෙන ඉමං චුසිස්සාමිති අවෙනෙත්වා, එවඤ්චි අවෙනෙත්වා පත්තජ්ජට්ඨගහණාදීසු මාතුගාමස්ස අභිගෙ චුට්ඨෙපි අනාපත්ති.

අසනියාති අසඤ්චිච්චිතො හොති මාතුගාමං චුසාමිති සති නත්ථි, එවං අසනියා හත්ථපාදපසාරණාදිකාලෙ චුසන්තස්ස අනාපත්ති.

අජානන්තස්සාති දාරකවෙසෙන යිතං දාරිකං “ඉත්ථි”ති අජානන්තො කෙනවිදෙව කරණියෙන චුසති, එවං “ඉත්ථි”ති අජානන්තස්ස චුසතො අනාපත්ති.

අසාදියන්තස්සාති කායසංසග්ගං අසාදියන්තස්ස, තස්ස බාහාපරම්පරාය නීතභික්ඛුස්ස විය අනාපත්ති. උම්මත්තකාදයො චුත්තනායාඵව. ඉධ පන උදායිත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං පට්ඨපාරාජිකසමුට්ඨානං කායචිත්තතො සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාචිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, අකුසලචිත්තං, ද්විවෙදනං, සුඛමජ්ඣත්තද්වයෙනාති.

**281.** විනිතවත්ථුසු – මාතුයා මාතුපෙමෙනාති මාතුපෙමෙන මාතුයා කායං ආමසි. එස නයො ධිතුහගිනිවත්ථුසු. තත්ථ යස්මා මාතා වා හොතු ධිතා වා ඉත්ථි නාම සබ්බාපි බ්‍රහ්මවරියස්ස පාරිපන්ථිකාව. තස්මා “අයං මෙ මාතා අයං ධිතා අයං මෙ හගිනී”ති ගෙහස්සිතපෙමෙන ආමසතොපි දුක්කට්ඨෙව චුත්තං.

ඉමං පන හගවතො ආණං අනුස්සරන්තෙන සවෙපි නදීසොතෙන වුය්හමානං මාතරං පස්සති නෙව හත්ථෙත පරාමසිතබ්බා. පණ්ඩිතෙන පන භික්ඛුනා නාවා වා ඵලකං වා කදලික්ඛන්ධො වා දාරුක්ඛන්ධො වා උපසංහරිතබ්බො. තස්මිං අසති කාසාවම්පි උපසංහරිත්වා පුරතො යපෙනබ්බං, “එත්ථ ගණ්හාහී”ති පන න චත්තබ්බා. ගහිතෙ පරික්ඛාරං කඨ්ඨාමිති කඨ්ඨන්තෙන ගන්තබ්බං. සවෙ භායති පුරතො පුරතො ගන්ත්වා “මා භායී”ති සමස්සාසෙනබ්බා. සවෙ භායමානා පුත්තස්ස සහසා බන්ධෙ වා අභිරුහති, හත්ථෙ වා ගණ්හාති, න “අපෙහි මහල්ලිකෙ”ති නිද්ධුනිතබ්බා, ඵලං පාපෙනබ්බා. කද්දමෙ ලග්ගායපි කූපෙ පතිතායපි එසෙව නයො.

තත්‍රපි හි යොත්තං වා චත්ථං වා පක්ඛිපිත්වා හත්ථෙත ගහිතභාවං ඤත්වා උද්ධරිතබ්බා, නත්ථෙව ආමසිතබ්බා. න කෙවලඤ්ච මාතුගාමස්ස සරිරමෙව අනාමාසං, නිවාසනපාචුරණම්පි ආහරණහණ්ඩම්පි තිණණ්ඩුපකං වා තාලපණ්ණමුද්දිකං වා උපාදාය අනාමාසමෙව, තඤ්ච බො නිවාසනපාරුපනං පිළන්ධනත්ථාය යපිතමෙව. සවෙ පන නිවාසනං වා පාරුපනං වා පරිචත්තෙත්වා විවරත්ථාය පාදමුලෙ යපෙනි වට්ටති. ආහරණහණ්ඩෙසු පන සිසපසාධනකදන්තසුච්චාදිකජ්ජියහණ්ඩං “ඉමං හන්තෙ තුම්භාකං ගණ්හං”ති



දියාමානං සිපාටිකාසුච්ඡාදිඋපකරණත්ථාය ගහෙනබ්බං. සුවණ්ණරජනමුත්තාදිමයං පන අනාමාසමෙව දියාමානම්පි න ගහෙනබ්බං. න කෙවලඤ්ච ඵතාසං සරීරූපගමෙව අනාමාසං, ඉත්ථිසණ්ඨානෙන කතං කට්ඨරූපම්පි දන්තරූපම්පි අයරූපම්පි ලොහරූපම්පි තිපුරූපම්පි පොත්ථකරූපම්පි සබ්බරතනරූපම්පි අන්තමසො පිට්ඨමයරූපම්පි අනාමාසමෙව. පරිභොගත්ථාය පන “ඉදං තුම්භාකං භොතු” ති ලහිත්වා යපෙත්වා සබ්බරතනමයං අවසෙසං හින්දිත්වා උපකරණාරහං උපකරණෙ පරිභොගාරහං පරිභොගෙ උපනෙතුං වට්ටති.

යථා ව ඉත්ථිරූපකං; ඵචං සත්තව්ධම්පි ධඤ්ඤං අනාමාසං. තස්මා බෙත්තමජ්ඣෙකන ගච්ඡතා තත්ථජාතකම්පි ධඤ්ඤඵලං න ආමසන්තෙන ගන්තබ්බං. සචෙ සරද්ථාරෙ වා අන්තරාමග්ගෙ වා ධඤ්ඤං පසාරිතං භොති පස්සෙන ව මග්ගො අත්ථි න මද්දන්තෙන ගන්තබ්බං. ගමනමග්ගෙ අසති මග්ගං අධිට්ඨාය ගන්තබ්බං. අන්තරසරෙ ධඤ්ඤස්ස උපරි ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දෙන්ති නිසිදිතුං වට්ටති. කෙච් ආසනසාලායං ධඤ්ඤං ආකිරන්ති, සචෙ සක්කා භොති හරාපෙනුං හරාපෙනබ්බං, නො චෙ ඵකමන්තං ධඤ්ඤං අමද්දන්තෙන පීඨකං පඤ්ඤාපෙත්වා නිසිදිතබ්බං. සචෙ ඔකාසො න භොති, මනුස්සා ධඤ්ඤමජ්ඣෙකයෙව ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා දෙන්ති, නිසිදිතබ්බං. තත්ථජාතකානි මුග්ගමාසාදීනි අපරණ්ණානිපි තාලපනසාදීනි වා ඵලානි කීළන්තෙන න ආමසිතබ්බානි. මනුස්සෙහි රාසිකතෙසුපි ඵසෙව නයො. අරඤ්ඤෙ පන රුක්ඛතො පතිතානි ඵලානි “අනුපසම්පන්නානං දස්සාමි” ති ගණ්හිතුං වට්ටති.

මුත්තා, මණි, වෙළුරියො, සඬ්ඛො, සිලා, පවාළං, රජතං, ජාතරූපං, ලොහිතඬ්ඛො, මසාරගල්ලන්ති ඉමෙසු දසසු රතනෙසු මුත්තා අධොතා අනිවිද්ධා යථාජාතාව ආමසිතුං වට්ටති. සෙසා අනාමාසානි වදන්ති. මහාපච්චරියං පන “මුත්තා ධොතාපි අධොතාපි අනාමාසා භණ්ඩමූලත්ථාය ව සම්පට්ඨිතුං න වට්ටති, කුට්ඨරොගස්ස හෙසජ්ජත්ථාය පන වට්ටති” ති වුත්තං. අන්තමසො ජාතිඵලිකං උපාදාය සබ්බොපි නිලපිතාදිවණ්ණභෙදො මණි ධොතවිද්ධවට්ටිතො අනාමාසො, යථාජාතො පන ආකරමුත්තො පත්තාදිභණ්ඩමූලත්ථං සම්පට්ඨිතුං වට්ටතිති වුත්තො. සොපි මහාපච්චරියං පටික්ඛිත්තො, පචිත්වා කතො කාවමණියෙවෙකො වට්ටතිති වුත්තො. වෙළුරියෙපි මණිසදිසොව විනිවිජයො.

සඬ්ඛො ධමනසඬ්ඛො ව ධොතවිද්ධො ව රතනමිස්සො අනාමාසො. පානීයසඬ්ඛො ධොතොපි අධොතොපි ආමාසොව සෙසඤ්ච අඤ්ජනාදිභෙසජ්ජත්ථායපි භණ්ඩමූලත්ථායපි සම්පට්ඨිතුං වට්ටති. සිලා ධොතවිද්ධා රතනසංයුත්තා මුග්ගවණ්ණාව අනාමාසා. සෙසා සත්ථකනිසානාදිඅත්ථාය ගණ්හිතුං වට්ටති. ඵත්ථ ව රතනසංයුත්තානි සුවණ්ණෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පචිත්වා කතානි වදන්ති. පවාළං ධොතවිද්ධං අනාමාසං. සෙසං ආමාසං භණ්ඩමූලත්ථඤ්ච සම්පට්ඨිතුං වට්ටති. මහාපච්චරියං පන “ධොතම්පි අධොතම්පි සබ්බං අනාමාසං, න ව සම්පට්ඨිතුං වට්ටති” ති වුත්තං.

රජතං ජාතරූපඤ්ච කතහණ්ඩමිපි අකතහණ්ඩමිපි සබ්බෙන සබ්බං ඛිජනො පට්ඨාය අනාමාසඤ්ච අසම්පට්ඨිජිසඤ්ච, උත්තරරාජපුත්තො කිර සුවණ්ණවෙනියං කාරෙත්වා මහාපද්මත්ථෙරස්ස පෙසෙසි. ථෙරො “න කප්පති” ති පටික්ඛිපි. වෙනියසරෙ සුවණ්ණපද්මසුවණ්ණබ්බුලකාදීනි හොන්ති, එතානිපි අනාමාසානි. වෙනියසරගොපකා පන රූපියජඩ්ඛකට්ඨානෙ ඨිතා, තස්මා තෙසං කෙළාපයිතුං වට්ටතීති වුත්තං. කුරුන්දියං පන තං පටික්ඛිත්තං. සුවණ්ණවෙනියෙ කච්චරමෙව හරිතුං වට්ටතීති එත්තකමෙව අනුඤ්ඤාතං. ආරකුටලොහමිපි ජාතරූපගතිකමෙව අනාමාසන්ති සබ්බඅට්ඨකථාසු වුත්තං. සෙනාසනපරිභොගො පන සබ්බකප්පියො, තස්මා ජාතරූපරජතමයා සබ්බෙපි සෙනාසනපරික්ඛාරා ආමාසා. භික්ඛූනං ධම්මවිනයවණ්ණනට්ඨානෙ රතනමණ්ඩපෙ කරොන්ති එලිකත්ථම්හෙ රතනදාමපතිමණ්ඩිතෙ, තත්ථ සබ්බුපකරණානි භික්ඛූනං පටිජග්ගිතුං වට්ටති.

ලොභිතඩ්ඛමසාරගල්ලා ධොතවිද්ධා අනාමාසා, ඉතරෙ ආමාසා, හණ්ඩමූලත්ථාය වට්ටන්තිති වුත්තා. මහාපච්චරියං පන “ධොතාපි අධොතාපි සබ්බසො අනාමාසා න ච සම්පට්ඨිජිතුං වට්ටන්ති” ති වුත්තං.

සබ්බං ආවුධහණ්ඩං අනාමාසං, හණ්ඩමූලත්ථාය දීයාමානමිපි න සම්පට්ඨිජිතබ්බං. සත්ථවණ්ණජ්ජා නාම න වට්ටති. සුද්ධධනුදණ්ඩොපි ධනුජියාපි පතොදොපි අඩ්ඤ්ඤොපි අන්තමසො වාසිඵරසුආදීනිපි ආවුධසඩ්බෙපෙන කතානි අනාමාසානි. සචෙ කෙනචි විහාරෙ සත්ති වා තොමරො වා යපිතො හොති, විහාරං ජග්ගන්තෙන “හරන්තු” ති සාමිකානං පෙසෙතබ්බං. සචෙ න හරන්ති, තං අවාලෙන්තෙන විහාරො පටිජග්ගිතබ්බො. යුද්ධභූමියං පතිතං අසිං වා සත්තිං වා තොමරං වා දිස්වා පාසාණෙන වා කෙනචි වා අසිං භින්දිත්වා සත්ථකත්ථාය ගහෙතුං වට්ටති, ඉතරානිපි වියොජෙත්වා කිඤ්චි සත්ථකත්ථාය ගහෙතුං වට්ටති කිඤ්චි කත්තරදණ්ඩාදිඅත්ථාය. “ඉදං ගණ්හවා” ති දීයාමානං පන “විනාසෙත්වා කප්පියහණ්ඩං කර්ස්සාමි” ති සබ්බමිපි සම්පට්ඨිජිතුං වට්ටති.

මච්ඡජාලපක්ඛිජාලාදීනිපි එලකජාලිකාදීනි සරපරිත්තානානිපි සබ්බානි අනාමාසානි. පරිභොගත්ථාය ලබ්භමානෙසු පන ජාලං තාව “ආසනස්ස වා වෙනියස්ස වා උපරි බන්ධිස්සාමි, ඡත්තං වා වෙයෙස්සාමි” ති ගහෙතුං වට්ටති. සරපරිත්තානං සබ්බමිපි හණ්ඩමූලත්ථාය සම්පට්ඨිජිතුං වට්ටති. පරුපරොධනිවාරණඤ්චි එතං න උපරොධකරන්ති එලකං දන්තකට්ඨභාජනං කර්ස්සාමිති ගහෙතුං වට්ටති.

වම්මවිනද්ධානි විණාහෙරිආදීනි අනාමාසානි. කුරුන්දියං පන “හෙරිසඩ්ඝාටොපි විණාසඩ්ඝාටොපි තුව්ඡපොක්ඛරමිපි මුඛවට්ටියං ආරොපිතවම්මමිපි විණාදණ්ඩකොපි සබ්බං අනාමාස” ති වුත්තං. ඔනහිතුං වා ඔනභාපෙතුං වා වාදෙතුං වා වාදාපෙතුං වා න ලබ්භතියෙව. වෙනියඩ්ගණෙ පූජං කත්වා මනුස්සෙහි ඡඩ්ඛිතං දිස්වාපි අවාලෙන්වා අන්තරන්තරෙ සම්මජ්ජිතබ්බං, කච්චරජඩ්ඛනකාලෙ පන කච්චරනියාමෙනෙව හරිත්වා එකමන්තං නික්ඛිපිතුං.

වට්ටනි මහාපව්වරියා වුත්තං. භණ්ඩමුලත්ථාය සම්පට්ඨිකුම්භි වට්ටනි.  
පරිභොගත්ථාය ලබ්භමානෙසු පන විණාදොණිකඤ්ච හෙරිපොක්ඛරඤ්ච  
දන්තකට්ඨභාජනං කරිස්සාම වම්මං සත්ථකකොසකන්ති එවං තස්ස තස්ස  
පරික්ඛාරස්ස උපකරණත්ථාය ගහෙත්වා තථා තථා කාතුං වට්ටනි.

පුරාණදුකිසිකාවත්ථු උත්තානමෙව. යක්ඛිවත්ථුස්මිං සවෙපි  
පරනිම්මිතවසවත්තිදෙවියා කායසංසග්ගං සමාපජ්ජති ථුල්ලච්චයමෙව.  
පණ්ඩකවත්ථු ච සුත්තිත්ථිවත්ථු ච පාකට්ටමෙව. මතිත්ථිවත්ථුස්මිං.  
පාරාජිකප්පහොනකකාලෙ ථුල්ලච්චයං, තතො පරං දුක්කට්ටං.  
තිරව්ජානගතවත්ථුස්මිං නාගමාණවිකායපි සුපණ්ණමාණවිකායපි කිත්තරියාපි  
ගාවියාපි දුක්කට්ටමෙව. දාරුධිතලිකාවත්ථුස්මිං න කෙවලං දාරුනා එව, අත්තමසො  
චිත්තකම්මලිඛිතෙපි ඉත්ථිරුපෙ දුක්කට්ටමෙව.

**282.** සම්පිළනවත්ථු උත්තානත්ථමෙව. සඬකමවත්ථුස්මිං එකපදිකසඬකමො  
වා හොතු සකට්මග්ගසඬකමො වා, වාලෙස්සාමිති පයොගෙ කතමත්තෙව වාලෙතු  
වා මා වා, දුක්කට්ටං. මග්ගවත්ථු පාකට්ටමෙව. රුක්ඛවත්ථුස්මිං රුක්ඛො මහන්තො වා  
හොතු මහාජම්බුප්පමාණො බුද්දකො වා, තං වාලෙතුං සක්කොතු වා මා වා,  
පයොගමත්තෙන දුක්කට්ටං. නාවාවත්ථුස්මිම්භි එසෙව නයො. රජ්ජවත්ථුස්මිං යං  
රජ්ජං ආවිඤ්ජන්තො යානා වාලෙතුං සක්කොති, තත්ථ ථුල්ලච්චයං. යා මහාරජ්ජ  
හොති, ඊසකම්භි යානා න වලති, තත්ථ දුක්කට්ටං. දණ්ඨෙපි එසෙව නයො. භූමියං  
පතිතමහාරුක්ඛොපි හි දණ්ඨග්ගහණෙනෙව ඉධ ගහිතො. පත්තවත්ථු පාකට්ටමෙව.  
වන්දනවත්ථුස්මිං ඉත්ථි පාදෙ සම්බාහිත්වා වන්දිතුකාමා වාරෙතඛ්ඛා පාදා වා  
පට්ඨිජාදෙනඛ්ඛා, නිව්චලෙන වා හවිතඛ්ඛං. නිව්චලස්ස හි චිත්තෙන සාදියතොපි  
අනාපත්ති. අවසානෙ ගහණවත්ථුපාකට්ටමෙවාති.

කායසංසග්ගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 3. දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා

**283.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදං. තත්ථ  
ආදිස්සාති අපදිසිත්වා. වණ්ණම්භි භණ්ණිතිආදීනි පරතො ආවි හවිස්සන්ති.  
ජින්නිකාති ජින්නමත්තප්පා. ධුත්තිකාති සයා. අහිරිකායොති නිල්ලජ්ජා.  
උභසන්තිති සිතං කත්වා මන්දහසිතං හසන්ති. උල්ලපන්තිති “අහො  
අයො” තිආදීනා නයෙන උච්චකරණං නානාවිධං පලොභනකථං කථෙත්ති.  
උජ්ජග්ගන්තිති මහාහසිතං හසන්ති. උජ්ජග්ගෙත්තිති “පණ්ඩකො අයං, නායං  
පුරිසො” තිආදීනා නයෙන පරිභාසං කරොත්ති.

**285.** සාරත්තොති දුට්ඨුල්ලවාචස්සාදරාගෙන සාරත්තො. අපෙක්ඛවා  
පට්ඨිද්ධචිත්තොති වුත්තනයමෙව, කෙවලං ඉධ වාචස්සාදරාගො යොජෙතඛ්ඛො.  
මාතුගාමං දුට්ඨුල්ලාහි වාචාහිති එත්ථ අධිජ්ජෙතං මාතුගාමං දස්සෙත්තො

“මාතුගාමො” තිආදිමාහ. තත්ථ විඤ්ඤ පටිබලා සුභාසිතදුඛභාසිතං

දුට්ඨල්ලාදුට්ඨල්ලං ආජානිතුන්ති යා පණ්ඩිතා සාත්ථකනිරත්ථකකථං

අසද්ධම්මසද්ධම්මපටිසංයුත්තකථඤ්ච ජානිතුං පටිබලා, අයං ඉධ අධිජ්ජෙතා. යා පන මහල්ලිකාපි බාලා ඵලමුගා අයං ඉධ අනධිජ්ජෙතාති දස්සෙති.

ඕභාසෙය්‍යාති අවභාසෙය්‍යා නානාජ්ජකාරකං අසද්ධම්මවචනං වදෙය්‍යා. යස්මා පනෙවං ඕභාසන්තස්ස යො සො ඕභාසො නාම, සො අත්ථනො අජ්ඣාචාරො හොති රාගවසෙන අභිභවිත්වා සඤ්ඤමචෙලං ආචාරො, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්නො “ඕභාසෙය්‍යාති අජ්ඣාචාරො වුවිවති” ති ආහ. යථා තත්ති ඵත්ථ තත්ති නිපාතමත්තං, යථා යුවා යුවතින්ති අත්ථො.

ද්වෙ මග්ගෙ ආදිස්සාතිආදි යෙනාකාරෙන ඕභාසනො සඬ්ඝාදිසෙසො හොති, තං දස්සෙතුං වුත්තං. තත්ථ ද්වෙ මග්ගෙති වච්චමග්ගඤ්ච පස්සාවමග්ගඤ්ච. සෙසං උද්දෙසෙ තාව පාකට්ඨෙව. නිද්දෙසෙ පන ථොමෙති “ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසී” ති වදති, න තාව සීසං ඵති. “තව වච්චමග්ගො ව පස්සාවමග්ගො ව ඊදිසො තෙන නාම ඊදිසෙන ඉත්ථිලක්ඛණෙන සුභලක්ඛණෙන සමන්තාගතාසී” ති වදති, සීසං ඵති, සඬ්ඝාදිසෙසො. වණ්ණෙනි පසංසතීති ඉමානි පන ථොමනපදස්සෙව වෙවචනාති.

බුංසෙතීති වාචාපනොදෙන සට්ටෙති. වම්භෙතීති අපසාදෙති. ගරහතීති දොසං දෙති. පරතො පන පාළියා ආගතෙහි “අනිමිත්තාසී” තිආදිහි ඵකාදසහි පදෙහි අසට්ඨෙ සීසං න ඵති, සට්ඨෙහි තෙසු සිබරණ්ඩි සම්භින්තාසී උභතොබ්‍යඤ්ජනාසීති ඉමෙහි තීහි සට්ඨෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසො.

දෙහි මෙති යාවනායපි ඵත්තකෙනෙව සීසං න ඵති, “මෙටුනං ධම්මං දෙහි” ති ඵවං මෙටුනධම්මෙන සට්ඨෙ ඵව සඬ්ඝාදිසෙසො.

කදා තෙ මාතා පසිදිස්සතීතිආදියු ආයාවනවචනෙසුපි ඵත්තකෙනෙව සීසං න ඵති, “කදා තෙ මාතා පසිදිස්සති, කදා තෙ මෙටුනං ධම්මං ලභිස්සාමී” ති වා “තව මාතරි පසන්තාය මෙටුනං ධම්මං ලභිස්සාමී” ති වා ආදිනා පන නයෙන මෙටුනධම්මෙන සට්ඨෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසො.

කථං ත්වං සාමිකස්ස දෙසීතිආදියු පුච්ඡාවචනෙසුපි මෙටුනධම්මන්ති වුත්තෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසො, න ඉතරථා. ඵවං කිර ත්වං සාමිකස්ස දෙසීති පටිපුච්ඡාවචනෙසුපි ඵසෙව නයො.

ආචික්ඛනාය පුට්ඨො භණ්ණතීති “කථං දදමානා සාමිකස්ස පියා හොති” ති ඵවං පුට්ඨො ආචික්ඛති. ඵත්ථ ව “ඵවං දෙහි ඵවං දදමානා” ති වුත්තෙපි සීසං න ඵති. “මෙටුනධම්මං ඵවං දෙහි ඵවං උපනෙහි ඵවං මෙටුනධම්මං දදමානා උපනායමානා පියා හොති” තිආදිනා පන නයෙන මෙටුනධම්මෙන සට්ඨෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසො. අනුසාසනීවචනෙසුපි ඵසෙව නයො.



අක්කොසනිද්දෙසෙ – අනිමිත්තාසීති නිමිත්තරහිතාසී,  
කුඤ්චිකපණාලිමත්තමෙව තව දකසොත්තති වුත්තං හොති.

නිමිත්තමත්තාසීති තව ඉත්ථිනිමිත්තං අපරිපුණ්ණං සඤ්ඤාමත්තමෙවාති  
වුත්තං හොති. අලොභිතාති සුක්ඛසොතා. ධුවලොභිතාති නිච්චලොභිතා  
කිලින්තදකසොතා. ධුවචොලාති නිච්චපක්ඛිත්තාණිචොලා, සදා ආණිචොලකං  
සෙවසීති වුත්තං හොති. පග්ගරන්තීති සවන්ති; සදා තෙ මුත්තං සවතීති වුත්තං  
හොති. සිබරණීති බහිනික්ඛන්තආණිමංසා. ඉත්ථිපණ්ඩකාති අනිමිත්තාව වුච්චති.  
වෙපුරිසිකාති සමස්සදායීකා පුරිසරූපා ඉත්ථි. සම්භින්නාති  
සම්භින්නාවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගා. උභතොඛ්‍යඤ්ජනාති ඉත්ථිනිමිත්තෙන ව  
පුරිසනිමිත්තෙන වාති උහොහි ඛ්‍යඤ්ජනෙහි සමන්තාගතා.

ඉමෙසු ව පන එකාදසසු පදෙසු සිබරණීසි සම්භින්නාසි උභතොඛ්‍යඤ්ජනාසීති  
ඉමානියෙව තීණි පදානි සුද්ධානි සීසං එන්ති. ඉති ඉමානි ව තීණි පුරිමානි ව  
වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගමෙථුනධම්මපදානි තීණිනි ඡ පදානි සුද්ධානි ආපත්තිකරානි.  
සෙසානි අනිමිත්තාතිආදීති “අනිමිත්තෙ මෙථුනධම්මං මෙ දෙහී”ති වා  
“අනිමිත්තාසී මෙථුනධම්මං මෙ දෙහී”ති වා ආදිනා නයෙන මෙථුනධම්මෙන  
සට්ඨානෙව ආපත්තිකරානි හොත්තීති වෙදිතබ්බො.

**286.** ඉදානි ය්වායං ඔතිණ්ණො විපරිණතෙන චිත්තෙන ඔභාසති, තස්ස  
වච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙ ආදිස්ස එතෙසං වණ්ණහණනාදීනං වසෙන චිත්ථාරතො  
ආපත්තිහෙදං දස්සෙන්තො “ඉත්ථි ව හොති ඉත්ථිසඤ්ඤී”තිආදිමාහ. තෙසං  
අත්ථො කායසංසග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

අයං පන විසෙසො – අධක්ඛකන්ති අක්ඛකතො පට්ඨාය අධො.  
උබ්භජාණුමණ්ඩල ජාණුමණ්ඩලතො පට්ඨාය උද්ධං. උබ්භක්ඛකන්ති අක්ඛකතො  
පට්ඨාය උද්ධං. අධො ජාණුමණ්ඩලන්ති ජාණුමණ්ඩලතො පට්ඨාය අධො. අක්ඛකං  
පන ජාණුමණ්ඩලඤ්ච එත්ථෙව දුක්ඛකට්ඨකත්තෙ සඛිගහං ගච්ඡන්ති හික්ඛුනියා  
කායසංසග්ගෙ විය. න හි බුද්ධා ගරුකාපත්තිං සාවසෙසං පඤ්ඤාපෙත්තීති.  
කායප්පට්ඨිකන්ති චත්ථං වා පුප්ථං වා ආහරණං වා.

**287.** අත්ථපුරෙක්ඛාරස්සාති අනිමිත්තාතිආදීනං පදානං අත්ථං කථෙත්තස්ස,  
අට්ඨකථං වා සජ්ඣායං කරොත්තස්ස.

ධම්මපුරෙක්ඛාරස්සාති පාළිං වාචෙන්තස්ස වා සජ්ඣායන්තස්ස වා. එවං  
අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච පුරක්ඛත්වා හණන්තස්ස අත්ථපුරෙක්ඛාරස්ස ව  
ධම්මපුරෙක්ඛාරස්ස ව අනාපත්ති.

අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරස්සාති “ඉදානිපි අනිමිත්තාසී උභත්තොඛ්‍යඤ්ජනාසී  
අප්පමාදං ඉදානි කරෙය්‍යාසී, යථා ආයතිමපි එවරූපා න හොහිසී”ති එවං අනුසිට්ඨිං  
පුරක්ඛත්වා හණන්තස්ස අනුසාසනිපුරෙක්ඛාරස්ස අනාපත්ති. යො පන හික්ඛුනීනං

පාළු වාචෙන්තො පකතිවාචනාමග්ගං පභාස භසන්තො භසන්තො ‘සිඛරණිසි සම්භින්නාසි උභතොඛාඤ්ජනාසි’ ති පුනස්පුනං භණති, තස්ස ආපත්තියෙව. උම්මත්තකස්ස අනාපත්ති. ඉධ ආදිකම්මිකො උදායිත්ථෙරො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

පදභාජනීයවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාචිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, අකුසලචිත්තං, ද්විවෙදනන්ති.

**288.** චිතිතවත්ථුසු ලොභිතවත්ථුස්මිං සො භික්ඛු ඉත්ථියා ලොභිතකං නිමිත්තං සන්ධායාහ – ඉතරා න අඤ්ඤාසි, තස්මා දුක්කටං.

කක්කසලොමන්ති රස්සලොමෙහි බහුලොමං. ආකිණ්ණලොමන්ති ජටිතලොමං. බරලොමන්ති ථද්ධලොමං. දීඝලොමන්ති අරස්සලොමං. සබ්බං ඉත්ථිනිමිත්තමෙව සන්ධාය වුත්තං.

**289.** වාපිතං බො තෙති අසද්ධම්මං සන්ධායාහ, සා අසල්ලක්ඛෙන්වා නො ච බො පටිචුත්තන්ති ආහ. පටිචුත්තං නාම උදකවජ්ජෙ ඛිජෙහි අප්පතිට්ඨිතොකාසෙ පාණකෙහි විනාසිතඛිජෙ වා ඔකාසෙ පුන ඛිජං පතිට්ඨාපෙත්වා උදකෙන ආසිත්තං, ථලවජ්ජෙ විසමපතිතානං වා ඛිජානං සමකරණත්ථාය පුන අට්ඨදන්තකෙන සමිකතං, තෙසු අඤ්ඤතරං සන්ධාය එසා ආහ.

මග්ගවත්ථුස්මිං මග්ගො සංසිද්ධීති අඛිගජාතමග්ගං සන්ධායාහ. සෙසං උත්තානමෙවාති.

දුට්ඨුල්ලවාචාසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

#### 4. අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා

**290.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති අත්තකාමසික්ඛාපදං. තත්ථ කුලුපකොති කුලපයිරූපාසනකො චතුත්තං පච්චයානං අත්ථාය කුලුපසඬිකමනෙ නිව්චජ්ජයුත්තො.

වීචරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරන්ති වීචරඤ්ච පිණ්ඩපාතඤ්ච සෙනාසනඤ්ච ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරඤ්ච. ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරන්ති චෙත්ථ පතිකරණත්ථෙත පච්චයො, යස්ස කස්සචි සප්පායස්සෙනං අධිවචනං. භිසක්කස්ස කම්මං තෙන අනුඤ්ඤාතත්තාති භෙසජ්ජං. ගිලානපච්චයොව භෙසජ්ජං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජං, යංකිඤ්චි ගිලානස්ස සප්පායං භිසක්කකම්මං තෙලමධුථාණිතාදීති වුත්තං භොති. පරික්ඛාරොති පන

“සත්තහි නගරපරික්කාරෙහි සුපරික්කතං හොති” තිආදීසු (අ. නි. 7.67) පරිවාරො වුවවති. “රටො සීසපරික්කාරො කුමනක්කො චක්කවරියො” තිආදීසු (සං. නි. 5.4) අලඬිකාරො. “යෙ විමෙ පබ්බජිතෙන ජීවිතපරික්කාරා සමුදානෙනබ්බො” තිආදීසු (රො. නි. 1.1.191) සම්භාරො. ඉධ පන සම්භාරොපි පරිවාරොපි වට්ටති. තඤ්ඤි ගිලානපච්චයහෙසජ්ජං ජීවිතස්ස පරිවාරොපි හොති ජීවිතවිනාසකාබාධුප්පත්තියා අන්තරං අදත්වා රක්ඛණතො, සම්භාරොපි යථා චිරං පවත්තති එවමස්ස කාරණභාවතො, තස්මා පරික්කාරොති වුවවති. එවං ගිලානපච්චයහෙසජ්ජඤ්ච තං පරික්කාරො වාති ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරො, තං ගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

වසලන්ති හීනං ලාමකං. අථ වා වස්සන්ති වසලො, පග්ගරන්ති අත්ථො, තං වසලං, අසුචිපග්ගරණකන්ති වුත්තං හොති. නිට්ඨුහිත්වාති බෙළං පාතෙත්වා.

කස්සාහං කෙන භායාමීති අහං කස්සා අඤ්ඤිස්සා ඉත්ථියා කෙන හොගෙන වා අලඬිකාරෙන වා රූපෙන වා පරිභායාමී, කා නාම මයා උත්තරිතරාති දීපෙති.

**291. සත්තිකෙති උපවාරෙ යත්වා සාමන්තා අවිදුරෙ, පදභාජනෙපි** අයමෙව අත්ථො දීපිතො. අත්තකාමපාරිවරියායාති මෙටුනධම්මසඬ්ඛානෙන කාමෙන පාරිවරියා කාමපාරිවරියා. අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිවරියා අත්තකාමපාරිවරියා, අත්තනා වා කාමිතා ඉච්ඡිතාති අත්තකාමා, සයං මෙටුනරාගවසෙන පත්ථිතාති අත්ථො. අත්තකාමා ච සා පාරිවරියා වාති අත්තකාමපාරිවරියා, තස්සා අත්තකාමපාරිවරියාය. වණ්ණං භාසෙය්‍යාති ගුණං ආනිසංසං පකාසෙය්‍ය.

තත්‍ර යස්මා “අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිවරියා” ති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ කාමො වෙව හෙතු ච පාරිවරියා ච අත්ථො, සෙසං බ්‍යඤ්ජනං. “අත්තකාමා ච සා පාරිවරියා වාති අත්තකාමපාරිවරියා” ති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ අධිප්පායො වෙව පාරිවරියා වාති අත්ථො, සෙසං බ්‍යඤ්ජනං. තස්මා බ්‍යඤ්ජනෙ ආදරං අකත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං “අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො අධිප්පායං අත්තනො පාරිවරිය” න්ති පදභාජනං වුත්තං. “අත්තනො කාමං අත්තනො හෙතුං අත්තනො පාරිවරිය” න්ති හි වුත්තෙ ජානිස්සන්ති පණ්ඩිතා “එත්තාවතා අත්තනො අත්ථාය කාමපාරිවරියා වුත්තා” ති. “අත්තනො අධිප්පායං අත්තනො පාරිවරිය” න්ති වුත්තෙපි ජානිස්සන්ති “එත්තාවතා අත්තනා ඉච්ඡිතකාමිතට්ඨෙන අත්තකාමපාරිවරියා වුත්තා” ති.

ඉදානි තස්සා අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණභාසනාකාරං දස්සෙත්තො “එතදග්ග” න්තිආදිමාහ. තං උද්දෙසතොපි නිද්දෙසතොපි උත්තානත්ථමෙව. අයං පනෙත්ථ පදසම්බන්ධො ච ආපත්තිවිනිවිජයො ච – එතදග්ගං...පෙ.... පරිවරෙය්‍යාති යා මාදිසං සීලවන්තං කල්‍යාණධම්මං බ්‍රහ්මචාරිං එතෙන ධම්මෙන

පරිවරයා, තස්සා එවං මාදිසං පරිවරන්තියා යා අයං පාරිවරියා නාම, එතදග්ගං පාරිවරියානන්ති.

මෙථුනුපසංභිතෙන සඬ්ඝාදිසෙසොති එවං අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසන්තො ව මෙථුනුපසංභිතෙන මෙථුනධම්මපටිසංයුත්තෙනෙව වචනෙන යො භාසෙය්‍යා, තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසොති.

ඉධානි යස්මා මෙථුනුපසංභිතෙනෙව භාසන්තස්ස සඬ්ඝාදිසෙසො වුත්තො, තස්මා “අභම්පි ඛත්තියො, ත්වම්පි ඛත්තියා, අරහති ඛත්තියා ඛත්තියස්ස දාතුං සමජාතිකත්තා”ති එවමාදීහි වචනෙහි පාරිවරියාය වණ්ණං භාසමානස්සාපි සඬ්ඝාදිසෙසො නත්ථි. “අභම්පි ඛත්තියො”තිආදිකෙ පන බහුපි පරියායෙ වත්වා “අරහසි ත්වං මය්හං මෙථුනධම්මං දාතු”න්ති එවං මෙථුනප්පටිසංයුත්තෙනෙව භාසමානස්ස සඬ්ඝාදිසෙසොති.

ඉත්ථි ව භොතීතිආදි පුබ්බෙ වුත්තනයමෙව. ඉධ උදායිත්ථෙරො ආදිකම්මිකො, තස්ස අනාපත්ති ආදිකම්මිකස්සාති.

සමුට්ඨානාදි සබ්බං දුට්ඨුල්ලවාචාසදිසං. විනීතවත්ථුනි උත්තානත්ථානෙවාති.

අත්තකාමපාරිවරියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 5. සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

**296.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති සඤ්චරිත්තං. තත්ථ පණ්ඩිතාති පණ්ඩිච්චෙන සමන්තාගතා ගතිමන්තා. බ්‍යත්තාති වෙය්‍යන්තියෙන සමන්තාගතා, උපායෙන සමන්තාගතා උපායඤ්ඤා විසාරදා. මෙධාවිනීති මෙධාය සමන්තාගතා, දිට්ඨං දිට්ඨං කරොති. දක්ඛාති ඡෙකා. අනලසාති උට්ඨානචිරියසම්පන්නා. ඡන්තාති අනුච්ඡවිකා.

කිස්මිං වියාති කිච්ඡං විය කිලෙසො විය, හිරි විය අම්භාකං භොතීති අධිප්පායො. කුමාරිකාය වත්තුන්ති “ඉමං තුම්භෙ ගණ්හථා”ති කුමාරිකාය කාරණා වත්තුං.

ආවාහාදිපු ආවාහොති දාරකස්ස පරකුලතො දාරිකාය ආහරණං. විවාහොති අත්තතො දාරිකාය පරකුලපෙසනං. වාරෙය්‍යන්ති “දෙථ තො දාරකස්ස දාරික”න්ති යාවනං, දිවසනක්ඛත්තමුහුත්තපරිච්ඡෙදකරණං වා.

**297.** පුරාණගණකියාති එකස්ස ගණකස්ස හරියාය, සා තස්මිං ජීවමානෙ ගණකීති පඤ්ඤායිත්ථ, මතෙ පන පුරාණගණකීති සඬ්ඛං ගතා. තිරොගාමොති බහිගාමො, අඤ්ඤො ගාමොති අධිප්පායො. මනුස්සාති උදායිස්ස ඉමං සඤ්චරිත්තකම්මෙ යුත්තපයුත්තභාවං ජානනකමනුස්සා.



සුභසංභාවගෙනානි යෙන භොගෙන සුභසා භුඤ්ජිතබ්බා භොති  
 රත්ධාපනපවාපනපථවෙසනාදිනා, තෙන භුඤ්ජිංසු. තතො අපරෙන දාසිභොගෙනානි  
 මාසාතික්කමෙ යෙන භොගෙන දාසි භුඤ්ජිතබ්බා භොති  
 ඛෙත්තකම්මකවචරජඩ්ඛනඋදකාහරණාදිනා, තෙන භුඤ්ජිංසු. දුග්ගතානි දලිද්දා,  
 යත්ථ වා ගතා දුග්ගතා භොති තාදිසං කුලං ගතා. මායොසා ඉමං කුමාරිකන්ති මා  
 අයොසා ඉමං කුමාරිකං. ආභාරූපභාරොති ආභාරො ව උපභාරො ව ගහණඤ්ච  
 දානඤ්ච, න අම්මහෙහි කිඤ්චි ආහංචං න උපාහංචං තයා සද්ධිං කයවික්කයො  
 වොභාරො අම්මහං නත්ථිති දීපෙන්නි. සමණෙන භවිතබ්බං අඛ්‍යාවටෙන, සමණො  
 අස්ස සුසමණොති සමණෙන නාම ඊදිසෙසු කම්මෙසු අඛ්‍යාවටෙන අඛ්‍යාපාරෙන  
 භවිතබ්බං, එවං භවන්නො හි සමණො සුසමණො අස්සාති, එවං නං අපසාදෙත්වා  
 “ගච්ඡ ත්වං න මයං තං ජානාමා”ති ආහංසු.

**298.** සජ්ජිතොති සබ්බුපකරණසම්පන්නො මණ්ඩිතපසාධිතො වා.

**300.** ධුත්තාති ඉත්ථිධුත්තා. පරිවාරෙන්තාති මනාපියෙසු රූපාදීසු ඉතො චිතො  
 ව සමන්තා ඉන්ද්‍රියානි වාරෙන්තා, කීළන්නා අභිරමන්තාති වුත්තං භොති.  
 අබ්භුතමකංසුති යදි කර්ස්සති ත්වං එත්තකං ජිතො, යදි න කර්ස්සති අහං  
 එත්තකන්ති පණමකංසු. හික්ඛුනං පන අබ්භුතං කාතුං න වට්ටති. යො කරොති  
 පරාජිතෙන දාතබ්බන්ති මහාපච්චරියං වුත්තං.

කථඤ්ඤි නාම අයොසා උදාසී තඩ්ඛණිකන්ති එත්ථ තඩ්ඛණොති අචිරකාලො  
 වුච්චති. තඩ්ඛණිකන්ති අචිරකාලාධිකාරිකං.

**301.** සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජෙය්‍යාති සඤ්චරණභාවං සමාපජ්ජෙය්‍ය. යස්මා පන  
 තං සමාපජ්ජන්තෙන කෙනචි පෙසිතෙන කත්ථවි ගන්තබ්බං භොති, පරතො ව  
 “ඉත්ථියා වා පුරිසමති”න්ති ආදිවචනතො ඉධ ඉත්ථිපුරිසා අධිජ්ජෙතා, තස්මා  
 තමත්ථං දස්සෙතුං “ඉත්ථියා වා පහිතො පුරිසස්ස සන්තිකෙ ගච්ඡති, පුරිසෙන වා  
 පහිතො ඉත්ථියා සන්තිකෙ ගච්ඡති”ති එවමස්ස පදභාජනං වුත්තං. ඉත්ථියා වා  
 පුරිසමතිං පුරිසස්ස වා ඉත්ථිමතින්ති එත්ථ ආරොචෙය්‍යාති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො,  
 තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “පුරිසස්ස මතිං ඉත්ථියා ආරොචෙති, ඉත්ථියා මතිං  
 පුරිසස්ස ආරොචෙති”ති වුත්තං.

ඉදානි යදත්ථං තං තෙසං මතිං අධිජ්ජායං අජ්ඣාසයං ඡන්දං රූපිං ආරොචෙති,  
 තං දස්සෙන්නො “ජායත්තෙන වා ජාරත්තෙන වා”තිආදිමාහ. තත්ථ ජායත්තෙනති  
 ජායාභාවෙ. ජාරත්තෙනති ජාරභාවෙ. පුරිසස්ස හි මතිං ඉත්ථියා ආරොචෙන්නො  
 ජායත්තෙන ආරොචෙති, ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොචෙන්නො ජාරත්තෙන  
 ආරොචෙති; අපිච පුරිසස්සෙව මතිං ඉත්ථියා ආරොචෙන්නො ජායත්තෙන වා  
 ආරොචෙති නිබද්ධහරියාභාවෙ, ජාරත්තෙන වා මිච්ඡාචාරභාවෙ. යස්මා පනතං  
 ආරොචෙන්නෙන “ත්වං කිරස්ස ජායා භවිස්සසි”තිආදි වත්තබ්බං භොති, තස්මා තං  
 වත්තබ්බතාකාරං දස්සෙතුං “ජායත්තෙන වාති ජායා භවිස්සසි, ජාරත්තෙන වාති

ජාරි හවිස්සයි’ ති අස්ස පදහාජනං වුත්තං. එතෙනෙව ච උපායෙන ඉත්ථියා මතිං පුරිසස්ස ආරොවනෙපි පති හවිස්සයි, සාමිකො හවිස්සයි, ජාරො හවිස්සයිති වත්තබ්බතාකාරො වෙදිතබ්බො.

අත්තමසො තඨබ්බිකායපීති සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන යා අයං තඨබ්බෙණ මුහුත්තමත්තෙ පටිසංවසිතබ්බතො තඨබ්බිකාති වුවවති, මුහුත්තිකාති අත්ථො. තස්සාපි “මුහුත්තිකා හවිස්සයි” ති එවං පුරිසමතිං ආරොවෙන්තස්ස සඨ්ඨාදියෙසො. එතෙනෙවුපායෙන “මුහුත්තිකො හවිස්සයි” ති එවං පුරිසස්ස ඉත්ථිමතිං. ආරොවෙන්තොපි සඨ්ඨාදියෙසං ආපජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

**303.** ඉදානි “ඉත්ථියා වා පුරිසමති” ත්ති එත්ථ අධිජ්ජෙතා ඉත්ථියො පහෙදතො දස්සෙත්වා තාසු සඤ්චරිත්තවසෙන ආපත්තිහෙදං දස්සෙතුං “දස ඉත්ථියො” තිආදිමාහ. තත්ථ මාතුරක්ඛිතාති මාතරා රක්ඛිතා. යථා පුරිසෙන සංවාසං න කජ්ජෙති, එවං මාතරා රක්ඛිතා, තෙනස්ස පදහාජනෙපි වුත්තං – “මාතා රක්ඛිති ගොපෙති ඉස්සරියං කාරෙති වසං වත්තෙති” ති. තත්ථ රක්ඛිතීති කත්ථවි ගන්තුං න දෙති. ගොපෙතීති යථා අඤ්ඤෙ න පස්සන්ති, එවං ගුත්තට්ඨානෙ ඨපෙති. ඉස්සරියං කාරෙතීති සෙරිච්ඡාරමස්සා නිසෙධෙත්ති අභිභවිත්වා පවත්තති. වසං වත්තෙතීති “ඉදං කරොහි, ඉදං මා අකාසී” ති එවං අත්තනො වසං තස්සා උපරි වත්තෙති. එතෙනුපායෙන පිතුරක්ඛිතාදයොපි ඤාතබ්බො. ගොත්තං වා ධම්මො වා න රක්ඛිති, සගොත්තෙහි පන සහධම්මිකෙහි ච එකං සත්ථාරං උද්දිස්ස පබ්බජිතෙහි එකගණපරියාපන්නෙහි ච රක්ඛිතා “ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා” ති වුවවති, තස්මා තෙසං පදානං “සගොත්තා රක්ඛන්ති” තිආදිනා නයෙන පදහාජනං වුත්තං.

සහ ආරක්ඛෙතාති සාරක්ඛා. සහ පරිදණ්ඨෙතාති සපරිදණ්ඨා. තාසං නිද්දෙසා පාකටාව. ඉමාසු දසසු පච්ඡිමානං ද්වින්තමෙව පුරිසන්තරං ගච්ඡන්තීනං. මිච්ඡාවාරො හොති, න ඉතරාසං.

ධනක්කිතාදියු අජ්ජෙත වා බහුතා වා ධනෙන කීතා ධනක්කිතා. යස්මා පන සා න කීතමත්තා එව සංවාසත්ථාය පන කීතත්තා හරියා, තස්මාස්ස නිද්දෙසෙ ධනෙන කිණිත්වා වාසෙතීති වුත්තං.

ජන්දෙන අත්තනො රුචියා වසතීති ඡන්දවාසිනී. යස්මා පන සා න අත්තනො ඡන්දමත්තෙනෙව හරියා හොති පුරිසෙන පන සම්පට්ච්ඡිතත්තා, තස්මාස්ස නිද්දෙසෙ “පියො පියං වාසෙති” ති වුත්තං.

භොගෙන වසතීති භොගවාසිනී. උදුක්ඛලමුසලාදිසරූපකරණං ලභිත්වා හරියාභාවං ගච්ඡන්තියා ජනපදිත්ථියා එතං අධිවචනං.

පටෙන වසතීති පටවාසිනී. නිවාසනමත්තම්පි පාචුරණමත්තම්පි ලභිත්වා හරියාභාවං උපගච්ඡන්තියා දලිද්දිත්ථියා එතං අධිවචනං.

ඔදපත්තකිනීති උභින්නං එකිස්සා උදකපාති යා හත්ථෙ ඔතාරත්වා “ඉදං උදකං විය සංසට්ඨා අහෙජ්ජා හොථා” ති වත්වා පරිග්ගහිතාය වොහාරනාමමෙතං, නිද්දෙසෙපිස්ස “තාය සහ උදකපත්තං ආමසින්වා තං වාසෙති” ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

ඔහටං ඔරොපිතං වුම්බට්මස්සාති ඔහටවුම්බටා, කට්ඨහාරිකාදීනං අඤ්ඤතරා, යස්සා සීසතො වුම්බටං ඔරොපෙත්වා සරෙ වාසෙති, තස්සා එතං අධිවචනං.

දාසී වාති අත්තනොයෙව දාසී ව හොති හරියා ව.

කම්මකාරී නාම ගෙහෙ හතියා කම්මං කරොති, තාය සද්ධිං කොචි සරාවාසං කප්පෙති අත්තනො හරියාය අනත්ථිකො හුත්වා. අයං වුවචති “කම්මකාරී ව හරියා වා” ති.

ධජෙන ආහටා ධජාහටා, උස්සිතද්ධජාය සෙනාය ගන්ත්වා පරවිසයං විලුම්පින්වා ආනීතාති වුත්තං හොති, තං කොචි හරියං කරොති, අයං ධජාහටා නාම. මුහුත්තිකා වුත්තනායාචව, එතාසං දසන්නම්පි පුරිසන්තරගමනෙ මිච්ඡාවාරො හොති. පුරිසානං පන වීසති යාපි එතාසු මිච්ඡාවාරො හොති, හික්ඛුනො ව සඤ්චරින්තං හොතිති.

**305.** ඉදානි පුරිසො හික්ඛුං පහිණතීති ආදීසු පටිග්ගණ්හාතීති සො හික්ඛු තස්ස පුරිසස්ස “ගච්ඡ, හන්තෙ, ඉත්ථන්නාමං මාතුරක්ඛිතං බුහි, හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස හරියා ධනක්කිතා” ති එවං වුත්තවචනං “සාධු උපාසකා” ති වා “හොතු” ති වා “ආරොචෙස්සාමී” ති වා යෙන කෙනචි ආකාරෙන වචිහෙදං කත්වා වා සීසකම්පනාදීහි වා සම්පට්ච්ඡති. වීමංසතීති එවං පටිග්ගණ්හිත්වා තස්සා ඉත්ථියා සන්තිකං ගන්ත්වා තං සාසනං ආරොචෙති. පච්චාහරතීති තෙන ආරොචිතෙ සා ඉත්ථි “සාධු” ති සම්පට්ච්ඡතු වා පටික්ඛිපතු වා ලජ්ජාය වා තුණ්හි හොතු, පුන ආගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙති.

එත්තාවතා ඉමාය පටිග්ගහණාරොචනපච්චාහරණසංඛිට්ඨාය තිවචගසම්පත්තියා සංඛිට්ඨාදිසෙසො හොති. සා පන තස්ස හරියා හොතු වා මා වා, අකාරණමෙතං. සථෙ පන සො මාතුරක්ඛිතාය සන්තිකං පෙසිතො තං අදිස්වා තස්සා මාතුයා තං සාසනං ආරොචෙති, බහිද්ධා විමට්ඨං නාම හොති, තස්මා විසඬිකෙතන්ති මහාපදුමත්ථෙරො ආහ. මහාසුමත්ථෙරො පන මාතා වා හොතු පිතා වා අත්තමසො ගෙහදාසීපි අඤ්ඤො වාපි යො කොචි තං කිරියං සම්පාදෙස්සති, තස්ස වුත්තෙපි විමට්ඨං නාම න හොති, තිවචගසම්පත්තිකාලෙ ආපත්තියෙව.

නනු යථා “බුද්ධං පච්චක්ඛාමී” ති වත්තුකාමො විරජ්ඣින්වා “ධම්මං පච්චක්ඛාමී” ති වදෙයා පච්චක්ඛාතාවස්ස සික්ඛා. යථා වා “පඨමං ඤානං සමාපජ්ජාමී” ති වත්තුකාමො විරජ්ඣින්වා “දුතියං ඤානං සමාපජ්ජාමී” ති වදෙයා ආපන්නොවස්ස පාරාජිකං. එවංසම්පදම්ඤන්ති ආහ. තං පනෙතං “පටිග්ගණ්හාති,

අන්තෙවාසිං වීමංසාපෙත්වා අත්තනා පච්චාහරති, ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්සා’ති ඉමිනා සමෙති, තස්මා සුභාසිතං.

යථා ච “මාතුරක්ඛිතං බුභි”ති චුත්තස්ස ගන්ත්වා තස්සා ආරොචෙතුං සමත්ථානං මාතාදීනම්පි වදනො විසඬිකෙනො නත්ථි, එවමෙව “හොභි කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ධනක්කිතා”ති වත්තඛිතෙ “හොභි කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ඡන්දවාසිනි”ති එවං පාළියං චුත්තෙසු ඡන්දවාසිනිආදීසු වචනෙසු අඤ්ඤතරවසෙන වා අචුත්තෙසුපි “හොභි කිර ඉත්ථන්තාමස්ස හරියා ඡායා පඡාපති පුත්තමාතා සරණි සරසාමිනී හත්තරන්ධිකා සුස්සුසිකා පරිවාරිකා”තිඑවමාදීසු සංවාසපරිදීපකෙසු වචනෙසු අඤ්ඤතරවසෙන වා වදන්තස්සාපි විසඬිකෙනො නත්ථි තිවඬගසම්පත්තියා ආපත්තියෙව. “මාතුරක්ඛිතං බුභි”ති පෙසිතස්ස පන ගන්ත්වා අඤ්ඤාසු පිතුරක්ඛිතාදීසු අඤ්ඤතරං වදන්තස්ස විසඬිකෙනං. එස නයො “පිතුරක්ඛිතං බුභි”තිආදීසුපි.

කෙවලඤ්ඤෙත්ථ එකමුලකදුමුලකාදිවසෙන “පුරිසස්ස මාතා භික්ඛුං පභිණ්ණි, මාතුරක්ඛිතාය මාතා භික්ඛුං පභිණ්ණි”ති එවමාදීනං මූලට්ඨානඤ්ච වසෙන පෙය්‍යාලභෙදොයෙව විසෙසො. සොපි පුඛිතෙ චුත්තනයත්තා පාළිඅනුසාරෙනෙව සක්කා ඡානිතුන්ති නාස්ස විභාගං දස්සෙතුං ආදරං කරිමහ.

**338.** පටිග්ගණ්භාතීතිආදීසු පන ද්විසු චතුක්කෙසු පඨමචතුක්කෙ ආදිපදෙන තිවඬගසම්පත්තියා සඬ්ඝාදිසෙසො, මජ්ඣෙ ද්විති ද්වඬගසම්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, අන්තෙ එකෙන එකඬගසම්පත්තියා දුක්කටං. දුතියචතුක්කෙ ආදිපදෙන ද්වඬගසම්පත්තියා ථුල්ලච්චයං, මජ්ඣෙ ද්විති එකඬගසම්පත්තියා දුක්කටං, අන්තෙ එකෙන අඬගාභාවතො අනාපත්ති. තත්ථ පටිග්ගණ්භාතීති ආණාපකස්ස සාසනං පටිග්ගණ්භාතී. වීමංසනීති පහිතට්ඨානං ගන්ත්වා තං ආරොචෙති. පච්චාහරතීති පුන ආගන්ත්වා මූලට්ඨස්ස ආරොචෙති.

න පච්චාහරතීති ආරොචෙත්වා එත්තොව පක්කමති. පටිග්ගණ්භාතී න වීමංසනීති පුරිසෙන “ඉත්ථන්තාමං ගන්ත්වා බුභි”ති චුච්චමානො “සාධු”ති තස්ස සාසනං පටිග්ගණ්භිත්වා තං පමුස්සිත්වා වා අප්පමුස්සිත්වා වා අඤ්ඤෙන කරණියෙන තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා කිඤ්චිදෙව කථං කථෙත්තො නිසීදති, එත්තාවතා “පටිග්ගණ්භාතී න වීමංසනී නාමා”ති චුච්චති. අථ නං සා ඉත්ථි සයමෙව වදති “තුම්භාකං කිර උපට්ඨාකො මං ගෙහෙ කාතුකාමො”ති එවං වත්වා ච “අහං තස්ස හරියා භවිස්සාමි”ති වා “න භවිස්සාමි”ති වා වදති. සො තස්සා වචනං අනභිනන්දිත්වා අප්පටික්කොසිත්වා තුණ්හිභුතොව උට්ඨායාසනා තස්ස පුරිසස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙති, එත්තාවතා “න වීමංසනී පච්චාහරතී නාමා”ති චුච්චති. න වීමංසනී න පච්චාහරතීති කෙවලං සාසනාරොචනකාලෙ පටිග්ගණ්භාතීයෙව, ඉතරං පන ද්වයං න කරොති.



න පටිග්ගණ්හානි වීමංසනි පච්චාහරතීති කොච්ඡුරියො භික්ඛුස්ස ධීතට්ඨානෙ  
 වා නිසින්නට්ඨානෙ වා තථාරුපිං කථං කථෙති, භික්ඛු තෙන අප්පභිතොපි පභිතො  
 විය හුත්වා ඉත්ථියා සන්තිකං ගන්ත්වා “හොහි කිර ඉත්ථන්නාමස්ස  
 හරියා” තිආදිනා නයෙන වීමංසිත්වා තස්සා රුපිං වා අරුපිං වා පුන ආගන්ත්වා  
 ඉමස්ස ආරොචෙති. තෙනෙව නයෙන වීමංසිත්වා අපච්චාහරන්තො “න  
 පටිග්ගණ්හානි වීමංසනි න පච්චාහරතී”ති වුච්චති. තෙනෙව නයෙන ගතො  
 අවීමංසිත්වා තාය සමුට්ඨාපිතං කථං සුත්වා පයමචතුක්කස්ස තතියපදෙ  
 වුත්තනනයෙන ආගන්ත්වා ඉමස්ස ආරොචෙත්තො “න පටිග්ගණ්හානි න වීමංසනි  
 පච්චාහරතී”ති වුච්චති. චතුත්ථපදං පාකට්ඨෙව.

සම්බහුලෙ භික්ඛු ආණාපෙතීතිආදිනායා පාකට්ඨායෙව. යථා පන සම්බහුලාපි  
 එකචත්ථුම්භි ආපජ්ජන්ති, එවං එකස්සපි සම්බහුලචත්ථුසු සම්බහුලා ආපත්තියො  
 චෙදිතබ්බා. කථං? පුරියො භික්ඛුං ආණාපෙති “ගච්ඡ, හන්තෙ, අසුකස්මිං නාම  
 පාසාදෙ සට්ඨිමත්තා වා සත්තතිමත්තා වා ඉත්ථියො ධීතා තා වදෙහි, හොථ කිර  
 ඉත්ථන්නාමස්ස හරියායො”ති. සො සම්පට්ච්ඡිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ආරොචෙත්වා  
 පුන තං සාසනං පච්චාහරති. යත්තකා ඉත්ථියො තත්තකා ආපත්තියො ආපජ්ජති.  
 වුත්තඤ්ඤෙතං පරිවාරෙපි –

“පදවීතිහාරමත්තෙන, වාචාය භණ්තෙන ව;  
 සබ්බානි ගරුකානි සප්පටිකම්මානි;  
 චතුසට්ඨි ආපත්තියො ආපජ්ජෙය්‍ය එකතො;  
 පඤ්භාමෙසා කුසලෙහි වින්තිතා”ති. (පරි. 480);

ඉමං කිර අත්ථවසං පටිච්ච අයං පඤ්ඤො වුත්තො. වචනසිලිට්ඨතාය චෙත්ථ  
 “චතුසට්ඨි ආපත්තියො”ති වුත්තං. එවං කරොන්තො පන සතම්පි සහස්සම්පි  
 ආපජ්ජතිති. යථා ව එකෙන පෙසිතස්ස එකස්ස සම්බහුලාසු ඉත්ථිසු සම්බහුලා  
 ආපත්තියො, එවං එකො පුරියො සම්බහුලෙ භික්ඛු එකිස්සා සන්තිකං පෙසෙති,  
 සබ්බෙසං සඬ්ඝාදිසෙසො. එකො සම්බහුලෙ භික්ඛු සම්බහුලානං ඉත්ථිනං සන්තිකං  
 පෙසෙති, ඉත්ථිගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා පුරියා එකං භික්ඛුං එකිස්සා  
 සන්තිකං පෙසෙත්ති, පුරිසගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා එකං සම්බහුලානං  
 ඉත්ථිනං සන්තිකං පෙසෙත්ති, වත්ථුගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා සම්බහුලෙ  
 එකිස්සා සන්තිකං පෙසෙත්ති, වත්ථුගණනාය සඬ්ඝාදිසෙසා. සම්බහුලා පුරියා  
 සම්බහුලෙ භික්ඛු සම්බහුලානං ඉත්ථිනං සන්තිකං පෙසෙත්ති, වත්ථුගණනාය  
 සඬ්ඝාදිසෙසා. එස නයො “එකා ඉත්ථි එකං භික්ඛු”න්තිආදීසුපි. එත්ථ ව  
 සභාගවිභාගතා නාම අප්පමාණං, මාතෘපිතුනම්පි පඤ්චසභධම්මිකානම්පි  
 සඤ්චරිත්තකම්මං කරොන්තස්ස ආපත්තියෙව.

පුරියො භික්ඛුං ආණාපෙති ගච්ඡ හන්තෙති චතුක්කං අඬ්ගවසෙන ආපත්තිහෙද  
 දස්සනත්ථං වුත්තං. තස්ස පච්ඡිමපදෙ අන්තෙවාසී වීමංසිත්වා බහිද්ධා පච්චාහරතීති  
 ආගන්ත්වා ආවරියස්ස අනාරොචෙත්වා එත්තොව ගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස

ආරොචෙති. ආපත්ති උභින්නං පුල්ලච්චයස්සාති ආවරියස්ස පටිග්ගහිත්තා ව විමංසාපිත්තා ව ද්විහඬිගෙහි පුල්ලච්චයං, අන්තෙවාසිකස්ස විමංසිත්තා ව පච්චාහටත්තා ව ද්විහඬිගෙහි පුල්ලච්චයං. සෙසං පාකටමෙව.

**339.** ගච්ඡන්තො සම්පාදෙතීති පටිග්ගණ්හාති වෙව විමංසති ව. ආගච්ඡන්තො විසංවාදෙතීති න පච්චාහරති. ගච්ඡන්තො විසංවාදෙතීති න පටිග්ගණ්හාති. ආගච්ඡන්තො සම්පාදෙතීති විමංසති වෙව පච්චාහරති ව. එවං උභයත්ථ ද්විහඬිගෙහි පුල්ලච්චයං. තතියපදෙ ආපත්ති, චතුත්ථෙ අනාපත්ති.

**340.** අනාපත්ති සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා ගිලානස්ස වා කරණියෙන ගච්ඡති උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකස්සාති එත්ථ භික්ඛුසඬ්ඝස්ස උපොසථාගාරං වා කිඤ්චි වා විජ්ජකතං හොති. තත්ථ කාරුකානං හත්තචෙතනත්ථාය උපාසකො වා උපාසිකාය සන්තිකං භික්ඛුං පභිණ්ණො, උපාසිකා වා උපාසකස්ස, එවරුපෙන සඬ්ඝස්ස කරණියෙන ගච්ඡන්තස්ස අනාපත්ති. චෙතියකම්මෙ කයිරමානෙපි එසෙව නයො. ගිලානස්ස හෙසජ්ජත්ථායපි උපාසකෙන වා උපාසිකාය සන්තිකං උපාසිකාය වා උපාසකස්ස සන්තිකං පභිත්තස්ස ගච්ඡන්තො අනාපත්ති. උම්මත්තකආදිකම්මිකා චුත්තනායා එව.

පදහාජනියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමුට්ඨානාදිසු ඉදං සික්ඛාපදං ඡසමුට්ඨානං, සිසුක්ඛිපනාදිනා කායවිකාරෙන සාසනං ගහෙත්වා ගන්ත්වා හත්ථමුද්දාය විමංසිත්වා පුන ආගන්ත්වා හත්ථමුද්දාය එව ආරොචෙන්තස්ස කායතො සමුට්ඨාති. ආසනසාලාය නිසින්තස්ස “ඉත්ථන්තාමා ආගමිස්සති, තස්සා චිත්තං ජානෙය්‍යාථා”ති කෙනචි චුත්තෙ “සාධු”ති සම්පට්චිජිත්වා තං ආගතං වත්වා තස්සා ගතාය පුන තස්මිං පුරිසෙ ආගතෙ ආරොචෙන්තස්ස වාචතො සමුට්ඨාති. වාචාය “සාධු”ති සාසනං ගහෙත්වා අඤ්ඤෙන කරණියෙන තස්සා සරං ගන්ත්වා අඤ්ඤත්ථ වා ගමනකාලෙ තං දිස්වා වචිහෙදෙනෙව විමංසිත්වා පුන අඤ්ඤෙනෙව කරණියෙන තතො අපක්කම්ම කදාවිදෙව තං පුරිසං දිස්වා ආරොචෙන්තස්සාපි වාචතොව සමුට්ඨාති. පණ්ණත්තිං අජානන්තස්ස පන ඛිණ්ණාසවස්සාපි කායවාචතො සමුට්ඨාති. කථං? සචෙ භිස්ස මාතාපිතරො කුජ්ඣිත්වා අලංචවනියා හොන්ති, තඤ්ච භික්ඛුං සරං උපගතං ථෙරපිතා වදති “මාතා තෙ තාත මං මහල්ලකං ඡඩ්ඛෙන්වා ඤාතිකුලං ගතා, ගච්ඡ තං මං උපට්ඨාතුං පෙසෙහි”ති. සො චෙ ගන්ත්වා තං වත්වා පුන පිතුතො තස්සා ආගමනං වා අනාගමනං වා ආරොචෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො. ඉමානි තිණි අචිත්තකසමුට්ඨානානි.

පණ්ණත්තිං පන ජානිත්වා එතෙහෙව තිහි නයෙහි සඤ්චරිත්තං සමාපජ්ජතො කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨාති. ඉමානි තිණි පණ්ණත්තිජානනචිත්තෙන සචිත්තකසමුට්ඨානානි. කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, කුසලාදිවසෙන චෙත්ථ තිණි චිත්තානි, සුඛාදිවසෙන තිස්සො වෙදනානි.

**341.** විනිතවත්ථුසු ආදිතො වත්ථුපඤ්චකෙ පටිග්ගහිතමත්තත්තා දුක්කටං.

කලහවත්ථුස්මිං සම්මොදනීයං අකාසිති තං සඤ්ඤාපෙත්වා පුන ගෙහගමනීයං

අකාසි. නාලංවචනීයාති න පරිච්චත්තාති අත්ථො. යා හි යථා යථා යෙසු යෙසු ජනපදෙසු පරිච්චත්තා පරිච්චත්තාව හොති, හරියාභාවං අතික්කමති, අයං “අලංවචනීයා”ති වුවචති. එසා පන න අලංවචනීයා කෙනවිදෙව කාරණෙන කලහං කත්වා ගතා, තෙනෙවෙත්ථ හගවා “අනාපත්ති”ති ආහ. යස්මා පන කායසංසග්ගෙ යක්ඛියා ථුල්ලච්චයං වුත්තං, තස්මා දුට්ඨුල්ලාදීසුපි යක්ඛිපෙතියො ථුල්ලච්චයවත්ථුමෙවාති වෙදිතඛිබ්බා. අට්ඨකථාසු පනෙනං න විචාරිතං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

සඤ්චරිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 6. කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

**342.** තෙන සමයෙනාති කුටිකාරසික්ඛාපදං. තත්ථ ආලවකාති ආලවිරට්ඨො ජාතා දාරකා ආලවකා නාම, තෙ පබ්බජිතකාලෙපි “ආලවකා”ත්වෙව පඤ්ඤායිංසු. තෙ සන්ධාය වුත්තං “ආලවකා හික්ඛු”ති. සඤ්ඤාචිකායොති සයං යාවිත්වා ගහිතුපකරණායො. කාරාපෙන්නීති කරොන්නීපි කාරාපෙන්නීපි, තෙ කිර සාසනෙ විපස්සනාධුරඤ්ච ගන්ථධුරඤ්චාති ද්වෙපි ධුරාති ඡඩ්ඛෙත්වා නවකම්මමෙව ධුරං කත්වා පග්ගණ්හිංසු. අස්සාමිකායොති අනිස්සරායො, කාරෙතා දායකෙන විරහිතායොති අත්ථො. අත්තුද්දෙසිකායොති අත්තානං උද්දිස්ස අත්තනො අත්ථාය ආරද්ධායොති අත්ථො. අප්පමාණිකායොති “එත්තකෙන නිට්ඨං ගච්ඡිස්සන්ති”ති එවං අපරිච්ඡින්නප්පමාණායො, වුද්ධිප්පමාණායො වා මහන්නප්පමාණායොති අත්ථො.

යාවනා එව බහුලා එතෙසං මන්දං අඤ්ඤං කම්මන්ති යාවනබහුලා. එවං විඤ්ඤත්තිබහුලා වෙදිතඛිබ්බා. අත්ථතො පනෙත්ථ නානාකරණං නත්ථී, අනෙකක්ඛත්තුං “පුරිසං දෙථ, පුරිසත්ථකරං දෙථා”ති යාවත්තානමෙනං අධිවචනං. තත්ථ මූලච්ඡෙජ්ජාය පුරිසං යාවිතුං න වට්ටති, සභායත්ථාය කම්මකරණත්ථාය “පුරිසං දෙථා”ති යාවිතුං වට්ටති. පුරිසත්ථකරන්ති පුරිසෙන කාතඛිබ්බං හත්ථකම්මං වුවචති, තං යාවිතුං වට්ටති. හත්ථකම්මං නාම කිඤ්චි වත්ථු න හොති, තස්මා ධ්වපෙත්වා මිගලුද්දකම්මච්ඡබන්ධකාදීනං සකකම්මං අවසෙසං සබ්බං කප්පියං. “කිං, හන්තෙ, ආගතත්ථ කෙන කම්ම”න්ති ප්‍රච්ඡිතෙ වා අප්‍රච්ඡිතෙ වා යාවිතුං වට්ටති, විඤ්ඤත්තිපච්චයා දොසො නත්ථී. තස්මා මිගලුද්දකාදයො සකකම්මං න යාවිතඛිබ්බා, “හත්ථකම්මං දෙථා”ති අනියමෙත්වාපි න යාවිතඛිබ්බා; එවං යාවිතා හි තෙ “සාධු, හන්තෙ”ති හික්ඛු උයොපෙත්වා මිගෙපි මාරෙත්වා ආහරෙය්‍යුං. නියමෙත්වා පන “විහාරෙ කිඤ්චි කත්තඛිබ්බං අත්ථී, තත්ථ හත්ථකම්මං දෙථා”ති යාවිතඛිබ්බා. ථාලනඪගලාදීනි උපකරණාති ගහෙත්වා කසිතුං වා වපිතුං වා ලායිතුං වා

ගවිෂන්තං සකිව්වපසුතම්පි කස්සකං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි හත්ථකම්මං යාවිතුං වට්ටතෙව. යො පන විසාසාදො වා අඤ්ඤො වා කොචි නික්කම්මො නිරත්ථකකථං කථෙන්නො නිද්දායන්නො වා විහරති, එවරුපං අයාවිත්වාපි “එහි රෙ ඉදං වා ඉදං වා කරොහි”ති යදිවිෂකං කාරාපෙතුං වට්ටති.

හත්ථකම්මස්ස පන සබ්බකස්සියභාවදීපනත්ථං ඉමං නයං කථෙන්නි. සචෙ හි භික්ඛු පාසාදං කාරෙතුකාමො හොති, ථම්හත්ථාය පාසාණකොට්ටකානං සරං ගන්ත්වා වත්තබ්බං “හත්ථකම්මං ලද්ධං වට්ටති උපාසකා”ති. කිං කාතබ්බං, හත්තෙ,ති? පාසාණත්ථම්හා උද්ධරිත්වා දාතබ්බාති. සචෙ තෙ උද්ධරිත්වා වා දෙන්ති, උද්ධරිත්වා නික්ඛිත්තෙ අත්තතො ථම්හෙ වා දෙන්ති, වට්ටති. අථාපි වදන්ති – “අම්හාකං, හත්තෙ, හත්ථකම්මං කාතුං බණො නත්ථි, අඤ්ඤං උද්ධරාපෙථ, තස්ස මූලං දස්සාමා”ති උද්ධරාපෙත්වා “පාසාණත්ථම්හෙ උද්ධට්ඨමනුස්සානං මූලං දෙථා”ති වත්තුං වට්ටති. එතෙනෙච්චායෙන පාසාදදාරුතං අත්ථාය වඩ්ඪකීනං සන්තිකං ඉට්ඨකත්ථාය ඉට්ඨකවඩ්ඪකීනං ඡදනත්ථාය ගෙහවිජාදකානං විත්තකම්මත්ථාය විත්තකාරානන්ති යෙන යෙන අත්ථො හොති, තස්ස තස්ස අත්ථාය තෙසං තෙසං සිජ්ජකාරකානං සන්තිකං ගන්ත්වා හත්ථකම්මං යාවිතුං වට්ටති. හත්ථකම්මයාවනවසෙන ව මූලවිෂේෂ්ඨාය වා හත්තවෙතනානුජ්ජදානෙන වා ලද්ධම්පි සබ්බං ගහෙතුං වට්ටති. අරඤ්ඤතො ආහරාපෙත්තෙන ව සබ්බං අනජ්ඣාචුත්ථකං ආහරාපෙතබ්බං.

න කෙවලඤ්ච පාසාදං කාරෙතුකාමෙන  
මඤ්චපීඨපත්තපරිස්සාවනධමකරකචීවරාදීනි කාරාපෙතුකාමෙනාපි  
දාරුලොහසුත්තාදීනි ලභිත්වා තෙ තෙ සිජ්ජකාරකෙ උපසඬකම්ත්වා  
චුත්තනායෙනෙව හත්ථකම්මං යාවිතබ්බං. හත්ථකම්මයාවනවසෙන ව  
මූලවිෂේෂ්ඨාය වා හත්තවෙතනානුජ්ජදානෙන වා ලද්ධම්පි සබ්බං ගහෙතබ්බං. සචෙ  
පන කාතුං න ඉවිෂන්ති, හත්තවෙතනං පච්චාසීසන්ති, අකස්සියකභාපණාදි න  
දාතබ්බං. භික්ඛාවාරවත්තෙන තණ්ඩුලාදීනි පරියෙසිත්වා දාතුං වට්ටති.

හත්ථකම්මවසෙන පත්තං කාරෙත්වා තථෙව පාවෙත්වා නවපක්කස්ස පත්තස්ස  
පුඤ්ජනතෙලත්ථාය අත්තොගාමං පවිට්ඨෙත “භික්ඛාය ආගතො”ති  
සල්ලක්ඛෙත්වා යාගුයා වා හත්තෙ වා ආතීතෙ හත්ථෙත පත්තො පිධාතබ්බො.  
සචෙ උපාසිකා “කිං, හත්තෙ”ති පුච්ඡති, “නවපක්කො පත්තො පුඤ්ජනතෙලෙන  
අත්ථො”ති වත්තබ්බං. සචෙ සා “දෙහි, හත්තෙ”ති පත්තං ගහෙත්වා තෙලෙන  
පුඤ්ජිත්වා යාගුයා වා හත්තස්ස වා පූරෙත්වා දෙති, විඤ්ඤත්ති නාම න හොති,  
ගහෙතුං වට්ටති.

භික්ඛු පගෙව පිණ්ඩාය වරිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා ආසනං අපස්සන්තා  
තිට්ඨන්ති. තත්ත වෙ උපාසකා භික්ඛු ධීතෙ දිස්වා සයමෙව ආසනානි ආහරාපෙත්ති,  
නිසීදිත්වා ගවිෂන්තෙහි ආපුච්ඡිත්වා ගන්තබ්බං. අනාපුච්ඡා ගතානම්පි නට්ඨං ගීවා  
න හොති, ආපුච්ඡිත්වා ගමනං පන වත්තං. සචෙ භික්ඛුහි “ආසනානි ආහරථා”ති



වුත්තෙහි ආහරානි භොන්ති, ආපුච්ඡිත්වා ව ගන්තබ්බං. අනාපුච්ඡා ගතානං වත්තභෙදො ව නට්ඨස්ථෙ ගීවාති. අත්ථරණකොපවාදීසුපි එසෙව නයො.

මක්ඛිකායො බහුකා භොන්ති, “මක්ඛිකාඛිජනිං ආහරො” ති වත්තබ්බං. පුච්චිමන්දසාධාදීනි ආහරන්ති, කප්පියං කාරාපෙත්වා පටිග්ගභෙතබ්බාති. ආසනසාලාය උදකභාජනං රිත්තං භොති, “ධමකරණං ගණ්භා” ති න වත්තබ්බං. ධමකරකඤ්ඤි රිත්තභාජනෙ පක්ඛිපන්තො හින්දෙයා “නදිං වා තළාකං වා ගන්ත්වා පන උදකං ආහරො” ති වත්තුං වට්ටති. “ගෙහතො ආහරො” ති නෙව වත්තුං වට්ටති, න ආහරං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. ආසනසාලායං වා අරඤ්ඤකෙ වා හත්තකිච්චං කරොන්තෙහි තත්ථජාතකං අනප්ඤ්ඤාචුත්ථකං යංකිඤ්චි උත්තරිහඬිගාරහං පත්තං වා එලං වා සවෙ කිඤ්චි කම්මං කරොන්තං ආහරාපෙති, හත්ථකම්මවසෙන ආහරාපෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති. අලජ්ජිහි පන භික්ඛුහි වා සාමණෙරෙහි වා හත්ථකම්මං න කාරෙතබ්බං. අයං තාව පුරිසත්ථකරෙ නයො.

ගොණං පන අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතට්ඨානතො ආහරාපෙතුං න වට්ටති, ආහරාපෙත්තස්ස දුක්කටං. ඤාතිපචාරිතට්ඨානතොපි මූලච්ඡෙජ්ජාය යාවිතුං න වට්ටති, තාවකාලිකනායෙන සබ්බත්ථ වට්ටති. එවං ආහරාපිතස්ථෙ ගොණං රක්ඛිත්වා ජග්ගිත්වා සාමිකා පටිච්ඡාපෙතබ්බා. සවස්ස පාදො වා සිඬිගං වා හිජ්ජති වා නස්සති වා සාමිකා වෙ සම්පට්චිජන්ති, ඉච්චෙනං කුසලං. නො වෙ සම්පට්චිජන්ති, ගීවා භොති. සවෙ “තුම්භාකංයෙව දෙමා” ති වදන්ති න සම්පට්චිජිතබ්බං. “විහාරස්ස දෙමා” ති වුත්තෙ පන “ආරාමිකානං ආචික්ඛට්ඨ ජග්ගනත්ථායා” ති වත්තබ්බං.

“සකටං දෙමා” තිපි අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙ වත්තුං න වට්ටති, විඤ්ඤත්තිඑව භොති දුක්කටං ආපජ්ජති. ඤාතිපචාරිතට්ඨානෙ පන වට්ටති, තාවකාලිකං වට්ටති කම්මං කත්වා පුන දාතබ්බං. සවෙ නෙමියාදීනි හිජ්ජන්ති පාකතිකානි කත්වා දාතබ්බං. නට්ඨෙ ගීවා භොති. “තුම්භාකමෙව දෙමා” ති වුත්තෙ දාරුහණ්ඩං නාම සම්පට්චිජිතුං වට්ටති. එස නයො වාසිඵරසුකුයාරිකුදාලනිඛාදනෙසු. වල්ලිආදීසු ව පරපරිග්ගහිතෙසු. ගරුහණ්ඩප්පභොනකෙසුයෙව ව වල්ලිආදීසු විඤ්ඤත්ති භොති, න තතො ඔරං.

අනප්ඤ්ඤාචුත්ථකං පන යංකිඤ්චි ආහරාපෙතුං වට්ටති. රක්ඛිතගොපිතට්ඨානෙයෙව හි විඤ්ඤත්ති නාම වුවිවති. සා ද්විසු පච්චයෙසු සබ්බෙන සබ්බං න වට්ටති, සෙනාසනපච්චයෙ පන “ආහර දෙහි” ති විඤ්ඤත්තිමත්තමෙව න වට්ටති, පරිකට්ඨාභාසනිමිත්තකම්මානි වට්ටන්ති. තත්ථ උපාසකාගාරං වා භොජනසාලං වා අඤ්ඤං වා යංකිඤ්චි සෙනාසනං ඉච්ඡතො “ඉමස්මිං වත ඔකාසෙ එවරූපං සෙනාසනං කාතුං වට්ටති” ති වා “යුත්ත” ත්ති වා “අනුරූප” ත්ති වානිආදිනා නයෙන වචනං පරිකට්ඨා නාම. “උපාසකා තුම්භෙ කුහිං වසමා” ති? “පාසාදෙ, හන්තෙ” ති. “කිං භික්ඛූනං පන උපාසකා පාසාදො න වට්ටති” ති එවමාදිවචනං ඔභාසො නාම. මනුස්සෙ දිස්වා රජ්ජුං පසාරෙති, බීලෙ

ආකොටාපෙනි. “කිං ඉදං, භන්තෙ” ති වුත්තෙ “ඉධ ආවාසං කරිස්සාමා” ති එවමාදිකරණං පන නිමිත්තකම්මං නාම. ගිලානපච්චයෙ පන විඤ්ඤත්තිපි වට්ටති, පගෙව පරිකථාදීති.

මනුස්සා උපද්දුතා යාවනාය උපද්දුතා විඤ්ඤත්තියාති තෙසං භික්ඛුනං තාය යාවනාය ව විඤ්ඤත්තියා ව පිළිතා. උබ්බිජ්ජන්තිපිති “කිං නු ආභරාපෙස්සන්ති” ති උබ්බෙගං ඉඤ්ජනං වලනං පටිලහන්ති. උත්තසන්තිපිති අභිං විය දිස්වා සහසා තසිත්වා උක්කමන්ති. පලායන්තිපිති දුරතොව යෙන වා තෙන වා පලායන්ති. අඤ්ඤෙනපි ගච්ඡන්තිති යං මග්ගං පටිපන්නා තං පහාය නිවත්තිත්වා වාමං වා දක්ඛිණං වා ගහෙන්වා ගච්ඡන්ති, ද්වාරම්පි ටකෙන්ති.

**344. භූතපුබ්බං භික්ඛවෙති** ඉති භගවා තෙ භික්ඛු ගරහිත්වා තදනුරූපඤ්ච ධම්මිං කථං කත්වා පුනපි විඤ්ඤත්තියා දොසං පාකටං කුරුමානො ඉමිනා “භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ” තිආදිනා නයෙන තිණි වත්ථුනි දස්සෙසි. තත්ථ මණිකණ්ඨොති සො කිර නාගරාජා සබ්බකාමදදං මහග්ගං මණිං කණ්ඨො පිලන්ධිත්වා වරති, තස්මා “මණිකණ්ඨො” ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. උපරිමුද්ධනි මහන්තං එණං කරිත්වා අට්ඨාසීති සො කිර තෙසං ද්විත්තං ඉසිනං කනිට්ඨො ඉසි මෙත්තාවිහාරී අහොසි, තස්මා නාගරාජා නදිතො උත්තරිත්වා දෙවචණ්ණං නිමිමිනිත්වා තස්ස සන්තිකෙ නිසිදිත්වා සම්මොදනියං කථං කත්වා තං දෙවචණ්ණං පහාය සකචණ්ණමෙව උපගන්ත්වා තං ඉසිං පරික්ඛිපිත්වා පසන්නාකාරං කරොන්තො උපරිමුද්ධනි මහන්තං එණං කරිත්වා ඡත්තං විය ධාරයමානො මුහුත්තං යත්වා පක්කමති, තෙන වුත්තං “උපරිමුද්ධනි මහන්තං එණං කරිත්වා අට්ඨාසී” ති. මණිමස්ස කණ්ඨො පිලන්ධනන්ති මණිං අස්ස කණ්ඨො පිලන්ධිතං, ආමුක්කන්ති අත්ථො. එකමන්තං අට්ඨාසීති තෙන දෙවචණ්ණෙන ආගන්ත්වා තාපසෙන සද්ධිං සම්මොදමානො එකස්මිං පදෙසෙ අට්ඨාසී.

මමන්තපානන්ති මම අන්තඤ්ච පානඤ්ච. විපුලන්ති බහුලං. උළාරන්ති පණිතං. අතියාවකොසීති අතිවිය යාවකො, අසි පුනජ්ජනං යාවසීති වුත්තං හොති. සුසුති තරුණො, ථාමසම්පන්නො යොබ්බනජ්ජත්තපුරිසො. සක්ඛරා වුව්චති කාළසිලා, තත්ථ ධොතො අසි “සක්ඛරධොතො නාමා” ති වුව්චති, සක්ඛරධොතො පාණිමිහි අස්සාති සක්ඛරධොතපාණි, පාසාණෙ ධොතනිසිතඛග්ගන්ථොති අත්ථො. යථා සො අසිහත්ථො පුරිසො තාපෙය්‍ය, එවං තාපෙසි මං සෙලං යාවමානො, මණිං යාවන්තොති අත්ථො.

න තං යාවෙති තං න යාවෙය්‍ය. කතරං? යස්ස පියං ජිග්හෙති යං අස්ස සත්තස්ස පියන්ති ජානෙය්‍ය.

කිමච්චං පන මනුස්සභූතානන්ති මනුස්සභූතානං අමනාපාති කිමෙවෙත්ථ වත්තබ්බං.

**345.** සකුණසඩ්ඪස සද්දෙන උබ්බාළුහොති සො කිර සකුණසඩ්ඪසො පය්මයාමඤ්ච පච්ඡිමයාමඤ්ච නිරන්තරං සද්දමෙව කරොති, සො භික්ඛු තෙන සද්දෙන පිළිතො හුත්වා භගවතො සන්තිකං අගමාසි. තෙනාහ – “යෙනාහං තෙනුපසඩ්ඪමි”ති.

කුතො ච ත්වං භික්ඛු ආගච්ඡසීති එත්ථ නිසින්නො සො භික්ඛු න ආගච්ඡති වත්තමානසමීපෙ පන එවං වත්තුං ලබ්භති. තෙනාහ – “කුතො ච ත්වං භික්ඛු ආගච්ඡසී”ති, කුතො ආගතොසීති අත්ථො. තතො අහං භගවා ආගච්ඡාමීති එත්ථාපි සො එව නයො. උබ්බාළුහොති පිළිතො, උක්කණ්ඨාපිතො හුත්වාති අත්ථො.

සො සකුණසඩ්ඪසො “භික්ඛු පත්තං යාවතී”ති එත්ථ න තෙ සකුණා භික්ඛුතො වචනං ජානන්ති, භගවා පන අත්තතො ආනුභාවෙන යථා ජානන්ති තථා අකාසි.

**346.** අපාහං තෙ න ජානාමීති අපි අහං තෙ ජනෙ “කෙ වා ඉමෙ, කස්ස වා ඉමෙ”ති න ජානාමි. සඬගම්ම යාවන්තීති සමාගන්ත්වා වග්ගවග්ගා හුත්වා යාවන්ති. යාවකො අප්පියො හොතීති යො යාවති සො අප්පියො හොති. යාවං අදදමප්පියොති යාවන්ති යාවිතං වුච්චති, යාවිතමත්ථං අදදන්තොපි අප්පියො හොති. අථ වා යාවන්ති යාවන්තස්ස, අදදමප්පියොති අදෙන්තො අප්පියො හොති. මා මෙ විදෙස්සනා අහුති මා මෙ අප්පියහාවො අහු, අහං වා තව, ත්වං වා මම විදෙස්සො අප්පියො මා අහොසීති අත්ථො.

**347.** දුස්සංහරාතීති කසිගොරක්ඛාදීහි උපායෙහි දුක්ඛෙන සංහරණීයාති.

**348-9.** සඤ්ඤාචිකාය පන භික්ඛුනාති එත්ථ සඤ්ඤාචිකා නාම සයං පවත්තිතයාවනා වුච්චති, තස්මා “සඤ්ඤාචිකායා”ති අත්තතො යාවනායාති චුත්තං හොති, සයං යාවිතකෙහි උපකරණෙහිති අත්ථො. යස්මා පන සා සයංයාවිතකෙහි කසිරමානා සයං යාවිත්වා කසිරමානා හොති, තස්මා තං අත්ථපරියායං දස්සෙතුං “සයං යාවිත්වා පුරිසමපි”ති එවමස්ස පදභාජනං චුත්තං.

උල්ලිත්තාති අන්තොලිත්තා. අවලිත්තාති බහිලිත්තා. උල්ලිත්තාවලිත්තාති අන්තරබාහිරලිත්තාති චුත්තං හොති.

කාරයමානෙනාති ඉමස්ස පදභාජනෙ “කාරාපෙන්තෙනා”ති එත්තකමෙව වත්තබ්බං සියා, එවඤ්චි ඛ්‍යාඤ්ජනං සමෙති. යස්මා පන සඤ්ඤාචිකාය කුටිං කරොන්තෙනාපි ඉධ චුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං, තස්මා කරොන්තො වා හොතු කාරාපෙන්තො වා උභොපෙතෙ “කාරයමානෙනා”ති ඉමිනාව පදෙන සඩ්ගහිතාති එතමත්ථං දස්සෙතුං “කරොන්තො වා කාරාපෙන්තො වා”ති චුත්තං. යදි පන කරොන්තෙන වා කාරාපෙන්තෙන වාති වදෙය්‍ය, ඛ්‍යාඤ්ජනං විලොමිතං භවෙය්‍ය, න හි කාරාපෙන්තො කරොන්තො නාම හොති, තස්මා අත්ථමත්තමෙවෙත්ථ දස්සිතන්ති වෙදිතබ්බං.

අත්තුද්දෙසන්නි “මය්හං එසා” ති එවං අත්තා උද්දෙසො අස්සාති අත්තුද්දෙසා, තං අත්තුද්දෙසං. යස්මා පන යස්සා අත්තා උද්දෙසො සා අත්තනො අත්ථාය හොති, තස්මා අත්ථපරියායං දස්සෙන්නො “අත්තුද්දෙසන්නි අත්තනො අත්ථායා” ති ආහ. පමාණිකා කාරෙතබ්බාති පමාණුයුත්තා කාරෙතබ්බා. තත්ත්වං පමාණන්නි තස්සා කුටියා ඉදං පමාණං. සුගතවිදන්ථියාති සුගතවිදන්ථී නාම ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදන්ථියො වඩ්ඪකීහත්ථෙන දියඬ්ඬො හත්ථො හොති. බාහිරිමෙන මානෙනාති කුටියා බහිකුට්ටමානෙන ද්වාදස විදන්ථියො, මිනන්තෙන පන සබ්බපඨමං දින්නො මහාමත්තිකපරියන්තො න ගහෙතබ්බො. ථුසපිණ්ඩපරියන්තෙන මිනිතබ්බං. ථුසපිණ්ඩස්සඋපරි සෙතකමමං අබ්බොහාරිකං. සචෙ ථුසපිණ්ඩෙන අනත්ථිකො මහාමත්තිකාය එව නිට්ඨාපෙති, මහාමත්තිකාව පරිච්ඡෙදො.

තිරියන්නි විත්ථාරතො. සත්තාති සත්ත සුගතවිදන්ථියො. අන්තරාති ඉමස්ස පන අයං නිද්දෙසො, “අබ්හන්තරිමෙන මානෙනා” ති, කුට්ටස්ස බහි අන්තං අග්ගහෙත්ථා අබ්හන්තරිමෙන අන්තෙන මිනියමානෙ තිරියං සත්ත සුගතවිදන්ථියො පමාණන්නි චුත්තං හොති.

යො පන ලෙසං ඔඬ්ඬෙන්නො යථාචුත්තජ්ජමාණමෙව කර්ස්සාමිති දීඝතො එකාදස විදන්ථියො තිරියං අට්ඨ විදන්ථියො, දීඝතො වා තෙරස විදන්ථියො තිරියං ඡ විදන්ථියො කරෙය්‍ය, න වට්ටති. එකතොභාගෙන අතික්කන්තමිපි හි පමාණං අතික්කන්තමෙව හොති. තිට්ඨතු විදන්ථී, කෙසග්ගමත්තමිපි දීඝතො වා භාපෙත්ථා තිරියං තිරියතො වා භාපෙත්ථා දීඝං වඩ්ඬෙතුං න වට්ටති, කො පන වාදො උභතො වඩ්ඬනෙ? චුත්තඤ්ඤෙනං – “ආයාමතො වා විත්ථාරතො වා අන්තමසො කෙසග්ගමත්තමිපි අතික්කමිත්ථා කරොති වා කාරාපෙති වා පයොගෙ දුක්කට්” න්තිආදි (පාරා. 353). යථාචුත්තජ්ජමාණං එව පන වට්ටති. යා පන දීඝතො සට්ඨිහත්ථාපි හොති තිරියං තිහත්ථා වා උභතකචතුහත්ථා වා යත්ථ පමාණුයුත්තො මඤ්චො ඉතො චිතො ව න පරිවත්තති, අයං කුටිති සඬ්ඛ්‍යං න ගච්ඡති, තස්මා අයමිපි වට්ටති. මහාපච්චරියං පන පච්ඡිමකොටියා චතුහත්ථවිත්ථාරා චුත්තා, තතො හෙට්ඨා අකුටි. පමාණිකාපි පන අදෙසිතවත්ථුකා වා සාරම්භා වා අපරික්කමනා වා න වට්ටති. පමාණිකා දෙසිතවත්ථුකා අනාරම්භා සපරික්කමනාව වට්ටති. පමාණතො උභතතරමිපි චතුහත්ථං පඤ්චහත්ථමිපි කරොන්තෙන දෙසිතවත්ථුකාව කාරෙතබ්බා. පමාණාතික්කන්තඤ්ච පන කරොන්තො ලෙපපරියොසානෙ ගරුකං ආපත්තිං ආපජ්ජති.

තත්ථ ලෙපො ව අලෙපො ව ලෙපොකාසො ව අලෙපොකාසො ව වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යාටීදං – ලෙපොති ද්වෙ ලෙපා – මත්තිකාලෙපො ව සුධාලෙපො ව. යපෙත්ථා පන ඉමෙ ද්වෙ ලෙපෙ අවසෙසො හස්මගොමයාදිහෙදො ලෙපො, අලෙපො. සචෙපි කලලලෙපො හොති, අලෙපො එව. ලෙපොකාසොති හිත්තියො වෙච ඡදනඤ්ච, යපෙත්ථා පන හිත්තිච්ඡදනෙ අවසෙසො



ථම්හතුලාපිටියසඬ්ඝාටවාතපානධුමවිජ්ජදාදි අලෙපාරහො ඔකාසො සබ්බොපි අලෙපොකාසොති වෙදිතබ්බො.

භික්ඛු අභිනෙතබ්බො චත්ථුදෙසනායාති යස්මිං යානෙ කුටිං කාරෙතුකාමො හොති, තත්ථ චත්ථුදෙසනත්ථාය භික්ඛු නෙතබ්බො. තෙන කුටිකාරකෙනාතිආදි පන යෙන විධිනා තෙ භික්ඛු අභිනෙතබ්බො, තස්ස දස්සනත්ථං චුත්තං. තත්ථ කුටිචත්ථුං සොධෙත්වාති න විසමං අරඤ්ඤං භික්ඛු ගහෙත්වා ගන්තබ්බං, කුටිචත්ථුං පන පයමමෙව සොධෙත්වා සමතලං සීමමණ්ඩලසදිසං කත්වා පච්ඡා සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිත්වා යාවිත්වා නෙතබ්බොති දස්සෙති. එවමස්ස වචනීයොති සඬ්ඝො එවං චන්තබ්බො අස්ස. පරතො පන ‘දුතියමපි යාවිතබ්බො’ති භික්ඛු සන්ධාය බහුවචනං චුත්තං. නො වෙ සබ්බො සඬ්ඝො උස්සහතීති සවෙ සබ්බො සඬ්ඝො න ඉච්ඡති, සජ්ඣායමනසිකාරාදිසු උයුත්තා තෙ තෙ භික්ඛු හොන්ති. සාරම්භං අනාරම්භන්ති සඋපද්දවං අනුපද්දවං. සපරික්කමනං අපරික්කමනන්ති සඋපවාරං අනුපවාරං.

පත්තකල්ලන්ති පත්තො කාලො ඉමස්ස ඔලොකනස්සාති පත්තකාලං, පත්තකාලමෙව පත්තකල්ලං. ඉදඤ්ච චත්ථුංඔලොකනත්ථාය සම්මුතිකම්මං අනුසාවනාන යෙන ඔලොකෙත්වාපි කාතුං වට්ටති. පරතො පන චත්ථුදෙසනාකම්මං යථාචුත්තාය එව ඤත්තියා ච අනුසාවනාය ච කාතබ්බං, ඔලොකෙත්වා කාතුං න වට්ටති.

**353. කිපිල්ලිකානන්ති රත්තකාලපිඬගලාදිහෙදානං යාසං කාසඤ්චි**  
කිපිල්ලිකානං. කිපිල්ලිකානන්තිපි පායො. ආසයොති නිබද්ධවසනට්ඨානං, යථා ච කිපිල්ලිකානං එවං උපච්ඡාදීනමපි නිබද්ධවසනට්ඨානංයෙව ආසයො වෙදිතබ්බො. යත්ථ පන තෙ ගොවරත්ථාය ආගන්ත්වා ගච්ඡන්ති, සබ්බෙසමිපි තාදිසො සඤ්චරණස්පදෙසො අවාරිතො, තස්මා තත්ථ අපනෙත්වා සොධෙත්වා කාතුං වට්ටති. ඉමානි තාව ඡ යානානිසත්තානුද්දයාය පටික්ඛිත්තානි.

හත්ථීනං වාති හත්ථීනං පන නිබද්ධවසනට්ඨානමපි නිබද්ධගොවරට්ඨානමපි න වට්ටති, සීහාදීනං ආසයො ච ගොවරාය පක්කමන්තානං නිබද්ධගමනමග්ගො ච න වට්ටති. එතෙසං ගොවරභූමි න ගහිතා. යෙසං කෙසඤ්චිති අඤ්ඤෙසමිපි වාළානං තිරච්ඡානගතානං. ඉමානි සත්ත යානානි සප්පට්ඨයානි භික්ඛුනං ආරොග්ගත්ථාය පටික්ඛිත්තානි. සෙසානි නානාඋපද්දවෙහි සඋපද්දවානි. තත්ථ පුබ්බණ්ණනිස්සිතන්ති පුබ්බණ්ණං නිස්සිතං සත්තන්තං ධඤ්ඤානං විරුහනකබ්බන්තසාමන්තා ඨීතං. එසෙව නයො අපරණ්ණනිස්සිතාදිසුපි. එත්ථ පන අබ්භාසාතන්ති කාරණාසරං වෙරිසරං, වොරානං මාරණත්ථාය කතන්ති කුරුන්දිආදිසු.

ආසාතනන්ති ධම්මගන්ධිකා වුවචති. සුසානන්ති මහාසුසානං. සංසරණන්ති අනිබ්බිජ්ඣගමනීයො ගතපච්චාගතමග්ගො වුවචති. සෙසං උත්තානමෙව.

න සක්කා භොති යථායුත්තෙන සකටෙනාති ද්විති බලිබද්දෙහි යුත්තෙන සකටෙන එකං චක්කං නිබ්බොදකපත්තට්ඨානෙ එකං බහි කත්වා ආවිජ්ජිතුං න සක්කා භොති. කුරුන්දියං පන ‘‘චතුහි යුත්තෙනා’’ති වුත්තං. සමන්තා නිස්සෙණියා අනුපරිගන්තුන්ති නිස්සෙණියං යත්වා ගෙහං ඡාදෙන්තෙහි න සක්කා භොති සමන්තා නිස්සෙණියා ආවිජ්ජිතුං. ඉති එවරුපෙ සාරම්භෙ ව අපරික්කමනෙ ව යානෙ න කාරෙතබ්බා. අනාරම්භෙ පන සපරික්කමනෙ කාරෙතබ්බා, තං වුත්තපටිපක්ඛනයෙන පාළියං ආගතමෙව.

පුන සඤ්ඤාවිකා නාමාති එවමාදි ‘‘සාරම්භෙ වෙ හික්ඛු වත්ථුස්මි. අපරික්කමනෙ සඤ්ඤාවිකාය කුටිං කාරෙය්‍යා’’ති එවං වුත්තසංයාවිකාදීනං අත්ථප්පකාසනත්ථං වුත්තං.

පයොගෙ දුක්කටන්ති එවං අදෙසිතවත්ථුකං වා පමාණාතික්කන්තං වා කුටිං කාරෙස්සාමිති අරඤ්ඤතො රුක්ඛා හරණත්ථාය වාසිං වා එරසුං වා නිසෙති දුක්කටං, අරඤ්ඤං පටිසති දුක්කටං, තත්ථ අල්ලතිණානි ඡින්දති දුක්කටෙන සද්ධිං පාවිත්තියං, සුක්ඛානි ඡින්දති දුක්කටං. රුක්ඛෙසුපි එසෙව නයො. භූමිං සොධෙති බණ්ඩා, පංසුං උද්ධරති, විනාති; එවං යාව පාවීරං බන්ධති තාව පුබ්බපයොගො නාම භොති. තස්මිං පුබ්බපයොගෙ සබ්බත්ථ පාවිත්තියට්ඨානෙ දුක්කටෙන සද්ධිං පාවිත්තියං, දුක්කටට්ඨානෙ දුක්කටං, තතො පට්ඨාය සහපයොගො නාම. තත්ථ ථම්මෙහි කාතබ්බාය ථම්මං උස්සාපෙති, දුක්කටං. ඉට්ඨකාහි විනිතබ්බාය ඉට්ඨකං ආවිනාති, දුක්කටං. එවං යං යං උපකරණං යොජෙති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. තච්ඡන්තස්ස හත්ථවාරෙ හත්ථවාරෙ තදත්ථාය ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ දුක්කටං. එවං කතං පන දාරුකුට්ටිකං වා ඉට්ඨකකුට්ටිකං වා සිලාකුට්ටිකං වා අන්තමසො පණ්ණසාලම්පි සහිත්තිවිජදනං ලිම්පිස්සාමිති සුධාය වා මත්තිකාය වා ලිම්පන්තස්ස පයොගෙ පයොගෙ යාව පුල්ලච්චයං න භොති, තාව දුක්කටං. එතං පන දුක්කටං මහාලෙපෙනෙව වට්ටති, සෙතරත්තවණ්ණකරණෙ වා විත්තකම්මෙ වා අනාපත්ති.

එකං පිණ්ඩං අනාගතෙති යො සබ්බපච්ඡිමො එකො ලෙපපිණ්ඩො, තං එකං පිණ්ඩං අසම්පත්තෙ කුට්ඨකම්මෙ. ඉදං වුත්තං භොති, ඉදානි ද්විති පිණ්ඩෙහි නිට්ඨානං ගමිස්සතිති තෙසු පයම්පිණ්ඩදානෙ පුල්ලච්චයන්ති.

තස්මිං පිණ්ඩෙ ආගතෙති යං එකං පිණ්ඩං අනාගතෙ කුට්ඨකම්මෙ පුල්ලච්චයං භොති, තස්මිං අවසානපිණ්ඩෙ ආගතෙ දින්නෙ යපිතෙ ලෙපස්ස සට්ඨන්තා ආපත්ති සඬ්ඝාදිසෙසස්ස. එවං ලෙම්පන්තස්ස ව අන්තොලෙපෙ වා අන්තොලෙපෙන සද්ධිං හිත්තිඤ්ච ඡදනඤ්ච එකාබද්ධං කත්වා සට්ඨතෙ බහිලෙපෙ වා බහිලෙපෙන සද්ධිං සට්ඨතෙ සඬ්ඝාදිසෙසො. සවෙ පන ද්වාරබද්ධං වා වාතපානං වා අට්ඨපෙත්වා ව මත්තිකාය ලිම්පති, තස්මිඤ්ච තස්සොකාසං පුන වඩ්චෙත්වා වා අවඩ්චෙත්වා වා යපිතෙ ලෙපො න සට්ඨති රක්ඛති තාව, පුන ලිම්පන්තස්ස පන සට්ඨන්තෙ සඬ්ඝාදිසෙසො. සවෙ තං යපියමානං පයම්. දින්නලෙපෙන සද්ධිං නිරන්තරමෙව

හුත්වා තිට්ඨති, පයමමෙව සඬ්ඝාදිසෙසො. උපචිකාමොවනත්ථං  
 අට්ඨඬ්ගුලමත්තෙන අප්පත්තච්ඡදනං කත්වා හිත්තිං ලිම්පති, අනාපත්ති.  
 උපචිකාමොවනත්ථමෙව හෙට්ඨා පාසාණකුට්ටං කත්වා තං අලිම්පිත්වා උපරි  
 ලිම්පති, ලෙපො න සට්ඨති නාම, අනාපත්තියෙව.

ඉට්ඨකකුට්ටිකාය ඉට්ඨකාභියෙව වාතපානෙ ව ධූමනෙත්තාති ව කරොති,  
 ලෙපසටනෙනෙව ආපත්ති. පණ්ණසාලං ලිම්පති, ලෙපසටනෙනෙව ආපත්ති. තත්ථ  
 ආලොකත්ථාය අට්ඨඬ්ගුලමත්තං යපෙත්වා ලිම්පති, ලෙපො න සට්ඨති නාම,  
 අනාපත්තියෙව. සචෙ “වාතපානං ලද්ධා එත්ථ යපෙස්සාමි” ති කරොති, වාතපානෙ  
 යපිතෙ ලෙපසටනෙන ආපත්ති. සචෙ මත්තිකාය කුට්ටං කරොති, ඡදනලෙපෙන  
 සද්ධිං සටනෙ ආපත්ති. එකො එකපිණ්ඩාවසෙසං කත්වා යපෙති, අඤ්ඤො තං  
 දිස්වා “දුක්කතං ඉද”න්ති වත්තසිසෙන ලිම්පති උභින්නම්පි අනාපත්ති.

### 354. භික්ඛු කුට්ටිං කරොතීති එවමාදීති ඡත්තිංස වතුක්කාති

ආපත්තිහෙදදස්සනත්ථං චුත්තාති, තත්ථ සාරම්භාය දුක්කට්ටං, අපරික්කමනාය  
 දුක්කට්ටං, පමාණාතික්කන්තාය සඬ්ඝාදිසෙසො, අදෙසිතවත්ථුකාය සඬ්ඝාදිසෙසො,  
 එතෙසං වසෙන වොමිස්සකාපත්තියො වෙදිතබ්බො.

355. ආපත්ති ද්වින්නං සඬ්ඝාදිසෙසෙන ද්වින්නං දුක්කට්ඨානන්තිආදීසු ව ද්විති  
 සඬ්ඝාදිසෙසෙහි සද්ධිං ද්වින්නං දුක්කට්ඨානන්තිආදිනා නයෙන අත්ථො  
 වෙදිතබ්බො.

361. සො චෙ විජ්ජකතෙ ආගච්ඡතීතිආදීසු පන අයං අත්ථවිනිච්ඡයො. සොති  
 සමාදිසිත්වා පක්කන්තහික්ඛු. විජ්ජකතෙති අනිට්ඨිතෙ කුට්ඨමිමෙ. අඤ්ඤස්ස වා  
 දාතබ්බාති අඤ්ඤස්ස පුග්ගලස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා වජිත්වා දාතබ්බො. හින්දිත්වා වා  
 පුන කාතබ්බාති කිත්තකෙන හින්තා හොති, සචෙ ථම්මා භූමියං නිබ්බාතා,  
 උද්ධරිතබ්බො. සචෙ පාසාණානං උපරි යපිතා, අපනෙතබ්බො. ඉට්ඨකචිතාය යාව  
 මඬ්ගලිට්ඨකා තාව කුට්ටා අපචිතිතබ්බො. සඬ්ඛෙපතො භූමිසමං කත්වා විනාසිතා  
 හින්තා හොති, භූමිතො උපරි වතුරඬ්ගුලමත්තෙපි යිතෙ අභින්නාව. සෙසං  
 සබ්බවතුක්කෙසු පාකට්ටෙව. න හෙත්ථ අඤ්ඤං කිඤ්චි අත්ථි, යං  
 පාළිඅනුසාරෙනෙව දුබ්බිඤ්ඤයාං සියා.

363. අත්තනා විජ්ජකතන්තිආදීසු පන අත්තනා ආරද්ධං කුට්ටිං. අත්තනා  
 පරියොසාපෙතීති මහාමත්තිකාය වා ථුසමත්තිකාය වා යාය කතං පරියොසිතභාවං  
 පාපෙතුකාමො හොති, තාය අවසානපිණ්ඩං දෙන්තො පරියොසාපෙති.

පරෙහි පරියොසාපෙතීති අත්තනොව අත්ථාය පරෙහි පරියොසාපෙති. අත්තනා  
 වා හි විජ්ජකතා හොතු පරෙහි වා උභයෙහි වා, තං චෙ අත්තනො අත්ථාය අත්තනා  
 වා පරියොසාපෙති, පරෙහි වා පරියොසාපෙති, අත්තනා ව පරෙහි වාහි යුගනද්ධං වා  
 පරියොසාපෙති, සඬ්ඝාදිසෙසොයෙවාති අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො.

කුරුන්දියංපන වූත්තං - “ද්වෙ තයො භික්ඛු ‘එකතො වසිස්සාමා’ති කරොන්ති,  
රක්ඛති තාව, අවිහත්තත්තා අනාපත්ති. ‘ඉදං යානං තව, ඉදං මමා’ති විහජිත්වා  
කරොන්ති ආපත්ති. සාමණෙරො ච භික්ඛු ච එකතො කරොන්ති, යාව අවිහත්තා  
තාව රක්ඛති. පුරිමනයෙන විහජිත්වා කරොන්ති, භික්ඛුස්ස ආපත්ති”ති.

**364. අනාපත්ති ලෙණෙතිආදීසු ලෙණං මහන්තම්පි කරොන්තස්ස අනාපත්ති.**  
න හෙත්ථ ලෙපො සට්ඨති. ගුහම්පි ඉට්ඨකාගුහං වා සිලාගුහං වා දාරුගුහං වා  
භූමිගුහං වා මහන්තම්පි කරොන්තස්ස අනාපත්ති.

තිණකුට්ඨකායාති සත්තභූමිකොපි පාසාදො තිණපණ්ණවිජදනො  
“තිණකුට්ඨකා”ති වූවිවති. අට්ඨකථාසු පන කුක්කුට්ඨිකගෙහන්ති ඡදනං  
දණ්ඩකෙහි ජාලබද්ධං කත්වා තිණෙහි වා පණ්ණෙහි වා ඡාදිතකුට්ඨකාව වූත්තා,  
තත්ථ අනාපත්ති. මහන්තම්පි තිණවිජදනගෙහං කාතුං වට්ටති, උල්ලිත්තාදිභාවො  
එව හි කුට්ඨා ලක්ඛණං, සො ච ඡදනමෙව සන්ධාය වූත්තොති වෙදිතබ්බො.  
වඩ්ඤාමනසාලායං තිණවුණ්ණං පරිපතති “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ඔගුම්ඵෙත්වා  
උල්ලිත්තාවලිත්තං කාතු”න්තිආදීති (වුළුව. 260) වෙන්ථ සාධකානි, තස්මා  
උභතො පක්ඛං වා කුට්ඨබද්ධං වා වට්ටං වා චතුරස්සං වා යං “ඉමං එතස්ස ගෙහස්ස  
ඡදන”න්ති ඡදනසංඛිඛපෙන කතං හොති, තස්ස භිත්තිලෙපෙන සද්ධිං ලෙපෙ  
සට්ඨතෙ ආපත්ති. සවෙ පන උල්ලිත්තාවලිත්තවිජදනස්ස ගෙහස්ස ලෙපරක්ඛණත්ථං  
උපරි තිණෙන ඡාදෙත්ති, එත්තාවතා තිණකුට්ඨ නාම න හොති. කිං පනෙත්ථ  
අදෙසිතවත්ථුකප්පමාණාතික්කන්තපච්චයාව අනාපත්ති, උදාහු  
සාරම්භඅපරික්කමනපච්චයාපිති සබ්බත්ථාපි අනාපත්ති. තථා හි තාදිසං කුට්ඨං  
සන්ධාය පරිවාරෙ වූත්තං -

“භික්ඛු සඤ්ඤාචිකාය කුට්ඨං කරොති;  
අදෙසිතවත්ථුකං පමාණාතික්කන්තං;  
සාරම්භං අපරික්කමනං අනාපත්ති;  
පඤ්ඤා මෙසා කුසලෙහි වින්තිතා”ති. (පරි. 479);

අඤ්ඤස්සත්ථායාති කුට්ඨලක්ඛණප්පත්තම්පි කුට්ඨං අඤ්ඤස්ස උපජ්ඣායස්ස වා  
ආවරියස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා අත්ථාය කරොන්තස්ස අනාපත්ති. යං පන “ආපත්ති  
කාරුකානං තිණ්ණං දුක්ඛවාන”න්තිආදි පාළියං වූත්තං, තං යථාසමාදිට්ඨාය  
අකරණපච්චයා වූත්තං.

වාසාගාරං යපෙත්වා සබ්බත්ථාති අත්තනො වසන්තථාය අගාරං යපෙත්වා  
අඤ්ඤං උපොසථාගාරං වා ජන්තාසරං වා භොජනසාලා වා අග්ගිසාලා වා  
භවිස්සතිති කාරෙති, සබ්බත්ථ අනාපත්ති. සවෙපිස්ස හොති “උපොසථාගාරඤ්ච  
භවිස්සති, අහඤ්ච වසිස්සාමි ජන්තාසරඤ්ච භොජනසාලා ච අග්ගිසාලා ච භවිස්සති,  
අහඤ්ච වසිස්සාමි”ති කාරිතෙපි ආනාපත්තියෙව. මහාපච්චරියං පන



“අනාපත්ති” ති වත්වා “අත්තනො වාසාගාරත්ථාය කරොන්තස්සෙව ආපත්ති” ති වුත්තං. උම්මත්තකස්ස ආදිකම්මිකානඤ්ච ආලවකානං භික්ඛුනං අනාපත්ති.

සමුට්ඨානාදීසු ඡසමුට්ඨානං කිරියඤ්ච කිරියාකිරියඤ්ච, ඉදඤ්භි වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කන්තං කරොතො කිරියතො සමුට්ඨාති, වත්ථුං අදෙසාපෙත්වා කරොතො කිරියාකිරියතො, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

කුටිකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 7. විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

**365.** තෙන සමයෙනාති විහාරකාරසික්ඛාපදං. තත්ථ කොසම්බියන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. සොසිතාරාමෙති සොසිතස්ස ආරාමෙ. සොසිතනාමකෙන කිර සෙට්ඨිතා සො කාරිතො, තස්මා “සොසිතාරාමො” ති වුවිවති. ඡන්තස්සාති බොධිසත්තකාලෙ උපට්ඨාකඡන්තස්ස. විහාරවත්ථුං, හන්තෙ, ඡානාභීති විහාරස්ස පතිට්ඨානට්ඨානං, හන්තෙ, ඡානාභි. එත්ථ ව විහාරොති න සකලවිහාරො, එකො ආවාසො, තෙනෙවාහ – “අයාස්ස විහාරං කාරාපෙස්සාමි” ති.

වෙනියරුක්ඛන්ති එත්ථ විත්තිකතට්ඨෙන වෙනියං, පුජාරහානං දෙවට්ඨානානමෙතං අධිවචනං, “වෙනිය” න්ති සම්මතං රුක්ඛං වෙනියරුක්ඛං. ගාමෙන පුජිතං ගාමස්ස වා පුජිතන්ති ගාමපුජිතං. එසෙව නයො සෙසපදෙසුපි. අපිවෙත්ථ ඡනපදොති එකස්ස රඤ්ඤො රජ්ජෙ එකෙකො කොට්ඨාසො. රට්ඨන්ති සකලරජ්ජං වෙදිතඛිඛං, සකලරජ්ජම්පි හි කදාවි කදාවි තස්ස රුක්ඛස්ස පුජං කරොති, තෙන වුත්තං “රට්ඨපුජිත” න්ති. එකිත්ථියන්ති කායිත්ථියං සන්ධාය වදන්ති. ජීවසඤ්ඤිතොති සත්තසඤ්ඤිතො.

**366.** මහල්ලකන්ති සස්සාමිකභාවෙන සංයාචිකකුටිතො මහන්තභාවො එතස්ස අත්ථිති මහල්ලකො. යස්මා වා වත්ථුං දෙසාපෙත්වා පමාණාතික්කමෙනපි කාතුං වට්ටති, තස්මා පමාණමහන්තතායපි මහල්ලකො, තං මහල්ලකං. යස්මා පනස්ස තං පමාණමහන්තං සස්සාමිකත්තාව ලබ්භති, තස්මා තදත්ථදස්සනත්ථං “මහල්ලකො නාම විහාරො සස්සාමිකො වුවිවති” ති පදභාජනං වුත්තං. සෙසං සබ්බං කුටිකාරසික්ඛාපදෙ වුත්තනගෙයෙනෙව වෙදිතඛිඛං සද්ධිං සමුට්ඨානාදීහි. සස්සාමිකභාවමත්තමෙව හි එත්ථ කිරියතො සමුට්ඨානාභාවො පමාණනියමාභාවො ව විසෙසො, පමාණනියමාභාවා ව චතුක්කපාරිභානීති.

විහාරකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 8. පට්මදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

**380.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුට්ඨදොසසික්ඛාපදං. තත්ථ වෙළවනෙ කලන්දකනිවාපෙනි වෙළවනන්ති තස්ස උය්‍යානස්ස නාමං, තං කිර වෙළහි ව පරික්ඛිත්තං අහොසි අට්ඨාරසහන්ථෙන ව පාකාරෙන ගොපුරට්ඨාලකයුත්තං නිලොභාසං මනාරමං තෙන “වෙළවන”න්ති වුව්වති, කලන්දකානඤ්චෙන්ථ නිවාපං අදංසු තෙන “කලන්දකනිවාප”ති වුව්වති.

පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තත්ථ උය්‍යානකීළනත්ථං ආගතො, සුරාමදෙන මත්තො දිවාසෙය්‍යං සුපි, පරිජනොපිස්ස සුත්තො රාජාති පුජ්ඵලාදීහි පලොභියමානො ඉතො විතො ව පක්කමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා සුසිරරුක්ඛා කණ්භසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ආගච්ඡති, තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා “රඤ්ඤො ජීවිතං දස්සාමි”ති කාලකචෙසෙන ආගන්ත්වා කණ්ණුලෙ සද්දමකාසි, රාජා පටිබුජ්ඣි, කණ්භසප්පො නිවත්තො, සො තං දිස්වා “ඉමාය කාලකාය මම ජීවිතං දින්න”න්ති කාලකානං තත්ථ නිවාපං පට්ඨපෙසි, අභයසොසනඤ්ච සොසාපෙසි, තස්මා තං තතොපභුති කලන්දකනිවාපන්ති සඬ්ඛං ගතං. කලන්දකාති හි කාලකානං එතං නාමං.

දබ්බොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. මල්ලපුත්තොති මල්ලරාජස්ස පුත්තො. ජාතියා සත්තවස්සෙන අරහත්තං සච්ඡිකතන්ති ථෙරො කිර සත්තවස්සිකොව සංවෙගං ලහිත්වා පබ්බජිතො බුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පාපුණ්ති වෙදිතබ්බො. යංකිඤ්චි සාවකෙන පත්තබ්බං සබ්බං තෙන අනුප්පත්තන්ති සාවකෙන පත්තබ්බං නාම තිස්සො විජ්ජා, වතස්සො පටිසම්භිදා, ඡ අභිඤ්ඤා, නව ලොකුත්තරධම්මාති ඉදං ගුණජාතං, තං සබ්බං තෙන අනුප්පත්තං හොති. නත්ථි වස්ස කිඤ්චි උත්තරි කරණීයන්ති වතුසු සච්චෙසු, වතුහි මග්ගෙහි, සොළසවිධස්ස කිච්චස්ස කතත්තා ඉදානිස්ස කිඤ්චි උත්තරි කරණීයං නත්ථි. කතස්ස වා පතිවයොති තස්සෙව කතස්ස කිච්චස්ස පුන වඬ්ඪනම්පි නත්ථි, ධොතස්ස විය වත්ථස්ස පට්ඨොවනං පිසිතස්ස විය ගන්ධස්ස පටිපිසනං, පුජ්ඵතස්ස විය ව පුජ්ඵස්ස පටිපුජ්ඵනන්ති. රහොගතස්සාති රහසි ගතස්ස. පටිසල්ලීනස්සාති තතො තතො පටික්කමිත්වා සල්ලීනස්ස, එකිභාවං ගතස්සාති වුත්තං හොති.

අථ ඛො ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස එතදහොසි – “යන්තූනාහං සඬ්ඝස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙය්‍යං භත්තාති ව උද්දිසෙය්‍ය”න්ති ථෙරො කිර අත්තනො කතකිච්චභාවං දිස්වා “අහං ඉමං අන්තිමසරීරං ධාරෙමි, තඤ්ච ඛො වාතමුඛෙ ධීත පදිපො විය අනිච්චතාමුඛෙ ධීතං, නචිරස්සෙව නිබ්බායනධම්මං යාව න නිබ්බායති තාව කිත්තු ඛො අහං සඬ්ඝස්ස වෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍ය”න්ති වින්තෙන්නො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “තිරොරට්ඨෙසු බහු කුලපුත්තා භගවන්තං අදිස්වා ව පබ්බජන්ති, තෙ භගවන්තං ‘පස්සිස්සාම වෙව වන්දිස්සාම වා’ති දුරතොපි ආගච්ඡන්ති, තත්‍ර යෙසං සෙනාසනං නප්පහොති, තෙ සිලාපට්ටකෙපි සෙය්‍යං කප්පෙන්නි. පහොමි ඛො පනාහං අත්තනො ආනුභාවෙන තෙසං කුලපුත්තානං ඉච්ඡාවසෙන පාසාදවිහාරඅඬ්ඪයොගාදීති මඤ්චපීඨකත්ථරණාදීති ව සෙනාසෙනාති නිමිතින්තිවා දාතුං. පුනදිවසෙ චෙන්ථ එකච්චෙ අතිවිය කිලන්තරුපා හොන්ති, තෙ

ගාරවෙන හික්බුනං පුරතො යත්වා හත්තානිපි න උද්දිසාපෙනති, අහං බො පන නෙසං හත්තානිපි උද්දිසිතුං පහොමි”ති. ඉති පටිසඤ්චික්ඛන්තස්ස “අථ බො ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස එතදහොසි – ‘යන්ත්‍රනාහං සඬ්ඝස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙය්‍යං හත්තානි ව උද්දිසෙය්‍ය”න්ති.

නනු ව ඉමානි ද්වෙ යානානි හස්සාරාමතාදිමනුයුත්තස්ස යුත්තානි, අයඤ්ච බිණ්ණාසවො නිප්පපඤ්චාරාමො, ඉමස්ස කස්මා ඉමානි පටිභංසුති? පුබ්බපත්ථනාය වොදිතත්තා. සබ්බබුද්ධානං කීර ඉමං යානන්තරං පත්තා සාවකා හොන්තියෙව. අයඤ්ච පදුමුත්තරස්ස හගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරස්මි. කුලෙ පච්චාජාතො ඉමං යානන්තරං පත්තස්ස හික්බුනො ආනුභාවං දිස්වා අට්ඨසට්ඨියා හික්බුසතසහස්සෙහි සද්ධිං හගවත්තං සත්ත දිවසානි නිමන්තෙත්වා මහාදානං දත්වා පාදමුලෙ නිපජ්ජිත්වා “අනාගතෙ තුම්භාදිසස්ස බුද්ධස්ස උප්පන්නකාලෙ අහමිපි ඉත්ථන්තාමො තුම්භාකං සාවකො විය සෙනාසනපඤ්ඤාපකො ව හත්තුද්දෙසකො ව අස්ස”න්ති පත්ථනං අකාසි. හගවා අනාගතංසඤ්ඤාණං පෙසෙත්වා අද්දස, දිස්වා ව ඉතො කප්පසතසහස්සස්ස අච්චයෙන ගොතමො නාම බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තදා ත්වං දබ්බො නාම මල්ලපුත්තො හුත්වා ජාතියා සත්තවස්සො නික්ඛමිම පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරිස්සසි, ඉමඤ්ච යානන්තරං ලච්ඡසි”ති බ්‍යාකාසි. සො තතොපභූති දානසීලාදීනි පුරයමානො දෙවමනුස්සසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්භාකං හගවතො කාලෙ තෙන හගවතා බ්‍යාකතසදිසමෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසි. අථස්ස රහොගතස්ස “කින්ත්‍ර බො අහං සඬ්ඝස්ස වෙය්‍යාවච්චං කරෙය්‍ය”න්ති චිත්තයතො තාය පුබ්බපත්ථනාය වොදිතත්තා ඉමානි ද්වෙ යානානි පටිභංසුති.

අථස්ස එතදහොසි – “අහං බො අනිස්සරොස්මි අත්තනි, සත්ථාරා සද්ධිං එකට්ඨානෙ වසාමි, සවෙ මං හගවා අනුජානිස්සති, ඉමානි ද්වෙ යානානි සමාදිගිස්සාමි”ති හගවතො සන්තිකං අගමාසි. තෙන චුත්තං – “අථ බො ආයස්මා දබ්බො මල්ලපුත්තො...පෙ.... හත්තානි ව උද්දිසිතු”න්ති. අථ නං හගවා “සාධු සාධු දබ්බා”ති සම්පහංසෙත්වා යස්මා අරහති එවරූපො අගතිගමනපරිබාහිරො හික්බු ඉමානි ද්වෙ යානානි විචාරොතුං, තස්මා “තෙන හි ත්වං දබ්බ සඬ්ඝස්ස සෙනාසනඤ්ච පඤ්ඤපෙහි හත්තානි ව උද්දිසා”ති ආහ. හගවතො පච්චස්සොසිති හගවතො වචනං පතිඅස්සොසි අහිමුබො අස්සොසි, සම්පට්චිජ්ජි චුත්තං හොති.

පයමං දබ්බො යාවිතබ්බොති කස්මා හගවා යාවාපෙනති? ගරහමොචනත්ථං. පස්සති හි හගවා “අනාගතෙ දබ්බස්ස ඉමං යානං නිස්සාය මෙත්තිග්‍රමුජ්ජානං වසෙන මහාඋපද්දවො උප්පජ්ජිස්සති, තත්‍ර කෙච් ගරහිස්සන්ති ‘අයං තුණ්හිභූතො අත්තතො කම්මං අකත්වා කස්මා ඊදිසං යානං විචාරෙති’ති. තතො අඤ්ඤෙ වක්ඛන්ති ‘කො ඉමස්ස දොසො එතෙහෙව යාවිත්වා යිපිතො’ති එවං ගරහතො මුච්චිස්සති”ති. එවං ගරහමොචනත්ථං යාවාපෙත්වාපි පුන යස්මා අසම්මතෙ හික්බුස්මි. සඬ්ඝමජ්ඣෙ කිඤ්චි කථයමානෙ බිය්‍යානධම්මො උප්පජ්ජති “අයං කස්මා සඬ්ඝමජ්ඣෙ උච්චාසද්දං කරොති, ඉස්සරියං දස්සෙති”ති. සම්මතෙ පන කථෙත්තෙ “මායස්මන්තො කිඤ්චි අවචුත්ථ, සම්මතො අයං, කථෙතු

යථාසුඛ්’න්ති චත්තාරො භවන්ති. අසම්මතඤ්ච අභූතෙන අබ්භාවික්ඛන්තස්ස ලහුකා ආපත්ති හොති දුක්ඛට්ඨත්තා. සම්මතං පන අබ්භාවික්ඛතො ගරුකතරා පාවිත්තියාපත්ති හොති. අථ සම්මතො භික්ඛු ආපත්තියා ගරුකභාවෙන වෙරීහිපි දුප්පධංසියතරො හොති, තස්මා තං ආයස්මන්තං සම්මන්තාපෙතුං “ඛාත්තෙන භික්ඛුනා”ති ආදිමාහ. කිං පන ද්වෙ සම්මුතියො එකස්ස දාතුං වට්ටන්ති? න කෙවලං ද්වෙ, සවෙ පහොති, තෙරසාපි දාතුං වට්ටන්ති. අප්පහොන්තානං පන එකාපි ද්වින්තං වා තිණ්ණං වා දාතුං වට්ටති.

**382. සභාගානන්ති ගුණසභාගානං, න මිත්තසන්ථවසභාගානං. තෙනෙවාහ** “යෙ තෙ භික්ඛු සුත්තන්තිකා තෙසං එකජ්ඣ”න්ති ආදි. යාවතිකා හි සුත්තන්තිකා හොන්ති, තෙ උච්චිතිත්වා එකතො තෙසං අනුරූපමෙව සෙනාසනං පඤ්ඤපෙති; එවං සෙසානං. කායදළ්භිබ්බුලාති කායස්ස දළ්භිභාවකරණබ්බුලා, කායපොසනබ්බුලාති අත්ථො. ඉමායපිමෙ ආයස්මන්තො රතියාති ඉමාය සග්ගමග්ගස්ස තිරච්ඡානභූතාය තිරච්ඡානකථාරතියා. අවජ්ජස්සන්තිති විහරිස්සන්ති.

**තෙජොධාතුං සමාපජ්ජිත්වා තෙනෙවාලොකෙතාති**  
තෙජොකසිණුවතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය අභිඤ්ඤාඤාණෙන අභිගුලිජ්ජනං අධිට්ඨාය තෙනෙව තෙජොධාතුසමාපත්තිජනිතෙන අභිගුලිජාලාලොකෙතාති අත්ථො. අයං පන ථෙරස්ස ආනුභාවො නචිරස්සෙව සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි, තං සුත්වා ඉද්ධිපාටිභාරියං දට්ඨුකාමා අපිසු භික්ඛු සඤ්චිච්ච විකාලෙ ආගච්ඡන්ති. තෙ සඤ්චිච්ච දුරෙ අපදිසන්තිති ඡානන්තාව දුරෙ අපදිසන්ති. කථං? “අම්භාකං ආවුසො දබ්බ ගිජ්ඣකුටෙ”ති ඉමිනා නයෙන.

අභිගුලියා ජලමානාය පුරතො පුරතො ගච්ඡන්ති සවෙ එකො භික්ඛු හොති, සයමෙව ගච්ඡති. සවෙ බහු හොන්ති, බහු අත්තභාවෙ නිමිමිනාති. සබ්බෙ අත්තනා සදිසා එව සෙනාසනං පඤ්ඤපෙත්ති.

අයං මඤ්චොති ආදීසු පන ථෙරෙ “අයං මඤ්චො”ති වදන්තෙ නිමිමිතාපි අත්තනො අත්තනො ගතගතට්ඨානෙ “අයං මඤ්චො”ති වදන්ති; එවං සබ්බපදෙසු. අයඤ්භි නිමිමිතානං ධම්මතා -

“එකස්මිං භාසමානස්මිං, සබ්බෙ භාසන්ති නිමිමිතා;  
එකස්මිං තුණ්හිමාසිනෙ, සබ්බෙ තුණ්හි භවන්ති තෙ”ති.

යස්මිං පන විහාරෙ මඤ්චපීඨාදීනි න පරිපූරන්ති, තස්මිං අත්තනො ආනුභාවෙන පුරෙත්ති. තෙන නිමිමිතානං අවත්ථුකච්චනං න හොති.

සෙනාසනං පඤ්ඤපෙත්වා පුනදෙව වෙළවනං පච්චාගච්ඡන්ති තෙහි සද්ධිං ජනපදකථං කථෙන්නො න නිසීදති, අත්තනො වසනට්ඨානමෙව පච්චාගච්ඡති.



**383. මෙත්තියභූමජකාති මෙත්තියො වෙව භූමජකො ව, ඡබ්බග්ගියානං**

අග්ගපුරිසා එතෙ. ලාමකානි ව භත්තානීති සෙනාසනානි තාව නවකානං ලාමකානි පාපුණන්ති අනච්ඡරියමෙතං. භත්තානි පන සලාකායො පච්ඡයං වා වීචරහොගෙ වා පක්ඛිපිත්වා ආලොලෙත්වා එකමෙකං උද්ධරිත්වා පඤ්ඤාපෙන්නි, තානිපි තෙසං මන්දපුඤ්ඤාය ලාමකානි සබ්බපච්ඡිමානෙව පාපුණන්ති. යම්පි එකචාරිකභත්තං හොති, තම්පි එතෙසං පත්තදිවසෙ ලාමකං වා හොති, එතෙ වා දිස්වාච පණිතං අදත්වා ලාමකමෙව දෙන්ති.

අභිසංඛාරිකන්ති නානාසම්භාරෙහි අභිසංඛාරිත්වා කතං සුසප්පිතං, සුසම්පාදිතන්ති අත්ථො. කණාජකන්ති සකුණ්ඩකභත්තං. බිලඬගද්වුතියන්ති කඤ්ජිකද්වුතියං.

කලායාණභත්තිකොති කලායාණං සුන්දරං අතිවිය පණිතං භත්තමස්සාති කලායාණභත්තිකො, පණිතදායකත්තා භත්තෙනෙව පඤ්ඤානො. චතුක්කභත්තං දෙතීති චත්තාරි භත්තානි දෙති, තද්ධිතවොහාරෙන පන “චතුක්කභත්ත”න්ති වුත්තං. උපතිට්ඨිත්වා පරිවිසතීති සබ්බකම්මන්තෙ විස්සප්පෙත්වා මහන්තං පූජාසක්කාරං කත්වා සමීපෙ යත්වා පරිවිසති. ඔදනෙන පුච්ඡන්තීති ඔදනභත්තං උපසංඝිකම්මත්වා “කිං භත්තෙ ඔදනං දෙමා”ති පුච්ඡන්ති, එවං කරණත්ථෙයෙව කරණචචනං හොති. එස නයො සුපාදිසු.

ස්වාතනායාති ස්වෙ භවො භත්තපරිහොගො ස්වාතනො තස්සත්ථාය, ස්වාතනාය ස්වෙ කත්තබ්බස්ස භත්තපරිහොගස්සත්ථායාති වුත්තං හොති. උද්දිට්ඨං හොතීති පාපෙත්වා දින්නං හොති. මෙත්තියභූමජකානං බො ගහපතීති ඉදං ථෙරො අසමන්තාහරිත්වා ආහ. එවං බලවතී හි තෙසං මන්දපුඤ්ඤාය, යං සතිවෙසුල්ලප්පත්තානම්පි අසමන්තාහාරො හොති. යෙ ඡෙති එත්ථ ඡෙති දාසිං ආලපති.

භියො බො ආවුසො අම්භාකන්ති රත්තිං සම්මන්තයමානා අතීතං දිවසභාගං සන්ධාය “භියො”ති වදන්ති. න චිත්තරූපන්ති න චිත්තානුරූපං, යථා පුබ්බෙ යත්තකං ඉච්ඡන්ති, තත්තකං සුපන්ති, න එවං සුපිංසු, අප්පකමෙව සුපිංසුති වුත්තං හොති.

බහාරාමකොට්ඨකෙති වෙච්චනවිහාරස්ස බහිද්වාරකොට්ඨකෙ. පත්තක්ඛන්ධාති පතිතක්ඛන්ධා බන්ධට්ඨිකං නාමෙත්වා නිසින්නා. පජ්ඣායන්තාති පට්ඨපායන්තා.

යතො නිවාතං තතො සවාතන්ති යත්ථ නිවාතං අප්පකොපි වාතො නත්ථි, තත්ථ මහාවාතො උට්ඨිතොති අධිප්පායො. උදකං මඤ්ඤෙ ආදිත්තන්ති උදකං විය ආදිත්තං.

**384.** සරසි ත්වං දඬිබ ඵවරූපං කත්තාති ත්වං දඬිබ ඵවරූපං කත්තා සරසි. අථ වා සරසි ත්වං දඬිබ ඵවරූපං යථායං භික්ඛුනී ආහ, කත්තා ධාසි ඵවරූපං, යථායං භික්ඛුනී ආහාති ඵවං යොජෙත්වාපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යෙ පන “කත්වා”ති පඨන්ති තෙසං උජුකමෙව.

යථා මං භන්තෙ භගවා ජානාතීති ටෙරො කිං දස්සෙති. භගවා භන්තෙ සබ්බඤ්ඤා, අහඤ්ච බිණ්ණාසවො, නත්ථි මය්හං වත්ථුපට්ඨෙවනා, තං මං භගවා ජානාති, තත්තාහං කිං වක්ඛාමි, යථා මං භගවා ජානාති තට්ඨොහං දට්ඨබ්බොති.

න ඛො දඬිබ දඬිබා ඵවං නිබ්බෙදෙත්තීති ඵත්ථ න ඛො දඬිබ පණ්ඩිතා යථා ත්වං පරජ්ජව්වයෙන නිබ්බෙදෙසි, ඵවං නිබ්බෙදෙත්ති; අපි ච ඛො යදෙව සාමං ඤාතං තෙන නිබ්බෙදෙත්තීති ඵවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සචෙ තයා කතං කතන්ති ඉමිනා කිං දස්සෙති? න හි සක්කා පරිසබ්බලෙන වා පක්ඛුපත්ථම්භෙන වා අකාරකො කාරකො කාතුං, කාරකො වා අකාරකො කාතුං, තස්මා යං සයං කතං වා අකතං වා තදෙව වත්තබ්බන්ති දස්සෙති. කස්මා පන භගවා ජානන්තොපි “අහං ජානාමි, බිණ්ණාසවො ත්වං; නත්ථි තුය්හං දොසො, අයං භික්ඛුනී මුසාවාදිනී”ති නාවොවාති? පරානුද්දයනාය. සචෙ හි භගවා යං යං ජානාති තං තං වදෙය්‍ය, අඤ්ඤෙන පාරාජිකං ආපන්නෙන පුට්ඨෙන “අහං ජානාමි ත්වං පාරාජිකො”ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, තතො සො පුග්ගලො “අයං පුබ්බෙ දඬිබං මල්ලපුත්තං සුද්ධං කත්වා ඉදානි මං අසුද්ධං කරොති; කස්ස දානි කිං වදාමි, යත්‍ර සත්ථාපි සාවකෙසු ඡන්දාගතිං ගච්ඡති; කුතො ඉමස්ස සබ්බඤ්ඤාහාවො”ති ආසාතං ඛන්ධිත්වා අපායුපගො භවෙය්‍ය, තස්මා භගවා ඉමාය පරානුද්දයනාය ජානන්තොපි නාවොව.

කිඤ්ච භියොයා උපවාදපරිවජ්ජනතොපි නාවොව. යදි හි භගවා ඵවං වදෙය්‍ය, ඵවං උපවාදො භවෙය්‍ය “දඬිබස්ස මල්ලපුත්තස්ස වුට්ඨානං නාම භාරියං, සම්මාසම්බුද්ධං පන සක්ඛිං ලභිත්වා වුට්ඨිතො”ති. ඉදඤ්ච වුට්ඨානලක්ඛණං මඤ්ඤමානා “බුද්ධකාලෙපි සක්ඛිනා සුද්ධි වා අසුද්ධි වා භොති මයං ජානාම, අයං පුග්ගලො අසුද්ධො”ති ඵවං පාපභික්ඛු ලජ්ජිමපි විනාසෙය්‍යන්ති. අපිව අනාගතෙපි භික්ඛු ඔතිණ්ණෙ වත්ථුස්මිං වොදෙත්වා සාරෙත්වා “සචෙ තයා කතං, ‘කත’න්ති වදෙහි”ති ලජ්ජිතං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා කම්මං කරිස්සන්තිති විනයලක්ඛණෙ තන්තිං යට්ඨෙත්තො “අහං ජානාමි”ති අවත්වා ව “සචෙ තයා කතං, ‘කත’න්ති වදෙහි”ති ආහ.

නාභිජානාමි සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං පටිසෙවිතාති සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං න අභිජානාමි, න පටිසෙවිතා අහන්ති වුත්තං භොති. අථ වා පටිසෙවිතා හුත්වා සුපිනන්තෙනපි මෙථුනං ධම්මං න ජානාමිති වුත්තං භොති. යෙ පන “පටිසෙවිත්වා”ති පඨන්ති තෙසං උජුකමෙව. පගෙව ජාගරොති ජාගරන්තො පන පඨමංයෙව න ජානාමිති.

තෙන හි හික්බවෙ මෙත්තියං හික්ඛුනිං නාසෙථාති යස්මා දබ්බස්ස ව ඉමිස්සා ව වචනං න සට්ඨති තස්මා මෙත්තියං හික්ඛුනිං නාසෙථාති චුත්තං හොති.

තත්ථ තිස්සො නාසනා – ලිඛිගනාසනා, සංවාසනාසනා, දණ්ඩකම්මනාසනාති. තාසු “දුසකො නාසෙතබ්බො”ති (පාරා. 66) අයං “ලිඛිගනාසනා”. ආපත්තියා අදස්සනෙ වා අප්පට්ඨකම්මෙ වා පාපිකාය දිට්ඨියා අප්පට්ඨිත්ථස්සග්ගෙ වා උක්ඛෙපනීයකම්මං කරොන්ති, අයං “සංවාසනාසනා”. “වර පිරෙ විනස්සා”ති (පාවි. 429) දණ්ඩකම්මං කරොන්ති, අයං “දණ්ඩකම්මනාසනා”. ඉධ පන ලිඛිගනාසනං සන්ධායාහ – “මෙත්තියං හික්ඛුනිං නාසෙථා”ති.

ඉමෙ ව හික්ඛු අනුයුක්ඛ්ථාති ඉමිනා ඉමං දීපෙති “අයං හික්ඛුනී අත්තනො ධම්මතාය අකාරිකා අද්ධා අක්ඛෙඤ්ඤි උයොයාජිතා, තස්මා යෙහි උයොයාජිතා ඉමෙ හික්ඛු අනුයුක්ඛ්ථ ගවෙසථ ජානාථා”ති.

කිං පන භගවතා මෙත්තියා හික්ඛුනී පටික්ඛ්ඤාය නාසිතා අප්පට්ඨක්ඛ්ඤාය නාසිතාති, කික්ඛෙත්ථ යදි තාව පටික්ඛ්ඤාය නාසිතා, ථෙරො කාරකො හොති සදොසො? අථ අප්පට්ඨක්ඛ්ඤාය, ථෙරො අකාරකො හොති නිද්දොසො.

භාතියරාජකාලෙපි මහාවිහාරවාසීනක්ඛ්ථ අභයගිරිවාසීනක්ඛ්ථ ථෙරානං ඉමස්මිංයෙව පදෙ විවාදො අහොසි. අභයගිරිවාසීනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා “තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොති”ති වදන්ති. මහාවිහාරවාසීනොපි අත්තනො සුත්තං වත්වා “තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොති”ති වදන්ති. පක්ඛො න ඡිජ්ජති. රාජා සුත්වා ථෙරෙ සන්නිපාතෙන්වා දීඝකාරායනං නාම බ්‍රාහ්මණජාතියං අමච්චං “ථෙරානං කථං සුණාහි”ති ආණාපෙසි. අමච්චො කිර පණ්ඩිතො භාසන්නරකුසලො සො ආහ – “වදන්තු තාව ථෙරා සුත්ත”න්ති. තනො අභයගිරිථෙරා අත්තනො සුත්තං වදිංසු – “තෙන හි, හික්බවෙ, මෙත්තියං හික්ඛුනිං සකාය පටික්ඛ්ඤාය නාසෙථා”ති. අමච්චො “හන්තෙ, තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො කාරකො හොති සදොසො”ති ආහ. මහාවිහාරවාසීනොපි අත්තනො සුත්තං වදිංසු – “තෙන හි, හික්බවෙ, මෙත්තියං හික්ඛුනිං නාසෙථා”ති. අමච්චො “හන්තෙ, තුම්භාකං වාදෙ ථෙරො අකාරකො හොති නිද්දොසො”ති ආහ. කිං පනෙත්ථ යුත්තං? යං පච්ඡා චුත්තං විචාරිතක්ඛෙතං අට්ඨකථාවරියෙහි, හික්ඛු හික්ඛුං අමුලකෙන අන්තිමවත්ථුනා අනුද්ධංසෙති, සඬ්ඝාදිසෙසො; හික්ඛුනිං අනුද්ධංසෙති, දුක්කථං. කුරුන්දියං පන “මුසාවාදෙ පාවිත්තිය”න්ති චුත්තං.

තත්‍රායං විචාරණා, පුරිමනයෙ තාව අනුද්ධංසනාධිජ්ජායත්තා දුක්කථමෙව යුජ්ජති. යථා සතිපි මුසාවාදෙ හික්ඛුනො හික්ඛුස්මිං සඬ්ඝාදිසෙසො, සතිපි ව මුසාවාදෙ අනුද්ධං සුද්ධදිට්ඨිනො අක්කොසාධිජ්ජායෙන වදන්තස්ස ඔමසවාදෙනෙව පාවිත්තියං, න සම්පජානමුසාවාදෙන; එවං ඉධාපි අනුද්ධංසනාධිජ්ජායත්තා සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තියං න යුජ්ජති, දුක්කථමෙව යුත්තං. පච්ඡිමනයෙපි මුසාවාදත්තා පාවිත්තියමෙව යුජ්ජති, වචනජ්ජමාණතො හි අනුද්ධංසනාධිජ්ජායෙන

හික්බුස්ස හික්බුස්මිං සඬ්ඝාදිසෙසො. අක්කොසාධිප්පායස්ස ච ඔමසවාදො.  
හික්බුස්ස පන හික්බුනියා දුක්කටන්තිවචනං නත්ථි, සම්පජානමුසාවාදෙ  
පාවිත්තියන්ති වචනමත්ථි, තස්මා පාවිත්තියමෙව යුජ්ජති.

තත්‍ර පන ඉදං උපපරික්ඛිතබ්බං - “අනුද්ධංසනාධිප්පායෙ අසති පාවිත්තියං,  
තස්මිං සති කෙන භවිතබ්බං”න්ති? තත්‍ර යස්මා මුසා භණන්තස්ස පාවිත්තියෙ  
සිද්ධෙපි අමුලකෙන සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසනෙ විසුං පාවිත්තියං වුත්තං, තස්මා  
අනුද්ධංසනාධිප්පායෙ සති සම්පජානමුසාවාදෙ පාවිත්තියස්ස ඔකාසො න දිස්සති, න  
ච සක්කා අනුද්ධංසෙන්තස්ස අනාපත්තියා භවිතුන්ති පුරිමනෙයොවෙන්ථ  
පරිසුද්ධතරො බායති. තථා හික්බුනි හික්බුනිං අමුලකෙන අන්තිමවත්ථුනා  
අනුද්ධංසෙති සඬ්ඝාදිසෙසො, හික්බුං අනුද්ධංසෙති දුක්කටං, තත්‍ර සඬ්ඝාදිසෙසො  
වුට්ඨානගාමී දුක්කටං, දෙසනාගාමී එතෙහි නාසනා නත්ථි. යස්මා පන සා පකතියාව  
දුස්සිලා පාපහික්බුනි ඉදානි ච සයමෙව “දුස්සිලාමහි”ති වදති තස්මා නං භගවා  
අසුද්ධත්තායෙව නාසෙසිති.

අථ බො මෙත්තියභූමජකානි එවං “මෙත්තියං හික්බුනිං නාසෙථ, ඉමෙ ච හික්බු  
අනුයුඤ්ජා”ති වත්වා උට්ඨායාසනා විහාරං පට්ටියෙ භගවති තෙහි හික්බුහි “දෙථ  
දානි ඉමිස්සා සෙතකානි”ති නාසියමානං තං හික්බුනිං දිස්වා තෙ හික්බු තං  
මොචෙතුකාමතාය අත්තනො අපරාධං ආචිකරිංසු, එතමත්ථං දස්සෙතුං “අථ බො  
මෙත්තියභූමජකා”තිආදි වුත්තං.

**385-6.** දුට්ඨො දොසොති දුසිතො වෙව දුසකො ච. උප්පන්නෙ හි දොසෙ  
පුග්ගලො තෙන දොසෙන දුසිතො හොති පකතිභාවං ජහාපිතො, තස්මා  
“දුට්ඨො”ති වුච්චති. පරඤ්ච දුසෙති විනාසෙති, තස්මා “දොසො”ති වුච්චති. ඉති  
“දුට්ඨො දොසො”ති එකස්සෙවෙනං පුග්ගලස්ස ආකාරනානත්තෙන නිදස්සනං,  
තෙන වුත්තං “දුට්ඨො දොසොති දුසිතො වෙව දුසකො චා”ති තත්ථ සද්දලක්ඛණං  
පරියෙසිතබ්බං. යස්මා පන සො “දුට්ඨො දොසො”ති සඬ්ඛං ගතො  
පටිසසමඬ්ඛිපුග්ගලො කුපිතාදිභාවෙ යිතොව හොති, තෙනස්ස පදභාජනෙ  
“කුපිතො”තිආදි වුත්තං. තත්ථ කුපිතොති කුප්පභාවං පකතිතො වචනභාවං  
පත්තො. අනත්තමනොති න සකමනො අත්තනො වසෙ අට්ඨිතචිත්තො; අපිච  
පිතිසුබ්බෙහි න අත්තමනො න අත්තචිත්තොති අනත්තමනො. අනභිරද්ධොති න  
සුබ්බො න චා පසාදිතොති අනභිරද්ධො. පටිසෙන ආහතං චිත්තමස්සාති  
ආහතචිත්තො. චිත්තථද්ධභාවචිත්තකචචරසඬ්ඛාතං පටිසබ්බං ජාතමස්සාති  
බ්බලජාතො. අප්පතීතොති නප්පතීතො පිතිසුබ්බාදිහි වජ්ජිතො, න අභිසංථාති අත්ථො.  
පදභාජනෙ පන යෙසං ධම්මානං වසෙන අප්පතීතො හොති, තෙ දස්සෙතුං “තෙන ච  
කොපෙනා”තිආදි වුත්තං.

තත්ථ තෙන ච කොපෙනාති යෙන දුට්ඨොති ච කුපිතොති ච වුත්තො උභයමිපි  
හෙතං පකතිභාවං ජහාපනතො එකාකාරං හොති. තෙන ච දොසෙනාති යෙන  
“දොසො”ති වුත්තො. ඉමෙහි ද්විති සඬ්ඛාරක්ඛන්ධමෙව දස්සෙති.



තාය ව අනත්තමනතායාති යාය “අනත්තමනො”ති වුත්තො. තාය ව අනභිරද්ධියාති යාය “අනභිරද්ධො”ති වුත්තො. ඉමෙහි ද්විතී වෙදනාක්ඛන්ධං දස්සෙති.

අමුලකෙන පාරාජිකෙනාති එත්ථ නාස්ස මුලන්ති අමුලකං, තං පනස්ස අමුලකත්තං යස්මා වොදකවසෙන අධිජ්ජෙනං, න වුදිතකවසෙන. තස්මා තමත්ථං දස්සෙතුං පදභාජනෙ “අමුලකං නාම අදිට්ඨං අසුතං අපරිසඬ්ඛිත”න්ති ආහ. තෙන ඉමං දීපෙති “යං පාරාජිකං වොදකෙන වුදිතකමිති පුග්ගලෙ නෙව දිට්ඨං න සුතං න පරිසඬ්ඛිතං ඉදං එතෙසං දස්සනසවනපරිසඬ්ඛිකාසඬ්ඛාතානං මූලානං අභාවතො අමුලකං නාම, තං පන සො ආපන්නො වා භොතු අනාපන්නො වා එතං ඉධ අප්පමාණන්ති.

තත්ථ අදිට්ඨං නාම අත්තනො පසාදවක්ඛුනා වා දිබ්බවක්ඛුනා වා අදිට්ඨං. අසුතං නාම තථෙව කෙනවි වුච්චමානං න සුතං. අපරිසඬ්ඛිතං නාම චිත්තෙන අපරිසඬ්ඛිතං.

“දිට්ඨං” නාම අත්තනා වා පරෙන වා පසාදවක්ඛුනා වා දිබ්බවක්ඛුනා වා දිට්ඨං. “සුතං” නාම තථෙව සුතං. “පරිසඬ්ඛිත”මිපි අත්තනා වා පරෙන වා පරිසඬ්ඛිතං. තත්ථ අත්තනා දිට්ඨං දිට්ඨමෙව, පරෙහි දිට්ඨං අත්තනා සුතං, පරෙහි සුතං, පරෙහි පරිසඬ්ඛිතන්ති ඉදං පන සබ්බමිපි අත්තනා සුතට්ඨානෙයෙව තිට්ඨති.

පරිසඬ්ඛිතං පන තිවිධං – දිට්ඨපරිසඬ්ඛිතං, සුතපරිසඬ්ඛිතං, මුතපරිසඬ්ඛිතන්ති. තත්ථ දිට්ඨපරිසඬ්ඛිතං නාම එකො භික්ඛු උච්චාරපස්සාවකම්මෙන ගාමසමීපෙ එකං ගුම්ඛං පවිට්ඨො, අඤ්ඤතරාපි ඉත්ථි කෙනවිදෙව කරණීයෙන තං ගුම්ඛං පවිසිත්වා නිවත්තා, නාපි භික්ඛු ඉත්ථි අද්දස; න ඉත්ථි භික්ඛු, අදිස්වාච උභොපි යථාරුචිං පක්කන්තා, අඤ්ඤතරො භික්ඛු උභින්තං තතො නික්ඛමනං සල්ලක්ඛෙන්වා “අද්ධා ඉමෙසං කතං වා කරස්සන්ති වා”ති පරිසඬ්ඛති, ඉදං දිට්ඨපරිසඬ්ඛිතං නාම.

සුතපරිසඬ්ඛිතං නාම ඉධෙකච්චො අත්ඨකාරෙ වා පටිච්ඡන්තෙ වා ඔකාසෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං භික්ඛුනො තාදිසං පටිසන්ථාරවචනං සුභාති, සමීපෙ අඤ්ඤං විජ්ජමානමිපි “අත්ථි නත්ථි”ති න ජානාති, සො “අද්ධා ඉමෙසං කතං වා කරස්සන්ති වා”ති පරිසඬ්ඛති, ඉදං සුතපරිසඬ්ඛිතං නාම.

මුතපරිසඬ්ඛිතං නාම සම්බහුලා ධුත්තා රත්තිභාගෙ පුප්ඵගන්ධමංසසුරාදීනි ගහෙන්වා ඉත්ථි සද්ධිං එකං පච්චන්තවිහාරං ගන්ත්වා මණ්ඩපෙ වා භොජනසාලාදීසු වා යථාසුඛං කිළිත්වා පුප්ඵාදීනි විකිරිත්වා ගතා, පුනදිවසෙ භික්ඛු තං විජ්ජකාරං දිස්වා “කස්සිදං කම්ම”න්ති විචිනන්ති. තත්ථ ව කෙනවි භික්ඛුනා පගෙව වුට්ඨහිත්වා වත්තසීසෙන මණ්ඩපං වා භොජනසාලං වා පටිජග්ගන්තෙන පුප්ඵාදීනි ආමට්ඨානි භොන්ති, කෙනවි උපට්ඨාකකුලතො ආහතෙහි පුප්ඵාදීනි පුජා කතා භොති, කෙනවි හෙසජ්ජත්ථං අරිට්ඨං පීතං භොති, අථ තෙ “කස්සිදං

කම්ම''න්ති විවින්නා භික්ඛු තෙසං හත්ථගන්ධස්ථ මුඛගන්ධස්ථ සායිත්වා තෙ භික්ඛු පරිසඬිකන්ති, ඉදං මුත්තපරිසඬිකිතං නාම.

තත්ථ දිට්ඨං අත්ථි සමුලකං, අත්ථි අමුලකං; දිට්ඨමෙව අත්ථි සඤ්ඤාසමුලකං, අත්ථි සඤ්ඤාඅමුලකං. එස නයො සුතෙයි. පරිසඬිකිතෙ පන දිට්ඨපරිසඬිකිතං අත්ථි සමුලකං, අත්ථි අමුලකං; දිට්ඨපරිසඬිකිතමෙව අත්ථි සඤ්ඤාසමුලකං, අත්ථි සඤ්ඤාඅමුලකං. එස නයො සුත්තමුත්තපරිසඬිකිතෙසු. තත්ථ දිට්ඨං සමුලකං නාම පාරාජිකං ආපජ්ජන්තං දිස්වා ව “දිට්ඨො මයා” ති වදති, අමුලකං නාම පටිච්ඡන්තොකාසනො නික්ඛමන්තං දිස්වා විතික්කමං අදිස්වා “දිට්ඨො මයා” ති වදති. දිට්ඨමෙව සඤ්ඤාසමුලකං නාම දිස්වා දිට්ඨසඤ්ඤී හුත්වා වොදෙති, සඤ්ඤාඅමුලකං නාම පුබ්බෙ පාරාජිකවිතික්කමං දිස්වා පච්ඡා අදිට්ඨසඤ්ඤී ජාතො, සො සඤ්ඤාය අමුලකං කත්වා “දිට්ඨො මයා” ති වොදෙති. එතෙන නයෙන සුත්තමුත්තපරිසඬිකිතානිපි විත්ථාරතො වෙදිතබ්බානි. එත්ථ ව සබ්බජ්ජකාරණාපි සමුලකෙන වා සඤ්ඤාසමුලකෙන වා වොදෙන්තස්ස අනාපත්ති, අමුලකෙන වා පන සඤ්ඤාඅමුලකෙන වා වොදෙන්තස්සෙව ආපත්ති.

අනුද්ධංසෙය්‍යානි ධංසෙය්‍ය පඨංසෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය. තං පන අනුද්ධංසනං යස්මා අත්තනා වොදෙන්තොපි පරෙන වොදාපෙන්තොපි කරොතියෙව, තස්මාස්ස පදභාජනෙ “වොදෙති වා වොදාපෙති වා” ති වුත්තං.

තත්ථ වොදෙති “පාරාජිකං ධම්මං ආපන්තොසි” තිආදිහි වචනෙහි සයං වොදෙති, තස්ස වාචාය වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො. වොදාපෙති අත්තනා සම්පෙ යත්වා අඤ්ඤං භික්ඛු ආණාපෙති, සො තස්ස වචනෙන තං වොදෙති, වොදාපකස්සෙව වාචාය වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො. අථ සොපි “මයා දිට්ඨං සුතං අත්ථි” ති වොදෙති, ද්විත්තමිපි ජනානං වාචාය වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො.

වොදනාජ්ජහෙදකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ එකවත්ථුඑකවොදකාදිවතුක්කං තාව වෙදිතබ්බං. තත්ථ එකො භික්ඛු එකං භික්ඛුං එකෙන වත්ථුනා වොදෙති, ඉමිස්සා වොදනාය එකං වත්ථු එකො වොදකො. සම්බහුලා එකං එකවත්ථුනා වොදෙන්ති, පඤ්චසතා මෙත්තියභූමජකජ්ජමුඛා ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු ආයස්මන්තං දබ්බං මල්ලපුත්තම්ච, ඉමිස්සා වොදනාය එකං වත්ථු නානාවොදකා. එකො භික්ඛු එකං භික්ඛුං සම්බහුලෙහි වත්ථුහි වොදෙති, ඉමිස්සා වොදනාය නානාවත්ථුනි එකො වොදකො. සම්බහුලා සම්බහුලෙ සම්බහුලෙහි වත්ථුහි වොදෙන්ති, ඉමිස්සා වොදනාය නානාවත්ථුනි නානාවොදකා.

වොදෙතුං පන කො ලහති, කො න ලහති? දුබ්බලවොදකවචනං තාව ගහෙත්වා කොචි න ලහති. දුබ්බලවොදකො නාම සම්බහුලෙසු කථාසල්ලාපෙන නිසින්තෙසු එකො එකං ආරබ්භ අනොදිස්සකං කත්වා පාරාජිකවත්ථුං කථෙති, අඤ්ඤො තං සුත්වා ඉත්තරස්ස ගන්ත්වා ආරොවෙති. සො තං උපසඬිකමිත්වා “ත්ථං කිර මං ඉදස්ථිදස්ථ වදසි” ති වදති. සො “නාහං එවරූපං ජානාමි, කථාපවත්තියං

පන මයා අනොදිස්සකං කත්වා චුත්තමත්ථී, සචෙ අභං තච ඉමං දුක්ඛජ්ජන්තිං ජානෙය්‍යං, එත්තකම්පි න කට්ඨෙය්‍ය”න්ති අයං දුබ්බලවොදකො. තස්සෙන කථාසල්ලාපං ගහෙන්වා තං භික්ඛුං කොචි වොදෙතුං න ලහති. එතං පන අග්ගහෙන්වා සීලසම්පන්නො භික්ඛු භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා සීලසම්පන්නා ච භික්ඛුනී භික්ඛුනීමෙව වොදෙතුං ලහතීති මහාපදුමත්ථෙරො ආහ. මහාසුමත්ථෙරො පන “පඤ්චපි සහධම්මිකා ලහන්ති”ති ආහ. ගොදත්තත්ථෙරො පන “න කොචි න ලහති”ති වත්වා “භික්ඛුස්ස සුත්වා වොදෙති, භික්ඛුනියා සුත්වා වොදෙති...පෙ.... තිත්ථියසාවකානං සුත්වා වොදෙති”ති ඉදං සුත්තමාහරි. තිණ්ණම්පි ථෙරානං වාදෙ චුදිතකස්සෙව පටිඤ්ඤාය කාරොතබ්බො.

අයං පන වොදනා නාම දූතං වා පණ්ණං වා සාසනං වා පෙසෙත්වා වොදෙන්තස්ස සීසං න එති, පුග්ගලස්ස පන සම්පෙ යත්වාච හත්ථමුද්දාය වා වච්ඡෙදෙන වා වොදෙන්තස්සෙව සීසං එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානමෙව හි හත්ථමුද්දාය සීසං න එති, ඉදං පන අනුද්ධංසනං අභුතාරොචනඤ්ච එතියෙව. යො පන ද්වින්නං ධීතට්ඨානෙ එකං නියමෙත්වා වොදෙති, සො චෙ ජානාති, සීසං එති. ඉතරො ජානාති, සීසං න එති. ද්වෙපි නියමෙත්වා වොදෙති, එකො වා ජානාතු ද්වෙ වා, සීසං එතියෙව. එසව නයො සම්බහුලෙසු. තඨ්ඛණෙයෙව ච ජානනං නාම දුක්කරං, සමයෙන ආවජ්ජිත්වා ඤාතෙ පන ඤාතමෙව හොති. පච්ඡා චෙ ජානාති, සීසං න එති. සික්ඛාපච්චක්ඛානං අභුතාරොචනං දුට්ඨුල්ලවාචා-අත්තකාම-දුට්ඨදොසභුතාරොචනසික්ඛාපදානීති සබ්බානෙව හි ඉමානි එකපරිච්ඡෙදානි.

එවං කායවාචාවසෙන වායං දුට්ඨාපි වොදනා. පුන දිට්ඨවොදනා, සුතවොදනා, පරිසඬ්ඛිතවොදනාති තිව්ධා හොති. අපරාපි චතුබ්බිධා හොති – සීලවිපත්තිවොදනා, ආචාරවිපත්තිවොදනා, දිට්ඨිවිපත්තිවොදනා, ආජීවිවිපත්තිවොදනාති. තත්ථ ගරුකානං ද්වින්නං ආපත්තික්ඛන්ධානං වසෙන සීලවිපත්තිවොදනා වෙදිතබ්බා. අවසෙසානං වසෙන ආචාරවිපත්තිවොදනා, මිච්ඡාදිට්ඨිඅත්තග්ගාහිකදිට්ඨිවසෙන දිට්ඨිවිපත්තිවොදනා, ආජීවහෙතු පඤ්ඤත්තානං ඡන්තං සික්ඛාපදානං වසෙන ආජීවිවිපත්තිවොදනා වෙදිතබ්බා.

අපරාපි චතුබ්බිධා හොති – වත්ථුසන්දස්සනා, ආපත්තිසන්දස්සනා, සංවාසපටික්ඛෙපො, සාමීච්චිපටික්ඛෙපොති. තත්ථ වත්ථුසන්දස්සනා නාම “ත්ථං මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිත්ථ, අදින්නං ආදිගිත්ථ, මනුස්සං ඝාතගිත්ථ, අභුතං ආරොචගිත්ථා”ති එවං පවත්තා. ආපත්තිසන්දස්සනා නාම “ත්ථං මෙටුනධම්මපාරාජිකාපත්තිං ආපන්නො”ති එවමාදිනයජ්ජවත්තා. සංවාසපටික්ඛෙපො නාම “නත්ථී තයා සද්ධිං උපොසථො වා පචාරණා වා සඬ්ඝකම්මං වා”ති එවං පවත්තා; එත්තාවතා පන සීසං න එති, “අස්සමණොසි අසකාසුත්තියොසි”තිආදිවචනෙහි සද්ධිං සට්ඨෙයෙව සීසං එති. සාමීච්චිපටික්ඛෙපො නාම අභිවාදන-පච්චුට්ඨාන-අඤ්ජලිකම්ම-බීජනාදිකම්මානං අකරණං. තං පටිපාටියා වන්දනාදීනි කරොතො එකස්ස අකත්වා සෙසානං කරණකාලෙ වෙදිතබ්බං. එත්තාවතා ච වොදනා නාම හොති, ආපත්ති පන සීසං න එති. “කස්මා මම

වන්දනාදීනි න කරොසි”ති පුච්ඡිතෙ පන “අස්සමණොසි අසකාසුත්තියොසි”තිආදිවචනෙහි සද්ධිං සට්ඨෙයෙව සීසං එති. යාගුහත්තාදිනා පන යං ඉච්ඡති තං ආපුච්ඡති, න තාවතා වොදනා හොති.

අපරාපි පාතිමොක්ඛට්ඨපනක්ඛන්ධකෙ “එකං, භික්ඛවෙ, අධම්මිකං පාතිමොක්ඛට්ඨපනං එකං ධම්මික”න්ති ආදිං “කත්වා යාව දස අධම්මිකානි පාතිමොක්ඛට්ඨපනානි දස ධම්මිකානී”ති (වුළුව. 387) එවං අධම්මිකා පඤ්චපඤ්ඤාස ධම්මිකා පඤ්චපඤ්ඤාසානි දසුත්තරසතං වොදනා වුත්තා. තා දිට්ඨොන වොදෙන්තස්ස දසුත්තරසතං, සුතෙන වොදෙන්තස්ස දසුත්තරසතං, පරිසඬ්ඛිතෙන වොදෙන්තස්ස දසුත්තරසතන්ති තිංසානි තීණි සතානි හොන්ති. තානි කායෙන වොදෙන්තස්ස, වාචාය වොදෙන්තස්ස, කායවාචාහි වොදෙන්තස්සානි තිගුණානි කතානි නවුතානි නව සතානි හොන්ති. තානි අත්තනා වොදෙන්තස්සාපි පරෙන වොදාපෙන්තස්සාපි තත්තකානෙවාති විසතිඋනානි ද්වෙ සහස්සානි හොන්ති, පුන දිට්ඨාදිහෙදෙ සමුලකාමුලකචසෙන අනෙකසහස්සා වොදනා හොන්තිති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්මිං පන යානෙ යත්වා අට්ඨකථාය “අත්තාදානං ආදාතුකාමෙන උපාලි භික්ඛුනා පඤ්චඬ්ඛසමන්තාගතං අත්තාදානං ආදාතබ්බ”න්ති (වුළුව. 398) ව “වොදකෙන උපාලි භික්ඛුනා පරං වොදෙතුකාමෙන පඤ්ච ධම්මෙ අප්ඤ්ඤානං පච්චවෙක්ඛිත්වා පරො වොදෙතබ්බො”ති (වුළුව. 399) ව එවං උපාලිපඤ්චකාදීසු වුත්තානි බහුනි සුත්තානි ආහරිත්වා අත්තාදානලක්ඛණඤ්ච වොදකචත්තඤ්ච වුදිතකචත්තඤ්ච සඬ්ඝෙන කාතබ්බකිච්චඤ්ච අනුච්ඡජකචත්තඤ්ච සබ්බං විත්ථාරෙන කථිතං, තං මයං යථාආගතට්ඨානෙයෙව වණ්ණයිස්සාම.

වුත්තජ්ජහෙදාසු පන ඉමාසු වොදනාසු යාය කායවි වොදනාය වසෙන සඬ්ඝමජ්ඣෙ ඔසටෙ වත්ථුස්මිං වුදිතකවොදකා වත්තබ්බං “තුම්හෙ අම්භාකං විනිච්ඡයෙන තුට්ඨා භවිස්සථා”ති. සවෙ “භවිස්සාමා”ති වදන්ති, සඬ්ඝෙන තං අධිකරණං සම්පට්චින්නබ්බං. අථ පන “විනිච්ඡිනථ තාව, හන්තෙ, සවෙ අම්භාකං ඛම්ස්සති, ගණ්භිස්සාමා”ති වදන්ති. “වෙතියං තාව වන්දථා”තිආදීනි වත්වා දීසසුත්තං කත්වා විස්සජ්ජිතබ්බං. තෙ වෙ චිරරත්තං කිලන්තා පක්කන්තපරිසා උපච්ඡින්නපක්ඛා හුත්වා පුන යාවන්ති, යාවතතියං පටික්ඛිපිත්වා යදා නිම්මදා හොන්ති තදා නෙසං අධිකරණං විනිච්ඡිනිතබ්බං. විනිච්ඡිනන්තෙහි ව සවෙ අලජ්ජුස්සන්තා හොති, පරිසා උබ්බාහිකාය තං අධිකරණං විනිච්ඡිනිතබ්බං. සවෙ බාලුස්සන්තා හොති පරිසා “තුම්භාකං සභාගෙ විනයධරෙ පරියෙසථා”ති විනයධරෙ පරියෙසාපෙන්වා යෙන ධම්මෙන යෙන විනයෙන යෙන සත්ථුසාසනෙන තං අධිකරණං වුපසමති, තථා තං අධිකරණං වුපසමෙතබ්බං.

තත්ථ ව “ධම්මො”ති භූතං වත්ථු. “විනයො”ති වොදනා සාරණා ව. “සත්ථුසාසන”න්ති ඤත්තිසම්පදා ව අනුසාවනසම්පදා ව. තස්මා වොදකෙන වත්ථුස්මිං ආරොචිතෙ වුදිතකො පුච්ඡිතබ්බො “සන්තමෙතං, නො”ති. එවං වත්ථුං



උපපරික්ඛිත්වා භූතෙන චත්ථුනා වොදෙත්වා සාරෙත්වා ච ඤත්තිසම්පදාය අනුසාවනසම්පදාය ච තං අධිකරණං වූපසමෙතබ්බං. තත්‍ර චෙ අලජ්ජී ලජ්ජීං වොදෙති, සො ච අලජ්ජී ඛාලො හොති අඛ්‍යාත්තො නාස්ස නයො දාතබ්බො. එවං පන චත්තබ්බො – “කිම්හි නං වොදෙසී” ති? අද්ධා සො චක්ඛති – “කිමිදං, භන්තෙ, කිම්හි නං නාමා” ති. ත්වං කිම්හි නම්පි න ජානාසි, න යුත්තං තයා ඵවරුපෙන ඛාලෙන පරං වොදෙතුන්ති උය්‍යාපෙතබ්බො නාස්ස අනුයොගො දාතබ්බො. සචෙ පන සො අලජ්ජී පණ්ඩිතො හොති ඛ්‍යාත්තො දිට්ඨෙත චා සුතෙන චා අජ්ඣොත්ථරිත්වා සම්පාදෙතුං සක්කොති එතස්ස අනුයොගං දත්වා ලජ්ජීස්සෙව පටිඤ්ඤාය කම්මං කාතබ්බං.

සචෙ ලජ්ජී අලජ්ජීං වොදෙති, සො ච ලජ්ජී ඛාලො හොති අඛ්‍යාත්තො, න සක්කොති අනුයොගං දාතුං. තස්ස නයො දාතබ්බො – “කිම්හි නං වොදෙසී සීලවිපත්තියා චා ආචාරවිපත්තිආදීසු චා එකිස්සා” ති. කස්මා පන ඉමස්සෙව එවං නයො දාතබ්බො, න ඉතරස්ස? නනු න යුත්තං විනයධරානං අගතිගමනන්ති? න යුත්තමෙව. ඉදං පන අගතිගමනං න හොති, ධම්මානුග්ගහො නාම එසො අලජ්ජීනිග්ගහත්ථාය හි ලජ්ජීපග්ගහත්ථාය ච සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං. තත්‍ර අලජ්ජී නයං ලහිත්වා අජ්ඣොත්ථරන්තො එහීති, ලජ්ජී පන නයං ලහිත්වා දිට්ඨෙ දිට්ඨසන්තානෙන, සුතෙ සුතසන්තානෙන පතිට්ඨාය කට්ඨස්සති, තස්මා තස්ස ධම්මානුග්ගහො චට්ටති. සචෙ පන සො ලජ්ජී පණ්ඩිතො හොති ඛ්‍යාත්තො, පතිට්ඨාය කට්ඨති, අලජ්ජී ච “එතම්පි නත්ථි, එතම්පි නත්ථි” ති පටිඤ්ඤං න දෙති, අලජ්ජීස්ස පටිඤ්ඤාය ඵව කාතබ්බං.

තදත්ථදීපනත්ථස්ථෙව ඉදං චත්ථු වෙදිතබ්බං. තෙපිටකචූළාභයත්ථෙරො කිර ලොහපාසාදස්ස හෙට්ඨා හික්ඛුනං විනයං කට්ඨත්වා සායන්හසමයෙ වුට්ඨාති, තස්ස වුට්ඨානසමයෙ ද්වෙ අත්තපච්චත්ථිකා කථං පචත්තෙසුං. එකො “එතම්පි නත්ථි, එතම්පි නත්ථි” ති පටිඤ්ඤං න දෙති. අථ අප්පාචසෙසෙ පඨමයාමෙ ථෙරස්ස තස්මිං පුග්ගලෙ “අයං පතිට්ඨාය කට්ඨති, අයං පන පටිඤ්ඤං න දෙති, බහුනි ච චත්ථුනි ඔසටාති අද්ධා එතං කතං හවිස්සති” ති අසුද්ධලද්ධි උප්පන්නා. තතො ඛිජනීදණ්ඩකෙන පාදකථලිකාය සඤ්ඤං දත්වා “අහං ආවුසො විනිච්ඡිනිතුං අනනුච්ඡවිකො අඤ්ඤෙන විනිච්ඡිනාපෙහී” ති ආහ. කස්මා භන්තෙති? ථෙරො තමත්ථං ආරොචෙසි, වුදිතකපුග්ගලස්ස කායෙ ඩාහො උට්ඨිතො, තතො සො ථෙරං චන්දිත්වා “භන්තෙ, විනිච්ඡිනිතුං අනුරුපෙන විනයධරෙන නාම තුම්භාදිසෙනෙව හවිතුං චට්ටති. වොදකෙන ච ඊදිසෙනෙව හවිතුං චට්ටති” ති චත්වා සෙතකානි නිවාසෙත්වා “චිරං කිලම්තත්ථ මයා” ති බමාපෙත්වා පක්කාමි.

එවං ලජ්ජිනා වොදියමානො අලජ්ජී බහුසුපි චත්ථුසු උප්පන්නෙසු පටිඤ්ඤං න දෙති, සො නෙව “සුද්ධො” ති චත්තබ්බො න “අසුද්ධො” ති. ජීවමතකො නාම ආමකපුනිකො නාම චෙස.

සථෙ පනස්ස අඤ්ඤම්පි තාදිසං වත්ථුං උප්පජ්ජති න විනිවිජ්ජිතබ්බං. තථා නාසිතකොච භවිස්සති. සථෙ පන අලජ්ජියෙව අලජ්ජීං වොදෙති, සො වත්තබ්බො “ආවුසො තච වචනෙනායං කිං සක්කා වත්තු”න්ති ඉතරම්පි තථෙව වත්වා උභොපි “එකසම්භොගපරිභොගා හුත්වා ජීව්වා”ති වත්වා උයොපෙනබ්බො, සීලත්ථාය තෙසං විනිවිජ්ජයො න කාතබ්බො. පත්තචීවරපරිවෙණාදිඅත්ථාය පන පතිරුපං සක්ඛිං ලභිත්වා කාතබ්බො.

අථ ලජ්ජී ලජ්ජීං වොදෙති, විවාදො ව තෙසං කිස්මිඤ්චිදෙව අප්පමත්තකො හොති, සඤ්ඤාපෙත්වා “මා එවං කරොථා”ති අවිචයං දෙසාපෙත්වා උයොපෙනබ්බො. අථ පනෙත්ථ වුදිතකෙන සහසා විරද්ධං හොති, ආදිතො පට්ඨාය අලජ්ජී නාම නත්ථී. සො ව පක්ඛානුරක්ඛණත්ථාය පටිඤ්ඤං න දෙති, “මයං සද්දහාම, මයං සද්දහාමා”ති බහු උට්ඨහන්ති. සො තෙසං පටිඤ්ඤාය එකචාරං ද්වෙචාරං සුද්ධො හොතු. අථ පන විරද්ධකාලතො පට්ඨාය යානෙ න තිට්ඨති, විනිවිජ්ජයො න දාතබ්බො.

එවං යාය කායචි වොදනාය වසෙන සඬ්ඝමජ්ඣෙ ඔසටෙ වත්ථුස්මි. වුදිතකවොදකෙසු පටිපත්තිං ඤත්වා තස්සායෙව වොදනාය සම්පත්තිවිපත්තිජානනත්ථං ආදිමජ්ඣපරියොසානාදිනං වසෙන විනිවිජ්ජයො වෙදිතබ්බො. සෙයාථීදං වොදනාය කො ආදි, කිං මජ්ඣෙ, කිං පරියොසානං? වොදනාය “අහං තං වත්තුකාමො, කරොතු මෙ ආයස්මා ඔකාස”න්ති එවං ඔකාසකම්මං ආදි, ඔතිණ්ණෙන වත්ථුනා වොදෙත්වා සාරෙත්වා විනිවිජ්ජයො මජ්ඣෙ, ආපත්තියං වා අනාපත්තියං වා පතිට්ඨාපනෙන සමථො පරියොසානං.

වොදනාය කති මූලාති, කති වත්ථුති, කති භූමියො? වොදනාය ද්වෙ මූලාති – සමුලිකා වා අමුලිකා වා; තිණි වත්ථුති – දිට්ඨං, සුතං, පරිසඬ්ඝිතං; පඤ්ච භූමියො – කාලෙන වක්ඛාමි නො අකාලෙන, භූතෙන වක්ඛාමි නො අභූතෙන, සණ්භෙන වක්ඛාමි නො ඵරුසෙන, අත්ථසංහිතෙන වක්ඛාමි නො අනත්ථසංහිතෙන, මෙත්තචිත්තො වක්ඛාමි නො දොසන්තරොති. ඉමාය ව පන වොදනාය වොදකෙන පුග්ගලෙන “පරිසුද්ධකායසමාචාරො නු බොම්හි”තිආදිනා (වුළව. 399) නයෙන උපාලිපඤ්චකෙ වුත්තෙසු පන්තරසසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාතබ්බං, වුදිතකෙන ද්වීසු ධම්මෙසු පතිට්ඨාතබ්බං සච්චෙ ව අකුප්පෙ වාති.

අප්පෙව නාම නං ඉමම්භා බ්‍රහ්මවරියා වාචෙය්‍යන්ති අපි එව නාම නං පුග්ගලං ඉමම්භා සෙට්ඨවරියා වාචෙය්‍යං, “සාධු වතස්ස සවාහං ඉමං පුග්ගලං ඉමම්භා බ්‍රහ්මවරියා වාචෙය්‍ය”න්ති ඉම්භා අධිප්පායෙන අනුද්ධංසෙය්‍යාති වුත්තංහොති. පදහාපනෙ පන “බ්‍රහ්මවරියා වාචෙය්‍ය”න්ති ඉමස්සෙව පරියායමත්ථං දස්සෙතුං “හික්ඛුභවා වාචෙය්‍ය”න්තිආදි වුත්තං.

බණ්ඩාරි සමයවෙච්චනානි. තං බණං තං ලයං තං මුහුත්තං චිතිවත්තෙනි තස්මිං බණෙ තස්මිං ලයෙ තස්මිං මුහුත්තෙ චිතිවත්තෙ. භූමිමප්පත්තියා හි ඉදං උපයොගව්චනං.

සමනුග්ගානියමානනිද්දෙසෙ යෙන චත්ථුනා අනුද්ධංසිතො හොතිති චතුසු පාරාජිකවත්ථුසු යෙන චත්ථුනා වොදකෙන චුදිතකො අනුද්ධංසිතො අභිභූතො අජ්ඣාතංථො හොති. තස්මිං චත්ථුස්මිං සමනුග්ගානියමානොති තස්මිං වොදකෙන චුත්තවත්ථුස්මිං සො වොදකො අනුච්ඡිපකෙන “කිං තෙ දිට්ඨං, කිත්ති තෙ දිට්ඨ”න්තිආදිනා නයෙන අනුච්ඡිපියමානො චිමංසියමානො උපපරික්ඛියමානො.

අසමනුග්ගානියමානනිද්දෙසෙ න කෙනචි චුච්චමානොති අනුච්ඡිපකෙන වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි, අථ වා දිට්ඨාදිසු චත්ථුසු කෙනචි අචුච්චමානො. එතෙසඤ්ච ද්විත්තං මානිකාපදානං පරතො “හික්ඛු ව දොසං පතිට්ඨාති”තිඉමිනා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. ඉදඤ්චි චුත්තං හොති – “එවං සමනුග්ගානියමානො වා අසමනුග්ගානියමානො වා හික්ඛු ව දොසං පතිට්ඨාති පටිච්ච තිට්ඨති පටිජානාති සඬ්ඝාදිසෙසො”ති. ඉදඤ්ච අමුලකභාවස්ස පාකට්ඨාලදස්සනත්ථමෙව චුත්තං. ආපත්තිං පන අනුද්ධංසිතක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජති.

ඉදානි “අමුලකඤ්චෙව තං අධිකරණං හොති”ති එත්ථ යස්මා අමුලකලක්ඛණං පුබ්බෙ චුත්තං, තස්මා තං අවත්වා අපුබ්බමෙව දස්සෙතුං “අධිකරණං නාමා”තිආදිමාහ. තත්ථ යස්මා අධිකරණං අධිකරණට්ඨොන එකමිපි චත්ථුවසෙන නානා හොති, තෙනස්ස තං නානත්තං දස්සෙතුං “චත්තාරි අධිකරණානි විවාදාධිකරණ”න්තිආදිමාහ. කො පන සො අධිකරණට්ඨො, යෙනෙතං එකං හොතිති? සමට්ඨෙහි අධිකරණියතා. තස්මා යං අධිකිච්ච ආරබ්භ පටිච්ච සන්ධාය සමථා චත්තන්ති, තං “අධිකරණ”න්ති වෙදිතබ්බං.

අට්ඨකථාසු පන චුත්තං – “අධිකරණන්ති කෙචි ගාහං වදන්ති, කෙචි චෙතනං, කෙචි අක්ඛන්තිං කෙචි වොහාරං, කෙචි පණ්ණන්ති”න්ති. පුන එවං විචාරිතං “යදි ගාහො අධිකරණං නාම, එකො අත්තාදානං ගහෙත්වා සභාගෙන හික්ඛුනා සද්ධිං මන්තයමානො තත්ථ ආදීනවං දිස්වා පුන චජති, තස්ස තං අධිකරණං සමට්ඨපත්තං භවිස්සති. යදි චෙතනා අධිකරණං, “ඉදං අත්තාදානං ගණ්භාමි”ති උප්පන්නා චෙතනා නිරුජ්ඣති. යදි අක්ඛන්ති අධිකරණං, අක්ඛන්තියා අත්තාදානං ගහෙත්වාපි අපරභාගෙ විනිච්ඡයං අලභමානො වා බමාපිතො වා චජති. යදි වොහාරො අධිකරණං, කට්ඨන්තො ආහිණ්ඩිත්වා අපරභාගෙ තුණ්හි හොති නිරවො, එවමස්ස තං අධිකරණං සමට්ඨපත්තං භවිස්සති, තස්මා පණ්ණන්ති අධිකරණන්ති.

තං පනෙතං “මෙටුනධම්මපාරාජිකාපත්ති මෙටුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා තබ්භාගියා...පෙ.... එවං ආපත්තාධිකරණං ආපත්තාධිකරණස්ස තබ්භාගියන්ති ව විවාදාධිකරණං සියා කුසලං සියා අකුසලං සියා අඛ්‍යාකත”න්ති ව එවමාදිහි

විරුජ්ඣති. න හි තෙ පණ්ණත්තියා කුසලාදිභාවං ඉච්ඡන්ති, න ච “අමුලකෙන පාරාජිකෙන ධම්මෙනා” ති එත්ථ ආගතො පාරාජිකධම්මො පණ්ණත්ති නාම හොති. කස්මා? අවිචන්තඅකුසලත්තා. චුත්තම්පි හෙතං – “ආපත්තාධිකරණං සියා අකුසලං සියා අබ්‍යාකත”න්ති (පරි. 303).

යඤ්චෙන “අමුලකෙන පාරාජිකෙනා” ති එත්ථ අමුලකං පාරාජිකං නිද්දිට්ඨං, තස්සෙවායං “අමුලකඤ්චෙව තං අධිකරණං හොති” ති පටිනිද්දෙසො, න පණ්ණත්තියා න හි අඤ්ඤං නිද්දිසිත්වා අඤ්ඤං පටිනිද්දිසති. යස්මා පන යාය පණ්ණත්තියා යෙන අභිලාපෙන වොදකෙන සො පුග්ගලො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නොති පඤ්ඤත්තො, පාරාජිකසඬ්ඛාතස්ස අධිකරණස්ස අමුලකත්තා සාපි පඤ්ඤත්ති අමුලිකා හොති, අධිකරණෙ පවත්තත්තා ච අධිකරණං. තස්මා ඉමිනා පරියායෙන පණ්ණත්ති “අධිකරණ”න්ති යුජ්ජෙය්‍ය, යස්මා වා යං අමුලකං නාම අධිකරණං තං සභාවතො නත්ථි, පඤ්ඤත්තිමත්තමෙව අත්ථි. තස්මාපි පණ්ණත්ති අධිකරණත්ති යුජ්ජෙය්‍ය. තඤ්ච ඛො ඉධෙව න සබ්බත්ථ. න හි විවාදාදීනං පණ්ණත්ති අධිකරණං. අධිකරණට්ඨො පන තෙසං පුබ්බෙ චුත්තසමට්ඨෙහි අධිකරණීයතා. ඉති ඉමිනා අධිකරණට්ඨොන ඉධෙකච්චො විවාදො විවාදො චෙව අධිකරණඤ්චාති විවාදාධිකරණං. එස නයො සෙසෙසු.

තත්ථ “ඉධ භික්ඛු විවදන්ති ධම්මොති වා අධම්මොති වා” ති එවං අට්ඨාරස හෙදකරවත්ථුති නිස්සාය උජ්ජන්නො විවාදො විවාදාධිකරණං. “ඉධ භික්ඛු භික්ඛුං අනුවදන්ති සීලවිපත්තියා වා” ති එවං චතස්සො විපත්තියො නිස්සාය උජ්ජන්නො අනුවාදො අනුවාදාධිකරණං. “පඤ්චපි ආපත්තික්ඛන්ධා ආපත්තාධිකරණං, සත්තපි ආපත්තික්ඛන්ධා ආපත්තාධිකරණ”න්ති එවං ආපත්තියෙව ආපත්තාධිකරණං. “යා සඬ්ඝස්ස කිව්වයතා කරණීයතා අපලොකනකම්මං ඤත්තිකම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං ඤත්තිචතුත්ථකම්මං”න්ති (චූළව. 215) එවං චතුබ්බිධං සඬ්ඝකිව්වං කිව්වාධිකරණත්ති වෙදිතබ්බං.

ඉමස්මිං පනත්ථෙ පාරාජිකාපත්තිසඬ්ඛාතං ආපත්තාධිකරණමෙව අධිජ්ජෙතං. සෙසානි අත්ථුද්ධාරවසෙන චුත්තානි, එත්තකා හි අධිකරණසද්දස්ස අත්ථා. තෙසු පාරාජිකමෙව ඉධ අධිජ්ජෙතං. තං දිට්ඨාදීහි මූලෙහි අමුලකඤ්චෙව අධිකරණං හොති. අයඤ්ච භික්ඛු දොසං පතිට්ඨාති, පටිච්ච තිට්ඨති “තුච්ඡකං මයා භණ්ණ”න්තිආදීනි වදන්තො පටිජානාති. තස්ස භික්ඛුතො අනුද්ධංසිතක්ඛණෙයෙව සඬ්ඝාදිසෙසොති අයං තාවස්ස සපදානුක්කමනිද්දෙසස්ස සික්ඛාපදස්ස අත්ථො.

**387.** ඉදානි යානි තානි සඬ්ඛෙපතො දිට්ඨාදීනි වොදනාවත්ථුති චුත්තානි, තෙසං වසෙන විත්ථාරතො ආපත්තිං රොපෙත්වා දස්සෙන්නො “අදිට්ඨස්ස හොති” තිආදිමාහ. තත්ථ අදිට්ඨස්ස හොතීති අදිට්ඨො අස්ස හොති. එතෙන වොදකෙන අදිට්ඨො හොති, සො පුග්ගලො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්නොති අත්ථො. එස නයො අසුතස්ස හොතීතිආදීසුපි.



දිට්‍ඨියා මයානි දිට්‍ඨියාසි මයානි චුත්තං හොති. එස නයො සුතො මයානිආදීසුපි. සෙසං අදිට්ඨමුලකෙ උත්තානත්ථමෙව. දිට්ඨමුලකෙ පන තඤ්ථෙව වොදෙති “සුතො මයා”ති එවං චුත්තානං සුත්තාදීනං ආභාවෙන අමුලකත්තං වෙදිතබ්බං.

සබ්බස්මිංයෙව ච ඉමස්මිං වොදකචාරෙ යථා ඉධාගතෙසු “පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්තොසි, අස්සමණොසි, අසකාපුත්තියොසි”ති ඉමෙසු වචනෙසු එකෙකස්ස වසෙන වාචාය වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො හොති, එවං අඤ්ඤත්‍ර ආගතෙසු “දුස්සිලො, පාපධම්මො, අසුච්චිකස්සරසමාවාරො, පට්ච්ඡන්තකම්මන්තො, අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො, අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො, අන්තොජුති, අවස්සුතො, කසම්බුජාතො”ති ඉමෙසුපි වචනෙසු එකෙකස්ස වසෙන වාචාය වාචාය සඬ්ඝාදිසෙසො හොතියෙව.

“නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා පචාරණා වා සඬ්ඝකම්මං වා”ති ඉමානි පන සුද්ධානි සීසං න එන්ති, “දුස්සිලොසි නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසථො වා”ති එවං දුස්සිලාදිපදෙසු පන “පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්තොසි”තිආදිපදෙසු වා යෙන කෙනවි සද්ධිං සට්ඨානෙනව සීසං එන්ති, සඬ්ඝාදිසෙසකරානි හොන්ති.

මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ – “න කෙවලං ඉධ පාළියං අනාගතානි ‘දුස්සිලො පාපධම්මො’තිආදිපදානෙනව සීසං එන්ති, ‘කොණ්ඨොසි මහාසාමණෙරොසි, මහාඋපාසකොසි, ජෙට්ඨබ්බතිකොසි, නිගණ්ඨොසි, ආජීවකොසි, තාපසොසි, පරිබ්බාජකොසි, පණ්ඩකොසි, ථෙය්‍යසංවාසකොසි, තිත්ථියපක්කන්තකොසි, තිරච්ඡානගතොසි, මාතුසාතකොසි, පිතුසාතකොසි, අරහන්තසාතකොසි, සඬ්ඝහෙදකොසි, ලොහිතුප්පාදකොසි, හික්ඛුනීදුසකොසි, උභතොබ්‍යාඤ්ජනකමසි’ති ඉමානිපි සීසං එන්තියෙවා”ති. මහාපදුමත්ථෙරොයෙව ච “දිට්ඨෙ වෙමතිකොතිආදීසු යදග්ගෙන වෙමතිකො තදග්ගෙන නො කප්පෙති, යදග්ගෙන නො කප්පෙති තදග්ගෙන නස්සරති, යදග්ගෙන නස්සරති තදග්ගෙන පමුට්ඨො හොති”ති වදති.

මහාසුමත්ථෙරො පන එකෙකං ද්විධා හින්දිත්වා චතුත්තම්පි පාටෙක්කං නයං දස්සෙති. කථං? දිට්ඨෙ වෙමතිකොති අයං තාව දස්සනෙ වා වෙමතිකො හොති පුග්ගලෙ වා, තත්ථ “දිට්ඨො නුබො මයා න දිට්ඨො”ති එවං දස්සනෙ වෙමතිකො හොති. “අයං නුබො මයා දිට්ඨො අඤ්ඤො”ති එවං පුග්ගලෙ වෙමතිකො හොති. එවං දස්සනං වා නො කප්පෙති පුග්ගලං වා, දස්සනං වා නස්සරති පුග්ගලං වා, දස්සනං වා පමුට්ඨො හොති පුග්ගලං වා. එත්ථ ච වෙමතිකොති විමතිජාතො. නො කප්පෙතිති න සද්දහති. නස්සරතිති අසාරියමානො නස්සරති. යදා පන තං “අසුකස්මිං නාම හන්තෙ යානෙ අසුකස්මිං නාම කාලෙ”ති සාරෙන්ති තදා සරති. පමුට්ඨොති යො තෙහි තෙහි උපායෙහි සාරියමානොපි නස්සරතියෙවාති. එතෙනෙච්ඡායෙන වොදාපකචාරොපි වෙදිතබ්බො, කෙවලඤ්ඤි තත්ථ “මයා”ති පරිහීනං, සෙසං වොදකචාරසදිසමෙව.

**389.** තනො පරං ආපත්තිහෙදං අනාපත්තිහෙදඤ්ච දස්සෙතුං “අසුද්ධෙ සුද්ධදිට්ඨි” තිආදිකං චතුක්කං යපෙත්වා එකමෙකං පදං චතුභි චතුභි හෙදෙහි නිද්දිට්ඨං, තං සබ්බං පාලිතයෙනෙව සක්කා ජානිතුං. කෙවලං හෙත්ථාධිප්පායහෙදො වෙදිතබ්බො. අයඤ්ඤි අධිප්පායො නාම – වාචනාධිප්පායො, අක්කොසාධිප්පායො, කම්මාධිප්පායො, වුට්ඨානාධිප්පායො, උපොසථපචාරණධිප්පායො, අනුච්ඡිජනාධිප්පායො, ධම්මකථාධිප්පායොති අනෙකවිධො. තත්ථ පුරිමෙසු චතුසු අධිප්පායෙසු ඔකාසං අකාරාපෙත්තස්ස දුක්කටං. ඔකාසං කාරාපෙත්වාපි ච සම්මුඛා අමුලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසෙන්තස්ස සඨ්ඝාදිසෙසො. අමුලකෙන සඨ්ඝාදිසෙසෙන අනුද්ධංසෙන්තස්ස පාවිත්තියං. ආචාරවිපත්තියා අනුද්ධංසෙන්තස්ස දුක්කටං. අක්කොසාධිප්පායෙන වදන්තස්ස පාවිත්තියං. අසම්මුඛා පන සත්තහිපි ආපත්තික්ඛන්ධෙහි වදන්තස්ස දුක්කටං. අසම්මුඛා එව සත්තවිධම්පි කම්මං කරොන්තස්ස දුක්කටමෙව.

කුරුන්දියං පන “වුට්ඨානාධිප්පායෙන ‘ත්ථං ඉමං නාම ආපත්තිං ආපන්නො තං පටිකරොහි’ ති වදන්තස්ස ඔකාසකිව්චං නත්ථි” ති වුත්තං. සබ්බන්තෙව පන “උපොසථපචාරණං යපෙන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථි” ති වුත්තං. යපනක්ඛෙන්තං පන ජානිතබ්බං. “සුඤ්ඤා මෙ හත්තෙ සඨ්ඝො අජ්ජුපොසටො පන්නරසො යදි සඨ්ඝස්ස පත්තකල්ලං සඨ්ඝො උපොසථං කරෙය්‍ය” ති එතස්මිඤ්ඤි රෙ-කාරෙ අනතික්කන්තෙයෙව යපෙතුං ලබ්භති. තනො පරං පන ය්‍ය-කාරෙ පත්තෙ න ලබ්භති. එස නයො පචාරණාය. අනුච්ඡිජකස්සාපි ඔසටෙ වත්ථුස්මි. “අත්ථෙතං තවා” ති අනුච්ඡිජනාධිප්පායෙන වදන්තස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථි.

ධම්මකථිකස්සාපි ධම්මාසනෙ නිසිදිත්වා “යො ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොති, අයං හික්ඛු අස්සමණො” තිආදිනා නයෙන අනොදිස්ස ධම්මං කටෙන්නස්ස ඔකාසකම්මං නත්ථි. සචෙ පන ඔදිස්ස නියමෙත්වා “අසුකො ච අසුකො ච අස්සමණො අනුපාසකො” ති කටෙති, ධම්මාසනතො ඔරොහිත්වා ආපත්තිං දෙසෙත්වා ගන්තබ්බං. යං පන තත්ථ තත්ථ “අනොකාසං කාරාපෙත්වා” ති වුත්තං තස්ස ඔකාසං අකාරාපෙත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො, න හි කොචි අනොකාසො නාම අත්ථි, යමොකාසං කාරාපෙත්වා ආපත්තිං ආපජ්ජති, ඔකාසං පන අකාරාපෙත්වා ආපජ්ජති. සෙසං උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො, කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

පයමදුට්ඨයදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 9. දුතියදුට්ඨයදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා

**391.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදං. තත්ථ භන්ද මයං ආවුසො ඉමං ඡගලකං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමාති තෙ කිර පය්මවත්ථුස්මිං අත්තනො මනොරථං සම්පාදෙතුං අසක්කොන්තා ලද්ධනිග්ගහා විසාතස්පත්තා “ඉදානි ජානිස්සාමා”ති තාදිසං වත්ථුං පරියෙසමානා විවරන්ති. අපේකදිවසං දිස්වා තුට්ඨා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔලොකෙත්වා එවමාහංසු – “භන්ද මයං, ආවුසො, ඉමං ඡගලකං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමා”ති, “දබ්බො මල්ලපුත්තො නාමාය”න්ති එවමස්ස නාමං කරොමාති වුත්තං හොති. එස නයො මෙත්තියං නාම භික්ඛුනින්ති එත්ථාපි.

තෙ භික්ඛු මෙත්තියභූමජකෙ භික්ඛු අනුයුඤ්ජිංසුති එවං අනුයුඤ්ජිංසු – “ආවුසො, කුභිං තුම්හෙහි දබ්බො මල්ලපුත්තො මෙත්තියාය භික්ඛුනියා සද්ධිං දිට්ඨො”ති? “ගිජ්ඣකුට්ඨකපාදෙ”ති. “කාය වෙලාය”ති? “භික්ඛාචාරගමනවෙලායා”ති. ආවුසො දබ්බ ඉමෙ එවං වදන්ති – “ත්වං තදා කුභි”න්ති? “වෙළුවනෙ භත්තානි උද්දිසාමි”ති. “තව තාය වෙලාය වෙළුවනෙ අත්ථිභාවං කො ජානාති”ති? “භික්ඛුසඬ්ඝො, භන්තෙ”ති. තෙ සඬ්ඝං පුච්ඡිංසු – “ජානාථ තුම්හෙ තාය වෙලාය ඉමස්ස වෙළුවනෙ අත්ථිභාව”න්ති. “ආම, ආවුසො, ජානාම, ථෙරො සම්මුතිලද්ධදිවසතො පට්ඨාය වෙළුවනෙයෙවා”ති. තතො මෙත්තියභූමජකෙ ආහංසු – “ආවුසො, තුම්හාකං කථා න සමෙති, කච්චි නො ලෙසං ඔඬ්ඬෙත්වා වදාම”ති. එවං තෙ තෙහි භික්ඛුහි අනුයුඤ්ජියමානා ආම ආවුසොති වත්ථා එතමත්ථං ආරොවෙසුං.

කිං පන තුම්හෙ, ආවුසො, ආයස්මන්තං දබ්බං මල්ලපුත්තං අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සාති එත්ථ අඤ්ඤභාගස්ස ඉදං, අඤ්ඤභාගො වා අස්ස අත්ථිති අඤ්ඤභාගියං. අධිකරණන්ති ආධාරො වෙදිතබ්බො, වත්ථු අධිට්ඨානන්ති වුත්තං හොති. යො හි සො “දබ්බො මල්ලපුත්තො නාමා”ති ඡගලකො වුත්තො, සො ය්වායං ආයස්මතො දබ්බස්ස මල්ලපුත්තස්ස භාගො කොට්ඨාසො පක්ඛො මනුස්සජාති වෙච භික්ඛුභාවො ච තතො අඤ්ඤස්ස භාගස්ස කොට්ඨාසස්ස පක්ඛස්ස හොති තිරච්ඡානජාතියා වෙච ඡගලකභාවස්ස ච සො වා අඤ්ඤභාගො අස්ස අත්ථිති තස්මා අඤ්ඤභාගියසඬ්ඛං ලභති. යස්මා ච තෙසං “ඉමං මයං දබ්බං මල්ලපුත්තං නාම කරොමා”ති වදන්තානං තස්සා නාමකරණසඤ්ඤාය ආධාරො වත්ථු අධිට්ඨානං, තස්මා අධිකරණන්ති වෙදිතබ්බො. තඤ්ඤි සන්ධාය “තෙ භික්ඛු අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සා”ති ආහංසු, න විවාදාධිකරණාදීසු අඤ්ඤතරං. කස්මා? අසම්භවතො. න හි තෙ චතුත්තං අධිකරණානං කස්සචි අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස කඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදිසිංසු. න ච චතුත්තං අධිකරණානං ලෙසො නාම අත්ථි. ජාතිලෙසාදයො හි පුග්ගලානංයෙව ලෙසා වුත්තා, න විවාදාධිකරණාදීනං. ඉදඤ්ච “දබ්බො මල්ලපුත්තො”ති නාමං තස්ස අඤ්ඤභාගියාධිකරණභාවෙ ධීතස්ස ඡගලකස්ස කොචි දෙසො හොති ථෙරං අමුලකෙන පාරාජිකෙන අනුද්ධංසෙතුං ලෙසමත්තො.

එත්ථ ව දිස්සති අපදිස්සති අස්ස අයන්ති වොහරියතීති දෙසො. ජාතිආදීසු අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙනං අධිවචනං. අඤ්ඤමිපි චත්ථුං ලිස්සති සිලිස්සති වොහාරමත්තෙනෙව ඊසකං අල්ලියතීති ලෙසො. ජාතිආදීනංයෙව අඤ්ඤතරකොට්ඨාසස්සෙනං අධිවචනං. තතො පරං උත්තානත්ථමෙව. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියමිපි අයමෙවත්ථො. පදහාජනෙ පන යස්ස අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස කිඤ්චිදෙසං ලෙසමත්තං උපාදාය පාරාජිකෙන ධම්මෙන අනුද්ධංසෙය්‍ය, තං යස්මා අට්ඨුප්පත්තිවසෙනෙව ආවිභූතං, තස්මා න විහත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

**393.** යානි පන අධිකරණන්ති වචනසාමඤ්ඤතො අත්ථුද්ධාරවසෙන පචත්තානි චත්තාරි අධිකරණානි, තෙසං අඤ්ඤභාගියතා ව තබ්භාගියතා ව යස්මා අපාකටා ජාතිතබ්බා ව විනයධරෙහි, තස්මා වචනසාමඤ්ඤතො ලද්ධං අධිකරණං නිස්සාය තං ආවිකරොත්තො “අඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්සාති ආපත්තඤ්ඤභාගියං වා හොති අධිකරණඤ්ඤභාගියං වා”තිආදිමාහ. යා ව සා අවසානෙ ආපත්තඤ්ඤභාගියස්ස අධිකරණස්ස වසෙන වොදනා වුත්තා, තමිපි දස්සෙතුං අයං සබ්බාධිකරණානං තබ්භාගියඅඤ්ඤභාගියතා සමාහටාති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ ව ආපත්තඤ්ඤභාගියං වාති පයමං උද්දිට්ඨත්තා “කථඤ්ච ආපත්ති ආපත්තියා අඤ්ඤභාගියා හොති”ති නිද්දෙසෙ ආරභිතබ්බෙ යස්මා ආපත්තාධිකරණස්ස තබ්භාගියවිචාරණායංයෙව අයමත්ථො ආගමිස්සති, තස්මා එවං අනාරභිත්වා “කථඤ්ච අධිකරණං අධිකරණස්ස අඤ්ඤභාගිය”න්ති පච්ඡිමපදංයෙව ගහෙත්වා නිද්දෙසො ආරද්ධොති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ අඤ්ඤභාගියවාරො උත්තානත්ථොයෙව. එකමෙකඤ්චි අධිකරණං ඉතරෙසං තිණ්ණං තිණ්ණං අඤ්ඤභාගියං අඤ්ඤපක්ඛියං අඤ්ඤකොට්ඨාසියං හොති, චත්ථුවිසභාගත්තා, තබ්භාගියවාරෙ පන විවාදාධිකරණං විවාදාධිකරණස්ස තබ්භාගියං තප්පක්ඛියං තංකොට්ඨාසියං චත්ථුසභාගත්තා, තථා අනුවාදාධිකරණං අනුවාදාධිකරණස්ස. කථං? බුද්ධකාලතො පටියාය හි අට්ඨාරස හෙදකරවත්ථුනි නිස්සාය උප්පන්නවිවාදො ව ඉදානි උප්පජ්ජනකවිවාදො ව චත්ථුසභාගතාය එකං විවාදාධිකරණමෙව හොති, තථා බුද්ධකාලතො පටියාය වතස්සො විපත්තියො නිස්සාය උප්පන්නඅනුවාදො ව ඉදානි උප්පජ්ජනකඅනුවාදො ව චත්ථුසභාගතාය එකං අනුවාදාධිකරණමෙව හොති. යස්මා පන ආපත්තාධිකරණං ආපත්තාධිකරණස්ස සභාගවිසභාගවත්ථුතො සභාගසරික්ඛාසරික්ඛතො ව එකංසෙන තබ්භාගියං න හොති, තස්මා ආපත්තාධිකරණං ආපත්තාධිකරණස්ස සියා තබ්භාගියං සියා අඤ්ඤභාගියන්ති වුත්තං. තත්ථ ආදිතො පටියාය අඤ්ඤභාගියස්ස පයමං නිද්දිට්ඨත්තා ඉධාපි අඤ්ඤභාගියමෙව පයමං නිද්දිට්ඨං, තත්ථ අඤ්ඤභාගියත්තඤ්ච පරතො තබ්භාගියත්තඤ්ච වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.

කිව්වාධිකරණං කිව්වාධිකරණස්ස තබ්භාගියන්ති එත්ථ පන බුද්ධකාලතො පටියාය චත්තාරි සඛිසකම්මානි නිස්සාය උප්පන්නං අධිකරණඤ්ච ඉදානි චත්තාරි



සඬිසකම්මානි නිස්සාය උප්පජ්ජනකං අධිකරණඤ්ච සභාගතාය සරික්ඛතාය ච එකං කිච්චාධිකරණමෙව හොති. කිං පන සඬිසකම්මානි නිස්සාය උප්පන්නං අධිකරණං කිච්චාධිකරණං, උදාහු සඬිසකම්මානමෙවෙනං අධිවචනන්ති?

සඬිසකම්මානමෙවෙනං අධිවචනං. එවං සන්නෙපි සඬිසකම්මං නාම “ඉදඤ්චිදඤ්ච එවං කත්තඛ්ඛ”න්ති යං කම්මලක්ඛණං මනසිකරොති තං නිස්සාය උප්පජ්ජනනො පුරිමං පුරිමං සඬිසකම්මං නිස්සාය උප්පජ්ජනනො ච සඬිසකම්මානි නිස්සාය උප්පන්නං අධිකරණං කිච්චාධිකරණන්ති වුත්තං.

**394. කිඤ්චි දෙසං ලෙසමත්තං උපාදායාති එත්ථ පන යස්මා දෙසොති වා ලෙසමත්තොති වා පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව ඛ්‍යඤ්ජනනො නානං අත්ථතො එකං, තස්මා “ලෙසො නාම දස ලෙසා ජාතිලෙසො නාමලෙසො”තිආදිමාහ. තත්ථ ජාතියෙව ජාතිලෙසො. එස නයො සෙසෙසු.**

**395.** ඉදානි තමෙව ලෙසං විත්ථාරතො දස්සෙතුං යථා තං උපාදාය අනුද්ධංසනා හොති තථා සවත්ථුකං කත්වා දස්සෙන්නො “ජාතිලෙසො නාම ඛත්තියො දිට්ඨො හොති”තිආදිමාහ. තත්ථ ඛත්තියො දිට්ඨො හොතීති අඤ්ඤො කොචි ඛත්තියජාතියො ඉමිනා වොදකෙන දිට්ඨො හොති. පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තොති මෙටුනධම්මාදීසු අඤ්ඤතරං ආපජ්ජන්තො. අඤ්ඤං ඛත්තියං පස්සිත්වා වොදෙතීති අථ සො අඤ්ඤං අත්තනො වෙරිං ඛත්තියජාතියං භික්ඛුං පස්සිත්වා තං ඛත්තියජාතිලෙසං ගහෙත්වා එවං වොදෙති “ඛත්තියො මයා දිට්ඨො පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපජ්ජන්තො, ත්වං ඛත්තියො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්තොසි” අථ වා “ත්වං සො ඛත්තියො, න අඤ්ඤො, පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්තොසි, අස්සමණොසි අසකාසුත්තියොසි නත්ථි තයා සද්ධිං උපොසමො වා පචාරණා වා සඬිසකම්මං වා”ති, ආපත්ති වාචාය වාචාය සඬිසාදිසෙසස්ස. එත්ථ ච තෙසං ඛත්තියානං අඤ්ඤාමඤ්ඤං අසදිසස්ස තස්ස තස්ස දීසාදිනො වා දිට්ඨාදිනො වා වසෙන අඤ්ඤාභාගියනා ඛත්තියජාතිපඤ්ඤත්තියා ආධාරවසෙන අධිකරණතා ච වෙදිතඛ්ඛා, එතෙනුපායෙන සබ්බපදෙසු යොජනා වෙදිතඛ්ඛා.

**400. පත්තලෙසනිද්දෙසෙ ච සාටකපත්තොති ලොභපත්තසදිසො සුසණ්ඨානො සුවිජචි සිනිද්ධො භමරවණ්ණො මත්තිකාපත්තො වුවචති. සුම්භකපත්තොති පකතිමත්තිකාපත්තො.**

**406.** යස්මා පන ආපත්තිලෙසස්ස එකපදෙනෙව සඬිබ්බෙනො නිද්දෙසො වුත්තො, තස්මා විත්ථාරතොපි තං දස්සෙතුං “භික්ඛු සඬිසාදිසෙසං අජ්ඣාපජ්ජන්තො දිට්ඨො හොති”තිආදි වුත්තං. කස්මා පනස්ස තත්ථෙව නිද්දෙසං අවත්වා ඉධ විසුං වුත්තොති? සෙසනිද්දෙසෙහි අසභාගත්තා. සෙසනිද්දෙසා හි අඤ්ඤං දිස්වා අඤ්ඤස්ස වොදනාවසෙන වුත්තා. අයං පන එකමෙව අඤ්ඤං ආපත්තිං ආපජ්ජන්තං දිස්වා අඤ්ඤාය ආපත්තියා වොදනාවසෙන වුත්තො. යදි එවං කථං අඤ්ඤාභාගියං අධිකරණං හොතීති? ආපත්තියා. තෙනෙව වුත්තං – “එවම්පි ආපත්තඤ්ඤාභාගියඤ්ච හොති ලෙසො ච උපාදින්නො”ති. යඤ්චි සො

සච්ඡාදිසෙසං ආපන්නො තං පාරාජිකස්ස අඤ්ඤාභාගියං අධිකරණං. තස්ස පන අඤ්ඤාභාගියස්ස අධිකරණස්ස ලෙසො නාම යො සො සබ්බන්ති යානං සාධාරණො ඛත්තියභාවො විය සබ්බාපත්තිනං සාධාරණො ආපත්තිභාවො. එතෙනුපායෙන සෙසාපත්තිමූලකනයො වොදාපකවාරො ච වෙදිතබ්බො.

**408.** අනාපත්ති තථාසඤ්ඤී වොදෙති වා වොදාපෙති වාති “පාරාජිකංයෙව අයං ආපන්නො” ති යො එවං තථාසඤ්ඤී වොදෙති වා වොදාපෙති වා තස්ස අනාපත්ති. සෙසං සබ්බන්තං උත්තානමෙව. සමුට්ඨානාදීනිපි පටිමදුට්ඨදොසසදිසානෙවාති.

දුතියදුට්ඨදොසසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 10. පටිමසච්ඡහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

**409.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති සච්ඡහෙදසික්ඛාපදං. තත්ථ අථ බො දෙවදත්තොතිආදීසු යො ච දෙවදත්තො, යථා ච පබ්බජිතො, යෙන ච කාරණෙන කොකාලිකාදයො උපසඬ්ඨිකමිත්වා “එථ මයං ආවුසො සමණස්ස ගොතමස්ස සච්ඡහෙදං කරිස්සාම චක්කහෙද” ත්ති ආහ. තං සබ්බං සච්ඡහෙදක්ඛන්ධකෙ (වුළුව. 343) ආගතමෙව. පඤ්චවත්ථුයාවනා පන කිඤ්චාපි තත්ථෙව ආගමිස්සති. අථ බො ඉධාපි ආගතත්තා යදෙත්ථ චත්තබ්බං, තං චත්වා භමිස්සාම.

සාධු භන්තෙති ආයාවනා. භික්ඛු යාවජීවං ආරඤ්ඤිකා අස්සුති ආරඤ්ඤිකධුතඬ්ඨං සමාදාය සබ්බෙපි භික්ඛු යාව ජීවන්ති තාව ආරඤ්ඤිකා හොන්තු, අරඤ්ඤෙයෙව වසන්තු. යො ගාමන්තං ඔසරෙය්‍ය වජ්ජං නං චුසෙය්‍යාති යො එකභික්ඛුපි අරඤ්ඤං පහාය නිවාසත්ථාය ගාමන්තං ඔසරෙය්‍ය, වජ්ජං තං චුසෙය්‍ය නං භික්ඛුං දොසො චුසතු, ආපත්තියා නං භගවා කාරෙතු” ති අධිප්පායෙන වදති. එස නයො සෙසවත්ථුසුපි.

**410.** ජනං සඤ්ඤාපෙස්සාමාති ජනං අම්භාකං අප්පිච්ඡතාදිභාවං ජානාපෙස්සාම, අථ වා පරිතොසෙස්සාම පසාදෙස්සාමාති වුත්තං හොති.

ඉමානි පන පඤ්ච වත්ථුනි යාවතො දෙවදත්තස්ස වචනං සුත්වා ආරඤ්ඤාසි භගවා “සච්ඡහෙදත්ථිකො හුත්වා අයං යාවති” ති. යස්මා පන තානි අනුජානියමානාති බහුතං කුලපුත්තානං මග්ගන්තරායාය සංවත්තන්ති, තස්මා භගවා “අලං දෙවදත්තා” ති පටික්ඛිපිත්වා “යො ඉච්ඡති ආරඤ්ඤිකො හොතු” තිආදිමාහ.

එත්ථ පන භගවතො අධිප්පායං විදිත්වා කුලපුත්තෙන අත්තනො පතිරූපං වෙදිතබ්බං. අයඤ්ඤෙත්ථ භගවතො අධිප්පායො – “එකො භික්ඛු මහජ්ඣාසයො හොති මහස්සාහො, සක්කොති ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො දුක්ඛස්සන්තං කාතුං. එකො දුබ්බලො හොති අප්පථාමො අරඤ්ඤෙ න සක්කොති, ගාමන්තෙයෙව සක්කොති. එකො මහබ්බලො සමප්පවත්තධාතුකො

අධිවාසනඛන්තිසම්පන්නො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු සමචිත්තො අරඤ්ඤෙපි ගාමන්තෙපි සක්කොති යෙව. එකො නෙව ගාමන්තෙ න අරඤ්ඤෙ සක්කොති පදපරමො හොති.

තත්‍ර ය්වායං මහජ්ඣාසයො හොති මහස්සාහො, සක්කොති ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිතිත්වා අරඤ්ඤෙ විහරන්තො දුක්ඛස්සන්තං කාතුං, සො අරඤ්ඤෙයෙව වසතු, ඉදමස්ස පතිරූපං. සද්ධිවිහාරිකාදයොපි චස්ස අනුසික්ඛමානා අරඤ්ඤෙ විහාතඛිබ්බෙව මඤ්ඤිස්සන්ති.

යො පන දුඛිබ්බො හොති අප්පථාමො ගාමන්තෙයෙව සක්කොති දුක්ඛස්සන්තං කාතුං, න අරඤ්ඤෙ සො ගාමන්තෙයෙව වසතු, ය්වායං මහඛිබ්බො සමප්පවත්තධාතුකො අධිවාසනඛන්තිසම්පන්නො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු සමචිත්තො අරඤ්ඤෙපි ගාමන්තෙපි සක්කොති යෙව, අයම්පි ගාමන්තසෙනාසනං පහාය අරඤ්ඤෙ විහරතු, ඉදමස්ස පතිරූපං සද්ධිවිහාරිකාපි භිස්ස අනුසික්ඛමානා අරඤ්ඤෙ විහාතඛිබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති.

යො පනායං නෙව ගාමන්තෙ න අරඤ්ඤෙ සක්කොති පදපරමො හොති. අයම්පි අරඤ්ඤෙයෙව වසතු. අයං භිස්ස ධුතඨිගසෙවනා කම්මට්ඨානභාවනා ව ආයතිං මග්ගඵලානං උපනිස්සයො භවිස්සති. සද්ධිවිහාරිකාදයො චස්ස අනුසික්ඛමානා අරඤ්ඤෙ විහාතඛිබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති.

එවං ය්වායං දුඛිබ්බො හොති අප්පථාමො ගාමන්තෙයෙව විහරන්තො සක්කොති දුක්ඛස්සන්තං කාතුං න අරඤ්ඤෙ, ඉමං පුග්ගලං සන්ධාය භගවා “යො ඉච්ඡති ගාමන්තෙ විහරතු” ති ආහ. ඉමිනා ව පුග්ගලෙන අඤ්ඤෙසම්පි ද්වාරං දින්නං.

යදි පන භගවා දෙවදත්තස්ස වාදං සම්පට්ඨිෂෙය්‍ය, ය්වායං පුග්ගලො පකතියා දුඛිබ්බො හොති අප්පථාමො, යොපි දහරකාලෙ අරඤ්ඤවාසං අභිසම්භුණිත්වා ජිණ්ණකාලෙ වා වාතපිත්තාදීහි සමුප්පන්නධාතුක්ඛොභකාලෙ වා නාභිසම්භුණාති, ගාමන්තෙයෙව පන විහරන්තො සක්කොති දුක්ඛස්සන්තං කාතුං, තෙසං අරියමග්ගුපච්ඡෙදො භවෙය්‍ය, අරහත්තඵලාධිගමො න භවෙය්‍ය, උද්ධම්මං උඛිබ්බතයං විලොමං අනිය්‍යානිකං සත්ථු සාසනං භවෙය්‍ය, සත්ථා ව තෙසං අසඛිබ්ඤ්ඤා අස්ස “සකවාදං ඡඩ්ඛෙත්වා දෙවදත්තවාදෙ පතිට්ඨිතො” ති ගාරය්‍හො ව භවෙය්‍ය. තස්මා භගවා එවරූපෙ පුග්ගලෙ සඨිගණ්ණන්තො දෙවදත්තස්ස වාදං පටික්ඛිපි. එතෙනෙවුපායෙන පිණ්ඩපාතිකවත්ථුස්මිම්පි පංසුකුලිකවත්ථුස්මිම්පි අට්ඨ මාසෙ රුක්ඛමූලිකවත්ථුස්මිම්පි විනිච්ඡයො වෙදිතඛිබ්බො. වත්තාරො පන මාසෙ රුක්ඛමූලසෙනාසනං පටික්ඛිත්තමෙව.

මච්ඡමංසවත්ථුස්මිං තිකොට්ඨපරිසුද්ධන්ති තිහි කොට්ඨි පරිසුද්ධං, දිට්ඨාදිහි අපරිසුද්ධිහි විරහිතන්ති අත්ථො. තෙනෙවාහ – “අදිට්ඨං, අසුතං, අපරිසඬ්ඛිත” න්ති. තත්ථ “අදිට්ඨං” නාම භික්ඛූනං අත්ථාය මිගමච්ඡෙ වධිත්වා ගය්හමානං අදිට්ඨං. “අසුතං” නාම භික්ඛූනං අත්ථාය මිගමච්ඡෙ වධිත්වා ගහිතන්ති

අසුත. “අපරිසඬිකිතං” පන දිට්ඨපරිසඬිකිතං සුතපරිසඬිකිතං  
 තදුභයවිමුක්තපරිසඬිකිතඤ්ච ඤාත්වා තබ්බිපක්ඛතො ජානිතබ්බං. කථං? ඉධ භික්ඛු  
 පස්සන්ති මනුස්සෙ ජාලවාගුරාදිහත්ථෙ ගාමතො ව නික්ඛමන්තෙ අරඤ්ඤෙ වා  
 විවරන්තෙ, දුතියදිවසෙ ව තෙසං තං ගාමං පිණ්ඩාය පට්ටිඨානං සමච්ඡමංසං  
 පිණ්ඩපාතං අභිහරන්ති. තෙ තෙන දිට්ඨෙත පරිසඬිකන්ති “භික්ඛුනං නුබො  
 අත්ථාය කත”න්ති ඉදං දිට්ඨපරිසඬිකිතං, නාම එතං ගහෙතුං න වට්ටති. යං එවං  
 අපරිසඬිකිතං තං වට්ටති. සචෙ පන තෙ මනුස්සා “කස්මා හන්තෙ න ගණ්හවා”ති  
 පුච්ඡන්තවා තමත්ථං සුත්වා “නයිදං හන්තෙ භික්ඛුනං අත්ථාය කතං, අම්භෙහි  
 අත්තනො අත්ථාය වා රාජයුත්තාදීනං අත්ථාය වා කත”න්ති වදන්ති කප්පති.

නභෙව බො භික්ඛු පස්සන්ති; අපිච සුඤ්ඤාති, මනුස්සා කිර ජාලවාගුරාදිහත්ථා  
 ගාමතො වා නික්ඛමන්ති, අරඤ්ඤෙ වා විවරන්ති”ති. දුතියදිවසෙ ව තෙසං තං ගාමං  
 පිණ්ඩාය පට්ටිඨානං “භික්ඛුනං නුබො අත්ථාය කත”න්ති ඉදං “සුතපරිසඬිකිතං”  
 නාම. එතං ගහෙතුං න වට්ටති, යං එවං අපරිසඬිකිතං තං වට්ටති. සචෙ පන තෙ  
 මනුස්සා “කස්මා, හන්තෙ, න ගණ්හවා”ති පුච්ඡන්තවා තමත්ථං සුත්වා “නයිදං,  
 හන්තෙ, භික්ඛුනං අත්ථාය කතං, අම්භෙහි අත්තනො අත්ථාය වා රාජයුත්තාදීනං  
 අත්ථාය වා කත”න්ති වදන්ති කප්පති.

නභෙව බො පන භික්ඛු පස්සන්ති, න සුඤ්ඤාති; අපිච බො තෙසං ගාමං පිණ්ඩාය  
 පට්ටිඨානං පත්තං ගහෙත්වා සමච්ඡමංසං පිණ්ඩපාතං අභිසඬ්ඛරිත්වා අභිහරන්ති,  
 තෙ පරිසඬිකන්ති “භික්ඛුනං නුබො අත්ථාය කත”න්ති ඉදං  
 “තදුභයවිමුක්තපරිසඬිකිතං” නාම. එතං ගහෙතුං න වට්ටති. යං එවං අපරිසඬිකිතං  
 තං වට්ටති. සචෙ පන තෙ මනුස්සා “කස්මා, හන්තෙ, න ගණ්හවා”ති පුච්ඡන්තවා  
 තමත්ථං සුත්වා “නයිදං, හන්තෙ, භික්ඛුනං අත්ථාය කතං අම්භෙහි අත්තනො  
 අත්ථාය වා රාජයුත්තාදීනං අත්ථාය වා කතං පචත්තමංසං වා කප්පියමෙව ලභිත්වා  
 භික්ඛුනං අත්ථාය සම්පාදිත”න්ති වදන්ති කප්පති. මතානං පෙතකිච්චත්ථාය  
 මඩ්ගලාදීනං වා අත්ථාය කතෙපි එසෙව නයො. යං යඤ්ඤි භික්ඛුනංයෙව අත්ථාය  
 අකතං, යත්ථ ව නිබ්බෙමතිකො හොති, තං සබ්බං කප්පති.

සචෙ පන එකස්මිං විහාරෙ භික්ඛු උද්දිස්ස කතං හොති, තෙ ව අත්තනො  
 අත්ථාය කතභාවං න ජානන්ති, අඤ්ඤෙ ජානන්ති. යෙ ජානන්ති, තෙසං න වට්ටති,  
 ඉතරෙසං වට්ටති. අඤ්ඤෙ න ජානන්ති, තෙයෙව ජානන්ති, තෙසංයෙව න වට්ටති,  
 අඤ්ඤෙසං වට්ටති. තෙපි අම්භාකං අත්ථාය කතන්ති ජානන්ති, අඤ්ඤෙපි එතෙසං  
 අත්ථාය කතන්ති ජානන්ති, සබ්බෙසම්පි න වට්ටති, සබ්බෙ න ජානන්ති,  
 සබ්බෙසම්පි වට්ටති. පඤ්චසු භි සහධම්මිකෙසු යස්ස වා තස්ස වා අත්ථාය උද්දිස්ස  
 කතං, සබ්බෙසං න කප්පති.

සචෙ පන කොච්චි එකං භික්ඛුං උද්දිස්ස පාණං වධිත්වා තස්ස පත්තං පුරෙත්වා  
 දෙති, සො ව අත්තනො අත්ථාය කතභාවං ජානංයෙව ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස  
 භික්ඛුනො දෙති, සො තස්ස සද්ධාය පරිභුඤ්ජති, කස්ස ආපත්තීති? ද්වින්තම්පි



අනාපත්ති. යඤ්භි උද්දිස්ස කතං තස්ස අභුත්තතාය අනාපත්ති, ඉතරස්ස අජානනතාය. කප්පියමංසස්ස හි පටිග්ගහණෙ ආපත්ති නත්ථි. උද්දිස්ස කතඤ්ච අජානිත්වා භුත්තස්ස පච්ඡා ඤාත්වා ආපත්තිදෙසනාකිච්චං නාම නත්ථි, අකප්පියමංසං පන අජානිත්වා භුත්තෙන පච්ඡා ඤාත්වාපි ආපත්ති දෙසෙනබ්බා, උද්දිස්ස කතඤ්භි ඤාත්වා භුඤ්ජනොව ආපත්ති. අකප්පියමංසං අජානිත්වා භුඤ්ජන්තස්සාපි ආපත්තියෙව. තස්මා ආපත්තිහිරුකෙන රූපං සල්ලක්ඛෙන්තෙනපි පුච්ඡිත්වා මංසං පටිග්ගහෙනබ්බං. පරිභොගකාලෙ පුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජිස්සාමිති වා ගහෙත්වා පුච්ඡිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. කස්මා? දුට්ඨඤ්ඤායත්තා. අච්ඡමංසං හි සුකරමංසසදිසං හොති, දීපිමංසාදීනිපි මිගමංසාදිසදිසානි, තස්මා පුච්ඡිත්වා ගහණමෙව චත්තන්ති වදන්ති.

හට්ඨො උදග්ගොති තුට්ඨො වෙච උන්නතකායචිත්තො ච හුත්වා. සො කිර “න හගවා ඉමානි පඤ්ච වත්ථුනි අනුජානාති, ඉදානි සක්ඛිස්සාමි සඬ්ඝහෙදං කාතු”න්ති කොකාලිකස්ස ඉඬ්ගිතාකාරං දස්සෙත්වා යථා විසං වා බාදිත්වා රජ්ජුයා වා උබ්බන්ධිත්වා සත්ථං වා ආහරිත්වා මරිතුකාමො පුරිසො විසාදිසු අඤ්ඤතරං ලහිත්වා තප්පච්චයා ආසන්නම්පි මරණදුක්ඛං අජානන්තො හට්ඨො උදග්ගො හොති; එවමෙව සඬ්ඝහෙදපච්චයා ආසන්නම්පි අවිච්ඡිති නිබ්බන්තිත්වා පටිසංවෙදනීයං දුක්ඛං අජානන්තො “උද්ධො දානි මෙ සඬ්ඝහෙදස්ස උපායො”ති හට්ඨො උදග්ගො සපරිසො උට්ඨායාසනා තෙනෙව හට්ඨභාවෙන හගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි.

තෙ මයං ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථුහි සමාදාය වත්තාමානි එත්ථ පන “ඉමානි පඤ්ච වත්ථුනි”ති වත්තබ්බෙපි තෙ මයං ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථුහි ජනං සඤ්ඤාපෙස්සාමානි අභිණ්භං පරිචිතක්කවසෙන විහත්තිවිපල්ලාසං අසල්ලක්ඛෙන්වා අභිණ්භං පරිචිතක්කානුරූපමෙව “තෙ මයං ඉමෙහි පඤ්චහි වත්ථුහි”ති ආහ, යථා තං වික්ඛිත්තචිත්තො.

ධුතා සල්ලෙඛවුත්තිනොති යා පටිපදා කිලෙසෙ ධුනාති, තාය සමන්තාගතත්තා ධුතා. යා ච කිලෙසෙ සල්ලිඛති, සා එතෙසං වුත්තිති සල්ලෙඛවුත්තිනො.

බාහුලිකොති විවරාදිනං පච්චයානං බහුලභාවො බාහුල්ලං, තං බාහුල්ලමස්ස අත්ථි, තස්මිං වා බාහුල්ලෙ නියුත්තො ධිතොති බාහුලිකො. බාහුල්ලාය වෙනෙතීති බාහුලත්තාය වෙනෙති කප්පෙති පකප්පෙති. කථඤ්භි නාම මය්හඤ්ච සාවකානඤ්ච විවරාදිනං පච්චයානං බහුලභාවො භවෙය්‍යාති එවං උස්සුක්කමාපන්නොති අධිප්පායො. චක්කහෙදායාති ආණාහෙදාය.

ධම්මිං කථං කත්වාති බන්ධකෙ වුත්තනයෙන “අලං, දෙවදත්ත, මා තෙ රුවිචි සඬ්ඝහෙදො. ගරුකො බො, දෙවදත්ත, සඬ්ඝහෙදො. යො බො, දෙවදත්ත, සමග්ගං සඬ්ඝං හින්දති, කප්පට්ඨිකං කිබ්බිසං පසවති, කප්පං නිරයම්හි පච්චති, යො ච බො, දෙවදත්ත, හින්තං සඬ්ඝං සමග්ගං කරොති, බ්‍රහ්මං පුඤ්ඤං පසවති, කප්පං සග්ගම්හි

මොදනි” ති (වුළුව. 343) එවමාදිකං අනෙකප්පකාරං දෙවදත්තස්ස ව භික්ඛුනඤ්ච තදනුවිජවිකං තදනුලොමිකං ධම්මිං කථං කත්වා.

**411.** සමග්ගස්සාති සහිතස්ස චිත්තෙන ව සරීරෙන ව අවිජුත්තස්සාති අත්ථො. පදභාජනෙපි හි අයමෙව අත්ථො දස්සිතො. සමානසංවාසකොති හි වදනා චිත්තෙන අවියොගො දස්සිතො හොති. සමානසීමායං ධීතොති වදනා සරීරෙන. කථං? සමානසංවාසකො හි ලද්ධිනානාසංවාසකෙන වා කම්මනානාසංවාසකෙන වා විරහිතො සමචිත්තතාය චිත්තෙන අවිජුත්තො හොති. සමානසීමායං ධීතො කායසාමග්ගිදානතො සරීරෙන අවිජුත්තො.

හෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණන්ති හෙදනස්ස සඤ්ඤාදස්ස අත්ථාය සංවත්තනිකං කාරණං. ඉමස්මිඤ්ච ඔකාසෙ “කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණ” ත්තිආදීසු (ම. නි. 1.168) විය කාරණං අධිකරණන්ති අධිජපෙනං. තඤ්ච යස්මා අට්ඨාරසවිධං හොති, තස්මා පදභාජනෙ “අට්ඨාරස හෙදකරවත්ථුනි” ති වුත්තං. තානි පන “ඉදුපාලි, භික්ඛු අධම්මං ධම්මොති දීපෙති” තිආදිනා (වුළුව. 352) නයෙන ඛන්ධකෙ ආගතානි, තස්මා තත්ත්ව නෙසං අත්ථං වණ්ණසිස්සාම. යොපි වායං ඉමානි වත්ථුනි නිස්සාය අපරෙහිපි කම්මෙන, උද්දෙසෙන, වොහාරෙන, අනුසාවනාය, සලාකග්ගාහෙනානි පඤ්චහි කාරණෙහි සඤ්ඤාදො හොති, තම්පි ආගතට්ඨානෙයෙව පකාසයිස්සාම. සඤ්ඤාපතො පන හෙදනසංවත්තනිකං වා අධිකරණං සමාදායාති එත්ථ සඤ්ඤාදස්ස අත්ථාය සංවත්තනිකං සඤ්ඤාදනිජ්ජත්තිසම්ථං කාරණං ගහෙත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. පග්ගස්සාති පග්ගහිතං අබ්භුස්සිතං පාකටං කත්වා. තිට්ඨෙය්‍යාති යථාසමාදින්නං යථාපග්ගහිතමෙව ව කත්වා අවිජෙය්‍ය. යස්මා පන එවං පග්ගස්සාතා තිට්ඨතා ව තං දීපිතඤ්චෙව අප්පට්ඨිස්සට්ඨඤ්ච හොති, තස්මා පදභාජනෙ “දීපෙය්‍යා” ති ව “නප්පට්ඨිස්සට්ඨෙය්‍යා” ති ව වුත්තං.

භික්ඛුහි එවමස්ස වචනියොති අඤ්ඤෙහි ලජ්ජිහි භික්ඛුහි එවං වත්තබ්බො භවෙය්‍ය. පදභාජනෙ වස්ස යෙ පස්සන්තිති යෙ සම්මුඛා පග්ගස්ස තිට්ඨන්තං පස්සන්ති. යෙ සුණන්තිති යෙපි “අසුකස්මිං නාම විහාරෙ භික්ඛු හෙදනසංවත්තනිකං අධිකරණං සමාදාය පග්ගස්ස තිට්ඨන්ති” ති සුණන්ති.

සමෙතායස්මා සඤ්ඤානාති ආයස්මා සඤ්ඤාන සද්ධිං සමෙතු සමාගච්ඡතු එකලද්ධිකො හොතුති අත්ථො. කිං කාරණං? සමග්ගො හි සඤ්ඤා සම්මොදමානො අවිච්ඡෙදමානො එකද්දෙසො එකසු විහරතිති.

තත්ථ සම්මොදමානොති අඤ්ඤාමඤ්ඤං සම්පත්තියා සට්ඨු මොදමානො. අවිච්ඡෙදමානොති “අයං ධම්මො, නායං ධම්මො” ති එවං න විච්ඡෙදමානො. එකො උද්දෙසො අස්සාති එකද්දෙසො, එකතො පවත්තපාතිමොක්ඛද්දෙසො, න විසුන්ති අත්ථො. එකසු විහරතිති සුඛං විහරති.

ඉව්වෙනං කුසලන්ති එතං පටිනිස්සජ්ජනං කුසලං බෙමං සොත්ථිභාවො තස්ස භික්ඛුනො. නො වෙ පටිනිස්සජ්ජනි ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති තික්ඛන්තුං වුත්තස්ස අප්පටිනිස්සජ්ජනො දුක්කට්ඨං. සුත්වා න වදන්ති ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති යෙ සුත්වා න වදන්ති, තෙසම්පි දුක්කට්ඨං. කීවදුරෙ සුත්වා අවදන්තානං දුක්කට්ඨං? එකවිභාරෙ තාව වත්තබ්බං නත්ථි. අට්ඨකථායං පන වුත්තං “සමන්තා අද්ධයොජනෙ භික්ඛුනං භාරො. දුතං වා පණ්ණං වා පෙසෙත්වා වදනොපි ආපත්තිමොක්ඛො නත්ථි. සයමෙව ගන්ත්වා ‘ගරුකො බො, ආවුසො, සඬ්ඝහෙදො, මා සඬ්ඝහෙදාය, පරක්කමී’ති නිවාරෙතබ්බො”ති. පහොන්තෙන පන දුරම්පි ගන්තබ්බං අගිලානානඤ්චි දුරෙපි භාරොයෙව.

ඉදානි “එවඤ්ච සො භික්ඛු භික්ඛුහි වුව්වමානො”තිආදියු අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං “සො භික්ඛු සඬ්ඝමජ්ඣම්පි ආකඬ්ඪීත්වා වත්තබ්බො”තිආදිමාහ. තත්ථ සඬ්ඝමජ්ඣම්පි ආකඬ්ඪීත්වාති සවෙ පුරිමනයෙන වුව්වමානො න පටිනිස්සජ්ජනි හත්ථෙසු ව පාදෙසු ව ගහෙත්වාපි සඬ්ඝමජ්ඣං ආකඬ්ඪීත්වා පුනපි “මා ආයස්මා”තිආදිනා නයෙන තික්ඛන්තුං වත්තබ්බො.

යාවතතියං සමනුභාසිතබ්බොති යාව තතියං සමනුභාසනං තාව සමනුභාසිතබ්බො. තීහි සමනුභාසනකම්මවාචාහි කම්මං කාතබ්බන්ති වුත්තං හොති. පදහාජනෙ පනස්ස අත්ථමෙව ගහෙත්වා සමනුභාසනවිධිං දස්සෙතුං “සො භික්ඛු සමනුභාසිතබ්බො. එවඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, සමනුභාසිතබ්බො”තිආදි වුත්තං.

**414. තත්ථ ඤත්තියා දුක්කට්ඨං ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයා**  
පටිප්පස්සම්භන්තිති යඤ්ච ඤත්තිපරියොසානෙ දුක්කට්ඨං ආපන්නො, යෙ ව ද්වීහි කම්මවාචාහි ථුල්ලච්චයෙ, තා තිස්සොපි ආපත්තියො ‘යස්ස නක්ඛමති සො භාසෙය්‍යා’ති එවං යා-කාරජ්ජත්තමත්තාය තතියකම්මවාචාය පටිප්පස්සම්භන්ති සඬ්ඝාදිසෙසොයෙව තිට්ඨති. කිං පන ආපන්නාපත්තියො පටිප්පස්සම්භන්ති අනාපන්නාති? මහාසුමත්ථෙරො තාව වදති “යො අවසානෙ පටිනිස්සජ්ජස්සති, සො තා ආපත්තියො න ආපජ්ජති, තස්මා අනාපන්නා පටිප්පස්සම්භන්ති”ති. මහාපදුමත්ථෙරො පන ලිඬ්ගපරිවත්තෙන අසාධාරණාපත්තියො විය ආපන්නා පටිප්පස්සම්භන්ති, අනාපන්නානං කිං පටිප්පස්සද්ධියා”ති ආහ.

**415. ධම්මකම්මෙ ධම්මකම්මසඤ්ඤීති තඤ්චෙ සමනුභාසනකම්මං ධම්මකම්මං**  
හොති, තස්මිං ධම්මකම්මසඤ්ඤීති අත්ථො. එස නයො සබ්බත්ථං. ඉධ සඤ්ඤා න රක්ඛති, කම්මස්ස ධම්මිකත්තා එව අප්පටිනිස්සජ්ජනො ආපජ්ජති.

**416. අසමනුභාසත්තස්සාති අසමනුභාසියමානස්ස අප්පටිනිස්සජ්ජත්තස්සාපි සඬ්ඝාදිසෙසෙන අනාපත්ති.**

පටිනිස්සජ්ජන්තස්සාති ඤත්තීතො පුබ්බෙ වා ඤත්තික්ඛණෙ වා ඤත්තිපරියොසානෙ වා පටිමාය වා අනුසාවනාය දුතියාය වා තතියාය වා යාව යා-කාරං න සම්පාපුණාති, තාව පටිනිස්සජ්ජන්තස්ස සඨසාදිසෙසෙන අනාපත්ති.

ආදිකම්මිකස්සාති. එත්ථ පන “දෙවදත්තො සමග්ගස්ස සඨසස්ස හෙදාය පරක්කම්, තස්මිං චත්ථස්මි”න්ති පරිවාරෙ (පරි. 17) ආගතත්තා දෙවදත්තො ආදිකම්මිකො. සො ච බො සඨසහෙදාය පරක්කමනස්සෙව, න අප්පටිනිස්සජ්ජනස්ස. න හි තස්ස තං කම්මං කතං. කථමිදං ජානිතබ්බන්ති වෙ? සුත්තතො. යථා හි “අරිට්ඨො හික්ඛු ගද්ධබ්බපුබ්බො යාවතතියං සමනුභාසනාය න පටිනිස්සජ්ජී, තස්මිං චත්ථස්මි”න්ති පරිවාරෙ (පරි. 121) ආගතත්තා අරිට්ඨස්ස කම්මං කතන්ති පඤ්ඤායති, න තථා දෙවදත්තස්ස. අථාපිස්ස කතෙන භවිතබ්බන්ති කොචි අත්තතො රුචිමත්තෙන වදෙයා, තථාපි අප්පටිනිස්සජ්ජනෙ ආදිකම්මිකස්ස අනාපත්ති නාම නත්ථි. න හි පඤ්ඤත්තං සික්ඛාපදං විනික්කමන්තස්ස අඤ්ඤත්ත උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතතො අනාපත්ති නාම දිස්සති. යමපි අරිට්ඨසික්ඛාපදස්ස අනාපත්තියං “ආදිකම්මිකස්සා”ති පොත්ථකෙසු ලිඛිතං, තං පමාදලිඛිතං. පමාදලිඛිතභාවො චස්ස “පටිමං අරිට්ඨො හික්ඛු වොදෙතබ්බො, වොදෙත්වා සාරෙතබ්බො, සාරෙත්වා ආපත්තිං රොපෙතබ්බො”ති (වුළුව. 65) එවං කම්මක්ඛන්ධකෙ ආපත්තිරොපනවචනතො වෙදිතබ්බො.

ඉති හෙදාය පරක්කමනෙ ආදිකම්මිකස්ස දෙවදත්තස්ස යස්මා තං කම්මං න කතං, තස්මාස්ස ආපත්තියෙව න ජාතා. සික්ඛාපදං පන තං ආරබ්භ පඤ්ඤත්තන්ති කත්වා “ආදිකම්මිකො”ති වුත්තො. ඉති ආපත්තියා අභාවතොයෙවස්ස අනාපත්ති වුත්තා. සා පනෙසා කිඤ්චාපි අසමනුභාසන්තස්සාති ඉමිනාව සිද්ධා, යස්මා පන අසමනුභාසන්තො නාම යස්ස කෙවලං සමනුභාසනං න කරොන්ති, සො වුවචති, න ආදිකම්මිකො. අයඤ්ච දෙවදත්තො ආදිකම්මිකොයෙව, තස්මා “ආදිකම්මිකස්සා”ති වුත්තං. එතෙනුපායෙන යපෙත්වා අරිට්ඨසික්ඛාපදං සබ්බසමනුභාසනාසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු තිවච්ඡිකං එකසමුට්ඨානං, සමනුභාසනසමුට්ඨානං නාමමෙතං, කායවාචාචිත්තතො සමුට්ඨාති. පටිනිස්සජ්ජාමිති කායවිකාරං වා වච්ඡෙදං වා අකරොන්තස්සෙව පන ආපජ්ජනතො අකිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකචජ්ජං, කායකම්මං, වච්ඡිකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

පටිමසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 11. දුතියසඨසහෙදසික්ඛාපදවණ්ණනා

**417-8.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුතියසඨසහෙදසික්ඛාපදං. තත්ථ අනුවත්තකාති තස්ස දිට්ඨිබන්තිරුචිග්ගහණෙන අනුපටිපජ්ජනකා. වග්ගං අසාමග්ගිපක්ඛියවචනං වදන්තිති වග්ගවාදකා. පදභාජනෙ පන “තස්ස වණ්ණාය



පක්ඛාය යිතා හොන්ති’’ති වුත්තං, තස්ස සඤ්ඤාය පරක්කමන්තස්ස වණ්ණත්ථාය ව පක්ඛවුඩ්ඪිඅත්ථාය ව යිතාති අත්ථො. යෙ හි වග්ගවාදකා, තෙ නියමෙන ඊදිසා හොන්ති, තස්මා එවං වුත්තං. යස්මා පන තිණ්ණං උද්ධං කම්මාරහාන හොන්ති, න හි සඤ්ඤා සඤ්ඤා කම්මං කරොති, තස්මා එකො වා ද්වෙ වා තයො වාති වුත්තං.

ජානාති නොති අම්මාකං ඡන්දාදීනි ජානාති. භාසතීති ‘‘එවං කරොමා’’ති අම්මෙහි සද්ධිං භාසති. අම්මාකම්පෙනං බමතීති යං සො කරොති, එතං අම්මාකම්පි රුච්චති.

සමෙතායස්මන්තානං සඤ්ඤානාති ආයස්මන්තානං විත්තං සඤ්ඤාන සද්ධිං සමෙතු සමාගච්ඡතු, එකිභාවං යාතුති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ පට්ඨානිකාපදෙ වුත්තනායත්තා උත්තානත්ථත්තා ව පාකට්ඨෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි පට්ඨානිකාපදසදිසානෙවාති.

දුතියසඤ්ඤාසදිසක්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 12. දුඛබවසික්ඛාපදවණ්ණනා

**424.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුඛබවසික්ඛාපදං. තත්ථ අනාවාරං ආවරතීති අනෙකප්පකාරං කායච්චිද්වාරවිතික්කමං කරොති. කිං නු බො නාමාති වම්භනවචනමෙතං. අහං බො නාමාති උක්කංසවචනං. තුම්හෙ වදෙය්‍යන්ති ‘‘ඉදං කරොථ, ඉදං මා කරොථා’’ති අහං තුම්හෙ වත්තුං අරහාමීති දස්සෙති. කස්මාති වෙ? යස්මා අම්මාකං බුද්ධො භගවා කණ්ටකං ආරුය්හ මයා සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතොතිච්චමාදිමත්ථං සන්ධායාහ. ‘‘අම්මාකං ධම්මො’’ති වත්වා පන අත්තනො සත්තකභාවෙ යුත්තිං දස්සෙන්නො ‘‘අම්මාකං අය්‍යපුත්තෙන ධම්මො අභිසම්මො’’ති ආහ. යස්මා අම්මාකං අය්‍යපුත්තෙන චතුසච්චධම්මො පටිච්චිද්ධො, තස්මා ධම්මොපි අම්මාකන්ති වුත්තං හොති. සඤ්ඤා පන අත්තනො වෙරිපක්ඛෙ යිතං මඤ්ඤාමානො අම්මාකං සඤ්ඤාති න වදති. උපමං පන වත්වා සඤ්ඤා අපසාදෙතුකාමො ‘‘සෙය්‍යථාපි නාමා’’තිආදිමාහ. තිණ්ණකට්ඨපණ්ණසටන්ති තත්ථ තත්ථ පතිතං තිණ්ණකට්ඨපණ්ණං. අථ වා තිණ්ණඤ්ච නිස්සාරකං ලහුකං කට්ඨඤ්ච තිණ්ණකට්ඨං. පණ්ණසටන්ති පුරාණපණ්ණං. උස්සාරෙය්‍යාති රාසිං කරෙය්‍ය.

පබ්බතෙය්‍යාති පබ්බතප්පභවා, සා හි සීසසොතා හොති, තස්මා තමෙව ගණ්හාති. සඤ්ඤාසෙවාලපණ්ණකන්ති එත්ථ සඤ්ඤාති දීඝමුලකො පණ්ණසෙවාලො වුච්චති. සෙවාලොති නීලසෙවාලො, අවසෙසො උදකපප්පටකතිලබ්භකාදි සඤ්ඤාපි පණ්ණකොති සඤ්ඤාං ගච්ඡති. එකතො උස්සාරිතාති එකට්ඨානෙ කෙනාපි සම්පිණ්ඩිතා රාසිකතාති දස්සෙති.

**425-6.** දුබ්බවජාතිකොති දුබ්බවසභාවො චත්තුං අසක්කුණෙය්‍යාති අත්ථො. පදභාජනෙපිස්ස දුබ්බවොති දුක්ඛෙන කිච්ඡෙන වදිතබ්බො, න සක්කා සුඛෙන චත්තුන්ති අත්ථො. දොවචස්සකරණෙහිති දුබ්බවභාවකරණෙය්‍හි, යෙ ධම්මා දුබ්බවං පුග්ගලං කරොන්ති, තෙහි සමන්තාගතොති අත්ථො. තෙ පන “කතමෙ ව, ආවුසො, දොවචස්සකරණා ධම්මා? ඉධාවුසො, හික්ඛු පාපිච්ඡො හොති” තිආදිනා නයෙන පටිපාටියා අනුමානසුත්තෙ (ම. නි. 1.181) ආගතා පාපිච්ඡතා, අත්තුක්කංසකපරවම්භකතා, කොධනතා, කොධහෙතු උපනාහිතා, කොධහෙතුඅභිසංඛිතා, කොධහෙතුකොධසාමන්තවාචානිච්ඡාරණතා, වොදකං පටිප්ඵරණතා, වොදකං අපසාදනතා, වොදකස්ස පච්චාරොපනතා, අඤ්ඤාන අඤ්ඤංපටිවරණතා, අපදානෙන න සම්පායනතා, මක්ඛිපළාසිතා, ඉස්සුකිමච්ඡරිතා, සයමායාවිතා, ථද්ධාතිමානිතා, සන්දිට්ඨිපරාමාසිආධානග්ගහිදුප්පටිනිස්සග්ගිතාති එකුනච්ඡති ධම්මා වෙදිතබ්බො.

ඔවාදං නක්ඛමති න සහතිති අක්ඛමො. යථානුසිට්ඨං අප්පටිපජ්ජනතො පදක්ඛිණෙන අනුසාසනං න ගණ්භාතිති අප්පදක්ඛිණග්ගාහි අනුසාසනං.

උද්දෙසපරියාපන්තෙසුති උද්දෙසෙ පරියාපන්තෙසු අන්තොගධෙසු. “යස්ස සියා ආපත්ති, සො ආවිකරෙය්‍යා” ති එවං සංඛිගහිතත්තා අන්තො පාතිමොක්ඛස්ස චත්තමානෙසුති අත්ථො. සහධම්මිකං වුවචමානොති සහධම්මිකෙන වුවචමානො කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සික්ඛිතබ්බත්තා තෙසං වා සන්තකත්තා සහධම්මිකන්ති ලද්ධනාමෙන බුද්ධපඤ්ඤත්තෙන සික්ඛාපදෙන වුවචමානොති අත්ථො.

විරමථායස්මන්තො මම වචනායාති යෙන වචනෙන මං වදං, තතො මම වචනතො විරමං. මා මං තං වචනං වදංති වුත්තං හොති.

වදතු සහධම්මෙතාති සහධම්මිකෙන සික්ඛාපදෙන සහධම්මෙන වා අඤ්ඤානපි පාසාදිකභාවසංවත්තනිකෙන වචනෙන වදතු. යදිදන්ති වුඨ්ඨිකාරණනිදස්සනත්ථෙ නිපාතො. තෙන “යං ඉදං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හිතවචනං ආපත්තිතො වුට්ඨාපනඤ්ච තෙන අඤ්ඤමඤ්ඤවචනෙන අඤ්ඤමඤ්ඤවුට්ඨාපනෙන ව සංවඨ්ඨා පරිසා” ති එවං පරිසාය වුඨ්ඨිකාරණං දස්සිතං හොති. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි පඨමසඨසහෙදසදිසානෙවාති.

දුබ්බවසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 13. කුලදුසකසික්ඛාපදවණ්ණනා

**431.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති කුලදුසකසික්ඛාපදං. තත්ථ අස්සජ්ජනබ්බසුකා නාමාති අස්සජ්ජි වෙච පුනබ්බසුකො ව. කිට්ඨිගිරිස්මිත්ති

එවංනාමකෙ ජනපදෙ. ආවාසිකා හොන්තීති එත්ථ ආවාසො එතෙසං අත්ථීති ආවාසිකා. “ආවාසො”ති විහාරො වුච්චති. සො යෙසං ආයත්තො නවකම්මකරණපුරාණපටිසඬ්ඛරණාදිභාරභාරතාය, තෙ ආවාසිකා. යෙ පන කෙවලං විහාරෙ වසන්ති, තෙ නෙවාසිකාති වුච්චන්ති. ඉමෙ ආවාසිකා අහෙසුං. අලජ්ජිනො පාපහික්ඛුති නිල්ලජ්ජා ලාමකහික්ඛු, තෙ හි ඡබ්බග්ගියානං ජෙට්ඨකඡබ්බග්ගියා.

සාවත්ථීයං කිර ඡ ජනා සභායකා “කසිකම්මාදීති දුක්කරාති, හන්ද මයං සම්මා පබ්බජාම! පබ්බජන්තෙහි ව උජ්ජන්තෙ කිච්චෙ නිත්ථරණකට්ඨානෙ පබ්බජිතුං වට්ටති”ති සම්මන්තයිත්වා ද්වින්නං අග්ගසාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. තෙ පඤ්චවස්සා හුත්වා මාතිකං පගුණං කත්වා මන්තයිංසු “ජනපදො නාම කදාපි සුහික්ඛො හොති කදාපි දුබ්භික්ඛො, මයං මා එකට්ඨානෙ වසිමිහ, තීසු යානෙසු වසාමා”ති. තතො පණ්ඩුකලොහිතකෙ ආහංසු – “ආවුසො, සාවත්ථී නාම සත්තපඤ්ඤාසාය කුලසතසහස්සෙහි අජ්ඣාචුත්ථා, අසීතිගාමසහස්සපටිමණ්ඩිතානං තියොජනසතිකානං ද්වින්නං කාසිකොසලරට්ඨානං ආයමුබ්භූතා, තත්ත තුම්භෙ ධුරට්ඨානෙයෙව පරිවෙණානි කාරෙත්වා අම්බපනසනාළිකෙරාදීති රොපෙත්වා පුජ්ජෙහි ව එලෙහි ව කුලානි සඬ්ඛණ්භන්තා කුලදාරකෙ පබ්බාපෙත්වා පරිසං වඩ්ඤ්ථා”ති.

මෙත්තියභූමජකෙ ආහංසු – “ආවුසො, රාජගහං නාම අට්ඨාරසහි මනුස්සකොට්ඨි අජ්ඣාචුත්ථං අසීතිගාමසහස්සපටිමණ්ඩිතානං තියොජනසතිකානං ද්වින්නං අඬ්ඨගමගරට්ඨානං ආයමුබ්භූතං, තත්ත තුම්භෙ ධුරට්ඨානෙයෙව...පෙ.... පරිසං වඩ්ඤ්ථා”ති.

අස්සජ්ජනබ්බසුකෙ ආහංසු – “ආවුසො, කීටාගිරි නාම ද්විති මෙසෙහි අනුග්ගහිතො තිණි සස්සානි පසවන්ති, තත්ත තුම්භෙ ධුරට්ඨානෙයෙව පරිවෙණානි කාරෙත්වා...පෙ.... පරිසං වඩ්ඤ්ථා”ති. තෙ තථා අකංසු. තෙසු එකමෙකස්ස පක්ඛස්ස පඤ්ච පඤ්ච හික්ඛුසතානි පරිවාරා, එවං සමධිකං දියඬ්ඞහික්ඛුසහස්සං හොති. තත්ත පණ්ඩුකලොහිතකා සපරිවාරා සීලවන්තොව භගවතා සද්ධිං ජනපදවාරිකම්පි වරන්ති, තෙ අකතවත්ථුං උජ්ජාදෙන්ති, පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං පන න මද්දන්ති, ඉතරෙ සබ්බෙ අලජ්ජිනො අකතවත්ථුඤ්ච උජ්ජාදෙන්ති, පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදඤ්ච මද්දන්ති, තෙන වුත්තං – “අලජ්ජිනො පාපහික්ඛු”ති.

එවරුපන්ති එවංජාතිකං. අනාචාරං ආවරන්තීති අනාවරිතබ්බං ආවරන්ති, අකාතබ්බං කරොන්ති. මාලාවච්ඡන්ති තරුණපුජ්ජරුක්ඛං, තරුණකා හි පුජ්ජරුක්ඛාපි පුජ්ජගච්ඡාපි මාලාවච්ඡා ත්වෙව වුච්චන්ති, තෙ ව අනෙකජ්ජකාරං මාලාවච්ඡං සයම්පි රොපෙත්ති, අඤ්ඤෙතපි රොපාපෙත්ති, තෙන වුත්තං – “මාලාවච්ඡං රොපෙත්තිපි රොපාපෙත්තිපි”ති. සිඤ්චන්ති සයමෙව උදකෙන සිඤ්චන්ති. සිඤ්චාපෙත්ති අඤ්ඤෙතපි සිඤ්චාපෙත්ති.

එත්ථ පන අකප්පියවොහාරො කප්පියවොහාරො පරියායො ඔහාසො නිමිත්තකම්මන්ති ඉමානි පඤ්ච ජානිතබ්බානි. තත්ථ අකප්පියවොහාරො නාම අල්ලහරිතානං කොට්ටනං කොට්ටාපනං, ආවාටස්ස බණනං බණාපනං, මාලාවච්ඡස්ස රොපනං රොපාපනං, ආලියා බන්ධනං බන්ධාපනං, උදකස්ස සෙවනං සෙවාපනං, මාතිකාය සම්මුඛකරණං කප්පියඋදකසිඤ්චනං හත්ථමුඛපාදධොවනන්හානොදකසිඤ්චනන්ති. කප්පියවොහාරො නාම ‘‘ඉමං රුක්ඛං ජාන, ඉමං ආවාටං ජාන, ඉමං මාලාවච්ඡං ජාන, එත්ථ උදකං ජානා’’ති වචනං සුක්ඛමාතිකාය උජුකරණඤ්ච. පරියායො නාම ‘‘පණ්ඩිතෙන නාම මාලාවච්ඡාදයො රොපාපෙනබ්බා නවිරස්සෙව උපකාරාය සංවත්තන්ති’’ති ආදිවචනං. ඔහාසො නාම කුදාලබණිත්තාදීනි ච මාලාවච්ඡෙ ච ගහෙත්වා යානං, එවං ඨිතඤ්ඨි සාමමණොරාදයො දිස්වා ථෙරො කාරාපෙතුකාමොති ගන්ත්වා කරොන්ති. නිමිත්තකම්මං නාම කුදාල-බණිත්ති-වාසි-ඵරසු-උදකභාජනානි ආහරිත්වා සමීපෙ යපනං.

ඉමානි පඤ්චපි කුලසඬ්ගහත්ථාය රොපනෙ න වට්ටන්ති, ඵලපරිභොගත්ථාය කප්පියාකප්පියවොහාරද්වයමෙව න වට්ටති, ඉතරත්තයං වට්ටති. මහාපච්චරියං පන ‘‘කප්පියවොහාරොපි වට්ටති. යඤ්ච අත්තනො පරිභොගත්ථාය වට්ටති, තං අඤ්ඤපුග්ගලස්ස වා සඬ්ඝස්ස වා චෙතියස්ස වා අත්ථායපි වට්ටති’’ති වුත්තං.

ආරාමත්ථාය පන වනත්ථායව ඡායත්ථාය ච අකප්පියවොහාරමත්තමෙව න ව වට්ටති, සෙසං වට්ටති, න කෙවලඤ්ච සෙසං යංකිඤ්චි මාතිකම්පි උජුං කාතුං කප්පියඋදකං සිඤ්චිතුං න්හානකොට්ඨකං කත්වා න්හාසිතුං හත්ථපාදමුඛධොවනුදකානි ච තත්ථ ඡඩ්ඛෙතුම්පි වට්ටති. මහාපච්චරියං පන කුරුන්දියඤ්ච ‘‘කප්පියපථවියං සයං රොපෙතුම්පි වට්ටති’’ති වුත්තං. ආරාමාදිඅත්ථාය පන රොපිතස්ස වා රොපාපිතස්ස වා ඵලං පරිභුඤ්ජිතුම්පි වට්ටති.

ඔව්නනඔව්නාපනෙ පකතියාපි පාවිත්තියං. කුලදුසන්නත්ථාය පන පාවිත්තියඤ්චෙව දුක්කටඤ්ච. ගන්ථනාදීසු ච උරච්ඡදපරියොසානෙසු කුලදුසන්නත්ථාය අඤ්ඤත්ථාය වා කරොන්තස්ස දුක්කටමෙව. කස්මා? අනාවාරත්තා, ‘‘පාපසමාවාරො’’ති එත්ථ වුත්තපාපසමාවාරත්තා ච. ආරාමාදිඅත්ථාය රුක්ඛරොපනෙ විය වත්ථුපුජන්නත්ථාය කස්මා න අනාපත්තිති චෙ? අනාපත්තියෙව. යථා හි තත්ථ කප්පියවොහාරෙන පරියායාදීහි ච අනාපත්ති තථා වත්ථුපුජත්ථායපි අනාපත්තියෙව.

නත්ථ ච තත්ථ ‘‘කප්පියපථවියං සයං රොපෙතුම්පි වට්ටති’’ති වුත්තන්ති? වුත්තං, න පන මහාඅට්ඨකථායං. අථාපි මඤ්ඤෙය්‍යාසි ඉතරාසු වුත්තම්පි පමාණං. මහාඅට්ඨකථායඤ්ච කප්පියඋදකසෙවනං වුත්තං, තං කථන්ති? තම්පි න විරුජ්ඣති. තත්ථ හි අවිසෙසෙන ‘‘රුක්ඛං රොපෙන්නිපි රොපාපෙන්නිපි, සිඤ්චන්තිපි සිඤ්චාපෙන්නිපි’’ති වත්තබ්බෙ ‘‘මාලාවච්ඡ’’න්ති වදන්තො ඤාපෙති ‘‘කුලසඬ්ගහත්ථාය පුජ්ඵල්ලපගමෙව සන්ධායෙන වුත්තං, අඤ්ඤත්ථ පන පරියායො



අත්ථි' ති. තස්මා තත්ථ පරියායං, ඉධ ව පරියායාභාවං ඤාත්වා යං අට්ඨකථාසු  
චුත්තං, තං සුචුත්තමෙව. චුත්තඤ්ඤාතං -

“බුද්ධෙන ධම්මො චිත්තයො ච චුත්තො;  
යො තස්ස පුත්තෙහි තථෙව ඤාතො;  
සො යෙහි තෙසං මනිමච්චජන්තා;  
යස්මා පුරෙ අට්ඨකථා අකංසු.

“තස්මා හි යං අට්ඨකථාසු චුත්තං;  
තං චජ්ජයිත්වාන පමාදලෙඛං;  
සබ්බම්පි සික්ඛාසු සගාරවානං;  
යස්මා පමාණං ඉධ පණ්ඩිතාන'න්ති.

සබ්බං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. තත්ථ සියා යදි චත්ථුපුජනත්ථායපි  
ගන්ථානාදීසු ආපත්ති, හරණාදීසු කස්මා අනාපත්තිති? කුලිත්ථිආදීනං අත්ථාය  
හරණතො හරණාධිකාරෙ හි විසෙසෙත්වා තෙ කුලිත්ථිනන්තිආදි චුත්තං, තස්මා  
බුද්ධාදීනං අත්ථාය හරන්තස්ස අනාපත්ති.

තත්ථ එකතොචණ්ටිකන්ති පුජ්ථානං චණ්ටෙ එකතො කත්වා කතමාලං.  
උභතොචණ්ටිකන්ති උභොහි පස්සෙහි පුජ්ථවණ්ටෙ කත්වා කතමාලං.  
මඤ්ජරිකන්තිආදීසු පන මඤ්ජරි විය කතා පුජ්ථවිකති මඤ්ජරිකාති වුවිචති.  
විධුතිකාති සුවියා වා සලාකාය වා සින්දුවාරපුජ්ථාදීති විජ්ඣිත්වා කතා. වටංසකොති  
වතංසකො. ආවෙලාති කණ්ණිකා. උරච්ඡදොති භාරසදිසං උරෙ යපනකපුජ්ථදාමං.  
අයං තාව එත්ථ පදවණ්ණනා.

අයං පන ආදිතො පට්ඨාය විත්ථාරෙන ආපත්තිවිනිවිජයො. කුලදුසනත්ථාය  
අකප්පියපථවියං මාලාවච්ඡං රොපෙන්තස්ස පාවිත්තියඤ්ඤාතං දුක්කටඤ්ඤාතං, තථා  
අකප්පියවොහාරෙන රොපාපෙන්තස්ස. කප්පියපථවියං රොපනෙපි රොපාපනෙපි  
දුක්කටමෙව. උභයත්ථාපි සකිං ආණන්තියා බහුත්තම්පි රොපනෙ එකමෙව  
සපාවිත්තියදුක්කටං වා සුද්ධදුක්කටං වා හොති. පරිභොගත්ථාය හි කප්පියභූමියං වා  
අකප්පියභූමියං වා කප්පියවොහාරෙන රොපාපනෙ අනාපත්ති. ආරාමාදිඅත්ථායපි  
අකප්පියපථවියං රොපෙන්තස්ස වා අකප්පියවචනෙන රොපාපෙන්තස්ස වා  
පාවිත්තියං. අයං පන නයො මහාඅට්ඨකථායං න සුට්ඨු විහත්තො, මහාපච්චරියං  
විහත්තොති.

සිඤ්චනසිඤ්චාපනෙ පන අකප්පියඋදකෙන සබ්බත්ථ පාවිත්තියං,  
කුලදුසනපරිභොගත්ථාය දුක්කටම්පි. කප්පියෙන තෙසංයෙව ද්විත්තමත්ථාය  
දුක්කටං. පරිභොගත්ථාය වෙන්ථ කප්පියවොහාරෙන සිඤ්චාපනෙ අනාපත්ති.  
ආපත්තිට්ඨානෙ පන ධාරාවච්ඡෙදවසෙන පයොගබහුලතාය ආපත්තිබහුලතා  
වෙදිතබ්බා.

කුලද්‍රුසනත්ථාය ඔව්නනෙ පුජ්ඵගණනාය දුක්කටපාවිත්තියානි අඤ්ඤත්ථ පාවිත්තියානෙව. බහුනි පන පුජ්ථානි එකපයොගෙන ඔව්නන්තො පයොගවසෙන කාරෙතබ්බො. ඔව්නාපනෙ කුලද්‍රුසනත්ථාය සකිං ආණත්තො බහුමිපි ඔව්නති, එකමෙව සපාවිත්තියදුක්කටං, අඤ්ඤත්‍රු පාවිත්තියමෙව.

ගන්ථනාදීසු සබ්බාපි ඡ පුජ්ඵවිකතියො වෙදිතබ්බා – ගන්ථිමං, ගොජ්ථිමං, වෙධිමං, වෙධිමං, පුරිමං, වායිමන්ති. තත්ථ “ගන්ථිමං” නාම සදණ්ඩකෙසු වා උජ්ජලපද්‍රුමාදීසු අඤ්ඤෙසු වා දීඝවණ්ටෙසු පුජ්ඵෙසු දට්ඨබ්බං. දණ්ඩකෙන දණ්ඩකං වණ්ටෙන වා වණ්ටං ගන්ථෙත්වා කතමෙව හි ගන්ථිමං. තං හික්ඛුස්ස වා හික්ඛුනියා වා කාතුමිපි අකජ්ජියවචනෙන කාරාපෙතුමිපි න වට්ටති. එවං ඡාන, එවං කතෙ සොහෙයා, යථා එතානි පුජ්ථානි න විකිරියන්ති තථා කරොහිතිආදිනා පන කජ්ජියවචනෙන කාරෙතුං වට්ටති.

“ගොජ්ථිමං” නාම සුත්තෙන වා වාකාදීහි වා වස්සිකපුජ්ථාදීනං එකතොවණ්ටිකඋභතොවණ්ටිකමාලාවසෙන ගොජ්ඵනං, වාකං වා රජ්ජුං වා දිගුණං කත්වා තත්ථ අවණ්ටකානි නිපපුජ්ථාදීනි පවෙසෙත්වා පටිපාටියා ඛන්ධන්ති, එතමිපි ගොජ්ථිමමෙව. සබ්බං පුරිමනෙයෙනෙව න වට්ටති.

“වෙධිමං” නාම සවණ්ටකානි වස්සිකපුජ්ථාදීනි වණ්ටෙසු, අවණ්ටකානි වා වකුලපුජ්ථාදීනි අන්තොජ්ද්දෙ සුවිතාලභීරාදීහි විනිවිජ්ඣිත්වා ආවුනන්ති, එතං වෙධිමං නාම, තමිපි පුරිමනෙයෙනෙව න වට්ටති. කෙච් පන කදලික්ඛන්ධමිහි කණ්ටකෙ වා තාලභීරාදීනි වා පවෙසෙත්වා තත්ථ පුජ්ථානි විජ්ඣිත්වා යපෙන්ති, කෙච් කණ්ටකසාබාසු, කෙච් පුජ්ඵවිජත්තපුජ්ඵකුටාගාරකරණත්ථං ඡත්තෙ ව හිත්තියඤ්ච පවෙසෙත්වා යපිතකණ්ටකෙසු, කෙච් ධම්මාසනවිතානෙ බද්ධකණ්ටකෙසු, කෙච් කණ්කාරපුජ්ථාදීනි සලාකාහි විජ්ඣන්ති, ඡත්තාධිජත්තං විය ව කරොන්ති, තං අතිඔළාරිකමෙව. පුජ්ඵවිජ්ඣනත්ථං පන ධම්මාසනවිතානෙ කණ්ටකමිපි ඛන්ධිතුං කණ්ටකාදීහි වා එකපුජ්ඵමිපි විජ්ඣිතුං පුජ්ඵෙයෙව වා පුජ්ඵං පවෙසෙතුං න වට්ටති. ජාලවිතානවෙදික-නාගදන්තක පුජ්ඵපටිච්ඡකතාලපණ්ණගුළුකාදීනං පන ඡ්ද්දෙසු අසොකපිණ්ඩියා වා අන්තරෙසු පුජ්ථානි පවෙසෙතුං න දොසො. එතං වෙධිමං නාම න හොති. ධම්මරජ්ජුයමිපි එසෙව නෙයො.

“වෙධිමං” නාම පුජ්ඵදාමපුජ්ඵහත්ථකෙසු දට්ඨබ්බං. කෙච් හි මත්ථකදාමං කරොන්තා හෙට්ඨා සටකාකාරං දස්සෙතුං පුජ්ඵෙහි වෙයෙන්නි, කෙච් අට්ඨට්ඨ වා දස දස වා උජ්ජලපුජ්ථාදීනි සුත්තෙන වා වාකෙන වා දණ්ඩකෙසු ඛන්ධිත්වා උජ්ජලහත්ථකෙ වා පද්‍රුමහත්ථකෙ වා කරොන්ති, තං සබ්බං පුරිමනෙයෙනෙව න වට්ටති. සාමණෙරෙහි උජ්ජාටෙත්වා ඵලෙ යපිතඋජ්ජලාදීනි කාසාවෙන භණ්ඩිකමිපි ඛන්ධිතුං න වට්ටති. තෙසංයෙව පන වාකෙන වා දණ්ඩකෙන වා ඛන්ධිතුං අංසභණ්ඩිකං වා කාතුං වට්ටති. අංසභණ්ඩිකා නාම ඛන්ධෙ යපිතකාසාවස්ස උභො අන්තෙ ආහරිත්වා භණ්ඩිකං කත්වා තස්මිං පසිබ්බකෙ විය

පුජ්ජානි පක්ඛිපන්ති, අයං වුච්චති අංසහණ්ඩිකා, එතං කාතුං වට්ඨති. දණ්ඩකෙහි පද්මිනිපණ්ණං විජ්ඣන්වා උප්පලාදීති පණ්ණෙන වෙයෙත්වා ගණ්හන්ති, තත්ත්වා පුජ්ජානං උපරි පද්මිනිපණ්ණමෙව ඛන්ධිතුං වට්ඨති. හෙට්ඨා දණ්ඩකං පන ඛන්ධිතුං න වට්ඨති.

“පුරිමං” නාම මාලාගුණෙ ව පුජ්ජපටෙ ව දට්ඨබ්බං. යො හි මාලාගුණෙන වෙතියං වා බොධිං වා වෙදිකං වා පරික්ඛිපන්තො පුන ආනෙත්වා පුරිමයානං අතික්කාමෙති, එත්තාවතාපි පුරිමං නාම හොති. කො පන වාදො අනෙකක්ඛන්තුං පරික්ඛිපන්තස්ස, නාගදන්ත-කන්තරෙහි පවෙසෙත්වා හරන්තො ඔලම්බකං කත්වා පුන නාගදන්තකං පරික්ඛිපති, එතම්පි පුරිමං නාම. නාගදන්තකෙ පන පුජ්ජවලයං පවෙසෙතුං වට්ඨති. මාලාගුණෙහි පුජ්ජපටං කරොන්ති. තත්ත්වා එකමෙව මාලාගුණං හරිතුං වට්ඨති. පුන පච්චාහරතො පුරිමමෙව හොති, තං සබ්බං පුරිමනසෙනෙව න වට්ඨති. මාලාගුණෙහි පන බහුහිපි කතං පුජ්ජදාමං ලභිත්වා ආසනමත්ථකාදිසු ඛන්ධිතුං වට්ඨති. අතිදීඝං පන මාලාගුණං එකවාරං හරිත්වා වා පරික්ඛිපිත්වා වා පුන අඤ්ඤස්ස භික්ඛුනො දාතුං වට්ඨති. තෙනාපි තපෙව කාතුං වට්ඨති.

“වායිමං” නාම පුජ්ජජාලපුජ්ජපටපුජ්ජජාලපෙසු දට්ඨබ්බං. වෙතියෙසු පුජ්ජජාලං කරොන්තස්ස එකමෙකම්පි ජාලවිජ්ජිද්දෙ දුක්කටං. භික්තිවිජන්තබොධිත්ථමහාදීසුපි එසෙව නයො. පුජ්ජපටං පන පරෙහි පුරිතම්පි වායිමං න ලබ්භති.

ගොජ්ඣිමපුජ්ජෙහෙව හත්ථිඅස්සාදිරූපකානි කරොන්ති, තානිපි වායිමට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති. පුරිමනසෙනෙව සබ්බං න වට්ඨති. අඤ්ඤෙහි කතපරිච්ඡෙදෙ පන පුජ්ජානි යපෙන්නෙන හත්ථිඅස්සාදිරූපකම්පි කාතුං වට්ඨති. මහාපච්චරියං පන කලම්බකෙන අඩ්ඨවන්දකෙන ව සද්ධිං අට්ඨපුජ්ජවිකතියො වුත්තා. තත්ථ කලම්බකොති අඩ්ඨවන්දකන්තරෙ සට්ඨකදාමඔලම්බකො වුත්තො.

“අඩ්ඨවන්දකො”ති අඩ්ඨවන්දාකාරෙන මාලාගුණපරික්ඛෙපො. තදුභයම්පි පුරිමෙයෙව පවිට්ඨං. කුරුන්දියං පන “ද්වෙ තයො මාලාගුණෙ එකතො කත්වා පුජ්ජදාමකරණම්පි වායිමංයෙවා”ති වුත්තං. තම්පි ඉධ පුරිමට්ඨානෙයෙව පවිට්ඨං, න කෙවලඤ්ච පුජ්ජගුළදාමමෙව පිට්ඨමයදාමම්පි ගෙණ්ඩුකපුජ්ජදාමම්පි කුරුන්දියං වුත්තං, බරපත්තදාමම්පි සික්ඛාපදස්ස සාධාරණත්තා භික්ඛුනම්පි භික්ඛුනීනම්පි නෙව කාතුං න කාරාපෙතුං වට්ඨති. පුජානිමිත්තං පන කප්පියවචනං සබ්බත්ථ වන්තුං වට්ඨති. පරියායඔභාසනිමිත්තකම්මානි වට්ඨන්තියෙව.

තුච්චට්ඨෙන්නීති නිපජ්ජන්ති. ලාසෙන්නීති පිතියා උප්පිලවමානා විය උට්ඨන්තිවා ලාසියනාටකං නාටෙන්නි, රෙවකං දෙන්ති. නච්චන්තියාපි නච්චන්තීති යදා නාටකිත්ථි නච්චති, තදා තෙපි තස්සා පුරතො වා පච්ඡතො වා ගච්ඡන්තා නච්චන්ති. නච්චන්තියාපි ගායන්තීති යදා සා නච්චති, තදා නච්චානුරූපං ගායන්ති. එස නයො සබ්බත්ථ. අට්ඨපදෙපි කීළන්තීති අට්ඨපදප්ලකෙ ජුතං කීළන්ති. තථා දසපදෙ, ආකාසෙපිති අට්ඨපදදසපදෙසු විය ආකාසෙයෙව කීළන්ති. පරිහාරපට්ඨෙපිති භූමියං නානාපට්ඨණ්ඩලං කත්වා තත්ථ පරිහරිතබ්බපට්ඨං පරිහරන්තා කීළන්ති. සන්තිකායපි කීළන්තීති සන්තිකකීළාය කීළන්ති, එකජ්ඣං යපිතා සාරියො වා

පාසාණසක්ඛරායෝ වා අවාලෝතා නබෙනෙව අපනෙත්ති ව උපනෙත්ති ව, සවෙ තත්ථ කාවි වලති, පරාජයෝ හොති. බලිකායාති පුතඵලකෙ පාසකකීලාය කීලන්ති. සට්ඨකායාති සට්ඨකා වුච්චති දණ්ඩකකීලා, තාය කීලන්ති. දීඝදණ්ඩකෙන රස්සදණ්ඩකං පහරන්තා විවරන්ති.

සලාකහත්ථෙතාති ලාබාය වා මඤ්ජට්ඨියා වා පිට්ඨඋදකෙ වා සලාකහත්ථං තෙමෙත්වා “කිං හොතු” ති භූමියං වා භිත්තියං වා තං පහරිත්වා හත්ථීඅස්සාදීරූපාති දස්සෙන්නා කීලන්ති. අක්ඛෙතාති ගුලෙන. පඨගචීරෙතාති පඨගචීරං වුච්චති පණ්ණනාළිකා, තං ධමන්තා කීලන්ති. වඨ්ඨකකෙතාති ගාමදාරකානං කීලනකෙන බුද්දකනඨගලෙන. මොක්ඛවිකායාති මොක්ඛවිකා වුච්චති සම්පරිවත්තකකීලා, ආකාසෙ වා දණ්ඩං ගහෙත්වා, භූමියං වා සීසං යපෙත්වා හෙට්ඨපරියභාවෙන පරිවත්තන්තා කීලන්තිති අත්ථො. විඨගුලකෙතාති විඨගුලකං වුච්චති තාලපණ්ණාදීහි කතං වාතප්පහාරෙන පරිඛිභමනවක්කං, තෙන කීලන්ති. පත්තාළ්භකෙතාති පත්තාළ්භකං වුච්චති පණ්ණනාළි, තාය වාලිකාදීනි මීනන්තා කීලන්ති. රථකෙතාති බුද්දකරථෙන. ධනුකෙතාති බුද්දකධනුනා.

අක්ඛරිකායාති අක්ඛරිකා වුච්චති ආකාසෙ වා පිට්ඨියං වා අක්ඛරජානනකීලා, තාය කීලන්ති. මනෙසිකායාති මනෙසිකා වුච්චති මනසා චිත්තිතජානනකීලා, තාය කීලන්ති. යථාවජ්ජෙනාති යථාවජ්ජං වුච්චති කාණකුණ්ණකඛඤ්ජාදීනං යං යං වජ්ජං තං තං පයොජෙත්වා දස්සනකීලා තාය කීලන්ති, වෙලම්භකා විය. හත්ථීස්මිම්භි සික්ඛන්තිති හත්ථීනිමිත්තං යං සිජ්ජං සික්ඛිතඛිඛං, තං සික්ඛන්ති. එසෙව නයො අස්සාදීසු. ධාවන්තිජිති පරමමුඛා ගච්ඡන්තා ධාවන්ති. ආධාවන්තිජිති යත්තකං ධාවන්ති, තත්තකමෙව අභිමුඛා පුන ආගච්ඡන්තා ආධාවන්ති. නිබ්බුජ්ඣන්තිති මල්ලයුද්ධං කරොන්ති. නලාටිකම්භි දෙන්තිති “සාධු, සාධු, හගිනී” ති අත්තනො නලාටෙ අඨගුලිං යපෙත්වා තස්සා නලාටෙ යපෙත්ති. විවිධම්භි අනාවාරං ආවරන්තිති අඤ්ඤම්භි පාළියං අනාගතං මුඛධිණ්ඩිමාදිවිවිධං අනාවාරං ආවරන්ති.

**432.** පාසාදිකෙතාති පසාදාවහෙන, සාරුජ්ජෙන සමණානුච්ඡවිකෙන. අභික්කන්තෙතාති ගමනෙන. පටික්කන්තෙතාති නිවත්තනෙන. ආලෝකිතෙතාති පුරතො දස්සනෙන. විලෝකිතෙතාති ඉතො චිතො ව දස්සනෙන. සම්ඤ්ජිතෙතාති පඛිඛසඨිකොවනෙන. පසාරිතෙතාති තෙසංයෙව පසාරණෙන. සඛිඛත්ථ ඉත්ථම්භුතාධ්‍යානත්ථෙ කරණවචනං, සතිසම්පජ්ඤ්ඤෙහි අභිසඬ්ඛතත්තා පාසාදික අභික්කන්ත-පටික්කන්ත-ආලෝකිත-විලෝකිත-සම්ඤ්ජිත-පසාරිතො භුත්වාති වුත්තං හොති. ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති හෙට්ඨා-ඛිත්තවක්ඛු. ඉරියාපථසම්පන්නොති තාය පාසාදිකඅභික්කන්තාදිතාය සම්පන්නඉරියාපථො.

ක්වායන්ති කො අයං. අබලබලො වියාති අබලො කිර බොන්දො වුච්චති, අතිසයත්ථෙ ව ඉදං ආමෙඨිතං, තස්මා අතිබොන්දො වියාති වුත්තං හොති. මන්දමන්දොති අභික්කන්තාදීනං අනුද්ධතතාය අතිමන්දො. අතිසණ්භොති එවං ගුණමෙව දොසතො දස්සෙන්නි. භාකුටිකභාකුටිකො වියාති ඔක්ඛිත්තවක්ඛුතාය



හකුටිං කත්වා සඬකුටිතමුබො කුපිතො විය විවරතීති මඤ්ඤමානා වදන්ති. සණ්භානි නිපුණා, “අම්ම තාත හගිතී”ති එවං උපාසකජනං යුත්තට්ඨානෙ උපනෙතුං ඡෙකා, න යථා අයං; එවං අබලබලො වියාති අධිජ්ජායො. සබ්බලාති සාබලොන යුත්තා. සුබසම්භාසාති ඉදං පුරිමස්ස කාරණවචනං. යෙසඤ්ඤි සුබසම්භාසා සම්මොදනීයකථා නෙලා හොති කණ්ණසුබ්බා, තෙ සබ්බලාති වුවචන්ති. තෙනාහංසු – “සබ්බලා සුබසම්භාසා”ති. අයං පනෙත්ථ අධිජ්ජායො – අම්භාකං අය්‍යා උපාසකෙ දිස්වා මධුරං සම්මොදනීයං කථං කථෙන්නි, තස්මා සබ්බලා සුබසම්භාසා, න යථා අයං; එවං මන්දමන්දා වියාති. මිහිතපුබ්බඤ්චගමාති මිහිතං පුබ්බඤ්චගමං එතෙසං වචනස්සාති මිහිතපුබ්බඤ්චගමා, පයමං සිතං කත්වා පච්ඡා වදන්තීති අත්ථො. එහිස්වාගතවාදිනොති උපාසකං දිස්වා “එහි ස්වාගතං තවා”ති එවංවාදිනො, න යථා අයං; එවං සඬකුටිතමුබ්බතාය භාකුටිකභාකුටිකා විය එවං මිහිතපුබ්බඤ්චගමාදිතාය අභාකුටිකභාවං අත්ථනො දස්සෙත්වා පුන සරුපෙනපි දස්සෙත්තො ආහංසු – “අභාකුටිකා උත්තානමුබ්බා පුබ්බභාසිනො”ති. උජ්ජට්ඨාටියා වා තිණ්ණමපි ආකාරානං අභාවදස්සනමෙතන්ති වෙදිතබ්බං. කථං? එත්ථ හි “අභාකුටිකා”ති ඉමිනා භාකුටිකභාකුටිකාකාරස්ස අභාවො දස්සිතො. “උත්තානමුබ්බා”ති ඉමිනා මන්දමන්දාකාරස්ස, යෙ හි චක්ඛුති උම්මිලෙත්වා ආලොකනෙන උත්තානමුබ්බා හොන්ති, න තෙ මන්දමන්දා. පුබ්බභාසිනොති ඉමිනා අබලබලාකාරස්ස අභාවො දස්සිතො, යෙ හි ආභාසනකුසලතාය “අම්ම තාතා”ති පයමතරං ආභාසන්ති, න තෙ අබලබලාති.

එහි, හන්තෙ, සරං ගමිස්සාමාති සො කිර උපාසකො “න බො, ආවුසො, පිණ්ඩො ලබ්භතී”ති වුත්තෙ “තුම්භාකං හික්ඛුහියෙව එතං කතං, සකලමිපි ගාමං විවරන්තා න ලච්ඡථා”ති වත්වා පිණ්ඩපාතං දාතුකාමො “එහි, හන්තෙ, සරං ගමිස්සාමා”ති ආහ. කිං පනායං පයුත්තවාවා හොති, න හොතීති? න හොති. පුච්ඡිතපඤ්ඤො නාමායං කථෙතුං වට්ටති. තස්මා ඉදානි වෙපි පුබ්බණ්ණෙහ වා සායන්තෙහ වා අන්තරසරං පට්ටයං හික්ඛුං කොචි පුච්ඡෙය්‍ය – “කස්මා, හන්තෙ, වරථා”ති? යෙනත්ථෙත වරති, තං ආචික්ඛිත්වා “ලද්ධං න ලද්ධ”න්ති වුත්තෙ සවෙ න ලද්ධං, “න ලද්ධ”න්ති වත්වා යං සො දෙති, තං ගහෙතුං වට්ටති.

දුට්ඨොති න පසාදාදීනං විනාසෙන දුට්ඨො, පුග්ගලවසෙන දුට්ඨො. දානපථානීති දානානියෙව වුවචන්ති. අථ වා දානපථානීති දානනිබ්බානි දානවත්තානීති වුත්තං හොති. උපච්ඡින්නානීති දායකෙහි උපච්ඡින්නානි, න තෙ තානි එතරහි දෙන්ති. රිඤ්චන්තීති විසුං හොන්ති නානා හොන්ති, පක්කමන්තීති වුත්තං හොති. සණ්ඨගෙය්‍යාති සම්මා තිට්ඨෙය්‍ය, පෙසලානං හික්ඛුනං පතිට්ඨා භවෙය්‍ය.

එවමාවුසොති බො සො හික්ඛු සද්ධස්ස පසන්නස්ස උපාසකස්ස සාසනං සම්පට්චිඡි. එවරුපං කිර සාසනං කප්පියං හරිතුං වට්ටති, තස්මා “මම වචනෙන භගවතො පාදෙ වන්දථා”ති වා “වෙනියං පටිමං බොධිං සඬ්ඝත්ථෙරං වන්දථා”ති වා “වෙනියෙ ගන්ධපුෂං කරොථ, පුෂ්ඵපුෂං කරොථා”ති වා “හික්ඛු සන්නිපාතෙථ, දානං දස්සාම, ධම්මං සොස්සාමාති වා ඊදිසෙසු සාසනෙසු කුක්කුච්චං න කාතබ්බං.

කප්පියසාසනානි එතානි න ගිහිනං ගිහිකම්මපටිසංයුත්තානීති. කුතො ච ත්වං, හික්ඛු, ආගච්ඡසීති නිසින්නො සො හික්ඛු න ආගච්ඡති අත්ථතො පන ආගතො හොති; එවං සන්තෙපි වත්තමානසමීපෙ වත්තමානවචනං ලබ්භති, තස්මා න දොසො. පරියොසානෙ “තතො අහං භගවා ආගච්ඡාමි”ති එත්ථාපි වචනෙ එසෙව නයො.

**433. පයමං අස්සජ්ජුනබ්බසුකා හික්ඛු වොදෙතබ්බාති “මයං තුම්හෙ වත්තුකාමා”**ති ඔකාසං කාරෙත්වා වත්ථුනා ච ආපත්තියා ච වොදෙතබ්බා. වොදෙත්වා යං න සරත්ති, තං සාරෙතබ්බා. සචෙ වත්ථුඤ්ච ආපත්තිඤ්ච පටිජානන්ති, ආපත්තිමෙව චා පටිජානන්ති, න වත්ථුං, ආපත්තිං රොපෙතබ්බා. අථ වත්ථුමෙව පටිජානන්ති, නාපත්තිං; එවමිපි “ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං අයං නාම ආපත්ති”ති රොපෙතබ්බා එව. යදි නෙව වත්ථුං, නාපත්තිං පටිජානන්ති, ආපත්තිං න රොපෙතබ්බා අයමෙත්ථ විනිච්ඡයො. යථාපටිඤ්ඤාය පන ආපත්තිං රොපෙත්වා; එවං පබ්බාජනීයකම්මං කාතබ්බන්ති දස්සෙන්නො “ඛ්‍යත්තෙන හික්ඛුනා”ති ආදිමාහ, තං උත්තානත්ථමෙව.

එවං පබ්බාජනීයකම්මකතෙන හික්ඛුනා යස්මිං විහාරෙ වසන්නෙන යස්මිං ගාමෙ කුලද්වසකකම්මං කතං හොති, තස්මිං විහාරෙ චා තස්මිං ගාමෙ චා න වසිතබ්බං. තස්මිං විහාරෙ වසන්නෙන සාමන්තගාමෙපි පිණ්ඩාය න වරිතබ්බං. සාමන්තවිහාරෙපි වසන්නෙන තස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය න වරිතබ්බං. උපතිස්සත්ථෙරො පන “භන්තෙ නගරං නාම මහන්තං ද්වාදසයොජනිකමිපි හොති”ති අත්තෙවාසිකෙහි චුත්තො “යස්සා වීරියා කුලද්වසකකම්මං කතං තත්ථෙව වාරිත”න්ති ආහ. තතො “වීරියි මහති නගරප්පමාණාව හොති”ති චුත්තො “යස්සා සරපටිපාටියා”ති ආහ, “සරපටිපාටියි වීරිය්පමාණාව හොති”ති චුත්තො ඉතො විතො ච සත්ත සරානි වාරිතානී”ති ආහ. තං පන සබ්බං ථෙරස්ස මනොරථමත්තමෙව. සචෙපි විහාරො තියොජනපරමො හොති ද්වාදසයොජනපරමඤ්ච නගරං, නෙව විහාරෙ වසිතුං ලබ්භති, න නගරෙ වරිතුන්ති.

**435. තෙ සඬ්ඝෙන පබ්බාජනීයකම්මකතාති කථං සඬ්ඝො තෙසං කම්මං අකාසි?** න ගන්ත්වාච අප්ඤ්ඤාත්ථරිත්වා අකාසි, අථ ඛො කුලෙහි නිමන්තෙත්වා සඬ්ඝහත්තෙසු කයිරමානෙසු තස්මිං තස්මිං යානෙ ථෙරා සමණපටිපදං කථෙත්වා “අයං සමණො, අයං අස්සමණො”ති මනුස්සෙ සඤ්ඤාපෙත්වා එකං ද්වෙ හික්ඛු සීමං පචෙ සෙත්වා එතෙනෙචුපායෙන සබ්බෙසං පබ්බාජනීයකම්මං අකංසුති. එවං පබ්බාජනීයකම්මකතස්ස ච අට්ඨාරස වත්තානි පුරෙත්වා යාවත්තස්ස කම්මං පටිප්පස්සමිහෙතබ්බං. පටිප්පස්සද්ධකම්මෙනාපි ච තෙන යෙසු කුලෙසු පුබ්බෙ කුලද්වසකකම්මං කතං, තතො පච්චයා න ගහෙතබ්බා, ආසවක්ඛයප්පත්තෙනාපි න ගහෙතබ්බා, අකප්පියාව හොන්ති. “කස්මා න ගණ්භථා”ති පුච්ඡිතෙන “පුබ්බෙ එවං කතත්තා”ති චුත්තෙ, සචෙ වදන්ති “න මයං තෙන කාරණෙන දෙම ඉදානි සීලවත්තතාය දෙමා”ති ගහෙතබ්බා. පකතියා දානට්ඨානෙයෙව කුලද්වසකකම්මං

කතං භොති. තතො පකතිදානමෙව ගහෙතුං වට්ටති, යං වඩ්ඪෙත්වා දෙනති, තං න වට්ටති.

න සම්මා චත්තන්තීති තෙ පන අස්සජ්ජුනබ්බසුකා අට්ඨාරසසු චත්තෙසු සම්මා න චත්තන්ති. න ලොමං පාතෙන්තීති අනුලොමපට්පදං අප්පට්පජ්ජනතාය න පන්තලොමා භොන්ති. න නෙත්ථාරං චත්තන්තීති අත්තනො නිත්ථරණමග්ගං න පට්පජ්ජන්ති. න භික්ඛු බමාපෙන්තීති “දුක්කටං, හන්තෙ, අම්භෙහි, න පුන එවං කර්ස්සාම, බමට් අම්භාක”න්ති එවං භික්ඛුනං බමාපනං න කරොන්ති. අක්කොසන්තීති කාරකසඬ්ඨං දසහි අක්කොසචත්ථුහි අක්කොසන්ති. පරිභාසන්තීති භයං නෙසං දස්සෙන්ති. ඡන්දගාමීතා...පෙ.... භයගාමීතා පාපෙන්තීති එතෙ ඡන්දගාමීනො ව...පෙ.... භයගාමීනො වාති එවං ඡන්දගාමීතායපි...පෙ.... භයගාමීතායපි පාපෙන්ති, යොපෙන්තීති අත්ථො. පක්කමන්තීති තෙසං පරිවාරෙසු පඤ්චසු සමණසතෙසු එකච්චෙ දිසා පක්කමන්ති. විබ්භමන්තීති එකච්චෙ ගිහී භොන්ති. කට්ඨ්ථි නාම අස්සජ්ජුනබ්බසුකා භික්ඛුහි එත්ථ ද්වින්නං පමොක්ඛානං වසෙන සබ්බෙපි “අස්සජ්ජුනබ්බසුකා”ති වුත්තා.

**436-7. ගාමං** වාති එත්ථ නගරමිපි ගාමග්ගහණෙනෙව ගහිතං. තෙනස්ස පදභාජනෙ “ගාමොපි නිගමොපි නගරමිපි ගාමො වෙව නිගමො වා”ති වුත්තං. තත්ථ අපාකාරපරික්ඛෙපො සආපණො නිගමොති වෙදිතබ්බො.

කුලානි දුසෙතීති කුලදුසකො. දුසෙන්තො ව න අසුචිකද්දමාදීහි දුසෙති, අථ බො අත්තනො දුප්පට්පත්තියා තෙසං පසාදං විනාසෙති. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “පුප්ඵෙන වා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ යො හරිත්වා වා හරාපෙත්වා වා පක්කොසිත්වා වා පක්කොසාපෙත්වා වා සයං වා උපගතානං යංකිඤ්චි අත්තනො සන්තකං පුප්ඵං කුලසඬ්ඨගත්ථාය දෙති, දුක්කටං. පරසන්තකං දෙති, දුක්කටමෙව. ථෙයාවිත්තෙන දෙති, හණ්ඩග්ගෙන කාරෙතබ්බො. එසෙව නයො සඬ්ඨිකෙපි. අයං පන විසෙසො, සෙනාසනත්ථාය නියාමිතං ඉස්සරවතාය දදතො ථුල්ලච්චයං.

පුප්ඵං නාම කස්ස දාතුං වට්ටති, කස්ස න වට්ටතීති? මාතාපිතුන්නං තාව හරිත්වාපි හරාපෙත්වාපි පක්කොසිත්වාපි පක්කොසාපෙත්වාපි දාතුං වට්ටති, සෙසඤාතකානං පක්කොසාපෙත්වාව. තඤ්ච බො චත්ථුපුප්ඵනත්ථාය, මණ්ඩනත්ථාය පන සිවලිඬ්ඨගාදිපුප්ඵනත්ථාය වා කස්සවිපි දාතුං න වට්ටති. මාතාපිතුනඤ්ච හරාපෙත්තෙන ඤාතිසාමණෙරෙහෙව හරාපෙතබ්බං. ඉතරෙ පන යදි සයමෙව ඉච්ඡන්ති, වට්ටති. සම්මතෙන පුප්ඵභාජකෙන භාජනකාලෙ සම්පත්තානං සාමණෙරානං උපඩ්ඨිභාගං දාතුං වට්ටති. කුරුන්දියං සම්පත්තගිහීනං උපඩ්ඨිභාගං. මහාපච්චරියං “වුළකං දාතුං වට්ටතී”ති වුත්තං. අසම්මතෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බං.

ආචරියුපජ්ඣායෙසු සගාරවා සාමණෙරා බහුනි පුප්ඵානි ආහරිත්වා රාසිං කත්වා යපෙන්ති, ථෙරා පාතොව සම්පත්තානං සද්ධිවිහාරිකාදීනං උපාසකානං වා “ත්ථං

ඉදං ගණ්භ, ත්වං ඉදං ගණ්භා” ති දෙන්ති, පුප්ඵදානං නාම න හොති. “වෙනියං පුප්පේසාමා” ති ගහෙත්වා ගව්ඡන්තාපි පුප්පං කරොන්තාපි තත්ථ තත්ථ සම්පත්තානං වෙනියපුප්පන්තාය දෙන්ති, එතම්පි පුප්ඵදානං නාම න හොති. උපාසකෙ අක්කපුප්ඵාදීහි පුප්පේන්තෙ දිස්වා “විහාරෙ කණ්කාරපුප්ඵාදීනි අත්ථී, උපාසකා තානි ගහෙත්වා පුප්පො” ති වත්තුම්පි වට්ටති. හික්ඛු පුප්ඵපුප්පං කත්වා දිවාතරං ගාමං පව්ටියෙ “කිං, හන්තෙ, අතිදිවා පව්ටියත්වා” ති පුච්ඡන්ති, “විහාරෙ ඛහුනි පුප්ඵානි පුප්පං අකරිම්හා” ති වදන්ති. මනුස්සා “ඛහුනි කිර විහාරෙ පුප්ඵානී” ති පුනදිවසෙ පහුතං බාදනියං හොජනියං ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා පුප්ඵපුප්පඤ්ච කරොන්ති, දානඤ්ච දෙන්ති, වට්ටති. මනුස්සා “මයං, හන්තෙ, අසුකදිවසං නාම පුප්පේසාමා” ති පුප්ඵවාරං යාවිත්වා අනුඤ්ඤාතදිවසෙ ආගව්ඡන්ති, සාමණෙරෙහි ව පගෙව පුප්ඵානි ඔව්නිත්වා යපිතානි හොන්ති, තෙ රුක්ඛෙසු පුප්ඵානි අපස්සන්තා “කුහිං, හන්තෙ, පුප්ඵානී” ති වදන්ති, සාමණෙරෙහි ඔව්නිත්වා යපිතානි තුම්භෙ පන පුප්පේත්වා ගව්ඡං, සඬ්ඝො අඤ්ඤං දිවසං පුප්පේසතිති. තෙ පුප්පේත්වා දානං දත්වා ගව්ඡන්ති, වට්ටති. මහාපච්චරියං පන කුරුන්දියඤ්ච “ථෙරා සාමණෙරෙහි දාපෙතුං න ලහන්ති. සවෙ සයමෙව තානි පුප්ඵානි තෙසං දෙන්ති, වට්ටති. ථෙරෙහි පන ‘සාමණෙරෙහි ඔව්නිත්වා යපිතානී’ ති එත්තකමෙව වත්තබ්බ” ත්ති වුත්තං. සවෙ පන පුප්ඵවාරං යාවිත්වා අනොච්ඡිනෙසු පුප්ඵෙසු යාගුහත්තාදීනි ආදාය ආගන්ත්වා සාමණෙරෙ “ඔව්නිත්වා දෙවා” ති වදන්ති. ඤාතකසාමණෙරානංයෙව ඔව්නිත්වා දාතුං වට්ටති. අඤ්ඤාතකෙ උක්ඛිපිත්වා රුක්ඛසාධාය යපෙන්ති, න ඔරොහිත්වා පලායිතබ්බං, ඔව්නිත්වා දාතුං වට්ටති. සවෙ පන කොච්චි ධම්මකථිකො “ඛහුනි උපාසකා විහාරෙ පුප්ඵානි යාගුහත්තාදීනි ආදාය ගන්ත්වා පුප්ඵපුප්පං කරොවා” ති වදති, තස්සෙව න කප්පතීති මහාපච්චරියඤ්ච කුරුන්දියඤ්ච වුත්තං. මහාඅට්ඨකථායං පන “එතං අකප්පියං න වට්ටතී” ති අවිසෙසෙන වුත්තං.

එලම්පි අත්තනො සන්තකං වුත්තනයෙනෙව මාතාපිතුනංඤ්ච සෙසඤාතකානඤ්ච දාතුං වට්ටති. කුලසඬ්ගහත්ථාය පන දෙන්තස්ස වුත්තනයෙනෙව අත්තනො සන්තකෙ පරසන්තකෙ සඬ්ඝිකෙ සෙනාසනත්ථාය නියාමිතෙ ව දුක්කටාදීනි වෙදිතබ්බානි. අත්තනො සන්තකංයෙව ගිලානමනුස්සානං වා සම්පත්තඉස්සරානං වා බිණ්ණපරිබ්බයානං වා දාතුං වට්ටති, එලදානං න හොති. එලභාජකෙනාපි සම්මතෙන සඬ්ඝස්ස එලභාජනකාලෙ සම්පත්තමනුස්සානං උපඬ්චභාගං දාතුං වට්ටති. අසම්මතෙන අපලොකෙත්වා දාතබ්බං. සඬ්ඝාරාමෙපි එලපරිච්ඡේදෙන වා රුක්ඛපරිච්ඡේදෙන වා කතිකා කාතබ්බා. තතො ගිලානමනුස්සානං වා අඤ්ඤෙසං වා එලං යාවන්තානං යථාපරිච්ඡේදෙන වත්තාරි පඤ්ච එලානි දාතබ්බානි. රුක්ඛා වා දස්සෙතබ්බා “ඉතො ගහෙතුං ලබ්භතී” ති. “ඉස එලානි සුන්දරානි, ඉතො ගණ්භවා” ති එවං පන න වත්තබ්බං.

වුණ්ණෙනානි එත්ථ අත්තනො සන්තකං සිරිසවුණ්ණං වා අඤ්ඤං වා කසාවං යංකිඤ්චි කුලසඬ්ගහත්ථාය දෙති, දුක්කටං. පරසන්තකාදිසුපි වුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අයං පන විසෙසො – ඉධ සඬ්ඝස්ස රක්ඛිතගොපිතාපි රුක්ඛච්ඡල්ලි ගරුභණ්ඩමෙව. මත්තිකදන්තකට්ඨවෙළුසුපි ගරුභණ්ඩුපගං ඤත්වා



වුණ්ණෙ වුත්තනයෙනෙව විනිවිජයො වෙදිතබ්බො. පණ්ණදානං පන එත්ථ න ආගතං, තම්පි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පරතොපි ගරුභණ්ඩවිනිවිජයෙ සබ්බං විත්ථාරෙන වණ්ණයිස්සාම.

වෙජ්ජිකාය වාති එත්ථ වෙජ්ජකම්මවිධි තතියපාරාජිකවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

ජඩ්ඝපෙසනිකෙනාති එත්ථ ජඩ්ඝපෙසනියන්ති ගිහිනං.  
දුතෙය්‍යසාසනභරණකම්මං වුච්චති, තං න කාතබ්බං. ගිහිනඤ්චි සාසනං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තස්ස පදෙ පදෙ දුක්කටං. තං කම්මං නිස්සාය ලද්ධභොජනං භුඤ්ජන්තස්සාපි අජ්ඣෙධානරෙ අජ්ඣෙධානරෙ දුක්කටං. පයමං සාසනං අග්ගහෙත්වාපි පච්ඡා “අයං දානි සො ගාමො භන්ද තං සාසනං ආරොචෙමි” ති මග්ගා ඔක්කමන්තස්සාපි පදෙ පදෙ දුක්කටං. සාසනං ආරොචෙත්වා ලද්ධභොජනං භුඤ්ජතො පුරිමනයෙනෙව දුක්කටං. සාසනං අග්ගහෙත්වා ආගතෙන පන “භන්තෙ තස්මිං ගාමෙ ඉත්ථන්තාමස්ස කා පවත්ති” ති පුච්ඡියමානෙන කටෙතුං වට්ටති, පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ දොසො නත්ථි. පඤ්චන්තං පන සහධම්මිකානං මාතාපිතුනං පණ්ඩුපලාසස්ස අත්තනො වෙය්‍යාවච්චකරස්ස ව සාසනං භරිතුං වට්ටති, ගිහිනඤ්ච පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරං කප්පියසාසනං. ඉදඤ්චි ජඩ්ඝපෙසනියකම්මං නාම න භොති. ඉමෙහි පන අට්ඨහි කුලදුසකකම්මෙහි උජ්ජන්තපච්චයා පඤ්චන්තමි සහධම්මිකානං න කප්පන්ති, අභුතාරොචනරුපියසංවොහාරෙහි උජ්ජන්තපච්චයසදිසාව භොන්ති.

පාපා සමාවාරා අස්සාති පාපසමාවාරො. තෙ පන යස්මා මාලාවච්ඡරොපනාදයො ඉධ අධිජ්ජෙතා, තස්මා “මාලාවච්ඡ රොපෙන්නිපි” තිආදිනා නයෙනස්ස පදභාජනං වුත්තං. තිරොක්ඛාති පරම්මුඛා. කුලානි ව තෙන දුට්ඨානීති එත්ථ පන යස්මා “කුලානී” ති වොහාරමත්තමෙතං, අත්ථතො හි මනුස්සා තෙන දුට්ඨා භොන්ති, තස්මාස්ස පදභාජනෙ “පුබ්බෙ සද්ධා හුත්වා” තිආදිමාහ. ඡන්දගාමිනොති ඡන්දෙන ගච්ඡන්තීති ඡන්දගාමිනො. එස නයො සෙසෙසු. සමනුභාසිතබ්බො තස්ස පටිනිස්සග්ගායාති එත්ථ කුලදුසකකම්මෙන දුක්කටමෙව. යං පන සො සඩ්ඝං පරිභවිත්වා “ඡන්දගාමිනො” තිආදිමාහ. තස්ස පටිනිස්සග්ගාය සමනුභාසනකම්මං කාතබ්බන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි පයමසඩ්ඝහෙදසදිසානෙවාති.

කුලදුසකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනවණ්ණනා

442. උද්දිට්ඨා බො...පෙ.... එවමෙතං ධාරයාමීති එත්ථ පයමං ආපත්ති එතෙසන්ති පයමාපත්තිකා, පයමං වීතික්කමක්ඛණෙයෙව ආපජ්ජිතබ්බාති අත්ථො.

ඉතරෙ පන යථා තතියෙ චතුත්ථෙ ච දිවසෙ හොතීති ජරො “තතියකො චතුත්ථකො” ති ච වුච්චති; එවං යාවතතියෙ සමනුභාසනකම්මෙ හොන්තීති යාවතතියකාති වෙදිතබ්බො.

යාවතීහං ජානං පටිච්ඡාදෙතීති යත්තකාති අභානි ජානන්තො පටිච්ඡාදෙති, “අහං ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපන්තො” ති සබ්බමචාරීනං නාරොවෙති. තාවතීහන්ති තත්තකාති අභානි. අකාමා පරිවත්ථබ්බන්ති න කාමෙන, න වසෙන, අථ බො අකාමෙන අවසෙන පරිවාසං සමාදාය වත්ථබ්බං. උත්තරි ඡාරත්තන්ති පරිවාසතො උත්තරි ඡ රත්තියො. භික්ඛුමානත්තායාති භික්ඛුනං මානනභාවාය, ආරාධනත්ථායාති වුත්තං හොති. වීසතිසඬ්ඨො ගණො අස්සාති වීසතිගණො. තත්තාති යත්ත සබ්බන්තිමෙන පරිච්ඡෙදෙන වීසතිගණො භික්ඛුසඬ්ඨො අත්ථි තත්ත. අබ්භෙතබ්බොති අභිඵතබ්බො සම්පට්ච්ඡිතබ්බො, අබ්භානකම්මවසෙන ඔසාරෙතබ්බොති වුත්තං හොති, අව්භාතබ්බොති වා අත්ථො. අනබ්භිතොති න අබ්භිතො, අසම්පට්ච්ඡිතො, අකතබ්භානකම්මොති වුත්තං හොති, අනව්භාතොති වා අත්ථො. සාමීච්ඡි අනුධම්මතා, ලොකුත්තරධම්මං අනුගතා ඔවාදානුසාසනී, සාමීච්ඡි ධම්මතාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයමෙව්භාති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

තෙරසකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 3. අනියතකණ්ඩං

#### 1. පයමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

**443.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති පයමඅනියතසික්ඛාපදං. තත්ථ කාලයුත්තං සමුල්ලපන්තොති කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා යදා න අඤ්ඤො කොචි සමීපෙන ගච්ඡති වා ආගච්ඡති වා තදා තදනුරූපං “කච්චි න උක්කණ්ඩසි, න කිලමසි, න ඡාතාසි” තිආදිකං ගෙහස්සිතං කථං කථෙන්නො. කාලයුත්තං ධම්මං භණන්තොති කාලං සල්ලක්ඛෙත්වා යදා අඤ්ඤො කොචි සමීපෙන ගච්ඡති වා ආගච්ඡති වා තදා තදනුරූපං “උපොසථං කරෙය්‍යාසි, සලාකහත්තං දදෙය්‍යාසි” තිආදිකං ධම්මකථං කථෙන්නො.

බහු ධීතරො ව පුත්තා ව අස්සාති බහුපුත්තා. තස්සා කිර දස පුත්තා දස ධීතරො අහෙසුං, බහු නත්තාරො අස්සාති බහුනත්තා. යථෙව හි තස්සා එවමස්සා පුත්තධීතානම්පි වීසති වීසති දාරකා අහෙසුං, ඉති සා විසුත්තරචතුසත්තපුත්තත්තපරිවාරා අහොසි. අභිමඬගලසම්මතාති උත්තමමඬගලසම්මතා. යඤ්ඤෙසුති දානප්පදානෙසු. ජණෙසුති ආවාහවිවාහමඬගලාදිසු අන්තරුස්සවෙසු. උස්සවෙසුති ආසාල්භීපවාරණනක්ඛන්තාදිසු මහස්සවෙසු. පයමං හොජෙන්නීති “ඉමෙපි දාරකා

තයා සමානායුකා නිරෝගා භොන්තු’’ති ආයාචන්තා පයමංයෙව භොජෙත්ති, යෙපි සද්ධා භොන්ති පසන්තා, තෙපි භික්ඛු භොජෙත්වා තදනන්තරං සබ්බපයමං තංයෙව භොජෙත්ති. නාදිසිති තස්සා වචනං න ආදිසි, න ගණ්ඨි, න වා ආදරමකාසිති අත්ථො.

**444-5.** අලංකම්මනියෙති කම්මක්ඛමං කම්මයොග්ගන්ති කම්මනියං, අලං පරියත්තං කම්මනියභාවායාති අලංකම්මනියං, තස්මිං අලංකම්මනියෙ, යත්ථ අප්පිකාචාරං කරොන්තා සක්කොන්ති, තං කම්මං කාතුං තාදිසෙති අත්ථො. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ වුත්තං – “සක්කා භොති මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවිතු’’න්ති, යත්ථ මෙටුනං ධම්මං සක්කා භොති පටිසෙවිතුන්ති වුත්තං භොති. නිසප්පං කප්පෙය්‍යාති නිසප්පං කරෙය්‍ය, නිසිදෙය්‍යාති අත්ථො. යස්මා පන නිසිදිත්ථාව නිපප්පති, තෙනස්ස පදභාජනෙ උභයමිපි වුත්තං. තත්ථ උපනිසින්තොති උපගන්ත්වා නිසින්තො. එවං උපනිපන්තොපි වෙදිතබ්බො. භික්ඛු නිසින්තෙති භික්ඛුමිහි නිසින්තෙති අත්ථො. උභො වා නිසින්තාති ද්වෙපි අපච්ඡා අපුරිමං නිසින්තා. එත්ථ ච කිඤ්චාපි පාළියං “සොතස්ස රහො’’ති ආගතං, චක්ඛුස්ස රහෙනෙව පන පරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. සවෙපි හි පිහිතකවාටස්ස ගබ්භස්ස ද්වාරෙ නිසින්තො විඤ්ඤා පුරිසො භොති, නෙව අනාපත්තිං කරොති. අපිහිතකවාටස්ස පන ද්වාරෙ නිසින්තො අනාපත්තිං කරොති. න කෙවලඤ්ච ද්වාරෙ අන්තොද්වාදසහත්ථෙපි ඔකාසෙ නිසින්තො, සවෙ සචක්ඛුකො වික්ඛිත්තොපි නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොති. සමීපෙ ධිතොපි අන්ධො න කරොති, චක්ඛුමාපි නිපප්පිත්ථා නිද්දායන්තො න කරොති. ඉත්ථිනං පන සතමිපි අනාපත්තිං න කරොතියෙව.

සද්ධෙය්‍යවචසාති සද්ධාතබ්බවචනා. සා පන යස්මා අරියසාවිකාව භොති, තෙනස්ස පදභාජනෙ “ආගතඵලා’’තිආදි වුත්තං. තත්ථ ආගතං ඵලං අස්සාති ආගතඵලා පටිලද්ධසොතාපත්තිඵලාති අත්ථො. අභිසමෙතාවිනීති පටිවිද්ධවතුසච්චා. විඤ්ඤාතං සික්ඛත්තයසාසනං එතායාති විඤ්ඤාතසාසනා. නිසප්පං භික්ඛු පටිජානමානොති කිඤ්චාපි ඵවරූපා උපාසිකා දිස්වා වදති, අථ බො භික්ඛු නිසප්පං පටිජානමානොයෙව තිණ්ණං ධම්මානං අඤ්ඤතරෙන කාරෙතබ්බො, න අප්පටිජානමානොති අත්ථො.

යෙන වා සා සද්ධෙය්‍යවචසා උපාසිකා වදෙය්‍ය තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බොති නිසප්පාදිසු ආකාරෙසු යෙන වා ආකාරෙන සද්ධිං මෙටුනධම්මාදිති ආරොපෙත්වා සා උපාසිකා වදෙය්‍ය, පටිජානමානොව තෙන සො භික්ඛු කාරෙතබ්බො. ඵවරූපායපි උපාසිකාය වචනමත්තෙන න කාරෙතබ්බොති අත්ථො. කස්මා? යස්මා දිට්ඨං නාම තථාපි භොති, අඤ්ඤථාපි භොති.

තදත්ථජොතනත්ථඤ්ච ඉදං වත්ථුං උදාහරන්ති – මල්ලාරාමවිහාරෙ කිර එකො බිණ්ණසචත්ථෙරො එකදිවසං උපට්ඨාකකුලං ගන්ත්වා අන්තොගෙහෙ නිසිදි, උපාසිකාපි සයනපල්ලඬකං නිස්සාය ධීතා භොති. අථෙකො පිණ්ඩවාරිකො ද්වාරෙ

ධීතො දිස්වා “ථෙරො උපාසිකාය සද්ධිං එකාසනෙ නිසින්තො” ති සඤ්ඤං පටිලභිත්වා පුනප්පුනං ඔලොකෙසි. ථෙරොපි “අයං මයි අසුද්ධලද්ධිකො ජාතො” ති සල්ලක්ඛෙත්වා කතහත්තකිච්චො විහාරං ගන්ත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං පවිසිත්වා අත්තොව නිසීදි. සොපි භික්ඛු “ථෙරං වොදෙස්සාමී” ති ආගන්ත්වා උක්කාසිත්වා ද්වාරං විවරි. ථෙරො තස්ස චිත්තං ඤත්වා ආකාසෙ උප්පතිත්වා කුටාගාරකණ්ණිකං නිස්සාය පල්ලඬකෙන නිසීදි. සොපි භික්ඛු අත්තො පවිසිත්වා මඤ්චඤ්ච හෙට්ඨාමඤ්චඤ්ච ඔලොකෙත්වා ථෙරං අපස්සන්තො උද්ධං උල්ලොකෙසි, අථ ආකාසෙ නිසින්තං ථෙරං දිස්වා “හත්තෙ, එවං මහිද්ධිකා නාම තුම්හෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං එකාසනෙ නිසින්තභාවං වදාපෙථ එවා” ති ආහ. ථෙරො “අත්තරසරස්සෙවෙසො ආවුසො දොසො, අහං පන තං සද්ධාපෙතුං අසක්කොන්තො එවමකාසිං, රක්ඛෙය්‍යාසි ම” ත්ති වත්වා ඔතරිති.

**446.** ඉතො පරං සා වෙ එවං වදෙය්‍යාතිආදි සබ්බං පටිඤ්ඤාය කාරණාකාරදස්සනත්ථං වුත්තං, තත්ථ මාතුගාමස්ස මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තොති මාතුගාමස්ස මග්ගෙ මෙටුනං ධම්මං පටිසෙවන්තොති අත්ථො. නිසජ්ජාය කාරෙතබ්බොති නිසජ්ජං පටිජානිත්වා මෙටුනධම්මපටිසෙවනං අප්පටිජානන්තො මෙටුනධම්මපාරාජිකාපත්තියා අකාරෙත්වා නිසජ්ජාමත්තෙන යං ආපත්තිං ආපජ්ජති තාය කාරෙතබ්බො, පාවිත්තියාපත්තියා කාරෙතබ්බොති අත්ථො. එතෙන නයෙන සබ්බවතුක්කෙසු විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

**451.** සික්ඛාපදපරියොසානෙ පන ආපත්තානාපත්තිපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං වුත්තෙසු ගමනං පටිජානාතීතිආදීසු ගමනං පටිජානාතීති “රහොනිසජ්ජස්සාදන්ථං ගතොමිහී” ති එවං ගමනං පටිජානාති, නිසජ්ජන්ති නිසජ්ජස්සාදෙනෙව නිසජ්ජං පටිජානාති. ආපත්තින්ති තීසු අඤ්ඤතරං ආපත්තිං. ආපත්තියා කාරෙතබ්බොති තීසු යං පටිජානාති, තාය කාරෙතබ්බො. සෙසමෙත්ථ වතුක්කෙ උත්තානාධිප්පායමෙව. දුතියවතුක්කෙ පන ගමනං න පටිජානාතීති රහො නිසජ්ජස්සාදවසෙන න පටිජානාති, “සලාකහත්තාදිනා අත්තනො කම්මෙන ගතොමිහී, සා පන මය්හං නිසින්තට්ඨානං ආගතා” ති වදති. සෙසමෙත්ථාපි උත්තානාධිප්පායමෙව.

අයං පන සබ්බත්ථ විනිච්ඡයො – රහො නිසජ්ජස්සාදොති මෙටුනධම්මසන්තිස්සිතකිලෙසො වුච්චති. යො භික්ඛු තෙනස්සාදෙන මාතුගාමස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො අක්ඛිං අඤ්ඤෙති, දුක්කටං. නිවාසනං නිවාසෙති, කායබන්ධනං බන්ධති, විවරං පාරුපති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. ගච්ඡති, පදවාරෙ පදවාරෙ දුක්කටං. ගන්ත්වා නිසීදති, දුක්කටමෙව. මාතුගාමෙ ආගන්ත්වා නිසින්තමත්තෙ පාවිත්තියං. සවෙ සා ඉත්ථී කෙනචි කර්ණියෙන උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදති, නිසජ්ජාය නිසජ්ජාය පාවිත්තියං. යං සන්ධාය ගතො, සා න දිට්ඨා, අඤ්ඤා ආගන්ත්වා නිසීදති, අස්සාදෙ උප්පන්තෙ පාවිත්තියං. මහාපච්චරියං පන “ගමනකාලතො පට්ඨාය අසුද්ධචිත්තත්තා ආපත්තියෙවා” ති වුත්තං. සවෙ සම්බහුලා ආගච්ඡන්ති, මාතුගාමගණනාය පාවිත්තියාති. සවෙ උට්ඨායුට්ඨාය පුනප්පුනං නිසීදන්ති, නිසජ්ජාගණනාය පාවිත්තියාති. අනියමෙත්වා



දිට්‍ඨිදිට්ඨිය සද්ධිං රහස්සාදං කප්පෙස්සාමිති ගන්ත්වා නිසින්තස්සාපි  
ආගතාගතානං වසෙන පුනප්පුනං නිසප්පාවසෙන ච චුත්තනයෙනෙව ආපත්තියො  
වෙදිතබ්බා. සචෙ සුද්ධචිත්තෙන ගන්ත්වා නිසින්තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා  
නිසින්තාය ඉත්ථියා රහස්සාදො උප්පජ්ජති අනාපත්ති.

සමුට්ඨානාදීනි පයමපාරාජිකසදිසානෙවාති.

පයමඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 2. දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා

**452.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති දුතියඅනියතසික්ඛාපදං. තත්ථ භගවතා  
පටික්ඛිත්තන්තිආදිමහි ‘‘යං එකො එකාය රහො පටිච්ඡන්තො ආසනො  
අලංකම්මනියෙ නිසප්පං කප්පෙයා, තං නිසප්පං කප්පෙනුං පටික්ඛිත්ත’’න්ති එවං  
සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. ඉතරං හි ‘‘එකස්ස එකායා’’ති වත්තබ්බං සියා, කස්මා?  
‘‘පටික්ඛිත්ත’’න්ති චුත්තත්තා. සාමිඅත්ථෙව චා එතං පටිච්ඡත්තවචනං වෙදිතබ්බං.

**453.** න භෙව බො පන පටිච්ඡන්තන්ති එත්ථ පන යමපි බහි පරික්ඛිත්තං  
අන්තො විවටං පරිවෙණඬගණාදි, තමපි අන්තොගධන්ති වෙදිතබ්බං. එවරූපඤ්ඤි  
යානං අප්පටිච්ඡන්තයෙව ගහිතන්ති මහාපච්චරියං චුත්තං. සෙසං  
පයමසික්ඛාපදනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. කෙවලඤ්ඤි ඉධ ඉත්ථිපි පුරිසොපි යො කොචි  
විඤ්ඤා අනන්ධො අබ්බරො අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ ධිතො වා නිසින්තො  
වා වික්ඛිත්තොපි නිද්දායන්තොපි අනාපත්තිං කරොති. බ්බරො පන චක්ඛුමාපි  
අන්ධො වා අබ්බරොපි න කරොති. පාරාජිකාපත්තිඤ්ඤව පරිහාපෙත්වා  
දුට්ඨුල්ලවාචාපත්ති චුත්තාති අයං විසෙසො. සෙසං පුරිමසදිසමෙව. උභයත්ථාපි  
උම්මත්තකආදිකම්මිකානං අනාපත්ති.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදංසික්ඛාපදං තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො, වාචාචිත්තතො,  
කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති. කිරියං, සඤ්ඤාවිමොක්ඛං, සචිත්තකං,  
ලොකවජ්ජං, කායකම්මං, වජිකම්මං, අකුසලචිත්තං, සුඛමජ්ඣත්තවෙදනාහි  
ද්විවෙදනං. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

දුතියඅනියතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

අනියතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 4. නිස්සග්ගියකණ්ඩං

### 1. චීවරවග්ගො

## 1. පයමකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

තිංස නිස්සග්ගියා ධම්මා, යෙ චුත්තා සමිතාවිනා;  
තෙසං දානි කරිස්සාමි, අපුබ්බපදවණ්ණනං.

**459.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා වෙසාලියං විහරති ගොතමකෙ වෙනියෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන භගවතා භික්ඛූනං තිච්චරං අනුඤ්ඤාතං හොතීති එත්ථ තිච්චරන්ති අන්තරවාසකො උත්තරාසඬිගො සඬිසාටීති ඉදං චිවරත්තයං පරිභුඤ්ජිතුං අනුඤ්ඤාතං හොති. යත්ථ පනෙනං අනුඤ්ඤාතං, යදා ච අනුඤ්ඤාතං, යෙන ච කාරණෙන අනුඤ්ඤාතං, තං සබ්බං චිවරක්ඛන්ධකෙ ජීවකචත්ථස්මිං (මහාව. 326 ආදයො) ආගතමෙව. අඤ්ඤෙනෙව තිච්චරෙන ගාමං පවිසන්තීති යෙන විහාරෙ අවිසන්ති න්හානඤ්ච ඔතරන්ති, තතො අඤ්ඤෙන, එවං දිවසෙ දිවසෙ නව චිවරානි ධාරෙන්නි.

**460.** උප්පන්නං හොතීති අනුපඤ්ඤත්තියා ද්වාරං දදමානං පටිලාභවසෙන උප්පන්නං හොති, නො නිප්පන්නිවසෙන.

ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස දාතුකාමො හොතීති ආයස්මා කිර ආනන්දො භගවන්තං යපෙත්වා අඤ්ඤො එවරුපො ගුණවිසිටියො පුග්ගලො නත්ථීති ගුණබ්බුමානෙන ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං අතිමමායති. සො සදාපි මනාපං චිවරං ලභිත්වා රජිත්වා කප්පබ්බිද්දං දත්වා ථෙරස්සෙව දෙනි, පුරෙහත්තෙ පණිතං යාගුබ්ජ්ජකං වා පිණ්ඩපාතං වා ලභිත්වාපි ථෙරස්සෙව දෙනි, පවිජාහත්තෙ මධුචාණිකාදීනි ලභිත්වාපි ථෙරස්සෙව දෙනි, උපටියාකකුලෙහි දාරකෙ නික්ඛාමෙත්වා පබ්බාපෙත්වාපි ථෙරස්ස සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගාහාපෙත්වා සයං අනුසාවනකම්මං කරොති. ආයස්මාපි සාරිපුත්තො “පිතු කත්තබ්බකිච්චං නාම ජෙට්ඨපුත්තස්ස භාරො, තං මයා භගවතො කත්තබ්බං කිච්චං ආනන්දො කරොති, අහං ආනන්දං නිස්සාය අප්පොස්සුක්කො විහරිතුං ලභාමි” ති ආයස්මන්තං ආනන්දං අතිවිය මමායති, සොපි මනාපං චිවරං ලභිත්වා ආනන්දත්ථෙරස්සෙව දෙනීති සබ්බං පුරිමසදිසමෙව. එවං ගුණබ්බුමානෙන මමායන්තො තදා උප්පන්නම්පි තං චිවරං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස දාතුකාමො හොතීති වෙදිතබ්බො.

නවමං වා භගවා දිවසං දසමං වානි එත්ථ පන සවෙ භවෙය්‍ය “කථං ථෙරො ජානාති” ති? බහුහි කාරණෙහි ජානාති. සාරිපුත්තත්ථෙරො කිර ජනපදවාරිකං පක්කමන්තො ආනන්දත්ථෙරං ආපුච්ඡිත්වා ච පක්කමති “අහං එත්තකෙන නාම කාලෙන ආගච්ඡිස්සාමි, එත්ථන්තරෙ භගවන්තං මා පමජ්ජී” ති. සවෙ සම්මුඛා න ආපුච්ඡති, භික්ඛූ පෙසෙත්වාපි ආපුච්ඡිත්වා ගච්ඡති. සවෙ අඤ්ඤත්ථ වස්සං වසති, යෙ පයමතරං භික්ඛූ ආගච්ඡන්ති, තෙ එවං පහිණති “මම වචනෙන භගවතො ච පාදෙ සිරසා වන්දම, ආනන්දස්ස ච ආරොග්‍යං වත්වා මං ‘අසුකදිවසෙ නාම ආගමිස්සති’ ති වදාම” ති සදා ච යථාපරිච්ඡින්නදිවසෙයෙව එති. අපිවායස්මා ආනන්දො අනුමානෙනපි ජානාති “එත්තකෙ දිවසෙ භගවතා වියොගං සහන්තො

අධිවාසෙන්තො ආයස්මා සාරිපුත්තො වසී, ඉතො දානි පටියාය අසුකං නාම දිවසං න අතික්කමිස්සති අද්ධා ආගමිස්සති” ති. යෙසං යෙසඤ්ඤි පඤ්ඤා මහති තෙසං තෙසං භගවති පෙමඤ්ච ගාරවො ව මහා භොතීති ඉමිනා නායෙනාපි ජානාති. එවං බහුභි කාරණෙහි ජානාති. තෙනාහ – “නවමං වා භගවා දිවසං දසමං වා” ති. එවං චුත්තෙ යස්මා ඉදං සික්ඛාපදං පණ්ණත්තිවජ්ජං, න ලොකවජ්ජං; තස්මා ආයස්මතො ආනන්දෙන චුත්තසදිසමෙව පරිච්ඡෙදං කරොන්තො “අථ බො භගවා...පෙ.... ධාරෙතු” ති. සචෙ පන ථෙරෙන අද්ධමාසො වා මාසො වා උද්දිට්ඨො අභවිස්ස, සොපි භගවතා අනුඤ්ඤාතො අස්ස.

**462-3. නිට්ඨිතච්චරස්මිත්ති යෙන කෙනචි නිට්ඨානෙන නිට්ඨිතෙ ච්චරස්මිං.** යස්මා පන තං ච්චරං කරණෙනපි නිට්ඨිතං හොති, නස්සනාදිහිපි තස්මාස්ස පදභාජනෙ අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං භික්ඛුනො ච්චරං කතං වා භොතීතිආදි චුත්තං. තත්ථ කතන්ති සුවිකම්මපරියොසානෙන කතං, සුවිකම්මපරියොසානං නාම යංකිඤ්චි සුවියා කත්තබ්බං පාසපට්ඨගණ්ඨිකපට්ඨපරියොසානං කත්වා සුවියා පටිසාමනං. නට්ඨන්ති වොරාදිහි භටං, එතම්පි හි කරණපලිබොධස්ස නිට්ඨිතත්තා නිට්ඨිතන්ති චුච්චති. චිතට්ඨන්ති උපච්ඡාදිහි බාධිතං. දඩ්ඪන්ති අග්ගිනා දඩ්ඨං. ච්චරාසා වා උපච්ඡන්තාති “අසුකස්මිං නාම කුලෙ ච්චරං ලභිස්සාමි” ති යා ච්චරාසා උප්පන්නා හොති, සා වා උපච්ඡන්තා, එතෙසම්පි හි කරණපලිබොධස්සෙව නිට්ඨිතත්තා නිට්ඨිතභාවො වෙදිතබ්බො.

**උබ්භතස්මිං කථිතෙති කථිතෙ ව උබ්භතස්මිං.** එතෙන දුතියස්ස පලිබොධස්ස අභාවං දස්සෙති. තං පන කථිතං යස්මා අට්ඨසු වා මාතිකාසු එකාය අන්තරුබ්භාරෙන වා උද්ධරියති, තෙනස්ස නිද්දෙසෙ “අට්ඨන්තං මාතිකාන” තිආදි චුත්තං. තත්ථ “අට්ඨිමා, භික්ඛවෙ, මාතිකා කථිතස්ස උබ්භාරාය – පක්කමනන්තිකා, නිට්ඨානන්තිකා, සන්තිට්ඨානන්තිකා, නාසනන්තිකා, සවනන්තිකා, ආසාවච්ඡෙදිකා, සිමාතික්කන්තිකා, සහුබ්භාරා” ති එවං අට්ඨ මාතිකායො කථිතක්ඛන්ධකෙ ආගතා. අන්තරුබ්භාරොපි “සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො; යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, සඬ්ඝො කථිතං උද්ධරෙය්‍ය, එසා ඤත්ති. සුඤ්ඤා මෙ, භන්තෙ, සඬ්ඝො; සඬ්ඝො කථිතං උද්ධරති, යස්සායස්මතො බමති, කථිතස්ස උබ්භාරො, සො තුණ්හස්ස; යස්ස නක්ඛමති, සො භාසෙය්‍ය. උබ්භතං සඬ්ඝෙන කථිතං, බමති සඬ්ඝස්ස, තස්මා තුණ්හී, එවමෙනං ධාරයාමි” ති (පාවි. 926) එවං භික්ඛුනිවිහඬගෙ ආගතො. තත්ථ යං වත්තබ්බං තං ආගතට්ඨානෙයෙව වණ්ණයිස්සාම. ඉධ පන චුච්චමානෙ පාළි ආහරිතබ්බා හොති, අත්ථොපි වත්තබ්බො. චුත්තොපි ව න සුවිඤ්ඤෙය්‍යො හොති, අට්ඨානෙ චුත්තත්තාය.

දසාහපරමන්ති දස අභානි පරමො පරිච්ඡෙදො අස්සාති දසාහපරමො, තං දසාහපරමං කාලං ධාරෙතබ්බන්ති අත්ථො. පදභාජනෙ පන අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං “දසාහපරමතා ධාරෙතබ්බ” ති චුත්තං. ඉදඤ්ඤි චුත්තං හොති

“දසාහපරම” න්ති එත්ථ යා දසාහපරමතා දසාහපරමභාවො, අයං එත්තකො කාලො යාව නාතික්කමති තාව ධාරෙතබ්බන්ති.

අධිට්ඨිතවිකප්පිතෙසු අපරියාපන්නත්තා අතිරෙකං විවරන්ති අතිරෙකවිවරං. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ වුත්තං “අනධිට්ඨිතං අවිකප්පිත” න්ති.

ජන්නං විවරානං අඤ්ඤතරන්ති බොමං, කප්පාසිකං, කොසෙයාං, කම්බලං, සාණං, භඩ්ගන්ති ඉමෙසං ජන්නං විවරානං අඤ්ඤතරං. එතෙන විවරස්ස ජාතිං දස්සෙත්වා ඉදානි පමාණං දස්සෙතුං “විකප්පනුපගං පච්ඡිම” න්ති ආහ. තස්ස පමාණං දීඝතො ද්වෙ විදත්ථියො, තිරියං විදත්ථි. තත්‍රායං පාළි – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ආයාමෙන අට්ඨඬ්ගුලං සුගතඬ්ගුලෙන චතුරඬ්ගුලවිත්ථතං පච්ඡිමං විවරං විකප්පෙතු” න්ති (මහාව. 358).

තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති තං යථාචුත්තජාතිප්පමාණං විවරං දසාහපරමං කාලං අතික්කාමයතො, එත්ථන්තරෙ යථා අතිරෙකවිවරං න භොති තථා අකුබ්බතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං, තඤ්ච විවරං නිස්සග්ගියං භොති, පාවිත්තියාපත්ති වස්ස භොතිති අත්ථො. අථ වා නිස්සජ්ජනං නිස්සග්ගියං, පුබ්බභාගෙ කත්තබ්බස්ස විනයකම්මස්සෙතං නාමං. නිස්සග්ගියමස්ස අත්ථිති නිස්සග්ගියම්චිවෙව. කිත්තං? පාවිත්තියං. තං අතික්කාමයතො සනිස්සග්ගියවිනයකම්මං පාවිත්තියං භොතිති අයමෙත්ථ අත්ථො. පදභාජනෙ පන පට්ඨමං තාව අත්ථවිකප්පං දස්සෙතුං “තං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං භොති” ති මාතිකං යපෙත්වා “එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං භොති, නිස්සජ්ජිතබ්බ” න්ති වුත්තං. පුන යස්ස ච නිස්සජ්ජිතබ්බං, යථා ච නිස්සජ්ජිතබ්බං, තං දස්සෙතුං “සඬ්ඝස්ස වා” තිආදි වුත්තං. තත්ථ එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ එත්ථ යං දිවසං විවරං උප්පන්නං තස්ස යො අරුණො, සො උප්පන්නදිවසනිස්සිතො, තස්මා විවරුප්පාදිවසඵන සද්ධිං එකාදසෙ අරුණුග්ගමනෙ නිස්සග්ගියං භොතිති වෙදිතබ්බං. සවෙපි බහුනි එකජ්ඣං බන්ධිත්වා වා වෙයෙත්වා වා යපිතානි එකාව ආපත්ති. අබද්ධාවෙය්තෙසු වත්ථුගණනාය ආපත්තියො.

නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්ති දෙසෙතබ්බාති කථං දෙසෙතබ්බා? යථා බන්ධකෙ වුත්තං, කථඤ්ච තත්ථ වුත්තං? එවං වුත්තං – “තෙන, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනා සඬ්ඝං උපසඬ්ඝමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා වුඩ්ඨානං භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුට්ඨං නිසීදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනියො – ‘අහං, හන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපන්නො, තං පට්ඨෙසෙමි’” ති (වුළුව. 239). ඉධ පන සවෙ එකං විවරං භොති “එකං නිස්සග්ගියං පාවිත්තිය” න්ති වත්තබ්බං. සවෙ ද්වෙ, “ද්වෙ” ති වත්තබ්බං. සවෙ බහුනි “සම්බහුලානි” ති වත්තබ්බං. නිස්සජ්ජනෙපි සවෙ එකං යථාපාළිමෙව “ඉදං මෙ, හන්තෙ, විවර” න්ති වත්තබ්බං. සවෙ ද්වෙ වා බහුනි වා, “ඉමානි මෙ, හන්තෙ, විවරානි දසාහාතික්කන්තානි නිස්සග්ගියානි, ඉමානාහං සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාමි” ති වත්තබ්බං. පාළිං වත්තුං අසක්කොන්නෙන අඤ්ඤථාපි වත්තබ්බං.



බ්‍යක්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බාති බන්ධකෙ  
වුත්තනයෙනෙව පටිග්ගහෙතබ්බා. එවඤ්ඤි තත්ථ වුත්තං – “බ්‍යක්තෙන භික්ඛුනා  
පටිබලෙන සඬ්ඝො ඤාපෙතබ්බො –

‘සුඤ්ඤානං මෙ භන්තෙ සඬ්ඝො, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු ආපත්තිං සරති  
විවරති උත්තානං කරොති දෙසෙති, යදි සඬ්ඝස්ස පත්තකල්ලං, අහං  
ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගහෙය්‍ය’න්ති.

තෙන වත්තබ්බො ‘පස්සසි’ති? ‘ආම, පස්සාමි’ති. ආයතිං සංවරෙය්‍යාසි’ති  
(වුළුව. 239). ද්විසු පන සම්බහුලාසු වා පුරිමනයෙනෙව වචනහෙදො ඤාතබ්බො.

විවරදානෙපි “සඬ්ඝො ඉමං විවරං ඉමානි විවරානි”ති වත්ථුවසෙන වචනහෙදො  
වෙදිතබ්බො. ගණස්ස ච පුග්ගලස්ස ච නිස්සජ්ජනෙපි එසෙව නයො.

ආපත්තිදෙසනාපටිග්ගහණෙසු පනෙත්ථ අයං පාළි – “තෙන, භික්ඛවෙ,  
භික්ඛුනා සම්බහුලෙ භික්ඛු උපසඬ්ඝමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා වුඬ්ඝානං  
භික්ඛුනං පාදෙ වන්දිත්වා උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස  
වචනියො – ‘අහං, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපන්නො තං පටිදෙසෙමි’ති.  
බ්‍යක්තෙන භික්ඛුනා පටිබලෙන තෙ භික්ඛු ඤාපෙතබ්බො –

‘සුඤ්ඤානං මෙ ආයස්මන්තා, අයං ඉත්ථන්තාමො භික්ඛු ආපත්තිං සරති  
විවරති උත්තානං කරොති දෙසෙති. යදායස්මන්තානං පත්තකල්ලං, අහං  
ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො ආපත්තිං පටිග්ගහෙය්‍ය’න්ති.

තෙන වත්තබ්බො ‘පස්සසි’ති? ‘ආම, පස්සාමි’ති. ‘ආයතිං සංවරෙය්‍යාසි’ති.

තෙන භික්ඛුනා එකං භික්ඛුං උපසඬ්ඝමිත්වා එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං කරිත්වා  
උක්කුටිකං නිසිදිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා එවමස්ස වචනියො – ‘අහං, ආවුසො,  
ඉත්ථන්තාමං ආපත්තිං ආපන්නො තං පටිදෙසෙමි’ති. තෙන වත්තබ්බො  
‘පස්සසි’ති, ආම පස්සාමිති ආයතිං සංවරෙය්‍යාසි’ති (වුළුව. 239). තත්ථ  
පුරිමනයෙනෙව ආපත්තියා නාමග්ගහණං වචනහෙදො ච වෙදිතබ්බො.

යථා ච ගණස්ස නිස්සජ්ජනෙ එවං ද්විත්තං නිස්සජ්ජනෙපි පාළි වෙදිතබ්බො. යදි  
හි විසෙසො භවෙය්‍ය, යථෙව “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිණ්ණන්තං  
පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං, එවඤ්ඤි පන, භික්ඛවෙ, කාතබ්බො. බ්‍යක්තෙන භික්ඛුනා  
පටිබලෙන තෙ භික්ඛු ඤාපෙතබ්බො”තිආදිනා නයෙන “තිණ්ණන්තං  
පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං”න්ති වත්වා පුන “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, ද්විත්තං  
පාරිසුද්ධිඋපොසථං කාතුං, එවඤ්ඤි පන, භික්ඛවෙ, කාතබ්බො. ථෙරෙන භික්ඛුනා  
එකංසං උත්තරාසඬ්ඝං”න්තිආදිනා (මහාව. 168) නයෙන විසුංයෙව ද්විත්තං  
පාරිසුද්ධිඋපොසථො වුත්තො, එවමිධාපි විසුං පාළිං වදෙය්‍ය, යස්මා පන නත්ථි,  
තස්මා අවත්වා ගතොති, ගණස්ස වුත්තා පාළියෙවෙත්ථ පාළි.

ආපත්තිපටිග්ගහණ පන අයං විසෙසො, යථා ගණස්ස නිස්සජ්ජිත්වා ආපත්තියා දෙසියමානාය ආපත්තිපටිග්ගහණකො භික්ඛු ඤත්තිං යපෙනි, එවං අට්ඨපෙත්වා ද්විසු අඤ්ඤාතරෙන යථා එකපුග්ගලො පටිග්ගණ්හාති, එවං ආපත්ති පටිග්ගහෙතබ්බො. ද්විත්තඤ්ඤි ඤත්තිට්ඨපනා නාම නත්ථි, යදි සියා ද්විත්තං පාරිසුද්ධිඋපොසථං විසුං න වදෙය්‍යා.

නිස්සට්ඨවීවරදානෙපි යථා “ඉමං වීවරං ආයස්මතො දම්මී”ති එකො වදති, එවං “ඉමං මයං වීවරං ආයස්මතො දෙමා”ති වත්තුං වට්ටති. ඉතො ගරුකතරානි භි ඤත්තිදුතියකම්මානිපි “අපලොකෙත්වා කාතබ්බානී”ති වුත්තානි අත්ථි, තෙසං එතං අනුලොමං නිස්සට්ඨවීවරං පන දාතබ්බමෙව අදාතුං න ලබ්හති, විනයකම්මමත්තඤ්ඤෙනං. න තං තෙන සඬ්ඝස්ස වා ගණස්ස වා පුග්ගලස්ස වා දිත්තමෙව හොතිති.

**468.** දසාහානික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤීති දසාහං අතික්කන්තෙ වීවරෙ “අතික්කන්තං ඉද්”න්ති එවංසඤ්ඤී, දසාහෙ වා අතික්කන්තෙ “අතික්කන්තො දසාහො”ති එවංසඤ්ඤී. නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති න ඉධ සඤ්ඤා රක්ඛති. යොපි එවංසඤ්ඤී, තස්සපි තං වීවරං නිස්සග්ගියං පාවිත්තියාපත්ති ව. සනිස්සග්ගියවිනයකම්මං වා පාවිත්තියන්ති උභොපි අත්ථවිකප්පා යුජ්ජන්ති. එස නයො සබ්බත්ථ.

අවිස්සජ්ජිතෙ විස්සජ්ජිතසඤ්ඤීති කස්සපි අදිත්තෙ අපරිච්චත්තෙ “පරිච්චත්තං මයා”ති එවංසඤ්ඤී.

අනට්ඨෙ නට්ඨසඤ්ඤීති අත්තනො වීවරෙන සද්ධිං බහුනි අඤ්ඤෙසං වීවරානි එකතො යපිතානි වොරා හරන්ති. තත්‍රෙස අත්තනො වීවරෙ අනට්ඨෙ නට්ඨසඤ්ඤී හොති. එස නයො අවිනට්ඨාදීසුපි.

අවිලුත්තෙති එත්ථ පන ගබ්භං භින්දිත්වා පසය්භාවහාරවසෙන අවිලුත්තෙති වෙදිතබ්බං.

අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති ආපත්ති දුක්කට්ඨසාති සකිං නිවත්ථං වා සකිං පාරුතං වා කායතො අමොචෙත්වා දිවසම්පි වීවරති, එකාව ආපත්ති. මොචෙත්වා මොචෙත්වා නිවාසෙති වා පාරුපති වා පයොගෙ පයොගෙ දුක්කට්ඨං. දුන්නිවත්ථං වා දුප්පාරුතං වා සණ්ඨපෙත්තස්ස අනාපත්ති. අඤ්ඤස්ස තං පරිභුඤ්ජනොපි අනාපත්ති, “අනාපත්ති අඤ්ඤෙන කතං පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජති”ති (පාරා. 570) ආදිවචනඤ්ඤෙත්ථ සාධකං. අනතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤීතො වෙමතිකස්ස ව දුක්කට්ඨං පරිභොගං සන්ධාය වුත්තං.

**469.** “අනාපත්ති අත්තොදසාහං අධිට්ඨෙති, විකප්පෙති”ති එත්ථ පන අධිට්ඨානුපගං විකප්පනුපගඤ්ඤි වෙදිතබ්බං. තත්‍රායං පාළි – අථ ඛො භික්ඛුනං එතදභොසි – “යානි තානි භගවතා අනුඤ්ඤාතානි ‘නිවීර’න්ති වා

‘වස්සිකසාටිකා’ ති වා ‘නිසීදන’ න් ති වා ‘පච්චත්ථරණ’ න් ති වා ‘කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදී’ ති වා මුඛපුඤ්ජනවොළකන් ති වා පරික්ඛාරවොළකන් ති වා සබ්බානි තානි අධිට්ඨානබ්බානීති නු ඛො උදාහු විකප්පෙනබ්බානී” ති, භගවතො එතමන්ථං ආරොචෙසුං –

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨානං න විකප්පෙනුං;  
වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨානං තතො පරං විකප්පෙනුං;  
නිසීදනං අධිට්ඨානං න විකප්පෙනුං; පච්චත්ථරණං අධිට්ඨානං න විකප්පෙනුං;  
කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදීං යාවආබාධා අධිට්ඨානං තතො පරං විකප්පෙනුං;  
මුඛපුඤ්ජනවොළං අධිට්ඨානං න විකප්පෙනුං; පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨානං න විකප්පෙනු” න් ති (මහාව. 358).

“තත්ථ තිච්චරං” අධිට්ඨානන්තෙන රජිත්වා කප්පබ්බන්දුං දත්වා පමාණයුත්තමෙව අධිට්ඨානබ්බං. තස්ස පමාණං උක්කට්ඨපරිච්ඡේදෙන සුගතච්චරතො උභනකං වට්ටති, ලාමකපරිච්ඡේදෙන සඬ්ඝාටියා උත්තරාසඬ්ගස්ස ව දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකං තිරියං මුට්ඨිත්තිකං පමාණං වට්ටති. අන්තරවාසකො දීඝතො මුට්ඨිපඤ්චකො තිරියං ද්විභත්ථොපි වට්ටති. පාරුපණෙනපි හි සක්කා නාහිං පට්ඨිඡාදෙනුන්ති. චුත්තප්පමාණතො පන අතිරෙකං උභනකඤ්ච පරික්ඛාරවොළකන්ති අධිට්ඨානබ්බං.

තත්ථ යස්මා “ද්වෙ ච්චරස්ස අධිට්ඨානා – කායෙන වා අධිට්ඨෙති, වාචාය වා අධිට්ඨෙති” ති (පරි. 322) චුත්තං, තස්මා පුරාණසඬ්ඝාටිං “ඉමං සඬ්ඝාටිං පච්චුද්ධරාමි” ති පච්චුද්ධරිත්වා නවං සඬ්ඝාටිං භත්ථොන ගහෙත්වා “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි” ති විත්තෙන ආභොගං කත්වා කායවිකාරං කරොන්තෙන කායෙන අධිට්ඨානබ්බා. ඉදං කායෙන අධිට්ඨානං, තං යෙන කෙනචි සරීරාවයවෙන අච්ඡස්ත්තස්ස න වට්ටති. වාචාය අධිට්ඨානෙන පන වච්ඡේදං කත්වා වාචාය අධිට්ඨානබ්බා. තත්ත්වං අධිට්ඨානං – සවෙ භත්ථපාසෙ හොති “ඉමං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි” ති වාචා භිත්තිබ්බා. අථ අන්තොගබ්බෙන වා උපරිපාසාදෙ වා සාමන්තවිහාරෙ වා හොති යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං සඬ්ඝාටිං අධිට්ඨාමි” ති වාචා භිත්තිබ්බා. එස නයො උත්තරාසඬ්ගෙ අන්තරවාසකෙ ව. නාමමත්තමෙව හි විසෙසො. තස්මා සබ්බානි සඬ්ඝාටිං උත්තරාසඬ්ගං අන්තරවාසකන්ති එවං අත්තනො නාමෙනෙව අධිට්ඨානබ්බානි. සවෙ අධිට්ඨන්තිවා යපිතවත්ථොපි සඬ්ඝාටිආදීනි කරොති, නිට්ඨිතෙ රජනෙ ව කප්පෙ ව ඉමං “පච්චුද්ධරාමි” ති පච්චුද්ධරිත්වා පුන අධිට්ඨානබ්බානි. අධිට්ඨිතෙන පන සද්ධිං මහත්තරමෙව දුතියපට්ටං වා ඛණ්ඩං වා සංසිබ්බන්තෙන පුන අධිට්ඨානබ්බමෙව. සමෙ වා බුද්දකෙ වා අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථි.

තිච්චරං පන පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨානං වට්ටති න වට්ටතිති?  
මහාපදුමත්ථෙරො කිරාහ – “තිච්චරං තිච්චරමෙව අධිට්ඨානබ්බං. සවෙ පරික්ඛාරවොළාධිට්ඨානං ලභෙය්‍ය උදොස්සිකස්සික්ඛාපදෙ පරිභාරො නිරත්ථකො

හවෙය්‍යා” ති. එවං වුත්තෙ කිර අවසෙසා හික්ඛු ආහංසු – “පරික්ඛාරවොළමිපි හගවතාව අධිට්ඨානබ්බන්ති වුත්තං, තස්මා වට්ටති” ති. මහාපච්චරියමිපි වුත්තං “පරික්ඛාරවොළං නාම පාටෙක්කං නිධානමුඛමෙතන්ති තිච්චරං පරික්ඛාරවොළන්ති අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජිතං වට්ටති. උදොසිතසික්ඛාපදෙ පන තිච්චරං අධිට්ඨන්තිවා පරිහරන්තස්ස පරිහාරො වුත්තො” ති.

උභතොච්ඡධිගහාණකො පුණ්ණවාලිකවාසි මහාතිස්සත්ථෙරොපි කිර ආහ – “මයං පුබ්බෙ මහාථෙරානං අස්සුමහ, අරඤ්ඤවාසිනො හික්ඛු රුක්ඛසුසිරාදීසු චිවරං යපෙත්වා පධානං පදහනත්ථාය ගච්ඡන්ති. සාමන්තවිහාරෙ ධම්මසවනත්ථාය ගතානඤ්ච නෙසං සුරියෙ උට්ඨිතෙ සාමණෙරා වා දහරහික්ඛු වා පත්තචිවරං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, තස්මා සුඛපරිභොගත්ථං තිච්චරං පරික්ඛාරවොළන්ති අධිට්ඨානං වට්ටති” ති. මහාපච්චරියමිපි වුත්තං පුබ්බෙ ආරඤ්ඤිකා හික්ඛු අඛද්ධසීමායං දුප්පරිහාරන්ති තිච්චරං පරික්ඛාරවොළමෙව අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජිංසු” ති.

“වස්සිකසාටිකා” අනතිරිත්තප්පමාණා නාමං ගහෙත්වා වුත්තනයෙනෙව චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ අධිට්ඨානබ්බා, තතො පරං පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා. වණ්ණහෙදමත්තරත්තාපි වෙසා වට්ටති. ද්වෙ පන න වට්ටන්ති. “නිසීදනං” වුත්තනයෙන අධිට්ඨානබ්බමෙව, තඤ්ච බො පමාණයුත්තං එකමෙව, ද්වෙ න වට්ටන්ති. “පච්චත්ථරණ” මිපි අධිට්ඨානබ්බමෙව, තං පන මහන්තමිපි වට්ටති, එකමිපි වට්ටති, බහුනිපි වට්ටන්ති. නීලමිපි පිතකමිපි සදසමිපි පුප්පදසමිපි සබ්බස්පකාරං වට්ටති. සකිං අධිට්ඨිතං අධිට්ඨිතමෙව හොති. “කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදි” යාව ආබාධො අත්ථි, තාව පමාණිකා අධිට්ඨානබ්බා. ආබාධෙ වූපසන්තෙ පච්චුද්ධරිත්වා විකප්පෙතබ්බා, එකාව වට්ටති. “මුඛපුඤ්ජනවොළං” අධිට්ඨානබ්බමෙව, යාව එකං ධොවියති, තාව අඤ්ඤං පරිභොගත්ථාය ඉච්ඡිතබ්බන්ති ද්වෙ වට්ටන්ති. අපරෙ පන ථෙරා “නිධානමුඛමෙතං බහුනිපි වට්ටන්ති” ති වදන්ති. පරික්ඛාරවොළෙ ගණනා නත්ථි, යත්තකං ඉච්ඡති තත්තකං අධිට්ඨානබ්බමෙව. ථවිකාපි පරිස්සාවනමිපි විකප්පනුපගං පච්ඡිමච්චරප්පමාණං “පරික්ඛාරවොළක” න්ති අධිට්ඨානබ්බමෙව. බහුනි එකතො කත්වා “ඉමානි චිවරානි පරික්ඛාරවොළානි අධිට්ඨාමි” ති අධිට්ඨානුමිපි වට්ටතියෙව. හෙසප්පනවකම්මමාතාපිතුආදීනං අත්ථාය යපෙත්තෙනපි අධිට්ඨානබ්බමෙව. මහාපච්චරියං පන “අනාපත්ති” ති වුත්තං. මඤ්චහිසි පියකහිසි බිම්බොහනං පාවාරො කොපවොති එතෙසු පන සෙනාසනපරික්ඛාරත්ථාය දින්නපච්චත්ථරණෙ ව අධිට්ඨානකිච්චං නත්ථියෙව.

අධිට්ඨිතචිවරං පන පරිභුඤ්ජනො කථං අධිට්ඨානං විජහති? අඤ්ඤස්ස දානෙන, අච්ඡින්නදිත්වා ගහණෙන, විස්සාසග්ගාහෙන, භීතායාවත්තනෙන, සික්ඛාපච්චක්ඛානෙන, කාලංකිරියාය, ලිඛිගපරිවත්තනෙන, පච්චුද්ධරණෙන, ඡිද්දභාවෙනානි ඉමෙහි නවහි කාරණෙහි විජහති. තත්ථ පුරිමෙහි අට්ඨහි සබ්බචිවරානි අධිට්ඨානං විජහන්ති, ඡිද්දභාවෙන පන තිච්චරස්සෙව සබ්බඅට්ඨකථාසු අධිට්ඨානවිජහනං වුත්තං, තඤ්ච නබ්බිට්ඨිප්පමාණෙන ඡිද්දෙන.



තත්ථ නබ්බිට්ඨිප්පමාණං කනිට්ඨභිගුලිනබ්බසෙන වෙදිතබ්බං, ඡිද්දඤ්ච විනිබ්බිද්ධඡිද්දමෙව. ඡිද්දස්ස හි අබ්භන්තරෙ එකතන්තු වෙපි අවිඡින්නො හොති, රක්ඛති. තත්ථ සඤ්ඤාපිට්ඨා ව උත්තරාසභිගස්ස ව දීඝන්තතො විදන්ථිප්පමාණස්ස තිරියන්තතො අට්ඨභිගුලප්පමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං හින්දති, පරතො න හින්දති. අන්තරවාසකස්ස පන දීඝන්තතො විදන්ථිප්පමාණස්සෙව තිරියන්තතො චතුරභිගුලප්පමාණස්ස පදෙසස්ස ඔරතො ඡිද්දං අධිට්ඨානං හින්දති, පරතො න හින්දති. තස්මා ජාතෙ ඡිද්දෙ තං වීචරං අතිරෙකවීචරට්ඨානෙ තිට්ඨති, සුවිකම්මං කත්වා පුන අධිට්ඨානබ්බං. මහාසුමත්ථෙරො පනාහ – “පමාණවීචරස්ස යත්ථ කත්ථවි ඡිද්දං අධිට්ඨානං හින්දති, මහන්තස්ස පන පමාණතො ඛහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න හින්දති, අන්තොජාතං හින්දති” ති. කරච්ඡිකතිස්සත්ථෙරො ආහ – “බුද්දකං මහන්තං න පමාණං, ද්වෙ වීචරානි පාරුපන්තස්ස වාමහත්ථෙ සඤ්ඤාපිට්ඨානෙ ඡිද්දං අධිට්ඨානං න හින්දති, ඔරහාගෙ හින්දති. අන්තරවාසකස්සපි ඔවට්ඨිකං කරොන්තෙන සඤ්ඤාපිට්ඨානෙ ඡිද්දං න හින්දති, තතො ඔරං හින්දති” ති. අන්ධකට්ඨකථායං පන තිථිවරෙ මහාසුමත්ථෙරවාදං පමාණං කත්වා උත්තරිමිපි ඉදං වුත්තං. “පච්ඡිමප්පමාණං අධිට්ඨානං රක්ඛති” ති. පරික්ඛාරවොළෙ දීඝසො අට්ඨභිගුලෙ සුගතභිගුලෙන තිරියං චතුරභිගුලෙ යත්ථ කත්ථවි ඡිද්දං අධිට්ඨානං විජහති. මහන්තෙ වොළෙ තතො පරෙන ඡිද්දං අධිට්ඨානං න විජහති. එස නයො සබ්බෙසු අධිට්ඨානබ්බකෙසු වීචරෙසු” ති.

තත්ථ යස්මා සබ්බෙසම්පි අධිට්ඨානබ්බකවීචරානං විකප්පනුපගපච්ඡිමප්පමාණතො අඤ්ඤං පච්ඡිමප්පමාණං නාම නත්ථි, යඤ්ඤි නිසිදන-කණ්ඩුප්පට්ඨිජාදි-වස්සිකසාට්ඨානං පමාණං වුත්තං, තං උක්කට්ඨං, තතො උත්තරි පටිසිද්ධත්තා න පච්ඡිමං තතො හෙට්ඨා අප්පට්ඨිද්ධත්තා. තිථිවරස්සාපි සුගතවීචරප්පමාණතො උභනකත්තං උක්කට්ඨප්පමාණමෙව. පච්ඡිමං පන විසුං සුත්තෙ වුත්තං නත්ථි. මුඛපුඤ්ජනපච්චත්ථරණපරික්ඛාරවොළානං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො නත්ථියෙව. විකප්පනුපගපච්ඡිමෙන පන පච්ඡිමපරිච්ඡෙදො වුත්තො. තස්මා යං තාව අන්ධකට්ඨකථායං “පච්ඡිමප්පමාණං අධිට්ඨානං රක්ඛති” ති වත්වා තත්ථ පරික්ඛාරවොළස්සෙව සුගතභිගුලෙන අට්ඨභිගුලචතුරභිගුලපච්ඡිමප්පමාණං දස්සෙත්වා ඉතරෙසං තිථිවරාදීනං මුට්ඨිපඤ්චකාදිපහෙදං පච්ඡිමප්පමාණං සන්ධාය “එස නයො සබ්බෙසු අධිට්ඨානබ්බකෙසු වීචරෙසු” ති වුත්තං, තං න සමෙති.

කරච්ඡිකතිස්සත්ථෙරවාදෙපි දීඝන්තතොයෙව ඡිද්දං දස්සිතං, තිරියන්තතො න දස්සිතං, තස්මා සො අපරිච්ඡින්නො. මහාසුමත්ථෙරවාදෙ “පමාණවීචරස්ස යත්ථ කත්ථවි ඡිද්දං අධිට්ඨානං හින්දති, මහන්තස්ස පන පමාණතො ඛහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න හින්දති” ති වුත්තං. ඉදං පන න වුත්තං – “ඉදං නාම පමාණවීචරං ඉතො උත්තරි මහන්තං වීචර” ති. අපිචෙත්ථ තිථිවරාදීනං මුට්ඨිපඤ්චකාදිපහෙදං පච්ඡිමප්පමාණන්ති අධිප්පෙන. තත්ථ යදි පච්ඡිමප්පමාණතො ඛහි ඡිද්දං අධිට්ඨානං න හින්දෙය්‍ය, උක්කට්ඨපත්තස්සාපි මජ්ඣිමපත්තස්ස වා ඔමකප්පමාණතො ඛහි

ඡිද්දං අධිට්ඨානං න භින්නදෙය්‍යා, න ච න භින්නති. තස්මා අයම්පි වාදො අපරිච්ඡින්නො.

යො පනායං සබ්බපයමො අට්ඨකථාවාදො, අයමෙවෙත්ථ පමාණං. කස්මා? පරිච්ඡෙදසබ්භාවතො. තිථිවරස්ස හි පච්ඡිමප්පමාණඤ්ච ඡිද්දප්පමාණඤ්ච ඡිද්දප්පත්තිදෙසප්පමාණඤ්ච සබ්බඅට්ඨකථාසුයෙව පරිච්ඡින්නදිත්වා වුත්තං, තස්මා ස්වෙව වාදො පමාණං. අද්ධා හි සො භගවතො අධිප්පායං අනුගන්ත්වා වුත්තො. ඉතරෙසු පන නෙව පරිච්ඡෙදො අත්ථි, න පුබ්බාපරං සමෙතීති.

යො පන දුබ්බලට්ඨානෙ පයමං අග්ගලං දත්වා පච්ඡා දුබ්බලට්ඨානං ඡින්නදිත්වා අපනෙති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. මණ්ඩලපරිවත්තනෙපි එසෙව නයො. දුපට්ඨස්ස එකස්මිං පටලෙ ඡිද්දෙ වා ජාතෙ ගලිතෙ වා අධිට්ඨානං න භිජ්ජති, බුද්දකං ටීවරං මහන්තං කරොති, මහන්තං වා බුද්දකං කරොති, අධිට්ඨානං න භිජ්ජති. උභො කොට්ඨො මජ්ඣෙක කරොන්තො සවෙ පයමං ඡින්නදිත්වා පච්ඡා සට්ඨෙති, අධිට්ඨානං භිජ්ජති. අථ සට්ඨෙත්වා ඡින්නති, න භිජ්ජති, රජකෙහි ධොවාපෙත්වා සෙතං කාරාපෙත්තස්සාපි අධිට්ඨානං අධිට්ඨානමෙවාති. අයං තාව “අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙති”ති එත්ථ අධිට්ඨානෙ විනිච්ඡයො.

විකප්පනෙ පන ද්වෙ විකප්පනා – සම්මුඛාවිකප්පනා ච පරම්මුඛාවිකප්පනා ච. කථං සම්මුඛාවිකප්පනා භොතීති? ටීවරානං එකබ්‍රහ්මචං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා “‘ඉමං ටීවර’න්ති වා ‘ඉමානි ටීවරානි’ති වා ‘එතං ටීවර’න්ති වා ‘එතානි ටීවරානි’”ති වා “තුය්හං විකප්පෙමි”ති වත්තබ්බං, අයමෙකා සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභුඤ්ජිතුං පන විස්සජ්ජෙතුං වා අධිට්ඨාතුං වා න වට්ටති. “මය්හං සන්තකං, මය්හං සන්තකානි පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති එවං පන වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම භොති. තතොපහුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

අපරොපි නයො – තථෙව ටීවරානං එකබ්‍රහ්මචං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා තස්සෙව භික්ඛුනො සන්නිකෙ “‘ඉමං ටීවර’න්ති වා ‘ඉමානි ටීවරානි’ති වා ‘එතං ටීවර’න්ති වා ‘එතානි ටීවරානි’”ති වා වත්වා පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙසු අඤ්ඤතරස්ස අත්තනා අභිරුචිතස්ස යස්ස කස්සචි නාමං ගහෙත්වා “‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො විකප්පෙමි’ති වා ‘තිස්සාය භික්ඛුනියා, සික්ඛමානාය, තිස්සස්ස සාමණෙරස්ස, තිස්සාය සාමණෙරියා විකප්පෙමි’”ති වා වත්තබ්බං, අයං අපරොපි සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීසු පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා “‘තිස්සස්ස භික්ඛුනො සන්තකං...පෙ... තිස්සාය සාමණෙරියා සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි’”ති වුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම භොති. තතොපහුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

කථං පරම්මුඛාවිකප්පනා භොතීති? ටීවරානං තථෙව එකබ්‍රහ්මචං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා “‘ඉමං ටීවර’න්ති වා ‘ඉමානි ටීවරානි’ති වා

‘එතං චීවර’න්ති වා ‘එතානි චීවරානි’” ති වා වත්වා “තුය්හං විකප්පනත්ථාය දම්මි” ති වත්තබ්බං. තෙන වත්තබ්බො – “කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා” ති? තතො ඉතරොන පුරිමනයෙනෙව “තිස්සො භික්ඛුනි වා...පෙ.... තිස්සා සාමණෙරි” ති වා වත්තබ්බං. පුන තෙන භික්ඛුනා “අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දම්මිති වා...පෙ.... තිස්සාය සාමණෙරියා දම්මි” ති වා වත්තබ්බං, අයං පරම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීසු පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා දුතියසම්මුඛාවිකප්පනායං චුත්තනයෙනෙව “ඉත්ථන්තාමස්ස සන්තකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි” ති චුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම හොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

ද්විත්තං විකප්පනානං කිං නානාකරණං? සම්මුඛාවිකප්පනායං සයං විකප්පෙත්වා පරොන පච්චුද්ධාරාපෙති. පරම්මුඛාවිකප්පනාය පරොනෙව විකප්පාපෙත්වා පරොනෙව පච්චුද්ධාරාපෙති, ඉදමෙත්ථ නානාකරණං. සචෙ පන යස්ස විකප්පෙති, සො පඤ්ඤත්තිකොවිදො න හොති, න ජානාති පච්චුද්ධරිතුං, තං චීවරං ගහෙත්වා අඤ්ඤස්ස ඛ්‍යත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුන විකප්පෙත්වා පච්චුද්ධාරාපෙතබ්බං. විකප්පිතවිකප්පනා නාමෙසා වට්ටති. අයං “විකප්පෙති” ති ඉමස්මිං පදෙ විනිච්ඡයො.

“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, තිචීවරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතු” න්තිආදිවචනතො ව ඉදං “විකප්පෙති” ති අවිසෙසෙන චුත්තවචනං විරුද්ධං විය දිස්සති, න ව විරුද්ධං තථාගතා භාසන්ති. තස්මා එවමස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො, තිචීවරං තිචීවරසඬ්ඛෙපෙනෙව පරිහරතො අධිට්ඨාතුමෙව අනුජානාමි, න විකප්පෙතුං. වස්සිකසාටිකං පන වාතුමාසතො පරං විකප්පෙතුමෙව න අධිට්ඨාතුං. එවඤ්ච සති යො තිචීවරෙ එකෙන චීවරෙන විජ්ජවසිතුකාමො හොති, තස්ස තිචීවරාධිට්ඨානං පච්චුද්ධරිත්වා විජ්ජවාසසුඛත්ථං විකප්පනාය ඔකාසො දින්නො හොති. දසාහාතික්කමෙ ව අනාපත්තීති එතෙනුපායෙන සබ්බත්ථ විකප්පනාය අජ්ජට්ඨිද්ධහාවො වෙදිතබ්බො.

විස්සජ්ජෙති අඤ්ඤස්ස දෙනි. කථං පන දින්නං හොති, කථං ගහිතං? “ඉමං තුය්හං දෙමි දදාමි දජ්ජාමි ඔණොපෙමි පරිච්චජාමි නිස්සජ්ජාමි විස්සජ්ජාමිති වා “ඉත්ථන්තාමස්ස දෙමි...පෙ.... නිස්සජ්ජාමි” ති වා වදති, සම්මුඛාපි පරම්මුඛාපි දින්නංයෙව හොති. “තුය්හං ගණ්හාහි” ති චුත්තෙ “මය්හං ගණ්හාමි” ති වදති, සුදින්නං සුග්ගහිතඤ්ච. “තච සන්තකං කරොහි, තච සන්තකං හොතු, තච සන්තකං කරිස්සසි” ති චුත්තෙ “මම සන්තකං කරොමි, මම සන්තකං හොතු, මම සන්තකං කරිස්සාමි” ති වදති, දුද්දින්නං දුග්ගහිතඤ්ච. තෙව දාතා දාතුං ජානාති, න ඉතරො ගහෙතුං. සචෙ පන “තච සන්තකං කරොහි” ති චුත්තෙ “සාධු, හන්තෙ, මය්හං ගණ්හාමි” ති ගණ්හාති, සුග්ගහිතං. සචෙ පන “එකො ගණ්හාහි” ති වදති, ඉතරො “න ගණ්හාමි” ති පුන සො “දින්නං මයා තුය්හං, ගණ්හාහි” ති වදති, ඉතරොපි “න මය්හං ඉමිනා අත්ථො” ති වදති. තතො පුරිමොපි “මයා දින්න” න්ති දසාහං

අතික්කාමෙති, පච්ඡිමොපි “මයා පටික්ඛිත්ත” න්ති. කස්ස ආපත්තිති? න කස්සවි ආපත්ති. යස්ස පන රුච්චති, තෙන අධිට්ඨන්තවා පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

යො පන අධිට්ඨානෙ වෙමතිකො, තෙන කිං කාතබ්බං? වෙමතිකභාවං ආරොචෙත්වා සචෙ අනධිට්ඨිතං භවිස්සති, එවං මෙ කප්පියං භොතීති වත්වා චුත්තනයෙනෙව නිස්සජ්ජිතබ්බං. න හි එවං ජානාපෙත්වා විනයකම්මං කරොන්තස්ස මුසාවාදො භොති. කෙච් පන “එකෙන භික්ඛුනා විස්සාසං ගහෙත්වා පුන දින්නං වට්ටති” ති වදන්ති, තං න යුජ්ජති. න හි තස්සෙතං විනයකම්මං, නාපි තං එත්තකෙන අඤ්ඤං වත්ථුං භොති.

නස්සතීතිආදි උත්තානත්ථමෙව. යො න දදෙය්‍ය ආපත්ති දුක්කට්ඨස්සාති එත්ථ “මය්‍යං දින්නං ඉමිනා” ති ඉමාය සඤ්ඤාය න දෙන්තස්ස දුක්කට්ඨං. තස්ස සන්තකභාවං පන ඤත්වා ලෙසෙන අච්ඡින්නදන්තො භණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතබ්බොති.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං සික්ඛාපදං කථිතසමුට්ඨානං නාම කායවාචානො ව කායවාචාචිත්තනො ව සමුට්ඨාති, අනධිට්ඨානෙන ව අවිකප්පනෙන ව ආපජ්ජනනො අකිරියං, සඤ්ඤාය අභාවෙපි න මුච්චති, අජානන්තොපි ආපජ්ජතීති නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං, තිච්ඡිත්තං, තිවෙදනන්ති.

පඨමකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 2. උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

**471.** තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවාති උදොසිතසික්ඛාපදං. තත්ථ සන්තරුත්තරෙනාති අත්තරන්ති අත්තරවාසකො චුච්චති, උත්තරන්ති උත්තරාසඬගො, සහ අත්තරෙන උත්තරං සන්තරුත්තරං, තෙන සන්තරුත්තරෙන, සහ අත්තරවාසකෙන උත්තරාසඬගෙනාති අත්ථො. කණ්ණකිතාතීති සෙදෙන ඵුට්ඨොකාසෙසු සඤ්ජාතකාළසෙතමණ්ඩලාති. අද්දස ඛො ආයස්මා ආනන්දො සෙනාසනචාරිකං ආභිණ්ඩන්තොති ථෙරො කිර භගවති දිවා පටිසල්ලානත්ථාය ගන්ධකුට්ඨං පටිට්ඨෙ තං ඔකාසං ලභිත්වා දුන්නික්ඛිත්තාති දාරුභණ්ඩමත්තිකාභණ්ඩාති පටිසාමෙන්නො අසම්මට්ඨට්ඨානං සම්මජ්ජන්තො ගිලානෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො තෙසං භික්ඛුනං සෙනාසනට්ඨානං සම්පත්තො අද්දස. තෙන චුත්තං – “අද්දස ඛො ආයස්මා ආනන්දො සෙනාසනචාරිකං ආභිණ්ඩන්තො” ති.

**473.** අවිජ්ජවාසසම්මුතිං දාතුන්ති අවිජ්ජවාසෙ සම්මුති අවිජ්ජවාසසම්මුති, අවිජ්ජවාසාය වා සම්මුති අවිජ්ජවාසසම්මුති. කො පනෙත්ථ ආනිසංසො? යෙන විචරෙන විජ්ජවසති, තං නිස්සග්ගියං න භොති, ආපත්තිඤ්ච නාපජ්ජති. කිත්තකං කාලං? මහාසුමත්ථෙරො තාව ආහ – “යාව රොගො න වූපසමති, වූපසන්තෙ පන



රොගෙ සීසං වීවරටියානං ආගන්තබ්බං” න්ති. මහාපදුමත්ථෙරො ආහ - “සීසං ආගච්ඡන්තො රොගො පටිකුප්පෙය්‍යා, තස්මා සණ්ඨං ආගන්තබ්බං. යනො පටියාය හි සත්ථං වා පරියෙසති, ‘ගච්ඡාමි’ ති ආහොගං වා කරොති, තනො පටියාය වට්ටති. ‘න දානි ගමිස්සාමි’ ති එවං පන ධුරනික්ඛෙපං කරොන්තෙන පච්චුද්ධරිතබ්බං, අතිරෙකච්චරටියානෙ යස්සති” ති. සචෙ පනස්ස රොගො පටිකුප්පති, කිං කාතබ්බන්ති? චුස්සදෙවත්ථෙරො තාව ආහ - “සචෙ සොයෙව රොගො පටිකුප්පති, සා එව සම්මුති, පුන සම්මුතිදානකිව්වං නත්ථි. අථඤ්ඤො කුප්පති, පුන දාතබ්බා සම්මුති” ති. උපතිස්සත්ථෙරො ආහ - “සො වා රොගො හොතු, අඤ්ඤො වා පුන සම්මුතිදානකිව්වං නත්ථි” ති.

**475-6. නිට්ඨිතච්චරස්මිං භික්ඛුනාති ඉධ පන පුරිමසික්ඛාපදෙ විය අත්ථං.** අග්ගහෙත්වා නිට්ඨිතෙ ච්චරස්මිං භික්ඛුනොති එවං සාම්චසෙන කරණචචනස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො. කරණචසෙන හි භික්ඛුනා ඉදං නාම කාතබ්බන්ති නත්ථි. සාම්චසෙන පන භික්ඛුනො ච්චරස්මිං නිට්ඨිතෙ කථිතෙ ව උඛ්භතෙ එවං ඡින්නපලිබ්බොධො එකරත්තම්පි වෙ භික්ඛු තිච්චරෙන විජ්ජවසෙය්‍යාති එවං අත්ථො යුජ්ජති. තත්ථ තිච්චරෙනාති අධිට්ඨිතෙසු තිසු ච්චරෙසු යෙන කෙනවි. එකෙන විජ්ජවුත්ථොපි හි තිච්චරෙන විජ්ජවුත්ථො හොති, පටිසිද්ධපරියාපන්නෙන විජ්ජවුත්ථත්තා. තෙනෙවස්ස පදහාජනෙ “සඬ්ඝාටියා වා” තිආදි වුත්තං. විජ්ජවසෙය්‍යාති විජ්ජයුත්තො වසෙය්‍යා.

**477-8. ගාමො එකුපචාරොතිආදි අවිජ්ජචාසලක්ඛණචචත්ථාපනත්ථං වුත්තං.** තනො පරං යථාක්කමෙන තානෙව පන්නරස මාතිකාපදානි විත්ථාරෙන්තො “ගාමො එකුපචාරො නාමා” තිආදිමාහ. තත්ථ එකකුලස්ස ගාමොති එකස්ස රඤ්ඤො වා හොජකස්ස වා ගාමො. පරික්ඛිත්තොති යෙන කෙනවි පාකාරෙන වා වතියා වා පරික්ඛාය වා පරික්ඛිත්තො. එත්තාවතා එකකුලගාමස්ස එකුපචාරතා දස්සිතා. අන්තොගාමෙ වත්ථබ්බන්ති එවරුපෙ ගාමෙ වීවරං නික්ඛිපිත්වා ගාමඛ්භන්තරෙ යථාරුචිතෙ යානෙ අරුණං උටියාපෙතුං වට්ටති. අපරික්ඛිත්තොති ඉමිනා තස්සෙව ගාමස්ස නානුපචාරතා දස්සිතා. එවරුපෙ ගාමෙ යස්මිං සරෙ වීවරං නික්ඛිත්තං, තත්ථ වත්ථබ්බං. හත්ථපාසා වා න විජ්ජිතබ්බන්ති අථ වා තං සරං සමන්තතො හත්ථපාසා න විජ්ජිතබ්බං, අඬ්ඬතෙය්‍යරතනජ්ජමාණජ්ජදෙසා උද්ධං න විජ්ජිතබ්බන්ති වුත්තං හොති. අඬ්ඬතෙය්‍යරතනඛ්භන්තරෙ පන වත්ථුං වට්ටති. තං පමාණං අතික්කම්ඨවා සචෙපි ඉද්ධිමා භික්ඛු ආකාසෙ අරුණං උටියාපෙති, නිස්සග්ගියමෙව හොති. එත්ථ ව යස්මිං සරෙති සරපරිච්ඡෙදො “එකකුලස්ස නිවෙසනං හොති” තිආදිනා (පාරා. 480) ලක්ඛණෙන වෙදිතබ්බො.

**479. නානාකුලස්ස ගාමොති නානාරාජුනං වා හොජකානං වා ගාමො,** වෙසාලිකුසිනාරාදිසදිසො. පරික්ඛිත්තොති ඉමිනා නානාකුලගාමස්ස එකුපචාරතා දස්සිතා. සභායෙ වා ද්වාරමූලෙ වාති එත්ථ සභායන්ති ලිඬ්ගඛ්‍යත්තයෙන සභා වුත්තා. ද්වාරමූලෙති නගරද්වාරස්ස සම්පෙ. ඉදං වුත්තං හොති - එවරුපෙ ගාමෙ යස්මිං සරෙ වීවරං නික්ඛිත්තං, තත්ථ වා වත්ථබ්බං. තත්ථ සද්දසඬ්ඝට්ටනෙන වා

ජනසම්බාධෙන වා වසිතුං අසක්කොත්තෙන සභායෙ වා වත්ථබ්බං නගරද්වාරමූලෙ වා. තත්‍රපි වසිතුං අසක්කොත්තෙන යත්ථ කත්ථවි ඵාසුකට්ඨානෙ වසිත්වා අන්තොඅරුණෙ ආගම්ම තෙසංයෙව සභායද්වාරමූලානං හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං. සරස්ස පන චීවරස්ස වා හත්ථපාසෙ වත්තබ්බමෙව නත්ථි.

සභායං ගච්ඡන්තෙන හත්ථපාසෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වාති සචෙ සරෙ අට්ඨපෙත්වා සභායෙ යපෙස්සාමිති සභායං ගච්ඡති, තෙන සභායං ගච්ඡන්තෙන හත්ථපාසෙති හත්ථං පසාරෙත්වා “හන්දිමං චීවරං යපෙමි”ති ඵවං නික්ඛෙපසුබ්බෙ හත්ථපාසගතෙ කිස්මිඤ්චි ආපණෙ චීවරං නික්ඛිපිත්වා පුරිමනයෙනෙව සභායෙ වා වත්ථබ්බං ද්වාරමූලෙ වා, හත්ථපාසා වා න විජහිතබ්බං.

තත්‍රායං විනිච්ඡයො – චූස්සදෙවත්ථෙරො තාව ආහ – “චීවරහත්ථපාසෙ වසිතබ්බං නත්ථි, යත්ථ කත්ථවි චීවරහත්ථපාසෙපි සභායහත්ථපාසෙපි ද්වාරහත්ථපාසෙපි වසිතුං වට්ඨති”ති. උපතිස්සත්ථෙරො පනාහ – “නගරස්ස බහුනිපි ද්වාරානි හොත්ති බහුනිපි සභායානි, තස්මා සබ්බත්ථ න වට්ඨති. යස්සා පන චීරියා චීවරං යපිතං යං තස්සා සම්මුඛට්ඨානෙ සභායඤ්ච ද්වාරඤ්ච තස්ස සභායස්ස ච ද්වාරස්ස ච හත්ථපාසා න විජහිතබ්බං. ඵවඤ්චි සති සක්කා චීවරස්ස පවත්ති ජානිතු”න්ති. සභායං පන ගච්ඡන්තෙන යස්ස ආපණිකස්ස හත්ථෙ නික්ඛිත්තං, සචෙ සො තං චීවරං අනිහරිත්වා සරෙ නික්ඛිපති, චීවරහත්ථපාසො න රක්ඛති, සරස්ස හත්ථපාසෙ වත්ථබ්බං. සචෙ මහන්තං සරං හොති, ද්වෙ චීරියො ඵරිත්වා යීතං පුරතො වා පච්ඡතො වා හත්ථපාසෙයෙව අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං. සභායෙ නික්ඛිපිත්වා පන සභායෙ වා තස්ස සම්මුඛෙ නගරද්වාරමූලෙ වා තෙසංයෙව හත්ථපාසෙ වා අරුණං උට්ඨාපෙතබ්බං.

අපරික්ඛිත්තොතිඉමිනා තස්සෙව ගාමස්ස නානුපවාරතා දස්සිතා. එතෙනෙවුපායෙන සබ්බත්ථ එකුපවාරතා ව නානුපවාරතා ව වෙදිතබ්බා. පාළියං පන “ගාමො එකුපවාරො නාමා”ති ඵවං ආදිමහි “අජ්ඣොකාසො එකුපවාරො නාමා”ති ඵවං අන්තෙ ව එකමෙව මාතිකාපදං උද්ධරිත්වා පදභාජනං විත්ථාරිතං. තස්මා තස්සෙව පදස්සානුසාරෙන සබ්බත්ථ පරික්ඛෙපාදිවසෙන එකුපවාරතා ව නානුපවාරතා ව වෙදිතබ්බා.

**480-1.** නිවෙසනාදීසු ඔවරකාති ගබ්භානංයෙවෙනං පරියායවචනං. හත්ථපාසා වාති ගබ්භස්ස හත්ථපාසා. ද්වාරමූලෙ වාති සබ්බෙසං සාධාරණෙ සරද්වාරමූලෙ. හත්ථපාසා වාති ගබ්භස්ස වා සරද්වාරමූලස්ස වා හත්ථපාසා.

**482-7.** උදොසිතොති යානාදීනං හණ්ඩානං සාලා. ඉතො පට්ඨාය ව නිවෙසනෙ චුත්තනයෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො. අට්ඨොති පටිරාජාදිපටිබාහනත්ථං. ඉට්ඨකාහි කතො බහලහිත්තිකො චතුපඤ්චභූමිකො පතිස්සයවිසෙසො. මාළොති එකකුටසඬ්ගහිතො චතුරස්සපාසාදො. පාසාදොති දීඝපාසාදො. හම්මියන්ති මුණ්ඩච්ඡදනපාසාදො.

**489.** සත්තබ්‍හන්තරාතිඵත්ථ එකං අබ්‍හන්තරං අට්ඨවිසතිහත්ථං හොති. සචෙ සත්ථො ගච්ඡන්තො ගාමං වා නදිං වා පරියාදිගිත්වා තිට්ඨති අන්තොපවිට්ඨෙන සද්ධිං එකාබද්ධො භුත්වා ඔරඤ්ච පාරඤ්ච ඵරිත්වා ධීනො හොති, සත්ථපරිභාරොව ලබ්‍හති. අථ ගාමෙ වා නදියා වා පරියාපන්තො හොති අන්තොපවිට්ඨො, ගාමපරිභාරො චෙව නදිපරිභාරො ච ලබ්‍හති. සචෙ විහාරසීමං අතික්කමිත්වා තිට්ඨති, අන්තොසීමාය ච වීචරං හොති, විහාරං ගන්ත්වා වසිතබ්බං. සචෙ බහිසීමාය වීචරං හොති සත්ථසමීපෙයෙව වසිතබ්බං. සචෙ ගච්ඡන්තො සකථෙ වා හග්ගෙ ගොණෙ වා නට්ඨෙ අන්තරා ඡිජ්ජති, යස්මිං කොට්ඨාසෙ වීචරං තත්ථ වසිතබ්බං.

**490.** එකකුලස්ස ඛේත්තෙ හත්ථපාසො නාම වීචරහත්ථපාසොයෙව, නානාකුලස්ස ඛේත්තෙ හත්ථපාසො නාම ඛේත්තද්වාරස්ස හත්ථපාසො. අපරික්ඛිත්තෙ වීචරස්සෙව හත්ථපාසො.

**491-4.** ධඤ්ඤකරණන්ති බලං වුව්වති. ආරාමොති පුජ්චාරාමො වා ඵලාරාමො වා. ද්විසුපි ඛේත්තෙ චුත්තසදිසොව විනිච්ඡයො. විහාරො නිවෙසනසදිසො. රුක්ඛමූලෙ අන්තොජායායන්ති ඡායාය පුට්ඨොකාසස්ස අන්තො ඵව. වීරළසාබස්ස පන රුක්ඛස්ස ආතපෙන පුට්ඨොකාසෙ යපිතං නිස්සග්ගියමෙව හොති, තස්මා තාදිසස්ස සාධාවිජායාය වා ඛන්ධවිජායාය වා යපෙනබ්බං. සචෙ සාධාය වා විටපෙ වා යපෙති, උපරි අඤ්ඤසාධාවිජායාය පුට්ඨොකාසෙයෙව යපෙනබ්බං. බුජ්ජරුක්ඛස්ස ඡායා දුරං ගච්ඡති, ඡායාය ගතට්ඨානෙ යපෙනුං වට්ටතියෙව. ඉධාපි හත්ථපාසො වීචරහත්ථපාසොයෙව.

අගාමකෙ අරඤ්ඤති අගාමකං නාම අරඤ්ඤං විඤ්ඤාට්ඨිආදීසු වා සමුද්දමජ්ඣෙ වා මච්ඡන්ධානං අගමනපථෙ දීපකෙසු ලබ්‍හති. සමන්තා සත්තබ්‍හන්තරාති මජ්ඣෙ ධීතස්ස සමන්තා සබ්බදිසාසු සත්තබ්‍හන්තරා, විනිබ්බෙධෙන චුද්දස හොන්ති. මජ්ඣෙ නිසින්නො පුරත්ථිමාය වා පච්ඡිමාය වා දිසාය පරියන්තෙ යපිතවීචරං රක්ඛති. සචෙ පන අරුණුග්ගමනසමයෙ කෙසග්ගමත්තමපි පුරත්ථිමං දිසං ගච්ඡති, පච්ඡිමාය දිසාය වීචරං නිස්සග්ගියං හොති. එස නයො ඉතරස්මිං. උපොසථකාලෙ පන පරිසපරියන්තෙ නිසින්නහික්ඛුතො පට්ඨාය සත්තබ්‍හන්තරසීමා සොධෙතබ්බා. යත්තකං හික්ඛුසඬ්ඨො වඩ්ඪති, සීමාපි තත්තකං වඩ්ඪති.

**495.** අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජති ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති ඵත්ථ සචෙ පධානිකො හික්ඛු සබ්බරත්ති. පධානමනුයුඤ්ජිත්වා පච්චසසමයෙ “න්හායිස්සාමි” ති තිණ්ඨි වීචරාති තීරෙ යපෙත්වා නදිං ඔතරති, න්හායන්තස්සෙව වස්ස අරුණං උට්ඨහති, කිං කාතබ්බං. සො හි යදි උත්තරිත්වා වීචරං නිවාසෙති, නිස්සග්ගියවීචරං අනිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජනපච්චයා දුක්ඛට්ඨං ආපජ්ජති. අථ නග්ගො ගච්ඡති, ඵවමපි දුක්ඛට්ඨං ආපජ්ජති? න ආපජ්ජති. සො හි යාව අඤ්ඤං හික්ඛුං දිස්වා විනයකම්මං න කරොති, තාව තෙසං වීචරානං අපරිභොගාරහත්තා නට්ඨවීචරට්ඨානෙ ධීනො හොති. නට්ඨවීචරස්ස ච අකජ්ජියං නාම නත්ථි. තස්මා එකං නිවාසෙත්වා ද්වෙ

හත්ථෙත ගහෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා විනයකම්මං කාතබ්බං. සචෙ දුරෙ විහාරො හොති, අත්තරාමග්ගෙ මනුස්සා සඤ්චරන්ති. එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා එකං අංසකුටෙ යපෙත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ විහාරෙ සභාගහික්ඛු න පස්සති, හික්ඛාචාරං ගතා හොන්ති, සඬ්ඝාටිං බහිගාමෙ යපෙත්වා සන්තරුත්තරෙන ආසනසාලං ගන්ත්වා විනයකම්මං කාතබ්බං. සචෙ බහිගාමෙ චොරභයං හොති, පාරුපිත්වා ගන්තබ්බං. සචෙ ආසනසාලා සම්බාධා හොති ජනාකිණ්ණා, න සක්කා එකමන්තෙ වීචරං අපනෙත්වා විනයකම්මං කාතුං, එකං හික්ඛුං ආදාය බහිගාමං ගන්ත්වා විනයකම්මං කත්වා වීචරානි පරිභුඤ්ජිතබ්බානි.

සචෙ හික්ඛු දහරානං හත්ථෙ පත්තවීචරං දත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා පච්ඡිමෙ යාමෙ සයිතුකාමා හොන්ති, අත්තනො අත්තනො වීචරං හත්ථපාසෙ කත්වාච සයිතබ්බං. සචෙ ගච්ඡන්තානංයෙව අසම්පත්තෙසු දහරෙසු අරුණං උග්ගච්ඡති, වීචරං නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති, දහරානම්පි පුරතො ගච්ඡන්තානං ථෙරෙසු අසම්පත්තෙසු එසෙව නයො. මග්ගං විරජ්ඣිත්වා අරඤ්ඤ අඤ්ඤමඤ්ඤං අපස්සන්තෙසුපි එසෙව නයො. සචෙ පන දහරා “මයං, හත්තෙ, මුහුත්තං සයිත්වා අසුකස්මිං නාම ඔකාසෙ තුම්භෙ සම්පාපුණ්ස්සාමා” ති වත්වා යාච අරුණුග්ගමනා සයන්ති, වීචරඤ්ච නිස්සග්ගියං හොති, නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භති, දහරෙ උයොයාපෙත්වා ථෙරෙසු සයන්තෙසුපි එසෙව නයො. ද්වෙධාපථං දිස්වා ථෙරා “අයං මග්ගො” දහරා “අයං මග්ගො” ති වත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස වචනං අග්ගහෙත්වා ගතා, සහ අරුණුග්ගමනා වීචරානි ච නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භති. සචෙ දහරා මග්ගතො ඔක්කම්ම “අත්තොඅරුණෙයෙව නිවත්තිස්සාමා” ති හෙසජ්ජත්ථාය ගාමං පච්ඡිත්වා ආගච්ඡන්ති. අසම්පත්තානංයෙව ච තෙසං අරුණො උග්ගච්ඡති, වීචරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති. සචෙ පන ධෙනුභයෙන වා සුනඛභයෙන වා “මුහුත්තං යත්වා ගම්ස්සාමා” ති යත්වා වා නිසීදිත්වා වා ගච්ඡන්ති, අත්තරා අරුණෙ උග්ගතෙ වීචරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො ච පටිප්පස්සම්භති. සචෙ “අත්තොඅරුණෙයෙව ආගම්ස්සාමා” ති අත්තොසීමායං ගාමං පච්චියානං අත්තරා අරුණො උග්ගච්ඡති, නෙව වීචරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, න නිස්සයො පටිප්පස්සම්භති. සචෙ පන “විභායතු තාචා” ති නිසීදන්ති, අරුණෙ උග්ගතෙපි න වීචරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො පන පටිප්පස්සම්භති. යෙපි “අත්තොඅරුණෙයෙව ආගම්ස්සාමා” ති සාමන්තවිහාරං ධම්මසචනත්ථාය සඋස්සාහා ගච්ඡන්ති, අත්තරාමග්ගෙයෙව ච තෙසං අරුණො උග්ගච්ඡති, වීචරානි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයො පන න පටිප්පස්සම්භති. සචෙ ධම්මගාරචෙන “යාච පරියොසානං සුත්වාච ගම්ස්සාමා” ති නිසීදන්ති, සහ අරුණස්සුග්ගමනා වීචරානිපි නිස්සග්ගියානි හොන්ති, නිස්සයොපි පටිප්පස්සම්භති. ථෙරෙන දහරං වීචරධොවනත්ථාය ගාමකං පෙසෙන්නෙන අත්තනො වීචරං පච්චුද්ධරිත්වාච දාතබ්බං. දහරස්සාපි වීචරං පච්චුද්ධරාපෙත්වා යපෙතබ්බං. සචෙ අස්සති යා ගච්ඡති, අත්තනො වීචරං පච්චුද්ධරිත්වා දහරස්ස වීචරං විස්සාසෙන ගහෙත්වා යපෙතබ්බං. සචෙ ථෙරො නස්සරති, දහරො එව සරති, දහරෙන අත්තනො වීචරං පච්චුද්ධරිත්වා ථෙරස්ස වීචරං විස්සාසෙන ගහෙත්වා ගන්ත්වා



වත්තබ්බො “හත්තෙ, තුම්භාකං වීවරං අධිට්ඨානිත්වා පරිභුඤ්ජා” ති අත්තනොපි වීවරං අධිට්ඨානබ්බං. එවං එකස්ස සතියාපි ආපත්තිමොක්ඛො භොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු පටිමකථිතසික්ඛාපදෙ අනධිට්ඨානං අවිකප්පනඤ්ච අකිරියං, ඉධ අපච්චද්ධරණං අයමෙව විසෙසො. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

උදොසිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 3. තතියකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා

**497.** තෙන සමයෙනාති තතියකථිතසික්ඛාපදං. තත්ථ උස්සාපෙත්වා පුනස්පුනං විමජ්ජතීති “වලීසු නට්ඨාසු ඉදං මහත්තං භවිස්සතී” ති මඤ්ඤමානො උදකෙන සිඤ්චිත්වා පාදෙහි අක්කමිත්වා හත්ථෙහි උස්සාපෙත්වා උක්ඛිපිත්වා පිට්ඨියං සංසති, තං ආතපෙ සුක්ඛං පටිමප්පමාණමෙව භොති. සො පුනපි තථා කරොති, තෙන වුත්තං – “උස්සාපෙත්වා පුනස්පුනං විමජ්ජතී” ති. තං එවං කිලමත්තං භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්තොව දිස්වා නික්ඛමිත්වා සෙනාසනචාරිකං ආභිණ්ඩන්තො විය තත්ථ අගමාසි. තෙන වුත්තං – “අද්දස ඛො භගවා” තිආදි.

**499-500.** එකාදසමාසෙති එකං පච්ඡිමකත්තිකමාසං යපෙත්වා සෙසෙ එකාදසමාසෙ. සත්තමාසෙති කත්තිකමාසං හෙමන්තිකෙ ච වත්තාරොති පඤ්චමාසෙ යපෙත්වා සෙසෙ සත්තමාසෙ. කාලෙපි ආදිස්ස දිත්තන්ති සඬ්ඝස්ස වා “ඉදං අකාලවීවර”න්ති උද්දිසිත්වා දිත්තං, එකපුග්ගලස්ස වා “ඉදං තුය්හං දම්මී” ති දිත්තං.

සඬ්ඝතො වාති අත්තනො පත්තභාගවසෙන සඬ්ඝතො වා උප්පජ්ජෙය්‍ය. ගණතො වාති ඉදං සුත්තන්තිකගණස්ස දෙම, ඉදං ආභිධම්මිකගණස්සාති එවං ගණස්ස දෙන්ති. තතො අත්තනො පත්තභාගවසෙන ගණතො වා උප්පජ්ජෙය්‍ය.

නො වස්ස පාරිපුරීති නො චෙ පාරිපුරී භවෙය්‍ය, යත්තකෙන කසිරමානං අධිට්ඨානවීවරං පභොති, තඤ්චෙ වීවරං තත්තකං න භවෙය්‍ය, උභනකං භවෙය්‍යාති අත්ථො.

පච්චාසා භොති සඬ්ඝතො වාතිආදීසු අසුකදිවසං නාම සඬ්ඝො වීවරානි ලභිස්සති, ගණො ලභිස්සති, තතො මෙ වීවරං උප්පජ්ජස්සතීති එවං සඬ්ඝතො වා ගණතො වා පච්චාසා භොති. ඤාතකෙහි මෙ වීවරත්ථාය පෙසිතං, මිත්තෙහි පෙසිතං, තෙ ආගතා වීවරෙ දස්සන්තීති එවං ඤාතිතො වා මිත්තතො වා පච්චාසා භොති. පංසුකුලං වාති එත්ථ පන පංසුකුලං වා ලච්ඡාමීති එවං පච්චාසා භොතීති යොජෙතබ්බං. අත්තනො වා ධනෙනාති අත්තනො කප්පාසසුත්තාදිනා ධනෙන, අසුකදිවසං නාම ලච්ඡාමීති එවං වා පච්චාසා භොතීති අත්ථො.

තනො වෙ උත්තරි නික්ඛිපෙය්‍ය සතියාපි පච්චාසායාති මාසපරමතො වෙ උත්තරි නික්ඛිපෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තියන්ති අත්ථො. එවං පන අවත්වා යස්මා අත්තරා උප්පජ්ජමානෙ පච්චාසාචීවරෙ මූලචීවරස්ස උප්පන්නදිවසතො යාව විසතිමො දිවසො තාව උප්පන්නං පච්චාසාචීවරං මූලචීවරං අත්තතො ගතිකං කරොති, තතො උද්ධං මූලචීවරං පච්චාසාචීවරං අත්තතො ගතිකං කරොති. තස්මා තං විසෙසං දස්සෙතුං ‘‘තදහුප්පන්නෙ මූලචීවරෙ’’තිආදිනා නයෙන පදභාජනං වුත්තං, තං උත්තානත්ථමෙව.

විසභාගෙ උප්පන්නෙ මූලචීවරෙති යදි මූලචීවරං සංඝං, පච්චාසාචීවරං ථූලං, න සක්කා යොජෙතුං. රත්තියො ච සෙසා භොන්ති, න තාව මාසො පුරති, න අකාමා නිග්ගහෙන චීවරං කාරෙතඛිං. අඤ්ඤං පච්චාසාචීවරං ලභිත්වායෙව කාලඛන්තරෙ කාරෙතඛිං. පච්චාසාචීවරමපි පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨාතඛිං. අථ මූලචීවරං ථූලං භොති, පච්චාසාචීවරං සංඝං, මූලචීවරං පරික්ඛාරවොළං අධිට්ඨහිත්වා පච්චාසාචීවරමෙව මූලචීවරං කත්වා ය්‍යෙතඛිං. තං පුන මාසපරිහාරං ලභති, එතෙතූපායෙන යාව ඉච්ඡති තාව අඤ්ඤමඤ්ඤං මූලචීවරං කත්වා ය්‍යෙතුං වට්ටති. සෙසං උත්තානමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි පයමකථිතසදිසානෙවාති.

තතියකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

#### 4. පුරාණචීවරසික්ඛාපදවණ්ණනා

**503-5.** තෙන සමයෙනාති පුරාණචීවරසික්ඛාපදං. තත්ථ යාව සත්තමා පිනාමහයුගාති පිතුපිතා පිනාමහො, පිනාමහස්ස යුගං පිනාමහයුගං. යුගන්ති ආයුජ්ජමාණං වූච්චති. අභිලාප මත්තමෙව චෙතං. අත්ථතො පන පිනාමහොයෙව පිනාමහයුගං. තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිනාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා. එවං යාව සත්තමො පුරිසො තාව යා අසම්බද්ධා සා යාව සත්තමා පිනාමහයුගා අසම්බද්ධාති වූච්චති. දෙසනාමුඛමෙව චෙතං. ‘‘මානිතො වා පිනිතො වා’’තිවචනතො පන පිනාමහයුගමපි පිනාමහියුගමපි මානාමහයුගමපි මානාමහියුගමපි තෙසං භාතුහගිනීභාගිනෙය්‍යපුත්තපපුත්තාදයොපි සබ්බෙ ඉධ සඬගහිතා එවාති චෙදිතඛිං.

තත්‍රායං විත්ථාරනෙයො – පිතා පිතුපිතා තස්ස පිතා තස්සාපි පිතාති එවං යාව සත්තමා යුගා, පිතා පිතුමාතා තස්සා පිතා ච මාතා ච භාතා ච හගිනී ච පුත්තා ච ධීතරො වාති එවමපි උද්ධඤ්ච අධො ච යාව සත්තමා යුගා, පිතා පිතුභාතා පිතුහගිනී පිතුපුත්තා පිතුධීතරො තෙසමපි පුත්තධීතුපරමපරාති එවමපි යාව සත්තමා යුගා, මාතා මාතුමාතා තස්සා මාතා තස්සාපි මාතාති එවමපි යාව සත්තමා යුගා, මාතා මාතුපිතා තස්ස මාතා ච පිතා ච භාතා ච හගිනී ච පුත්තා ච ධීතරො වාති, එවමපි උද්ධඤ්ච අධො ච යාව සත්තමා යුගා, මාතා මාතුභාතා මාතුහගිනී මාතුපුත්තා

මාතුධීතරො තෙසම්පි පුත්තධීතුපරම්පරාති එවම්පි යාව සත්තමා යුගා, නෙව මාතුසම්බන්ධෙන න පිතුසම්බන්ධෙන සම්බද්ධා, අයං අඤ්ඤාතිකා නාම.

උභතො සඨසෙති භික්ඛුනිසඨසෙ ඤාත්තිවතුත්ථෙන භික්ඛුසඨසෙ ඤාත්තිවතුත්ථෙනාති අට්ඨවාචිකවිනයකම්මෙන උපසම්පන්නා.

සකිං නිවත්ථම්පි සකිං පාරුතම්පිති රජිත්වා කජ්ජං කත්වා එකචාරම්පි නිවත්ථං වා පාරුතං වා. අන්තමසො පරිභොගසීසෙන අංසෙ වා මත්ථකෙ වා කත්වා මග්ගං ගතො භොති, උස්සිසකං වා කත්වා නිපන්නො භොති, එතම්පි පුරාණචීවරමෙව. සචෙ පන පච්චත්ථරණස්ස භෙට්ඨා කත්වා නිපජ්ජති, හත්ථෙහි වා උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ විතානං කත්වා සීසෙන අචුසන්නො ගච්ඡති, අයං පරිභොගො නාම න භොතීති කුරුන්දියං වුත්තං.

ධොතං නිස්සග්ගියන්ති එත්ථ එවං ආණත්තා භික්ඛුනි ධොවනත්ථාය උද්ධනං සජ්ජෙති, දාරුනි සංහරති, අග්ගිං කරොති, උදකං ආහරති යාව නං ධොවිත්වා උක්ඛිපති, තාව භික්ඛුනියා පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං. ධොවිත්වා උක්ඛිත්තමත්තෙ නිස්සග්ගියං භොති. සචෙ දුද්ධොතන්ති මඤ්ඤමානා පුන සිඤ්චති වා ධොවති වා යාව නිට්ඨානං න ගච්ඡති තාව පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං. එස නයො රජනාකොටනෙසු. රජනදොණියඤ්චි රජනං ආකිරිත්වා යාව සකිං චීවරං රජති, තතො පුබ්බෙ යංකිඤ්ච රජනත්ථාය කරොති, පච්ඡා වා පට්ටජති, සබ්බත්ථ පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං. එවං ආකොටනෙපි පයොගො වෙදිතබ්බො.

**506.** අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤී පුරාණචීවරං ධොවාපෙතීති නො වෙපි “ඉමං ධොවා” ති වදති, අථ බො ධොවනත්ථාය කායචිකාරං කත්වා හත්ථෙන වා හත්ථෙ දෙති, පාදමුලෙ වා යපෙති, උපරි වා බිපති, සික්ඛමානාසාමණෙරිසාමණෙරඋපාසකතිත්ථියාදීනං වා හත්ථෙ පෙසෙති, නදීතිත්ථෙ ධොවන්තියා උපචාරෙ වා බිපති, අන්තොද්වාදසහත්ථෙ ඔකාසෙ යත්වා, ධොවාපිතංයෙව භොති. සචෙ පන උපචාරං මුඤ්චිත්වා ඔරතො යපෙති සා චෙ ධොවිත්වා ආනෙති, අනාපත්ති. සික්ඛමානාය වා සාමණෙරියා වා උපාසිකාය වා හත්ථෙ ධොවනත්ථාය දෙති, සා චෙ උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවති, ආපත්තියෙව. උපාසකස්ස හත්ථෙ දෙති, සො චෙ ලිඬිගෙ පරිවත්තෙ භික්ඛුනිසු පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා ධොවති, ආපත්තියෙව. සාමණෙරස්ස වා භික්ඛුස්ස වා හත්ථෙ දිත්තෙපි ලිඬිගපරිවත්තෙන එසෙව නයො.

ධොවාපෙති රජාපෙතීතිආදීසු එකෙන වත්ථුනා නිස්සග්ගියං, දුතියෙන දුක්කටං. තිණ්පි කාරාපෙන්තස්ස එකෙන නිස්සග්ගියං, සෙසෙහි ද්වෙ දුක්කටානි. යස්මා පනෙතාති ධොවනාදීනි පටිපාටියා වා උප්පටිපාටියා වා කාරෙන්තස්ස මොක්ඛො නත්ථි, තස්මා එත්ථ තිණ් වතුක්කානි වුත්තානි. සචෙපි හි “ඉමං චීවරං රජිත්වා ධොවිත්වා ආනෙහී” ති වුත්තෙ සා භික්ඛුනි පඨමං ධොවිත්වා පච්ඡා රජති, නිස්සග්ගියෙන දුක්කටමෙව. එවං සබ්බෙසු විපරීතවචනෙසු නයො නෙතබ්බො.

සවෙ පන “ධොවිත්වා ආනෙහි” ති වුත්තා ධොවති වෙව රජති ව, ධොවාපනපච්චයා එව ආපත්ති, රජනෙ අනාපත්ති. එවං සබ්බත්ථ වුත්තාධිකකරණෙ “අවුත්තා ධොවති” ති ඉමිනා ලක්ඛණෙන අනාපත්ති වෙදිතබ්බා. “ඉමස්මිං වීචරෙ යං කාතබ්බං, සබ්බං තං තුය්හං භාරො” ති වදන්තො පන එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො ආපජ්ජතිති.

අඤ්ඤාතිකාය වෙමතිකො අඤ්ඤාතිකාය ඤාතිකසඤ්ඤීති ඉමානිපි පදානි වුත්තානංයෙව තිණ්ණං චතුක්කානං වසෙන විත්ථාරතො වෙදිතබ්බානි.

එකතො උපසම්පන්නායාති භික්ඛුනිනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය ධොවාපෙන්තස්ස දුක්කටං. භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන යථාවත්ථුකමෙව, භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නා නාම පඤ්චසතා සාකියානියො.

**507.** අවුත්තා ධොවතීති උද්දෙසාය වා ඔවාදාය වා ආගතා කිලින්තං වීචරං දිස්වා යපිතට්ඨානතො ගහෙත්වා වා “දෙථ, අය්‍ය, ධොවිස්සාමී” ති ආහරාපෙන්වා වා ධොවති වෙව රජති ව ආකොටෙති ව, අයං අවුත්තා ධොවති නාම. යාපි “ඉමං වීචරං ධොවා” ති දහරං වා සාමණෙරං වා ආණාපෙන්තස්ස භික්ඛුනො සුත්වා “ආහරථය්‍ය අහං ධොවිස්සාමී” ති ධොවති, තාවකාලිකං වා ගහෙත්වා ධොවිත්වා රජීත්වා දෙති, අයමිපි අවුත්තා ධොවති නාම.

අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති  
උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකඅංසඛද්ධකකායඛන්ධනමඤ්චපීඨභිසිතට්ඨිකාදිං  
යංකිඤ්චි ධොවාපෙති, අනාපත්ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු පන ඉදං සික්ඛාපදං ඡසමුට්ඨානං, කිරියං,  
නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, වචිකම්මං,  
තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

පුරාණවීචරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 5. වීචරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා

**508.** තෙන සමයෙනාති වීචරපටිග්ගහණසික්ඛාපදං. තත්ථ  
පිණ්ඩපාතපටික්කන්තාති පිණ්ඩපාතතො පටික්කන්තා. යෙන අන්ධවනං  
තෙත්‍රපසඬකමීති අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ යෙන අන්ධවනං තෙත්‍රපසඬකමී.  
කතකම්මාති කතවොරිකකම්මා, සන්ධිවිඡෙදනාදීහි පරහණ්ඩං හරිතාති වුත්තං  
හොති. වොරගාමණිකොති වොරපෙට්ඨකො. සො කිර පුබ්බෙ ථෙරිං ජානාති, තස්මා  
වොරානං පුරතො ගච්ඡන්තො දිස්වා “ඉතො මා ගච්ඡථ, සබ්බෙ ඉතො එථා” ති තෙ  
ගහෙත්වා අඤ්ඤෙන මග්ගෙන අගමාසි. සමාධිමහා වුට්ඨහිත්වාති ථෙරී කිර  
පරිච්ඡින්නවෙලායංයෙව සමාධිමහා වුට්ඨහි. සොපි තස්මිංයෙව බණෙ එවං අවච,



තස්මා සා අස්සොසි, සුත්වා ව “නත්ථි දානි අඤ්ඤා එත්ථ සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා අඤ්ඤා මයා”ති තං මංසං අග්ගහෙසි. තෙන චුත්තං – “අථ ඛො උප්පලවණ්ණා භික්ඛුනි”තිආදි.

ඔභියාකොති අවභියකො අවසෙසො, විහාරවාරං පත්වා එකොව විහාරෙ ධීතොති අත්ථො. සචෙ මෙ ත්වං අන්තරවාසකං දදෙය්‍යාසීති කස්මා ආහ? සණ්ඨං සනම්ථිං අන්තරවාසකං දිස්වා ලොහෙන, අපිච අප්පකො තස්සා අන්තරවාසකෙ ලොහො, ටෙරියා පන සිබ්බාපත්තා කොට්ඨාසසම්පත්ති තෙනස්සා සරීරපාරිසුරිං පස්සිස්සාමීති විසමලොහං උප්පාදෙත්වා එවමාහ. අන්තිමන්ති පඤ්චන්තං චීවරානං සබ්බපරියන්තං හුත්වා අන්තිමං, අන්තිමන්ති පච්ඡිමං. අඤ්ඤං ලෙසෙනාපි විකප්පෙත්වා වා පච්චුද්ධරිත්වා වා යපිතං චීවරං නත්ථිති එවං යථාඅනුඤ්ඤානානං පඤ්චන්තං චීවරානං ධාරණවසෙනෙව ආහ, න ලොහෙන, න හි බිණ්ණාසවානං ලොහො අත්ථි. නිප්පිළියමානාති උපමං දස්සෙත්වා ගාළ්භං පිළයමානා.

අන්තරවාසකං දත්වා උපස්සයං අගමාසීති සඬකච්චිකං නිවාසෙත්වා යථා තස්ස මනොරථො න පුරති, එවං හත්ථතලෙයෙව දස්සෙත්වා අගමාසි.

**510.** කස්මා පාරිචත්තකච්චරං අප්පට්ගණ්හන්තෙ උප්ඤ්ඤාසිංසු? “සචෙ එත්තකොපි අම්මෙසු අය්‍යානං විස්සාසො නත්ථි, කථං මයං යාපෙස්සාමා”ති විහත්ථතාය සමභිතුන්තත්තා.

අනුජානාමි භික්ඛවෙ ඉමෙසං පඤ්චන්තන්ති ඉමෙසං පඤ්චන්තං සහධම්මිකානං සමසද්ධානං සමසීලානං සමදිට්ඨිනං පාරිචත්තකං ගහෙතුං අනුජානාමිති අත්ථො.

**512.** පයොගෙ දුක්ඛටන්ති ගහණත්ථාය හත්ථප්පසාරණාදීසු දුක්ඛටං. පටිලාහෙනාති පටිග්ගහණෙන. තත්ථ ව හත්ථෙත වා හත්ථෙ දෙනු, පාදමුලෙ වා යපෙනු, උපරි වා බිපෙනු, සො වෙ සාදියති, ගහිතමෙව හොති. සචෙ පන සික්ඛමානාසාමණෙරසාමණෙරිඋපාසකඋපාසිකාදීනං හත්ථෙ පෙසිතං පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති. ධම්මකථං කථෙත්තස්ස වතස්සොපි පරිසා චීවරානි ව නානාවිරාගවත්ථානි ව ආනෙත්වා පාදමුලෙ යපෙන්නි, උපවාසෙ වා යත්වා උපවාසං වා මුඤ්චිත්වා බිපන්නි, යං තත්ථ භික්ඛුනීනං සන්තකං, තං අඤ්ඤා පාරිචත්තකා ගණ්හන්තස්ස ආපත්තියෙව. අථ පන රත්තිභාගෙ බිත්තානි හොන්ති, “ඉදං භික්ඛුනියා, ඉදං අඤ්ඤෙස”න්ති ඤාතුං න සක්කා, පාරිචත්තකකිච්චං නත්ථිති මහාපච්චරියං කුරුන්දියඤ්ච චුත්තං, තං අවිත්තකභාවෙන න සමෙති. සචෙ භික්ඛුනි වස්සාවාසිකං දෙනි, පාරිචත්තකමෙව කාතබ්බං. සචෙ පන සඬකාරකූටාදීසු යපෙනි, “පංසුකුලං ගණ්හිස්සන්ති”ති පංසුකුලං අධිට්ඨන්තිවා ගහෙතුං වට්ටති.

**513.** අඤ්ඤාතිකාය අඤ්ඤාතිකසඤ්ඤීති තිකපාවිත්තියං. එකතො උපසම්පන්නායාති භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය හත්ථතො ගණ්හන්තස්ස දුක්ඛං, භික්ඛුනං සන්තිකෙ උපසම්පන්නාය පන පාවිත්තියමෙව.

**514.** පරිත්තෙන වා විපුලන්ති අප්පග්ගච්චරෙන වා උපාහනත්ථවිකපත්තත්ථවිකඅංසබද්ධකකායබන්ධනාදිනා වා මහග්ගං වෙතාපෙත්වා සවෙපි වීචරං පටිග්ගණ්හාති, අනාපත්ති. මහාපච්චරියං පන “අන්තමසො හරිතකීඛණ්ඨෙනාපී” ති වුත්තං. විපුලෙන වා පරිත්තන්ති ඉදං වුත්තවිපල්ලාසෙන වෙදිතබ්බං. අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති පත්තත්ථවිකාදිං යං කිඤ්චි විකප්පනුපගපච්ඡිමච්චරප්පමාණං පන පටපරිස්සාවනම්පි න වට්ටති. යං නෙව අධිට්ඨානුපගං න විකප්පනුපගං තං සබ්බං වට්ටති. සවෙපි මඤ්චප්පමාණා භිසිච්ඡවි හොති, වට්ටතියෙව; කො පන වාදො පත්තත්ථවිකාදීසු. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං ඡසමුට්ඨානං, කිරියාකිරියං, නොසඤ්ඤාවීමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං වච්ඡිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

වීචරපටිග්ගහණසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 6. අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

**515.** තෙන සමයෙනාති අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං. තත්ථ උපනන්දො සක්ඛාපුත්තොති අසීතිසහස්සමත්තානං සක්ඛාකුලා පබ්බජිතානං භික්ඛුනං පතිකිට්ඨො ලොලජාතිකො. පට්ටොති ඡෙකො සමත්ථො පට්ටලො සරසම්පන්නො කණ්ඨමාධුරියෙන සමන්තාගතො. කිස්මිං වියාති කිංසු විය කිලෙසො විය, හිරොත්තප්පවසෙන කම්පනං විය සඬ්ඤාමපනං විය හොතීති අත්ථො.

අද්ධානමග්ගන්ති අද්ධානසඬ්ඛාතං දීඝමග්ගං, න නගරවිජිමග්ගන්ති අත්ථො. තෙ භික්ඛු අවච්ඡන්දිංසුති මුසිංසු, පත්තච්චරාති නෙසං හරිංසුති අත්ථො. අනුයුඤ්ජාහීති භික්ඛුභාවජානනත්ථාය පුච්ඡ. අනුයුඤ්ජියමානාති පබ්බජ්ජාඋපසම්පදාපත්තච්චරාධිට්ඨානාදීති පුච්ඡියමානා. එතමත්ථං ආරොචෙසුන්ති භික්ඛුභාවං ජානාපෙත්වා යො “සාකෙතා සාවත්ථිං අද්ධානමග්ගප්පට්පන්නා” තිආදිනා නයෙන වුත්තො, එතමත්ථං ආරොචෙසු.

**517.** අඤ්ඤාතකං ගහපතිං වාතිආදීසු යං පරතො “තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පට්චිඡාදෙත්වා” ති වුත්තං, තං ආදිං කත්වා එවං අනුපුබ්බකථා වෙදිතබ්බා. සවෙ වොරෙ පස්සිත්වා දහරා පත්තච්චරාති ගහෙත්වා පලාතා, වොරා ථෙරානං නිවාසනපාරුපනමත්තංයෙව හරිත්වා ගච්ඡන්ති, ථෙරෙහි නෙව තාව වීචරං විඤ්ඤාපෙතබ්බං, න සාධාපලාසං භඤ්ජිතබ්බං. අථ දහරා සබ්බං භණ්ඩකං ඡඩ්ඨෙත්වා පලාතා, වොරා ථෙරානං නිවාසනපාරුපනං තඤ්ච භණ්ඩකං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, දහරෙහි ආගන්ත්වා අත්තතො නිවාසනපාරුපනාති න තාව ථෙරානං දාතබ්බාති, න හි අනවච්ඡන්තච්චරා අත්තතො අත්ථාය සාධාපලාසං භඤ්ජිතුං.

ලහන්ති, අවිඡින්තවීවරානං පන අත්ථාය ලහන්ති, අවිඡින්තවීවරාව අත්තනොපි පරෙසම්පි අත්ථාය ලහන්ති. තස්මා ථෙරෙහි වා සාධාපලාසං භඤ්ජිත්වා වාකාදීහි ගන්ථෙත්වා දහරානං දාතබ්බං, දහරෙහි වා ථෙරානං අත්ථාය භඤ්ජිත්වා ගන්ථෙත්වා තෙසං භත්ථෙ දත්වා වා අදත්වා වා අත්තනා නිවාසෙත්වා අත්තනො නිවාසනපාරුපනානි ථෙරානං දාතබ්බානි, නෙව භූතගාමපාතඛයතාය පාවිත්තියං හොති, න තෙසං ධාරණෙ දුක්කටං.

සචෙ අත්තරාමග්ගෙ රජකත්ථරණං වා හොති, අඤ්ඤෙ වා තාදිසෙ මනුස්සෙ පස්සන්ති, වීවරං විඤ්ඤාපෙනබ්බං. යානි ච තෙසං තෙ වා විඤ්ඤත්තමනුස්සා අඤ්ඤෙ වා සාධාපලාසනිවාසනෙ භික්ඛු දිස්වා උස්සාහජාතා වත්ථානි දෙන්ති, තානි සදසානි වා හොන්තු අදසානි වා නිලාදිනානාවණ්ණානි වා කප්පියානිපි අකප්පියානිපි සබ්බානි අවිඡින්තවීවරට්ඨානෙ ධීතත්තා තෙසං නිවාසෙතුඤ්ච පාරුපිතුඤ්ච වට්ටන්ති. චුත්තම්පිහෙනං පරිවාරෙ –

“අකප්පකතං නාපි රජනාය රත්තං;  
තෙන නිවත්ථො යෙන කාමං චජෙය්‍ය;  
න චස්ස හොති ආපත්ති;  
සො ච ධම්මො සුගතෙන දෙසිතො;  
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා”ති. (පරි. 481);

අයඤ්චි පඤ්භො අවිඡින්තවීවරකං භික්ඛුං සන්ධාය චුත්තො. අථ පන තිත්ථියෙහි සහගච්ඡන්ති, තෙ ච තෙසං කුසවීරවාකවීරඵලකවීරානි දෙන්ති, තානිපි ලද්ධිං අග්ගහෙත්වා නිවාසෙතුං වට්ටන්ති, නිවාසෙත්වාපි ලද්ධි න ගහෙතබ්බා.

ඉදානි “යං ආවාසං පඨමං උපගච්ඡති, සචෙ තත්ථ හොති සඬ්ඝස්ස විහාරවීවරං වා”තිආදීසු විහාරවීවරං නාම මනුස්සා ආවාසං කාරෙත්වා “චත්තාරොපි පච්චයා අම්භාකංයෙව සන්තකා පරිභොගං ගච්ඡන්තු”ති තිවීවරං සජ්ජෙත්වා අත්තනා කාරාපිතෙ ආවාසෙ යපෙන්නි, එතං විහාරවීවරං නාම. උත්තරත්ථරණන්ති මඤ්චකස්ස උපරි අත්ථරණකං චුච්චති. භූමත්ථරණන්ති පරිකම්මකතාය භූමියා රක්ඛණත්ථං චිම්බිකාහි කතඅත්ථරණං තස්ස උපරි තට්ටිකං පත්ථරිත්වා චඩ්ඝමන්ති. භිසිච්ඡවීති මඤ්චහිසියා වා පියහිසියා වා ඡවි, සචෙ පූරිතා හොති විධුනිත්වාපි ගහෙතුං වට්ටති. එවමෙනෙසු විහාරවීවරාදීසු යං තත්ථ ආවාසෙ හොති, තං අනාපුච්ඡාපි ගහෙත්වා නිවාසෙතුං වා පාරුපිතුං වා අවිඡින්තවීවරකානං භික්ඛුනං ලබ්භතීති වෙදිතබ්බං. තඤ්ච ඛො ලහිත්වා ඔදහිස්සාමි පුන යපෙස්සාමිති අධිප්පායෙන න මූලච්ඡේජ්ජාය. ලහිත්වා ච පන ඤාතිතො වා උපට්ඨාකතො වා අඤ්ඤතො වා කුතොචි පාකතිකමෙව කාතබ්බං. විදෙසගතෙන එකස්මිං සඬ්ඝිකෙ ආවාසෙ සඬ්ඝිකපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජනත්ථාය යපෙතබ්බං. සචස්ස පරිභොගෙනෙව තං ජීරති වා නස්සති වා ගීවා න හොති. සචෙ පන එතෙසං චුත්තජ්ජකාරානං ගිහිවත්ථාදීනං භිසිච්ඡවිපරියන්තානං කිඤ්චි න ලබ්භති, තෙන තිණෙන වා පණ්ණෙන වා පටිච්ඡාදෙන්වා ආගන්තබ්බන්ති.

**519. යෙහි කෙහිවි වා අච්ඡින්නන්ති එත්ථ යම්පි අච්ඡින්නව්වරා**

ආවරියුපජ්ඣායා අඤ්ඤා “ආහරථ, ආවුසො, ව්වර”න්ති යාවත්ථා වා විස්සාසෙන වා ගණ්හන්ති, තම්පි සඬගහං ගච්ඡන්ති වත්තුං යුජ්ජති.

පරිභොගජිණ්ණං වාති එත්ථ ව අච්ඡින්නව්වරානං ආවරියුපජ්ඣායාදීනං අත්තනා තිණපණ්ණෙන පටිච්ඡාදෙන්වා දින්නව්වරම්පි සඬගහං ගච්ඡන්ති වත්තුං යුජ්ජති. එවඤ්ඤා නෙ අච්ඡින්නව්වරට්ඨානෙ නට්ඨව්වරට්ඨානෙ ව යිතා භවිස්සන්ති, තෙන තෙසං විඤ්ඤත්තියං අකප්පියව්වරපරිභොගෙ ව අනාපත්ති අනුරූපා භවිස්සති.

**521. ඤාතකානං පචාරිතානන්ති එත්ථ “එතෙසං සන්තකං දෙථා”ති**

විඤ්ඤාපෙන්තස්ස යාවත්තස්ස අනාපත්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. න හි ඤාතකපචාරිතානං ආපත්ති වා අනාපත්ති වා හොති. අත්තනො ධනෙනාති එත්ථාපි අත්තනො කප්පියහණ්ඩෙන කප්පියවොහාරෙනෙව ව්වරං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස චෙතාපෙන්තස්ස පරිවත්තාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. පචාරිතානන්ති එත්ථ ව සඬසවසෙන පචාරිතෙසු පමාණමෙව වට්ටති. පුග්ගලිකපචාරණාය යං යං පචාරෙති, තං තංයෙව විඤ්ඤාපෙනබ්බං. යො චතුහි පච්චයෙහි පචාරෙත්වා සයමෙව සල්ලක්ඛෙන්වා කාලානුකාලං ව්වරානි දිවසෙ දිවසෙ යාගුහත්තාදීනීති එවං යෙන යෙනත්ථො තං තං දෙති, තස්ස විඤ්ඤාපනකිව්වං නත්ථි. යො පන පචාරෙත්වා බාලතාය වා සතිසම්මොසෙන වා න දෙති, සො විඤ්ඤාපෙනබ්බො. යො “මය්හං ගෙහං පචාරෙමි”ති වදති, තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා යථාසුඛං නිසීදිතබ්බං නිපජ්ජිතබ්බං, න කිඤ්චි ගහෙතබ්බං. යො පන “යං මය්හං ගෙහෙ අත්ථි, තං පචාරෙමි”ති වදති. යං තත්ථ කප්පියං, තං විඤ්ඤාපෙනබ්බං, ගෙහෙ පන නිසීදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා න ලබ්හතීති කුරුන්දියං වුත්තං.

අඤ්ඤස්සත්ථායාති එත්ථ අත්තනො ඤාතකපචාරිතෙ න කෙවලං අත්තනො අත්ථාය, අථ බො අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අයමෙකො අත්ථො. අයං පන දුතියො අඤ්ඤස්සාති යෙ අඤ්ඤස්ස ඤාතකපචාරිතා, තෙ තස්සෙව “අඤ්ඤස්සා”ති ලද්ධවොහාරස්ස බුද්ධරක්ඛිතස්ස වා ධම්මරක්ඛිතස්ස වා අත්ථාය විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදම්පි ජසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

**7. තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා**

**522-4. තෙන සමයෙනාති තතුත්තරිසික්ඛාපදං. තත්ථ අභිභට්ඨන්ති අභීති**  
උපසග්ගො, හරිතුන්ති අත්ථො, ගණ්හිතුන්ති වුත්තං හොති. පචාරෙය්සාති



ඉච්ඡාපෙය්‍යා, ඉච්ඡං රූපිං උප්පාදෙය්‍යා, වදෙය්‍යා නිමන්තෙය්‍යානි අත්ථො. අභිභට්ඨං පචාරෙන්නෙන පන යථා වත්තබ්බං, තං ආකාරං දස්සෙතුං “යාවතකං ඉච්ඡසි තාවතකං ගණ්හාහී”ති එවමස්ස පදහාජනං වුත්තං. අථ වා යථා “නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො”ති (සු. නි. 426, 1104; චූළති. ජතුකණ්ණිමාණවප්‍රච්ඡානිද්දෙස 67) එත්ථ දිස්වාති අත්ථො, එවම්ධාපි “අභිභට්ඨං පචාරෙය්‍යා”ති අභිභරිත්වා පචාරෙය්‍යානි අත්ථො. තත්ථ කායාභිභාරො වාචාභිභාරොති දුච්ඛො අභිභාරො, කායෙන වා හි වත්ථාති අභිභරිත්වා පාදමුලෙ යපෙත්වා “යත්තකං ඉච්ඡසි තත්තකං ගණ්හාහී”ති වදන්තො පචාරෙය්‍යා, වාචාය වා “අම්හාකං දුස්සකොට්ඨාගාරං පරිපුණ්ණං, යත්තකං ඉච්ඡසි තත්තකං ගණ්හාහී”ති වදන්තො පචාරෙය්‍යා, තදුභයම්පි එකජ්ඣං කත්වා “අභිභට්ඨං පචාරෙය්‍යා”ති වුත්තං.

සන්තරුත්තරපරමන්ති සඅන්තරං උත්තරං පරමං අස්ස වීචරස්සාති සන්තරුත්තරපරමං, නිවාසනෙන සද්ධිං පාරුපනං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො අස්සාති වුත්තං හොති. තතො වීචරං සාදිතබ්බන්ති තතො අභිභට්ඨවරතො එත්තකං වීචරං ගහෙතබ්බං, න ඉතො පරන්ති අත්ථො. යස්මා පන අච්ඡින්නසබ්බවීචරෙන තිච්චරකෙනෙව භික්ඛුනා එවං පටිපජ්ජිතබ්බං, අඤ්ඤෙන අඤ්ඤථාපි, තස්මා තං විහාගං දස්සෙතුං “සචෙ තිණි නට්ඨාති හොන්ති”තිආදිනා නයෙනස්ස පදහාජනං වුත්තං.

තත්‍රායං විනිච්ඡයො – යස්ස තිණි නට්ඨාති, තෙන ද්වෙ සාදිතබ්බාති, එකං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා අඤ්ඤං සහාගට්ඨානතො පරියෙසිස්සති. යස්ස ද්වෙ නට්ඨාති, තෙන එකං සාදිතබ්බං. සචෙ පකතියාව සන්තරුත්තරෙන වරති, ද්වෙ සාදිතබ්බාති. එවං එකං සාදියන්තෙනෙව සමො භවිස්සති. යස්ස තිසු එකං නට්ඨං, න සාදිතබ්බං. යස්ස පන ද්විසු එකං නට්ඨං, එකං සාදිතබ්බං. යස්ස එකංයෙව හොති, තඤ්ච නට්ඨං, ද්වෙ සාදිතබ්බාති. භික්ඛුනියා පන පඤ්චසුපි නට්ඨෙය්‍යු ද්වෙ සාදිතබ්බාති. චතුසු නට්ඨෙය්‍යු එකං සාදිතබ්බං, තිසු නට්ඨෙය්‍යු කිඤ්චි න සාදිතබ්බං, කො පන වාදො ද්විසු වා එකස්මිං වා. යෙන කෙනචි හි සන්තරුත්තරපරමතාය යාතබ්බං, තතො උත්තරි න ලබ්හතීති ඉදමෙත්ථ ලක්ඛණං.

**526. සෙසකං ආහරිස්සාමීති ද්වෙ වීචරාති කත්වා සෙසං පුන ආහරිස්සාමීති** අත්ථො. න අච්ඡින්නකාරණාති බාහුසච්චාදිගුණවසෙන දෙන්ති. ඤාතකානන්තිආදියු ඤාතකානං දෙන්තානං සාදියන්තස්ස පචාරිතානං දෙන්තානං සාදියන්තස්ස අත්තනො ධනෙන සාදියන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. අට්ඨකථාසු පන “ඤාතකපචාරිතට්ඨානෙ පකතියා බහුම්පි වට්ටති, අච්ඡින්නකාරණා පමාණමෙව වට්ටති”ති වුත්තං. තං පාළියා න සමෙති. යස්මා පනිදං සික්ඛාපදං අඤ්ඤස්සත්ථාය විඤ්ඤාපනවත්ථුස්මිංයෙව පඤ්ඤත්තං, තස්මා ඉධ “අඤ්ඤස්සත්ථායා”ති න වුත්තං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදියු ඉදම්පි ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවට්ඨිකම්මං, තිච්ඡිත්තං, තිවෙදනන්ති.

තතුත්තරිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 8. පටිමඋපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා

**527.** තෙන සමයෙනාති උපක්ඛට්ඨික්ඛාපදං. තත්ථ අත්ථාවුසො මං සො උපට්ඨාකොති ආවුසො, යං ත්වං භණ්හි, අත්ථී ඵවරුපො සො මම උපට්ඨාකොති අයමෙත්ථ අත්ථො. අපි මෙය්‍ය ඵවං හොතීති අපි මෙ අය්‍ය ඵවං හොති, අපි මය්‍යා ඵවන්තිපි පායො.

**528-9.** භික්ඛුං පනෙව උද්දිස්සාති ඵත්ථ උද්දිස්සාති අපදිස්ස ආරබ්භ. යස්මා පන යං උද්දිස්ස උපක්ඛට්ඨං හොති, තං තස්සත්ථාය උපක්ඛට්ඨං නාම හොති. තස්මාස්ස පදභාජනෙ “භික්ඛුස්සත්ථායා”ති වුත්තං.

භික්ඛුං ආරම්මණං කරිත්වාති භික්ඛුං පච්චයං කත්වා, යඤ්භි භික්ඛුං උද්දිස්ස උපක්ඛට්ඨං, තං නියමෙනෙව භික්ඛුං පච්චයං කත්වා උපක්ඛට්ඨං හොති, තෙන වුත්තං – “භික්ඛුං ආරම්මණං කරිත්වා”ති. පච්චයොපි හි “උභති මාරො ආරම්මණං”න්තිආදිසු (සං. නි. 4.243) ආරම්මණන්ති ආගතො. ඉදානි “උද්දිස්සා”ති ඵත්ථ යො කත්තා, තස්ස ආකාරදස්සනත්ථං “භික්ඛුං අච්ඡාදෙතුකාමො”ති වුත්තං. භික්ඛුං අච්ඡාදෙතුකාමෙන හි තෙන තං උද්දිස්ස උපක්ඛට්ඨං, න අඤ්ඤෙන කාරණෙන. ඉති සො අච්ඡාදෙතුකාමො හොති. තෙන වුත්තං – “භික්ඛුං අච්ඡාදෙතුකාමො”ති.

අඤ්ඤාතකස්ස ගහපතිස්ස වාති අඤ්ඤාතකෙන ගහපතිනා වාති අත්ථො. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාම්ච්චනං. පදභාජනෙ පන ඛ්‍යඤ්ජනං අවිචාරෙත්වා අත්ථමත්තමෙව දස්සෙතුං “අඤ්ඤාතකො නාම...පෙ.... ගහපති නාමා”තිආදි වුත්තං.

චීවරවෙතාපන්නන්ති චීවරමූලං, තං පන යස්මා භිරඤ්ඤාදිසු අඤ්ඤතරං හොති, තස්මා පදභාජනෙ “භිරඤ්ඤං වා”තිආදි වුත්තං. උපක්ඛට්ඨං හොතීති සජ්ජිතං හොති, සංහරිත්වා යපිතං, යස්මා පන “භිරඤ්ඤං වා”තිආදිනා වචනෙනස්ස උපක්ඛට්ඨාභාවො දස්සිතො හොති, තස්මා “උපක්ඛට්ඨං නාමා”ති පදං උද්ධරිත්වා විසුං පදභාජනං න වුත්තං. ඉමිනාති උපක්ඛට්ඨං සන්ධායාහ, තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “පච්චුපට්ඨිතෙනා”ති වුත්තං. යඤ්භි උපක්ඛට්ඨං සංහරිත්වා යපිතං, තං පච්චුපට්ඨිතං හොතීති. අච්ඡාදෙස්සාමිති වොහාරවචනමෙන “ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො දස්සාමි”ති අයං පනෙත්ථ අත්ථො. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙපි “දස්සාමි”ති වුත්තං.

තත්‍ර චෙ සො භික්ඛුති යත්‍ර සො ගහපති වා ගහපතානී වා තත්‍ර සො භික්ඛු පුබ්බෙ අප්පචාරිතො උපසඬකම්මිත්වා චීවරෙ විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය චෙති අයමෙත්ථ පදසම්බන්ධො. තත්ථ උපසඬකම්මිත්වාති ඉමස්ස ගන්ත්වාති ඉමිනාව අත්ථෙ සිද්ධෙ පචුරවොහාරවසෙන “සර”න්ති වුත්තං. යත්‍ර පන සො දායකො තත්‍ර ගන්ත්වාති අයමෙවෙත්ථ අත්ථො, තස්මා පුනපි වුත්තං “යත්ථ කත්ථවි උපසඬකම්මිත්වා”ති.

විකල්පය. ආපජ්ජෙය්‍යාති විසිට්ඨකල්පය. අධිකවිධාන. ආපජ්ජෙය්‍ය, පදභාජනෙ පන යෙනාකාරෙන විකල්පය. ආපන්නො හොති තමෙව දස්සෙතුං “ආයතං වා” තිආදි වුත්තං. සාධුති ආයාවනෙ නිපාතො. වතාති පරිචිතක්කෙ. මන්ති අත්තානං නිද්දිසති. ආයස්මාති පරං ආලපති ආමන්තෙති. යස්මා පනිදං සබ්බං බ්‍යඤ්ජනමත්තමෙව, උත්තානත්ථමෙව, තස්මාස්ස පදභාජනෙ අත්ථො න වුත්තො. කල්‍යාණකම්‍යතං උපාදායාති සුන්දරකාමතං විසිට්ඨකාමතං විත්තෙන ගහෙත්වා, තස්ස “ආපජ්ජෙය්‍ය වෙ” ති ඉමිනා සම්බන්ධො. යස්මා පන යො කල්‍යාණකම්‍යතං උපාදාය ආපජ්ජති, සො සාධන්ටිකො මහග්ගන්ටිකො හොති, තස්මාස්ස පදභාජනෙ බ්‍යඤ්ජනං පභාය අධිජ්ජෙතත්ථමෙව දස්සෙතුං තදෙව වචනං වුත්තං. යස්මා පන න ඉමස්ස ආපජ්ජනමත්තෙනෙව ආපත්ති සිසං එති, තස්මා “තස්ස වචනෙනා” තිආදි වුත්තං.

### 531. අනාපත්ති ඤාතකානන්තිආදිසු ඤාතකානං චීවරෙ විකල්පය.

ආපජ්ජන්තස්ස අනාපත්තිති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො. මහග්ගං චෙතාපෙතුකාමස්ස අප්පග්ගං චෙතාපෙතිති ගහපතිස්ස විසතිඅග්ගනකං චීවරං චෙතාපෙතුකාමස්ස “අලං මය්හං එතෙන, දසග්ගනකං වා අට්ඨග්ගනකං වා දෙහී” ති වදති අනාපත්ති. අප්පග්ගන්ති ඉදඤ්ච අතිරෙකනිවාරණත්ථමෙව වුත්තං, සමකෙපි පන අනාපත්ති, තඤ්ච ඛො අග්ගවසෙනෙව න පමාණවසෙන, අග්ගවඩ්ඪනකඤ්ච ඉදං සික්ඛාපදං. තස්මා යො විසතිඅග්ගනකං අන්තරවාසකං චෙතාපෙතුකාමො, “තං එත්තකමෙව මෙ අග්ගනකං චීවරං දෙහී” ති වත්තුම්පි වට්ටති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි තතුත්තරිසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

පට්ඨපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 9. දුතියඋපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා

532. දුතියඋපක්ඛට්ඨෙපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. තඤ්ච ඉමස්ස අනුපඤ්ඤත්තිසදිසං. කෙවලං පට්ඨසික්ඛාපදෙ එකස්ස පිළා කතා, දුතියෙ ද්විත්තං, අයමෙවෙත්ථ විසෙසො. සෙසං සබ්බං පට්ඨසදිසමෙව. යථා ව ද්විත්තං, එවං බහුතං පිළං කත්වා ගණ්හතොපි ආපත්ති වෙදිතබ්බාති.

දුතියඋපක්ඛට්ඨික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 10. රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා

537. තෙන සමයෙනාති රාජසික්ඛාපදං. තත්ථ උපාසකං සඤ්ඤාපෙත්වාති ජානාපෙත්වා, “ඉමිනා මූලෙන චීවරං කිණ්ත්වා ථෙරස්ස දෙහී” ති එවං වත්වාති අධිජ්ජායො. පඤ්ඤාසබ්බන්ධොති පඤ්ඤාසකභාපණ්ණාදිඤ්ඤාති වුත්තං හොති. පඤ්ඤාසං බද්ධොතිපි පායො, පඤ්ඤාසං ජිනො පඤ්ඤාසං දාපෙතබ්බොති අධිජ්ජායො. අප්පණ්ණො, හන්තෙ, ආගමෙහීති හන්තෙ, අප්ප එකදිවසං අම්භාකං තිට්ඨ, අධිවාසෙහීති අත්ථො. පරාමසීති ගණ්හි. ජිනොසීති ජිනොසී.

**538-9. රාජභෝග්ගොති රාජතො භෝග්ගං භුක්ඡිතබ්බං අස්සත්ථිති**  
රාජභෝග්ගො, රාජභෝගොතිපි පායො, රාජතො භෝගො අස්ස අත්ථිති අත්ථො.

පභිඤ්ඤායාති පෙසෙයා, උත්තානත්ථත්තා පනස්ස පදභාජනං න චුත්තං. යථා  
ව එතස්ස, එවං “වීවරං ඉත්ථත්තාමං භික්ඛු”න්තිආදීනම්පි පදානං  
උත්තානත්ථත්තායෙව පදභාජනං න චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. ආභතන්ති ආනීතං.  
කාලෙන කප්පියන්ති යුත්තපත්තකාලෙන, යදා නො අත්ථො භොති, තදා කප්පියං  
වීවරං ගණ්භාමාති අත්ථො.

වෙය්‍යාවච්චකරොති කිච්චකරො, කප්පියකාරකොති අත්ථො. සඤ්ඤත්තො  
සො මයාති ආණත්තො සො මයා, යථා තුම්භාකං වීවරෙන අත්ථෙ සති වීවරං  
දස්සති, එවං චුත්තොති අත්ථො. අත්ථො මෙ ආචුසො වීවරෙනාති  
වොදනාලක්ඛණනිදස්සනමෙතං, ඉදඤ්ඤි වචනං වත්තබ්බං, අස්ස වා අත්ථො යාය  
කායචි භාසාය; ඉදං වොදනාලක්ඛණං. “දෙහි මෙ වීවර”න්තිආදීනි පන  
නවත්තබ්බාකාරදස්සනත්ථං චුත්තාති, එතාති හි වචනාති එතෙසං වා අත්ථො යාය  
කායචි භාසාය න වත්තබ්බො.

දුතියම්පි වත්තබ්බො තතියම්පි වත්තබ්බොති “අත්ථො මෙ ආචුසො  
වීවරෙනා”ති ඉදමෙව යාවතතියං වත්තබ්බොති. එවං “ද්වත්තික්ඛත්තුං  
වොදෙතබ්බො සාරෙතබ්බො”ති එත්ථ උද්දිට්ඨවොදනාපරිච්ඡෙදං දස්සෙත්ථා  
ඉදාති “ද්වත්තික්ඛත්තුං වොදයමානො සාරයමානො තං වීවරං අභිනිජ්ඣාදෙයා,  
ඉච්චෙතං කුසල”න්ති ඉමෙසං පදානං සඬ්ඛෙපතො අත්ථං දස්සෙත්තො “සචෙ  
අභිනිජ්ඣාදෙති, ඉච්චෙතං කුසල”න්ති ආහ. එවං යාවතතියං වොදෙත්තො තං වීවරං  
යදි නිජ්ඣාදෙති, සක්කොති අත්තතො පටිලාභවසෙන නිජ්ඣාදෙතුං, ඉච්චෙතං කුසලං  
සාධු සුට්ඨු සුන්දරං.

චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං ඡක්ඛත්තුපරමං තුණ්හිභූතෙන උද්දිස්ස  
යාතබ්බන්ති යානලක්ඛණනිදස්සනමෙතං. ඡක්ඛත්තුපරමන්ති ව  
භාවනපුංසකවචනමෙතං, ඡක්ඛත්තුපරමඤ්ඤි එතෙන වීවරං උද්දිස්ස තුණ්හිභූතෙන  
යාතබ්බං, න අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං, ඉදං යානලක්ඛණං. තත්ථ යො  
සබ්බට්ඨානානං සාධාරණො තුණ්හිභාවො, තං තාව දස්සෙතුං පදභාජනෙ “තත්ථ  
ගන්ත්වා තුණ්හිභූතෙනා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ න ආසනෙ නිසිදිතබ්බන්ති “ඉධ,  
හන්තෙ, නිසිද්ධා”ති චුත්තෙනාපි න නිසිදිතබ්බං. න ආමිසං පටිග්ගහෙතබ්බන්ති  
යාගුඛජ්ජකාදිහෙදං කිඤ්චි ආමිසං “ගණ්හථ, හන්තෙ”ති යාවියමානෙනාපි න  
ගණ්හිතබ්බං. න ධම්මො භාසිතබ්බොති මඬිගලං වා අනුමොදනං වා භාසථාති  
යාවියමානෙනාපි කිඤ්චි න භාසිතබ්බං, කෙවලං “කිං කාරණා ආගතොසි”ති  
පුච්ඡියමානෙන “ජානාසි, ආචුසො”ති වත්තබ්බො. පුච්ඡියමානොති ඉදඤ්ඤි  
කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනං. අථ වා පුච්ඡං කුරුමානො පුච්ඡියමානොති එවම්පෙත්ථ  
අත්ථො දට්ඨබ්බො. යො හි පුච්ඡං කරොති, සො එත්තකං වත්තබ්බොති යානං  
හඤ්ජතීති ආගතකාරණං හඤ්ජති.



ඉදානි යා තිස්සෝ වොදනා, ඡ ව යානානි චුත්තානි. තත්ථ චුඩ්ඨිඤ්ච භානිඤ්ච දස්සෙන්නො “චතුක්ඛත්තුං වොදෙත්වා”ති ආදිමාහ. යස්මා ච එත්ථ එකවොදනාචුඩ්ඨියා ද්විත්තං යානානං භානි චුත්තා, තස්මා “එකා වොදනා දිගුණං යාන”න්ති ලක්ඛණං දස්සිතං හොති. ඉති ඉමිනා ලක්ඛණෙන තික්ඛත්තුං වොදෙත්වා ඡක්ඛත්තුං යාතබ්බං, ද්වික්ඛත්තුං වොදෙත්වා අට්ඨක්ඛත්තුං යාතබ්බං, සකිං වොදෙත්වා දසක්ඛත්තුං යාතබ්බන්ති. යථා ච “ඡක්ඛත්තුං වොදෙත්වා න යාතබ්බ”න්ති චුත්තං, එවං “ද්වාදසක්ඛත්තුං යත්වා න වොදෙතබ්බ”න්තිපි චුත්තමෙව හොති. තස්මා සචෙ වොදෙතියෙව න තිට්ඨති, ඡ වොදනා ලබ්භන්ති. සචෙ තිට්ඨතියෙව න වොදෙති, ද්වාදස යානානි ලබ්භන්ති. සචෙ වොදෙතිපි තිට්ඨතිපි, එකාය වොදනාය ද්වෙ යානානි භාපෙතබ්බානි. තත්ථ යො එකදිවසමෙව පුනස්පුනං ගන්ත්වා ඡක්ඛත්තුං වොදෙති, සකිංයෙව වා ගන්ත්වා “අත්ථො මෙ, ආචුසො, වීචරොනා”ති ඡක්ඛත්තුං වදති. තථා එකදිවසමෙව පුනස්පුනං ගන්ත්වා ද්වාදසක්ඛත්තුං තිට්ඨති, සකිංයෙව වා ගන්ත්වා තත්ත තත්ත යානෙ තිට්ඨති, සොපි සබ්බවොදනායො සබ්බට්ඨානානි ච භඤ්ජති. කො පන වාදො නානාදිවසෙසු එවං කරොන්තස්සාති එවමෙත්ථ විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

යතස්ස වීචරවෙතාපන්නං ආහතන්ති යතො රාජතො වා රාජභොග්ගතො වා අස්ස භික්ඛුනො වීචරවෙතාපන්නං ආනීතං. යත්චස්සාතිපි පායො. අයමෙචත්ථො. “යත්ථස්සා”තිපි පයන්ති, යස්මිං යානෙ අස්ස වීචරවෙතාපන්නං පෙසිතන්ති ච අත්ථං කට්ඨන්ති, බ්‍යඤ්ජනං පන න සමෙති. තත්ථාති තස්ස රඤ්ඤො වා රාජභොග්ගස්ස වා සන්තිකෙ; සමීපත්ථෙ හි ඉදං භූමිමච්චනං. න තං තස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අත්ථං අනුභොතීති තං වීචරවෙතාපන්නං තස්ස භික්ඛුනො කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි කම්මං න නිජ්ජාදෙති. යුඤ්ජන්තායස්මන්තො සකන්ති ආයස්මන්තො අත්තනො සන්තකං ධනං පාපුණන්තු. මා වො සකං විනස්සාති තුම්භාකං සන්තකං මා විනස්සතු. යො පන නෙව සාමං ගච්ඡති, න දුතං පාහෙති, චත්තභෙදෙ දුක්කටං ආපජ්ජති.

කිං පන සබ්බකප්පියකාරකෙසු එවං පටිපජ්ජිතබ්බන්ති? න පටිපජ්ජිතබ්බං. අයඤ්චි කප්පියකාරකො නාම සඬ්ඛෙපතො දුට්ඨො නිද්දිට්ඨො ච අනිද්දිට්ඨො ව. තත්ථ නිද්දිට්ඨො දුට්ඨො – භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨො, දුතෙන නිද්දිට්ඨොති. අනිද්දිට්ඨොපි දුට්ඨො – මුඛවෙච්ඡික කප්පියකාරකො, පරමමුඛකප්පියකාරකොති. තෙසු භික්ඛුනා නිද්දිට්ඨො සම්මුඛාසම්මුඛවසෙන චතුබ්බිධො හොති. තථා දුතෙන නිද්දිට්ඨොපි.

කථං? ඉධෙකච්චො භික්ඛුස්ස වීචරත්ථාය දුතෙන අකප්පියචත්ථුං පහිණති, දුතො තං භික්ඛුං උපසඬ්ඛමත්වා “ඉදං, භන්තෙ, ඉත්ථන්තාමෙන තුම්භාකං වීචරත්ථාය පහිතං, ගණ්හථ න”න්ති වදති, භික්ඛු “නයිදං කප්පති”ති පටික්ඛිපති, දුතො “අත්ථි පන තෙ, භන්තෙ, වෙය්‍යාවච්චකරො”ති පුච්ඡති, පුඤ්ඤත්ථිකෙහි ච උපාසකෙහි “භික්ඛුනං වෙය්‍යාවච්චං කරොථා”ති ආණත්තා වා, භික්ඛුනං වා සන්දිට්ඨා සම්භත්තා කෙචි වෙය්‍යාවච්චකරා භොන්ති, තෙසං අඤ්ඤතරො තස්මිං.

බණ්ඩාර භික්ෂුස්ස සන්නිකෙ නිසින්නො හොති, භික්ෂු තං නිද්දිසති “අයං භික්ෂුනං වෙය්‍යාවච්චකරො” ති. දුතො තස්ස භත්තං අකප්පියවත්ථුං දත්වා “ථෙරස්ස වීරං කිණ්ණිවා දෙහී” ති ගච්ඡති, අයං භික්ෂුනා සම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

නො චෙ භික්ෂුස්ස සන්නිකෙ නිසින්නො හොති, අපිච ඛො භික්ෂු නිද්දිසති – “අසුකස්මිං නාම ගාමෙ ඉත්ථන්නාමො භික්ෂුනං වෙය්‍යාවච්චකරො” ති, සො ගන්ත්වා තස්ස භත්තං අකප්පියවත්ථුං දත්වා “ථෙරස්ස වීරං කිණ්ණිවා දදෙය්‍යාසී” ති ආගන්ත්වා භික්ෂුස්ස ආරොචෙත්වා ගච්ඡති, අයමෙකො භික්ෂුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

න හෙව ඛො සො දුතො අත්තනා ආගන්ත්වා ආරොචෙති, අපිච ඛො අඤ්ඤං පභිණ්ණි “දින්නං මයා, භත්තෙ, තස්ස භත්තං වීරවෙතාපන්නං, වීරං ගණ්භෙය්‍යාථා” ති, අයං දුතියො භික්ෂුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

න හෙව ඛො අඤ්ඤං පභිණ්ණි, අපිච ඛො ගච්ඡන්නොව භික්ෂුං වදති “අහං තස්ස භත්තං වීරවෙතාපන්නං දස්සාමි, තුම්හෙ වීරං ගණ්භෙය්‍යාථා” ති, අයං තතියො භික්ෂුනා අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති එවං එකො සම්මුඛානිද්දිට්ඨො තයො අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති ඉමෙ චත්තාරො භික්ෂුනා නිද්දිට්ඨවෙය්‍යාවච්චකරා නාම. එතෙසු ඉමස්මිං රාජසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිතබ්බං.

අපරො භික්ෂු පුරිමනයෙනෙව දුතෙන පුච්ඡිතො නත්ථිතාය වා, අවිචාරතුකාමතාය වා “නත්ථමිහාකං කප්පියකාරකො” ති වදති, තස්මිඤ්ච බණ්ණෙ කොචි මනුස්සො ආගච්ඡති, දුතො තස්ස භත්තං අකප්පියවත්ථුං දත්වා “ඉමස්ස භත්තො වීරං ගණ්භෙය්‍යාථා” ති වත්වා ගච්ඡති, අයං දුතෙන සම්මුඛානිද්දිට්ඨො.

අපරො දුතො ගාමං පටිසිත්වා අත්තනා අභිරුචිතස්ස කස්සචි භත්තං අකප්පියවත්ථුං දත්වා පුරිමනයෙනෙව ආගන්ත්වා ආරොචෙති, අඤ්ඤං වා පභිණ්ණි, “අහං අසුකස්ස නාම භත්තං වීරවෙතාපන්නං දස්සාමි, තුම්හෙ වීරං ගණ්භෙය්‍යාථා” ති වත්වා වා ගච්ඡති, අයං තතියො දුතෙන අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති එවං එකො සම්මුඛානිද්දිට්ඨො, තයො අසම්මුඛානිද්දිට්ඨොති ඉමෙ චත්තාරො දුතෙන නිද්දිට්ඨවෙය්‍යාවච්චකරා නාම. එතෙසු මෙණ්ඩකසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙන පටිපජ්ජිතබ්බං. චුත්තඤ්ඤෙනං – “සන්නි, භික්ඛවෙ, මනුස්සා සද්ධා පසන්නා, තෙ කප්පියකාරකානං භත්තං භිරඤ්ඤං උපනික්ඛිපන්නි – ‘ඉමිනා අයාස්ස යං කප්පියං තං දෙථා’ ති. අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, යං තතො කප්පියං තං සාදිතුං, න ත්වෙවාහං, භික්ඛවෙ, කෙතචි පරියායෙන ජාතරූපරජනං සාදිතබ්බං පරියෙසිතබ්බන්ති වදාමි” ති (මහාව. 299). එත්ථ ච වොදනාය පමාණං නත්ථි, මූලං අසාදියන්තෙන සහස්සක්ඛන්තුමිපි වොදනාය වා යානෙන වා කප්පියහණ්ඩං සාදිතුං වට්ටති. නො චෙ දෙනි, අඤ්ඤං කප්පියකාරකං යපෙත්වාපි ආහරාපෙතබ්බං. සචෙ ඉච්ඡති මූලසාමිකානම්පි කථෙතබ්බං; නො චෙ ඉච්ඡති න කථෙතබ්බං.

අපරො භික්ඛු පුරිමනයෙනෙව දුතෙන පුච්ඡිතො “නත්ථම්භාකං කප්පියකාරකො”ති වදති, තදඤ්ඤො සම්පෙ යිතො සුත්වා “ආහර හො අහං අයාස්ස වීවරං වෙනාපෙත්වා දස්සාමි”ති වදති. දුතො “හන්ද හො දදෙය්‍යාසි”ති තස්ස හත්ථෙ දත්වා භික්ඛුස්ස අනාරොචෙත්වාච ගච්ඡති, අයං මුඛවෙච්චිකකප්පියකාරකො. අපරො භික්ඛුනො උපට්ඨාකස්ස වා අඤ්ඤස්ස වා හත්ථෙ අකප්පියවත්ථුං දත්වා “ථෙරස්ස වීවරං දදෙය්‍යාසි”ති එත්තොව පක්කමති, අයං පරම්මුඛකප්පියකාරකොති ඉමෙ ද්වෙ අනිද්දිට්ඨකප්පියකාරකා නාම. එතෙසු අඤ්ඤාතකප්පවාරිතෙසු විය පටිපජ්ජිතබ්බං. සචෙ සයමෙව වීවරං ආනෙත්වා දදන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ, කිඤ්චි න වත්තබ්බා. දෙසනාමත්තමෙව චෙතං “දුතෙන වීවරවෙනාපන්නං පභිණ්ණෙය්‍යා”ති සයං ආහරිත්වාපි පිණ්ඩපාතාදීනං අත්ථාය දදන්තෙසුපි එසෙව නයො. න කෙවලඤ්ච අත්තනොයෙව අත්ථාය සම්පට්ච්ඡිතුං න වට්ටති, සචෙපි කොචි ජාතරූපරජනං ආනෙත්වා “ඉදං සඬ්ඝස්ස දම්මි, ආරාමං වා කරොථ චෙතියං වා භොජනසාලාදීනං වා අඤ්ඤතරං”න්ති වදති, ඉදම්පි සම්පට්ච්ඡිතුං න වට්ටති. යස්ස කස්සචි හි අඤ්ඤස්සත්ථාය සම්පට්ච්ඡන්තස්ස දුක්කටං හොතීති මහාපච්චරියං වුත්තං.

සචෙ පන “නයිදං භික්ඛුනං සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති”ති පටික්ඛිත්තෙ “වඩ්ඪකීනං වා කම්මකරානං වා හත්ථෙ හවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ සුකතදුක්කටං ජානාථා”ති වත්වා තෙසං හත්ථෙ දත්වා පක්කමති, වට්ටති. අථාපි “මම මනුස්සානං හත්ථෙ හවිස්සති මය්හමෙව වා හත්ථෙ හවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ යං යස්ස දාතබ්බං, තදත්ථාය පෙසෙය්‍යාථා”ති වදති, එවම්පි වට්ටති.

සචෙ පන සඬ්ඝං වා ගණං වා පුග්ගලං වා අනාමසිත්වා “ඉදං භිරඤ්ඤසුචණ්ණං චෙතියස්ස දෙම, විහාරස්ස දෙම, නවකම්මස්ස දෙමා”ති වදන්ති, පටික්ඛිපිතුං න වට්ටති. “ඉමෙ ඉදං භණන්ති”ති කප්පියකාරකානං ආචික්ඛිතබ්බං. “චෙතියාදීනං අත්ථාය තුම්භෙ ගහෙත්වා යපෙථා”ති වුත්තෙන පන “අම්භාකං ගහෙතුං න වට්ටති”ති පටික්ඛිපිතබ්බං.

සචෙ පන කොචි බහුං භිරඤ්ඤසුචණ්ණං ආනෙත්වා “ඉදං සඬ්ඝස්ස දම්මි, චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජාථා”ති වදති, තං චෙ සඬ්ඝො සම්පට්ච්ඡති, පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්ති. තත්‍ර චෙ එකො භික්ඛු “නයිදං කප්පති”ති පටික්ඛිපති, උපාසකො ච “යදි න කප්පති, මය්හමෙව හවිස්සති”ති ගච්ඡති. සො භික්ඛු “තයා සඬ්ඝස්ස ලාභන්තරායො කතො”ති න කෙනචි කිඤ්චි වත්තබ්බො. යො හි තං වොදෙති, ස්ථෙව සාපත්තිකො හොති, තෙන පන එකෙන බහු අනාපත්තිකා කතා. සචෙ පන භික්ඛුහි “න වට්ටති”ති පටික්ඛිත්තෙ “කප්පියකාරකානං වා හත්ථෙ හවිස්සති, මම පුරිසානං වා මය්හං වා හත්ථෙ හවිස්සති, කෙවලං තුම්භෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජාථා”ති වදති, වට්ටති.

චතුපච්චයත්ථාය ව දින්නං යෙන යෙන පච්චයෙන අත්ථො හොති, තදත්ථං උපනෙතබ්බං, වීවරත්ථාය දින්නං වීවරෙයෙව උපනෙතබ්බං. සචෙ වීවරෙන

තාදිසො අත්ථො නත්ථි, පිණ්ඩපාතාදීහි සඬ්ඝො කිලමති, සඬ්ඝසුට්ඨතාය අපලොකෙත්වා තදත්ථායපි උපනෙතබ්බං. එස නයො පිණ්ඩපාතගිලානපච්චයත්ථාය දිත්තෙපි, සෙනාසනත්ථාය දිත්තං පන සෙනාසනස්ස ගරුභණ්ඩත්තා සෙනාසනෙයෙව උපනෙතබ්බං. සථෙ පන භික්ඛුසු සෙනාසනං ඡඩ්ඛෙත්වා ගතෙසු සෙනාසනං විනස්සති, ඊදිසෙ කාලෙ සෙනාසනං විස්සජ්ජෙත්වාපි භික්ඛුනං පරිභොගො අනුඤ්ඤාතො, තස්මා සෙනාසනජග්ගනත්ථං මූලච්ඡෙජ්ජං අකත්වා යාපනමත්තං පරිභුඤ්ජිතබ්බං.

න කෙවලඤ්ච භිරඤ්ඤසුචණ්ණමෙව, අඤ්ඤමිපි ඛෙත්තවත්ථාදි අකප්පියං න සම්පට්ච්ඡිතබ්බං. සථෙ හි කොචි “මය්භං තිසස්සසම්පාදනකං මහාතළාකං අත්ථි, තං සඬ්ඝස්ස දම්මි” ති වදති, තං චෙ සඬ්ඝො සම්පට්ච්ඡති, පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි ආපත්තියෙව. යො පන තං පටික්ඛිපති, සො පුරිමනයෙනෙව න කෙනචි කිඤ්චි වත්තබ්බො. යො හි තං වොදෙති, ස්වෙව සාපත්තිකො හොති, තෙන පන එකෙන බහු අනාපත්තිකා කතා.

යො පන “තාදිසංයෙව තළාකං දම්මි” ති වත්වා භික්ඛුහි “න වට්ටති” ති පටික්ඛිත්තො වදති “අසුකඤ්ච අසුකඤ්ච සඬ්ඝස්ස තළාකං අත්ථි, තං කථං වට්ටති” ති. සො වත්තබ්බො – “කප්පියං කත්වා දිත්තං භවිස්සති” ති. කථං දිත්තං කප්පියං හොතීති? “චත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජතා” ති වත්වා දිත්තන්ති. සො සථෙ “සාධු, භන්තෙ, චත්තාරො පච්චයෙ සඬ්ඝො පරිභුඤ්ජතු” ති දෙති, වට්ටති. අථාපි “තළාකං ගණ්හතා” ති වත්වා “න වට්ටති” ති පටික්ඛිත්තො “කප්පියකාරකො අත්ථි” ති පුච්ඡිත්වා “නත්ථි” ති චුත්තෙ “ඉදං අසුකො නාම විචාරෙස්සති, අසුකස්ස වා භත්ථෙ, මය්භං වා භත්ථෙ භවිස්සති, සඬ්ඝො කප්පියභණ්ඩං පරිභුඤ්ජතු” ති වදති, වට්ටති. සථෙපි “න වට්ටති” ති පටික්ඛිත්තො “උදකං පරිභුඤ්ජිස්සති, භණ්ඩකං ධොවිස්සති, මිගපක්ඛිනො පිච්ඡස්සන්ති” ති වදති, එවමිපි වට්ටති. අථාපි “න වට්ටති” ති පටික්ඛිත්තො වදති “කප්පියසීසෙන ගණ්හතා” ති. “සාධු, උපාසක, සඬ්ඝො පාතීයං පිච්ඡස්සති, භණ්ඩකං ධොවිස්සති, මිගපක්ඛිනො පිච්ඡස්සන්ති” ති වත්වා පරිභුඤ්ජතුං වට්ටති.

අථාපි “මම තළාකං වා පොක්ඛරණං වා සඬ්ඝස්ස දම්මි” ති “චුත්තෙ, සාධු, උපාසක, සඬ්ඝො පාතීයං පිච්ඡස්සති” තිආදීනි වත්වා පරිභුඤ්ජතුං වට්ටතියෙව. යදි පන භික්ඛුහි භත්ථකම්මං යාවිත්වා සභත්ථෙත ව කප්පියපථවිං ඛනිත්වා උදකපරිභොගත්ථාය තළාකං කාරිතං හොති, තං චෙ නිස්සාය සස්සං නිජ්ඣාදෙන්වා මනුස්සා විභාරෙ කප්පියභණ්ඩං දෙන්ති, වට්ටති. අථ මනුස්සා එව සඬ්ඝස්ස උපකාරත්ථාය සඬ්ඝිකභූමිං ඛනිත්වා තං නිස්සාය නිජ්ඣන්තසස්සතො කප්පියභණ්ඩං දෙන්ති, එවමිපි වට්ටති. “අම්භාකං එකං කප්පියකාරකං යපෙථා” ති චුත්තෙ ව යපෙතුම්පි ලබ්භති. අථ පන තෙ මනුස්සා රාජබලිනා උපද්දුතා පක්කමන්ති, අඤ්ඤෙ පටිපජ්ජන්ති, න ච භික්ඛුනං කිඤ්චි දෙන්ති, උදකං වාරතුං ලබ්භති. තඤ්ච ඛො කසිකම්මකාලෙයෙව, න සස්සකාලෙ. සථෙ තෙ වදන්ති “නනු, භන්තෙ, පුබ්බෙපි මනුස්සා ඉමං නිස්සාය සස්සං අකංසු” ති. තතො වත්තබ්බො –



“තෙ සඬ්ඝස්ස ඉමඤ්ච ඉමඤ්ච උපකාරං අකංසු, ඉදඤ්චිදඤ්ච කප්පියහණ්ඩං අදංසු” ති. සචෙ වදන්ති – “මයම්පි දස්සාමා” ති, එවම්පි වට්ටති.

සචෙ පන කොචි අඛ්‍යාත්තො අකප්පියවොහාරොන තළාකං පටිග්ගණ්හාති වා කාරොති වා, තං භික්ඛුහි න පරිභුඤ්ජිතබ්බං, තං නිස්සාය ලද්ධං කප්පියහණ්ඩම්පි අකප්පියමෙව. සචෙ භික්ඛුහි පරිච්චත්තභාවං ඤත්වා සාමිකො වා තස්ස පුත්තධිතරො වා අඤ්ඤො වා කොචි වංසෙ උප්පන්තො පුන කප්පියවොහාරොන දෙති, වට්ටති. පච්ඡින්නෙ කුලවංසෙ යො තස්ස ජනපදස්ස සාමිකො, සො අච්ඡින්නදිත්වා පුන දෙති, චිත්තලපබ්බතෙ භික්ඛුනා නිහට්ඨදකවාහකං අළුනාගරාජමහෙසී විය, එවම්පි වට්ටති.

කප්පියවොහාරොපි උදකවසෙන පටිග්ගහිතතළාකෙ සුද්ධචිත්තානං මත්තිකුද්ධරණපාළිබන්ධනාදීනි ව කාතුං වට්ටති. තං නිස්සාය පන සස්සං කරොන්තෙ දිස්වා කප්පියකාරකං යපෙතුං න වට්ටති. යදි තෙ සයමෙව කප්පියහණ්ඩං දෙන්ති, ගහෙතබ්බං. නො චෙ දෙන්ති, න වොදෙතබ්බං, න සාරොතබ්බං. පච්චයවසෙන පටිග්ගහිතතළාකෙ කප්පියකාරකං යපෙතුං වට්ටති. මත්තිකුද්ධරණපාළිබන්ධනාදීනි පන කාතුං න වට්ටති. සචෙ කප්පියකාරකා සයමෙව කරොන්ති, වට්ටති. අඛ්‍යාත්තෙන පන ලජ්ජිභික්ඛුනා කාරාපිනෙසු කිඤ්චාපි පටිග්ගහණෙ කප්පියං, භික්ඛුස්ස පයොගපච්චයා උප්පන්තෙන මිස්සකත්තා විසගතපිණ්ඩපාතො විය අකප්පියමංසරසමිස්සකභොජනං විය ව දුබ්බිනිබ්බොගං හොති, සබ්බෙසං අකප්පියමෙව.

සචෙ පන “උදකස්ස ඔකාසො අත්ථී, තළාකස්ස පාළි ථීරා, යථා බහුං උදකං ගණ්හාති, එවං කරොහි, තීරසමීපෙ උදකං කරොහී” ති එවං උදකමෙව විචාරෙති, වට්ටති. උද්ධතො අග්ගිං න පාතෙන්ති, “උදකකම්මං ලබ්හතු උපාසකා” ති වත්තුං වට්ටති. “සස්සං කත්වා ආහරථා” ති වත්තුං පන න වට්ටති. සචෙ පන තළාකෙ අතිබහුං උදකං දිස්වා පස්සතො වා පිට්ඨිතො වා මාතිකං නිහරාපෙති, වනං ඡින්නදාපෙත්වා කෙදාරෙ කාරාපෙති, පොරාණකෙදාරෙසු වා පකතිභාගං අග්ගහෙත්වා අතිරෙකං ගණ්හාති, නවසස්සෙ වා අකාලසස්සෙ වා අපරිච්ඡින්නභාගෙ “එත්තකෙ කභාපණෙ දෙථා” ති කභාපණෙ උට්ඨාපෙති, සබ්බෙසං අකප්පියං.

යො පන “කස්සථ වපථා” ති අවත්වා “එත්තකාය භූමියා, එත්තකො නාම භාගො” ති එවං භූමිං වා පතිට්ඨපෙති, “එත්තකෙ භූමිභාගෙ අම්හෙහි සස්සං කතං, එත්තකං නාම භාගං ගණ්හථා” ති වදන්තෙසු කස්සකෙසු භූමිප්පමාණග්ගහණත්ථං රජ්ජුයා වා දණ්ඨෙත වා මිනාති, බලෙ වා යත්වා රක්ඛති, බලතො වා නිහරාපෙති, කොට්ඨාගාරෙ වා පටිසාමෙති, තස්සෙව තං අකප්පියං.

සචෙ කස්සකා කභාපණෙ ආහරිත්වා “ඉමෙ සඬ්ඝස්ස ආහරා” ති වදන්ති, අඤ්ඤතරො ව භික්ඛු “න සඬ්ඝො කභාපණෙ බාදතී” ති සඤ්ඤාය “එත්තකෙහි

කභාපණෙහි සාටකෙ ආහර, එත්තකෙහි යාගුආදීනි සම්පාදෙහි” ති වදනි. යං තෙ ආහරන්ති, සබ්බෙසං අකප්පියං. කස්මා? කභාපණානං විචාරිතත්තා.

සචෙ ධක්ඛ්ඤං ආහරිත්වා ඉදං සඬ්ඝස්ස ආහටන්ති වදන්ති, අක්ඛ්ඤතරො ච භික්ඛු පුරිමනායෙනෙව “එත්තකෙහි විහිහි ඉදක්ඛ්චිදක්ඛ්ච ආහරං” ති වදනි. යං තෙ ආහරන්ති, තස්සෙව අකප්පියං. කස්මා? ධක්ඛ්ඤස්ස විචාරිතත්තා.

සචෙ තණ්ඩුලං වා අපරණ්ණං වා ආහරිත්වා “ඉදං සඬ්ඝස්ස ආහට”න්ති වදන්ති, අක්ඛ්ඤතරො ච භික්ඛු පුරිමනායෙනෙව “එත්තකෙහි තණ්ඩුලෙහි ඉදක්ඛ්චිදක්ඛ්ච ආහරං” ති වදනි. යං තෙ ආහරන්ති, සබ්බෙසං කප්පියං. කස්මා? කප්පියානං තණ්ඩුලාදීනං විචාරිතත්තා. කයවික්කයෙපි අනාපත්ති, කප්පියකාරකස්ස ආවික්ඛිතත්තා.

පුබ්බෙ පන චිත්තලපබ්බතෙ එකො භික්ඛු චතුසාලද්වාරෙ “අහො වත ස්චෙ සඬ්ඝස්ස එත්තකප්පමාණෙ පුච්චෙ පචෙය්‍ය”න්ති ආරාමිකානං සක්ඛ්ඤාජනනත්ථං භූමියං මණ්ඩලං අකාසි, තං දිස්වා ඡෙකො ආරාමිකො තථෙව කත්වා දුතියදිවසෙ භෙරියා ආකොට්ඨාය සන්තිපතිතෙ සඬ්ඝෙ පුච්චං ගහෙත්වා සඬ්ඝත්ථෙරං ආහ – “හන්තෙ, අම්හෙහි ඉතො පුබ්බෙ තෙව පිතුනං න පිතාමහානං එවරූපං සුතපුබ්බං, එකෙන අයොන චතුස්සාලද්වාරෙ පුච්චාය සක්ඛ්ඤා කතා, ඉතො දානි පභුති අය්‍යා අත්තනො අත්තනො චිත්තානුරූපං වදන්තු, අම්හාකම්පි එසුච්චාරො භවිස්සති” ති. මහාථෙරො තතොව නිවත්ති, එකභික්ඛුනාපි පුච්චා න ගහිතො. එවං පුබ්බෙ තනුප්පාදම්පි න පරිභුක්ඛිංසු. තස්මා –

සල්ලෙඛං අවිචන්තෙන, අප්පමන්තෙන භික්ඛුනා;  
කප්පියෙපි න කාතබ්බා, ආමිසත්ථාය ලොලතාති.

යො වායං තළාකෙ චුත්තො, පොක්ඛරණි-උදකවාහකමාතිකාදීසුපි එසෙව නයො.

පුබ්බණ්ණාපරණ්ණඋච්ඡුඵලාඵලාදීනං විරුහනට්ඨානං යං කිඤ්චි ඛෙත්තං වා වත්ථුං වා දම්මිති චුත්තෙපි “න වට්ඨති” ති පටික්ඛිපිත්වා තළාකෙ චුත්තනායෙනෙව යදා කප්පියවොහාරෙන “චතුපච්චයපරිභොගත්ථාය දම්මි” ති වදනි, තදා සම්පට්ඨිතබ්බං, “වනං දම්මි, අරක්ඛ්ඤං දම්මි” ති චුත්තෙ පන වට්ඨති. සචෙ මනුස්සා භික්ඛුහි අනාණත්තායෙව තත්ථ රුක්ඛෙ ඡින්දිත්වා අපරණ්ණාදීනි සම්පාදෙත්වා භික්ඛුනං භාගං දෙන්ති, වට්ඨති; අදෙන්තා න වොදෙතබ්බා. සචෙ කෙනවිදෙව අන්තරායෙන තෙසු පක්කන්තෙසු අක්ඛ්ඤ කරොන්ති, න ච භික්ඛුනං කිඤ්චි දෙන්ති, තෙ වාරෙතබ්බා. සචෙ වදන්ති – “නනු, හන්තෙ, පුබ්බෙපි මනුස්සා ඉධ සස්සානි අකංසු” ති, තතො තෙ වත්තබ්බා – “තෙ සඬ්ඝස්ස ඉදක්ඛ්චිදක්ඛ්ච කප්පියභණ්ඩං අදංසු” ති. සචෙ වදන්ති – “මයම්පි දස්සාමා” ති එවං වට්ඨති.

කඤ්චි සස්සුට්ඨානකං භූමිප්පදෙසං සන්ධාය “සීමං දෙමා” ති වදන්ති, වට්ටති. සීමා පරිච්ඡේදනත්ථං පන ඵමිහා වා පාසාණා වා සයං න ය්පෙනබ්බා. කස්මා? භූමි නාම අනග්ගා අප්පකෙනාපි පාරාජිකො භවෙය්‍යා, ආරාමිකානං පන වත්තබ්බං – “ඉමිනා යානෙන අමිහාකං සීමා ගතා” ති. සචෙපි හි තෙ අධිකං ගණ්හන්ති, පරියායෙන කථිතත්තා අනාපත්ති. යදි පන රාජරාජමහාමත්තාදයො සයමෙව ඵමිහෙ ය්පාපෙත්වා “වත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජ්ජා” ති දෙන්නි, වට්ටතියෙව.

සචෙ කොචි අන්තොසීමාය තළාකං බනති, විහාරමජ්ඣේකාන වා මාතිකං නෙති, චෙතියඨගණනොධියඨගණාදීනි දුස්සන්ති, වාරෙතබ්බො. සචෙ සඨසො කිඤ්චි ලභිත්වා ආමිසගරුකතාය න වාරෙති, එකො හික්ඛු වාරෙති, සොච හික්ඛු ඉස්සරො. සචෙ එකො හික්ඛු න වාරෙති, “නෙථ තුමිහෙ” ති තෙසංයෙව පක්ඛො හොති, සඨසො වාරෙති, සඨසොච ඉස්සරො. සඨසිකෙසු හි කම්මෙසු යො ධම්මකම්මං කරොති, සොච ඉස්සරො. සචෙ වාරියමානොපි කරොති, හෙට්ඨා ගහිතං පංසුං හෙට්ඨා පක්ඛිපිත්වා, උපරි ගහිතං පංසුං උපරි පක්ඛිපිත්වා පුරෙතබ්බා.

සචෙ කොචි යථාජාතමෙව උච්ඡුං වා අපරණ්ණං වා අලාබ්බකුම්භණ්ඩාදිකං වා වල්ලිඵලං දාතුකාමො “එතං සබ්බං උච්ඡුබ්බන්තං අපරණ්ණවත්ථුං වල්ලිඵලාචාටං දම්මී” ති වදති, සහ වත්ථුනා පරාමට්ඨත්තා “න වට්ටති” ති මහාසුමත්ථෙරො ආහ. මහාපදුමත්ථෙරො පන “අභිලාපමත්තමෙතං සාමිකානංයෙව හි සො භූමිහාගො තස්මා වට්ටති” ති ආහ.

“දාසං දම්මී” ති වදති, න වට්ටති. “ආරාමිකං දම්මී, වෙය්‍යාවච්චකරං දම්මී, කප්පියකාරකං දම්මී” ති චුත්තෙ වට්ටති. සචෙ සො ආරාමිකො පුරෙහත්තම්පි පච්ඡාහත්තම්පි සඨසස්සෙව කම්මං කරොති, සාමණෙරස්ස විය සබ්බං හෙසජ්ජපට්ඨගනම්පි තස්ස කාතබ්බං. සචෙ පුරෙහත්තමෙව සඨසස්ස කම්මං කරොති, පච්ඡාහත්තං අත්තනො කම්මං කරොති, සායං නිවාපො න දාතබ්බො. යෙපි පඤ්චදිවසවාරෙත වා පක්ඛවාරෙත වා සඨසස්ස කම්මං කර්වා සෙසකාලෙ අත්තනො කම්මං කරොත්ති, තෙසම්පි කරණකාලෙයෙව හත්තඤ්ච නිවාපො ච දාතබ්බො. සචෙ සඨසස්ස කම්මං නත්ථි, අත්තනොයෙව කම්මං කර්වා ජීවන්ති, තෙ චෙ හත්ථකම්මමුලං ආනෙත්වා දෙන්නි, ගහෙතබ්බං. නො චෙ දෙන්නි, න කිඤ්චි වත්තබ්බා. යං කිඤ්චි රජකදාසම්පි පෙසකාරදාසම්පි ආරාමිකනාමෙන සම්පට්ච්ඡිතුං වට්ටති.

සචෙ “ගාවො දෙමා” ති වදන්ති, “න වට්ටති” ති පටික්ඛිපිතබ්බා. ඉමා ගාවො කුතොති පණ්ඩිතෙහි පඤ්ච ගොරසපරිභොගත්ථාය දින්නාති, “මයම්පි පඤ්චගොරසපරිභොගත්ථාය දෙමා” ති චුත්තෙ වට්ටති. අජිකාදීසුපි එසෙව නයො. “හත්ථිං දෙම, අස්සං මහිසං කුක්කුටං සුකරං දෙමා” ති වදන්ති, සම්පට්ච්ඡිතුං න වට්ටති. සචෙ කෙචි මනුස්සා “අප්පොස්සුක්කා, හන්තෙ, තුමිහෙ හොථ, මයං ඉමෙ ගහෙත්වා තුමිහාකං කප්පියහණ්ඩං දස්සාමා” ති ගණ්හන්ති, වට්ටති. “කුක්කුටසුකරා සුඛං ජීවන්තු” ති අරඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙතුං වට්ටති. “ඉමං තළාකං,

ඉමං බෙත්තං, ඉමං චත්ථං, විහාරස්ස දෙමා''ති වුත්තෙ පටික්ඛිපිතුං න ලබ්භතිති.  
සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදම්පි ඡසමුට්ඨානං කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං,  
පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවච්ඡිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

රාජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො චීවරවග්ගො පයමො.

## 2. කොසියවග්ගො

### 1. කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා

542. තෙන සමයෙනාති කොසියසික්ඛාපදං. තත්ථ සන්ථරිත්වා කතං හොතිති  
සමෙ භූමිභාගෙ කොසියංසුනි උපරුපරි සන්ථරිත්වා කඤ්ඡිකාදිහි සිඤ්චිත්වා කතං  
හොති. එකෙනපි කොසියංසුනා මිස්සිත්වාති තිට්ඨතු අත්තනො රුච්චසෙන මිස්සිතං,  
සවෙපි තස්ස කරණට්ඨානෙ වාතො එකං කොසියංසුං ආනෙත්වා පාතෙති, එවම්පි  
මිස්සෙත්වා කතමෙව හොතිති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං පණ්ණත්තිවජ්ජං,  
කායකම්මවච්ඡිකම්මං,

තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

කොසියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 2. සුද්ධකාලකසික්ඛාපදවණ්ණනා

547. තෙන සමයෙනාති සුද්ධකාලකසික්ඛාපදං. තත්ථ සුද්ධකාලකානන්ති  
සුද්ධානං කාලකානං, අඤ්ඤෙහි අමිස්සිතකාලකානන්ති අත්ථො. සෙසං  
උත්තානත්ථමෙව. සමුට්ඨානාදීනිපි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

සුද්ධකාලකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 3. ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා

552. තෙන සමයෙනාති ද්වෙභාගසික්ඛාපදං. තත්ථ අන්තෙ ආදිසිත්වාති  
සන්ථතස්ස අන්තෙ අනුචාතං විය දස්සෙත්වා ඔදාතං අල්ලියාපෙත්වා.

ද්වෙ භාගාති ද්වෙ කොට්ඨාසා. ආදාතබ්බාති ගහෙතබ්බා. ගොවරියානන්ති  
කපිලවණ්ණානං. ද්වෙ තුලා ආදාතබ්බාති චතුහි තුලාහි කාරතුකාමං සන්ධාය



වුත්තං. අත්ථතො පන යත්තකෙහි ඵලකලොමෙහි කාතුකාමො හොති, තෙසු ද්වෙ කොට්ඨාසා කාලකානං ඵකො ඔදානානං, ඵකො ගොචරියානන්ති ඉදමෙව දස්සිතං හොතීති වෙදිතබ්බං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනිපි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙව. කෙවලං ඉදං ආදාය අනාදාය ව කරණතො කිරියාකිරියං වෙදිතබ්බන්ති.

ද්වෙභාගසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

#### 4. ජබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා

**557.** තෙන සමයෙනාති ජබ්බස්සසික්ඛාපදං. තත්ථ උභදන්තිපි උම්මිහන්තිපිති සන්ථතානං උපරි වච්චමිපි පස්සාවමිපි කරොන්තිති වුත්තං හොති.

දින්නා සඬ්ඝෙන ඉත්ථන්තාමස්ස භික්ඛුනො සන්ථතසම්මුතීති ඵවං. ලද්ධසම්මුතිකො භික්ඛු යාව රොගො න වූපසම්මති, තාව යං යං යානං ගච්ඡති, තත්ථ තත්ථ සන්ථතං කාතුං ලහති. සවෙ අරොගො හුත්වා පුන මූලබ්බාධිනාව ගිලානො හොති, සොයෙව පරිහාරො, නත්ථඤ්ඤං සම්මුතිකිච්චන්ති චූස්සදෙවත්ථෙරො ආහ. උපතිස්සත්ථෙරො පන “සො වා බ්බාධි පටිකුප්පතු, අඤ්ඤො වා, ‘සකිං ගිලානො’ති නාමං ලද්ධං ලද්ධමෙව, පුන සම්මුතිකිච්චං නත්ථී”ති ආහ.

ඔරෙන වෙ ජන්තං වස්සානන්ති ජන්තං වස්සානං ඔරිමභාගෙ, අන්තොති අත්ථො. පදභාජනෙ පන සඬ්ඛ්‍යාමත්තදස්සනත්ථං “උභකජබ්බස්සානී”ති වුත්තං.

අනාපත්ති ජබ්බස්සානී කරොතීති යදා ජබ්බස්සානී පරිපුණ්ණානි හොන්ති, තදා සන්ථතං කරොති. දුතියපදෙපි “යදා අතිරෙකජබ්බස්සානී හොන්ති, තදා කරොතී”ති ඵවමත්ථො දට්ඨබ්බො. න භි සො ජබ්බස්සානී කරොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි කොසියසික්ඛාපදසදිසානෙවාති.

ජබ්බස්සසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

#### 5. නිසිදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා

**565.** තෙන සමයෙනාති නිසිදනසන්ථතසික්ඛාපදං. තත්ථ ඉච්ඡාමහං භික්ඛවෙනි භගවා කිර තං තෙමාසං න කිඤ්චි බොධනෙය්‍යසත්තං අද්දස, තස්මා ඵවමාහ. ඵවං සන්තෙපි තත්තිවසෙන ධම්මදෙසනා කත්තබ්බා සියා. යස්මා පනස්ස එතදභොසි – “මයි ඔකාසං කාරෙත්වා පටිසල්ලිනෙ භික්ඛු අධම්මිකං කතිකවත්තං කරිස්සන්ති, තං උපසෙතො භින්දිස්සති. අහං තස්ස පසිදිත්වා භික්ඛුනං දස්සනං අනුජානිස්සාමි, තතො මං පස්සිතුකාමා බහු භික්ඛු ධුතඬ්ගානි සමාදියිස්සන්ති, අහඤ්ච තෙහි

උඡ්ඤාසන්තපච්චයා සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙස්සාමී”ති, තස්මා එවමාහ. එවං බහුනි හි එත්ථ ආනිසංසානීති.

සපරියො යෙන භගවා තෙනුපසඬකමීති ටෙරො කිර “න, භික්ඛවෙ,  
උභාදසවස්සෙන උපසම්පාදෙනබ්බො, යො උපසම්පාදෙය්‍ය, ආපත්ති  
දුක්ඛටස්සා”ති (මහාව. 75) ඉමස්මිං ඛන්ධකසික්ඛාපදෙ “කථඤ්ඤි නාම ත්වං  
මොසපුරිස අඤ්ඤෙහි ඔවදියො අනුසාසියො අඤ්ඤං ඔවදිතුං අනුසාසිතුං  
මඤ්ඤස්සසි”ති එවමාදිනා නයෙන ගරහං ලභිත්වා “සත්ථා මය්‍හං පරිසං නිස්සාය  
ගරහං අදාසි, සො දානාහං භගවත්තං තෙනෙව පුණ්ණවන්දසස්සිරිකෙන  
සබ්බාකාරපරිපුණ්ණෙන මුඛෙන බ්‍රහ්මසොසං නිව්ඡාරෙත්වා පරිසංයෙව නිස්සාය  
සාධුකාරං දාපෙස්සාමී”ති සුභදයො කුලපුත්තො අතිරෙකයොජනසතං  
පටික්කමිත්වා පරිසං විනිත්වා පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො පුන  
භගවත්තං උපසඬකමන්තො. තෙන වුත්තං – “සපරියො යෙන භගවා  
තෙනුපසඬකමී”ති. න හි සක්කා වුද්ධානං අඤ්ඤා ආරාධෙතුං අඤ්ඤා  
වත්තසම්පත්තියා.

භගවතො අවිදුරෙ නිසින්නොති වත්තසම්පත්තියා පරිසුද්ධභාවෙන නිරාසඬකො  
සිහො විය කඤ්චනපබ්බතස්ස භගවතො අවිදුරෙ නිසින්නො. එතදවොචාති  
කථාසමුට්ඨාපනත්ථං එතං අවොච. මනාපානි තෙ භික්ඛු පංසුකුලානීති භික්ඛු තව  
ඉමානි පංසුකුලානි මනාපානි, අත්තනො රුචියා ඛන්තියා ගහිතානීති අත්ථො. න  
බො මෙ, භන්තෙ, මනාපානීති, භන්තෙ න මයා අත්තනො රුචියා ගහිතානි,  
ගලග්ගාහෙන විය මත්ථකතාලනෙන විය ව ගාහිතොමිහීති දස්සෙති.

පඤ්ඤාසිස්සනීති පඤ්ඤාතො අභිඤ්ඤාතො භවිස්සති, තත්ථ සන්දිස්සිස්සනීති  
වුත්තං හොති. න මයං අපඤ්ඤත්තං පඤ්ඤාපෙස්සාමාති මයං සාවකා නාම  
අපඤ්ඤත්තං න පඤ්ඤාපෙස්සාම, වුද්ධවිසයො හි එසො යදිදං “පාවිත්තියං  
දුක්ඛට”න්තිආදිනා නයෙන අපඤ්ඤත්තසික්ඛාපදපඤ්ඤපනං  
පඤ්ඤත්තසමුවඡිත්තං වා. සමාදායාති තං තං සික්ඛාපදං සමාදිශිත්වා, “සාධු  
සුට්ඨ”ති සම්පට්චිත්තවා යථාපඤ්ඤත්තෙසු සබ්බසික්ඛාපදෙසු සික්ඛස්සාමාති  
දස්සෙති. තස්ස ආරද්ධවිත්තො පුනපි “සාධු සාධු”ති සාධුකාරමදාසි.

**566.** අනුඤ්ඤාතාවුසොති අනුඤ්ඤාතං, ආවුසො. පිහෙන්නාති පිහයන්නා.  
සන්තතාති උඡ්ඤිත්වාති සන්තතෙ චතුත්ථවිචරසඤ්ඤිතාය සබ්බසන්තතාති  
උඡ්ඤිත්වා. ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛු ආමන්තෙසීති භගවා සන්තතාති  
විජ්ජකිණ්ණානි දිස්වා “සද්ධාදෙය්‍යවිනිපාතනෙ කාරණං නත්ථී, පරිභොගුපායං  
නෙසං දස්සෙස්සාමී”ති ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛු ආමන්තෙසි.

**567.** සකිං නිවත්ථමපි සකිං පාරුතමපිති සකිං නිසින්නඤ්චෙව නිපන්නඤ්ච.  
සාමන්තාති එකපස්සතො වට්ටං වා චතුරස්සං වා ඡින්නිත්වා ගහිතවිධානං යථා  
විදත්ථිමත්තං හොති, එවං ගහෙතබ්බං, සන්තරන්තෙන පන පාළියං.

වුත්තනයෙනෙව එකදෙසෙ වා සන්ථරිතබ්බං, විජටත්වා වා මිස්සකං කත්වා සන්ථරිතබ්බං, එවං ථීරතරං හොතීති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීනි කිරියාකිරියත්තා ඉමස්ස සික්ඛාපදස්ස ද්වෙහාගසික්ඛාපදසදිසානීති.

ඉමෙසු පන පඤ්චසු සන්ථතෙසු පුරිමානි තිණි විනයකම්මං කත්වා පටිලභිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති, පවිජ්ජමානි ද්වෙ වට්ටන්තිති වෙදිතබ්බානීති.

නිසිදනසන්ථතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 6. එළකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා

**571.** තෙන සමයෙනානි එළකලොමසික්ඛාපදං. තත්ථ උප්පණ්ඩෙසුන්ති “කිත්තකෙන, හන්තෙ, කීතානී” තිආදීනි වදන්තා අවහසිංසු. ධීතකොව ආසුම්භීති යථා මනුස්සා අරඤ්ඤතො මහන්තං දාරුභාරං ආනෙත්වා කිලන්තා ධීතකාව පානෙන්නි, එවං පානෙසීති අත්ථො.

**572.** සහත්ථානි සහත්ථෙත, අත්තනා හරිතබ්බානීති වුත්තං හොති. බහිනියොජනං පානෙතීති තියොජනතො බහි පානෙති. අනන්තරායෙන පතනකෙ හත්ථතො මුත්තමත්තෙ ලොමගණනාය නිස්සග්ගියපාවිත්තියානි. සචෙ බහිනියොජනෙ රුක්ඛෙ වා ඵම්භෙ වා පටිහඤ්ඤිත්වා පුන අන්තො පතන්නි, අනාපත්ති. භූමියං පතිත්වා යත්වා යත්වා වට්ටමානා එළකලොමහණ්ඩිකා පුන අන්තො පවිසති, ආපත්තියෙව. අන්තො යත්වා හත්ථෙත වා පාදෙන වා යට්ඨියා වා වට්ටෙති යත්වා වා අයත්වා වා වට්ටමානා හණ්ඩිකා ගච්ඡතු, ආපත්තියෙව. “අඤ්ඤො හරිස්සතී” ති යපෙති, තෙන හරිතෙපි ආපත්තියෙව. සුද්ධචිත්තෙන යපිතං වාතො වා අඤ්ඤො වා අත්තතො ධම්මතාය බහි පානෙති, ආපත්තියෙව. සඋස්සාහත්තා අචිත්තකත්තා ව සික්ඛාපදස්ස. කුරුන්දියාදීසු පන “එත්ථ අනාපත්ති” ති වුත්තා, සා අනාපත්ති පාළියා න සමෙති. උහතොහණ්ඩිකං එකාබද්ධං කත්වා එකං හණ්ඩිකං අන්තොසීමාය එකං බහිසීමාය කරොන්තො යපෙති, රක්ඛති තාව. එකාබද්ධෙ කාපෙපි එසෙව නයො. යදි පන අබන්ධිත්වා කාජකොටියං යපිතමත්තමෙව හොති, න රක්ඛති. එකාබද්ධෙපි පරිවත්තෙත්වා යපිතෙ ආපත්තියෙව.

අඤ්ඤස්ස යානෙ වානි එත්ථ ගච්ඡන්තෙ යානෙ වා හත්ථිපිට්ඨිආදීසු වා සාමිකස්ස අජානන්තස්සෙව හරිස්සතීති යපෙති, තස්මිං තියොජනං අතික්කන්තෙ ආපත්ති. අගච්ඡන්තෙපි එසෙව නයො. සචෙ පන අගච්ඡන්තෙ යානෙ වා හත්ථිපිට්ඨියාදීසු වා යපෙත්වා අභිරුහිත්වා සාරෙති, හෙට්ඨා වා ගච්ඡන්තො වොදෙති, පක්කොසන්තො වා අනුබන්ධාපෙති, “අඤ්ඤං හරාපෙති” ති වචනතො අනාපත්ති. කුරුන්දියාදීසු පන “ආපත්ති” ති වුත්තං, තං “අඤ්ඤං හරාපෙති” ති ඉමිනා න සමෙති. අදින්තාදානෙ පන සුඛිකසානෙ ආපත්ති හොති. යා හි තත්ථ

ආපත්ති, සා ඉඬ අනාපත්ති. යා ඉඬ ආපත්ති, සා තත්ථ අනාපත්ති. තං යානං පත්වා අඤ්ඤවිහිතො වා වොරාදිහි වා උපද්දුතො ගච්ඡති, ආපත්තියෙව. සබ්බත්ථ ලොමගණනාය ආපත්තිපරිච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො.

**575.** තියොජනං වාසාධිජ්ජායො ගන්ත්වා තතො පරං හරතීති යත්ථ ගතො, තත්ථ උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීනං වා පච්චයාදීනං වා අලාභෙන තතො පරං අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡති, තතොපි අඤ්ඤත්ථාති එවං යොජනසතම්පි හරන්තස්ස අනාපත්ති. අවිජ්ජන්තං පටිලභිත්වාති වොරා අවිජ්ජන්තිත්වා නිරත්ථකභාවං ඤත්වා පටිදෙනති, තං හරන්තස්ස අනාපත්ති. නිස්සට්ඨං පටිලභිත්වාති විනයකම්මකතං පටිලභිත්වාති අත්ථො.

කතභණ්ඩන්ති කතංභණ්ඩං කම්බලකොජවසන්ථතාදිං යං කිඤ්චි අන්තමසො සුත්තකෙන බද්ධමත්තම්පි. යො පන තනුකපත්තත්ථවිකන්තරෙ වා ආයොගඅංසබද්ධකකායබන්ධනාදීනං අන්තරෙසු වා පිජ්ඵලිකාදීනං මලරක්ඛණත්ථං සිපාටිකාය වා අන්තමසො වාතාබාධිකො කණ්ණවිජ්ජද්දෙපි ලොමානි පක්ඛිපිත්වා ගච්ඡති, ආපත්තියෙව. සුත්තකෙන පන බන්ධිත්වා පක්ඛිත්තං කතභණ්ඩට්ඨානෙ තිට්ඨති, චෙණං කත්වා හරති, ඉදං නිධානමුඛං නාම, ආපත්තියෙවාවාති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඉදං ඵලකලොමසමුට්ඨානං නාම, කායතො ව කායචිත්තතො ව සමුට්ඨානි, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

ඵලකලොමසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 7. ඵලකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා

**576.** තෙන සමයෙනාති ඵලකලොමධොවාපනසික්ඛාපදං. තත්ථ රිඤ්චන්තීති උජ්ඣන්ති විස්සජ්ජෙන්ති, න සක්කොන්ති අනුයුඤ්ඤිතූන්ති චුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ පුරාණවීරසික්ඛාපදෙ චුත්තනයෙනෙව සද්ධිං සමුට්ඨානාදීහිති.

ඵලකලොමධොවාපනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 8. රූපියසික්ඛාපදවණ්ණනා

**582.** තෙන සමයෙනාති රූපියසික්ඛාපදං. තත්ථ පටිච්චෙසාති කොට්ඨාසො.

**583-4.** ඡාතරූපරජතන්ති එත්ථ ඡාතරූපන්ති සුවණ්ණස්ස නාමං. තං පන යස්මා තථාගතස්ස වණ්ණසදිසං හොති, තස්මා “සත්ථුවණ්ණො වුව්චති”ති පදභාජනෙ චුත්තං. තස්සත්ථො – “යො සත්ථුවණ්ණො ලොභවිසෙසො, ඉදං ඡාතරූපං නාමා”ති රජතං පන “සඬ්ඛො, සිලා, පවාල, රජතං, ඡාතරූප”න්තිආදීසු (පාවි.



506) රුපියං වුත්තං. ඉධ පන යං කිඤ්චි වොහාරගමනීයං කභාපණාදි අධිප්පෙතං. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “කභාපණො ලොභමාසකො” තිආදි වුත්තං. තත්ථ කභාපණොති සොවණ්ණමයො වා රුපියමයො වා පාකතිකො වා. ලොභමාසකොති තම්බලොභාදීහි කතමාසකො. දාරුමාසකොති සාරදාරුතා වා වෙළුපෙසිකාය වා අන්තමසො තාලපණ්ණෙනාපි රූපං ඡින්දිත්වා කතමාසකො. ජතුමාසකොති ලාබාය වා නියායාසෙන වා රූපං සමුට්ඨාපෙත්වා කතමාසකො. “යෙ වොහාරං ගච්ඡන්ති” ති ඉමිනා පන පදෙන යො යො යත්ථ යත්ථ ජනපදෙ යදා යදා වොහාරං ගච්ඡති, අන්තමසො අට්ඨිමයොපි වම්මමයොපි රුක්ඛඵලබීජමයොපි සමුට්ඨාපිතරූපොපි අසමුට්ඨාපිතරූපොපි සබ්බො සඬගහිතො.

ඉච්චෙනං සබ්බමිපි රජතං ජාතරූපං ජාතරූපමාසකො, වුත්තජ්ජහෙදො සබ්බොපි රජතමාසකොති වතුබ්බිධං නිස්සග්ගියවත්ථු හොති. මුත්තා, මණි, වෙළුරියො, සඬබො, සිලා, පවාල, ලොහිතඬකො, මසාරගල්ලං, සත්ත ධඤ්ඤානි, දාසිදාසබෙත්තවත්ථුපුප්ඵාරාමඵලාරාමාදයොති ඉදං දුක්කට්ඨවත්ථු. සුත්තං ඵාලො පටකො කප්පාසො අනෙකප්පකාරං අපරණ්ණං. සජ්ජිතවනීතතෙලමධුඵාණිතාදිහෙසජ්ජඤ්ච ඉදං කප්පියවත්ථු. තත්ථ නිස්සග්ගියවත්ථුං අත්තනො වා සඬසගණපුග්ගලවෙතියානං වා අත්ථාය සම්පට්ච්ඡිතුං න වට්ටති. අත්තනො අත්ථාය සම්පට්ච්ඡතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං හොති, සෙසානං අත්ථාය දුක්කට්ඨං. දුක්කට්ඨවත්ථුං සබ්බෙසමිපි අත්ථාය සම්පට්ච්ඡතො දුක්කට්ඨමෙව. කප්පියවත්ථුමහි අනාපත්ති. සබ්බමිපි නික්ඛිපනත්ථාය භණ්ඩාගාරිකසීසෙන සම්පට්ච්ඡතො උපරි රතනසික්ඛාපදෙ ආගතවසෙන පාවිත්තියං.

උග්ගණ්හෙය්‍යාති ගණ්හෙය්‍යා. යස්මා පන ගණ්හන්තො ආපත්තිං ආපජ්ජති, තෙනස්ස පදභාජනෙ “සයං ගණ්හාති නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං” න්ති වුත්තං. එස නයො සෙසපදෙසුපි.

තත්ථ ජාතරූපරජතභණ්ඩෙසු කභාපණමාසකෙසු ව එකං ගණ්හතො වා ගණ්හාපයතො වා එකා ආපත්ති. සහස්සං වෙපි එකතො ගණ්හාති, ගණ්හාපෙති, වත්ථුගණනාය ආපත්තියො. මහාපච්චරියං පන කුරුන්දියඤ්ච සිලිලබද්ධාය ථවිකාය සිලිලපුරිතෙ වා භාජනෙ රූපගණනාය ආපත්ති. සනබද්ධෙ පන සනපුරිතෙ වා එකාව ආපත්තීති වුත්තං.

උපනික්ඛිත්තසාදියනෙ පන “ඉදං අය්‍යස්ස හොතු” ති වුත්තෙ සවෙපි චිත්තෙන සාදියති, ගණ්හිතුකාමො හොති, කායෙන වා වාචාය වා “නයිදං කප්පති” ති පටික්ඛිපති, අනාපත්ති. කායවාචාහි වා අප්පටික්ඛිපිත්වාපි සුද්ධවිත්තො හුත්වා “නයිදං අම්භාකං කප්පති” ති න සාදියති, අනාපත්තියෙව. තිසු ද්වාරෙසු හි යෙන කෙනවි පටික්ඛිත්තං පටික්ඛිත්තමෙව හොති. සවෙ පන කායවාචාහි අප්පටික්ඛිපිත්වා චිත්තෙන අධිවාසෙති, කායවාචාහි කත්තබ්බස්ස පටික්ඛෙපස්ස

අකරණතො අකිරියසමුට්ඨානං කායද්වාරෙ ව චීද්වාරෙ ව ආපත්තිං ආපජ්ජති,  
මනොද්වාරෙ පන ආපත්ති නාම නත්ථි.

එකො සතං වා සහස්සං වා පාදමූලෙ යපෙති “තුය්හිදං හොතු”ති, හික්ඛු  
“නයිදං කජ්ජති”ති පටික්ඛිපති, උපාසකො පරිච්චත්තං මයා තුම්භාකන්ති ගතො,  
අඤ්ඤො තත්ථ ආගන්ත්වා පුච්ඡති – “කිං, හන්තෙ, ඉද”න්ති? යං තෙන අත්තනා  
ව චුත්තං, තං ආචික්ඛිතබ්බං. සො චෙ වදති – “ගොපයිස්සාමි, හන්තෙ,  
ගුත්තට්ඨානං දස්සෙථා”ති, සත්තභූමිකම්පි පාසාදං අභිරුහිත්වා “ඉදං  
ගුත්තට්ඨාන”න්ති ආචික්ඛිතබ්බං, “ඉධ නික්ඛිපාහි”ති න වත්තබ්බං. එත්තාවතා  
කජ්ජියඤ්ච අකජ්ජියඤ්ච නිස්සාය යීතං හොති. ද්වාරං පිදහිත්වා රක්ඛන්තෙන  
වසිතබ්බං. සචෙ කිඤ්චි වික්කායිකභණ්ඩං පත්තං වා වීචරං වා ආගච්ඡති, “ඉදං  
ගහෙස්සථ හන්තෙ”ති චුත්තෙ “උපාසක අත්ථි අම්භාකං ඉමිනා අත්ථො, වත්ථු ව  
එවරූපං නාම සංවිජ්ජති, කජ්ජියකාරකො නත්ථි”ති වත්තබ්බං. සචෙ සො වදති,  
“අහං කජ්ජියකාරකො භවිස්සාමි, ද්වාරං විචරිත්වා දෙථා”ති, ද්වාරං විචරිත්වා  
“ඉමස්මිං ඔකාසෙ යපිත”න්ති වත්තබ්බං, “ඉදං ගණ්භා”ති න වත්තබ්බං. එවම්පි  
කජ්ජියඤ්ච අකජ්ජියඤ්ච නිස්සාය යීතමෙව හොති, සො චෙ තං ගහෙත්වා තස්ස  
කජ්ජියභණ්ඩං දෙති, වට්ටති. සචෙ අධිකං ගණ්භාති, “න මයං තව භණ්ඩං  
ගණ්භාම, “නික්ඛමාහි”ති වත්තබ්බො.

සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බන්ති එත්ථ යස්මා රූපියං නාම අකජ්ජියං, “තස්මා  
නිස්සජ්ජිතබ්බං සඬ්ඝස්ස වා ගණ්ඝස්ස වා පුග්ගලස්ස වා”ති න චුත්තං. යස්මා පන තං  
පටිග්ගහිතමත්තමෙව න තෙන කිඤ්චි කජ්ජියභණ්ඩං චෙතාපිතං, තස්මා උපායෙන  
පරිභොගදස්සනත්ථං “සඬ්ඝමජ්ඣෙ නිස්සජ්ජිතබ්බ”න්ති චුත්තං. කජ්ජියං  
ආචික්ඛිතබ්බං සජ්ජි වාති “පබ්බජිතානං සජ්ජි වා තෙලං වා වට්ටති උපාසකා”ති  
එවං ආචික්ඛිතබ්බං.

රූපියපටිග්ගාහකං යපෙත්වා සබ්බෙහෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති සබ්බෙහි  
භාජෙත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බං. රූපියපටිග්ගාහකෙන භාගො න ගහෙතබ්බො.  
අඤ්ඤෙසං හික්ඛුනං වා ආරාමිකානං වා පත්තභාගම්පි ලහිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න  
වට්ටති, අන්තමසො මක්කටාදීහි තතො හරිත්වා අරඤ්ඤෙ යපිතං වා තෙසං  
හත්ථතො ගලිතං වා තිරච්ඡානගතපරිග්ගහිතම්පි පංසුකුලම්පි න වට්ටතියෙව, තතො  
ආහටෙන ඵාණිතෙන සෙනාසනධූපනම්පි න වට්ටති. සජ්ජිනා වා තෙලෙන වා පදීපං  
කත්වා දීපාලොකෙ නිපජ්ජිතුං කසිණපරිකම්මම්පි කාතුං, පොත්ථකම්පි වාවෙතුං න  
වට්ටති. තෙලමධුඵාණිතෙහි පන සරීරෙ වණං මක්ඛෙතුං න වට්ටතියෙව. තෙන  
වත්ථුනා මඤ්චපියාදීනි වා ගණ්භන්ති, උපොසථාගාරං වා භොජනසාලං වා  
කරොන්ති, පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති. ඡායාපි ගෙහපරිච්ඡෙදෙන යීතා න වට්ටති,  
පරිච්ඡෙදාතික්කන්තා ආගන්තුකත්තා වට්ටති. තං වත්ථුං විස්සජ්ජෙත්වා කතෙන  
මග්ගෙනපි සෙතුනාපි නාවායපි උඵම්පෙනපි ගන්තුං න වට්ටති, තෙන වත්ථුනා  
බ්බාපිතාය පොක්ඛරණියා උබ්භිදොදකං පාතුං වා පරිභුඤ්ජිතුං වා න වට්ටති.  
අන්තො උදකෙ පන අසති අඤ්ඤං ආගන්තුකං උදකං වා වස්සොදකං වා පට්ටියං.

වට්ටනි. කීතාය යෙන උදකෙන සද්ධිං කීතා තං ආගන්තුකම්පි න වට්ටනි, තං වත්ථුං උපනික්ඛෙපං යපෙත්වා සඬ්ඝො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජති, තෙපි පච්චයා තස්ස න වට්ටන්ති. ආරාමො ගහිතො හොති, සොපි පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටනි. යදි භූමිපි ඛිජම්පි අකප්පියං නෙව භූමිං න ඵලං පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටනි. සචෙ භූමිංයෙව කිණ්ණිත්වා අඤ්ඤානි ඛිජානි රොපිතානි ඵලං වට්ටනි, අථ ඛිජානි කිණ්ණිත්වා කප්පියභූමියං රොපිතානි, ඵලං න වට්ටනි, භූමියං නිසිදිතුං වා නිපජ්ජිතුං වා වට්ටනි.

සචෙ සො ජඩ්ඛෙතීති යත්ථ කත්ථවි ඛිපති, අථාපි න ජඩ්ඛෙති, සයං ගහෙත්වා ගච්ඡති, න වාරෙතඛිබ්බො. නො චෙ ජඩ්ඛෙතීති අථ නෙව ගහෙත්වා ගච්ඡති, න ජඩ්ඛෙති, කිං මය්හං ඉමිතා ඛ්‍යාපාරෙතානි යෙන කාමං පක්කමති, තතො යථාචුත්තලක්ඛණො රුපියජඩ්ඛකො සම්මන්තිතඛිබ්බො.

යො න ඡන්දාගතින්තිආදීසු ලොභවසෙන තං වත්ථුං අත්තනො වා කරොත්තො අත්තානං වා උක්කංසෙන්තො ඡන්දාගතිං නාම ගච්ඡති. දොසවසෙන “නෙවායං මානිකං ජානාති, න විනය”න්ති පරං අපසාදෙන්තො දොසාගතිං නාම ගච්ඡති. මොහවසෙන මුට්ඨපමුට්ඨස්සතිභාවං ආපජ්ජන්තො මොහාගතිං නාම ගච්ඡති. රුපියපටිග්ගාහකස්ස භයෙන ජඩ්ඛෙතුං අවිසහන්තො භයාගතිං නාම ගච්ඡති. ඵලං අකරොත්තො න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡතීති වෙදිතඛිබ්බො.

**585. අනිමිත්තං කත්ථානි නිමිත්තං අකත්ථා, අක්ඛිති නිමිතීලෙන්වා නදියා වා පපාතෙ වා වනගහතෙ වා ගුථං විය අනපෙක්ඛෙන පතිතොකාසං**  
අසමන්තාභරන්තෙන පාතෙතඛිබ්බන්ති අත්ථො. ඵලං ජිගුච්ඡිතඛිබ්බෙපි රුපියෙ භගවා පරියායෙන භික්ඛූනං පරිභොගං ආචික්ඛි. රුපියපටිග්ගාහකස්ස පන කෙනචි පරියායෙන තතො උප්පන්තපච්චයපරිභොගො න වට්ටනි. යථා වායං එතස්ස න වට්ටනි, ඵලං අසන්තසම්භාවනාය වා කුලදුසකකම්මෙන වා කුහනාදීහි වා උප්පන්තපච්චයා නෙව තස්ස න අඤ්ඤස්ස වට්ටන්ති, ධම්මෙන සමෙන උප්පන්තාපි අප්පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටන්ති.

වත්තාරො හි පරිභොගා – ථෙය්‍යපරිභොගො, ඉණපරිභොගො, දායජ්ජපරිභොගො, සාමිපරිභොගොති. තත්ථ සඬ්ඝමජ්ඣෙපි නිසිදිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස දුස්සීලස්ස පරිභොගො “ථෙය්‍යපරිභොගො” නාම. සීලවතො අප්පච්චවෙක්ඛිතපරිභොගො “ඉණපරිභොගො” නාම. තස්මා විවරං පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතඛිබ්බං, පිණ්ඩපාතො ආලොපෙ ආලොපෙ. තථා අසක්කොන්තෙන පුරෙහත්තපච්ඡාහත්තපුරිමයාමපච්ඡිමයාමෙසු. සචස්ස අප්පච්චවෙක්ඛිතොව අරුණො උග්ගච්ඡති, ඉණපරිභොගට්ඨානෙ තිට්ඨති. සෙනාසනම්පි පරිභොගෙ පරිභොගෙ පච්චවෙක්ඛිතඛිබ්බං, හෙසජ්ජස්ස පටිග්ගහණෙපි පරිභොගෙපි සතිපච්චයනා වට්ටනි, ඵලං සන්තෙපි පටිග්ගහණෙ සතිං කත්ථා පරිභොගෙ අකරොත්තස්සෙව ආපත්ති, පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්ථා පරිභොගෙ කරොත්තස්ස අනාපත්ති.

වතුබිබ්බා හි සුද්ධි – දෙසනාසුද්ධි, සංවරසුද්ධි, පරියෙට්ඨිසුද්ධි, පච්චවෙක්ඛණසුද්ධි. තත්ථ දෙසනාසුද්ධි නාම පාතිමොක්ඛසංවරසීලං, තඤ්ඤි දෙසනාය සුඡ්ඤානතො “දෙසනාසුද්ධි”ති වුච්චති. සංවරසුද්ධි නාම ඉන්ද්‍රියසංවරසීලං, තඤ්ඤි න පුන ඵලං කර්මසාමීති චිත්තාධිට්ඨානසංවරෙනෙව සුඡ්ඤානතො “සංවරසුද්ධි”ති වුච්චති. පරියෙට්ඨිසුද්ධි නාම ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං, තඤ්ඤි අනෙසනං පහාය ධම්මෙන සමෙන පච්චයෙ උප්පාදෙන්තස්ස පරියෙසනාය සුද්ධත්තා “පරියෙට්ඨිසුද්ධි”ති වුච්චති. පච්චවෙක්ඛණසුද්ධි නාම පච්චයපරිභොගසන්නිස්සිතසීලං, තඤ්ඤි “පටිසංඛිතා යොනියො චීවරං පටිසෙවති”තිආදිනා (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) නයෙන වුත්තෙන පච්චවෙක්ඛණෙන සුඡ්ඤානතො “පච්චවෙක්ඛණසුද්ධි”ති වුච්චති. තෙන වුත්තං – “පටිග්ගහණෙ පන සතිං අකත්වා පරිභොගෙ කරොන්තස්ස අනාපත්ති”ති.

සත්තන්නං සෙක්ඛානං පච්චයපරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො නාම, තෙ හි භගවතො පුත්තා, තස්මා පිතුසන්නකානං පච්චයානං දායාදා හුත්වා තෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති. කිං පන තෙ භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති, ගිහීනං පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති? ගිහීනි දින්නාපි භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා භගවතො සත්තකා භොන්ති, තස්මා තෙ භගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති (ම. නි. 1.29) වෙදිතබ්බං, ධම්මදායාදසුත්තඤ්ඤවෙත්ථ සාධකං.

බිණ්ණසවානං පරිභොගො සාමිපරිභොගො නාම, තෙ හි තණ්හාය දාසබ්බං අතීතත්තා සාමිනො හුත්වා පරිභුඤ්ජන්ති. ඉමෙසු පරිභොගෙසු සාමිපරිභොගො ච දායජ්ජපරිභොගො ච සබ්බෙසම්පි වට්ටති. ඉණ්ණපරිභොගො න වට්ටති, ථෙය්‍යපරිභොගො කථායෙව නත්ථි.

අපරෙපි වත්තාරො පරිභොගො – ලජ්ජිපරිභොගො, අලජ්ජිපරිභොගො, ධම්මිපරිභොගො, අධම්මිපරිභොගොති.

තත්ථ අලජ්ජිනො ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගො වට්ටති, ආපත්තියා න කාරෙතබ්බො. ලජ්ජිනො අලජ්ජිනා සද්ධිං යාව න ජානාති, තාව වට්ටති. ආදිනො පට්ඨාය හි අලජ්ජි නාම නත්ථි, තස්මා යදාස්ස අලජ්ජිභාවං ජානාති තදා වත්තබ්බො “තුම්හෙ කායද්වාරෙ ව වච්ඡිද්වාරෙ ව චිතික්කමං කරොථ, තං අප්පතිරුපං මා ඵලමකත්ථා”ති. සචෙ අනාදිශිත්වා කරොතියෙව, යදි තෙන සද්ධිං පරිභොගං කරොති, සොපි අලජ්ජියෙව භොති. යොපි අත්තනො භාරභූතෙන අලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගං කරොති, සොපි නිවාරෙතබ්බො. සචෙ න ඔරමති, අයම්පි අලජ්ජියෙව භොති. ඵලං ඵකො අලජ්ජි අලජ්ජිසතම්පි කරොති. අලජ්ජිනො පන අලජ්ජිනාව සද්ධිං පරිභොගො ආපත්ති නාම නත්ථි. ලජ්ජිනො ලජ්ජිනා සද්ධිං පරිභොගො ද්වින්නං ඛත්තියකුමාරානං සුචණ්ණපාතියං භොජනසදිසොති.

ධම්මියාධම්මිපරිභොගො පච්චයවසෙන වෙදිතබ්බො. තත්ථ සචෙ පුග්ගලොපි අලජ්ජි පිණ්ඩපාතොපි අධම්මියො, උභො ඡෙගුච්ඡා. පුග්ගලො අලජ්ජි පිණ්ඩපාතො



ධම්මියො, පුග්ගලං ජිගුච්ඡිත්වා පිණ්ඩපාතො න ගහෙතබ්බො. මහාපච්චරියං පන දුස්සිලො සඬ්ඝතො උද්දෙසහත්තාදීනි ලහිත්වා සඬ්ඝස්සෙව දෙනි, එතානි යථාදානමෙව ගතත්තා වට්ටන්තීති වුත්තං. පුග්ගලො ලජ්ජී පිණ්ඩපාතො අධම්මියො, පිණ්ඩපාතො ජෙගුච්ඡො න ගහෙතබ්බො. පුග්ගලො ලජ්ජී, පිණ්ඩපාතොපි ධම්මියො, වට්ටති.

අපරෙ ද්වෙ පග්ගහා; ද්වෙ ච පරිභොගා – ලජ්ජිපග්ගහො, අලජ්ජිපග්ගහො; ධම්මපරිභොගො ආමිසපරිභොගොති.

තත්ථ අලජ්ජිනො ලජ්ජිං පග්ගහෙතුං වට්ටති, න සො ආපත්තියා කාරෙතබ්බො. සචෙ පන ලජ්ජී අලජ්ජිං පග්ගහෙති, අනුමොදනාය අජ්ඣෙසති, ධම්මකථාය අජ්ඣෙසති, කුලෙසු උපත්ථම්භෙති. ඉතරොපි “අම්භාකං ආචරියො ඊදිසො ච ඊදිසො වා”ති තස්ස පරිසති වණ්ණං භාසති, අයං සාසනං ඔසක්කාපෙනි අන්තරධාපෙනීති වෙදිතබ්බො.

ධම්මපරිභොග-ආමිසපරිභොගෙසු පන යත්ථ ආමිසපරිභොගො වට්ටති, තත්ථ ධම්මපරිභොගොපි වට්ටති. යො පන කොටියං යිතො ගන්ථො තස්ස පුග්ගලස්ස අවිචයෙන නස්සිස්සති, තං ධම්මානුග්ගහෙන උග්ගණ්හිතුං වට්ටතීති වුත්තං.

තත්ථිදං වත්ථු – මහාභයෙ කිර එකස්සෙව භික්ඛුනො මහානිද්දෙසො පගුණො අහොසි. අථ චතුනිකාසිකතිස්සත්ථෙරස්ස උපජ්ඣායො මහානිපිටකත්ථෙරො නාම මහාරක්ඛිතත්ථෙරං ආහ – “ආවුසො මහාරක්ඛිත, එතස්ස සන්තිකෙ මහානිද්දෙසං ගණ්හාහී”ති. “පාපො කිරායං, හන්තෙ, න ගණ්හාමී”ති. “ගණ්හාවුසො, අහං තෙ සන්තිකෙ නිසීදිස්සාමී”ති. “සාධු, හන්තෙ, තුම්භෙසු නිසින්තෙසු ගණ්හිස්සාමී”ති පට්ඨපෙත්වා රත්තින්දිවං නිරන්තරං පරියාපුණන්තො ඔසානදිවසෙ හෙට්ඨාමඤ්චෙ ඉත්ථිං දිස්වා “හන්තෙ, සුතංයෙව මෙ පුබ්බෙ, සවාහං එවං ජාතෙය්‍යං, න ඊදිසස්ස සන්තිකෙ ධම්මං පරියාපුණෙය්‍ය”න්ති ආහ. තස්ස පන සන්තිකෙ බහු මහාථෙරා උග්ගණ්හිත්වා මහානිද්දෙසං පතිට්ඨාපෙසුං.

**586. රුපියෙ රුපියසඤ්ඤීති එත්ථ සබ්බම්පි ජාතරූපරජනං රුපියසඬ්ගහමෙව ගතන්ති වෙදිතබ්බං.**

රුපියෙ වෙමතිකොති “සුවණ්ණං නු ඛො, බරපත්තං නු ඛො”තිආදිනා නයෙන සංසයජාතො.

රුපියෙ අරුපියසඤ්ඤීති සුවණ්ණාදීසු බරපත්තාදිසඤ්ඤී. අපිච පුඤ්ඤකාමා රාජොරොධාදයො හත්තබ්ජ්ජකගන්ධපිණ්ඩාදීසු පක්ඛිපිත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං දෙන්ති, වොළහික්ඛාය වරන්තානං දස්සන්තෙ බද්ධකභාපණාදීභියෙව සද්ධිං වොළකානි දෙන්ති, භික්ඛු හත්තාදිසඤ්ඤාය වා වොළකසඤ්ඤාය වා පටිග්ගණ්හන්ති, එවම්පි රුපියෙ අරුපියසඤ්ඤී රුපියං ගණ්හාතීති වෙදිතබ්බො. පටිග්ගණ්හන්තෙන පන “ඉමස්මිං ගෙහෙ ඉදං ලද්ධ”න්ති සල්ලක්ඛෙතබ්බං. යෙන

හි අස්සනියා දින්නං හොති, සො සතිං පටිලභිත්වා පුන ආගච්ඡති, අථස්ස චත්තබ්බං  
– “තච චොළකං පස්සාහී” ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

සමුට්ඨානාදීසු ඡසමුට්ඨානං, සියා කිරියං ගහණෙන ආපජ්ජනතො, සියා අකිරියං  
පටික්ඛෙපස්ස අකරණතො රුපියඅඤ්ඤවාදකඋපස්සුතිසික්ඛාපදානි හි තීණි  
එකපරිච්ඡෙදානි, නොසඤ්ඤාවීමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං,  
කායකම්මචිකම්මං, තිච්ඡිත්තං, තිවෙදනන්ති.

රුපියසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 9. රුපියසංවොහාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

**587.** තෙන සමයෙනාති රුපියසංවොහාරසික්ඛාපදං. තත්ථ නානජ්ජකාරකන්ති  
කතාකතාදිවසෙන අනෙකවිධං. රුපියසංවොහාරන්ති ජාතරූපරජනපරිවත්තනං.  
සමාපජ්ජන්ති පටිග්ගහණස්සෙව පටික්ඛිතත්තා පටිග්ගහිතපරිවත්තනෙ දොසං  
අපස්සන්තා කරොන්ති.

**589.** සිසුපගන්තිආදීසු සිසං උපගච්ඡන්ති සිසුපගං, පොත්ථකෙසු පන  
“සිසුපක”න්ති ලිඛිතං, යස්ස කස්සපි සිසාලඬකාරස්සෙනං අධිවචනං. එස නයො  
සබ්බත්ථ. කතෙන කතන්තිආදීසු සුද්ධො රුපියසංවොහාරොයෙව.

රුපියෙ රුපියසඤ්ඤීතිආදිමිහි පුරිමසික්ඛාපදෙ චුත්තචත්ථුසු  
නිස්සග්ගියවත්ථුනා නිස්සග්ගියවත්ථුං චෙතාපෙන්නස්ස මූලග්ගහණෙන  
පුරිමසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං, අපරාපරපරිවත්තනෙ ඉමිනා  
නිස්සග්ගියපාචිත්තියමෙව. නිස්සග්ගියවත්ථුනා දුක්කට්ඨත්ථුං වා කප්පියවත්ථුං වා  
චෙතාපෙන්නස්සපි එසෙව නයො. යො හි අයං අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤී රුපියං  
චෙතාපෙතිතිආදි දුතියො තිකො චුත්තො, තස්සානුලොමත්තා අචුත්තොපි  
අයමපරොපි රුපියෙ රුපියසඤ්ඤී අරුපියං චෙතාපෙතිතිආදි තිකො වෙදිතබ්බො.  
අත්තනො වා හි අරුපියෙන පරස්ස රුපියං චෙතාපෙය්‍ය අත්තනො වා රුපියෙන  
පරස්ස අරුපියං, උභයථාපි රුපියසංවොහාරො කතොයෙව හොති, තස්මා පාළියං  
එකන්තෙන රුපියපක්ඛෙ එකොයෙව තිකො චුත්තොති.

දුක්කට්ඨත්ථුනා පන නිස්සග්ගියවත්ථුං චෙතාපෙන්නස්ස මූලග්ගහණෙන  
පුරිමසික්ඛාපදෙන දුක්කට්ඨං, පච්ඡා පරිවත්තනෙ ඉමිනා නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං,  
ගරුකස්ස චෙතාපිතත්තා. දුක්කට්ඨත්ථුනා දුක්කට්ඨත්ථුමෙව, කප්පියවත්ථුං වා  
චෙතාපෙන්නස්ස මූලග්ගහණෙන පුරිමසික්ඛාපදෙන දුක්කට්ඨං, පච්ඡා පරිවත්තනෙපි  
ඉමිනා දුක්කට්ඨමෙව. කස්මා? අකප්පියවත්ථුනා චෙතාපිතත්තා. අන්ධකට්ඨකථායං  
පන “සචෙ කයවික්කයං සමාපජ්ජෙය්‍ය, නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය”න්ති භාසිතං, තං  
දුබ්බාසිතං. කස්මා? න හි දානග්ගහණතො අඤ්ඤො කයවික්කයො නාම අත්ථී,  
කයවික්කයසික්ඛාපදඤ්ච කප්පියවත්ථුනා කප්පියවත්ථුපරිවත්තනමෙව සන්ධාය  
චුත්තං, තඤ්ච බො අඤ්ඤත්‍ර සහධම්මිකෙහි. ඉදං සික්ඛාපදං රුපියෙන ව

රුපියා රුපියාවෙනාපනං අරුපියෙන ච රුපියාවෙනාපනං. දුක්කට්ඨත්ථුනා පන දුක්කට්ඨත්ථුනො වෙනාපනං නෙව ඉධ න තත්ථ පාළියං වුත්තං, න චෙත්ථ අනාපත්ති භවතුං අරහති. තස්මා යථෙව දුක්කට්ඨත්ථුනො පටිග්ගහණෙ දුක්කට්ඨං, තථෙව තස්ස වා තෙන වා වෙනාපනෙපි දුක්කට්ඨං යුත්තන්ති භගවතො අධිප්පායඤ්ඤාහි වුත්තං.

කප්පියවත්ථුනා පන නිස්සග්ගියවත්ථුං වෙනාපෙත්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ ඉමිනා නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. වුත්තඤ්ඤෙතං - “අරුපියෙ අරුපියසඤ්ඤී රුපියං වෙනාපෙති නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං”න්ති. තෙනෙව කප්පියවත්ථුනා දුක්කට්ඨත්ථුං වෙනාපෙත්තස්ස මූලපටිග්ගහණෙ තථෙව අනාපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ ඉමිනා දුක්කට්ඨං. කස්මා? අකප්පියස්ස වෙනාපිත්තා. කප්පියවත්ථුනා පන කප්පියවත්ථුං අඤ්ඤානු සහධම්මිකෙහි වෙනාපෙත්තස්ස මූලග්ගහණෙ පුරිමසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති, පච්ඡා පරිවත්තනෙ උපරි කයවික්කයසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. කයවික්කයං මොචෙත්වා ගණ්හන්තස්ස උපරිසික්ඛාපදෙනපි අනාපත්ති, වඩ්ඪිං පයොපෙත්තස්ස දුක්කට්ඨං.

ඉමස්ස ච රුපියසංවොහාරස්ස ගරුකභාවදීපකං ඉදං පත්තචතුක්කං වෙදිතබ්බං. යො හි රුපියං උග්ගණ්හිත්වා තෙන අයබ්ඪං සමුට්ඨාපෙති, තං කොට්ඨාපෙත්වා තෙන ලොභෙන පත්තං කාරෙති, අයං පත්තො මහාඅකප්පියො නාම, න සක්කා කෙනවි උපායෙන කප්පියො කාතුං. සචෙ හි තං විනාසෙත්වා ථාලකං කාරෙති, තම්පි අකප්පියං. වාසිං කාරෙති, තාය ඡින්තං දන්තකට්ඨම්පි අකප්පියං. බළිසං කාරොති, තෙන මාරිතා මච්ඡාපි අකප්පියා. වාසිඵලං තාපෙත්වා උදකං වා බීරං වා උණ්හාපෙති, තම්පි අකප්පියමෙව.

යො පන රුපියං උග්ගණ්හිත්වා තෙන පත්තං කිණාති, අයම්පි පත්තො අකප්පියො. “පඤ්චන්තම්පි සහධම්මිකානං න කප්පති”ති මහාපච්චරියං වුත්තං. සක්කා පන කප්පියො කාතුං, සො හි මූලෙ මූලසාමිකානං පත්තෙ ච පත්තසාමිකානං දින්නෙ කප්පියො හොති. කප්පියහණ්ඩං දත්වා ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

යොපි රුපියං උග්ගණ්හාපෙත්වා කප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගන්ත්වා පත්තං දිස්වා “අයං මය්හං රුච්චති”ති වදති. කප්පියකාරකො ච තං රුපියං දත්වා කම්මාරං සඤ්ඤාපෙති, අයම්පි පත්තො කප්පියවොහාරෙන ගහිතොපි දුතියපත්තසදිසොයෙව, මූලස්ස සම්පට්ච්ඡින්නතා අකප්පියො. කස්මා සෙසානං න කප්පතිති? මූලස්ස අනිස්සට්ඨන්තා.

යො පන රුපියං අසම්පට්ච්ඡිත්වා “ථෙරස්ස පත්තං කිණිත්වා දෙහී”ති පහිතකප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගන්ත්වා පත්තං දිස්වා “ඉමෙ කභාපණෙ ගහෙත්වා ඉමං දෙහී”ති කභාපණෙ දාපෙත්වා ගහිතො, අයං පත්තො

එතස්සෙව භික්ඛුනො න වට්ටති දුබ්බිවාරිතත්තා, අඤ්ඤාසං පන වට්ටති, මූලස්ස අසම්පට්ඨිතත්තා.

මහාසුමත්ථෙරස්ස කිර උපජ්ඣායො අනුරුද්ධත්ථෙරො නාම අහොසි. සො අත්තනො එවරුපං පත්තං සප්පිස්ස පුරෙත්වා සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජි. තිපිටකවූළුනාගත්ථෙරස්සපි සද්ධිවිහාරිකානං එවරුපො පත්තො අහොසි. තං ථෙරොපි සප්පිස්ස පුරාපෙත්වා සඬ්ඝස්ස නිස්සජ්ජාපෙසිති. ඉදං අකප්පියපත්තවතුක්කං.

සචෙ පන රුපියං අසම්පට්ඨිතත්වා “ථෙරස්ස පත්තං කිණිත්වා දෙහි”ති පහිතකප්පියකාරකෙන සද්ධිං කම්මාරකුලං ගත්ත්වා පත්තං දිස්වා “අයං මය්හං රුච්චති”ති වා “ඉමාහං ගහෙස්සාමි”ති වා වදති, කප්පියකාරකො ව තං රුපියං දත්වා කම්මාරං සඤ්ඤාපෙති, අයං පත්තො සබ්බකප්පියො බුද්ධානම්පි පරිභොගාරහොති.

**591.** අරුපියෙ රුපියසඤ්ඤීති ඛරපත්තාදිසු සුවණ්ණාදිසඤ්ඤී. ආපත්ති දුක්කටස්සාති සචෙ තෙන අරුපියං චෙතාපෙති දුක්කටාපත්ති හොති. එස නයො චෙමතිකෙ. අරුපියසඤ්ඤීස්ස පන පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධි “ඉදං ගහෙත්වා ඉදං දෙථා”ති කයවික්කයං කරොන්තස්සාපි අනාපත්ති. සෙසං උත්තානමෙව.

ජසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාච්චමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවට්ඨිකම්මං, තිච්ඡත්තං, තිවෙදනත්ති.

රුපියසංචොභාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 10. කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා

**593.** තෙන සමයෙනාති කයවික්කයසික්ඛාපදං. තත්ථ කති හිපි ත්ඨායන්ති කති තෙ අයං, හිකාරො පනෙත්ථ පදපුරුණො, පිකාරො ගරභායං, අයං දුබ්බලසඬ්ඝාටි තච කති දිවසාති හවිස්සතීති අත්ථො. අථ වා කතිහම්පි ත්ඨායන්තිපි පාඨො. තත්ථ කතිහන්ති කති අහාති, කති දිවසාතීති චුත්තං හොති. සෙසං චුත්තනයමෙව. කතිහිපි ම්ඨායන්ති ඉදම්පි එතෙනෙව නයෙන චෙදිතබ්බං. ගිහීපි නං ගිහිස්සාති එත්ථ නන්ති නාමත්ථෙ නිපාතො, ගිහී නාම ගිහිස්සාති චුත්තං හොති.

**594.** නානප්පකාරකන්ති විවරාදිනං කප්පියහණ්ඩානං වසෙන අනෙකවිධං. තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ විවරං ආදිං කත්වා දසිකසුත්තපරියොසානං කප්පියහණ්ඩමෙව දස්සිතං. අකප්පියහණ්ඩපරිවත්තනඤ්ඤි කයවික්කයසඬ්ඝං න ගච්ඡති. කයවික්කයන්ති කයඤ්චෙව වික්කයඤ්ච. “ඉමිනා ඉමං දෙහි”තිආදිනා හි නයෙන පරස්ස කප්පියහණ්ඩං ගණ්හන්තො කයං සමාපජ්ජති, අත්තනො කප්පියහණ්ඩං දෙත්තො වික්කයං.



**595.** අප්‍රකාශවර්තී අභිභවිත්වා වරති, චිත්තකමවාචං භාසතීති අත්ථො. යතො කයිතඤ්ච හොති චිත්තකයිතඤ්චාති යදා කයිතඤ්ච හොති පරහණ්ඩං අත්තනො හත්ථගතං කරොන්තෙන, චිත්තකයිතඤ්ච අත්තනො හණ්ඩං පරහත්ථගතං කරොන්තෙන. “ඉමිනා ඉම”න්තිආදිවචනානුරූපතො පන පාඨෙ පඨමං අත්තනො හණ්ඩං දස්සිතං.

නිස්සප්පිතබ්බන්ති ඵලං පරස්ස හත්ථනො කයවසෙන ගහිතකප්පියහණ්ඩං නිස්සප්පිතබ්බං. අයඤ්චි කයචිත්තකයො ධ්වපත්වා පඤ්ච සහධම්මිකෙ අවසෙසෙහි ගිහිපබ්බජිතෙහි අත්තමසො මාතාපිතුහිපි සද්ධිං න වට්ටති.

තත්‍රායං විනිවිජයො – වත්ථෙත වා වත්ථං හොතු හත්තෙන වා හත්තං, යං කිඤ්චි කප්පියං “ඉමිනා ඉමං දෙහි”ති වදති, දුක්කටං. ඵලං වත්වා මාතුයාපි අත්තනො හණ්ඩං දෙති, දුක්කටං. “ඉමිනා ඉමං දෙහි”ති චුත්තො වා “ඉමං දෙහි, ඉමං තෙ දස්සාමි”ති වත්වා වා මාතුයාපි හණ්ඩං අත්තනා ගණ්භාති, දුක්කටං. අත්තනො හණ්ඩෙ පරහත්ථං පරහණ්ඩෙ ව අත්තනො හත්ථං සම්පත්තෙ නිස්සග්ගියං. මාතරං පන පිතරං වා “ඉමං දෙහි”ති වදතො විඤ්ඤත්ති න හොති. “ඉමං ගණ්භාහි”ති වදතො සද්ධාදෙයාවිනිපාතනං න හොති. අඤ්ඤාතකං “ඉමං දෙහි”ති වදතො විඤ්ඤත්ති හොති. “ඉමං ගණ්භාහි”ති වදතො සද්ධාදෙයාවිනිපාතනං හොති. “ඉමිනා ඉමං දෙහි”ති කයචිත්තකයං ආපජ්ජතො නිස්සග්ගියං. තස්මා කප්පියහණ්ඩං පරිවත්තෙත්තෙන මාතාපිතුහිපි සද්ධිං කයචිත්තකයං අඤ්ඤාතකෙහි සද්ධිං තිස්සො ආපත්තියො මොචෙත්තෙන පරිවත්තෙතබ්බං.

තත්‍රායං පරිවත්තනවිධි – හික්ඛුස්ස පාඨෙයාතණ්ඩුලා හොන්ති, සො අත්තරාමග්ගෙ හත්තහත්ථං පුරිසං දිස්වා “අම්භාකං තණ්ඩුලා අත්ථී, න ව නො ඉමෙහි අත්ථො, හත්තෙන පන අත්ථො”ති වදති. පුරිසො තණ්ඩුලෙ ගහෙත්වා හත්තං දෙති, වට්ටති. තිස්සොපි ආපත්තියො න හොන්ති. අත්තමසො නිමිත්තකම්මත්තම්පි න හොති. කස්මා? මූලස්ස අත්ථීතාය. පරතො ව චුත්තමෙව “ඉදං අම්භාකං අත්ථී, අම්භාකඤ්ච ඉමිනා ව ඉමිනා ව අත්ථොති හණ්ඨී”ති. යො පන ඵලං අකත්වා “ඉමිනා ඉමං දෙහි”ති පරිවත්තෙති; යථාවත්ථුකමෙව. විසාසාදං දිස්වා “ඉමං ඔදනං භුඤ්ජිත්වා, රජනං වා දාරුනි වා ආහරා”ති වදති, රජනජල්ලිගණනාය දාරුගණනාය ව නිස්සග්ගියාති හොන්ති. “ඉමං ඔදනං භුඤ්ජිත්වා ඉදං නාම කරොවා”ති දන්තකාරාදිහි සිප්පිකෙහි ධමකරණාදීසු තං තං පරික්ඛාරං කාරෙති, රජකෙහි වා වත්ථං ධොවාපෙති; යථාවත්ථුකමෙව. න්භාපිතෙන කෙසෙ ඡිත්තදාපෙති, කම්මකාරෙහි නවකම්මං කාරෙති; යථාවත්ථුකමෙව. සචෙ පන “ඉදං හත්තං භුඤ්ජිත්වා ඉදං කරොවා”ති න වදති “ඉදං හත්තං භුඤ්ජ භුත්තොසි භුඤ්ජිස්සසි, ඉදං නාම කරොහි”ති වදති, වට්ටති. ඵත්ථ ව කිඤ්චාපි වත්ථධොවනෙ වා කෙසච්ඡෙදනෙ වා භූමිසොධනාදිනවකම්මෙ වා පරහණ්ඩං අත්තනො හත්ථගතං නිස්සප්පිතබ්බං නාම නත්ථී. මහාඅට්ඨකථායං පන දළ්භං කත්වා චුත්තත්තා න

සක්කා එතං පටික්ඛිපිතුං, තස්මා යථා නිස්සග්ගියවත්ථුම්භි පරිභුත්තෙ වා නට්ඨෙ වා පාවිත්තියං දෙසෙති, එවම්ධාපි දෙසෙතබ්බං.

**596.** කයවික්කයෙ කයවික්කයසඤ්ඤීතිආදිම්භි යො කයවික්කයං සමාපජ්ජති, සො තස්මිං කයවික්කයසඤ්ඤී වා භවතු වෙමතිකො වා, න කයවික්කයසඤ්ඤී වා නිස්සග්ගියපාවිත්තියමෙව. චූළත්තිකෙ ද්විසු පදෙසු දුක්කට්ඨෙවති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

**597.** අග්ගං පුච්ඡති “අයං තව පත්තො කිං අග්ගති” ති පුච්ඡති. “ඉදං නාමා” ති චුත්තෙ පන සචෙ තස්ස කප්පියභණ්ඩං මහග්ගං හොති, එවඤ්ච නං පටිවදති “උපාසක, මම ඉදං වත්ථු මහග්ගං, තව පත්තං අඤ්ඤස්ස දෙහි” ති. තං සුත්වා ඉතරො “අඤ්ඤං ටාලකම්පි දස්සාමි” ති වදති ගණ්හිතුං වට්ටති, “ඉදං අම්භාකං අත්ථි” ති චුත්තලක්ඛණෙ පතති. සචෙ සො පත්තො මහග්ගො, භික්ඛුනො වත්ථු අප්පග්ගං, පත්තසාමිකො චස්ස අප්පග්ගභාවං න ජානාති, පත්තො න ගහෙතබ්බො, “මම වත්ථු අප්පග්ග” ති ආචික්ඛිතබ්බං. මහග්ගභාවං ඤාත්වා වඤ්චෙත්වා ගණ්හන්තො හි ගහිතභණ්ඩං අග්ගාපෙත්වා කාරෙතබ්බතං ආපජ්ජති. සචෙ පත්තසාමිකො “හොතු, හන්තෙ, සෙසං මම පුඤ්ඤං භවිස්සති” ති දෙති, වට්ටති.

කප්පියකාරකස්ස ආචික්ඛිති යස්ස හත්ථතො භණ්ඩං ගණ්හාති, තං යපෙත්වා අඤ්ඤං අන්තමසො තස්ස පුත්තභාතිකම්පි කප්පියකාරකං කත්වා “ඉමිනා ඉමං නාම ගහෙත්වා දෙහි” ති ආචික්ඛති. සො චෙ ඡෙකො හොති, පුනස්පුනං අපනෙත්වා විවදිත්වා ගණ්හාති, තුණ්හිභූතෙන ධාතබ්බං. නො චෙ ඡෙකො හොති, න ජානාති ගහෙතුං, වාණිජකො තං වඤ්චෙති, “මා ගණ්හා” ති වත්තබ්බො.

ඉදං අම්භාකන්තිආදිම්භි “ඉදං පටිග්ගහිතං තෙලං වා සජ්ජි වා අම්භාකං අත්ථි, අම්භාකඤ්ච අඤ්ඤෙන අප්පටිග්ගහිතකෙන අත්ථො” ති භණ්ති. සචෙ සො තං ගහෙත්වා අඤ්ඤං දෙති, පයමං අත්තනො තෙලං න මිනාපෙතබ්බං. කස්මා? නාළියඤ්චි අවසිට්ඨතෙලං හොති, තං පච්ඡා මිනන්තස්ස අප්පටිග්ගහිතකං දූසෙය්‍යාති. සෙසං උත්තානමෙව.

ජසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

කයවික්කයසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො කොසියවග්ගො දුතියො.

### 3. පත්තවග්ගො

#### 1. පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා

**598.** තෙන සමයෙනාති පත්තසික්ඛාපදං. තත්ථ පත්තවාණිජ්ජන්ති  
ගාමනිගමාදීසු විවරන්තා පත්තවාණිජ්ජං වා කරස්සන්ති. ආමත්තිකාපණං වාති  
අමත්තාති වුව්වන්ති භාජනාති, තාති යෙසං භණ්ඩං තෙ ආමත්තිකා, තෙසං  
ආමත්තිකානං ආපණං ආමත්තිකාපණං, කුලාලභණ්ඩවාණිජකාපණන්ති අත්ථො.

**602.** තයො පත්තස්ස වණ්ණාති තිණි පත්තස්ස පමාණාති. අඩ්ඨාල්භකොදනං  
ගණ්භාතීති මගධනාළියා ද්විත්තං තණ්ඩුලනාළීනං ඔදනං ගණ්භාති. මගධනාළී  
නාම අඩ්ඨතෙරසපලා භොතීති අන්ධකට්ඨකථායං වුත්තං. සීහළදීපෙ පකතිනාළී  
මහන්තා, දමිළනාළී බුද්දකා, මගධනාළී පමාණයුත්තා, තාය මගධනාළියා  
දියඩ්ඨනාළී එකා සීහළනාළී භොතීති මහාඅට්ඨකථායං වුත්තං. චතුර්භාගං බාදනන්ති  
ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණං බාදනං, තං භත්ථභාරියස්ස මුග්ගසුපස්ස වසෙන  
වෙදිතබ්බං. තදුපියං බාඤ්ඤාපනන්ති තස්ස ඔදනස්ස අනුරූපං  
මච්ඡමංසසාකඵලකළීරාදිබාඤ්ඤාපනං.

තත්තායං විනිවිජයො – අනුපහතපුරාණසාලිතණ්ඩුලානං සුකොට්ඨිතපරිසුද්ධානං  
ද්වෙ මගධනාළියො ගහෙන්වා තෙහි තණ්ඩුලෙහි අනුත්තණ්ඩුලං අකිලිත්තං  
අපිණ්ඩිතං සුවිසදං කුන්දමකුළුරාසිසදිසං අවස්සාවිතොදනං පවිත්වා නිරවසෙසං  
පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා තස්ස ඔදනස්ස චතුත්ථභාගප්පමාණො නාතිසනො  
නාතිතනුකො භත්ථභාරියො සබ්බසම්භාරසඩ්ඨතො මුග්ගසුපො පක්ඛිපිතබ්බො.  
තතො ආලොපස්ස ආලොපස්ස අනුරූපං යාවචරිමාලොපප්පහොනකං  
මච්ඡමංසාදිබාඤ්ඤාපනං පක්ඛිපිතබ්බං, සප්පිතෙලතක්කරසකඤ්ඤිකාදීනි පන  
ගණනුපගාති න භොන්ති, තාති හි ඔදනගතිකානෙව, නෙව භාපෙතුං න වඩ්ඨෙතුං  
සක්කොන්ති. එවමෙන සබ්බමිපි පක්ඛිත්තං සවෙ පත්තස්ස මුඛවට්ටියා  
හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, සුත්තෙන වා හීරෙන වා ඡින්දන්තස්ස සුත්තස්ස වා  
හීරස්ස වා හෙට්ඨිමන්තං ථුසති, අයං උක්කට්ඨො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජිං  
අතික්කම්ම ථුසිකතං තිට්ඨති, අයං උක්කට්ඨොමකො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජිං  
න සම්පාපුණාති, අන්තොගතමෙව භොති, අයං උක්කට්ඨුක්කට්ඨො නාම පත්තො.

නාළිකොදනන්ති මගධනාළියා එකාය තණ්ඩුලනාළියා ඔදනං. පත්ථොදනන්ති  
මගධනාළියා උපඩ්ඨනාළිකොදනං. සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං පන  
නාමමත්තෙ විසෙසො – සවෙ නාළිකොදනාදි සබ්බමිපි පක්ඛිත්තං වුත්තනයෙනෙව  
හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං මජ්ඣිමො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජිං අතික්කම්ම  
ථුසිකතං තිට්ඨති, අයං මජ්ඣිමොමකො නාම පත්තො. සවෙ තං රාජිං න  
සම්පාපුණාති අන්තොගතමෙව භොති, අයං මජ්ඣිමුක්කට්ඨො නාම පත්තො. සවෙ  
පත්ථොදනාදි සබ්බමිපි පක්ඛිත්තං හෙට්ඨිමරාජිසමං තිට්ඨති, අයං ඔමකො නාම  
පත්තො. සවෙ තං රාජිං අතික්කම්ම ථුසිකතං තිට්ඨති, අයං ඔමකොමකො නාම  
පත්තො. සවෙ තං රාජිං න පාපුණාති අන්තොගතමෙව භොති, අයං ඔමකුක්කට්ඨො  
නාම පත්තොති එවමෙන නව පත්තා. තෙසු ද්වෙ අපත්තා උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ව  
ඔමකොමකො ව. “තතො උක්කට්ඨො අපත්තො ඔමකො අපත්තො” ති ඉදඤ්ඤි  
එතෙ සන්ධාය වුත්තං. උක්කට්ඨුක්කට්ඨො හි එත්ථ උක්කට්ඨො උක්කට්ඨන්තා

“තනො උක්කටියො අපත්තො” ති වුත්තො. ඔමකොමකො ච ඔමකතො ඔමකත්තා තනො ඔමකො අපත්තොති වුත්තො. තස්මා එතෙ භාජනපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බො, න අධිට්ඨානුපගා, න විකප්පනුපගා. ඉතරෙ පන සත්ත අධිට්ඨහිත්වා වා විකප්පෙත්වා වා පරිභුඤ්ජිතබ්බො, එවං අකත්වා තං දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති තං සත්තවිධම්පි පත්තං දසාහපරමං කාලං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

**607. නිස්සග්ගියං පත්තං අතිස්සජ්ජිත්වා පරිභුඤ්ජනීති යාගුං පිචිත්වා ධොතෙ දුක්කටං, බඤ්ජකං බාදිත්වා හත්තං භුඤ්ජිත්වා ධොතෙ දුක්කටන්ති එවං පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටං.**

**608. අනාපත්ති අන්තොදසාහං අධිට්ඨෙති විකප්පෙතීති එත්ථ පන** පමාණයුත්තස්සපි අධිට්ඨානවිකප්පනුපගත්තං එවං වෙදිතබ්බං – අයොපත්තො පඤ්චහි පාකෙහි මත්තිකාපත්තො ද්විහි පාකෙහි පක්කො අධිට්ඨානුපගො, උභොපි යං මූලං දාතබ්බං, තස්මිං දින්නෙයෙව. සචෙ එකොපි පාකො උභොතො හොති, කාකණිකමත්තම්පි වා මූලං අදින්නං, න අධිට්ඨානුපගො. සචෙපි පත්තසාම්කො වදති “යදා තුම්භාකං මූලං භවිස්සති, තදා දස්සථ, අධිට්ඨහිත්වා පරිභුඤ්ජථා” ති නෙව අධිට්ඨානුපගො හොති, පාකස්ස හි උභන්තා පත්තසඬ්ඨං න ගච්ඡති, මූලස්ස සකලස්ස වා එකදෙසස්ස වා අදින්නත්තා සකභාවං න උපෙති, අඤ්ඤස්සෙව සන්තකො හොති, තස්මා පාකෙ ච මූලෙ ච නිට්ඨිතෙයෙව අධිට්ඨානුපගො හොති. යො අධිට්ඨානුපගො, ස්චෙව විකප්පනුපගො, සො හත්ථං ආගතොපි අනාගතොපි අධිට්ඨාතබ්බො විකප්පෙතබ්බො වා. යදි හි පත්තකාරකො මූලං ලහිත්වා සයං වා දාතුකාමො හුත්වා “අහං, හන්තෙ, තුම්භාකං පත්තං කත්වා අසුකදිවසෙ නාම පචිත්වා යපෙස්සාමි” ති වදති, හික්ඛු ච තෙන පරිච්ඡින්නදිවසතො දසාහං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. සචෙ පන පත්තකාරකො “අහං තුම්භාකං පත්තං කත්වා පචිත්වා සාසනං පෙසෙස්සාමි” ති වත්වා තථෙව කරොති, තෙන පෙසිතහික්ඛු පන තස්ස හික්ඛුතො න ආරොචෙති, අඤ්ඤො දිස්වා වා සුත්වා වා “තුම්භාකං, හන්තෙ, පත්තො නිට්ඨිතො” ති ආරොචෙති, එතස්ස ආරොචනං නපමාණං. යදා පන තෙන පෙසිතොයෙව ආරොචෙති, තස්ස වචනං සුතදිවසතො පටියාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. සචෙ පත්තකාරකො “අහං තුම්භාකං පත්තං කත්වා පචිත්වා කස්සචි හත්ථෙ පහිණිස්සාමි” ති වත්වා තථෙව කරොති, පත්තං ගහෙත්වා ආගතහික්ඛු පන අත්තතො පරිවෙණෙ යපෙත්වා තස්ස න ආරොචෙති, අඤ්ඤො කොචි භණති “අපි, හන්තෙ, අධුනා ආහතො පත්තො සුන්දරො” ති! “කුහිං, ආවුසො, පත්තො” ති? “ඉත්ථන්තාමස්ස හත්ථෙ පෙසිතො” ති. එතස්සපි වචනං න පමාණං. යදා පන සො හික්ඛු පත්තං දෙති, ලද්ධදිවසතො පටියාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. තස්මා දසාහං අනතික්කාමෙත්වා අධිට්ඨාතබ්බො විකප්පෙතබ්බො වා.

තත්ථ ද්වෙ පත්තස්ස අධිට්ඨානා – කායෙන වා අධිට්ඨාති, වාචාය වා අධිට්ඨාති. තෙසං වසෙන අධිට්ඨහන්තෙන ච “ඉමං පත්තං පච්චුද්ධරාමි” ති වා “එතං පත්තං



පව්වුද්ධරාමී” ති වා එවං සම්මුඛෙ වා පරම්මුඛෙ වා යීතං පුරාණපත්තං  
 පව්වුද්ධරීත්වා අඤ්ඤස්ස වා දත්වා නවං පත්තං යත්ථ කත්ථවි යීතං හත්ථෙන  
 පරාමසිත්වා “ඉමං පත්තං අධිට්ඨාමී” ති චිත්තෙන ආහොගං කත්වා කායචිකාරං  
 කරොන්තෙන කායෙන වා අධිට්ඨානඛිබ්බො, වච්ඡෙදං කත්වා වාචාය වා  
 අධිට්ඨානඛිබ්බො. තත්ත්වං අධිට්ඨානං – සචෙ හත්ථපාසෙ හොති “ඉමං පත්තං  
 අධිට්ඨාමී” ති වාචා භින්දිතඛිබ්බා. අථ අත්තොගඛිබ්බෙ වා උපරිපාසාදෙ වා  
 සාමන්තවිහාරෙ වා හොති, යපිතට්ඨානං සල්ලක්ඛෙත්වා “එතං පත්තං  
 අධිට්ඨාමී” ති වාචා භින්දිතඛිබ්බා.

අධිට්ඨානන්තෙන පන එකකෙන අධිට්ඨානමිති වට්ටති, අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ  
 අධිට්ඨානමිති වට්ටති. අඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ අයමානිසංසො – සචස්ස “අධිට්ඨිතො  
 නු ඛො මෙ, නො” ති විමති උප්පජ්ජති, ඉතරො සාරත්වා විමතිං ඡින්දිස්සතිති.  
 සචෙ කොචි දස පත්තෙ ලභිත්වා සඛිබ්බෙ අත්තනාව පරිභුඤ්ජිතුකාමො හොති, න  
 සඛිබ්බෙ අධිට්ඨානඛිබ්බා. එකං පත්තං අධිට්ඨාය පුනදිවසෙ තං පව්වුද්ධරීත්වා අඤ්ඤො  
 අධිට්ඨානඛිබ්බො. එතෙනුපායෙන වස්සසතමිති පරිහරිතුං සක්කා.

එවං අප්පමත්තස්ස භික්ඛුතො සියා අධිට්ඨානවිජහනන්ති? සියා. සචෙ හි අයං  
 පත්තං අඤ්ඤස්ස වා දෙති, විඛහමති වා සික්ඛං වා පච්චක්ඛාති, කාලං වා කරොති,  
 ලිඛිගං වාස්ස පරිවත්තති, පව්වුද්ධරති වා, පත්තෙ වා ඡිද්දං හොති, අධිට්ඨානං  
 විජහති. චුත්තමිති චෙතං –

“දින්නවිඛහන්තපච්චක්ඛා, කාලංකිරියකතෙන ව;  
 ලිඛිගපව්වුද්ධරා චෙව, ඡිද්දෙන භවති සත්තම” ති.

වොරහරණවිස්සාසග්ගාහෙහිපි විජහතියෙව. කිත්තකෙන ඡිද්දෙන අධිට්ඨානං  
 භිජ්ජති? යෙන කඬ්ඟසිත්ථං නික්ඛමති චෙව පච්චසති ව. ඉදඤ්චි සත්තන්තං  
 ධඤ්ඤානං ලාමකධඤ්ඤසිත්ථං, තස්මිං අයචුණ්ණෙන වා ආණියා වා පටිපාකතිකෙ  
 කතෙ දසාහඛිහන්තරෙ පුන අධිට්ඨානඛිබ්බො. අයං තාව “අත්තොදසාහං අධිට්ඨෙති  
 විකප්පෙති” ති එත්ථ අධිට්ඨානෙ විනිවිජයො.

විකප්පනෙ පන ද්වෙ විකප්පනා – සම්මුඛාවිකප්පනා ව පරම්මුඛාවිකප්පනා ව.  
 කථං සම්මුඛාවිකප්පනා හොති? පත්තානං එකඛහුභාවං  
 සන්තිහිතාසන්තිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා “ඉමං පත්ත” ති වා “ඉමෙ පත්තෙ” ති වා  
 “එතං පත්ත” ති වා “එතෙ පත්තෙ” ති වා වත්වා “තුය්හං විකප්පෙමී” ති  
 වත්තඛිබ්බං. අයමෙකා සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභුඤ්ජිතුං  
 වා විස්සජ්ජෙතුං වා අධිට්ඨානං වා න වට්ටති. “මය්හං සත්තකං පරිභුඤ්ජ වා  
 විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහී” ති එවං පන චුත්තෙ පව්වුද්ධාරො නාම  
 හොති, තතොපහුති පරිහොගාදයොපි වට්ටන්ති.

අපරො නයො – තථෙව පත්තානං එකබ්‍රහ්මභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා තස්සෙව භික්ඛුනො සන්නිකෙ “ඉමං පත්ත”න්ති වා “ඉමෙ පත්තෙ”ති වා “එතං පත්ත”න්ති වා “එතෙ පත්තෙ”ති වා වත්වා පඤ්චස්ස සහධම්මිකෙස්ස අඤ්ඤාතරස්ස අත්තනා අභිරුචිතස්ස යස්ස කස්සචි නාමං ගහෙත්වා “තිස්සස්ස භික්ඛුනො විකප්පෙමි”ති වා “තිස්සාය භික්ඛුනියා සික්ඛමානාය සාමණෙරස්ස තිස්සාය සාමණෙරියා විකප්පෙමි”ති වා වත්තබ්බං, අයං අපරාපි සම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවතා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීස්ස පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා “තිස්සස්ස භික්ඛුනො සන්නකං...පෙ.... තිස්සාය සාමණෙරියා සන්නකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති චුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම භොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

කථං පරම්මුඛාවිකප්පනා භොති? පත්තානං තථෙව එකබ්‍රහ්මභාවං සන්නිහිතාසන්නිහිතභාවඤ්ච ඤාත්වා “ඉමං පත්ත”න්ති වා “ඉමෙ පත්තෙ”ති වා “එතං පත්ත”න්ති වා “එතෙ පත්තෙ”ති වා වත්වා “තුය්හං විකප්පනත්ථාය දම්මි”ති වත්තබ්බං. තෙන වත්තබ්බො – “කො තෙ මිත්තො වා සන්දිට්ඨො වා”ති? තතො ඉතරෙන පුරිමනයෙනෙව “තිස්සො භික්ඛුති වා...පෙ.... තිස්සා සාමණෙරි”ති වා වත්තබ්බං. පුන තෙන භික්ඛුනා “අහං තිස්සස්ස භික්ඛුනො දම්මි”ති වා...පෙ.... “තිස්සාය සාමණෙරියා දම්මි”ති වා වත්තබ්බං, අයං පරම්මුඛාවිකප්පනා. එත්තාවත්තා නිධෙතුං වට්ටති, පරිභොගාදීස්ස පන එකම්පි න වට්ටති. තෙන පන භික්ඛුනා දුතියසම්මුඛාවිකප්පනායං චුත්තනයෙනෙව “ඉත්ථන්තාමස්ස සන්නකං පරිභුඤ්ජ වා විස්සජ්ජෙහි වා යථාපච්චයං වා කරොහි”ති චුත්තෙ පච්චුද්ධාරො නාම භොති. තතොපභුති පරිභොගාදයොපි වට්ටන්ති.

ඉමාසං පන ද්විත්තං විකප්පනානං නානාකරණං, අවසෙසො ච වචනක්කමො සබ්බො පට්ඨකථිතසික්ඛාපදවණ්ණනායං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො සද්ධිං සමුට්ඨානාදිහිති.

පත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 2. ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා

**609.** තෙන සමයෙනාති ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදං. තත්ථ න යාපෙතීති සො කිර යදි අරියසාවකො නාභවිස්සා, අඤ්ඤාත්තම්පි අගම්ස්සා, එවං තෙහි උබ්බාළ්භො, සොතාපන්නත්තා පන කෙවලං සරීරෙනෙව න යාපෙති, තෙන චුත්තං – “අත්තනාපි න යාපෙති, පුත්තදාරාපිස්ස කිලමන්ති”ති.

**612-3.** ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාති එත්ථ ඌනාති පඤ්ච බන්ධනාති අස්සාති ඌනපඤ්චබන්ධනො, නාස්ස පඤ්ච බන්ධනාති පුරෙන්නීති අත්ථො, තෙන ඌනපඤ්චබන්ධනෙන. ඉත්ථම්භූතස්ස ලක්ඛණෙ කරණවචනං. තත්ථ යස්මා

අබන්ධනස්සාපි පඤ්ච බන්ධනානි න පුරෝන්ති, සබ්බසො නත්ථිතාය, තස්මා පදහාජනෙ “අබන්ධනො වා” තිආදි වුත්තං. “ඌනපඤ්චබන්ධනෙනා” ති ව වුත්තත්තා යස්ස පඤ්චබන්ධනො පත්තො හොති, තස්ස සො අපත්තො, තස්මා අඤ්ඤං විඤ්ඤාපෙනං වට්ටති. බන්ධනඤ්ච නාමෙතං යස්මා බන්ධනොකාසෙ සති හොති, අසති න හොති, තස්මා තස්ස ලක්ඛණං දස්සෙතං “අබන්ධනොකාසො නාමා” තිආදි වුත්තං.

ද්වච්ඡගුලා රාජී න හොතීති මුඛවට්ටිතො හෙට්ඨා ද්වච්ඡගුලප්පමාණා එකාපි රාජී න හොති. යස්ස ද්වච්ඡගුලා රාජී හොතීති යස්ස පන තාදිසා එකා රාජී හොති, සො තස්සා රාජියා හෙට්ඨිමපරියන්තෙ පත්තවෙධකෙන විජ්ඣිත්වා පචිත්වා සුත්තරජ්ජුක-මකචිරජ්ජුකාදිහි වා තිපුසුත්තකෙන වා බන්ධිතබ්බො, තං බන්ධනං ආමිසස්ස අලග්ගනත්ථං තිපුපට්ටකෙන වා කෙනවි බද්ධසිලෙසෙන වා පටිච්ඡාදෙනබ්බං. සො ව පත්තො අධිට්ඨන්තිවා පරිභුඤ්ජිතබ්බො, සුබ්බමං වා ඡිද්දං කත්වා බන්ධිතබ්බො. සුද්ධෙහි පන මධුසිත්ථකලාබාසජ්ජුලසාදිහි බන්ධිතං න වට්ටති. එාණිතං ඤාපෙත්වා පාසාණචුණ්ණෙන බන්ධිතං වට්ටති. මුඛවට්ටිසමීපෙ පන පත්තවෙධකෙන විජ්ඣියමානො කපාලස්ස බහලත්තා හිජ්ජති, තස්මා හෙට්ඨා විජ්ඣිතබ්බො. යස්ස පන ද්වෙ රාජියො එකායෙව වා චතුරච්ඡගුලා, තස්ස ද්වෙ බන්ධනානි දාතබ්බානි. යස්ස තිස්සො එකායෙව වා ඡලච්ඡගුලා, තස්ස තිණි. යස්ස චතස්සො එකායෙව වා අට්ඨච්ඡගුලා, තස්ස චත්තාරි. යස්ස පඤ්ච එකායෙව වා දසච්ඡගුලා, සො බද්ධොපි අබද්ධොපි අපත්තොයෙව, අඤ්ඤො විඤ්ඤාපෙනබ්බො. එස තාව මත්තිකාපත්තෙ විනිච්ඡයො.

අයොපත්තෙ පන සවෙපි පඤ්ච වා අතිරෙකානි වා ඡිද්දානි හොන්ති, තානි වෙ අයචුණ්ණෙන වා ආණියා වා ලොභමණ්ඩලකෙන වා බද්ධානි මට්ඨානි හොන්ති, ස්වෙව පත්තො පරිභුඤ්ජිතබ්බො, න අඤ්ඤො විඤ්ඤාපෙනබ්බො. අථ පන එකමිපි ඡිද්දං මහන්තං හොති, ලොභමණ්ඩලකෙන බද්ධමිපි මට්ඨං න හොති, පත්තෙ ආමිසං ලග්ගති, අකප්පියො හොති, අයං අපත්තො. අඤ්ඤො විඤ්ඤාපෙනබ්බො.

**615.** ටෙරො වත්තබ්බොති පත්තෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා “අයං, හන්තෙ, පත්තො පමාණයුත්තො සුන්දරො ටෙරානුරූපො, තං ගණ්හථා” ති වත්තබ්බො. යො න ගණ්හෙය්‍යාති අනුකම්පාය න ගණ්හන්තස්ස දුක්කටං. යො පන සන්තුට්ඨියා “කිං මෙ අඤ්ඤෙන පත්තෙනා” ති න ගණ්හාති, තස්ස අනාපත්ති. පත්තපරියන්තොති එවං පරිවත්තෙත්වා පරියන්තෙ ධීතපත්තො.

න අදෙසෙති මඤ්චපීඨජත්තනාගදන්තකාදිකෙ අදෙසෙ, න නික්ඛිපිතබ්බො. යත්ථ පුරිමං සුන්දරං පත්තං යපෙනි, තත්ථෙව යපෙනබ්බො. පත්තස්ස හි නික්ඛිපනදෙසො “අනුජානාමි, හික්ඛෙව, ආධාරක” ත්තිආදිනා නයෙන බන්ධකෙ වුත්තොයෙව.

න අභොගෙනානි යාගුරන්ධනරජනපවනාදිනා අපරිභොගෙන න පරිභුඤ්ජිතබ්බො. අන්තරාමග්ගෙ පන බ්‍යාධිමිහි උප්පන්නෙ අඤ්ඤස්මිං භාජනෙ අසති මත්තිකාය ලිම්පෙත්වා යාගුං වා පචිතුං උදකං වා තාපෙනුං වට්ටති.

න විස්සජ්ජෙනබ්බොති අඤ්ඤස්ස න දාතබ්බො. සචෙ පන සද්ධිවිහාරිකො වා අන්තෙවාසිකො වා අඤ්ඤං වරපත්තං යපෙත්වා “අයං මය්හං සාරුජ්ජො, අයං ථෙරස්සා”ති ගණ්හාති, වට්ටති. අඤ්ඤො වා තං ගහෙත්වා අන්තනො පත්තං දෙති, වට්ටති. “මය්හමෙව පත්තං ආහරා”ති වත්තබ්බකිච්චං නත්ථි.

**617.** පචාරිත්තානන්ති එත්ථ සඨිසවසෙන පචාරිතට්ඨානෙ පඤ්චබන්ධනෙනෙව වට්ටති. පුග්ගලවසෙන පචාරිතට්ඨානෙ ඌනපඤ්චබන්ධනෙනාපි වට්ටතීති කුරුන්දියං චූත්තං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

ජසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

ඌනපඤ්චබන්ධනසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

### 3. හෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා

**618.** තෙන සමයෙනානි හෙසජ්ජසික්ඛාපදං. තත්ථ අත්ථො, හන්තෙති රාජා හික්ඛු උය්‍යුත්තප්පයුත්තෙ ථෙරස්ස ලෙණත්ථාය පබ්භාරං සොධෙත්තෙ දිස්වා ආරාමිකං දාතුකාමො පුච්ඡි.

**619-21.** පාටියෙක්කොති විසුං එකො. මාලාකිතෙති කතමාලෙ මාලාධරෙ, කුසුමමාලාපටිමණ්ඩිතෙති අත්ථො. තිණණ්ඩුපකන්ති තිණචුම්බකං. පටිමුඤ්චීති යපෙසි. සා අභොසි සුවණ්ණමාලාති දාරිකාය සීසෙ යපිතමත්තායෙව ථෙරස්ස අධිට්ඨානවසෙන සුවණ්ණපදුමමාලා අභොසි. තඤ්ඤි තිණණ්ඩුපකං සීසෙ යපිතමත්තමෙව “සුවණ්ණමාලා හොතු”ති ථෙරො අධිට්ඨාසි. දුතියමපි බො...පෙ..... තෙනුපසඨකමිති දුතියදිවසෙයෙව උපසඨකමි.

සුවණ්ණන්ති අධිමුච්චීති “සොවණ්ණමයො හොතු”ති අධිට්ඨාසි. පඤ්චන්තං හෙසජ්ජානන්ති සජ්ජිආදීනං. බාහුලිකාති පච්චයබාහුලිකතාය පටිපන්නා. කොලම්බෙපි සංචෙපිතිඑත්ථ කොලම්බා නාම මහාමුඛවාටියො චූච්චන්ති. ඔලීනවිලීනානීති හෙට්ඨා ව උභතොපස්සෙසු ව ගලීතානි. ඔකිණ්ණවිකිණ්ණාති සජ්ජිආදීනං ගන්ධෙන භූමිං බනන්තෙහි ඔකිණ්ණා, හිත්තියො බනන්තෙහි උපරි සඤ්චරන්තෙහි ව විකිණ්ණා. අන්තොකොට්ඨාගාරිකාති අබ්භන්තරෙ සංවිහිතකොට්ඨාගාරා.

**622.** පටිසායනීයානීති පටිසායිතබ්බානි, පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති අත්ථො. හෙසජ්ජානීති හෙසජ්ජකිච්චං කරොන්තු වා මා වා, එවං ලද්ධවොහාරානි.



“ගොසප්පි” තිආදිහි ලොකෙ පාකටං දස්සෙත්වා “යෙසං මංසං කප්පති” ති ඉමිනා අඤ්ඤාසම්පි මිගරොහිතසසාදිතං සප්පිං සඬිගහෙත්වා දස්සෙසි. යෙසඤ්ඤි බීරං අත්ථි, සප්පිපි තෙසං අත්ථියෙව, තං පන සුලභං වා හොතු දුල්ලභං වා, අසම්මොහත්ථං වුත්තං. එවං නවනීතම්පි.

සන්තිධිකාරකං පරිභුඤ්ජිතබ්බානීති සන්තිධිං කත්වා නිදහිත්වා පරිභුඤ්ජිතබ්බානී. කථං? පාළියා ආගතසප්පිආදීසු සප්පි තාව පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං තද්වුපුරෙහත්තං සාම්පම්පි නිරාමිසම්පි පරිභුඤ්ජිතං වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. සත්තාහාතික්කමෙ සවෙ එකභාජනෙ යපිතං, එකං නිස්සග්ගියං. සවෙ බහුසු වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියානි, පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතං සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. පුරෙහත්තං වා පච්ඡාහත්තං වා උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තං අප්පකොභරිතං න වට්ටති; අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතබ්බං. සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති, අනප්පකොභරණියතං ආපන්නත්තා. “පටිසායනීයානී” ති හි වුත්තං. සවෙ අනුපසම්පන්නො පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතනවනීතෙන සප්පිං කත්වා දෙති, පුරෙහත්තං සාම්පං වට්ටති. සවෙ සයං කරොති, සත්තාහම්පි නිරාමිසමෙව වට්ටති. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතනවනීතෙන පන යෙන කෙනචි කතසප්පි සත්තාහම්පි නිරාමිසමෙව වට්ටති. උග්ගහිතකෙන කතෙ පුබ්බෙ වුත්තසුද්ධසප්පින යෙනෙව විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතබීරෙන වා දධිනා වා කතසප්පි අනුපසම්පන්නෙන කතං සාම්පම්පි තද්වුපුරෙහත්තං වට්ටති. සයංකතං නිරාමිසමෙව වට්ටති. නවනීතං තාපෙන්නස්ස හි සාමංපාකො න හොති, සාමංපක්කෙන පන තෙන සද්ධිං ආම්පං න වට්ටති. පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය ව න වට්ටතියෙව. සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති, සවත්ථුකස්ස පටිග්ගහිතත්තා, “තානි පටිග්ගහෙත්වා” ති හි වුත්තං. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතෙහි කතං පන අබ්භඤ්ජනාදීසු උපනෙතබ්බං. පුරෙහත්තම්පි ව උග්ගහිතකෙහි කතං උභයෙසම්පි සත්තාහාතික්කමෙ අනාපත්ති. එසෙව න යො අකප්පියමංසසප්පිම්පි. අයං පන විසෙසො – යත්ථ පාළියං ආගතසප්පිනා නිස්සග්ගියං, තත්ථ ඉමිනා දුක්කටං. අත්ඨකට්ඨකථායං කාරණපතිරූපකං වත්වා මනුස්සසප්පි ව නවනීතඤ්ච පටික්ඛිත්තං, තං දුප්පටික්ඛිත්තං, සබ්බඅට්ඨකථාසු අනුඤ්ඤාතත්තා. පරතො වස්ස විනිච්ඡයොපි ආගච්ඡිස්සති.

පාළියං ආගතං නවනීතම්පි පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං තද්වුපුරෙහත්තං සාම්පම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය නිරාමිසමෙව. සත්තාහාතික්කමෙ නානාභාජනෙසු යපිතෙ භාජනගණනාය එකභාජනෙපි අමිස්සෙත්වා පිණ්ඩපිණ්ඩවසෙන යපිතෙ පිණ්ඩගණනාය නිස්සග්ගියානි. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතං සප්පින යෙනෙව වෙදිතබ්බං. එත්ථ පන දධිගුළිකායොපි තක්කබ්බන්දුනිපි හොන්ති, තස්මා තං ධොතං වට්ටතීති උපඩ්ඨත්ථෙරා ආහංසු. මහාසීවත්ථෙරො පන “භගවතා අනුඤ්ඤාතකාලතො පට්ඨාය තක්කතො උද්ධට්ඨත්තමෙව බාදිංසු” ති ආහ. තස්මා නවනීතං පරිභුඤ්ජන්නෙන ධොවිත්වා දධිතක්කමක්ඛිකාකිපිල්ලිකාදීනි අපනෙත්වා

පරිභ්‍රාස්ථිතබ්බං. පච්ඡිකා සප්පිං කත්වා පරිභ්‍රාස්ථිතකාමෙන අධ්‍යායනමි පච්ඡිකා වට්ඨති. යං තත්ථ දධිගතං වා තක්කගතං වා තං බයං ගමිස්සති, එත්තාවතා හි සවත්ථුකපටිග්ගහිතං නාම න භොතීති අයමෙත්ථ අධිස්සායො. ආමිසෙන සද්ධිං පක්කත්තා පන තස්මිමිති කුක්කුචවායන්ති කුක්කුචවකා. ඉදානි උග්ගහෙත්වා යපිතනවතීතෙ ව පුරෙහත්තං ධීරදධිති පටිග්ගහෙත්වා කතනවතීතෙ ව පච්ඡාහත්තං තානි පටිග්ගහෙත්වා කතනවතීතෙ ව උග්ගහිතෙහි කතනවතීතෙ ව අකප්පියමංසනවතීතෙ ව සබ්බො ආපත්තානාපත්තිපරිභොගාපරිභොගනායො සප්පිමිති චුත්තක්කමෙනෙව ගහෙතබ්බො.

තෙලහික්ඛාය පට්ටියානං පන හික්ඛුනං තත්ථෙව සප්පිමිති නවතීතමිති පක්කතෙලමිති අපක්කතෙලමිති ආකිරන්ති, තත්ථ තක්කදධිබ්බන්දුනිති හත්තසිත්ථානිති තණ්ඩුලකණාපි මක්ඛිකාදයොපි භොතීති. ආදිවචපාකං කත්වා පරිස්සාවෙන්වා ගහිතං සත්තාහකාලිකං භොති, පටිග්ගහෙත්වා යපිතනෙසප්පෙහි සද්ධිං පච්ඡිකා නත්ථුපානමිති කාතුං වට්ඨති. සචෙ වද්දලිසමයෙ ලප්පි සාමණෙරො යථා තත්ථ පතිතතණ්ඩුලකණාදයො න පච්චන්ති, එවං සාමිසපාකං මොවෙන්තො අග්ගිමිති විලියාපෙන්වා පරිස්සාවෙන්වා පුන පච්ඡිකා දෙති, පුරිමනායෙනෙව සත්තාහං වට්ඨති.

තෙලෙසු තිලතෙලං තාව පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසමිති වට්ඨති, පච්ඡාහත්තතො පටියාය නිරාමිසමෙව. සත්තාහාතික්කමෙ පනස්ස භාජනගණනාය නිස්සග්ගියභාවො වෙදිතබ්බො. පච්ඡාහත්තං පටිග්ගහිතං සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ඨති. උග්ගහිතකං කත්වා නික්ඛිත්තං අප්ප්කොභරිතුං න වට්ඨති, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. පුරෙහත්තං තිලෙ පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං පුරෙහත්තං සාමිසමිති වට්ඨති, පච්ඡාහත්තතො පටියාය අනප්ප්කොභරණීයං භොති, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. පච්ඡාහත්තං තිලෙ පටිග්ගහෙත්වා කතතෙලං අනප්ප්කොභරණීයමෙව, සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං. පුරෙහත්තං වා පච්ඡාහත්තං වා උග්ගහිතකතිලෙහි කතතෙලෙපි එසෙව නායො.

පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතකතිලෙ හප්පිත්වා වා තිලපිට්ඨං වා සෙදෙන්වා උණ්භොදකෙන වා තෙමෙන්වා කතතෙලං සචෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං පුරෙහත්තං සාමිසමිති වට්ඨති. අත්තනා කතතෙලං පන නිබ්බට්ඨත්තා පුරෙහත්තං නිරාමිසමෙව වට්ඨති. සාමංපක්කත්තා සාමිසං න වට්ඨති, සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා පන පච්ඡාහත්තතො පටියාය උභයමිති අනප්ප්කොභරණීයං, සීසමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. යදි පන අප්පං උණ්භොදකං භොති අබ්භුක්කිරණමත්තං, අබ්බොභාරිකං භොති, සාමපාකගණනං න ගච්ඡති. සාසපතෙලාදීසුපි අවත්ථුකපටිග්ගහිතෙසු අවත්ථුකතිලතෙලෙ චුත්තසද්ධිසාව විනිවිජයො.

සවෙ පන පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතානං සාසපාදීනං වුණ්ණෙහි ආදිවිවපාකෙන සක්කා තෙලං කාතුං, තං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාහත්තතො පටියාය නිරාමිසමෙව, සත්තාහාතික්කමෙ නිස්සග්ගියං. යස්මා පන සාසපමධුකවුණ්ණාදීනි සෙදෙත්වා ඵරණ්ඩකට්ඨිනි ච හජ්ජිත්වා ඵව තෙලං කරොන්ති, තස්මා තෙසං තෙලං අනුපසම්පන්නෙහි කතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති. වත්ථුනං යාවජීවිකත්තා පන සවත්ථුකපටිග්ගහණෙ දොසො නත්ථීති. අත්තනා කතං සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගෙනෙව පරිභුඤ්ජිතබ්බං. උග්ගහිතකෙහි කතං අනජ්ඣොහරණියං බාහිරපරිභොගෙ වට්ටති, සත්තාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති.

තෙලකරණත්ථාය සාසපමධුකඵරණ්ඩකට්ඨිනි වා පටිග්ගහෙත්වා කතං තෙලං සත්තාහකාලිකං. දුතියදිවසෙ කතං ඡාහං වට්ටති. තතියදිවසෙ කතං පඤ්චාහං වට්ටති. චතුත්ථ-පඤ්චම-ඡට්ඨසත්තාමදිවසෙ කතං තදහෙව වට්ටති. සවෙ යාව අරුණස්ස උග්ගමනා තිට්ඨති, නිස්සග්ගියං. අට්ඨමෙ දිවසෙ කතං අනජ්ඣොහරණියං. අනිස්සග්ගියත්තා පන බාහිරපරිභොගෙ වට්ටති. සවෙපි න කරොති, තෙලත්ථාය ගහිතසාසපාදීනං සත්තාහාතික්කමෙන දුක්කට්ඨමෙව. පාළියං පන අනාගතානි අඤ්ඤානිපි නාළිකෙරනිමිබ්බකොසමිබ්බකකරමන්දඅතසිආදීනං තෙලානි අත්ථී, තානි පටිග්ගහෙත්වා සත්තාහං අතික්කාමයතො දුක්කට්ඨං හොති. අයමෙතෙසු විසෙසො. සෙසං යාවකාලිකවත්ථුං යාවජීවිකවත්ථුඤ්ච සල්ලක්ඛෙත්වා සාමංපාකසවත්ථුකපුරෙහත්තපච්ඡාහත්තපටිග්ගහිතඋග්ගහිතකවත්ථුච්චිධානං සබ්බං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

**623.** වසාතෙලන්ති ‘‘අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, වසානි හෙසජ්ජානි, අච්ඡවසං, මච්ඡවසං, සුසුකාවසං, සුකරවසං, ගද්දවසං’’න්ති (මහාව. 262) ඵවං. අනුඤ්ඤාතවසානං තෙලං. ඵත්ථ ව ‘‘අච්ඡවසං’’න්ති වචනෙන ය්පෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං අකජ්ජියමංසාන වසා අනුඤ්ඤාතා. මච්ඡග්ගහණෙන ව සුසුකාපි ගහිතා හොන්ති, වාළමච්ඡත්තා පන විසුං වුත්තං. මච්ඡාදිග්ගහණෙන චෙත්ථ සබ්බෙසම්පි කජ්ජියමංසානං වසා අනුඤ්ඤාතා. මංසෙසු හි දසමනඋස්ස-හත්ථී-අස්ස-සුනබ-අහි-සිහ-බාග්ග-දීපි-අච්ඡ-තරච්ඡානං මංසානි අකජ්ජියානි. වසාසු ඵකා මනුස්සවසාව. බීරාදීසු අකජ්ජියං නාම නත්ථී.

අනුපසම්පන්නෙහි කතනිබ්බට්ඨිතවසාතෙලං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති. පච්ඡාහත්තතො පටියාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ටති. යං පන තත්ථ සුමුමරජසදිසං මංසං වා න්භාරු වා අට්ඨී වා ලොහිතං වා හොති, තං අබ්බොහාරිකං. සවෙ පන වසං පටිග්ගහෙත්වා සයං කරොති, පුරෙහත්තං පටිග්ගහෙත්වා පවිත්වා පරිස්සාවෙන්වා සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බං. නිරාමිසපරිභොගඤ්චි සන්ධාය ඉදං වුත්තං – ‘‘කාලෙ පටිග්ගහිතං කාලෙ නිජ්ජක්කං කාලෙ සංසට්ඨං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතු’’න්ති (මහාව. 262). තත්ත්ව අබ්බොහාරිකං අබ්බොහාරිකමෙව. පච්ඡාහත්තං පන පටිග්ගහිතං වා කාතුං වා න වට්ටතියෙව. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“විකාලෙ වෙ, හික්බවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං වෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති තිණ්ණං දුක්ඛටානං. කාලෙ වෙ, හික්බවෙ, පටිග්ගහිතං විකාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං වෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති ද්විත්තං දුක්ඛටානං. කාලෙ වෙ, හික්බවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං විකාලෙ සංසට්ඨං, තං වෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, ආපත්ති දුක්ඛටස්ස. කාලෙ වෙ, හික්බවෙ, පටිග්ගහිතං කාලෙ නිප්පක්කං කාලෙ සංසට්ඨං, තං වෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍ය, අනාපත්ති” ති.

උපනිස්සත්ථෙරං පන අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු – “භන්තෙ, සප්පිනවතීතවසානි එකතො පචිත්වා නිබ්බට්ඨිතානි වට්ඨන්ති, න වට්ඨන්ති” ති? “න වට්ඨන්ති, ආවුසො” ති. ථෙරො කිරෙත්ථ පක්කතෙලකසටෙ විය කුක්කුච්චායති. තතො නං උත්තරි පුච්ඡිංසු – “භන්තෙ, නවතීතෙ දධිගුළිකා වා තක්කඛිත්ථු වා හොති, එතං වට්ඨන්ති” ති? “එතම්පි, ආවුසො, න වට්ඨන්ති” ති. තතො නං ආහංසු – “භන්තෙ, එකතො පචිත්වා සංසට්ඨානි තෙජවන්තානි හොන්ති, රොගං නිග්ගණ්හන්ති” ති? “සාධාවුසො” ති ථෙරො සම්පට්ඨි.

මහාසුමත්ථෙරො පනාහ – “කප්පියමංසවසා සාමිසපරිභොගෙ වට්ඨති, ඉතරා නිරාමිසපරිභොගෙ වට්ඨන්ති” ති. මහාපදුමත්ථෙරො පන “ඉදං කි” න්ති පටික්ඛිපිත්වා “නනු වාතාබාධිකා හික්ඛු පඤ්චමුලකසාවයාගුයං අවිජ්ජකරතෙලාදීනි පක්ඛිපිත්වා යාගුං පිචන්ති, සා තෙජ්ජස්සදත්තා රොගං නිග්ගණ්හන්ති” ති වත්වා “වට්ඨන්ති” ති ආහ.

මධු නාම මක්ඛිකාමධුනි මධුකරීහි නාම මධුමක්ඛිකාහි බුද්දකමක්ඛිකාහි භමරමක්ඛිකාහි ව කතං මධු. තං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසපරිභොගම්පි වට්ඨති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසපරිභොගමෙව වට්ඨති. සත්තාහාතික්කමෙ සවෙ සිලෙසසදිසං මහාමධුං ඛණ්ඩං ඛණ්ඩං කත්වා යපිතං, ඉතරං වා නානාභාජනෙසු, වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියානි. සවෙ එකමෙව ඛණ්ඩං, එකභාජනෙ වා ඉතරං එකමෙව නිස්සග්ගියං. උග්ගහිතකං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අරුමක්ඛනාදීසු උපනෙතබ්බං. මධුපට්ඨං වා මධුසිත්ථකං වා සවෙ මධුනා අමක්ඛිතං පරිසුද්ධං, යාවජීවිකං. මධුමක්ඛිතං පන මධුගතිකමෙව. චිරිකා නාම සපක්ඛා දීඝමක්ඛිකා, තුම්බලනාමිකා ව අට්ඨිපක්ඛා කාළමහාහමරා හොන්ති, තෙසං ආසයෙසු නිය්‍යාසසදිසං මධු හොති, තං යාවජීවිකං.

ථාණිතං නාම උච්ඡුම්භා නිබ්බත්තන්ති උච්ඡුරසං උපාදාය අපක්කා වා අවත්ථුකපක්කා වා සබ්බාපි අවත්ථුකා උච්ඡුචිකති ථාණිතන්ති වෙදිතබ්බා. තං ථාණිතං පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ඨති, පච්ඡාහත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව වට්ඨති. සත්තාහාතික්කමෙ වත්ථුගණනාය නිස්සග්ගියං. බහු පිණ්ඩා වුණ්ණෙත්වා එකභාජනෙ පක්ඛිත්තා හොන්ති සනසන්තිවෙසා, එකමෙව නිස්සග්ගියං. උග්ගහිතකං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, සරධුපනාදීසු උපනෙතබ්බං. පුරෙහත්තං පටිග්ගහිතෙන අපරිස්සාවිතඋච්ඡුරසෙන කතථාණිතං සවෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං, සාමිසම්පි වට්ඨති. සයංකතං.



නිරාමිසමෙව වට්ටති. පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය පන සවත්ථුකපටිග්ගහිතත්තා අනජ්ඣොභරණීයං, සත්තාභාතික්කමෙපි අනාපත්ති. පච්ඡාභත්තං අපරිස්සාවිතපටිග්ගහිතෙන කතම්පි අනජ්ඣොභරණීයමෙව, සත්තාභාතික්කමෙපි අනාපත්ති. එස නයො උච්ඡුං පටිග්ගහෙත්වා කතථාණිතෙපි. පුරෙහත්තං පන පරිස්සාවිතපටිග්ගහිතකෙන කතං සවෙ අනුපසම්පන්නෙන කතං පුරෙහත්තං සාමිසම්පි වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව. සයංකතං පුරෙහත්තම්පි නිරාමිසමෙව. පච්ඡාභත්තං පරිස්සාවිතපටිග්ගහිතෙන කතං පන නිරාමිසමෙව සත්තාහං වට්ටති. උග්ගහිතකතතං චුත්තනයමෙව.  
 “ඤ්ඤාමඋච්ඡුථාණිතං වා කොට්ඨිතඋච්ඡුථාණිතං වා පුරෙහත්තමෙව වට්ටති”ති මහාඅට්ඨකථායං චුත්තං.

මහාපච්චරියං පන “එතං සවත්ථුකපක්කං වට්ටති, නො වට්ටති”ති පුච්ඡං කත්වා “උච්ඡුථාණිතං පච්ඡාභත්තං නොවට්ටනකං නාම නත්ථි”ති චුත්තං, තං යුත්තං. සීතුදකෙන කතං මධුකපුප්ඵථාණිතං පුරෙහත්තං සාමිසං වට්ටති, පච්ඡාභත්තතො පට්ඨාය සත්තාහං නිරාමිසමෙව. සත්තාභාතික්කමෙ වත්ථුගණනාය දුක්කට්. ධීරං පක්ඛිපිත්වා කතං මධුකථාණිතං යාවකාලිකං. ඛණ්ඩසක්ඛරං පන ධීරජල්ලිකං අපනෙත්වා සොධෙත්ති, තස්මා වට්ටති. මධුකපුප්ඵං පන පුරෙහත්තං අල්ලං වට්ටති, හජ්ජිතම්පි වට්ටති. හජ්ජිත්වා තිලාදිහි මිස්සං වා අමිස්සං වා කත්වා කොට්ඨිතම්පි වට්ටති. යදි පන තං ගහෙත්වා මෙරයත්ථාය යොජෙත්ති, යොජිතං ධීජතො පට්ඨාය න වට්ටති. කදලි-බජ්ජුරි-අම්බ-ලබුජ-පනස-විඤ්චාදීනං සබ්බෙසං යාවකාලිකඵලානං ථාණිතං යාවකාලිකමෙව. මරිචපක්කෙහි ථාණිතං කරොන්ති, තං යාවජීවිකං.

තානි පටිග්ගහෙත්වාහි සවෙපි සබ්බානිපි පටිග්ගහෙත්වා එක සටෙ අවිනිබ්භොගානි කත්වා නික්ඛිපති, සත්තාභාතික්කමෙ එකමෙව නිස්සග්ගියං. විනිභුත්තෙසු පඤ්ච නිස්සග්ගියානි. සත්තාහං පන අනතික්කාමෙත්වා ගිලානෙනපි අගිලානෙනපි චුත්තනයෙනෙව යථාසුඛං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. සත්තවිධඤ්ඤි ඔදිස්සං නාම – ඛ්‍යාධිඔදිස්සං, පුග්ගලොදිස්සං, කාලොදිස්සං, සමයොදිස්සං, දෙසොදිස්සං, වසොදිස්සං, හෙසජ්ජොදිස්සන්ති.

තත්ථ ඛ්‍යාධිඔදිස්සං නාම – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, අමනුස්සිකාබාධෙ ආමකමංසං ආමකලොහිත”න්ති (මහාව. 264) එවං ඛ්‍යාධිං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතං, තං තෙනෙව ආබාධෙන ආබාධිකස්ස වට්ටති, න අඤ්ඤස්ස. තඤ්ච බො කාලෙපි විකාලෙපි කජ්ජියම්පි අකජ්ජියම්පි වට්ටතියෙව.

පුග්ගලොදිස්සං නාම – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, රොමන්ථකස්ස රොමන්ථනං. න ච, භික්ඛවෙ, බහිමුඛද්වාරං නිහරිත්වා අජ්ඣොභරිතබ්බ”න්ති (චූළව. 273) එවං පුග්ගලං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතං, තං තස්සෙව වට්ටති, න අඤ්ඤස්ස.

කාලොදිස්සං නාම – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, චත්තාරි මහාවිකටානි දාතුං – ගුථං, මුත්තං, ඡාරිකං, මත්තික”න්ති (මහාව. 268) එවං අභිනා දට්ඨකාලං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතං, තං තස්මිංයෙව කාලෙ අප්පටිග්ගහිතකම්පි වට්ටති, න අඤ්ඤස්මිං.

සමයොදිස්සං නාම – “ගණභොජනෙ අඤ්ඤත්‍ර සමයා”තිආදිනා (පාවි. 217) නයෙන තං තං සමයං උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතා අනාපත්තියො, තා තස්මිං තස්මිංයෙව සමයෙ අනාපත්තියො භොන්ති, න අඤ්ඤදා.

දෙසොදිස්සං නාම – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, එවරුපෙසු පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු විනයධරපඤ්චමෙන ගණෙන උපසම්පද”න්ති (මහාව. 259) එවං පච්චන්තදෙසෙ උද්දිස්ස අනුඤ්ඤාතානි උපසම්පදාදීනි, තානි තත්ථෙව වට්ටන්ති, න මජ්ඣිමදෙසෙ.

වසොදිස්සං නාම – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, වසානි භෙසජ්ජානී”ති (මහාව. 262) එවං වසානාමෙන අනුඤ්ඤාතං, තං යපෙත්වා මනුස්සවසං සබ්බෙසං කප්පියාකප්පියවසානං තෙලං තංතදත්ථිකානං තෙලපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුං වට්ටති.

භෙසජ්ජොදිස්සං නාම – “අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, පඤ්ච භෙසජ්ජානී”ති (මහාව. 260-261) එවං භෙසජ්ජනාමෙන අනුඤ්ඤාතානි ආභාරත්ථං ඵරිතුං සමත්ථානි සප්පිනවතීතතෙලමධුථාණිතන්ති. තානි පටිග්ගභෙත්වා තදහුපුරෙහත්තං යථාසුඛං පච්ඡාහත්තතො පටියාය සති පච්චයෙ චුත්තනායෙනෙව සත්තාහං පරිභුඤ්ජිතබ්බානි.

**624.** සත්තාභාතික්කන්තෙ අතික්කන්තසඤ්ඤී නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති සවෙපි සාසපමත්තං හොති සකිං වා අභිගුලියා ගහෙත්වා ජීවිභාය සායනමත්තං නිස්සජ්ජිතබ්බමෙව, පාවිත්තියඤ්ච දෙසෙතබ්බං.

න කායිකෙන පරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති කායො වා කායෙ අරු වා න මක්ඛෙතබ්බං. තෙහි මක්ඛිතානි කාසාවකත්තරයට්ඨිඋපාහනපාදකථලිකමඤ්චපියාදීනිපි අපරිභොගානි. “ද්වාරවාතපානකවාටෙසුපි හත්ථෙන ගහණටියානං න මක්ඛෙතබ්බ”න්ති මහාපච්චරියං චුත්තං. “කසාවෙ පන පක්ඛිපිත්වා ද්වාරවාතපානකවාටානි මක්ඛෙතබ්බානී”ති මහාඅට්ඨකථායං චුත්තං.

අනාපත්ති අන්තොසත්තාහං අධිට්ඨෙතීති සත්තාහබ්හන්තරෙ සප්පිඤ්ච තෙලඤ්ච වසඤ්ච මුද්ධනිතෙලං වා අබ්භඤ්ජනං වා මධුං අරුමක්ඛනං ථාණිතං සරධුපනං අධිට්ඨෙතී, අනාපත්ති. සවෙ අධිට්ඨිතතෙලං අනාධිට්ඨිතතෙලභාජනෙ ආකිරිතුකාමො හොති, භාජනෙ වෙ සුබ්බමං ඡිද්දං පට්ටියං පට්ටියං තෙලං පුරාණතෙලෙන අජ්ඣොත්ථරියති, පුන අධිට්ඨානබ්බං. අථ මහාමුඛං හොති, සහසාව බහුතෙලං පටිසිත්වා පුරාණතෙලං අජ්ඣොත්ථරති, පුන අධිට්ඨානකිච්චං.

නත්ථි. අධිට්ඨිතගතිකමෙව හි තං භොති, එතෙන නයෙන අධිට්ඨිතතෙලහාජනෙ  
අනධිට්ඨිතතෙලාකිරණමපි වෙදිතබ්බං.

**625. විස්සජ්ජේති** එත්ථ සචෙ ද්විත්තං සන්තකං එකෙන පටිග්ගහිතං  
අවිහත්තං භොති, සත්තාහාතික්කමෙ ද්විත්තමපි අනාපත්ති, පරිභුඤ්ජිතං පන න  
වට්ඨති. සචෙ යෙන පටිග්ගහිතං, සො ඉතරං භණ්ණි – “ආවුසො, ඉමං තෙලං  
සත්තාහමත්තං පරිභුඤ්ජ ත්ව”න්ති. සො ව පරිභොගං න කරොති, කස්ස ආපත්ති?  
න කස්සවපි ආපත්ති. කස්මා? යෙන පටිග්ගහිතං තෙන විස්සජ්ජිතත්තා, ඉතරස්ස  
අප්පටිග්ගහිතත්තා.

**විනස්සති** අපරිභොගං භොති. වත්තෙනාතිආදිසු යෙන විත්තෙන භෙසජ්ජං  
වත්තඤ්ච වත්තඤ්ච මුත්තඤ්ච භොති, තං විත්තං වත්තං වත්තං මුත්තන්ති වුව්චති.  
තෙන විත්තෙන පුග්ගලො අනපෙක්ඛොති වුව්චත්ති, එවං අනපෙක්ඛො  
සාමණෙරස්ස දත්වාති අත්ථො. ඉදං කස්මා චුත්තං? “එවං අන්තොසත්තාහෙ දත්වා  
පච්ඡා ලභිත්වා පරිභුඤ්ජන්තස්ස අනාපත්තිදස්සනත්ථ”න්ති මහාසුමත්ථෙරො ආහ.  
මහාපදුමත්ථෙරො පනාහ – “නයිදං යාවිතබ්බං, අන්තොසත්තාහෙ දිත්තස්ස හි පුන  
පරිභොගෙ ආපත්තියෙව නත්ථි. සත්තාහාතික්කන්තස්ස පන පරිභොගෙ  
අනාපත්තිදස්සනත්ථමිදං චුත්ත”න්ති. තස්මා එවං දිත්තං භෙසජ්ජං සචෙ  
සාමණෙරො අභිසංඛරිත්වා වා අනභිසංඛරිත්වා වා තස්ස භික්ඛුනො  
නත්ථුකම්මත්ථං දදෙය්‍ය, ගහෙත්වා නත්ථුකම්මං කාතබ්බං. සචෙ බාලො භොති,  
දාතුං න ජානාති, අඤ්ඤෙන භික්ඛුනා වත්තබ්බො – “අත්ථි තෙ, සාමණෙර,  
තෙල”න්ති “ආම, භන්තෙ, අත්ථි”ති. “ආහර, ථෙරස්ස භෙසජ්ජං කරිස්සාමා”ති.  
එවමපි වට්ඨති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

කථිනසමුට්ඨානං, අකිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං,  
කායකම්මවචිකම්මං,

තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

භෙසජ්ජසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

#### 4. වස්සිකසාට්ඨිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

**626. තෙන සමයෙනාති** වස්සිකසාට්ඨිකසික්ඛාපදං. තත්ථ වස්සිකසාට්ඨිකා  
අනුඤ්ඤාතාති විවරක්ඛන්ධකෙ විසාබාවත්ථුස්මිං (මහාව. 349 ආදයො)  
අනුඤ්ඤාතා. පටිකච්චෙවාති පුරෙයෙව.

**627. මාසො සෙසො ගිම්හානන්ති** වතුන්තං ගිම්හමාසානං එකො පච්ඡිමමාසො  
සෙසො. කත්වාති සිබ්බනරජනකප්පපරියොසානෙන නිට්ඨපෙත්වා. කරොත්තෙන  
ව එකමෙව කත්වා සමයෙ අධිට්ඨාතබ්බං, ද්වෙ අධිට්ඨාතුං න වට්ඨන්ති.

අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙති ගිම්හානනාමකෙ අතිරෙකමාසෙ සෙසෙ.

අතිරෙකද්ධමාසෙ සෙසෙ ගිම්හානෙ කත්වා නිවාසෙතීති එත්ථ පන යත්වා  
වස්සිකසාට්ඨකාය පරියෙසනක්ඛෙත්තං කරණක්ඛෙත්තං නිවාසනක්ඛෙත්තං  
අධිට්ඨානක්ඛෙත්තන්ති චතුඛ්ඛිධං ඛෙත්තං, කුච්ඡිසමයො පිට්ඨිසමයොති දුච්චො  
සමයො, පිට්ඨිසමයචතුක්කං කුච්ඡිසමයචතුක්කන්ති ද්වෙ චතුක්කානි ච  
වෙදිතඛ්ඛානි.

තත්ථ ජෙට්ඨමුලපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව  
කාළපක්ඛුපොසථා, අයමෙකො අද්ධමාසො පරියෙසනක්ඛෙත්තස්ථෙව  
කරණක්ඛෙත්තස්ථෙව. එතස්මිඤ්ඤි අන්තරෙ වස්සිකසාට්ඨකං අලද්ධං පරියෙසිතුං  
ලද්ධං කාතුස්ථෙව වට්ටති, නිවාසෙතුං අධිට්ඨාතුස්ථෙව න වට්ටති. කාළපක්ඛුපොසථස්ස  
පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව ආසාල්හීපුණ්ණමා, අයමෙකො අද්ධමාසො  
පරියෙසනකරණනිවාසනානං තිණ්ණමපි ඛෙත්තං. එතස්මිඤ්ඤි අන්තරෙ  
පරියෙසිතුං කාතුං නිවාසෙතුස්ථෙව වට්ටති, අධිට්ඨාතුංයෙව න වට්ටති.  
ආසාල්හීපුණ්ණමාසියා පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව කත්තිකපුණ්ණමා,  
ඉමෙ චත්තාරො මාසා පරියෙසනකරණනිවාසනාධිට්ඨානානං චතුත්තං ඛෙත්තං.  
එතස්මිඤ්ඤි අන්තරෙ අලද්ධං පරියෙසිතුං ලද්ධං කාතුං නිවාසෙතුං අධිට්ඨාතුස්ථෙව  
වට්ටති. ඉදං තාව චතුඛ්ඛිධං ඛෙත්තං වෙදිතඛ්ඛං.

කත්තිකපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව  
ජෙට්ඨමුලපුණ්ණමා, ඉමෙ සත්ත මාසා පිට්ඨිසමයො නාම. එතස්මිඤ්ඤි අන්තරෙ  
“කාලො වස්සිකසාට්ඨකායා” තිආදිනා නයෙන සතුප්පාදං කත්වා  
අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතට්ඨානතො වස්සිකසාට්ඨකචීවරං නිප්පාදෙන්තස්ස ඉමිනා  
සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. “දෙථ මෙ වස්සිකසාට්ඨකචීවර” තිආදිනා  
නයෙන විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්පාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන  
නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. චුත්තනයෙනෙව සතුප්පාදං කත්වා  
ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො නිප්පාදෙන්තස්ස ඉමිනාව සික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං  
පාවිත්තියං. විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිප්පාදෙන්තස්ස  
අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති. චුත්තස්ථෙහතං පරිවාරෙ —

“මාතරං චීවරං යාවෙ, නො ච සඬ්ඝෙ පරිණතං;  
කෙනස්ස හොති ආපත්ති, අනාපත්ති ච ඤාතකෙ;  
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා” ති. (පරි. 481);

අයස්ඤ්ඤි පඤ්භො ඉමමත්ථං සන්ධාය චුත්තොති. එවං පිට්ඨිසමයචතුක්කං  
වෙදිතඛ්ඛං.

ජෙට්ඨමුලපුණ්ණමාසියා පන පච්ඡිමපාටිපදදිවසතො පට්ඨාය යාව  
කත්තිකපුණ්ණමා, ඉමෙ පඤ්ච මාසා කුච්ඡිසමයො නාම. එතස්මිඤ්ඤි අන්තරෙ  
චුත්තනයෙන සතුප්පාදං කත්වා අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතට්ඨානතො



වස්සිකසාටිකච්චරං නිජ්ජාදෙන්තස්ස වත්තහෙදෙ දුක්කටං. යෙ මනුස්සා පුබ්බෙපි වස්සිකසාටිකච්චරං දෙන්ති, ඉමෙ පන සවෙපි අත්තනො අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතා හොන්ති, වත්තහෙදො නත්ථි, තෙසු සතුප්පාදකරණස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා. විඤ්ඤතිං කත්වා නිජ්ජාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. ඉදං පන පකතියා වස්සිකසාටිකදායකෙසුපි හොතියෙව. චුත්තනයෙනෙව සතුප්පාදං කත්වා ඤාතකපචාරිතට්ඨානතො නිජ්ජාදෙන්තස්ස ඉමිනා සික්ඛාපදෙන අනාපත්ති. විඤ්ඤත්තිං කත්වා නිජ්ජාදෙන්තස්ස අඤ්ඤාතකවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදෙන අනාපත්ති. “න වත්තබ්බා දෙට්ඨමෙ”ති ඉදඤ්ඤි පරියෙසනකාලෙ අඤ්ඤාතකඅප්පචාරිතෙයෙව සන්ධාය චුත්තං. එවං කුච්ඡිසමයවතුක්කං වෙදිතබ්බං.

නග්ගො කායං ඔවස්සාපෙති, ආපත්ති දුක්කටස්සාති එත්ථ උදකච්ඡිතගණනය අකත්වා න්හානපරියොසානවසෙන පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටෙන කාරෙතබ්බො. සො ච බො විවට්ඨගණෙ ආකාසතො පතිතඋදකෙනෙව න්හායන්තො. න්හානකොට්ඨකවාපිආදීසු සටෙහි ආසිත්තඋදකෙන වා න්හායන්තස්ස අනාපත්ති.

වස්සං උක්කඩ්ඪියතීති එත්ථ සවෙ කතපරියෙසිතාය වස්සිකසාටිකාය ගිමිහානං පච්ඡිම මාසං බෙපෙත්වා පුන වස්සානස්ස පඨමමාසං උක්කඩ්ඪිත්වා ගිමිහානං පච්ඡිමමාසමෙව කරොන්ති, වස්සිකසාටිකා ධොවිත්වා නික්ඛිපිතබ්බා. අනධිට්ඨිතා අවිකප්පිතා ද්වෙ මාසෙ පරිහාරං ලහති, වස්සුපනායිකදිවසෙ අධිට්ඨාතබ්බා. සවෙ සතිසම්මොසෙන වා අප්පහොනකභාවෙන වා අකතා හොති, තෙ ච ද්වෙ මාසෙ වස්සානස්ස ච වාතුමාසන්ති ඡ මාසෙ පරිහාරං ලහති. සවෙ පන කත්තිකමාසෙ කථිතං අත්ථරියති, අපරෙපි වත්තාරො මාසෙ ලහති, එවං දස මාසා හොන්ති. තතො පරමපි සතියා පච්චාසාය මූලච්චරං කත්වා යපෙන්තස්ස එකමාසන්ති එවං එකාදස මාසෙ පරිහාරං ලහති. සවෙ පන එකාහද්විතාදිවසෙන යාව දසාහානාගතාය වස්සුපනායිකාය අන්තොවස්සෙ වා ලද්ධා වෙව නිට්ඨිතා ච, කදා අධිට්ඨාතබ්බාති එතං අට්ඨකථාසු න විචාරිතං. ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය අන්තොදසාහෙ නිට්ඨිතා පන තස්මිංයෙව අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා. දසාහාතික්කමෙ නිට්ඨිතා තදහෙව අධිට්ඨාතබ්බා. දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කමෙතබ්බාති අයං නො අත්තනොමති. කස්මා? “අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, තිච්චරං අධිට්ඨාතුං න විකප්පෙතුං; වස්සිකසාටිකං වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතුං, තතො පරං විකප්පෙතු”න්ති (මහාව. 358) හි චුත්තං. තස්මා වස්සුපනායිකතො පුබ්බෙ දසාහාතික්කමෙපි අනාපත්ති. “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බ”න්ති (පාරා. 462) ච චුත්තං. තස්මා එකාහද්විතාදිවසෙන යාව දසාහානාගතාය වස්සුපනායිකාය අන්තොවස්සෙ වා ලද්ධා වෙව නිට්ඨිතා ච චුත්තනයෙනෙව අන්තොදසාහෙ වා තදහු වා අධිට්ඨාතබ්බා, දසාහෙ අප්පහොන්තෙ චීවරකාලං නාතික්කමෙතබ්බා.

තත්ථ සියා “වස්සානං වාතුමාසං අධිට්ඨාතු”න්ති වචනතො “වාතුමාසබ්හන්තරෙ යදා වා තදා වා අධිට්ඨාතුං වට්ටති”ති. යදි එවං, “කණ්ඩුප්පට්ඨිඡාදිං යාව ආබාධා අධිට්ඨාතු”න්ති චුත්තං සාපි, ච දසාහං

අතික්කාමෙනබ්බා සියා. එවඤ්ච සති “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙනබ්බ”න්ති ඉදං විරුජ්ඣති. තස්මා යථාචුත්තමෙව ගහෙනබ්බං, අඤ්ඤං වා අවලං කාරණං ලභිත්වා ඡඩ්ඛෙනබ්බං. අපිව කුරුන්දියම්පි නිස්සග්ගියාවසානෙ චුත්තං – “කදා අධිට්ඨාතබ්බා? ලද්ධදිවසතො පටියාය අන්තොදසාහෙ නිට්ඨිතා පන තස්මිංයෙව අන්තොදසාහෙ අධිට්ඨාතබ්බා. යදි නප්පහොති යාව කත්තිකපුණ්ණමා පරිහාරං ලහති”ති.

**630.** අව්ඡින්නච්චරස්සාති එතං වස්සිකසාට්ඨිකමෙව සන්ධාය චුත්තං. තෙසඤ්ඤි නග්ගානං කායොවස්සාපනෙ අනාපත්ති. එත්ථ ව මහග්ගවස්සිකසාට්ඨිකං නිවාසෙත්වා න්හායන්තස්ස චොරුපද්දවො ආපදා නාම. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

ඡසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

වස්සිකසාට්ඨිකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 5. චීවරඅව්ඡින්නදනසික්ඛාපදවණ්ණනා

**631.** තෙන සමයෙනාති චීවරඅව්ඡින්නදනසික්ඛාපදං. තත්ථ යම්පි ත්‍යාහන්ති යම්පි තෙ අහං. සො කිර “මම පත්තචීවරඋපාහනපච්චත්ථරණාති වහන්තො මයා සද්ධිං වාරිකං පක්කම්ස්සති”ති අදාසි. තෙනෙවමාහ. අව්ඡින්නදිති බලක්කාරෙන අග්ගහෙසි, සකසඤ්ඤාය ගහිතත්තා පනස්ස පාරාජිකං නත්ථි, කිලමෙත්වා ගහිතත්තා ආපත්ති පඤ්ඤත්තා.

**633.** සයං අව්ඡින්නදති නිස්සග්ගියං පාවිත්තියන්ති එකං චීවරං එකාබද්ධානි ව බහුනි අව්ඡින්නදතො එකා ආපත්ති. එකතො අබද්ධානි විසුං විසුං ධීතානි ව බහුනි අව්ඡින්නදතො “සඩ්ඨාටිං ආහර, උත්තරාසඩ්ඨං ආහරා”ති එවං ආහරාපයතො ව චත්ථුගණනය ආපත්තියො. “මයා දින්නානි සබ්බානි ආහරා”ති වදතොපි එකවචනෙනෙව සම්බහුලා ආපත්තියො.

අඤ්ඤං ආණාපෙති ආපත්ති දුක්කටස්සාති “චීවරං ගණ්භා”ති ආණාපෙති, එකං දුක්කටං. ආණත්තො බහුනි ගණ්භාති, එකං පාවිත්තියං “සඩ්ඨාටිං ගණ්භ, උත්තරාසඩ්ඨං ගණ්භා”ති වදතො වාචාය වාචාය දුක්කටං. “මයා දින්නානි සබ්බානි ගණ්භා”ති වදතො එකවාචාය සම්බහුලා ආපත්තියො.

**634.** අඤ්ඤං පරික්ඛාරන්ති විකප්පනුපගපච්ඡිමචීවරං යපෙත්වා යං කිඤ්චි අන්තමසො සුචිම්පි. වෙයෙත්වා යපිතසුචිසුපි චත්ථුගණනය දුක්කටානි. සිථිලවෙධිතාසු එවං. ගාල්භං කත්වා බද්ධාසු පන එකමෙව දුක්කටන්ති මහාපච්චරියං චුත්තං. සුචිසරෙ පක්ඛිත්තාසුපි එසෙව නයො. ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා සිථිලබද්ධ ගාල්භබද්ධෙසු තිකටුකාදිසු හෙසජ්ජෙසුපි එසෙව නයො.

**635.** සො වා දෙතීති “හන්තෙ, තුම්භාකංයෙව ඉදං සාරුප්ප”න්ති එවං වා දෙති, අථ වා පන “ආවුසො, මයං තුය්හං ‘චත්තපට්ඨපත්තිං කරිස්සති, අම්භාකං සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හිස්සති, ධම්මං පරියාපුණ්ණස්සති’ති විවරං අදම්භ, සො දානි ත්වං න චත්තං කරොසි, න උපජ්ඣං ගණ්හාසි, න ධම්මං පරියාපුණාසි”ති එවමාදීති වුත්තො “හන්තෙ, විවරත්ථාය මඤ්ඤෙ භණං, ඉදං වො විවර”න්ති දෙති, එවම්පි සො වා දෙති. දිසාපක්කත්තං වා පන දහරං “නිචත්තෙථ න”න්ති භණති, සො න නිචත්තති. විවරං ගහෙත්වා රුන්ධොති, එවං වෙ නිචත්තති, සාධු. සචෙ “පත්තවිවරත්ථාය මඤ්ඤෙ තුම්භෙ භණං, ගණ්හං න”න්ති දෙති. එවම්පි සො වා දෙති, විඛහත්තං වා දිස්වා “මයං තුය්හං ‘චත්තං කරිස්සති’ති පත්තවිවරං අදම්භ, සො දානි ත්වං විඛහමිත්වා වරසි”ති වදති. ඉතරො “ගණ්හං තුම්භාකං පත්තවිවර”න්ති දෙති, එවම්පි සො වා දෙති. “මම සන්තිකෙ උපජ්ඣං ගණ්හන්තස්සෙව දෙමි, අඤ්ඤත්ථ ගණ්හන්තස්ස න දෙමි. චත්තං කරොන්තස්සෙව දෙමි, අකරොන්තස්ස න දෙමි, ධම්මං පරියාපුණන්තස්සෙව දෙමි, අපරියාපුණන්තස්ස න දෙමි, අවිඛහමන්තස්සෙව දෙමි, විඛහමන්තස්ස න දෙමි”ති එවං පන දාතුං න වට්ටති, දදතො දුක්කටං. ආහරාපෙතුං පන වට්ටති. චජිත්වා දිත්තං අචජිත්දිත්වා ගණ්හන්තො භණ්ඩග්ගෙහි කාරෙතබ්බො. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙවාති.

තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, කිරියං, සඤ්ඤාචිමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකචජ්ජං, කායකම්මචචිකම්මං, අකුසලචිත්තං, දුක්ඛවෙදනන්ති.

විවරඅචජිත්දිත්තසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 6. සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා

**636.** තෙන සමයෙනාති සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදං. තත්ථ බොමන්ති බොමවාකෙහි කතසුත්තං. කප්පාසිකන්ති කප්පාසතො නිබ්බන්තං. කොසෙය්‍යන්ති කොසියංසුභි කන්තිත්වා කතසුත්තං. කම්බලන්ති එළකලොමසුත්තං. සාණන්ති සාණවාකසුත්තං. භඩ්ගන්ති පාටෙක්කං වාකසුත්තමෙවාති එකෙ. එතෙහි පඤ්චහි මිස්සෙත්වා කතසුත්තං පන “භඩ්ග”න්ති වෙදිතබ්බං.

වායාපෙති පයොගෙ පයොගෙ දුක්කටන්ති සචෙ තන්තවායස්ස තුරිවෙමාදීති නත්ථි, තානි “අරඤ්ඤතො ආහරිස්සාමි”ති වාසිං වා ඵරසුං වා නිසෙති, තතො පට්ඨාය යං යං උපකරණත්ථාය වා විවරවායනත්ථාය වා කරොති, සබ්බත්ථ තන්තවායස්ස පයොගෙ පයොගෙ භික්ඛුස්ස දුක්කටං. දිසතො විදන්ථිමත්තෙ තිරියඤ්ච භත්ථමත්තෙ විතෙ නිස්සග්ගියං පාචිත්තියං. මහාපච්චරියං පන “යාව පරියොසානං වායාපෙත්තස්ස ඵලකෙ ඵලකෙ නිස්සග්ගියං පාචිත්තිය”න්ති වුත්තං. තම්පි ඉදමෙව පමාණං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. විකප්පනුපගපච්ඡිමඤ්චි විවරසඬ්ඛාං ගච්ඡතිති.

අපිවෙත්ට එවං විනිවිඡයො වෙදිතබ්බො - සුත්තං තාව සාමං විඤ්ඤාපිතං  
 අකප්පියං, සෙසං ඤාතකාදිවසෙන උප්පන්නං කප්පියං. තත්තවායොපි  
 අඤ්ඤාතකප්පවාරිතො විඤ්ඤත්තියා ලද්ධො අකප්පියො, සෙසො කප්පියො.  
 තත්ට අකප්පියසුත්තං අකප්පියතත්තවායෙන වායාපෙන්නස්ස පුබ්බෙ චුත්තනයෙන  
 නිස්සග්ගියං. තෙනෙව පන කප්පියසුත්තං වායාපෙන්නස්ස යථා පුබ්බෙ  
 නිස්සග්ගියං, එවං දුක්කටං. තෙනෙව කප්පියං අකප්පියඤ්ච සුත්තං වායාපෙන්නස්ස  
 යදි පච්ඡිමච්චරප්පමාණෙන එකො පරිච්ඡෙදො සුද්ධකප්පියසුත්තමයො, එකො  
 අකප්පියසුත්තමයොති එවං කෙදාරබද්ධං විය ච්චරං හොති, අකප්පියසුත්තමයෙ  
 පරිච්ඡෙදෙ පාවිත්තියං, ඉතරස්මිං තට්ඨ දුක්කටං. යදි තතො ඌනපරිච්ඡෙදා  
 හොන්ති, අන්තමසො අච්ඡිමණ්ඩලප්පමාණාපි, සබ්බපරිච්ඡෙදෙසු  
 පරිච්ඡෙදගණනය දුක්කටං. අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන දීඝතො වා කප්පියං  
 තිරියං අකප්පියං කත්වා චිතං හොති, එලකෙ එලකෙ දුක්කටං.  
 කප්පියතත්තවායෙනපි අකප්පියසුත්තං වායාපෙන්නස්ස යථා පුබ්බෙ නිස්සග්ගියං,  
 එවං දුක්කටං. තෙනෙව කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච සුත්තං වායාපෙන්නස්ස සචෙ  
 පච්ඡිමච්චරප්පමාණා ඌනකා වා අකප්පියසුත්තපරිච්ඡෙදා හොන්ති, තෙසු  
 පරිච්ඡෙදගණනය දුක්කටං. කප්පියසුත්තපරිච්ඡෙදෙසු අනාපත්ති. අථ  
 එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන දීඝතො වා කප්පියං තිරියං අකප්පියං කත්වා චිතං  
 හොති, එලකෙ එලකෙ දුක්කටං.

යදි පන ද්වෙ තත්තවායා හොන්ති, එකො කප්පියො එකො අකප්පියො,  
 සුත්තඤ්ච අකප්පියං, තෙ වෙ වාරෙන විනන්ති, අකප්පියතත්තවායෙන චිතෙ  
 එලකෙ එලකෙ පාවිත්තියං, ඌනතරෙ දුක්කටං. ඉතරෙන චිතෙ උභයත්ථ දුක්කටං.  
 සචෙ ද්වෙපි වෙමං ගහෙත්වා එකතො විනන්ති, එලකෙ එලකෙ පාවිත්තියං. අථ  
 සුත්තං කප්පියං, ච්චරඤ්ච කෙදාරබද්ධාදීහි සපරිච්ඡෙදං, අකප්පියතත්තවායෙන  
 චිතෙ පරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදෙ දුක්කටං, ඉතරෙන චිතෙ අනාපත්ති. සචෙ ද්වෙපි  
 වෙමං ගහෙත්වා එකතො විනන්ති, එලකෙ එලකෙ දුක්කටං. අථ සුත්තමිපි  
 කප්පියඤ්ච අකප්පියඤ්ච, තෙ වෙ වාරෙන විනන්ති, අකප්පියතත්තවායෙන  
 අකප්පියසුත්තමයෙසු පච්ඡිමච්චරප්පමාණෙසු පරිච්ඡෙදෙසු චිතෙසු  
 පරිච්ඡෙදගණනය පාවිත්තියං. ඌනකතරෙසු කප්පියසුත්තමයෙසු ව දුක්කටං.  
 කප්පියතත්තවායෙන අකප්පියසුත්තමයෙසු පමාණයුත්තෙසු වා ඌනකෙසු වා  
 දුක්කටමෙව. කප්පියසුත්තමයෙසු අනාපත්ති.

අථ එකන්තරිකෙන වා සුත්තෙන දීඝතො වා අකප්පියං තිරියං කප්පියං කත්වා  
 විනන්ති, උභොපි වා තෙ වෙමං ගහෙත්වා එකතො විනන්ති, අපරිච්ඡෙදෙ ච්චරෙ  
 එලකෙ එලකෙ දුක්කටං, සපරිච්ඡෙදෙ පරිච්ඡෙදවසෙන දුක්කටානීති. අයං පන  
 අත්ථො මහාඅට්ඨකථායං අපාකටො, මහාපච්චරියාදීසු පාකටො. ඉධ  
 සබ්බාකාරෙනෙව පාකටො.

සචෙ සුත්තමිපි කප්පියං, තත්තවායොපි කප්පියො ඤාතකප්පවාරිතො වා  
 මූලෙන වා පයොජිතො, වායාපනපච්චයා අනාපත්ති. දසාහානික්කමනපච්චයා පන



ආපත්ති රක්ඛන්තෙන විකප්පනුපගප්පමාණමත්තෙ වීතෙ තත්තෙ ධීතංයෙව අධිට්ඨාතබ්බං. දසාභාතික්කමෙන නිට්ඨාපියමානඤ්ඤි නිස්සග්ගියං භවෙය්‍යාති. ඤාතකාදීහි තත්තං ආරොපෙත්වා “තුම්භාකං, භන්තෙ, ඉදං වීවරං ගණ්භෙය්‍යාපා”ති නිය්‍යාතිතෙපි එසෙව නයො.

සචෙ තත්තවායො එවං පයොජිතො වා සයං දාතුකාමො වා හුත්වා “අහං, භන්තෙ, තුම්භාකං වීවරං අසුකදිවසෙ නාම වායිත්වා යපෙස්සාමී”ති වදති, හික්ඛු ව තෙන පරිච්ඡින්නදිවසතො දසාහං අතික්කාමෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

සචෙ පන තත්තවායො “අහං තුම්භාකං වීවරං වායිත්වා සාසනං පෙසෙස්සාමී”ති වත්වා තථෙව කරොති, තෙන පෙසිතහික්ඛු පන තස්ස හික්ඛුතො න ආරොචෙති, අඤ්ඤො දිස්වා වා සුත්වා වා “තුම්භාකං, භන්තෙ, වීවරං නිට්ඨිත”න්ති ආරොචෙති, එතස්ස ආරොචනං න පමාණං. යදා පන තෙන පෙසිතොයෙව ආරොචෙති, තස්ස වචනං සුතදිවසතො පට්ඨාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං.

සචෙ තත්තවායො “අහං තුම්භාකං වීවරං වායිත්වා කස්සචි හත්ථෙ පහිණිස්සාමී”ති වත්වා තථෙව කරොති, වීවරං ගහෙත්වා ගතහික්ඛු පන අත්තතො පරිචෙණෙ යපෙත්වා තස්ස න ආරොචෙති, අඤ්ඤො කොචි භණති “අපි, භන්තෙ, අධුනා ආහතං වීවරං සුන්දර”න්ති? “කුහිං, ආවුසො, වීවර”න්ති? “ඉත්ථන්තාමස්ස හත්ථෙ පෙසිත”න්ති. එතස්සපි වචනං න පමාණං. යදා පන සො හික්ඛු වීවරං දෙති, ලද්ධදිවසතො පට්ඨාය දසාහං අතික්කාමයතො නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. සචෙ පන වායාපනමූලං අදින්නං හොති, යාව කාකණිකමත්තමිපි අවසිට්ඨං, තාව රක්ඛති.

**640. අනාපත්ති වීවරං සිබ්බෙතුන්ති වීවරසිබ්බනත්ථාය සුත්තං**  
විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති අත්ථො. ආයොගෙතිආදීසුපි නිමිත්තත්ථෙ භූමිමච්චනං, ආයොගාදිනිමිත්තං විඤ්ඤාපෙන්තස්ස අනාපත්තීති චුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

ජසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මච්චිකම්මං, තිච්ඡිත්තං, තිවෙදනන්ති.

සුත්තවිඤ්ඤත්තිසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 7. මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා

**641. තෙන සමයෙනාති මහාපෙසකාරසික්ඛාපදං. තත්ථ සුත්තං ධාරයිත්වාති**  
සුත්තං තුලෙත්වා පලපරිච්ඡෙදං කත්වා. අප්පිකන්ති සනං. සුචිතන්ති සුට්ඨු චිතං, සබ්බට්ඨානෙසු සමං කත්වා චිතං. සුප්පවායිතන්ති සුට්ඨු පවායිතං සබ්බට්ඨානෙසු සමං කත්වා තත්තෙ පසාරිතං. සුචිලෙඛිතන්ති ලෙඛනියා සුට්ඨු විලිඛිතං.

සුවිතච්ඡිතන්ති කොච්ඡෙන සුට්ඨු විතච්ඡිතං, සුනිද්ධොතන්ති අත්ථො. පටිබද්ධන්ති වෙකල්ලං. තත්තෙති තත්තෙ දීඝතො පසාරණෙයෙව උපනෙත්වාති අත්ථො.

**642.** තත්‍ර වෙ සො භික්ඛුති යත්‍ර ගාමෙ වා නිගමෙ වා තෙ තත්තවායා තත්‍ර. විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍යාති විසිට්ඨං කප්පං අධිකවිධානං ආපජ්ජෙය්‍යා. පාළියං පන යෙනාකාරෙන විකප්පං ආපන්නො හොති, තං දස්සෙතුං “ඉදං ඛො, ආවුසො” තිආදි වුත්තං.

ධම්මම්පි හණ්ඨිති ධම්මකථම්පි කථෙති, “තස්ස වචනෙන ආයතං වා විත්ථතං වා අප්පිතං වා” ති සුත්තවඨ්ඨනආකාරමෙව දස්සෙති.

පුබ්බෙ අප්පචාරිතොති විවරසාමිකෙහි පුබ්බෙ අප්පචාරිතො භුත්වා. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

ජසමුට්ඨානං, කිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං,  
කායකම්මවචිකම්මං,

තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

මහාපෙසකාරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 8. අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදවණ්ණනා

**646-9.** තෙන සමයෙනාති අච්චෙකච්චරසික්ඛාපදං. තත්ථ දසාභානාගතන්ති දස අභාති දසාහං, තෙන දසාහෙන අනාගතා දසාභානාගතා, දසාහෙන අසම්පත්තාති අත්ථො, තං දසාභානාගතං, අච්චන්තසංයොගවසෙන භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං, තෙනෙවස්ස පදභාජනෙ “දසාභානාගතායා” ති වුත්තං. පචාරණායාති ඉදං පන යා සා දසාභානාගතාති වුත්තා, තං සරූපතො දස්සෙතුං අසම්මොහත්ථං අනුපයොගවචනං.

කත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමන්ති පයමකත්තිකතෙමාසිකපුණ්ණමං. ඉධාපි පයමපදස්ස අනුපයොගත්තා පුරිමනයෙනෙව භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – “යතො පට්ඨාය පයමමහාපචාරණා දසාභානාගතා” ති වුච්චති, සවෙපි තාති දිවසාති අච්චන්තමෙව භික්ඛුනො අච්චෙකච්චරං උප්පජ්ජෙය්‍යා, ‘අච්චෙකං ඉද’න්ති ජානමානෙන භික්ඛුනා සබ්බම්පි පටිග්ගහෙතබ්බ”න්ති. තෙන පචාරණාමාසස්ස පුණ්හපක්ඛපඤ්චමීතො පයාය උප්පන්නස්ස විවරස්ස නිධානකාලො දස්සිතො හොති. කාමඤ්චෙස “දසාහපරමං අතිරෙකච්චරං ධාරෙතබ්බ”න්ති ඉමිනාව සිද්ධො, අත්ථුප්පත්තිවසෙන පන අපුබ්බං විය අත්ථං දස්සෙත්වා සික්ඛාපදං යපිතං.

අව්වෙකව්වරන්ති අව්වායිකව්වරං වුව්වති, තස්ස පන අව්වායිකභාවං දස්සෙතුං “සෙනායා වා ගන්තුකාමො හොති” තිආදි වුත්තං. තත්ථ සද්ධාති ඉමිනා සද්ධාමත්තකමෙව දස්සිතං. පසාදොති ඉමිනා සුප්පසන්නා බලවසද්ධා. එතං අව්වෙකව්වරං නාමාති එතං ඉමෙහි කාරණෙහි දාතුකාමෙන දුතං වා පෙසෙත්වා සයං වා ආගන්ත්වා “වස්සාවාසිකං දස්සාමි” ති එවං ආරොචිතං වීවරං අව්වෙකව්වරං නාම හොති. ඡට්ඨිකො පට්ඨාය පන උප්පන්නං අනව්වෙකව්වරම්පි පච්චුද්ධරිත්වා යපිතව්වරම්පි එතං පරිහාරං ලභතියෙව.

සඤ්ඤාණං කත්වා නික්ඛිපිතබ්බන්ති කිඤ්චි නිමිත්තං කත්වා යපෙනබ්බං. කස්මා එතං වුත්තං? යදි හි තං පුරෙ පවාරණාය විභජන්ති. යෙන ගහිතං, තෙන ඡින්නවස්සෙන න භවිතබ්බං. සවෙ පන හොති, තං වීවරං සඬිසිකමෙව හොති. තතො සල්ලක්ඛෙත්වා සුඛං දාතුං භවිස්සතිති.

**650.** අව්වෙකව්වරෙ අව්වෙකව්වරසඤ්ඤීති එවමාදි විභජිත්වා ගහිතමෙව සන්ධාය වුත්තං. සවෙ පන අවිභන්තං හොති, සඬිසස්ස වා භණ්ඩාගාරෙ, වීවරසමයාතික්කමෙපි අනාපත්ති. ඉති අතිරෙකව්වරස්ස දසාහං පරිහාරො. අකතස්ස වස්සිකසාටිකව්වරස්ස අනත්ථතෙ කථිතෙ පඤ්ච මාසා, වස්සෙ උක්කඩ්ඪිතෙ ඡ මාසා, අත්ථතෙ කථිතෙ අපරෙ චත්තාරො මාසා. හෙමන්තස්ස පච්ඡිමෙ දිවසෙ මූලවීරාධිට්ඨානවසෙන අපරොපි එකො මාසොති එකාදස මාසා පරිහාරො. සතියා පච්චාසාය මූලවීරස්ස එකො මාසො, අව්වෙකව්වරස්ස අනත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකො මාසො, අත්ථතෙ කථිතෙ එකාදසදිවසාධිකා පඤ්ච මාසා, තතො පරං එකදිවසම්පි පරිහාරො නත්ථිති වෙදිතබ්බං.

අනව්වෙකව්වරෙති අව්වෙකව්වරසදියෙ අඤ්ඤස්මිං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

කථිතසමුට්ඨානං – අකිරියං, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අවිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවච්ඡිකම්මං, තිවිත්තං, තිවෙදනන්ති.

අව්වෙකව්වරසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 9. සාසඬිකසික්ඛාපදවණ්ණනා

**652.** තෙන සමයෙනාති සාසඬිකසික්ඛාපදං. තත්ථ වුත්ථවස්සා ආරඤ්ඤකෙසුති තෙ පුබ්බෙපි අරඤ්ඤෙයෙව විහරිංසු. දුබ්බලව්වරත්තා පන පච්චයවසෙන ගාමන්තසෙනාසනෙ වස්සං වසිත්වා නිට්ඨිතවීරා හුත්වා “ඉදානි නිජ්ජලිබ්බාධා සමණධම්මං කරිස්සාමා” ති ආරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු විහරන්ති. කත්තිකවොරකාති කත්තිකමාසෙ වොරා. පරිපාතෙන්ති උපද්දවන්ති, තත්ථ තත්ථ ආධාවිත්වා උත්තාසෙන්ති පලාපෙන්ති. අන්තරසරෙ නික්ඛිපිතුන්ති අන්තොගාමෙ නික්ඛිපිතුං. භගවා යස්මා පච්චයා නාම ධම්මෙන සමෙන දුල්ලභා, සල්ලෙඛවා හි

හික්බිල මාතරම්පි විඤ්ඤාපෙතුං න සක්කොති. තස්මා චීවරගුත්තත්ථං අන්තර්ගතෙ  
නික්ඛිපිතුං අනුජානාති. හික්බිලං පන අනුරූපත්තා අරඤ්ඤවාසං න පටික්ඛිපි.

**653. උපවස්සං බො පනාති එත්ථ උපවස්සන්ති උපවස්ස; උපවසිත්වාති වුත්තං**  
හොති. උපසම්පජ්ජන්තිආදීසු විය හි එත්ථ අනුනාසිකො දට්ඨබ්බො. වස්සං  
උපගන්ත්වා වසිත්වා වාති අත්ථො. ඉමස්ස ව පදස්ස “තථාරූපෙසු හික්බි  
සෙනාසනෙසු විහරන්තො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. කිං වුත්තං හොති? වස්සං  
උපගන්ත්වා වසිත්වා ව තතො පරං පච්ඡිමකත්තිකපුණ්ණමපරියොසානකාලං යාති  
බො පන තාති ආරඤ්ඤකාති සෙනාසනාති සාසඬකසම්මතාති සජ්ජපිහයාති;  
තථාරූපෙසු හික්බිල සෙනාසනෙසු විහරන්තො ආකඬබ්බමානො තිණ්ණං චීවරානං  
අඤ්ඤතරං චීවරං අන්තර්ගතෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති. යස්මා පන යො වස්සං උපගන්ත්වා  
යාව පට්ඨමකත්තිකපුණ්ණමං වසති, යො වුට්ඨවස්සානං අබ්භන්තරො හොති, තස්මා  
ඉදං අතිගහනං බ්‍යඤ්ජනචීවරණං අකත්වා පදභාජනෙ කෙවලං චීවරනික්ඛෙපාරහං  
පුග්ගලං දස්සෙතුං “වුට්ඨවස්සාන”න්ති වුත්තං. තස්සාපි “හික්බිල සෙනාසනෙසු  
විහරන්තො”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. අයඤ්චි එත්ථ අත්ථො “වුට්ඨවස්සානං හික්බිල  
සෙනාසනෙසු විහරන්තො”ති එවරූපානං හික්බිලං අබ්භන්තරෙ යො කොචි  
හික්බිලි වුත්තං හොති.

අරඤ්ඤලක්ඛණං අදින්නාදානවණ්ණනායං වුත්තං. අයං පන විසෙසො – සචෙ  
විහාරො පරික්ඛිත්තො හොති, පරික්ඛිත්තස්ස ගාමස්ස ඉන්ද්‍රිලතො  
අපරික්ඛිත්තස්ස පරික්ඛෙපාරහට්ඨානතො පට්ඨාය යාව විහාරපරික්ඛෙපා  
මිනිතබ්බං. සචෙ විහාරො අපරික්ඛිත්තො හොති, යං සබ්බපට්ඨං සෙනාසනං වා  
හත්තසාලා වා ධුවසන්තිපාතට්ඨානං වා බොධිවා චෙතියං වා දුරෙ චෙපි  
සෙනාසනතො හොති, තං පරිච්ඡෙදං කත්වා මිනිතබ්බං. සචෙපි ආසන්නෙ ගාමො  
හොති, විහාරෙ ඨිතෙහි සරමානුසකානං සද්දො සුයති, පබ්බතනදීආදීහි පන  
අන්තරිතත්තා න සක්කා උජුං ගන්තුං, යො වස්ස පකතිමග්ගො හොති, සචෙපි  
නාවාය සඤ්චරිතබ්බො, තෙන මග්ගෙන ගාමතො පඤ්චධනුසතිකං ගහෙතබ්බං.  
යො ආසන්නගාමස්ස අඬගසම්පාදනත්ථං තතො තතො මග්ගං පිදහති, අයං  
“ධුතඬගචොරො”ති චෙදිතබ්බො.

සාසඬකසම්මතාතීති “සාසඬකාතී”ති සම්මතාති; එවං සඤ්ඤාතාතීති අත්ථො.  
පදභාජනෙ පන යෙන කාරණෙන තාති සාසඬකසම්මතාති, තං දස්සෙතුං “ආරාමෙ  
ආරාමුපවාරෙ”තිආදි වුත්තං.

සහ පටිහයෙන සජ්ජපිහයාති, සන්නිහිතබලවහයාතීති අත්ථො. පදභාජනෙ පන  
යෙන කාරණෙන තාති සජ්ජපිහයාති; තං දස්සෙතුං “ආරාමෙ ආරාමුපවාරෙ”තිආදි  
වුත්තං.



සමන්තා ගොවරගාමෙ නික්ඛිපෙය්‍යාති ආරඤ්ඤකස්ස සෙනාසනස්ස සමන්තා සබ්බදිසාභාගෙසු අත්තනා අභිරුචිතෙ ගොවරගාමෙ සතියා අභිගසම්පත්තියා නික්ඛිපෙය්‍යා.

තත්‍රායං අභිගසම්පත්ති - පුරිමිකාය උපගන්ත්වා මහාපචාරණාය පචාරිතො හොති, ඉදමෙකං අභිගං. සචෙ පච්ඡිමිකාය වා උපගතො හොති ඡින්නවස්සො වා, නික්ඛිපිතුං න ලභති. කත්තිකමාසොයෙව හොති, ඉදං දුතියං අභිගං. කත්තිකමාසතො පරං න ලභති, පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිමමෙව පමාණයුත්තං සෙනාසනං හොති, ඉදං තතියං අභිගං. ඌනප්පමාණෙ වා ගාවුතතො අතිරෙකප්පමාණෙ වා න ලභති, යත්‍ර හි පිණ්ඩාය වරිත්වා පුන විහාරං භත්තවෙලායං සක්කා ආගන්තුං, තදෙව ඉධ අධිප්පෙනං. නිමන්තිතො පන අද්ධයොජනම්පි යොජනම්පි ගන්ත්වා වසිතුං පච්චෙති, ඉදමප්පමාණං. සාසඬකසප්පට්ඨයමෙව හොති, ඉදං චතුත්ථං අභිගං. අනාසඬකසප්පට්ඨයෙ හි අභිගයුත්තෙපි සෙනාසනෙ වසන්තො නික්ඛිපිතුං න ලභතිති.

අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසම්මුතියාති යා උදොසිතසික්ඛාපදෙ කොසම්බකසම්මුති (පාරා. 475) අනුඤ්ඤාතා තස්සා සම්මුතියා අඤ්ඤත්‍ර; සචෙ සා ලද්ධා හොති, ඡාරත්තාතිරෙකම්පි විප්පවසිතුං වට්ටති.

පුන ගාමසීමං ඔක්කමිත්වාති සචෙ ගොවරගාමතො පුරත්ථිමාය දිසාය සෙනාසනං; අයඤ්ච පච්ඡිමදිසං ගතො හොති, සෙනාසනං ආගන්ත්වා සත්තමං අරුණං උට්ඨාපෙනුං අසක්කොන්තෙන ගාමසීමම්පි ඔක්කමිත්වා සභායං වා යත්ථ කත්ථවි වා වසිත්වා විවරප්පවත්තිං ඤත්වා පක්කමිතුං වට්ටතීති අත්ථො. එවං අසක්කොන්තෙන තත්ථෙව යිතෙන පච්චුද්ධරිතබ්බං, අතිරෙකවිවරට්ඨානෙ යස්සතීති. සෙසං උත්තානමෙව.

කථිනසමුට්ඨානං - කායවාචතො කායවාචාචිත්තතො ච සමුට්ඨාති, අකිරියා, නොසඤ්ඤාවිමොක්ඛං, අචිත්තකං, පණ්ණත්තිවජ්ජං, කායකම්මවචිකම්මං, තිච්ඡිතං, තිවෙදනන්ති.

සාසඬකසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

## 10. පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා

657. තෙන සමයෙනාති පරිණතසික්ඛාපදං. තත්ථ පුගස්සාති සමුහස්ස; ධම්මගණස්සාති අත්ථො. පටියත්තන්ති පටියාදිතං. බහු සඬ්ඝස්ස භත්තාති සඬ්ඝස්ස බහුති භත්තාති අනෙකාති ලාභමුඛාති; න සඬ්ඝස්ස කෙනචි පරිභානීති දිපෙනති. ඔණොපෙථාති දෙථ. කිං පනෙවං වත්තුං වට්ටතීති කස්මා න වට්ටති? අයඤ්චි අභිභට්ඨික්ඛා අභිභරිත්වා එකස්මිං ඔකාසෙ සඬ්ඝස්සත්ථාය පටියත්තා අභිභට්ඨපටියත්තෙ ච උද්දිස්ස යපිතභාගෙ ච පයුත්තවාචා නාම නත්ථි.

**658. සඬසිකන්ති සඬසස්ස සන්තකං.** යො හි සඬසස්ස පරිණතන්තා හත්ථං අනාරුල්ලොපි එකෙන පරියායෙන සඬසස්ස සන්තකො හොති, පදහාජනෙ පන ‘‘සඬසිකං නාම සඬසස්ස දින්නං හොති පරිච්චත්ත’’න්ති එවං අත්ථුද්ධාරවසෙන නිජපරියායතොව සඬසිකං දස්සිතං. ලාහන්ති පටිලභිතඛ්ඛවත්ථුං ආහ. තෙනෙවස්ස නිද්දෙසෙ ‘‘චිවරම්පි’’තිආදි වුත්තං. පරිණතන්ති සඬසස්ස නින්තං සඬසස්ස පොණං සඬසස්ස පඬහාරං හුත්වා යීතං. යෙන පන කාරණෙන යො පරිණතො හොති, තං දස්සෙතුං ‘‘දස්සාම කරිස්සාමාති වාචා හින්තා හොති’’ති පදහාජනං වුත්තං.

**659. පයොගෙ දුක්කටන්ති පරිණතලාභස්ස අත්තනො පරිණාමනපයොගෙ දුක්කටං,** පටිලාභෙන තස්මිං හත්ථං ආරුල්ලො නිස්සග්ගියං. සචෙ පන සඬසස්ස දින්නං හොති, තං ගහෙතුං න වට්ටති, සඬසස්සෙව දාතඛ්ඛං. යොපි ආරාමිකෙහි සද්ධිං එකතො බාදති, හණ්ඩං අග්ඝාපෙත්වා කාරෙතඛ්ඛො. පරිණතං පන සහධම්මිකානං වා ගිහීනං වා අත්තමයො මාතුසන්තකම්පි ‘‘ඉදං මය්හං දෙහී’’ති සඬසස්ස පරිණතභාවං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමෙත්වා ගණ්හන්තස්ස නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. ‘‘ඉමස්ස භික්ඛුනො දෙහී’’ති එවං අඤ්ඤස්ස පරිණාමෙත්තස්ස සුද්ධිකපාවිත්තියං. එකං පත්තං වා චිවරං වා අත්තනො, එකං අඤ්ඤස්ස පරිණාමෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියඤ්චෙව සුද්ධිකපාවිත්තියඤ්ච. එසෙව නයො බහුසු. වුත්තම්පි චෙතං –

‘‘නිස්සග්ගියෙන ආපත්තිං, සුද්ධිකෙන පාවිත්තියං;  
ආපජ්ජෙය්‍ය එකතො;  
පඤ්භා මෙසා කුසලෙහි විත්තිතා’’ති. (පරි. 480);

අයඤ්ඤි පරිණාමනං සන්ධාය වුත්තො. යොපි වස්සිකසාටිකසමයෙ මාතුසරෙපි සඬසස්ස පරිණතං වස්සිකසාටිකං ඤත්වා අත්තනො පරිණාමෙති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියං. පරස්ස පරිණාමෙති, සුද්ධිකපාවිත්තියං. මනුස්සා ‘‘සඬසහත්තං කරිස්සාමා’’ති සජ්ජිතෙලාදීනි ආහරන්ති, ගිලානො චෙපි භික්ඛු සඬසස්ස පරිණතභාවං ඤත්වා කිඤ්චි යාවති, නිස්සග්ගියං පාවිත්තියමෙව. සචෙ පන යො ‘‘තුම්භාකං සජ්ජිආදීනි ආහටානි අත්ථී’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ආම, අත්ථී’’ති වුත්තෙ ‘‘මය්හම්පි දෙථා’’ති වදති, වට්ටති. අථාපි නං කුක්කුච්චායන්තං උපාසකා වදන්ති – ‘‘සඬසොපි අම්භෙහි දින්නමෙව ලහති; ගණ්හථ, හන්තෙ’’ති එවම්පි වට්ටති.

**660. සඬසස්ස පරිණතං අඤ්ඤසඬසස්සාති එකස්මිං විහාරෙ සඬසස්ස පරිණතං අඤ්ඤං විහාරං උද්දිසිත්වා** ‘‘අසුකස්මිං නාම මහාවිහාරෙ සඬසස්ස දෙථා’’ති පරිණාමෙති.

චෙතියස්ස වාති ‘‘කිං සඬසස්ස දින්නෙන, චෙතියස්සපුජං කරොථා’’ති එවං චෙතියස්ස වා පරිණාමෙති.

වෙනියස්ස පරිණතන්ති එත්ථ නියමෙත්වා අඤ්ඤවෙනියස්සත්ථාය  
රොපිතමාලාවච්ඡතො අඤ්ඤවෙනියමිහි පුජ්ඵමිපි ආරොපෙනුං න වට්ටති. එකස්ස  
වෙනියස්ස පන ඡත්තං වා පටාකං වා ආරොපෙත්වා යීතං දිස්වා සෙසං අඤ්ඤස්ස  
වෙනියස්ස දාපෙනුං වට්ටති.

පුග්ගලස්ස පරිණතන්ති අන්තමසො සුනඛස්සාපි පරිණතං “ඉමස්ස සුනඛස්ස  
මා දෙහි, එතස්ස දෙහි”ති එවං අඤ්ඤපුග්ගලස්ස පරිණාමෙති, දුක්කටං. සචෙ පන  
දායකා “මයං සඬ්ඝස්ස හත්තං දාතුකාමා, වෙනියස්ස පුජං කාතුකාමා, එකස්ස  
හික්ඛුනො පරික්ඛාරං දාතුකාමා, තුම්භාකං රුටියා දස්සාම; හණථ, කත්ථ දෙමා”ති  
වදන්ති. එවං චුත්තෙ තෙන හික්ඛුනා “යත්ථ ඉච්ඡථ, තත්ථ දෙමා”ති වත්තබ්බා.  
සචෙ පන කෙවලං “කත්ථ දෙමා”ති පුච්ඡන්ති, පාළියං ආගතනයෙනෙව  
වත්තබ්බං. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

තිසමුට්ඨානං – කායචිත්තතො වාචාචිත්තතො කායවාචාචිත්තතො ව සමුට්ඨාති,  
කිරියං, සඤ්ඤාවීමොක්ඛං, සචිත්තකං, ලොකවජ්ජං, කායකම්මවට්ඨිකම්මං,  
අකුසලචිත්තං, තිවෙදනන්ති.

සමන්තපාසාදිකාය විනයසංවණ්ණනාය

පරිණතසික්ඛාපදවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො පත්තවග්ගො තතියො.

නිස්සග්ගියවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරාජිකකණ්ඩ-අට්ඨකථා නිට්ඨිතා.